శ్రీమతే రామానుజాయ ; నమః.

పఞ్చమవేదసారభూత

శ్రీవిష్ణుసహస్రనామస్తోత్రాధ్యాయః,

(ముద్రితశ్రీమహాభారతే ఆనుశాసనపర్వాన్తర్గతే ఆనుశాసనికపర్వ
ఏకోనపఞ్చాశదధికశతతమః,)

(౧) తదుద్ధృతార్చనమన్త్రావళ్యా, (౨) శ్రీపరాశరభట్టార్యకృతభాష్యే(ణ),
(౩) శ్రీవరదాచార్యసూరికృతవాక్యరూపనిర్వచనేన, (౪-౫) శ్లోకరూపేణ నిరుక్తద్వయేన, (౬) అకారాదిక్రమప్రదర్శితనామావళ్యా
(౭) తత్రతత్రోదాహృతప్రమాణాకరనిర్దేశైశ్చ, యోజితః

విష్ణోస్సహస్రనామార్థా(ః) భట్టార్యాద్యాః ప్రభాషితాః ।
సతాంసన్తోషణార్థాయ సంకలయ్యాత్ర ముద్రితాః॥

శ్రీభీష్మః॥ ఏష మే సర్వధర్మాణాం ధర్మోఽధికతమో మతః ।
యద్భక్త్యా పుణ్డరీకాక్షం స్తవైరర్చేన్నరస్సదా (స-నా-స్తో-పూ-౧౯)
శ్రీపరాశరభట్టార్యః॥ (౧) మహాభారతసారత్వాద్ (౨) ఋషిభిః పరిగానతః।
(౩) వేదాచార్యసమాహారాద్ (౪) భీష్మోత్కృష్టమ
(౫) పరిగ్రహాతిశయతో (౬) గీతాద్యైకార్థ్యతశ్చనః
సహస్రనామ్నామధ్యాయ ఉపాదేయతమో మతః॥ (స-నా-భా

ఏతద్గ్రన్థరాశేః శోధయితారః—

శ్రీమదిత్యాది. (౧) జీయర్ సన్నిధి-తిరుమలాచార్యః, (౨) ఆరశాణిపా
విజయరాఘవాచార్యః, (౩) విరక్తి-భాష్యకారాచార్యః, (౪) విణ్ణుమ
తిరువేంకటాచార్యః, (౫) తిరుమఙ్గలమ్-నరసింహాచార్యశ్చ;

ముద్రాపయిత్రీ:—శ్రీకైరవిణీతీరస్థ శ్రీపార్థసారథిస్వామిసన్ని

శ్రీమచ్చన్నపురీ - శ్రీసరస్వతీభణ్డారసభా

ముద్రణసమాప్తికాలః—శ్రీకృష్ణ - పదాబ్జ-శ-య
వరవరాదిక్రమాగత గురుపరంపరాబ్దః [illegible] = రా

వికృతినామ సంవత్సరః— ధనుర్మాస

ముద్రణస్థానమ్:— చన్నపురీ తిరువల్లి

శ్రీ సరస్వతీ భణ్డార

ముతల్ పతిప్పు

శ్రీసహస్రనామావళీ అకారాదిక్రమేణప్రదర్శితా.

పుట-సం	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గం చ			పుట-సం.	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గం		
౭౭౮	౯౧౫	అక్రూరః	అ.	పు	౭౪౮	౮౮౯	అనన్తహుతభుగ్భోక్తా		
౭౭	౧౭	అక్షరః	,,	,,	౪౭౨	౫౨౧	అనన్తాత్మా	న	
౪౩౬	౪౮౦	అక్షరమ్	,,	న	౩౭౭	౪౦౭	అనయః	అ	,,
౬౮౪, ౮౧౦	౮౦౭, ౯౯౯	అక్షోభ్యః	,,	పు	౪౦౩	౪౩౨	అనర్థః	,,	
౭౫౨	౮౯౨	అగ్రజః	,,	,,	౩౦౫, ౬౧౯	౨౯౪, ౭౧౬	అనలః	,,	,
౨౫౪	౨౨౦	అగ్రణీః	ఈ	,,	౭౮౮	౯౪౧	అనాదిః	ఇ	,,
౧౨౧	౫౬	అగ్రాహ్యః	అ	,,	౧౦౫	౪౨	అనాదినిధనః	అ	,,
౬౪౫	౭౫౧	అచలః	,,	,,	౬౦౩	౬౯౪	అనామయః	,,	,,
౭౦౮	౮౩౬	అచిన్త్యః	,,	,,	౨౫౧	౨౧౬	అనిమిషః	,,	,,
౧౬౫, ౩౨౩, ౫౦౧	౧౦౧, ౩౨౦, ౫౫౭	అచ్యుతః	,,	,,	౨౩౨, ౫౬౩	౧౮౭, ౬౪౪	అనిరుద్ధః	,,	,,
౧౬౦, ౨౪౫, ౪౭౫	౯౬, ౨౦౬, ౫౨౪	అజః	,,	,,	౨౭౬, ౫౭౫	౧౭౯, ౬౬౨	అనిర్దేశ్యవపుః	స	,,
౪౯౮	౫౫౩	అజితః	,,	,	౪౦౫, ౭౫౩	౪౩౬, ౮౯౩	అనిర్విణ్ణః	అ	,,
౭౧౦	౮౩౯	అణుః	ఉ	,,	౨౬౪, ౬౯౨	౨౩౬, ౮౧౮	అనిలః	,,	,
౨౧౧	౧౫౯	అతీన్ద్రః	అ	,,	౫౩౩	౬౦౩	అనివర్తీ	న	,,
౨౧౯	౧౭౧	అతీన్ద్రియః	,,	,,	౫౫౪	౬౩౨	అనీశః	అ	,,
౩౪౬	౩౫౭	అతులః	,,	,,	౩౩౭	౩౪౪	అనుకూలః	,,	,,
౬౨౧	౭౧౯	అదృప్తః	,,	,,	౧౪౭	౮౧	అనుత్తమః	,,	,,
౩౧౩	౩౦౫	అదృశ్యః	,,	పు	౬౨౭	౭౨౬	అనేకమూర్తిః	ఇ	,,
౭౫౬	౮౯౬	అద్భుతః	,,	,,	౫౭౪	౬౨౩	అన్తకః	అ	,,
౩౨౬	౩౨౬	అధిష్ఠానమ్	,,	న	౮౧౫	౯౮౩	అన్నమ్	,,	న
౭౧౬	౮౪౬	అధృతః	,,	పు	౮౧౬	౯౮౪	అన్నాదః	,,	పు
౩౯౧	౪౧౬	అధోక్షజః	,,	,,	౬౨౨, ౭౩౨	౭౨౧, ౮౬౬	అపరాజితః	,,	,,
౨౦౪, ౭౦౮	౧౪౮, ౮౩౫	అనఘః	,,	,,	౩౨౫	౩౨౫	అపాన్నిధిః	ఇ	,,
౫౭౮	౬౬౫	అనన్తః	,,	,,	౫౬౩	౬౪౫	అప్రతిరథః	అ	,,
౩౧౬	౩౦౮	అనన్తజిత్	త్	,,	౩౨౭	౩౨౭	అప్రమత్తః	,,	,,
౭౮౨	౯౩౨	అనన్తరూపః	అ	,	౧౧౦	౪౬	అప్రమేయః	,,	,,
౭౮౩	౯౩౩	అనన్తశ్రీః	ఈ	,,	౨౭౩	౨౪౯	అప్రమేయాత్మా	న	,,

పుట సం.	నామ సం	నామ, తస్యప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ			పుట సం	నామ సం	నామ, తస్యప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ.		
౭౯౭	౯౫౪	ఊర్ధ్వగః	,,	పు	౬౩౨	౭౩౫	కిమ్	మ	పు
౩౯౨	౪౧౭	ఋతుః	ఉ	,	౭౬౪	౯౦౭	కుణ్డలీ	న	,,
౨౯౨ ౩౪౪	౨౭౯ ౩౫౩	ఋద్ధః	అ	,	౬౯౦	౮౧౫	కున్దః	అ	,,
					౬౮౮	౮౧౪	కున్దరః	,,	,,
౬౨౯	౭౩౦	ఏకః	,,	,,	౫౨౮ ౬౮౮	౮౧౩ ౫౯౬	కుముదః	,,	,,
౬౬౩	౭౭౮	ఏకపాత్	ద	,,					
౮౦౫	౯౬౫	ఏకాత్మా	న	,,	౫౫౯	౬౪౧	కుమ్భః	,,	,,
					౫౨౯	౫౯౭	కువలేశయః	,,	,,
౨౯౧	౨౭౬	ఓజస్తేజోద్యుతిధరః	అ	పు	౬౭౫	౭౯౪	కృతకర్మా	న	,,
౫౦౦	౭౮౮	ఔషధమ్	,,	న	౧౫౦ ౪౮౪	౮౩ ౫౩౬	కృతజ్ఞః	అ	,,
౬౩౨	౭౩౪	కః	,,	పు	౪౪౧	౪౮౬	కృతలక్షణః	,,	,,
౭౨౧	౮౫౨	కథితః	,,	,	౧౯౬	౧౩౮	కృతాకృతః	,,	,,
౪౯౨	౫౪౫	కనకాఙ్గదీ	న	,	౫౭౭ ౬౭౫	౭౯౫ ౬౬౧	కృతాగమః	,,	,,
౭౫౯	౯౦౦	కపిరవ్యయః	అ	,,					
౭౫౮	౮౯౯	కపిలః	,,	పు	౪౮౯	౫౪౧	కృతాన్తకృత్	త	,,
౪౮౩	౫౩౫	కపిలాచార్యః	,,	,	౧౫౧	౮౪	కృతిః	ఇ	స్త్రీ
౪౫౬	౫౦౩	కపీన్ద్రః	,,	,	౭౧౨	౮౪౧	కృశః	అ	పు
౩౬౧	౪౮౦	కరణమ్	,,	న	౧౨౩ ౪౯౯	౫౮ ౫౫౪	కృష్ణః	,,	,,
౩౨౧ ౩౬౨	౩౧౭ ౩౯౨	కర్తా	ఋ	పు					
౧౯౪	౧౩౪	కవిః	ఇ	,	౮౫ ౫౭౦	౨౩ ౬౫౪	కేశవః	,,	,,
౩౦౭ ౫౭౪	౨౯౭ ౬౬౦	కాన్తః	అ	పు	౫౭౧	౬౫౫	కేశిహా	న	,,
					౪౧౪	౪౪౯	క్రతుః	ఉ	,,
౩౦౮	౨౯౮	కామః	,,	పు	౧౪౭	౮౦	క్రమః	అ	,,
౩౦౬	౨౯౬	కామకృత్	త	,	౩౨౦	౩౧౫	క్రోధకృత్	త	,,
౫౭౩	౬౫౭	కామదేవః	అ	,,	౩౧౯	౩౧౪	క్రోధహా	న	,,
౫౭౩	౬౫౮	కామపాలః	,,	,	౪౧౦	౪౪౩	క్షమః	అ	,,
౩౦౮	౨౯౯	కామప్రదః	,,	,,	౭౭౩	౯౧౯	క్షమిణాంవరః	,,	,,
౩౦౫	౨౯౫	కామహా	న	,,	౪౩౭	౭౮౨	క్షరమ్	,,	న
౫౭౪	౬౫౯	కామీ	,,	,,	౪౧౦ ౭౨౬	౪౪౪ ౮౫౮	క్షామః	,,	పు
౩౬౧	౪౮౧	కారణమ్	అ	న					
౩౯౩	౪౧౯	కాలః	,,	పు	౮౨౨	౯౯౧	క్షితీశః	,,	,,
౫౬౫	౬౪౮	కాలనేమినిహా	న	,,	౭౩	౧౬	క్షేత్రజ్ఞః	,,	,,

పుట సం.	నామ సం	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ		
౫౩౬	౬౦౬	క్షేమకృత్	త	పు
౩౫౮	౩౨౬	క్షోభణః	అ	,,
౫౧౭	౫౨౩	ఖణ్డపరశుః	ఉ	,,
౫౧౧	౫౨౧	గతిసత్తమః	అ	,,
౬౫౮	౨౨౦	గదాగ్రజః	అ	,,
౮౭౮	౯౯౨	గదాధరః	,,	,,
౪౪౭	౪౮౨	గభస్తినేమిః	ఇ	,,
౪౯౪	౫౪౨	గభీరః	అ	,,
౨౮౬	౯౩౨	గభీరాత్మా	స	,,
౩౪౫	౩౫౬	గరుడధ్వజః	అ	,,
౩౬౩ ౪౯౫	౩౮౪ ౫౪౮	గహనః	,,	,,
౨౧౩	౮౪౩	గుణభృత్	త	,,
౪౯౫	౫౪౯	గుప్తః	అ	,,
౪౪౯	౪౯౫	గురుః	ఉ	,,
౭౪౮	౭౧౧	గురుర్గురుతమః	అ	,,
౩౬౪	౩౮౫	గుహః	,,	,,
౪౯౩	౫౪౬	గుహ్యః	,,	,,
౪౫౧ ౫౩౦	౪౯౨ ౫౯౯	గోపతిః	ఇ	,,
౪౫౭ ౫౩౧	౪౯౮ ౬౦౦	గోప్తా	ఋ	,,
౭౪౦	౧౯౦	గోవిదాంపతిః	ఇ	,,
౭౩౩ ౪౯౧	౧౮౯ ౫౪౩	గోవిన్దః	అ	,,
౫౩౦	౫౯౮	గోహితః	,,	,,
౭౫౫	౭౭౧	గ్రామణీః	ఈ	,,
౬౪౪	౨౫౦	ఘృతాశీః	స	,,
౪౯౬	౫౫౦	చక్రగదాధరః	అ	పు
౨౬౫ ౮౭౫	౯౦౮ ౯౯౫	చక్రీ	న	,,
౨౮౫	౯౩౬	చతురశ్రః	అ	,,

పుట సం	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ.		
౧౯౨ ౬౬౧	౧౩౯ ౨౨౫	చతురాత్మా	న	,,
౬౬౧	౨౨౪	చతుర్గతిః	ఇ	,,
౧౯౮	౧౫౧	చతుర్దంష్ట్రః	అ	,,
౬౬౦	౨౨౭	చతుర్బాహుః	ఉ	,,
౬౬౭	౨౨౬	చతుర్భావః	అ	,,
౧౯౯	౧౪౭	చతుర్భుజః	,,	,,
౬౫౯	౨౨౧	చతుర్మూర్తిః	ఇ	,,
౬౬౭	౨౨౨	చతుర్వేదవిత్ [illegible]		,,
౧౯౨ ౬౬౦	౧౪౦ ౨౨౩	చతుర్వ్యూహః	అ	,,
౬౪౧	౨౪౬	చన్దనాఙ్గదీ	న	,,
౭౯౫	౭౮౭	చన్ద్రాంశుః	ఉ	,,
౬౪౬	౨౫౭	చలః	అ	,,
౨౦౭	౮౭౯	చాణూరాన్ధ్రనిషూదనః	అ	,,
౫౫౧	౬౭౯	ఛిన్నసంశయః	,,	,,
౩౦౧	౭౮౯	జగతస్-సేతుః	ఉ	,,
౭౦౩	౧౪౨	జగదాదిజః	అ	,,
౨౯౭	౯౪౨	జనజన్మాదిః	ఇ	,,
౨౯౭	౯౪౬	జననః	అ	పు
౧౯౦	౧౭౮	జనార్దనః		
౩౩౨	౩౪౩	జనేశ్వరః	,,	,,
౮౦౫	౯౬౬	జన్మమృత్యుజరాతిగః	,,	,,
౪౬౩	౫౧౧	జయః	,,	,,
౬౮౭	౮౦౪	జయన్తః	,,	,,
౭౬౯	౭౪౫	జహ్నుః	ఉ	,,
౪౭౪	౪౬౩	జితక్రోధః	అ	,,
౨౮౪	౯౩౪	జితమన్యుః	ఉ	,,
౪౨౮	౫౭౨	జితామిత్రః	అ	,,
౪౬౮	౫౧౫	జీవః	,,	,,
౨౮౧	౯౩౦	జీవనః	,,	,,

పుట-సం	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ			పుట-సం.	నామ సం	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ.		
౭౦౫	౧౫౦	జేతా	ఋ	పు	౨౩౧	౮౬౫	దమః	,,	పు
౪౫౭	౪౯౯	జ్ఞానగమ్యః	అ	,,	౭౩౫	౧౯౭	దమనః	అ	,,
౪౧౮	౪౫౫	జ్ఞానముత్తమమ్	,,	న	౨౩౧	౮౬౪	దమయితా	ఋ	,,
౧౩౪	౬౮	జ్యేష్ఠః	అ	పు	౬౭౦	౨౧౮	దర్పదః	అ	,,
౨౪౭	౮౮౧	జ్యోతిః	స	న	౬౭౦	౨౧౨	దర్పహా	న	,,
౫౧౦	౫౬౯	జ్యోతిరాదిత్యః	అ	పు	౩౫౪	౩౬౯	దామోదరః	అ	,,
౫౪౮	౬౭౫	జ్యోతిర్గణేశ్వరః	,,	,,	౫౧౩	౫౨౪	దారుణః	,,	,,
౬౩౪	౨౩౨	తత్	త	న	౪౬౪	౫౧౩	దాశార్హః	,,	,,
౮౦౩	౯౬౩	తత్త్వమ్	అ	,,	౫౧౫	౫౨౬	దివిస్పృక్	శ	,,
౮౦౪	౯౬౪	తత్త్వవిత్	ద	పు	౨౮౨	౯౪౦	దిశః	అ	,,
౬౨౩	౨౯౧	తన్తువర్ధనః	అ	,,	౬౭౫	౨౭౪	దీప్తమూర్తిః	ఇ	,,
౩౩౫ / ౮౦౮	౩౩౯ / ౯౬౮	తారః	,,	,,	౬౬౬	౨౮౭	దురతిక్రమః	అ	,,
					౧౪౮	౮౭	దురాధర్షః	అ	,,
౩౩౪	౩౩౮	తారణః	,,	,,	౬౬౯	౨౮౨	దురారిహా	న	,,
౬౦౫	౬౯౬	తీర్థకరః	,,	,	౬౬౮	౨౮౬	దురావాసః	అ	,,
౩౬౮	౩౯౩	తుష్టః	,,	,,	,,	౨౮౫	దుర్గః	,,	,,
౬౫౩	౨౬౩	తేజోవృషః	,,	,,	౬౬౨	౨౮౪	దుర్గమః	,,	,,
౧౭౫	౬౭	త్రికకుద్ *	ద	,,	౬౬౫	౨౮౧	దుర్జయః	,,	,,
౧౭౫	,,	త్రికకుద్ధామా / పా. త్రికకుబ్ధామా	న	పు	౭౮౩ / ౬౭౧	౭౬౨ / ౨౭౦	దుర్ధరః	,,	,,
౪౮౨	౫౩౯	త్రిదశాధ్యక్షః	అ	పు	౭౪౬	౭౦౨	దుష్కరణః	,,	,,
౪౮౬	౫౩౮	త్రిపదః	,,	,	౬౬౬	౨౮౩	దుర్లభః	,,	,,
౬౪౮	౨౫౨	త్రిలోకధృ(క్)	ష	,,	౨౨౨	౯౭౪	దుష్కృతిహా	న	,,
		,, త్	త		౨౨౮	౯౭౬	దుస్-స్వప్న నాశనః	అ	,,
౫౬౮	౬౫౭	త్రిలోకాత్మా	న	,,					
౫౬౯	౬౫౩	త్రిలోకేశః	అ	,,	౫౦౦	౫౫౫	దృఢః	,,	,,
౪౮౭	౫౩౩	త్రివిక్రమః	,,	,,	౩౫౯	౩౨౨	దేవః	,,	,,
౫౧౮	౫౮౧	త్రిసామా	న	,,	౮౭౦	౯౮౯	దేవకీనన్దనః	,,	,,
౧౧౬	౫౭	త్వష్టా	ఋ	,,	౪౪౯	౪౯౪	దేవభృత్	త	,,
౩౯౨ / ౨౨౭	౪౭౪ / ౯౧౨	దక్షః	అ	,,	౪౪౯	౪౯౩	దేవేశః	అ	,,
					౬౫౪	౨౬౪	ద్యుతిధరః	,,	,,
౨౨౭	౯౧౮	దక్షిణః	,,	,,	౫౧౪	౫౨౫	ద్రవిణప్రదః	,,	,,
౨౩౦	౮౬౩	దణ్డః	,,	,,	౫౨౮	౬౬౬	ధనఞ్జయః	,,	,,

* "ఏవంపఠిచ్ఛేదే సంఖ్యాప్రకాశః, ఏతదన్తిమపత్రే దర్శితః."

పుట సం.	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ			పుట సం.	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ.		
౩౬౮	౩౯౨	పరమస్పష్టః	అ	పు	౫౯౯	౬౯౦	పూర్ణః	అ	పు
౬౨	౧౧	పరమాత్మా	న	,,	౩౮౭	౪౧౧	పృథుః	ఉ	,,
౩౬౦	౩౭౯	పరమేశ్వరః	అ	,,	౭౭౧	౯౧౬	పేశలః	అ	,,
౩౯౪	౪౨౦	పరమేష్ఠీ	న	,,	౨౯౦	౨౭౫	ప్రకాశనః	,,	,,
౩౬౭	౩౯౧	పరర్ధిః	ఇ	,	౨౯౨	౨౭౭	ప్రకాశాత్మా	న	,,
౫౨౫	౫౯౨	పరాయణః	అ	న	౬౫౫	౭౬౬	ప్రగ్రహః	అ	,,
౩౯౫	౪౨౧	పరిగ్రహః	,,	పు	౭౯౬	౯౫౩	ప్రజాగరః	,,	,,
౬౯౧	౮౧౬	పర్జన్యః	,,	,,	౧౩౬	౭౦	ప్రజాపతిః	ఇ	,,
౭౮౨	౯౩౧	పర్యవస్థితః	,,	,,	౨౪౦	౧౯౯			
౩౦౩	౨౯౨	పవనః	,,	,,	౧౫౫	౯౦	ప్రజాభవః	అ	,,
౧౨౮	౬౩	పవిత్రమ్	,,	న	౩౮౫	౪౧౦	ప్రణమః	,,	,,
౮౨౩	౯౯౨	పావనాశనః	,,	పు	౮౦౦	౯౫౭	ప్రణవః	,,	,,
౩౦౪	౨౯౩	పావనః	,,	,	౧౨౪	౬౦	ప్రతర్దనః	,,	,,
౬౯౨	౮౧౭				౨౯౨	౨౭౮	ప్రతాపనః	,,	,,
౧౨౩	౧౧౨	పుణ్డరీకాక్షః	,,	,,	౩౨౭	౩౨౮	ప్రతిష్ఠితః	,,	,,
౬౦౧	౬౯౨	పుణ్యః	,,	,,	౧౫౮	౯౪	ప్రత్యయః	,,	,,
౭౭౮	౯౨౫				౩౨౩	౩౨౧	ప్రథితః	,,	,,
౬౦౨	౬౯౩	పుణ్యకీర్తిః	ఇ	,,	౫౬౪	౬౪౭	ప్రద్యుమ్నః	,,	,,
౭౭౬	౯౨౨	పుణ్యశ్రవణకీర్తనః	అ	,,	౮౦	౨౦	ప్రధానపురుషేశ్వరః	,,	,,
౨౦౯	౧౫౨	పునర్వసుః	ఉ	,,	౮౦౮	౯౭౦	ప్రపితామహః	,,	,,
౩౩౩	౩౩౭	పురన్దరః	అ	,,	౯౪	౩౪	ప్రభవః	,,	,,
౪౫౩	౫౦౦	పురాతనః	,,	,,	౯౫	౩౫	ప్రభుః	ఉ	,,
౪౬౧	౫౦౮	పురుజిత్	త	,,	౩౦౯	౩౦౦			
౭౧	౧౪	పురుషః	అ	,,	౧౨౪	౬౧	ప్రభూతః	అ	,
౩౮౩	౪౦౭				౪౦౧	౪౨౯	ప్రమాణమ్	,,	న
౮౫	౨౪	పురుషోత్తమః	,,	,,	౮౦౧	౯౫౯			
౪౬౨	౫౦౯	పురుసత్తమః	,,	,,	౪౭౯	౫౨౮	ప్రమోదనః	,,	పు
౧౦౧	౪౦	పుష్కరాక్షః	,,	,,	౨౬౬	౨౩౯	ప్రసన్నాత్మా	న	,,
౫౦౩	౫౬౧				౨౦౮	౧౫౫	ప్రాంశుః	ఉ	,,
౩౬౯	౩౯౪	పుష్టః	,,	,,	౭౧౮	౮౪౯	ప్రాగ్వంశః	అ	,,
౭౯౬	౯౫౨	పుష్పహాసః	,,	,,	౧౩౩	౬౭	ప్రాణః	అ	పు
౬౧	౧౦	పూతాత్మా	న	,,	౩౨౪	౩౨౨			
౬౦౧	౬౯౧	పూరయితా	ఋ	,,	౩౮౪	౪౦౮			

పుట సం.	నామ సం	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ	పుట సం	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్య వర్ణో లిఙ్గంచ.
౮౦౩	౯౬౨	ప్రాణజీవనః ,, ,,	౧౮౭	౧౨౬	భానుః ఉ ,,
౧౩౨	౬౬	ప్రాణదః ,, ,,	౬౯౮	౨౮౫	
౩౨౪	౩౨౩		౭౨౦	౮౫౧	భారభృత్ త ,,
౩౮౫	౪౦౯		౫౬	౭	భావః అ ,,
౭౯౯	౯౫౬		౯౪	౩౨	భావనః ,, ,,
౮౦౩	౯౬౧	ప్రాణభృత్ త పు	౭౯౬	౭౮౩	భాస్కరద్యుతిః ఇ ,,
		,,	౫౨౧	౫౮౬	భీమః అ ,,
౮౦౨	౯౬౦	ప్రాణనిలయః అ ,,	౩౪౭	౩౫౮	భీమః అ ,,
౭౨౯	౮౭౮	ప్రియకృత్ త ,,	౬౯౩	౯౪౮	
౭౩౮	౮౭౬	ప్రియార్హః అ ,,	౭౯౪	౯౪౯	భీమపరాక్రమః ,, ,,
౭౪౦	౮౭౯	ప్రీతివర్ధనః ,, ,,	౨౩౭	౧౯౫	భుజగోత్తమః ,, ,,
౧౭౭	౭౧౭	బలీ ఈ ,,	౪౦౭	౪౩౮	భూః ఊ స్త్రీ
౧౭౬	౭౧౬	బహుశిరాః స ,,	౭౩౦	౭౨	భూగర్భః అ పు
౪౦౧	౪౩౦	బీజమవ్యయం అ న	౫౪	౫	భూతకృత్ త ,,
౭౧౧	౮౮౦	బృహత్ త ,,	౪౧	౪	భూతభవ్యభవత్ప్రభుః ఉ ,,
౩౩౨	౨౩౫	బృహద్భానుః ఉ పు			
౬౮౮	౨౭౩	బృహద్రూపః అ ,,	౭౦౩	౬౮౧	భూతభవ్యభవన్నాథః అ ,,
౫౧౨	౬౬౯	బ్రహ్మ న న			
౫౧౧	౬౬౮	బ్రహ్మకృద్బ్రహ్మవర్ధనః ,, పు	౫౧౯	౯	భూతభావనః ,, ,,
౫౧౬	౬౭౪	బ్రహ్మణ్యః అ ,,	౫౧౬	౬	భూతకృత్ త ,,
౫౧౦	౬౬౭	బ్రహ్మజ్ఞః ,, ,,	౧౦౨	౮౯౦	భూతమహేశ్వరః అ పు
౫౧౩	౬౭౧	బ్రహ్మవిత్ ద ,,	౫౧౮	౮	భూతాత్మా న ,,
౫౧౩	౬౭౦	బ్రహ్మవివర్ధనః అ ,,	౭౧	౨౯	భూతాదిః ఇ ,,
౫౧౫	౬౭౩	బ్రహ్మ న ,,	౬౧౭	౭౧౩	భూతావాసః అ ,,
౫౧౪	౬౭౨	బ్రాహ్మణః అ ,,	౬౫౬	౬౩౬	భూతిః ఇ స్త్రీ
౫౧౬	౬౭౫	బ్రాహ్మణప్రియః ,, ,,	౪౫౨	౫౦౪	భూరిదక్షిణః అ పు
			౭౦౯	౯౪౨	భూర్-భువః ఉ స్త్రీ
౬౩౮	౭౪౨	భక్తవత్సలః అ ,,	౧౧౬	౯౬౭	భూర్భువస్స్వస్తరుః ఉ పు
౫౦౪	౫౬౩	భగవాన్ త ,,			
౫౦౫	౫౬౪	భగహా న ,,	౫౫౫	౬౩౪	భూశయః అ ,,
౭౦౯	౮౩౭	భయకృత్ త ,,	౫౫౫	౬౩౫	భూషణః ,, ,,
౭౦౯	౮౩౮	భయనాశనః అ ,,	౫౨౦	౫౮౫	భేషజం ,, న
౭౮౪	౯౩౫	భయాపహః ,, ,,	౪౦౧	౧౮౫	భ్రాజిష్ణుః ఉ పు
౯౪	౩౩	భర్తా ఋ ,,	౮౫౬	౧౩౨	

పుట- సం.	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపది కాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ			పుట- సం.	నామ సం	నామ, తస్య ప్రాతిపది కాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ.		
౨౦౦	౧౪౪	భోజనమ	అ	న	౪౦౭	౪౪౦	మహామఖః	,,	పు
౨౦౦	౧౪౩	భ్రాజిష్ణుః	ఉ	పు	౫౦౪	౫౬౨	మహామనాః	స	,,
౧౨౭	౬౪	మఙ్గళంపరమ్	అ	న	౨౨౦	౧౮౨	మహామాయః	అ	,,
౨౧౭	౧౮౦	మధుః	ఉ	పు	౬౨౫	౮౬౩	మహామూర్తిః	ఇ	,,
౧౪౧	౮౪	మధుసూదనః	అ	,,	౫౯౩	౬౭౨	మహాయజ్ఞః	అ	,,
౧౧౬	౫౧	మనుః	ఉ	,,	౫౯౨	౬౭౧	మహాయజ్వా	స	,,
౬౦౪	౬౯౫	మనోజవః	అ	,,	౪౮౬	౫౨౫	మహార్హః	అ	,,
౪౨౩	౪౬౨	మనోహరః	,,	,,	౪౯౦	౫౪౨	మహావరాహః	,,	,,
౨౯౪	౨౭౧	మన్త్రిః	అ	,,	౨౨౪	౧౮౬	మహావీర్యః	,,	,,
౨౩౫	౧౯౧	మరీచిః	ఇ	పు	౨౨౫	౧౮౮	మహాశక్తిః	ఇ	,,
౩౪౩	౩౫౨	మహర్ద్ధిః	,,	పు	౩౧౩	౩౦౪	మహాశనః	అ	,,
౪౭౨	౫౩౪	మహర్షిః	,,	,,	౪౭౭	౫[illegible]	మహాశృఙ్గః	,,	,,
౫౭౯ ౬౮౪	౬౮౮ ౮౯౩	మహాకర్తా	న	,,	౧౦౩ ౫౯౪	౪౧ ౬౭౩	మహాస్వనః మహాహవిః	,, స	,, ,,
౪౦౪	౪౩౩	మహాకోశః	అ	,,	౬౭౬	౭౦౯	మహాహ్రదః	అ	,,
౫౯౨	౬౭౦	మహాక్రతుః	ఉ	,	౩౨౨ ౩౫౬	౩౧౯ ౩౮౧	మహీధరః	,,	,,
౫౭౭	౬౮౬	మహాక్రమః	అ	,					
౩౪౫	౩౫౫	మహాక్షః	,,	,	౨౩౧	౧౭౪	మహీభర్తా	ఋ	,,
౬౭౬	౭౧౦	మహాగర్తః	,,	,,	౪౧౩	౪౪౭	మహేజ్యః	అ	,,
౧౭౬	౧౨౩	మహాతపాః	స	,,	౨౭౫	౨౬౯	మహేన్ద్రిః	,,	,,
౫౯౦	౬౮౭	మహాతేజాః	,,	,	౨౩౦	౧౭౩	మహేష్వాసః	,,	,,
౪౪౭	౪౯౨	మహాదేవః	అ	,,	౨౨౧	౧౮౩	మహోత్సాహః	,	,,
౨౨౫	౧౮౭	మహాద్యుతిః	ఇ	,	౪౮౩	౫౨౨	మహోదధిశయః	,,	,,
౨౨౯	౧౭౨	మహాద్రిధృక్	ష	,,	౫౯౧	౬౮౯	మహోరగః	,,	,,
		,, త్	త	,	౧౩౯ ౨౧౭ ౬౩౮	౮౩ ౧౬౯ ౮౪౧	మాధవః	,,	,,
౪౦౪	౪౩౫	మహాధనః	అ	,					
౮౧౪	౭౪౫	మహాన్	త	,					
౬౭౮	౭౧౨	మహానిధిః	ఇ	,,	౬౪౮	౮౫౪	మానదః	,,	,,
౨౨౨	౧౮౪	మహాబలః	అ	,,	౬౪౮	౮౫౫	మాన్యః	,,	,,
౨౨౨	౧౮౫	మహాబుద్ధిః	ఇ	,,	౩౫౩ ౩౮౨	౩౬౮ ౩౯౯	మార్గః	,,	,,
౬౭౮	౭౧౧	మహాభూతః	,,	,,					
౩౫౬ ౪౦౪	౩౮౨ ౪౩౪	మహాభోగః	అ	,,	౪౬౯ ౬౩	౫౧౭ ౧౨	ముకున్దః ముక్తానాంపర [మాగతిః	,, ఇ	,, స్త్రీ

పుట సం.	నామ సం.	నామము, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో		లిఙ్గంచ	పుట సం.	నామ సం.	నామము, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో		లిఙ్గంచ.
౪౮౫	౫౩౨	మేదినీపతిః	ఇ	పు	౨౪౮	౮౮౮	రవిలోచనః	అ	పు
౬౫౦	౨౫౯	మేధజః	అ	,,	౩౨౦	౩౯౬	రామః	,,	,,
౧౪౫	౨౮	మేధావీ	న	,,	౨౯౧	౯౪౫	రుచిరాఙ్గదః	,,	,,
౪౧౭	౪౪౬	యజ్ఞః	అ	,,	౭౨౫	౭౧౫	రుద్రః	,,	,,
౮౦౯	౯౨౧				౩౫౩	౩౬౬	రోహితః	,,	,,
౮౧౭	౯౨౨	యజ్ఞకృత్	త	,	౬౯౮	౯౪౩	లక్ష్మీః	ఈ	స్త్రీ
౮౧౪	౯౮౭	యజ్ఞగుహ్యమ్	అ	న					
౮౧౦	౯౨౭	యజ్ఞపతిః	ఇ	పు	౩౫౭	౩౬౩	లక్ష్మీవాన్	స	,,
౮౧౩	౯౨౯	యజ్ఞభుక్	జ	,,	౫౪౫	౬౭౦	లోకత్రయా-	అ	,,
౮౧౭	౯౨౬	యజ్ఞభృత్	త	,,			[శ్రయః		
౮౧౧	౯౨౫	యజ్ఞవాహనః	అ	,,	౬౩౨	౨౪౦	లోకనాథః	,,	,,
౮౧౩	౯౮౦	యజ్ఞసాధనః	,,	,	౬౩౬	౨౩౯	లోకబన్ధుః	ఉ	,,
౮౧౧	౯౨౪	యజ్ఞాఙ్గః	,,	,	౬౨౧	౨౮౯	లోకసారఙ్గః	అ	,,
౮౧౪	౯౮౧	యజ్ఞాన్తకృత్	త	,,	౬౪౮	౨౫౬	లోకస్వామీ	న	,,
౮౧౭	౯౨౮	యజ్ఞీ	న	పు	౨౫౫	౮౯౫	లోకాధిష్ఠానమ్	అ	న
౮౧౦	౯౨౩	యజ్వా	న	,	౧౯౫	౧౩౫	లోకాధ్యక్షః	,,	పు
౬౩౩	౨౩౬	యత్	త	న	౭౭౩	౫౯	లోహితాక్షః	,,	,,
			ద		౬౩౧	౨౩౩	వః	,,	,,
౬౧౫	౨౧౦	యదుశ్రేష్ఠః	అ	,	౨౧౯	౮౫౦	వంశవర్ధనః	,,	,,
౭౫౪	౧౬౪	యమః	,,	,,	౪౩౦	౫౭౧	వత్సరః	,,	,,
౨౩౪	౮౨౮				౪౩౦	౬౨౭	వత్సలః	,,	,,
౩౧౦	౩౦౧	యుగాదికృత్	త	,,	౪౩౧	౪౨౩	వత్సీ	న	,,
౩౧౧	౩౦౭	యుగావర్తః	అ	,	౫౭౬	౫౬౬	వనమాలీ	,,	,,
౨౮	౧౮	యోగః	,,	,,	౩౭౯	౩౩౭	వరదః	అ	పు
౨౯	౧౯	యోగవిదాం	ఋ	,,	౬౪౦	౨౪౫	వరాఙ్గః	,,	,,
		[నేతా			౧౮౧	౧౭౭	వరారోహః	,,	,,
౨౭౧	౮౫౩	యోగీ	న	,	౫౦౭	౫౫౮	వరుణః	,,	,,
౨౭౭	౮౫౪	యోగీశః	అ	,,	౭౮౦	౭౬౭	వర్ధనః	,,	,,
౨౨౯	౯౭౮	రక్షణః	,,	,	౭౮౧	౭౬౩	వర్ధమానః	,,	,,
౫౯౭	౬౭౯	రణప్రియః	,,	,,	౪౯	౩	వషట్కారః	,,	,,
౪౩౭	౪౨౪	రత్నగర్భః	,,	,,	౧౬౮	౧౦౫	వసుః	ఉ	,,
౬౨౨	౨౯౯	రత్ననాభః	,,	,,	౭౮౨	౭౨౧			
౮౭౮	౯౯౮	రథాఙ్గపాణిః	ఇ	,,	౬౦౯	౨౦౧			
౨౬౫	౮౮౪	రవిః	,,	,,	౭౮౬	౭౨౦	వసుదః	అ	,,

* ఏవంపదచ్ఛేదే సంఖ్యానక్రమః, ఏతదన్తిమపత్రేదర్శితః.

పుట సం.	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త స్యవర్ణో	లింగంచ		పుట సం.	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త స్యవర్ణో	లింగంచ.	
౨౧౬	౧౬౮				౩౭౮	౪౦౩	శస్త్రమతాంశ్రేష్ఠః	,,	పు
౬౪౨	౭౪౭	వీరహా	న	పు	౮౨౪	౯౯౩	శస్త్రభృత్	త	,,
౭౭౯	౯౨౭							త	,,
౫౦౩	౫౬౦	వృషః	అ	,,	౬౨౮	౭౨౮	శతమూర్తిః	ఇ	,,
౩౪౫	౩౫౪	వృషాత్మా	న	,,	,,	౭౨౯	శతాననః	అ	,,
౩౧౯	౩౧౪	వృషః	అ	,,	౫౪౭	౬౨౩	శతానన్దః	,,	,,
౧౭౪	౧౧౩	వృషకర్మా	న	,,	౩౩౮	౩౪౫	శతావర్తః	,,	,,
౨౭౯	౨౬౧	వృషపర్వా	,,	,,	౩౮౮	౪౧౩	శత్రుఘ్నః	,,	,,
౫౩౨	౬౦౨	వృషప్రియః	అ	,,	౬౯౭	౮౨౬	శత్రుజిచ్ఛత్రుతాపనః	,,	,,
౨౭౮	౨౫౮	వృషభః	,,	,,					
౫౩౨	౬౦౧	వృషభాక్షః	,,	,,	౭౬౮	౯౧౨	శబ్దసహః	,,	,,
౧౬౫	౧౦౨	వృషాకపిః	ఇ	,,	౭౬౭	౯౧౧	శబ్దాతిగః	,,	,,
౧౭౪	౧౧౪	వృషాకృతిః	ఇ	,,	౫౨౨	౫౮౮	శమః	,,	,,
౨౭౭	౨౫౭	వృషాహీ	న	,,	౯౮	౩౮	శమ్భుః	ఉ	,,
౨౮౦	౨౬౧	వృషోదరః	అ	,,	౧౫౩	౮౭	శరణమ్	అ	న
౩౫౭	౩౭౧	వేగవాన్	త	,,	౩౪౬	౩౫౮	శరభః	,,	పు
౧౯౧	౧౨౯	వేదః	అ	,,	౩౪౨	౩౫౧	శరీరభృత్	త	పు
౧౯౨	౧౩౧ ౧౩౩	వేదవిత్	ద	,,	౪౫౫	౫౦౧	శరీరభూతభృత్	,,	,,
					౧౫౪	౮౮	శర్మ	న	న
౧౯౩	౧౩౨	వేదాంగః	అ	,,	౮౮	౨౬	శర్వః	అ	పు
౨౧౪	౧౬౫	వేద్యః	,,	,,	౭౬౯	౯౧౪	శర్వరీకరః	,,	,,
౪౯౬	౫౫౧	వేధాః	స	,,	౨౯౯	౨౮౬	శశబిన్దుః	అ	,,
౩౮౧	౪౦౬	వైకుంఠః	అ	,,	౮౨౬	౯౯౬	శార్ఙ్గధన్వా	న	,,
౮౧౮	౯౮౭	వైఖానః	,,	,,	౫౨౩	౫౮౯	శాన్తః	అ	,,
౨౧౫	౧౬౬	వైద్యః	,,	,,	౫౨౪	౫౯౧	శాన్తిః	ఇ	స్త్రీ
౩౧౪	౩౦౬	వ్యక్తరూపః	,,	,,	౫౨౬	౫౯౦	శాన్తిదః	అ	పు
౬౫౬	౭౬౮	వ్యగ్రః	,,	,,	౧౨౨	౫౭	శాశ్వతః	అ	,,
౩౬౪	౩౮౬	వ్యవసాయః	,,	,,	౧౮౧	౧౨౧	శాశ్వతస్థాణుః	ఉ	,,
౩౬౫	౩౮౭	వ్యవస్థానః	,,	,,	౫౫౪	౬౩౩	శాశ్వతస్థిరః	అ	,,
౭౮౭	౯౩౯	వ్యాదిశః	,,	,,	౨౪౬	౨౦౮	శాస్తా	ఋ	,,
౪౨౮	౪౬౮	వ్యాపీ	న	,,	౩౧౮	౩౧౨	శిఖండీ	న	,,
౩౯౦	౪౧౪	వ్యాప్తః	అ	,,	౨౮౯	౨౭౪	శిపివిష్టః	అ	,,
౧౫౮	౯౩	వ్యాలః	,,	,,	౮౮ ౫౩౬	౨౭ ౬౦౭	శివః	,,	,,
౫౧౬	౫౭౮	వ్యాసః	,,	,,					

పుట-సం	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గం చ			పుట-సం.	నామ సం	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గం చ		
౭౬౮	౯౧౩	శిశిరః	అ	పు	౫౪౨	౬౧౬	శ్రీవిభావనః	అ	పు
౨౭౪	౨౫౧	శిష్టకృత్	త	,,	౫౪౦	౬౧౩	శ్రీశః	,,	,,
౩౧౭	౩౧౧	శిష్టేష్టః	అ	,,	౨౮౨	౨౬౫	శ్రుతిసాగరః	,,	,,
౨౧౦	౧౫౭	శుచిః	ఇ	పు	౫౪౩	౬౧౯	శ్రేయశ్శ్రీమాన్	త	,,
౨౭౪	౨౫౨				౧౩౫	౬౯	శ్రేష్ఠః	అ	పు
౧౭౯	౧౧౯	శుచిశ్రవాః	స	,,	౫౦౦	౫౫౬	సంకర్షణః	అ	పు
౫౨౬	౫౯౩	శుభాఙ్గః	అ	,,	౫౩౫	౬౦౫	సంక్షేప్తా	ఋ	,,
౬౭౧	౭౮౮				౨౧౨	౧౬౦	సంగ్రహః	అ	,,
౩౬౯	౩౯౫	శుభేక్షణః	,,	,,	౨౪౪	౨౦౩	సంధాతా	ఋ	,,
౬౪౩	౭౪౯	శూన్యః	,,	,,	౨౪౪	౨౦౪	సంధిమాన్	త	,,
౩౩౫	౩౪౦	శూరః	,,	,,	౫౨౧	౫౮౭	సంన్యాసకృత్	,,	,,
౫౬౭	౬౫౦				౨౬౧	౨౩౩	సంప్రమర్దనః	అ	,,
౫౬౮	౬౫౧	శూరజనేశ్వరః	,,	,,					
౬౧౪	౭౧౯	శూరసేనః	,,	,,	౯౩	౩౧	సంభవః	,,	,,
౬౮౧	౮౦౩	శృఙ్గీ	న	,,	౧౭౦	౧౦౯	సంమితః	,,	,,
౫౫౭	౬౩౮	శోకనాశనః	అ	,,	౧౫౭	౯౨	సంవత్సరః	,,	,,
౩౩౬	౩౪౨	శౌరిః	ఇ	పు	౩౯౬	౪౨౩			
౫౬౬	౬౪౯				౨౬౧	౨౩౨	సంవృతః	,,	,,
౭౨౪	౮౫౭	శ్రమణః	అ	,,	౩౬౫	౩౮౮	సంస్థానః	అ	,,
౫౪౩	౬౧౮	శ్రీకరః	,,	,,	౬౩౦	౭౩౨	సః	,,	,,
౩౫౯	౩౭౮	శ్రీగర్భః	,,	,,	౪౩౫	౪౭౯	సత్*	త	న
౫౪౦	౬౧౨	శ్రీదః	,,	,,	౨౩౨	౧౮౬	సతాంగతిః	ఇ	స్త్రీ
౫౪౨	౬౧౭	శ్రీధరః	,,	,,	౪౧౫	౪౫౧			
౫౪౧	౬౧౫	శ్రీనిధిః	ఇ	,,	౨౬౭	౨౪౨	సత్కర్తా	ఋ	పు
౨౩౧	౧౮౫	శ్రీనివాసః	అ	,,	౫౫౦	౬౨౮	సత్కీర్తిః	ఇ	,,
౫౪౧	౬౧౪				౨౬౮	౨౪౩	సత్కృతః	అ	,,
౫౩౮	౬౧౦	శ్రీపతిః	ఇ	పు	౬౧౧	౭౦౫	సత్కృతిః	ఇ	,,
౫౩౯	౬౧౧	శ్రీమతాంవరః	అ	,,	౬౧౨	౭౦౬	సత్తా	అ	స్త్రీ
౮౪	౨౨				౪౧౫	౪౫౦	సత్రమ్	అ	న
౨౨౮	౧౮౦	శ్రీమాన్	త	పు	౭౩౫	౮౭౧	సత్త్వవాన్	త	పు
౨౫౫	౨౨౨				౪౪౪	౪౮౮	సత్త్వస్థః	అ	,,
౫౩౭	౬౦౮	శ్రీవత్సవక్షాః	స	పు	౭౯౮	౯౫౫	సత్పథాచారః	అ	పు
౫౩౮	౬౦౯	శ్రీవాసః	అ	,	౬౧౩	౭౦౮	సత్పరాయణమ్	,,	న

* ఏవంపదచ్ఛేదే సంఖ్యానప్రకారః, ఏతదన్తిమపత్రేదర్శితః.

పుట సం.	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాప్తపది కాన్తస్య వర్గో లిఙ్గంచ		
౧౬౯ ౨౫౦ ౭౩౬	౧౦౭ ౨౧౩ ౮౭౩	సత్యః	అ	పు
౩౮౨	౨౯౦	సత్యధర్మపరాక్రమః	అ	పు
౭౩౭	౮౭౪	సత్యధర్మపరాయణః	,,	,,
౪౮౧	౫౩౨	సత్యధర్మా	,,	,,
౨౫౦	౨౧౪	సత్యపరాక్రమః	అ	,,
౬౫౨	౭౬౧	సత్యమేధాః	స	,,
౪౬౩	౫౧౨	సత్యసన్ధః	అ	,,
౪౩౬	౪౭౯	సదక్షరమ్	న	న
౭౫౪	౮౯౪	సదామర్షీ	న	పు
౨౦౫	౧౬౭	సదాయోగీ	,,	,,
౬౧౧	౭౦౪	సద్గతిః	ఇ	స్త్రీ
౬౧౨	౭౦౭	సద్భూతిః	,,	,,
౭౫౬	౮౯౭	సనాత్	అవ్యయము	
			త	పు
౭౫౭	౮౯౮	సనాతనతమః	అ	,,
౭౮౦	౨౯	స నః	అ	పు
౬౧౫	౭౧౧	సన్నివాసః	,,	,,
౭౦౪	౮౩౧	సప్తజిహ్వః	,,	,,
౭౦౬	౮౩౩	సప్తవాహనః	,,	,,
౭౦౬	౮౩౨	సప్తైధాః	స	,,
౧౭౧	౧౧౦	సమః	అ	,
౩౭౯	౩౬౦	సమయజ్ఞః	,,	,,
౧౭౦	౧౦౮	సమాత్మా	న	..
౬౬౪	౭౭౯	సమావర్తః	అ	,,
౩౫౨	౩౬౪	సమితిఞ్జయః	అ	,
౨౫౬	౨౨౫	సమీరణః	అ	పు

పుట సం	నామ సం	నామ, తస్య ప్రాప్తపది కాన్తస్య వర్గో లిఙ్గంచ		
౮౧౧?	౪౪౫	సమీహనః	అ	పు
౭౧౨?	౧౬౧	సర్గః	,,	,,
౮౭	౨౫	సర్వః	,,	,,
౭౨౩	౮౫౫	సర్వకామదః	,,	,,
౧౮౭	౧౨౪	సర్వగః	,,	,,
౪౧౭ ౬౯౪	౪౫౪ ౮౨౧	సర్వజ్ఞః	,,	,,
౫౫౩	౬౩౧	సర్వతశ్చక్షుః	స	న
౬౯౫	౮౨౨	సర్వతోముఖః	అ	పు
౧౫౯	౯౫	సర్వదర్శనః	అ	పు
౪౧౬	౪౫౨	సర్వదర్శీ	న	,,
౨౪౨ ౪౧౬	౨౦౧ ౫౭౭	సర్వదృక్	శ	,,
౮౩౨	౧౦౦౦	సర్వప్రహరణాయుధః	అ	,,
౧౬౭	౧౦౪	సర్వయోగవినిస్సృతః	,,	,,
౩౫౦	౩౬౨	సర్వలక్షణలక్షణ్యః	అ	పు
౬౮౫	౮౦౮	సర్వవాగీశ్వరేశ్వరః	,,	,,
౬౮౨	౮౦౫	సర్వవిజ్జయీ	న	,,
౧౮౮	౧౨౫	సర్వవిత్	త	,,
౬౫౪	౭౬౫	సర్వశస్త్రభృతాంవరః	అ	,,
౪౩౩	౮౬౭	సర్వసహః	,,	,,
౧౬౩	౧౦౦	సర్వాదిః	ఇ	,,
౬౧౮	౨౧౫	సర్వాసునిలయః	అ	,,
౧౬౧	౯౭	సర్వేశ్వరః	,,	,,
౬౩౧	౭౭౩	సవః		
౭౪౭ ౮౦౮	౮౮౭ ౯౬౯	సవితా	ఋ	,,
౩౫౫	౩౭౦	సహః	అ	,,

పుట-సం	నామ సం	నామ, తస్యప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ			పుట-సం.	నామ సం.	నామ, తస్యప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గంచ		
౩౧౫	౩౦౭	సహస్రజిత్	త	పు	౬౭౬	౭౯౭	సున్దరః	అ	పు
౨౫౭	౨౨౯	సహస్రపాత్	ద	,,	౨౩౬	౧౯౮	సుపర్ణః	,,	,,
౨౫౭	౨౨౬	సహస్రమూర్ధా	న	,,	౭౨౪	౪౫౯			
౮౩౯	౮౪౮	సహస్రాంశుః	ఉ	,,	౨౬౫	౨౩౪	సుప్రసాదః	,,	,,
౨౫౭	౨౨౪	సహస్రాక్షః	అ		౨౪౩	౨౬౬	సుభుజః	అ	,,
౭౦౩	౪౩౦	సహస్రార్చిః	స	,,	౮౧౬	౮౫౭	సుముఖః	,,	,,
౨౦౨	౧౮౬	సహిష్ణుః	ఉ	,,	౬౮౯	౭౫౪	సుమేధాః	స	,,
౫౧౦	౫౭౦				౬౧౬	౭౧౨	సుయామునః	అ	,,
౭౨	౧౫	సాక్షీ	న	,,	౧౯౬	౧౩౬	సురాధ్యక్షః	,,	,,
౮౬౯	౫౧౭				౨౩౩	౧౪౪	సురానన్దః	,,	,,
౭౩౬	౪౭౨	సాత్త్వికః	అ	,,	౨౮౪	౨౧౦	సురారిహా	న	,,
౮౬౬	౫౧౮	సాత్వతాంపతిః	ఇ	,,	౭౮౩	౪౪౨	సురుచిః	ఇ	,,
౨౬౪	౨౮౮	సాధుః	ఉ	,,	౧౫౨	౪౬	సురేశః	అ	,,
౫౧౯	౫౪౩	సామ	న	స	౩౦౦	౨౪౭	సురేశ్వరః	,,	,,
౫౧౯	౫౪౨	సామగః	అ	పు	౬౯౫	౪౨౩	సులభః	,,	,,
౪౧౯	౯౪౪	సామగాయనః	,,	,	౬౭౪	౪౦౦	సులోచనః	,,	,,
౨౦౨	౮౪౯	సింహః	,,	,	౬౪౩	౪౦౬	సువర్ణబిన్దుః	ఉ	,,
౧౬౨	౯౪	సిద్ధః	అ	,,	౬౩౯	౭౮౩	సువర్ణవర్ణః	అ	,,
౬౯౬	౪౨౫				౭౯౦	౯౮౮	సువీరః	,,	,,
౨౭౫	౨౫౮	సిద్ధసఙ్కల్పః	,,	,,	౮౧౪	౮౫౬	సువ్రతః	,,	,,
౨౭౫	౨౫౩	సిద్ధార్థః	,,	,	౬౯౬	౪౨౮			
౧౬౨	౯౯	సిద్ధిః	ఇ	స్త్రీ	౮౯౧	౫౮౮	సుషేణః	,,	,,
౨౭౬	౨౫౫	సిద్ధిదః	అ	పు	౮౨౨	౮౬౧	సుహృత్	ద	,,
౨౭౬	౨౫౬	సిద్ధిసాధనః	,,	,,	౮౨౦	౮౫౪	సూక్ష్మః	అ	,,
౮౨౧	౮౬౦	సుఖదః	,,	,	౭౭౬	౪౪౬	సూర్యః	,,	,,
౭౫౦	౪౯౦				౮౬౦	౫౦౭	సోమః	,,	,,
౮౨౧	౮౫౯	సుఘోషః	,,	,,	౮౫౪	౫౦౫	సోమపః	,,	,,
౬౭౨	౭౯౦	సుతన్తుః	ఉ	పు	౩౨౪	౩౨౯	స్కన్దః	,,	,,
౨౩౯	౧౯౭	సుతపాః	స	,,	౩౨౪	౩౩౦	స్కన్దధరః	,,	,,
౩౯౩	౮౧౪	సుదర్శనః	అ	,	౫౯౬	౬౪౫	స్తవప్రియః	,,	,,
౫౧౧	౫౭౨	సుధన్వా	న	,,	౫౯౫	౬౪౮	స్తవ్యః	,,	,,
					౫౯౭	౬౪౭	స్తుతః	,,	,,
౬౭౭	౭౯౪	సున్దః	అ	,,	౫౯౪	౬౪౪	స్తోతా	ఋ	,,

పుట సం.	నామ సం	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గం చ			పుట సం.	నామ సం.	నామ, తస్య ప్రాతిపదికాన్త్యవర్ణో లిఙ్గం చ		
౫౯౭	౬౮౬	స్తోత్రమ్	అ	న	౭౬౧	౯౦౧	స్వస్తిదః	అ	పు
౧౧౯	౫౪	స్థవిరః	అ	పు	౭౬౩	౯౦౫	స్వస్తిదక్షిణః	,,	,,
౧౧౮ / ౪౦౬	౫౩ / ౫౩౭	స్థవిష్ఠః	,,	,,	౭౬౨	౯౦౪	స్వస్తిభుక్	జ	,,
					౪౯౭	౫౫౨	స్వాఙ్గః	అ	,,
౮౮	౨౮	స్థాణుః	ఉ	,,	౪౨౬	౪౬౬	స్వాపనః	,,	,,
					౪౭౭	౫౨౬	స్వాభావ్యః	,,	,,
౩౬౫	౩౮౯	స్థానదః	అ	,,	౭౧౭	౮౪౮	స్వాస్యః	,,	,,
౪౦౦	౪౨౮	స్థావరస్థాణుః	ఉ	,,					
౨౪౫	౨౦౫	స్థిరః	అ	,,	౨౩౬	౧౯౩	హంసః	,,	,,
౭౧౨	౮౪౨	స్థూలః	,,	,,	౩౪౯ / ౫౭౨	౩౬౧ / ౬౫౬	హవిః	ఇ	,,
౨౯౩	౨౮౦	స్పష్టాక్షరః	,,	,,					
౨౫౧	౨౧౭	స్రగ్వీ	న	,,	౫౦౭	౫౬౭	హలాయుధః	అ	,,
౫౨౭ / ౮౨౨	౫౯౫ / ౯౯౦	స్రష్టా	ఋ	,,	౩౪౯ / ౬౧౦	౩౬౧ / ౭౦౩	హవిః *	స	న
౫౪౬	౬౨౧	స్వక్షః	అ	,,	౩౪౯	౩౬౧	హవిర్హరిః	ఇ	పు
౫౪౬	౬౨౨	స్వఙ్గః	,,	,,	౧౩౮ / ౩౮౮	౭౧ / ౪౧౨	హిరణ్యగర్భః	అ	,,
౭౧౬	౮౪౭	స్వధృతః	,,	,,					
౮౧౮	౯౮౬	స్వయఞ్జాతః	,,	,,	౧౩౮	౧౯౬	హిరణ్యనాభః	,,	,,
౯౭	౩౭	స్వయమ్భూః	ఊ	,,					
౪౨౭	౪౬౭	స్వవశః	అ	,,	౭౪౪	౮౮౩	హుతభుగ్విభుః	ఉ	పు
౭౬౨	౯౦౩	స్వస్తి [అవ్యయమ్			౧౧౧	౪౭	హృషీకేశః	అ	,,
			ఇ	న	౩౫	౩౬౮	హేతుః	ఉ	,,
౭౬౨	౯౦౨	స్వస్తికృత్	త	పు	౬౪౦	౭౪౪	హేమాఙ్గః	అ	,,

* ఏవంపదచ్ఛేదే సంఖ్యానక్రమః ఏతద్విమతవైద్యోతితః.

శ్రీ విష్ణుసహస్రనామాకారాది

సమాప్తా.

హరిః ఓమ్.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

శ్రీ విష్ణు సహస్ర నామ.

౧ విశ్వం, విష్ణుర్, వషట్కారో, ౩ భూత - భవ్య - భవత్ప్రభుః। ౪
భూతకృద్, భూతభృద్, భావో, ౭ భూతాత్మా, భూతభావనః॥ ౯
౨ పూతాత్మా, పరమాత్మా చ, ౧౧ ముక్తానాంపరమాగతిః। ౧౨
అవ్యయః, పురుషస్, సాక్షీ ౧౫ క్షేత్రజ్ఞో, ఽక్షరఏవచ॥ ౧౭
౩ యోగో, యోగవిదాం నేతా, ౧౯ ప్రధానపురుషేశ్వరః। ౨౦
నారసింహవపుశ్, శ్రీమాన్, ౨౨ కేశవః, పురుషోత్తమః॥ ౨౪
౪ సర్వశ్,శర్వశ్,శివస్, స్థాణుర్, ౨౮ భూతాదిర్, *నిధిరవ్యయః। ౩౦
సంభవో, భావనో, భర్తా, ౩౩ ప్రభవః. ప్రభుర్, ఈశ్వరః॥ ౩౬

అర్చనోపయుక్తానాం, ప్రణవపూర్వాణాం, నమశ్శబ్దోత్తరాణామ్ అకారాదివర్ణాన్తానాం విశ్వాదినామ్నాం చతుర్థ్యన్తరూప దిక్ప్రదర్శికా:—

అ -(౬౫౧)·—విశ్వాయ ౧ = ౩, ౭, ౯, ౧౩, ౧౪, ౧౬ - ౧౮,
౨౦, ౨౩-౨౭, *౩౦, ౩౧, ౩౨, ౩౪, ౩౬,‡
ఆ -(౨).—(౫౯౦, ౭౦౬.)‡
ఇ -(౬౭)·—ముక్తానాంపరమాయైగతయే ౧౨ = ౨౯;‡
ఈ-(౫).—(౨౧౯ - ౨౨౧, ౯౩౩, ౯౪౩.)‡
ఉ -(౫౧).—విష్ణవే ౨ = ౪, ౨౮, ౩౫,‡
ఊ-(౩)·—(౩౭, ౪౩౮, ౯౪౨.)‡
ఋ-(౩౨)—యోగవిదాంనేత్రే ౧౯ = ౩౩,‡
జ్ -(౪).—(౨౪౦, ౫౮౬, ౯౦౪, ౯౭౯.)‡
త్ -(౪౮).—భూతకృతే ౫ = ౬, ౨౨,‡ [౭౭౮, ౯౬౪.)‡
ద్ -(౯)·—(౧౨౫, ౧౩౦, ౧౩౩, ౨౨౯, ౪౬౧, ౬౭౧, ౭౭౭,
న్ -(౯౮)·—భూతాత్మనే ౮ = ౧౦, ౧౧, ౧౫,‡
ప్ -(౧).—(౪౭౬.)‡
మ్ -(౧).—(౭౩౫.)‡
శ్ -(౩).—(౨౦౧, ౫౭౬, ౫౭౭.)‡
స్ -(౨౫).—నారసింహవపుషే ౨౧ = ‡

౧౦౦౦.

---

* ౩౦ అనేకపదఘటితేషు నామసు విశేషః—అవ్యయాయ నిధయే. ‡ఏతత్పుటాధస్తాకారాదివర్ణాన్తాని, ఏతత్పుటేష్వలిఖితానిచ, నామాని, పుటాన్తరేషు ద్రష్టవ్యాని.

౫ స్వయంభూః, శంభుర్, ఆదిత్యః, ౩౯ పుష్కరాక్షో, మహాస్వనః। ౪౧

అనాదినిధనో, ధాతా, ౪౩ విధాతా, ధాతురుత్తమః॥ ౪౫

౬ అప్రమేయో, హృషీకేశః, ౪౭ పద్మనాభో, ఽమరప్రభుః। ౪౯

విశ్వకర్మా, మనుస్, త్వష్టా, ౫౨ స్థవిష్ఠస్, స్థవిరో, ధ్రువః॥ ౫౫

౭ అగ్రాహ్యశ్, శాశ్వతః, కృష్ణో, ౫౮ లోహితాక్షః, ప్రతర్దనః। ౬౦

ప్రభూతస్, *త్రికకుద్ధామ, ౬౨ పవిత్రం, †మఙ్గళం పరమ్॥ ౬౪

౮ ఈశానః, ప్రాణదః, ప్రాణో, ౬౭ జ్యేష్ఠశ్, శ్రేష్ఠః, ప్రజాపతిః। ౭౦

హిరణ్యగర్భో భూగర్భో, ౭౨ మాధవో, మధుసూదనః॥ ౭౪

౯ ఈశ్వరో, విక్రమీ, ధన్వీ, ౭౭ మేధావీ, విక్రమః, క్రమః। ౮౦

అనుత్తమో, దురాధర్షః, ౮౨ కృతజ్ఞః, కృతిర్, ఆత్మవాన్॥ ౮౫

౧౦ సురేశః, శరణం, శర్మ, ౮౮ విశ్వరేతాః, ప్రజాభవః। ౯౦

అహస్, సంవత్సరో, వ్యాళః, ౯౩ ప్రత్యయస్, సర్వదర్శనః॥ ౯౫

౧౧ అజస్, సర్వేశ్వరస్, సిద్ధః, ౯౮ సిద్ధిస్, సర్వాదిర్, అచ్యుతః। ౧౦౧

వృషాకపిర్, అమేయాత్మా, ౧౦౩ సర్వయోగవినిస్సృతః॥ ౧౦౪

౧౨ వసుర్, వసుమనాస్, సత్యః, ౧౦౭ సమాత్మా, సమ్మితస్, సమః। ౧౧౦

అమోఘః, పుణ్డరీకాక్షో, ౧౧౨ వృషకర్మా, వృషాకృతిః॥ ౧౧౪

౧౩ రుద్రో, బహుశిరా(ః), బభ్రుః, ౧౧౭ విశ్వయోనిశ్, శుచిశ్రవాః। ౧౧౯

అమృతశ్, శాశ్వతస్థాణుః, ౧౨౧ వరారోహో, మహాతపాః॥ ౧౨౩

౧౪ సర్వగస్, సర్వవిద్, భానుర్, ౧౨౬ విష్వక్సేనో, జనార్దనః। ౧౨౮

వేదో, వేదవిద్, అవ్యఙ్గో, ౧౩౧ వేదాఙ్గో, వేదవిత్, కవిః॥ ౧౩౪

అ.—౩౯ - ౪౨, ౪౫ - ౪౮, ౫౩ - ౬౧, ౬౩, †౬౪ ౬౯, ౭౧ ౭౫, ౭౯-౮౩, ౮౬, ౮౭, ౯౦, ౯౨ - ౯౮, ౧౦౧, ౧౦౪, ౧౦౭, ౧౦౯-౧౧౨, ౧౧౫, ౧౨౦, ౧౨౨, ౧౨౪, ౧౨౭ - ౧౨౯, ౧౩౧, ౧౩౨,

ఇ.—౭౦, ౮౪, ౯౯, ౧౦౦, ౧౦౨, ౧౧౪, ౧౧౮, ౧౩౪,

ఉ.—౩౮, ౪౯, ౫౧, ౧౦౫, ౧౧౭, ౧౨౧, ౧౨౬,

ఊ.—స్వయంభువే ౩౭ =

ఋ.—౪౩, ౪౪, ౫౨,

త్.—౮౫,

ద్.—సర్వవిదే ౧౨౫ = ౧౩౦, ౧౩౩,

న్.—౫౦, *౬౨, ౭౬-౭౮, ౮౮, ౯౧, ౧౦౩, ౧౦౮, ౧౧౩,

స్.—౮౯, ౧౦౬, ౧౧౬, ౧౧౯, ౧౨౩,

* ౬౨. వైకల్పికేన పదచ్ఛేదేన లబ్ధేషు నామసు విశేషః—త్రికకుద్ - ధామ్నే.

† ౬౪. అనేకపదఘటితేషు నామసు విశేషః—పరాయ మఙ్గళాయ నమః.

౧౫ లోకాధ్యక్షస్సురాధ్యక్షో, ౧౩౬ ధర్మాధ్యక్షః, కృతాకృతః। ౧౩౮
చతురాత్మా, చతుర్వ్యూహః, ౧౪౦ చతుర్దంష్ట్రశ్, చతుర్భుజః॥ ౧౪౨
౧౬ భ్రాజిష్ణుర్, భోజనమ్, భోక్తా, ౧౪౫ సహిష్ణుర్, జగదాదిజః। ౧౪౭
అనఘో, విజయో, జేతా, ౧౫౦ విశ్వయోనిః, పునర్వసుః॥ ౧౫౨
౧౭ ఉపేన్ద్రో, వామనః, ప్రాంశుర్, ౧౫౫ అమోఘశ్, శుచిర్, ఊర్జితః। ౧౫౮
అతీన్ద్రస్, సఙ్గ్రహస్, సర్గో, ౧౬౧ ధృతాత్మా, నియమో, యమః॥ ౧౬౪
౧౮ వేద్యో, వైద్యస్, సదాయోగీ, ౧౬౭ వీరహా, మాధవో, మధుః। ౧౭౦
అతీన్ద్రియో, మహామాయో, ౧౭౨ మహోత్సాహో, మహాబలః॥ ౧౭౪
౧౯ మహాబుద్ధిర్, మహావీర్యో, ౧౭౬ మహాశక్తిర్, మహాద్యుతిః। ౧౭౮
అనిర్దేశ్యవపుశ్, శ్రీమాన్, ౧౮౦ అమేయాత్మా, మహాద్రిధృత్॥ ౧౮౨
౨౦ మహేష్వాసో, మహీభర్తా, ౧౮౪ శ్రీనివాసస్, సతాంగతిః। ౧౮౬
అనిరుద్ధ, స్సురానన్దో, ౧౮౮ గోవిన్దో, గోవిదాంపతిః॥ ౧౯౦
౨౧ మరీచిర్, దమనో, హంసః, ౧౯౩ సుపర్ణో, భుజగోత్తమః। ౧౯౫
హిరణ్యనాభ, స్సుతపాః, ౧౯౭ పద్మనాభః, ప్రజాపతిః॥ ౧౯౯
౨౨ అమృత్యు, స్సర్వదృక్, సింహః, ౨౦౨ సన్ధాతా, సన్ధిమాన్, స్థిరః। ౨౦౫
అజో, దుర్మర్షణశ్, శాస్తా, ౨౦౮ విశ్రుతాత్మా, సురారిహా॥ ౨౧౦
౨౩ *గురుర్గురుతమో, ధామ, ౨౧౨ సత్యస్, సత్యపరాక్రమః। ౨౧౪
నిమిషో, ఽనిమిషస్, స్రగ్వీ, ౨౧౭ వాచస్పతిర్, ఉదారధీః॥ ౨౧౯

అ.—౧౩౫ - ౧౩౮, ౧౪౦ - ౧౪౨, ౧౪౪, ౧౪౭ - ౧౪౯, ౧౫౩, ౧౫౪, ౧౫౬, ౧౫౮ - ౧౬౧, ౧౬౩ - ౧౬౬, ౧౬౯, ౧౭౧ - ౧౭౪, ౧౭౬, ౧౮౩, ౧౮౫, ౧౮౭ - ౧౮౯, ౧౯౨- ౧౯౬, ౧౯౮, ౨౦౨, ౨౦౫ - ౨౦౭, *౨౧౧, ౨౧౩ - ౨౧౬,

ఇ.—౧౫౧, ౧౫౭, ౧౭౫, ౧౭౭, ౧౭౮, ౧౮౬, ౧౯౦, ౧౯౧, ౧౯౯, ౨౧౮,

ఈ.—ఉదారధియే ౨౧౯,

ఉ.—౧౪౩, ౧౪౬, ౧౫౨, ౧౫౫, ౧౭౦, ౨౦౦,

ఋ.—౧౪౫, ౧౫౦, ౧౮౪, ౨౦౩, ౨౦౮,

త్.—౧౮౦, ౧౮౨, ౨౦౪,

న్—౧౩౯, ౧౬౨, ౧౬౭, ౧౬౮, ౧౮౧, ౨౦౯, ౨౧౦, ౨౧౨, ౨౧౭,

శ్.—సర్వదృశే ౨౦౧ =

స్.—౧౭౯, ౧౯౭,

---

* ౨౧౧. అనేకపదఘటితేషు నామసు విశేషః—గురుతమాయ గురవే.

౨౪ అగ్రణీర్, గ్రామణీః, శ్రీమాన్, ౨౨౨ న్యాయో, నేతా, సమీరణః। ౨౨౫
సహస్రమూర్ధా, విశ్వాత్మా, ౨౨౭ సహస్రాక్షః, సహస్రపాత్॥ ౨౨౯
౨౫ ఆవర్తనో, నివృత్తాత్మా, ౨౩౧ సంవృతః, సంప్రమర్దనః। ౨౩౩
అహస్సంవర్తకో, వహ్నిర్, ౨౩౫ అనిలో, ధరణీధరః॥ ౨౩౭
౨౬ సుప్రసాదః, ప్రసన్నాత్మా, ౨౩౯ విశ్వసృట్. విశ్వభుగ్విభుః। ౨౪౧
సత్కర్తా, సత్కృతః, సాధుః, ౨౪౪ జహ్నుర్, నారాయణో, నరః॥ ౨౪౭
౨౭ అసంఖ్యేయో, ఽప్రమేయాత్మా, ౨౪౯ విశిష్టః, శిష్టకృత్, శుచిః। ౨౫౨
సిద్ధార్థః, సిద్ధసంకల్పః, ౨౫౪ సిద్ధిదః, సిద్ధిసాధనః॥ ౨౫౬
౨౮ వృషాహీ, వృషభో, విష్ణుః, ౨౫౯ వృషపర్వా వృషోదరః॥ ౨౬౧
వర్ధనో, వర్ధమానశ్చ, ౨౬౩ వివిక్తః, శ్రుతిసాగరః॥ ౨౬౫
౨౯ సుభుజో, దుర్ధరో, వాగ్మీ, ౨౬౮ మహేన్ద్రో, వసుదో వసుః। ౨౭౧
నైకరూపో, బృహద్రూపః, ౨౭౩ శిపివిష్టః, ప్రకాశనః॥ ౨౭౫
౩౦ ఓజస్తేజోద్యుతిధరః, ౨౭౬ ప్రకాశాత్మా, ప్రతాపనః। ౨౭౮
ఋద్ధః, స్పష్టాక్షరో, మన్త్రః, ౨౮౧ చన్ద్రాంశుర్, భాస్కరద్యుతిః॥ ౨౮౩
౩౧ అమృతాంశూద్భవో, భానుః, ౨౮౫ శశిబిన్దుః, సురేశ్వరః। ౨౮౭
ఔషధం, జగతస్సేతుః, ౨౮౯ సత్యధర్మపరాక్రమః॥ ౨౯౦
౩౨ భూతభవ్యభవన్నాథః, ౨౯౧ పవనః, పావనో, ఽనలః। ౨౯౪
కామహా కామకృత్, కాన్తః ౨౯౭ కామః, కామప్రదః, ప్రభుః॥ ౩౦౦

అ.—౨౨౩, ౨౨౫, ౨౨౮, ౨౩౦, ౨౩౨-౨౩౪, ౨౩౬-౨౩౮, ౨౪౩, ౨౪౬ - ౨౪౮, ౨౫౦, ౨౫౩ - ౨౫౬, ౨౫౮, ౨౬౧-౨౬౭, ౨౬౯, ౨౭౦, ౨౭౨ - ౨౭౬, ౨౭౮-౨౮౧, ౨౮౪, ౨౮౭, ౨౮౮, ౨౯౦ - ౨౯౪, ౨౯౭ - ౨౯౯,

ఇ.—౨౩౫, ౨౫౨, ౨౮౩,

ఈ.—౨౨౦, ౨౨౧,

ఉ.—౨౪౧, ౨౪౪, ౨౪౫, ౨౫౯, ౨౭౧, ౨౮౨, ౨౮౫,
౨౮౬, ౨౮౯, ౩౦౦,

ఋ.—౨౨౪, ౨౪౨,

జ్.—విశ్వసృజే ౨౪౦ =

త్.—౨౨౨, ౨౫౧, ౨౯౬,

ద్.—౨౨౯,

న్.—౨౨౬, ౨౨౭, ౨౩౧, ౨౩౯, ౨౪౯, ౨౫౭, ౨౬౦,
౨౬౮, ౨౭౭, ౨౯౫,

౩౩ యుగాదికృత్, యుగావర్తో, ౩౦౨ నైకమాయో, మహాశనః। ౩౦౪
అదృశ్యో, వ్యక్తరూపశ్చ, ౩౦౬ సహస్రజిత్, అనన్తజిత్॥ ౩౦౮
౩౪ ఇష్టో, విశిష్టః, శిష్టేష్టః, ౩౧౧ శిఖణ్డీ, నహుషో, వృషః। ౩౧౪
క్రోధహా, క్రోధకృత్, కర్తా ౩౧౭ విశ్వబాహుర్, మహీధరః॥ ౩౧౯
౩౫ అచ్యుతః, ప్రథితః, ప్రాణః, ౩౨౨ ప్రాణదో, వాసవానుజః। ౩౨౪
అపాంనిధిర్, అధిష్ఠానమ్, ౩౨౬ అప్రమత్తః, ప్రతిష్ఠితః॥ ౩౨౮
౩౬ స్కన్దః, స్కన్దధరో, ధుర్యో, ౩౩౧ వరదో, వాయువాహనః। ౩౩౩
వాసుదేవో, బృహద్భానుః, ౩౩౫ ఆదిదేవః, పురన్దరః॥ ౩౩౭
౩౭ అశోక, స్తారణ, స్తారః, ౩౪౦ శూరశ్, శౌరిర్, జనేశ్వరః। ౩౪౩
అనుకూలశ్, శతావర్తః, ౩౪౫ పద్మీ, పద్మనిభేక్షణః॥ ౩౪౭
౩౮ పద్మనాభో, ఽరవిన్దాక్షః, ౩౪౯ పద్మగర్భశ్, శరీరభృత్। ౩౫౧
మహర్ద్ధి, ఋద్ధో, వృద్ధాత్మా, ౩౫౪ మహాక్షో, గరుడధ్వజః॥ ౩౫౬
౩౯ అతులశ్, శరభో, భీమః, ౩౫౯ సమయజ్ఞో, *హవిర్హరిః। ౩౬౧
సర్వలక్షణలక్షణ్యో, ౩౬౨ లక్ష్మీవాన్, సమితింజయః॥ ౩౬౪
౪౦ విక్షరో, రోహితో, మార్గో, ౩౬౭ హేతుర్, దామోదర, స్సహః। ౩౭౦
మహీధరో, మహాభాగో, ౩౭౨ వేగవాన్, అమితాశనః॥ ౩౭౪
౪౧ ఉద్భవః, క్షోభణో, దేవః, ౩౭౭ శ్రీగర్భః, పరమేశ్వరః। ౩౭౯
కరణం, కారణం, కర్తా, ౩౮౨ వికర్తా, గహనో గుహః॥ ౩౮౫
౪౨ వ్యవసాయో, వ్యవస్థానః, ౩౮౭ సంస్థానః, స్థానదో, ధ్రువః। ౩౯౦
పరర్ద్ధిః, పరమస్పష్టః. ౩౯౨ తుష్టః, పుష్టశ్, శుభేక్షణః॥ ౩౯౫

అ.—౩౦౨ - ౩౦౬, ౩౦౯-౩౧౧, ౩౧౩, ౩౧౪, ౩౧౯ - ౩౨౪, ౩౨౬ - ౩౩౪, ౩౩౬ - ౩౪౧, ౩౪౩ - ౩౪౫, ౩౪౭ - ౩౫౦, ౩౫౩, ౩౫౫ - ౩౬౦, ౩౬౨, ౩౬౪ - ౩౬౭, ౩౬౯ - ౩౭౨, ౩౭౪ - ౩౮౧, ౩౮౪ - ౩౯౦, ౩౯౨-౩౯౫,

ఇ.—౩౨౫, ౩౪౨, ౩౫౨, *౩౬౧, ౩౯౧,

ఉ.—౩౧౮, ౩౩౫, ౩౬౮,

ఋ.—౩౧౭, ౩౮౨, ౩౮౩,

త్.—౩౦౧, ౩౦౭, ౩౦౮, ౩౧౬, ౩౫౧, ౩౬౩, ౩౭౩,

న్.—౩౧౨, ౩౧౫, ౩౪౬, ౩౫౪,

* ౩౬౧. వైకల్పికేన పదచ్ఛేదేన లబ్ధేమునామ సువిశేషః—హవిర్హరయే.

౪౩ రామో, విరామో *విరజో, మార్గో, ౩౯౮ నేయో, నయో, ఽనయః| ౪౦౧
వీర, శ్శక్తిమతాంశ్రేష్ఠః, ౪౦౩ ధర్మో, ధర్మవిదుత్తమః|| ౪౦౫
౪౪ వైకుంఠ, పురుషః, ప్రాణః, ౪౦౮ ప్రాణదః, ప్రణవః పృథుః| ౪౧౧
హిరణ్యగర్భ, శ్శత్రుఘ్నో, ౪౧౩ వ్యాప్తో, వాయుర్, అధోక్షజః|| ౪౧౬
౪౫ ఋతు, స్సుదర్శనః, కాలః, ౪౧౯ పరమేష్ఠీ, పరిగ్రహః| ౪౨౧
ఉగ్ర, స్సంవత్సరో, దక్షో ౪౨౪ విశ్రామో, విశ్వదక్షిణః|| ౪౨౬
౪౬ విస్తార, స్స్థావరస్థాణుః, ౪౨౮ ప్రమాణం, బీజమవ్యయమ్| ౪౩౦
అర్థో, ఽనర్థో మహాకోశో, ౪౩౩ మహాభోగో, మహాధనః|| ౪౩౫
౪౭ అనిర్విణ్ణ, స్స్థవిష్ఠో, ఽభూర్, ౪౩౮ ధర్మయూపో, మహామఖః| ౪౪౦
నక్షత్రనేమి, ర్నక్షత్రీ, ౪౪౨ క్షమః, క్షామ, స్సమీహనః|| ౪౪౫
౪౮ యజ్ఞ, ఇజ్యో, మహేజ్య, శ్చ, ౪౪౮ క్రతు, స్సత్రం సతాంగతిః| ౪౫౧
సర్వదర్శీ విముక్తాత్మా, ౪౫౩ సర్వజ్ఞో, జ్ఞానముత్తమమ్|| ౪౫౫
౪౯ సువ్రత, స్సుముఖ, స్సూక్ష్మః, ౪౫౮ సుఘోష, స్సుఖద, స్సుహృత్| ౪౬౧
మనోహరో, జితక్రోధో, ౪౬౩ వీరబాహుర్, విదారణః|| ౪౬౫
౫౦ స్వాపన, స్స్వవశో, వ్యాపీ ౪౬౮ నైకాత్మా, నైకకర్మకృత్| ౪౭౦
వత్సరో, వత్సలో, వత్సీ, ౪౭౩ రత్నగర్భో ధనేశ్వరః|| ౪౭౫
౫౧ ధర్మగుప్, ధర్మకృ, ద్ధర్మీ, ౪౭౮ *సద్, అక్షరమ్, *అసత్, క్షరమ్. ౪౮౨
అవిజ్ఞాతా, సహస్రాంశుః, ౪౮౪ విధాతా, కృతలక్షణః|| ౪౮౬
౫౨ గభస్తినేమి, స్సత్త్వస్థః ౪౮౮ సింహో, భూతమహేశ్వరః| ౪౯౦
ఆదిదేవో, మహాదేవో, ౪౯౨ దేవేశో, దేవభృద్, గురుః|| ౪౯౫

అ.—౩౯౬ *౩౯౮ - ౪౧౦, ౪౧౨ ౪౧౪, ౪౧౬. ౪౧౮,
౪౧౯, ౪౨౧ - ౪౨౭, ౪౨౯-౪౩౭, ౪౩౯, ౪౪౦, ౪౪౩-౪౪౮,
౪౫౦, ౪౫౪ - ౪౬౦, ౪౬౨, ౪౬౩, ౪౬౫ - ౪౬౭, ౪౭౧,
౪౭౨, ౪౭౪, ౪౭౫, ౪౮౦, ౪౮౨, ౪౮౬, ౪౮౮ - ౪౯౩,

ఇ.—౪౫౧, ౪౮౭,

ఉ.—౪౧౧, ౪౧౫, ౪౧౭, ౪౨౮, ౪౪౯, ౪౬౪, ౪౮౪, ౪౯౫,

ఊ.—౪౩౮,

ఋ.—౪౮౩, ౪౮౫,

త్.—౪౭౦, ౪౭౭, *౪౭౯, ౪౮౧, ౪౯౪,

ద్.— ౪౬౧, [౪౭౮,

న్.—౪౨౦, ౪౪౧, ౪౪౨, ౪౫౨, ౪౫౩, ౪౬౮, ౪౬౯, ౪౭౩,

ప్.—ధర్మగుప్ ౪౭౬ =

• వైకల్పికమైన పదచ్ఛేదన లభ్యము నామ సంశేషాః— ౩౯౭ [illegible]
• ౪౭౯. (సద్) అక్షరమ్ - అసక్షరసతే. • ౪౮౧ (అసత్) క్షరమ్-అసత్క్షరమ్ [illegible]

౫౩ ఉత్తరో, గోపతిర్, గోప్తా, ౪౯౮ జ్ఞానగమ్యః, పురాతనః। ౫౦౦
శరీరభూతభృద్, భోక్తా, ౫౦౨ కపీన్ద్రో, భూరిదక్షిణః॥ ౫౦౪
౫౪ సోమపో, ఽమృతప, స్సోమః, ౫౦౭ పురుజిత్, పురుసత్తమః। ౫౦౯
వినయో, జయ, స్సత్యసన్ధో, ౫౧౨ దాశార్హః, సాత్వతాంపతిః॥ ౫౧౪
౫౫ జీవో, వినయితా, సాక్షీ, ౫౧౭ ముకున్దో, ఽమితవిక్రమః। ౫౧౯
అమ్భోనిధిర్, అనన్తాత్మా, ౫౨౧ మహోదధిశయో, ఽన్తకః॥ ౫౨౩
౫౬ అజో, మహార్హః, స్వాభావ్యో, ౫౨౬ జితామిత్రః, ప్రమోదనః। ౫౨౮
ఆనన్దో, నన్దనో, నన్ద. ౫౩౧ స్సత్యధర్మా, త్రివిక్రమః॥ ౫౩౩
౫౭ మహర్షిః, కపిలాచార్యః, ౫౩౫ కృతజ్ఞో. మేదినీపతిః। ౫౩౭
త్రిపద, స్త్రిదశాధ్యక్షః, ౫౩౯ మహాశృఙ్గః, కృతాన్తకృత్॥ ౫౪౧
౫౮ మహావరాహో, గోవిన్ద, ౫౪౩ స్సుషేణః, కనకాఙ్గదీ। ౫౪౫
గుహ్యో, గభీరో, గహనో, ౫౪౮ గుప్తశ్, చక్రగదాధరః॥ ౫౫౦
౫౯ వేధా, స్స్వాఙ్గో, ఽజితః, కృష్ణో, ౫౫౪ దృఢ, స్సఙ్కర్షణో, ఽచ్యుతః। ౫౫౭
వరుణో, వారుణో, వృక్షః, ౫౬౦ పుష్కరాక్షో, మహామనాః॥ ౫౬౨
౬౦ భగవాన్, భగహా, నన్ది. ౫౬౫ వనమాలీ, హలాయుధః। ౫౬౭
ఆదిత్యో, జ్యోతిరాదిత్యః. ౫౬౯ సహిష్ణుర్, గతిసత్తమః॥ ౫౭౧
౬౧ సుధన్వా, ఖణ్డపరశుః, ౫౭౩ దారుణో, ద్రవిణప్రదః। ౫౭౫
దివిస్పృక్. సర్వదృక్, వ్యాసో, ౫౭౮ వాచస్పతిర్, అయోనిజః॥ ౫౮౦

అ.—౪౯౬, ౪౯౯, ౫౦౦, ౫౦౩-౫౦౭, ౫౦౯-౫౧౩, ౫౧౫, ౫౧౮, ౫౧౯, ౫౨౨ ౫౩౧, ౫౩౩, ౫౩౫, ౫౩౬, ౫౩౮-౫౪౦, ౫౪౨-౫౪౪, ౫౪౬-౫౫౦, ౫౫౨-౫౬౧, ౫౬౭-౫౬౯, ౫౭౧, ౫౭౪, ౫౭౫, ౫౭౮, ౫౮౦,

ఇ.—౪౯౭, ౫౧౪, ౫౨౦, ౫౩౪, ౫౩౭, ౫౭౯,

ఉ.—౫౭౦, ౫౭౩,

ఋ.—౪౯౮, ౫౦౨, ౫౧౬,

త్.—౫౦౧, ౫౨౮, ౫౪౧, ౫౬౩,

న్.—౫౧౭, ౫౨౧, ౫౩౨, ౫౪౫, ౫౬౪ - ౫౬౬, ౫౭౨,

శ్.—౫౭౬, ౫౭౭.

స్.—౫౫౧, ౫౬౨,

౬౨ త్రిసామా, సామగ స్సామ, ౫౮౩ నిర్వాణం, భేషజం, భిషక్। ౫౮౬
సన్న్యాసకృత్, శమ, శ్శాన్తః, ౫౮౯ నిష్ఠా, శాన్తిః, పరాయణమ్॥ ౫౯౨
౬౩ శుభాఙ్గ, శ్శాన్తిద, స్స్రష్టా, ౫౯౫ కుముదః, కువలేశయః। ౫౯౭
గోహితో, గోపతి, ర్గోప్తా, ౬౦౦ వృషభాక్షో, వృషప్రియః॥ ౬౦౨
౬౪ అనివర్తీ, నివృత్తాత్మా, ౬౦౪ సఙ్క్షేప్తా, క్షేమకృత్, శివః। ౬౦౭
శ్రీవత్సవక్షా, శ్శ్రీవాసః, ౬౦౯ శ్రీపతి, శ్శ్రీమతాంవరః॥ ౬౧౧
౬౫ శ్రీద, శ్శ్రీశ, శ్శ్రీనివాస, ౬౧౪ శ్రీనిధి, శ్శ్రీవిభావనః। ౬౧౬
శ్రీధర, శ్శ్రీకర, ౬౧౮ శ్రేయ, శ్శ్రీమాన్, లోకత్రయాశ్రయః॥ ౬౨౦
౬౬ స్వక్ష, స్స్వఙ్గ, శ్శతానన్దో, ౬౨౩ నన్ది, ర్జ్యోతిర్గణేశ్వరః। ౬౨౫
విజితాత్మా, విధేయాత్మా, ౬౨౭ సత్కీర్తి, శ్ఛిన్నసంశయః॥ ౬౨౯
౬౭ ఉదీర్ణ, స్సర్వతశ్చక్షుః ౬౩౧ అనీశ, శ్శాశ్వతస్థిరః। ౬౩౩
భూశయో, భూషణో, భూతి, ౬౩౬ అశోక, శ్శోకనాశనః॥ ౬౩౮
౬౮ అర్చిష్మా, నర్చితః, కుమ్భో, ౬౪౧ విశుద్ధాత్మా, విశోధనః। ౬౪౩
అనిరుద్ధో, ఽప్రతిరథః, ౬౪౫ ప్రద్యుమ్నో, ఽమితవిక్రమః॥ ౬౪౭
౬౯ కాలనేమినిహా, శౌరిః, ౬౪౯ శూర, శ్శూరజనేశ్వరః। ౬౫౧
త్రిలోకాత్మా, త్రిలోకేశః, ౬౫౩ కేశవః, కేశిహా, హరిః॥ ౬౫౬

అ. ౫౮౨, ౫౮౪, ౫౮౫, ౫౮౮, ౫౮౯, ౫౯౨-౫౯౪, ౫౯౬-౫౯౮, ౬౦౧, ౬౦౨, ౬౦౭, ౬౦౯, ౬౧౧-౬౧౪, ౬౧౬-౬౧౮, ౬౨౦-౬౨౩, ౬౨౫, ౬౨౯, ౬౩౦, ౬౩౨-౬౩౫, ౬౩౭, ౬౩౮, ౬౪౦, ౬౪౧, ౬౪౩-౬౪౭, ౬౫౦, ౬౫౧, ౬౫౩, ౬౫౪,

ఆ.—నిష్ఠాయై ౫౯౦ =

ఇ.— ౫౯౧, ౫౯౯, ౬౧౦, ౬౧౫, ౬౨౪, ౬౨౮, ౬౩౬, ౬౪౯, ౬౫౬,

ఋ.—౫౯౫, ౬౦౦, ౬౦౫,

జ్.—౫౮౬,

త్.—౫౮౭, ౬౦౬, ౬౧౯, ౬౩౯,

న్.—౫౮౧, ౫౮౩, ౬౦౩, ౬౦౪, ౬౨౬, ౬౨౭, ౬౪౨, ౬౪౮, ౬౫౨, ౬౫౫

స్.—౬౦౮, ౬౩౧,

౭౦	కామదేవః, కామపాలః,	౬౫౮	కామీ, కాన్తః, కృతాగమః।	౬౬౧
	అనిర్దేశ్యవపుర్, విష్ణుర్,	౬౬౩	వీరో, ఽనన్తో, ధనఞ్జయః॥	౬౬౬
౭౧	బ్రహ్మణ్యో, బ్రహ్మకృద్ బ్రహ్మా	౬౬౮	బ్రహ్మ బ్రహ్మవివర్ధనః।	౬౭౦
	బ్రహ్మవిద్, బ్రాహ్మణో, బ్రహ్మీ	౬౭౩	బ్రహ్మజ్ఞో, బ్రాహ్మణప్రియః॥	౬౭౫
౭౨	మహాక్రమో, మహాకర్మా,	౬౭౭	మహాతేజా, మహోరగః।	౬౭౯
	మహాక్రతుర్, మహాయజ్వా,	౬౮౧	మహాయజ్ఞో, మహాహవిః॥	౬౮౩
౭౩	స్తవ్యస్, స్తవప్రియ స్తోత్రమ్	౬౮౬	స్తుతిస్, స్తోతా, రణప్రియః।	౬౮౯
	పూర్ణః, పూరయితా, పుణ్యః,	౬౯౨	పుణ్యకీర్తిర్, అనామయః॥	౬౯౪
౭౪	మనోజవ, స్తీర్థకరో,	౬౯౬	వసురేతా, వసుప్రదః।	౬౯౮
	వసుప్రదో, వాసుదేవో,	౭౦౦	వసుర్, వసుమనాః హవిః॥	౭౦౩
౭౫	సద్గతి, స్సత్కృతి, స్సత్తా,	౭౦౬	సద్భూతి, స్సత్పరాయణః।	౭౦౮
	శూరసేనో, యదుశ్రేష్ఠః,	౭౧౦	సన్నివాస, స్సుయామునః॥	౭౧౨
౭౬	భూతావాసో, వాసుదేవః,	౭౧౪	సర్వాసునిలయో, ఽనలః।	౭౧౬
	దర్పహా, దర్పదో, ఽదృప్తో,	౭౧౯	దుర్ధరో, ఽథాఽపరాజితః॥	౭౨౧
౭౭	విశ్వమూర్తిర్, మహామూర్తిర్,	౭౨౩	దీప్తమూర్తిర్, అమూర్తిమాన్।	౭౨౫
	అనేకమూర్తిర్, అవ్యక్తః,	౭౨౭	శతమూర్తిః, శతాననః॥	౭౨౯
౭౮	ఏకో, నైక, స్స, వః, కః, కిమ్,	౭౩౫	యత్, తత్, పదమనుత్తమమ్।	౭౩౮
	లోకబన్ధుర్, లోకనాథో,	౭౪౦	మాధవో, భక్తవత్సలః॥	౭౪౨

అ.—౬౫౭, ౬౫౮, ౬౬౦, ౬౬౧, ౬౬౪ - ౬౬౭, ౬౭౦, ౬౭౨, ౬౭౪ - ౬౭౬, ౬౭౯, ౬౮౨, ౬౮౪ - ౬౮౭, ౬౮౯, ౬౯౦, ౬౯౨, ౬౯౪ - ౬౯౬, ౬౯౮ - ౭౦౦, ౭౦౮- ౭౧౬, ౭౧౮ - ౭౨౧, ౭౨౭, ౭౨౯ - *౭౩౨ - ౭౩౪, ౭౩౮, ౭౪౦ - ౭౪౨,

ఆ.—౭౦౬.

ఇ.—౬౯౩, ౭౦౪, ౭౦౫, ౭౦౭, ౭౨౨-౭౨౪, ౭౨౬, ౭౨౮,

ఉ.—౬౬౩, ౬౮౦, ౭౦౧, ౭౩౯,

ఋ.—౬౮౮, ౬౯౧,

త్.—౭౨౫, ౭౩౬, ౭౩౭,

ద్.—౬౭౧,

న్.—౬౫౯, ౬౬౮, ౬౬౯, ౬౭౩, ౬౭౭, ౬౮౧, ౭౧౭,

మ్.—కిమే. ౭౩౫ =

స్.—౬౬౨, ౬౭౮, ౬౮౩, ౬౯౭, ౭౦౨, ౭౦౩,

* ౭౩౨ అనేకపదఘటితనామ సువిశేషః—సవాయ.

౭౯ సువర్ణవర్ణో, హేమాఙ్గో, ౭౪౪ వరాఙ్గ, శ్చన్దనాఙ్గదీ। ౭౪౬
వీరహా విషమ, శ్శూన్యో, ౭౪౯ ఘృతాశీ, రచల, శ్చల:॥ ౭౫౨
౮౦ అమానీ, మానదో, మాన్యో ౭౫౫ లోకస్వామీ త్రిలోకధృత్। ౭౫౭
సుమేధా, మేధజో, ధన్య: ౭౬౦ సత్యమేధా ధరాధర:॥ ౭౬౨
౮౧ తేజోవృషో, ద్యుతిధర:, ౭ ౪ సర్వశస్త్రభృతాంవర:। ౭౬౫
ప్రగ్రహో, నిగ్రహో, వ్యగ్రో, ౭౬౮ నైకశృఙ్గో, గదాగ్రజ:॥ ౭౭౦
౮౨ చతుర్మూర్తి, శ్చతుర్బాహు, ౭౭౨ చతుర్వ్యూహ, శ్చతుర్గతి:। ౭౭౪
చతురాత్మా, చతుర్భావ, ౭౭౬ *శ్చతుర్వేదవి, దేకపాత్॥ ౭౭౮
౮౩ సమావర్తో, నివృత్తాత్మా, ౭౮౦ దుర్జయో, దురతిక్రమ:। ౭౮౨
దుర్లభో, దుర్గమో, దుర్గో, ౭౮౫ దురావాసో, దురారిహా॥ ౭౮౭
౮౪ శుభాఙ్గో, లోకసారఙ్గ: ౭౮౯ సుతన్తు, స్తన్తువర్ధన:। ౭౯౧
ఇన్ద్రకర్మా, మహాకర్మా, ౭౯౩ కృతకర్మా, కృతాగమ:॥ ౭౯౫
౮౫ ఉద్భవ, స్సున్దర, స్సున్దో, ౭౯౮ రత్ననాభ, స్సులోచన:। ౮౦౦
అర్కో, వాజసన శ్శృఙ్గీ, ౮౦౩ జయన్త, స్సర్వవిజ్జయీ॥ ౮౦౫
౮౬ సువర్ణబిన్దు, రక్షోభ్య, ౮౦౭ సర్వవాగీశ్వరేశ్వర:। ౮౦౮
మహాహ్రదో, మహాగర్తో, ౮౧౦ మహాభూతో, మహానిధి:॥ ౮౧౨
౮౭ కుముద:, కున్దర, కున్ద:, ౮౧౫ పర్జన్య, పావనో, ఽనిల:। ౮౧౮
అమృతాశో, ఽమృతవపు:, ౮౨౧ సర్వజ్ఞ, స్సర్వతోముఖ:॥ ౮౨౩

అ.—౭౪౩ - ౭౪౫, ౭౪౮, ౭౪౯, ౭౫౧, ౭౫౨, ౭౫౪, ౭౫౫, ౭౫౯, ౭౬౦, ౭౬౨ - ౭౭౦, ౭౭౩, ౭౭౬, ౭౭౯, ౭౮౧ - ౭౮౬, ౭౮౮, ౭౮౯, ౭౯౧, ౭౯౫ - ౮౦౧, ౮౦౪, ౮౦౭ - ౮౧౧, ౮౧౩ - ౮౧౯, ౮౨౧, ౮౨౨,

ఇ.—౭౭౧, ౭౭౪, ౮౦౨, ౮౧౨,

ఈ.—౭౭౨, ౭౯౦, ౮౦౬,

త్.—౭౫౭,

న్ - *౭౭౭, ౭౭౮,

న్.—౭౪౬, ౭౪౭, ౭౫౩, ౭౫౬, ౭౭౫, ౭౮౦, ౭౮౭, ౭౯౨ - ౭౯౪, ౮౦౩, ౮౦౫,

స్.—౭౫౦, ౭౫ , ౭౬౧, ౮౨౦,

* ౭౭౭ సంఖ్యకు విసర్గలోపము వచ్చినది.

౮౮ సులభ, స్సువ్రత, స్సిద్ధ్, ౮౨౫ శత్రుజిచ్ఛత్రుతాపనః। ౮౨౬
న్యగ్రోధోదుంబరో, ఽశ్వత్థశ్, ౮౨౮ చాణూరాన్ధ్రనిషూదనః॥ ౮౨౯
౮౯ సహస్రార్చి, స్సప్తజిహ్వ, ౮౩౧ స్సప్తైధా, స్సప్తవాహనః। ౮౩౩
అమూర్తిర్, అనఘో, ఽచిన్త్యో, ౮౩౬ భయకృత్, భయనాశనః॥ ౮౩౮
౯౦ అణుర్, బృహత్, కృశ స్స్థూలో ౮౪౨ గుణభృత్ నిర్గుణో, మహాన్ ।౮౪౫
అధృత, స్స్వధృత, స్స్వాస్యః, ౮౪౮ ప్రాగ్వంశో, వంశవర్ధనః॥ ౮౫౦
౯౧ భారభృత్, కథితో, యోగీ ౮౫౩ యోగీశ స్సర్వకామదః। ౮౫౫
ఆశ్రమశ్, శ్రమణః, క్షామ, ౮౫౮ స్సుపర్ణో, వాయువాహనః॥ ౮౬౦
౯౨ ధనుర్ధరో, ధనుర్వేదో, ౮౬౨ దణ్డో, దమయితా, దమః। ౮౬౫
అపరాజిత, స్సర్వసహో, ౮౬౭ నియన్తా, నియమో, యమః॥ ౮౭౦
౯౩ సత్త్వవాన్, సాత్త్విక, స్సత్య, ౮౭౩ సత్యధర్మపరాయణః। ౮౭౪
అభిప్రాయః ప్రియార్హో, ఽర్హః, ౮౭౭ ప్రియకృత్, ప్రీతివర్ధనః॥ ౮౭౯
౯౪ విహాయసగతిర్, జ్యోతిః, ౮౮౧ సురుచిర్, హుతభుగ్విభుః। ౮౮౩
రవిర్, విరోచన, స్సూర్యః. ౮౮౬ సవితా, రవిలోచనః॥ ౮౮౮
౯౫ అనన్తహుతభుగ్భోక్తా, ౮౮౯ సుఖదో, నైకదో, ఽగ్రజః। ౮౯౨
అనిర్విణ్ణ, స్సదామర్షీ, ౮౯౪ లోకాధిష్ఠానమ్, అద్భుతః॥ ౮౯౬
౯౬ సనాత్, సనాతనతమః, ౮౯౮ కపిలః కపిరవ్యయః। ౯౦౦
స్వస్తిదః, స్వస్తికృత్, స్వస్తి ౯౦౩ స్వస్తిభుగ్, స్వస్తిదక్షిణః॥ ౯౦౫
౯౭ అరౌద్రః, కుణ్డలీ, చక్రీ, ౯౦౮ విక్రి, మ్యూర్జితశాసనః। ౯౧౦
శబ్దాతిగః, శబ్దసహః, ౯౧౨ శిశిర, శ్శర్వరీకరః॥ ౯౧౪

అ.—౮౨౩ - ౮౨౯, ౮౩౧, ౮౩౩, ౮౩౫, ౮౩౬ ౮౩౮, ౮౪౧, ౮౪౨, ౮౪౪, ౮౪౬ - ౮౫౦, ౮౫౨, ౮౫౪ - ౮౬౩; ౮౬౫ - ౮౬౭, ౮౬౯, ౮౭౦, ౮౭౨ - ౮౭౭, ౮౭౯, ౮౮౫, ౮౮౬, ౮౮౮, ౮౯౦ - ౮౯౩, ౮౯౫, ౮౯౬, ౮౯౮ - ౯౦౧; ౯౦౫, ౯౦౬, ౯౧౦ - ౯౧౪,

ఇ.—౮౩౪, ౮౮౦, ౮౮౨, ౮౮౪,

ఈ. — ౮౩౯, ౮౮౩,

ఋ —౮౬౪, ౮౬౮, ౮౮౭, ౮౮౯,

జ్.—౯౦౪, [౯౦౨,

త్ —౮౩౭, ౮౪౦, ౮౪౩, ౮౪౫, ౮౫౧, ౮౭౧, ౮౭౮, ౮౯౭,

న్.—౮౫౩, ౮౯౪, ౯౦౩, ౯౦౭ - ౯౦౯,

స్.—౮౩౦. ౮౩౨, ౮౮౧.

౯౮ అక్రూరః, పేశలో, దక్షో, ౯౧౭ దక్షిణః, క్షమిణాంవరః। ౯౧౯
విద్వత్తమో, వీతభయః, ౯౨౧ పుణ్యశ్రవణకీర్తనః॥ ౯౨౨
౯౯ ఉత్తారణో, దుష్కృతిహా, ౯౨౪ పుణ్యో, దుస్స్వప్ననాశనః ౯౨౬
వీరహా, రక్షణ, స్సన్తో, ౯౨౯ జీవనం, పర్యవస్థితః॥ ౯౩౧
౧౦౦ అనన్తరూపో, ఽనన్తశ్రీర్, ౯౩౩ జితమన్యుర్, భయాపహః। ౯౩౫
చతురశ్రో, గభీరాత్మా, ౯౩౭ విదిశో, వ్యాదిశో, దిశః॥ ౯౪౦
౧౦౧ అనాదిర్, భూర్భువో, లక్ష్మీ, ౯౪౩ స్సువీరో, రుచిరాఙ్గదః। ౯౪౫
జననో, జనజన్మాదిర్, ౯౪౭ భీమో, భీమపరాక్రమః॥ ౯౪౯
౧౦౨ ఆధారనిలయో, ధాతా, ౯౫౧ పుష్పహాసః ప్రజాగరః। ౯౫౩
ఊర్ధ్వగ, స్సత్పథాచారః, ౯౫౫ ప్రాణదః, ప్రణవః, పణః॥ ౯౫౮
౧౦౩ ప్రమాణం, ప్రాణనిలయః, ౯౬౦ ప్రాణభృత్, ప్రాణజీవనః। ౯౬౨
తత్త్వం, తత్త్వవిద్, ఏకాత్మా, ౯౬౫ జన్మమృత్యుజరాతిగః॥ ౯౬౬
౧౦౪ భూర్భువస్స్వస్తరు, స్తార, ౯౬౮ స్సవితా, ప్రపితామహః॥ ౯౭౦
యజ్ఞో, యజ్ఞపతిర్, యజ్వా, ౯౭౩ యజ్ఞాఙ్గో, యజ్ఞవాహనః॥ ౯౭౫
౧౦౫ యజ్ఞభృద్, యజ్ఞకృద్, యజ్ఞీ, ౯౭౮ యజ్ఞభుగ్, యజ్ఞసాధనః। ౯౮౦
యజ్ఞాన్తకృద్, యజ్ఞగుహ్యమ్, ౯౮౨ అన్నమ్ అన్నాద ఏవ చ॥ ౯౮౪
౧౦౬ ఆత్మయోని, స్స్వయంజాతో, ౯౮౬ వైఖాన, స్సామగాయనః। ౯౮౮
దేవకీనన్దన, స్స్రష్టా, ౯౯౦ క్షితీశః పాపనాశనః॥ ౯౯౨
౧౦౭ శఙ్ఖభృన్, నన్దకీ, చక్రీ, ౯౯౫ శార్ఙ్గధన్వా, గదాధరః। ౯౯౭
రథాఙ్గపాణిర్, అక్షోభ్యః ౯౯౯ సర్వప్రహరణాయుధః॥ ౧౦౦౦

అ.—౯౧౫-౯౨౩, ౯౨౫, ౯౨౬, ౯౨౮-౯౩౨, ౯౩౫, ౯౩౬, ౯౩౮-౯౪౦, ౯౪౪-౯౪౬, ౯౪౮-౯౫౦, ౯౫౨-౯౬౦, ౯౬౨, ౯౬౩, ౯౬౬, ౯౬౮, ౯౭౦, ౯౭౧, ౯౭౪, ౯౭౫, ౯౮౦, ౯౮౨ ౯౮౪, ౯౮౬-౯౮౯, ౯౯౧, ౯౯౨, ౯౯౭, ౯౯౯, ౧౦౦౦.

ఇ.—౯౪౧, ౯౪౭, ౯౭౨, ౯౮౫, ౯౯౮.

ఈ.—౯౩౩, ౯౪౩.

ఉ.—౯౩౪, ౯౬౭.

ఊ.—౯౪౨.

ఋ.—౯౫౧, ౯౬౯, ౯౯౦.

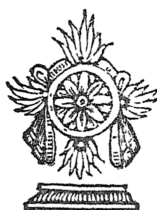
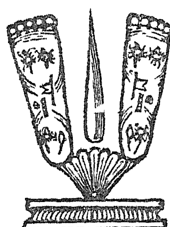
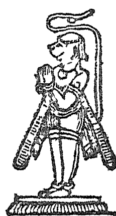
ట్.—౯౭౯.

త్.—౯౬౧, ౯౭౬, ౯౭౭, ౯౮౧, ౯౯౩.

ద్.—౯౬౪.

న్.—౯౨౪, ౯౨౭, ౯౩౭, ౯౬౫, ౯౭౩, ౯౭౮, ౯౯౪-౯౯౬.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీపరాశరభట్టార్యవిరచితమ్,
భగవద్గుణదర్పణాఖ్య శ్రీసహస్రనామభాష్యమ్.

శ్రీపరాశరభట్టార్యశ్శ్రీరఙ్గేశ పురోహితః ।
శ్రీవత్సాఙ్కసుతశ్శ్రీమాఞ్ఛ్రేయసే మేఽస్తు భూయసే ॥

1 వన్దే గోవిన్దతాతౌ మునిమథ మనవై ల†క్ష్మణార్యమ్మహాన్తం
ధ్యాయేయం యామునార్యమ్మమహృదితనవై రామమేవాభియాయామ్ ।
పద్మాక్షం ప్రేక్షిషీయ ప్రథమమపి మునిం నాథమీడే శఠారిం
స్వామిన్ప్రేక్షేయ లక్ష్మీం శరణమశరణశ్శ్రీధరం సంశ్రయేయమ్ ॥

ఓన్నమో గజవక్త్రాద్యైః పారిషద్యైః ప్రశాసతే। శ్రీరఙ్గరాజసేనాన్యే సూత్రవత్యా సమేయుషే ॥ ౧ ॥ నమో నారాయణాయేదం కృష్ణద్వైపాయనాత్మనే। యదాముష్యాయణా వేదా మహాభారతపఞ్చమాః ॥ ౨ ॥ జాతో లక్ష్మణమిశ్రసంశ్రయధనాచ్ఛ్రీవత్సచిహ్నాద్దృషేర్నామ్నా యో భట్టపరాశరేతి[2]భణితశ్శ్రీరఙ్గభర్త్రా స్వయమ్। [3]శ్రీశ్రీరఙ్గపతిప్రసాదతృషయా శ్రీరఙ్గనాథాహ్వయ శ్శ్రీరఙ్గేశ్వరకారితో వివృణుతే నామ్నాం సహస్రం హరేః ॥ 3 ॥ సంసారోఽయమపణ్డితో భగవతి ప్రాగేవ భూయః కలౌ పూర్ణమ్మన్యతమే జనే శ్రుతిశిరోగుహ్యం బ్రువే సాహసాత్। తత్రస్తోత్రమిదం ప్రకాశయతి యస్తుత్యశ్చ యస్తావుభౌ వ్యాసః కారుణికో హరిశ్చ [4]తదిదం మౌర్ఖ్యం సహేతాం మమ ॥ ౪ ॥ అర్థే హరౌ తదభిధాయిని నామ[5]వర్గే తద్వ్యఞ్జకే మయి చ బద్ధవిశేషమేత్య। సేవధ్వమేతదమృతం ప్రణిపత్య యాచే మధ్యస్థమత్సరిజనా ఇహ మా చ భూవన్ ॥ ౫ ॥

పా. - ౧ - ఇదం శ్లోకమ్ - ౧-౪-న. †క్ష్మణాహ్వం - పా. ౨ - గణిత - ౨. గదిత - 3. 3 - శ్రీమద్రఙ్గ - 3. ౪ - భగవాన్స్మా - ౧. ౫ - వర్యే - ౧.

—*: ఇతిహాసవత్ మహాభారతస్య ప్రామాణ్యసమర్థనమ్. :*—

ఇహ ఖలు నిఖిలోఽపి చేతయమానః[1] ప్రమాణతః ప్రమేయం పరిచ్ఛిన్దన్, తచ్చేత్ప్రమేయమనుకూలమ్, తదుపాదదీత, యథా స్రక్చన్దనకనకాదికమ్; తచ్చేద్విపరీతముజ్జిహీత, యథా క్షురకణ్టకాదికమ్; తచ్చేదనుభయరూపముపేక్షేత, యథా కాష్ఠలోష్టాదికమ్. తత్ర ప్రత్యక్షాది ప్రమాణాన్తరగోచరయోరర్థకామయోః, అల్పత్వాస్థిరత్వానర్థకరత్వ బీభత్సత్వ భఙ్గురత్వ దుఃఖమిశ్రత్వ[1] దుస్సాధనత్వాద్యనన్తదోషానుషఙ్గేణ త్యాజ్యత్వాత్, శాస్త్రప్రమేయయోః ధర్మమోక్షయోః తద్వైపరీత్యాదనన్తగుణసఙ్గతత్వాచ్చ, శాస్త్రతదర్థయోరుపాదేయత్వం ప్రకృష్యతే. యథాహుర్నైతిహాసికాః సారాణి శాస్త్రాణి [illegible], "సత్యం సత్యం పునస్సత్యముద్ధృత్య భుజముచ్యతే । వేదశాస్త్రాత్పరం నాస్తి న దైవం కేశవాత్పరమ్" ఇతి. తత్ర చ [illegible] వ్యాఖ్యాన ప్రధానభూతస్య వేదస్య "ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదం సముపబృంహయేత్ । బిభేత్యల్పశ్రుతాద్వేదో మామయం ప్రహరిష్యతి"[2] ఇతి ప్రకారేణేతిహాసపురాణాభ్యామ్ [illegible] పురాణేభ్య ఇతిహాసో [illegible] శ్రీమద్రామాయణవన్మహాభారతం శరణమ్. *

—*: శ్రీమహాభారతోత్కర్షసమర్థనమ్. :*—

తత్ర - మహాభారతసారత్వాత్ ఋషిభిః పరిగానతః ।
వేదాచార్యసమాహారాత్ భీష్మోక్త్యా [illegible] ॥
పరిగ్రహాతిశయతో గీతాద్యైకార్థ్య [illegible] ।
సహస్రనామ్నో [illegible] ఉపాదేయతమో మతః ॥

మహాభారతం హి పరిగ్రహవిశేషాత్ [illegible] వ్యాసవచన [illegible] వాద్యాత్మకత్వాత్ ఇతిహాసత్వప్రకృష్టత్వాత్, పురాణేషు [illegible] వత్, వాయుప్రోక్తశైవయోః, "మథిత్వా జ్ఞానమన్థేన [illegible] సాగరాత్ । జగద్ధితాయ జనితో మహాభారతచన్ద్రమాః"[3] భవిష్య

౧॥ ౨॥ భార - ఆది - ౧ - ౨౭౩. ౩॥ వాయుప్రోక్త [illegible]

పా. - ౧-దుస్సాధన-ర. ౨-శాస్త్రప్రవర్గ-క. ౩-ఆదేవః - క. ౪ పర.-క. [illegible] న-ర-న ౬-తాత్పర్యనిష్ఠ-౧ ౭-ద [illegible] - [illegible] రామా - [illegible]

త్పురాణే “బిభేతి గహనాచ్ఛాస్త్రాన్నరస్తీవ్రాదివౌషధాత్ । భార
తశ్శాస్త్రప్రసారోఽయమతఃకావ్యాత్మనాకృతః”౧ మాత్స్యే “యస్యద్వై
పాయనఃపుత్రస్స్వయంవిష్ణురజాయత । ప్రకాశో జనితో యేన మహా
భారతచన్ద్రమాః”౨[1] వైష్ణవే, “కృష్ణద్వైపాయనం వ్యాసం విద్ధి నారా
యణం ప్రభుమ్। కోహ్యన్యో భువి మైత్రేయ మహాభారతకృద్భవేత్”౩
మార్కణ్డేయే “వ్యాసవాక్యజలౌఘేన కుధర్మతరుహారిణా । వేద
శైలావతీర్ణేన నీరజస్కామహీకృతా”౪ ఇత్యాదిభిః, స్వస్మింశ్చ
“యో విద్యాచ్చతురో వేదాన్సాఙ్గోపనిష[2]దాన్ద్విజః। నచాఖ్యానమిదం
[3]విద్యాన్నైవ సస్స్యాద్విచక్షణః”౫ ఇత్యాదిభిశ్చ పరస్సహస్రైర్వ
చనైః ప్రశస్యమానత్వాత్, సక[4]లాఙ్గశ్రుతిస్మృతీతిహాసపురాణసంవా
దాత్, “యదిహాస్తి తదన్యత్ర యన్నేహాస్తి న తత్క్వచిత్”౬ ఇతి లౌ
కికవైదికసకలార్థనిర్ణయాధికృతత్వేన క్వచిదప్యపక్షపాతిత్వాచ్చ,
పురాణేభ్యో బలవత్తరం బహవో బుద్ధిశాలినోఽధ్య[5]వససుః. తత్రాపి
స్వహృదయభూతే శాన్తిపర్వణి దానధర్మేషు సమస్తశాస్త్రార్థే, ని
ష్కృష్య నిగమ్యమానే, సారసఙ్గ్రహరూపేణ ఖల్వయం సహస్రనా
మ్నామధ్యాయో[6]ఽవధారితః, తస్మాత్ప్రామాణ్యకారణప్రకర్షేణ త
త్త్వార్థతాత్పర్యలిఙ్గైశ్చాఽప్రామాణ్యప్రశంసాద్యన్యపరత్వశఙ్కా
యాస్సుదూరనిరస్తత్వేన పరమప్రకృష్టార్థప్రతిపాదకత్వాచ్చాఽభ్యు
దయ నిశ్శ్రేయసార్థినామయమేవోపాదేయతమః. ... ౧

—*: సహస్రనామాధ్యాయస్య ఋషిభిఃపరిగీతతా. :*—

[7]తథా(ఋషిభిఃపరిగానతః) (ఋషిభిఃపరిగీతాని) ఇత్యేతద్వి
వరణావసర ఏవైష హేతురుపపాదయిష్యతే. ... ౨

—*: అనేకర్షిగీతభగవన్నామ్నామాప్తవ్యాసేనైతత్స్తోత్రరూపసమాహారః :*—

కిఞ్చ (వేదాచార్యసమాహారాత్) భగవాన్హి వేదాచార్యః

౧॥ భవిష్యత్పు - ౨॥ మాత్స్యపు - ౩॥ వి-పు -
౩-౪-౫. ౪॥ మార్కణ్డేయపు- ౫॥ భార-ఆది-౨-౩౭౬. ౬॥ భార-ఆది-౬౨-౫౩.

పా. - ౧ - శ్రీవిష్ణుపురాణే - ౨. వైష్ణవే చ - ౩. ౨ - షదోద్వి - పా. ౩
విద్యా-౧ - ౪. ౪-అఙ్గ-౨ - ౩ - న. ౫ - వస్యేయుః - ౩. ౬ - వతారితః - ౩,
౭ - తథా-౧-౪ - న.

కృష్ణద్వైపాయనః పరమాప్తతమః, భగవన్నారాయణావతారత్వే న నిరతిశయజ్ఞానైశ్వర్యాది కల్యాణగుణకతయా నిరస్తసమస్తవిప్రలమ్భాదిదోషసంభావనత్వా త్కలిబలమన్దాధి¹కారమనుష్యానుగ్రహాయ వ్యస్తసమస్తవేదత్వాత్ వేదార్థయోస్తత్త్వానుష్ఠానయోరజ్ఞానసంశయ విపర్యయ పరిజిహీర్షయా ప్రణీతపఞ్చమవేదత్వాత్, స్వవచనేన క్షత్రియంవిశ్వామిత్రం బ్రాహ్మణీకృతవతో భగవతోవసిష్ఠస్యనప్తృత్వాత్, *వసిష్ఠపులస్త్యవర²ప్రదానలబ్ధదేవతాపారమార్థ్యజ్ఞానపురాణ సంహితాకర్తృత్వాది విషయ³వరాతిశయవత్తయాలైఙ్గాదిష్వపిపురాణేషు ప్రసిద్ధస్యభగవతఃపరాశర⁴స్యచాఽపత్యత్వాత్, అనన్యసాధారణతపస్స మాధివిశేషైశ్చాశేష పరమర్షిపరిషత్పూజితత్వాచ్చ; ఏవంవిధేనాఽన్యైశ్చ మహర్షిభిః పరిగీతానామేవ భగవన్నామ్నా⁵మత్రైతత్స్తోత్రరూపేణసమాహృతత్వాచ్చాయ ముపాదేయతమః. ౩

—*: సహస్రనామాధ్యాయస్య భీష్మకృతాధికతమస్వమతత్వఖ్యాపనమ్ :*—

అపిచ (భీష్మేతత్కృష్టమతత్వతః) భీష్మోపిహిప్రకృష్టతమః; తథాహి, రాజధర్మేషుధర్మరాజాయ భగవతావ్యాసేన- “ శ్రోతుమిచ్ఛసిచేద్ధర్మా న్నిఖిలేననరాధిప। ప్రైహిభీష్మం మహాబాహో వృద్ధంకురుపితామహమ్॥ ౬ ॥ సతేసర్వరహస్యేషు సంశయాన్మనసిస్థితాన్। ఛేత్తాభాగీరథీ పుత్రస్సర్వజ్ఞస్సర్వతత్త్వవిత్ ॥ ౭ ॥ ... సాక్షాద్దదర్శయోదేవా న్సర్వాన్ శక్రపురోగమాన్ ॥ ౯ ॥ ఇత్యాదౌ, యస్యబ్రహ్మర్షయఃపుణ్యాః నిత్యమాసన్సభాసదః ।యస్యనావిదితంకిఞ్చి జ్జ్ఞానంజ్ఞేయేషువిద్యతే ॥౧౫॥ సతేవక్ష్యతిధర్మజ్ఞో ధర్మాన్సూక్ష్మార్థతత్త్వవిత్”¹ ఇత్యాదౌచ, స్వయంచభగవతా “శరతల్పగతోభీష్మ శ్శామ్యన్నివహుతాశనః। మాంధ్యాతిపురుషవ్యాఘ్రస్తతోమేతద్గతంమనః॥౧౧ ॥ ... దివ్యాస్త్రాణిమహాతేజా యోధారయతిబుద్ధిమాన్ । సాఙ్గాంశ్చచతురోవేదాం స్తమస్మిమనసాగతః॥

౧॥ భార - శాన్తి - ౩౭.

పా - ౧ - కారి - ౩. ౨ - ష్రి - ౧ - స. ౩ - పరా - ౩. ౪ - చ - ౧ - స. ౫ - ష్టన్నాడియులిస్తోలి - ౩. ౬ - చ - ౩ - స.

౧౭ ॥ ... సహిభూ౹తంభవిష్యచ్చ భవచ్చభరతర్షభ ।వేత్తిధర్మభృతాం శ్రేష్ఠ స్తతోమేతద్గతంమనః॥ ౧౯ ॥ ... తస్మిన్నస్తమితే భీష్మే కౌరవాణాంధురన్ధరే । జ్ఞానాన్యల్పీభవిష్యన్తి తస్మాత్త్వాంచోదయామ్యహమ్॥ ౨౩ ॥ ” ౧ ఇత్యాదౌచ, “యచ్చత్వంవక్ష్యసేభీష్మపాణ్డవాయానుపృచ్ఛతే। వేదప్రలాపాఇవతే స్థాస్యన్తివసుధాతలే॥ ౨౯॥” ౨ ఇత్యాదౌ, “యద్ధిభూతంభవిష్యచ్చ భవచ్చభరతర్షభ । సర్వం తజ్జ్ఞానవృద్ధస్య తవపాణావివాహితమ్॥ ౧౮ ॥ ... అహంచత్వాభిజానామి స్వయంపురుషసత్తమ॥ ౨౬ ॥ ... తపసాసిభవాఞ్ఛక్తస్స్రష్టుం లోకాంశ్చరాచరాన్॥ ౨౯ ॥ ” ౩ ఇత్యాదౌ, “నతేగ్లానిర్నతేమూర్ఛా... ”౧౬॥ఇత్యుపక్రమ్య, “సత్త్వస్థంచమనోనిత్యం తవభీష్మభవిష్యతి। రజస్తమోభ్యామస్పృష్టం ఘనైర్ముక్తఇవోడురాట్॥౧౮॥”౪ ఇత్యాదౌచ,భగవతానారదేనచ “కృత్స్నాన్హివివిధాన్ ధర్మాం శ్చాతుర్వర్ణ్యస్యవేత్త్యయమ్॥౯॥... తచ్ఛీఘ్రమనుయుఞ్జీధ్వం సంశయాన్మనసిస్థితాన్॥ ౧౦ ॥ ” ౫ ఇత్యాదౌచప్రపఞ్చ్య,పనం బహుమహర్షివృద్ధసేవాదీర్ఘబ్రహ్మచర్య తపస్సమాధిలబ్ధసర్వసాక్షాత్కారాది ప్రభావవిశేషవత్తయా ప్రశస్య, పరతత్త్వధర్మప్రవర్తకతయావరాన్ వితీర్యనియుక్తత్వాత్, మాతాపితృశుశ్రూషణ తత్ప్రసాదవరలాభసౌభాగ్యాత్, స్వయఞ్చ “దాహోమోహశ్శ్రమశ్చైవక్లమోగ్లానిస్తథారుజః । తవప్రసాదాద్గోవిన్ద సద్యోవ్యపగతానిమె॥ ౧౭ ॥ యచ్చభూతంభవిష్యచ్చ భవచ్చపరమచ్యుత। తత్సర్వమనుపశ్యామి పాణౌఫలమివాహితమ్ ॥ ౧౮ ॥ వేదోక్తాశ్చైవయేధర్మాః వేదాన్తనియతాశ్చయే। తాన్సర్వాన్సం ప్రపశ్యామి వరదానాత్తవాచ్యుత॥ ౧౯ ॥ ఇత్యాదౌ, యువేవచాస్మి సంవృత్తస్త్వదనుధ్యానబృంహితః। వక్తుంశ్రేయస్సమర్థోఽస్మిత్వత్ప్రసాదాజ్జనార్దన॥ ౨౩ ॥ ” ౬ ఇత్యాదౌచ ప్రతిసంహితయథోక్తస్వపర

౧॥ భార - శా - ౪౬. ౨॥ భార - శా - ౫౪. ౩॥ భార - శా - ౫౦. ౪॥ భార - శా - ౫౨. ౫॥ భార-శా-౫౪. ౬॥భార - శా - ౫౪.

పా.— ౧ - తిఇచ్చభవ్యఇచ్చ - ౧ - ౨ - ౩. ౨ - చ-౧ - న.

1మార్థకత్వాచ్చ ఏవంవిధస్యభీష్మస్య (ఏష మే సర్వధర్మాణాం ధర్మో 2ఽధికతమో మతః) ఇత్యాదినా అధికతమ స్వమతత్వేన ఖ్యాపితత్వాచ్చ, అయమధ్యాయః ఉపాదేయతమః. ... ౪

—: సహస్రనామాధ్యాయస్య శాస్త్రాదిభిః బాలమూకాదిభిశ్చ పరిగ్రహీతతా :—

(పరిగ్రహాతిశయతః) పరిగ్రహో హి సార్వభౌమో భగవన్నామసహస్రస్య, శాస్త్రేషు తావత్; సభాపర్వణి "దేవో నామసహస్రవాన్" ౧ ఇతి భగవానపి నామసహస్ర సమ్బన్ధేన భాష్యతే. శ్రీవిష్ణుధర్మే చ శ్రీగజేన్ద్రమోక్షణే "సహస్రశుభనామానమాదిదేవమజం విభుమ్" ౨ ఇతి. అత్ర చోపోద్ఘాతఫలశ్రుత్యోర్గుణప్రపఞ్చ 3ద్రక్ష్యతే. ఆయుర్వేదాదిషు చ దృష్టాదృష్టశాస్త్రేషు, యథా చరకసంహితాయామ్ "విష్ణుం సహస్రమూర్ధానం చరాచరపతిం విభుమ్। స్తువన్నామసహస్రేణ జ్వరాన్సర్వాన్వ్యపోహతి" ౩ ఇతి, అన్యత 4నే చ నానావిప్రకీర్ణమూలే మహాస్యప్రాయశ్చిత్తే, "జప్యం పురుషసూక్తకమ్5 ఇత్యారభ్య తథైవ భగవన్నామసహస్రం భారతోదితమ్" ౪ యక్ష్మణః, "తథైవ భగవన్నామసహస్రం పరికీర్తయేత్," ౫ జ్వరవిశేషస్య, "హోమానుస్తుపూర్వవజ్జప్యం త్వష్టుర్నామసహస్రకమ్," ౬ గ్రహోదేః, 7* "ఆసప్తమతం మరుత్ప్రోక్తం విష్ణోర్నామసహస్రకమ్;" ౭ అన్యత్ర చైవంవిధమన్వేష్టవ్యమ్; ప్రాకృతాః కవయోఽపీదం సర్వజీవరక్షాత్వేన వర్ణయన్తి, 8యథా భట్టబాణః సూతికాగృహవర్ణనే "అవిచ్ఛిన్నపఠ్యమాన నారాయణనామసహస్రమ్" ౮ ఇతి; లోకే చ గ్రహణధారణశ్రవణ జపసఙ్కీర్తన లేఖన వ్యాఖ్యాన తన్నిష్ఠపూజన ప్రభృతిభిర్విషపిశాచ వ్యాధిగ్రహదుస్స్వప్న దుర్నిమిత్తాద్యశివోపశమనా

౧॥ భార-సభాప-౩౮-౧౧. ౨॥ విష్ణుధర్మే-౬౯. ౩॥ చరకసంహితాయాం-
౪॥ ౫॥ ౬॥
౭॥ ౮॥ పూర్వకాదమ్బర్యాం-౪౦౬.

పా.—౧ - పారమార్థి - ౩. పరమాస్తిక - ౨. ౨-క్షణేచ - ౧- ౪. ౩-ద్రశ్యతే-౨-౩. ౪-నేషుచ-౩. ౫-ఇత్యారభ్య-౧-౪-న. ౬-విష్ణోర్నా-౩-౪. విష్ణునా-౨. ౭-శాన్తికర్మాదౌ అసమ్మతం-౩. ౮-యథాహ భట్ట-౧.

శ్రీవైశమ్పాయనఉవాచ-
శ్రుత్వాధర్మానశేషేణ పావనానిచసర్వశః।
యుధిష్ఠిరశ్శాన్తనవం పునరేవాభ్యభాషత॥ ౧ ॥

[1]య, మహాపాతకాదిపాపక్షయప్రాయశ్చిత్తాయ, ఐహికాముష్మికాభ్యుదయసిద్ధయే, సంసారగ్రన్థివిస్రంసనాయ, వైష్ణవపరమపదావాప్తయే, [2]తదాత్వేచభగవద్గుణ సుధాస్వాదసుఖాయచ, ఆబాల[3]మూకమూర్ఖస్త్రీనాస్తికైకభేషజం నిరతిశయశ్రద్ధాభక్తి విశ్వాసపూర్వకం పరిగృహ్యతే. నచైవంవిధఃపరిగ్రహో వేదానామపి, తేషాంమూర్ఖాదిభిరపరిగ్రహాత్, కులచరణగోత్రాదివ్యవస్థయా ప్రతిశాఖం పరిగ్రహ[4]విభాగాచ్చ ఏవంపరిగ్రహాతిశయాదప్యస్యోపాదేయతమత్వమ్. ౫

—: సహస్రనామాధ్యాయస్యగీతానారాయణీయయానసన్ధ్యాద్యేకార్థతా :—

(గీతాద్యైకార్థ్య[5]తశ్చ) భారతసిద్ధాన్తభూత భగవద్గీతానారాయణీయ యానసన్ధ్యగ్రపూజోత్తమానుశాసన ప్రభృతిప్రదేశాన్తరతాత్పర్య నిష్కర్షరూపత్వేన తదేకార్థత్వాచ్చ. ౬

ఏవమేభిష్షడ్భిర్హేతుభిః ప్రేక్షాపూర్వకారిణాం పరమోపాదేయతయానిర్ణీతమ్, వ్యాసదేవశ్రవో దేవ[6]స్థాననారదవా[7]త్స్యౌ౭శ్మసుమన్తు ప్రభృతిభి స్సకలవిద్యాదేశికై గృహ్యమాణదృశ్వభిర్దేవ[8]బ్రహ్మర్షిభిః, స్వయంచభగవతా సర్వేశ్వరేణ గీతోపనిషదాచార్యేణ*[1]పూర్వేషామపి[9]గురుణా పుణ్డరీకవిలోచనేన శ్రోతృకోటినివిష్టేన భీష్మాచ్ఛ్రుత్వాఽనుమోదితమ్, శ్రీమ[10]న్నామసహస్రాధ్యాయమ్, భగవద్గుణతత్త్వప్రతిపత్తయేవ్యాకుర్మహే. ... *

తత్రపాక్షికేవపానపున్యేన తత్రతత్ర[11]పరతత్త్వపరేషుప్రదేశేష్వశేషార్థనిర్ణయ శ్రవ[12]ణాత్తుష్టమ్మన్యతయా స్వయమపృచ్ఛతే జనమేజయాయ పరమసౌహార్దాదన్యద్గుహ్యతమంగాహ[13]యన్ స్వయ[14]మేవ (వైశమ్పాయనఉవాచ) (శ్రుత్వేత్యాది.)

పా.—౧-యచ-౨. ౨-తాదాత్వికభ-౩. ౩-కులమూక-౧. ౪-విశేషాచ్చ-౧. ౫-తోపి-పా. ౬-స్థాణు-౩. ౭-అశ్మ-౨-౩-న. ౮ - బ్రహ్మ-౧ - న. ౯-గురూణాంగురు-౨ ౧౦-శ్రీమద్భగవన్నామ-౨. ౧౧ -పర- ౧-న. ౧౨-ణాత్హృష్టమ్మన్య-౨-౩. ౧౩-యన్తఃస్వ-౩. ౧౪-మేవాహశ్రీవై-౨. *౧ మోగసూ-౧-౧-౨౬.

(ధర్మాన్) శ్రుతిస్మృత్యాది చోదనాలక్షణా[1]భ్యుదయనిశ్శ్రేయసఫలాన్ రాజమోక్షదాన ధర్మరూ[2]పేణబహూన్.

(అశేషేణ) కార్త్స్న్యేన, యేచ యావన్త[3]స్తావతశ్చేత్యర్థః

(పావనానిచ) తపస్తీర్థసేవాదీని శుద్ధికరాణిచ.

(సర్వశః) సర్వప్రకారం ఫలతోఽఙ్గతస్స్వరూపతోఽధికారతశ్చ.

(శ్రుత్వా).

(యుధిష్ఠిరః) సాక్షాద్ధర్మసూనుః.

(శాన్తనవమ్) శన్తనోర్గఙ్గాయాంజాతత్వేనాఽభిజాతతమమ్.

(పునరేవాభ్యభాషత) పప్రచ్ఛ పునః[4]పునశ్చభీష్మేణాత్మనీన తయా స్వీకృతంమతం[5]జ్ఞాతుమ్ (కోధర్మస్సర్వధర్మాణాంభవతః పరమోమతః) ఇత్యనన్త[6]రోక్తమ్; తచ్చ సదాచారప్రావణ్యాత్, సన్తో హ్యాచార్యనిష్ఠామన్విష్య తద్రుచిపరిగృహీత[7]మేవతత్త్వంహితఞ్చరోచయన్తే, నతుప్రామాణికత్వ మాత్రేణ. ౧

తత్రేదమాదావేవోద్దైరిరావ్య, ప్రేక్షావద్భిః ప్రమాణేన పరిచ్ఛిద్యాఽనుకూలం ప్రమేయముపాదేయమితి. తచ్చద్వైవిధంవర్తతే, ఉపాయోపేయాత్మనా. ఉపేయఞ్చ ప్రియప్రియతరప్రియతమ రూపేణ[8]త్రైవిధమ్. ఉపాయశ్చ హితహితతరహితతమరూపేణ. తత్రోపేయస్య, జన్మర్ద్ధిపరిణామాఽనిత్యత్వాదయోచేతనధర్మాః * [9]క్లేశకర్మవిపాకాశయాశ్చదోషాః; గుణాశ్చ దోషాసంభేద[10]చిరస్థావరత్వభూయస్త్వవిశిష్టాస్సంవిదానన్దైశ్వర్య విభూతివిశేషాదయః. ఉపాయస్యతు, వ్యయాఽయాసభూయస్త్వవ్యభిచారిత్వఫల్గు[11]ఫలత్వాదయోదోషాః; గుణాశ్చనియతనిరపాయలఘుతర బహుఫలకత్వాదయః. ఏవంవిధదోషహానగుణవత్త్వతారతమ్యేనఉపాయోపేయయోః

౧॥ యోగసూ- ౧-౧-౨౪.

పా.-౧-ణానభ్యు-౩. ౨-పిణఃబ-౩. ౩-తావన్త-౩. ౪-ప్రశ్నశ్చ భీ-౨-౩. ౫-విజ్ఞా ౨. ౬-రోక్తేః-౨-౩. ౭-మిత్యేవతత్త్వ-౨. ౮-త్రివిధం-౩. ౯-దయశ్చ-౧-౨. ౧౦-రుచిరత్వస్థావ-౨. స్థాయిత్వ-౩. ౧౧-ఫలకత్వా-౩.

27-8-83.

యుధిష్ఠిర ఉవాచ,

కిమేకం దైవతం లోకే కిం వాఽప్యేకం పరాయణమ్ ।

తరతమభావః ఉభయతాఽపి సమ్భవతి. ఉత్కృష్టతమే ఉత్కృష్టోత్కృష్టతరయోర్నికృష్టవద్వర్జనీయత్వమేవ. తత్ర, అనిష్టేభ్యః, ఇష్టే[1]భ్యో నికృష్టేభ్యః నిష్కృష్య ఉత్కృష్టతమముపాదాతుమ్ ఉపాయోపేయయోః సహతారతమ్యేన ప్రష్టవ్యౌ. తౌ చ వివక్షావశేన షోఢా విభజ్య పృచ్ఛన్ (యుధిష్ఠిర ఉవాచ) (కిమేకమ్) ఇతి శ్లోకద్వయేన.

—: పరతత్త్వరూపోపేయప్రశ్నః :—

౧-తతోఽపాయస్యోపేయార్థత్వాత్, ప్రధానభూతముపేయం పృచ్ఛన్, తస్య చ తత్త్వశాస్త్రేషు పర[2]తత్త్వపరమప్రాప్యాత్మనా[3]ద్వైధోపదేశదర్శనాత్, ప్రథమం పరతత్త్వరూపం పృచ్ఛతి (కిమే[4]కమ్) ఇతి.

(లోకే) ఇతి ప్రతిప్రశ్నమనుషజ్యతే, (భవతః పరమో మతః) ఇతి చ సింహావలోకనన్యాయేన. యథార్హఞ్చ విభక్తిర్విపరిణమనీయా. లోక్యతే[5] అనేనేతి (లోకః)- శ్రుతిస్మృత్యాది శరీరం శాస్త్రమ్.

(ఏకమ్) ప్రధానమ్ - సమాధికరహితమ్, (పరమం యో మహత్తేజః) (తస్య లోకప్రధానస్య) ఇతి ప్రతివచనానుగుణ్యాత్.

నచాయం స్వరూపమాత్రపరః ఏకత్వసఙ్ఖ్యాపరో వా (ఏక) శబ్దః, (దైవతమ్) ఇతి ప్రాతిపదికైకవచనాభ్యాం సిద్ధత్వాత్తయోర్వ్యావర్త్యాభావాచ్చ; నహి కిఞ్చిద్దైవతమస్వరూపమనేకం వాస్తి? యేన కస్యచిదేవైకత్వం విశేషః, తదనుగుణప్రతివచనాభావాచ్చ.

(దైవతమ్) ద్యోతనాది పరమైశ్వర్యాఽసాధారణగుణచిహ్నితం తత్త్వశాస్త్రేషు ప్రతిపాద్యం భవతః కిం పరమం మతమిత్యర్థః. అయఞ్చ, శాస్త్రేషు సమయేషు చ సర్వాధికం తత్త్వమభ్యుపేయతా

పా.-౧ - భ్యోపినికృ - ౨. ౨-తత్త్వాత్మనాఫలశాస్త్రేషు పరమప్రాప్యాత్మనా చ ద్వైవ- ౨. తత్త్వతానుమననాత్ఫల - ౩. ౩-ద్వైధో- ౨-౪. ౪-కం దైవతమితి- ౨-౩. ౫-జ్ఞాయతే అనేనేతి-౨-౩.

స్తువన్తః కం కమర్చన్తః ప్రాప్నుయుర్మానవాశ్శుభమ్॥ ౨ ॥

మహేమాయాద్యుపాధి కవివర్తపరిణామవిశేషనిర్వాహ్యాజ్ఞానశక్త్యైశ్వర్యత్వ స్వాభావిక సర్వైశ్వర్యత్వాదౌ సామాన్యతో విశేషతశ్చ హరిహరహిరణ్యగర్భాది తత్త్వపరావరభావేన విప్రతిపత్తి [౫ దర్శనేన సన్దేహాత్పృచ్ఛతి.

— * పరమోపేయప్రశ్నః * —

౨ - ఫలశాస్త్రేషు, మోక్షే తావత్ స్వరూపావిద్యావిశేష వైశేషికగుణోచ్ఛేద పరమాత్మసాధర్మ్య తద్గుణసఙ్క్రాన్తితచ్ఛాయాపత్త్యానన్దాది స్వరూపావిర్భావ మాత్రతత్కైఙ్కర్యావిర్భావాదిలక్షణ విప్రతిపత్తిదర్శనాత్ సన్దిహానః పరమముపేయం పృచ్ఛతి (కిం వాప్యేకం పరాయణమ్) ఇతి.

(దైవతమ్,) (పరాయణమ్) ఇత్యాది కిమన్యదన్యదుపదిశ్యతే? ఉత తత్తదవస్థామాత్రభేదేనైకమేవేతి వివేక్తుం (వాఽపి) ఇతి నిపాతద్వయమ్. (ఏకమ్) ఇతి పూర్వవత్. [౧౫

(పరమ్) నిర్దోషనిరతిశయ మఙ్గళస్వభావతయోత్కృష్టతమమ్.

(అయనమ్) ప్రాప్యమ్. ఐహికాముష్మికేషు పురుషాభిలషణీయేషు కః పరమపురుషార్థో భవతోఽభిమత ఇతి. ఏవముపేయం ద్విధా పృష్టమ్.

— * లఘూపాయసాధ్యసిద్ధోపాయప్రశ్నః * —

౩-అథోపాయః, తత్తచ్ఛాస్త్రేషు కర్మజ్ఞానభక్తియోగానాం వికల్పసముచ్చయాఙ్గాఙ్గిభావాదివివాదాత్ సంశయానేన ప్రష్టవ్యః. స చ సిద్ధస్సాధ్యస్సాలమ్బనరూపశ్చ; సిద్ధస్స్వారాధ్యమానతయా ఫలప్రదా దేవతా, తాఞ్చ లఘ్వలఘూపాయ సాధ్యతయా ద్వేధా విభజ్య పృచ్ఛతి (స్తువన్తః కమ్) ఇత్యర్ధేన. [౨౫

(కం - స్తువన్తః) గుణసఙ్కీర్తన మాత్రేణాఽఽరాధయన్తః.

పా-౧- మాయాద్యుపాధిక-౨-౩. ౨-శక్తిబలైశ్వర్య- ౨-౩. ౩- నిర్వాహ్య వైశేషిక-౩. ౪- స చ తత్త-౨. ౫- స్తూయమానతయా-౨-౩.

కోధర్మస్సర్వధర్మాణాం భవతః పరమోమతః ।
కింజపన్ముచ్యతేజన్తుర్జన్మసంసారబన్ధనాత్ ॥౩॥

—* అలఘూపాయసాధ్యసిద్ధోపాయప్రశ్నః *—

౪ - (కమర్చన్తః) ఉపాసనరూపయాభక్త్యా [1] పరమంపూజనంకుర్వన్తః.

(మానవాః) మనుష్యత్వమాత్ర పరికరాః.

(శుభమ్)ద్వివిధమ్అభ్యు[2]దయ న్నిఃశ్రేయసమ్. (ప్రాప్నుయుః.)

—: పరమసాధ్యోపాయప్రశ్నః :—

౫ - అథసాధ్యః, [3]వాఙ్మనఃకాయనిష్పాద్య జపధ్యానార్చనప్రభృతిర్దేవ[4]తా౽ర్చనాత్మా కోధర్మః, తత్రపరమంపృచ్ఛతి (కోధర్మః) ఇతి.

ఉక్తలక్షణానామ్ (సర్వధర్మాణామ్) మధ్యే (పరమః) నిస్తుల్యాధికః,

(కో) (భవతః)అభిమతః -సునిశ్చిత్య పద్ధనవత్ స్వీకృతః.

—: వాచికజపాలమ్బనప్రశ్నః :—

౬ - అథ[5]సాలమ్బనేషు స్తోత్రమన్త్రశుభాశ్రయగన్ధపుష్పాద్యుపకరణేషు వాచికజపాలమ్బనంపృచ్ఛతి (కింజపన్) ఇతి.

నియమవిశేషవన్మన్త్రాద్యావర్తనం జపః. “జప్యేనైవతు సంసిద్ధ్యేద్బ్రాహ్మణో నాత్రసంశయః । కుర్యాదన్యన్నవా కుర్యాన్మైత్రో బ్రాహ్మణఉచ్యతే”[1] “ద్రవ్యయజ్ఞాజ్జపోయజ్ఞో విశిష్టోదశభిర్గుణైః” [2] “యజ్ఞానాంజపయజ్ఞోఽస్మి” [3] ఇతి జపశ్రైష్ఠ్యాన్మానసకాయిక విష[6]యోనపృచ్ఛ్యతే. (జన్తుః) జననధర్మా.

(జన్మసంసారబన్ధనాత్)(జన్మ)ఇతిజరామరణగర్భనిరయయాతనాది స్సంసారస్య కార్యవర్గః ప్ర[7]దర్శ్యతే;

(సంసార) ఇతిచఅవిద్యా కర్మవాసనారుచి ప్రకృతిఃబన్ధరూపః

౧॥ మ-స్మృ-౨-౮౭ ౨॥ మను-౨-౮౫. ౩॥ గీ-౧౦-౨౫.

పా.-౧-పరమపురుషపూజనం-౨. ౨- దయనిశ్శ్రేయసరూపం - ౨- ౩. ౩- సచవాఙ్మనః-౨-౩. ౪-తావన్దనాత్మా-౩. తాయజనాత్మా-౨. ౫-సాధ్యాలమ్బనేషు-౨-౩. ౬-యోనపృచ్ఛ్యతే-౨-౩. ౭-దృశ్యతే-౧-౪, ౮-సమ్బన్ధ-౨-౩.

భీష్మఉవాచ

జగత్ప్రభుం దేవదేవమనన్తం పురుషోత్తమమ్।
స్తువన్నామసహస్రేణ పురుషస్సతతోత్థితః॥ ౮ ॥

కారణవర్గః, తాభ్యాం (బన్ధనమ్) పరమపదప్రాప్తిప్రతిబన్ధః; [౫
తస్మాత్ (ముచ్యతే)·

ఇదఞ్చ సర్వఫలోపలక్షణమ్, జపాదేస్సకలఫలసాధనత్వస్య వక్ష్యమాణత్వాత్, తత్ర(అశేషేణ) (సర్వశ) ఇత్యుపక్రమేణ, (లోకే.. మానవాశ్శుభమ్) ఇత్యాదివిశేషణైశ్చ, కాలాధికార్యఙ్గఫలప్రకారవిశేషా అపిప్రకృష్టాఃప్రష్టవ్యతయా సూచితాః. 3

ఇమాంషట్ప్రశ్నీం ప్రతిబ్రువాణో (భీష్మఉవాచ)· అత్రప్రాయేణవ్యుత్క్రమేణప్రతివచనమ్, క్రమికోపనిబన్ధనఞ్చ ప్రతివచనం వక్ష్యతే.

—: సాధ్యేషుజపాలమ్బనప్రతివచనమ్ :—

౬-తత్రోపాయద్వారకత్వాదుపేయస్య, ప్రథమం తంప్రతివివక్షన్ ఆనన్తర్యాత్ తత్రైవాదరాతిశయాచ్చ జపాలమ్బనం ప్రతివక్తి (జగత్ప్రభుమ్)ఇతి. జగతోజఙ్గమాజఙ్గమస్య,(ప్రభుమ్) స్వామినమ్.

యథానమ్యేభ్యోదేవాః ఐశ్వర్యపరిచర్యాభ్యామధికాః, ఏవమేతేషామపీతి (దేవదేవమ్)·

(అనన్తమ్) సర్వతోఽనవచ్ఛేద్యవైభవమ్.

(పురుషోత్తమమ్) పరమోదారమ్. [౨౦

(నామసహస్రేణ) జపాలమ్బనీకృతేన·

(స్తువన్) స్తువన్నితి "లక్షణహేత్వోః"[1] ఇతి హేతౌశతృప్రత్యయః, (సర్వదుఃఖాతిగోభవేత్) ఇత్యనేనసమ్బన్ధః. స్తవనంసర్వదుఃఖనివర్తకమిత్యర్థః. కఏవంస్యాత్? (పురుషః) చేతనః.

కథంభూతః?(సతతోత్థితః)నిరన్తరముద్యుక్తానః, భగవత్స్తుతిచిన్తాద్యవిచ్ఛేదస్య పరమప్రియహితత్వాత్ తద్విచ్ఛేదస్య వైశసత్వాచ్చ; శ్రూయతేహి, "యదాహ్యేవైషఏతస్మిన్నదృశ్యేఽనాత్మ్యే

౧॥ అష్టా-3-౨-౧౨౬.

తమేవచార్చయన్నిత్యం భక్త్యాపురుషమవ్యయమ్ ।

నిరుక్తేఽనిలయనే అభయంప్రతిష్ఠాంవిన్దతే । అథసోఽభయఙ్గతో భవతి।యదాహ్యేవైషఏతస్మిన్నుదరమన్తరంకురుతే ।అథతస్యభయం భవతి"[౧]ఇత్యాది· ఉపబృంహ్యతేచ "యన్ముహూర్తంక్షణంవాపి వాసుదేవోనచిన్త్యతే।సాహానిస్తన్మహచ్ఛిద్రం సాభ్రాన్తిస్సాచ విక్రియా"[౨] "వరంహుతవహ జ్వాలా పఞ్జరాన్తర్వ్యవస్థితిః । నశౌరి చిన్తా[1]విముఖజనసంవాసవైశసమ్"[౩] "ఏకస్మిన్నప్యతిక్రాన్తే ముహూర్తేధ్యానవర్జితే । దస్యుభిర్ముషితేనైవ యుక్తమాక్రన్దితుంభృశమ్"[౪]ఇతిచ. ఏవంసాధ్యేషు జపస్యాలమ్బనముక్తమ్. ౪

—:జపాలమ్బనవిషయస్యైవార్చ్యతమత్వావధారణమ్:—

అర్చనస్తవనయోరేవ పరమధర్మత్వేన వివక్షితత్వాత్ ధర్మ విషయం పఞ్చమంప్రశ్నముల్లఙ్ఘ్య ప్రథమమర్చనీయ స్తోతవ్యవిషయౌ చతుర్థతృతీయౌ ప్రతివదన్నర్చ్యతమంతావత్ సార్చనాప్రకారమాహ (తమేవ) ఇతి (యజమాన) ఇత్యన్తేన.

ఉక్తజపాలమ్బన విషయ ఏవార్చ్యతమోపీ త్యవధారయతి (తమేవచ) ఇతి.- యథాహుః "తమిమంసర్వసమ్పన్నమాచార్యంపితరం గురుమ్ । అర్చ్యమర్చితుమిచ్ఛామ స్సర్వేసమ్మన్తుమర్హథ"[౫] "తస్మాత్పూజ్యతమం నాన్య మహం మన్యే జనార్దనాత్"[౬] "బ్రహ్మాణంశితికణ్ఠఞ్చ యాశ్చాన్యాదేవతాస్స్మృతాః। ప్రతిబుద్ధానసేవన్తే యస్మాత్పరిమితంఫలమ్"[౭]ఇత్యాది. "అన్తవత్తుఫలంతేషామ్"[౮] ఇతిచ·

(పురుషమ్) పుణ్డరీకాక్షమ్· (అవ్యయమ్)సదాఽనుభవేఽప్యను మాపాఽక్షయోత్తర గుణసంస్తవమ్,

---

౧|| తై-ఉ-౧-౭. ౨|| ౩||
౪|| ౫|| భార-సభా-౩౮-౨౧. ౬||
౭|| భార-మో-౩౪౨-౩౬ ౮|| గీ ౭-౨౩.

పా.-౧-రహితజన-౪. ౨-బ్రతమోత్తరోత్తరగుణ-౩.

(అర్చయన్) తత్పరిచరణరూపం భక్తియోగం ఉపాదదానః అధికారీ.

(నిత్యమ్) "మచ్చిత్తామద్గతప్రాణాః" ౧ ఇతిప్రక్రియయా అన్యథాక్షణమపిస్థాతు మశక్నువన్.

కథమర్చయన్?(భక్త్యా) స్వామినిదాసస్యానురాగమయిస్థితిర్భక్తిః, తయాఇత్థంభూతః.

పునశ్చకథమ్?(ధ్యాయన్)మానసమవిచ్ఛిన్నస్మృత ధారాకారం నిశ్శేషసంసారతాపత్రయనిర్వాపణంభగవద్గుణచిన్తనంకుర్వన్.

పునశ్చకథమ్(స్తువన్)వాచికఞ్చతాదృశం తదనుభవజన్యహర్షప్రకర్షపులకిత [1]శరీరంబాష్పగద్గదకణ్ఠం తద్గుణసఙ్కీర్తనం సమీహమానః.

పునశ్చకథమ్? (నమస్యన్) అత్యన్తంప్రహ్వీభవన్ భక్తిపరాధీనతయా [2]బాహ్యాన్తరసకలకరణైర్నిర్మమత్వావనమ్రైరాత్మీయైశ్శరీరేణవచసాచ[3]సహ సర్వంమదీయంత్వదీయంత్వమేవగృహాణేతి భగవత్పాదపద్మయో రాత్మానమహమ్మాన మలీమసంసమర్పయన్నిత్యర్థః.

పునశ్చకథమ్? (యజమానః) దేవపూజనమాచరన్స్వవిషయాకార మహోపకారానురూప ప్రత్యుపకారాఽదర్శన భవాసంభ్రమేణాకృత్రిమభక్త్యుపహృత[4]ప్రయతమనోహరార్ఘ్యపుష్పమధుపర్కప్రభృత్యౌపచారిక సాంస్పర్శికాభ్యవహారికరూపభోగానురూపభోగానుపూర్వ్యాదేవ సమారాధనమసాధారణ[5]మత్యన్తమాదరేణ కుర్వాణఇత్యర్థః. ఏవంవృత్తః(సర్వదుఃఖాతిగోభవేత్)ఇతి.

అయమేవభక్తియోగో ముక్తిమహాపథస్త్రయ్యన్తేషుచిన్త్యమానఃప్రత్యభిజ్ఞాయతే, తథాహి:-వర్ణాశ్రమధర్మైరారాదుపకారకైః

౧॥ గీ - ౧౦ - ౯.

పా.-౧-శరీరబాష్ప- ౨- ౩. ౨- సకలైఃబాహ్యాన్తరైఃకరణైః- ౩. ౩ -సహమదీయం-౩-న. ౪- ప్రియతమమనో-౩. ౫- మత్యాదరేణ-౩.

[1]శమదమాది భిరాత్మగుణైస్సన్నిపత్యోపకారకైశ్చాఙ్గజాతైరభినిష్పా ద్యం వేదనధ్యానధ్రువానుస్మృతివివేకజాదిపదపర్యాయగోచరా న్తరప్రతీతిసన్తతిభిశ్చిత్తవృత్తిభిరవ్యవహితాఽనవరతప్రవాహాఽసకృ దావృత్తసాదర ప్రత్యయసంస్కారప్రచయఘటితపటుతర ప్రత్యక్ష శిరస్కం తత్తత్సదానన్దపురుషోపకోసలాది సంజ్ఞకపర విద్యావ్య వస్థిత గుణోపసంహార మర్యాదం బ్రహ్మోపాసనం భగవాన్బాదరా యణః "తమేవంవిద్వాన్"[1] "బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరమ్"[2] "యజ్ఞే నదానేనతపసాఽనాశకేన"[3] "శాన్తోదాన్తః"[4] ఇత్యాదిత్రయ్యన్తవచ నాని, "సర్వాపేక్షా చ యజ్ఞాది శ్రుతేరశ్వవత్"[5] "శమదమాద్యు పేతస్స్యాత్"[6] "ఆవృత్తిరసకృదుపదేశాత్"[7] ఇత్యేవంప్రకార బ్రహ్మ సూత్రన్యాయైర్మథిత్వా మోక్షసాధనం నిరణైషీత్.

వాక్యకారశ్చ "వేదనముపాసనంస్యాత్తద్విషయేశ్రవణాత్"[8] ఇతి.

ఇదమేవోపాసనం [2]విపక్త్రిమం భక్తిరిత్యుచ్యతేనాన్యత్, కుతః? సంయోగరూప చోదనాఖ్యావిశేషాత్; [3]జ్ఞాప్యతేహ్యుపా సనస్యైవభక్తేరపి మోక్షలక్షణేన ఫలేనసంయోగః, యథా, "నస న్దృశే తిష్ఠతిరూపమస్యన చక్షుషాపశ్యతి కశ్చనైనమ్ । హృదామ నీషామనసాభిక్లృప్తో యఏనం విదురమృతాస్తే భవన్తి"[9] ఇతిహృది తి భక్తిః, శ్రుత్యన్తరేణ స్మృతిభిశ్చ "న సన్దృశే తిష్ఠతీత్యుపక్రమ్య, భక్త్యాచధృత్యాచసమాహితాత్మా జ్ఞానస్వరూపంపరిపశ్యతీహ"[10] ఇతి హృచ్ఛబ్దస్థానేభక్తిపదప్రయోగాత్. యథాచ "పురుషస్స పరః పార్థభక్త్యా లభ్యస్త్వనన్యయా"[11] "భక్త్యాత్వనన్యయాశక్యః"[12]

౧॥ తై-పు-౨౦. ౨॥ తై-ఆ-౨-౧-౧. ౩॥ బృ-ఉ-౬-౪-౨౨. ౪॥ బృ-ఉ-౬-౪-౨౩. ౫॥ బ్ర-సూ-౩-౪-౨౬. ౬॥ బ్ర-సూ-౩-౪-౨౭. ౭॥ బ్ర-సూ-౪-౧-౧. ౮॥ వాక్య- ౯॥ తై-నా-౧-౧౦. ౧౦॥ భార-మో- ౧౧॥ గీ-౮-౨౨. ౧౨॥ గీ-౧౧-౫౪.

పా.-౧- శమాదిభిః - ౨. ౨. వివిక్తతమం-౩, ౩-జ్ఞాయతే-౩.

"భక్త్యా మామభిజానాతి"[౧] "భక్త్యాఽవిచ్ఛిన్నయా ముక్తిః"[౨] ఇత్యాఙ్గిరసస్మృతౌ. వైష్ణవే ధర్మే, "పరమాత్మని గోవిన్దే భక్తిరవ్యభిచారిణీ। ప్రయచ్ఛతి నృణాం ముక్తిం మా తే భూదత్ర సంశయః"[౩] "యే త్వాం దేవం ధ్రువం భక్తాః పురాణం పురుషోత్తమమ్ । ప్రాప్నువన్తి సదా కామానిహ లోకే పరత్ర చ । అమోఘాస్తే భవిష్యన్తి భక్తిమన్తశ్చ యే నరాః"[౪] ఇతి శ్రీమతి[1] నారాయణే, శ్రీవామనే "యేషాం విష్ణుః ప్రియో నిత్యం యే విష్ణోస్సతతం ప్రియాః । న తే పునస్సమ్భవన్తి తద్భక్తాస్తత్పరాయణాః"[౫][2] ఇతి రూపఙ్గోచ్ఛభయత్ర పుణ్డరీకాక్షం బ్రహ్మైవ. చోదనా చోపాస్స్వ భజస్వేతి ఉపాస్తిభజతీ హి సేవావిశేష విషయౌ; అతఏవ నైఘణ్టుకాః "సేవా భక్తిరుపాస్తిః"[౬] ఇతి[3] లైఙ్గమార్కణ్డేయయోః, "భజ ఇత్యేష ధాతుర్వై సేవాయాం పరికీర్తితః। తస్మాత్సేవా బుధైః ప్రోక్తా భక్తిశబ్దేన భూయసీ"[౭] ఇతి ఉపాస్యస్య భగవతో నిరవద్య మహాగుణత్వాన్నిస్సీమప్రీతిరూపం నిర్వ్యాజస్వామ్యాత్ దాస్యైకరుచిగర్భిత్వేదమేవోపాసనం వివిచ్యత ఇతి భక్తిత్వవ్యపదేశః; ఏవం విధం ప్రియత్వమాశ్రిత్య హి "ప్రియో హి జ్ఞానినోఽత్యర్థమ్"[౮] "భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్"[౯] "తుష్యన్తి చ రమన్తి చ"[౧౦] "నాథ యోనిసహస్రేషు"[౧౧][4] "యా ప్రీతిరవివేకానామ్"[౧౨][5] ఇతి శ్లోకద్వయమ్ "తత్స్మృత్యాహ్లాదసంస్థితః"[౧౩] "తన్నామస్మరణోద్భూతపులకశ్చాసురపుఙ్గవ"[౧౪] ఇతి. శ్రీవిష్ణుతత్త్వే "సేవా భక్తిసమాఖ్యాతా జ్ఞానవాసనయా

౧॥ గీ-౧౮-౫౫. ౨॥ఆఙ్గిరసస్మృ- ౩॥వైష్ణవధర్మే- ౪॥నారాయణే- ౫॥వామనే- ౬॥ ౭॥లైఙ్గే-౨-భాగే-౯-౧౯. ౮॥గీ-౭-౧౭. ౯॥గీ-౧౦-౧౦. ౧౦॥గీ-౧౦-౯. ౧౧॥ వి-పు-౧-౨౦-౧౮. ౧౨॥వి-పు-౧-౨౦-౧౯. ౧౩॥ ౧౪॥

పా.-౧-రామాయణే-౧-౩. ౨-ఇతి-౨-న. రూపవత్త్వఙ్గోచ్ఛ- ౨. ౩ - లైఙ్గే మార్కణ్డేయే చ - ౩. ౪ - యాం యాం యోనిం భజామ్యహమ్ - యాం ప్రీతి- ౩. ౫ - ఇత్యాది శ్లోక - ౨. ౬-కోదితి పుఙ్గవ ఇతి-౩.

8-9-83.

కృతా । ఉత్పన్నాయాం తతస్తస్యాం స్నేహాభావస్స్వయంభవేత్"౧ఇతి, "పరమాత్మని యో రక్తో విరక్తోఽపరమాత్మని । సర్వేషణా వినిర్ముక్తస్స భైక్షం భోక్తుమర్హతి"౨ ఇతి, "సనో దేవశ్శుభయా స్మృత్యా సంయునక్తు" ౩ఇత్యాద్యుపాసనవిధిషు వచనాని ప్రవృత్తాని. [౫
దాస్యైకరుచిగర్భజ్ఞాపకానిచ "మామనుస్మరన్" ౪ "పార్థానుచిన్తయన్"౫ "౧కృష్ణానుస్మరణం పరమ్"౬ ఇత్యాదీని; అనురిత్యయం ౨నిహీనార్థోహి జ్ఞాప్యతే తద్జ్ఞైః నిహీనత్వఞ్చాస్య స్వాభావికం దాస్యం తదనుసన్ధానః గర్భముపాసనమనుస్మరణమ్. భక్తేశ్చ కీర్తనాదిశరీరత్వం "సతతం కీర్తయన్తః"౭ "మన్మనాభవ"౮ ఇత్యాదావుక్తమ్.

అస్యా ఏవ సకలశాస్త్రార్థసారత్వేన పరమగుహ్యతమత్వఞ్చ "ఇదన్తు తే గుహ్యతమమ్"౯ "యద్జ్ఞాత్వా నేహ భూయోఽన్యత్"౧౦ "సర్వగుహ్యతమం భూయః"౧౧ ఇత్యాదౌ దర్శితమ్. అలం ప్రసజ్య. ౫

—:ఉపాయశూన్యానాం ధ్యానాదిలఘూపాయప్రదర్శనమ్:—

హన్త! ఇయం భక్తిః "బహూనాం జన్మనామన్తే జ్ఞానవాన్మాం ప్రపద్యతే"౧౨ "జన్మాన్తరసహస్రేషు"౧౩ ఇత్యాదిప్రకారేణ బహుతర జన్మార్జితసుకృత పరిపక్వకషాయాణాం * ౧౪దీర్ఘకాలనైరన్తర్య... సేవితా దృఢభూమిర్భవతీతి.

శాస్త్రీయసర్వోపాయదరిద్రాణాం ప్రాణినాం కాగతిరితిభయమపనేతుం లఘూపాయం దర్శయన్ (స్తువన్నగకమ్) ఇతి తృతీయం ప్ర[౬
శ్నం ప్రతివక్తి (తమేవ) ఇత్యాది (సర్వభూతభవోద్భవమ్) ఇత్యన్తేన.

౧॥ విష్ణుతత్త్వే- ౨॥ బార్హస్పత్యస్మృతౌ- ౩॥ తై-నా-౬-౧౦-౧౯. ౪॥ గీ-౮-౧౩. ౫॥ గీ-౮-౮. ౬॥ ౭॥ గీ-౯-౧౪. ౮॥ గీ-౯-౩౪. ౯॥ గీ-౯-౧. ౧౦॥ గీ-౭-౨. ౧౧॥ గీ-౧౮-౬౪. ౧౨॥ గీ-౭-౧౯. ౧౩॥ విష్ణుధర్మే-౬౯-అ. ౧౪॥ పాతఞ్జలసూ-౧-౧౪.

పా-౧-మమానుస్మరణం-౧. ౨-నిహీనతార్థో-౨. ౩-గర్భదాస్యముపా-౨.

అనాదినిధనం విష్ణుం సర్వలోకమహేశ్వరమ్ ।
లోకాధ్యక్షం స్తువన్నిత్యం సర్వదుఃఖాతిగో భవేత్ ॥౬॥
బ్రహ్మణ్యం సర్వధర్మజ్ఞం లోకానాం కీర్తివర్ధనమ్ ।
లోకనాథం మహద్భూతం

అస్యైవ సర్వతోముఖం స్తుతియోగ్యత్వమభిప్రయం స్తదపేక్షయాఽపేక్షిక క్షుద్రదేవతాన్తరాదివ్యావర్తకైః అనాదినిధనత్వాదిభిర్దశభిర్విశినష్టి.

(అనాదినిధనం) తస్మాదకాలోపాధిక ముపకారిణమ్. (విష్ణుం) అదేశోపాధికమ్. (సర్వలోకమహేశ్వరం) స్తోతృమనోరథపూరణపర్యాప్త మహావిభూతికమ్.

(లోకాధ్యక్షం) తదుచితనిరుపాధికానుసన్ధానమ్. ౬

(బ్రహ్మణ్యం) బ్రహ్మణేఽనన్తశాఖాయ వేదాయ ప్రతిపాద్యతయాహితమ్; అతఏవోద్ఘాటితస్తుతి విషయమ్.

(సర్వధర్మజ్ఞం) అత[1]ఏవ స్వస్తుతిపరమ ధర్మజ్ఞమ్.

(లోకానాంకీర్తివర్ధనం) సర్వలోకాశ్రయిణాం స్తోతృప్రభృతీనామాత్మన ఇవ "యం స్తువన్ స్తవ్యతామేతి"[1] ఇతి ప్రకారేణాశేష లోక వేదప్రశస్యకీర్తికారిణమ్.

(లోకనాథం) లోకానాం స్వామినమ్; అతః స్తుత్యాది సర్వపరిచరణార్హమ్.

(మహద్భూతం) [2]ఐశ్వరేణ పరమమహత్త్వేన స్వరూపానుబన్ధినాయుక్తమ్;[3]అతోఽక్లేశేన స్తోత్రమాత్రేణ [4]స్వారాధ్యమ్, మహాన్తో హి స్వానుగ్రహసంవాదసూచన మాత్రేణహృష్టాః నబహువాఞ్ఛన్తి, యథోద్యోగే "అన్యత్పూర్ణా దపాంకుమ్భాదన్యత్పాదావనేజనాత్ । అన్యత్కుశల సంప్రశ్నాన్నచేచ్ఛతి జనార్దనః"[2] ఇతి.

౧॥ విష్ణుధర్మే-౭౫. ౨॥ భార-ఉద్యోగ-౮౯-౮-

పా-౧-ఏవ-౩-న. సర్వస్తుతి-౨. ౨-ఐశ్వర్యేణ-౩. ౩-అతోక్లేశస్తోత్ర-౩. ౪-స్వారాధనం-౪. స్వారాధం-౧.

సర్వభూతభవోద్భవమ్॥ ౭.
ఏష మే సర్వధర్మాణాం ధర్మోఽధికతమో మతః।

(సర్వభూతభవోద్భవం) అసద్వ్యావృత్తానాం సత్తాహే
తుమ్; అతోఽవర్జనీయత్వాత్తేషామవశ్యమనుగృహీతారమ్. [౫

ఏవమ్భూతం (స్తువన్),- పరిపూర్ణభక్తియోగాసంభవేపి యథాతథావాపి గుణసఙ్కీర్తనం కుర్వన్.

(సర్వదుఃఖాతిగో భవేత్) తాపత్రయదవదహన మతీత్యనిరతిశయానన్దశీతలహ్రదం*౧ భగవన్తం గచ్ఛేత్.

అస్య[1]చ యుక్తం లఘుతరస్తుతిమాత్రవిషయత్వమ్ (ధ్యాయంస్తువన్నమస్యన్) ఇత్యనన్తరోక్తధ్యానాది సహచరగురుతర స్తవనవైలక్షణ్యప్రతీతేః; అన్యథా పునరుక్తిప్రసఙ్గాత్. (స్తువన్తః కమ్) ఇతి స్వతన్త్రప్రశ్నాన్తరప్రయుక్తత్వాత్ అనేక[2]శాస్త్రాన్తరసఙ్గతత్వాచ్చావగమ్యతే. ౭.

—: స్మరణకీర్తనప్రణామాదిభ్యః పరిచరణోత్కర్షః :—

(కో ధర్మః) ఇతి పఞ్చమం ప్రశ్నం పరిహరతి (ఏష మే) ఇతి.- [౧౫
(ఏషః) అనన్తరోక్తో భగవదర్చనస్తవనాది రూపో యథాధికారం గురులఘుభావేన వ్యవస్థితః.

(సర్వధర్మాణాం) మధ్యే (అధికతమో మతః).

[3]ధర్మా హ్యైహికాః పశుపుత్రా[4]ద్యర్థాః, ఆముష్మికాః స్వర్గాద్యర్థాః, అసంగైర్భగవదారాధనబోధానుష్ఠితేష్టాపూర్తపరికర్మితత[౨౦
త్త్వజ్ఞానసమాధిశరీరో మోక్షార్థః సానురాగ భగవత్స్మరణ కీర్తన ప్రణామాదిస్తదసాధారణపరిచరణాత్మా చేతి చతుర్విధాః; తత్ర (అధికతమః) ఇతి తమపా త్రిభ్యశ్చతుర్థ[5]ముత్కర్షతి.

పా-౧-అస్యచోక్తంలఘు-౪. అస్యచోత్తమలఘు-౧. ౨-శాస్త్రార్థసఙ్గ-౧. ౩-ధర్మో-౧-౪. ౪-ద్యర్థః-౩. ౫-ఉత్కర్షయతి-౩. *౧ భార-శాన్తి - ౭౭-౫౦.

యద్భక్త్యా పుణ్డరీకాక్షం స్తవైః

తదుపపాదయతి(యద్భక్త్యా)ఇతి,యస్మాత్ భక్త్యాదిగుణవాన్ తస్మాదధికతమ ఇతి. భక్త్యైత్యనుష్ఠానసమయేపి ప్రీతిగర్భత్వేన సుఖోపాదానత్వపరమ్,గీతంహి-"సుసుఖంకర్తుమ్"౧ ఇతి.

యుక్తంచైతత్ ప్రియతమపతి స్మరణంప్రియంకరమితి, [1]అనేనాస్వామిషు దేవతాన్తరేషు కషాయపానవద్విరసత్వేపి హితబుద్ధ్యా అనుష్ఠీయమానేభ్యో వ్యావృత్తిః క్రియతే.

(పుణ్డరీకాక్షమ్) ఇతి విషయాభిరూప్యేణ వికృత భయఙ్కరతత్త్వాన్తరభజనేభ్యో వ్యావృత్తిః

(స్తవైః) ఇతివాఙ్మాత్రసాధ్యత్వేన విశ్వజిచ్ఛాన్ద్రాయణాదిభ్యో వ్యయాయాస సబహుళేభ్యో వ్యావృత్తిః;తథాహి:-భగవాన్వ్యాసః "ఆర్తా విషణ్ణాశ్శిథిలాశ్చభీతా ఘోరేషుచ వ్యాధిషు వర్తమానాః। సఙ్కీర్త్య నారాయణ శబ్దమాత్రంవిముక్త దుఃఖాస్సుఖినోభవన్తి"౨ ఇతి,శ్రీవిష్ణుపురాణే "అవశేనాపియన్నామ్ని"౩ ఇత్యాది,వైష్ణవే ధర్మే " అజ్ఞానతో జ్ఞానతో వా వాసుదేవస్యకీర్తనాత్ । తత్సర్వంవిలయంయాతి తోయస్థంలవణంయథా"౪ "శమాయాలంజలంవహ్నేస్తమసో భాస్కరోదయః । [2]శాన్తిః కలేరఘౌఘస్య నామసఙ్కీర్తనంహరేః"౫ "యన్నామసఙ్కీర్తనతోవిముచ్యతే"౬ " యన్నామసఙ్కీర్తనతో మహాభయాత్ విమోక్షమాప్నోతి"౭,"సకృదుచ్చరితంయేనహరిరిత్యక్షరద్వయమ్। బద్ధఃపరికరస్తేన మోక్షాయగమనంప్రతి"౮ "యస్యనామ్నిస్మృతే మర్త్యస్సముత్క్రాన్తేరనన్తరమ్ । ప్రాప్నోతి వైష్ణవం స్థానం పునరావృత్తివర్జితమ్"౯ అచ్యుతానన్తగోవిన్దనామోచ్చారణభేషజాత్ । నశ్యన్తిసకలారోగాః సత్యంసత్యంవదామ్యహమ్"౧౦ ఇ[4]త్యాదౌ.

౧॥ గీ-౯-౨. ౨॥ ౩॥ వైష్ణవేపురాణే- ౪॥ విష్ణుధర్మే - ౫॥ విష్ణుధర్మే-౬౬-౭౦. ౬॥విష్ణుధర్మే-౪౩. ౭॥ విష్ణుధర్మే-౪౩-౨౫. ౮॥ విష్ణుధర్మే-౭౦. ౯॥విష్ణుధర్మే- ౧౦॥విష్ణుధర్మే-౨౯.

పా-౧-ఏతేన- ౨.౨- శాన్త్యైకలే-౩. ౩- క్షీషితాః నశ్యన్తి-౧-౪. ౪-ఆది-౩.

అర్చేన్నర

అన్యత్రచ, "సజీర్ణ ర్తయేజ్జగన్నాథం వేదంవాపిసమీరయేత్"[౧] ఇతిచ; వైష్ణవేసూక్తే "ఆస్యజానన్తో నామచిద్వివక్తన-ధుౖవాసో అస్య కీరయోజనాసః"[౨] "అస్యకీరయః" కీర్తయితారః, "ధుౖవాసః" అపున రావర్తినోభవన్తి.(అర్చేత్) ఇతిఅస్యధర్మస్యపురుషవిశేష సమారా ధనరూపతామనతివరోఢాంహిసూచయతి. గీతఞ్చ, "ప్రత్యక్షావగ

— :అర్చనాదేస్సర్వవర్ణాధికారతా :—

మమ్"[3] ఇతి; నహ్యాస్యతపస్తీర్థాదివత్పురుష ప్రీణనత్వంశాస్త్రైస్తి కైకసాధ్యమ్.(నర) ఇతిప్రాయేణసర్వచేతనానాంయథాసంభవమ ధికారంసూచయతి. ఏకవచనఞ్చమహా[1]యాగాది బహుసహకారినై రపేక్ష్య పరమ్.నిన్ద్యగుణవృత్త [2]జన్మనామపిభక్త్యభిరుచిమాత్రమహా గుణేనామతోభయం భజనీయోహి[3]భగవాన్?.

అథక్షిప్రమేవభాగీరథీప్రవాహేనేవ[4]నిర్ణిక్తకల్మషరుచిఃపరమధార్మి కోభవతీతిఃగీయతే,గుణవిషయేతావత్ "సమోహంసర్వభూతేషు"[౪] వృత్తవిషయేషుచ "అపిచేత్సుదురాచారః"[౫] జన్మవిషయేపి"మాంహి[౫] హిపార్థవ్యపాశ్రిత్యయేపిస్యుః పాపయోనయః"[౬] ఇత్యాది.

నచైతావతా[6] దురాచారాదేర్ధర్మత్వమ్ "నావిరతోదుశ్చరితా న్నాశాన్తో నాసమాహితః"[౭] "అప్రాప్యకేశవో రాజన్నిన్ద్రియై రజితైర్నృణామ్"[౮] [7]ఇత్యేవంప్రకార వచనేభ్యస్తస్య భగవదనిష్ట త్వేనా ధర్మత్వావగమాత్ ;అతఏవానన్తరమాహ "క్షిప్రంభవతి[౨౦] ధర్మాత్మా"[౯] ఇతి, సర్వాశ్రమిణామనాశ్రమిణశ్చ విదురాదేః "శ మదమాద్యుపేతస్స్యాత్"[౧౦] "అన్తరాచాపితుతద్దృష్టేః"[౧౧] [8]ఇత్యాదీనిబ్రహ్మసూత్రాణ్యధికారన్నిరణైషత.

౧|| ౨|| విష్ణుసూక్తే- ౩||గీ-౯-౨. ౪|| గీ-౯-౨౯. ౫|| గీ-౯-౩౦. ౬|| గీ-౯-౩౨. ౭|| కఠోప-౨-౨౪, ౮|| ౯||గీ-౯-౩౧. ౧౦|| బ్ర-సూ-౩-౪-౨౭. ౧౧|| బ్ర-సూ-౩-౪-౩౬.

పా.- ౧-ఋత్విగాది-౩. ౨-జన్మాదీనామపి-౩. ౩-భగవాన్ భవతి-౩. ౪-నిశ్శేషనిర్ణి క్త-౩. ౫-గీయతేహి-౩. ౬-దుశ్చరితాదేః-౨. ౭-ఇత్యాద్యేవం-౩. ఇత్యాదినాబ్ర హ్మసూత్రేణాధికారం-౩.

యుక్తశ్చైషః సర్వావస్థేనాపి పురుషేణ మాతురివ పుత్రేణ పరమవత్సలస్య సర్వబన్ధోర్నిసర్గసుహృదశ్చ భగవతో నామగ్రహణాదావప్రతిషేధః; దృష్టశ్చ గజేన్ద్రగృధ్రరాజ వాయసరావణావరజ కౌసలనగరజానపదవల్లవీమాలాకారప్రముఖేషు. [౯

అపశూద్రాధికరణోక్త్యా త్రైవర్ణికానామనగ్నివిద్యత్వాదగ్నివిద్యాఙ్గేషు గురూపసదనాద్యుపనిషదసంస్కారాభావేన వేదాన్తవేద్యపరవిద్యోపార్జనే చ అనుపాయత్వాదనధికారో రాద్ధాన్తితః, తదీయాభగవత్సమాశ్రయణాధికారవ్యవస్థా త్రైవర్ణికానాం సముద్రిక్తసత్త్వతయా ముముక్షూణామవిప్రతిపత్తిః, శ్రవణమననాద్యుపనిషద [౧౦
బ్రహ్మవిద్యామహాపథే న ప్రసిద్ధోఽధికారః, తేష్వేవ రజస్తమస్సమ్భేదసితాసితసత్త్వతయా ఫలకామతయా విప్రలబ్ధానాం తాదృశో యథాయోగముపాసనేషు స్త్రీశూద్రతిరశ్చైశ్చ ప్రాచీనభవపరమ్పరాప్రచితసంస్కారపటిమ్నా * సుప్తప్రబుద్ధన్యాయేన ప్రత్యుత్పన్నజ్ఞానానాం విదురధర్మవ్యాధప్రభృతీనాం ప్రారబ్ధకర్మానుశయలేశాన్నృణ్యానుజ్ఞాతజుగుప్సితజాతిసంసర్గాణామపి తత్తజ్జాత్యప్రతిషిద్ధసామాన్యధర్మాఙ్గకేషూపాసనేషుదర్వ్యారోఽధికారః, అనుత్పాద్యవిద్యత్వాత్.

న్యదర్శి చ భగవతా శౌనకేన, “ధర్మవ్యాధాదయోప్యన్యే పూర్వాభ్యాసాజ్జుగుప్సితే । వర్ణావరత్వే సంప్రాప్తాః సంసిద్ధిం శ్రమణీ యథా”[౧] ఇతి. [౨౦

అనుత్పన్నజ్ఞానానామపి క్రమభావిన్యా ముఖ్యభక్తేరుపక్రమభూతస్మరణసఙ్కీర్తనశ్రవణాదిరప్రతిషిద్ధః, ధర్మస్మర్తారోఽపి హి అహింసాసత్యశౌచపరోపకారమాతాపితృశుశ్రూషణశ్రేష్ఠదేవతానుకూల్యాదికం సామాన్యధర్మమాచణ్డాలమనుమన్యన్తే.

౧॥ విష్ణుధర్మే-౧౦౦-అ-

స్సదా ॥౮॥

స్వయంసజ్కీర్తన నిషేధేపికీర్తయిత్రు పురుషానువర్తనాను మోదనమర్షణా విరోధమాత్రేణ సుదూరేపిసమ్బన్ధసమ్భవః, స్మర్యతేహి,"ధర్మశ్చ్యావితోవాదృష్టోవాకథితోవాకృతోపివా। అనుమోదితోవారాజేన్ద్ర పునాతిపురుషంసదా"[౧]ఇతి. "ప్రయోజయితానుమన్తాకర్తా"[౨]ఇతిచవిశేషతో భగవద్ధర్మస్యస్పర్శవేధిత్వమ్. "ఉద్ఘోషితగపూజితోవా దృష్టోవానమితోపివా। ప్రసహ్యాహరతేపాపంకోనసేవేద్ధరిన్తతః"[౩] "కీర్తితస్సంస్మృతోధ్యాతః పూజితస్సంస్కృతస్తథా।ఐహికాముష్మికింరక్షాం కరోతిభగవాన్హరిః"[౪] "శృణ్వన్తి[౧] యేవైపఠతస్తథాన్యే పశ్యన్తియేమామీరయన్తి"[౫]ఇత్యాది.

అపిచ, ఇతిహాసపురాణాదిషు శ్వపాకాదేరపి భగవద్భజనానుమతిః, వైష్ణవేధర్మే "నమఇత్యేవయోబ్రూయాత్ మద్భక్తశ్శ్రద్ధయాన్వితః।తస్యాతుయోభవేల్లోకఃశ్వపాకస్యాపినారద"[౬]ఇత్యాది వచనాని, తద్బహుమన్తవ్యత్వ నిశ్రేయసప్రాప్త్యాదివృత్తాన్తాశ్చసాలమ్బనాః; ఏవన్నకిఞ్చిదపి శాస్త్రంకుప్యేత్, వ్యవస్థితవిషయత్వాత్.

—:ధ్యానార్చనాదేఃకాలదేశాధికారినియమానపేక్షత్వమ్:—

(సదా) ఇతికాల[౨]విశేషానపేక్షత్వమ్, దేశశౌచాదివిశేషానపేక్షాయా అపిప్రదర్శనమేతత్; తేన అయనర్తుమాసపక్షనక్షత్రముహూర్తవిశేష సవ్యపేక్షేభ్యః ప్రకర్షః.

అత్రచ, "చక్రాయుధస్యనామాని సదాసర్వత్రకీర్తయేత్ ।నాశౌచంకీర్తనేతస్యపవిత్రంభగవాన్హరిః"[౭] "ప్రాతర్దేవేతికృష్ణేతిగోవిన్దేతిచజల్పతామ్ । మధ్యాహ్నేచా పరాహ్ణేచయోవసాదస్స ఉచ్యతామ్"[౮] ఇత్యేతాని ఋషివచనానిద్రష్టవ్యాని. నహిభగవతః ప్రయతాప్రయతాధికారి సంసర్గాదుపఘాతః, తచ్ఛౌచాదిసహకారి విరహాత్[౩]తదనుగ్రహసామర్థ్యంవా;ప్రత్యుత స్వసమ్బన్ధాయోగ్యమపి [-౨౫

౧॥ తాళపుటే-భార-అశ్వ-వైష్ణవ-౯౪-౭౯. ౨॥ ౩॥
౪॥ ౫॥విష్ణుధర్మే-౯౪. ౬॥ విష్ణుధర్మే-౭౦. ౭॥ విష్ణుధర్మే-
౮॥ విష్ణుధర్మే-౮౯-౭౭.

పా.— ౧-స్తు-౧-౪-న. ౨-విషయానపేక్ష-౨. ౩-తత్-౧-న.

పునానః స్వోచితంవిధాయస్వీకరోతి పరమపావనత్వాత్, అతోఽహిదముదీర్యతే "నాశౌచంకీర్తనే" ౧ ఇత్యాది.

సదసదధికారి తారతమ్యశాస్త్రాణితు "ఉచ్చావచానామధికారిణాం పరస్పరసఙ్కరేణ ధర్మసంప్లవోమా ప్రసాంక్షీత్" ఇతి,

స్వరూపతోఽల్పీయానపిసఙ్కీర్తనాదిఃఫలతోమహీయాన్,యదాహ " స్వల్పమప్యస్యధర్మస్య త్రాయతేమహతోభయాత్ " ౨ ఇతి. నచాస్యధర్మాన్తర వదభిక్రమనాశః " నేహాభిక్రమనాశోఽస్తి" ౩ ఇతి వచనాత్. " నమేభక్తఃప్రణశ్యతి" ౪ "యంప్రణమ్యనసీదతి" ౫ "నవాసుదేవం ప్రణిపత్యసీదతి" ౬ "జనార్దనం ప్రణిపతితోనసీదతి" ౭ [౧౦ నచాయథావిధ్యనుష్ఠానాత్ ప్రబలప్రతిపక్షాద్వాప్రత్యవాయః "ప్రత్యవాయోనవిద్యతే" ౮ ఇతి.

నచైతేషామర్థవాదత్వం శక్యశఙ్కం అనతివాదిత్వాత్.

ఇహభగవత్తత్త్వజ్ఞానభక్తిప్రతిబన్ధక పాపనిర్హరణసత్త్వసమృద్ధ్యాదిక్రమేణ తత్ప్రాప్త్యుపక్రమ ఉచ్యతే, "బద్ధపరికరస్తేనమోక్షాయగమనంప్రతి" ౯ "యస్మిన్న్యస్తమతి ర్నయాతినరకం స్వర్గోపి యచ్చిన్తనే విఘ్నో యత్రనివేశితాత్మమనసో బ్రాహ్మ్యోపిలోకోఽల్పకః । ముక్తిఞ్చేతసియస్స్థితో మలధియాంపుంసాం దదాత్యవ్యయః కిఞ్చిత్రం యదఘంప్రయాతి విలయ న్తత్రాచ్యుతే కీర్తితే" ౧౦ ఇత్యాదౌచ. నచైషః * ౧౧ పూర్ణాహుతిన్యాయస్యవిషయః, తస్యాతి వాదవిషయత్వాత్, సఙ్కీర్తనాదిప్రకరణేషు ప్రాయేణ వాక్యశేషత్వప్రార్థనాద్యర్థవాదలిఙ్గ దర్శనాచ్చ.

కిఞ్చ, ప్రబలప్రమాణ విరోధాభావే అర్థవాదపదానామపిస్వతఃప్రామాణ్యాతఃస్వార్థపరిత్యాగశ్చ సాహసమ్ అన్యాయ్యత్వాత్.

౧॥ విష్ణుధర్మే- ౨॥ గీ.౨-౪౦. ౩॥గీ-౨-౪౦. ౪॥ గీ-౯-౩౧. ౫॥విష్ణుధర్మే-౯౭.౬॥ విష్ణుధర్మే-౭౦. ౭॥ ౮॥ గీ-౨-౪౦. ౯॥ విష్ణుధర్మే-౭౦. ౧౦॥ ౧౧॥ మీమాంసా-౧-౨-౧౫-విషయవాక్యమ్.

30-9-83.

—:గురుతరతపస్సమాధిసాధ్య తత్త్వజ్ఞానస్య లఘుతర వాఙ్మాత్రసాధ్యతా:—

నను, గురుదీర్ఘదుష్కరతపస్సమాధి విశేషరూపమహాధర్మసాధ్యతత్త్వజ్ఞానోపక్రమస్య వాఙ్మాత్రసాధ్యత్వవాదోఽత్యతివాదః, గురుశాస్త్రవైయర్థ్య ప్రసఙ్గేన ప్రమాణవిరుద్ధశ్చ;- [౫

తదిదమవిదితభగవత్ప్రభావస్య ఛాన్దస[1]స్య పైశాచమ్. లఘీయోఽపి భగవత్సఙ్కీర్తనం సర్వహాపపిధురర్ధారయత్యేవ, న గురుశాస్త్రానర్థక్యమ్, తస్య సమగ్రాధికారత్వాత్; అస్య తు సత్యసతి వా సామర్థ్యే భగవదసాధారణరుచిసముచితభాగ్యవదధికారత్వా[2]చ్చ, గరీయసోఽపి భగవత్ప్రసాద ఏవ ఫలహేతుః, లఘీయసి, కిన్దణ్డ[3] వారితః? యథా చ గరీయసి ప్రయోగవైపుల్యాద్దేవః ప్రసీదతి, తథా లఘీయస్యపి భావశుద్ధివిశేషాత్ ప్రసీదేత్.

యథోక్తమ్, "సమ్యగ్వ్యవసితో హి సః" [1] "పత్రంపుష్పం ఫలన్తోయమ్" [2] "యో నవిత్తైర్నవిభవైః నవాసోభిర్నభూషణైః । తోష్యతే హృదయేనైవ కస్తమీశన్న పూజయేత్" [3] వ్యాసస్మృతౌ "దద్యాత్పురుషసూక్తేన యః పుష్పాణ్యప ఏవ వా । అర్చితంస్యాజ్జగదిదం తేన సర్వఞ్చరాచరమ్" [4] వైష్ణవేధర్మే "పృథివీం రత్నసమ్పూర్ణాం యః కృష్ణాయ ప్రయచ్ఛతి । తస్యాప్యన్యమనస్కస్య సులభో న జనార్దనః" [5] ఇత్యాది.

భావభేద ఏవ హి ధర్మాధర్మనిదానమ్? న క్రియావిశేషః; యథా శ్రీవిష్ణుతత్త్వే "భావశుద్ధిర్మనుష్యాణాం ప్రమాణం సర్వవస్తుషు । అన్యథాలిఙ్గ్యతే కాన్తా స్నేహేన దుహితాఽన్యథా"; [6] తథా "తపో న కల్పోఽధ్యయనం న కల్పః స్వాభావికో వేదవిధిర్న కల్పః । ప్రసహ్య చిత్తాహరణం న కల్పః తాన్యేవ భావోపహితాని కల్పః" [7].

౧॥ గీ-౯-౩౦. ౨॥ గీ-౯-౨౬. ౩॥ విష్ణుధర్మే-౮౯-౭౦. ౪॥ వ్యాసస్మృతౌ
౫॥ విష్ణుధర్మే-౭౪- ౬॥ విష్ణుతత్త్వే- ౭॥ భార-ఆది-౧-౨౭౯.

పా.—౧-స్య-౨-౩-స. ౨-చ-౧-స. ౩-నివారితః-౨.

అన్యత్ర “గఙ్గాదితీర్థేషు వసన్తి మత్స్యాః దేవాలయే పక్షిసఙ్ఘాశ్చ నిత్యమ్ । భావోజ్ఝితాస్తే న ఫలం లభన్తే తీర్థాని పుణ్యాయతనాశ్చ ముఖ్యాః”[౧] ఇతి.

ఉపపన్నశ్చైతత్, సర్వజ్ఞస్యావాప్త[1]సమస్తకామస్యానపేక్షస్య భగవతో భావశుద్ధ్యారాధ్యత్వమ్ న ద్రవిణకణార్పణాదినా, “యో ధాతర్థ్యేన పణ్డితః”[౨] ఇతి న్యాయాత్. దేశకాల[3]సహకార్యాదివైకల్యేఽపి స్వల్పాదపి సమగ్రాదివ దేవః ప్రసీదేత్; తదుక్తమ్ “ధ్యాయన్ కృతే యజన్ యజ్ఞైః త్రేతాయాం ద్వాపరేఽర్చయన్ । యదాప్నోతి తదాప్నోతి కలౌ సఙ్కీర్త్య కేశవమ్”[౩] ఇతి; తథా, “వినిన్దాం ప్రథమే పాదే కరిష్యన్తి హరేర్నరాః । యుగాన్తే చ హరేర్నామ నైవ కశ్చిద్గ్రహీష్యతి ॥ ధన్యాస్తే పురుషవ్యాఘ్ర[4] భవామ్భోధావమాయినః । యత్నేనాపి కలౌ విష్ణోః గ్రహీష్యన్త్యక్షుణ్ణాత్మనః”[౪].

యుజ్యతే చైతత్, సుశీలో[5]హి నృపః [6]పితరావివాక్యచ్ఛిద్రేషు కిఞ్చిన్న్యాయ్యవృత్తమపి బహ్వపకారిణమివానుగృహ్ణాతే; అతఏవ దైవపిత్ర్యప్రాయశ్చిత్తాదిషు దేశకాలోపపత్త్యాదివశేనాతినిమ్నోన్నతానామపి ప్రయోగాణాం తుల్యకక్ష్యత్వేన విధిః, శిష్టైస్తథానుష్ఠానఞ్చ; అతఏవ యథా సర్వస్వసాధ్యప్రయోగ[7]విస్తారస్య స్థానే స్వానుపపత్తిఖ్యాపనమేవ ఆపది శాస్త్రప్రత్యామ్నానమ్; యథా [8]వా “తత్తత్కర్మదౌష్కర్యే తత్తన్మన్త్రజపః”[౫] ఇత్యాది. [౨౦

తదేవం ప్రియతమవిషయతయా సుఖక్రియత్వాత్, వ్యయాయాసరహితతయా సుకరత్వాత్, అనతిపరోక్షాత్మనాథప్రీణనస్వభావేనాకర్షకత్వాత్, అతిలాఘవేఽప్యతిగురుదుర్వహభవభయోన్మూలనమహాఫలత్వాత్, అప్రత్యవాయ[9]వత్త్వాత్, సుభిక్షాధికారితయా విశ్వ

౧॥ ౨॥ ౩॥ వి-పు-౬-౨-౧౭. ౪॥ విష్ణుధర్మే ౧౦౮. ౫॥

పా.—౧-సమస్త-౨-న. ౨-పణ్డితమితి-౨-౩. ౩-సాకర్యాది-౨. సాఙ్కర్యాది ౧. ౪-భావబోధాభిమానినః- ౪. పాపామ్భోధా-పా. ౫-అపి-౨. ౬-పితరావా-౩. పితరావివక్య-౧. ౭-విస్తరస్య-౧-౨. ౮-వా-౧-న. చ-౩. ౯-వ-౧-౩-న.

పరమంయోమహత్తేజః

జనీనత్వాత్, దేశకాలదశావిశేషాదివిక్షేపవర్జనేన నిర్వ్యాజత్వాత్, విషయప్రభావేన నిష్ప్రత్యూహత్వాచ్చేత్యేవం ప్రకారేభ్యో హేతుభ్యో భగవదసాధారణసఙ్కీర్తనాది ధర్మః అధికతమః భీష్మమతః; [౫
అన్యేషామపి పరమర్షీణామ్ "సర్వేషామపి ధర్మాణాముత్తమో వైష్ణవో విధిః"[1] "రక్షతే భగవాన్ విష్ణుః భక్తానాత్మశరీరవత్"[2] "గోవిన్దభక్త్యభ్యధికం శ్రేయశ్చాన్యన్నవిద్యతే"[3] ఇత్యాదిరుదాహార్యః. ... ౮

—: భగవతః ఆదిత్యాద్యవభాసకతేజోరూపతా :—

అథోపేయప్రశ్నం ప్రతివదన్ శ్రీమన్నామసహస్రశ్రవణా [౧౦
యధర్మరాజో నియుజ్యతే (పరమంయః) ఇతిచతుర్భిః తత్రప్రథమేన సార్ధేన (కింవాప్యేకంపరాయణం) ఇతిద్వితీయం ప్రత్యాహ. (తేజ) ఆదిభిః నపుంసకలిఙ్గైః(యః) ఇతిసమభివ్యాహారేణ లిఙ్గవైరూప్యాన్నశఙ్క్యం, లిఙ్గసఙ్ఖ్యాభ్యాం పూర్వం విశేషితస్య పదస్య పదాన్తరసమభివ్యాహారాత్, తల్లిఙ్గసఙ్ఖ్యావిశేషణా విశేష్యత్వాచ్చ విశేష్యస్య, "వేదాః ప్రమాణమ్",[4] "తత్త్వం నారాయణః పరః"[5] ఇతివత్.

సర్వథాప్యుపాదేయతమత్వేన పరమపురుషార్థఖ్యాపకాని పరమతేజస్త్వాదీని షడ్విశేషణాని. (తేజః) స్వభావత ఏవ భాస్వరమ్, అన్యావభాసకఞ్చ, "పరఞ్జ్యోతిరుపసమ్పద్య"[6] "తస్యాదిత్యో భాముపయుజ్య భాతి"[7] ఇతి. భాస్వరత్వస్య నిస్సీమత్వమ్ (మహత్) [౨౧
ఇతి (పరమమ్) ఇతిచ సమాతిశాయ్యసమ్భవః. ఏవముత్తరత్రాపి యథావిశేష్యమ్.

౧॥ ౨॥ ౩॥

౪॥ విష్ణుధర్మే-౭౫. ౫॥ తై-నా-౬-౧౧. ౬॥ ఛా-ఉ-౮-౧౨. ౭॥

పా.—౧-స-౪-స. ౨-ణవిశేషి-౧-౪. ౩-భాసకత్వఞ్చ-౧.

పరమం యో మహత్తపః ।
పరమం యో మహద్బ్రహ్మ

ఈష్టే సర్వస్యేతి (తపః), యథా, "యో దేవేభ్య ఆతపతి"[1] "తమీశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరమ్"[2] "ఏష సర్వేశ్వరః"[3] ఇత్యాది.

అనవచ్ఛిన్నకల్యాణ స్వరూపగుణత్వేన బృహత్త్వాత్, సర్వశక్తిత్వేన సర్వబృంహణత్వాచ్చ (బ్రహ్మ). ... ౯

—: భగవత్సమ్బన్ధస్య చేతనాచేతనదోషనివారకతా :—

(పవిత్రాణాం)మధ్యే(పరమం) (మహత్) (పవిత్రమ్), పవిత్రం శుద్ధివిశేషహేతుః, శుద్ధిశ్చ దోషవిశేషనిర్మోకః, దోషశ్చ రజస్తమఃప్రాయపరిణామభేదా స్వసమచేతనస్య, చేతనస్య తు తత్పరిరమ్భసమ్భవః అవిద్యాభగవదపరాధరాగద్వేషాదిః, తం భగవానేవ సమూలకాషం కషతి, తస్యైవ సర్వథా తద్విరోధిస్వభావత్వాత్.

కీర్తయన్తి చ శాస్త్రాణి, "ఏతం హ వావ న తపతి"[4] "తద్యథా పుష్కరపలాశ ఆపో న శ్లిష్యన్తే"[5] "తద్యథేషీకతూలమగ్నౌ ప్రోతం ప్రదూయేత"[6] "తత్సుకృతదుష్కృతే ధూనుతే"[7] "తదా విద్వాన్ పుణ్యపాపే విధూయ"[8] "క్షేత్రజ్ఞస్యేశ్వరజ్ఞానాద్విశుద్ధిః పరమా మతా"[9] "ధ్యాయేన్నారాయణం దేవం స్నానాదిషు చ కర్మసు । ప్రాయశ్చిత్తం హి సర్వస్య దుష్కృతస్యేతి వై శ్రుతిః"[10] "యో మామజమనాదిం చ"[11] "పావనస్సర్వలోకానాం త్వమేవ రఘునన్దన"[12] "ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణి"[13]

౧॥అర-౩-ప్ర-౧౨-౫ ౨॥శ్వే-ఉ-౬ ౩॥బృ-ఉ-౬-౪-౨౨. ౪॥తై-ఆన-౯.
౫॥ ఛా-ఉ-౪-౧౪-౩. ౬॥ ఛా-ఉ-౫-౨౪-౩. ౭॥
౮॥ ముణ్డకోప-౩-౧-౩. ౯॥యాజ్ఞ-స్మృ-ప్రా-కా-౩౪. ౧౦॥
౧౧॥ గీ-౧౦-౩. ౧౨॥రామా- ౧౩॥ వి-పు-౨-౬-౩౯.

పా.— ౧-సహ-(?)౧-౧-౩. సం. ౨-తు-౧-౫-న ౩-అనిత్యాదిదోషశూన్య

ఇత్యాది ప్రాయశ్చిత్త ప్రకరణంకార్ష్ణ్యేన, “యథాగ్నిరుద్ధత శిఖః కక్షన్దహతిసానిలః । తథాచిత్తస్థితోవిష్ణుః యోగినాంసర్వ కిల్బిషమ్”౧ ఇతి.

—:భగవత్సమ్బన్ధేనైవ తీర్థాదీనాం పవిత్రతా:—

అన్యస్యాపితీర్థాదేః పవిత్రత్వం తత్సంశ్లేషాయత్తన్దర్శయతి (పరమం) (మహత్) ఇతివిశేషణాభ్యామ్. నఖలుస్వభావమలినా నానా జ్యోతనానాం తదుపహతానాం[1] వాతాదీనాం స్వసదృశవస్త్వన్తర శోధకత్వంయుక్తిమత్; అతఏవపరాశర శౌనకాదిభిః శుభాశ్రయప్ర కరణాదిషు తత్సంశీలనంనిషిధ్యతే, “అశుద్ధాస్తే సమస్తాస్తుదేవా ద్యాఃకర్మయోనయః”౨ “ఆబ్రహ్మస్తంబపర్యన్తాః జగదన్తర్వ్యవస్థితాః ప్రాణినఃకర్మజనిత సంసారవశవర్తినః”౩ ఇత్యాదిషు. తత్రదేవతానాం పావనత్వం తదుపాసనార్చన పాదోదక [2]సేవాదినాప్రసిద్ధమ్; తీర్థా యతనాదేః తత్సామీప్యాత్. యథాగఙ్గాయాఃవైష్ణవే, “విష్ణువామ పదాఙ్గుష్ఠవినిసృతస్య జలస్యైతన్మాహాత్మ్యమ్”౪ ఇతి, “విష్ణోరాయ తనంహ్యాపః సహ్యాపాంపతిరుచ్యతే”౫ ఇతి జలమాత్రస్యచ. కాలస్య చతదవతార తద్దైవత్య తచ్ఛయనోత్థానవత్వాద్ద్వాదశీ జయన్తీశ్ర వణాదివత్ తత్సమ్బన్ధాత్. ఆత్మగుణానాం [3]శమాదీనాం తద్ జ్ఞానానుగుణ్యాత్. క్రియాణాఞ్చయజ్ఞదానతపశ్శ్రాద్ధ ప్రభృతీనాం తదారాధనత్వాత్. బ్రాహ్మణాదిజాతేఃతత్పరవేదాధ్యయనాద్యం సాధారాదధికారాత్, యథా, “విష్ణుంక్రాన్తం వాసుదేవంవిజానన్ విప్రోవిప్రత్వమాప్నుయాత్తత్త్వదర్శీ”౬ ఇతి.

శ్రుతిస్మృత్యాదేః తత్పరత్వాత్ తచ్ఛాసనత్వాచ్చ, “నారా యణపరా వేదాః”౭ “శ్రుతిస్మృతీమమైవాజ్ఞా”౮ ఇతి. ఆరణ్యకేతీర్థయా త్రాయామ్, “పుణ్యాద్ద్వారవతీత్యుపక్రమ్య, ఆస్తేహరిరచిన్త్యాత్మా[౨౫

౧॥ వి-పు-౬-౭-౭౪. ౨॥ వి-పు-౬-౭-౭౭. ౩॥ విష్ణుధర్మే-౭౫-
౪॥ వి-పు-౫-౪-౩౦. ౫॥ ౬॥
౭॥ భాగ-౨-౫-౧౫. ౮॥

పా. -[1]-వాదేవాదీనాం-౨-౩. [2]-సేవనాదినా-౨-౩. [3]-శమదమా-౪.

పరమంయఃపరాయణమ్॥ ౯
పవిత్రాణాంపవిత్రం యోమఙ్గళానాఞ్చ మఙ్గళమ్।
దైవతన్దేవతానాఞ్చ భూతానాంయోఽవ్యయః పితా॥ ౧౦
యతస్సర్వాణిభూతాని భవన్త్యాది యుగాగమే। [౫

తత్రైవమధుసూదనః । తత్పుణ్యం తత్పరం బ్రహ్మతత్తీర్థం తత్తపోవనమ్" ౧ఇతి తత్సమ్బన్ధహేతుకం దేశస్య పావనత్వమభిధాయ, "పవిత్రాణాంహిగోవిన్దః పవిత్రంపరముచ్యతే । పుణ్యానామపి పుణ్యోసౌ"౨ ఇత్యేవమేవ స్పష్టం నిగద్యతే.

—:భగవతఃస్రగాదిప్రత్యగాత్మభ్యామభిలషణీయతా:—

సురభిస్రగఙ్గరాగ సురసున్దరీసుధారసాదిభ్యోనిరస్తసమస్తసంసారనిర్మలనిర్మర్యాద స్వరసంవిదానన్దసాన్ద్రాత్ ప్రత్యగాత్మనశ్చాత్యన్తమభిలషణీయత్వాత్ (మఙ్గళానాఞ్చమఙ్గళమ్); అతః (పరమంయఃపరాయణమ్) ప్రాప్యమ్. ప్రపఞ్చయిష్యతే చైతత్.

(య)ఏవమ్సః (పరమం) (పరాయణం) ఇతి౧విధాయప్ర [౧౫
తివక్తవ్యే,(యఃపరాయణం) ఇతిసిద్ధవదనువాదః శాస్త్రప్రసిద్ధ్యతిశయప్రదర్శనార్థః.

—:బ్రహ్మాదీనామపిపరబ్రహ్మనిమిత్తకత్వోపపాదనమ్:—

అథ (కిమేకన్దైవత) మితిప్రథమంప్రశ్నం ప్రతిబ్రూతే(దైవతం)
ఇతిసార్ధేన. సఏవ (దేవతానాం) విధి౨శివశతమఖాదీనామ్మహో [౨౦
దైవతన్తత్వమ్, కుతః; తేషామేవ(భూతానాం)సద్భావభాజాం(పితా) యతఃతస్యార్వాచీనపితృభ్యోవిశేషః. (అవ్యయః) ఇతి, నహితేన
సనాతనేనపితృమన్తః కదాచిదనాథాః?. ౧౦

పితృత్వముపపాదయతి (యతస్సర్వాణి) ఇతి (యతః) నిమిత్తకారణాత్, (సర్వాణి) ద్రుహిణద్రుమావధీని, (భూతానిభవన్తి) జాయన్తే; యద్యపిబ్రహ్మసర్గాదుపరి అవాన్తరసర్గేచ బ్రహ్మాదిముఖేన సృజతి, అథాపిప్రథమసృష్టౌ నతథేతిసూచయతి(ఆదియుగాగమే)ఇతి.

౧॥ ఆరణ్యకే-౮౮-౨౪. ౨॥ ఆరణ్యకే-౮౮-౨౬.

పా,—౧-విధయః ప్రతి-౪ ౨-శివ-౧-౪-న.

యస్మింశ్చ ప్రళయం యాన్తి పునరేవ యుగక్షయే॥ ౧౧

—:పరబ్రహ్మణః ఉపాదానసహకారికారణత్వోపపాదనమ్:—

ఉపాదానకారణమపి తమేవాహ. అన్తిమే (యుగక్షయే) (పునః) (యస్మిన్నేవ) తాని (ప్రళయం యాన్తి) ప్రలీయన్తే, లయఃఖలూపా[౫ దానే ఏవ కార్యస్య, యథోర్ణనాభితన్త్వాదౌ. స్థితిప్రవృత్త్యాది హేతు౧త్వం సహకారి కారణత్వఞ్చ చకారేణ ద్యోత్యతే; ఏవం లక్షణకం హి పరతత్త్వం శ్రూయతే, "యతో వా ఇమాని"౧ ఇత్యాదౌ, సూత్ర్యతే చ "జన్మాద్యస్య యతః"౨ ఇతి. అస్య చైవ త్రివిధ కారణత్వఞ్చ "బ్రహ్మ వనం బ్రహ్మ స వృక్ష ఆసీత్"౩ ఇత్యుదాహృత్య, "ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞా దృష్టాన్తానుపరోధాత్"౪ ఇత్యధికరణే నిరణాయి.

ఏతేన "ఉపాదానన్తు భగవాన్ నిమిత్తన్తు మహేశ్వరః"౫ ఇతి కారణభేదేనాభిమత మహేశ్వర వాదో న వైదికః.

నచ జగదుపాదానత్వాత్ భగవతి వికారాది దోషప్రసక్తిః, స్వశరీరతయా పరిగృహీత ప్రకృత్యాద్యేకద్వారకత్వం పరిణామాదేరూర్ణనాభిదృష్టాన్తా వష్టమ్భేనోపపాదయన్తీ తత్రభవతీ శ్రుతిరేవ పర్యహార్షీత్.

అథాఽపి విధాతవ్యే (యోఽదైవతమ్) ఇత్యనువాదః శాస్త్రప్రసిద్ధిప్రదర్శనపరః, ౨ తథాహి:-ఉపనిషదాదిషు, పరతత్త్వస్య లక్షణతత్త్వస్థిత్యుపాసనప్రాప్తి ప్రతిపాదనైదంపర్యపర్యవసాయిషు, సదసద్బ్రహ్మాక్షరాదిపదైః నిరుపపదైః పరమాద్యుపపదసనాథైశ్చ సామాన్యవాచిభిః నిర్దిశ్యమానస్య విధి ౩హరిశివాదివిశేష పర్యవసితాకాఙ్క్షాయామ్, "నారాయణపరం బ్రహ్మ - తత్త్వం నారాయణః పరః"౬ "తద్విష్ణోః పరమం పదమ్"౭ "యస్మాత్పరం నాపరమస్తి కిఞ్చిత్"౮

౧॥ తై-భృ-౧. ౨॥ బ్ర-సూ-౧-౧-౧. ౩॥ ౨-అష్ట-౮-ప్ర-౭-అ.
౪॥ బ్ర-సూ-౧-౪-౨౩. ౫॥ ౬॥ తై-నా-౧౧. ౭॥ కఠోప-౩-౯.
౮॥ శ్వే-ఉ-౩.

పా.—౧-త్వసహ-౧-ర. ౨-తథాపి-౨. ౩-హరి-౧-న.

తస్య

"పురుషాన్న పరం కిఞ్చిత్" ౧ "మత్తః పరతరం నాన్యత్ కిఞ్చిత్" ౨ "ఉత్తమః పురుషస్త్వన్యః" ౩ ఇత్యాదిభిః కణ్ఠోక్తిభిః, సృష్టివాక్యగతిసామాన్యాత్, తత్త్వపరపురుషసూక్తోత్తరనారాయణప్రభృతిప్రబలప్రదేశాన్తరతాత్పర్యాత్, సుబాలమైత్రాయణీయమహోపనిషచ్ఛాన్దోగ్యతైత్తిరీయైతరేయకఠవల్లీప్రభృతిబహూపనిషద్ఘోషేణ సాత్త్వికేతిహాసపురాణప్రాచుర్యేణ దేవతాపారమార్థ్య[1]జ్ఞపరాశరపారాశర్యప్రాచేతసాదిపరమర్షిమతైరస్యైవ వేదసిద్ధాన్తత్వే స్వపరమాగమసంప్రతిపత్త్యా రూపాయుధవాహనచారిత్రవిశేషాదిసామర్థ్యతశ్చ ఖలు భగవతో నిరఙ్కుశైశ్వర్యమ్, తదితరనికర్షశ్చ బుద్ధిమతాం స్వవ్యవసానమ్. దహరవైశ్వానరాద్యధికరణైః సమన్వయాధ్యాయ ఏవచైవమధ్యవసుసురస్మదాచార్యా ఇతి నాతివిస్తృణీమహే.

తథాచ సఞ్చిక్షిపుర్యామునాచార్యాః, "త్వాం శీలరూపచరితైః" ౪ ఇత్యాదినా.

తాతపాదాశ్చ, "తత్త్వార్థతత్పరపరశ్శతవేదవాక్యైః సామర్థ్యతస్స్మృతిభిరప్యథ తాదృశీభిః। త్వామేవ తత్త్వపరసాత్త్వికసత్పురాణైః దైవజ్ఞధీభిరపి నిశ్చినుమః పరేశమ్" ౫ "రూపశ్రియా పరమయా పరసేణధామ్నా చిత్రైశ్చ కైశ్చిదుచితైర్భవతశ్చరిత్రైః । చిహ్నైరనిహ్నవపదైరపరైశ్చ కైశ్చిన్నిశ్చిన్వతే త్వయి విపశ్చిత ఈశితృత్వమ్" ౬ ఇతి. ౧౧

ఏవం సునిర్ణీతయోః సర్వ[2] పరయోః తత్త్వహితయోః సర్వభోగ్యం హితవిశేషమవధారయన్ శ్రోతారం నిమన్త్రయతే (తస్య) ఇతి, (తస్య) యథోక్తమహామహిమ్నః.

౧॥ కఠోప-౩-౧౧. ౨॥ గీ-౭-౭. ౩॥ గీ-౧౫-౧౭. ౪॥ స్తోత్రరత్నే-౧౫. ౫॥ వై-స్త-౧౫ ౬॥ వై-స్త-౨౬.

పా.—౧-జ్ఞానపరా-౨. ౨-పరతత్త్వయోః-౧.

18-10-83.

లోకప్రధానస్య జగన్నాథస్య భూపతే । విష్ణోర్నామసహస్రమ్మే శృణు పాపభయాపహమ్ ॥౧౨॥ యాని నామాని గౌణాని విఖ్యాతాని

(లోకప్రధానస్య)-అశేషశేషిణః, (జగన్నాథస్య)- సర్వనియన్తుః, (విష్ణోః) సమ్బన్ధిషు స[1]త్స్వపి బహుషు తదావర్జనోపాయాన్తరేషు, (నామసహస్ర) మేవ, సర్వ (పాపభయాపహం) సర్వప్రకారం పాపం తద్ధేతుకం భయఞ్చ సమూలఘాతం హన్యాదిత్యాశంస[2]నార్హం యత్తత్,(మే) మత్తః మదర్థం వా, (శృణు), స్వయమేవ శృణ్వతః పునశ్శ్రవణనిమన్త్రణమ్, (భూపతే) ఇతి సమ్బోధనఞ్చ[3] వక్తుః శ్రోతృలాభమస్మిన్ విషయే శ్లాఘ్యం సూచయతః· ౧౨

అథ వక్తుం ప్రతిజానీతే (యాని) ఇతి. ఇహ, చతుష్టయీ హి శబ్దానాం ప్రవృత్తిః| ద్రవ్యజాతిగుణక్రియావిషయభేదేన;[4] తత్ర ద్రవ్యోపాధిత్వే[5]న సాధారణ్యేన[6] చ ద్రవ్యజాతినిమిత్తత్వాత్ ప్రకృష్టగుణకర్మ నిమిత్తత్వమేవ భగవన్నామ్నాం[7] బ్రవీతి, (గౌణాని)[8] ఇతి,- గుణేభ్యః కర్మ
భ్యశ్చ నిమిత్తభూతేభ్యః ఆగతాని, యౌగికానీత్యర్థః. [౧౫

గుణశబ్దః కర్మణోఽపి ప్రదర్శకః,[9] “ప్రవదన్నాత్మనో నామ్నాం నిరుక్తం గుణకర్మణామ్”[౧] భగవాన్, “గౌణాని మమ నామాని కీర్తితాని చ కానిచిత్”[౨] “నామకర్మార్థవిత్తాత”[౩] “నిరుక్తం కర్మజానాఞ్చ శృణుష్వ ప్రయతోఽనఘ”[౪] ఇత్యాదివచనాత్.

నచైషాం యదృచ్ఛాశబ్దత్వమ్, వివక్షితావయవార్థత్వా [౨౦
దసాఙ్కేతికత్వాచ్చ.

(విఖ్యాతాని) - ఛన్దోభాషయోః ప్రవృత్త్యాదీనాం ప్రయోగభూయస్త్వాత్[10] తదసాధారణ్యేన ప్రసిద్ధాని, రూఢానీత్యర్థః·

౧॥ భార-శాన్తిప-౩౪౨-౩. ౨॥ భార-శాన్తిప-౩౪౨-౧౦. ౩॥ భార-ఉద్యోగప-౫౯-౧. ౪॥ భార-శాన్తిప-౩౪౨-౧౦.

పా.—౧-అపి-౧-న. ౨-న్నాహయత్తత్-౨. ౩-వక్త్ర-౧-౩. ౪-తత్రద్రవ్యో-౨. ౫-నాసాధా-౨. ౬-చాద్రవ్య-౨. వాద్ర-౪. ౭-బ్రవీమి-౩-౪. ౮-ఇతి-౧-౩-న. ౯-ప్రహస-౧. ౧౦-తత్సాధా-౨.

మహాత్మనః । ఋషిభిః పరిగీతాని తాని వక్ష్యామి భూతయే॥౧౩॥

యోగా[1]దినార్థాన్తరవృత్తిసమ్భవేపి ఏకత్రనియతత్వం హి నామత్వమ్?. (ఋషిభిః)-అశేషవేదార్థదర్శిభిః సనకసనత్కుమారనారదప్రభృతిభిః (పరిగీతాని)- ఏవంరూపాణి ఏవన్నిమిత్తాని[2]ఏతద్వాచకానీతి [3]పరితః పరితోదుగ్ధధేనువదభినివిశమానైః ప్రీత్యా ప్రయుక్తాని యాని నామాని, తేభ్యఃఏకైకస్మాదేకైకస్మధుకరక్రమేణ సమాహృత్య భగవతా వ్యాసేన స్తోత్రరూపేణ కీర్తితాని, సంప్రదాయపారంపర్యేణాస్మత్పర్యన్తం సంప్రాప్తాని, తుభ్యం (వక్ష్యామి). కిమర్థమ్? (భూతయే),-భూతిః- భవనమ్-సత్తా, అనాదిసంసారదృష్టివినష్టాత్మనః పునరుజ్జీవనాయేత్యర్థః.

శ్రూయతే హ్యేవమాత్మనస్సదసద్భావౌ, "అసన్నేవ స భవతి,- అ,- సద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్ - అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్వేద-సన్తమేనం తతో విదుః" ౧ ఇతి. అపరిమితమాహాత్మ్యతయా అపరిమితాభిజ్ఞత్వాత్ భగవతో యద్యపి కృత్స్ననామగ్రహణాసమ్భవః, "శ్రుతమేతస్య దేవస్య నామనిర్వచనం శుభమ్ । యావత్తత్రాభి జానేహమప్రమేయో హి కేశవః"౨ ఇతి ప్రకారేణ బుభూ[4]షతాన్తు [5] విష్ణునామసహస్రేణాత్మలాభో భవతీతి ధ్వనయతి (మహాత్మనః) ఇతి. ఏవమేషాం గుణ[6] నిమిత్తత్వాదేతదధికారిభిః భగవద్గుణతత్కారానవ్యవహార్యాః

(—ః సగుణనిర్గుణవాక్యవిచారః :—)

"అస్త్వయం సగుణ బ్రహ్మవిద్యా అర్వాచీనఫలాధికారిణామ్; నిర్గుణవిద్యా తు ముముక్షూణామేవ హి" ఇతి చేత్. ధిక్త్వాం బధిరమ్, యః అస్యా ఏవ (ముచ్యతే జన్తుః జన్మసంసారబన్ధనాత్), (యాతి బ్రహ్మసనాతనమ్) ఇత్యుపాయత్వం ఘుష్యమాణం న శృణోషి.

౧॥ తై-ఆన-౬. ౨॥

పా.—౧-దీనామర్థా - ౧. ౨ - ఏవంవాచ - ౩. ౩ - పరిపరితః - ౪.
౪-షూణాన్తు-౧-౩ ౫-పా. తద్వేదనదిక్మాత్రేణనామ-౪. ౬-కర్మనిమిత్త-౩

కిఞ్చ, "సగుణనిర్గుణేద్వే బ్రహ్మణీప్రసజ్యేయాతామ్" ఇత్యద్వైతంవిపద్యేత, (పరమోమతః) [1] (అధికతమోమతః) ఇతిసర్వశాస్త్రాన్తిగాధికతరసారసముద్ధారైక ప్రయోజనతాధి కృతస్యార్వాచీనవిషయత్వోక్తౌ, క్వాన్యత్రానర్వాచీనసిద్ధి రనయోర్విద్యయోః సగుణానిర్గుణార్థేతి మాచ వాచాల వోచథాః।నవిరుద్ధార్థయోర్యస్మాదుపాయోపేయతాద్వయోః.

అపిచ,నిర్గుణస్య కిమ్మూలం?గుణప్రతీతేః; సాఽవిద్యేతిచేత్; జనిమృతిమోహాది [2] భవదోషవిషమూర్ఛితస్య ముమూర్షోఃపరమ భేషజంబ్రహ్మైవావిద్యాభ్రమాద్యశేషదోషాస్పదమనాఘ్రాత గుణకణికఞ్చేతి మనోహరమిదంవేదరహస్యమ్. బ్రహ్మదోషోమృషాచేత్తే నైర్గుణ్యఞ్చ మృషామతమ్ । నైర్దోష్య సగుణత్వే తే సత్యేస్యాతాంనచేచ్ఛసి॥.

కోవాబ్రహ్మవిద్యామిమాముపహాస్యాత్?; అద్వైతవిద్యానిష్ఠ ఇతిచేత్; ఇదన్తతోపిమనోహరమ్, "యత్పరం బ్రహ్మ బంభ్రమీతిసంసారీ తదుత్తారయతి" ఇతి. [౧౫

అపిచ, సగుణవాక్యం కస్యహేతోర్నిరర్థకమ్?; నిర్గుణవాక్యబాధ్యత్వాదితిచేత్,విపరీతంకస్మాన్నస్యాత్?, సమమేవహ్యుభయోః ప్రామాణ్యం విరోధశ్చ?.

[3] అన్యచ్చ,గుణాశ్చేన్నిషేద్ధవ్యాః,కిన్తపస్వి న్యాగుణశ్రుత్యా?. ప్రతిషేధ్యగుణ ప్రసఞ్జికాసేతిచేత్, మాచభూత్ప్రతిషేధ్యమ్, నహ్యప్రసక్తంప్రసజ్య,తదేవప్రతిషేధతు శాస్త్రమితికాచిల్లలాటపట్టేలిపిః, "ప్రక్షాళనాద్ధి పఙ్కస్యదూరాదస్పర్శనంవరమ్". [౧]నచ "పౌర్వాపర్యేపూర్వదౌర్బల్యంప్రకృతివత్" [౨] ఇతిసార్వత్రికో న్యాయః,నహి,ప్రాక్తనమిహాస్తీతి జ్ఞానన్నాస్తీతి పరస్తాత్తనశబ్దోహినస్తి; పవమానాప

౧॥ భార-ఆరణ్య-౨-౪౭. ౨॥ పూ-మీ-సూ-౬-౫-౧౯.

పా.—౧-ఇతిఅధిక-౧. ౨-భవదోష-౧-న. ౩-అపిచ-౪.

చ్ఛేదే ప్రాకృత ధర్మప్రాప్తౌ చ పూర్వదౌర్బల్యమ్, పూర్వమనుపమృద్యపరస్యోత్పత్త్యసమ్భవాత్, ఇహతు సమ్భవో వక్ష్యతే..

యదిపరత్వాత్ *నిర్గుణవచనం గుణాంశన్నిహన్తితే, బ్రహ్మస్వరూపాంశమపి *[౧]శూన్యమేవతత్త్వమితివాక్యం బాధతామ్ పరత్వాత్. తద్బుద్ధభ్రాన్తిమూలత్వాత్ న వైదికం వస్తు బాధత ఇతి చేన్న: వేదోపి హి, తే బ్రహ్మభ్రమమూల ఏవేతి కోవిశేషోఽనయోః?.

కిఞ్చ, ప్రత్యుత గుణశాస్త్రమేవ పరం దృష్టమ్, దేహాత్మదుర్గుణనిషేధపర నిర్గుణ [౨]వచన పూర్వమ్ భగవతి [౩]హేయగుణాన్ప్రతిషిధ్య, కల్యాణగుణవిధిపరత్వస్య, "అపహతపాప్మా విజరః"[౨] ఇత్యాదావుపలమ్భాత్.

అపిచ, తథ్యమిథ్యావిషయవ్యవస్థయా సగుణనిర్గుణ శ్రుత్యోః పరిత్రాణమితి విప్రలమ్భః, భఙ్గ ఏవ హి మిథ్యావిషయత్వే ప్రమాణస్య? యథా అలీక కళధౌతగ్రహస్య; సగుణనిషేధోపి మిథ్యా విషయ ఏవత్వన్మత ఇతి తస్య వాకథన్తత్త్వవిషయత్వమిత్యలమసమ్భావ్య సమ్భావనేన.

అత్రేయం తత్త్వవిదాం వ్యవస్థా, జ్ఞానశక్త్యాదిశ్రుతిః కల్యాణగుణవిషయా, నిర్గుణశ్రుతిః రాగద్వేషాదివిషయేతి,- "సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పః"[౨] ఇత్యాదేః మఙ్గళవిషయత్వదర్శనాత్, *నిర్గుణమితి సామాన్య నిషేధస్య తదన్య విషయత్వేన కార్త్స్న్యార్థ్యసమ్భవాచ్చ. ఏవమే[౪]వపదాహవనీయ బ్రాహ్మణపరివ్రాజక బ్రాహ్మణకౌణ్డిన్య గోబలీవర్ద ప్రభృతి న్యాయో నిరఙ్కుశః తథాగత్యే[౫] పాతికయాదోషవిషయో నిషేధః, గుణవిషయోవిధిశ్చ ఏకస్మిన్ వాక్యే, "అపహతపాప్మా" ఇత్యాదిః "సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పః"[౨] ఇత్యన్తః, "యత్తదద్రేశ్యమిత్యారభ్య, నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మం తదవ్యయం యద్భూతయోనిం పరిపశ్యన్తి ధీరాః"[౩] ఇత్యన్తశ్చ.

౧॥ పాతఞ్జలసూ-౧-౧-౪౪. ౨॥ ఛా-ఉ-౮-౧-౫. ౩॥ ముణ్డకోప.౧-౧-౬.

పా.—౧-దుష్టదేహ-౧-౩. దృష్టదేహ. ౨- వచనంపూర్వం-౧-౫.
౩ - హేయగుణాన్ ప్రతిషిధ్య-౨-౩-౪-న. ౪-వహిపదా-౧. ౫-వాదిక-౩.

నచైవంపిధేన్యాయాపేక్షయా విషయవ్యవస్థా, స్తమ్భోఽస్తికు మ్భోనాస్తీతివత్· దృశ్యత్వాదినిషేధశ్చ, తద్విరుద్ధమఙ్గళ గుణపరం సూత్రకారోవివవ్రే «అదృశ్యత్వాదిగుణకో ధర్మోక్తేః»[1] ఇతి· గుణోపసంహారపాదేచ, శాణ్డిల్యోపకోసలదహర పురుషవిద్యాది విద్యావేద్యానాం గుణప్రబన్ధానాం బుద్ధిమాత్ర సారత్వమాశఙ్క్యచపర్యహార్షీత్ «ఆదరాదలోపః»[2] ఇతి. స్పష్టఞ్చ భగవాన్ పరాశరః, «సత్త్వాదయోనసన్తీశే యత్రచప్రాకృతాగుణాః»[3] «సమస్తకల్యాణగుణాత్మకోసౌ»[4] ఇత్యాదౌ.

ఇమామేవచవ్యవస్థామాతస్థే: । తథాచ, దోషావధ్యుపధాసఙ్ఖ్యావిరుద్ధైర్మఙ్గళైర్గుణైః। పరిపూర్ణంపరంబ్రహ్మశాస్త్రైర్ఘోష్యతేతరామ్॥, «ఏతం హి సర్వాణివామాన్యభిసంవిశన్తి»[5] «సర్వస్యవశీసర్వస్యేశానః»[6] «సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పః»[7] «యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్»[8] «పరాస్యశక్తిర్వివిధైవశ్రూయతేస్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియాచ»[9] «మాతాపితా భ్రాతానివాసశ్శరణం సుహృద్గతిర్నారాయణః»[10] «సర్వకర్మాసర్వ గన్ధస్సర్వరసః»[11]; ఆనన్దవల్ల్యాఞ్చజ్ఞానబలయౌవనాదీనామియత్తారాహిత్యేనతద్విషయానన్దాద్వాఙ్మనసనివృత్తిర్మీమాంసితా; వైష్ణవేచ భగవచ్ఛబ్దనిర్వచన ప్రకరణే, «శుద్ధేమహావిభూత్యాఖ్యే»[12] ఇత్యాదిచసాకల్యేన; సభాపర్వణిభీష్మః, « జ్ఞానవృద్ధా మయారాజన్ బహవః పర్యుపాసితాః । తేషాంగుణవతాంశౌరే రహంగుణవతోగుణాన్ ॥ సమాగతానామశ్రౌషం బహూన్ బహుమతాన్ స

౧॥ బ్ర-సూ-౧-౨-౨౨. ౨॥ బ్ర-సూ. 3-3-౯౯. 3॥ వి·పు-౧-౯-౪౪.
౪॥ వి-పు-౬-౫-౫౪. ౫॥ ౬॥ బృ-ఉ- ౬- ౪-౨౨.
౭॥ ఛా - ఉ - ౮-౧ - ౫. ౮॥ ముణ్డకోప - ౧ - ౧ - ౧౦. ౯॥ శ్వే-ఉ- ౬.
౧౦॥ సుబాలోప-౬. ౧౧॥ ఛా-ఉ-3-౧౪ ౧౨॥ వి-పు-౬-౫-౭౨.

పా.—౧-తథాచ-౨-న. ౨-సద్వాఙ్మనస-౪. నాంవాఙ్మనస-౧

తామ్ । గుణైరన్యానతిక్రమ్య హరిరర్చ్యతమో మతః"[౧]; కర్ణపర్వణి సః, "వర్షాయుతైర్యస్య గుణా న శక్యా వక్తుం సమేతైరపి సర్వలోకైః। మహాత్మనశ్శఙ్ఖచక్రాసిపాణేః విష్ణోర్జిష్ణోర్వసుదేవాత్మజస్య"[౨]; శ్రీవరాహే, "చతుర్ముఖాయుర్యది కోటివక్త్రో భవేన్నరః క్వాపి విశుద్ధచేతాః। స తే గుణానామయుతైకమంశం వదేన్న వా దేవ వర ప్రసీద"[౩]; మాత్స్యే, "యథా రత్నాని జలధేరసఙ్ఖ్యేయాని పుత్రక। తథా గుణా హ్యనన్తస్య అసఙ్ఖ్యేయా మహాత్మనః"[౪] వైష్ణవధర్మే, "నహి తస్య గుణాస్సర్వే సర్వైర్మునిగణైరపి। వక్తుం శక్యా వియుక్తస్య సత్వాద్యైరఖిలైర్గుణైః"[౫] ఇత్యాదిభిః ప్రాయేణ శ్రీమద్రామాయణ [౧౦ భారతాభ్యాఞ్చ.

"ఉపాధినా, స్వరూపపరిణామేన వా బ్రహ్మైవ సంసరతి" ఇతి వాదిభ్యాన్తు బ్రహ్మణ్యశేషదోషాభ్యుపగమాత్, (పవిత్రం మఙ్గళం పరమ్) ఇత్యాదీని నామాని కుప్యేయుః.

నచ, "యతో వాచో నివర్తన్తే"[౬] ఇత్యాది బ్రహ్మణోప్రామాణికత్వపరమ్, తస్య తుచ్ఛత్వప్రసఙ్గాత్, "యతో వాచః"[౬] "ఆనన్దం బ్రహ్మణః"[౭] ఇత్యాదిధర్మనిర్దేశ విరోధాత్, తదా వాఙ్మనసనివృత్తివచనస్యానుపపత్తేః, బ్రహ్మప్రమాపకశాస్త్రవైయర్థ్యప్రసక్తేః, "అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా"[౮] ఇతి బ్రహ్మమీమాంసాఽనారమ్భణీయత్వ ప్రసఙ్గాత్, (వచసాం వాచ్యముత్తమమ్) "నావేదవిన్మనుతే తం బృహన్తమ్"[౯] "శాస్త్రయోనిత్వాత్"[౧౦] ఇత్యాదివాక్యన్యాయవ్యాకోపప్రసఙ్గాత్, "సైషానన్దస్య మీమాంసా భవతి" ఇత్యుపక్రమేణ "తే యే శతమ్"[౧౧] ఇత్యాదినా, చతుర్ముఖానన్దానుక్రమ సంరమ్భవిరోధాచ్చ;

౧॥ భార-సభాప-౩౭-౧౨. ౨॥ భార - కర్ణప-౮౦-౫౬. ౩॥ వరాహే-
౪॥ మాత్స్యే- ౫॥ వైష్ణవధర్మే-
౬॥ తై-ఆన-౪. ౭॥ తై-ఆన-౪. ౮॥ బ్ర-సూ-౧-౧-౧.
౯॥ కాఠ-౩ప్ర-౯అ. ౧౦॥ బ్ర-సూ-౧-౧-౩. ౧౧॥ తై-ఆన-౮-౧.

అతః, "ప్రకృతైతావత్త్వంహి" ౧ ఇతిసూత్రన్యాయేనానన్దేయత్తారాహిత్య పరమేవమతమ్.

వ్యాజహ్రిరేచైవమేతత్తాతపాదాః, "శ్రుతిస్తవానన్దముఖాన్ హరేర్గుణా నియత్తయామాతుమివోద్యతాసతీ। ఉవాచవాచామనసాం సహైవాచితాన్ నివృత్తిమేవత్వవధేరసమ్భవాత్" ౨ ఇతి; అతః "నయత్రనాథవిద్యన్తేనామజాత్యాదికల్పనాః" ౩ ఇత్యపివ్యాఖ్యాతమ్.

కిఞ్చనామజాత్యాదీనాం కల్పనానిషేధే అకాల్పనికపారమార్థికనామరూపఞ్చ భగవతః ప్రతిపాదితంస్యాదితి త్వన్నిగళపాశంత్వమేవప్రయచ్ఛసి. కథఞ్చనాథేతి నామగ్రహణాన్నామబ్రూయాత్, అశబ్దగోచర[2]స్యాపి ఇత్యేతేనగతమ్. అతోవిశ్వవిలక్షణస్వానురూపరూపనామకతయాపరిమితవాచ్య వాచకప్రతిషేధపరమ్. స్పష్టఞ్చైతత్ప్రదేశాన్తరే, "నామకర్మస్వరూపాణి నపరిచ్ఛేదగోచరే। యస్యాఖిలప్రమాణాని సవిష్ణుర్గర్భగస్తవ" ౪ ఇతి.

ఆహ, "నామ్నఃస్వవయవార్థానాన్న ప్రవృత్తినిమిత్తత్వమ్, నిమిత్తత్వేపిన[4]తత్రప్రామాణ్యంతాత్పర్యాభావాత్" ఇతి, తదతిస్థవీయః, తదర్థప్రతీతే స్వతఃప్రామాణ్యాత్, అనపవాదత్వాత్, (యాని నామానిగౌణాని) "ఆస్యజానన్తో నామచిద్వివక్తన" ౫ ఇత్యాదినా భగవద్గుణజ్ఞాపనతాత్పర్యావగమాచ్చ.

మన్త్రివత్, శాస్త్రాన్తరప్రమిత భగవద్గుణ స్మారకత్వేపినగుణాపహారః, సుదృఢప్రమాణసిద్ధత్వాత్; అతఏవహ్యత్రోపోద్ఘాతనిగమనయోఃగుణాదిప్రకర్షంప్రతిపాద్య సుదృఢయ్యైచ, మధ్యేతత్స్మరణాయ నామానివిధీయన్తే. అమీషునామ స్వన్యతమమపిసర్వస్మై ఫలా

౧॥ బ్ర-సూ-౩-౨-౨౧. ౨॥ ౩॥
౪॥ వి-పు-౫-౨-౧౯. ౫॥ విష్ణుసూక్తే-

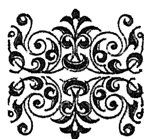
పా.—౧-త్వఞ్చ-౩. ౨-రతాప్యేతేనగతా-౪. ౩-స్వరూపార్థా-౩. ౪-తత్ర-౨-న.

విష్ణోర్నామసహస్రస్య వేదవ్యాసో మహానృషిః ।
ఛన్దోఽనుష్టుప్తథా దేవో భగవాన్ దేవకీసుతః ॥ ౧౪ ॥
అమృతాంశూద్భవో బీజం శక్తిర్దేవకినన్దనః ।
త్రిసామా హృదయం తస్య శాన్త్యర్థే వినియుజ్యతే ॥ ౧౫ ॥

యకల్ప్యతే; ఏకతరస్య భగవచ్ఛాస్త్రాదిషు ద్వాదశాఽష్ట షడక్షరాదిషు మూలమూలిమన్త్రరూపేణ పరిణామ్య, స్వాతన్త్ర్యేణ సర్వార్థేషు వినియోగాత్, "నామభిర్ద్వివక్త్రేన" ఇత్యేకవచనసామఞ్జస్యాచ్చ. ఉచ్చారణమాత్రే ణోపకారిణామపి నిర్వచనేన గుణప్రకాశనేర్ఝటితి మనఃప్రసాదనం పావనత్వఞ్చ, నామనిర్వచనాధ్యాయేషు, "అస్తౌషీన్నామభిర్వ్యాసస్సశిష్యో మధుసూదనమ్ । యేషాన్నిరుక్తం భగవన్ పరమం వక్తుమర్హసి ॥ శుశ్రూషోశ్శ్రద్దధానస్య ప్రజాపతిపతే ర్హరేః । శ్రుత్వా భవేయం యత్పూతశ్శరచ్చన్ద్ర ఇవామలః" ౧; "ధృతరాష్ట్రః, భూయో మే పుణ్డరీకాక్షం సఞ్జయాచక్ష్వ పృచ్ఛతే । నామకర్మార్థవిత్తాత ప్రాప్నుయాం పురుషోత్తమమ్" ౨ ఇత్యాదౌ ద్రష్టవ్యమ్. వినియోగశ్చైషాం లిఙ్గతః ఉద్యోగమోక్షధర్మ వైష్ణవధర్మనిర్వచనాధ్యాయేషు తత్తన్మన్త్రకల్పేషు వచనేభ్యశ్చావగన్తవ్యః.

ఇతి శ్రీహారితకులతిలక శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రసూనోః, శ్రీరఙ్గరాజదివ్యాజ్ఞాలబ్ధ శ్రీపరాశరాపరనామధేయస్య, శ్రీరఙ్గనాథస్య కృతౌ శ్రీమన్నామసహస్రవివరణే భగవద్గుణదర్పణే ఉపోద్ఘాతః. ... *

ఉపోద్ఘాతప్రకరణమ్ సమాప్తమ్.

౧ ॥ భార-శాన్తిప-౩౪౨-౧. ౨ ॥ భార-ఉద్యోగప-౭౯-౧.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీసహస్రనామభాష్యానుసారిణి నామనిర్వచనే

ఉపోద్ఘాతపారిభాష్యః.

కరిభూధరజాతపారిజాతః కరిరాజార్తినిదాఘకాళమేఘః ।
కమలాకుచగుచ్ఛచఞ్చరీకః కమలేశో మమకాఙ్క్షితం విధత్తామ్॥. [౫

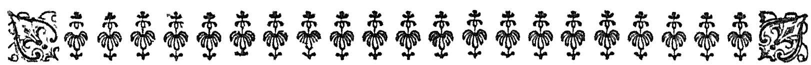
ప్రణామమిమమాచార్యాః పరమాఅపి దేశికాః ।
తథా సర్వేచ గురవః ప్రతిగృహ్ణన్తు మామకమ్॥.

భట్టార్యభాషితే శ్రీమద్భగవద్గుణదర్పణే ।
సహస్రనామభాష్యేఽయన్నామనిర్వచనక్రమః॥
అథ, ఉపోద్ఘాతశ్లోకాః, భాష్యే ప్రవ్యఞ్జితార్థాః, [౧౦
తత్రైవ సువిశద మవధేయాఇతి,
ఇహ నామాన్యేవ నిరుచ్యన్తే.

శ్రీసహస్రనామనిర్వచనే ఉపోద్ఘాతస్సమాప్తః.

6

ఓం విశ్వాయనమః.

శ్రీసహస్రనామభాష్యే ప్రథమశతకప్రారమ్భః.

౧ ౨ ౩ ౪ ౫
అథ, పఞ్చసిద్ధాన్తనిష్ఠానిర్ణయేన పర వ్యూహ విభవ †విశేషు, స్వనామ, అర్థ ప్రకరణౌచిత్యా పౌనరు‡క్త్యప్రభృతిభిః న్యాయైర్వ్యవస్థాప్య, వ్యాకరణ ,రుక్తా ఒర్థనిర్వచనప్రస్థానేన నామానినిరుచ్యన్తే.

తత్ర, పూర్వమ్ సర్వతోముఖం భగవతఃపూర్ణత్వ మాహ

(విశ్వమ్) ఇతి · విశత్యవయవానిత్యర్థే,

(౧) ‹‹ అశూ ప్రుషి లటి కణిఖటివిశిభ్య క్వన్'' ॥ ఉణాదౌ-౧పా।

ఇతిక్వన్ప్రత్యయః. [కా । పు- ౨౬౫ -ప-౨౧॥ [౧౦

యథా మోక్షధర్మేసంయమాయపఞ్చశిఖః:-

(౨) ‹‹ వేశనాద్విశ్వమిత్యాహు ర్లోకానాం కాశిసత్తమ।
లోకాంశ్చవిశ్వమేవేతిప్రవదన్తినరాధిప'' ఇతి.॥ ॥

నిర్వ. తత్రతావద్భగవతఃసర్వతోముఖం పూర్ణత్వం ప్రథమముచ్యతే (విశత్యవయవాన్) ఇతి . (స్వాభావికానవధికాతిశయానన్తమాఙ్గళ్యైకతానస్వరూపరూపగుణవిభవైః పరిపూర్ణో) భవతీతి —

(విశ్వమ్)

(౧) ‹‹ విశ - ప్రవేశనే '' ॥ ధా-తుదా. ।కా. ౧౨౭-౧౯॥

అస్మాత్,

(౨) ‹‹ భూ వా దయోధాతవః '' ॥ ౧ - ౩-౧।కా।౩-౨౦ ॥ [౨౦

ఇతి ధాతు సంజ్ఞాయామ్ ,

(౩) ‹‹ ధాతోః '' ॥ ౩ -౧-౯౧ ।కా। ౨౩౮- ౧౫ ॥

ఇత్యధికృత్యవిధీయమానః,

౧ (విశ్వం)సర్వత్రపూర్ణత్వాత్ స్వరూపగుణవైభవైః।

†విశేషు౧-౪-౬ ‡క్త్యాదిప్రభృతి-౩-౪-పా.

భా. స్వాభావికానవధికాతిశయమాఙ్గళ్యైకతానైః స్వరూపరూపగుణవిభవైః పరిపూర్ణ ఇత్యర్థః, - కార్త్స్న్యవచనత్వాదస్య, ఆదౌ అనవచ్ఛేద్యమహావిభూతిత్వస్య సఙ్కీర్తనయోగ్యత్వాచ్చ ·
(౩) "తదశిష్యమ్, సంజ్ఞాప్రమాణత్వాత్"॥అ-౧-౨-౫౩।౧౦౫-౧౩॥
ఇతి, యథోపలమ్భం సర్వత్ర లిఙ్గనియమః.
(౪) * కార్యవాచివిశ్వశబ్దః కారణే వర్తతే" ॥శంకరభా·౧౩-౨౩॥
ఇతి కేచిత్ . తత్ వార్తమ్ ;-సర్వేషాం నామ్నామ్, యోగరూఢిభ్యామ్ భగవతి స్వశబ్దత్వోపపాదనాత్ , జఘన్యవృత్తేరయుక్తత్వాచ్చ ·

నిర్వా· (౪) " కృదతిఙ్ " ॥ ౩-౧-౯౩। కౌ౨౩౮-౧౬॥[౧౦
ఇతికృత్ సంజ్ఞః,
(౫) " ఉణాదయోబహులమ్ " ॥ ౩-౩- ౧ । ౨౮౧- ౧౨ ॥
ఇత్యౌణాదికః,
(౬) " కర్తరికృత్ " ॥ ౩-౪-౬౭ । ౨౩౮-౧౯॥
(౭) " తాభ్యామన్యత్రోణాదయః " ॥ ౩-౪-౭౫ । ౨౮౧-౧౭ ॥
ఇతి ఇహాకర్తరి, [౨౬౫-౨౧॥
(౮) " అశూప్రుషిలటికణిఖటివిశిభ్యఃక్వన్ " ॥ ఉణాదౌ-౧-పా।
ఇతిక్వన్,
(౯) " ప్రత్యయః " ॥౩-౧-౧। ౧౪-౯॥
ఇతి ప్రత్యయసంజ్ఞః, [౨౦
(౧౦) " పరశ్చ ,, ॥ ౩ ౧-౨ । ౧౪-౯ ॥
ఇతిపరః.
ఏవమేవోణాదావన్యత్రాఽపి కృత్ప్రత్యయే , ప్రాతిపదికాత్ తద్ధితాదౌ చ అవధేయమ్.తత్ర
(౧౧) " హలన్త్యమ్ " ॥౧-౩-౩ ।౧-౧౮॥ [౨౫
(౧౨) " లశక్వతద్ధితే " ॥ ౧-౩-౮। ౧౪-౩౪॥

భా.(౫)అన్యే॰*(విశ్వమ్) ఇతి॰బ్రహ్మప్రపఞ్చయోరభేదపరంప్రపఞ్చిత
వన్తః ;- తత్ వఞ్చనమాత్రమ్॰   ॥శ-భా-పు-౧౩-ప-౨౫॥
తథాహి :- నతావత్ విశ్వపదమ్ అభేదవాచి .- నచ ,
(౬)*ఛా-ఉ-౬-౮-౭॥ తత్త్వమస్యాదివత్, సామానాధికరణ్యేనైక్య
పరమ్,-సంజ్ఞానాం స్వాతన్త్ర్యేణఐక్యపరత్వావివక్షణాత్ .-అతఏవహి
విశ్వమ్-విష్ణుః)ఇతిఅవిశేష్యలిఙ్గత్వమ్?.$నిరస్తశ్చాయమర్వాగేవపక్షః
అన్యత్రచాఽనేకత్ర. ఇదమేవపూర్ణత్వమ్, సర్వైర్నామభిర్విశిష్యతే.

నిర్వా॰ ఇతి సూత్రాభ్యాంనకారకకారయోరిత్సంజ్ఞాయామ్॰
(౧౩) “అదర్శనంలోపః” ॥౧-౧-౬౦। ౪-౩౧॥
ఇతికృతసంజ్ఞః,
(౧౪) “తస్యలోపః” ॥౧-౩-౯ । ౫-౧౪॥
ఇతితయోర్లోపః.
(౧౫) “తిఙ్శిత్సార్వధాతుకమ్” ॥౩-౪-౧౧౩ । ౧౫౧-౫॥
(౧౬) “ఆర్ధధాతుకంశేషః” ॥ ౩-౪-౧౧౪। ౧౫౨-౪॥
ఇతికృతసంజ్ఞయోః సార్వధాతుకాఽర్ధధాతుకయోః విధీయమానః,
(౧౭) “అదేఙ్గుణః” ॥౧-౧-౨ । ౩-౧౯॥
ఇతిగుణసంజ్ఞాయామ్,
(౧౮) “ఇకోగుణవృద్ధీ” ॥ ౧౧-౩ । ౪-౨ ॥
ఇతిపరిభాషయా,
(౧౯) “హ్రస్వంలఘు” ॥౧-౪-౧౦ । ౩-౩౪॥
(౨౦) “అలోఽన్త్యాత్పూర్వఉపధా,” ॥౧-౧-౬౫। ౧౯-౧౪॥
(౨౧) “యస్మాత్,ప్రత్యయవిధిస్తదాది,ప్రత్యయేఽఙ్గమ్,” ॥౧-౪-౧౩।
ఇతిసూత్రైస్సతీషు లఘూపధాఙ్గసంజ్ఞాసు , [౧౫-౭॥
(౨౨) “పుగన్తలఘూపధస్యచ” ॥౭-౩-౮౬ ।౧౫౨-౬॥
ఇతిలఘూపధాఙ్గస్యఇకోగుణోనభవతి,

$నిర్వంశితశ్చ-౩-౪-పా.

నిర్వ. (౨౩) "క్ఙితిచ" ॥ ౧ - ౧ -౫। ౧౫౩-౨౦॥
ఇతి కితి తత్ప్రతిషేధాత్.

(౨౪) "ఆర్ధధాతుకస్యేడ్వలాదేః" ॥౭-౨-౩౫। ౧౫౧-౩౪॥
ఇతీటిప్రాప్తే, [౫

(౨౫) "ఏకాచఉపదేశేఽనుదాత్తాత్" ॥౭-౨-౧౦ । ౧౫౫-౮॥
ఇతితన్నిషేధః,అస్యనిహతత్వాత్.

(౨౬) "కృత్తద్ధితసమాసాశ్చ" ॥౧-౨-౪౬। ౧౪-౫॥
ఇతి కృదన్తతయా ప్రాతిపదికసంజ్ఞాయామ్,

(౨౭) "ఙ్యాప్ప్రాతిపదికాత్" ॥౪-౧-౧ ।౧౪-౧౦॥ [౧౦
ఇత్యధికృత్యవిధీయమానః,

(౨౮) "స్వౌజసమౌట్ శస్ టాభ్యామ్ భిస్ ఙేభ్యామ్ భ్యస్ ఙసి భ్యామ్భ్యస్ ఙసోసామ్ ఙ్యోస్సుప్" ॥౪-౧-౨।౧౪-౧౩॥
ఇతి సుప్. తత్రచ [౧౦౨।౧౫౦-౨౬॥

(౨౯) "తాన్యేకవచనద్వివచనబహువచనాన్యేకశః" ॥౧-౪-
ఇత్యేకవచనసంజ్ఞాయామ్,

(౩౦) "ద్వ్యేకయోర్ద్వివచనైకవచనే" ॥ ౧ ౪-౨౨।౧౪-౧౯॥
ఇతి ప్రథమైకవచనంసుః.

(౩౧). "లిఙ్గమశిష్యం, లోకాశ్రయత్వాత్ లిఙ్గస్య"॥ ॥
(౩౨) "తదశిష్యం సంజ్ఞాప్రమాణత్వాత్" భాష్యే ॥౧-౨-౫౩।౧౦౫-౧౩॥
ఇతి, బ్రహ్మాదివిశేష్యాభిప్రాయకం వా క్లీబత్వమ్ .
ఇత్థమన్యత్రాపి. అతఃక్లీబత్వాత్,

(౩౩) "స్వమోర్నపుంసకాత్" ॥౭-౧-౨౩ । ౨౬-౩౬॥
ఇతిలుకోఽపవాదః,

(౩౪) "అతోఽమ్" ॥ ౭-౧-౨౪ । ౨౬-౯॥ [౨౫
ఇతిసోరమాదేశః. తతః,

{౨౫౯ / ౬౬౩} ౨ విష్ణుర్,

ఓం విష్ణవే నమః

భా. విభవానుప్రవేశేన తావద్విశినష్టి—

(విష్ణుః) ఇతి;-స్వవిభూతిభూతం చిదచిదాత్మకం సర్వం విశతీతి.- [౫

(౧) యథా :-“వివేశ భూతాని చరాచరాణి”॥ తై-నా-౬-౧-౪॥

(౨)“తదేవానుప్రావిశత్” ఇత్యాది. ॥ తై ఆ-౨-౬-౨॥

నిర్వ.(౩౫) “అమిపూర్వః” ॥ ౬-౧-౧౦౭ । ౧౪-౩౩॥

ఇతిపూర్వరూపమేకాదేశః. ఏవమన్యత్రాప్యేతాదృశేప్రదేశే.

(౩౬)“సర్వాదీని సర్వనామాని” ॥ ౧ ౧-౨౩ । ౧౫-౩౪॥ [౧౦

ఇతి మహాసంజ్ఞాకరణేన తదనుగుణానామేవ గణేసన్నివేశాత్,

ఇహచసంజ్ఞాత్వేనాసర్వనామత్వాత్, నతత్కార్యంస్మాయాదికమ్**

(ఇదమేవపూర్ణత్వంసర్వైర్నామభిర్విశేష్యతే)

తత్ర విభవానుప్రవేశేన తావద్విశేష్యతే. పూర్ణశ్చాయమ్,

స్వవిభూతిభూతం సర్వం విశతి అనుప్రవిశతి వ్యాప్నోతీతి —[౧౫

(విష్ణుః).

పూర్వవదేవధాతుః. ధాత్వన్తరాద్వ్యుత్పన్నస్తుప్రకరణాన్తరేవక్ష్యతే.

ఆర్షనిర్వచనాత్,

(౧) “సంజ్ఞాసుధాతురూపాణిప్రత్యయాశ్చతతఃపరే । కార్యాద్వి

ద్యాదనూబన్ధమేతచ్ఛాస్త్రముణాదిషు”॥౩-౩-౧।౭౮౧-౧౩॥[౨౦

ఇత్యభిప్రాయకాత్, క్ష్ణుః; ష్ణుజ్వా. పూర్వత్ర,కఇత్. [౨౪-౯॥

(౨) “వ్రశ్చభ్రస్జసృజమృజయజరాజభ్రాజఛశాంషః” ॥౮-౨-౩౬।

ఇతి ఝలిపదాన్తేచ షత్వమ్. కిత్త్వాదగుణః. అనిట్.

అపరత్రతు అకిత్త్వాద్బాహుళకాదగుణః. శేషంప్రాగ్వత్.

యద్వా, క్నుఃకల్ప్యః. అథవా, బాహుళకాత్, [౨౫

(౩) “త్రసిగృధిధృషిక్షిపేఃక్నుః.”॥ ౩-౨-౧౪౦। ౨౫౭-౨౫॥

నిరు.౨ చరాచరేషుభూతేషువిశనాద్(విష్ణు)రుచ్యతే ॥౧॥

నిర్వ. అన్యతోపిభవతి . శస్యషత్వమ్.
*పృషోదరాదిత్వాత్,బాహులకాద్వా,అగుణః.॥౬-౩-౧౦౯।౮౯-౩॥
(౪)"రషాభ్యాంనోణస్సమానపదే" ॥౮-౪-౧। ౧౮-౧౦॥
ఇతి నస్యణః,
(౫) "పూర్వత్రాసిద్ధమ్" ॥ ౮-౨-౧।౨-౨౨॥
ఇతిష్టుత్వస్యాసిద్ధత్వాత్.అపివా,తతఏవబాహులకాత్ ,
(౬) "దాభాభ్యాంనుః" ॥ఉణా-౩పా।౨౭౦ ౨౯॥
ఇతరతోపీతినుః. శస్యషత్వమ్.అగుణశ్చ. ప్రాగ్వదితరత్ .తతఏవవా,
(౭) "స్థోణుః"॥ ఉణా-౩.౨౭౦-౩౧॥
అన్యతోపీత్యాది. ఉతాహో,
(౮) "గ్లాజిస్థశ్చ గ్స్నుః" ॥౩-౨-౧౩౯ ।౨౫౭-౨౨ ॥
ఇతిచకారాత్,అన్యతోపిగ్స్నుః.గిదయమ్,నకిత్ .యేన స్థాస్నురిత్యత్ర
(౯) "ఘుమాస్థాగాపాజహాతిసాం,హలి" ॥ ౬-౪-౬౬।౧౮౪-౨౩॥
ఇతీత్వంస్యాత్. అథాపి నగుణః,
(౧౦) "క్ఙితిచ" ॥ ౧ -౧ - ౫।౧౫౩-౨౦॥
ఇతిఅత్రచర్త్వంప్రాప్తస్య గకారస్యాపి ప్రశ్లేషాత్ . శస్యషత్వమ్.
(౧౧) "షఢోఃకస్సి" ॥ ౮-౨-౪౧। ౨౪-౧౨॥
ఇతిషస్యకః .
(౧౨) "ఇణ్కోః ॥ ౮-౩-౫౭ । ౧౫-౨౯ ॥
ఇత్యధికృత్య,
(౧౩) "ఆదేశ ప్రత్యయయోః" ॥ ౮-౩-౫౯ ।౧౫-౩౦॥
ఇతిసస్యషః . ణత్వమ్ . *పృషోదరాదిత్వాత్ కలోపః .
ఆహోస్విత్,ఆదౌశస్యైవలోపః,లాఘవాత్. అన్యత్సమమ్, అథవా,
(౧౪) "భువశ్చ" ॥ ౩ - ౨ - ౧౩౮ । ౨౫౭ - ౨౦॥
ఇతిచకారాదన్యతోపిష్ణుచ్ , ధాతోష్టిలోపఃపృషోదరాదిలక్షణఇతి
దిక్ . సర్వమపితాదృశవచనబలాత్ . ఆత్మాదివిశేష్యాభిప్రాయం

భా. శ్రీహరివంశే.
(3) "వ్యాప్య సర్వానిమాన్ లోకాన్ స్థితస్సర్వత్ర కేశవః।
తతశ్చవిష్ణునామాఽసి విశేర్ధాతోః ప్రవేశనాత్"॥ ॥
(౪) "విశ-ప్రవేశనే" ఇతిధాతుః ॥ ధా-తుదా।౧౨౭-౧౯ ॥ [౫
తత్ర ‡క్నుప్రత్యయాత్ విష్ణురితి. [‡ఇష్ణుచ్-౨-పా]
శ్రీవరాహే తాచ్ఛీల్యాది†విషయేణ క్నుప్రత్యయేన [†విషయేష్ణుచ్-పా]
అస్యమహిమ్నఃస్వాభావికత్వముచ్యతే.)
పూర్ణత్వవ్యాప్తివిషయత్వేన నామ్నోరపునరుక్తిః.

నిర్వ. పుంస్త్వమ్ . ఏవమన్యత్రాఽపి. [౧౦
(౧౫) "ససజుషోరుః"॥౮-౨-౬౬।౧౨-౨౬ ॥
ఇతిసోఃరుత్వమ్.
(౧౬) "ఉపదేశేజనునాసికఇత్"॥౧-3-౨।౧-౨౧॥
ఇత్యుకారస్యఇత్ సంజ్ఞా.
(౧౭) "విరామోఽవసానమ్" ॥ ౧-౪-౧౧౦।3-3౦॥ [౧౫
ఇత్యవసానసంజ్ఞాయామ్,
(౧౮) "ఖరవసానయోర్విసర్జనీయః"॥౮-3-౧౫।౬-౨౯॥
ఇతిరేఫస్యవిసర్గః. సంహితాయాంతున . ఏవముత్తరత్రాఽప్యేతా
దృశేప్రదేశే అవసేయమ్. (పూర్ణత్వవ్యాప్తివిషయత్వేన నామ్నో
రపునరుక్తిః. తత్ర, సంహితాయామ్, [౨౦
(౧౯) "మోఽనుస్వారః" ॥ ౮-3-౨3।౯-3౪ ॥
ఇతిమస్యానుస్వారః. తస్య,
(౨౦) "వా,పదాన్తస్య" ॥౮-౪-౫౯।౧౦-౬॥
ఇతి పాక్షికఃపరసవర్ణః .తత్రచానుస్వారస్యనాసికాస్థానీయస్య,
ఆన్తరతమ్యాత్, [౨౫

24-10-85.

౩ వషట్కారో,

ఓం వషట్కారాయనమః.

భా. ఆకాశాదివైలక్షణ్యేనఏతద్వ్యాప్తేఃప్రయోజనముచ్యతే.
(వషట్కారః) - సర్వం' వశం-స్వేచ్ఛానువర్తి, కరోతీతి
కరోతేః కర్మణ్యణ్.

(౧) " వశ-కాన్తౌ " ॥ ధా-అదా॥౧౨౪-౧౨॥
ఇత్యస్మాత్ ధాతోః,

నిర్వ. (౨౧) "స్థానేఽన్తరతమః " ॥౧-౧-౫౦।౪-౮॥
ఇతి, తాదృశఅనునాసికోవః.
అనునాసికాననునాసికభేదేనహి ద్వైవిధ్యమ్యవలాః.
ఏవం తత్రతత్ర యథాయోగం ద్రష్టవ్యమ్. ... ...
(ఆకాశాదివైలక్షణ్యేన ఏతద్వ్యాప్తేః ప్రయోజనముచ్యతే).
సర్వం, వషట్ - వశం స్వేచ్ఛావర్తి - కరోతీతి —
(వషట్కారః).

(౧) " డుకృఞ్ - కరణే " ॥ధా - తనాదౌ।౧౨౮-౫॥
వశార్థేవషట్శబ్దేకర్మణి,

(౨) " తత్రోపపదం సప్తమీస్థమ్ " ॥ ౩ -౧- ౯౨। ౬౮-౨౩॥
ఇత్యుపపదసంజ్ఞకే,

(౩) " కర్మణ్యణ్ " ॥౩-౨-౧।౨౪౫-౮॥
ఇత్యణ్.

(౪) " ఆదిర్ఞిటుడవః " ॥౧-౩-౫।౧౫౯-౫॥
ఇతి, డోరిత్త్వే,

(౫) " తస్యలోపః. " ॥౧-౩-౯।౫-౧౪॥

(౬) " వృద్ధిరాదైచ్ " ॥ ౧-౧-౧।౩-౧౯॥

నిరు.౩. స్వేచ్ఛయాయోవశేసర్వం(వషట్కారః) కరోతిసః।

భా. (౨) "ప్రచ్ఛి"[౧] "దంసీ"[౨] {౧॥౩-౨-౧౭౮|౨౫౯వార్తి॥ ౨॥ ఉణా౫-పా-౧౦|౧౮౦-౧॥}
ఇతి, అత్రబాహుళకాఽనువృత్తేః అట్ ప్రత్యయః, వశేఃషాదేశశ్చ.
(౩) "సర్వస్యవశీసర్వస్యేశానః" ॥ బృ- ఉ-౬-౪-౨౨॥
(౪) "జగద్వశేవర్తతేదమ్ "ఇతి. ॥భా అను-౧౪౯-౧౩౭॥[౫

నిర్వ. ఇతి,వృద్ధిసంజ్ఞాయామ్ ;
(౭) "అచోఞ్ణితి" ॥౭-౨-౧౧౫|౯-౨౩ ॥
ఇతి, వృద్ధిరాకారః.
(౮) "ఉరణ్రపరః" ॥౧-౧-౫౧ | ౬-౨ ॥
ఇతి, రపరత్వమ్.. ఉపపదే [౧౦
(౯) "వశ-కాన్తౌ." ॥ధా- అదా|౧౨౪- ౧౨ ॥
కాన్తిః - ఇచ్ఛా.
(౧౦) "ప్రచ్ఛి"[౧] "దంసీ"[౨] {౧॥౩-౨-౧౭౮|౨౫౯వార్తికమ్॥ ౨॥ఉణా౫-పా-౧౦॥౧౮౦-౧॥}
ఇతి,అత్రబాహుళకాఽనువృత్త్యా అట్, వశేర్వషాదేశశ్చ.
శస్యషోవా, లాఘవాత్. యద్వా, [౩౧౨-౨౬॥
(౧౧) "ఉచ్చైస్తరాంవావషట్కారః" ॥౧-౨-౩౫|[౫౩-౨౭॥
(౧౨) "నమస్స్వస్తిస్వాహాస్వధాఽలంవషడ్యోగాచ్చ"॥౨-౩-౧౬|
ఇత్యాదినిపాతనాదయంసాధుః. హావిర్దానవాచినోప్యస్య, ప్రకృతే తాదర్థ్యలక్షణయోక్తార్థోపపత్తిః. ఉభయత్రాప్యస్య,
(౧౩) "చాదయోఽసత్త్వే" ॥౧-౪-౫౭|౩ ౨౨॥ [౨౦
ఇతి,నిపాతసంజ్ఞాయామ్;
(౧౪) "స్వరాదినిపాతమవ్యయమ్" ॥౧-౧-౩౭|౪౦-౨౬॥
ఇతి, నిపాతత్వాదవ్యయత్వమ్, స్వరాదిత్వాద్వా. స్వరార్థః, స్వరాది చాద్యోరుభయోరప్యాకృతిగణయోరప్యస్య పాఠోపి సాధుత్వేమూలమ్. ఏవముత్తరత్రాప్యవ్యయమ్, సతి మూలో [౨౫
పలమ్భే వ్యుత్పాద్యమ్. తథాచక్వచిత్ కిఞ్చిద్వ్యుత్పాదయిష్యతే. తిష్ఠత్వేవహి సర్వత్రావ్యుత్పత్తిపక్షః. ఉపపదసమాసః.

౪ భూతభవ్యభవత్ ప్రభుః।

ఓం భూతభవ్యభవత్ ప్రభవే నమః.

భా. అతః (భూతభవ్యభవత్ప్రభుః)-కాలత్రయవర్తినాంప్రభుః-స్వామీ శేషీతియావత్. [౫

(౧) "విప్రసంభ్యోడ్వసంజ్ఞాయామ్" ॥3-౨-౧౮౦।౨౫౯-3౧॥

నిర్వ. ఏవముత్తరత్రాపి యథాయథం తత్రతత్ర సమాసోఽవసేయః.

(౧౫) "ఝలాంజశోఽన్తే" ॥౮-౨-3౯।౭-౧౮॥

ఇతి, పదాన్తే, జశ్త్వేన టస్యడః. తస్య,

(౧౬) "ఖరిచ" ॥౮-౪-౫౫।౯-33॥

ఇతి చర్త్వేనాన్తరతమ్యాట్టః.

ఇత్థముత్తరత్రాపి తత్రతత్ర యథాయథమవధాతవ్యమ్. ...

అతః, భూత భవ్య భవతామ్ - అతీతాగామి వర్తమానకాల త్రయవర్తినాంపదార్థానాం, ప్రభుః - స్వామీ శేషీతి— (భూతభవ్యభవత్ప్రభుః). [౧౫

(౧) "భూ-సత్తాయామ్" ॥ధా-భ్వా।౧౧౫-౧౮॥

ప్రపూర్వః.

(౨) "విప్రసంభ్యోడ్వసంజ్ఞాయామ్" ॥3-౨-౧౮౦।౨౫౯-3౧॥

ఇతి, సముదాయస్య సంజ్ఞాత్వేన ఏకదేశస్యాతథాభావాడ్డుః.

(3) "చుటూ" ॥౧-3-౭।౧౪-౨3॥

ఇతీత్సంజ్ఞాయామ్, డలోపః.

(౪) "అచోఽన్త్యాదిటి" ॥౧-౧-౬౪।౭-౭॥

ఇతి, టిసంజ్ఞాయామ్,

(౫) "టేః" ॥ ౬-౪-౧౪3।౨౬-౧౮ ॥

ఇతి, డిత్వసామర్థ్యాదభస్యాపి టేర్లోపః. [౨౫

నిరు. రత్రికాలవర్తినాం శేషీ(భూతభవ్యభవత్ ప్రభుః) ॥౨॥

భా. ఇతి , డుః. సముదాయస్యసంజ్ఞాత్వాత్ ప్రత్యయావిరోధః.
ఘుష్యన్తిహిశాస్త్రాణి,

(౨) " పతింవిశ్వస్య " ॥తై-నా-౬-౧౧॥

(౩) " పతింపతీనామ్" ॥శ్వే-౬-౭॥[౫

(౪) " భూతస్యజాతఃపతిరేకఆసీత్ " ॥౪-కా-౧-౮॥

(౫) " తత్పురుషస్యవిశ్వమ్ " ॥తై-బ్రహ్మ-౧॥

(౬) " యస్యేమాఃప్రదిశః" ॥౪-కా-౧-౮॥ [౩౮-౨౩॥

(౭) " కృష్ణస్యహికృతేభూతమిదంవిశ్వంచరాచరమ్" ॥భా-స-

(౮) "భూతభవ్యభవన్నాథఃకేశవఃకేశిసూదనః" ॥భార-స-౩౧-౧౧॥

(౯) " జగన్నాథస్యభూపతే " ॥భార-అను-౧౪౯-౧౨॥

ఇత్యాదీని. ... ...

నిర్వ. పూర్వపదేపి అయమేవధాతుస్త్రిరావృత్తః. ఏకత్ర,

(౬) " వర్తమానేలట్ " ॥ ౩-౨ ౧౨౩।౧౫౦-౧౪॥

(౭) " లటశ్శతృశానచావప్రథమాసమానాధికరణే " ॥౩-౨-౧౨౪।
ఇతి, శతృప్రత్యయః. తస్యశిత్వాత్, [౨౫౬-౨౭॥

(౮) " తిఙ్శిత్ " ॥౩-౪-౧౧౨।౧౫౧-౬॥

ఇతి,సార్వధాతుకసంజ్ఞాయామ్. తత్రపరతః,

(౯) " కర్తరిశప్ " ॥౩-౧-౬౮।౧౫౧-౭॥

ఇతి , శప్. తస్య ,సార్వధాతుకత్వేపి, [౨౦

(౧౦) " సార్వధాతుకమపిత్ " ॥౧-౨-౪।౧౫౪-౧౮

ఇతి, ప్రతిషేధేనఙిత్వాభావాత్,

(౧౧) "క్ఙితిచ " ॥౧-౧-౫।౧౫౩-౨౦॥

ఇతి, నిషేధఃనగుణః.

(౧౨) "ఏచోఽయవాయావః"ఇతి ॥౬-౧-౭౮।౫-౧౩॥

(౧౩) " యథాసంఖ్యమనుదేశస్సమానామ్ "॥౧-౩-౧౦।౧౦-౧౧॥

నిర్దే. ఇతి , యథాసంఖ్యపరిభాషయా , ఓతో౽వ్.
(౧౪) " అతోగుణే " ॥౬-౧-౯౭।౧౪-౨౫॥
ఇతి , పరరూపమేకాదేశః.
అపరత్ర, [౫
(౧౫) " అచోయత్ " ॥౩-౧-౯౭।౨౩౯-౧౩॥
ఇతి, యత్ ఇహ భవిష్యతి . తస్య,
(౧౬) "కృత్యాః" ॥౩-౧-౯౫।౨౩౮-౧౮॥
ఇతి, కృత్యసంజ్ఞాయామ్,
(౧౭) " తయోరేవకృత్యక్తఖలర్థాః " ॥౩-౪-౭౦।౨౩౮-౧౯॥
ఇతి , భూతేరకర్మకాత్ , భావే ప్రాప్తౌ,
(౧౮) " భవ్య గేయ ప్రవచనీయోపస్థానీయ జన్యాప్లావ్యాపా త్యావా " ॥౩-౪-౬౮।౨౪౩-౩॥
ఇతి, కర్తరి షాష్ఠికో నిపాతః. ఆర్ధధాతుకత్వాత్,
(౧౯) "సార్వధాతుకార్ధధాతుకయోః " ॥౭-౩-౮౪।౧౫౧-౮॥
ఇతి ,ఉకారస్య గుణః.
(౨౦) " స్థానే౽న్తరతమః " ॥౧ ౧-౫౦।౪-౮॥
ఇతి , ఆన్తరతమ్యాదోకారః . తస్య,
(౨౧) " వాన్తోయిప్రత్యయే " ॥౬-౧-౭౯।౫-౧౭॥
ఇతి , వాన్తాదేశః అవ్.అన్యత్ర, [౨౦
(౨౨) " క్తక్తవతూనిష్ఠా " ॥౧-౧-౨౬।౨౫౧-౧౯॥
ఇతి, నిష్ఠాసంజ్ఞాయామ్,
(౨౩) " నిష్ఠా ॥౩-౨-౧౦౨।౨౫౧-౩౦॥
ఇతి , భూతేక్తే
(౨౪) " తయోరేవకృత్యక్తఖలర్థాః " ॥౩-౪-౭౦।౨౩౮-౧౯॥
ఇతి , భావకర్మణోః ప్రాప్తౌ ,

౫ భూతకృత్,

ఓం భూతకృతే నమః

భా. పునః శేషితోపపాదకాని పఞ్చ నామాని.

సర్వాణి భూతాని స్వతన్త్రః సృజతీతి— [౫

(భూతకృత్)

(౧) యథా "సర్వం హేదం బ్రహ్మణా హైవ సృష్టమ్"

(౨) "యతో వా ఇమాని" ॥తై-భృ-౧॥

ఇత్యాది. ... ...

నిర్వ.(౨౫) "గత్యర్థాకర్మకశ్లిషశీఙ్స్థాసవసజనరుహజీర్యతిభ్యశ్చ"

ఇతి, అకర్మకాత్ కర్తరి భవతి. [॥3- ౪- ౭.౹౨౫౫-3౦॥

(౨౬) "శుక్లేకగకితి" ॥౭-౨-౧౹౧౭౭-౧౧॥

ఇతి, నేట్. అగుణః. ద్వన్ద్వగర్భషష్ఠీసమాసః.

సమాసత్వాత్ప్రాతిపదికసంజ్ఞాయామ్,

(౨౭) "సుపో ధాతుప్రాతిపదికయోః" ॥౨-౪-౭౧౹౫-౯॥[౧౫

ఇతి, సుపోలుక్. తతస్సముదాయాత్సుప్. ఏవమన్యత్రాపి

తత్రతత్ర యథాయథమవధేయమ్. జశ్త్వచర్త్వే

అనన్తరయోర్న్యామ్నోస్సంహితాపాఠే,

(౨౮) "హాశిచ" ॥౬-౧-౧౪౹౦3-౧౨॥

ఇతి, రోరుత్వమ్. [౨౦

(౨౯) "ఆద్గుణః". ॥౬-౧-౮౭౹౫-3౫॥

ఏవమన్యత్రాపి యథాయోగమవసేయమ్.. ...

అథ శేషితోపపాదకాని పఞ్చ నామాని;

సర్వత్రవిశేషవిశిష్టక్రమాణి. ఏవం తత్రత జ్ఞేయమ్.

భూతాని సమస్తాని, కరోతి- స్వతన్త్రస్సతీతి — [౨౫

(భూతకృత్)

నిరు. ౫ భూతాని యో సౌ సృజతి స్వాతన్త్ర్యే స (భూతకృత్).

నిర్వ. (౧) " డుకృఞ్ - కరణే " ॥ధా తనా ।౧౨౮-౪॥

(౨) " వాఽసరూపోఽస్త్రియామ్ " ॥౩-౧-౯౪।౨౩౮-౧౬॥

ఇతి వాఽసరూపవిధినా,

(౩) " సుకర్మపాపమన్త్రపుణ్యేషుకృఞః " ॥౩-౨-౮౯।౨౫౦-౩౨॥

ఇత్యుపపదనియమాభావాత్ , అన్యత్రాప్యుపపదే క్విప్.

(౪) " క్విప్ చ " ॥౩-౨-౭౬।౨౪౯-౩౦॥

ఇతివా.

తత్తత్సూత్రైః ప్రాగుక్తైః ఇతాం త్రయాణాం కేషామ్,

(౫) " తస్య " ॥౧-౩-౯।౫-౧౪॥

ఇతి, లోపే,

(౬) " అపృక్తఏకాల్ ప్రత్యయః " ॥౧-౨-౪౧।౧౯-౧౬॥

ఇత్యపృక్తసంజ్ఞాయామ్ ,

(౭) " వేరపృక్తస్య " ॥౬-౧-౬౬।౩౧-౨౭॥

ఇతి వలోపేచ , క్విపస్సర్వాపహారకోలోపః

ఏవం క్విన్నాదావపి.

(౮) " హ్రస్వస్య పితికృతితుక్ " ॥౬-౧-౭౧।

ఇతి , తుక్. ఉకావితౌ .

(౯) " ఆద్యన్తౌటకితౌ " ॥౧-౧-౪౬।౪-౪॥

ఇతి, కిదయమన్తావయవః. తతస్తయోర్లోపః.

కిత్వాన్నగుణః.

(౧౦) " ఝలాంజశోఽన్తే " ॥౮-౨-౩౯।౭-౧౮॥

ఇతి , జశ్త్వేనదః . తస్య,

(౧౧) " వాఽవసానే " ॥౮-౪-౫౬।౧౫-౨౦॥

ఇతి , పాక్షికేణ చర్త్వేనతః . భూతశబ్దోప్యుత్పాదితః.

ఏవముత్తరత్రాపి. ...

౬ భూతభృ   ౭ భా వో,

ఓం భూతభృతేనమః. ... భావాయనమః.

భా. భూతాని బిభర్తీతి —

(భూతభృత్). [౫

(౧) " విశ్వంబిభర్తిభువనస్యనాభిః " ॥తై-నా-౧-౨॥

(౨) " తద్యథా రథస్యారేషు నేమిరర్పితా నాభావరా అర్పితాః, ఏవ మేవైతా భూతమాత్రాః ప్రజ్ఞామాత్రాస్వర్పితాః, ప్రజ్ఞామాత్రాః ప్రాణేష్వర్పితాః " ఇతి, ॥కౌషీతకి-3-౯॥

(3) " సదాధారపృథివీమ్ " ॥౪-కా-౧-౮॥ [౧౦

(౪) " బిభర్త్యవ్యయఈశ్వరః " ఇతి·॥ గీ - ౧౫ - ౧౭ ॥ ...

ఉక్త వక్ష్యమాణ సర్వ విభూతిభిః కలాపీవ ప్రచలాకేన విశిష్టతయాభవతీతి—

(భావః).

నిర్వ. తానిభూతాని బిభర్తి భరతివాధారయతీతి— [౧౫

(భూతభృత్).

(౧) " డుభృఞ్ - ధారణ పోషణయోః " ॥ధా-జు౧౨౪-౧౬॥

(౨) " భృఞ్-భరణే "వా· ॥ధా-భ్వా౧౨౨-౧౮॥

(3) " క్విప్ చ" ॥-3౨-౭౬।౨౪౯-3౦॥

-ఇతి, క్విప్ . అన్యత్పూర్వవత్ . నామ్నాస్సంహితాపాఠే·[౨౦

(౪) " ఝలాంజశ్ ఝశి" ॥౮-౪-౫3।౪-3౦॥

ఇతి, జశ్త్వేన తస్య దః · ఏవం తత్రతత్ర జ్ఞేయమ్· ...

సర్వ విభూతిభి ర్విశిష్టతయా విభూతిమాన్ భవతీతివా —

తత ఏవ హేతోః తాః భావయతే ప్రాప్నోతీతి వా —

(భావః)· [౨౫

నిరు· ౬(భూతభృద్)భూతభరణాత్ ౭ శ్లిష్టత్వాత్ (భావ) ఈరితః॥

26-11-85.

భా. (౧) ‚‚భవతేశ్చేతివక్తవ్యమ్’’ ॥౩-౧-౧౪౩-కాశికావృత్తౌ॥
ఇతి, ణప్రత్యయః. తస్మిన్ భగవతి ప్రకారతయా అన్తర్భావా
దేవహి సర్వస్య తద్విభూతిత్వవ్యపదేశః?. ... *

నిర్వ: పూర్వత్ర,

(౧) “భూ-సత్తాయామ్” ॥ధా-భ్వా।౧౧౫-౧౮॥

(౨) ‚‚జ్వలితికసన్తేభ్యోణః’’ ॥౩-౧-౧౪౦।౨౪౪-౧౮॥
ఇతి, ప్రకరణే,

(౩) “విభాషాగ్రహః” ॥౩-౧-౧౪౩।౨౪౪ ౨౮॥
ఇతి, సూత్రే,

(౪) ‚‚భవతేశ్చేతివక్తవ్యమ్’’ ॥కాశికావృత్తౌ॥
ఇతి, కాశికానురోధాత్ ణః. ణఇత్.

(౫) ‚‚అచః’’ ॥౭-౨-౧౧౫।౧౯-౨౩॥
ఇతి, వృద్ధిరౌకారః.

(౬) ‚‚ఏచోఽయవ్’’ ॥౬-౧-౭౮।౫-౧౩॥
ఇత్యావ్.

(౭) ‚‚భూ-ప్రాప్తౌ, ఆత్మనేపదీ,’’ ॥ధా-చురా।౧౩౧-౮॥
చురాదిః, ఆధృషీయః. తతః,

(౮) ‚‚సత్యాపపాశరూపవీణాతూలశ్లోకసేనాలోమత్వచవర్మ
వర్ణచూర్ణచురాదిభ్యోణిచ్’’ ॥౩-౧-౨౫।౨౦౨-౧౨॥
ఇతి, చురాదిలక్షణోణిచ్. వృద్ధ్యావాదేశౌ.

(౯) “సనాద్యన్తాధాతవః” ॥౩-౧-౩౨।౧౬౩-౨౬॥
ఇతి ధాతుసంజ్ఞాయామ్,

(౧౦) ‚‚నన్దిగ్రహిపచాదిభ్యోల్యుణిన్యచః’’ ॥౩-౧-౧౩౪।౨౪౩-౨౪॥
ఇతి యథాసఙ్ఖ్యపరిభాషయా,

(౧౧) “శివశమరిష్టస్యకరే” ॥౪-౪-౧౪౩।౩౦౦-౨౫॥

౮ భూతాత్మా,

ఓం భూతాత్మనేనమః

భా. ఇమంపిభూతివిభూతిమద్భావం శరీరాత్మభావలక్షణం విశినష్టి (భూతాత్మా) ఇతి.- [౫
సర్వేషాంభూతానామాత్మా· అవరాత్మనోపి ఇదమేవస్వశరీరం ప్రత్యాత్మత్వమ్- యద్వావ్యసాక్షాత్ప్రిన్యత్యాదిషునియచ్ఛతి; ఏవంపరస్సర్వమితివిశేషః. దారాగారకేదారాదిపిలక్షణేనఅత్యన్తపారతన్త్ర్యేణ అన్తరఙ్గోహి దేహస్యాత్మవిభూతిభావః?.

(౧) ‘‘యఃపృథివ్యాన్తిష్ఠన్’’ ॥బృ ఉ-౫-౭-౩॥
(౨) ‘‘యఆత్మనితిష్ఠన్’’ ॥మాధ్యన్దినశాఖాయామ్॥
(౩) ‘‘యస్యపృథివీశరీరమ్’’ ॥బృ·ఉ-౫-౭-౩॥
(౪) ‘‘యస్యాత్మాశరీరమ్’’ ॥మాధ్యన్దినశాఖాయామ్॥

నిర్వ· (౧౨) ‘‘కర్మణిఘటోఠచ్’’ ॥౫-౨-౩౫।౧౩౨-౪॥
ఇత్యాదినిర్దేశాత్, [౧౫
(౧౩) ‘‘యజ్ఞో౽చిచ’’ ॥౨-౪-౭౪।౨౧౫-౨౪॥
ఇతి, లుగ్విధానాచ్చ, పచాదేరాకృతిగణత్వాదచ్.
(౧౪) ‘‘నేరనిటి’’ ॥౬-౪-౫౧।౧౬౪-౩౩॥
ఇతి, ణేర్లోపః. ... ... *

అయఞ్చవిభూతివిభూతిమద్భావః శరీరాత్మభావలక్షణోవిశేష్యతే· ఉక్తలక్షణేనసమ్బన్ధేన భూతానామాత్మేతి—
(భూతాత్మా).
(౧) ‘‘అత-సాతత్యగమనే’’ ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౨॥
(౨) ‘‘సాతిభ్యామ్మనిన్మనిణౌ’’ ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౯॥
ఇతి, మనిణ్. [౨౫
(౩) ‘‘అలో౽న్త్యాత్’’ ॥౧-౧-౬౫।౧౯-౧౪॥
ఇత్యుపధాసంజ్ఞాయామ్,

నిరు· ౮· శరీరభూతభూతానాం (భూతాత్మా) ౽౽త్మతయాస్థితః।

౯ భూతభావనః,॥

ఓం భూతభావనాయనమః.

భా. (౫) ,,ఏష సర్వభూతాన్తరాత్మా'' ॥సు-ఉ-౭॥
(౬) ,,జగత్సర్వంశరీరన్తే'' ॥రామా-యు-౧౨౦-౨౬॥
(౭) ,,తానిసర్వాణితద్వపుః'' ॥వి-పు-౧-౨౨-౮౬॥
(౮) ,,తత్సర్వంవైహరేస్తనుః'' ॥వి-పు-౧-౨౨-౩౮॥
ఇత్యాద్యుదాహార్యమ్. ... ... *
తాని, ధారక పోషక భోగ్యప్రదానేన వర్ధయతీతి—
(భూతభావనః). [౧౦

నిర్వ. (౪) ,,అతఉపధాయాః'' ॥౭-౨ ౧౧౬। ౧౫౮-౨౦॥
ఇత్యుపధావృద్ధిః.
(౫) ,,నేడ్వశికృతి'' ॥౭-౨ ౮।౨౪౯-౨౭॥
ఇతి, నేట్. ఏవమేవాయముత్తరతాఽపిసర్వత్ర. తత్పురుషః.
సంహితాయామ్, [౧౫
(౬) ,,అకస్సవర్ణేదీర్ఘః'' ॥౬-౧-౧౦౧।౭-౧౮॥
ఇతి, దీర్ఘఏకాదేశః.
(౭) ,,సుడనపుంసకస్య'' ॥౧-౧-౪౩।౧౭-౩౫॥
ఇతి, సర్వనామస్థానసంజ్ఞాయామ్,
(౮) ,,ఏకవచనంసంబుద్ధిః'' ॥౨-౩-౪౯।౧౪-౨౮॥
ఇతి, సంబుద్ధిసంజ్ఞాయాఞ్చ,
(౯) ,,సర్వనామస్థానేచాసంబుద్ధౌ'' ॥౬-౪-౮।౧౯-౧౫॥
ఇతి, నాన్తలక్షణఉపధాదీర్ఘః.
(౧౦) ,,హల్ఙ్యాబ్భ్యోదీర్ఘాత్ సుతిస్యపృక్తంహల్''॥౬ ౧ ౬౮।
ఇతి, సులోపః. [౧౯-౧౭॥
(౧౧) ,,నలోపఃప్రాతిపదికాన్తస్య''ఇతి,నలోపః॥౮ ౨-౭।౧౮-౧౪॥
ఏవముత్తరతాఽపి తత్రతత్ర యథాయథ మవధేయమ్. ... *
తానిభూతానిభావయతి- ధారకపోషకభోగ్యప్రదానేన వర్ధయతీతి—
(భూతభావనః).

నిరు. ౯. ధారకాదిప్రదానేన యశ్చవర్ధయతిస్వయమ్॥౪॥
భూతానినిత్యంఝటితి సతుస్యాత్ (భూతభావనః)।

భా. (౧) * నన్ద్యాదిభ్యోల్యుః;   ॥౩-౧-౧౩౪।౭౪౩-౨౪॥
(౨)   "కృత్యల్యుటోబహుళమ్"   ॥౩-౩-౧౧౩।౭౩౯-౧౨॥
ఇతివా కర్తరిల్యుట్.
[౩౨.   ౯౦   ]   [౫
ఏవమ్,భావనః,ప్రతర్దనః,ఇత్యాదయోపిల్యుట్ ప్రత్యయాన్తాః.యథా,
(౩)   "భూతభావనభూతేశ"   ॥గీ-౧౦ ౧౫॥
(౪)   "ఏషభూతపాలః" ఇతి.   ॥బృ ఉ-౬-౪-౨౨॥
ఏవమ్, స్వరూప స్థితిప్రవృత్తి పాలనైః శేషిత్వముపపాదితమ్,
"ఉత్పాదనపోషణాదిభిరుపాదీయమానంప్రత్యుద్దేశ్యంహి శేషి?" ఇతి.
(౫)   "శేషఃపరార్థత్వాత్"   ॥పూ మీ.౩-౧ ౧॥
ఇతి సమర్థితమ్.   ...   ...   *

నిర్వ. (౧) "భూ-సత్తాయామ్"   ॥ధా-వ్యా।౧౧౫-౧౮॥
(౨)   "హేతుమతిచ"   ॥౩-౧-౨౬।౨౦౯-౧౬॥
ఇతి ణిచ్. వృద్ధ్యావాదేశౌ.   [౧౫
(౩)   "నన్దిగ్రహి"   ॥౩-౧-౧౩౪।౭౪౩-౨౪॥
ఇత్యాదినా నన్ద్యాదిత్వా ల్ల్యుః యద్వా,
(౪)   "కృత్యల్యుటోబహుళమ్"   ॥౩-౩-౧౧౩।౭౩౯-౧౨॥
ఇతి బాహుళ్యకాత్ కర్తరిల్యుట్. లఇత్. అన్యత్ర,
(౫)   "అశ్చబహుళమన్యత్రాపి"   ॥   ॥
ఇతి యుజ్వా. చఇత్.
(౬)   "యువోరనాకౌ"   ॥౭-౧-౧।౧౦౨-౧౨॥
ఇతి, యథాసఙ్ఖ్యపరిభాషయా యోరనః.
(౭)   "ణేరనిటి"   ॥౬ ౪-౫౧।౧౬౪-౩౩॥
ఇతి, ణేర్లోపః.   ...   ...   *
తదాత్మత్వేపి తద్దోషాననుషఙ్గాత్, భూతః - శుద్ధః, ఆత్మా-
స్వభావః యస్య, సఇతి —

శ్లో॥౨॥ ౧౦ పూతాత్మా,

ఓం పూతాత్మనే నమః.

భా. ఆత్మత్వేపి సంసారివత్, అస్య శరీరభూతచిదచిద్దోషాననుషఙ్గాత్ (పూతాత్మా) - శుద్ధస్వభావః. [౫
పరావరయోస్తుల్యేపి శరీరసమ్బన్ధే, అవర ఏవాత్మా కర్మఫలాని భుఞ్జానః క్లిశ్యతే;
(౧) †("జహాత్యేనాం భుక్తభోగామజోన్యః")॥తై-నా-౬-౧౦-౫॥
భోజయితా తు పరః స్వాతన్త్ర్యేణ న భుఙ్క్తే, చకాస్తి చ పరమ్.-
యథా, శిష్యశాసిత్రోరవిశిష్టేపి కశాస్పర్శే, కర్మకర్తృభావ
భేదేన శిష్య ఏక ఏవ కశయాపీడ్యతే, న శాసితా. విజ్ఞాయతే చ:-
(౨) "అనశ్నన్నన్యో అభిచాకశీతి" ॥ము-ఉ ౩-౧-౧॥
(౩) "ఏష సర్వభూతాన్తరాత్మా అపహతపాప్మా" ॥సు ఉ ౭॥
(౪) "న మాం కర్మాణి లిమ్పన్తి" ॥గీ-౪-౧౪॥
(౫) "పశ్య దేవస్య మాహాత్మ్యం మహిమానం చ నారద। శుభాశుభైః
కర్మభిర్యో న లిప్యతి కదాచన" ॥భార-శా-౩౪౦-౨౬॥
ఇత్యాది. సూత్రితం చ
(౬) "సమ్భోగప్రాప్తిరితి చేన్న వైశేష్యాత్" ఇతి.*॥బ్ర-సూ-౧-౨-౮॥

నిర్వ. (పూతాత్మా).
(౧) "అత-సాతత్యగమనే". ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౨॥
తతో మనిణన్తోయం వ్యుత్పాదితః. ఇత్థమయముత్తరత్రాపి.
(౨) "పూఞ్-పవనే". ॥ధా-క్ర్యాదా।౧౨౮-౧౨॥
(౩) "గత్యర్థ" ॥౩-౪-౭౨।౨౫౫-౨౯॥
ఇత్యాదినాఽకర్మకాత్ కర్తరి క్తః. భవన్తి హ్యవివక్షితకర్మాణోప్యకర్మా
(౪) "శ్ర్యుకః" ॥౭-౨-౧౧।౧౭౭-౧౧॥ [ణః.

నిరు. ౧౦. శరీరత్వాచ్చ జగతః తద్దోషైర్న కదాచన॥ ౫॥
లిప్యతే యః స (పూతాత్మా) న భుఙ్క్తే చ ఫలాని యః।

† (కుణ్డలితమ్-౨-౪-౫-౬-న.)

౧౧ పరమాత్మా' చ'

ఓం పరమాత్మనేనమః.

భా. యథా, 'సర్వాణిభూతానిఅనేనాత్మవన్తి, నైవమయమన్యేన కేనచిత్; అతః (పరమాత్మా); పరోమాఅస్యేతిపరమః, [*
*పృషోదరాదిత్వేనసాధుత్వమ్, పరమశ్చాసావాత్మాచేతి,
అనన్యేశ్వరః; - యథా,

(౧) "ఆత్మేశ్వరమ్" ॥తై. నా ౬-౧౧॥

(౨) "తస్మాద్ధాన్యన్నపరఃకిఞ్చనాస" ॥౨ అష్ట-౮-ప్ర-౯-౭॥

(౩) "నతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతే" ॥శ్వే ఉ-౬-౮॥

(౪) "యస్మాత్పరన్నాపరమస్తికిఞ్చిత్" ॥శ్వే-ఉ-౩-౯॥

(౫) "నపరంపుణ్డరీకాక్షాత్ దృశ్యతేభరతర్షభ" ॥ ॥

(౬) "పరంహిపుణ్డరీకాక్షాన్నభూతంనభవిష్యతి" ॥ ॥

(౭) "నదైవంకేశవాత్పరమ్" ॥భార-అశ్వ-శేష-౨ ౨౧॥

(౮) "యస్మాత్పరస్మాత్పురుషాదనన్తాదనాదిమధ్యాదధికన్నకిఞ్చిత్" [॥ ॥

(౯) "మత్తఃపరతరన్నాన్యత్కిఞ్చిదస్తి" ॥గీ-౭-౭॥

(౧౦) "పరంహ్యమృతమేతస్మాద్విశ్వరూపాన్నవిద్యతే"॥ ॥

(౧౧) "పరఃపరాణాంపరమఃపరమాత్మా"ఇతి ..*॥వి పు-౧-౨-౧౦॥

నిర్వ. ఇతి,నేట్. బహువ్రీహిః సంహితాయాంసవర్ణదీర్ఘఇత్యాది.* యథా,అన్యాన్యనేనాత్మవన్తి,నైవమయమన్యేనేతి; అతఃపరో మా అస్యేతి పరమః - ఉత్కృష్టః సచాసావాత్మా చేతి— (పరమాత్మా). ఆత్మశబ్దోహి అతతేర్వ్యుత్పాదితః

(౧) "పృ-పాలనపూరణయోః" ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౭॥

(౨) "భావే" ॥3-3-౧౮।౨౮-౨౮॥

(౩) "అకర్తరిచకారకేసంజ్ఞాయామ్" ॥3-3-౧౯।౨౮-౨.౧౬॥

నిరు. ౧౧. యేనభూతాన్యాత్మవన్తినాయమన్యేనచాత్మవాన్॥ ౬॥
అతోహ్యత్మేశ్వరత్వాచ్చ (పరమాత్మా) ప్రకీర్తితః।

౧౨ ముక్తానాంపరమాగతిః,।

ఓం ముక్తానాంపరమాయైగతయేనమః

భా. ఏవమ్, సర్వశేషిణమేవపరమప్రాప్యమాహ —
(ముక్తానాంపరమాగతిః). [౫
ప్రకృతిబద్ధావిద్యాకర్మసంసారరుచివిపాకేభ్యఃఆవరణేభ్యః
ఏకాన్తతోఽత్యన్తతశ్చ †విశ్లిష్టాముక్తాః. ఆమ్నాయతేహి:-
(౧) "తత్సుకృతదుష్కృతేవిధూనుతే" ॥కౌషీ-ఉ ౧-౪॥

నిర్వ. ఇత్యనువృత్తౌ,
(౪) "ఋదోరప్, ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪-౧౭॥
ఇత్యప్. గుణోరపరః మేత్యవ్యుత్పన్నమవ్యయమ్.
(౫) "అర్థవదధాతురప్రత్యయఃప్రాతిపదికమ్",॥౧-౨-౪౫।౧౪-౫॥
(౬) "కృత్తద్ధితసమాసాశ్చ", ॥౧ ౨-౪౬।౧౪.౬॥
ఇతి,యథాయథంప్రాతిపదికమ్. తతోబహువ్రీహిః.పరమశబ్దః,
(౭) "పృషోదరాదీనియథోపదిష్టమ్" ॥౬-౩-౧౦౯।౮౯-౩॥
ఇతి, హ్రస్వాన్తస్సాధుః. తతః,కర్మధారయః.సంహితాయాం
దీర్ఘఇత్యాది. చస్సముచ్చయే. ... *
సర్వశేషిత్వాత్ ముక్తానాంపురుషాణామ్, పరమా-అనర్వా
చీనా, గతిః - ప్రాప్యఇతి—
(ముక్తానాంపరమాగతిః) [౨౦
(౧) "గమ్లృ - గతౌ". ॥ధా-భ్వా।౧౨౩-౮॥
(౨) "భావే" ॥౩-౩-౧౮।౨౮౨-౮॥
(౩) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౬॥
ఇత్యనువృత్తౌ,
(౪) "స్త్రియాంక్తిన్" ॥౩-౩-౯౪।౨౮౬-౧౨॥

నిరు. ౧౨. బ్రహ్మసాధర్మ్యమాపన్నాముక్తాస్తేషాంపరాగతిః॥ ౭॥
ముఖ్యప్రాప్యస్తతశ్శేషీ (ముక్తానాంపరమాగతిః)।

† అవిశిష్టాః-౩-౪. ముక్తాః-౫-౬.

శ్లో.౨,అక్ష.౯-శ్లో.౨.అక్ష.౧౬. (౬౪) నా.౧౨.ముక్తానాంపరమాగతిః

ఛా. (౨) ‹‹అశ్వ ఇవరోమాణివిధూయపాపమ్'' ॥ఛా-ఉ ౮-౧౩॥
(౩) ‹‹నామరూపేవిహాయ'' ॥ము-ఉ-౩-౨౮॥
(౪) ‹‹తదావిద్వాన్ పుణ్యపాపాద్విముక్తః'' ॥ ॥
(౫) ‹‹జ్ఞాత్వాదేవమ్ముచ్యతేసర్వపాశైః'' ॥శ్వే-ఉ-౪-౧౬॥
(౬) ‹‹భిద్యతేహృదయగ్రన్థిః'' ॥ము-ఉ-౨-౨-౯॥
(౭) ‹‹మాయామేతాన్తరన్తితే''; ॥గీ ౭-౧౪॥
శ్రీనారాయణీయే,
(౮) ‹‹యేహీనాస్సప్తదశభిఃగుణైఃకర్మభిరేవచ । కలాఃపఞ్చదశ త్యక్త్వాతేముక్తాఇతినిశ్చయః'' ॥భా-శాన్తి-౩౩౫-౪౦॥
ఇత్యాది·
ఏవమ్, ప్రస్తసమస్తసంసారనిగళానామ్, అనన్తసంవిదానన్దఘనేనస్వరూపేణఅపహతపాప్మత్వాదిసత్యసఙ్కల్పత్వావధినా గుణాష్టకేనభోగేనచ పరేణాత్మనాసామ్యఞ్చసిద్ధాన్తితమ్.
[॥ఛా-ఉ-౮-౧౨-౫॥
(౯) ‹‹ దివ్యేనచక్షుషామనసైతాన్ కామాన్ పశ్యన్రమతే''
(౧౦) ‹‹నిరఞ్జనఃపరమంసామ్యముపైతి'' ॥ము-ఉ-౩-౧-౩॥
(౧౧) ‹‹మమసాధర్మ్యమాగతాః'' ॥గీ-౧౪-౨॥
(౧౨) ‹‹ ఏవమప్యుపన్యాసాత్పూర్వభావాదవిరోధంబాదరాయణః''
[॥బ్ర-సూ-౪-౪-౭॥
ఇత్యత్ర ప్రకృష్టసత్వోపాదానేనరూపేణసామ్యఞ్చ.
(౧౩) ‹‹సఏకధాభవతి ద్విధాభవతి'' ॥ఛా-ఉ-౭-౨౪-౨॥
(౧౪) ‹‹జక్షత్ క్రీడన్ రమమాణః'' ॥ఛా-ఉ-౮-౧౨-౩॥
(౧౫) ‹‹కామాన్నీకామరూప్యనుసఞ్చరన్'' ॥తై భృ-౧౦-౫॥
(౧౬) ‹‹తంబ్రహ్మగన్ధఃప్రవిశతి'' ॥కౌషీ-ఉ-౧ ౫॥
(౧౭) ‹‹తంబ్రహ్మరసఃప్రవిశతి'' ॥కౌషీ-ఉ-౧-౫॥
(౧౮) ‹‹తంబ్రహ్మాలఙ్కారేణాలఙ్కుర్వన్తి'' ॥కౌషీ-ఉ-౧-౪॥
(౧౯) ‹‹ ద్వాదశాహవదుభయవిధం బాదరాయణః'' ॥బ్ర సూ ౪-
ఇతి· [౪-౧౨॥

భా. అత్ర(ముక్తానాం)ఇతిబహువచనేన, తేషాంభేదోబహుత్వఞ్చ స్పష్టమ్; తథాచ,

(౨౦) "పరామృతాత్పరిముచ్యన్తి సర్వే" ॥ము-ఉ-3-౨-౬॥

(౨౧) "మహిమానస్సచన్తే" ॥పు సూ-౧౮॥

(౨౨) "సాధర్మ్యమాగతాః" ॥గీ-౧౪-౨॥

(౨3) "మాముపయాన్తి తే" ॥ ॥

ఇత్యాదిచ.

(సాక్షీ)(ముక్తానాం...గతిః)ఇత్యుక్త్యాభగవతాచభేదః;తథాచ,

(౨౪) "జుష్టంయదాపశ్యత్యన్యమీశమస్యమహిమానమితి వీతశోకః" ॥ము ఉ 3 ౧ ౨॥

(౨౫) "పృథగాత్మానంప్రేరితారఞ్చమత్వా" ॥శ్వే ఉ ౧-౬॥

(౨౬) "పురుషముపైతిదివ్యమ్" ॥ము-ఉ 3-౨-౮॥

(౨౭) "సహబ్రహ్మణావిపశ్చితా" ॥తై-ఆ ౨-౧ ౨॥

(౨౮) "పరఞ్జ్యోతిరుపసంపద్య" ॥ఛా ఉ-౮ ౧౨ ౨॥

(౨౯) "ముక్తోపసృప్యవ్యపదేశాచ్చ" ॥బ్ర-సూ-౧-3-౨॥

ఇత్యాది.

స్పష్టఞ్చమోక్షధర్మే,

(3౦) "సహినారాయణోజ్ఞేయఃసర్వాత్మాపురుషోహిసః।నలిప్యతే ఫలైశ్చాపి పద్మపత్రమివామ్భసా॥ కర్మాత్మాత్వపరోయోఽసౌ మోక్షబన్ధైస్సయుజ్యతే। ససప్తదశకేనాపిరాశినాయుజ్యతే తుసః" ఇతి. ॥భార-శా-3౫౨ ౧౪॥

అతస్తథ్యేన మిథ్యాభూతేనవోపాధినా మన్వాదినేవనభోవచ్ఛిన్నం బ్రహ్మైవసంసరతి, ముక్తౌతుభేదఏవనాస్తీతి నతం *శాస్త్రైర్నైవ పర్యుదస్తమ్. ॥సాఙ్ఖ్య-సూ-౧-౧౫౦॥

అముష్మాదేవ పరమాత్ సామ్యాత్ భిన్నానామపి,

(3౧) "బ్రహ్మవేదబ్రహ్మైవభవతి" ॥ము-ఉ 3-౨-౯॥

ఇత్యభేదవాదాశ్చముఖ్యాఏవ; యథాఽసౌయంగౌరితి ఖణ్డముణ్డాదిషు.

భా. అభేదవాదినాన్తు ముక్తివిషయా భేదసామ్యవాదాః బాధ్యేరన్.
ఔపాధిక భేదవాదినాఞ్చ ముక్తిస్వరూపభఙ్గోపగమాత్ ముక్తే
రపురుషార్థత్వమ్, భేదవాదానామబాధ్యత్వఞ్చ స్యాతామ్.
ఇదమేవ సామ్యమ్ముక్తావభేదో వ్యాఖ్యాతః, [॥వి-పు ౬-౭-౯౫॥

(౩౨) "తద్భావభావమాపన్న స్తదాసౌపరమాత్మనా। భవత్యభేదీ"
ఇతి,తస్య పరస్య బ్రహ్మణః,భావాః జ్ఞానశక్త్యాదయస్స్వభావాః,
తేషాం భావః ఆవిర్భావః గుణైస్సాదృశ్యమ్. అన్యేషాంద్వితీ
యోభావ శబ్దో వ్యర్థః, ముక్తౌ భేదనిషేధశ్చ దేవాద్యపోధక ప
యోవ్యక్తిగః, [౧౪ ౩౩॥

(౩౩) "దేవాదిభేదే పధ్వస్తేనాస్త్యేవావరణో హి సః" ॥వి-పు-౨-
ఇతి. (గతి) శబ్దశ్చైవకర్మణి క్తిన్నన్తః, (గతిః) ప్రాప్తిః,
ఈప్సితతమం కర్మోద్దేశ్యమ్.
ఏతేన, ముక్తతత్ప్రాప్యయోః శేషశేషిభావో దర్శితః—
శ్రూయతేచ, [౧౫

(౩౪) "ఏతమానన్దమయమాత్మానముపసంక్రమ్య" ॥తై ఆ ౨-౮ ౬॥

(౩౫) "అనుసఞ్చరన్" ॥తై-భృ-౧౦-౫॥

(౩౬) "యేనయేనధాతాగచ్ఛతి తేనతేనసహగచ్ఛతి,తద్యథాతరు
ణవత్సావత్సం వత్సోవామాతరమ్" ॥ ॥

(౩౭) "ఛాయావాసత్త్వమనుగచ్ఛేత్" ॥ ॥

(౩౮) "తథాప్రకారమ్" ఇతి. ॥ ॥
ధర్మిగ్రాహకప్రమాణసిద్ధత్వాత్ పరస్యాత్మన స్స్వాభావికం
శేషత్వమ్, జ్ఞానాదవక్తోక్తే నతిరస్క్రియతే; కిన్తు†నివారక
వారణాదావిర్భవతి; ఉక్తంహి,

(౩౯) "స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యతే" ॥ఛా-ఉ ౮-౧౨-౨॥
వైష్ణవేధర్మే

(౪౦) "యథానక్రియతేజ్యోత్స్నా మలప్రక్షాళనాన్మణేః। తథాహే
యగుణధ్వంసా దవబోధాదయోగుణాః। ప్రకాశ్యన్తేనజన్యన్తే

† నిరాకరణత్వాదావి-౩-౫-౧౦.

భా. నిత్యాపవాత్మనోహితే॥ జ్ఞానంవైరాగ్యమైశ్వర్యంధర్మశ్చమనుజేశ్వర।ఆత్మనోబ్రహ్మభూతస్యనిత్యమేతచ్చతుష్టయమ్" ॥౬-ధ- ॥

(౪౧) "సంపద్యావిర్భావస్స్వేనశబ్దాత్" ॥బ్ర సూ-౪-౪-౧॥

ఇతిచ. నను,

(౪౨) "ఆప్నోతిస్వారాజ్యమ్" ॥తై శీ ౬-౨॥

(౪౩) "సస్స్వరాడ్భవతి" ॥ఛా-ఉ-౭-౨౫-౨॥

ఇత్యాదావుక్త్యా,

(౪౪) "అతఏవచానన్యాధిపతిః" ॥బ్ర సూ-౪-౪ ౯॥

ఇతిస్వాతన్త్ర్యనిర్దేశాత్; కథమస్యపరైదమర్థ్యమపుమషార్థత్వమిత్య పరతన్త్రస్య స్యాత్.

మైవమ్, నైవంపరిభూః; ఆ స్వాధిపత్యంభగవత్తన్త్రేణాన్యేషామ్ కర్మాదినాపరవత్త్వనివృత్తిరనన్యాధిపత్యమ్,నపునరవాధ్యత్వమ్; తథాస్యానధిపతిరిత్యేతావదుచ్యేత, నత్వనన్యాధిపతిరితి.

నచప్రియతమస్యపతిపారతన్త్ర్యమపుమషార్థః, †రాజ్ఞోదారాదా ప్రియజనరతమాత్త్వోపలమ్భాత్. ¶ సూచితశ్చబహుధా గుణప్రధానభావః,

(౪౫) "జగద్వ్యాపారవర్జమ్" ॥బ్ర-సూ-౪ ౪-౧౭॥

(౪౬) "భోగమాత్రసామ్యలిఙ్గాచ్చ" ॥బ్ర సూ-౪-౪ ౨౧॥

ఇతి, ఈశ్వరేశితవ్యభావవర్జమ్భోగమాత్రేణతయోస్సామ్యమితి. శ్రీవిష్ణుతత్త్వే,

(౪౭) "పారతన్త్ర్యంపరేపుంసి ప్రాప్యనిర్గతబన్ధనః। స్వాతన్త్ర్యమతులంలబ్ధ్వాతేనైవసహమోదతే॥ [ప్రాప్యలభతేసిద్ధిముత్తమామ్" ఇతిపాఠాన్తరమితి.] ॥వి-తత్త్వే- ॥

తత్త్రైవాన్యత్ర,

(౪౮) "స్వత్వమాత్మనిసఞ్జాతంస్వామిత్వంబ్రహ్మణిస్థితమ్।ఉభయోరేషసమ్బన్ధోనపరోఽభిమతోమమ" ॥వి తత్త్వే. ॥

† రాజదారాం౭-౧-౩. ¶ సూత్రలక్షగుణ-౧-౪.

భా. శ్రీనారాయణీయే,
(౪౯) „ప్రభాపనాసేన సుభాన్నరాన్ దదృశిమో వయమ్ । శ్వేతాంశ్చన్ద్రప్రతీకాశాన్ సర్వలక్షణలక్షితాన్॥ నిత్యాఞ్జలికృతాన్ బ్రహ్మ జపతః ప్రాగుదఙ్ముఖాన్" ॥భా-మో ౩౩౭ ౩౪॥
(౫౦) „నిత్యాఞ్జలిపుటా హృష్టా నమ ఇత్యేవ వాదినః" ॥భా-మో-౩౩౭-౪౦॥
(౫౧) „అతీన్ద్రియా అనాహారా అనిష్పన్దాః సుగన్ధినః" ॥భా-మో-౩౩౭-౨౫॥
ఇత్యాదినా శ్వేతద్వీపవాసినాం దివ్యరూపాద్యుక్తే తత్స్వరూపే భగవత్స్వరూపపరిచర్యైకప్రియత్వఞ్చ ప్రపఞ్చ్య, తదేవ ముక్తానాం లక్షణముక్తమ్ [౧౦
(౫౨) „ యే హి ముక్తా భవన్తీహ నరా భరతసత్తమ । తేషాం లక్షణమేతద్ధి యచ్ఛ్వేతద్వీపవాసినామ్" ఇతి. ॥ ॥
పరమేఽపి శేషణేన ముక్తానామేవ కేషాఞ్చిదర్చిరాదినా గతిర్లక్ష్యతే. గృహ్యతే చ నిర్ముక్తజరామరణాత్మకైవల్యలక్షణా,
(౫౩) „ జరామరణమోక్షాయ మామాశ్రిత్య యతన్తి యే" ఇతి.
సంసారపరమపదయోర్మధ్యే తేషాం స్థానఞ్చ, [॥గీ-౭-౨౯॥
(౫౪) „ యోగినామమృతం స్థానం స్వాత్మసన్తోషకారిణామ్" ఇతి.
ఏవం ముక్తానాం పరమా గతిః, [॥వి-పు-౧-౬ ౩౮॥
(౫౫) „సా కాష్ఠా సా పరా గతిః" ॥కఠోప-౩-౧౧॥
(౫౬) „ విశ్వాత్మానం పరాయణమ్" ॥తై-నా-౬-౧౧॥
(౫౭) „ మామేవానుత్తమాం గతిమ్" ॥గీ-౭-౧౮॥
(౫౮) „ సోఽధ్వనః పారమాప్నోతి" ॥కఠోప-౩ ౯॥
(౫౯) „ ఆత్మలాభాన్న పరం విద్యతే" ॥ ॥
ఇత్యాది, సులభమ్. ... ... *

నిర్వ. ఇతి నిర్మ్మణి క్తిన్. నిహతత్వాన్నేట్. [॥౬ ౪-౩ ౭।౧౮౧-౨౮॥
(౫) „అనుదాత్తోపదేశవనతితనోత్యాదీనామనునాసికలోపో ఝలి క్ఙితి" ఇత్యనునాసికస్య మస్య లోపః. పరమశబ్దోఽవ్యుత్పాదితః. తతః

౧౩ అవ్యయాః,

ఒమ్ అవ్యయాలు యినవి

ఖా. ఇమామేవపఙ్క్తిభిర్వ్యాఖ్యాభిరుపపాదయతి·
సదృశం త్రిషు లిఙ్గేషు సర్వాసు చ విభక్తిషు ।
నహీయ్యతేనవ్యపగచ్ఛతే౽స్మాదితి— [౫
[గా ౫౧౦ ౫౧౧]
(అవ్యయః) *ఏరచ్. ఏవం ప్రత్యయః నయఃజయఇత్యేవమాదయః·
నహి భగవాన్ కథఞ్చిత్ అనాదినిధనం విశ్వ చర
కారణం ప్రోక్తవన్తం పునరావర్తయతి. అత ఏవ నామాన్తసిద్ధిః
సిద్ధి. (౬) “స్త్రియామ్” ||౪ ౧ ౩|౪౧ ౨౧||
(౭) “అజాద్యతష్టాప్” ||౪ ౧-౪|౪౧-౨౨||
ఇతి టాప్. సవర్ణదీర్ఘ ఇత్యాది·
(౮) “ముచ్లృ-మోక్షణే”. ||ధా తుద|౧౨౭ ౨౧||
కర్మణిక్తః· అనిట్·
(౯) “చోః కుః” ||౮ ౨ ౩౦|౩౧ ౩౩||
ఇతి,ఝలికుత్వే నచాస్యకః. తతఆమి, అజ్ఞసంజ్ఞాయామ్,
(౧౦) “హ్రస్వనద్యాపోనుట్” ||౭-౧-౫౪|౧౫-౨౪||
ఇతి నుట్.
(౧౧) “నామి” ||౬-౪-౩|౧౫ ౨౫||
ఇతిదీర్ఘః. సంహితాయామ్, [౨౦
(౧౨) “మో౽నుస్వారః” ||౮ ౩-౨౩|౯-౩౪||
ఇత్యనుస్వారః తస్య
(౧౩) “వా౽పదాన్తస్య” ||౮ ౪-౫౮|౧౯-౬||
ఇతిపాక్షికః పరసవర్ణః. ... ... *
ఏత చ పదపాదకాన్యేవపఙ్క్తినామాని, ప్రాగ్వద్విశిష్టక్రమాణి.
నహీయ్యతేవ్యపగచ్ఛతే చేనో౽స్మాదిత-వ్యయః ఇతి —
(అవ్యయాః).

సరు. ౧౩· నవీయ్యతేచవైకుణ్ఠాన్ముక్తోఽస్మాదతో (౽వ్యయః) ||౮||

భా. (౧) "ఏతేనప్రతిపద్యమానా ఇమం మానవమావర్తం నావర్తన్తే" [॥ ॥

(౨) "నచపునరావర్తతే, నచపునరావర్తతే" ॥ఛా ఉ ౮ ౧౫-౧॥

(౩) "అనావృత్తిశ్శబ్దాదనావృత్తిశ్శబ్దాత్" ఇతి. ॥బ్ర-సూ.౪-౪-౪॥
యదస్మృతౌ, [౫

(౪) "సర్వం వహతి సూక్ష్మత్వాత్ పరం నారాయణం ప్రభుమ్। పరమాత్మానమాసాద్య పరం వైకుణ్ఠమీశ్వరమ్॥ అమృతత్వాయ కల్పేత న నివర్తేత వై పునః" ఇతి; ॥యమ స్మృ- ॥
హారీతేయః తిధర్మే,

(౫) "యతిధర్మరతశ్శాన్తస్సర్వభూతసమో వశీ। ప్రాప్నోతి పరమం స్థానం యత్ప్రాప్య న నివర్తతే" ఇతి చ. ॥హారీత- ॥

నిర్వ.(౧) "ఇణ్-గతౌ". ॥ధా-అదా।౧౦౨౪-౨॥
ఇః ప్రాగర్థః.

(౨) "భావే" ॥౩-౩-౧౮।౨౮౨-౮॥

(౩) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౬॥
ఇత్యనువృత్తౌ,

(౪) "ఏరచ్" ॥౩-౩-౫౬।౨౮౪-౧౬॥
ఇత్యపాదానేఽచ్.

(౫) "సార్వధాతుకార్ధధాతుకయోః" ॥౭-౩-౮౪।౧౫౧-౭॥
ఇతిగుణః అయ్. [౨౦

(౬) "ఇకోయణచి" ॥౬-౧-౭౭।౪౨౧॥
ఇతి నేరికారస్యయణ్;

(౭) "స్థానేఽన్తరతమః" ॥౧-౧-౫౦।౪-౮॥
ఇతిస్థానతఆన్తర్యాద్యకారః. నఞ్ సమాసః.

(౮) "నలోపోనఞః" ॥౬-౩-౭౩।౬౭౭॥
ఇతినఞోనస్యలోపః. ... ... *

{౧౪ / ౪౦౭} పురుషస్,

ఓం పురుషాయ నమః.

భా. పురు బహు, సనోతీతి—
(పురుషః). సనోతేః గానకర్మణః [౫
(౧) "అన్యేష్వపిదృశ్యతే" ఇతి డః....* ॥౩.౨-౧౦౧।౫౧.౧౭॥
ముక్తేభ్యోఽపి వాఙ్మనసాఽపరిచ్ఛేద్య గుణవిభవస్వానుభవం
దదాతీతి భగవాన్, యథా,
(౨) "ఏష హ్యేవానన్దయాతి" ॥తై ఆ ౭-౧॥ [౧-౨॥
(౩) "సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ బ్రహ్మణా విపశ్చితా" ॥తై ఆ-
(౪) "దివ్యేన చక్షుషా మనసైతాన్ కామాన్ పశ్యన్ రమతే" ॥ఛా ఉ ౮-
(౫) "జక్షత్ క్రీడన్ రమమాణః" ॥ఛా-ఉ ౮-౧౨ ౩॥ [౧-౨ ౫॥
(౬) "సతత్ర పర్యేతి" ॥ఛా-ఉ-౮-౧౨ ౩॥
(౭) "కామాన్నీ కామరూప్యా" ॥తై-భృ-౧౦-౫॥

నిర్వ. తేభ్యో వాఙ్మనసాఽగోచర గుణవిభవస్వానుభవరూపః పురు-
బహు, సనోతి దదాతీతి—
(పురుషః).
(౧) "షణు-దానే" ॥ధా-తనా।౧౨౮-౩॥
(౨) "ధాత్వాదేష్షస్సః" ॥౬-౧-౬౪।౧౫౭ ౬॥
ఇతి షస్య సః. టవర్గ స్వవర్గజః. [౨౦
(౩) "అన్యేష్వపిదృశ్యతే" ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧ ౧౭॥
ఇతి డః డిత్వాత్,
(౪) "టేః" ॥౬-౪-౧౪౩।౨౬-౧౮॥
ఇత్యభత్వేఽపి టిలోపః.
(౫) "పౄ-పాలనపూరణయోః" ॥ధా-జుహో।౧౨౪-౧౬॥
"పురుష్యతి" ॥ఉణా-౧-పా।౨౬౧-౧౪॥

నిరు. ౧౪. ముక్తేభ్యస్స్వాత్మపర్యన్తదానాత్ (పురుష) ఈరితః।

{ ౧౫ / ౫౧౬ } సాక్షీ.

ఓం సాక్షిణే నమః

భా.(౮) "రసో వై సః రసం హ్యేవాయం లబ్ధ్వానన్దీ భవతి" ॥ తై ఆ ౭ ౧॥
(౯) "అస్మిన్నస్య చ తద్యోగం శాస్తి" ॥ బ్ర సూ ౧-౧-౨౦॥
(౧౦) "తద్ధేతువ్యపదేశాచ్చ" ఇతి. ... * ॥ బ్ర-సూ ౧.౧ ౧౫॥
ఏవం తానానన్దయన్, స్వయమపి తృప్యన్ సాక్షాత్కరోతీతి — (సాక్షీ).

నిర్వ. ఇదం ప్రస్తౌతి,
(౬) "స్వాభిదిశ్యధిగృధివృషిభ్యశ్చ" ॥ ఉణా-౧-పా। ౨౬౧-౧౫॥
ఇతి కః. [౧౦
(౭) "ఉదోష్ఠ్యపూర్వస్య" ॥ ౭-౧-౧౦౨।౧౮ ౭-౫౩॥
ఇతి ఉత్వమ్. రపరత్వమ్. కిత్వాన్న గుణః. తతః
(౮) "ఇణ్కోః" ॥ ౮-౩-౫౭।౧౫-౨౯॥
ఇత్యధికృత్య,
(౯) "ఆదేశప్రత్యయయోః" ॥ ౮-౩-౫౯।౧౫-౩౦॥
ఇతి షః;
(౧౦) "సాత్పదాద్యోః" ॥ ౮-౩-౧౧౧।౧౪౭ ౫॥
ఇతి ప్రతిషిద్ధః,
(౧౧) "సుషామాదిషు చ" ॥ ౮-౩-౯౮।౮౮-౧౦॥
ఇతి ప్రతిప్రసూయతే. సుషామాదిష్వాకృతిగణః. [౨౦
నామ్న్యస్యాం సంహితాయామ్,
(౧౨) "కుప్వోః≍క≍పౌ చ" ॥ ౮-౩-౩౭।౧౧-౯॥
ఇత్యుపధ్మానీయః. ... ... *
ఏవం తానానన్దయన్ స్వయమపి తృప్యన్ తాన్ సాక్షాత్కరోతీతి —
(సాక్షీ). సాక్షాదిత్యవ్యయాత్,

నిరు.౧౫.స్వయమానన్దయన్ తృప్యన్ (సాక్షీ)సాక్షాత్కరోతి సః॥౯॥
7-1-86.

౧౬ క్షేత్రజ్ఞో,

ఓం క్షేత్రజ్ఞాయనమః.

భా. (౧) "సాక్షాద్ద్రష్టరిసంజ్ఞాయామ్" ॥౫-౨-౯౧।౧3౪-౧౪॥
ఇతిఇనిః. విశినష్టిహిము_క్తప్రాప్యమ్, [౫
(౨) "బ్రహ్మణావిపశ్చితా" ఇతి. ॥తై-ఆ-౧-౧-౨॥
వివిధంపశ్యచ్చి_త్త్వంహి విపశ్చి_త్త్వమ్. ... *
ఇత్థంతేభ్యః స్వానుభవన్దాతుం తదేకా_న్తంక్షేత్రజ్ఞానాతీతి—
(క్షేత్రజ్ఞః).

నిర్వ. (౧) "సాక్షాద్ద్రష్టరిసంజ్ఞాయామ్" ॥౫-౨-౯౧।౧3౪-౧౪॥
ఇతి ఇనిః
(౨) "తద్ధితాః" ॥౪-౧-౭౬।౪౯-౨॥
ఇతి తద్ధితసంజ్ఞః.
(3) "యచిభమ్" ॥౧-౪-౧౮।౧౮-3॥
ఇతిభసంజ్ఞాయామ్, [౧౫
(౪) "అవ్యయానాంభమాత్రేటిలోపః" ॥౬-౪-౧౪౪- ॥
ఇతి టేర్లోపః. తద్ధితా_న్తత్వాత్ ప్రాతిపదికసంజ్ఞాయాం సుప్.
ఏవమపరత్రాప్యేవ్యదృశేప్రదేశే.
(౫) "ఇన్హన్పూషార్యమ్ణాంశౌ" ॥౬-౪-౧౨।౨౯-3౫॥
ఇతి వ_ర్తమానే, [౨౦
(౬) "సౌచ" ॥౬-౪-౧3।౨౯-3౬॥
ఇతీన్న_న్తలక్షణోదీర్ఘ ఇత్యాది. సంహితాయామ్,
(౭) "విసర్జనీయస్యసః" ॥౮-3-3౪।౧౦-౨౮॥
ఇతి సత్వమ్. ... ... *
తేభ్యఃస్వానుభవన్దాతుం తదుచితం క్షేత్రం స్వభోగసమృద్ధి
సముద్భవస్థానం పరమవ్యోమ, ఆకాశశరీరతయాతాదృశంవా,
తజ్జానాతీతి—
(క్షేతజ్ఞః).

నిరు.౧౬ క్షేత్రన్తుపరమవ్యోమము_క్తేభ్యోవే_త్తినిత్యశః।దాతుంస్వాను
భవ౦యశ్చ (క్షేత్రజ్ఞ) స్సతుకథ్యతే॥౧౦॥

భా. (౧) "ఆత్తోఽనుపసర్గేకః" ఇతికః. ॥3-౨ 3।౭౪౫-౧౪॥
స్వభోగసమృద్ధిసముద్భవభూమిత్వాత్ క్షేత్రంపరమవ్యోమ,
తాదృశశరీరత్వాద్వా; యథా,
(౨) "ఆకాశశరీరంబ్రహ్మ" ఇతి. ॥తై-శీ-౬-౨॥
తథాచ శ్రీనారాయణీయే, ముక్తప్రాప్యః క్షేత్రజ్ఞతయా
విశేష్యతే, [మో- ॥
(3) "ముక్తానాన్తుగతిర్బ్రహ్మన్ క్షేత్రజ్ఞఇతి కల్ప్యతే" ఇతి. ॥భా-
తద్ధిముక్తానాంభగవదనుభవస్థానమ్,
(౪) "పరమేవ్యోమన్సోఽశ్నుతే" ॥తై-ఆ-౨-౧॥
(౫) "తేహనాకంమహిమానస్సచన్తే" ॥తై-పు-౧౮॥
(౬) "నాకపృష్ఠేవిరాజతి" ॥ ॥
(౭) "సమోదేతత్రివిష్టపే" ॥ ॥
తథా,
(౮) "అపునర్భవభూమౌరాశీర్వన్తి" ॥ ॥
(౯) "రాత్రింగఖమేతత్సుపాన్తమ్" ॥ ॥
(౧౦) "యత్పురాణమాకాశంతత్రమేస్థానంకుర్వన్నపునర్భవాయ"
[॥ ॥
(౧౧) "యద్గత్వాననివర్తన్తేతద్ధామపరమమ్మమ" ॥గీ-౮-౨౧॥
మోక్షధర్మే, [౨౦
(౧౨) "శ్రుతిప్రమాణాగమమఙ్గలైస్తు యుక్తోజరామృత్యుభయాదతీ-
తః। తతోనిమిత్తేచఫలేవినష్టే అలిఙ్గమాకాశమ లిఙ్గపషః" ॥భా-
వైష్ణవే, [మో- ॥
(౧3) "ఏకాన్తినస్సదాబ్రహ్మధ్యాయినోయోగినోహియే। తేషాంత
త్పరమంస్థానంయద్వైపశ్యన్తిసూరయః" ॥వి-పు-౧-౬-3౯॥
బ్రాహ్మే,
(౧౪) "యత్తన్నకిఞ్చిదిత్యుక్తంమహావ్యోమయదుచ్యతే" ॥బ్రాహ్మే-
ఇత్యాదిబహుశాస్త్రాత్,

భా. (౧౫) "తస్మాత్కృస్త్వత్పరన్తేజో విష్ణోరితివినిశ్చయః" ॥బ్రా- ॥
శ్రీవారాహేఅగస్త్యంప్రతిభగవాన్,
(౧౬) "పశ్యలోకమిమమ్మహ్యం యోన వేదైస్తుదృశ్యతే। త్వత్ప్రియార్థమయంలోకోదర్శితస్తేద్విజోత్తమ" ॥వారా- ॥
అగస్త్యః,
(౧౭) "భగవంస్త్వన్మయోలోకస్సర్వలోకవరోత్తమః। సర్వలోకామయాదృష్టాఃబ్రహ్మశక్రాదినామ్మునే॥ అయన్త్వపూర్వలోకోమే ప్రతిభాతితపోధన। సంపదైశ్వర్యతేజోభిః హార్త్యైరత్నమయైస్తథా॥ అద్యాపితంలోకవరంధ్యాయం స్తిష్ఠామిసువ్రత। కదాప్రేప్స్యేత్త్వసౌలోకస్సర్వలోకవరోత్తమః" ఇతి॥వరా- ॥
(౧౮) "ఇతిచిన్తాపరోఽభవమ్" ॥వరా- ॥
ఇత్యాది. ఋగ్వేదే,
(౧౯) "కార్యాణాంకారణంపూర్వం వచసాంవాచ్యముత్తమమ్। యోగినాంపరమాంసిద్ధింపరమన్తేపదంవిదుః" ఇతి. ॥ఋగ్వేదే-
ఆరణ్యపర్వణి ఆర్ష్టిషేణః, [౨-౭-శ్లో.॥
(౨౦) "యమాహుస్సర్వభూతానాం ప్రకృతేః ప్రకృతింధ్రువామ్। అనాదినిధనన్దేవం ప్రభుంనారాయణంపరమ్॥ బ్రహ్మణస్సదనాత్తస్యపరంస్థానంప్రకాశతే" ॥భా-ఆర-ప- ॥
ఇత్యాదినా తత్పదం బహుధావిశేష్య, [౨౦
(౨౧) "తత్రగత్వాపునర్నేమం లోకమాయాన్తిభారత। స్థానమేతన్మహారాజధ్రువ మక్షరమవ్యయమ్॥ ఈశ్వరస్యసదాహ్యేతత్ ప్రాణమాత్రంయుధిష్ఠిర" ఇతి. ॥భా-ఆర-ప- ॥
శ్రీహరివంశే,. వైదికపుత్రానయనే భగవాన్,
(౨౨) "బ్రహ్మతేజోమయన్దివ్యమాశ్చర్యన్దృష్టవానసి। అహంసభరతశ్రేష్ఠమత్తేజస్తత్సనాతనమ్॥ ప్రకృతిస్సామమపరావ్యక్తావ్యక్తాచభారత। తాంప్రవిశ్యభవన్తీహముక్తాభరతసత్తమ॥ సాసాఙ్ఖ్యానాఙ్గతిః పార్థ యోగినాఞ్చతపస్వినామ్। తత్పరంపరమంబహ్మసర్వంవిభజతేజగత్" ॥భా-హరి- ॥

భా. ఇత్యాది. బ్రహ్మసంహితాయామ్, తత్వక్రమముక్త్వా,

(౨౩) ''హృత్పద్మకర్ణికాన్తస్థః పురుషస్సర్వతోముఖః। సర్వజ్ఞస్స ర్వగస్సర్వస్సర్వమావృత్యతిష్ఠతి॥ తస్మాత్తుపరమంసూక్ష్మమా కాశంభాతినిర్మలమ్। శుద్ధస్ఫటికసఙ్కాశంనిర్వాణంపరమం పదమ్॥ తత్పదంప్రాప్యతత్వజ్ఞాః ముచ్యన్తేచశుభాశుభాత్। త్రిసరేణు ప్రమాణాస్తేరశ్మికోటివిభూషితాః॥ భూయస్తేనైవ జాయన్తేనలీయన్తేచతేక్వచిత్'' ॥బ్రహ్మసం- ॥

ఇత్యాదిప్రసిద్ధేః.

అస్మిన్ పరమపదేఅయోధ్యా అపరాజితాపురీ, అపరాజిత మాయతనమ్, సహస్రస్థూణాదపరికరం దివ్యాస్థానరత్నమ్, తత్రపర్యఙ్కే ''శ్రియాసనాథః''ఇత్యాద్యనన్తంముక్తభోగ్యంఛా న్దోగ్యతైత్తిరీయకాషీతకీ ప్రభృతిప్రసిద్ధమనుసన్ధేయమ్. *

నిర్వ. (౧) ''జ్ఞా-అవబోధనే''   ॥ధా-క్ర్యాదా।౧౨౮-౧౯॥

(౨) ''ఆతోఽనుపసర్గేకః''   ॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౪॥

ఇతి కః.

(౩) ''ఆతోలోపఇటిచ''   ॥౬-౪-౬౪।౧౭౬-౩॥

ఇతి క్ఙిదిటోర్విధీయమానఆల్లోపః.

(౪) ''క్షి-క్షయే''.   ॥ధా-భ్వా।౧౧౭-౧౩॥

(౫) ''క్షి-నివాసగత్యోః''   ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౧౪॥

ఇతితుదాదిర్వా.

(౬) ''సర్వధాతుభ్యష్ట్రన్''   ॥ఉణా-౪-పా।౨౭౮-౧౦॥

ఇతి ష్ట్రన్.

(౭) ''షఃప్రత్యయస్య''   ॥౧-౩-౬।౪౩-౨౯॥

ఇతి షఇత్, ఇత్యాది. టవర్గస్తవర్గజః.   [౨౫

ఇత్థముత్తరత్రాపితత్రతత్రగుణః. అనిట్. ... *

{౧౭, ౩౬౫ / ౪౮౩} ఽక్షురపవచ,॥

ఓం అక్షురాయనమః

భా. తత్రముక్తైస్సదానుభూయమానోపిమధూత్సవన్నిస్సీమగుణోన్మజ్జనేన ఉపర్యుపరి భోగ్యతయోపచీయతే, నతుక్షురతీతి—
[౭౯. ౧౮౮.]

(అక్షురః)· పచాద్యచ్. విక్రమః, సురానన్దఃఇత్యాదయోఽజన్తాః

(౧) "నిరవద్యఃపరప్రాప్తేఃనిరధిష్ఠోఽక్షురక్రమః" ఇతి·॥ ॥
శారీరకేచతుర్థాధ్యాయే †అనేనైవక్రమేణమోక్షోనిరణాయి. నచైషోఽధ్యాయః అర్వాచీనఫలవిషయఃకల్ప్యః, తత్సాధనాదివిషయాణాం పూర్వేషామపి త్రయాణామధ్యాయానాం తదుదాహృతానా ముపనిషదాం స్మృతీతిహాసాదీనాఞ్చ అర్వాచీనవిషయత్వేన బహిశ్శాస్త్రం మోక్షనిర్ణయప్రసఙ్గాత్. ఇత్థం (ముక్తానాంపరమాగతిః). ... *

నిర్వ· తత్ర, ముక్తైస్సదాఽనుభూయమానోపి నిస్సీమగుణోన్మజ్జనాదుపచీయ్యతే· నతుక్షురతీతి—
(అక్షురః).

(౧) "క్షుర-సఞ్చలనే" ॥ధా భ్వా।౧౨౧-౩౨॥
పచాద్యచ్. నఞ్ సమాసః· *నఞోనలోపః. సంహితాయామ్,
(౨) "అతోరోరప్లుతాదప్లుతే" ॥౬-౧ ౧౧౩।౧౨-౨౮॥
ఇతి రోరుత్వమ్.
(౩) "ఆద్గుణః" ॥౬-౧ ౮౭।౫-౩౫॥
(౪) "ఏఙఃపదాన్తాదతి" ॥౬-౧-౧౦౯।౭-౨౭॥

నిరు· ౧౭ సదానుభూయమానోపి నిస్సీమగుణగౌరవాత్ । ముక్తైః క్వచిన్నక్షురతీ (త్యక్షురః) పరికీర్తితః॥౧౧॥

---

† నైవమేషమోక్షో· ౩-౪.

శ్లో. ౩. ౧౮ యోగో,

ఓం యోగాయనమః.

భా. అస్యైవనిరుపాధికముక్త్యుపాయత్వమపవక్తి: —
(యోగః) - యుజ్యతేప్రాప్యతేఅనేనేతి, [౫
(౧) "అకర్తరిచకారకేసంజ్ఞాయామ్" ॥౩-౩-౧౯।౨౮-౨-౧౬॥
[౧౧౧,౧౫౬.౧౬౧.]
ఇతిఘఞ్. ఏవం అమోఘః, సర్గః ఇత్యాదీనిఘఞన్తాని సాయుజ్యస్యానన్యాపేక్షః సాక్షాద్ధేతురిత్యర్థః. ... *

నిర్వ. ఇతిపూర్వరూపమేకాదేశః.(ఏవే)త్యవధారణే.(చ)స్సముచ్చయే. ఏవమన్యత్రాపిద్రష్టవ్యం. సంహితాయామ్, సోరుత్వే,
(౫) "భోభగోఅఘోఅపూర్వస్యయోఽశి" ॥౮-౩-౧౭।౧౩-౪॥
ఇతి రోర్యత్వమ్. అవసానికేవిసర్గే తతఃసంహితాయాన్తు,
(౬) "రోరి" ॥౮-౩ ౧౪।౧౩-౨౪॥
ఇతిసముదాయాశ్రయస్యతస్యానల్విధిత్వేన [౧౫
(౭) "స్థానివదాదేశః" ॥౧-౧-౫౬।౪ ౨౩॥
ఇతి స్థానివత్త్వాద్వా,
(౮) "లోపశ్శాకల్యస్య" ॥౮-౩-౧౯।౫-౨౯॥
ఇతిపాక్షికోయలోపః. తస్యాసిద్ధత్వాన్నస్వరసన్ధిః. ఏవన్తత్ర తత్రాప్యూహ్యమ్. ... ... *
స్వస్యైవనిరుపాధికముక్త్యుపాయత్వాత్, యుజ్యతే- ప్రాప్యతే అనేనచేతనఇతి—
(యోగః).
(౯) "యుజిర్-యోగే" ॥ధా-రుధా।౧౨౭-౨౮॥
(౧౦) "అకర్తరిచకారకేసంజ్ఞాయామ్" ॥౩-౩-౧౯।౨౮-౨ ౧౬॥

నిరు. ౧౮ ఉక్తంహిముక్తప్రాప్యత్వమథోపాయత్వముచ్యతే । సాక్షాన్మోక్షైకహేతుత్వాత్ (యోగ) ఇత్యభిధీయతే॥౧౨॥

౧౯ యోగవిదాంనేతా,

ఓం యోగవిదాంనేత్రేనమః.

భా. (౧) "ఏషహ్యేవానన్దయాతి" ||తై-ఆ ౨-౭-౧||
(౨) "తద్ధేతువ్యపదేశాచ్చ" ||బ్ర-సూ-౧-౧-౧౫||
(3) "అహన్త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి" ||గీ-౧౮-౬౬||
ఇతి వ్యవహితోపాయనిష్ఠానామపి—
(యోగవిదాంనేతా),
నయతేస్తృచ్,
[33. ౪3,౯౫౧.] [హారకః.
భర్తా, ధాతా ఇత్యాదయోపి తృజన్తాః. ఫలపర్యన్తనిర్వా
(౪) "తేషామేవానుకమ్పార్థమ్" ||గీ-౧౦.౧౧||
(౫) "తేషామహంసముద్ధర్తా" ||గీ-౧౨-౭||

నిర్వ. ఇతి కరణేఘుఞ్. నచల్యుటాబాధః, బాహుళకాత్. యద్వా,
(౧౧) "కరణాధికరణయోశ్చ" ||3-3-౧౧౭|౨౮౮-౨||
ఇత్యనువృత్తౌ,
(౧౨) "హలశ్చ" ||3-3-౧౨౧|౨౮౮-౧౪||
ఇతి ఘుఞ్. గుణః.
(౧3) "చజోఃకుఘిణ్ణ్యతోః" ||౭-3-౫౨|౨౪౦-3౪||
ఇతి ఘితికుత్వేన జస్య గః. ... ... *
వ్యవహితోపాయనిష్ఠానామపియోగవిదామ్; నేతా-ఫలపర్యన్త
నిర్వాహక ఇతి—
(యోగవిదాంనేతా)
(౧) "ణీఞ్-ప్రాపణే". ||ధా-భ్వా|౧౨౨-౧౯||
(౨) "ణోనః" ||౬-౧-౬౫|౧౫౮-౨౮||
ఇతి ణస్యనః,

నిరు. ౧౯ ఉపాయభక్తినిష్ఠాయే తేచయోగవిదస్స్మృతాః। తేషాఞ్చ
ఫలపర్యన్తంనేతానిర్వాహకశ్చయః||౧౪||

౨౦ ప్రధానపురుషేశ్వరః।

ఓం ప్రధానపురుషేశ్వరాయనమః.

భా. (౬) "సంసారపారంపరమీప్సమానై రారాధనీయోహరి రేక ఏవ" [॥ ॥

(౭) "పరామృతాత్పరిముచ్యన్తిసర్వే" ॥ము-ఉ-౩-౨-౬॥

(౮) "జుష్టస్తతస్తేనామృతత్వమేతి" ఇతి ॥శ్వే-ఉ-౧-౬॥ ... *

ఇదమేవోపపాద్యతే.

(ప్రధానపురుషేశ్వరః),- ప్రధానస్య - బన్ధహేతోః, పురుషా

నిర్వ. (౩) "ణ్వుల్ తృచౌ" ॥౩-౧-౧౩౩।౨౮౩-౮॥

ఇతి తృచ్. అనిట్. గుణః. సౌ,

(౪) "ఋదుశనస్పురుదంసోఽనేహసాఞ్చ" ॥౭-౧-౯౪।౨౧-౩౨॥

ఇత్యనఙ్.

(౫) "అప్తృన్తృచ్ స్వసృనప్తృనేష్టృత్వష్టృక్షత్తృహోతృ పోతృప్రశాస్తౄణామ్" ॥౬-౪-౧౧।౨౧-౩౩॥

ఇత్యుపధాదీర్ఘ ఇత్యాది.

(౬) "విద-జ్ఞానే" ॥ధా-అదా।౧౨౪-౬॥

(౭) "సత్సూద్విషద్రుహదుహయుజవిదభిదచ్ఛిదజనీరాజాముప సర్గేపిక్విప్" ॥౩-౨ ౬౧।౨౪౯-౧౭॥

ఇతివా; అస్యప్రపఞ్చార్థత్వాత్, [౨౦

(౮) "క్విప్ చ" ॥౩-౨-౭౬।౨౪౯-౩౦॥

ఇతివాక్విప్. యోగశబ్దోవ్యుత్పాదితః.ఇహాపరమచేతనఃకర్మేతి విశేషః.తతఃఆమ్.సంహితాయామనుస్వారేపాక్షికఃపరసవర్ణః.*

ఇదమేవోపపాద్యతే.ప్రధానస్య-బన్ధహేతోఃప్రకృతేః,పురుషాణా ఞ్చ-బధ్యమానానాంజీవానామ్। ఈశ్వరః-సర్వథానియామకఇతి—

(ప్రధానపురుషేశ్వరః).

నిరు. ౨౦ బన్ధహేతోఃప్రధానస్య బధ్యమానన్నృణాఞ్చయః। నియామకస్సర్వదాసః (ప్రధానపురుషేశ్వరః) ॥౧౫॥

14-1-86.

భా. ణాశ్చబద్ధ్యమానానాం, సర్వధానియామకః
(౧) "స్థేశభాస" ॥3-౨-౧౭౫।౨౫౯-౧౪॥
[౪౨౮]
ఇత్యాదినావరచ్. ఏవం స్థావరః; యథా [౫
(౨) "సంయుక్తమేతత్క్షరమక్షరఞ్చ వ్యక్తావ్యక్తంభరతే విశ్వమీశః। అనీశశ్చాత్మాబధ్యతే భోక్తృభావాత్ జ్ఞాత్వాదేవమ్ముచ్యతేసర్వపాశైః" ॥శ్వే-ఉ-౧-౮॥
(3) "ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిర్గుణేశః" ॥శ్వే-ఉ-౬-౧౬॥
(౪) "క్షరాత్మనావీశతేదేవఏకః" ఇతి. ॥శ్వే-ఉ-౧-౧౦॥
ఏవమ్, ఈశ్వరోహిస్వమాయయాజీవానపరాధ్యతోబధ్నన్, ప్రపద్యమానాంశ్చముఞ్చన్ క్రీడితుంప్రభవతి.
(౫) "ఈశ్వరస్సర్వభూతానామ్" ॥యాజ్ఞికోప-నారా-అను-౨౧॥
(౬) "దైవీహ్యేషాగుణమయీ" ॥గీ-౭-౧౪॥
(౭) "దైవీదేవస్యక్రీడతః" ॥ ॥
(౮) "క్రీడనకమ్" ॥ ॥
(౯) "సంసారమోక్షస్థితిబన్ధహేతుః" ॥ ॥

నిర్వ. (౧) "ఈశ ఐశ్వర్యే" ॥ధా-అదా।౧౨3-౨3॥
(౨) "ఆక్వేస్తచ్ఛీలతద్ధర్మతత్సాధుకారిషు"॥3-౨-౧3౪।౨౫౭-౧౫॥
ఇత్యధికారే, [౨౦
(3) "స్థేశభాసపిసకసోవరచ్" ॥3-౨-౧౭౫।౨౫౯-౧౪॥
ఇతి తాచ్ఛీల్యే వరచ్.
(౪) "నేడ్వశి" ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥
ఇతి నేట్.
(౫) "పుర-అగ్రగమనే" ॥ధా-తుదా।౧౨౬-3౧॥
(౬) "పురఃకుషన్" ॥ఉణా-౪-పా।౨౭౫-౨౯॥
ఇతి కుషన్. కిత్వాదగుణః.

౨౧ నారసింహవపుః,

ఓం నారసింహవపుషేనమః.

భా. శ్రీవిష్ణుతత్త్వే,

(౧౦) ''తతస్తాయాస్తుమాయాయాః తత్ప్రసాదం వినా క్వచిత్।
నాస్తినిస్తారనే హేతుః సంతీషైవ్యేతత్ప్రభాషితమ్'' ఇతి.

[॥ వి త- ॥

(౧౧) '' పరాభిధ్యానాత్తుతిరోహితం తతోహ్యస్యబన్ధవిపర్యయౌ''

[॥ బ్ర-సూ_3-౨-౪॥

(౧౨) ''దేహయోగాద్వాసోపి'' ॥బ్ర-సూ-3-౨-౫॥

ఇతిచసూత్రే తాచ్ఛీల్యవిషయేణవరచా తత్త్వత్రయభేదః
ఈశ్వరేశితవ్యభావశ్చ అనౌపాధికోజ్ఞాప్యతే· ... *
స్వభక్త్యన్తరాయనివారణమపి ప్రదర్శయతి;
(నారసింహవపుః) - భక్తభయాపహతదపేక్షాసమక్షణప్రతి
పన్న యథాకామదివ్యమహానృసింహసంహననః ... *

నిర్వ·(౭)''డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః''॥ధా జు హో।౧౨౪-౧౮॥

ప్రపూర్వః·

(౮) ''కరణాధికరణయోశ్చ'' ॥3-3-౧౧౭।౨౮౮-౨॥

ఇతి ల్యుట్· లఇత్.

(౯) ''యువోరనాకౌ'' ॥౭-౧-౧।౧౦౨·౧౨॥

ఇతియోరనః. దీర్ఘః. సంహితాయాం *అద్గుణః ... *
స్వభక్త్యన్తరాయ నివారణమపిప్రదర్శ్యతే. నారసింహం-
నరసింహసమ్బన్ధి, వపుః - శరీరమ్, అస్యేతి —

(నారసింహవపుః.)

(౧) '' డువప్·బీజసన్తానే'' ॥ధా-భ్వా।౧౨3·౧3॥

నిరు. ౨౧ నరవత్సింహవద్రూపంయో బిభర్త్యభయప్రదమ్ । యథా
కామస్తుభక్తానాం (నారసింహ్మవపు) శ్చసః॥౧౬॥

నిర్వ. (౨) „జనేరుసిః” ॥ఉణా-౨-పా।౨౬౯-౧౯॥
ఇతి వర్తమానే,

(౩) “అర్తిపృవపియజితనిధనితపిభ్యోనిత్” ॥ఉణా-౨పా।౨౬౯-౧౯॥
ఇత్యుసినిత్· నిత్వాత్, [౫

(౪) “ఞ్నిత్యాదిర్నిత్యమ్” ॥౬-౧-౧౯౭।౩౧౪౪॥
ఇత్యాద్యుదాత్తత్వమ్.

(౫) “షిచ-క్షరణే” ॥ధా- ॥

(౬) “ధాత్వాదేష్షస్సః” ॥౬-౧-౬౪।౧౫౭-౭॥
ఇతి షస్యసః. సిచేస్సంజ్ఞాయామ్, [౧౦

(౭) “హనుమాకశ్చ” ॥ ॥
ఇతి కః. కిత్వాన్నగుణః. హ్యూన్తాదేశః. నుమ్చ,

(౮) “మిదచోఽన్త్యాత్పరః” ॥౧-౧-౪౭।౪-౫॥
ఇతిమిత్వాదన్త్యాదచఃపరః· నుమాచానుస్వారోలక్ష్యతే.

(౯) “రిజ్-క్షయే” ॥ధా- ॥

(౧౦) “అన్యేష్వపిదృశ్యతే” ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౭॥
ఇత్యపిశబ్దాత్ సర్వోపాధివ్యభిచారార్థాత్ డః.డిత్వాట్టిలోపః·
నఞో నశబ్దస్యవా సమాసః· పూర్వత్ర,

(౧౧) “నభ్రాణ్నపాన్నవేదానాసత్యానముచినకుల నఖ నపుంసక
నక్షత్ర నక్ర నాకేషు ప్రకృత్యా” ॥౬-౩-౭౫।౬౭ ౧౩॥
ఇత్యస్యోపలక్షణత్వాన్నలోపాభావః· అపరత్రతు, నయత్నః
అప్రాప్తేః· ద్వన్ద్వః· తతః,

(౧౨) “తస్యేదమ్” ॥౪-౩-౧౨౦।౧౧౫-౧౩॥
ఇత్యణ్.

(౧౩) „తద్ధితేష్వచామాదేః” ॥౭-౨-౧౧౭।౯౧-౨౬॥
ఇత్యాదివృద్ధిః.

(౧౪) “యస్య” • ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
ఇతిలోపః తతః, బహువ్రీహిరిత్యాది· ... *

{౨౨, ౧౮౦ / ౨౨౨} శ్రీమాన్,

ఓం శ్రీమతేనమః.

భా. అతః పరస్పరదుర్ఘటాపూర్వవికృతరూప పరిగ్రహాదపి (శ్రీమాన్) - సౌన్దర్యలావణ్యాదిభి రతిమనోహరదివ్యరూపః. తత్ర,నృసింహత్వయోస్సుఘటితత్వంపశ్యతాం¶శుద్ధమదన్యన్నృమాత్రంసింహమాత్రంవా దృష్ట్వాజుగుప్సాజాయేతాపి,తాదృగ్రూపపరిగ్రహమాత్రేణైవహి జగత్త్రాతమ్;

(౧) “దంష్ట్రాకరాళంసురభీతినాశనం కృత్వావపుర్దివ్యనృసింహరూపిణా। త్రాతంజగద్యేన” ఇతి. ॥ ॥*

నిర్వ. వికృతరూపపరిగ్రహేపిదివ్యరూపతయా, శ్రీః-లక్ష్మీరస్యాస్తి, (శ్రీమాన్). [అస్మిన్నేతి—

(౧) “శ్రీఞ్-సేవాయామ్” ॥ధా-భ్వా|౧౨౨-౧౭॥

(౨) “క్విబ్వచిప్రచ్ఛ్యాయతస్తుకటప్రుజు శ్రీణాందీర్ఘోఽసంప్రసారణఞ్చ” ॥౩-౨-౧౭౮|౨౫౯-౨౩॥

ఇతిక్విపిదీర్ఘేచనిష్పన్నాత్ శ్రీశబ్దాత్,

(౩) “తదస్యాస్త్యస్మిన్ మతుప్” ॥౫-౨-౯౪|౧౩౪-౧౯॥

ఇతి మతుప్.

(౪) “అత్వసన్తస్యచాధాతోః” ॥౬-౪-౧౪|౩౬-౧౩॥

ఇత్యత్వన్తత్వాత్, అసంబుద్ధౌ సౌ ఉపధాదీర్ఘః. [౨౦

(౫) “ఉగిదచాంసర్వనామస్థానేఽధాతోః” ॥౭-౧-౭౦|౩౦-౧౩॥

ఇతి నుమ్.

(౬) “సంయోగాన్తస్యలోపః” ॥౮ ౨-౨౩|౪-౩౨॥

ఇతితలోపః.తస్యాసిద్ధత్వాత్ నలోపోన. నామ్నోఽస్సంహితాయామ్,

(౭) “స్తోశ్చునాశ్చుః” ॥౮-౪-౪౦|౯-౧౨॥

ఇతి శ్చుత్వేన సస్య శః. ... ... *

నిరు. ౨౨ విరుద్ధాకారవత్త్వేపి (శ్రీమాన్) సర్వమనోహరః।

¶ శుద్ధమన్యన్నృమాత్రం-౧-౮.

{ ౨3 / ౬౫౪ } కేశవః, ౨౪ పురుషోత్తమః,॥

ఓం కేశవాయనమః, ఓం పురుషోత్తమాయనమః

భా· ఏవంవిధైశ్వర్యసౌన్దర్యైకాన్తలక్షణాన్యుపలక్షయతి;
(కేశవః)· ప్రశస్తస్నిగ్ధ నీలకుటిలకున్తళః. [౫
(౧) „కేశాద్వోఽన్యతరస్యామ్" ॥౫-౨-౧౦౯।౧3౫-3౦॥
ఇతి ప్రశంసాయాంవః· ... ... *
సాలక్షణ్యప్రసక్త్యా పరమంవైలక్షణ్యమాహ;
(పురుషోత్తమః)·పురుషేభ్యఃఉత్కృష్టతమః· (పురుష)శబ్దేన
చేతనవాచినా· అచేతయమానావ్యక్తావ్యక్తరూపాప్రకృతిః
వ్యావర్త్యతే. (ఉత్) ఇత్యుత్కృష్టవాచితయాబద్ధాః· సామ

నిర్వ. ఏవంవిధ సౌన్దర్యైశ్వర్యోపలక్షకాలక్ష్యన్తే. తత్రసౌన్దర్యో
పలక్షకాః ప్రశస్తాఃకేశాఃఅస్యసన్తిఅస్మిన్నేతి—
(కేశవః).
(౧) „క్లిశ-ఉపతాపే" ॥ధా-ది।౧౨౫-॥
(౨) „క్లిశూ-విబాధనే" వా. ॥ధా క్ర్యా-।౧౨౮-౨3॥
(3) „క్లిశేరన్లలోపశ్చ" ॥ఉణా ౫।౨౮౦-౧౭॥
ఇతిఅన్, లలోపశ్చ· లఘూపధగుణః·
ఇత్థంపరినిష్ఠితాత్ కేశశబ్దాత్,
(౪) „కేశాద్వోఽన్యతరస్యామ్" ॥౫-౨-౧౦౯।౧3౫-3౦॥
ఇతిమత్వర్థేప్రశంసాయాంవః. ... ... *
అథ, ఐశ్వర్యసూచకం ప్రకృతిబద్ధముక్తనిత్య వైలక్షణ్యంవివి
చ్యతే. పురుషేషు, తేభ్యోవా,ఉత్తమః-ఉత్కృష్టతమఇతి—
(పురుషోత్తమః)· ఉచ్ఛబ్దాదుత్కృష్టవాచినః,

నిరు. ౨3 ప్రశస్తనీలకేశత్వాత్ (కేశవః) పరికీర్తితః॥ ౧౭॥ [౨౫
౨౪ బద్ధాదిపురుషేభ్యోయోహ్యుత్కృష్టః (పురుషోత్తమః)।

భా. ర్ధ్యపా౹ప్తేనతరపాముక్తాః. (తమ) పా ¶ నిత్యముక్తాస్సూర యోఽనన్తవైనతేయాదయః ఇదఞ్చ తేభ్యోవైలక్షణ్యంఅవద్య ప్రతిభటతయా వ్యాపనభరణాద్యుపకారైః స్వామ్యేనచ స్వభావతపవోత్కర్షాత్. ఇదంహి బహుభిస్తాత్పర్యలిఙ్గైః[౫ పరమంగుహ్యాగీయత,

(౧) "ద్వావిమౌపురుషౌలోకే" ॥గీ-౧౫-౧౬॥

ఇత్యత్ర

(౨) "భూమిరాపోఽనలోవాయుః" ॥గీ_౭_౪॥

(౩) "యోమామజమనాదిఞ్చ" ॥గీ-౧౦-౩॥

(౪) "అవికారాయశుద్ధాయ" ॥సహస్రనామ్ని- ॥

(౫) "పరగపరాణాంపరమః" ॥వి-పు-౧-౨-౧౦॥

ఇత్యాదిబహ్వాదమ్పగంద్రష్టవ్యమ్.అత్రాపిభోక్తృభోగ్యనియన్తౄణామత్యన్తభేదస్సఎష్టః; అతఃబ్రహ్మపరిణామపక్షశ్చప్రతిక్షిప్తః, బ్రహ్మణస్సర్వవికారస్య†బ్రహ్మసంసారస్యేశ్వరాతిరిక్తబ్రహ్మసద్భావస్యావ్యక్త ముక్తేశ్వరాణాం బ్రహ్మణి ప్రళయోత్పాదయోశ్చాభ్యుపగమోహి యథోక్తపురుషోత్త మత్వేన సర్వేణ వేదసిద్ధాన్తే నచ విరుద్ధ్యతే. ... *

నిర్వ. (౧) "అతిశాయనేతమబిష్ఠనా" ॥౫_౩_౫౫।౧౪౦౯॥

ఇత్యాతిశాయనికస్తమప్. [౨౦

(౨) "ఖరిచ" ॥౭-౪-౫౫।౯-౩౩॥

ఇతిచర్త్వమ్. దస్యతః. వృత్త్యాదితోహిపురుషశబ్దః. సంహితాయామ్,

(౩) " అద్గుణః". ॥౬-౧-౭౭।౫-౩౫॥

భాష్యప్రయుక్తనాగోత్తమాదివత్ సమాసః. ... *

¶ నిత్యాస్సూరయో-౭-౫.   † బ్రహ్మసంసారస్య-౫-౬-న.

శ్లో॥ ౪॥ ౨౫ సర్వ,

ఓం సర్వస్మైనమః.

భా. ఏవంసర్వనిర్వ్యపేక్షోప్యనుపేక్షమాణః సర్వం స్వరూపస్థిత్యాదిభిఃస్వనిర్వాహ్యతయాశరీరమివాత్మాఽనుసన్ధత్తే; అతః (సర్వః) సర్తేః,

(౧) "ఇణ్ శీభ్యాంవన్" ॥ఉణా-౧-పా।౨౬౫-౨౩॥

(౨) "సర్వనిఘృష్వ" ॥ఉణా-౧-పా।౨౬౫-౨౪॥

ఇత్యాదినా, సరత్యవయవానిత్యర్థేవన్ప్రత్యయః. సర్తిఃగత్యర్థత్వాదత్రబుద్ధ్యర్థః. [౧౦

(౩) "అసతశ్చసతశ్చైవసర్వస్య ప్రభవాప్యయః । సర్వస్యచసదాజ్ఞానాత్ సర్వమేనంప్రచక్షతే" ॥భా-ఉ-౭౦-౧౩॥

ఇతి నిర్వచనాత్. ఈదృశీవ్యాప్తిరేవ సర్వసామానాధికరణ్యనిబన్ధనముక్తమ్,

(౪) "యేనసర్వమిదంప్రోతమ్" ॥తై-నా-౬-౫౦॥

ఇత్యారభ్య,

(౫) "సవైసర్వమిదమ్" ॥తై నా-౬-౫౦॥

ఇతిశ్రుతేః;

(౬) "సర్వంసమాప్నోషితతోఽసిసర్వః"ఇతిచ* ॥ ॥

నిర్వ. ఏవంసర్వనిర్వ్యపేక్షోపి అనుపేక్షమాణః స్వనిర్వాహ్యతయాశరీరమివాత్మా అవయవాన్ సరతి-గచ్ఛతిఅనుసన్ధత్తేఇతి (సర్వః).

(౧) "సృ-గతౌ" ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౬॥

(౨) "సర్వేగత్యర్థాఃజ్ఞానార్థాః" ఇతి, అత్రాయంబుద్ధ్యర్థః

(౩) "శీఙిణ్సృకృగాస్యాశ్యాదృభ్యోవన్"॥ఉణా-౧।౨౬౫-౩౪॥

ఇతివన్. అనిట్. గుణఃరపరః ... ... *

నిరు. ౨౫ చరాచరశరీరేషు వ్యాప్తిమాన్ (సర్వ) ఈరితః॥ ౧౭॥

౨౬ శ్శర్వ, {౨౭ / ౬౦౭} శ్శివస్,

ఓం శర్వాయ నమః. ఓం శివాయనమః

భా. స్వశరీరభూతానా మశుభమపశృణాతీతి—
(శర్వః). [౫
పూర్వవత్ వన్. ... ... *
శుభావహశ్చ,
(శివః);
శీఙశ్శుభార్థత్వాత్.

(౧) "సర్వనిఘృష్వరిష్వలష్వశివ" ॥ఉణా-౧-పా।౨౬౫-౨౪॥
ఇత్యాదినావన్ప్రత్యయః, హ్రస్వత్వమ్, గుణాభావశ్చనిపాత్యతే; యథా,

నిర్వ. స్వశరీరభూతానామశుభం శృణాతి-హినస్తీతి—
(శర్వః).

(౧) "శౄ-హింసాయామ్" ॥ధా-క్ర్యా।౧౨౮-౧౩॥
పూర్వవత్, పూర్వోక్తసూత్రేణ వనాది.

(౨) "నేడ్వశి" ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥
ఇతి నేన్. నామ్నో స్సంహితాయాంసస్వరుత్వే, ఖరి, విసర్గస్య,

(౩) "వాశరి" ॥౮-౩-౩౬।౧౧-౨౬॥
ఇతిపాక్షికో విసర్గః. తదభావే, *విసర్జనీయస్యసః. శ్చుత్వమ్.
ఏవమన్యత్రాప్యీదృశే ప్రదేశేఽవధేయమ్. ... *
తేషాంశుభావహతయా శేరతేఽస్మిన్నితి—
(శివః).

(౪) "శీఙ్-స్వప్నే." ॥ధా-అదా।౧౨౩-౨౮॥
ధాతూనామనేకార్థతయా, శీఙత్రశుభార్థః. తద్భిజశ్చ, [౨౫

నిఘ. ౨౬ స్వశరీరజగద్దుఃఖం (శర్వ) స్సన్యస్య చ్ఛృణాతియః।
౨౭ శుభావహత్వాత్ భక్తానాం (శివ) ఇత్యభిధీయతే॥౧౯॥

22-1-86.

{ ౨౮ / ౪౨౯ } స్థాణుర్,

ఓం స్థాణవేనమః.

భా. (౨) "శాశ్వతంశివమచ్యుతమ్" ॥తై-నా-౬-౧౧॥
(౩) "స్మృతేసకలకల్యాణభాజనమ్" ॥వి-ధ- ॥
(౪) "మఙ్గళంభగవాన్విష్ణుః" ॥ ॥
(౫) "మఙ్గళాయతనంహరిః" ॥ ॥
(౬) "మఙ్గళానాఞ్చమఙ్గళమ్" ॥భార-అను-౧౪౯-౧౦॥
(౭) "మఙ్గళ్యమ్మఙ్గళంవిష్ణుమ్" ¶ ఇత్యాదినా....॥ ॥*
తత్రచ [౧౦
(స్థాణుః). తిష్ఠతేః,
(౧) "స్థోణుః" ॥ఉణా_౩।౨౭౦-౩౧॥

నిర్వ. (౫) "ఖుర్ద-ఖుర్ద-గుర్ద-గుద-క్రీడాయామేవ" ॥ధా-భ్వా।౧౧౫-
ఇత్యేవకారకరణ మిత్యాద్యవధేయమ్. [౨౪॥
(౬) "సర్వ నిఘృష్వ రిష్వ లిష్వ శివపద్వ ప్రహ్వేష్వా అతన్త్రే" [॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨౪॥
ఇతివన్, ధాతోర్హ్రస్వః, గుణాభావశ్చ,నిపాత్యతే. హ్రస్వ విధిసామర్థ్యాదేవవా నగుణః. లాఘవానాదరేణ కృతేవా గుణే హ్రస్వోనిపాత్యః; యతః తదానీమేవహ్రస్వాదేశ ఇతి ఏకార ఇకారపవహి భవతి. [౨౦
(౭) "నేడ్వశి" ॥౭-౨౮।౨౪౯-౨౭॥
ఇతినేట్. ... ... *
తత్రచ, దృఢానుగ్రహస్తిష్ఠతీతి—
(స్థాణుః).

నిరు. ౨౮ సంశమయ్యాశివంసర్వంవిశాన్త్యాపి శివంబహు।
స్వయంనవిశామ్యతియః స (స్థాణుః) పరికీర్తితః॥౨౦॥

¶ ఇతి-౧-౮-౯.

భా. ఇతిణుః; దృఢానుగ్రహాఇతిభావః. నహిభగవతస్సర్వః, ప్రాయశ్చిత్తాదిసామాన్యధర్మవత్, ఉపాత్తదురితక్షేపేణ, కారీరి, చిత్రా, దర్శపూర్ణమాసాదివత్, దేవతాన్తరవద్వా, కామ్యమానైకకామ ప్రదానేనవాఽన్యేణోపిరమతి; ప్రబలైర్వాఽన్తరాయైః ప్రతిబధ్యేత హీయేత అపహ్రియేతవా! కిన్తు అశేషమశివంసంశమయ్య, అఖిలమభిలషితఞ్చ బహుముఖంవిశ్రాణ్యాపి, నజాతుచిత్ విశ్రాణ్యతి; యథా

(౨) "ఏకోబహూనాంయోవిదధాతికామాన్" ॥శ్వే-ఉ ౬-౧౩॥

(౩) "ఏతద్ధ్యేవాక్షరంజ్ఞాత్వా యోయదిచ్ఛతి తస్యతత్" ॥ ॥

(౪) "తస్మిన్ప్రసన్నేకిమిహాస్త్యలభ్యమ్" ॥ ॥

(౫) "సకలఫలప్రదోహివిష్ణుః" ॥ ॥

(౬) "రత్నపర్వతమారుహ్య యథారత్నన్నరోమునే । సత్వానురూపమాదత్తే తథాకృష్ణాన్మనోరథాన్" ॥వి-ధ-౭-౩॥

(౭) "భౌమంమనోరథంస్వర్గం స్వర్గివన్ద్యఞ్చయత్పదమ్।ప్రాప్నోత్యారాధితేవిష్ణౌముక్తిమప్యతిదుర్లభామ్" ॥వి-పు-౩-౮-౬॥

(౮) "యద్దుర్లభంయదప్రాప్యంమనసోయదగోచరమ్ । తదప్యప్రార్థితన్ధ్యాతో దదాతిమధుసూదనః" ఇతి...॥ ॥*

సర్వ· (౮) "త్రా-గతినివృత్తౌ" ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౪॥
షస్సః టవర్గః తవర్గజః·

(౯) "స్థోణుః" ॥ఉణా-౩।౨౭౦-౩౧॥
ఇతి ణుః· అనిట్. సంహితాయామ్,

(౧౦) "ఖర్పరేశరివా విసర్గలోపోవక్తవ్యః" ॥౮-౩-౩౬।౧౧-౨౮॥
ఇతి వా విసర్గలోపః. పక్షే [౨౫

(౧౧) "వాశరి" ॥౮-౩-౩౬।౧౧-౨౬॥
ఇతిపాక్షికోవిసర్గస్యైవవిసర్గః. తదభావేచ,

(౧౨) "విసర్జనీయస్యసః" ॥౮-౩-౩౪।౧౦-౨౮॥
ఇత్థముత్తరత్రాప్యేతాదృశే ప్రదేశేఽవధాతవ్యమ్· ... *

౨౯ భూతాది,

ఓం భూతాదయేనమః.

భా. అపిచ, స్పృహణీయతమత్వాత్ భూతైరుపాదీయతేఇతి—
(భూతాదిః).

(౧) "ఉపసర్గేఘోఃకిః" ॥౩-౩ ౯౨।౨౭౬-౧౦॥
[౧౦౦ - ౩౦]

ఏవం సర్వాదిః, నిధిః ఇత్యాదయః. [౪-౨౨॥

(౨) "కింప్రజయాకరిష్యామోయేషాన్నోయమాత్మా." ॥బృ-ఉ-౬-
ఉపబృంహ్యతేచ,

(౩) "ఏతేవయంసర్వసమృద్ధకామా యేషామయన్నోభవితా ప్ర
శాస్తా" ॥ ॥

ఇత్యాదిభిః. ... ... *

నిర్వ. అపిచ, స్పృహణీయతమత్వాత్ భూతైరాదీయతే - ఉపా
దీయతేఇతి—
(భూతాదిః).

(౧) "డుదాఞ్ - దానే." ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౭॥
ఆఙ్పూర్వః.

(౨) "దాధాఘ్వదాప్" ॥౧-౧-౨౦।౧౭౬-౧౬॥
ఇతి ఘుసంజ్ఞాయామ్;

(౩) "ఉపసర్గేఘోఃకిః" ॥౩ ౩-౯౨।౨౭౬-౧౦॥
ఇతి కిః. *ఆతోలోపః.
భూతశబ్దోపపదత్వాదితః సంహితాయాం సవర్ణదీర్ఘః... *

నిరు. ౨౯ భూతైర్యాగపాపిణిభిర్నిత్యంస్పృహణీయతమత్వ
తః।ఉపాదానాద్ధి (భూతాది) రుచ్యతేసుందరాకృతిః॥ ౨౧॥

౩౦ నిధిరవ్యయః।,

ఓం అవ్యయాయనిధయేనమః.

భా. అతః,
(నిధిరవ్యయః); మహాలోభేనాపద్ధనవ న్నిధేయత్వాత్. [౫
యథాచ,
(౧) ,,తద్యథాహిరణ్యనిధిన్నిహితమ్" ఇత్యాది. ॥ఛా ఉ-౮-౩-౨॥
సర్వదాసర్వధోప జీవ్యమానత్వేపికలయాపి అనుపక్షయాత్ (అవ్యయః); నిధివిశేషణమేతత్, నస్వతన్త్రన్నామ; అన్యథా (అవ్యయః, పురుషః) ఇతి పౌనరుక్త్యాత్. ... *

నిర్వ. అతః, అవ్యయః - సర్వదోపజీవ్యమానత్వేఽపి అనుపక్షీణః, ఆపద్ధనవత్, నిధేయతయానిధీయతఇతినిధిః, ఇతి—
(నిధిరవ్యయః). సవిశేషణమేకన్నామ.
(౧) ,,డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః." ॥ధా-జు।౧౨ర-౧౮॥
నిపూర్వః. ప్రాగ్వత్ కిప్రత్యయాది. విశేషణేతు, [౧౫
(౨) ,,ఇణ్-గతౌ." ॥ధా-అదా।౧౨ర-౨॥
విపూర్వః.
(౩) ,,ఏరచ్" ॥౩-౩-౫౬।౨౮ర-౧౬॥
ఇతిభావేఅచ్. అన్యత్పూర్వోక్తమేవ. ... *
ఏవంనిహి తస్యాప్యాత్మనః తత్సంశ్లేషత్వరయా అర్థిభ్యః ప్రకాశనాయ, సం - సమన్తాత్, తత్రతత్రదేశకాలాదిషు, భవః- మత్స్యకూర్మాదిరూపైరభీక్ష్ణమావిర్భావోఽస్యేతి—

నిరు. ౩౦ యస్సదాపద్ధనమివనిధేయత్వాన్నిధిస్స్మృతః।సదోపభుజ్యమానోపికలయాప్యనుపక్షయాత్ ॥౨౨॥అవ్యయస్స్యన్నిధేరేతద్విశేషణముదాహృతమ్।అతో(ఽవ్యయానిధి)రితిహ్యేకనామప్రకీర్తితమ్॥౨౩

౩౧ సంభవో,

ఓం సంభవాయనమః.

భా. ఏవన్నిహితమప్యాత్మానం తత్సంశ్లేషత్వరయా అర్థిభ్యఃప్రకాశయన్; [౫

(సమ్భవః); సమన్తాత్ భవో యస్యేతి, తత్రతత్ర సర్వదేశకాలాదిషు మత్స్య, కూర్మ, వరాహ,నృసింహ,వామన,రామ, కృష్ణాదిభిఃరూపైః ఏకైకంపునరుత్తై రసఙ్ఖ్యైర్యై రభీక్ష్ణమావిర్భవతీత్యర్థః. యథా,

(౧) "బహుధావిజాయతే" ॥పు-సూ-౨౧॥

(౨) "బహూనిమేవ్యతీతాని" ॥గీ-౪-౫॥

(౩) "యదాయదాహిధర్మస్య" ॥గీ-౪-౭॥

ఇత్యాది ... ... *

ఏవంసమ్భూయానిష్టనివారణాదినాఉజ్జీవయతీతి—

నిర్వ. (సంభవః). [౧౫

(౧) "భూ - సత్తాయామ్" ॥ధా-భ్వా౧౧౫-౧౮॥

(౨) "భావే" ॥౩-౩-౧౮।౨౮౨-౮॥

(౩) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౬॥

ఇత్యనువృత్తౌ,

(౪) "ఋదోరప్" ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪-౧౭॥

ఇతీహభావేఅప్. గుణావాదేశౌ. సంపూర్వో బహువ్రీహిః*

ఏవం సంభూయానిష్టనివారణాదినా తాన్ భావయతిఉజ్జీవయతీతి—

నిరు. ౩౧ నిధివజ్జాతిగూఢోపిరామకృష్ణాదిభేదతః । సమన్తాద్బహుధాజాత (స్సమ్భవః) పరికీర్తితః॥౨౪॥ [౨౫

౩౨ భావనో, ౩౩ భర్తా, ౩౪ ప్రభవః,

ఓం భావనాయనమః. ఓం భర్త్రేనమః. ఓం ప్రభవాయనమః.

భా. (భావనః); యథా,

(౧) "పరిత్రాణాయసాధూనామ్" ॥గీ-౪-౮॥

ఇత్యాది. ... ... *

కిఞ్చ, తానాత్మ ¶ దానేన తచ్ఛీలః పుష్ణాతీతి—

(భర్తా). ... ... *

అయమస్యభవఃప్రకృష్టఇతి—

(ప్రభవః). ప్రకర్షశ్చజన్మనః, అనాఘ్రాతదోషగన్ధత్వేన,స్వవేదనమాత్రేణ సకలజన్మనిగళనిర్మూలనహేతుత్వేనచ దేవాదిజన్మవైజాత్యాత్. యథా,

నిర్వ. (భావనః). ప్రాగ్వద్ధాతుః. ణిచ్. వృద్ధ్యావాదేశౌ. *నన్ద్యాదిల్యుః, ల్యుడ్వా, బాహుళకాదిత్యాది. యోరనః.ణిలోపః.*

కిఞ్చ, తానాత్మదానేన, బిభర్తి- తచ్ఛీలఃపుష్ణాతీతి— [౧౫

(భర్తా).

(౧) "డుభృఞ్-ధారణపోషణయోః" ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౬॥

(౨) "తృన్" ॥ఉణా-౨।౨౬౮-౩౦॥

ఇతి తాచ్ఛీలికస్తృన్.అనిట్. గుణఃరపరః.తతః,*నన్ద్యాది.*

ఏవం ప్రకృష్టోభవః- జన్మయస్యేతి— [౨౦

(ప్రభవః).

నిరు. ౩౨ జనితోజ్జీవయతియోజనాన్స్యాత్ (భావన)స్తుసః।
౩౩ యస్తాన్పుష్ణాత్యాత్మదానాత్ స (భర్తా) పరికీర్తితః॥ ౨౫॥
౩౪ దేవాదిజనవైజాత్యాత్ ప్రకృష్టోత్పత్తిమత్త్వతః। అవిద్యాదోషవైధుర్యాత్ (ప్రభవః) పరికీర్తితః॥౨౬॥ [౨౫

¶ దానైకశీలః-౧-౮.

{౩౫ / ౩౦౦} ప్రభు,

ఓం ప్రభవేనమః

భా. (౧) ,,అజాయమానః" ॥పు-సూ-౨౧॥

(౨) "తస్యధీరాఃపరిజానన్తియోనిమ్" ॥పు-సూ-౨౧॥

(౩) ,,నైషగర్భత్వమాపేదేనయోన్యామవసత్ప్రభుః। ఆత్మనస్తేజ
సాకృష్ణస్సర్వేషాంకురుతేగతిమ్" ॥భా-స-౬-౨-౩౫॥

(౪) ,,అప్రమేయమనాద్యన్తం కామాజ్జాతమజన్నృషు।పాణ్డవస్త
రఘూమాసకర్మభిర్దేవసమ్మితైః" ॥భా- ॥

(౫) ,,జన్మకర్మచ మేదివ్యమేవంయో వేత్తితత్త్వతః। త్యక్త్వాదేహం
పునర్జన్మ నైతిమామేతిసో౽ర్జున" ॥గీ-౪-౯॥

ఇత్యాది. ... ... *

ఏవమనన్దపరతన్త్రిమనుష్యాదిసామ్యేనావతరన్నపి,
(ప్రభుః). ॥ ॥

(౧) "బహుళవచనాదన్యేపికృతః ప్రాప్తమభిధేయంవ్యభిచరన్తి"
॥ ॥

నిర్వ. (౧) ,,భూ-సత్తాయామ్" ॥ధా-భ్వా।౧౧౫।౧౮॥

(౨) ,,ఋదోరప్" ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪-౧౭॥

ఇత్యాది. ప్రపూర్వః. బహువ్రీహిః. ... *

ఇత్థ మనన్దపరతన్త్రిమనుష్యాది సాధర్మ్యేణ అవత [౨౦
రన్నపి,భోగాపవర్గాదిఫలసమర్పణసమర్థతయాప్రభవతీతి—
(ప్రభుః). ప్రాగ్వత్ ధాతుః. ప్రపూర్వః.

(౧) ,,విప్రసంభ్యః" ॥౩-౨-౧౮౦।౨౫౯-౩౧॥

నిరు. ౩౫ బ్రహ్మాదీనాఞ్చసర్వేషాం భోగమోక్షసమర్పణే।
సమర్థః (ప్రభు) రిత్యుక్తః సర్వేష్టఫలదో మనుః॥౨౭॥ [౨౫

{3౬ / ౭౫} రీశ్వరః,॥

ఓం ఈశ్వరాయనమః.

భా. ఇతి సంజ్ఞాయామపిడుః † దేవాద్యసుకర పదైశ్వర్యాను గుణభోగాపవర్గాది ఫలసమర్పణసమర్థః. స్పష్టశ్చైతద [౫ పదానం చిన్తయన్తి శిశుపాల సాయుజ్యాదిషు. ... *
అతః పారమేష్ఠ్యాదపి జన్మస్వధికతమ ప్రయోజనైశ్వర్యాత్, (ఈశ్వరః); యథా,

(౧) "మానుషీన్తనుమాశ్రితమ్।పరంభావమజానన్తః" ॥గీ ౯-౧౧॥

(౨) "భూతానామీశ్వరోపిసన్" ॥గీ-౪ ౬॥

ఇత్యాది. ... ... *

నిర్వ. ఇత్యాదినా,

(౨) "కృత్యల్యుటః" ॥3-3-౧౧3।౨3౯-౧౨॥

ఇత్యేవసిద్ధే, బహుళవచనాత్ సర్వేషామపికృతాం ప్రాప్తార్థవ్యభిచారచిహ్నాత్ సంజ్ఞాయామపిడుః. టిలోపః ...*
జన్మసుపారమేష్ఠ్యాదపి అధికతమ ప్రయోజనైశ్వర్యవత్తయా ఈష్టఇతి—
(ఈశ్వరః).

(౧) "ఈశ-ఐశ్వర్యే." ॥ధా-అదా।౧౨3-౨3॥

(౨) "స్థేశభాస" ॥3-౨-౧౭౫।౨౫౯-౧౪॥

ఇత్యాదినా వరచ్.

(3) "నేడ్వశి" ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౮॥

ఇతి నేట్. ... ... *

నిరు. 3౬ మనుష్యాద్యవతారేపి బ్రహ్మాదీంశ్చప్రయోజనే। నియన్తా (త్వీశ్వరః) ప్రోక్తః ప్రాధాన్యఫలదోమనుః॥ ౨౮॥ [౨౫

† దేవాద్యసుగతస్వపరమైశ్వర్యా-౧-౮.

28-1-86.

శ్లో॥ ౫ ॥ ౩౭ స్వయంభూః,

ఓం స్వయమ్భువేనమః

భా. కుతః ఇదంసర్వం వైభవమ్? యతః,
(స్వయమ్భూః).
(౧) “భువస్సంజ్ఞాన్తరయోః” ॥౩-౨-౧౭౯।౨౫౯-౨౯॥
ఇతిక్విప్. స్వలీలాదిప్రయోజనాయ స్వేచ్ఛయాస్వాసాధారణీంపరమసత్త్వమయీం ప్రకృతిమేవ సురనర సజాతీయసన్నివేశామధిష్ఠాయ, స్వయమేవభవతీతి; నచతుర్ముఖాదివత్ ఈశ్వరాన్తరేణ కర్మాదిభిర్వా పరవత్తయేత్యర్థః. యథా,
(౨) “స్వయమ్భూర్బ్రహ్మపరమంకవీనామ్” ॥ ॥
(౩) “ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సమ్భవామ్యాత్మ మాయయా” ॥గీ-౪-౬॥
త్రిగుణజీవప్రకృత్యోరపి స్వత్వేపి స్వభోగవిభూతిత్వా సాధారణ్యాద్విశినష్టి,
(౪) “ప్రకృతింస్వామ్” ఇతి. ॥గీ-౪-౬॥

నిర్వ. అస్యసర్వస్యాపి వైభవస్యనిదానముచ్యతే. చతుర్ముఖాదివత్, ఈశ్వరాన్తరేణకర్మాదిభిర్వా పరవత్తామన్తరేణ స్వేచ్ఛయా స్వయమేవభవతీతి—
(సయంభూః).
(౧) “భూ-సత్తాయామ్” ॥ధా-ఖ్యా।౧౧౫-౧౮॥
(౨) “భువస్సంజ్ఞాన్తరయోః” ॥౩-౨-౧౭౯।౨౫౯-౨౯॥
ఇతిసంజ్ఞాయాంభువఃక్విప్. తస్యసర్వస్యాపిలోపః (స్వయ)మితి*స్వరాదిత్వాదవ్యయమ్. ... ... *

నిరు. ౩౭ భవతిస్వేచ్ఛయాయోసౌ (స్వయంభూః)పరికీర్తితః।

౩౮ శ్శంభు,

ఓం శమ్భవేనమః.

భా. తథాచశ్రీహరివంశే, వైదికపుత్రానయనే, లీలోపకరణప్రకృతి ద్వయోపన్యాసోపరి, [౫

(౫) "బ్రహ్మతేజోమయన్దివ్యమాశ్చర్యన్ద్రష్టవానసి । అహంసభరతశ్రేష్ఠమత్తేజస్తత్సనాతనమ్॥ ప్రకృతిస్సామమపరావ్యక్తావ్యక్తాచభారత । తాంప్రవిశ్యభవన్తీహాముక్తాభరతసత్తమ" ఇతి. [॥భా-హరి- ॥

వ్యక్తంహిశ్రీవిష్ణుతత్వే, పఞ్చశక్తిముక్త్వా, [౧౦

(౬) "మత్స్యకూర్మవరాహాణా మావిర్భావోమహాత్మనః । అనవైవద్విజశ్రేష్ఠనాన్యథాతద్విరోధతః"॥విష్ణుతత్వే- ॥
ఇతి. వైష్ణవే,

(౭) "సమస్తాశ్శక్తయశ్చైతాః" ॥వి-పు-౬-౭-౭౦॥
ఇత్యాదినాప్రాదుర్భావ ప్రయోజననిమిత్తోపాదాన [౧౫
కాలసఙ్ఖ్యాదివైలక్షణ్యంసువ్యఞ్జితమ్. శ్రీమతిరామాయణే,

(౮) "సర్వలోకేశ్వరస్సాక్షాల్లోకానాంహితకామ్యయా"॥ ॥

(౯) "సహిదేవైరుదీర్ణస్యరావణస్యవధార్థిభిః । అర్థితోమానుషేలోకే జజ్ఞేవిష్ణుస్సనాతనః" ॥రా-అ-౧-౭॥

(౧౦) "సహస్సహస్వయముద్బభౌ" ॥ ॥
ఇత్యాదౌచ. ... ... *

ఏవంస్వసౌన్దర్యసౌశీల్యాదిగుణావిష్కారేణ, శం-సుఖం,భావయతీతి-(శమ్భుః).

నిర్వ. ఏవంస్వసౌన్దర్యసౌశీల్యాదిగుణావిష్కారేణ శం-శుఖం,భవతి, అన్తర్భావితణ్యర్థోఽత్రభవతిః, భావయతీతి— [౨౫
(శంభుః). ప్రాగ్వత్ ధాతుః.

నిరు. ౩౮ సౌన్దర్యాది గుణానాంయోహ్యావిష్కారేణశంసుఖమ్॥౨౯॥
పుంసాంసమ్యక్ భావయతి స (శంభుః) పరికీర్త్యతే।

{౩౯ / ౫౬౮} రాదిత్యః,

ఓం ఆదిత్యాయనమః.

భా. (౧) "డుప్రకరణేమితద్వాద్రిభ్య ఉపసఙ్ఖ్యానమ్" ॥౩-౨-౧౮౦। ఇతి డుః. యథా, [౨౫౯-౩౩॥

(౨) "విశ్వాత్మంవిశ్వశంభువమ్" ॥తై-నా-౬-౧౧॥ ఉపబృంహితఞ్చ, [౩-౨౯॥

(౩) "రూపౌదార్యగుణైఃపుంసాందృష్టిచిత్తాపహారిణమ్" ॥రా-అ-

(౪) "చన్ద్రకాన్తాననంరామమతీవప్రియదర్శనమ్" ॥రా-అ-౩-౨౮॥ ఇత్యాదిభిః. ... ... *

అథైషాంప్రాదుర్భావానాముదాహరణంపూష్ణిపురుషమాహ, (ఆదిత్యః); ఆదిత్యోఽస్యనివాసఇతి.

(౫) "దిత్యదిత్య" ॥౪-౧-౮౫।౯౧-౨౯॥ ఇత్యాదినా ణ్యః. ఏవంహి బ్రహ్మమీమాంసితమ్,

(౬) "అన్తస్తద్ధర్మోపదేశాత్" ఇతి. ॥బ్ర సూ-౧-౧-౨౧॥

నిర్వ. (౧) "మితద్ర్వాదిభ్య ఉపసఙ్ఖ్యానమ్" ॥౩-౨-౧౮౦।౨౫౯-౩౩॥ ఇతితస్యాకృతిగణత్వాత్ డుః.టిలోపః. శమితిమాన్తంస్వరాదిత్వాదవ్యయమ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. ... *

అథఏతత్ప్రాదుర్భావోదాహరణంపూష్ణిపురుషోవ్యపదిశ్యతే. ఆదిత్యః - పూషా, నివాసోఽస్యేతి— [౨౦ (ఆదిత్యః).

(౧) "దో-అవఖణ్డనే." తతః ॥ధా-దివా।౧౨౫-౫॥

(౨) "భావే" ॥౩-౩-౧౮।౨౮౨-౮॥

నిరు. ౩౯ నివాసస్సవితాయస్య స(ఆదిత్యః)ప్రకీర్తితః॥౩౦॥

ఛా. (౭) “యఏషో౽న్తరాదిత్యేహిరణ్మయఃపురుషోదృశ్యతే” ॥ఛా-ఉ-౧-౬-౬॥

(౮) “సయశ్చాయంపురుషే-యశ్చాసావాదిత్యే-సఏకః” ॥తై-ఆ-౨-౮-౫॥

(౯) “ధ్యేయస్సదాసవితృమణ్డలమధ్యవర్తీ” ॥బృహత్పరాశరీయే- ఇత్యుదాహృత్య, ఆదిత్యాన్తరస్య,

(౧౦) “తస్యయథాకప్యాసంపుణ్డరీకమేవమక్షిణీ” ॥ఛా-ఉ-౧-౬-౭॥ ఇత్యామ్నాతమ్· ... ... *

నిర్వ. (౩) “అకర్తరిచకారకే” ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨ ౧౬॥ ఇత్యనువృత్తౌ,

(౪) “స్త్రియాంక్తిన్” ॥౩-౩-౯౪।౨౭౬-౧౨॥ ఇతి క్తిన్. అనైమిత్తికమ్,

(౫) “ఆదేచః” ॥౬-౧-౪౫॥ ఇత్యేచ ఆత్వమ్· అనిట్·

(౬) “ద్యతిస్యతిమాస్థామిత్తికితి” ॥౭-౪-౪౦।౨౫౫-౪॥ ఇతి ఇత్వమ్· కిత్త్వాత్ నగుణః. తతః, నఞ్పూర్వో బహువ్రీహిః. నఞోన లోపః· యద్వా,

(౭) “ఇణ్-గతౌ.” ॥ధా-అదా।౧౨౪-౨॥ అదితి దాన్తావ్యయపూర్వః. తతః క్తిన్· అనిట్. అగుణః. అథవా,

(౮) “ అద-భక్షణే.” ॥ధా అదా।౧౨౩-౧౯॥

(౯) “హృసృరుహియుషిభ్యఇతిః” ॥ఉణా-౧।౨౬౪-౬॥ బాహుళకాదన్యతోఽపీతి ఇతిః. తతఏవబాహుళకాత్, క్వచిదన్త్యేపీకారోనేత్. తతః, అదితిశబ్దాత్,

(౧౦) “దిత్యదిత్యాదిత్యపత్యుత్తరపదాణ్ణ్యః” ॥౪-౧-౮౫।౯౧-౨౯॥ ఇతి ణ్యః. ఆదివృద్ధిః.

{౪౦ / ౫౬౧} పుష్కరాక్షః,

ఓం పుష్కరాక్షాయ నమః.

భా. సర్వైశ్వర్యాసాధారణలక్షణంపుణ్డరీకాక్షత్వంసఙ్గమయతి-(పుష్కరాక్షః), [౫

(౧) "అక్ష్ణోఽదర్శనాత్" ॥౫-౪-౭౬।౮౩-౭॥

ఇత్యచ్ సమాసాన్తః. ... ... *

నిర్వ. (౧౧) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥

తిఇలోపః ఇత్థంనిష్పన్నాదాదిత్యశబ్దాత్, సోఽస్యనివాస ఇత్యర్థే, తేనైవ, [౧౦

(౧౨) "దిత్యదిత్యాదిత్య" ॥౪-౧-౮౫।౯౧-౨౯॥

ఇత్యాదిసూత్రేణ ణ్యః.

(౧౩) "తద్ధితేషు" ॥౭-౨-౧౧౭।౯౧-౨౭॥

ఇత్యాదివృద్ధిః

(౧౪) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥

ఇత్యలోపః.

(౧౫) "హలోయమాంయమిలోపః" ॥౮-౪-౬౪।౫-౧౦॥

ఇతిప్రథమస్యయస్యలోపః ... ... *

తస్యైవసర్వైశ్వర్యాసాధారణలక్షణ పుణ్డరీకాక్షతాకతయా, పుష్కరం-పుణ్డరీకమ్ అర్థాత్ తద్వత్, అక్షిణీఅస్యేతి-(పుష్కరాక్షః).

నిరు. ౪౦ అక్షిణీపుణ్డరీకేవభక్తానుగ్రహకారిణీ । యస్యాసౌ (పుణ్డరీకాక్షః) స్వేష్టవర్ణస్తుపావకః॥౩౧॥

నిర్వ. (౧) "అశూ-వ్యాప్తౌ," ॥ధా-స్వాదా।౧౨౬-౯॥
(౨) "అశ-భోజనే" వా. ॥ధా-క్ర్యా।౧౨౮-౨౪॥
(౩) "ప్లుషికుషిశుషిభ్యః క్సిః" ॥ఉణా-౩।౨౭౩ ౩౧॥
ఇతి వర్తమానే, [౫
(౪) "అశేర్నిత్" ॥ఉణా-౩।౨౭౩-౩౨॥
ఇతి క్సిః నిత్. కఇత్.
(౫) "తితుత్రతథసిసుసరకసేషు చ" ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౨॥
ఇతి నేట్.
(౬) "వ్రశ్చ" ॥౮-౨-౩౬।౨౪-౯॥
ఇతి ఝలి శస్య షః.
(౭) "షఢోః" ॥౮-౨-౪౧।౨౪-౧౨॥
ఇతి కః.
(౮) "ఇణ్‌కోః" ॥౮-౩-౫౭।౧౫-౨౯॥
ఇత్యధికృత్య, [౧౫
(౯) "ఆదేశప్రత్యయయోః" ॥౮-౩-౫౯।౧౫-౩౦॥
ఇతి షః.
(౧౦) "పుష-పుష్టౌ" ॥ధా ది।౧౨౫-౧౫॥
దివాదిః.
(౧౧) "శ్రఃకరన్" ॥ఉణా-౪।౨౭౪-౮॥
ఇతి వర్తమానే,
(౧౨) "పుషఃకిత్" ॥ఉణా-౪।౨౭౪-౮॥
ఇతి కరన్ కిత్. కిత్త్వవిధానసామర్థ్యాత్ న కఇత్. కిత్త్వాద గుణః. నిహతత్వాత్ నేట్. బహువ్రీహిః. సంహితాయాం సవర్ణదీర్ఘః. తత్ర, [౨౯॥
(౧౩) "బహువ్రీహౌ సక్థ్యక్ష్ణోః స్వాఙ్గాత్షచ్" ॥౫-౪-౧౧౩।౭౫-

౪౧ మహాస్వనః,

ఓం మహాస్వనాయనమః.

భా. తస్యైవచిహ్నాన్తరఞ్చసూచయతి—

(మహాస్వనః),- మహాన్ - పూజ్యః స్వనః- శబ్దఃయస్యేతి.

నిర్వ. ఇతివిద్యమానేపి, ప్రతిపదోక్తేషచి, భగవతస్సర్వాధికస్యా పాణిత్వేన తదక్ష్ణోఽపాణిస్థతయా, తథాపీదృశస్యపాణిన్యదృష్టతయా, అనౌచిత్యాత్ పాణిసాదృశ్యావివక్షణాదతథాయుతతయాచ,

(౧౪) "అద్రవమ్" ॥౪-౧-౫౪।౪౭-౧౧॥

ఇత్యాదిపారిభాషికస్యాజ్ఞత్వాభావాదప్రాప్తే,

(౧౫) "పశ్యత్యచక్షుః" ॥శ్వేతా-ఉ-౩॥

ఇత్యాదిప్రక్రియయాదర్శనసాధనచక్షుఃపర్యాయత్వాభావేన,

(౧౬) "అక్ష్ణోఽదర్శనాత్" ॥౫-౪-౭౬।౮౩-౭॥

ఇత్యచ్. సర్వసమాససాధారణ స్సమాసాన్తః. తద్ధిత [౧౫ సంజ్ఞాయామ్,

(౧౭) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥

ఇతి ఇలోపః. ... ... *

తస్యైవచిహ్నాన్తరమపిసూచ్యతే. మహాన్-పూజ్యః, స్వనః-శబ్దః, [౨౦

(౧) "ఉత్" ॥ఛా ఉ-౧-౬-౭॥

ఇతినామవా, త్రయీసారసావిత్రీప్రతిపాద్యమ్, ప్రసిద్ధంత్రయీరూపంవా అస్యేతి—

(మహాస్వనః).

నిరు. ౪౧ మహాన్పూజ్యస్త్రయీరూపః స్వనోయస్య(మహాస్వనః)।

భా. (౧) “ఆన్మహతః” ॥౬-౩-౪౬।౭౦-౧౭॥

ఇత్యాదినా ఆత్వమ్. ఆమనన్తిహి,

(౨) “తస్యోదితినామ” ॥ఛా-ఉ-౧-౬-౭॥

ఇతి తస్యైతస్య నామరూపంసశబ్దమ్. [౫

(౩) “సైషాత్రయ్యేవవిద్యాతపతి యఏషోఽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయఃపురుషః” ॥తై-నా-౬-౧౩॥

ఇతి త్రయీరూపంవా, పూజ్యతమంసావిత్రీ ప్రతిపాద్యతయావా. అతోహి మోక్షధర్మేషు,

(౪) “విద్యాసహాయవన్తమ్మాం ఆదిత్యస్థంసనాతనమ్” ॥భా-

ఇతి. ... ... * [మో- ॥

నిర్వ. (౨) “స్వన-శబ్దే.” ॥ధా భ్వా।౧౨౧-౨౮॥

(౩) “స్వనహసోర్వా” ॥౩-౩-౬౨।౨౮౪-౨౯॥

ఇతిపాక్షికోఽప్.

(౪) “మహ-పూజాయామ్” ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౩౦॥

(౫) “వర్తమానేపృషద్బృహన్మహజ్జగచ్ఛతృవచ్చ” ॥ఉణా-౨। [౨౬౮-౨౧॥

ఇత్యతిః. క్వచిత్ గుణాభావః, శతృవద్భావశ్చ నిపాత్యతే; తతః, యథాయోగముగిత్ కార్యమ్. యదాతుకతిః, నతదా గుణాభావే ప్రయతితవ్యమ్. బహువ్రీహిః [౨౦

(౬) “ఆన్మహతస్సమానాధికరణజాతీయయోః” ॥౬-౩-౪౬।౭౦-౧౭॥

ఇతి మహత ఆకారః,

(౭) “అలోఽన్త్యస్య” ॥౧-౧-౫౨।౪-౧౨॥

ఇత్యన్త్యాదేశః. సవర్ణదీర్ఘః. ... *

29-1-86.

౪౨ అనాదినిధనో,

ఓం అనాదినిధనాయనమః.

భా. ఏతద్దివ్యనామరూప విశిష్టఏవ—
(అనాదినిధనః); నిత్యయౌవనతయా జనిజరాదిదురితదూర[౫
నిత్యవిగ్రహః. †నతత్స్వరూప నిత్యత్వపరమేతత్,తస్యచతుర్ము
ఖాదీనామపి తుల్యత్వాత్.

(౧) "భారూపస్సత్యసఙ్కల్పః" ॥ఛా-ఉ-3-౧౪-౨॥

నిర్వ· ఏతద్దివ్యనామరూపవిశిష్టఏవ, నిత్యయౌవనజనిజరాదిదురితదూ
రనిత్యవిగ్రహతయా। నవిద్యేతే,ఆదినిధనే ఆద్యన్తౌ'అస్యేతి —
(అనాదినిధనః)·

(౧) "డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః." ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౦॥
నిపూర్వః·

(౨) "క్వాప్యావృజిమన్దినిధాఞ్భ్యః క్యః" ॥ఉణా-౨।౨౬౦-౧౯॥
ఇతి క్యః. యోరనః. ఆతోలోపః· [౧౫

(3) "డుదాఞ్-దానే." ॥దా-జు।౧౨౪ ౧౯॥
ఆఙ్ పూర్వః·

(౪) "దాధాఘ్వదాప్" ॥౧-౧-౨౦।౧౭౬-౭౦॥
ఇతి ఘుసంజ్ఞాయామ్,

(౫) "ఉపసర్గే ఘోఃకిః" ॥3-3-౯౨।౨౧౬-౧౦॥
ఇతి కిః. ఆతోలోపఇత్యుక్తమ్· ద్వన్ద్వః· తతః, నఞ్ పూర్వో
బహువ్రీహిః. నఞో నలోపః.

(౬) "తస్మాన్నుడచి" ॥౬ 3-౭౪।౬౭-౯॥
ఇతి నుట్· ... ... *

నిరు· ౪౨ యస్యాదినిధనంనాస్తి (అనాదినిధన) శ్చసః॥3౨॥

అనాదినిధనోహ్యస్య నిత్యయౌవనవిగ్రహః॥

† నచస్వరూప-౧౦.

భా. (౨) "హిరణ్మయః పురుషః" ॥తై-నా-౬-౧౩॥
(౩) "విద్యుతః పురుషాదధి" ॥తై-నా-౬-౧-౮॥
(౪) "ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్" ॥పు-సూ-౨౦॥
(౫) "సర్వకర్మా సర్వగన్ధస్సర్వరసః" ॥ఛా-ఉ-౩-౧౪-౨॥
(౬) "రుక్మాభం స్వప్నధీగమ్యం విద్యాత్తు పురుషం పరమ్" ॥మ-స్మృ-[౧౨ ౧౨౨॥
(౭) "పురుషః పుణ్డరీకాభః" ॥వరాహపు- ॥
ఇత్యాది శ్రుతి స్మృతి సహస్రైః, అనలశిఖోజ్జ్వలమధ్యస్థ నీలతోయదవిద్యుల్లేఖాప్రఖ్యమ్, అతిసౌన్దర్యలావణ్యయౌవనాద్యభిమత గుణకతయా స్వస్యాపి నిత్యమిచ్ఛాగృహీతం రూపమస్తీతి సమర్థ్యతే. అస్య చ,
(౮) "సదైకరూపరూపాయ" ॥వి.పు-౧-౨-౧॥
(౯) "శ్రీవత్సవక్షా నిత్యశ్రీః" ॥రా-యు-౧౧౪-౧౫॥
పారాశర్యే, [ర్యే- ॥
(౧౦) "స ఏవ భగవాన్ కాలస్సర్వమాత్మవశం నయేత్" ॥పారాశ
(౧౧) "నాస్తి హి క్లేశః పరస్త్వం తస్య కాలాత్పరాత్మనః" ॥ ॥
ఇత్యాది కణ్ఠోక్తేః సదా కారణత్వాత్, జ్ఞానాదివత్ స్వరూపనిరూపకానుప్రవేశాత్, తమసః పరత్వేన జన్మాదివికారానివృత్తిత్వాత్, అక్షరత్వ కాలాతీతత్వాది విశేషణాత్, తత్క్రతున్యాయాచ్చ, నిత్యత్వఞ్చ సుదృఢమ్. ఈదృగ్బలవదాగమన్యాయ విరోధదోషమూషికాఘ్రాతస్య రూపస్య కాల్పనికాగన్తుకత్వానుమాన న్నప్రరోహేత్; అత ఏవ నీరూపవాదాః అపి భౌతిక హేయదేహనిషేధకా నేతవ్యాః. నీతాశ్చ,
(౧౨) "న భూతసఙ్ఘసంస్థానో దేహోఽస్య పరమాత్మనః। న తస్య ప్రాకృతా మూర్తిః మాంసమేదోఽస్థిసమ్భవా" ॥ ॥

{ ౪౩ / ౯౫౧ } ధాతా,

ఓం ధాత్రేనమః.

భా· ఇత్యాదిభి శ్శాస్త్రైరేవ. సూత్రకారవత్, వాక్యతద్భాష్యకారాభ్యామపి, ఆదిత్యాన్తరంపరంబ్రహ్మ నిత్యరూపవన్న్యరూపి,
(౧౩) ,, రూపంవాఽతీన్ద్రియమన్తఃకరణ ప్రత్యక్షనిర్దేశాత్" [॥వాక్యే- ॥
(౧౪) "అజ్ఞస్సైవవిశ్వస్సృజోరూపమ్" ॥ద్రమిడభాష్యే॥
ఇతి·అత్ర, అవతారేషుచ నాస్యార్యన్తౌ, ‡యథాలౌకికమ్; కిన్తు యవనికాయాఇవ పరమవ్యోమ్నః నిర్గమప్రవేశమాత్రమేవ.-
(౧౫) "భుజైశ్చతుర్భి §స్సముపేతం మమేదం రూపంవిశిష్టన్దివిసంస్థితఞ్చ । భూమౌగతంపూజయతాప్రమేయం సదావితస్మిన్నివసామిదేవాః" ॥ ॥
(౧౬) " స్వర్గ్లోకమాగచ్ఛగతజ్వరశ్చిరం సురేన్ద్రగుప్తంగతదోషకిల్బిషమ్" ॥రా-బా-౧౫-౩౩॥
(౧౭) "వివేశవైష్ణవన్తేజస్సశరీరస్సహానుగః" ॥రా-ఉ-౧౧౦-౧౨॥
ఇతిహి మునిగుహ్యామ్. ... ... *
కారణత్వేనాపి బ్రహ్మాదిభ్యోవైలక్షణ్యమాహ—

[౩౩]

(ధాతా); తృన్. ఏవం భర్తా ఇత్యాదయః. [-౨౦

నిర్వ· కారణత్వేనాపి బ్రహ్మాదిభ్యోవైలక్షణ్యముచ్యతే· అచిత్సమష్టిభూతాయాంప్రకృతౌ, చిత్సమష్టిభూతంపరిజ్ఞాఖ్యం గర్భం దధాతీతి—
(ధాతా).

నిరు· ౪౩ అచిత్సమష్టిభూతాయాం ప్రకృతౌచిత్సమష్టికమ్॥౩౩॥
గర్భంవేధాత్మకంధత్తేయస్తు (ధాతే) తిచక్షతే।

---

‡ యథాలోకే; కిన్తు - ౭-౮. § సహితం - ౧౦.

{౪౪ / ౪౮౬} విధాతా,

ఓం విధాత్రేనమః.

భా. అనిరుద్ధస్వరూపః, సర్వయోనా వచిత్సమష్టిభూతాయాం ప్రకృతౌ చిత్సమష్టిభూతంవిరిఞ్చాత్మకంగర్భన్దధాతీతి;-యథా,

(౧) "మమయోనిర్మహద్బ్రహ్మతస్మిన్గర్భన్దధామ్యహమ్" ॥గీ ౧౪-
మాలసంహితాయామ్, [౩॥

(౨) "ధాతా క్షేత్రేకర్మబీజభూతంగర్భన్దధాతి" ఇతి ॥ ॥

(౩) "అపఏవససర్జాదౌ తాసువీర్యముపాసృజత్" ॥మ-స్మృ-౧ ౮॥

ఇత్యాది. ... ... *

తంగర్భంపరిణమయ్య ఆవిర్భావయతీతిచ—

(విధాతా)

(౧) "యోబ్రహ్మాణంవిదధాతిపూర్వమ్" ఇతి; ॥శ్వే-ఉ-౬-౧౮॥

(౨) "అథపునరేవనారాయణః" ॥ ॥

ఇత్యుపక్రమే, [౧౫

(౩) "తత్రబ్రహ్మాచతుర్ముఖోఽజాయత" ॥ ॥

(౪) "హిరణ్యగర్భంపశ్యతజాయమానమ్" ॥ ॥

(౫) "తస్మాద్విరాడజాయత" ॥పు-సూ ౫॥

నిర్వ. (౧) "డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః" ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౮॥

తృన్నాది-అనిట్. ... ... *

తంగర్భంపరిణమయ్యవిదధాతిఆవిర్భావయతీతిచ—

(విధాతా).

పూర్వవత్, ధాతుః; విపూర్వః. తద్వత్ తృన్నాది. ... *

నిరు· ౪౪ తద్గర్భపరిణామేస్యాదావిర్భావయతిస్వయమ్॥౩౩॥
ధారణాల్లీలయాయస్మాత్ (విధాతా) ఽయంప్రకీర్తితః। [౨౫

౪౫ ధాతురుత్తమః,॥

ఓం ధాతురుత్తమాయనమః.

భా. (౬) "తస్మిన్జజ్ఞేస్వయంబ్రహ్మాసర్వలోకపితామహః" ॥ము-
ఇత్యాదివచనేభ్యః ... ... * [స్మృ]-౧-౯॥
అతః,
(ధాతురుత్తమః)-
స్రష్టురుత్కృష్టతమః, *దక్షాద్యాపేక్షయాతత్సృష్టేభ్యః ప్రజాపతిప్రభృతిభ్యశ్చ;- యథా,
(౧) "తత్త్వన్నారాయణఃపరః" ॥తై-నా-౬-౧౧॥
శ్రీవరాహే,
(౨) "ఏతేషాంకతమోదేవఃపరఃకోవాఽథవాపరః"॥వరాహే- ॥
ఇతిపృష్టే,
(3) "పరోనారాయణోదేవఃతస్మాజ్జాతశ్చతుర్ముఖః"॥వరాహే- ॥
ఇత్యాది బ్రహ్మరుద్రసంవాదయజ్ఞా ¶ గ్రహణాదావిదంస్పష్టమ్...*

నిర్వ. అతః,ధాతుః-స్రష్టుః,ఉత్తమః-ఉత్కృష్టతమః కింపునస్తత్సృష్టేభ్యఇతి—
(ధాతురుత్తమః).
ఉచ్ఛబ్దాత్ ఉత్కృష్టవాచినఃఅతిశాయనికస్తమప్. చర్త్వమ్.
(౧) "డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః." ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౮॥
తృన్. అనిట్. జసౌ,
(౨) "ఋతఉత్" ॥౬-౧-౧౧౧।౨౨-౪॥
ఇతి ఉకారఏకాదేశః, రపరః.
(3) "రాత్సస్య" ॥౮-౨-౨౪।౨౨-౫॥
ఇతి సలోపఇత్యాది. ... ... *

నిరు. ౪౫ యోవైస్యాద్ధాతురుత్కృష్టః సచస్యాత్ (ధాతురుత్తమః) ॥3౪॥

¶ అగ్రహారాధ్యాయాదౌ-౪-౫-౬. యజ్ఞగ్రహణాదౌ-౧౦.

శ్లో॥ ౬॥ ౪౬ అప్రమేయో,

ఓం అప్రమేయాయనమః.

భా. తేషాంకరణైః ప్రమాతుమశక్యః—
(అప్రమేయః). [౫
(౧) "ఈద్యతి" ॥ ।౨౩౯-౧౫॥
ఇతి ఈకారః; యథా,
(౨) "యన్నాయంభగవాన్ బ్రహ్మాజానాతిపురుషోత్తమమ్"॥ ॥
స్వయశ్చబ్రహ్మా,
(౩) "నహ్యాదిమధ్యాన్తమజస్యయస్య విద్మోవయంసర్వమయస్య
ధాతోః। నచస్వరూపంనపరప్రభావం నచైవసారంపరమేశ్వ
రస్య" ॥ ॥
బ్రహ్మరుద్రసంవాదేచ,
(౪) "నసశక్యస్త్వయాద్రష్టుమ్మయాఽన్యైరపిసత్తమ। సగు
ణోనిర్గుణోవిశ్వో జ్ఞానదృశ్యోహ్యసౌస్మృతః"॥ ॥

నిర్వ. తేషాంకరణైః ప్రమాతుం-పరిచ్ఛేత్తుమ్, శక్యః ప్రమేయః, స నేతి—
(అప్రమేయః).
(౧) "మాఙ్-మానే" ॥ధా-ది।౧౨౫-౩॥
ప్రపూర్వః.
(౨) "అచోయత్" ॥౩-౧-౯౭।౨౩౯-౧౩॥
ఇతియత్. కృత్యశ్చాయమ్,
(౩) "శకిలిఙ్చ" ॥౩-౩-౧౭౨।౨౩౭-౧౫॥
ఇతి చాత్ శక్యార్థే.
(౪) "ఈద్యతి" ॥ ।౨౩౯-౧౫॥
ఇతి ఆత ఈత్వమ్. తస్య, [౨౫
(౫) "సార్వధాతుకార్ధధాతుకయోః" ॥౭-౩-౮౪।౧౫౧౮॥
ఇతి గుణః. నఞ్సమాసః. నఞోనలోపః. .. *

నిరు. ౪౬ బ్రహ్మాదినాఇచ్ఛకరణైర్మాతుమపిశక్యతే।
ద్రష్టుంహ్యసా (వప్రమేయః) వచసామప్యగోచరః॥౩౫॥

౪౭ హృషీకేశః,

ఓం హృషీకేశాయనమః

భా. (౫) "తవాన్తరాత్మామమచయేచాన్యేదేహిసంజ్ఞితాః। సర్వే
షాంసాక్షిభూతోసౌనగ్రాహ్యః కేనచిత్క్వచిత్" ॥భా-మో-
[౧౭౯-౪॥
ఇతి అతీన్ద్రియత్వాత్, ‡ అకృత్స్నగ్రహణత్వాచ్చ,
(అప్రమేయ) త్వమేష్వేవవచనేషుస్ఫుటమ్. ... *
తత్కరణానామపి నియామకత్వాత్ —
(హృషీకేశః). యథా, శ్రీహరివంశే, [౧౦
(౧) "హృషీకాణీన్ద్రియాణ్యాహుః తేషామీశోయతోభవాన్।హృ
షీకేశస్తతోవిష్ణుఃఖ్యాతో§వేదేషుకేశవః"ఇతి; ॥భా-హరి- ॥
(౨) "హర్షాత్ సౌఖ్యాత్ సుఖైశ్వర్యాత్ హృషీకేశత్వమశ్నుతే"
ఇతివా. ... * ॥[॥

నిర్వ. తత్కరణానాంహృషీకాణాం - ఇన్ద్రియాణామ్, ఈశః -
నియామకఇతివా; హర్షసౌఖ్యసుఖైశ్వర్యయోగాద్వా —
(హృషీకేశః). పూర్వత్ర,
(౧) "ఈశ-ఐశ్వర్యే." ॥ధా-అదా।౧౨౩-౨౩॥
(౨) "ఇగుపధజ్ఞాప్రీకిరఃకః" ॥౩-౧-౧౩౫।౨౪౪-౬॥
ఇతి కః. [౨౦
(౩) "హృషు అలీకే," ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౨౭॥
(౪) "హృష-తుష్టౌ" వా ॥ధా-ది-।౧౨౫-౨౯॥
(౫) "కషిదూషిభ్యామీకన్" ॥ఉణా-౪।౨౭౪-౧౪॥
ఇతి వర్తమానే,

నిరు. ౪౭ ఇన్ద్రియాణాంనియన్తృత్వాత్ (హృషీకేశః) ప్రకీర్తితః।

‡ అస్వగ్రహణ-౧-౮.   § దేవేషు-౩-౪-౫.

{౪౮. ౧౯౮ / ౩౪౮} పద్మనాభో,

ఓం పద్మనాభాయనమః.

భా. ఉక్తంహిసర్వంవ్యసక్తి,—
(పద్మనాభః),- [౫
పద్మభువఃప్రభవః పద్మో నాభావస్యేతి.
(౧) ‟అచ్ ప్రత్యన్వవపూర్వాత్” ॥౫ ౪.౭౫।౮౩-౨॥
ఇత్యత్రయోగవిభాగాత్ అచ్; యథా,
(౨) ‟ధాతో త్తానస్పంపిశతపఞ్చవర్షశతానితు” ॥ ॥
(౩) ‟ధాతుర్నాభ్యాంపుష్కరం ప్రాదుర్భవతి పుష్కరం పుణ్డరీకఞ్చపద్మఞ్చ ¶క్రమిత్యేషకాలః” ॥ ॥

నిర్వ. (౬) ‟అనిహృషిభ్యాంకిచ్చ” ॥ఉణా-౪।౨౭౪ ౧౫॥
ఇతిఈకన్; కిత్. కిత్వాన్నగుణః. సంహితాయాం అద్గుణః.
అన్యత్ర, నిరుక్తస్వాతన్త్ర్యిమపవత్తిః. *పృషోదరాదిః...*
ఉక్తంసర్వంవ్యజ్యతే. [౧౫
పద్మభువఃప్రభవఃపద్మఃనాభౌఅస్యేతి—
(పద్మనాభః).
(౧) ‟ణహ బన్ధనే” ॥ధా-ది।౧౨౫-౧౧॥
(౨) ‟ణోనః” ॥౬ ౧ ౬౫।౧౫౮-౨౮॥
(౩) ‟ వసివపియజిరాజి వ్రజిసదిహనివాశివాదివారిభ్యఇఞ్”
ఇతి వర్తమానే, [॥ఉణా-౪।౨౭౭-౧౩॥
(౪) ‟నహేర్భశ్చ” ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౧౬॥
ఇతి ఇఞ్ భశ్చ అన్తాదేశః.

నిరు. ౪౮ కాలాత్మకస్తుయత్పద్మంనాభౌయస్యసఉచ్యతే॥౩౬॥
(పద్మనాభ) శ్చాప్రష్టవర్ణో మహాసన్తానదోషునుః। [౨౫

¶ ప్రత్యేషకాలః-౪-౫-౬.

5-2-86.

౪౯ అమరప్రభుః,।

ఓం అమరప్రభవేనమః.

భా. (౪) "అజస్యనాభావధ్యేకః§మర్పితమ్" ॥య వే-౪కా-౬ప్ర-౨౭॥
(౫) "అజస్యనాభావధ్యేకంయస్మిన్విశ్వం ప్రతిష్ఠితమ్" ॥
ఇత్యాది. ... *[॥
తేషామమరాణాం 'సృష్ట్యాద్యధికారదానేననిర్వాహకశ్చ—
(అమరప్రభుః);-

నిర్వ. (౫) "అతః" ఇత్యుపధావృద్ధిః ॥౭-౨-౧౧౬।౧౫౮-౨౦॥
(౬) "పద-గతౌ." ॥ధా-ది।౧౨౫-౧౨॥
(౭) "అర్తిస్తుసుహుసృధుక్షిక్షుభాయావాపదియక్షినీభ్యోమన్"
ఇతి మన్. నిహతత్వాత్ నేట్. బహువ్రీహిః [॥ఉణా-౧।౨౬౫-౬॥
యద్యపి,
(౮) "శేషోబహువ్రీహిః" ॥౨-౨ ౨౩।౭౨-౨౬॥
ఇతి సమానాధికరణానామేవబహువ్రీహిః తథాపి,
(౯) "సప్తమీవిశేషణేబహువ్రీహౌ" ॥౨-౨ ౩౫।౭౮-౨౪॥
ఇతి సప్తమ్యాః ప్రాక్ప్రయోగవిధానాత్,
(౧౦) "అల్పాఖ్యాయామ్" ॥౫-౪-౧౩౬।౭౭-౧౫॥
ఇతివా జ్ఞాపకాత్, సహివ్యధికరణానామపిభవతి. నచ
తేనైవాత్రతస్యాః ప్రాగ్నిపాతశ్శఙ్క్యః,
(౧౧) "గడ్వాదిభ్యఃపరా" ॥౨-౨-౩౫।౭౮-౨౯॥
ఇతి తస్యాః పరనిపాతాత్; గడ్వాదేరాకృతిగణత్వాత్.
(౧౨) "అచ్ప్రత్యన్వవపూర్వాత్సామలోమ్నః"॥౫-౪-౭౫।౮౩-౨॥
ఇత్యత్ర అజితియోగవిభాగాదచ్సమాసాన్తః.
(౧౩) "యస్య" ఇతి లోపః. ... *॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
తేషాం పద్మభూ ప్రభృతీనామమరాణాం సృష్ట్యాద్యధికారదా
నేన, ప్రభుః - నిర్వాహకఇతి—
(అమరప్రభుః).

నిరు. ౪౯. సృష్ట్యాదిష్వపిదేవానామధికారప్రదానతః॥౩౭॥
(అమరప్రభు) రిత్యుక్తోనవార్ణ స్సర్వతోమనుః।

§ మర్పితమ్ యస్మిన్నిదంవిశ్వంభువనమధిశ్రితమ్-౪-౫-౧౦.

౫౦ విశ్వకర్మా,

ఓం విశ్వకర్మణేనమః.

భా. శ్రీమతిరామాయణే బ్రహ్మే,

(౧) “మహార్ణ వేశయానోఽప్సుమాంత్వంపూర్వమజీజనః...ప్రాజాపత్యన్త్వయాకర్మసర్వన్మయినివేశితమ్” ॥రా-ఉ ౧౦౪ ౪॥
మహాభారతే,

(౨) “ఏతౌద్వౌవిబుధశ్రేష్ఠౌ ప్రసాదక్రోధజౌస్మృతౌ। తదాదర్శితపన్థానౌ సృష్టిసంహారకారకౌ” ॥భా-మో-౧౬౯-౧౯॥
ఇత్యాది. ... ... *
అతః,
(విశ్వకర్మా),- బ్రహ్మాసృష్టేఃప్రాగూర్ధ్వఞ్చవిద్యమానం విశ్వం కర్మ జగద్వ్యాపారోఽస్యైవేతి; యథా,

నిర్వ. (౧) “భూ-సత్తాయామ్.” ॥ధా-భ్వా।౧౧౫-౧౭॥
ప్రపూర్వః [౧౫

(౨) “విప్రసంభ్యః” ॥౩-౨-౧౮౦।౨౫౯-౩౧॥
ఇతి సముదాయస్యసంజ్ఞాత్వేన డురిత్యాది.

(౩) “మృజ్-ప్రాణిత్యాగే” ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౧౪॥
పచాద్యచ్; బాహులకాదయంభావేవా. గుణోరపరః. నఞ్పూర్వః, పూర్వత్ర, తత్పురుషః; అన్యత్ర, బహువ్రీహిః. నలోపః. తతః తత్పురుషః ... ... *
అతః, (బ్రహ్మాసృష్టేఃప్రాక్ ఊర్ధ్వఞ్చవిద్యమానంవిశ్వంకర్మ జగద్వ్యాపారః అస్యేతి)—
(విశ్వకర్మా).

నిరు. ౫౦ విశ్వస్యజగతఃకర్మవ్యాపారోయస్యలక్షణమ్॥౩౭॥
[ప్రాగ్బ్రహ్మాసృష్టేరూర్ధ్వఞ్చ (విశ్వకర్మే) తికథ్యతే।] [ఇదమాధునికకృతమ్. ఏవమన్యత్రాప్యూహ్యమ్.]

భా· (౧) "విశ్వకర్మణస్సమవర్తతాధి" ॥పు-౧౯॥
(౨) "పురుషంవిశ్వకర్మాణమాదిదేవమజంవిభుమ్"॥ ॥
సర్వజ్ఞైశ్చతత్,
(౩) "యఇమావిశ్వాభువనానిజుహ్వత్" ॥౪కా-౬ప్ర-౨అ·॥
ఇత్యుపక్రమే, విశ్వకర్మసూక్తే స్పష్ట ద్రష్టవ్యమితి.
విశ్వకర్మత్వఞ్చ,
(౪) "తదైక్షతబహుస్యాంప్రజాయేయేతి" ॥ఛా-ఉ-౬-౨-౩॥
(౫) "సఈక్షతలోకాన్నుసృజాఇతి" ॥ఐ ఉ ౧ ౧॥
(౬) "సోఽకామయతబహుస్యాంప్రజాయేయేతి" ॥తై ఆ-౨ ౬-౨॥
(౭) "అథపునరేవనారాయణస్సోఽన్యంకామమ్మనసాధ్యాయీత"
[॥మహోపనిషది ॥
(౮) "తదసదేవసన్మనోఽకురుతస్యామితి" ॥౨అష్ట-౨ప్ర ౯అ.॥
(౯) "సోభిధ్యాయశరీరాత్స్వాత్ సిసృక్షుర్వివిధాఃప్రజాః"
[॥మ-స్మృ-౧-౮॥
(౧౦) "ససిసృక్షుస్సహసాంశాదసృజత్†పురుషద్విధా"॥ ॥
(౧౧) "కామాచ్చనానుమానాపేక్షా" ॥బ్ర సూ ౧-౧-౧౯॥
ఇతి. ... ... *

నిర్వ. (౧) "డుకృఞ్-కరణే" ॥ధా-తనా।౧౨౮-౫॥
(౨) "సర్వధాతుభ్యోమనిన్" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩౦॥
ఇతి మనిన్· గుణోరపరః. అనిట్.
(౩) "విశ-ప్రవేశనే" ॥ధా తుదా।౧౨౭ ౨౦॥
(౪) "అశూపుషి" ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨౧॥
ఇత్యాదినా క్వన్. కిత్వాదగుణః. అనిడిత్యుక్తమ్. బహువ్రీహిః. నాన్తలక్షణ ఉపధాదీర్ఘఇత్యాది· .. *

† త్వష్టిభమం-౧-౮.

౫౧ మను, ౫౨ త్వష్టా,

ఓం మనవే నమః. ఓం త్వష్ట్రే నమః.

భా. ప్రసిద్ధాత్ సఙ్కల్పలవమాత్రాత్ మననాదేవేతి—
(మనుః),- [౫
(౧) "మన జ్ఞానే" ॥ధా-ది।౧౨౫-౧౪॥
(౨) "శ్రూస్వృస్నిహిత్రప్యసివసిహనిక్లిదిబన్ధిమనిభ్యః" ॥ఉణా।
ఉః. ... ... * [౧-౨౬౦-౩౩॥
ఏవం నిర్మితం నామరూపవ్యాకరణేన సుర నరాదివైచిత్ర్య
విభక్తం వ్యనక్తి; అతః [౧౦
(త్వష్టా). త్వక్షతేస్తనూకరణకర్మణః తృచ్.

నిర్వ. విశ్వకర్మత్వాచ్చ, ప్రసిద్ధతత్సఙ్కల్పలవమాత్రాత్ మననాదేవ.
తతః, మన్యతే మనుతే వేతి—
(మనుః).
(౧) "మన-జ్ఞానే" ॥ధా ది।౧౨౫-౧౪॥
దివాదిః.
(౨) "మను- అవబోధనే" వా; ॥ధా తనా।౧౨౭ ౫॥
తనాదిః. ఉభయతోఽపి, [॥౧।౨౬౦ ౩౩॥
(౩) "శ్రూస్వృస్నిహిత్రప్యసివసిహనిక్లిదిబన్ధిమనిభ్యశ్చ" ॥ఉణా-
ఇతి ఉః. ... ... *
ఏవం నిర్మితం త్వక్షతి-తనూకరోతి; త్విషతి- దీపయతి నామ
రూపవ్యాకరణేన వ్యక్తావయవం కరోతీతి వా—
(త్వష్టా). పూర్వవత్,

నిరు. ౫౧ [సఙ్కల్పలవమాత్రాన్మననాత్] (మను)రుచ్యతే॥౩౯॥
౫౨ నామరూపవ్యాకరణాత్ (త్వష్టా) సృష్టస్య గద్యతే।

భా· (౧) "స్కోస్సంయోగాద్యోరన్తేచ" ॥౮-౨-౨౯।౩౨-౧౧॥
ఇతి కకారలోపః. తనూకరణం వ్యక్తావయవీకరణమ్.
త్విషేర్వాదీప్తికర్మణః,
(౨) "నప్తృనేష్టృ" ॥౬-౪-౧౧।౨౧ ౩౩॥
ఇత్యాదినాతృన్, ఉపధాయాః అత్వఞ్చనిపాత్యతే;-
"త్విషేర్దేవతాయామకారశ్చోపధాయా అనిట్త్వఞ్చ"
ఇతివానిపాతః. దీపనం- ప్రకాశనమ్,అవయవోన్మీలనమిత్యర్థః;
యథా,
(౩) "త్వష్టారంరూపాణివికుర్వన్తంవిపశ్చిమ్"॥౪౪-౩ప్ర ౧౧అను.॥
(౪) "వేదేనరూపేవ్యకరోత్ సతాసతీప్రజాపతిః"॥౨అష్ట-౬ప్ర ౨౫.॥
(౫) "సర్వాణిరూపాణివిచిత్యధీరః" ॥పు సూ-౧౬॥
(౬) "నావఃరూపఞ్చభూతానాంకృత్యానాఞ్చప్రపఞ్చనమ్"॥వి-పు-
ఇత్యాది· ... ... * [౧-౫ ౬౩॥

నిర్వ. (౧) "త్వక్షూ-తనూకరణే." ॥ధా భ్వా।౧౨౦ ౧౭॥
(౨) "తృన్తృచౌశంసిక్షుదాదిభ్యస్సంజ్ఞాయాఞ్చానిటౌ" ॥ఉణా-
ఇతితృచ్. సచఅనిట్· [౨।౨౬౮-౩౦॥
(౩) "స్కోస్సంయోగాద్యోరన్తేచ" ॥౮-౨-౨౯।౩౨-౧౧॥
ఇతి ఝలికలోపః. తస్య,ష్టుత్వేనటః. అనజిత్యాది· అన్యత్ర,
(౪) "త్విష దీప్తౌ"; ॥ధా-అదా।౧౨౩-౧౪॥
ఇహ,అవయవోన్మీలనరూపప్రకాశనపర్యాయదీపనకర్మాచాయమ్.
(౫) "నప్తృనేష్టృత్వష్టృహోతృపోతృభ్రాతృజామాతృమాతృ
పితృదుహితృ" ॥ఉణా-౨।౨౬౮-౩౫॥
ఇతితృన్, ఇతోఽత్వఞ్చనిపాత్యతే. నిహతత్వాత్ నేట్.
"త్విషేర్దేవతాయామకారశ్చోపధాయా అనిట్త్వఞ్చ"
ఇతివా తృని నిపాతః. శేషంప్రాగ్వత్. ... *

{ ౫౩ / ౪౩౮ } స్థవిష్ఠః

ఓం స్థవిష్ఠాయ నమః

భా. అతః,
(స్థవిష్ఠః) - స్థూలతమః. స్థూలశబ్దాత్ ఇష్ఠన్. [౫
(౧) "స్థూలదూర" ॥౬-౪-౧౫౬।౧౪౦-౨౬॥
ఇత్యాదినా యణాదిపరలోపః, పూర్వస్య చ గుణః.
(౨) "బహుస్యామ్" ॥తై-ఆ-౨ ౬-౨॥
ఇతి యథాసఙ్కల్పంబహూభవన్ సూక్ష్మావ్యక్తసమష్టికారణ పర్వణోభోక్తృసురనరతిర్యక్ స్థావరకరణకళేబరతద్గోచరశబ్ద స్పర్శాది తదాస్పదచతుర్దశభువనగర్భబ్రహ్మాణ్డ తదావరణరూ పస్థూలవ్యక్తవ్యష్టికార్యవిస్తారవాఞ్జాయత ఇత్యర్థః. యథా,
(౩) "నాస్త్యన్తో విస్తరస్య మే" ॥గీ-౧౦-౧౯॥
(౪) "వ్యోమామ్బువాయ్వగ్నిమహీస్వరూపైః విస్తారవాన్ యో ౽ణుతరో౽ణుభావాత్" ॥ ॥

నిర్వ. అతః, యథాసఙ్కల్పంబహూభవన్ సూక్ష్మావస్థస్య స్థూలా వస్థతయావిస్తారవత్త్వాదతిశయేనస్థూలఇతి—
(స్థవిష్ఠః).
(౧) "స్థూల-పరిబృంహణే" ॥ధా-చు।౧౩౧-౨౭॥
చురాదౌ, కథాదిః. ణిచ్. అతోలోపః. తతః, పచాద్యచ్. ణిలోపః. ఇత్థంనిష్పన్నాత్ స్థూలశబ్దాత్,
(౨) "అతిశాయనే" ॥౫-౩-౫౫।౧౪౦-౯॥
ఇతి ఇష్ఠన్.

నిరు. ౫౩ [బహూభవంశ్చసూక్ష్మాణాంస్థూలావస్థతయాచసః॥౪౦॥ విస్తారవత్త్వాదత్యస్థూలః] (స్థవిష్ఠః) పరికీర్తితః॥

౫౪ స్థవిరో,

ఓం స్థవిరాయనమః

భా. (౫) "విస్తారస్సర్వభూతస్య విష్ణోస్సర్వమిదఞ్జగత్" ॥వి-పు-౧-[౧౭-౮౪॥

(౬) "త్వద్విస్తారోయతోదేవ" ॥ ॥
ఇత్యాది. ... ... *
ఏవం † సఙ్కల్పమూలకారణత్వేపి లౌకికమృదాదికారణ వైలక్షణ్యంవివక్షతి—
(స్థవిరః). తిష్ఠతేః, [౧౦
(౧) "అజిరశిశిర" ॥ఉణా-౧।౫౬౨-౨౭॥
ఇత్యాదినాకిరచ్ప్రత్యయః, హ్రస్వత్వమ్, వుగాగమశ్చనిపాత్యతే. సకలంకాలంస్థాస్నుః లీలయాకాలమపేక్షమాణోఽపి అతన్త్రః; అనేనకాలవిశేషాపేక్షపరిణామదుగ్ధదధ్యాదివైలక్షణ్యం వివక్షితమ్, కాలస్యాపిసర్వాత్మనా తాదధీన్యాత్; యథా,

నిర్వ. (౩) "స్థూలదూరయువహ్రస్వక్షిప్రక్షుద్రాణాంయణాదిపరం పూర్వస్యచగుణః" ॥౬ ౪-౧౫౬।౧౪౦-౨౬॥
ఇతి యణాదిపరస్య లస్యలోపః పూర్వస్యచ గుణః ఓకారః, అవ్. ... ... *
ఏవంకారణత్వేఽపి, లౌకికమృదాది వైలక్షణ్యం వివక్ష్యతే. లీలయాకాలాపేక్షోఽపి, అతన్త్రతయాకాలవిశేషాపేక్షపరిణామదుగ్ధదధ్యాదివిలక్షణః సర్వంకాలంతిష్ఠతీతి—
(స్థవిరః).

నిరు. ౫౪ [కాలాతన్త్రతయాదుగ్ధదధ్యాదిభ్యోవిలక్షణః॥౪౧॥ విద్యతేయస్సర్వకాలం (స్థవిరః) పరికీర్తితః।]

† సకలస్యమూల-౧౦. సకలమూల-౧-౪.

{ ౫౫ / ౩౯౦ } ధ్రువః,॥

ఓం ధ్రువాయనమః.

భా. (౨) ,,కాలస్యచమహిమ్నర్తోశ్చ జఙ్గమస్థావరస్యచ। ఈశతే భగవానేకస్సత్యమేతద్బ్రవీమి తే" ॥ ॥

(౩) ,,కాలచక్రంజగచ్చక్రం యుగచక్రఞ్చ కేశవః। ఆత్మయోగేన భగవాన్ పరివర్తయతేఽనిశమ్" ॥ ॥

(౪) ,,కాలంసపచతేతత్ర నకాలస్తత్రవైప్రభుః"॥ ॥

ఇత్యాది ... ... *

అనన్తపరిణామాదప్యవికుర్వాణతయా స్వరూపా †దప్రచ్యావ్యః—

(ధ్రువః).

నిర్వ. (౧) ,,స్థా-గతినివృత్తౌ". ॥ధా-భ్వా।౧౨౨ ౨౫॥

(౨) ,,షస్సః" ॥౬-౧-౬౪।౧౫౭-౭॥

ఇత్యాది [౨౭॥

(౩) ,,అజిరశిశిరశిథిలస్థిరస్ఫిరస్థపిరఖదిరశబిరాః"॥ఉణా-౧।౨౬౨-

ఇతి కిరచ్ పక్షే ధాతోర్ధ్రువక్,హ్రస్వత్వఞ్చనిపాత్యతే....*

అనన్తపరిణామాదపిఅవికుర్వాణతయా, ధ్రువతి-స్వరూపాదప్రచ్యావ్యోభవతీతి—

(ధ్రువః).

(౧) ,,ధ్రు-గతిస్థైర్యయోః," ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౧౨॥

(౨) ,,ధ్రువ" ॥ధా తుదా।౧౨౭-౧౩॥

ఇతివాపాఠః.

నిరు. ౫౫ అప్రచ్యావ్యస్వస్వరూపాత్ సదాయోసౌ(ధ్రువ) స్స్మృతః॥౪౨॥

† అప్రచ్యావ్యాద్ధ్రువః-౧-౧౦.

15-2-86.

శ్లో॥౭॥ ౫౬ అగ్రాహ్యశ్ -

ఓం అగ్రాహ్యాయనమః.

ధా. (౧) "ధ్రు-గతిస్థైర్య యోః" ॥ధా-తుదా|౧౨౭-౧౨॥

(౨) § "నుదాదిభ్యోణలోపః" ॥ ॥[౫

[౩౮౫. ౩౧౪. ౨౧౫]

ఇతి, కః. ఏవమ్, గుహః, వృషః,†నిమిషః,

ఇత్యాదయోపి కప్రత్యయాన్తాః; యథా,

(౩) ‡ "అజయ్యశ్శాశ్వతోధ్రువః" ॥ ॥

(౪) "అవికారాయశుద్ధాయ" ॥వి-పు-౧-౨-౧॥[౧౦

(౫) "అపక్షయవినాశాభ్యామ్" ఇతి. * * * ॥వి-పు-౧-౨-౧౧॥

మృత్తస్త్వాదిరివ కులాలకువిన్దాదినా అనధిష్ఠేయః—

(అగ్రాహ్యః).

నిర్వ (౩) "నుదాదిభ్యోణలోపః" ॥ ॥

ఇతి,కః. కిత్వాత్ నగుణః. పూర్వపాఠే, [౨౧-౩॥[౧౫

(౪) "అచిశ్నుధాతుభ్రువాంయ్వోరియఙువఙౌ" ॥౬-౪-౭౭।

ఇత్యోరువఙ్; పాఠాన్తరేతున. యద్వా, *పచాద్యచ్.

(౫) " గాఙ్కుటాదిభ్యోఞ్ణిన్ఙిత్" ॥౧ ౨-౧।౧౮౪-౨౨॥

ఇతి, కుటాదిలక్షణ మచోఙిత్త్వమ్.ఙిత్త్వాత్ నగుణ ఇత్యాది.

పాఠాన్తరే, ఇగుపధలక్షణోవా కః. * * * * * * [౨౦

కువిన్దాదినా తన్త్వాదిరివ గ్రహీతుమ్- అధిష్ఠాతుమ్ శక్యః

గ్రాహ్యః, సనేతి—

(అగ్రాహ్యః).

(౧) "గ్రహ-ఉపాదానే." ॥ధా-క్రా|౧౨౮-౨౭॥

నిరు. ౫౬ (అగ్రాహ్యో) యోఽనధిష్ఠేయో మృత్తికేవ కులాలకైః।క్షుదా-౪-౫. †అనిమిషః విశిఖః-౧౦.? ‡అజేయః-౬ ౭.

౫౭ శాశ్వతః,

ఓం శాశ్వతాయనమః.

భా. (౧) ,,ఋహలోర్ణ్యత్" ॥3-౧-౧౨౪।౨౪౧-౨౪॥

[౧౬౫. ౭౫౫] [౫

ఇతిణ్యదన్తః. ఏవమ్, వేద్యః, మాన్యః ఇత్యాదయోపి.యథా,

(౨) ''నైనమూర్ధ్వన్నతిర్యఞ్చనమధ్యేపరిజగ్రభత్'' ॥తై-నా-౬-౧-౯॥

(3) '' బ్రహ్మాధ్యతిష్ఠత్'' ॥౨-అష్ట-౮-ప్ర-౨-అ॥

(౪) ,,అధితిష్ఠత్యేకః" ఇత్యాది. * * * * ॥శ్వే-ఉ-౪-౧౧॥

ఏవమ్, [౦౧

(శాశ్వతః),- అనవరతజగద్వ్యాపారప్రవాహత్వేననిత్యః;యథా,

(౧) ,,అవ్యుచ్ఛిన్నాస్తతస్త్వేతేసర్గస్థిత్యన్తసంయమాః"॥వి-పు-౧-

ఇత్యాది. ... ... * [-౨-౨౬॥

నిర్వ. (౨),,ఋహలోర్ణ్యత్"ఇతిహలన్తాత్ ణ్యత్.3-౧-౧౨౪।౨౪౧-౨౪॥

(3) ,,శకిలిఙ్చ''ఇతిచాత్ శక్యార్థేఅయంకృత్యః.॥3-3-౧౭౨।౨3౭-౧౫॥

(౪) ,,అతః" ఇత్యుపధావృద్ధిః. ॥౭-౨-౧౧౬।౧౫౮-౨౦॥

నఞ్ తత్పురుషః. నలోపః. ... *

ఏవమ్, అనవరతజగద్వ్యాపారప్రవాహత్వేన, శశ్వద్భవః-

నిత్య ఇతి —

(శాశ్వతః).శశ్వదిత్యవ్యుత్పన్నంప్రాతిపదికమవ్యయమ్.తతః,

(౧) ,,తత్రభవః" ఇతి, అణ్. ఆదివృద్ధిః. ॥౪-3-౫3।౧౧౨-౮॥

(౨) ,,అవ్యయానాంభమాత్రేటిలోపః" ఇత్యస్య, ॥ ॥

(3) ,,యేషాఞ్చవిరోధశ్శాశ్వతికః" ॥౨-౪-౯।౭౯-3౬॥

ఇతినిర్దేశేన, అనిత్యత్వజ్ఞాపనాత్, నటిలోపః. ... *

నిరు. ౫౭ 'అవ్యుచ్ఛిన్నాస్తతస్త్వేతేసర్గస్థిత్యన్తసంయమాః'॥౪3॥

అతస్సదాప్రవాహత్వాన్నిత్య (శ్శాశ్వత) ఉచ్యతే।

{ ౫౮ / ౫౫౭ } కృష్ణః, ౫౯ లోహితాక్షః,

ఓం కృష్ణాయనమః. ఓం లోహితాక్షాయనమః.

భా. ఏవంవిధలీలారసేన నితాన్తనిర్వృతః—
(కృష్ణః). ఆర్షం నిరుక్తమ్' [౫
(౧) “కృషిర్భూవాచకశ్శబ్దోణశ్చనిర్వృతివాచకః। కృష్ణస్తద్భావయోగాచ్చ” ఇతి. ... * ॥భార-ఉ-౬౯-౫॥
ఈదృఙ్నిర్వృతి పేశలరమ్యరాజీవతామ్రనయనః—
(లోహితాక్షః). * * ... * * * ... * *

నిర్వ. ఏవంవిధలీలారసేనకర్షతికృషతివానితాన్తనిర్వృతోభవతీతి—
(కృష్ణః).
(౧) “కృష-విలేఖనే,” నిర్వృతికర్మేహాయమ్.॥ధా-తుదా।౧౨౬-౧౭.
(౨) “ఇణ్ సిఞ్ జిదీఙుష్యవిభ్యోనక్,” ॥ఉణా-౩।౨౬౯-౩౨॥
(౩) “కృషేర్వర్ణే” ॥ఉణా-౩।౨౬౯-౩౪॥
ఇతి కృషేర్నిహతాత్ నక్ప్రత్యయే, కిత్వాత్ గుణాభావే, ణత్వేచ, కృష్ణశబ్దస్య నిష్పాద్యత్వేపి, ప్రకృతేచార్షనిర్వచనానుసారాత్ ఉక్తార్థనిష్పత్తిః. *పృషోదరాదిః యద్వా, తేనైవ సూత్రేణ బాహుళకాదన్యతాపినక్. అగుణః. అనిట్. ణత్వమ్. ... ... *
ఈదృశనిర్వృతిపేశలరమ్యరాజీవ తామ్రనయనతయా [౨౦
లోహితే అక్షిణీ అస్యేతి—
(లోహితాక్షః). *అశేఃక్సె వ్యుత్పాదితోపి అక్షిశబ్దః?
(౧) “రుహ-బీజజన్మనిప్రాదుర్భావేచ.” ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౫॥
(౨) “హృశ్యాభ్యామితన్” ఇతివర్తమానే, ॥ఉణా-౩।౨౭౨-౧౦॥

నిరు. ౫౮ ఏకాన్తలీలారసతోనిర్వృతః (కృష్ణ)ఉచ్యతే॥౪౪॥
‘కృషిర్భూవాచకశ్శబ్దోణశ్చనిర్వృతివాచకః’।
౫౯ రక్తరాజీవనయనో (లోహితాక్షః) ప్రకీర్తితః॥౪౫॥

౬౦ ప్రతర్దనః,। ౬౧ ప్రభూతస్-

ఓం ప్రతర్దనాయనమః. ఓం ప్రభూతాయనమః.

భా. సర్వేషాంసంహర్తృత్వాజ్జ్వాహ.—
(ప్రతర్దనః)· తర్దిః హింసాకర్మా; యథా, [౫
(౧) "యస్యబ్రహ్మచక్షత్రఞ్చోభేభవతఓదనః" ॥కఠోప-౨-౨౪॥
(౨) "అత్తాచరాచరగ్రహణాత్" ఇతి· ... * ॥బ్ర-సూ-౧-౨-౯॥
సర్వసంహారేపి—
(ప్రభూతః)- సమృద్ధః, నిత్య నిర్మర్యాద భోగోపకరణ పరమపదత్వాత్. .. ... * [౧౦

నిర్వ. (౩) "రుహేరశ్చలోవా" ఇతి ఇతన్. ॥ఉణా-౩।౨౭౨-౧౧॥
పాక్షికోరస్యలశ్చ. గుణః· బహువ్రీహిః. సవర్ణదీర్ఘః·
తతో౽క్షరిత్యపచోఽప్రాప్తౌ,
(౪) "అక్ష్ణో౽దర్శనాత్" ॥౫-౪-౭౬।౮౩-౭॥
ఇత్యచ్ సమాసాన్తః. ఇలోపః. * * ... * * * * [౧౫
అథ, సర్వసంహర్తృత్వాచ్చోచ్యతే.
అయమేవసర్వంప్రతర్దయతి- హినస్తి సంహరతీతి—
(ప్రతర్దనః).
(౧) "తర్ద - హింసాయామ్," ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౭॥
ప్రపూర్వః; ణిచ్. ద్విత్వమ్. *నన్ద్యాదిల్యుః; ల్యుడ్వా. బాహుళకాదిత్యాది. యోరనః· ణిలోపః. ... *
సర్వసంహారేపి నిత్యనిర్మర్యాదభోగోపకరణపరమపదతయా
ప్రభూతః- సమృద్ధఇతి—
(ప్రభూతః).

నిరు· ౬౦ యస్యచబ్రహ్మక్షత్రఞ్చ హ్యాద్యదనంభవతస్సదా॥
(ప్రతర్దన) స్సవిజ్ఞేయ స్సంహర్తృత్వప్రదోహనుః॥౪౬॥

౬౧ భోగోపకరణంనిత్యం నిర్మర్యాదంపరంపదమ్। యస్య
తేనసమృద్ధత్వాత్ (ప్రభూత) ఇతికథ్యతే॥౪౭॥

శ్లో. ౭,అక్ష.-౨౦-శ్లో. ౭.అక్ష.-౨౪.(౧౨౫)నా.౬౨.త్రికకు {ద్/బ్} ధామ
~ (౬౨ ... ... ౬౩)

౬౨ త్రికకు {ద్/బ్} ధామ,

ఓం త్రికకు {ద్/బ్} ధామ్నే నమః.

భా. తత్ర పరమాణుమాత్రం హి సృష్టిసంహారగోచరమిదం విశ్వమ్?-
తదేతత్ స్పష్టయతి—
(త్రికకుద్ధామ)† ఇతి; (త్రికకుబ్ధామ) ఇతి కేచిత్; ఉభయథాపి
అవయవాలక్ష్యన్తే; (త్రి§కకుప్)-త్రిపాద్విభూతిలక్షణమ్,పరమం
(ధామ)యస్య, సః (త్రికకుబ్ధామ). ఆమ్నాయతే హి,
(౧) "పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని- త్రిపాదస్యామృతన్దివి" ॥పు-
ఇతి?- "త్రిపాత్, పాదః" [సూ-౩॥
ఇతి పరమమహత్వ‡ రమాణుపరిమాణౌ వ్యాఖ్యాతౌ [౧-౯-౫౩॥
(౨) "యస్యాయుతాయుతాంశాంశే విశ్వశక్తిరియం స్థితా"॥వి-పు-
(౩) "మేరోరివాణుర్యస్యైతత్" ఇతి. ॥ ॥

నిర్వ. (౧) "భూ-సత్తాయామ్," ప్రపూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౧౫-౧౮॥
(౨) "గత్యర్థ"ఇత్యాదినా,అకర్మకాత్ కర్తరి క్తః. ॥౩-౪-౭౨।౫౫౫-౨౬॥
(౩) "శుర్వ్యకః" ఇతి నేట్ ... ✻ ॥౭-౨-౧౧। ౧౭౭-౧౧॥
తదేతత్ స్పష్టీక్రియతే. అవయవలక్షణయా త్రికకుత్, త్రిక
కుప్ వా; త్ర్యవయవం త్రిపాద్విభూతిలక్షణమ్,ధామ-స్థానమ
స్యేతి వా;పూర్వపదేన,జ్ఞానాదియుగత్రికావయవగుణషట్కం
లక్షయిత్వా, తస్య ధామ-స్థానమ్ ధర్మీ- తద్విశిష్టఇతి వా—
(త్రికకుద్ధామ); (త్రికకుబ్ధామ) వా.
(౧) "డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః" ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౮॥

నిరు. ౬౨త్రిపాద్విభూతి స్త్రికకుత్ సైవస్థానం విశేషతః।యస్య స
(త్రికకుద్ధామ;) §కకుద్-౪-౫.†ఇతి-౪-౫-న.‡రమాణ్వణుపరి-౭-౧౦.

శ్లో. ౭,అక్ష. ౨౦-శ్లో. ౭. అక్ష. ౨౪. (౧౨౬) నా. ౬౨. త్రికకు {ద్/బ్} ధామ

భా. అథవా, (త్రికకుప్) శబ్దః జ్ఞానాది గుణషట్క-యుగళ త్రిక లక్షకః, తస్య (ధామ) - ధర్మీ, పూర్ణషాడ్గుణ్య ఇత్యర్థః. అతోఽస్యైనం త్రియుగమాహుః†. యద్వా, ఆర్షన్నిరుక్తం త్రికకుత్; యథా, మోక్షధర్మే స్వయమ్, [౫

(౪) "తథైవాసన్ త్రికకుదో వారాహం రూపమాస్థితః। త్రికకుత్'తేన విఖ్యాతశ్శరీరస్య ప్రమాపణాత్" ॥భా-మో-నా-3౪3-౬3॥ ఇతి; అస్మిన్పక్షే,

(ధామ) ఇతి నామాన్తరమ్- ¶జ్యోతిరితిచార్థః. ... *

నిర్వ. (౨) "సర్వధాతుభ్యః" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-3౨॥ [౧౦ ఇతి మనిన్. అనిట్. పూర్వపాఠే,

(3) "కక-లౌల్యే;" ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౧౫॥

(౪) "సృగ్రోరుతిః" బాహుళకాదన్యతోఽపీతి†ఉతిః.॥ ఉణా_౧।౨౬౪-౪॥ యవాదిగణేదకార నిపాతనాత్ తస్యదః. పాఠాన్తరేతు, * స్కన్ భురుదిత్ సౌత్రఃరోధనార్థః ధారణార్థో వా. తతః క్విప్.

(౫) "అనిదితామ్" ॥౬-౪-౨౪।3౫-౧౧॥ ఇత్యాదినా నలోపః; *పృషోదరాదిలక్షణస్సలోపశ్చ.

నిరు. యద్వాత్రియుగధర్మవాన్ ॥౪౭॥ ఆర్షం నిరుక్తమా శ్రిత్య త్రికకుత్వ్యక్తిలక్షణః। అస్మిన్పక్షే భిన్ననామ ధామ-జ్యోతి స్స్వరూపవాన్॥ ౪౯॥ వ్యాఖ్యాతృణామభిప్రాయో నామైకత్వేపి కీర్తితః। తథైవాసం త్రికకుదో వారాహం రూపమాస్థితః॥౫౦॥ త్రికకుత్తేన విఖ్యాతః శరీరస్య ప్రమాపణాత్'।

¶జ్యోతిర్వా - ౧. † ఉతిః. "యవాదిభ్యః కన్" ఇత్యత్ర యవాదిగణేద కారనిపాతనాత్ తస్యదః. "వావసానే" ఇతివా చర్త్వమ్ దస్యతిః పాఠాన్తరేతు, [తాళపత్ర శ్రీకోశేఏవం పాఠః]?

శ్లో.౭,అకు.౨౦-శ్లో.౭.అకు.౨౪.(౧౨౭)నా.౬౨.త్రికకు {ద్ / బ్} ధామ

నిర్వ. (౬) "డై-శబ్దే" ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౩॥

(౭) "ఆదేచఉపదేశ్శేఽశితి"ఇత్యాత్త్వమ్. ॥౬-౧-౪౫।౧౭౬-౧౨॥

(౮) "అన్యేష్వపి" ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౭॥

ఇతి, డః. టిలోపః. జశ్త్వచర్త్వే; తత్రసాంహితికఃభాన్తే జశ్త్వేన భస్యబః నచాత్రచర్త్వం కరిష్యతే. కృతేతుప స్యబః.దాన్తేతుఅకృతేచావసానికేవా చర్త్వేకృతేతుతస్యాపి జశ్త్వేవా దఇతి వివేకః.

(౯) "తౄ - ప్లవనతరణయోః" ॥ధా-భ్వా।౧౨౩-౩॥

(౧౦) "తరతేర్డ్రిః" ఇతిడ్రిః. టిలోపః. ॥ఉణా-౫।౨౮౧-౯॥

(౧౧) "నేడ్వశి" ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౮॥

ఇతి, నేట్.తతః, పూర్వత్ర, బహువ్రీహిగర్భోబహువ్రీహిః.

(౧౨) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ॥"మహాభాష్యే" ఇతితత్త్వబోధిన్యామ్॥

ఇత్యాది. అన్యత్ర, తద్గర్భస్తత్పురుషః. తత్రనకోపియత్నః. యద్వా, పూర్వపాఠానుసార్యార్షనిరుక్తానురోధాత్, [౧౫ లోకత్రయవ్యాపిష్ణరాహరూపః (త్రికకుత్); బహువ్రీహిః ప్రతిపాదితోహ్యాయంశబ్దః?

యద్వా, కకుదేతివ్యుత్పాదితాత్ కకుచ్ఛబ్దాత్,

(౧౩) "కకుదస్యావస్థాయాంలోపః" ॥౫-౪-౧౪౬।౭౭-౩౦॥

ఇతినిపాతనాత్, అన్తావయవోఽకారః. [౨౦

(౧౪) "అబాధకాన్యపినిపాతనానిభవన్తి" ॥ ॥

ఇతి, న దాన్తస్యాపిబాధః. ప్రకృతేచతేనైవసూత్రేణబహువ్రీహౌఅన్తలోపస్సమాసాన్తః. పాక్షికమవసానచర్త్వమ్.

అత్రచ(ధామ) నామాన్తరమ్.జ్యోతిరితిచతస్యార్థః. అయఞ్చ ధాఞోమనినివ్యుత్పాదితశ్శబ్దః. అనిట్.అవిష్టలిఙ్గోయమిత్యాది.

౬౩ పవిత్రమ్, ౬౪ మఙ్గళంపరమ్,॥

ఓం పవిత్రాయనమః. ఓం పరాయమఙ్గళాయనమః.

భా. ఈదృగ్గుణ విభవరూప నిరూపక సోపానేన తన్నిరూప్యం స్వరూపమనుప్రవిశతి — [౫
(పవిత్రమ్); †పువః,
(౧) "అశిత్రాదిభ్య ఇత్రోత్రౌ" ఇతీత్రప్రత్యయః.॥ఉణా-౪।౨౭౮-౨౦॥
(౨) "కర్తరిచర్షి దేవతయోః" ఇతి వా. * ॥౩-౨-౧౮౬।౨౬౦-౯॥
సమస్తహేయప్రత్యనీకమ్—
(మఙ్గళంపరమ్); [౧౦

నిర్వ. ఏవమ్, గుణవిభవరూపనిరూపకసోపానేనతన్నిరూప్యంస్వరూపమనుప్రవిశ్యతే.అఖిలహేయప్రత్యనీకస్వరూపతయాపూతో భవతీతి—
(పవిత్రమ్).
(౧) "పూఞ్ - పవనే." ॥ధా-క్ర్యా|౧౨౮-౧౨॥
(౨) "అశిత్రాదిభ్య ఇత్రోత్రౌ" ఇతి వా; ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౨౦॥
(౩) "కర్తరిచర్షి దేవతయోః" ॥౩-౨-౧౮౬।౨౬౦-౯॥
ఇతి, దేవతాయాం వా ఇత్రః.గుణావాదేశౌ.లిఙ్గంపూర్వవత్.*
స్వయంప్రభావానుభవనిబన్ధన నిరఙ్కుశానన్దస్యకర్తృతని స్తరఙ్గామృతమహోదధిదశమ్,నిత్యనిర్మర్యాదకల్యాణైకతానమ్
పరమ్-అనన్తమ్, మఙ్గళమితి— [౨౦
(మఙ్గళం పరమ్); ఏకన్నామ.

నిరు. ౬౩ గుణస్యవిభవానాఞ్చ రూపస్యచనిరన్తరమ్ ॥౫౧॥
నిరూపకస్య సర్వైశ్చతన్నిరూప్యం స్వరూపకమ్ । అనుప్రవిశ్యవసతి స(పవిత్ర) మితిస్మృతమ్ ॥౫౨॥
౬౪ సర్వహేయప్రత్యనీకమనన్తానన్దలక్షణమ్ । వేదాన్తపారగన్నిత్యముచ్యతే (మఙ్గళంపరమ్) ॥౫౩॥ † పుఃశ-౧౦.

8-3-86.

భా. మఙ్గళత్యర్థః. * మఙ్గేరలచ్. స్వయంప్రభానన్దతయాఽకల్యాణై కతానమ్. (పరమ్) ఇతిఆనన్త్యపరమ్. సత్యపి, నైసర్గికనిత్యనిరవధికనిస్సీమనిస్సఙ్ఖ్యస్వగుణవిభవా †నుభవవైభవే సదాతనే, ‡స్వతఏవ అశేషదోషపరిపన్థిశాన్తానన్తా నుపమానుకూలతమస్వయంప్రభాత్మానుభవనిబద్ధనిరఙ్కుశానన్ద న్యక్కృతనిస్తరఙ్గస్తిమితామృతమహోదధిన్యాయయా¶ పరావస్థయైవసర్వనిరపేక్షోనిత్యతృప్తశ్చేతిశక్యనిరూపణోభగవాన్. స్వరూపిచ,

(౧) „ఆనన్దమయోఽభ్యాసాత్” ॥బ్ర సూ-౧-౧-౧౩॥

(౨) „ఆనన్దాదయఃప్రధానస్య” ॥బ్ర-సూ-౩-౩-౧౧॥

(౩) „అక్షరధియాన్త్వవరోధః” ॥బ్ర-సూ-౩-౩-౩౩॥

ఇత్యాదౌ. అపాదిచ,

(౪) „సత్యంజ్ఞానమనన్తమ్” ॥తై ఆ ౨-౧-౧॥

(౫) „ఆనన్దోబ్రహ్మ” ॥తై-భృ-౬॥

(౬) „శాన్తిసమృద్ధమమృతమ్” ॥తై శీ-౬-౨॥

(౭) „యత్రలక్షణమేచ్ఛాన్తమనుద్వ్యాత మతరజ్ఞస్తృప్త మమృతం పరంబ్రహ్మ, తత్రధారయేదిత్యేషానైష్ఠికీధారణా”॥ ॥

(౮) “అతరఙ్గమనిర్దేశ్య ‡‡మపదానన్దలక్షణమ్” ॥ ॥

ఇత్యాదిభిః. జ్ఞప్తిమాత్రైకరసపాదస్తు, *అఖణ్డాఖణ్డనైశతశఃఖణ్డితః. సంవిదానన్దశక్త్యైశ్వర్యాదిగుణకోపి, అతివేలమానుకూల్యేనస్వయంస్వస్మై ప్రకాశతఇతి అస్యజ్ఞానానన్ద వ్యపదేశః నతుజ్ఞప్తిసుఖమాత్రతయా; యథా, మణితరణిదీపాదికం ††స్వప్రభావిషయంప్రకాశయతి, స్వయఞ్చతదనపేక్షః ప్రకాశతే, తతః, తేజః తేజస్వీతిచవ్యపదిశ్యతే; ఏవమ్, అయమ్, స్వగుణేనజ్ఞానేన సర్వమపరోక్షయతి, తదనపేక్షశ్చస్వయం[౨౫ ప్రకాశతే, జ్ఞానం జ్ఞాతేతిచవ్యపదిశ్యతే.

---

† అనుభవేనైభవే-౪.   ‡ స్వతన్త్రఏవ-౪.   ¶ పరావరావస్థ-౫.

‡‡ మస్పశా-౧-౧౦.   †† స్వప్రభయావిషయమ్-౪-౫.

శ్లో॥౮॥ ౬౫ ఈశానః,

ఓం ఈశానాయనమః.

భా.(౯)"తద్గుణసారత్వాత్తుతద్వ్యపదేశః ప్రాజ్ఞవత్"॥బ్ర-సూ-౨-౩-౨౯॥
ఇతి న్యాయేనవా, జ్ఞానాదివ్యపదేశః. ఏవఞ్చ,
(౧౦) "సత్యంజ్ఞానమ్" ॥తై-ఆ-౨-౧-౧॥
(౧౧) "యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్" ॥ముణ్డ-ఉ-౧-౧-౧౦॥
ఇత్యాదయో నపరస్పరముపరుధ్యేః. తథావార్ష్ణేయాధ్యాత్మే జీవప్రసఙ్గే,
(౧౨) "యథాజీవగ్ం ప్రశాన్తాత్మా హ్రస్వో వాయదివామహాన్। జ్ఞానాత్మానస్తథావిద్యాత్ పురుషం సర్వజన్తుషు॥ సోఽత్ర వేదయతే వేద్యమ్" ఇతి. ... * * * * ॥ ॥
నిమీలదున్మీలద్దృశస్వరూపేభ్యో బద్ధముక్తనిత్యేభ్యోఽస్య వ్యావృత్తిః కీర్త్యతే.—
(ఈశానః);-

నిర్వ. (౧)"ఈశ- ఐశ్వర్యే;" ॥ధా-ఆ-౧౧౬-౨౫॥
(౨) "ఇదితోనుమ్ధాతోః" ఇతి. నుమ్. ॥౭-౧-౫౮।౧౫౬-౩౫॥
(౩) "నశ్చాపదాన్తస్యఝలి" ఇతి,నస్యానుస్వారః;॥౮-౩-౨౪।౧౦-౨॥
(౪) "అనుస్వారస్యయయిపరసవర్ణః" ॥౮-౪-౫౮।౧౦-౩॥
ఇతి, పరసవర్ణో జః.
(౫) "మఙ్గేరలచ్" ఇత్యలచ్.లళయోరభేదః.॥ఉణా-౫।౨౮౧-౧౧॥
పరశబ్దోవ్యాకృతః. లిఙ్గస్యోభయత్రాపిప్రాగ్వత్. ... *
నిమీలదున్మీలద్దృశస్వరూపబద్ధముక్తాది వైలక్షణ్యంకీర్త్యతే.
సర్వావస్థస్వపరసమస్తవస్తువ్యవస్థాపనశీలతయా ఈష్ట ఇతి—
(ఈశానః).

నిరు. ౬౫. సర్వావస్థాసుసర్వేషాం వ్యవస్థాపనశీలతః।
వస్తూనాంభగవాన్సాక్షాత్ (ఈశానః) పరికీర్తితః॥౬౪॥

భా. (౧) "తాచ్ఛీల్య" ॥౩-౨ ౧౨౯।౨౫౭ ౮॥
ఇత్యాదినా చానశ్. సర్వావస్థస్వపరసమస్తవస్తువ్యవస్థాపనస్వభావ ఇత్యర్థః. యథా,

(౨) "తమీశ్వరాణాంపరమమ్మహేశ్వరమ్" ॥శ్వే-ఉ-౬-౭॥
(౩) "స్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియాచ" ॥శ్వే-ఉ-౬-౮॥
(౪) "నతస్యకశ్చిత్పతిరస్తిలోకే నచేశితా...సకారణంకరణాధిపాధిపోనచాస్యకశ్చిజ్జనితానచాధిపః" ॥శ్వే-ఉ-౬-౯॥
(౫) "సర్వస్యవశీసర్వస్యేశానః సర్వస్యాధిపతిః సనసాధునా కర్మణాభూయాన్నో ఏవాసాధునాకనీయాన్ । ఏష [౧౦ సర్వేశ్వరఏషభూతాధిపతి రేషభూతపాల ఏష సేతుర్విధరణ ఏషాంలోకానామ సమ్భేదాయ"॥ ॥బృ-ఉ-౬-౪-౨౨॥
(౬) "సవాఅయమాత్మాసర్వేషాం భూతానామధిపతిః సర్వేషాం భూతానాంరాజా" ॥బృ-ఉ-౪-౫-౧౫॥
(౭) "ఏకఇంద్రాజాజగతోబభూవ" ॥౪కా - ౧ప్ర.౮అ॥
(౮) "సఈశోఽస్యజగతో నిత్యమేవనాన్యో హేతుర్విద్యతేఈశనాయ" ॥శ్వే-ఉ-౬-౧౭॥
(౯) "ఈశ్వరస్సర్వభూతానామ్" ॥గీ-౧౮-౬౧॥
(౧౦) "ఈశతేభగవాన్నేకస్సత్యమేతద్బ్రవీమి తే" ॥భార-ఉద్యో-౬౭-౧౩॥
(౧౧) "పరమాత్మాచసర్వేషామాధారఃపరమేశ్వరః" ॥వి-పు-౬-౪-౪౦॥
ఇత్యాది. అతః, కల్పనోపాధి పరిణామసవ్యాజైశ్వర్యసార్వజ్ఞ్యాదికంజల్పద్భ్యః త్రి † స్తిలజలాఞ్జలిః ... * *

నిర్వ. (౧) "ఈశ-ఐశ్వర్యే;" ॥ధా-అదా।౧౨౩-౨౩॥
(౨) "తాచ్ఛీల్యవయోవచనశక్తిషుచానశ్" ॥౩-౨.౧౨౯।౨౫౭.౮॥
ఇతి, తాచ్ఛీల్యే చానశ్ * ... * * ... *

---

† స్సలిలాఞ్జలిః.౪.

{౬౬, ౩౨౩ / ౪౦౯,౯౫౬} ప్రాణదః

ఓం ప్రాణదాయ నమః.

భా. అస్యైశ్వర్యస్య ప్రథమం విషయంవివక్షతి—
(ప్రాణదః),- [౫
ప్రాణద్దదాతీతికః. సూరిభ్య స్సదా దర్శనరూపస్వానుభవ పరిచరణానుకూలబలదఇతిభావః. యథా,

(౧) "యఆత్మదాబలదాః" ॥౪కా - ౧ప్ర - ౮అ॥
(౨) "సదైవః ప్రాణఆవిశతి" ఇత్యాది ..* ॥బృ-ఉ-౩-౫-౨౦॥

నిర్వ. అస్యైశ్వర్యస్య ప్రథమోవిషయో వివక్ష్యతే. [౧౦
సూరిభ్యః సదాదర్శనరూపస్వానుభవ పరిచరణానుకూలమ్, ప్రాణమ్ బలమ్, దదాతీతి—
(ప్రాణదః).

(౧) "డుదాఞ్-దానే" ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౯॥
(౨) "ఆతోఽనుపసర్గే" ఇతి కః. ఆల్లోపః. ॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౪॥
(౩) "అనచ" ఇంధాతుః. ॥ధా- అదా।౧౨౪-౯॥
(౪) "శ్వస- ప్రాణనే, అనచ" ॥ధా-అదా।౧౨౪-౮॥
ఇతి, పఠ్యతే. చాత్, *అనిరపిప్రాణనే. ప్రపూర్వః.
(౫) "పుంసిసంజ్ఞాయాం ఘఃప్రాయేణ" ॥౩-౩-౧౧౮।
ఇతి, ఘంపవాదః, [౭౮౮-౭॥
(౬) "హలశ్చ" ఇతి కరణేఘఞ్. ॥౩ ౩-౧౨౧।౭౮౮-౧౪॥
(౭) "అతః" ఇత్యుపధావృద్ధిః సవర్ణదీర్ఘః. ॥౭-౨ ౧౧౬।౧౫౮-౨౦॥
(౮) "పూర్వపదాత్సంజ్ఞాయామగః" ఇతిణత్వమ్,॥౮-౪-౩।౭౬-౭॥
(౯) "అనితేః" ఇత్యస్యాసిద్ధత్వాత్. ॥౯-౪-౧౯।౧౮౬-౧౬॥
తస్యతు,ప్రాణ్యాదిత్యాదిరవకాశః. ... * * * * * *

నిరు. ౬౬. సూరిభ్యః పరిచర్యాదౌబలదః (ప్రాణదస్) స్మృతః।

{౬౭ / ౩౨౨,౪౦౮} ప్రాణః,

ఓం ప్రాణాయనమః.

భా.　తేషామ్,—

(ప్రాణః) - ఉజ్జీవన హేతుశ్చ. యథా,　[౫

(౧)　"తతోదేవానాన్నిరవర్తతాసురేకః"　॥౪కా - ౧ప్ర - ౮అ॥

(౨)　"కోహ్యేవాన్యాత్కః ప్రాణ్యాత్"　॥తై-ఆ ౨-౭-౧॥

(౩)　"ప్రాణోరక్షతివిశ్వమేజత్"　॥౨అష్ట - ౫ప్ర - ౧అ॥

(౪)　"ప్రాణస్తథాఽనుగమాత్"　॥బ్ర-సూ-౧-౧-౨౯॥

అతోఽభియత్ర నిపుణోన్నేయాన్యుదాహరణాని.　[౧౦

(౫)　"అథైనమేతేదేవాః ప్రాణాఅమృతాఆవిశన్తి" ॥　॥

(౬)　"తదేతదక్షరంబ్రహ్మసప్రాణస్తదువాఙ్మనః" ॥ము ఉ-౨-౨ ౨॥

(౭)　"సత్యాత్మప్రాణారామమ్మనఆనన్దమ్"　॥తై-శీ-౬-౨॥

(౮)　"మనోమయఃప్రాణశరీరోభారూపస్సత్యసఙ్కల్పః" ॥ఛా ఉ-౩-౧౪-౨॥

శ్రీపౌష్కరే,　[౧౫

(౯)　" అథోపకరణద్దివ్యంపఞ్చశక్త్యుపలక్షితమ్ । కాలజ్ఞానక్రియేచ్ఛాఖ్యప్రాణసంజ్ఞంమహామతే॥ ప్రాణశక్తేస్తుచాధ్యాత్మంషాడ్గుణ్యమఖిలంహియత్ । అధిదైవతమఙ్గాతుఃవాసుదేవస్సనాతనః" ఇతి.- ॥శ్రీపాఞ్చరాత్రే పౌష్కర-సం-　॥

నిర్వ· తేషాముజ్జీవనహేతుతయాప్రాణితిఅనేనతదుపజీవిజాతమితి—

(ప్రాణః)·

(౧)　"అనచ,"చాత్ ప్రాణనే; ప్రపూర్వః ॥ధా-అదా।౧౨౪ ౯॥

ఘూపవాదే,

(౨)　"హలశ్చ" ఇతి, ఘఞి,　॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౪॥

నిరు· ౬౭· ఉజ్జీవనస్యహేతుత్వాత్ నరాణాం(ప్రాణ)ఈరితః॥౫౫॥

౬౮ జ్యేష్ఠశ్-

ఓం జ్యేష్ఠాయనమః.

భా. (౧౦) "జ్ఞానక్రియేచ్ఛాప్రాణాఖ్యంశక్తివ్యూహద్విజాచ్యుతమ్"
ఇతిచ. ... * * ॥శ్రీపాఞ్చరాత్రే-పా-సం- ॥
(జ్యేష్ఠః),- ప్రశస్యశబ్దాదిష్ఠని,
(౧) "జ్యచ" ॥౫-౩-౬౧।౧౪౦-౨౩॥
ఇతి, జ్యాదేశః. స్వేన సూరిభిశ్చసర్వదాసర్వథాఽనుభవేపి
అదృష్టపారమహావిభూతిత్వేన ప్రశస్యతమః. యథా,
(౨) "భగవాన్ వాసుదేవోజ్యాయసీవిభూతిః"ఇతి.॥ ॥
(౩) "బ్రహ్మైవభూతానాంజ్యేష్ఠమ్." ॥౨అష్ట - ౮ప్ర ॥
వృద్ధతమోవా, సర్వేభ్యఃపూర్వభావిత్వాత్.
(౪) "వృద్ధస్యచ"ఇతి, జ్యాదేశః ॥౫-౩-౬౨।౧౪౦-౨౪॥
సభాపర్వణి,
(౫) "ఏషప్రకృతిరవ్యక్తః కర్తాచైవసనాతనః। పరశ్చసర్వభూతేభ్యఃతస్మాద్వృద్ధతమోఽచ్యుతః"ఇతి...* ॥భా-స-౩౮-౨౪॥

నిర్వ. ఉపధావృద్ధౌ, దీర్ఘే ఉక్తన్యాయాత్,
(౩) "పూర్వపదాత్" ॥౮-౪-౩।౭౬-౭॥
ఇతి, ణత్వేచ, వ్యుదపాదిష్యాయంశబ్దః?. ... * * *
స్వాత్మనా సూరిభిశ్చ,సదానుభవేపి అదృష్టపారమహా [౨౦
విభూతితయా అతిశయేన ప్రశస్యఇతివా;—
సర్వేభ్యఃపూర్వభావితయా అతిశయేన వృద్ధఇతివా; —
(జ్యేష్ఠః).
(౧) "శంసు - స్తుతౌ;" ప్రపూర్వః ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౩౦॥

నిరు. ౬౮. సర్వదాఽనుభవేప్యైతైరదృష్టాపారభూతితః। (జ్యేష్ఠశ్)

౬౯ శ్రేష్ఠః,

ఓం శ్రేష్ఠాయనమః.

భా. త్రైస్సదాఽనుభవప్రీత్యా స్తోత్రైః పరిచర్యమాణః—
(శ్రేష్ఠః). [౫

నిర్వ. (౨) "ప్రశస్యస్యశ్రః" ఇతిసౌత్రనిర్దేశాత్ క్యప్. ॥౫-౩-౬౦।
[౧౪౦-౨౧॥
(౩) "అనిదితామ్" ఇతి, నలోపః. ॥౬-౪-౨౪।౩౫-౧౧॥
ఏవంనిష్పన్నాత్ ప్రశస్యశబ్దాత్;-
(౪) "వృధు-వృద్ధౌ" ॥ధా-భ్వా।౧౨౧-౭॥
(౫) "గత్యర్థ" ॥౩-౪-౭౨।౨౫౫-౨౯॥
ఇత్యాదినా అకర్మకాత్ కర్తరి క్తః, కిత్త్వాదగుణః.
(౬) "ఉదితో వా" ఇతిక్త్వాయామిడ్వికల్పాత్,॥౭-౨-౫౬।౨౯౦-౯॥
(౭) "యస్యవిభాషా" ఇతినిష్ఠాయామ్నేట్.॥౭-౨-౧౫।౨౫౨-౧౧॥
(౮) "ఝషస్తథోర్ధోఽధః" ఇతి, తస్య ధః. ॥౮-౨-౪౦।౧౫౮-౧౩॥
(౯) "ఝలాంజశ్" ఇతి,జశ్త్వేన పూర్వస్య ॥౮-౪-౫౩,౪-౩౦॥
ధస్యదః.ఇత్థంనిష్పన్నాత్ వృద్ధశబ్దాద్వా, ఆతిశాయనికేఇష్ఠని,
(౧౦) "ప్రశస్యస్య" ఇతివర్తమానే ॥౫-౩-౬౦।౧౪౦-౨౧॥
(౧౧) "జ్యచ" ॥౫-౩-౬౧।౧౪౦-౨౩॥
(౧౨) "వృద్ధస్యచ" ॥౫-౩-౬౨।౧౪౦-౨౪॥
ఇతి సూత్రాభ్యామ్ యథాక్రమముభయత్రాపి జ్యాదేశః.
(౧౩) "ప్రకృత్యైకాచ్" ॥౬-౪-౧౬౩।౧౪౦-౨౨॥
ఇతి, ప్రకృతిభావాత్, నటిలోపః.*ఆద్గుణః ... * * * *
త్రైస్సదాఽనుభవప్రీత్యాస్తుతిభిఃపరిచర్యమాణఃప్రశస్యతమఇతి—
(శ్రేష్ఠః). ప్రాగివ వృత్యాదితాత్ ప్రశస్యశబ్దాత్ ఇష్ఠని,

నిరు. ౬౯. (శ్రేష్ఠ) శ్చత్రైర్నిత్యం స్తుతత్వాదభిధీయతే ॥౫౬॥

{ ౭౦ / ౧౯౯ }   ప్రజాపతిః,।

ఓం ప్రజాపతయేనమః.

భా. (౧) ,,ప్రశస్యస్యశ్రః.'' యథా,   ॥౫-౩-౬౦।౧౪౦-౨౧॥

(౨) ''తద్విప్రాసోవిపన్యవోజాగృవాంససస్సమిన్ధతే-విష్ణోర్యత్పర[౫మంపదమ్''ఇతి,-   ॥సుబా-ఉ ౮॥

''విపన్యవః''-స్తుతిశీలాః; - సర్వదాస్యోపలక్షణశ్చైతత్.

(౩) ''తస్మైదేవాఉపాసతే'' ''తస్మై''-తచ్ఛేష॥   ॥

భూతాస్సన్తః తముపాసతే-సేవన్తేఇత్యర్థః. ... * *

† కేన, కశ్చ తైస్సమ్బన్ధః; తత్రాహ.—   [౧౦

(ప్రజాపతిః),- బద్ధముక్తేభ్యః ప్రకృష్టతయాజాయన్తే-భవన్తీతి ప్రజాః, సూరయః; యథా,   [॥అర-౩ప్ర-౧౧౪॥

(౧) ,,రశ్మింరశ్మీనామ్మధ్యేతపన్తమ్-ఋతస్యపదేకవయోనిపాన్తి''   [॥తై-నా-౬-౧-౩॥

(౨) ,, యఅన్తస్సముద్రేకవయో వయన్తితదక్షరేపరమే ప్రజాః''

నిర్వ. (౧) ,,ప్రశస్యస్యశ్రః''   ॥౫-౩-౬౦।౧౪౦.౨౧॥

ఇతి, శ్రాదేశః. ప్రకృతిభావః ప్రాగ్వత్. గుణః. ... * *

తేషాఞ్చ తేననాథవత్తయా బద్ధముక్తాపేక్షయా, ప్రకర్షేణ జాయమానానామ్- ప్రజానాం ప్రాముఖ్యవతాంసూరీణామ్, పతిః- స్వామీ నిత్యపరిచరణీయఇతి—   [౨౦

(ప్రజాపతిః).

(౧) ''పా-రక్షణే;''   ॥ధా- అదా।౧౨౪-౫॥

నిరు. ౭౦. బద్ధాద్యుత్కృష్టతో యేచజాయన్తే సూరయః ప్రజాః । తేషాంయోనిత్యసూరీణాం పతిస్సస్యాత్ (ప్రజాపతిః)॥౫౭॥

† కేతేకశ్చ-౧-౫.

17-3-86.

భా. (౩) "యస్మిన్ దేవా అధివిశ్వేని షేదుః" ॥తై వా-౬-౧-౨॥
(౪) "అధిరీశ్వరే" ॥౧-౪-౯౭।౫౮-౩౧॥
(౫) "యస్మాదధికం యస్య చేశ్వరవచన న్తత్ర సప్తమీ" ॥౨-౩-౯।
[౫౮-౩౨॥
(౬) "అధిబ్రహ్మదత్తే పాఞ్చాలాః" ॥ ॥
ఇతివత్, తేననాథవన్త స్సన్తీత్యర్థః
(౭) "యో దేవేష్వధి దేవ ఏక ఆసీత్" ॥౪కా - ౧ప్ర-౮అ॥
(౮) "యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సన్తి దేవాః" ॥౩కా-౫ప్ర-౧౧అ॥
(౯) "యత్ర ఋషయః ప్రథమజా యే పురాణాః" ॥అచ్ఛిద్రే- ॥
(౧౦) "సదా పశ్యన్తి సూరయః" ॥పు సూ-౧౪॥
(౧౧) "మధ్యే వామనమాసీనం విశ్వేదేవా ఉపాసతే" ॥కఠో-౨ ౫-౩॥
ఇత్యాదిభిశ్శ్రూయమాణాః;- తేషాంపతిః-స్వామీ,నిత్యపరిచరణీయః *
ఉచితేన దేశేన విశినష్టి.—

నిర్వ.(౨) "పా తేర్డతిః" ఇతి, డతిః టిలోపః. ॥ఉణా-౫।౨౭౯-౩౫॥
(౩) "జనీ-ప్రాదుర్భావే;" ప్రపూర్వః ॥ధా దివా।౧౨౫-౫॥
(౪) "ఉపసర్గే చ సంజ్ఞాయామ్" ॥౩-౨ ౯౯।౨౫౧-౧౪॥
ఇతి, జనేర్డః ; డిత్త్వాత్ టిలోపః.
(౫) "స్త్రియామ్" ॥౪-౧-౩।౪౧ ౭౧॥
(౬) "అజాద్యతష్టాప్" ఇతి,అదన్తలక్షణష్టాప్. ॥౪-౧-౪।౪౧-౭౨॥
సవర్ణ దీర్ఘః. ... * * * ... * * *
సచోచితదేశేన విశేష్యతే.
నిత్య నిర్దోష పరమసత్త్వమయత్వాదినా, హితతయా, రా
మణీయకేనచ, హిరణ్యసామ్యాద్వా, హిరణ్యస్య పరమస్య
ధామ్నః గర్భః-తన్నిత్యనివాసాత్ తద్గుణభూతఇతి—[౨౫

{౭౧ / ౪౧౨} హిరణ్యగర్భో-

ఓం హిరణ్యగర్భాయనమః

భా. (హిరణ్యగర్భః);- నిర్దోష †నిరఘు నిత్య పరమసత్వాత్మక ద్రవ్య విశేషత్వేనహిరణ్యసామ్యాత్, ‡హితమ్, రమణీయమితివా, (హిరణ్య)మ్-పరమధామ-తస్యగర్భభూతః,తత్రనిత్యవాసాత్. తద్విషయేహిశ్రూయతేః-

(౧) "హిరణ్మయేపరేలోకే విరజం బ్రహ్మనిష్కళమ్। తచ్ఛుభ్రం జ్యోతిషాంజ్యోతి స్తద్యదాత్మవిదోవిదుః॥నతత్రసూర్యోభాతి" ఇత్యాది. [॥ము-ఉ-౨-౨-౧౦॥

(౨) "దేవానాంపూరయోధ్యా, తస్యాంహిరణ్మయఃకోశః" ॥ఆర-[౧ప్ర-౨౭అ॥

(౩) "పురంహిరణ్మయీంబ్రహ్మావివేశాపరాజితా" ఇత్యాది.*॥ఆ-౧ ౨౭॥

నిర్వ. (హిరణ్యగర్భః).

(౧) "గౄ-నిగరణే." ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౧౬॥

(౨) "అర్తిగౄభ్యాంభన్" ఇతి, భన్. ॥ఉణా-౩।౨౭౩-౩౦॥ గుణోరపరః.

(౩) "నేడ్వశికృతి" ఇతి, నేట్. ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౮॥

(౪) "హర్య-గతికాన్త్యోః." ॥ధా-భ్వా।౧౧౯-౧౬॥

(౫) "హర్యతేఃకన్యన్ హిరచ" ॥ఉణా-౫।౨౮౦-౨౬॥ ఇతి, కన్యన్, ధాతోఃహిరాదేశశ్చ. ఆదేశేఅకారఇత్, ఉచ్చారణార్థోవా. కిత్త్వాదగుణః.

(౬) "అట్కుప్వాఙ్నుమ్వ్యవాయేఽపి" ॥౮-౪-౨।౧౫-౨॥ ఇతి ణత్వమ్. ... * * * * * ... * * * * *

నిరు. ౭౧ [హిరణ్యంపరంధామహిరణ్యస్యసమానతః। [౨౫ (హిరణ్యగర్భ) స్సప్రోక్తః తస్మిన్వసతియస్సదా] ॥౫౮॥

† నిరవద్య - ౭. ‡ హిరమణీయ - ౪ - ౫.

౭౨ భూగర్భో- {౭౩, ౧౬౯, ౭౪౧} మాధవో-

ఓం భూగర్భాయనమః. ఓం మాధవాయనమః.

భా. అథ, తత్ర దివ్యమహిషీకత్వమ్.—

(భూగర్భః),- భూః- భూమిః భగవతీ హ్రీశ్రీమాద్యపర [౫ పర్యాయా, సదానుభవేన భరణీయా గర్భభూతాఽస్యేతి. ఆమనన్తిహితామ్,

(౧) "మహీందేవీంవిష్ణుపత్నీమజూర్యామ్" ॥౩ అష్ట-౧ప్ర-౨౨॥

(౨) "ఉద్ధృతాసివరాహేణ" ఇత్యాదా. ॥తై-నా-౬-౧-౨౮॥

శ్రీవిష్ణుస్మృతౌవిస్తరః. * * * ... * * *

(మాధవః),- మాయాః- శ్రియః, ధవః- స్వామీ శ్రియఃపతిః. యథా,

(౧) "అస్యేశానాజగతోవిష్ణుపత్నీ" ॥కౌశిసూ- ॥

నిర్వ. అథ, తత్రదివ్యమహిషీకత్వంప్రతిపాద్యతే. తత్ర,

(౧) "హ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చపత్న్యౌ" ఇతిప్రథమోపాత్త ॥పు సూ-౯॥ హ్రీశబ్దాద్యపరపర్యాయా భూః - భూమిః, గర్భః - [౧౫ సదానుభవేనభరణీయతయాగర్భభూతా, అస్యేతి —

(భూగర్భః). పూర్వవత్ ధాతుః; భనాదిచ. భువః,

(౨) "సమ్పదాదిభ్యఃక్విప్" ఇతి, స్త్రియాంవా, ॥౩-౩-౧౦౮। ౪౮౬-౧౮॥

(౩) "భువస్సంజ్ఞాన్తరయోః" ॥౩-౨-౧౭౯।౨౫౯-౨౯॥

ఇతివా, క్విప్. బహువ్రీహిః... * * * * * ... * * * స్వరూపనిరూపకభూతాయాః లోకమాతుః శ్రద్ధాద్యపరనామధేయాయాఃమాయాః- శ్రియః, ధవః-పతిరితి —

(మాధవః).ధవిర్గత్యర్థః; అస్మాత్ పచాద్యచి, ఇదిత్త్వాత్ నుమః, పృషోదరాదిత్వాల్లోపేచ, కథఞ్చిత్ వ్యుత్పాదోఽయంశబ్దః.యద్వా,

---

నిరు. ౭౨ [యస్యభూర్భరణీయాభూత్ (భూగర్భో) ఽనుభవేనసః॥
౭౩ శ్రియశ్శ్రీధ్ధాదినామ్న్యాశ్చపతిర్ (మాధవ) ఇష్యతే ॥౫౯॥

{౭౫, ౩౬} శ్లో॥ ౯॥ ఈశ్వరో-

ఓం ఈశ్వరాయనమః.

---

౫౫౬. ౧౨౮.]

భా. మధనః,సఙ్కర్షణః,జనార్దనః,ఇత్యాదయోల్యుప్రత్యయాన్తాః.

(౧) ''సర్వతత్త్వ¶నయనాచ్చైవమధుహామధుసూదనః''॥భా ఉ-౬౯-౪॥
ఇత్యార్షన్నిరుక్తమ్.
ఆత్మని‡నిత్యానన్తరాయతయా సూరిజనకరణోపసంహర్తృ
త్వాద్వా. [॥]

(౨) ''మధురిన్ద్రియనామాస తతోమధునిషూదనః'' ఇత్యాది. *
అపారేపిపరభోగభూమా అప్రతిహతస్వేచ్ఛః—
(ఈశ్వరః). యథా,

~~~~~

నిర్వ. (౧) ''షూద-క్షరణే'' ॥ధా-భ్వా।౧౧౫-౨౪।చు।౧౩౦-౧౨॥
భ్వాదిఃచురాదిర్వా. షస్సః. నన్ద్యాదిల్యుః, బాహుళకాత్
ల్యుడ్వేత్యాది. యోరనః చురాదేస్తు ణిలోపోవిశేషః [౧౫

(౨) ''మన-జ్ఞానే.'' ఉప్రకరణే, ॥ధా దివా।౧౨౫-౧౪॥

(౩) ''ఫలిపాటినమిమనిజనాంగుక్పటినాకిధతశ్చ''॥ఉణా-౧।౨౬౧-౧౦॥
ఇతి, ఉః, ధోఽన్తాదేశశ్చ.

(౪) ''ఇణో ౘః'' ఇత్యధికృత్య, ॥౮-౩-౫౭।౧౫-౨౯॥

(౫) ''ఆదేశప్రత్యయయోః''ఇతి,షత్వేప్రాప్తే,॥౮-౩-౫౯।౧౫-౩౦॥

(౬) ''సాత్పదాద్యోః'' ॥౮.౩.౧౧౧।౧౪౭-౫॥
ఇతి, పదాదిత్వాత్, నషత్వమ్. * * .... * *

అపారేఽపిపరభోగస్థానేఈష్టే- అప్రతిహతస్వేచ్ఛోభవతీతి—
(ఈశ్వరః).

నిరు. ౭౫ [ఈశనాద్రమణాచ్చాపి (ఈశ్వరః). పరికీర్తితః॥]

¶ మయిత్వచ్చ-ముద్రితకోశే. నయాచ్చైవ-౪-౫. ‡ సిత్యాన్తరాయ-
౪-౫-౧౦. ‡ నిత్యాన్తకాన్త-౧-౭.
~~~~~

{౭౬
౯౦౯} విక్రమీ,

ఓం విక్రమిణేనమః.

ఛా.(౧)“సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పః” ॥ఛా ఉ-౮-౧-౫॥
(౨) “యత్రకామగమోవశీ” ఇత్యాది...* ॥ ॥
ఇచ్ఛాప్రతిహన్త్రుప్రసక్తిపరిపన్థిస్వభావజ్ఞాపకా—
(విక్రమీ)ఇతి. భూమప్రశంసానిత్యయోగాద్యర్థఇనిః. యథా,
(౧) “మనస్సైవజగత్సృష్టిం సంహారఞ్చకరోతియః । తస్యారిపక్షక్షపణేకియానుద్యమవిస్తరః” ఇత్యాది. ***॥వి-పు-౫-౨౨-౧౫॥
అథ,ఈదృశనిరతిశయపౌరుషానురూపన్దివ్యంశార్ఙ్గంధనుఃనిత్యమస్యేతి-

నిర్వ. (౧) “ఈశ - ఐశ్వర్యే” ॥ధా-అదా।౧౨౩-౨౪॥
(౨) “స్థేశభాస” ఇత్యాదినా వరచ్. ॥౩-౨-౧౭౫।౨౫౯-౧౪॥
(౩) “నేడ్వశి” ఇతి, నేట్. * ... * ॥౭-౨౮।౨౪౯-౨౮॥
ఇచ్ఛాప్రతిహన్త్రుప్రసక్తిపరిపన్థిస్వభావతయా,విక్రమః-పౌరుషమ్, అస్యాస్తి అస్మిన్నేతి— [౧౫
(విక్రమీ).
(౧) “క్రము-పాదవిక్షేపే;”విపూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౧౯౪॥
(౨) “భావే” ఇతి, ఘఞ్. ॥౩_౩-౧౮।౨౮_౨-౮॥
(౩) “నోదాత్తోపదేశస్యమాన్తస్యానాచమేః”॥౭_౩-౩౪।౨౩౨-౮॥
ఇతి వృద్ధిప్రతిషేధః. ఇత్థంనిష్పన్నాత్ విక్రమశబ్దాత్ ‘భూమప్రశంసానిత్యయోగాదౌమత్వర్థేయథాయథమ్
(౪) “సంజ్ఞాయాంమన్మాభ్యామ్” ॥౫.౨-౧౩౭।౧౩౭-౧౮॥
ఇతి ఇనిః, తదోసమావేశార్థః.

నిరు. ౭౬ [విక్రమంపౌరుషంప్రోక్తఃతద్వత్త్వాత్ (విక్రమీ)బుధైః]౬౧

౭౭ ధన్వీ,

ఓం ధన్వినేనమః.

భా. (ధన్వీ). *వ్రీహ్యాదిత్వాత్ యథోక్తార్థేఇనిః.
సర్వదివ్యాయుధప్రదర్శనశ్చైతత్. యథా, [౫
(౧) ,,శార్ఙ్గధన్వాహృషీకేశఃపురుషఃపురుషోత్తమః । అజితఃఖడ్గధృగ్విష్ణుః కృష్ణశ్చైవబృహద్బలః" ॥రా-యు-౧౨౦-౧౫॥
(౨) ,,శరానానావిధాకారాం ధనురాయతవిగ్రహమ్ । అనువ్రజన్తికాకుత్స్థం సర్వేపురుషవిగ్రహాః" ॥ ॥
(౩) ,,తతోరాజన్ భగవానుగ్రధన్వా నారాయణఃప్రభవశ్చావ్యయశ్చ" ॥ ॥

నిర్వ. (౫),,యస్య" ఇతి, లోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
ఇన్నన్తలక్షణో దీర్ఘఇత్యాది. * * ... * *
అథ, ఈదృశనిరతిశయపౌరుషానురూపం దివ్యం సర్వదివ్యాయుధోపలక్షకంశార్ఙ్గం ధనుః ధన్వవా శరాసనమ్ నిత్యమస్యాస్తీతి—
(ధన్వీ). ఆద్యేకల్పే,
(౧) "ధన-ధాన్యే;" ఛాన్దసోఽయమ్. ॥ధా-జు।౧౨౪-౨౩॥
అస్త్యేవచాత్రఛన్దస్త్వమ్. అథవా, వక్ష్యమాణన్యాయాత్, ఛాన్దసస్యాప్యస్య భాషాయాంప్రయోగః.
(౨) ,,శ్వాచరిత్సరితనిధనిమిసస్జిభ్యఉః" ॥ఉణా ౧।౨౬౦-౨౫॥
ఇత్యుః. తతః, ఉదన్తాదస్మాత్,
(౩) ,,వ్రీహ్యాదిభ్యశ్చ" ॥౫-౨-౧౧౬।౧౩౬-౧౦॥
ఇతి, ఉక్తార్థేఇనిః. నచ,
(౪) ,,ఓర్గుణః" ఇతి, గుణః; ॥౬-౪-౧౪౬।౭౫-౧౭॥

నిరు. ౭౭ [పౌరుషానుగుణంశార్ఙ్గంయస్య(ధన్వీ)సకథ్యతే]।
21-3-86.

౭౮ మేధావీ,

ఓం మేధావినేనమః

భా.(౪) “భూతాదిమిన్ద్రియాదిఞ్చద్విధాఽహఙ్కారమీశ్వరః।బిభర్తి శఙ్ఖరూపేణశార్ఙ్గరూపేణచస్థితమ్”ఇత్యాది.** ॥వి-పు-౧-౨౨-౭౦॥

నిస్సీమ నిత్య భూమానుగుణ సహజ సార్వజ్ఞ్యః—
(మేధావీ).

(౧) “అస్మాయామేధాస్రజోవినిః” ॥౫-౨ ౧౨౧।౧౩౬-౨౧॥
ఇత్యుక్తార్థే వినిః * * * ... * * *

నిర్వ. తత్రహి * ఓరోదితివక్తవ్యే,గుణోక్త్యా,సంజ్ఞా పూర్వకోవిధిరనిత్య ఇతిజ్ఞాపనాత్. తతః,

(౫) “ఇకోయణచి” ఇతి, యణ్వకారః. ॥౬-౧-౭౭।౪-౨౧॥
ద్వితీయే, ధవిః గత్యర్థః; ఇదిత్. తతోనుమ్. నచ,

(౬) “అనిదితాంహలఉపధాయాఃక్ఙితి” ॥౬-౪-౨౪।౩౫-౧౧॥
ఇతి, కిదాదౌనలోపః, తత్రైవ,

(౭) “అనిదితామ్”ఇతిప్రతిషేధాత్. తతః, ॥౬-౪-౨౪।౩౫-౧౧॥

(౮) “కనిన్యువృషితక్షిరాజిధన్విద్యుప్రతిదివః”॥ఉణా-౧।౨౬౫-౩౫॥
ఇతి,కనిన్.ఆవిష్టలిఙ్గోఽయమ్. మరౌపుమాన్,శరాసనేక్లీబమ్.
తతః, అత్రాపిపాణ్గ్వదేవ ఇనిః

(౯) “నస్తద్ధితే”ఇతి టేర్లోపోవిశేషః. ॥౬-౪-౧౪౪।౬౧ ౧౫॥
ఉభయత్రాపీన్నన్తలక్షణో దీర్ఘఇత్యాది.* * ... * *
నిస్సీమ నిత్య భూమానుగుణ సహజ సార్వజ్ఞ్యలక్షణా
మేధా నిత్యమస్యాస్తీతి—
(మేధావీ.)

నిరు. ౭౮. [నిస్సీమభూమానుగుణనిత్యసార్వజ్ఞ్యలక్షణా॥౬౨॥ మేధాయస్యాస్తిసప్రోక్తః (మేధావీ) తివిచక్షణైః]।

౭౯ విక్రమః,

ఓం విక్రమాయనమః.

భా. వినా- పతగపతినా, త్రయీమయేన, క్రమణమ్- తత్రతత్ర స్వే చ్ఛావిహారగతాగతమ్ అస్యేతి— [౫
(విక్రమః). యథా,
(౧) „తత్పురుషాయవిద్మహే సువర్ణపక్షాయధీమహి। తన్నో గరుడః ప్రచోదయాత్" ॥తై-నా ౬-౧-౨౪॥
(౨) „తస్య"- మహాపురుషస్య, "పురుషః"- † శేషఇత్యర్థః.॥ ॥ సౌపర్ణసూక్తాదిషుచాస్య¶తత్వం ద్రష్టవ్యమ్. **...** [౧౦

నిర్వ. (౧) "మిథృ మేథృ- మేథాహింసనయోః." ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౯॥
(౨) "షిద్భిదాదిభ్యోఽఙ్" ॥3-3-౧౦౪।౨౮౭-౬॥
ఇతి స్త్రియామఙ్, అదన్తలక్షణష్టాప్. దీర్ఘః.
ఇత్థంనిష్పన్నాత్ మేధాశబ్దాత్,
(3) „అస్మాయామేధాస్రజో వినిః" ॥౫-౨-౧౨౧।౧3౬-౨౧॥ [౧౫
ఇతి, ఉక్తార్థేవినిః. పాక్షిక్యదీర్ఘః. * * ... * *
తతః,వినా-పతగపతినాత్రయీమయేనసుపర్ణేన,క్రమః- క్రమణమ్, సార్వజ్ఞ్యానుగుణమ్, తత్రతత్ర స్వేచ్ఛావిహారగతాగతమ్,అస్యేతి—
(విక్రమః).
(౧) "క్రము పాదవిక్షేపే." భ్వా పేఘఇక్.॥ధా-భ్వా।౧౧౯-౪॥ [౨౦
(౨) „నోదాత్త" ఇత్యాదినావృద్ధిప్రతిషేధః. ॥ ౭-3-3౪।౨3౨-౮॥
(3) "వా-గతిగన్ధనయోః." ॥ధా-అదా।౧౨౪-౪॥
(౪) „జనిఘసిభ్యామిణ్" ఇతివర్తమానే, ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౧౭॥
(౫) „వాతేర్డిచ్చ" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౨౧॥
ఇతి, ఇణ్ డిత్. టిలోపః బహువ్రీహిః. * ... * [౨౫

నిరు. ౭౯. [గమనంపక్షిరాజేనయస్య (విక్రమ) ఉచ్యతే]॥౬3॥

† శేషఘాతఇ-౧.   ¶ సూక్తంద్రష్టవ్యమ్-౪.

౮౦ క్రమః,। ౮౧ అనుత్తమో-

ఓం క్రమాయనమః. ఓం అనుత్తమాయనమః.

భా. ఈదృశ్యా నిత్యవిభూత్యా అత్యన్తస్ఫీతః—
(క్రమః).†క్రమిరాత్మనేపదిత్వాత్ తాయనార్థః. తాయనమ్-స్ఫీతతా.*
అతః,—
(అనుత్తమః). యథా,
(౧) "తస్మాద్ధాన్యన్నపరఃకిఞ్చనాస" ॥౨అష్ట-౮ప్ర-౯అ॥
(౨) "తేనార్హతి బ్రహ్మణాస్పర్ధితుంకః" ॥౨అష్ట-౭ప్ర- ॥
(౩) "తేనకో హ్యర్హతిస్పర్ధితుమ్" ॥౨అష్ట-౭ప్ర- ॥[౧౦
(౪) "మత్తఃపరతరన్నాన్యత్కిఞ్చిదస్తిధనఞ్జయ" ॥గీ-౭-౭॥
(౫) "పరంహ్యపరమేతస్మాత్ విశ్వరూపాన్నవిద్యతే" ॥ ॥
¶ఇత్యాది. * * ... * * ... * *
అతః,—

నిర్వ. ఈదృశ్యా నిత్యవిభూత్యా క్రమతే-స్ఫీతోభవతీతి— [౧౫
(క్రమః).
(౧) "వృత్తిసర్గతాయనేషుక్రమః". ॥౧-౩-౩౮।౨౭-౩౫।
ఇతిస్ఫీతతాలక్షణేతాయనేఅర్థేహిఆత్మనేపదేనేహవిగ్రహః?.
పాక్రమ్వధాతుః. పచాద్యచ్. నామ్నాస్సాంహితికః,
(౨) "కుప్వోఃXకXపౌచ"ఇతి,జిహ్వామూలీయః* ॥౮-౩-౩౭।౧౧-౯॥
అతఃనిరభ్యధికతయా నాస్త్యుత్తమః, అస్మాదితి—-
(అనుత్తమః) ఉచ్ఛబ్దాదుత్కృష్టవాచినఃఅతిశాయనికస్తమప్. చర్త్వమ్. నఞ్పూర్వో బహువ్రీహిః నఞోనలోపేనుట్...*

నిరు. ౮౦. క్రమణాత్ క్రమహేతుత్వాత్ (క్రమ) ఏవఉదాహృతః।
౮౧. [ఉత్తమోనాస్తియస్మాత్స (అనుత్తమ)ఉదాహృతః]॥౬౪॥ [౨౫

† క్రమేరాత్మనేపదిత్వాత్ తాయనార్థతా-౪. ¶ ఇత్యాది-౧-౪-౭-న.

౮౨ దురాధర్షః

ఓం దురాధర్షాయనమః.

భా. (దురాధర్షః); - గామ్భీర్యాతిశయేనా మ్భోధివదనభిభవ
నీయ†ః యథా   [౫

(౧) "మనోమయఃప్రాణశరీరోభారూపస్సత్యసఙ్కల్పఆకాశాత్మా
సర్వకర్మాసర్వగన్ధ స్సర్వరస స్సర్వమిద మభ్యాత్తో ఽవాక్య
నాదరః" ఇతి.   ॥ఛా-ఉ-౩-౧౪-౨॥

(౨) "గమ్భీరః పరమో దేవః"   ॥   ॥

(౩) "మహోదధిమివాక్షోభ్యమ్"   ॥   ॥[౧౦

(౪) "గామ్భీర్యాత్సాగరోపమమ్"ఇత్యాదిచ. ॥   ॥

తదనేన ప్రఘుట్టకేన,

(౫) "తద్విష్ణోః పరమం పదమ్"   ॥పురు-సూ-౧౪॥

(౬) "తదక్షరేపరమేవ్యోమన్"   ॥తై-నా-౬-౧-౨॥

(౭) "తేహనాకమ్"   ॥పు-సూ-౧౮॥ [౧౫

నిర్వ. అతః, గామ్భీర్యాతిశయేనఅమ్భోధివత్ అనభిభవనీయతయా
ఆధర్షితుమ్ - ప్రధర్షితు మశక్యః అక్షోభ్యఇతి—
(దురాధర్షః).

(౧) "ఞిధృషా- ప్రాగల్భ్యే"   ॥ధా-స్వా।౧౨౬-౧౧॥
ఆఙ్ పూర్వః దుశ్శబ్దోఽవ్యయఉపపదే   [౨౦

(౨) "ఈషద్దుస్సుషుకృచ్ఛ్రాకృచ్ఛ్రార్థేషుఖల్" ॥౩-౩-౧౨౬।
ఇతి, ఖల్.   [౨౮౮-౨౪॥

కృత్యాప్రసక్తిస్తు నిపుణతర ముపపాదయిష్యతే. లఘూపధ
గుణః, రపరః. దుసస్సోరుత్వమ్.   *   *   ...   *   *

నిరు. ౮౨. [అపాన్నిధివదక్షోభ్యః (దురాధర్ష)ఇతీరితః]।[౨౫
దుర్విజ్ఞేయగతిర్యస్మాత్ (దురాధర్షః) ప్రకీర్తితః।. పా.

---

† ఇత్యగ్ర-౪.

భా. (౮) "తద్ధామ పరమం మమ"   ॥   ॥
(౯) "దివ్యంస్థానమజరఞ్చాప్రమేయమ్"॥భా-మాన-తాళపత్రకో-॥
(౧౦) "స్వర్లోకమాగచ్ఛగతజ్వరశ్చిరమ్"   ॥రా-బా-౧౫-౩౩॥
(౧౧) "వివేశవైష్ణవన్తేజః"   ॥రా-ఉ-౧౧౦-౧౩॥ [౫
(౧౨) "కలాముహూర్తాదిమయశ్చకాలో నయద్విభూతేఃపరిణామహేతుః"   ॥వి-పు-౪-౧-౮౪॥
(౧౩) "తేషాంతత్పరమంస్థానమ్"   ॥వి-పు-౧-౬-౩౯॥
ఇత్యాదిభిః పూర్వోదాహృతైశ్చ, ఘుష్యమాణే, కాలాతీతత్వాక్షరత్వాపరిణామిత్వతమోతీతత్వనిత్యత్వా పునరా [౧౦ వృత్తిస్థానత్వాదినా, భగవత్స్వరూపగుణాదివత్,
(౧౪) "ఏకమేవాద్వితీయమ్"   ॥ఛా-ఉ-౬-౨-౧॥
(౧౫) "నాసదాసీన్నోసదాసీత్తదానీమ్"   ॥౨అష్ట-౮ప్ర-౯అ॥
ఇత్యేకత్వావధారణాదినిమిత్తామనిత్యత్వశఙ్కామతీత్యవర్తమానే,వైష్ణవేపరమపదే,శ్రీభూమిభ్యాందివ్యమహిషీభ్యాంసహ కాన్తీతకీపర్యఙ్కవిద్యాద్యవగత దివ్యాస్థానరత్నే, దివ్యపర్యఙ్కోపరి,అనన్తవైనతేయవిష్వక్సేనాదిభిః పూర్వోపపాదితైః నిత్యసిద్ధైఃపరిచర్యమాణచరణారవిన్దస్యభగవతఃసర్వైశ్వర్యాపరపర్యాయం సార్వభౌమంసురాజంభవ మశేషవేదరహస్యమావిష్కృతమ్. తథా, వాయుప్రోక్తశైవే స్పష్టమ్,   [౨౦
(౧౬) "వైకుణ్ఠేతుపరేలోకేశ్రియాసార్ధంజగత్పతిః।ఆస్తేవిష్ణురచిన్త్యాత్మా భక్తైర్భాగవతైస్సహ"ఇతి.॥పురాణే-వాయుప్రోక్తశైవే- ॥ శ్రీవిష్ణుతత్వే,
(౧౭) "షడ్వింశక్తిమయోదేవోబహిర్లోకేశ్వరేశ్వరః।ఆస్తేస్వానన్దభాపరమవ్యోమ్నిసుస్థితః"ఇతిచ.*॥శ్రీపాఞ్చ-శ్రీవిష్ణుతత్వసం- ॥

{౮౩ / ౫౩౬} కృతజ్ఞః,

ఓం కృతజ్ఞాయనమః,

భా. అథ,విస్మృతయథోక్తనిరుపాధికదాస్య నిర్మమత్వానా మనాద్య
విద్యాధ్యారోపితస్వాతన్త్ర్య†ప్రవృత్తానాంసంసారిణామ్— [౫
(కృతజ్ఞః);-ఆనుకూల్య ‡లవజ్ఞానాతీతి.

(౧) "ఆతోఽనుపసర్గేకః" ॥౩-౨-౩।౨౮౫-౧౮॥
[౬౭౪. ౬౬, ౩౨౩, ౪౦౯, ౯౫౬]
బ్రహ్మజ్ఞః, ప్రాణిదః, ఇత్యాదయోప్యేవమ్. యఃఖల్వాహ,

(౨) "అపిచేత్సుదురాచారః...సమ్యగ్వ్యవసితోహిసః" ॥గీ-౯-౩౦॥
ఇతి. నచప్రత్యుపకారంపశ్యతీదృశే; - యథా,

(౩) "గోవిన్దేతియదాక్రన్దత్ కృష్ణామాన్దూరవాసినమ్।ఋణంప్రవృద్ధ
మివమేహృదయాన్నాపసర్పతి"ఇతిచ.***॥భా-ఉ-౫౮-౨౨॥

నిర్వ. అథ. విస్మృతయథోక్తనిరుపాధికదాస్యనిర్మమత్వానామ్, అ
నాద్యవిద్యాధ్యారోపితస్వాతన్త్ర్యాణాం సంసారిణాం [౧౫
కృతంసుకృతమానుకూల్యలవజ్ఞానాతీతి —
(కృతజ్ఞః).

(౧) "జ్ఞా-అవబోధనే;" ॥ధా-క్ర్యా।౧౨౮-౨౦॥
(౨) "ఆతోఽనుపసర్గేకః"ఇతి,కః.ఆతోలోపః. ॥౩-౨-౩।౨౮౫-౧౮॥
(౩) "డుకృఞ్ - కరణే;" ॥ధా-తనా।౧౨౮-౫॥ [౨౦
(౪) "నిష్ఠా" ॥౩-౨-౧౦౨।౨౫౧-౨౦॥
ఇతి, క్తః; కిత్త్వాదగుణః. అనిట్. * * ... * *

నిరు. ౮౩. ప్రాణిభిర్యత్కృతంకర్మతజ్జ్ఞాత్వాఫలదోయతః॥౬౫॥
పత్రపుష్పాదినాతుష్టః (కృతజ్ఞో) మోక్షదానతః।

---

† ప్రతీపవృత్తానామ్-౪. ‡ లవకృతజ్ఞవజా-౫.

౮౪ కృతిర్ -

ఓం కృతయేనమః.

భా. తచ్చ తేషాం సుకృతమ్,అస్మాదేవ ప్రసన్నాదితి——

(కృతిః). [౨౮౨-౧౬॥ [౫

(౧) „అకర్తరిచ కారకే సంజ్ఞాయామ్” ఇత్యధికారే, ॥౩-౩-౧౯।

[౬౩౬.౯౯]

* స్త్రియాం క్తిన్నన్తః.ఏవమ్,భూతి,సిద్ధిప్రభృతయోఽపి.యథా,

(౨) „ఏషఏవసాధుకర్మ కారయతి - తంయమేభ్యోలోకేభ్య ఉన్నినీషతి” ఇతి. * * ... * *॥కౌషీతకిబ్రా౨.౩-౯॥ [౧౦

తస్య కర్తారోఽప్యాత్మానః, తదాయత్తస్వరూప ప్రవృత్త్యాదికతయాఽస్యస్వభూతా ఇతి——

నిర్వ. తచ్చ తేషాం సుకృతమ్, ప్రసన్నాదేవాస్మాత్ క్రియత ఇతి——

(కృతిః).

(౧) „డుకృఞ్-కరణే.” ॥ధా-తనా।౧౨౪-౫॥ [౧౫

(౨) „అకర్తరిచ కారకే” ఇత్యధికారే, ॥౩-౩ ౧౯।౨౮౨.౧౬॥

(౩) „స్త్రియాం క్తిన్” ॥౩-౩-౯౪।౨౮౬-౧౨॥

ఇతి, స్త్రియామపాదానే క్తిన్. కిత్త్వాత్ నగుణః. అనిట్.

(౪) „లిఙ్గమశిష్యమ్” ఇత్యాది. దేవతాభిప్రాయకం వా. ॥మహాభాష్యే॥ బ్రహ్మాత్మాదీనాం విశేష్యత్వేఽపినదోషః; యతఏతేనియతలిఙ్గాః. ఇత్థమీదృశేఽన్యత్రాపి ధ్యేయమ్. * * ... * * తదాయత్తస్వరూప ప్రవృత్త్యాదికతయా స్వస్య స్వభూతాః తత్కర్తారోఽప్యాత్మానోఽస్య సన్తీతి——

నిరు. ౮౪. [యస్మాత్ప్రసన్నాత్సుకృతం తేషాం స(కృతి)రిష్యతే]॥౬౬॥

ప్రయత్నోన్వా క్రియా వాథ (కృతి) రుక్తా క్రియావతామ్. పా. [౨౫

౮౫ ఆత్మవాన్,॥ శ్లో॥ ౧౦॥ ౮౬ సురేశః -

ఓం ఆత్మవతేనమః. ఓం సురేశాయనమః.

భా. (ఆత్మవాన్). * * ... * * ... * *

ఫల్గుపదలిప్సూనాం బ్రహ్మాదీనామపి సంవిధాతా— [౫

(సురేశః). యథా బ్రహ్మో,

(౧) "యస్యప్రసాదా దహమచ్యుతస్య భూతఃప్రజాసర్గకరోఽన్త

కారీ।క్రోధాచ్చరుద్రస్థి స్థితిహేతుభూతః" ॥వి-పు-౪-౧-౮౫॥

ఇత్యాది. * * ... * * ... * *

నిర్వ. (ఆత్మవాన్). [౧౦

(౧) "అత-సాతత్యగమనే;" ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౨॥

(౨) "సాతిభ్యాంమ్మనిన్" ఇతి,మనిణ్.వృద్ధౌ, ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౮॥

(౩) "నేడ్వశి" ॥౭-౨ ౮।౨౪౯-౭౮॥

ఇతి, ఇడభావేచ, వ్యత్యాదితాదాత్మన్శబ్దాత్,

(౪) "తదస్య"ఇతి, మతుప్. ॥౫-౨-౯౪।౧౩౪-౨౦॥ [౧౫

(౫) "నలోపఃపాతిపదికాన్తస్య"ఇతి,నలోపః.॥౮-౨-౭।౧౮-౧౪॥

(౬) "మాదుపధాయాశ్చమతోర్వోఽయవాదిభ్యః" ॥౮-౨-౯।

ఇతి, మతోర్మస్య వః. [౧౩౪-౨౬॥

(౭) "అత్వసన్తస్యచ" ఇతి దీర్ఘః ॥౬-౪-౧౪।౩౬-౧౩॥

(౮) "ఉగిదచామ్"ఇతి,నుమ్ఇత్యాది.*...*॥౭-౧-౭౦।౩౦-౧౩॥

ఫల్గుపదలిప్సూనామపిబ్రహ్మాదీనాంసురాణామ్, ఈశః-సంవిధాతా ఇతి-

(సురేశః).

నిరు. ౮౫. ఏషామాత్మశరీరాది నిరాసాదథవా(ఽఽత్మవాన్)।

స్వేమహిమ్ని ప్రతిష్ఠానాత్ (ఆత్మవాన్) అభిధీయతే॥౬౭॥

౮౬. [బ్రహ్మాదీనాం ఫల్గుపదలిప్సూనాన్త్రిదివౌకసామ్ । సంవి [౨౫

ధాతా (సురేశ) శ్చప్రోచ్యతేవిబుధోత్తమైః] ॥౬౮॥

27-3-86.

౮౭ శరణమ్,

ఓం శరణాయనమః

భా. అవిశేషేణసర్వేషామ్—　　　　[౩౮౦ ,౩౮౧
(శరణమ్)శృణాతేరక్షణార్థాల్ల్యుః. ఏవమ్,కరణమ్,కారణమ్,[౫
౪౩౦,౯౫౯.]　¶[14]
ప్రమాణమ్,ఇత్యాదయోపి. నిరుపాధికసపాలకః;- †యథా,
(౧) "తంహదేవమాత్మబుద్ధిప్రసాదమ్ముముక్షుర్వైశరణ మహం
ప్రపద్యే"　　　　||శ్వే-ఉ-౬-౧౮||
(౨) "నివాసశ్శరణంసుహృద్గతిర్నారాయణః"　||సు-ఉ-౬||[౧౦
(౩) "శరణ్యంశరణఞ్చత్వామాహుర్దివ్యామహర్షయః"||　||
ఇత్యాది.　*　*　...　*　*

నిర్వ.(౧) "ఈశ-ఐశ్వర్యే." ఇగుపధలక్షణఃకః. ||ధా-అ|౧౨౩-౨౪||
(౨) "షూ- ప్రసవైశ్వర్యయోః." షస్సః.　||ధా-భ్వా|౧౨౨-౨౮||
(౩) "సుసూధాగృధిభ్యఃక్రన్"ఇతి,క్రన్;||ఉణా-౨|౨౬౭-౬|| [౧౫
కిత్త్వాదగుణః. అనిట్. సాంహితికఆద్గుణః. *　*　...　*　*
అవిశేషేణసర్వేషాం,శరణమ్-రక్షకఃనిరుపాధికపాలకఇతి—
(శరణమ్)
(౧) "శౄ-హింసాయామ్;"　　　　||ధా-క్ర్యా|౧౨౮-౧౪||
అయమిహరక్షణకర్తా.　　　　[౨౦
(౨) "కృత్యల్యుటోబహులమ్"　　||౩-౩-౧౧౩|౨౮౭-౩౦||
ఇతి,బాహులకాత్ కర్తరి ల్యుట్.-
(౩) "కరణాధికరణయోశ్చ"ఇతికరణేవా. ||౩-౩-౧౧౭|౨౮౮-౨||
(౪) "లిఙ్గమశిష్యమ్"ఇత్యాది.　*　...　* ||మహాభాష్యే||

నిరు. ౮౭. ఆర్తానామార్తిహన్తృత్వాత్ (శరణం)పరికీర్తితః|
యమపాశాత్ భయందుఃఖం పాపంబద్ధోనబాధతే ||౯|| ప్రతిష్ఠాచ
సుఖంజ్ఞానం భవేత్ (శరణ) మిత్యతః|

¶ [14] [అత్ర, ఇతఃపూర్వత్ర, ఇతఉత్తరత్రచ, " ఇత్యాదయః" ఇతి
ఆదిపదేన సంగృహీతానినామాని సర్వాణ్యపి, గ్రన్థాన్తేసంకలయ్యప్రదర్శయిష్యన్తే.
తాదృక్ - ప్రదర్శనసౌకర్యాయ, తత్రతత్ర " ఇత్యాదయః" ఇతిపదోపరి, తత్ -
ఆవృత్తిద్యోతకక్రమసంఖ్యామాత్రంనివేశ్యతే.]　† యథా-౧-౪-౧౦-న.

౮౮ శర్మ, ౮౯ విశ్వరేతాః,

ఓం శర్మణేనమః. ఓం విశ్వరేతసేనమః.

భా. ‡శర్మ- సుఖమ్, పరమప్రాప్త్యస్త్యస్యేతి—
(శర్మ)॰ తస్మాదేవసుఖార్థాత్ మనిన్॰ యథా, [౫
(౧) "సర్వగన్ధస్సర్వరసః" ॥ఛా-ఉ-3-౧౪॥
(౨) "కంబ్రహ్మ ఖంబ్రహ్మ" ॥ఛా-ఉ-౪-౧౦-౫॥
(3) "ఆనన్దోబ్రహ్మ" ఇతి. * .. * ॥తై-భృ-౬॥
(శరణ, శర్మ) ప్రకారాన్ † వివక్షతి.—
(విశ్వరేతాః),-విశ్వంకార్యమస్యేతి. సహి,స్వజ్ఞాన¶స్థానపరిచ [౧౦
రణైదమర్థ్యేనప్రజానాం జ్ఞానకర్మేన్ద్రియాదికం విశ్వంకరోతి.యథా,
(౧) "ఏతస్మాజ్జాయతేప్రాణో మనస్సర్వేన్ద్రియాణిచ । ఖంవా
యుర్జ్యోతిరాపః పృథివీవిశ్వస్యధారిణీ" ॥ముణ్డ-ఉ-౨-౧-3॥

నిర్వ. శర్మ - సుఖమ్, పరమప్రాప్యఇతి—
(శర్మ). పూర్వవదేవధాతుః; ఇహసుఖార్థః. [౧౫
(౧) "సర్వధాతుభ్యోమనిన్" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-3౧॥
ఇతి॰ మనిన్. గుణోరపరః.
(౨) "నేడ్వశి"ఇతి,నేట్॰లిఙ్గంప్రాగ్వత్.**॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౮॥
అథ, శరణ, శర్మప్రకారాఃవిశిష్టక్రమా ఉపపాద్యన్తే.
జ్ఞాన పరిచరణైదమర్థ్యేన ప్రజానాం జ్ఞానకర్మేన్ద్రియా[౨౦
దికం విశ్వమ్॰ రేతః - వీర్యంకార్యమ్, అస్యేతి—
(విశ్వరేతాః)॰
(౧) "రీఙ్ - స్రవణే." ॥ధా-దివా।౧౨౫-౨॥
(౨) "సర్వధాతుభ్యోఽసున్"ఇతివర్తమానే.॥ఉణా-౪।౨౭౮-33॥

నిరు. ౮౮॰ పరమానన్దరూపత్వాత్ (శర్మ) హింసాదిమన్థనాత్ ॥౭౦॥
౮౯. విశ్వంరేతోభగవతో (విశ్వరేతా) హరిస్మృతః।
జ్ఞానేన్ద్రియాదికంవిశ్వం పరిచర్యార్థమేవహి ॥౭౧॥ యఃప్రజానాం
కరోతీతి(విశ్వరేతా) శ్చసస్మృతః।

‡ శం-సుఖమ్-౫-౧౦. † వక్ష్యతి-౧-౪-౭. ¶ స్థాన-౧-౪-౭-౧౦-న.

౯౦ ప్రజాభవః।

ఓం ప్రజాభవాయనమః.

భా. (౨) "సప్తప్రాణాఃప్రభవన్తితస్మాత్" ॥ముణ్డ-ఉ-౨-౧-౮॥
(౩) "భవన్తిభావాభూతానాంమత్తఏవపృథగ్విధాః"॥గీ-౧౦.౫॥[౫
శ్రీవిష్ణుతత్త్వే
(౪) "విచిత్రదేహసమ్పత్తిః ఈశ్వరాయని వేదితుమ్।పూర్వమేవ
కృతాబ్రహ్మన్ హస్తపాదాదిసంయుతా"ఇతి.*॥శ్రీపాఞ్చ-వి-త్వే- ॥
సర్వాఃప్రజాఃతద్దత్తైస్తైరేవోపకరణైః తస్మిన్భవన్తి తదాభిము
ఖ్యయోగ్యాభవన్తీతి— [౧౦
(ప్రజాభవః): అధికరణే,
(౧) "పుంసిసంజ్ఞాయాంఘఃప్రాయేణ" ॥౩-౩-౧౧౮।౨౮౮-౭॥

నిర్వ. (౩) "సుప్రీభ్యాంతుట్చ" ॥ఉణా-౪।౨౯-౫॥
ఇతి, అసున్, తస్యతుట్చ; టిత్త్వాత్,
(౪)"ఆద్యన్తౌ"ఇత్యాద్యవయవః గుణః.అసిట్. ॥౧-౧-౪౬।౪-౪॥[౧౫
(౫) "విశ-ప్రవేశనే;" ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౨౦॥
(౬) "అశూప్రుషి" ఇత్యాదినా క్వన్; ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨౧॥
కిత్త్వాదగుణః. అనిడిత్యుక్తమ్. తతోబహువ్రీహిః. సౌ,
(౭) "అత్వసన్తస్య"ఇతి,దీర్ఘ ఇత్యాది.*** ॥౬-౪-౧౪।౩౬-౧౩॥
ఏవమ్, సర్వాఅపిప్రజాఃతద్దత్తైరేవోప కరణైస్తదాభి [౨౦
ముఖ్యయోగ్యా భవన్త్య స్మిన్నితి—
(ప్రజాభవః).
(౧) "భూ- సత్తాయామ్." ॥ధా-భ్వా॥౧౧౫-౧౮॥

నిరు. ౯౦. తద్దత్తైరేవకరణైస్తస్మిన్నభి ముఖాఃప్రజాః ॥౭౨॥
సర్వాశ్చైవభవన్తీతి (ప్రజాభవ) ఉదాహృతః। [౨౫

౯౧ అహస్-

ఓం అహ్నే నమః.

[౮౫౬. ౧౬౩, ౮౬౯.] [15]

భా. ఇతి,ఘః ఏవమ్, ఆశ్రమః, నియమః ఇత్యాదయః.*...* [౫
నహీనో౽స్యాస్తీతి—
(అహః).

(౧) "అహరహీనమ్" ఇతిమూలనిరుక్తమ్. ॥మూలసం- ॥
(౨) "నహికల్యాణకృత్కశ్చిత్ దుర్గతింతాతగచ్ఛతి" ॥గీ-౬-౪౦॥
ఇతి. అనాద్యవిద్యానిద్రావధౌ స్వావబోధ హేతుత్వా [౧౦
ద్వా, అహరివేతి (అహః). * * ... * *

నిర్వ.(౨)"కరణాధికరణయోః" ఇతివర్తమానే॥౩-౩-౧౧౭।౨౮౮-౨॥
(౩) "పుంసిసంజ్ఞాయామ్" ॥౩-౩-౧౧౮-౨౮౮-౭॥
ఇతి, అధికరణే ఘః. యద్వా,
(౪) "అకర్తరిచకారకేసంజ్ఞాయామ్"॥౩-౩ ౧౯।౨౮౨-౧౬॥ [౧౫
ఇత్యనువృత్తౌ,
(౫) "ఋదోరప్" ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪-౧౭॥
ఇతి, ఉవర్ణాన్తాదుక్తేఽర్థేఅప్. గుణావాదేశౌ.
(౬) "జనీ- ప్రాదుర్భావే;" ప్రపూర్వః ॥ధా-దివా।౧౨౫-౫॥
(౭) "ఉపసర్గేచసంజ్ఞాయామ్"ఇతి,డః.॥౩-౨-౯౯।౨౫౧-౧౫॥[౨౦
టిలోపః. తతః, స్త్రియామదన్తలక్షణష్టాప్. దీర్ఘః తత్పురుషః.*...*
మూలనిరుక్తానుసారాత్, నహీనో౽స్యేతివా;- అనాద్యవిద్యా
నిద్రావధౌ స్వావబోధహేతుత్వాత్,అహః-దివసఇవేతివా;—
(అహః).

నిరు. ౯౧. నసన్తిహీనాయస్యేతి (అహ) స్పరికీర్తితః॥౭౩॥
అనాద్యవిద్యానిద్రాయాంస్వధీహేతుతయా (హ్యహః)।

{ ౯౨ / ౭౨౩ } సంవత్సరో-

ఓం సంవత్సరాయనమః.

భా. ఏవమ్, ప్రబుద్ధేషుసముద్ధరణాయ సంవసతీతి—
(సంవత్సరః). వసేశ్చ, [౨౫॥
(౧) † "సంపూర్వాచ్చిత్" ఇతిసరన్ప్రత్యయః. ॥ఉణా-౩।౭౦-
(౨) "సస్యార్ధధాతుకే" ఇతి,తకారః.యథా,॥౭-౪-౪౯।౧౯౮-౩౪॥
(౩) "దదామిబుద్ధియోగం తంయేనమాముపయాన్తితే"॥గీ-౧౦-౧౦॥

నిర్వ .(౧) "ఓహాక్-త్యాగే," నఞ్పూర్వః ॥ధా.జు।౧౨౪-౧౮॥
(౨) "కనిన్యువృషితక్షిరాజిధన్విద్యుప్రతిదివః"॥ఉణా-౧।౨౬౫-
ఇతివర్తమానే, [౩౫॥
(౩) "నఞిజహాతేః" ॥ఉణా-౧।౨౬౬-౨॥
ఇతి, కనిన్. ఆలోపః. నఞో నలోపః.
(౪) "అహన్" ఇతి, రుత్వమ్. విసర్గః. ॥౮-౨-౬౮।౩౯-౧౩॥
(౫) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది. ** ... ** ॥మహాభాష్యే॥[౧౫
ఇత్థమ్, ప్రబుద్ధేషుసముద్ధరణార్థం సంవసతీతి—
(సంవత్సరః).
(౧) "వస-నివాసే;" సంపూర్వః ॥ధా-చురా-౧౩౨-౧౨॥
(౨) "అశేస్సరన్" ॥ఉణా-౩।౨౭౧-౨౫॥
(౩) "వసేశ్చ" ఇతివర్తమానే, ॥ఉణా-౩।౨౭౧-౨౫॥[౨౦
(౪) "సంపూర్వాచ్చిత్" ॥ఉణా-౩।౨౭౧-౨౫॥
ఇతి. సరన్ చిత్; చిత్త్వాత్,
(౫) "చితః" ఇతి, అన్తోదాత్తః. అనిట్. ॥౬-౧-౧౬౩।౩౧౮-౨౧॥

నిరు. ౯౨. ఇత్థం తేషుప్రబుద్ధేషువసత్యుద్ధరణాయయః॥౭౪॥

(సంవత్సరస్-) † సంపరిపూర్వాత్-౧-౪-౫-౬.

౯౩ వ్యాళః, ౯౪ ప్రత్యయస్-

ఓం వ్యాళాయనమః. ఓం ప్రత్యయాయనమః.

భా. (౪) "తేషామహం సముద్ధర్తా" ఇతి. ॥గీ-౧౨-౭॥

(౫) "ఆనయైనం హరిశ్రేష్ఠ దత్తమస్యాభయం మయా" ఇతి.** ॥రా- ప్రస్థానేన, తానాత్మసాత్కరోతీతి— [యు-౧౮-౩౪॥
(వ్యాళః).

(౧) "లా-ఆదానే" ॥ధా-అదా।౧౨౪-౫॥

(౨) "ఆతశ్చోపసర్గే" ఇతి కప్రత్యయః.*** ॥౩-౧-౧౩౬।౨౪౪-౮॥
ప్రతీయతేఽస్మిన్నితి—
(ప్రత్యయః)· స హి తాన్ ప్రత్యాయయతి, విస్రమ్భయతి. యథా,

నిర్వ. (౬) "సస్యార్ధధాతుకే" ॥౭-౪-౪౯।౧౬౯-౩౪॥
ఇతి, ధాతోస్సస్య తః. సమః,

(౭) "మోఽనుస్వారః" పాక్షికఃపరసవర్ణః ॥౮-౩-౨౩।౯-౧౪॥
హోఽనునాసికః. నామోన్నస్సంహితికః* విసర్జనీయస్యసః. ***
అభయప్రదానప్రస్థానేన, తాన్ వ్యాలాతి-ఆదత్తే ఆత్మసాత్కరోతీతి—
(వ్యాళః).

(౧) "లా-ఆదానే;" వ్యాఙ్పూర్వః ॥ధా-అదా।౧౨౪-౫॥

(౨) "ఆతశ్చోఽపసర్గే" ఇతి, కః. ఆల్లోపః, ॥౩-౧-౧౩౬।౨౪౪-౮॥
లళయోరభేదః. వేరికారస్యయణ్ యకారః. **...*
స్వస్య తద్విస్రమ్భయితృతయా, ప్రత్యేతి ప్రతీయతేవా -
విస్రబ్ధో భవతి, స సర్వోఽస్మిన్నితి—
(ప్రత్యయః). పూర్వత్ర,

నిరు. ౯౩. తానాత్మసాత్ (వ్యాళ) ఉక్తః కరోతి యః।
౯౪. యోఽసౌ ప్రత్యాయయతి తాన్ (ప్రత్యయ) స్సముదాహృతః॥౭౫॥

౯౫ సర్వదర్శనః,॥

ఓం సర్వదర్శనాయనమః.

భా.(౧) "తంహ దేవమాత్మబుద్ధిప్రసాదమ్" ఇతి· ॥శ్వే-ఉ-౬-౧౮॥
శ్రీవిష్ణుతత్త్వే, [॥శ్రీపాఞ్చ-వి-త్వే- ॥

(౨) "భూయోభూయోపి తేబ్రహ్మన్ విశ్వాస్యxపురుషోత్తమః"
స్వయజ్ఞసభాపర్వణి,

(౩) "యది †తేహృదయంవేత్తియది తేప్రత్యయోమయి। భీమసేనార్జు
నాశీఘ్రం న్యాసభూతౌ ప్రయచ్ఛమే"***॥భా-స-౨౦-౭॥
తేషామ్, సర్వం¶స్వమహిమాన న్దర్శయతీతి—
(సర్వదర్శనః). యథా [॥శ్వే-ఉ-౩-౨౦॥

(౧) "తమక్రతుంపశ్యతివీతశోకోధాతుxప్రసాదాన్మహిమానమీశమ్"

(౨) "తస్యైషఆత్మావివృణుతేతనూంస్వామ్"ఇతి.**॥ము-ఉ-౩-౨-౩॥

నిర్వ.(౧)"ఇణ్-గతౌ." అపరత్ర· ॥ధా-అదా।౧౨౮-౨॥

(౨) "ఈణ్-గతౌ." తథా ప్రతిపూర్వః.॥ధా-దివా।౧౨౫-౩॥
ఉభయత్రాపి· హ్రస్వదీర్ఘయోః,

(౩) "అకర్తరిచకారకే"ఇత్యనువృత్తౌ, ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౬॥

(౪) "ఏరచ్"ఇతి, అధికరణేఽచ్, ॥౩-౩-౫౬।౨౮౪-౧౬॥

గుణాయాదేశౌ. ఉపసర్గేకారస్యయణ్ యకారః.**...**
తేషామ్, సర్వంస్వమహిమాన న్దర్శయతీతి—
(సర్వదర్శనః)'

(౧) "దృశిర్-ప్రేక్షణే."ణిచ్·గుణోరపరః· ॥ధా-భ్వా।౧౨౩-౧౦॥
నన్ద్యాదిల్యుః,ల్యుడ్వా. బాహుళకాదిత్యాది· యోరనః.ణిలోపః·

(౨) "సృ-గతౌ." ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౭॥

నిరు. ౯౫. మహిమానంసర్వసహం తేషాందర్శయతీతిసః।
(సర్వదర్శన) ఆఖ్యాతో నవార్ణోలోచనప్రదః ॥౭౬॥

---

† మేహృదయంవేత్సి - [ఇతిముద్రితకోశే.]

¶ సహామహిమానమ్-౭. సహామహిమ్నాత్మానమ్-౧-౫. స్వమభిమానమ్-౧౧.

శ్లో॥౧౧॥ { ౯౬. / -౨౦౬-౫౨౪ } అజస్ -

ఓం అజాయనమః.

భా. తేషామ్, స్వాప్తిపరిపన్థిసర్వం స్వాయమేవ క్షిపతీతి—
(అజః). [౫
(3) "అజ_గతిక్షేపణయోః" అచ్.యథా ॥ధా-భ్వా౧౧౭-౧3॥
(౪) "తేషామేవానుకమ్పార్థ మహమజ్ఞానజ_న్తమః । నాశయా
మ్యాత్మభావస్థో జ్ఞానదీపేనభాస్వతా" ॥గీ_౧౦-౧౧॥
(౫) "అహన్త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి" ॥గీ-౧౮-౬౬॥
ఇత్యాది. * * ... * * [౧౧
సమర్థానా మసమర్థానాఞ్చ సర్వేషాం శరణాగతానామ్,
విఘ్నవనమ్, †వైక్లబ్యఞ్చ, పరిహర్తు మాశుతానశ్నుతేఇతి—

నిర్వ. (3) "ఇణ్ శీభ్యాంవన్"ఇతి ప్రస్తావే ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨3॥
(౪)"సర్వనిఘృష్వరిష్వలష్వశివపట్వప్రహ్వేష్వాఅత_న్త్రే"ఇతి ఉణా-
అక_ర్తరివన్నన్తోనిపాత్యతే.గుణోరపరః.అనిట్.****[౧।౨౬౫-౨౪॥
తేషామ్,స్వాప్తిపరిపన్థిసర్వంస్వాయమేవఅజతి-క్షిపతీతి—
(అజః).
(౧) "అజ-గతిక్షేపణయోః"పచాద్యచ్.ఇహ, ॥ధా-భ్వా౧౧౭-౧3॥
(౨) "అజేర్వ్యఘఞపోః" ॥౨_౪-౫౬।౧౬౦-3౫॥
ఇతి, వీభావోనభవతి బాహుళకాత్; అజనుశిష్టః. [౨౦
(3) "అజేరజచ"ఇత్యజేరజాదేశః, వీభావ ॥ఉణా-౨।౨౬౭_౨౯॥
నివ_ర్తనార్థః. క్వచిదన్యతాపినిషేధాత్ నవీభావః.
(౪) "రజేరజచ" ఇతిపాఠేపి, ప్రకృతే ॥ఉణా-౨।౨౬౭-౨౯॥
బాహుళకాదేవవా వీభావాభావః.* * ... *

నిరు. ౯౬. ప్రత్యర్థినస్స్వసంప్రాప్తౌప్రజానాంక్షిపతీ (త్యజః)।

---

† నైరూప్యఞ్చ-౧-౪-౫-౭.
28-3-86.

౯౭ సర్వేశ్వరస్-

ఓం సర్వేశ్వరాయనమః.

భా. (సర్వేశ్వరః).

(౧) "అశ్నోతేరాశుకర్మణివరట్చ"   ॥ఉణా-౫।౫౭౧-౪॥[౫

ఇతి, వరట్, ఉపధాయా ఈకారశ్చ.

(౨) "విభీషణేనాశుజగామసఙ్గమమ్" ఇతి. * * * ॥రా-యు-౧౭-౩౯॥

తేషాంస్వరూపేణ—

నిర్వ. సమర్థానామసమర్థానాఞ్చసర్వేషాంశరణాగతానాం విశ్లేష్య నమ్,వైక్లబ్యఞ్చపరిహర్తుమ్, ఆశుతాన్సర్వానశ్నుతేవ్యాప్నోతీతి—

(సర్వేశ్వరః).

(౧) "అశూ- వ్యాప్తౌ"   ॥ధా-స్వా౧౧౨౬౯॥

(౨) "అశ్నోతేరాశుకర్మణివరట్చ"   ॥ఉణా-౫।౫౭౧-౪॥

ఇతి,వరట్. చాత్,

(౩) "క్లిశేరీచ్చోపధాయాఃకన్లోపశ్చలోనాఞ్చ" ॥ఉణా-౫।౫౭౧-౨॥

ఇత్యతోఽనువర్తమానముపధాయా ఈత్త్వఞ్చ. *స్వరత్యాది వికల్పోపగమాత్,

(౪) "నేట్" ఇతి, నేట్. సర్వశబ్దోహి,   ॥౭-౪-౮।౨౪౯-౨౮॥

(౫) "స్పృ-గతౌ" ఇత్యతః,   ॥ధా-భ్వా౧౦౨౨-౨౭॥

(౬) "సర్వనిఘృష్వ"   ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨౪॥ [౨౦

ఇత్యాదినా వన్నన్తో వ్యుత్పాదితః?. * * ... * *

తేషామనుపాయసాధ్యః స్వరూపేణ సిద్ధఇతి—

నిరు. ౯౭. అశక్తానాఞ్చశక్తానాం వైరూప్యంశరణైషిణామ్॥౭౭॥ అశ్నుతే పరిహర్తుంయఃస (సర్వేశ్వర) ఈరితః।

{ ౯౮ / ౮౨౫ } సిద్ధః, ౯౯ సిద్ధిస్-

ఓం సిద్ధాయనమః. ఓం సిద్ధయేనమః.

[౩౨౧.] [16]

భా. (సిద్ధః). †నిష్ఠా. ఏవమ్, ప్రథితః, హితః, ఇత్యాదయోపి. [౫
నోపాధ్యైస్సాధ్యః;- యథా,
(౧) "న్యాస ఇత్యాహుర్మనీషిణో బ్రహ్మాణమ్" ఇతి. *॥ తై-నా-౬-౫౦॥
ఉపాధ్యైరప్యయమేవసాధ్యత ఇతి—
(సిద్ధిః). యథా,
(౧) "యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యఞ్చరన్తి" ॥ ॥ [౧౦
(౨) "యం పృథక్ ధర్మ¶చరణాః" ॥ ॥

నిర్వ. (సిద్ధః).
(౧) "షిధు గత్యామ్." షస్సః ॥ ధా-ఖ్యా। ౧౧౬-౪॥
(౨) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినా కర్తరి క్తః. ॥ ౩-౪-౭౨। ౨౫౫-౨౯॥
కిత్త్వాత్ నగుణః. నిహతత్వాత్ నేట్. [౧౫
(౩) "ఝషస్తథోర్ధోధః" ॥ ౮-౨-౪౦॥ ౧౫౮-౧౪॥
ఇతి, నిష్ఠాతస్య ధత్వమ్.
(౪) "ఝలాంజశ్ ఝశి" ॥ ౮-౪-౫౩। ౪-౩౦॥
ఇతి పూర్వస్యధస్య దః. * ... * *
ఉపాధ్యైరపి అయమేవసాధ్యతే ఇతి— [౨౦
(సిద్ధిః). షాగ్రిత్వాత్ ధాతుః. సత్వమ్.
(౧) "అకర్తరిచ" ఇత్యనువృత్తౌ, ॥ ౩-౩-౧౯-।౨౮౨-౧౭॥
(౨) "స్త్రియాం క్తిన్" ఇతి, కర్మణి క్తిన్. ॥ ౩-౩-౯౪।౨౮౬-౧౨॥

నిరు. ౯౮. స్వరూపేణైవభక్తానాంసిద్ధత్వాత్ (సిద్ధ) ఉచ్యతే॥ ౭౮॥
౯౯. అయమేవహ్యుపాధ్యైశ్చ (సిద్ధి) స్స్యాత్సాధ్యతేయతః।[౨౫

† కర్తరినిష్ఠా-౫-౧౦.   ¶ చారిణః ౧-౬.

౧౦౦ సర్వాదిర్-

ఓం సర్వాదయేనమః.

భా. (౩) "పృథక్ ధర్మఫలైషిణః" ॥ ॥
(౪) "పృథక్ ధర్మైస్సమర్చన్తి తస్మై ధర్మాత్మనే నమః" ఇతి.* ॥ ॥[౫
తేషామ్, పరావరసర్వపురుషార్థమూలమితి—
(సర్వాదిః). యథా,
(౧) "యే త్వాం దేవం ధ్రువం భక్తాః పురాణం పురుషోత్తమమ్। ప్రాప్నువన్తి సదా కామానిహ లోకే పరత్ర చ" ॥ రా-యు-౧౨౦-౩౧॥
(౨) "సర్వాన్ కామానవాప్నువన్తే విశాలాం స్త్రైలోక్యేఽస్మిన్ [౧౦
కృష్ణనామాభిధానాత్" ఇతి.* ..*॥ ॥

ఇతి శ్రీహారితకులతిలక శ్రీవత్సాఙ్క మిశ్రసూనోః,
శ్రీరఙ్గరాజ దివ్యాజ్ఞాలబ్ధ శ్రీపరాశరాపర నామధేయస్య,
శ్రీరఙ్గనాథస్య, కృతౌ,
శ్రీమన్నామసహస్రవివరణే, [౧౫
భగవద్గుణదర్పణే,
ప్రథమం శతకం సమాప్తమ్.

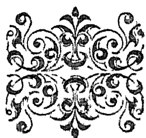
నిర్వ. కిత్త్వాదగుణః. అనిట్. థత్వజత్వే ప్రాగ్వత్.
(౩) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది. * ... * ॥మహాభాష్యే॥
తేషాం పరావరభూతానాం సర్వేషాం పురుషార్థానామ్, [౨౦
ఆదిః - మూలమితి—
(సర్వాదిః).

నిరు. ౧౦౦. సర్వేషాం పురుషార్థానాం మూలం (సర్వాది) రీరితః॥ ౭౯॥

శ్లో·౧౧,అక్ష.౧౧-శ్లో·౧౧·అక్ష.౧౩·(౧౬౪) నా. ౧౦౦.సర్వాదిః

నిర్వ. (౧) „డుదాఞ్ - దానే,” ఆఙ్ పూర్వః ॥ధా-జు-౧౨౪-౧౯॥
(౨) „ఉపసర్గే ఘోఃకిః” ॥౩-౩-౯౨।౨౮౬-౧౦॥
ఇతి, కిః. *ఆతోలోపః.
(౩) „సృ-గతౌ.” ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౭॥ [౫
(౪) „సర్వ” ఇత్యాదినా నిపాత ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨౪॥
ఇత్యుక్తమేవ. తత్పురుషః. సాంహితికస్సవర్ణదీర్ఘః. * ..*

ఇతి కుశికకులతిలక శ్రీవేఙ్కటేశ్వరమహాచార్యవర్యాత్మజ
వరదదేశికతనయ వరదగురువరసూను వరదార్యసూరి విరచితే,
శ్రీపరాశరభట్టార్యభాషిత [౧౦
శ్రీమత్సహస్రనామభాష్యానుగే,
భగవన్నామసహస్రనిర్వచనే,
ప్రథమంశతకం సంపూర్ణమ్.

{౧౦౧ 3౨౦.౫౫౭.} అచ్యుతః॥ ౧౦౨ వృషాకపిర్-

ఓం అచ్యుతాయనమః. ఓం వృషాకపయేనమః.

భా. తేభ్యఃప్రపన్నేభ్యో నాపగతః—
(అచ్యుతః). [౫
(౧) "యస్మాన్నచ్యుతపూర్వోఽహమచ్యుతస్తేనకర్మణా"॥ ॥
(౨) "తస్యాహంనప్రణశ్యామి" ॥ ॥
(3) "నత్యజేయంకథఞ్చన" ఇతి. * ... * ॥రా యు-౧౮-3॥
అచ్యుతమేవ ధర్మవరాహత్వేన సమర్థయతే.—
(వృషాకపిః). తథాఽఽఽర్షన్నిరుక్తమ్, [౧౦
(౧) "కపిర్వరాహశ్శ్రేష్ఠశ్చ ధర్మశ్చవృషఉచ్యతే।తస్మాద్వృషాకపిం ప్రాహ కాశ్యపోమాంప్రజాపతిః" ఇతి.***॥భా-శా-3౪3-౫౯॥

నిర్వ. తేభ్యఃప్రపన్నేభ్యః, చ్యుతః - అపగతః, నేతి—
(అచ్యుతః).
(౧) "చ్యుఙ్ - గతౌ." ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-3౨॥ [౧౫
(౨) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినా కర్తరి క్తః ॥3-౪-౭౨।౨౫౫-౨౯॥
కిత్త్వాదగుణః. అనిట్. నఞ్ సమాసః. నఞోనలోపః. *...*
అచ్యుతఏవ ధర్మవరాహత్వేన సమర్థ్యతే.
సఏవ, ఆర్షనిరుక్తానుసారాత్, వృషః - ధర్మః, తమాప్రశ్చాసౌ కపిః- శ్రేష్ఠవరాహశ్చేతి.— [౨౦
(వృషాకపిః).
(౧) "కపి-చలనే." ఇదిత్త్వాత్ నుమ్. ॥ధా-భ్వా।౧౧౮-౧౫॥

నిరు. ౧౦౧. భక్తేభ్యోఽచ్యుతపూర్వత్వాత్ (అచ్యుతః) పరికీర్తితః। ఆశ్రితానాంచ్యుతిర్యస్మాన్నాస్తి సో (ఽచ్యుత). ఈరితః॥౮౦॥
౧౦౨. కపిర్వరాహ శ్శ్రేష్ఠశ్చధర్మశ్చవృషఉచ్యతే। తస్మాత్ (వృషాకపిః) ప్రోక్తో వస్వర్ణోఽభీష్టదోమనుః ॥౮౧॥

{౧౦౩ / ౧౮౧} అమేయాత్మా,

ఓం అమేయాత్మనే నమః.

భా. అస్మిన్ఆశ్రితానుగ్రహాసో౽తసి,—

(౧) „అతోజ్యాయాంశ్చపురుషః'' ||పు-సూ-౩||[౫

(౨) „భూయాంశ్చాతోజనార్దనః'' ఇతిన్యాయేన, || ||

(అమేయాత్మా), - †ఇయానిత్యపరిచ్ఛేద్యస్స్వరూపః **...**

నిర్వ. (౨) „అచఇః'' ఇతిప్రకరణే, ||ఉణా-౪|౨౭౭-౨౭||

(౩) „మణ్డికమోర్వ్యర్ణలోపశ్చ'' ||ఉణా-౪|౨౭౭-౩౨||

ఇతి, ఇః నలోపశ్చ. [౧౦

(౪) „వృషు-సేచనే.'' ||ధా-భ్వా|౧౨౦-౨౬||

ఇగుపధలక్షణఃకః. కర్మధారయః.

(౫) „అన్యేషామపిదృశ్యతే'' || ||

ఇతి, పూర్వపదస్య దీర్ఘః. * * ... *

అస్మింశ్చఆశ్రితానుగ్రహాసో౽తసి,అమేయః అపరిమేయః[౧౫

ఇయానిత్యపరిచ్ఛేద్యః, ఆత్మా - స్వరూపమ్ అస్యేతి—

(అమేయాత్మా).

(౧) „అత-సాతత్యగమనే.'' ||ధా-భ్వా|౧౧౬-౨||

(౨) „సాతిభ్యామ్'' ఇతి, మనిణ్ తఆత్మశబ్దః ||ఉణా-౪|౨౭౮ ౮||

(౩) „నేట్'' ఇత్యనిట్. ||౭-౨-౮|౨౪౯-౭౮|| [౨౦

(౪) „మాఙ్-మానే.'' ||ధా-దివా|౧౨౫-౩||

(౫) „అచోయత్''ఇతి, యత్. ||౩-౧-౯౭|౨౩౯-౧౩||

నిరు. ౧౦౩. ఇయాన్నిత్యపరిచ్ఛేద్య స్వభావాత్సర్వతో౽ధికః|

(అమేయాత్మా) సముద్దిష్టోహ్యనన్తఫలదోమనుః||౮౨||

† అమేయః నిత్యాపరి-౪.

౧౦౪ సర్వయోగవినిస్సృతః॥

ఓం సర్వయోగవినిస్సృతాయ నమః.

కథమ్?—

భా. (సర్వయోగవినిస్సృతః);-

సర్వై- రపి శాస్త్రలక్షణైః స్వమనీషికాపరికల్పితైరపి, యోగైః- ఉపాయైః, (వినిస్సృతః) - విశేషేణ వేదపరమగుహ్యైరివ (వినిస్సృతః),-ప్రాప్తుం యోగ్యైః సుగ్రహైః ఇతి వా. యథా,

(౧) "స్వబుద్ధిమాత్రనిర్జ్ఞాతః పరమాత్మా జగత్ప్రభుః। సర్వైశ్వర్యానుభవప్రీతో జ్ఞానాకారమనుసేవతే" ఇతి॥ ॥

శ్రీపాఞ్చరాత్రే

నిర్వ.(౬)"ఈద్యతి" ఇతి ఈత్వమ్. ॥ ।౨౩౯-౧౫॥

గుణః. నఞోనలోపః. బహువ్రీహిః. సవర్ణదీర్ఘః.

తతః నాన్తలక్షణో దీర్ఘ ఇత్యాది. * ... * *

ఏతదేవ, విశిష్టక్రమత యోపపాద్యతే.

సర్వే-చాశాస్త్రలక్షణాః,స్వబుద్ధిపరికల్పితాశ్చ,యేయోగాః- ఉపాయాః, తైరపి వేదగుహ్యైరివ విశేషేణ నిస్సృతః - ప్రాప్యం యోగ్యః, సుగ్రాహ్యో వేతి—

(సర్వయోగవినిస్సృతః).

(౧) "సృ - గతౌ;" వి నిస్ పూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౭॥

(౨) "గత్యర్థ" ॥౩-౪-౭౨।౨౫౫-౨౯॥

ఇతి, కర్తరి క్తః. అనిట్. కిత్త్వాద గుణః.

(౩) "యుజిర్-యోగే" ॥ధా-రుధా।౧౨౭-౨౦॥

(౪) "హలశ్చ" ఇతి, కరణే ఘఞ్. గుణః ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౪॥

(౫) "చజోః" ఇతి, కుత్వమ్. ॥౭-౩-౫౨।౨౪౦-౩౪॥

శ్లో॥౧౨॥ {౧౦౫ / ౨౭౧.౭౦౧.} వసుర్ -

ఓం వసవేనమః.

భా.(౨)"యస్మాత్సర్వభక్తియుక్తానాంప్రపన్నానాంక్రమంవినా। ప్రసాద మేతిమన్త్రేశ స్త్వచిరాద్భావితాత్మనామ్॥ కింపునర్వైక్రి [౫ యాజ్ఞాన సమ్పూర్ణానాన్తుపాపహర। శ్రద్ధాభక్తిపరాణాఞ్చ బోధితానాఞ్చదేశికైః" ఇతి. ॥శ్రీపాఞ్చ-పా- ॥

శ్రీవిష్ణుతత్త్వే,

(౩) "నియుక్తమ్మనసావాపియదిగృహ్ణాతిమాధవః।కిన్తునోస్మాలితన్దుఃఖమేతావదితినిశ్చితః"ఇతి.***॥శ్రీపాఞ్చ-వి-త్వే- ॥

తేష్వియతాప్యతిప్రీత్యా వసతీతి—

(వసుః). వసేః, [॥ఉణా-౧।౨౬౦-౩౩॥

(౧) "శృస్వృస్నిహిత్రప్యసివసిహనిక్లిదిబన్ధిమనిభ్యశ్చ"ఇతి,ఉః.**

వసుని - నిధావివ, తేషుమనోఽస్యేతి—

నిర్వ. (౬) "సృ - గతౌ" ॥ధా-భ్వా।౦౨౨-౨౭॥[౧౫

(౭) "సర్వ"ఇత్యాదినావస్నోత్రేనిపాతితః.**॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨౮॥

తేష్వియతాప్యతిప్రీత్యా వసతీతి—

(వసుః).

(౧) "వస - నివాసే." ॥ధా-చురా।౧౩౨.౧౨॥

(౨) "శృస్వృస్నిహిత్రప్యసివసిహనిక్లిదిబన్ధిమనిభ్యశ్చ" ॥ఉణా-

ఇతి, ఉః. * * ... * * [౧।౨౬౦-౩౩॥

తేషు వసుని - నిధావివ, మనోఽస్యేతి—

నిరు. ౧౦౫. వసతీతి (వసు) స్తేష్వప్రీత్యాపరమయాస్వయమ్ ॥౮౩॥

29-3-86.

శ్లో.౧౨,అక్ష.౩-శ్లో.౧౨.అక్ష.౫.(౧౬౯) నా. {౧౦౬. వసుమనాః. ౧౦౭. సత్యః

{౧౦౬ / ౭౦౨} వసుమనాస్- {౧౦౭ / ౨౧౩.౮౭౩.} సత్యః,

ఓం వసుమనసేనమః. ఓం సత్యాయనమః.

భా. (వసుమనాః).

(౧) ,,సమహాత్మాసుదుర్లభః" ఇతి. ** ... ** ॥గీ-౭-౧౯॥[౫

తేషుసత్సు సాధురితి —

(సత్యః).

(౧) ,,తత్రసాధుః" ఇతి, యత్.* ... *॥౪-౪-౯౮|౧౨౧-౧౪॥

నిర్వ. (వసుమనాః).

(౧) ,,మన - జ్ఞానే." ॥ధా-దివా|౧౨౫-౧౪॥ [౧౦

(౨) ,,సర్వధాతుభ్యోఽసున్" ॥ఉణా ౪|౨౭౮-౩౩॥

ఇతి అసున్. వృత్త్వాదితోఽపి [౧౩౨-౧౨॥

(౩) ,,వస- నివాసే"ఇత్యతః ఉప్రత్యయే వసుశబ్దః?. ॥ధా చురా॥

(౪) ,,అత్వసన్తస్య" ॥౬-౪-౧౪|౩౬-౧౪॥

ఇతి, అసన్తలక్షణ ఉపధాదీర్ఘ ఇత్యాది. * ... * [౧౫

తేషుసత్సు సాధురితి—

(సత్యః).

(౧) ,,అస - భువి" ॥ధా-అదా|౧౨౪_౭॥

(౨) ,,వర్తమానేలట్" ॥౩_౨-౧౨౩|౧౫౦-౧౪॥

(౩) ,,లటశ్శతృశానచావప్రథమాసమానాధికరణే" ॥౩-౨-౧౨౪॥

ఇతి, లటశ్శతా. తస్య, [౨౫౬_౨౭॥

(౫) ,,తిఙ్ శిత్" ఇతి సార్వధాతుకత్వే, ॥౩-౪-౧౧౨|౧౫౧ ౬॥

నిరు. ౧౦౬. వసునీవనిధౌ తేషు మనో యస్యాస్తి సర్వదా॥

సద్భిర్వా (వసుమనాః) ప్రోక్తో మాతృవత్పోషకో మనుః ॥౮౪॥

౧౦౭. సత్సుసాధుస్ (సత్య) ఇతి- [౨౫

౧౦౭ సమాత్మా, ౧౦౮ సమ్మితస్-

ఓం సమాత్మనేనమః. ఓం సమ్మితాయనమః.

భా. తేషుగుణాదిభిఃనిమ్నోన్నతేష్వపిఅనాలోచితవిశేషమనాః—
(సమాత్మా). యథా, [౫
(౧) “సమోఽహంసర్వభూతేషు” ఇత్యాది.* ... * ॥గీ-౯-౨౯॥
తైః,—
(సమ్మితః).

నిర్వ. (౫) “కర్తరిశప్” ఇతి శప్. తస్య ॥౩-౧-౬౮।౧౫౧-౬॥
(౬) “అదిప్రభృతిభ్యశ్శపః” ఇతి లుక్. శపః,॥౨-౪-౭౨।౧౯౧-౨౦॥
(౭) “సార్వధాతుకమపిత్” ॥౧-౨-౪।౧౫౪-౧౬॥
ఇతి, ఙిత్వాత్, తత్రపరతః
(౮) “శ్నసోరల్లోపః” ఇతి, అస్తేరల్లోపః. ॥౬-౪-౧౧౧।౧౮౫-౨౨॥
ఇత్థంనిష్పన్నాత్ సచ్ఛబ్దాత్, [౧౨౧-౧౪॥
(౯) “తత్రసాధుః” ఇతి,యత్. భత్వాత్ జశ్త్వాభావః.*॥౪-౪-౯౮।
తేషుగుణాదిభిః, నిమ్నోన్నతేష్వపి, సమః - అనాలోచిత
విశేషః, ఆత్మా - మనః, అస్యేతి—
(సమాత్మా). ఆత్మశబ్దః అతతేర్వ్యత్యాదితః.
(౧) “షమ ష్టమ - అవైక్లవ్యే” ॥ధా-భ్వా।౧౨౧।౨౮॥
షస్పః. పచాద్యచ్. దీర్ఘః తతః, [౨౦
(౨) “సర్వనామస్థానేచ” ॥౬-౪ ౮।౧౯-౧౫॥
ఇతి, నాన్తలక్షణ ఉపధాదీర్ఘ ఇత్యాది. * * ... *
తైః సమ్-సమ్యక్, మితః-పరిమితః,అస్మతరరస్థఇతపరిచ్ఛిన్నఇతి—
(సమ్మితః).

నిరు. ౧౦౭. (సమాత్మా) సమచిత్తతః॥ [౨౫
౧౦౮. మితత్వాచ్ఛ్రుతభాభక్తై (స్సమ్మితః) పరికీర్తితః॥౭౫॥

౧౧౦ సమః,।

ఓం సమాయ నమః.

భా. (౧) "ద్యతిస్యతి" ఇత్యాదినా ఇకారః. ॥౭-౪-౪౦।౨౫౫-౪॥
అస్మద్గ స్తస్థఇతి సఙ్ఖ్యాక్పరిచ్ఛిన్నః. యథా, [౫
(౨) "ఊనషోడశవర్షో మే రామో రాజీవలోచనః" ॥రా-బా-౨౦-౨॥
(౩) "సమాయ స్తనయో నిజః" ఇతి, ॥వి-పు-౫-౫-౫॥
దశరథ వసుదేవాదిభిః * * ... *
తేష్వపి పరిచితాపరిచిత*తీవ్ర మన్ద సంవేగిత్వాద్య విగణయ్య
గౌరవే సమ ఇతి— [౧౦
(సమః). [౧౨౧-౨౮॥
(౧) "షమష్టమ- అవైక్లవ్యే." ఔణాదికో౽కారః * ... *॥ధా-భ్వా।
నిర్వ. (౧) "మాఙ్-మానే," సంపూర్వః. ॥ధా-ది।౧౨౫-౩॥
(౨) "తమో రేవకృత్యక్తఖలర్థాః" ॥౩-౪-౭౦।౨౩౮-౧౯॥
ఇతి, ఇహకర్మణి, [౧౫
(౩) "నిష్ఠా" ఇతి, క్తః. అనిట్. ॥౩-౨-౧౦౨।౨౫౧-౨౦॥
(౪) "ద్యతిస్యతిమాస్థామిత్తికితి" ॥౭-౪-౪౦।౨౫౫-౪॥
ఇతి, తాదౌకితి, ఆతఇత్వమ్. గుణః. సమః,
(౫) "మో౽నుస్వారః" పాక్షికఃపరసవర్ణః.**॥౮-౩-౨౩।౯-౩౪॥
తేష్వపి పరిచితాపరిచిత *తీవ్ర మన్ద ‡ సంవేదిత్వాద్య[౨౦
విగణనేన గౌరవే, సమః - సమానఇతి—
(సమః.)
(౧) "షమష్టమ-అవైక్లవ్యే." షస్సః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౧-౨౮॥
అకారప్రత్యయ ఔణాదికఊహ్యః; పచాద్యజ్వా * ... *

నిరు. ౧౧౦. జ్ఞాతే౽పరిచితేచాపిసమత్వాత్ (సమ) ఉచ్యతే। [౨౫

* పాతఞ్జలసూ-౧-౨౧-౨౨. ["సంవేగః - వైరాగ్యమ్," ఇతి తద్వ్యాఖ్యటీకాయామ్.] ‡ [సంవేగిత్వేతిపాఠస్సాధురితిప్రతిభాతి]

{౧౧౧ / ౧౫౬} అమోఘః,

ఓం అమోఘాయనమః.

భా. తేషా మపితథస్స్వస్పర్శః—
(అమోఘః). యథా,

(౧) „అమోఘన్దర్శనం రామ నచ మోఘ స్తవ స్తవః । అమోఘాస్తే భవిష్యన్తిభక్తిమన్తశ్చ యేనరాః" ఇతి * ॥ రా-యు-౧౨౦-౩౧॥

(౨) "పుణ్డరీకంపరన్ధామనిత్యమక్షరమవ్యయమ్ । తద్భవాన్పుణ్డరీకాక్షః" ఇతి— ॥భా-ఉ-౬౯-౬॥

నిర్వ. తేషామ్, మోఘః- వితథస్పర్శః, నేతి—
(అమోఘః).

(౧) "ముహ-వైచిత్త్యే," వైతథ్యకర్మైహాయమ్.॥ధా-దివా।౧౨౫-౨౧॥
అనేకార్థాహిధాతవః?. తద్బీజఞ్చోక్తమేవ. తత్రైవ, తత్రతత్ర తాదృశేప్రదేశే_వసేయమ్. తతః, పచాద్యచ్. గుణః. పృషోదరాదిలక్షణః, వర్ణాగమేన హ్రస్వఘః. యద్వా,

(౨) "న్యఙ్క్వాదీనాఞ్చ" ఇతి, తస్యాకృతి ॥౭-౩-౫౩।౨౪౦-౩౫॥
గణత్వాత్,కుత్వమ్.తత్రచ,బాహ్యప్రయత్నతఆన్తరతమ్యాత్॥

(౩) "స్థానేఽన్తరతమః" ॥౧-౧-౫౦।౪-౮॥
ఇతి. ఘోషవతో నాదవతో మహాప్రాణస్య సంవృతకణ్ఠస్య హస్య, తాదృశో వర్గచతుర్థో ఘకారః. అథవా,

(౪) "హలశ్చ" ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౪॥
ఇతి, యథాయథం కరణాధికరణయోః ఘఞ్. శేషంప్రాగ్వత్. నఞ్తత్పురుషః. నఞోనలోపః. * ... *

నిరు. ౧౧౧. వితథస్పర్శరహితః స (హ్యమోఘః) ప్రకీర్తితః॥౮౬॥

౧౧౨ పుణ్డరీకాక్షః

ఓం పుణ్డరీకాక్షాయనమః.

భా.(పుణ్డరీకాక్షః)· నిత్యవైకుణ్ఠవాసినాందృష్టిభూతఇత్యర్థః· యథా,
(౨) "దివీవచక్షురాతతమ్" ఇతి· *...*॥పు-సూ- ॥[౫

నిర్వ· ఆర్షనిర్వచనానుసారాత్, పుణ్డరీకస్య - పరస్యధామ్నః, తాత్స్థ్యాత్, "మఞ్చాఃక్రోశన్తి" ఇతివత్, నిత్యవైకుణ్ఠవాసినామ్; అక్షి - చక్షురివేతి— (పుణ్డరీకాక్షః).
(౧) "అశూ- వ్యాప్తౌ." ॥ధా·స్వా।౧౨౬-౯॥ [౧౦
(౨) "అశేర్నిత్" ఇతి, ॥ఉణా-౩।౨౭౩-౩౨॥
క్సి, అక్షిశబ్దోవ్యుత్పాదితః.
(౩) "పుణ - కర్మణి శుభే." ॥ధా·తుదా।౧౨౬-౨౯॥
(౪) "కషిదూషిభ్యామీకన్" ఇతిప్రకరణే ॥ఉణా-౪।౨౭౪-౧౪॥
(౫) "పర్ఫరీకాదయశ్చ" ఇతి, ॥ఉణా-౪।౨౭౪ ౧౮॥[౧౫
నిపాతనాత్ ఈకన్, ధాతోఃడః. రుగాగమశ్చ.అగుణః· పర్ఫరీకాదిరాకృతిగణః. దీర్ఘః. [౭॥
(౬) "అక్ష్ణో౽దర్శనాత్" ఇతి,అచ్ సమాసాన్తః. ॥౫-౪-౭౬।౮౩-
(౭) "యస్య" ఇతి, లోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
(౮) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది.* ... *॥మహాభాష్యే॥[౨౦
ఏవమ్, అతిప్రకృష్టస్యాప్యస్య పూర్వోక్తదిశా అస్మదాదీనామపి శ్రేయస్కరత్వాత్, వృషః- నిరుక్తానుసారాత్ ధర్మః తద్రూపమ్;-
యద్వా, * వృషేః సేచనార్థతయా, వృషమ్ - తాపత్రయనిర్వాపణసుధాసేక శీతళమ్, కర్మ - చేష్టితమ్, అస్యేతి—

నిరు· ౧౧౨. 'పుణ్డరీకంపరంధామ నిత్యమక్షరమవ్యయమ్'।
తద్గతానామక్షిభూతః (పుణ్డరీకాక్షు) ఈరితః ॥౮౭॥

౧౧౩ వృషకర్మా, ౧౧౪ వృషాకృతిః,॥

ఓం వృషకర్మణేనమః ఓం వృషాకృతయేనమః

భా. ఏవమ్, ప్రకృష్టస్యా వృస్యాస్మదాదీనామపి పూర్వోక్త దిశా శ్రేయస్కరత్వాత్ ధర్మరూపమస్యకర్మఇతి— [౫
(వృషకర్మా). * * ... * *
తథా, ఆకృతిరపీతి—
(వృషాకృతిః). అథవా,
తాపత్రయనిర్వాపణసుధాసేకశీతళ చేష్టితచారురూపత్వాత్,-
(వృషకర్మా, వృషాకృతిః). [౧౦-౨౬॥[౧౦
(౧) "వృషు-సేచనే." యథా,శ్రీసాత్వతే¶పరధ్యానే, ॥ధా-భ్వా।

నిర్వ. (వృషకర్మా).
(౧) "డుకృఞ్-కరణే" ॥ధా-తనా।౧౨౮-౫॥
(౨) "సర్వధాతుభ్యోమనిన్" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩౧॥
ఇతి, మనిన్. గుణః. రపరః. అనిట్. [౧౫
(౩) "వృషు-సేచనే" ఇగుపధలక్షణః కః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౨౬॥
అగుణః, బహువ్రీహిః. తతః, నాన్తలక్షణోదీర్ఘ ఇత్యాది.***
తథా, వృషః - ప్రాగ్వత్ ధర్మరూపా, వృషా - శీతళా వా,
ఆకృతిః- ఆకారః, చారురూపమ్, అస్యేతి—
(వృషాకృతిః). ఆఙ్పూర్వః. పూర్వవత్ ధాతుః. [౨౦
* స్త్రియాంక్తిన్. అగుణః. అనిట్. వృషశబ్దోవ్యుత్పాదితః.
ద్వితీయకల్పే అదన్తలక్షణష్టాప్. దీర్ఘః.

నిరు. ౧౧౩. శ్రేయస్కరంధర్మరూపంకర్మయస్యప్రచక్షతే।
(వృషకర్మే) తివిఖ్యాతః శుభకర్మప్రదోమనుః ॥౮౫॥
౧౧౪. ధర్మరూపాకృతిర్యస్యస (వృషాకృతి)రుచ్యతే। తాప [౨౫
త్రయాగ్నిదగ్ధానాం సుధేవాత్యన్తశీతళమ్ ॥౮౬॥ రూపంకర్మచయ
స్యాస్తి (వృషకర్మా, వృషాకృతిః)।

¶ పరధ్యానే-౧-౪-౫-౭-న.

శ్లో॥౧౩॥ ౧౧౫ రుద్రః-

ఓం రుద్రాయనమః.

భా. (౨) "విశ్వమప్యాయయన్ కాన్త్యా పూర్ణేన్ద్వయుతతుల్యయా" శ్రీపాంచ- రే, [॥సాత్వ- ॥

(౩) "వపుషానన్దరేణైవ దివ్యేనావికృతేనచ । ముఞ్చన్తమనిశన్దేహా దాలోకం జ్ఞానలక్షణమ్" ॥శ్రీపా-పా- ॥

(౪) "పూర్వకర్మానలార్తానాం ధ్యాయినాం ఖేదశాన్తయే। వదనేన్దుచయోత్థేన ప్లావయన్ గోగణేనతు" ఇతి.॥శ్రీపా-పా- ॥ రాజధర్మే,

(౫) "తతోమహతిపర్యఙ్కే మణికాఞ్చనచిత్రితే। దదర్శకృష్ణమాసీనం నీలమ్మేరావివామ్బుదమ్" ఇతి.* * * ॥భా-రాజ-౪౫-౧౩॥
ఏవంవిధరూప†వివిధచేష్టితదృతహృదయాన్ సానన్దబాష్పాన్ కుర్వన్, రోదయతీతి—
(రుద్రః).

నిర్వ.(౧) "స్త్రియాఃపుంవద్భాషితపుంస్కాదనూఙ్ సమానాధికరణే స్త్రియామపూరణీప్రియాదిషు" ॥౬-౩-౩౪।౭౨-౩౫॥ ఇతి, పూర్వస్యపుంవత్. ఉభయత్రాపి, పూర్వోత్తరపద సమభివ్యాహారే సవర్ణదీర్ఘః. * * ... * *
ఏవంవిధ రూపచేష్టిత దృతహృదయాన్ సానన్దబాష్పాన్ కుర్వన్, రోదయతీతి—
(రుద్రః).

నిరు. ౧౧౫. ఈదృగ్రూపైశ్చేష్టితైశ్చ భక్తానానన్దబాష్పయన్॥౯౦॥
రోదయన్ (రుద్ర) ఉద్దిష్టః సర్వసన్తోషదోమనుః॥

† వివిధ.౨-౩-౪-౫-౧౦-న.

౧౧౬ బహుశిరాః

ఓం బహుశిరసే నమః

భా. (౧) "రోదేర్ణిలుక్చ" ॥ఉణా-౨।౭౬.౭-౪॥

ఇతి, రక్ ప్రత్యయః, ణిలోపశ్చ. యథా, శ్రీవిష్ణుతత్త్వే, [౫

(౨) "అస్లోదశీతనేత్రాద్యుః ఫుళకీకృతగాత్రవాన్ । సదాపరగుణావిష్టో ద్రష్టవ్యస్సర్వదేహిభిః" ఇతి·॥శ్రీవి-వి-త్వే- ॥

బహూని శిరాంసి పరస్సహస్రం ఫణా అస్యేతి—

(బహుశిరాః). * * ... * *

నిర్వ. (౧) "రుదిర్-అశ్రువిమోచనే," ణిచ్. ॥ధా-అదా।౧౨౪-౮॥

(౨) "స్ఫాయి తఞ్చి వఞ్చి శకి క్షిపి క్షుది సృపి తృపి దృపి వన్ద్యున్ది శ్విత్తి వృత్యజి నీ పది మది ముది ఖిది ఛ్చిది భిది మన్ది చన్ది దహి దసి దమ్భి వసి వాశి శీఙ్ హసి సిధి శుభిభ్యో రక్" ఇతి వర్తమానే, [॥ఉణా-౨।౨౬-౨౨॥

(౩) "రోదేర్ణిలుక్చ" ఇతి, రక్, ణేర్లుక్చ.॥ఉణా-౨।౭౬.౭-౪॥[౧౫

(౪) "నేడ్వశి" ఇతి, నేట్. లుకాలుప్తే, ॥౭-౨౮।౨౪౯-౨౮॥

(౫) "నలుమతాఙ్గస్య" ఇతి, ప్రత్యయలక్షణ ॥౧౧౬౩।౨౦-౭॥ ప్రతిషేధాత్, న ణినిమిత్తోలఘూపధగుణః ఏదమర్థ్యేనహి,

(౬) "ణేరనిటి" ॥౬-౪-౫౧।౧౬౪-౩౪॥

ఇత్యేవసిద్ధే,లుకఆరమ్భః?. యదిత్వతాదిపిలోప ఇత్యేవపాఠః, తర్హి, సిద్ధేపూరోక్తసూత్రేణైవణిలోపే, పునరారమ్భఃప్రత్యయలక్షణబాధనార్థ ఇతిధ్యేయమ్. * * ... * *

అనన్తరూపతయా, బహూని - పరస్సహస్రమ్, శిరాంసి - ఫణాః,అస్యేతి—

(బహుశిరాః). [౨౫

నిరు. ౧౧౬. ఫణాశ్చబహవోయస్య సవై (బహుశిరా) మతః॥౯౧॥.

31-3-86.

౧౧౭ బభ్రుః,

ఓం బభ్రవేనమః.

భా. తథావిధస్సన్ †బిభర్తీతి—
(బభ్రుః)· భృఞః, [౧౪॥ [౫
(౧) "కుర్భ్రశ్చ" ఇతి, కుప్రత్యయః, ద్విత్వఞ్చ. ॥ఉణా-౧।౨౬౧-
(౨) "యస్యసాసకలాపృథ్వీఫణామణిశిలారుణా । బిభర్తిమాలాం లోకానామ్" ॥ ॥
(౩) "యోఽనన్తగపృథివీన్ధత్తే శేఖరస్థితిసంస్థితామ్" ఇతి. ** ॥ ॥

నిర్వ· (౧) "శ్రీఞ్-సేవాయామ్" ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౧౮॥ [౧౦
(౨) "సర్వధాతుభ్యోఽసున్" ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౩౩॥
ఇతి, వర్తమానే,
(౩) "శ్రయతేస్స్వఙ్గేశిరఃకిచ్చ" ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౩౫॥
ఇతి' శ్రయతేః అసున్, కిత్. ధాతోః శిరాదేశశ్చ. ఆదేశే అకారఇత్, ఉచ్చారణార్థోవా. కిత్త్వా దగుణః. [౧౫
(౪) "బహి-వృద్ధౌ." ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౧౦॥
ఇదిత్త్వాత్ నుమ్· కుప్రకరణే,
(౫) "లఙ్ఘిబంహ్యోర్నలోపశ్చ" ఇతి కుః,॥ఉణా-౧।౨౬౧-౨౫॥
నలోపశ్చ· బహువ్రీహిః. అసన్తదిర్ఘ ఇత్యాది· * ..*...*
తథావిధస్సన్ భరతీతి— [౨౦
(బభ్రుః)
(౧) "భృఞ్-భరణే." ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౧౯॥
(౨) "యోద్వేచ" ఇత్యతః, ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౧౩॥
ద్వేఇతి వర్తమానే,
(౩) "కుర్భ్రశ్చ" ఇతి కుః, ॥ఉణా-౧।౧౬౧-౧౪॥ [౨౫

నిరు. ౧౧౭.అనన్తరూపో యోధత్తేపృథ్వీం (బభ్రు)స్సఈరితః।

† భరతీతి-౧-౪.

{౧౧౮ / ౧౫౧} విశ్వయోనిశ్ -

ఓం విశ్వయోనయేనమః॰

భా॰ ఇదమనన్తవపుషాసామాన్యమ్ సర్వసాధారణమ్భక్తసంశ్లేష † విశేషార్థం వ్యవస్థాపయతి— (విశ్వయోనిః) ఇతి.- విశ్వేషాంభేజుషాం స్వేనమిశ్రయితేతి.

నిర్వ. భృఞో్ద్విత్వఞ్చ॰ బాహుళకప్రభావాత్ద్విరుక్త పూర్వఖణ్డస్య అభ్యాససంజ్ఞాయామ్, [॥౭-౪-౬౬।౧౫౫-౫॥

(౪) "ఉరత్" ఇతి అభ్యాసఋవర్ణస్యఅత్త్వమ్, రపరత్వమ్.

(౫) "హలాదిశ్శేషః" ఇతి, రేఫస్యనివృత్తిః.॥౭-౪-౬౦।౧౫౧-౨౮॥

(౬) "అభ్యాసేచర్చ" ॥౮-౪-౫౪।౧౫౧-౩౦॥

ఇతి, భస్యబః॰ తతః ఉత్తరఖణ్డే కిత్త్వాత్ నగుణః॰ ఇకోయణ్ ఋకారస్య రేఫః. సంహితాయామ్,

(౭) "భోభగోఅఘోఅపూర్వస్యయోऽశి" ॥౮-౩-౧౭।౧౩-౪॥

ఇతి, యత్వమ్॰

(౮) "హలిసర్వేషామ్" ఇతి యలోపః....*॥౮-౩-౨౨।౧౩-౧౬॥

ఇదఞ్చ అనన్తవపుషాసామాన్యమ్ సర్వసాధారణమ్ భక్త సంశ్లేష విశేషార్థం వ్యవస్థాప్యతే.

విశ్వేషామ్- భేజుషామ్, యోనిః- మిశ్రయితేతి,— (విశ్వయోనిః).

(౧) "యు-మిశ్రణే." ॥ధా-అదా।౧౨౩-౩౦॥

(౨) "వహిశ్రిశ్రుయుద్రుగ్లాహాత్వరిభ్యోనిః" ॥ఉణా-౪।౨౭౫-౮॥

ఇతి, నిః. గుణః.

(౩) "నేడ్వశి" ఇతి, నేట్. ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౮॥

నిరు.౧౧౮.విశ్వేషాంభేజుషాంస్వేన(విశ్వయోని)స్తుమిశ్రణాత్ ॥౯-౨॥

† విశ్లేషా-౪. విశ్లేషవిశేషా-౬.

౧౧౯ శుచిశ్రవాః,।

ఓం శుచిశ్రవసేనమః.

భా. (౧) "యు-మిశ్రణే". ॥ధా-అదా।౧౨౩-౩౦॥

(౨) "వహిశ్రిశ్రుయుద్రుగ్లాహాత్వరిభ్యోనిః" ॥ఉణా-౪।౨౭౫-౮॥
ఇతి, నిప్రత్యయః. ... ** ... ** ... ** .. **
తదుక్తాన్యవశ్యం శృణోతీతి—
(శుచిశ్రవాః).

(౧) "శుచీనిశ్రావణీయాని శృణోమీహధనఞ్జయ। నచపాపానిగృ
హ్ణామితతోఽహం వై శుచిశ్రవాః" ఇతి. ॥భా-శా-మో-౩౪౪-
భక్త్యుపహృతంహిశుచి; యథా, [౬౧॥

(౨) "విదురాన్నానిబుభుజేశుచీనిగుణవన్తిచ" ఇతి.॥భా-ఉ-౯౦-౪౩॥

నిర్వ. (౪) "విశ-ప్రవేశనే." ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౨౦॥

(౫) "అశుప్రుషి" ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨౧॥
ఇత్యాదినా క్వన్. అగుణః. అనిట్. *...*...*... [౧౫
తదుక్తానిభక్తినమ్రశ్రావణీయానిశుచీని శృణోతీతి—
(శుచిశ్రవాః).

(౧) "శ్రు-శ్రవణే." ॥ధా-భ్వా।౧౨౨ ౭౯॥

(౨) "సర్వధాతుభ్యః" ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౩౩॥
ఇత్యసున్. గుణావాదేశౌ. [౨౦

(౩) "శుచ-శోకే;" శౌచకర్మ్మచాయమ్. ॥ధా-భ్వా।౧౧౭-౩॥

(౪) "సర్వధాతుభ్యఇన్" ఇతి, వర్తమానే, ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩॥

(౫) "ఇగుపధాత్కిత్" ఇతి, ఇన్కిత్. ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౮॥
అగుణః. తతః, అసన్తత్వాత్దీర్ఘఇత్యాది. ... * ... *

నిరు. ౧౧౯. భక్తైరుక్తాన్యవశ్యంయ శృణోతిస (శుచిశ్రవాః)।

౧౨౦ అమృతశ్ -

ఓం అమృతాయనమః

భా. (౩) "ధర్మ్యాస్తస్యా శ్చార్థవతీః విచిత్రార్థపదాక్షరాః।శృణ్వతో వివిధావాచో విదురస్యమహాత్మనః ... అకామస్యైవ [౫ కృష్ణస్య సావ్యతీయాయశర్వరీ" ఇతి. ...* ॥భా-ఉ-౯౩-౨॥
తేషామ్, నిరవధికమాధుర్యేణః జరామరణవారణేన,
సదాసేవాయామప్యతృప్తికరత్వేనవా,—
(అమృతః;) యథా, [॥ ॥
(౧) "అమృతస్యేవనాతృప్యన్ ప్రేక్షమాణాజనార్దనమ్" ఇతి.***
ఈదృశశక్తిలేశేనఖలు సాగరసారేప్యమృతత్వముపచర్యతే?.
తతోపి శేషమాహ.—

నిర్వ. తేషామ్,నిరవధికమాధుర్యేణ,జరామరణనివారణేన,సదాసేవాయామపి అతృప్తికరత్వేనవా, నాస్తి మృతమ్- మృతిః,అస్మాదితి—
(అమృతః). [౧౫
(౧) "మృజ్-ప్రాణత్యాగే," ॥ధా తుదా।౧౨౭-౧౪॥
(౨) "నపుంసకేభావేక్తః" ఇతి, క్తః. ॥౩-౩-౧౧౪।౨౫౬-౭॥
అగుణః. అనిట్. నఞ్ పూర్వోబహువ్రీహిః. నలోపః.*... *
యద్వా, న మ్రియతే అనేనేతి—
(అమృతః). ధాతుః ప్రాగ్వత్. [౨౦
(౧) "హసిమృగ్రిణ్వామిదమిలూపూధుర్విభ్యస్తన్" ॥ఉణా-౩।
ఇతి వర్తమానే, [౨౭౨-౮॥
(౨) "తనిమృజ్భ్యాంకిచ్చ" ఇతి, తన్కిత్. ॥ఉణా-౩।౨౭౨-౮॥
అగుణః. అనిట్. నఞ్తత్పురుషః. నలోపఃప్రాగ్వత్. ... *

నిరు. ౧౨౦. జరామృత్యోర్వారణేనహ్యతృప్తేర్వాపిసేవనాత్ ॥౯౩॥
(అమృత) స్స్యాన్నిరతిశయమాధుర్యేణచసర్వదా।

౧౨౧ శాశ్వతస్థాణుః, ౧౨౨ వరారోహా-

ఓం శాశ్వతస్థాణవేనమః. ఓం వరారోహాయనమః.

భా. (శాశ్వతస్థాణుః).-స్వయంనిత్యః,భోక్తృభోగ్యోఽనపహార్యశ్చ,
అపునరావృత్తిభోగ్యత్వాత్; అన్యద్ధ్యమృతమనిత్యమ్, [౫
సకృత్సేవ్యఞ్చ. * ... * ... * ... *
తస్మాత్, (వరారోహః). వరమ్-ఉత్కృష్టమ్, ఆరోహణమ్-
స్వప్రాప్తిః, అస్యేతి. అన్యద్ధిసర్వ మవరమ్; యథా,

నిర్వ. ఈదృశ శక్తి లేశతః సాగరసారేఽపి అమృతశబ్దవ్యపదేశః.
అనిత్యాత్, సకృత్సేవ్యాచ్చ ప్రసిద్ధామృతాత్ వైలక్షణ్యముచ్యతే.
శాశ్వతః- స్వయన్నిత్యశ్చాసౌ, స్థాణుః- అపునరావర్తినామ్
నిత్యభోగ్యతయాస్థిరశ్చ, ఇతి—
(శాశ్వతస్థాణుః). ఏకన్నామ.

(౧) "ష్ఠా-గతినివృత్తౌ."మస్సః.టవర్గఃతవర్గజః.॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౫॥
(౨) "స్థాణుః"ఇతి, ణుః. ॥ఉణా-3।౨౭౦-3౧॥ [౧౫
అనిట్. శశ్వదిత్యవ్యయాత్,
(3) "తత్రభవః"ఇతి, అణి, టిలోపాభావే, ॥౪-3-౫3।౧౧౨౮॥
ఆదివృద్ధౌచ, శాశ్వతశబ్దోవ్యుత్పాదితః. కర్మధారయః. ...*
తస్మాత్ కారణాత్, వరః - ఉత్కృష్టః, ఆరోహః - ఆరోహ
ణమ్, తత్కర్తృకస్వప్రాప్తిః, అస్య అస్మిన్వేతి— [౨౦
(వరారోహః).

నిరు. ౧౨౧. భోగ్యోహ్యపునరావృత్త్యా భోక్తృభ్యోరోచతే
యతః॥౯౪॥ స్వయంనిత్యస్సదాయోఽసౌ (శాశ్వతస్థాణు) రుచ్యతే।
౧౨౨. వరముత్కృష్టమారోహంయస్యస్వప్రాప్తిలక్షణమ్॥౯౫॥
వర్తతేస (వరారోహః) ప్రకృష్టస్థానదోమనుః। [౨౫

భా. (౧) "ఏతేవైనిరయాస్తాతస్థానస్యపరమాత్మనః" ఇతి.॥ ॥

"పరవ్యూహ విభవాత్మనా త్రివిధం పరం బ్రహ్మ" ఇతి భాగవతసిద్ధాన్తః. తత్ర, పరన్నామ, అకార్యమ్, †కార్యాదనవచ్ఛిన్నపూర్ణషాడ్గుణ్యమహార్ణవోత్కలికైకాతపత్రీకృతనిస్సీమనిత్యభోగవిభూతికమ్, * ముక్తోపసృప్యమ్, అనాపాధికమ్, అవస్థానమ్.

వ్యూహాశ్చ, ముముక్షుసిసృక్షయా ¶ ప్రదేయసృష్టిస్థితిలయాః, శాస్త్రతదర్థతత్ఫలాని, ధ్యానారాధనే, లీలా చేతీదృశకార్యోపయుక్తవిభక్తపరగుణరూప వ్యాపారశీకరవ్యూహనిర్వాహితలీలావిభూతికమ్, ముక్తిసాధకశ్చాతుర్ధాఽవస్థానమ్.

విభవశ్చ, తచ్ఛాయః సురనరతిర్యగాది స్వవిభవసజాతీయః ఐచ్ఛః ప్రాదుర్భావవర్గః. తథా చ శ్రీసాత్త్వతే,

(౨) "షాడ్గుణ్యవిగ్రహన్దేవం భాస్వజ్జ్వలనతేజసమ్। సర్వతః పాణిపాదన్తత్" ఇత్యుపక్రమ్య, ॥శ్రీపా-సా- ॥

(౩) "పరమేతత్సమాఖ్యాతమేకం సర్వాశ్రయం విభుమ్। ఏతత్పూర్వత్రయఞ్చాన్యత్ జ్ఞానాద్యైర్భేదితం గుణైః॥ విద్ధ్యేతద్వ్యూహసంజ్ఞం వై నిశ్శ్రేయసఫలప్రదమ్। ముఖ్యానువృత్తిభేదేన యుక్తం జ్ఞానాదిభిర్గుణైః॥ నానాకృతి చ తద్విద్ధి విభవమ్భుక్తిముక్తిదమ్" ఇతి. ॥శ్రీపాఞ్చ-సాత్త్వతే ॥

తత్ర, ప్రాదుర్భావాః కేచిత్ సాక్షాత్; యథా, మత్స్యకూర్మాదయః. అన్యే తు ‡ఆఖ్యాదివిశిష్టపురుషాధిష్ఠానేన; యథా, భార్గవరామకృష్ణద్వైపాయనాదయః. అపరే § కాలే శక్త్యావేశేన; యథా, పురఞ్జయాదిషు. ఇతరే చ వ్యక్తిషు స్వయమేవావతీర్య; యథా అర్చావతార ఇతి చతుర్ధా.

† కార్యానవచ్ఛిన్న-౬-౧౦. ¶ ప్రళయసృష్టిస్థితయః-౮. ఉపాదేయసృష్టి-౧౦.
‡ ఋష్యాది-౩-౮-౫-౧౦. § కార్యకాలే-౨-౩.

భా. నను, బ్రహ్మాదయోపి భగవత్ప్రాదుర్భావాః కల్ప్యన్తామ్, తదభేదోపదేశాత్.

తదిదంజడజల్పితమ్, అస్మదాదేః తృణాదేశ్చతత్ప్రాదుర్భావత్వప్రసఙ్గాత్. అస్తిహిసర్వస్యాభేదవ్యపదేశః, [౫

(౪) ''సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ'' ఇత్యాది. ‖ఛా-ఉ-3-౧౪-౧‖

నియమేన తేషాం బ్రహ్మాదీనాంభగవదవతారగణనా స్వపరిగణనాత్, దేవమనుష్యాదివత్ సృష్టిప్రకరణేషుసృజ్యతయాపరిగణనాచ్చ; ప్రత్యుత, తేషాం ప్రాదుర్భావేభ్యో భేదవ్యపదేశాః ప్రాదుర్భావశబ్దవిలక్షణేన ప్రాదుర్భావాన్తరశబ్దేన నిర్దేశాః, భగవద్విభూతిలేశోద్భవత్వ తత్ప్రాదుర్భావ విశేషాధీనవృత్తిత్వాదివ్యవహారాశ్చ, భగవచ్ఛాస్త్రేషు బహుశముపలభ్యన్తే. †(అతఏవహి తేషాం ప్రాదుర్భావేభ్యో భేదః తద్విభూతిత్వఞ్చ శాస్త్రితమ్.) శ్రీపాఞ్చ-రేతావత్,

(౫) ''జ్ఞానోపదేష్టాభగవాన్కపిలాఖ్యస్స్వయోనిజః। విద్యామూర్తిశ్చతుర్వక్త్రో బ్రహ్మా వై లోకపూజితః॥ తదంశభూతో వై యస్య విశ్వవ్యఞ్జనలక్షణః'' ఇతి, ‖శ్రీపాఞ్చ-పా- ‖

బ్రహ్మణః కపిలప్రాదుర్భావంప్రతి ''యస్య'' ఇతిషష్ఠ్యాశేషత్వమ్, ''తదంశభూతస్సస్ - విశ్వవ్యఞ్జనలక్షణః'' ఇతి తత్తజ్జ్ఞానప్రవర్తకతయాతద్విభూతిత్వఞ్చవ్యఞ్జితమ్ అంశశబ్దశ్చైతాదృశః, సవిభూతికస్యభగవతోవిభూతిభూతైకదేశేషుముఖ్యోవ్యాఖ్యాతః,

(౬) ''అంశోనానావ్యపదేశాత్'' ఇత్యత్ర. ‖బ్ర-సూ-౨ 3-౪౨‖

తథా, అనలశాయిప్రాదుర్భావంప్రతీతరస్య,

(౭) ''యుగాన్తేషుచసంహారం యఃకరోతిచసర్వదా । శఙ్కరాఖ్యోమహారుద్రః ప్రాదుర్భావాన్తరంహితత్॥ దేవస్యానలశాయేర్వై సర్వార్థస్సంస్థితస్యచ'' ఇతి. ‖ ‖

---

† కుణ్డలితమ్ - ౨-3-౪-౫-౧౦-న.

భా. అత్రాన్తరశబ్దో భేదవచనః,- [॥ ॥

(౮) "ఇక్షుక్షీరరసాదీనాం మాధుర్యస్యాన్తరం మహత్" ఇతివత్. ప్రాదుర్భావప్రాదుర్భావాన్తరయోర్లక్షణఞ్చ†వివిక్తముక్తమ్,

(౯) "ప్రాదుర్భావాస్తు విజ్ఞేయాస్స్వవ్యాపారవశాత్తువై । ప్రాదుర్భావాన్తరాస్తద్వ దంశస్యతువశాదపి" ॥ ॥

ఇతి. అత్ర, "స్వవ్యాపారవశాత్" ఇతిస్వాసాధారణత్వమ్, "అంశస్యతువశాదపి" ఇతితుశబ్దాత్, అంశవశశబ్దాచ్చ, విశేషో విభూతిపారతన్త్ర్యఞ్చ. పునరపి తాదృశంలక్షణమ్,

(౧౦) "స్వభావమజహచ్ఛశ్వదాకారాన్తరమాకృతేః। యత్తత్త్వమంశసమ్భూతం ప్రాదుర్భావాన్తరన్తుతత్" ఇతి.

తథా, ముఖ్యౌపచారికవిభాగశ్చ, [॥ ॥

(౧౧) "ప్రాదుర్భావాన్తరైస్సార్ధం ప్రాదుర్భావైర్ద్విజాఖిలైః । అప్యమైః ప్రభవాఖ్యైస్తుగౌణముఖ్యైస్సురేశ్వరైః" ఇతి.॥ ॥

తథా, ముముక్షుభిః ప్రాదుర్భావానామారాధ్యత్వం ప్రాదుర్భావాన్తరాణామారాధననిషేధశ్చ,

(౧౨) "యుద్దైవకృతదీక్షాణామధికారస్సమర్పితః। అచ్యుతారాధనానాన్తు నిశ్శ్రేయసపదాప్తయే॥ తద్దైవప్రతిషిద్ధఞ్చ దేవతాన్తరపూజనమ్ । వ్యూహాద్వా విభవాఖ్యాద్వా ఋతేనాన్యత్పురోదితాత్ ॥ సస్కన్దరుద్రమహద్ప్రాద్యాః ప్రతిషిద్ధాస్తుపూజనే। జ్ఞాత్వైవం భక్తిసాఙ్కర్యం నకుర్యాదేవ మేవహి" ॥ ॥

ఇతి. శ్రీసాత్వతసంహితాయాన్తు మహిషీభూషణపరిజనాదేః భోగోపకరణతయా భగవద్విగ్రహాన్తర్భావః, కాలవిధిశివాదేః లీలౌపయికసంసారోపకరణత్వఞ్చ, స్ఫుటీకృతమ్:-

(౧౩) "ఇత్యేతద్దేవతాచక్రమఙ్గమన్త్రగణాన్వితమ్ । విగ్రహే దేవదేవస్య సంలీనమవతిష్ఠతే॥ వక్ష్యే భవోపకరణ గీర్వాణగణ

† సంవిభక్తముక్తమ్-౩-౪.

29-4-86.

భా. ముత్తమమ్। నానావిభవమూర్తీనాం యోఽవతిష్ఠేత శాసనే॥
కాలోఽపియన్నియన్తా చ శాస్త్రిస్నానాఙ్గలక్షణమ్। విద్యాధిపత
యశ్చైవ సముద్రస్య గణశ్శివః॥ ప్రజాపతిసమూహస్తు ఇన్ద్రిస్సప
రివారకః। మునయస్సప్తపూర్వేఽన్యే గ్రహాస్తారాగణైర్వృతాః॥
జీమూతాశ్చాఖిలా నాగాస్త్వప్సరోగణ ఉత్తమః। ఓషధ్యశ్చ
వపశవో యజ్ఞాస్సాఙ్గాఖిలాస్తు యే॥ విద్యా చైవాపరా విద్యా పావ
కశ్చైవ మారుతః। చన్ద్రార్కౌ వారివసుధే ఇత్యుక్తమమలేక్షణ॥
చతుర్వింశతిసఙ్ఖ్యశ్చ భవోపకరణమ్మహత్। భవస్యాద్యాత్ప్ర
ధానస్తు వ్యాపకో జడలక్షణః॥ మన్త్రిమన్త్రీశ్వరన్యాసాత్
సోఽపి ప్రాజ్యత్వమేతి చ" ఇతి. ॥శ్రీపా-సాత్వ- ॥
అతః, శ్రీజన్మరహస్యే చతుర్ముఖాదిప్ర†సఙ్గః, శ్రీపౌష్కరే ప్రాదు
ర్భావ విభూతితయాఽన్తర్భావనిబన్ధనోఽనుసన్ధేయః. ఏవఞ్చ
వ్యామోహపవిత్రమూర్తిసామ్యపణ్డితన్యాయః పణ్డితమ్మన్యానామ్.
సర్వఞ్చైతత్ తత్రతత్రస్థాపయిష్యతే. * ... *
తత్ర (వరారోహః) ఇత్యేతదన్తైర్నామభిః, ప్రాయశః పరత్వముక్తమ్.

నిర్వ. (౧) "రుహ- బీజజన్మని ప్రాదుర్భావే చ;" ॥ధా-భ్వా ౧౨౨-౫॥
ఆఙ్ పూర్వః.
(౨) "భావే" ఇతి, భావే ఘఞ్. లఘూపధగుణః. ॥౩ ౩-౧౮। ౨౮౨-౮॥
(౩) "వృఙ్ - వరణే;" ॥ధా-స్వా ౧౨౬-౪॥
(౪) "వృఞ్ - వరణే" వా. పూర్వత్ర, ॥ధా-క్ర్యా ౧౨౮-౧౩॥
(౫) "భావే" ॥౩-౩-౧౮। ౨౮౨-౮॥
(౬) "అకర్తరి చ కారకే" ఇత్యనువృత్తౌ, ॥౩-౩-౧౯। ౨౮౨ ౧౬॥
(౭) "గ్రహవృదృనిశ్చిగమశ్చ" ॥౩-౩-౫౮। ౨౮౪-౨౦॥
ఇతి, అప్. అపరత్ర, తదనువృత్తౌ,
(౮) "ఋదోరప్" ఇతి, ఋదన్తలక్షణోఽప్. ॥౩-౩-౫౭। ౨౮౪-౧౭॥
గుణః రపరః. సాంహితికో దీర్ఘః. * ... * ... *

† సఙ్గే - ౪-౫.

౧౨౩ మహాతపాః,॥

ఓం మహాతపసేనమః.

భా. (కిమేకం దైవతం లోకే కింవాప్యేకం పరాయణమ్) ఇతి ప్రాప్య ప్రశ్నయోః తత్ప్రతివచనయోశ్చ ప్రాయేణామీ ష్వేవవిశ్రాన్తిః అథ, (స్తువన్తః కంకమ్) ఇత్యాదీనాముపాయ ప్రశ్నప్రతివచనానామధికారే వ్యూహాః. తత్ర వాసుదేవః పరత్వేన వ్యాఖ్యాతః. ఇదానీం సఙ్కర్షణః.—
(మహాతపాః);

(౧) "యస్య జ్ఞానమయన్తపః" ఇతి, ॥ముణ్డకోప-౧-౧॥ [౧౦ మహత్-పూజ్యమ్, జ్ఞానమ్, అస్యేతి, షడ్గుణా వ్యాఖ్యాస్యన్తే.

నిర్వ. ఏవమ్, ఏతావతా ప్రాప్యశగ పరత్వముక్తమ్. అథ వ్యూహాః. తత్ర, వాసుదేవస్య పరత్వేన వ్యాఖ్యాతత్వాత్; ఇదానీమ్, అప్యయపూర్వకత్వాత్ సృష్టేః, సఙ్హర్తుస్సఙ్కర్షణః ప్రస్తూయతే. షడ్గుణా వ్యాఖ్యాస్యన్తే. తత్ర, జ్ఞానబలే సఙ్కర్షణస్య గుణౌ వ్యూఢౌ; తత్ర, మహత్-పూజ్యమ్, తపః-ప్రాచీనభవపరిశ్రాన్తిశాన్త్యర్థం సఙ్జిహీర్షా బుద్ధిలక్షణం జ్ఞానమ్, అస్యేతి—
(మహాతపాః).

(౧) "తప-సన్తాపే;" జ్ఞానకర్మేహాయమ్. ॥ధా-భ్వా।౧౨౩-౯॥
(౨) "సర్వధాతుభ్యః" ఇతి, అసున్. ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౩౩॥ [౨౦ మహచ్ఛబ్దో వ్యుత్పాదితః.

నిరు. ౧౨౩. శతోత్తరైర్ద్వావింశ కైర్వ్యారోహో త్తనామభిః॥౯౬॥
కిమేకం దైవతమితి కిమిత్యేకం పరాయణమ్। ప్రాప్యస్య ప్రశ్నయోశ్చైవముక్తముత్తరమత్ర తు ॥౯౭॥ వ్యూహీం యో వాసుదేవోపి వ్యాఖ్యాతో త్రైవసఙ్జిహీర్షాత్। అథ సఙ్కర్షణాత్మానం వక్ష్యత్యుత్తర నామభిః॥౯౮॥
మహత్పూజ్యం తపో జ్ఞానం యస్యేతి స (మహాతపాః)।

శ్లో॥ ౧౪॥ ౧౨౪ సర్వగస్-

ఓం సర్వగాయనమః.

భా. † తేషుజ్ఞానబలేసఙ్కర్షణస్యగుణౌవ్యూఢౌ. జ్ఞానఞ్చప్రాచీనభవపరిశ్రాన్తిశాన్తయేసఙ్క్షిప్తాల్పలక్షణమత్ర. *. . .*. . .* [౫
ధారణసామర్థ్యలక్షణేనబలేనఆత్మవత్ ధారయన్ సంహృతాన్ సర్వాన్ గచ్ఛతీతి—
(సర్వగః). *అన్తాత్యన్తాధ్వదూరపారసర్వానన్తేషుడః.*. . .*
ఏవమ్, సఙ్కర్షణాద్ధిసఙ్కర్షణంనామ [౫౫౬] నిరుచ్యతే.
అథ, సంహృతాన్ సిసృక్షుః ప్రద్యుమ్నః సర్వకార్యం [౧౦
విన్దతి - సృష్ట్యాలభతఇతి—

నిర్వ. (౩) "ఆన్మహతః" ఇతి,ఆత్త్వమ్. దీర్ఘః. ॥౬-౩-౯౬।౭౦-౧౭॥
తతః, అస్తత్వాదుపధాదీర్ఘ ఇత్యాది. * . . . *
ధారణసామర్థ్యలక్షణేన బలేన, ఆత్మవత్ ధారయన్, సంహృతాన్ సర్వాన్ గచ్ఛతీతి— [౧౫
(సర్వగః).
(౧) "గమ్ల్-గతౌ." ॥ధా-భ్వా।౧౨౩-౮॥
(౨) "అన్తాత్యన్తాధ్వదూరపారసర్వానన్తేషుడః" ॥౩-౨-౪౮।
ఇతి, డః. డిత్త్వాత్ టిలోపః. [౨౪౮-౨౧॥
(౩) "సృ-గతౌ." తతః, సర్వశబ్దః, ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౭॥ [౨౦
(౪) "సర్వనిఘృష్వ" ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨౪॥
ఇత్యాదినా వన్నన్తోనిపాతితః. అనిట్. * . . . *
అథ, సంహృతాన్ సిసృక్షుః ప్రద్యుమ్నః. ఐశ్వర్యవీర్యగుణౌ ప్రద్యుమ్నస్యవ్యూఢౌ. తత్ర, జగత్సృష్టియాశక్త్యల్లాసరూపైశ్వర్యగుణకతయా, ససర్వంకార్యంవిన్దతి సృష్ట్యాలభతఇతి—

నిరు. ౧౨౪. ధారయన్ సంహృతాన్ వ్యైగచ్ఛతీతిస (సర్వగః)॥౯౯॥

† తత్రజ్ఞాన-౪.

శ్లో·౧౪,అక్ష.౪-శ్లో·౧౪·అక్ష.౮· (౧౮౮) నా. {౧౨౫. సర్వవిత్.
౧౨౬. భానుః

౧౨౫ సర్వవిద్- {౧౨౬ / ౨౮౫} భానుర్ -

ఓం సర్వవిదేనమః. ఓం భానవేనమః.

భా· (సర్వవిత్).
ఇదమత్రజగత్ క్రియా శక్త్యల్లాసరూపమైశ్వర్యమ్·*...*[౫
సర్వనిర్మాణేష్వవికుర్వాణో భాతీతి—
(భానుః),-
(౧) ‚‚దాభాభ్యాన్నుః'' ఇతి, నుః.
(౨) ‚‚సపపస్వ్యయముద్భభా'' ఇతి. ॥ ॥
ఇదమవికారాకారంవీర్యమ్ * ... * [౧౦

నిర్వ· (సర్వవిత్).
(౧) ‚‚విద్ల్-లాభే'' ॥ధా-తుదా-౧౭౭-౨౩॥
(౨) ‚‚క్విప్ చ'' ఇతి, క్విప్. ॥౩-౨-౭౬।౨౪౯-౩౦॥
(౩) ‚‚సత్సూద్విషద్రుహదుహయుజవిదభిదచ్ఛిదజనీ రాజాముప
సర్గేపిక్విప్'' ఇతి, ॥౩ ౨-౬౧।౨౪౯-౧౮॥ [౧౫
అయమన్యైవప్రపఞ్చః. అగుణః.
(౪) ‚‚వావసానే'' ॥౮-౪-౫౬।౧౫-౨౦॥
ఇతి పాక్షికఖ్చర్త్వమ్. సాధితో౽యంసర్వశబ్దః?.
అవికారాకారవీర్యగుణకతయా సర్వనిర్మాణేష్వసావవికుర్వా
ణో భాతీతి— [౨౦
(భానుః).
(౧) ‚‚భా-దీప్తౌ.'' ॥ధా-అదా।౧౨౪-౪॥
(౨) ‚‚దాభాభ్యాన్నుః''ఇతి,నుః.అనిట్·***॥ఉణా-౩।౨౭౦-౨౯॥

నిరు· ౧౨౫· ప్రమ్యమన్తేతుకార్యాణిలభతేయస్స (సర్వవిత్)।
౧౨౬. (భాను) స్సర్వస్యభాతీతినిర్మాణేష్వవికారతః॥౧౦౦॥

౧౨౭ విష్వక్సేనో-

ఓం విష్వక్సేనాయనమః.

భా. అథ, స్థాపకోఽనిరుద్ధః—
(విష్వక్సేనః), - ఇనేనస్వామినాసహావర్తతఇతిసేనా,
†*సేశ్వరేతియావత్. అనేనరక్షకవన్తోఽజన్తవోవిష్వక్-అస్యేతి.
ఇయమత్రసామర్థ్యశరీరాశక్తిః. * ... *

నిర్వ. అథ,స్థాపకోఽనిరుద్ధః. శక్తితేజసీగుణావనిరుద్ధస్యవ్యూహే. తత్ర సామర్థ్యశరీరయాశక్త్యా, విషూచీ - సమన్తాత్ గామినీ, సేనా; ఇనః - ఈశ్వరః, తేనసహావర్తత ఇతిసేనా - సేశ్వరాచమూః,తదుపలక్షితాఃఅనేనరక్షకవన్తోజన్తవః,అస్యేతి—
(విష్వక్సేనః).

(౧) "ఇణ్ - గతౌ." ॥ధా-అదా।౧౨౪-౨॥
(౨) "ఇణ్ సిఞ్ జిదీఙుష్యవిభ్యోనక్" ॥ఉణా-౩।౨౬౯-౩౨॥
ఇతి, నక్. అగుణః. అనిట్. తతః,
(౩) "తేనసహేతితుల్యయోగే" ఇతి, ॥౨-౨-౨౮।౭౫-౨౦॥
సహేత్యస్యబహువ్రీహిః.
(౪) "వోపసర్జనస్య"ఇతి,సహాస్యసః.గుణః.॥౬ ౩-౮౨।౭౫-౨౧॥
స్త్రియామతష్టాప్. దీర్ఘః. తతః, విష్వక్పూర్వః,
(౫) "అనేకమన్యపదార్థే" ఇతి, ॥౨-౨ ౨౪।౭౨-౨౮॥
పునర్బహువ్రీహిః.
(౬) "అఞ్చు-గతిపూజనయోః;" ॥ధా-భ్వా।౧౧౭-౫॥
విషుఇత్యవ్యయపూర్వః [॥౩-౨-౫౯।౩౧-౨౪॥
(౭) "ఋత్విగ్దధృక్స్రగ్దిగుష్ణిగఞ్చుయుజిక్రుఞ్చామ్" ఇతి, క్విన్.

నిరు. ౧౨౭. ఇనేనస్వామినాసాకంవర్తతేసేనఇత్యతః। విష్వగ్రక్ష్యోజనోయస్య (విష్వక్సేన) ఇతీరితః॥౧౦౧॥

† సేశ్వరాచమూః-౧౦.   సేశ్వరయోస్య ః.

౧౨౭ జనార్దనః,।

ఓం జనార్దనాయనమః.

భా. రక్షాప్రతిపక్షాన్ జనాన్ అనపేక్షోఽర్దయతీతి—
(జనార్దనః). [౫

(౧) "దస్యుత్రాణాజ్జనార్దనః" ఇతి. ॥భా-ఉ-౭౧-౬॥
ఇదమనపేక్షాలక్షణ న్తేజః.ప్రతిమూర్తిగుణానాంవ్యవస్థేయమ్;
ఇయ త్తామావిష్కరోత్.భగవతస్సర్వత్రానావరణగుణత్వా
త్. మూలేపిహిశూయతే:-

నిర్వ. (౮) "అనిదితామ్" ఇతి,నలోపః. ॥౬-౪-౨౪।౩౫ ౧౧॥ [౧౦
(౯) "ఉగిదచామ్" ఇతి, ॥౭-౧-౭౦।౩౦-౧౩॥
అజ్గ్రహణాత్, ధాతోశ్చేదుగితాకార్యమ్; తర్హి, అఞ్చతేరే
వేతినియమార్థా దితరవ్యావృత్త్యా, అఞ్చతేః
(౧౦) "ఉగితశ్చ" ఇతి, జీబిత్యాది. ॥౪-౧-౬।౪౧-౩౧॥
(౧౧) "స్త్రియాఃపుంవద్భాషితపుంస్కాదనూఙ్ సమానాధికరణే
స్త్రియామపూరణీప్రియాదిషు" ఇతి, ॥౬-౩-౩౪।౭౨-౩౫॥
పుంవద్భావః. సాంహితికోయణ్ వః.
(౧౨) "క్విన్ప్రత్యయస్యకుః" ॥౮-౨-౬౨।౩౧-౨౯॥
ఇతి, కుత్వమ్; చస్యకతః. తతః,
(౧౩) "గోస్త్రియోరుపసర్జనస్య" ఇతి ॥౧ ౨-౪౮।౫౯-౧౯॥ [౨౦
ఆపో హ్రిస్వః * ... * ... *
అనపేక్షాలక్షణేనతేజసా, జనాన్ - రక్షాప్రతిపక్షాన్, అర్ద
యతి - అనపేక్షంపీడయతీతి—
(జనార్దనః).

నిరు. ౧౨౭. భక్తవిద్వేషిణాంతూర్ణంమర్దనాద్ధి (జనార్దనః)।

౧౨౯ వేదో-

ఓం వేదాయనమః.

భా. (౨) "జ్ఞానేనైశ్వర్యేణశక్త్యేతిసర్వే భగవతోఽనూనాః పూర్ణా †ఇతి, ఏవమాత్మా చతుర్విధః సర్వజ్ఞస్సర్వదర్శీ సర్వేశ్వరస్సర్వ శక్తిస్సమృద్ధిమానేవా ‡గ్రన్థిరనూన ఆప్తోవశీస్వాధీనోఽనాది రనన్తోవ్యపగత నిద్రాభయకోశ్రథతన్ద్రీర్వ్యపగతేచ్ఛాతమఃక్లమ వ్యాధిఃనిర్దోషోనిరనిష్టోనిరవద్యోయే భగవన్తంవాసుదేవమేవం విదుః,తఏనంవిదుః; యే, నైవంవిదుః,న తేవిదుః ఇతి,భగవాన్ వాసుదేవో నన్తపవాపరిమితో ఽనన్తత్వేనాపరిమిత [౧౦ త్వేనభవతి" ఇతిప్రతిపర్యాయమ్?' *...*॥మూలసం- ॥
పునః సఙ్కర్షణస్య శాస్త్రప్రదత్వముచ్యతే.—
(వేదః);-సృష్టిలమ్భితకరణాః విన్దన్తితస్మిన్నితి.

నిర్వ. (౧) "అర్ద - హింసాయామ్" ॥ధా-చురా।౧౩౧-౨॥
చురాదిః. ణిచ్. తతః, నన్ద్యాదిల్యుః. [౧౫
(౨) "కృత్యల్యుటః" ఇతి, ॥3-3-౧౧3।౨౮౭-3౦॥
బాహుళకాత్ ల్యుడ్వేత్యాది. యోరనః. ణిలోపః.
(3) "జనీ-ప్రాదుర్భావే." పచాద్యచ్.దీర్ఘః.*॥ధా-దివా।౧౨౫-౫॥
భగవతః పూర్ణషాడ్గుణ్యస్య సర్వత్రానూనగుణత్వేపి, ప్రతి మూర్తివ్యవస్థాచేయమ్, ఇయతాంగుణానామావిష్కారాత్, ప్రతిపర్యాయంపునః కిఞ్చిద్వివక్షితమ్. తత్రతావత్ సఙ్కర్ష ణస్యశాస్త్రప్రదత్వముచ్యతే. సర్వేసృష్టిలమ్భితకరణాః, శాస్త్రాణివిన్దన్తి - ప్రాప్నువన్తి, అస్మిన్నితి—
(వేదః).
(౧) "విద్ల్ - లాభే." ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౨3॥ [౨౫

నిరు. ౧౨౯. సఙ్కర్షణత్వేశాస్త్రార్థప్రదత్వాత్ (వేద)ఈరితః॥౧౦౨॥

† ఉతవిష-౪-౫. ¶ అవ్యాధి-౧.

{౧౩౦
౧౩౩} వేదవిద్-

ఓం వేదవిదే నమః.

భా. (౧) "హలశ్చ" ఇతి, ఘఞ్. యథా, ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౪॥
(౨) "యోవై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై"॥ ॥ [౫
(౩) అతః, "అభ్యుపాయః ఆగమః పన్థాః నేతా బ్రాహ్మణ ఆచార్యః" ఇతి
సఙ్కర్షణాభిజ్ఞాః.* ... * ... *
వేదార్థమసంశయవిపర్యాసం వేత్తీతి—
(వేదవిత్). ఆహహి,
(౧) "వేదవిదేవ చాహమ్" ఇతి. * ... * ॥గీ.౧౫-౧॥ [౧౦
తదఙ్గైః ఛన్దఃకల్పాదిభిః స్వకల్పితైరవిహీనః—

(౨) "హలశ్చ" ఇతి, అధికరణే ఘఞ్. గుణః.**॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౪॥
అవిశయవిపర్యాసం వేదమ్, అస్య చ శబ్దస్య తదర్థపరత్వాత్
వేదార్థమ్, వేత్తి - జానాతీతి—
(వేదవిత్). [౧౫
(౧) "విద - జ్ఞానే." ॥ధా-అదా।౧౨౪-౭॥
క్విప్. అగుణః. పాక్షికమవసానచర్త్వమ్. పునరపి సఏవ
ధాతుః. తతో వేదశబ్దః,
(౨) "హలశ్చ" ఇతి, ఘఞన్తో వ్యుత్పాదితః.**॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౪॥
విగతాని- విహీనాని, అఙ్గాని- స్వకల్పితాని ఛన్దఃకల్పా [౨౦
దీని, అస్యేతి—
(వ్యఙ్గః), తైరవిహీనతయా స నేతి—

నిరు. ౧౩౦. అసంశయవిపర్యాసం వేదార్థం వేత్తి (వేదవిత్)।

† ణాధిభిజ్ఞాః-౪-౫. ణాద్యభిజ్ఞాః-౯.
23-5-86.

౧౩౧ అవ్యఙ్గో- ౧౩౨ వేదాఙ్గో-

ఓం అవ్యఙ్గాయనమః. ఓం వేదాఙ్గాయనమః.

భా. (అవ్యఙ్గః).* ... * ... ... *
వేదాశ్చాన్తశ్శాఖాః,అస్యఅఙ్గం-శరీరమ్, అన్తరఙ్గవ్యఞ్జకత్వాదితి—
(వేదాఙ్గః). యథా,

(౧) "నావేదవిన్మనుతేతంబృహన్తమ్" ॥కాఠ-౩ప్ర-ప౫౫॥
(౨) "విధూనుతే వేదమయంశరీరమ్" ఇతి. ॥ ॥
(౩) "శ్రుతిస్మృతీమమైవాజ్ఞా" ॥ ॥
(౪) "దైవంపిత్ర్యఞ్చకర్తవ్యమ్" ॥ ॥[౧౦
(౫) "ఇతితస్యానుశాసనమ్" ఇతితదాజ్ఞాత్వాద్వా—॥ ॥
(వేదాఙ్గః)* ... * ... *

నిర్వ. (అవ్యఙ్గః).
(౧) "అఞ్జూ - వ్యక్తిమ్రక్షణకాన్తిగతిషు." ॥ధా-రుధా|౧౨౭-౩౩॥
(౨) "హలశ్చ" ఇతి, ఘఞ్. ॥౩-౩-౧౨౧|౨౮౮-౧౪॥ [౧౫
(౩) "చజోః" ఇతి కుత్వమ్ గః. యద్వా ॥౭-౩-౫౨|౨౪౦-౩౪॥
(౪) "అగి - గతౌ." ॥ధా-భ్వా|౧౧౬-౨౫॥
ఇదిత్త్వాత్ నుమ్, పచాద్యచ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. విపూ
ర్వస్సమాసః. వేఃయణ్. తతోనఞ్సమాసః. నలోపః. నా
మ్నోనస్యాంహితికంజశ్త్వమ్. * ... *[౨౦
వేదాశ్చాన్తశ్శాఖాః, అఙ్గమ్ - అభివ్యఞ్జకత్వాత్, తదాజ్ఞా
త్వాద్వా, శరీరమ్, అస్యేతి—
(వేదాఙ్గః). ధాతుః ప్రాగ్వత్. తతోఘఞిత్యాది. వేదశబ్దో
పి, వేత్తేః ఘఞివృత్త్యాదితః దీర్ఘః. * ... *

నిరు. ౧౩౧. శిక్షావ్యాకరణాద్యఙ్గైర్నహీనో(ఽవ్యఙ్గ)ఉచ్యతే॥౧౦౩॥
౧౩౨. యస్యవేదోఽనన్తశాఖో (వేదాఙ్గో)ఽఙ్గతయాస్మృతః॥

{౧౩౩} వేదవిత్, ౧౩౪ కవిః॥
{౧౩౦}

ఓం వేదవిదేనమః. ఓం కవయేనమః.

భా. వేదైర్వేద్యత ఇతి వేదః, తదర్థోధర్మః, తమనుష్ఠాపనేనవిన్దతీతి ప్రద్యుమ్నః— [౫
(వేదవిత్). అతోహ్యాస్య,
(౧) "ధర్మః,ప్రద్యోతయితా, ప్రవర్తయితా" ఇతిచనిర్దేశాః.*...*
సఏవ †కాన్తదర్శిత్వాత్—
(కవిః). [౩౪॥
(౧) "కు శబ్దే." దర్శనకర్మణోఽస్మాత్ ఇన్*...*॥ధా-అదా।౧౨౩-

నిర్వ. అథ, ప్రద్యుమ్నస్య అనుష్ఠాపకత్వమ్.—
వేద్యతే- జ్ఞాప్యతే, వేదైర్ధర్మ ఇతి,
(వేదః),-తదర్థోధర్మః; తంవిన్దతి - అనుష్ఠాపనేనలభతఇతి—
(వేదవిత్).
(౧) "విద్ల్ - లాభే." ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౨౩॥ [౧౫
క్విప్. అగుణః. పాక్షికమవసానచర్త్వమ్.
(౨) "విద - జ్ఞానే." ॥ధా-అదా।౧౨౪-౭॥
(౩) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯।౭౮-౨౧౬॥
ఇతి కర్మణి ఘఞ్. గుణః. * ... *
సఏవకాన్తంకాతి - పశ్యతీతి— [౨౦
(కవిః). [॥ధా-అదా।౧౨౩-౩౩॥
(౧) "కు - శబ్దే." ధాతూనామనేకార్థతయాదర్శన కర్మైహాయమ్.
(౨) "సర్వధాతుభ్యఇన్" ఇతి, ఇనిప్రాప్తే ।ఉణా-౪।౭౭-౩॥

నిరు. ౧౩౩. వేదైర్వేద్యతయా వేదస్తదర్థోధర్మఉచ్యతే॥౧౦౪॥
తదనుష్ఠాపనాన్నిత్యంప్రద్యుమ్నో (వేదవిత్) స్మృతః। [౨౫
౧౩౪. సఏవకాన్తదర్శిత్వాత్ (కవి) రిత్యుచ్యతేబుధైః॥౧౦౫॥

† క్రాన్తదర్శిత్వాత్-౪-౫-౬.

శ్లో.౧౪,అక్ష.౧.శ్లో.౧౫.అక్ష.౧౨.(౧౯౫)నా. { ౧౩౫. లోకాధ్యక్షః
౧౩౬. సురా. ౧౩౭ ధర్మా

శ్లో॥ ౧౫॥ ౧౩౫ లోకాధ్యక్షస్- ౧౩౬ సురాధ్యక్షో -

ఓం లోకాధ్యక్షాయనమః. ఓం సురాధ్యక్షాయనమః

---

౧౩౭ ధర్మాధ్యక్షః,

ఓం ధర్మాధ్యక్షాయనమః.

భా. కాన్తదర్శిత్వమేవ త్రిభిరుపపాదయతి—
(లోకాధ్యక్షః,సురాధ్యక్షః, ధర్మాధ్యక్షః) ఇతి;-
లోకాః- ధర్మాధికారిణః,సురాః-తదారాధ్యాదేవతాః, ధర్మః-
తత్సాధనంవైధమ్, తేషామ్ అధ్యక్షః - అకృతాభ్యాగమకృత
విప్రణాశపరిహారేణ ఫలదాతుమనుసన్ధాతా, అనిరుద్ధః
అతోహ్యస్య, "ధర్మజ్ఞః, ఉపాయజ్ఞః, అధ్యక్షః, సత్యసన్ధః,
సపవాస్య సంవిదన్దదాతి" ఇతివ్యపదేశాః!. * ... *

నిర్వ. (౩) "అచఇః" ఇతి, ఇః. గుణావాదేశౌ. ॥ఉణా-౪।౨౭౭ ౭॥
సాంహితికమ్, నామ్నః,
(౪) "ఖరిచ" ఇతి,చర్త్వమ్.* ... * ॥౮-౪-౫౫।౯-౩౩॥
అథ, కాన్తదర్శిత్వోపపాదనముఖేనత్రిభిరనిరుద్ధస్య ఫలప్రద
త్వముచ్యతే. లోకానామ్ - ధర్మాధికారిణామ్, అధ్యక్షః -
స్వామీ, అకృతాభ్యాగమ కృతవిప్రణాశప్రసఙ్గపరిహారేణ ఫల
దాతుమనుసన్ధాతేతి—
(లోకాధ్యక్షః).
(౧) "అక్షూ - వ్యాప్తౌ;" అధిపూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౧౬॥

నిరు. ౧౩౫. ౧౩౬. ౧౩౭. ధర్మాధికారిణోలోకాః తదారాధ్యాస్సు
రాస్తథా।ధర్మస్తత్సాధనం తేషామధ్యక్షస్స్యాత్త్రినామవాన్॥౧౦౬॥
(లోకాధ్యక్షస్సురాధ్యక్షో ధర్మాధ్యక్ష) ఇతిక్రమాత్ । అనిరుద్ధస్స
విజ్ఞేయోలోకాధ్యక్షాదినామవాన్॥ ౧౦౭॥

౧౩౮ కృతాకృతః,।

ఓం కృతాకృతాయనమః.

భా. ద్వౌచధర్మౌ-సంసారస్యప్రవర్తకో నివర్తకశ్చ; తత్రప్రవర్తకస్యానిత్యఫలప్రదత్వేనోపచారాత్ (కృతః); నివర్తకస్య [౫
నిత్యఫలప్రదత్వేన (అకృత) శ్చేతి, సఏవ—
(కృతాకృతః). * ... * ... *

నిర్వ· పచాద్యచ్. సంహితాయాంయణ్. ఏఃయః. ఏవమేవాయమ్ ఉత్తరతా౽పృథయత్ర.

(౨) „లోకృ - దర్శనే.” ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౧౨॥ [౧౦
(౩) „హలశ్చ” ఇతి, ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౪॥
అధికరణేఘఞ్. దీర్ఘః. * ... *
సురాణామ్ - తదారాధ్యదేవతానామ్, అధ్యక్షఇతి—
(సురాధ్యక్షః).
(౧) „షు-ప్రసవైశ్వర్యయోః.”షస్సః.॥ధా అదా।౧౨౩-౩౨॥[౧౫
(౨) „సునూధాగృధిభ్యఃక్రన్” ॥ఉణా-౨।౨౬౭-౬॥
ఇతి క్రన్. అగుణః. అనిట్. దీర్ఘః. * ... *
ధర్మస్య - తత్సాధనస్యవైధస్య, అధ్యక్షఇతి—
(ధర్మాధ్యక్షః).
(౧) „ధృఞ్ - ధారణే.” ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౧౯॥ [౨౦
(౨) „అర్తిస్తుసుహు” ఇత్యాదినా మన్. ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౬॥
గుణఃరపరః. అనిట్. దీర్ఘః. * ... *
సఏవ, కృతః - ఉపచారాత్ సంసారప్రవర్తకానిత్యఫలప్రదధర్మశ్చాసౌ, అకృతః-తన్నివర్తక నిత్యఫలప్రదధర్మశ్చేతి—
(కృతాకృతః). [౨౫

నిరు. ౧౩౮. అనిత్యనిత్యఫలదౌ ప్రవర్తకనివర్తకౌ । దదాయస్యస్వరూపంసః (కృతాకృత) ఇతీరితః॥ ౧౦౮॥

శ్లో.౧౫,అక్ష.౧౬-శ్లో.౧౫.అక్ష.౨౪.(౧౯౬)నా. { ౧౩౯.చతురాత్మా. ౧౪౦. చతుర్వ్యూహః

{౧౩౯ ౬౬౫} చతురాత్మా, {౧౪౦ ౬౬౩} చతుర్ వ్యూహః,

ఓం చతురాత్మనేనమః. ఓం చతుర్వ్యూహాయనమః.

భా. ఇత్థమ్,—

(చతురాత్మా); వాసుదేవఃసఙ్కర్షణఃప్రద్యుమ్నఃఅనిరుద్ధఇతి.**

కథమేకస్యచాతురాత్మ్యమ్?;తత్రాహ—

(చతుర్వ్యూహః);-

నిర్వ. (౧) "డుకృఞ్ - కరణే" ॥ధా-తనా।౧౨౭-౫॥

(౨) "నిష్ఠా" ఇతి, కర్మణి క్తః. ॥౩-౨-౧౦౨।౨౫౧-౨౦॥

అగుణః. అనిట్. నఞ్సమాసే నలోపః.

అన్యత్ర నఞ్భావోవిశేషః. అన్యత్ సమమ్. దీర్ఘః.* ... *

ఇత్థమ్, చత్వారః - వాసుదేవ సఙ్కర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ రూపాః, ఆత్మానః - స్వరూపాణి, అస్యేతి—

(చతురాత్మా). ఆత్మశబ్దః, అతతేః మనిణన్తోవ్యుత్పాదితః.

(౧) "చతే - యాచనే" ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౭॥

(౨) "చతేరురన్" ॥ఉణా-౫।౨౭౧-౪॥

ఇతి, ఉరన్. తతః, నాన్తలక్షణోదీర్ఘఇత్యాది.* ... *

కథమేకస్యైవచాతురాత్మ్యమ్?. తతోఽచ్యతే. చత్వారః - యథోక్తతత్త్వప్రయోజనాయ, ధ్యేయారాధ్యవ్యక్తయేచ, సమస్తేన వ్యస్తేనచ గుణషట్కేన, తద్యుగళత్రికేణచ, తద్వ్యఞ్జక వర్ణ భూషణ ప్రహరణాదిభిః జాగ్రదాద్యవస్థా చతుష్టయవైశిష్ట్యేనచ, చతుర్విధాః, వ్యూహాః - వ్యూహమూర్తిభేదాః, అస్యేతి—

(చతుర్వ్యూహః).

నిరు. ౧౩౯. వాసుదేవాదిరూపత్వాత్ (చతురాత్మే)తికథ్యతే।

౧౪౦. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాదౌవ్యూహావస్థాచతుష్టయే॥౧౦౯॥

ఏతైర్విశిష్టమూర్తిత్వాత్ (చతుర్వ్యూహ) ఇతీరితః।

౧౪౧ చతుర్దంష్ట్రః-

ఓం చతుర్దంష్ట్రాయనమః.

భా. యథోక్తప్రయోజనేభ్యః, ధ్యేయారాధ్యవ్యక్తయేచ, సమస్త వ్యస్తేనగుణషట్కేణ తద్వ్యఞ్జకవ్యవస్థితావయవవర్ణభూషణ ప్రహరణవాహనధ్వజాదిభిః జాగ్రదాద్యవస్థాచతుష్టయ విశిష్టాభిర్మూర్తిభిః చతుర్ధావ్యూహ్యతఇతి. * ... *
†వ్యూహమూలేనపరేణరూపేణ—
(చతుర్దంష్ట్రః);-చతుర్దంష్ట్రత్వంమహాపురుషలక్షణమ్.యథా,
(౧) "చతుర్దశసమద్వన్ద్వః చతుర్దంష్ట్రశ్చతుర్గతిః"ఇతి. * ... *
[॥రా-సు-౩౪-౧౯౩॥

నిర్వ. (౧)"ఊహ-వితర్కే;" విపూర్వః. ॥ధా-భ్వా|౧౨౦-౧౪॥
(౨) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯|౨౭౨-౧౬॥
ఇతి, ఘఞ్. వేరికారస్యయణ్ యః. చతుశ్శబ్దోవ్యుత్పాదితః.
ఏవముత్తరత్రాపి. * ... *[౧౫
వ్యూహమూలేన పరేణరూపేణ చాయమ్మహా పురుషలక్షణ విశిష్టతయా చతస్రః దంష్ట్రాః అస్యేతి—
(చతుర్దంష్ట్రః).
(౧) "దంశ-దశనే." ॥ధా-భ్వా|౧౨౩-౧౦॥
(౨) "సర్వధాతుభ్యః ష్ట్రన్" ॥ఉణా-౪|౨౬౭-౧౦॥ [౨౦
ఇతి, ష్ట్రన్. షఇత్. టవర్గస్తవర్గజః.
(౩) "తితుత్ర" ఇతి, నేట్. నస్యానుస్వారః. ॥౭-౨-౯|౨౬౦-౨॥
(౪) "వ్రశ్చ" ఇతి, ॥౮-౨-౩౬|౨౪-౯॥
శస్యషః ష్టుత్వమ్. [౧౦-౨-౩॥
(౫) "మాతరిషిచ్చ" ఇతి, ఙామహచ్చషిత్త్వాదేవ, ॥౪-౨-౩౬|

నిరు. ౧౪౧. దంష్ట్రాచతుష్కయుక్తత్వాత్ (చతుర్దంష్ట్రః)ఇతిస్మృతః॥

† వ్యూహ్యామూలేన - ౪-౫.

౧౭౨ చతుర్ భుజః,॥

ఓం చతుర్ భుజాయనమః.

భా. †తథా,—

(చతుర్భుజః);-తథాహి, పరంరూపమాహుః, [పు- ॥

(౧) "చతుర్భుజముదారాఙ్గం చక్రాద్యాయుధభూషణమ్" ॥వి-

(౨) "తమసఃపరమోధాతాశఙ్ఖచక్రగదాధరః" ॥రా-యు-౧౧౭-౧౫॥

(౩) "భుజైశ్చతుర్భిస్సముపేతమ్" ఇత్యాది॰***॥వి-పు- ॥

ఇదమేవయథోక్తంవ్యాఖ్యా,—

నిర్వ. (౮) "షిద్గౌరాదిభ్యశ్చ" ॥౪-౧-౪౧।౪౫-౭౯॥ [౧౦

ఇతి,జీషిసిద్ధే,గౌరాదిషుమాతామహాశబ్దపాఠసామర్థ్యాదనిత్య

షిత్త్వాజ్జీష్. తతః,అదన్తలక్షణష్టాప్. దీర్ఘః సంహితాయామ్,

(౭) "అచోరహాభ్యాంద్వే" ఇతివా, ॥౮-౪-౪౬।౫-౮॥

(౮) "యణోమయః" ఇతివా, ॥౮-౪-౪౭।౪-౩౩॥

పాక్షికద్వస్యద్విత్వమ్. బహువ్రీహౌ వుపసర్జనత్వే, [౧౫

(౯) "గోస్త్రియోః" ॥౧-౨-౪౮।౫౯-౧౯॥

ఇతి, ఆపోహ్రస్వః. పూర్వస్యపుంవత్. * ... *

తథా, చత్వారః, భుజాః- బాహవః, అస్యేతి—

(చతుర్భుజః).

(౧) "భుజ-పాలనాభ్యవహారయోః" ॥ధా-రుదా।౧౨౭-౩౨॥

(౨) "హలశ్చ" ఇతి, కరణేఘఞ్. ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౭॥

(౩) "భుజన్యుబ్జౌపాణ్యుపతాపయోః" ॥౭-౩-౬౧।౨౭౧-౩౬॥

ఇతి, నిపాతనాత్,

(౪) "చజోః" ఇతి, కుత్వమ్ గుణశ్చన.**॥౭-౩-౫౨।౨౭౦-౩౪॥

ఇదమేవయథోక్తంవ్యాఖ్యా, భ్రాజతే- ఉపాసితృభ్యః [౨౫

తాచ్ఛీల్యేనప్రకాశతఇతి—

నిరు. ౧౭౨. మహాపురుషరూపత్వాదుచ్యతేహి(చతుర్భుజః)॥

† యథా-౫-౬-౭.

శ్లో॥ ౧౬॥ ౧౮౩ భ్రాజిష్ణుర్- ౧౮౪ భోజనమ్,

ఓం భ్రాజిష్ణవేనమః. ఓం భోజనాయనమః.

భా. (భ్రాజిష్ణుః).
(౧) "భువశ్చ" ఇత్యత్రచకారాదిష్ణుచ్.॥ 3-౨-౧౩౮।౨౫ ౭-౨౦॥
ఉపాసితృభ్యః ప్రకాశనశీలః. * ... *
తైఃభుజ్యతే - సుఖేనానుభూయతేఇతి—
(భోజనమ్). * * ... *

నిర్వ. (భ్రాజిష్ణుః).
(౧) "టుభ్రాజృ-దీప్తౌ;" ॥ధా-భ్వా।౧౨౧-౨౬॥[౧౦
(౨) "ఏజృభ్రాజృ-దీప్తౌ" వా. ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-33॥
(౩) "అలం కృఞ్ నిరాకృఞ్ ప్రజనోత్పచోత్పతోన్మదరుచ్యపత్రపవృతువృధుసహచరఇష్ణుచ్" ॥3-౨-౧3౬।౨౫ ౭-౧౬॥
ఇతిసూత్రాత్ ఇష్ణుజితివర్తమానే, వృత్తిరీత్యాభాష్యాదర్శనేపి అప్రతిషేధాదనుమతత్వద్యోతనేనఅనుక్తసముచ్చయార్థాత్,
(౪) "భువశ్చ" ఇతిచకారాత్, ॥3-౨-౧3౮।౨౫ ౭-౨౦॥
అన్యతోపి తాచ్ఛీలిక ఇష్ణుచ్. * ... * *
తైఃభుజ్యతే - సుఖేనానుభూయతేఇతి—
(భోజనమ్).
(౧) "భుజ - పాలనాభ్యవహారయోః" ॥ధా-రుధా।౧౨౭-3౨॥
(౨) "కృత్యల్యుటః" ॥3-3-౧౧3।౨౮ ౭-3౦॥
ఇతి, బాహుళకాత్ కర్మణిల్యుట్. అనః. గుణః.
(౩) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది. * ... * ॥మహాభాష్యే॥

నిరు. ౧౮౩. ఉపాసితృభ్యో (భ్రాజిష్ణుః) స్వప్రకాశనశీలతః॥౧౧౧॥
౧౮౪. సుఖేన (భోజనం) ప్రాహుర్యోభక్తైరనుభూయతే। [౨౫

27-5-86.

{౧౮౫ / ౫౦౨} భోక్తా,

ఓం భోక్త్రేనమః.

భా. స్వయమపి తదర్పితస్య ప్రాపణాదే రమృతస్యేవ—
(భోక్తా). యథా, [౫
(౧) "అశ్నామి ప్రయతాత్మనః" ॥గీ ౯-౨౬॥
(౨) "భోక్తారంయజ్ఞతపసామ్" ఇత్యాది.* ... * ॥గీ-౫-౨౯॥
తేషా మాభిముఖ్యాత్ ప్రాగూర్ధ్వఞ్చ సఞ్చితానామ్, బుద్ధ్యా అబుద్ధ్యాచ సకలకరణై స్సర్వదా సర్వథాచ ప్రచీయమానానామ్, విధినిషేధశాసనాతిలఙ్ఘనాత్మనామ్, సాధారణానామ్, అసాధారణానాఞ్చ, స్వావజ్ఞానిన్దాదీనామ్, సర్వంసహేన స్వేనాపి దుస్సహానామ్, స్వభక్తవిషయాణాఞ్చ, అనవధికానామపరాధానామ్,—

నిర్వ. తదర్పితమ్, ఘృతక్షీరమధుశర్కరామిశ్ర గోధూమతణ్డులపక్వపాయసాపరపర్యాయమ్, ప్రాపణమపి, అమృతమివభుఙ్క్తే-ఇతి—
(భోక్తా). పూర్వవత్ ధాతుః. [౧౫
(౧) "ణ్వుల్ తృచౌ" ॥3-౧-౧33।౨౮3-౯॥
ఇతి, తృచ్. గుణః. నిహతత్వాత్ నేట్.
(౨) "చోఃకుః" ఇతి, ఝలికుత్వేన గః తస్య ॥౮-౨ 3౦।3౧-33॥
(3) "ఖరిచ" ఇతి, చర్త్వేనకః. అనజాది.*...* ॥౮-౪-౫౫।౯-33॥
తేషా మాభిముఖ్యాత్, ప్రాగూర్ధ్వఞ్చ బుద్ధ్యా అబుద్ధ్యాచ సకలకరణైః సర్వదా సర్వథాచ సఞ్చితాన్ ప్రచీయమానాన్ విధినిషేధశాసనోల్లఙ్ఘనాత్మనః స్వవిషయాన్ సాధారణాన్ అసాధారణాంశ్చ అవజ్ఞానిన్దనాదీన్ సర్వంసహేన స్వేనాపి

నిరు. ౧౮౫. (భోక్తా) ఽర్పితస్య భోక్తృత్వాత్; (భోక్తా) స్యాదమృతస్యవా॥ ౧౧౨॥ [౨౫

{౧౮౬ / ౫౭౦} సహిష్ణుర్-

ఓం సహిష్ణవే నమః.

భా. (సహిష్ణుః).

(౧) "అలంకృఞ్" ఇత్యాదినా ఇష్ణుచ్. ॥౩-౨ ౧౩౬।౨౫౭-౧౬॥ కుతః ఇయతీమహతీక్షమా అస్యేత్యాకాఙ్క్షాయామ్? శశిసలిల శీతలిమాదివత్, స్వరూపప్రయుక్తత్వాదిత్యేవం పరః తాచ్ఛీల్యాదివిషయ ఇష్ణుచ్ ప్రత్యయః. ఏవమ్, వ్యూహః * ... * అథ, విభవేషు త్రిమూర్తిమధ్యావతారః—

నిర్వ. దుస్సహాన్ స్వభక్తవిషయాన్ అనవధికానపి అపరాధాన్ తచ్ఛీలస్సహత ఇతి— [౧౦

(సహిష్ణుః).

(౧) "షహ - మర్షణే." షస్సః. ॥ధా-చు రా।౧౩౦-౩౦॥

(౨) "అలంకృఞ్ నిరాకృఞ్ ప్రజనోత్పచోత్పతోన్మదరుచ్యపత్రప వృతువృధుసహచర ఇష్ణుచ్". ॥౩-౨-౧౩౬।౨౫౭-౧౬॥ [౧౫ ఇతి తాచ్ఛీలిక ఇష్ణుచ్. * ... *

ఏవమ్, వ్యూహ ఉక్తః. అథ, విభవః ప్రస్తూయతే. తత్ర తావత్, త్రిమూర్తిమధ్యావతారః. జగతోఽస్య, ఆదిష్వ-ఆదిభూతాసు బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికాసు త్రిమూర్తిషు, అన్యతమత్వేన జాయత ఇతి— [౨౦

నిరు.. ౧౮౬. ప్రాగూర్ధ్వం సంచితానాం చ బుద్ధ్యా చకరణైస్సదా। కృతానాం సర్వథా తేషాం నిషేధవిధిసాధనమ్॥ ౧౧౩॥ అతీత్య క్రియమాణానామ్ అసత్త్వేవానుబన్ధినామ్। సర్వం సహేన స్వేనాపి దుస్సహానాం విశేషతః॥౧౧౪॥ స్వభక్తవిషయాణాం చ నిర్మర్యాదకృతైనసామ్। సహనైకస్వశీలత్వాత్ (సహిష్ణు) రితి విశ్రుతః॥ ౧౧౫॥ [౨౫ వర్ణితో భూమ్నో వ్యూహభేదో విభవస్తు ప్రతన్యతే।

౧౮౭ జగదాదిజః,।

ఓం జగదాదిజాయనమః.

భా. (జగదాదిజః);- జగదాదిభూతాసు త్రిమూర్తిష్వన్యతమత్వేన [౭౫౯. ౭౭౦.] [17]
జాతఇతి. *సప్తమ్యాం జనేర్డః. ఏవమ్, మేధజ, గదాగ్రజాద యోఽపి. యథా బ్రహ్మే,

(౧) "యస్యప్రసాదాదహమచ్యుతస్య భూతప్రజాసర్గకరోఽన్తకారీ। క్రోధాచ్చ రుద్రస్స్థితిహేతుభూతో యస్మాచ్చమధ్యేపురుషః పరస్మాత్" ఇతి. తథాఉద్యోగేదేవాః, ॥వి-పు-౪-౧-౩౯॥

(౨) "గతిశ్చనస్త్వన్దేవేషు పూర్వజోజగతఃప్రభుః। రక్షార్థంసర్వ భూతానాంవిష్ణుత్వముపజగ్మివాన్"ఇతి.** ॥భా-ఉ-౧౨-౧౧॥

నిర్వ. (జగదాదిజః).
(౧) "జనీ-ప్రాదుర్భావే." ఈదిత్. ॥ధా-దివా।౧౨౫-౫॥
(౨) "సప్తమ్యాం జనేర్డః" ॥౩-౨-౯౭।౨౫౧-౧౨॥
ఇతి, డః. డిత్త్వాత్ టిలోపః.
(౩) "డుదాఞ్-దానే;"ఆఙ్పూర్వః॥ధా-జుహో।౧౨౪-౧౯॥
(౪) "ఉపసర్గేఘోః కిః"ఇతి,కిః. ఆల్లోపః. ॥౩-౩-౯౨।౨౬౬-౧౦॥
(౫) "గమ్ల్-గతౌ." ॥ధా-భ్వా।౧౨౩-౮॥
(౬) "వర్తమానేపృషత్"ఇత్యాదినా, ॥ఉణా-౨।౨౬౮-౨౧॥
అతిప్రత్యయః, ధాతోఃజగాదేశశ్చ నిపాత్యతే. యద్వా,
(౭) "ద్యుతిగమిజుహోతీనాం ద్వేచ" ॥౩-౨-౧౭౮।౨౫౯-౨౭॥
ఇతి, క్విప్, ద్విత్వఞ్చ.

నిరు. ౧౮౭. జగతామాదిభూతాసుమూర్తిష్వన్యతమత్వతః॥ ౧౧౬॥
జాతత్వాద్విష్ణురూపేణ ప్రోచ్యతే(జగదాదిజః)।

{౧౪౮ / ౮-౩౫} అనఘో-

ఓం అనఘాయనమః.

భా. ఏవం సంసారమధ్యే జనిత్వాపి,—
(అనఘః),- పాపప్రతిస్పర్ధీ. * ... * [౫

నిర్వ. (౮) ‟అన్యేభ్యోఽపిదృశ్యతే” ఇతి, ॥౩-౨-౧౭౮।౨౫౯-౨౧॥
దృశిగ్రహణా దభ్యాససంజ్ఞా.
(౯) ‟హలాది శ్శేషః” ॥౭-౪-౬౦।౧౫౧-౨౮॥
(౧౦) ‟కుహోశ్చుః” ॥౭-౪-౬౨।౧౫౫ ౬॥
ఇతి, చుత్వమ్. అభ్యాసే గస్య జః [౧౦
(౧౧) ‟గమఃక్వౌ” ఇతి, అనునాసికలోపః ॥౬-౪-౪౧।౨౫౦-౪॥
(౧౨) ‟ హ్రస్వస్య” ఇతి, తుక్. ॥౬-౧-౭౧।౨౪౦-౧౭॥
సాంహితికంజశ్త్వమ్. * * ... *
ఏవమ్,సంసారమధ్యేజనిత్వాపి అఘువిరోధీపాపప్రతిస్పర్ధీతి—
(అనఘః). [౧౫
(౧) ‟అఘి - గత్యాక్షేపే.” పచాద్యచ్. ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౧౮॥
ఇదిత్త్వాత్ నుమః పృషోదరాదిత్వాత్ లోపః. అథవా,
(౨) ‟హన - హింసాగత్యోః;” ॥ధా-అదా।౧౨౩-౨౦॥
నఞ్పూర్వః. నహన్తి పుణ్యకర్మాణమితి విగ్రహే,
(౩) ‟అన్యేష్వపి” ఇతి, డః. టిలోపః. ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧ ౧౭॥
(౪) ‟న్యఙ్క్వాదీనాఞ్చ” ॥౭-౩-౫౩।౨౪౦-౩౫॥
ఇతి, కుత్వమ్; ఆన్తరతమ్యాత్ ఘః. నఞ్ఞోనలోపః. తతః,
విరోధార్థే నఞ్తత్పురుషః. నలోపః. నుట్. * ... *

నిరు. ౧౪౮. పాపప్రతిస్ప (ర్ధ్యనఘః)

శ్లో.౧౬,అక్షు.౨౦-శ్లో.౧౬-అక్షు.౨౮.(౨౦౫) {నా. ౧౪౯. విజయః
{౧౫౦. జేతా.౧౫౧.విశ్వ

౧౪౯ విజయో- ౧౫౦ జేతా, {౧౫౧ / ౧౧౮} విశ్వయోనిః,

ఓం విజయాయనమః. ఓం జేత్రేనమః. ఓం విశ్వయోనయేనమః.

మూర్త్యన్తరయోరపిసృష్టిసంహారాదిభిః జగద్విజయోఽస్మాదితి—
(విజయః). యథా,
(౧) „తదాదర్శితపన్థానౌసృష్టిసంహారకారకౌ” ఇతి.* . . . * ॥భా-
తయోరపి— [మో-౧౬౯-౧౯॥
(జేతా),- స్వాభిప్రాయేష్వవస్థాపయితా. * . . . *
తన్ముఖేన విశ్వస్య-కార్యప్రపఞ్చస్యాపి, కారణమ్—
(విశ్వయోనిః). * * . . . *

నిర్వ.మూర్త్యన్తరమపిసృష్టిసంహారాదిభిఃజగద్విజయతేఽస్మాదితి—
(విజయః).
(౧) „జి - జయే;” విపూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౧౯-౨౫॥
(౨) „అకర్తరిచ” ఇత్యనువృత్తౌ, ॥౩ ౩-౧౯।౨౮౨ ౧౬॥
(౩) „ఏరచ్” ఇతి, ॥౩-౩ ౫౬।౨౮౪-౧౬॥
అపాదానే అచ్. గుణాయాదేశౌ. * . . . *
తావపిద్విజయతి - స్వాభిప్రాయేష్వవస్థాపయతీతి—
(జేతా). ధాతుఃపూర్వవత్. తతస్తృచ్. అనిట్. గుణః.
అనజాది. * . . . . . . *
తన్ముఖేన,విశ్వస్య-సర్వస్యాపికార్యప్రపఞ్చస్య,యోనిః-కారణమితి---
(విశ్వయోనిః).

నిరు. ౧౪౯. (విజయో) జగతాంజయీ॥ ౧౧౭॥
౧౫౦. స్వాభిప్రాయేస్థాపయితా (జేతా) స్యాద్విధిశంకరౌ।
౧౫౧. విశ్వన్తత్కార్యవర్గస్యైతత్ యోనిస్తస్యతు కారణమ్॥
తస్యబ్రహ్మాదిముఖతః (విశ్వయోని) రితీరితః ।

౧౫౨ పునర్వసుః,॥

ఓం పునర్వసవే నమః.

భా· పునః, తత్ప్రభృతిషు దేవేష్వన్తరాత్మతయా వసతి చేతి—(పునర్వసుః). యథా, [౫

(౧) ‘‘దేవానాంబన్ధునిహితంగుహాసు.’’ బ్రహ్మో, ॥ ॥

(౨) ‘‘తవాన్తరాత్మా మమ చ యే చాన్యే దేహిసంజ్ఞితాః’’ ఇతి. ***

[॥భా-మో-౧౭౯-౪॥

నిర్వ. (౧) ‘‘యు-మిశ్రణే.’’ ॥ధా-అదా।౧౨౩-౩౦॥

(౨) ‘‘వహిశ్రిశ్రుయుద్రుగ్లాహాత్వరిభ్యోనిః’’ ॥ఉణా ౪।౨౭౫·౮॥ ఇతి, నిః

(౩) ‘‘నేట్’’ ఇతి, నేట్· గుణః. ॥౭-౨-౮।౭౪౯-౭౮॥

విశేః క్వని వృత్త్యాదితో విశ్వశబ్దః. పౌనరుక్త్యన్తు నామ్నా ముక్తవ్యాఖ్యానేన, ప్రకరణాన్తరగతానామపి సర్వత్ర యథా యథం పరిహరణీయమ్. తథాచ తత్రతత్ర వక్ష్యతే. అతో న [౧౫ విశ్వయోనేః పునరుక్తిర్దోషః. నచ, ఏకేనైవ నామ్నా వివక్షిత సర్వనిర్వాహః; యతః, ఏకస్యశబ్దస్య ఏకార్థతా న్యాయ్యా, లాఘవాత్; తథా ప్రకరణాచ్చ; నతు నానార్థతా, అగతికగతి లక్షణాగౌరవాత్; ప్రకరణానౌచిత్యాచ్చ; ఇత్యాద్యలమ్. తత ఉక్తా వాచోయుక్తి ర్వ్యుక్తిమతీ· * ... * [౨౦ పునః తత్ప్రభృతిషు వసతి - అన్తరాత్మతయా నివసతీతి—(పునర్వసుః).

(౧) ‘‘వస - నివాసే;’’ పునఃపూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౩-౧౫॥

నిరు· ౧౫౨. బ్రహ్మాదిష్వపి దేవేషు అన్తరాత్మతయా చ యః॥౧౧౯॥ పునర్నివసనాన్నిత్యం (పునర్వసు) రుదాహృతః। [౨౫

శ్లో॥ ౧౭॥ ౧౫౩ ఉపేన్ద్రో-

ఓం ఉపేన్ద్రాయనమః.

భా. అథ ఆదిత్యేషు జఘన్యజః.—

(ఉపేన్ద్రః), - అనుజత్వేనేన్ద్రముపగతః. యథా, [౫

(౧) ,,జఘన్యజస్సర్వేషా మాదిత్యానాం గుణాధికః। ద్వాదశై వాదితేఃపుత్రాః శక్రముఖ్యానరాధిప॥ తేషామవరజోవిష్ణుః యత్రలోకాఃప్రతిష్ఠితాః'' ॥ ॥

(౨) ,,విష్ణురిన్ద్రానుజోఽభవత్'' ఇత్యాది.*** ॥ ॥

సపవేన్ద్రసత్రాణాయ బలిమఖే— [౧౦

నిర్వ.(౨)‘‘శ్యాస్త్వృస్నిహిత్రప్యసివసిహనిక్లిదిబన్ధిమనిభ్యశ్చ''॥ఉణా- ఇతి, ఉః. పునరితిరాన్తమవ్యయమ్. అతః, [౧।౨౬౦-౩౩॥

(౩) ‘‘హశిచ'' ఇతి, ॥౬-౧-౧౧౪।౧౩_౨॥

రోః ఉకారానుబద్ధస్యవిధీయమానముత్వస్య. * ... *

అథ,ఆదిత్యేషుజఘన్యజః. ఇన్ద్రానుజతయాఉపగతఇన్ద్రమితి—

(ఉపేన్ద్రః).

(౧) ‘‘ఇదివరమైశ్వర్యే'' ॥ధా-భ్వా।౧౧౬_౮॥

ఇదిత్త్వాత్ నుమ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. అయమ్,

(౨) ‘‘ఋజ్రేన్ద్రాగ్రవజ్రవిప్రకుబ్రచుబ్రక్షురఖురభద్రోగ్రభేరభేల శుక్రశుక్లగౌరవన్రేరామాలాః'' ॥ఉణా-౨।౨౮౭-౯॥ [౨౦

ఇతి, రన్ప్రత్యయాన్తో నిపాతితః.

(౩) ‘‘నేట్'' ఇతి, నేట్. ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౮॥

ఉపేత్యవ్యయమ్. గుణః. * ... *

శ్రుత్యనుసారాత్ సపవఇన్ద్రసత్రాణాయబలిమఖే*ద్రష్టృాన్ స్వకాన్త్యావామాని సుఖానినయతీతి— [౨౫

నిరు. ౧౫౩. ఇన్ద్రస్యాప్యనుజత్వేనజాత(శ్చోపేన్ద్ర) ఉచ్యతే॥౧౨౦॥

శ్లో.౧౭,అక్షు.౪-శ్లో.౧౭.అక్షు.౮. (౨౦౮) నా. {౧౫౪. వామనః. ౧౫౫. ప్రాంశుః

౧౫౪ వామనః, ౧౫౫ ప్రాంశుర్ -

ఓం వామనాయనమః. ఓం ప్రాంశవేనమః.

భా. (వామనః)। [॥ ॥

(౧) "ద్రష్టౄన్ స్వకాన్త్యా వామాని సుఖానినయతి" ఇతిశ్రుతిః.[౫

(౨) "సవామనోదివ్యశరీరధృక్" ఇతి.*...* ॥ ॥

తత్రైవ,—

(ప్రాంశుః). అశ్నోతేః, [౧।౨౬౧.౩౨॥

(౧) "ఖురుశరు" ఇత్యాదినా ఉప్రత్యయః, నుమాగమశ్చ. ॥ఉణా-

(౨) "సర్వవ్యాపినే" ఇతిమన్త్రవర్ణాత్. యథా, ॥మన్త్రే- ॥

(౩) "తోయేతుపతితేహస్తేవామనోభూతవామనః। తస్యవిక్రమతో భూమిం చన్ద్రాదిత్యౌస్తనాన్తరే॥ నభఃప్రక్రమమాణస్య నాభ్యాన్తౌసమవస్థితౌ" ॥ ॥

నిర్వ. (వామనః).

(౧) "ణీఞ్-ప్రాపణే." ణోనః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౦॥ [౧౫

(౨) "అన్యేష్వపిదృశ్యతే" ఇతి,డః.టిలోపః.॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౭॥

(౩) "టువమ-ఉద్గిరణే." ఘఞ్. ॥ధా-భ్వా।౧౨౧-౩౩॥

(౪) "నోదాత్తోపదేశస్యమాన్తస్యానాచమేః"॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౮॥ ఇత్యత్ర,

(౫) "అనాచమికమివమీనామ్" ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౧౦॥ [౨౦ ఇత్యుపసఙ్ఖ్యానాత్, నోపధావృద్ధిప్రతిషేధః * ... * తత్రైవచణాత్, ప్రాశ్నుతే-సర్వంవ్యాప్నోతీతి—

(ప్రాంశుః)

(౧) "అశూ-వ్యాప్తౌ;" ప్రపూర్వః. ॥ధా-స్వా।౧౨౬-౯॥

(౨) "ఖురుశరుశఙ్క్వంశుపీయునీలఙ్గులిగు" ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౩౨॥

నిరు.౧౫౪.దృష్ట్యాస్వకాన్త్యావామానిసుఖానినయతీతియః।స(వామనో.)
౧౫౫. వ్యాప్తిమత్త్వాత్ (ప్రాంశు) శ్చపరికీర్తితః॥౧౨౧॥

27-5-86.

{౧౫౬ / ౧౧౧} అమోఘః -

ఓం అమోఘాయనమః.

భా.(౪) "వామనో రక్షతు సదా భవన్తం †యఃక్షణాదభూత్"॥ ॥
(౫) "త్రివిక్రమక్రమాక్రాన్తత్రైలోక్యస్ఫురదాయుధః"॥ ॥
ఇత్యాది. ఈదృగపదానదిఙ్మాత్రాభిప్రాయేణ వేదః,
(౬) "ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే" ॥పు-సూ- ॥
(౭) "త్రీణిపదావిచక్రమే విష్ణుః" ॥పు-సూ- ॥
(౮) "విచక్రమే పృథివీమేష ఏతాం క్షేత్రాయవిష్ణుః" ॥పు-సూ- ॥
(౯) "త్రిర్దేవః పృథివీమితి... ప్రవిష్ణుః" ఇత్యాది.** ॥పు-సూ- ॥
నాస్యవ్యర్థోఽస్తీతి—
(అమోఘః).

నిర్వ. ఇతి, ఉః, నుమాగమశ్చ నిపాత్యతే. యదిచేదం సుప్రకరణే పఠ్యతే; తదా, అనేన ప్రకృతే ఘః; నుమాగమశ్చ తథా నిపాత్యతే. తత్ర చ, నిపాతనసామర్థ్యాత్ అనిదితోఽప్యస్య నలోపః. నస్యానుస్వారః. యదా త్వత్ర, సహైవ శరుశబ్దేన అంశుశబ్దస్యైవ నపాఠః; తర్హి, బాహులకాత్ ప్రకృతే ప్రత్యయః; పృషోదరాదిలక్షణో వర్ణాగమేనానుస్వారశ్చేత్యవధేయమ్. యద్వా,
(౩) "శ్యాస్వృసి" ‡ ॥ఉణా.౧।౨౬౦-33॥
రాదుః. బాహులకాత్ వర్ణాగమః. తతపవవోభయ [౨౦ మిత్యాద్యూహ్యమ్. దీర్ఘః. * ... *
అపరిమితప్రభావతయా నాస్తి మోఘః వ్యర్థోఽస్యేతి—
(అమోఘః)· ముహేరజ్ఘుత్వోగమత్వే చ మోఘో వ్యుత్పాదితః·

నిరు. ౧౫౬. బలేశ్చ వాసవస్యాపి కృతార్థీకరణాత్ప్రభుః। మానాతీతప్రభావత్వా(దమోఘః) పరికీర్తితః॥ ౧౨౨॥ నమోఘం [౨౫ చేష్టితం యస్యాసౌ (ఽమోఘః) పరికీర్తితః।

† రక్షణా-౯. ‡ [అత్రకోశాన్తరే ద్రష్టవ్యమ్]

{౧౫౭ / ౨౫౨} శుచిర్-

ఓం శుచయేనమః.

భా. (౧) "అపరిమితప్రభావాయ" ఇతితన్మన్త్రివర్ణః.॥మన్త్రి- ॥
బలివాసవయోరవిశేషేణ కృతార్థీకరణాత్. యథా, [౫
(౨) "అనుగ్రహాణ్యాపిబలేరనుత్తమం చకారయశ్చేన్ద్ర†పదోపమం
క్షణాత్ । సురాశ్చయజ్ఞాంశభుజః" ॥వి-ధ-౮౩-౩౫॥
(౩) "యత్రాంబ్వువిన్యస్యబలిర్మనోజ్ఞానవాపభోగ్యాన్వసుధాతలస్థః।
తథామరత్వంత్రిదశాధిపత్యంమన్వన్తరంపూర్ణమపేతశత్రుః"
ఇత్యాది.* ... * * ॥వి-ధ- ॥ [౧౦
ఈదృగుపకారేషు ప్రత్యుపకారనిరపేక్షత్వాత్ —
[ ] [18]
(శుచిః). ఇగుపధాత్కిః ఏవమ్,ఋషి,రుచిప్రభృతయః యథా,
(౧) "అస్పర్శశ్చగహాన్ శుచిః" ఇతి.*...*॥ ॥

నిర్వ. నఞ్సమాసేనలోపః ఉక్తయుక్త్యా నపానరుక్త్యమ్, *...*
ఈదృగుపకారేషుప్రత్యుపకారనైరపేక్ష్యాత్ శుచిః-పరిశుద్ధఇతి—
(శుచిః).
(౧) "శుచ - శోకే;" ॥ధా-భ్వా।౧౧౭-౩॥
(౨) "ఈశుచిర్ - పూతీభావే" వా. ॥ధా-దివా।౧౨౫-౧౦॥
ఇహశౌచకర్మాచాయమ్. [౨౦
(౩) "ఇన్సర్వధాతుభ్యః" ఇతి, ఇన్ తస్య, ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩॥
(౪) "ఇగుపధాత్కిత్" ఇతి,కిత్త్వాత్ నగుణః.*॥ఉణా-౪।౨౭౭ ౮॥

నిరు. ౧౫౭. స్వయంకృతోపకారేషు యత్కిఞ్చిత్ప్రత్యుప
క్రియామ్॥౧౨౩॥అనపేక్ష్యస్థితో యోऽసౌ(శుచి)స్స్యాద్ధర్మదోషనుః।

† పదాన్తికారణాత్-౪-౫.

శ్లో.౧౭, అక్షు.౧౪-శ్లో.౧౭.అక్షు.౧౯.(౨౧౧) నా. { ౧౫౮. ఊర్జితః
౧౫౯. అతీన్ద్రః }

౧౫౮ ఊర్జితః,। ౧౫౯ అతీన్ద్రస్-

ఓం ఊర్జితాయనమః. ఓం అతీన్ద్రాయనమః.

భా. నముచిప్రభృతిపరిపన్థివధబన్ధనాదౌబలమ్ఊర్జాఅస్యసఞ్జాతేతి—
(ఊర్జితః). ఇతచ్. * ... * [౫
ఇన్ద్రానుజత్వేపిఐశ్వర్యేణాపదానేన తమతిక్రాన్తః—
(అతీన్ద్రః). యథా.

నిర్వ. పరిపన్థివధబన్ధనాదౌ, ఊర్జా - బలమ్, అస్యసఞ్జాతేతివా;—
తత్ర బలిష్ఠఇతివా;—
(ఊర్జితః). [౧౨౮-౩౪॥
(౧) "ఊర్జ - బలప్రాణనయోః." చురాదిః పూర్వత్ర, ॥ధా-చు।
(౨) "బహుళమేతన్నిదర్శనమ్" ఇత్యస్య ॥౩-౧-౨౬। ॥
వ్యాఖ్యావికల్పాత్, అనిత్యణ్యన్తాశ్చురాదయ ఇతితదభావే,
(౩) "గురోశ్చహలః" ॥౩-౩-౧౦౩।౨౮౭-౩॥
ఇతి స్త్రియాంభావే అకారప్రత్యయః. తతః, అతష్టాప్. [౧౫
దీర్ఘః. ఇత్థంనిష్పన్నాత్ ఊర్జాశబ్దాత్ సఞ్జాతోపాధికాత్,
(౪) "తదస్యసఞ్జాతన్తారకాదిభ్యఇతచ్" ॥౫-౨-౩౬।౧౩౨-౫॥
ఇతి, ఇతచ్.
(౫) "యస్య" ఇతి, లోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
ఉత్తరత్ర, ణ్యన్తాత్ ఉక్తనీత్యా కేవలాద్వా అకర్మకాత్,[౨౦
(౬) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినా, ॥౩-౪-౭౨।౨౫౫-౨౯॥
కర్తరి క్తః. ఇట్. ణిచి,
(౭) "నిష్ఠాయాంసేటి" ఇతి, తల్లోపో విశేషః.*॥౬-౪-౫౨।౨౫౩-౩౧॥
ఇన్ద్రానుజత్వేప్యవిదితవిభవతయా అతిక్రాన్తఇన్ద్రమితి—
(అతీన్ద్రః). [౨౫

నిరు. ౧౫౮. ఊర్జాబలంయస్యనిత్యంసంజాతే (త్యూర్జిత) స్స్మృతః॥
౧౫౯. ఇన్ద్రానుజత్వేపైశ్వర్యాదతీ(తోఽతీన్ద్ర)ఉచ్యతే।

౧౬౦ సఙ్గ్రిహస్- ౧౬౧ సర్గో -

ఓం సఙ్గ్రిహాయనమః. ఓం సర్గాయనమః.

భా.(౧)"అవిదితవిభవాయ" ఇతితస్మన్త్రివర్ణః ॥మన్త్రి- ॥
(౨) "అతివాయ్వద్రి†కర్మణామ్" ఇతి.**॥ ॥[౫
అథచ భక్తైరయత్నేన సంగృహ్యత ఇతి—
(సఙ్గ్రిహః).
(౧) "గ్రహవృదృనిశ్చిగమశ్చ"ఇతి,అప్.**॥3-3-౫౮।౨౮౪-౨౦॥
త్రివిక్రమక్రమణసుగ్రహపాదపద్మోహ్యసౌ తేభ్యస్సృజ్యతే ఇతి—
(సర్గః). [౧౦

నిర్వ.(౧)"ఇది-పరమైశ్వర్యే;" అతిపూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౮॥
నుమిత్యాది.
(౨) "ఋజ్రేన్ద్రి" ॥ఉణా-౨।౨౬౭-౯॥
ఇత్యాదినారన్ప్రిత్యయాన్తోనిపాతః.
(3) "నేటః" ఇతి, నేట్. ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౮॥ [౧౫
అతిప్రూర్వస్సమాసః. దీర్ఘః. * ... *
అథ త్రివిక్రమణసుగ్రహపాదపద్మతయా భక్తైరయత్నేన
సమ్యక్ గృహ్యత ఇతి—
(సఙ్గ్రిహః).
(౧) "గ్రహ - ఉపాదానే;"సంపూర్వః. ॥ధా-క్ర్యా।౧౨౮-౨౭॥
(౨) "అకర్తరి" ఇత్యనువృత్తౌ, ॥3-3-౧౯।౨౮౨-౧౬॥
(3) "గ్రహవృదృనిశ్చిగమశ్చ"ఇతికర్మణ్యప్.॥3-3-౫౮।౨౮౪-౨౦॥
సమోమోఽనుస్వారః. పాక్షికగపరసవర్ణః * ... *
సూహ్యత్పునిసృష్టాత్మతయా తేభ్యస్సృజ్యత ఇతి—
(సర్గః). [౨౫

నిరు. ౧౬౦.భక్తైరప్యప్రయత్నేనసంగ్రాహ్యస(సంగ్రహ)స్స్మృతః॥
౧౬౧. బ్రహ్మాదిభ్యస్సృజ్యతేయస్ (సర్గ) స్తంపరిచక్షతే।

† కర్మాణమ్-౨-3.

శ్లో.౧౭,అక్ష.౨౫-శ్లో.౧౭.అక్ష.౩౦.(౨౧౩)నా. {౧౬౨. ధృతాత్మా. / ౧౬౩. నియమః}

౧౬౨ ధృతాత్మా, {౧౬౩ / ౮౬౯} నియమో-

ఓం ధృతాత్మనే నమః. ఓం నియమాయ నమః.

భా.(౧)"నిసృష్టాత్మా సుహృత్సు చ" ఇతి * ... *॥రా-యు-౧౭-౩౬॥
ఏవమాత్మదానేన ధృతా ఆత్మానోఽనేనేతి —
(ధృతాత్మా). తత్ప్రీతిబలా బలిప్రభృతయోఽపి నియమ్యన్తేఽనేనేతి —
(నియమః).

(౧) "యమస్సముపనివిషు చ" ఇతి అప్.**॥౩-౩-౬౩।౨౮౪-౨౭॥
ఏవమ్, అఖిలమకణ్టకానుకూలం యచ్ఛతీతి —

నిర్వ.(౧)"సృజ-విసర్గే." ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౧౮॥
(౨) "అకర్తరి చ కారకే సంజ్ఞాయామ్" ఇతి, ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౬॥
కర్మణి ఘఞ్. గుణః, రపరః.
(౩) "చజోః" ఇతి కుత్వం జస్య గః.*...*॥౭-౩-౫౨।౨౮౦-౩౪॥
ఇత్థమ్, ఆత్మదానేన ధృతాః ఆత్మానః అనేనేతి —
(ధృతాత్మా). అత తేః మనిణి ఆత్మశబ్దో వ్యుత్పాదితః.
(౧) "ధృఙ్-ధారణే;" కర్మణి క్తః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౧౯॥
అనిట్. దీర్ఘః తతః నాన్తలక్షణో దీర్ఘ ఇత్యాది * ... *
తత్ప్రీతిబలా బలిప్రభృతయో నియమ్యన్తే అనేనేతి —
(నియమః).
(౧) "యమ-ఉపరమే," నిపూర్వః. ॥ధా-అదా।౧౨౩-౯॥
(౨) "అకర్తరి చ కారకే" ఇత్యనువృత్తౌ ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౬॥
(౩) "యమస్సముపనివిషు చ" ఇతి, నౌ ॥౩-౩-౬౩।౨౮౪-౨౭॥
ఉపపదే, కరణే అప్.

నిరు. ౧౬౨.యేనాత్మానో ధృతా నిత్యం స (ధృతాత్మే)తి కీర్త్యతే॥౧౨౬॥
౧౬౩. నియమ్యతే జగద్యేన (నియమ) స్సముదీరితః।

ఓం యమాయనమః.   ఓం వేద్యాయనమః.

భా· (యమః). అచ్· యథా·

(౧) "యః పృథివీమన్తరో యమయతి" ॥బృ-ఉ-౫-౭-౩॥ [౫

(౨) "య ఆత్మానమన్తరో యమయతి" ఇతి॥మాధ్యన్దినశాఖాయామ్॥

ప్రతితత్త్వమన్తర్యామిబ్రాహ్మణే. యథా,

(౩) "యమో వైవస్వతో రాజా యస్తవైష హృదిస్థితః। తేన చేదవివా

దస్తే మా గఙ్గాం మా కురూన్ గమః" ఇతి.*...*॥మనుస్మృ·౮-౯౨॥

ఏవమావిర్భూయ ప్రకటితాతీన్ద్రియమహిమత్వాత్ [౧౦

సర్వైర్వేదితుం శక్యః—

(వేద్యః)· * * ... *

వేదితృభవభఙ్జినీం విద్యామధీతే వేద వేతి—

నిర్వ· ఏవమ్, అఖిలమకణ్టకానుకూలం యచ్ఛతీతి—

(యమః). పూర్వవత్ ధాతుః. పచాద్యచ్. * ... * [౧౫

ఏవమావిర్భూయ ప్రకటితాతీన్ద్రియమహిమతయా సర్వైరపి

వేదితుం శక్య ఇతి—

(వేద్యః).

(౧) "విద - జ్ఞానే." ॥ధా-అదా।౧౨౪-౭॥

(౨) "ఋహలోర్ణ్యత్" ఇతి, ॥౩-౧-౧౨౪।౨౪౧-౨౪॥ [౨౦

కర్మణి హలన్తాత్ ణ్యత్.

(౩) "శకి లిఙ్చ" ॥౩-౩-౧౭౨।౨౩౭-౧౫॥

ఇతి చాత్ శక్యార్థే ణ్యం కృత్యః. గుణః. * ... *

వేదితృభవభఙ్జినీం విద్యామ్ అధీతే వేద వా ఇతి—

నిరు. ౧౬౪. అకణ్టకం చానుకూలం యచ్ఛతీత్యఖిలం (యమః) ॥౧౨౭॥

౧౬౫. సర్వైశ్చ వేదితుం శక్యః సౌలభ్యాత్ (వేద్య) ఈరితః।

౧౬౬ వైద్యస్- ౧౬౭ సదాయోగీ,

ఓం వైద్యాయనమః. ఓం సదాయోగినేనమః.

భా. (వైద్యః).
(౧) “తదధీతేతద్వేద” ఇత్యణ్. యథా, ॥౪-౨-౫౯।౧౦౩-౧౨॥
(౨) “మేరుమన్దరమాత్రోఽపి” * ... * ॥వి-ధ- ॥
ఏవ మత్ర సతతజాగరూకః —
(సదాయోగీ). యథా,
(౧) “యఏషుసుప్తేషుజాగర్తి” ఇతి. * ... *

నిర్వ. (వైద్యః). [౧౦
(౧) “విద - జ్ఞానే.” ॥ధా-అదా।౧౨౪-౭॥
(౨) “సంజ్ఞాయాం సమజనిషదనిపతమనవిదషుఞ్ శీఙ్ భృఞిణః”
[॥౩-౩-౯౯।౭౮౬-౨౫॥
ఇతి స్త్రియాంక్యపి, గుణాభావే, అతష్టాపి, దీర్ఘేచ, నిష్ప
న్నాత్ విద్యాశబ్దాత్, [౧౫
(౩) “తదధీతేతద్వేద” ఇతి, ॥౪-౨-౫౯।౧౦౩-౧౨॥
అధీతే వేదవా ఇత్యర్థయోరణ్. ఆదివృద్ధిః.
(౪) “యస్య” ఇతి లోపః. * ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౭౬-౧౨॥
ఇత్థమత్రసతతజాగరూకత్వాత్, సదాయోగఃఅస్యాస్తీతి—
(సదాయోగీ). [౨౦
(౧) “యుజిర్ - యోగే.” భావేఘఞ్. గుణః. ॥ధా-రుధా।౧౨౭-౨౮॥
(౨) “చజోః” ఇతి, కుత్వమ్ గః. ॥౭-౩-౫౨।౭౪౦-౩౪॥
సప్తేఃవన్నన్తస్సర్వశబ్దః. తతః

నిరు. ౧౬౬. వేదిత్వాణాంభవాఖ్యస్యగదస్యవినివర్తనీమ్॥౧౨౮॥
విద్యామధీతేవేదేతి యో (వైద్య) స్సముదాహృతః। [౨౫
౧౬౭. చికిత్సాయాంజాగరూకః (సదాయోగీ) తికథ్యతే॥౧౨౯॥

{౧౬౮, ౭౪౭ / ౯౨౭.} వీరహా,

ఓం వీరఘ్నేనమః.

ధా॰ స్వవేదనవిహన్తౄన్ హైతుకవీరాన్ హతవానితి—(వీరహా). క్విప్. [౫

(౧) ,,బ్రహ్మభ్రూణవృత్రేషు" ఇతినియమః ॥౩-౨-౮౭।౨౫౦-౩౦॥
[౨౯౫. ౩౧౫. ౫౬౪.][19]
ప్రాయికః.ఏవమ్,కామహా,క్రోధహా,భగహా,ఇత్యేవమాదయోఽపి.యథా,

నిర్వ.(౩) ,,సర్వైకాన్యకింయత్తదః కాలేదా" ॥౫-౩-౧౫।౧౩౮-౧౬॥
ఇతి, దాప్రత్యయః. [౧౦

(౪) "సర్వస్యసోఽన్యతరస్యాందీ" ఇతి, ॥౫-౩-౬।౧౩౭-౩౪॥
పాక్షికస్సాదేశః.

(౫) ,,తద్ధితశ్చాసర్వవిభక్తిః" ఇతి, ॥౧ ౧-౩౮।౪౧-౮॥
అవ్యయసంజ్ఞా. ఇత్థంపరినిష్ఠితాత్ సదాశబ్దపూర్వాత్ యోగశబ్దాత్ మత్వర్థీయ ఇనిః [౧౫

(౬) ,,యస్య" ఇతి, లోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥

(౭) ,,సౌచ" ఇతి, ॥౬-౪-౧౩।౨౯-౩౬॥
ఇన్నన్తలక్షణోదీర్ఘ ఇత్యాది.
అదన్తపాఠేఅన్తరేణమత్వర్థీయంబహువ్రీహిః నచదీర్ఘః **

స్వవేదనవిహన్త్రూన్, వీరాన్ - హైతుకవీరాన్, హతవానితి—(వీరహా).

(౧) "హన-హింసాగత్యోః" ॥ధా-అదా।౧౨౩ ౨౦॥

(౨) ,,బ్రహ్మభ్రూణవృత్రేషుక్విప్" ఇతి, ॥౩-౨-౮౭।౨౫౦-౩౦॥
ఉపపదనియమస్యప్రాయికాభిప్రాయత్వాత్ అన్యస్మిన్నప్యుపపదే క్విప్. యద్వా, [౨౫

నిరు. ౧౬౮.స్వధ్యానభఞ్జకాన్ వీరాన్ హన్తియస్సతు(వీరహా)।

(౨) "అసత్యమప్రతిష్ఠన్తేజగదాహురనీశ్వరమ్" ఇతిప్రసజ్య,॥గీ-౧౬-౮॥
(౩) "తానహంద్విషతః క్రూరాన్ సంసారేషు నరాధమాన్ । క్షిపామ్యజస్రమశుభానాసురీష్వేవయోనిషు" ఇత్యాది.*...*
అథస్వవిషయపరవిద్యాప్రవర్తనాత్ — [॥గీ-౧౬-౧౯॥

నిర్వ.(౩)"క్విప్ చ" ఇతి, ॥౩-౨-౭౬।౨౪౯-౩౧॥
హనః క్విప్, సార్వకాలికః. వస్తుతస్తు,
(౪) "బ్రహ్మభ్రూణ" ఇతిసూత్రే, ॥౩-౨-౮౭।౨౫౦-౩౦॥
ప్రకృత్యుపపద ప్రత్యయకాలనియమాశ్చత్వారోఽభిఫలితాః;-
తత్రచప్రకృతినియమాదభ్రూతేచోక్తోపపదవ్యావృత్తేరుప
పదాన్తరేప్యయంభవతి. తత్ప్రకారస్తుస్పష్టమాకరే ద్రష్టవ్యః.
తథాచఅత్రవర్తమానాఖ్యాతేనవిగ్రహోఽపి శేషః. ఏవముత్తర
త్రాప్యేతదృశేప్రదేశేఽవధేయమ్.
(౫) "అజ - గతిక్షేపణయోః" ॥ధా-భ్వా।౧౧౭-౧౩॥
(౬) "స్ఫాయితఞ్చి" ఇత్యాదినా,రక్. ॥ఉణా-౨।౨౬౬-౨౨॥
(౭) "అజేర్వీ" ఇతి, ॥ఉణా-౬।౨౬౬-౨౮॥
వీభావః. కిత్త్వాదగుణః. అనిట్. యద్వా,
(౮) "వీర-విక్రాన్తౌ," ॥ధా-చురా।కథా।౧౩౧-౨౭॥
చురాదౌ కథాదిః అదన్తః. ణిచ్.
(౯) "అతోలోపః" ఇతి, ॥౬-౪-౪౮।౧౬౩-౩౧॥
అల్లోపః. పచాద్యచ్. ణిలోపః.
(౦౧) "సౌ చ" ఇతి, ॥౬-౪-౧౩।౨౯-౩౬॥
హన్నన్తలక్షణోదీర్ఘఇత్యాది. * ... *
అథ, స్వవిషయపరవిద్యాప్రవర్తనేన ఆర్షవచనాత్ మాయాః
పరవిద్యాయాః, ధవః-స్వామీతి వా, —
నిరుక్తానుసారేణమౌనధ్యానయోగవర్త్యయా వా, —

శ్లో.౧౮,అతు.౧౨ శ్లో.౧౮.ఆతు.౧౬.(౨౧౮) నా. {౧౬౯. మాధవః. ౧౭౦. మధుః

{౧౬౯, ౭౩. ౭౪౧} మాధవో- ౧౭౦ మధుః,।

ఓం మాధవాయనమః.   ఓం మధవేనమః

భా. (మాధవః). యథా,

(౧) "మావిద్యాచహరేః ప్రోక్తా తస్యా ఈశో యతో భవాన్। [౫

తస్మాన్మాధవనామాసి ధవస్స్వామీతిశబ్దితః" ఇతి,॥ ॥

(౨) "మౌనాద్ధ్యానాచ్చ యోగాచ్చ విద్ధి భారత మాధవమ్" ఇతి వా.**

లబ్ధవిద్యేభ్యః స్వదమానత్వాత్ — [॥భా ఉ-౬౯-౪॥

(మధుః).

(౧) "మన జ్ఞానే." అస్మాత్ స్వాద్వర్థాత్, ॥ధా దివా।౧౨౫ ౧౪॥

(౨) "ఫలిపాటినమి" ఇత్యాదినా, ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౧౦॥

ఉప్రత్యయః, ధకారోఽన్తాదేశశ్చ. యథా,

నిర్వ. (మాధవః). పకర్త్ర,

(౧) "ధూఞ్-కమ్పనే." పచాద్యచ్. ॥ధా-క్ర్యా।౧౨౮-౧౩॥

గుణావాదేశౌ. సాధితశ్చాయ మన్యథా చాపి ప్రాగేవ. [౧౫

(౨) "మాఙ్-మానే" ॥ధా దివా।౧౨౫ ౩॥

(౩) "అన్యేష్వపి" ఇతి, డః టిలోపః. ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౭॥

స్త్రియామతష్టాప్. దీర్ఘః. అన్యత్ర పృషోదరాదిః. * ... *

లబ్ధవిద్యేభ్యో మన్యతే స్వదత ఇతి—

(మధుః). [౨౦

(౧) "మన-జ్ఞానే." ఆస్వాదనకర్మైషోయమ్.॥ధా దివా।౧౨౫-౧౪॥

నిరు. ౧౬౯. మావిద్యాచహరేః ప్రోక్తా తస్యాస్స్వామీధవస్స్మృతః॥

తస్మాన్ (మాధవ) నామాసౌ బ్రహ్మవిద్యాప్రవో వనః। మౌనాద్ధ్యా

నాచ్చ యోగాచ్చ (మాధవః) పరికీర్తితః॥౧౩౧॥

౧౭౦. భక్తేభ్యో లబ్ధవిద్యేభ్యో స్వదమానతయా (మధుః)।[౨౫

౧౭౧ అతీన్ద్రియో-

ఓం అతీన్ద్రియాయనమః.

భా. (3) ‘‘మధ్వ ఉత్సః’’ఇతి ॥పు సూ- ॥
(౪) ‘‘ప్రియోహిజ్ఞానినో౽త్యర్థమ్’’ ఇతిచ.* ... * ॥గీ-౭-౧౭॥
అథ,మధురమధూదధిస్వరూపే౽స్మిన్ †గుణినిఉక్తపరవ్యూహ విభవహృదయంషాడ్గుణ్యం వివక్షన్,స్వరూపంశోధయతి—
(అతీన్ద్రియః),- జ్ఞానోపకరణాన్యతిక్రాన్తః. * ... *

నిర్వ.(౨) ‘‘భృమృశీఙ్ త్యాచరి’’ఇత్యతఃఉరితి, ॥ఉణా ౧।౭౦-౨౪॥
(3) ‘‘ధాన్యేనిత్’’ఇత్యతఃనిదితిచవర్తమానే,॥ఉణా-౧।౭౦-3౦॥
(౪) ‘‘ఫలిపాటినమిమనిజనాంగుక్పటినాకిధతాశ్చ’’ ॥ఉణా-౧॥
ఇతిఉఃనిత్, ధకారో౽న్తాదేశశ్చ. * ... * [౭౧-౧౦॥
అథైవమ్, మధురమధూదధిస్వరూపే౽స్మిన్ పరవ్యూహవిభవహృదయషాడ్గుణ్యవివక్షయా స్వరూపం శోధ్యతే.
అతిక్రాన్తః, ఇన్ద్రియాణి-జ్ఞానోపకరణానితద్విషయతయేతి— [౧౫
(అతీన్ద్రియః).
(౧) ‘‘ఇది-పరమైశ్వర్యే.’’నుమిత్యాది. ॥ధా-భ్వా।౧౧౬౭॥
(౨) ‘‘ఋజ్రేన్ద్ర’’ఇత్యాదినారన్నన్తోనిపాతః.॥ఉణా-౨।౨౬౭-౯॥
ఇత్థంనిర్వ్యుత్పాదిన్ద్రశబ్దాత్,
(3) ‘‘ఇన్ద్రియమిన్ద్రలిఙ్గ మిన్ద్రదృష్ట మిన్ద్రసృష్టమిన్ద్ర జుష్టమిన్ద్ర దత్తమితివా’’ఇతి,ఘచ్ప్రత్యయాన్తోనిపాతః. ॥౫-౨౯3।౧3౪ ౧౭॥
(౪) ‘‘ఆయనేయీనీయియఃఫఢఖఛఘాంప్రత్యయాదీనామ్’’ ఇతి, ఘస్యఇయ్. [॥౭-౧-౨।౪3-3౦॥
(౫) ‘‘యస్య’’ ఇతి లోపః. తతః, ॥౬-౪-౧౪౭।౭౬-౧౨॥
అతిపూర్వస్సమాసః. సవర్ణదీర్ఘః. [౨౫

వ. ౧౭౧. జ్ఞానోపకరణవ్రాతమతిక్రాన్తో (హ్యతీన్ద్రియః)॥౧3౨॥

† గుణాన్వక్తుంపర-౧.

౧౭౨ మహామాయో-

ఓం మహామాయాయ నమః.

భా. కథమ్?——

(మహామాయః). మహతీ - అప్రపన్ననిఖిలజనమోహినీ, తిరస్కరిణీవత్ మాయా అస్యేతి. యథా,

(౧) „గుణమాయాసమావృతః" ఇతి. ॥జి ౩.॥

నేయంమృషామాయేతివక్ష్యతే. * ... *

నిర్వ.(౬) „పరవల్లిఙ్గంద్వన్ద్వతత్పురుషయోః" ఇతి, ॥౨-౪-౨౬।౭౧-౯॥

పరవల్లిఙ్గతాయాం ప్రాప్తాయామ్,

(౭) „ద్విగుప్రాప్తాపన్నాలం పూర్వగతిసమాసేషు ప్రతిషేధః" ఇతి, తత్ప్రతిషేధః. * ... * [॥౨ ౪-౨౬।౭౧ ౧౧॥

కథమిత్థమ్? యతః, మహతీ-అప్రపన్నజనమోహినీ- మాయా-గుణమాయా, అస్యేతి——

(మహామాయః).

(౧) „మాఙ్-మానే." ॥ధా-దివా।౧౨౫ ౩॥

(౨) „మాచ్ఛాససిభ్యోయః" ॥ఉణా-౪।౨౭౬-౨౯॥

ఇతి, యః. స్త్రియామతష్టాప్. దీర్ఘః.

(౩) „మహ-పూజాయామ్." ॥ధా భ్వా।౧౨౦-౩౧॥

(౪) „వర్తమానేపృషత్" ॥ఉణా-౨-౨౬౮-౨౧॥

ఇత్యాదినా అతిః, శతృవద్భావశ్చనిపాత్యతే. ఉగిత్త్వాన్ఙీప్.

(౫) „స్త్రియాఃపుంవద్భాషితపుంస్కాదనూఙ్ సమానాధికరణే స్త్రియామపూరణీప్రియాదిషు" ॥౬-౩-౩౪।౭౨-౩౫॥

ఇతి, పూర్వపదస్యపుంవద్భావః.మహతఆత్వమ్.దీర్ఘః.బహువ్రీహౌ,

(౬) „గోస్త్రియోః" ఇతి,ఉపసర్జనహ్రస్వః.**॥౧-౨-౪౮।౫౯-౧౯॥

నిరు. ౧౭౨, మాయాయస్యాప్రపన్నానాంసర్వేషామస్తిమోహినీ।
(మహామాయ) స్సవిజ్ఞేయః వస్వర్ణోమనురుజ్జ్వలః॥౧౩౩॥

౧౭౩ మహోత్సాహః-

ఓం మహోత్సాహాయనమః.

భా. జ్ఞానమయాదపి అకర్తుః అలసోదాసీనాత్ సాక్షేశ్వరాత్ వ్యావర్తకమైశ్వర్యంగుణ మాహ.— [౫
(మహోత్సాహః).
మహాన్,ఉత్సాహః ఉత్సహనం కర్తృత్వలక్షణ మైశ్వర్యమ్, అస్యేతి. అనేనఖల్వయమ్, అఖిలకార్యేష్వనన్యనియోజ్య నిరఙ్కుశస్వసఙ్కల్పకణికామాత్రేణ సర్వభోక్తౄణాంభుక్తాభుక్తవిచిత్రకర్మతారతమ్యానుగుణ భోగ తదుపకరణ ప్రకార పరిణామ భేదభిన్న జగదపరిమితాపూర్వరచనాచతుర సర్వశక్తిరపి స్వాతన్త్ర్యేణ యథాపురతః స్వభావనియమమనురున్ధానః సర్వమా విష్క రోతి. ఏతచ్చీకరపరమాణురణిమాదిః ద్రుహిణాదౌ విజృమ్భతే.**

నిర్వ. అథమాహాత్మ్యంవ్యాచిఖ్యాస్యతే· తత్రకర్తృత్వప్రాధాన్య వివక్షయా తల్లక్షణస్యైశ్వర్యస్యప్రాథమ్యమ్; అన్యచ్చ, వక్ష్యమాణసఙ్గతివిశేషేణ విశిష్టక్రమః. అనన్యనియోజ్యనిరఙ్కుశస్వసఙ్కల్ప కణికామాత్రేణ సర్వస్రష్ట్యాచ అకర్తృత్వవ్యావర్తకః, మహాన్- అభ్యధికః, ఉత్సాహః- ఉత్సహనమ్, కర్తృత్వలక్షణమైశ్వర్యమ్, అస్యేతి—
(మహోత్సాహః)· [౭౦
(౧) "షహ-మర్షణే;" ॥ధా-చు రా।౧౩౦-౩౦॥
ఉత్పూర్వః. షస్సః· భావేఘఙ్· వృద్ధిః. ప్రాగ్వత్ వ్యుత్పాదితస్యమహత ఆత్వమ్. దీర్ఘః. ఏవమ్, అన్యత్రాపి క్వచిత్ పుంవద్భావశ్చ; సత్కృతత్రోచ్యతే. *ఆద్గుణః. ఏతత్పరమాణురణిమాదిః ద్రుహిణాదౌ. * ... * [౭౫

నిరు· ౧౭౩.మహదుత్సహనంయస్యహ్యైశ్వర్యంకర్తృలక్షణమ్।
(మహోత్సాహ) స్వవిజ్ఞేయోమహనైశ్వర్యదాయకః ॥౧౩౮॥

౧౭౪ మహాబలః॥ శ్లో॥ ౧౯॥ ౧౭౫ మహాబుద్ధిర్-

ఓం మహాబలాయనమః ఓం మహాబుద్ధయేనమః.

భా. సహాయాపేక్షకర్త్రన్తరవ్యావర్తకం మహత్ బలమస్యేతి—
(మహాబలః). అనేనహ్యాయమ్, అపరిమితక్రియోపి అనాకలిత
శ్రమః, స్వేమహిమ్నితిష్ఠన్, అవధీరితాధారాన్తరః, దుర్వార
వ్యాపార సన్తతశక్తిసముల్లాసః, శరీరమివసకలంబిభర్తి.
(౧) "బహుళయన్ బహులమ్" ఇతిచమాలాః ॥మాల- ॥
పతల్లేశో జీవనసమీరణ గిరి ధరాదౌ. * ... *
అసర్వజ్ఞకారణ మతవ్యవచ్ఛేదమాహ. మహత్ జ్ఞానమస్యేతి—
(మహాబుద్ధిః).
ఇదఙ్హ్యస్యాశేషదేశకాలస్వభావవిప్రకృష్టావిప్రకృష్టవిషయమ్;
†సార్వజ్ఞ్యాత్ అవిశయవిపర్యాసతయాయథార్థమ్; క్లేశకర్మ

నిర్వ. సహాయాపేక్షకర్త్రన్తరవ్యావర్తకం మహత్ బలమ్-అపరి
మితక్రియత్వేపి, అనాకలితశ్రమత్వలక్షణోజ్వా, అస్యేతి-
(మహాబలః).
(౧) "బల-ప్రాణనే." పచాద్యచ్. అజ్విధౌ, ॥ధా-చురా।౧౨౯ ౧౦॥
(౨) " భయాదీనాముపసఙ్ఖ్యానం నపుంసకేక్తాది నివృత్త్యర్థమ్"
ఇతివా అచ్. శేషంప్రాగ్వత్. [॥౩ ౩-౫౬।౨౮౪-౧౬॥
పతల్లేశో జీవనసమీరణాదౌ. * ... *
అసర్వజ్ఞకారణవ్యావర్తికామహతీబుద్ధిః - అవిశయవిపర్యాస
సార్వజ్ఞ్యలక్షణంజ్ఞానమ్, అస్యేతి —
(మహాబుద్ధిః).
(౧) "బుధ - అవగమనే." భావే, ॥ధా. దివా।౧౨౫-౧౨॥

నిరు. ౧౭౪. కర్త్రన్తరానపేక్షోయస్య శక్తిస్సస్యాన్ (మహాబలః)।
౧౭౫. (మహాబుద్ధి)ర్మహద్ జ్ఞానం స్వరూపంయస్యసోచ్యతే॥౧౩౫॥

† సర్వజ్ఞాత్ - ౧-౨. సార్వజ్ఞ్యమితిఅపి-౧౦

భా. విపాకాశయాద్యపరామర్శాత్, స్వాభావికత్వాత్, నిత్యత్వాచ్చ; చక్షురాదికరణనిరపేక్షత్వాచ్చ; †తదపేక్షత్వస్వాతన్త్ర్యేణ, పుణ్డరీకాక్షత్వశుచిశ్రవస్త్వాదేః నచ రూపరసాదిగ్రహణేకరణనియమః, సర్వేణ సర్వకార్యశక్తేః; సర్వోఽపిహి తిర్యక్షుచక్షుషైవపశ్యతి శృణోతిచ?, కథమిదం సర్వశక్తేర్దుశ్శకమ్. యథోక్తం జయాయామ్,

(౧) "సర్వతశ్శ్రుతిమాంశ్చాసౌ యథాదృక్ఛ్రవకోరగః" ఇతి. [॥జయసం- ॥

కరతలామలకవిలోకనవదపరోక్షత్వాచ్చ, వైశద్యాత్; అమోఘత్వాచ్చ, సర్వనిర్వహణాత్. యథా,

(౨) "విశ్వతశ్చక్షురుతవిశ్వతోముఖః" ॥తై-నా-౬ ౧-౧౨॥

(౩) "పశ్యత్యచక్షుస్సశృణోత్యకర్ణః" ॥శ్వే-ఉ-౩-౧౯॥

(౪) "సర్వతోఽక్షిశిరోముఖమ్" ఇత్యాది. ॥తై ఉ- ॥

ఆహుశ్చ నాథమునిమిశ్రాః, [॥న్యాయతత్త్వే- ॥

(౫) "యో వేత్తియుగపత్సర్వం ప్రత్యక్షేణసదాస్వతః" ఇతి.

యత్' కేచిత్ సర్వజ్ఞమవజజ్ఞిరే,

(౬) "ఏకేనతుప్రమాణేన సర్వజ్ఞోయేనకల్ప్యతే । నూనంసచక్షుషా సర్వాన్ రసాదీన్ప్రతిపద్యతే" ఇతి. ॥ ॥

తత్, బౌద్ధాద్యనుమిత సర్వజ్ఞవిషయమ్, తత్ప్రకరణాత్; అన్యథా శాస్త్రవిరోధాచ్చ.

(౭) ‡"నిత్యశ్చేదర్థవాదత్వం తత్పరేస్యాదనిత్యతా" ఇతి, ॥ ॥

శాస్త్రీయసర్వజ్ఞ¶త్వవ్యుదాసనమ్; అతఏవఅన్యపరోక్తం మనూక్తంవా; చక్షుశ్శ్రవఃప్రభృతిషు కాకోలూకగృధ్రాదిషు మన్త్రసిద్ధౌషధతపఃప్రభావాదిసంస్కృతేషుచ, కరణానాంజ్ఞానకార్యవ్యతిహారతన్త్రితాప్రకర్షతారతమ్యదర్శనాత్, సార్వజ్ఞ్యశాస్త్రస్యామోఘార్థతాపి దుర్వాదా. గుణాన్తరవైచిత్ర్యేఽపి ఏషైవదిక్.

† తదపేక్షత్వే-౪-౧౦-న. ‡ నిత్యశ్చేత్ - ౪-౫. ¶ త్వ-౭-౭-న.

౧౭౬ మహావీర్యో-

ఓం మహావీర్యాయనమః.

భా· అస్యలవోబద్ధముక్తనిత్యేషు చైతన్యమ్. * ... *
దధిభావమాపద్యమానదుగ్ధాదికారణేభ్యో భేదకమ్, సత్యపి[౫
హేతావవికార లక్షణంమహత్ వీర్యమస్యేతి—
(మహావీర్యః). అగరు మృగమద కస్తూరికా కుసుమా మోద
వత్ సన్నిధిమాత్రేణ నిర్మర్యాదకార్యకారీహ్యయమ్!.యథా,
(౧) ‚‚తస్యసన్నిధిమాత్రేణ గన్ధగక్షోభాయజాయతే। మనసోనోప
కర్తృత్వాత్ తథా సౌపరమేశ్వరః” ఇతి. ॥ ॥
ఏతదణుఃయోగీశ్వరప్రభృతిషు అక్షోభ్యత్వమ్. * ... *

నిర్వ.(౨) “స్త్రియాం క్తిన్” ఇతి, క్తిన్. ॥౩ ౩ ౯౪।౨౮౬-౧౨॥
అగుణః. నిహతత్వాత్ నేట్.
(౩) ‚‚ఝషః” ఇతిధత్వమ్. ॥౮ ౨-౪౦।౧౫౮-౧౪॥
జశ్త్వమ్. అన్యత్ ప్రాగ్వత్. [౧౫
(౪) ‚‚స్త్రియాఃపుంవత్” ॥౬-౩-౩౪।౭౨-౩౫॥
ఇతి, పుంవద్భావోవిశేషః. ఏతల్లవోబద్ధముక్తాదౌ. * ... *
ఏకుర్వాణదుగ్ధాదికారణవ్యావర్తకంమహత్ వీర్యమ్-సత్యపి
వికారహేతౌ, అవికారలక్షణమక్షోభ్యత్వమస్యేతి—
(మహావీర్యః). [౨౦
(౧) ‚‚వీర-విక్రాన్తౌ.” ॥ధా-చు।కథా-౧౩౧-౨౭॥
చురాదౌకథాదిః. అదన్తః. ణిచ్.
(౨) ‚‚అతోలోపః” ఇతి, అల్లోపః. ॥౬-౪-౪౮।౧౬౩-౩౧॥
(౩) ‚‚అచోయత్” ॥౩-౧ ౯౭।౨౩౯-౧౩॥
ఇతి, యత్. ణేర్లోపః. ఏతదణు ర్యోగీశ్వరాదౌ. *...* [౨౫

నిరు. ౧౭౬. హేతౌసత్యవికారిత్వే హ్యవికారిత్వలక్షణమ్।
మహద్ధివీర్యంయస్యేతి (మహావీర్య) స్సచస్మృతః ॥౧౩౬॥
5 6 86.

౧౭౭ మహాశక్తిః - ౧౭౮ మహాద్యుతిః,।

ఓం మహాశక్తయేనమః. ఓం మహాద్యుతయేనమః.

భా. పశుపతిమతావగతో పాదానశక్తివికలనిమిత్తమాత్ర వ్యావర్తి కా మహతీశక్తిరస్యేతి—
(మహాశక్తిః). సాహి, సాధనగ్రామవినియోగలక్షణా, స్వశరీరైకదేశీకృతప్రకృతి¶ పరిణామయోగ్యతాలక్షణా, సత్త్వా ఽసత్త్వా వా, సామగ్ర్యసర్వదా సర్వసమ్పాదినీ. ఊర్ణనాభిప్రభృతేః కీటస్యాపి నిమిత్తస్యైవ ఉపాదానశక్తిరతరాఽఽస్య, కథమియం ‡ సర్వజ్ఞశక్తిస్తదాఽస్య?.
అస్యాపిప్రిట్ ప్రధానదధిమద్గాదౌ ప్రతిక్షణపరిణామిత్వమ్.** సహకార్యపేక్ష కారణవైలక్షణ్యకరం తదనపేక్షాలక్షణం తేజోమహదస్యేతి—
(మహాద్యుతిః). యత్, బాహ్యాన్తరతమోవిరోధిస్వపరవర్గయోః

నిర్వ. ఉపాదానశక్తివికలనిమిత్తమాత్రతా వ్యావర్తికా మహతీ శక్తిః - సాధనగ్రామవినియోగస్వశరీరైకదేశీకృత ప్రకృతి పరిణామయోగ్యతాలక్షణ సామర్థ్యమ్, అస్యేతి—
(మహాశక్తిః).
(౧) “శకౢ - శక్తౌ.” ॥ధా-స్వా।౧౬-౮॥
భావే* స్త్రియాం క్తిన్. అనిట్. ప్రాచీనేతుపదేప్రాగివ పుంవద్భావోవిశేషః. అస్యాపిప్రిట్ ప్రధానముద్గాదౌ. *...* సహకార్యపేక్షకారణవ్యావర్తికామహతీద్యుతిః- తదనపేక్షాలక్షణం తేజః అస్యేతి—
(మహాద్యుతిః).

నిరు. ౧౭౭. శక్తిశ్చమహతీయస్య (మహాశక్తి) స్సకీర్తితః।
౧౭౮. తేజోఽనపేక్షరూపంస్వంమహద్యస్య (మహాద్యుతిః ॥౧౩౭॥

¶ పరిణామతోపాహ్యతాలక్షణ-ఛ. ‡ సర్వశక్తేస్తదాఽస్య-ఛ.

{౧౭౯ / ౬౬౨} అనిర్దేశ్యవపుః -

ఓం అనిర్దేశ్యవపుషేనమః.

భా. క్రమేణరమణీయం భీషణఞ్చ భవతి. అస్య బిన్దుః, ద్యుమణిమాణిక్యాదౌ ప్రకాశః. షట్సుచామీషు[౧౭౩-౧౭౮]మహాత్మ్యవిశేషణేన ఏతేగుణాః, కలయైవ పరావరం కార్యకలాపం ప్రవర్త్య, అశేషేణా ¶లబ్ధామిషాఃమహోదధావివమహోర్మయః భగవత్యనన్తే మాన్తీతి నివేద్యతే. అతః ప్రథితేయం ప్రక్రియా, [॥శ్వే-౬-౬-౮॥

(౧) "పరాస్యశక్తిర్వివిధైవశ్రూయతేస్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియాచ"

[॥వి-పు-౬-౫-౮౫॥ [౧౦

(౨) "తేజోబలైశ్వర్యమహావబోధ సువీర్యశక్త్యాదిగుణైకరాశిః"

(౩) "జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్య వీర్యతేజాంస్యశేషతః। భగవచ్ఛబ్దవాచ్యాని వినాహేయైర్గుణాదిభిః"ఇత్యాదౌ. ॥వి-పు-౬-౫-౭౯॥

భగవచ్ఛాస్త్రేణి కాత్స్న్యేన్యైనేదముక్తాని.

ఏషు షట్స్వేవ సౌశీల్యవాత్సల్యాదయోఽగణితగుణాః, [౧౫ కేనాపి ‡ప్రయోజనేనాన్తర్భావ్యన్తే. * ... *

ఏతత్షాడ్గుణ్యవిగ్రహత్వాత్ —

(అనిర్దేశ్యవపుః). యథా,

నిర్వ. (౧) "ద్యుత దీప్తౌ" ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౩౪॥

(౨) "ఇన్ సర్వధాతుభ్యః" ఇతి, ఇన్. ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩॥ [౨౦

(౩) "ఇగుపధాత్ కిత్" ఇతి,కిత్. అగుణః. ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౮॥

అన్యత్ సర్వంప్రాగ్వత్. అస్య బిన్దుః ద్యుమణిమాణిక్యాదౌ.

ఇత్థమ్షడ్గుణావ్యాఖ్యాతాః.ఏష్వేవఇతరేషామన్తర్భావః.* ..*

ఏతత్షాడ్గుణ్యవిగ్రహత్వేనానుపమత్వాత్, అనిర్దేశ్యమ్ - ఇదమీదృశమితినిర్దేష్టుమశక్యమ్, వపుః శరీరమ్, అస్యేతి—[౨౫

(అనిర్దేశ్యవపుః).

నిరు. ౧౭౯. జ్ఞానాదిషాడ్గుణ్యమయమ్ ఉపమానవివర్జితమ్।
వపుర్యస్యాతితేజిష్ఠమ్ (అనిర్దేశ్యవపు) ర్హిసః॥౧౩౮॥

¶ లబ్ధాత్మధారాఃతతోఽస్మిన్ లబ్ధపర్యాప్తస్థానకా మహో-౧౦.

‡ ప్రయోజకేన-౭-౧౦.

భా.(౧)"షాడ్గుణ్యవిగ్రహం దేవం భాస్వజ్జ్వలన తేజసమ్" ఇతి.॥ ॥
మాలసంహితాయాఞ్చ తద్వ్యక్తీకృతమ్:-

(౨) "బుద్ధి మనోఽఙ్గ ప్రత్యఙ్గవత్తాం భగవతిలక్షయామహే, శాస్త్రశబ్దేభ్యః బుద్ధిమాన్మనోవానఙ్గప్రత్యఙ్గవాన్" ఇతి. [౫
నిరుక్తఞ్చతత్, [॥మాలసం- ॥

(౩) "యే, బుద్ధిమనోఽఙ్గ ప్రత్యఙ్గవన్తో భవన్తి, ‡ సాన్తమహాభౌతికాస్తే భవన్తి; కిమాత్మికానుఖల్వియం భగవతోవ్యక్తిః? ఇతి భౌతికత్వమాశఙ్క్య, ఉత్తరయతి, భగవదాత్మికైవైషా భగవతోవ్యక్తిః, యదాత్మకోహి భగవాన్, తదాత్మికైవైషా; కిమాత్మకశ్చ భగవాన్? జ్ఞానాత్మకః ఐశ్వర్యాత్మకః శక్త్యాత్మకః; యథా, అఙ్గారకఖాదిరశ్మాల్మలో వా సుప్రదీప్తస్సర్వతోగ్నిరేవస్స్యాత్; యథా వా మధుపాత్రం ప్రపీయమానం సర్వతో మధురమేవస్స్యాత్; యథా వా సువర్ణపిణ్డోనిఘృష్యమాణః సర్వతస్సువర్ణమేవస్స్యాత్; యథా వా ప్రాసాదఆలోక్యమానః సర్వతోదర్శనీయఏవస్స్యాత్; ఏవమ్, భగవాన్, సర్వతోజ్ఞానమేవ, సర్వత ఐశ్వర్యమేవ, సర్వతశ్శక్తిరేవ, యదిచ్ఛేత్తద్భవేత్" ఇత్యాదినా. [॥ ॥

ఏషఏవ వక్ష్యోపనిషద్విషయో వక్ష్యతే.

(౪) "శుద్ధసత్త్వమయేనహ్యనేనకనక † దళేనేవరత్నమున్మీల్యతేవద్గుణీ, నతుత్రిగుణమయేనేవనిమీల్యతే" ఇతితత్త్వమ్. వైష్ణవేచ,॥ ॥

(౫) "రూపవర్ణాదినిర్దేశవిశేషణవివర్జితః" ॥వి-పు- ॥
నిర్దేశవిశేషణమ్- ఉపమానవిశేషణమ్, తద్వర్జితః - అనుపమవపురిత్యర్థః. * * ... *

‡ సాత్త-౪-౫-౧౦. ప్రస్తు-పా. † లేపేనేవ-౭.

{ ౧౮౦ / ౨౨, ౨౨౨ } శ్రీమాన్-

ఓం శ్రీమతేనమః

భా. తదనురూపయా దివ్య భూషణసమ్పదా†నిత్యయుక్తః,—
(శ్రీమాన్) * * ... * [౫
ఇత్థంవివిధగుణరూపానురూపామ్భోధిగమ్భీరభావః,—

నిర్వ. (౧) "డువప్-బీజసన్తానే." ॥ధా-భ్వా|౧౨౩-౧౪॥
(౨) "జనేరుసిః" ఇతివర్తమానే, ॥ఉణా-౨|౨౬౯-౧౯॥
(౩) "అర్తిపృవపియజితనిధనితపిభ్యోనిత్"॥ఉణా-౨|౨౬౯-౧౯॥
ఇతి, ఉసిఃనిత్. [౧౦
(౪) "దిశ-అతిసర్జనే" నిర్ పూర్వః. ॥ధా తుదా|౧౨౬-౧౬॥
(౫) "ఋహలోర్ణ్యత్" ఇతి ॥౩ ౧-౧౨౪|౨౪౧ ౨౧॥
శక్యార్థేణ్యత్. గుణః. నఞ్ సమాసః. నలోపః. * ... *
తదనురూపా శ్రీః- దివ్యభూషణసంపత్, అస్యనిత్యమస్తీతి—
(శ్రీమాన్). [౧౫
(౧) "శ్రిఞ్-సేవాయామ్." ॥ధా-భ్వా|౧౨౨-౧౭॥
(౨) "క్విబ్వచి" ఇత్యాదినా, ॥ఉణా-౨|౨౬౭-౩౪॥
క్విపి దీర్ఘేచ నిష్పన్నాత్ శ్రీశబ్దాత్, నిత్యయోగే,
(౩) "తదస్య" ఇతిమతుప్. ॥౫-౨-౯౪|౧౩౪-౨౦॥
(౪) "అత్వసన్తస్య" ఇతి, ॥౬-౪-౧౪|౩౬-౧౩॥ [౨౦
అత్వన్తత్వాత్ దీర్ఘః. ఉగిత్త్వాన్నుమ్. *హల్ఙ్యాదిలోపః,
సంయోగాన్తస్యలోపః, తస్యాసిద్ధత్వాత్ నలోపోన. ..*
ఇత్థం వివిధగుణరూపానురూపామ్భోధిగామ్భీర్యాత్, అమే
యః - అపరిమేయః, ఆత్మా - స్వభావః, అస్యేతి—

సిధు. ౧౮౦. దివ్యభూషణసంపద్భిర్యుక్తశ్ (శ్రీమాన్) సదాస్మృతః॥

† షడ్గుణ-౭.

శ్లో.౧౯, అక్ష.౨౫-శ్లో.౧౯.అక్ష.౩౨(౨౮) నా. {౧౮౧.అమేయాత్మా
{౧౮౨. మహాద్రిధృత్

{౧౮౧ / ౧౦౩} అమేయాత్మా ౧౮౨ మహాద్రిధృత్,॥

ఓం అమేయాత్మనే నమః. ఓం మహాద్రిధృతే నమః

భా. (అమేయాత్మా) * * ... *
అథ తదనుగుణయథేష్టవిహారచేష్టితః,— [౫
(మహాద్రిధృత్);- మహాన్తం మన్దరం మథనే ధృతవాన్.*...*

నిర్వ. (అమేయాత్మా). వ్యుదపాదిహి అతతేరాత్మశబ్దః?.
(౧) "మాఙ్-మానే." * అచోయత్. ॥ధా దివా।౧౨౫ ౩॥
(౨) "ఈద్యతి" ఇతి, ఈత్త్వమ్. గుణః. నఞ్॥ ౨౩౯-౧౫॥
సమాసేన లోపః. దీర్ఘః. తతః, నాన్తలక్షణో౽డగ్ఘ ఇత్యాది....*
అథ, తదనుగుణయథేష్ట వ్యవహారచేష్టితం ప్రదర్శ్యతే. సచ
మథనసమయే మహాన్తమద్రిమ్-మన్దరమ్, ధృతవానితి—
(మహాద్రిధృత్).
(౧) "ధృఙ్-ధారణే." క్విప్. ॥ధా భ్వా।౧౨౨-౯౯॥
(౨) "హ్రస్వస్య" ఇతి, తుక్. ॥౬-౧ ౭౧।౨౮౦-౧౭॥ [౧౫
అగుణః. (అద్రిధృక్) ఇతి పాఠే,
(౩) "ఞిధృషా-ప్రాగల్భ్యే." ॥ధా-స్వా।౧౨౬-౧౧॥
స్వాదిః. ఇహ ధారణకర్మా చాయమ్. లక్షణయా వా తదర్థలాభః. క్విప్. షస్య జశ్త్వేన డః. తస్య,
(౪) "ఋత్విగ్దధృక్స్రగ్దిగుష్ణిగఞ్చుయుజిక్రుఞ్చాం చ" ॥౩-౨-౫౯-
ఇత్యత్ర తదధృగితి నిపాతనేన ధృషేః క్విన్నో విధానాత్, [౩౧-౨౪॥
(౫) "క్విన్ప్రత్యయస్య కుః" ఇత్యత్ర ॥౮-౨ ౬౨।౩౧-౨౯॥
బహువ్రీహ్యాశ్రయణాదన్యతో౽పీతి అత్ర క్విప్యపి కుత్వమ్ గః.

నిరు.౧౮౧. సిన్ధుగమ్భీరభావో యో(హ్యమేయాత్మా) సకీర్తితః॥౧౩౯॥
౧౮౨. మహాన్తం మన్దరం యో హి ధృతవాన్ స (మహాద్రిధృత్)।

శ్లో॥౨౦॥౧౮౩ మహేష్వాసో-

ఓం మహేష్వాసాయనమః.

భా. తథా, మహాన్-మనోహారీ, ఇషూణామాసః - క్షేపః - సిన్ధుబన్ధ దశకన్ధరవధాదౌ యస్య, సః,— (మహేష్వాసః) * * ... * లలితధరణీభరణశీలః—

నిర్వ. తతః, తస్యవా చర్త్వమ్ కః. ఏవమేవాన్యత్రాపీత్యేతాదృశే ప్రదేశేష్వవసేయమ్. శేషంప్రాగ్వత్.

(౬) "అద-భక్షణే." ॥ధా-అదా।౧౨౩-౨౦॥

(౭) "అదిశదిభూశుభిభ్యఃక్రిన్" ఇతి,క్రిన్. ॥ఉణా-౪।౨౭౫-౨౧॥

నిహతత్వాత్ నేట్.వ్యుదపాదిహిమహాశబ్దః?.దీర్ఘః. * ... * సిన్ధుబన్ధ దశకన్ధరవధాదౌ, మహాన్ మనోహారీ, ఇషూణామ్-శరాణామ్, ఆసః - ఆసనంక్షేపః, అస్యేతి—

(మహేష్వాసః).

(౧) "అసు-క్షేపణే." భావేఘఞ్.వృద్ధిః. ॥ధా దివా।౧౨౫-౨౪॥

(౨) "ఈష- గతిహింసాదానేషు." ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౫॥

(౩) "భృమృశీఙ్" ఇత్యత ఉః. ॥ఉణా-౧।౨౬౦ ౨౪॥

(౪) "ఉద్వేరిచ్చాదేః" ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౫॥

ఇత్యతఇచ్చాదేరితివర్తమానే,

(౫) "ఈషేఃకిచ్చ" ॥ఉణా-౧।౨౬౧ ౬॥

ఇతి, ఉః, కిత్, ఆదేరిదాదేశశ్చ. అగుణః. యణ్వః. మహాశబ్దఃప్రాగ్వత్. *ఆద్గుణః. * * ... *

తదానీమ్, మహీమ్ - లలితధరణీమ్, తచ్ఛీలోబిభర్తిభరతీతివా,—

నిరు. ౧౮౩.(మహేష్వాస)స్సువిజ్ఞేయశ్చణ్డకోదణ్డమణ్డితః॥౧౪౦॥

శ్లో.౨౦, అను.౫-శ్లో.౨౦౦అను.౧౨(౨౩౧) నా. {౧౮౪. మహీభర్తా
౧౮౫. శ్రీనివాసః

౧౮౪ మహీభర్తా, {౧౮౫ / ౬౧౪} శ్రీనివాసస్.

ఓం మహీభర్త్రేనమః. ఓం శ్రీనివాసాయనమః

భా. (మహీభర్తా). * * ... *
(శ్రీనివాసః) ఇతిచ, మథనసమానీత లక్ష్మీచాటుకారవక్షో[స
ఽధిరోపణాది దివ్యచేష్టాపరమ్. * ... *

నిర్వ. (మహీభర్తా).
(౧) ,,డుభృఞ్-ధారణపోషణయోః" ॥ధా జు।౧౨౪-౧౭॥
(౨) ,,భృఞ్-భరణే" వా. ॥ధా భ్వా।౧౨౨-౧౯॥
(౩) ,,తృన్" ఇతి, తాచ్ఛీల్యే తృన్. గుణః. అనిట్.॥౩-౨-౧౩౫।౨౫౭-౧౬॥
(౪) ,,మహ-పూజాయామ్." పచాద్యచ్. ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౩౧॥
(౫) ,,షిద్గౌరాదిభ్యశ్చ" ॥౪-౧-౪౧।౪౫-౨౯॥
ఇతి గౌరాదిత్వాత్ ఙీష్.
(౬) ,,యస్య" ఇతి లోపః. షష్ఠీసమాసః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
పాణిగ్రుక్తస్తువిగ్రహప్రదర్శనమాత్రమ్. తతోఽనజిత్యాది.*...*
తదామథనసమానీతాయాః శ్రియః - లక్ష్మ్యాః, నివాసః -
వక్షోఽధిరోపణాదినా స్థానమితి—
(శ్రీనివాసః).
(౧) ,,వస-నివాసే;" నిపూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౩-౧౫॥
(౨) ,,హలశ్చ" ఇతి, అధికరణేఘఞ్. వృద్ధిః. ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౪॥
(౩) ,,శ్రిఞ్ - సేవాయామ్." ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౧౮॥
(౪) ,,క్విబ్వచి" ఇతి, ॥ఉ ౨।౨౬౭-౩౪॥
క్విపి, దీర్ఘేచ, వ్యుత్పాదితశ్శ్రీశబ్దః. * ... *

నిరు. ౧౮౪. ధరణీధృతిలీలస్సః (మహీభర్తే) తిశబ్ద్యతే।
౧౮౫. మథనానీతలక్ష్మీవాన్ (శ్రీనివాస) స్సఈరితః॥౧౪౧॥

శ్లో.౨౦,అక్షు.౧౩-శ్లో.౨౦.అక్ష ౨౦.(౨౩౨)నా. { ౧౮౬.సతాంగతిః
౧౮౭, అనిరుద్ధః

{౧౮౬ / ౪౫౨} సతాంగతిః,। {౧౮౭ / ౬౪౪} అనిరుద్ధస్-

ఓం సతాంగతయేనమః. ఓం అనిరుద్ధాయనమః.

భా. (సతాంగతిః) - స్వచ్ఛన్దచేష్టితైరపి ప్రణతప్రియఙ్కరః.*...*
ఏవం నిర్ధూతనిరోధ నిరవధికజీవలోకజీవాతుదివ్యచేష్టితః,—
(అనిరుద్ధః). [॥

(౧) ‚‚అపరిమితచేష్టోభగవాననిరుద్ధః'' ఇతిహిమాలాం?**॥ మాలసం-
అస్యానిరుద్ధస్యావతారకన్దస్యహంసావతారః.

నిర్వ. స్వచ్ఛన్దచేష్టితైరపి, సతామ్-ప్రణతానామ్, గతిః ప్రియఙ్క-
రతయాప్రాప్యఇతి — [౧౦
(సతాంగతిః).
(౧) ‚‚గమ్ల్-గతౌ.'' ॥ధా భ్వా।౧౨౩-౮॥
కర్మణి * స్త్రియాం క్తిన్. అనిట్.
(౨) ‚‚అనుదాత్త'' ఇత్యాదినా, ॥౬-౪-౩౭।౧౮౧-౨౯॥
అనునాసికలోపః ఇత్యాది. [౧౫
(౩) ‚‚అస-భువి'' ॥ధా అదా।౧౨౪-౭॥
శతరిఙ్యత్వాదితస్సచ్ఛబ్దః. తతఆమ్. అనుస్వారాది.* ... *
ఏవమ్, నిరవధికజీవలోక జీవాతుదివ్యచేష్టితతయా, నిరుద్ధః-
ప్రతిరుద్ధః, నేతి —
(అనిరుద్ధః). [౨౦
(౧) ‚‚రుధిర్-ఆవరణే;'' ॥ధా-రుధా।౧౨౭-౨౬॥
నిపూర్వః కర్మణి క్తః. అగుణః. అనిట్.
(౨) ‚‚ఝషః'' ఇతి, తస్యధః. ॥౮-౨-౪౦।౧౫౮-౧౪॥

నిరు. ౧౮౬. ప్రణతానాంప్రియకర(స్సతాఙ్గతి)రితీహోచ్యతే।
౧౮౭. అనన్తచేష్టాయుక్తత్వా (దనిరుద్ధ) ఉదాహృతః॥౧౪౨॥
10-6-86.

శ్లో. ౨౦, అక్షు. ౨౧ శ్లో. ౨౦. అక్షు. ౨౭. (౨౩౩) నా· { ౧౭౭. సురానన్దః
౧౭౮. గోవిన్దః }

౧౭౭ సురానన్దో- { ౧౭౮ ౫౪౩ } గోవిన్దో-

ఓం సురానన్దాయ నమః. ఓం గోవిన్దాయ నమః

భా. ఆపత్సఖత్వేన సురా ఆనన్దన్తి అస్మాదితి—
(సురానన్దః)· * * ... * [౫
తద్గవామ్ - స్తుతిగిరామ్, విన్దః —
(గోవిన్దః).

(౧) ,,గవాదిషు విన్దేస్సంజ్ఞాయామ్'' ఇతి, శః.॥౩-౧-౧౩౭।౨౪౪-౧౬॥
తైస్సురైః స్తూయమానోపకారః. * ... *

నిర్వ. (౩) ''ఝలాంజశ్'' ॥౮-౪-౫౩।౪౩౦॥ [౧౦
ఇతి, జశ్త్వమ్. నపూర్వస్యధస్యదః. నఞ్ సమాసేన లోపః. ***
అథ, అవతారకన్దస్య అస్యానిరుద్ధస్యాంశావతార ఉచ్యతే.
ఆపత్సఖత్వేన సురా ఆనన్దన్తి అస్మాదితి—
(సురానన్దః)·
(౧) ''టునది-సమృద్ధౌ;'' ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౯॥ [౧౫
ఆజ్ పూర్వః. ఇదిత్త్వాత్ నుమిత్యాది.
(౨) ''అకర్తరిచ'' ఇతి, అపాదానేఘఞ్. ॥౩-౩-౧౯।౨౭౨-౧౬॥
(౩) ''షూ-ప్రసవైశ్వర్యయోః.'' షస్పః· ॥ధా అదా।౧౨౩-౩౨॥
(౪) ''సుసూధా'' ॥ఉణా- ౨।౬౭-౬॥
ఇత్యాదినా, క్రన్. అగుణః. అసిట్· దీర్ఘః షష్ఠీసమాసః. ***
తైః స్తూయమానోపకారతయా తేషాం గాః- స్తుతిగిరః, విన్దతి-
లభత ఇతి—
(గోవిన్దః)·

నిరు. ౧౭౭. (సురానన్ద) స్సురాన్ సర్వాన్ ఆనన్దయతీయస్సదా।
౧౭౮. గవాంస్తుతిగిరాంవిన్దో (గోవిన్ద)స్సఉదాహృతః॥౧౪౩॥ [౨౫

౧౯౦ గోవిదాంపతిః,॥

ఓం గోవిదాంపతయేనమః

గావః వేదగిరః, తద్విదాం జ్ఞాని నాం జ్ఞానయజ్ఞారాధ్యత్వేనపాతా—
(గోవిదాంపతిః). యథా, [॥ ॥ [౫
(౧) "హంసమూర్తిసుధాత్మానం జ్ఞానయజ్ఞభుజం స్మరేత్" ఇతి. ***

నిర్వ. (౧) "విద్ ల్ - లాభే." ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౨౩॥
(౨) "గవాదిషువిదేస్సంజ్ఞాయామ్" ॥౩-౧-౧౩౮।౨౪౪-౧౬॥
ఇతి, వ్యుత్పాదయిష్యమాణేచ గోశబ్దేఉపపదే, శః. అనుపదమే
వచవ్యుత్పాదయిష్యతే. ఏవమేవ సర్వత్రైత్రితాద్యృశే [౧౦
ప్రదేశే అవధాతవ్యమ్. శఇత్.
(౩) "శేముచాదీనామ్" ॥౭-౧-౫౯।౧౯౭-౩౦॥
ఇతి, నుమ్, అనుస్వారపరసవర్ణౌ.
(౪) "గమ్ల్-గతౌ." ॥ధా-భ్వా।౧౨౩౮॥
(౫) "గమేర్డోః" ఇతి, డోః. టిలోపః.*...*॥ఉణా-౨।౭౬౮-౮॥
తథా, గాః-వేదగిరః, విదన్తి-జానన్తి, తేషాంగోవిదాంజ్ఞాని
నామ్, పతిః - జ్ఞానయజ్ఞారాధ్యతయా పాతేతి—
(గోవిదాంపతిః).
(౧) "పా-రక్షణే." ॥ధా అదా।౧౨౪-౫॥
(౨) "పాతేర్డతిః" ఇతి, డతిః. టిలోపః. ॥ఉణా-౫।౨౭౯-౩౪॥ [౨౦
(౩) "విద-జ్ఞానే." ॥ధా-అదా।౧౨౪-౭॥
క్విప్. గుణః. వ్యుదపాదిహి గోశబ్దః?. తతః, సముదాయా
దామ్. అనుస్వారపాక్షికపరసవర్ణౌ. * ... *

నిరు. ౧౯౦. గావో వేదగిరః ప్రోక్తాః గోవిదస్తత్సుపాలనాత్।
(గోవిదాంపతి) రుద్దిష్టో వేదవిద్వత్ప్రదోమనుః ॥౧౪౪॥ [౨౫

శ్లో·౨౧,అ॥·౧ శ్లో.౨౧·అ॥.౬. (౨౩౫) నా· { ౧౯౧. మరీచిః / ౧౯౨. దమనః }

శ్లో॥౨౧॥ ౧౯౧ మరీచిర్- ౧౯౨ దమనో-

ఓం మరీచయేనమః. ఓం దమనాయనమః.

భా. ఏవమ్, జనుషాఽన్ధేభ్యోపిజన్తుభ్యః ప్రకాశితనిర్మలరూపః—
(మరీచిః). *మృకణిభ్యామీచిః.మృజ్ అత్రదీప్తికర్మా.యథా, [౫
(౧) "కున్దేన్దుస్నిగ్ధకాన్తిశ్చ" ఇతి తద్ధ్యానమ్.*...*॥ ॥
శాన్తిమన్దాకినీభిః భవతాపం ‡దామ్యతీతి—
(దమనః). * .. ... *

నిర్వ· ఏవమ్, జనుషా అన్ధేభ్యోపిజన్తుభ్యః ప్రకాశితనిజనిర్మలరూప
తయా, మరీచిః - కిరణః, తద్వద్దీప్తఇతి— [౧౦
(మరీచిః)· [౧౨౭-౧౮॥
(౧) "మృజ్-ప్రాణిత్యాగే." దీప్తికర్మేహాయమ్. ॥ధా-తుదా॥
(౨) "మృకణిభ్యామీచిః" ॥ఉణా-౪౹౨౭౫-౨౭॥
ఇతి, ఈచిః. గుణోరపరః. * ... *
దీప్తిమన్దాకినీభిః భవదాహందామ్యతి-ఉపశమయతీతి—[౧౫
(దమనః)·
(౧) "దము-ఉపశమే." ॥ధా· దివా౹౧౨౫-౨౨॥
దమిరత్ర అన్తర్భావితణ్యర్థః·
(౨) "కృత్యల్యుటః" ॥౩ ౩-౧౧౩౹౨౩౯-౧౨॥
ఇతి, బాహుళకాత్ కర్తరి ల్యుట్. [౨౦
(౩) "బహుళమన్యత్రాపి" ॥ఉణా-౨౹౨౬౮-౧౭॥
ఇతి· యుజ్వోరనాదీ. యోరనః· * ... *

నిరు. ౧౯౧. అన్ధేభ్యోపిచజన్తుభ్యోహంప్రగ్రీవావతారతః।
ప్రకాశితస్వరూపత్వాత్ (మరీచి) రితికథ్యతే॥౧౮౫॥
౧౯౨. భవతాపస్యదమనాత్ శాన్త్యా (దమన) ఈరితః। [౨౫

‡ దమయతీతి-౭.

౧౯౩ హంసః,　　{ ౧౯౪ / ౮౫౯ } సుపర్ణో-

ఓం హంసాయనమః　　ఓం సుపర్ణాయనమః

భా. కపవమ్;—
(హంసః)॰ [౫
(౧) ‟హన్తాసఙ్గానామ్” ఇతిమాలాః॰ ॥మాలసం॰ ॥
మనోహరంహన్తి - గచ్ఛతి, † స్మయతే ఇతివా, —
(హంసః). పృషోదరాదిత్వాత్సాధుః॰ యథా,
(౨) ‟సత్త్వశుభాశ్రయపరమహంసాయ” ఇతి॰*** ॥ధ్యానే ॥
‟శోభనపర్ణత్వాత్, సంసారపారనయనాద్వా,— [౧౦
(సుపర్ణః)” ఇతినైరుక్తాః. ॥ ॥

నిర్వ. పవమ్, హన్తి - హినస్తి, మనోహరంహన్తి-గచ్ఛతి, హసతి-
స్మయతఇతివా—
(హంసః). పూర్వతోఽభయత్ర,
(౧) ‟హన-హింసాగత్యోః.” ॥ధా అదా।౧౨౩-౨౦॥ [౧౫
(౨) ‟వృతృవదిహనికమికషిభ్యస్సః” ॥ఉణా-౩।౨౭౧-౧౯॥
ఇతి, సః॰ అనిట్.
(౩) ‟నశ్చ” ఇతి, నస్యానుస్వారః॰ అపరత్ర, ॥పా ౩-౨౪।౧౦-౨॥
(౪) ‟హసే- హసనే.” పచాద్యచ్. ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౨౯॥
పృషోదరాదిత్వేనవర్ణాగమాన్నుమిసాధుః.అనుస్వారః.*. . . *
సచ, శోభనే పర్ణే పక్షౌ అస్యేతివా:—
నిరుక్తానుసారాత్, సుష్ఠుపారం సంసారపారంయతీతివా;—
(సుపర్ణః)॰ పూర్వత్ర,

నిరు. ౧౯౩. హంసావేవంపిథోహన్తిగచ్ఛతీతిమనోహరమ్॥ (హంస)
౧౯౪. శోభనపర్ణత్వాత్ (సుపర్ణ) ఇతికథ్యతే । సంసార [౨౫
పారనయనాత్ (సుపర్ణ) ఇతివామతః ॥౧౮౭॥

† స్వేథతేషత-౬-౭.　　§ దిః. యథా-౬-౭-౧౦.

౧౯౫ భుజగోత్తమః,॥

ఓం భుజగోత్తమాయనమః.

భా. (పద్మనాభోఽమరప్రభుః) ఇత్యత్ర (శ్లో ౫౪, నా-౪౭,౪౯॥ వ్యూహాపశ్చిమోఽనిరుద్ధః పద్మనాభ ఉక్తః. ఇహప్రాదు [౫ ర్భావ ప్రథమః పద్మనాభో వివక్ష్యతే. * ... * (భుజగోత్తమః),- భుజగస్య- శేషస్య,ఉత్తమః శేషీ, అనన్తభోగపర్యఙ్క శయనః.

నిర్వ.(౧) "పౄ- పాలనపూరణయోః." ॥ధా-జు|౧౨౪-౧౭॥

(౨) "ధాపౄవస్యజ్యతిభ్యోనః" ఇతి, నః. ॥ఉణా-౩|౨౬౯-౩౪॥

(౩) "నేట్" ఇతి, నేట్. గుణఃరపరః, ॥౭-౨-౮|౨౪౯-౨౮॥

(౪) "రషాభ్యామ్" ॥౮-౪-౧|౧౮-౧౦॥
ఇతి, ణత్వమ్. స్వత్యవ్యయపూర్వో బహువ్రీహిః. అన్యత్ర,

(౫) "ణీఞ్ - ప్రాపణే." ణోనః. ॥ధా-భ్వా|౧-౨౨-౨౦॥

(౬) "అన్యేష్వపి" ॥౩-౨.౧౦౧|౨౫౧-౧౭॥ [౧౫
ఇతి, డః. టిలోపః. పృషోదరాదిత్వాత్, పారశబ్దేదీర్ఘస్య హ్రస్వః, హ్రస్వస్యలోపశ్చ. ణత్వమ్, పూర్వవత్.

(౭) "పార- తీర- కర్మసమాప్తౌ" ॥ధా-చు|౧౩౧-౨౯॥
ఇతి, పారయతేః చౌరాదికాత్ కథాదేః ణిచి, అతోలోపే, తతః, పరచి, ణిలోపేచ, సిద్ధే, సుపూర్వస్సమాసః* ... * వ్యూహపశ్చిమోఽనిరుద్ధః పద్మనాభః ప్రాగుక్తః. అథ,ప్రాదుర్భావ ప్రథమోఽపి పద్మనాభో వక్ష్యతే. తస్య త్రైలోక్య గ్రాసబృంహితస్య అనన్తభోగపర్యఙ్క శయత్వేన ధ్యేయతయా స్వ భుజగస్య - శేషస్య, ఉత్తమః- శేషీతి -
(భుజగోత్తమః). ఉచ్ఛబ్దాత్ అతిశాయనిక స్తమప్. చర్త్వమ్. [౨౫

నిరు. ౧౯౫. ప్రాదుర్భావేషు ప్రథమః పద్మనాభోఽథ ఉచ్యతే॥
భుజగస్యోత్తమ శ్శేషీ (భుజగోత్తమ) ఉచ్యతే ॥౧౪౮॥

౧౯౬ హిరణ్యనాభస్-

ఓం హిరణ్యనాభాయనమః

భా.(౧)"మానసేऽనన్తశయనే దివ్యబోధతనుర్విభుః" ॥ధ్యానే॥
ఇతితద్ధ్యానవిధౌ. ఆరణ్యపర్వణి, [౫
(౨) "సుష్వాపభగవాన్విష్ణురప్సుయ్యామేకఏవహి। నాగస్యభోగే
మహతిశేషస్యామితతేజసః;" వైష్ణవే, [॥భా-ఆ- ॥
(౩) "భోగిశయ్యాగతశ్శేతేత్రైలోక్యగ్రాసబృంహితః"ఇతి.* * *
సఏవ,— [॥వి-పు- ॥
(హిరణ్యనాభః); * ... ... * [౧౦

నిర్వ. (౧) "గమ్లృ - గతౌ" ॥ధా-భ్వా।౧౨౩-౫॥
(౨) "అన్యత్రాపి" ఇతి, డః. టిలోపః. ॥౩-౨-౪౮।౨౪౫-౨౬॥
(౩) "భుజ - పాలనాభ్యవహారయోః." ॥ధా-రుధా।౧౭-౩౨॥
(౪) "హలశ్చ" ఇతి, కరణే ఘఞ్. ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౫-౧౪॥
(౫) "భుజన్యుబ్జౌ పాణ్యుపతాపయోః" ॥౭-౩-౬౧।౨౪౧-౩౬॥
ఇతి, నిపాతనాదగుణత్వమకుత్వఞ్చ. అద్గుణః. * ... *
సఏవ, హిరణ్యమ్-స్వసఙ్కల్పజనితాష్టదళపద్మహిరణ్మయకర్ణి
కాత్వాపన్నమేరురూపంరుక్మమ్, నాభౌ అస్యేతి—
(హిరణ్యనాభః).
(౧) "ణహ- బన్ధనే." ణోనః. ॥ధా-దివా।౧౨౫-౧౧॥ [౨౦
(౨) "వసివపి" ఇత్యతః ఇఞితివర్తమానే, ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౧౩॥
(౩) "నహేర్భశ్చ" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౧౬॥
ఇతి, ఇఞ్, భశ్చాన్తాదేశః. వృద్ధిః.
(౪) "హర్య - గతికాన్త్యోః" ॥ధా-భ్వా।౧౧౯-౧౬॥

నిరు. ౧౯౬. (హిరణ్యనాభ) సౌన్దర్య నాభిర్యస్యేతిసమ్బోధనే।

శ్లో. ౨౧, అక్ష. ౨౨-శ్లో. ౨౧. అక్ష. ౨౮. (౨౩౯) నా. { ౧౯౭. సుతపాః
{ ౧౯౮. పద్మనాభః

౧౯౭ సుతపాః, { ౧౯౮ / ౪౮, ౩౪౮ } పద్మనాభః,

ఓం సుతపసేనమః. ఓం పద్మనాభాయనమః.

భా. (సుతపా) శ్చ. తపో - జ్ఞానమ్, సంహృతసాక్షీ; తద్ధ్యానే,
(౧) "దివ్యబోధతనుర్విభుః" ఇతి * ... * ॥ధ్యానే ॥ [౫
(పద్మనాభ) శ్చపూర్వవత్. హిరణ్యనాభత్వే పద్మనాభత్వే
బ్రాహ్మ్యోక్తేః- (౧౯౬, ౧౯౮)

నిర్వ. (౫) "హర్యతేఽకన్యన్ హిరచ" ఇతి, కన్యన్, ॥ఉణా-౫।౨౮౦-౨౬॥
ధాతోః హిరాదేశశ్చ. అగుణః. ణత్వమ్. బహుబ్రీహిః.
(౬) "అచ్ ప్రత్యన్వవ" ఇత్యత్ర, ॥౫-౪-౭౫।౮౩-౨॥ [౧౦
అజితియోగవిభాగా దచ్ సమాసాన్తః
(౭) "యస్య" ఇతి, లోపః. * ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
తథా, సంహృతసాక్షితయా శోభనం తపః జ్ఞానమ్, అస్యేతి—
(సుతపాః).
(౧) "తప-సన్తాపే," ఆలోచనకర్మేహాయమ్. ॥ధా భ్వా।౧౨౩-౯॥
(౨) "సర్వధాతుభ్యః" ఇతి, అసున్. స్వితి ॥ఉణా-౪।౨౭౮ ౩౩॥
అవ్యయపూర్వపదస్సమాసః అసన్తలక్షణోదీర్ఘ ఇత్యాది. **
సపవచ, పద్మంనాభౌ అస్యేతి—
(పద్మనాభః).
(౧) "ణహ-బన్ధనే." నః. తతః ॥ధా-దివా।౧౨౫-౧౧॥ [౨౦
(౨) "నహేః" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౧౬॥
ఇతి, ఇఞ్, భకారేచాన్తాదేశే, నాభిశబ్దోవ్యుత్పాదితః

నిరు. ౧౯౭. తపోబుద్ధిస్సైవతనుః (సుతపా) యస్యసస్మృతః॥౧౪౯॥
౧౯౮. పార్థివంభూరిపద్మన్తు నాభావష్టదళంమహాత్।
యస్యహేమమయీదివ్యాకర్ణికా మేరురుచ్యతే॥౧౫౦॥ యస్యనాభౌ
తదుత్పత్తిః (పద్మనాభ) స్సఉచ్యతే।

{౧౯౯ / ౭౦} ప్రజాపతిః,॥

ఓం ప్రజాపతయేనమః.

నిర్వ.(౧)"కదాచిత్తస్యసుప్తస్య నాభ్యాం కామాదజాయత। దివ్యమష్టద
ళంభూరిపజ౹-జం పార్థివమ్మహత్॥ యస్యహేమమయాది [౫
వ్యాకర్ణికా మేరురుచ్యతే" ఇతి. *...* ॥ ॥
తత్పద్మోద్భవప్రభృతీనాం -
(ప్రజా) నామ్, (పతిః) - నాయకః.
నైమిత్తికసృష్టిప్రళయవిషయత్వాచ్చతద్ద్రష్టవ్యమ్. * ... *
అథ నృసింహావతారః.— [౧౦

(౩) "పద-గతౌ" ॥ధా దివా।౧౨౫-౧౨॥
(౪) "అర్తిస్తుసు" ఇత్యాదినా మన్·అనిట్. ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౬॥
తతః, ప్రాగ్వ దజాది. * ... *
సపమః ప్రజానామ్-తత్పద్మోద్భవప్రముఖానామ్,పతిః-నాయక ఇతి—
(ప్రజాపతిః). [౧౫
(౧) "పా రక్షణే."*పాతేర్డతిః. టేర్లోపః. ॥ధా అదా।౧౨౪-౫॥
(౨) "జనీ - ప్రాదుర్భావే;" ప్రపూర్వః· ॥ధా దివా।౧౨౫-౫॥
(౩) "ఉపసర్గేచసంజ్ఞాయామ్" ॥౩-౨-౯౯।౨౫౧-౧౪॥
ఇతి, డః· టిలోపః· అతష్టాప్· దీర్ఘః. నైమిత్తికసృష్టిప్రళయ
విషయత్వాచ్చతత్. * * ... *[౨౦
అథ, నృసింహావతారః· మృత్యుమృత్యుతయామృత్యువిరోధీతి—

సిరు· ౧౯౯. నైమిత్తికేతుయేసృష్టాః ప్రజాబ్రహ్మముఖాస్తథా॥౧౫౧॥
తేషాంచైవపతిస్స్వామీ (ప్రజాపతి) రిహోచ్యతే।

12 6-86.

శ్లో॥౨౨॥ ౨౦౦ అమృత్యుస్-

ఓం అమృత్యవే నమః.

భా. (అమృత్యుః)· మృత్యువిరోధీ, మృత్యుమృత్యుత్వాత్ ·* ... *

ఇతి శ్రీహారితకులతిలక శ్రీవత్సాఙ్కాచార్యసూనోః, [౫
శ్రీ ర ఙ్గ రా జ శ్రీ ప రా శ ర భ ట్ట స్య కృ తౌ,
శ్రీ స హ స్ర నా మ వి వ ర ణే,
భగవద్గుణదర్పణే,
ద్వితీయం శతకం సమాప్తమ్.

నిర్వ. (అమృత్యుః). [౧౦
(౧) "మృజ్-ప్రాణిత్యాగే" ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౧౮॥
(౨) "భుజిమృజ్ భ్యాంయుక్ త్యుకౌ" ॥ఉణా-౩।౨౭౦-౧౮॥
ఇతి, త్యుక్. ప్రాగుక్తరీత్యా నమోరనః. అగుణః. అనిట్.
నఞ్ తత్పురుషః. నలోపః· * ... *

ఇతి కౌశికకులతిలక శ్రీవేఙ్కటేశ్వరమహాచార్యవర్యాత్మజ [౧౫
వరదదేశికతనయవరదగురువరసూను వరదార్యసూరి విరచితే,
శ్రీ ప రా శ ర భ ట్టా ర్య భా షి త
శ్రీమత్సహస్రనామభాష్యానుగే,
భ గ వ న్నా మ స హ స్ర ని ర్వ చ నే,
ద్వితీయంశతకం సంపూర్ణమ్. [౨౦

నిరు. ౨౦౦. నారసింహమథస్తౌతి సర్వమృత్యునివారణమ్॥౧౫౨॥
మృత్యోర్విరోధిరూపోయో మృత్యుమృత్యు స్వరూపతః। (అమృత్యు)
రితితంప్రాహుః సన్తార్ణోమృత్యునాశకః॥౧౫౩॥

{౨౦౧ / ౫౬౭} సర్వదృక్,

ఓం సర్వదృశే నమః.

భా. సఏవ, సర్వాన్ - అనుకూల ప్రతికూల తటస్థాన్, యథార్హం నియన్తుం పశ్యతీతి— [౫
(సర్వదృక్).
(౧) "దృశేశ్చేతివక్తవ్యమ్" ఇతి, †క్విన్. ॥ ॥
* క్విన్ప్రత్యయస్యకుః. సహిసర్వతోముఖః?. * ... *

నిర్వ. సఏవసర్వతోముఖః, సర్వాన్- అనుకూలప్రతికూలతటస్థాన్, యథార్హం నియన్తుం పశ్యతీతివా,— [౧౦
సర్వస్మిన్ దృగస్యేతివా,—
(సర్వదృక్).
(౧) "దృశిర్ - ప్రేక్షణే." పూర్వత్ర, ॥ధా-భ్వా।౧౨౩।౧౦॥
(౨) "దృశేశ్చేతివక్తవ్యమ్" ఇతి, క్విన్. ॥ ॥
యదితు, నాయంకర్మణివిధిః; తదా, ప్రకృతే అర్థప్రదర్శనార్థస్తథావిగ్రహః· షష్ఠీసమాసోఽయమ్. అతః, నకర్మణ్యణ్·
ఇదానీమయంయోజనాన్తరేపి ప్రత్యయః, తత్రచసమాసో వక్ష్యతే. అపరత్ర తథా యదిచేదన్నదృశ్యతే;తదా,పూర్వత్రాపివా,
(౩) "క్విప్చ" ఇతి, క్విప్· ॥౩-౨-౭౬।౨౪౯-౩౧॥
పూర్వయోజనాయాం క్విప్యపిప్రాగ్వదేవసమాసః· [౨౦
అన్యత్రబహువ్రీహిః. అస్తిహివ్యధికరణానామపిసః?,
(౪) "సప్తమీవిశేషణే బహువ్రీహౌ" ॥౨-౨-౩౫।౭౮-౨౪॥
ఇత్యత్ర,సప్తమ్యాః ప్రాక్ప్రయోగవిధానాదిత్యాది·తత్ర,

నిరు.౨౦౧. అనుకూలాన్ తటస్థాంశ్చప్రతికూలానపిస్వయమ్। నియన్తుఇచ్ఛయథాయోగ్యం యఃపశ్యతిస (సర్వదృక్) ॥౧౫౪॥[౨౫

† క్విన్-౪-౬-న.

{౨౦౨ / ౭౮౯} సింహః,

ఓం సింహాయనమః.

భా. కథంభూతమ్?—

(సింహః),- మహానృసింహసంహననః. [౫

(౧) ''సిచేస్సంజ్ఞాయామ్'' ఇతి, ॥ఉణా-౫।౧౮౧-౬॥

కః, నుమ్‌హౌచ. * ... *

సిద్ధ.(౫)''క్విన్ప్రత్యయస్య'' ॥౮-౨-౬౨।౩౧-౨౯॥

ఇతి, కుత్వస్యాసిద్ధత్వాత్,

(౬) ''వ్రశ్చభ్రస్జసృజమృజయజరాజభ్రాజఛశాంషః'' ఇతి, [౧౦

శస్య షః తస్య, [॥౮-౨-౩౬।౨౭-౯॥

(౭) ''ఝలాంజశోఽన్తే''ఇతి,జశ్త్వేనడః.తస్య,॥౮-౨-౩౯।౭-౧౮॥

(౮) ''క్విన్ప్రత్యయస్యకుః'' ఇతి, ॥౮-౨-౬౨।౩౧-౨౯॥

తత్రచబహువ్రీహ్యాశ్రయణాత్ క్విప్యపివాకుత్వేనగః తస్య,

(౯) ''వావసానే'' ఇతిచర్త్వేనకః. నచ, ॥౮-౪-౫౬।౧౫-౨౦॥

(౧౦) ''ఆసర్వనామ్నః'' ఇతి,దృక్దృశవతుషు॥౬-౩-౯౧।౩౬-౨౮॥

విధీయమానమాత్వమ్; యతస్సాహచర్యాత్ తత్ర,

(౧౧) ''త్యదాదిషుదృశోఽనాలోచనేకఞ్చ'' ॥౩-౨-౬౦।౩౬-౨౭॥

ఇతి, కఞనుశిష్టక్విన్నన్తదృక్ఛబ్దస్యైవ గ్రహణమ్; అతః,

నోభయత్రాపి తత్.* * ... *[౨౦

కథంభూతః, రిపుద్విపనిష్పేషభీషణ మహానృసింహ సంహనన

తయా సిఞ్చతి, హినస్తీతివా—

(సింహః). పూర్వవత్,

(౧) ''షిచ క్షరణే.'' షస్సః ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౨౩॥

(౨) ''సిచేస్సంజ్ఞాయాంహనుమాకశ్చ'' ॥ఉణా-౫।౨౮౧-౬॥[౨౫

నిరు. ౨౦౨. రిపుద్విపానాంనిష్పేషభీషణస్(సింహః)ఉచ్యతే.

౨౦౩ సన్ధాతా,   ౨౦౪ సన్ధిమాన్,

ఓం సన్ధాత్రేనమః   ఓం సన్ధిమతేనమః

భా. రిపుద్విషని ష్వపభీషణోపి—

(సన్ధాతా),-ప్రణేయానాం ప్రహ్లాదప్రభృతీనాం సంశ్లేషయితా.*** [౫

సచ, తైస్సన్ధిర్నిత్యోఽస్యేతి—

(సన్ధిమాన్). నిత్యయోగే మతుప్. * ... ... *

నిర్వ: ఇతి, కః, తత్సన్నియోగేన చస్యహః, నుమ్‌చ. అగుణః

నుమో నస్యానుస్వారః. అపరత్ర,

(౩) "హిసి-హింసాయామ్." పచాద్యచ్.॥ధా-రుధా।౧౨౭-౩౨॥

* పృషోదరాదిత్వాత్ వ్యత్యయే సిహిః. ఇదిత్త్వాత్ నుమ్.

నస్యానుస్వారః. * ... ... *

ఏవమ్, భీషణోఽపి ప్రణేయాన్ సన్దధాతి-సంశ్లేషయతీతి—

(సన్ధాతా). [౧౯॥

(౧) "డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః;"సంపూర్వః ॥ధా.జు।౧౨౪-

(౨) "ణ్వుల్ తృచౌ" ఇతి, తృచ్. అనిట్. ॥౩-౧-౧౩౩।౨౪౩-౯॥

అనజాది. సమో మోఽనుస్వారః పాక్షికపరసవర్ణః.***

సచ, తైః సన్ధిః నిత్యోఽస్యేతి—

(సన్ధిమాన్). పాఠ్యత్వాత్ ధాతుః; సంపూర్వః. పాఠ్యదేవా

నుస్వారపరసవర్ణౌ. [౨౦

(౧) "ఉపసర్గేఘోఃకిః" ఇతి, కిః. ॥౩-౩-౯౨।౨౮౬-౧౦॥

ఆతోలోపః. ఇత్థన్నిర్వ్యుత్పాత్ సన్ధిశబ్దాత్, నిత్యయోగే

మతుప్. ఉగిత్త్వాత్ నుమ్.

(౨) "అత్వసన్తస్య" ఇతి,దీర్ఘఇత్యాది.*** ॥౬-౪-౧౪।౩౬-౧౩॥

నిరు. ౨౦౩.ప్రహ్లాదాద్యైశ్చ(సన్ధాతా) సంశ్లేషకరణాచ్చసః॥౧౫౫॥

౨౦౪. ప్రహ్లాదాద్యైర్నిత్యసన్ధిర్యస్యస్యాత్ (సన్ధిమాన్)స్మృతః।

౨౦౫ స్థిరః,। { ౨౦౬ / ౯౬, ౫౨౪ } అజో-

ఓం స్థిరాయనమః. ఓం అజాయనమః

ఖా. తత్స్థానే తదపచారదుర్విచాల్యత్వాత్ —
(స్థిరః). [౫
(౧) "అజిరశిశిర" ఇత్యాదినా కిరచ్ప్రత్యయః, ఆకారలోపశ్చ నిపాత్యతే. [॥ఉణా-౧।౨౬౭-౨౭॥
"భద్రమ్" ఇతిహితన్మన్త్రవర్ణః?.* ... * ॥మన్త్రే- ॥
స్తమ్భసమ్భవత్వేన ఇతరవ న్నజాయతఇతి —
(అజః). [౧౦
(౧) "అన్యేష్వపిదృశ్యతే" ఇతి, డః. ॥3-౨.౧౦౧।౨౫౧-౧౭॥
(౨) "నజాయతేజనిత్రాణ్యంయదజస్తస్మా†దనేకజిత్"ఇతి. *॥ ॥

నిర్వ. తత్స్థానే తదపచారదుర్విచాల్యో భద్ర స్తిష్ఠతీతి —
(స్థిరః).
(౧) "ష్ఠా-గతినివృత్తౌ." సత్వమ్. అయమ్,॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౫॥
(౨) "అజిరశిశిరశిథిలస్థిర" ॥ఉణా-౧।౨౬౭-౨౭॥
ఇత్యాదినా కిరజన్తో నిపాత్యతే. ఆల్లోపః * ... *
స్తమ్భసమ్భవతయా ఇతరవత్ జనయితుః నజాయతేఇతి —
(అజః).
(౧) "జనీ- ప్రాదుర్భావే." ॥ధా-దివా।౧౨౫-౫॥ [౨౦
(౨) "అన్యేష్వపిదృశ్యతే" ॥3-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౭॥
ఇతి, డః. టిలోపః. నఞ్ తత్పురుషః నలోపః. * ... *

నిరు. ౨౦౫. అపచారేష్వచాల్యత్వాత్స్థానే (స్థిర) ఉచ్యతే॥౧౫౬॥
౨౦౬. స్తంభజత్వాదితరవ న్నజాతత్వా (దజ) స్మృతః।

---

† దనేకజిత్-౫-౭.

౨౦౭ దుర్మర్షణః - ౨౦౮ శాస్తా,

ఓం దుర్మర్షణాయ నమః. ఓం శాస్త్రే నమః.

భా. ప్రతీపైః దుష్కరం మర్షణమస్యేతి—
(దుర్మర్షణః).
(౧) "రథాఙ్గశఙ్ఖధాతారం బ్రహ్మమూర్తిం సుభీషణమ్" ॥ ధ్యానే. ॥
ఇతి తద్ధ్యానమ్. * ... ... *
ఏవమ్, సర్వకణ్టకం సాధు శాస్తీతి—
(శాస్తా). తత్సాధుకారిణి తృన్. [౨౬౮-౩౦॥
(౧) "తృన్తృచౌ శంసిక్షదాదిభ్యస్సంజ్ఞాయాఞ్చానిటౌ" ॥ఉణా-౨॥

నిర్వ. సుభీషణతయా ప్రతీపైః దుష్కరం మర్షణమ్-ధర్షణమ్, అస్యేతి—
తేషు వా తథా మర్షణమ్- సహనం వా—
(దుర్మర్షణః).
(౧) "మృష - తితిక్షాయామ్." ॥ధాదివా।౧౨౫-౧౦॥
ఆద్యే ధర్షణకర్మేహాయమ్. అన్యత్ర తు యథాశ్రుతః.
భావే ల్యుట్. యోరనః. గుణః రపరః. ణత్వమ్. దురిత్యవ్యయ పూర్వో బహువ్రీహిః.
(౨) "అచో రహాభ్యామ్" ఇతి వా, ॥౮-౪-౪౬।౫-౮॥
(౩) "యణో మయః" ఇతి వా, ॥౮-౪-౪౭।౪-౩౩॥
పాక్షికం మస్య ద్విత్వమ్.
(౪) "హలో యమాం యమి లోపః" ఇతి చ, ॥౮-౪-౬౪।౫-౧౦॥
పాక్షికః ప్రథమమలోపః. * ... ... *
ఏవమ్, సర్వకణ్టకం సాధు శాస్తీతి—
(శాస్తా).

నిరు. ౨౦౭. దుష్కరం మర్షణం యస్య వైరైర్ (దుర్మర్షణ) స్మృతః॥
౨౦౮. సమస్తాన్ కణ్టకాన్ శాస్తీత్యతశ్ (శాస్తే) తి కీర్త్యతే।

౨౦౯ విశ్రుతాత్మా

ఓం విశ్రుతాత్మనే నమః.

భా. ఇత్యనిట్. యథా,
(౨) "నినాదవిత్రాసితదానవః" ॥వి-పు- ॥[౫
(౩) "ద్రవన్తి దైత్యాః" ఇతి.*...*॥వి-పు- ॥
(విశ్రుతాత్మా), - స ఏవ సర్వదా సర్వత్ర సర్వైర్విస్మయేన విశ్రుతః సైంహోపదానస్వభావః. యథా,
(౧) "అశేషదేవేశనరేశ్వరేశ్వరైః" ఇత్యాది.** ॥ ॥
స ఏవ సురారిం హిరణ్యకశిపుమురో విదారం హతవానితి— [౧౦

---

(౧) "శాసు-అనుశిష్టౌ." తత్సాధుకారిణి తృన్.॥ధా-అదా।౧౨౭-౧౦॥
"సాగరం తర్తుకామస్య" ఇత్యాదివత్, ॥ ॥
(౨) "ఆనిలోట్" ఇత్యత్ర నిలోడిత్యేవసిద్ధే, ॥౮-౪-౧౬।౧౫౪-౬॥
ఆఙ్గ్రహణాత్ జ్ఞాపకాత్, ఆగమశాస్త్రమనిత్యతయా ఇటోఽభావాత్,
(౩) "తృన్ తృచౌ శంసిక్షదాదిభ్యస్సంజ్ఞాయాంచానిటౌ"॥ఉణా-౨।
ఇతి తృనోఽనువాదాద్వా నేట్. తత ఏవ వా [౨౬౮-౩౦॥
అర్థవిశేషానాదరేణ స్వతన్త్రమిత్యం తృచౌ అనిటౌ. అనజాది.**
స ఏవ, సర్వత్ర సర్వదా సర్వైరపి విశ్రుతః-విస్మయేనాకర్ణితః,
ఆత్మా - సైంహోపదానస్వభావః, అస్యేతి—
(విశ్రుతాత్మా). వ్యధపాదిహ్యాత్మశబ్దః?. [౨౦
(౧) "శ్రు - శ్రవణే;" విపూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౯౯॥
కర్మణి క్తః. అగుణః. అనిట్. దీర్ఘః. తతో నాన్తలక్షణో దీర్ఘ ఇత్యాది.**
స ఏవచ సురారిమ్-దేవశత్రుమ్ ఉరోవిదారమ్ హతవానితి—

నిరు-౨౦౯. విస్మయేన శ్రుతం దేవైః సైంహంయస్యాపదానకమ్॥౧౫౮॥
శీలం తైర్ (విశ్రుతాత్మా) సః మహాత్మ్యా త్రిప్రదో మనుః। [౨౫

౨౧౦ సురారిహా,॥ శ్లో॥౨౩॥ ౨౧౧ గురుర్ గురుతమో-

ఓం సురారిఘ్నే నమః. ఓం గురుతమాయ గురవే నమః.

భా. (సురారిహా). యథా,

(౧) "సన్నత్వకరజశ్రేణీదీప్తేనోభయపాణినా।సంయచ్ఛతే‡యథా సమ్యక్ఛ్రయాణాం సోఽభయం పరమ్" ॥ధ్యానే- ॥

ఇతి తద్ధ్యానే. * ... ... *

అథమత్స్యావతారః

అశేషవిద్యాపరమా †చార్యకః—

(గురుః). [౧౦

(౧) "సపూర్వేషామపి గురుః" ఇతి హైరణ్యగర్భ్యః. ॥హైర- ॥

నిర్వ. (సురారిహా).

(౧) "హన-హింసాయామ్." ॥ధా-అదా।౧౨౩-౨౦॥

ఉపపదనియమస్య ప్రాయికతయా,

(౨) "బ్రహ్మభ్రూణ"ఇత్యాదినాక్విప్.॥౩-౨-౮౭।౨౫౦-౩౦॥[౧౫

(౩) "క్విప్ చ" ఇతి, సార్వకాలికో వా. ॥౩-౨-౭౬।౨౪౯-౩౧॥

అథవా, విగ్రహభేదే అన్యథాచాపి ప్రాగుక్తః.

(౪) "ఋ-గతౌ." ॥ధా-జు।౧౨౪-౨౬॥

(౫) "అచఇః" ఇతి, ఇః. గుణఃరపరః. ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౨౭॥

సురశబ్దోప్యుత్పాదితః.దీర్ఘః. తతో నాన్తలక్షణో దీర్ఘఇత్యాది.**

అథ మత్స్యావతారః. సచాయమ్, గురుతమః - గరీయాన్, గురుః-అశేషవిద్యాపరమాచార్య ఇతి,—

(గురుర్గురుతమః). ఏకం నామ.

నిరు. ౨౧౦. హిరణ్యకశిపోర్హన్తాకీర్త్యతేస (సురారిహా) ॥౧౫౯॥

౨౧౧. అథమత్స్యావతారస్య ప్రస్తావస్తుప్రతన్యతే । [౨౫

అశేషవిద్యాచార్యత్వాత్ స్మృతో (గురుతమోగురుః) ॥౧౬౦॥

‡ ధియాసమ్యగ్భవినాం-౧౦. † -చార్యకేణగురుః-౪-౬-౭.

21-6-86.

{ ౨౧౨ / ౬-౨-౨, } ధామ,

ఓం ధామ్నే నమః.

భా.(౨) "కృగ్రోరుచ్చ" ఇతి, ఉప్రత్యయః, ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౧౮॥
ఉకారశ్చాన్తాదేశః. తస్యైవ విశేషణమ్,
(గురుతమః), నస్వత స్త్రినామత్వమస్య.
(౩) "పూజ్యశ్చగురుర్గరీయాన్" ఇతి. * ... * ॥గీ-౧౧ ౪౩॥
సంహార నశ్వరచరాచరబీజాధారనాకర్ణధారత్వేన తదాశ్రయత్వాత్,—
(ధామ). ధాఞః,
(౧) "మనిన్" ఇతి, మనిన్ప్రత్యయః.*...* ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩౧॥

నిర్వ.(౧) "గౄ-నిగరణే." ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౧౬॥
(౨) "మర్ఛశ్చ" ఇతి, ప్రకరణే, ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౧౪॥
(౩) "కృగ్రోరుచ్చ" ఇతి, కుః, ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౧౮॥
ఉకారశ్చాన్తాదేశః. రపరత్వమ్. కిత్త్వాన్నగుణః· విశేషణేతు ఆతిశాయనికస్తమప్ విశేషః. * ... *
సంహారనశ్వర చరాచరబీజాధారనా కర్ణధారతయా తస్య ధామ - స్థానమితి—
(ధామ).
(౧) "డుధాఞ్ - ధారణపోషణయోః." ॥ధా జు।౧౨౪-౧౯॥
(౨) "సర్వధాతుభ్యోమనిన్" ఇతి,మనిన్. ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩౧॥
నిహతత్వాన్నేట్.
(౩) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది. * ... * ॥మహాభాష్యే॥

నిరు. ౨౧౨. చరాచరాధారతయా (ధామే) తిపరిచక్షతే।

{ ౨౧౩ / ౧౦౭, ౮౭౩ } సత్యస్- ౨౧౪సత్యపరాక్రమః,। ౨౧౫నిమిషో-

ఓం సత్యాయనమః. ఓం సత్యపరాక్రమాయనమః. ఓం నిమిషాయనమః.

భా. మన్వాదిషుతకాలసమాశ్రితేషుసత్సు సాధురితి—

(సత్యః) * * ... * [౫

తేషు సత్యః- అకైతవః, పరాక్రమః వృత్తిః అస్యేతి—

(సత్యపరాక్రమః) * ... *

తద్విరోధిషు నిమిషతి నకటాక్షయతీతి—

(నిమిషః). * ... * *

నిర్వ. సత్సుతతాలసమాశ్రితేషుమన్వాదిషు సాధురితి— [౧౦

(సత్యః). అస్త్రీశ్మతరి సచ్ఛబ్దో వ్యుత్పాదితః. తతః

(౧) "తత్రసాధుః" ఇతి యత్. ॥౪-౪-౯౮।౧౨౧-౧౪॥

భత్వా జత్వాభావః. * ... ... *

తేషుసత్యః-అకైతవః, పరాక్రమః- వృత్తిః, అస్యేతి—

(సత్యపరాక్రమః). [౧౧౯-౪॥

(౧) "క్రము- పాదవిక్షేపే;"పరాపూర్వః.భావేఘఙ్. ॥ధా-భ్వా।

(౨) "నోదాత్తోపదేశస్య" ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౮॥

ఇత్యాదినా నవృద్ధిః. ప్రాగివవ్యుత్పాదితాత్ సత్యశబ్దాత్,

(౩) "దిగాదిభ్యోయత్" ఇతి ॥౪-౩-౫౪।౧౧౨౯॥

భవార్థే యత్. అన్యత్ ప్రాగ్వత్. * ... * [౨౦

తద్విరోధిషు, నిమిషతి- నిమీలితాక్షో భవతి తాన్నకటాక్షయతీతి—

(నిమిషః).

నిరు. ౨౧౩. మన్వాదిష్వపిసాధుత్వాత్ (సత్య)ఇత్యభిధీయతే॥౧౬౧॥

౨౧౪. వృత్తిర్హ్యకైతవాయస్యసస్స్యాత్ (సత్యపరాక్రమః)।

౨౧౫. మోఽసౌసతాం నేతుతేషాం(నిమిష)స్సవిరోధినః॥౧౬౨॥

శ్లో. ౨౩, అక్ష. ౨౦-శ్లో. ౨౩. అక్ష ౨౪. (౨౫౧) నా. { ౨౧౬. అనిమిషః
౨౧౭. స్రగ్వీ

౨౧౬ ఽనిమిషస్- ౨౧౭ స్రగ్వీ.

ఓం అనిమిషాయనమః ఓం స్రగ్విణేనమః

భా. కథమ్?—

(అనిమిషః). సత్సు ననిమిషతి-జాగర్తీతి— [౫

(అనిమిషః). దివ్యమీనతనుః. * ... *

తిర్యక్త్వేపి పరత్వసూచనీ వైజయన్తీస్రగస్యనిత్యయోగినీతి—

(స్రగ్వీ). [౧౩౬-౨౧॥

(౧) "అస్మాయా మేధాస్రజో విని:" ఇతి, విని:* ... * ॥౫-౨-౧౨౧।

నిర్వ.(౧) "మిష-స్పర్ధాయామ్;" నిపూర్వః. ॥ధా-తుదా।౧౨౬-౩౪॥

(౨) "నుదాదిభ్యోణలౌ" ఇతి, కః. ॥ ॥

ఇగుపధలక్షణో వా. కిత్త్వాన్నగుణః. * ... *

కథమ్; దివ్యమీనతనుః. సత్సుసతతజాగరూకతయా నిమిషో నేతి—

(అనిమిషః). పూర్వవత్ ధాతురుపసృష్టః. నఞ్ సమాసః,

నఞో నలోపశ్చ విశేషః * ... ... * [౧౫

తిర్యక్త్వేపి పరత్వసూచనీస్రక్ - వైజయన్తీమాలా అస్యా

స్తి నిత్యమితి—

(స్రగ్వీ).

(౧) "సృజ-విసర్గే." ॥ధా-దివా।౧౨౫-౧౪॥

(౨) "ఋత్విగ్దధృక్స్రగ్దిగుష్ణిగఞ్చుయుజిక్రుఞ్చాఞ్చ" ॥౩ ౨-౫౯।

ఇతి, క్విన్, అమాగమశ్చనిపాత్యతే. [౩౧-౨౪॥

(౩) "మిదచోఽన్త్యాత్పరః" ఇతి, మిత్త్వా దన్త్యా ॥౧ ౧-౪౭।౪౫॥

దచగపరః యణ్, ఋతోరః. ఏవంసిద్ధాత్ స్రక్ ఛబ్దాత్,

నిఘ. ౨౧౬. సదజక్షణేజాగరూకస్స్మృతో (హ్యనిమిష) శ్చసః।

౨౧౭. పరత్వసూచనీయాచ వైజయన్తీతికీర్తితా॥ ౧౬౩॥

తయాస్రజానిత్యయోగాత్ (స్రగ్వీ) తిపరికీర్త్యతే।

{౭౧౮ / ౫౭౯} వాచస్పతిర్ -

ఓం వాచస్పతయే నమః.

భా. సఏవ§ శ్రీమన్మాత్స్యపురాణేన వేదోపబృంహణాత్ —
(వాచస్పతిః) షష్ఠ్యా అలుక్· [౫
(౧) "షష్ఠ్యాఃపతిపుత్ర" ఇత్యాదినా సత్వమ్ *॥౮-౩-౫౩।౩౧౦-౨౦॥

నిర్వ·(౪) "అస్మాయామేధాస్రజో వినిః" ఇతి,॥౫-౨ ౧౨౧।౧౩౬-౨౧॥
మత్వర్థే నిత్యయోగే వినిః· [౩౧ ౨౯॥
(౫) "క్విప్ప్రత్యయస్యకుః" ఇతి, కుత్వేన జస్య గః. ॥౮-౨ ౬౨।
(౬) "సౌచ" ఇతి, ఇన్నన్తలక్షణో దీర్ఘ ఇత్యాది.*॥౬-౪-౧౩।౨౯-౩౬॥
సఏవ, వాచః-వేదవాచః, మాత్స్యపురాణేనోపబృంహణాత్;
పతిః - స్వామీ, ఇతి —
(వాచస్పతిః).
(౧) "పా-రక్షణే." ॥ధా-అదా।౧౨౪ ౫॥
(౨) "పాతేర్డతిః" ఇతి, డతిః· టిలోపః· ॥ఉణా ౫।౨౭౯-౩౪॥ [౧౫
(౩) "వచ-పరిభాషణే" ॥ధా-అదా।౧౨౪-౫॥
(౪) "క్విబ్వచిప్రచ్ఛ్యాయతస్తుకటప్రుజుశ్రీణాం దీర్ఘో౽సంప్రసారణఞ్చ"
ఇతి, క్విప్, దీర్ఘః, అసంప్రసారణఞ్చ· అతః, [॥౩-౨ ౧౭౮।౨౫౯-౨౩॥
(౫) "వచిస్వపియజాదీనాంకితి" ఇతి, ॥౬-౧ ౧౫।౧౮౦ ౧౭॥
నసంప్రసారణమ్. తతః, జస్ భిన్నం పదమ్ సమస్తం వా. లుకి
ప్రాప్తే వాక్ఛబ్దాదనాకోశేపి షష్ఠ్యా అలుక్ఛాన్దసః· పఞ్చ
మో౽హ్యాయం వేదః?. ఉభయత్రాపి,
(౬) "షష్ఠ్యాఃపతిపుత్రపృష్ఠపారపదపయస్పోషేషుచ" ॥౮ ౩-౫౩।
ఇతి, షష్ఠీవిసర్గస్యాపి ఛాన్దసస్సకారః. ఆద్యే, ·[౩౧౦-౨౦॥
(౭) "షష్ఠీయుక్తశ్ఛన్దసివా" ॥౧-౪-౯।౯౪ ౨౨॥ [౨౫
ఇతి, ఘ్యన్తత్వాత్ పత్యేతత్కార్యమ్.* ... *

నిరు· ౭౧౮. వేదోపబృంహణత్వాద్ధి (వాచస్పతి) రితిశ్రుతః॥౧౬౪॥

§ శ్రీమన్మాత్స్య-౪-౭.

౨౧౯ ఉదారధీః ॥

ఓం ఉదారధియేనమః.

ఏవమ్ సర్వోపజీవ్య సార్వజ్ఞ్యాత్ —
(ఉదారధీః). * * ... * [౫

నిర్వ. ఏవమ్, సర్వోపజీవ్యత్వాత్ ఉదారా, ధీః-సార్వజ్ఞ్యలక్షణా బుద్ధిః, అస్యేతి—
(ఉదారధీః).

(౧) "ధ్యై- చిన్తాయామ్." ॥ధా భ్వా।౧౭౭-౭౭॥
(౨) "ఆదేచః" ఇతి, ఆత్త్వమ్. ॥౬-౧-౪౫।౧౭౬-౧౨॥ [౧౦
(౩) "ఇగ్యణస్సంప్రసారణమ్" ఇతి, ॥౧-౧ ౪౫।౨౮-౬॥
సంప్రసారణసంజ్ఞాయామ్, [౧౭౮।౨౫౯-౭౯॥
(౪) "ధ్యాయతేస్సంప్రసారణఞ్చ"ఇతి యకారస్యేకారః. ॥౩-౨-
(౫) "క్విప్ చ" ॥౩-౨-౭౬।౭౪౯-౩౧॥
(౬) "సంప్రసారణాచ్చ" ఇతి, ॥౬-౧-౧౦౮।౭౮౯॥ [౧౫
పూర్వరూపమేకాదేశః.
(౭) "అన్యేభ్యోపిదృశ్యతే" ॥౩-౨ ౧౭౮।౨౫౯-౭౧॥
ఇత్యత్రదృశిగ్రహణాత్ విధ్యన్తరోపసఙ్గ్రహార్థాత్ దీర్ఘః.
(౮) "ఉన్దీ-క్లేదనే." ॥ధా-రుధా।౧౭౭-౩౩॥
(౯) "తుమారాదయశ్చ"ఇతి, ఆగన్. ఇహ ॥ఉణా ౩।౭౭౩-౭౦॥
నలోపః, అగుణత్వఞ్చ నిపాత్యతే.పుంవద్భావః. స్యాదేతత్,
(౧౦) "యూస్త్ర్యాఖ్యౌనదీ" ఇత్యత్ర, ॥౧-౪-౩।౭౦-౭౭॥
(౧౧) "ప్రథమలిఙ్గగ్రహణఞ్చకర్తవ్యమ్" ॥సి-౨౦-౭౮॥
ఇతి, ఉపసఙ్ఖ్యానాత్,
(౧౨) "నద్యృతశ్చ"ఇతి,నదీలక్షణఃకప్.॥౫-౪-౧౫౩।౭౩-౭౭॥ [౨౫

శ్లో॥ ౨౪॥ ౨౨౦ అగ్రణీర్-

ఓం అగ్రణ్యేనమః.

భా. తేనప్రకారేణ, అగ్రిమం పశ్చిమంపదంనయతీతి—
(అగ్రణీః). * ... * *[౫
తత్రచ, నిత్యసిద్ధానాంగ్రామం సమాజంనయతీతి—

నిర్వ. ప్రాప్నోతి. నైతదస్తి, యతః, సమాసాన్తోవిధి రనిత్యః.
తదనిత్యత్వఞ్చ స్ఫుటతర ముపపాదయిష్యతే.* ... *
తేనప్రకారేణ అగ్రమ్ - అగ్రిమంపశ్చిమంపదమ్, నయతీతి—
(అగ్రణీః). [౧౦
(౧) "ణీఞ్-ప్రాపణే." ణోనః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౨ ౨౦॥
(౨) "సత్సూద్విషద్రుహదుహయుజ విదభిదఛిదజినీరాజాముపసర్గే
పిక్విప్" ఇత్యనేనయోగేన, ॥౩-౨-౬౧।౨౪౯-౧౮॥
(౩) "క్విప్చ" ॥౩-౨-౭౬।౨౪౯-౩౧॥
ఇత్యస్యప్రపఞ్చార్థేన అనుపసర్గేపి సుప్యుపపదే క్విప్. [౧౫
(౪)"అక అగ-కుటిలాయాంగతౌ."ద్వితీయోత్ర,॥ధా-భ్వా।౧౨౧-౧౬॥
(౫) "ఋజ్రేన్ద్రాగ్ర" ఇత్యాదినారన్నన్తో ॥ఉణా-౨।౨౬౭-౯॥
నిపాత్యతే. యదితు అగేః కేవలగతికర్మణః ఇదితోపి అత్రగ్ర
హణమ్; తదా, ఇదిత్త్వాత్ నుమో నలోపోపి నిపాత్యః.
(౬) "నేట్" ఇతి,నేట్.ఏవముగ్రేపి.తతః, ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౮॥
(౭) "అగ్రగ్రామాభ్యాన్నయతేర్ణోవక్తవ్యః" ॥౮-౪ ౩౯। ॥
ఇతి ణత్వమ్. * * ... *
తత్రచ నిత్యసిద్ధానాంగ్రామం సమాజన్నయతీతి—

నిరు.౨౨౦.మహోదారతయాభక్తా నగ్రిమంపశ్చిమంపదమ్॥౧౬౫॥
నయతీ (త్యగ్రణీస) ప్రోక్తో భక్తమోక్షప్రదోమనుః। [౨౫

శ్లో ౨౮, అ. ౮-శ్లో. ౨౮ అ. ౧౦. (౨౫౫) నా. { ౨౨౧. గ్రామణీః, ౨౨౨ శ్రీమా. ౨౨౩. న్యా

౨౨౧ గ్రామణీశ్- { ౨౨౨ / ౨౨, ౧౮౦ } శ్రీమాన్, ౨౨౩ న్యాయో-

ఓం గ్రామణ్యే నమః ఓం శ్రీమతే నమః. ఓం న్యాయాయ నమః.

భా. (గ్రామణీః).

(౧) "సత్సూద్విష" ఇత్యాదినా క్విప్. ॥౩-౨-౬౧। ౭౮౯-౧౮॥

(౨) "అగ్రగ్రామాభ్యాం నయతేరితి వక్తవ్యమ్" ॥౮-౪-౩౯। ॥

ఇతి, ణత్వమ్. * * ... *

(౧) "మత్స్యగకమలలోచనః" ఇతి, స్పష్టపరవిభూతిః—॥ ॥

(శ్రీమాన్). * * ... *

ఏవమ్, అభీష్టహేతుః యుక్తకారీతి—

(న్యాయః)-

నిర్వ. (గ్రామణీః). పూర్వవదేవ ధాతుః, ప్రత్యయశ్చ.

(౧) "గ్రామ-ఆమన్త్రణే" ॥ధా-చు। కథా-౧౩౧ ౨౪॥

చురాదౌ కథాదిః, ణిచ్. అతోలోపః. ఏరచ్. ణిలోపః. ణత్వ మ్పాగ్వత్. * * ... *

ఏవమ్, శ్రీః-కమలలోచనతయా స్పష్టపరవిభూతిః, అస్యాస్తీతి—

(శ్రీమాన్).

(౧) "శ్రిఞ్-సేవాయామ్." ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౧౮॥

(౨) "క్విబ్వచి" ॥౩-౨ ౧౭౮।౨౫౯-౨౩॥

ఇత్యాదినా క్విపిదీర్ఘేచ నిష్పన్నాత్ శ్రీశబ్దాత్ మతుప్. అత్వన్తత్వాద్దీర్ఘః. నుమిత్యాది. * ... *

ఏవమ్, న్యాయః- అభీష్టహేతుర్యుక్తకారీతి—

(న్యాయః).

నిరు. ౨౨౧. గ్రామం సమాజం సూరీణాం నయతి (గ్రామణీ)శ్చ యః॥

౨౨౨. మత్స్యరూపావతారేఽపి (శ్రీమాన్) కమలనేత్రతః॥

౨౨౩. (న్యాయో)హియుక్తకారిత్వాత్ భక్తేష్వవిశేషతః॥౧౬౭॥

శ్లో.౨౪,అక్ష.౧౧-శ్లో.౨౪.అక్ష.౧౬.(౨౫౬) నా. { ౨౨౪. నేతా
౨౨౫. సమీరణః

౨౨౪ నేతా, ౨౨౫ సమీరణః,।

ఓం నేత్రేనమః. ఓం సమీరణాయనమః.

భా.(౧)"పరిన్యోర్నీణోః" ఇత్యాదినా ఘఞ్.* ॥3-3-3౭।౨౮3-౧౬॥
నియుక్తం కరోతీతి— [౫
(నేతా),-నిర్వాహశీలః; న్యాయ్యంహినిఙజ్యనిస్తారణంమహాత్మనామ్।*
ఏవ మిష్టచేష్టః—
(సమీరణః).
(౧) "ఈర-గతౌకమ్పనేచ."*చలనశబ్దార్థా॥ధా అదా।౧౨3-౨3॥
[౨౯౨] [20]
దకర్మకాద్యుచ్. ఏవమ్, పవనాదయోపి. ఉక్తార్థేషు, [౧౦

నిర్వ.(౧) "ఇణ్-గతౌ;" నిపూర్వః. ॥ధా-అదా।౧౨౪-౨॥
(౨) "పరిన్యోర్నీణోర్ద్యూతాభ్రేషయోః" ॥3 3 3౭।౨౮3-౧౬॥
ఇతి,అభ్రేషేఘఞ్.వృద్ధిః. ఆయ్.నేరికారస్యయణ్ యకారః.**
ఏవమ్, నియుక్తకారీ నయతి-తచ్ఛీలో నిర్వహతీతి—
(నేతా). [౧౫
(౧) "ణీఞ్-ప్రాపణే." ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౦॥
ణోనః. తాచ్ఛీలికస్తృన్. గుణః. అనిట్. అనజిత్యాది.* ..*
ఇత్థమ్, సమీర్తే- ఇష్టచేష్టోభవతీతి—
(సమీరణః).
(౧) "ఈర-గతౌ కంపనేచ;"సంపూర్వః. ॥ధా-అదా।౧౨3-౨3॥
(౨) "చలనశబ్దార్థాదకర్మకాద్యుచ్" ॥3-౨-౧౪౮।౨౫౮-౯॥
ఇతి, చలనార్థాకర్మకాత్ యుచ్. యోరనః.
(3) "అట్కుప్వాఙ్" ఇతి, ణత్వమ్. *...* ॥౮-౪ ౨।౧౫-౨॥

నిరు. ౨౨౪. భర్తుర్నియుక్తంయత్కర్మ (నేతా) తత్కరణాదపి।
౨౨౫. భర్తేష్టచేష్టాశీలత్వాత్ (సమీరణ) ఉదాహృతః॥౧౬౮॥
24 6-86.

శ్లో.౨౪,అక్షు.౧౭-శ్లో.౨౪.అక్షు.౩౨.(౨౫౭) { నా.౨౨౬.సహస్రమూ ౨౨౭విశ్వాత్మా. ౨౨౮సహ స్రాక్షః ౨౨౯ సహస్రపా

౨౨౬ సహస్రమూర్ధా, ౨౨౭ *(విశ్వాత్మా,) ౨౨౮సహస్రాక్షస్- ౨౨౯సహస్రపాత్,॥

ఓం సహస్రమూర్ధ్నే నమః. *(ఓం విశ్వాత్మనే) నమః. ఓం సహస్రాక్షాయ నమః ఓం సహస్రపదే నమః. [౫౭

భా.(౨)"కృత్వామీనవపుస్సద్యః ప్రవివేశ రసాతలమ్। వేదమూర్తిస్తతో వేదానానిన్యే బ్రహ్మణోఽన్తికమ్". తద్ధ్యానమ్॥ ॥

(౩) "జ్ఞానాదిగుణబృన్దేన పక్షభూతేన భూషితమ్।స్వోత్థబ్రహ్మ†పదం శృఙ్గనిస్సృతేన విరాజితమ్" ॥ ॥

(౪) "కల్పావసానసమయే వహన్తఞ్చావచిన్తయేత్।నౌరూపాం[౧౦ వితతాం క్షోణీం ప్రజాపతిగుణాన్వితామ్"॥ ॥

(౫) "ముక్తాఫలనిభేనైవ వపుషానిర్మలేనచ। అనిమీలితనేత్రశ్చమీనాత్మా యతవాక్తథా" ఇతి.* ..*॥ ॥

అథ, ఏతద్విద్యావతారోజ్జీవితాసు పురుషసూక్తాద్యాసు పరవిద్యాసు యథాప్రదిపాద్యతే; తథాఽనురూపాణి నామాని సహస్రమూర్ధాదీని —

(సహస్రమూర్ధా),-మూర్ధా-అక్షి-పాదాః-జ్ఞానకర్మోపకరణోపలక్షణార్థాః. (సహస్ర) శబ్దశ్చ- తేషామసఙ్ఖ్యేయత్వపరః

నిర్వ. అథ, ఏతద్విద్యావతారో జ్జీపితాసు పురుషసూక్తాద్యాసుపర విద్యాసు యథాప్రతిపాద్యతే; తథాఽనురూపాణి నామాని ప్రస్తూయన్తే. సహస్రమ్- అసఙ్ఖ్యేయాః, మూర్ధానః-శిరాంసి, అస్యేతి (సహస్రమూర్ధా).

నిరు. ౨౨౬. సహస్రశబ్దోహ్యనన్త్య లక్షకస్సముదాహృతః।
(సహస్రమూర్ధా) సోఽనన్తశిరసర్వః కీర్త్యతేతతః ॥౧౯॥
(సహస్రమూర్ధా) సస్యాద్యా పుంసూక్తాద్యుక్తనామవాన్।

౨౨౮. ౨౨౯. అక్షిపాదపదే జ్ఞానకర్మేన్ద్రియనిదర్శకే॥౧౭౦॥[౨౫
తేనానన్తజ్ఞానకర్మా (సహస్రాక్షః, స్సహస్రపాత్)।

---

* ఇదం నామ స్వోత్తరనామద్వయానన్తరమ్ భాష్యేవ్యాఖ్యాతమితి జ్ఞాపనాయాత్రకణ్డలితమ్. † మిదంశృఙ్గ-౫ పదంశృఙ్గమ్-౪. పయంశృఙ్గమ్-౧౦.

భా.(౧)“విశ్వతశ్చక్షురుతవిశ్వతోముఖః” ॥తై.నా-౬-౧-౧౨॥
(౨) “సర్వతఃపాణిపాదన్తత్” ఇత్యాదిజ్ఞాపకాత్. ॥గీ-౧౩-౧౩॥
(౩) “తైశ్చ తత్కార్యజ్ఞానక్రియాసామర్థ్యానన్త్యం లక్ష్యతే” ఇతిఅభియుక్తోః; ఔచిత్యాత్, బహుశాస్త్రాన్తరసఙ్గతేశ్చ.*...*[౫
*ఆభ్యాం జ్ఞానశకనాభ్యాం విశ్వవ్యాపనాత్—
(విశ్వాత్మా). యథా,

(౧) “మహా-వైచిత్త్యే;” ఆసనకర్మేహోయమ్. ॥ధా-దివా।౧౨౫-౨౧॥
(౨) “కనిన్యువృషి” ఇత్యస్మిన్ప్రకరణే, ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౩౫॥
(౩) “శ్వన్నుక్షన్పూషన్ ప్లీహన్క్లేదన్స్నేహన్మూర్ధన్మజ్జనర్యమన్విశ్వప్సన్పరిజ్మన్ మాతరిశ్వన్మఘువన్నితి” ॥ఉణా-౧।౨౬౬-౨॥
ఇతి, అధికరణే కనిన్, ఉపధాదీర్ఘః, ధోన్తాదేశః,రమాగమశ్చ నిపాత్యతే. శతశబ్దోవ్యుత్పాదయిష్యతే. తథా అనుషఙ్గికో దశన్శబ్దోపి. తతః, శతదశన్శబ్దాత్,
(౪) “తదస్యపరిమాణమ్” ఇత్యర్థే, ॥౫-౧-౫౭।౧౨౫-౧౯॥ [౧౫
(౫) “పఙ్క్తి- వింశతి త్రింశ చ్చత్వారింశత్ పఞ్చాశత్ షష్టి-సప్తత్య శీతి నవతి శతమ్” ॥౫-౧-౫౯।౧౨౫-౨౭॥
ఇతిసూత్రస్యఉదాహరణప్రదర్శనార్థత్వాత్ క్రచ్ప్రత్యయః, ప్రకృతేస్సహభావశ్చ, ఇత్యాదిప్రకారేణసహస్రశబ్దోవ్యుత్పాద్యః. తతః, నాన్తలక్షణోదీర్ఘఇత్యాది. సర్వజ్ఞానకర్మోపకర[౨౦ణోపలక్షణఞ్చేదమ్. ఏవముత్తరతోఽభియతాఽపి. తతశ్చ,
*తత్కార్యజ్ఞానక్రియాసామర్థ్యానన్త్యంలక్ష్యతే. * ... *
ఆభ్యాంజ్ఞానశకనాభ్యాం విశ్వవ్యాపనాత్, విశ్వస్య - సర్వస్య, ఆత్మా-అన్తరాత్మేతి—
(విశ్వాత్మా). అతతేః మనినిః, విశేఃక్వనిచపాఽగేవవ్యుదపాది[౨౫

విసు. ౨౨౭. ఆభ్యాఞ్జ్ఞానకర్మభ్యాం(విశ్వాత్మా)వ్యాపనాత్స్మృతః॥

* అత్ర భాష్యస్యమూలమ్-౨౫౭-పుటే-౨-పఙ్క్తౌ-ద్రష్టవ్యమ్.

శ్లో.౨౪,అక్ష.౨౫-శ్లో.౨౪.అక్ష.౩౨.(౨౫౯)నా. {౨౨౭.సహస్రాక్షః
౨౨౮. సహస్రపాత్

భా.(౧)''సభూమింవిశ్వతోవృత్వా'' ॥పు-సూ-౧॥
(౨) ''యేనైషభూతస్తిష్ఠత్యన్తరాత్మా'' ॥ ॥
(౩) ''యేనసర్వమిదంప్రోతమ్'' ॥తై-నా-౬-౫౦॥
(౪) ''అహమాత్మాగుడాకేశసర్వభూత''ఇత్యాది.**॥గీ ౧౦-౨౦॥
సంసారఘటీయన్త్రపరివర్తనాత్—

నిర్వ. చేదం శబ్దద్వయమ్. దీర్ఘఇత్యాది. * ... *
సహస్రమ్, అక్షీణి-చక్షూంషి, అస్యేతి—
(సహస్రాక్షః). అశేఃక్స అక్షిశబ్దః పురస్తాదేవవ్యుత్పాదితః
వ్యుత్పాదితశ్చ సహస్రశబ్దః. ఏవముత్తరత్రాపి. సాం [౧౦
హితికో దీర్ఘః. తతః, ప్రాగుక్తరీత్యా,
(౧) ''అక్ష్ణోఽదర్శనాత్''ఇతి,అచ్‌సమాసాన్తః.॥౫-౪-౭౬।౮౩-౭॥
(౨) ''యస్య'' ఇతి,లోపః. * ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
తథా, సహస్రంపాదాః-చరణాః, అస్యేతి—
(సహస్రపాత్). [౧౫
(౧) ''పద.గతౌ.'' ॥ధా-దివా।౧౨౫-౧౨॥
(౨) ''పదరుజవిశస్పృశోఘఞ్'' ఇతి, ॥౩-౩-౧౬।౭౮౨-౩॥
కర్తరి ఘఞ్. వృద్ధిః. తతః,
(౩) ''సఙ్ఖ్యాసుపూర్వస్య'' ఇతి, ॥౫_౪-౧౪౦।౭౭-౨౨॥
సహస్రసఙ్ఖ్యాపూర్వత్వాత్ పాదస్యాన్తలోపః స్థానిద్వా [౨౦
రేణ సమాసాన్తంపాక్షికమవసానచర్త్వమ్. అత్రచపౌరుష
సూక్తక్రమానురోధేన *ప్రత్యాహారన్యాయాత్ పూర్వంపూ
ర్వయోరుభయోరుక్తిః, అనన్తరఞ్చానన్తరయోర్మధ్యగయో
రపీత్యవధేయమ్. * ... *
సంసారఘటీయన్త్రమ్, ఆవర్తయతి-పరివర్తయతీతి— [౨౫

శ్లో. ౨౫, అక్షు. ౧-శ్లో. ౨౫. అక్షు. ౮. (౨౬౦)   నా. { ౨౩౦. ఆవర్తనః
౨౩౧. నివృత్తాత్మా

శ్లో॥ ౨౫॥ ౨౩౦ ఆవర్తనో- {౨౩౧, ౯౫౪
౬౦౪, ౭౮౦} నివృత్తాత్మా,

ఓం ఆవర్తనాయనమః.   ఓం నివృత్తాత్మనేనమః.

భా. (ఆవర్తనః). యథా,

(౧) "తేనేదంభ్రామ్యతేబ్రహ్మచక్రమ్" ॥భార- ॥ [౫

(౨) "భ్రామయన్ సర్వభూతాని" ॥గీ-౧౮-౬౧॥

(౩) "కాలచక్రం జగచ్చక్రంయుగచక్రఞ్చ కేశవః । ఆత్మయోగేన భగవాన్ పరివర్తయతేఽనిశమ్" ఇత్యాది. ॥భా-ఉ-౬౭-౧౨॥

(౪) "తస్మాద్విరాడజాయత" ॥పు-సూ-౫॥

ఇత్యాదినాపీదమేవోచ్యతే. ... ... *[౧౦

తతః, సంసారవిభూతేః త్రిపాద్విభూతికత్వేన నివృత్తమ్- ఉద్గతమ్, స్వరూపం యస్య, సః—

(నివృత్తాత్మా).

నిర్వ. (ఆవర్తనః).

(౧) "వృతు - వర్తనే." ॥ధా-భ్వా౧-౭౧-౭॥[౧౫

ఆఙ్ పూర్వః. ణిచ్. గుణః రపరః. నన్ద్యాదిల్యుః. [౨౩౯-౧౨॥

(౨) "కృత్యల్యుటః" ఇతి, బాహుళకాద్వా ల్యుట్. ॥౩-౩-౧౧౩।

(౩) "బహుళమన్యత్రాపి" ఇతి, ॥ఉణా-౨।౨౬౮-౧౭॥

యుజ్వా. యోరనః. ణిలోపః. * ... *

తతః, త్రిపాద్విభూతికత్వేన సంసారవిభూతేః, నివృత్తః [౨౦ ఉద్గతః, ఆత్మా - స్వరూపమ్, అస్యేతి—

(నివృత్తాత్మా). వ్యుదపాది ఆత్మశబ్దః.

నిరు. ౨౩౦. సంసారాఖ్యఘటీయన్త్రై పరివర్తనశీలతః।
చక్రవచ్ఛవిశేషేణ (హ్యావర్తన) ఇతీరితః ॥౧౭౨॥

౨౩౧. త్రిపాద్విభూతికత్వేన భవపాదవిభూతితః। [౨౫
ఉద్గతాత్మస్వరూపత్వాత్ (నివృత్తాత్మే) తికథ్యతే ॥౧౭౩॥

౨౩౨ సంవృతస్- ౨౩౩ సంప్రమర్దనః ।

ఓం సంవృతాయనమః. ఓం సంప్రమర్దనాయనమః.

భా. (౧) "త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః" ॥పు-సూ-౪॥

(౨) "పరాత్పరం యన్మహతో మహాన్తమ్" ఇత్యాది. * ... * [౫

తస్యామవస్థాయామ్, [॥తై-నా-౬-౧-౫॥

(౩) "తమసః పరస్తాత్" ఇతి, ॥పు సూ-౨౦॥

తామసానాం మూఢానాం గూఢత్వాత్ —

(సంవృతః) * ... ... *

సంవరణం తమః స్వవిద్యయా సంప్రమర్దయతీతి — [౧౦

(సంప్రమర్దనః).

నిర్వ. (౧) "వృతు-వర్తనే;" సపూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౨౧-౭॥

అకర్మకాత్ కర్తరి క్తః.

(౨) "ఉదితో వా" ఇతి, ॥౭ ౨-౫౬।౭౯ ౦-౯॥

క్త్వాయామిడ్వికల్పాత్ నిష్ఠాయాన్నేట్. అగుణః. దీర్ఘః।[౧౫

తతః, నాన్తలక్షణోపధాదీర్ఘాది. * ... *

తస్యాందశాయామ్, తమసః పరస్తాత్తనతయా తామసానాం

మూఢానాం సంవృతః- ఆవృతః గూఢ ఇతి—

(సంవృతః).

(౧) "వృఙ్-వరణే;" సంపూర్వః. నిష్ఠా క్తః ॥ధా-స్వా।౧౨౬-౪॥

(౨) "శ్ర్యుకః కితి" ఇతి, నేట్. అగుణః ॥౭-౨-౧౧।౧౭౭ ౧౧॥

సమో మోఽనుస్వార ఇత్యాది. * ... *

సంవరణం తమః తేషాం స్వవిద్యయా సంప్రమర్దయతీతి —

(సంప్రమర్దనః).

నిరుక్తి ౨౩౨. తామసానాన్తు మూఢానాం గూఢత్వాత్ (సంవృత) స్స్మృతః.

౨౩౩. తమస్స్వవిద్యయా సమ్యక్ మర్దనాత్ (సంప్రమర్దనః) ॥౧౭౪॥

౨౩౮ అహస్సంవర్తకో-

ఓం అహస్సంవర్తకాయనమః.

భా.(౧)“తమేవంవిద్వానమృతఇహభవతి” ॥పు సూ-౨౦॥
(౨) “యఏతద్విదురమృతాస్తేభవన్త్యథేతరేదుఃఖమేవాపియన్తి”
ఇతి. * ... * ॥బృ-ఉ-౬-౪-౧౪॥
అహరుపలక్షితకాలపరివృత్తిహేతుః,—
(అహస్సంవర్తకః) * ఋష్వల్. * యువోరనాకౌ.
(౧) “సర్వేనిమేషాజజ్ఞిరేవిద్యుతఃపురుషాదధి” ॥తై-నా-౬-౧-౮॥
(౨) “కాలచక్రమ్...కాలస్యహిచ”ఇతి. ॥భా-ఉ-౬౭-౧౨॥ [౧౦
కాలోహి, భూతభవద్భవిష్యద్రూపేణ పరావరప్రత్యయహే
తుః,సత్యంభగవత్క్రీడనకమ్. ‡సహితం షడ్విధవికారకారిణం
ప్రకృతిపురుషసంయోజన †వియోజనంనియచ్ఛతి?; తమ్,ఏకే
వ్యవస్థితాం ప్రకృతేః పరిణామపరమ్పరామాహుః; అపరే
పరమేశ్వరచేష్టా సమష్టిమ్; అన్యే స్వతన్త్రమ్. [౧౫
శ్రీహాషరే కథఞ్చిన్నేయ ముదాహరణమ్:-

నిర్వ.(౧)“హృద - ఛేదే;” సంప్రపూర్వః ॥ధా-కా్యి౧౨౮-౨౩॥
ణిచ్. గుణః. రపరత్వమ్. ద్విత్వమ్. నద్యాదిల్యుః, బాహుళ
కాత్ ల్యుట్, యుజ్వా. యోరనః ణిలోపః. సమఃపాక్షిప్వద
నుస్వారాది. * ... ... * [౨౦
అహః - తదుపలక్షితంకాలమ్, హేతుత్వాత్ సంవర్తయతి-
పరివర్తయతీతి—
(అహస్సంవర్తకః). ఏకన్నామ.
(౧) “వృతు-వర్తనే;” సంపూర్వః. ॥ధా-భ్వా౧౨౧-౭॥

నిరు. ౨౩౮. అహర్లక్షితకాలస్య పరివృత్తేశ్చసాధనమ్।[౨౫
(అహస్సంవర్తక) ఇతి ప్రాహుర్వేదాన్తపారగాః॥ ౧౭౫॥

‡ సంహితమ్-౫. † వియోజనమోర్నియ-౪. వియోజనేనియ-౫.

౨౩౫ వహ్నిః.

ఓం వహ్నయే నమః.

భా.(౩) "అధ్యాత్మం కాలతత్త్వయమధిదైవతముస్యవై । ప్రభవాప్యయ మూర్తిర్వై విశ్వాత్మా పరమేశ్వరః॥ అధిభూతం పరిజ్ఞేయం §త్రైలోక్యం భూతపూర్వకమ్ । కాలశ్చావ్యక్తతత్త్వస్యాధ్యాత్మత్వేన వర్తతే ॥ అధిదైవతమిజ్యాచ సద్భోగమధిభూతతా" ఇతి. * ... * ॥పౌష్కరే- ॥

దేశరూపేణ విశ్వంవహతీతి—
(వహ్నిః). [౧౦

(౧) "వహిశ్రిశ్రుయుద్రుగ్లాహాత్వరిభ్యో నిత్" ॥ఉణా-౪। ౨౬౫-౮॥
ఇతి, నిప్రత్యయః. ప్రథమశ్చ దేశః పరమాకాశః; ఆపేక్షికో ఽన్యో గగనదిగాదిస్తతోఽణే. యథా,

(౨) "అస్యామృతన్దివి" ॥పు-సూ-౩॥

(౩) "స్వేమహిమ్నిస్థితమ్" ॥ ॥[౧౫

నిర్వ. ణ్యన్తః. గుణః రపరః. ద్విత్వమ్.

(౨) "ణ్వుల్తృచౌ" ఇతి, ణ్వుల్. ॥౩-౧-౧౩౩। ౨౪౩౬॥
వోరకః. ణిలోపః. అహాశ్శబ్దః, నఞి జహాతేః కనినివృత్త్యాదితః అన్యత్ప్రాగ్వత్. * ... *
ప్రథమదేశపరమాకాశ తతోఽణాన్యగగనదిగాది దేశ [౨౦
రూపేణ బద్ధముక్తనిత్యాదికం విశ్వంవహతీతి—
(వహ్నిః).

(౧) "వహ-ప్రాపణే." ॥ధా-భ్వా। ౧౨౩-౧౪॥

(౨) "వహిశ్రిశ్రుయుద్రుగ్లాహాత్వరిభ్యో నిత్" ॥ఉణా-౪। ౨౬౫-౮॥
ఇతి, నిః. నిహతత్వాత్ నేట్. * ... * [౨౫

నిరు. ౨౩౫. విశ్వస్య దేశరూపేణ వహనాద్ (వహ్ని)రుచ్యతే।

§ త్రైలోక్యమ్-౧.

శ్లో. ౨౫, అక్ష. ౨౫-శ్లో. ౨౫. అక్ష. ౩౨. (౨౬౪) నా· { ౨౩౬. అనిలః / ౨౩౭. ధరణీధరః

{ ౨౩౬ / ౮౧౮ } అనిలో- ౨౩౭ ధరణీధరః,॥

ఓం అనిలాయనమః. ఓం ధరణీధరాయనమః.

భా.(౪) "పాదోఽస్యేహాఽభవాత్పునః" ఇత్యాది· ॥పు-సూ-౪॥
దేశో హి నామ, "ఇహేదమ్" ఇత్యాద్యవగతిహేతుః,
స చ తద్వత్త ఏవ బద్ధముక్తనిత్యేభ్యః * ... *
ఏవమేషామ్, అననాత్ - ఉజ్జీవనాత్ —
(అనిలః)
(౧) "సలికల్యని" ఇత్యాదినా ఇలచ్· ॥ఉణా-౧।౨౬౨-౩౧॥
అస్యైకత్రైవ ప్రసిద్ధోఽనిలః.-
(౨) "ప్రాణాద్వాయురజాయత" ॥పు-సూ-౧౪॥
(౩) "కో హ్యేవాన్యాత్కః ప్రాణ్యాత్" ఇతి.*...*॥తై-ఆ ౭-౧॥
అన్యదపి ధారకం ధారయతీతి—
(ధరణీధరః).
(౧) "సదాధారపృథివీం ద్యాముతేమామ్" ॥కా-౪-ప్ర-౧-అ-౮॥

ఏవమ్, ఏతాన్, అనితి-అస్యేహాన్తర్భావితణ్యర్థతయా ఉజ్జీవయతీతి—
(అనిలః)·
(౧) "శ్వస - ప్రాణనే, అనచ·" ॥ధా-అదా।౧౨౪-౮॥
ఇతి పఠ్యతే. చాత్, ప్రాణనే. ॥ఉణా-౧।౨౬౨ ౩౧॥
(౨) "సలికల్యనిమహిభడిభణ్డిశణ్డిపిణ్డితుణ్డికుకిభూభ్య ఇలచ్"
ఇతి, ఇలచ్·అస్యైకత్రైవ ప్రసిద్ధోఽనిలః· * ... *
ధరణీమ్-ధారకాన్తరోపలక్షణీం భువమ్, ధరతీతి —
(ధరణీధరః).

నిరు. ౨౩౬. బద్ధాదేరననాద్యోఽసౌ (అనిలః) పరికీర్తితః॥౧౭౬॥
౨౩౭. భూతధాత్ర్యాశ్చ ధరణేర్ధారణాద్ (ధరణీధరః)।
27-6-86.

శ్లో॥ ౨౬॥ ౨౩౮ సుప్రసాదః,

ఓం సుప్రసాదాయ నమః.

భా. (౨) "ఉద్ధృతాసి వరాహేణ" ॥ తై-నా-౬-౧-౨౮॥
(౩) "పృథివీం చాన్తరిక్షం చ ద్యాం చైవ పురుషోత్తమః। మనసైవ † విసృష్టాత్మా నయత్యాత్మవశం వశీ" ఇత్యాది....* ॥ భా-ఉ-౬౭-౫॥
ఏవం సంవిధాయ సమ్ముఖేషు —
(సుప్రసాదః). [౩-౨౦॥
(౧) "తమక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదాత్" ॥ శ్వే-ఉ-
(౨) "ప్రసాదపరమా నాథా మమ గేహముపాగతా" ఇత్యాది.*...*
§ తత్కారణమ్ — [॥ వి-పు-౫-౧౯-౨౧॥

నిర్వ. (౧) "ధృఙ్-ధారణే." పచాద్యచ్. ॥ ధా-భ్వా।౧౨౨-౧౯॥
గుణః రపరః. పునరపి ఏవధాతురావర్తతే.
(౨) "అర్తిసృధృధమ్యమ్యశ్యవితృభ్యోऽనిః" ॥ ఉణా-౨।౨౬౯-౯॥
ఇతి, అనిః. గుణో రపరః. ణత్వమ్. [౧౫
(౩) "కృదికారాదక్తినః" ఇతి, ॥ ॥
పాక్షికో ఙీష్. దీర్ఘః. పర్జన్యవత్ లక్షణప్రవృత్త్యా,
(౪) "యస్య" ఇతి లోపో వా. షష్ఠీసమా ॥ ౬-౪-౧౪౮। ౨౬-౧౨॥
సోऽయమ్. విగ్రహార్థ। దర్శనమాత్రత్వే తద్గతో న కర్మణ్యణ్ *
ఏవం సంవిధాయ సమ్ముఖేషు శోభనః ప్రసాదః అస్యేతి — [౨౦
(సుప్రసాదః).
(౧) "షద్ల్ - విశరణగత్యవసాదనేషు;" ॥ ధా-తుదా।౧౨౭-౨౧॥
ప్రపూర్వః. షస్సః. భావే ఘఞ్. ఉపధావృద్ధిః. స్వాత్యవ్యయ
పూర్వస్సమాసః. * ... *
కుతః? యతః, ప్రసన్నః స్వత ఏవావాప్త సమస్తకామత [౨౫
యా రాగాద్యనుపప్లుతః, ఆత్మా-మనః, అస్యేతి —

నిరు. ౨౩౮. ప్రసాదపరమత్వాచ్చ (సుప్రసాదః) ప్రకీర్తితః ॥ ౧౭౭॥

† విశిష్టాత్మా-౫. § యత్కారణమ్-౪-౧౦.

౨౩౯ ప్రసన్నాత్మా, ౨౪౦ విశ్వసృట్,

ఓం ప్రసన్నాత్మనేనమః. ఓం విశ్వసృజేనమః.

భా. (ప్రసన్నాత్మా).- స్వతఏవావాప్తకామతయారాగాద్యనుపప్లుతమనాః. యథా, [॥ఛా-ఉ-౮-౧-౫॥

(౧) "అవిజిఘత్సోఽపిపాస స్సత్యకామ స్సత్యసఙ్కల్పః" ఇతి.

(౨) "శాన్తిసమృద్ధమమృతమ్" ఇతిచ. ॥తై శీ-౬-౨॥

అపూర్ణః కృపణోహిదురారాధః? * ... *

గుణదోషమనపేక్ష్యదాక్షిణ్యాత్ విశ్వంసృజతీతి—

(విశ్వసృక్). * * ... *

నిర్వ. (ప్రసన్నాత్మా) ఆత్మా వ్యుత్పాదితః.

(౧) "షద్ల్-విశరణగత్యవసాదనేషు;" ॥ధా-తుదా॥౧౨౭-౨౧॥

ప్రపూర్వః. షస్సః. కర్తరి క్తః. అనిట్.

(౨) "రదాభ్యాంనిష్ఠాతోనఃపూర్వస్యచదః"॥౮-౨-౪౨॥౨౫౧-౨౭॥

ఇతి, నిష్ఠాతస్య నః, పూర్వస్యచదస్య దీర్ఘః. తతః,

నాన్తలక్షణదీర్ఘాది. * ... *

గుణదోషానపేక్షోదాక్షిణ్యాత్ విశ్వంసృజతీతి—

(విశ్వసృక్).

(౧) "సృజ-విసర్గే." ॥ధా-తుదా॥౧౨౭-౧౮॥

(౨) "క్విప్ చ" ఇతి,క్విప్.అగుణః. ॥౩-౨-౭౬॥౨౪౯-౩౧॥

(౩) "ఋత్విగ్దధృక్స్రగ్దిగుష్ణిగఞ్చుయుజిక్రుఞ్చాఞ్చ"॥౩-౨-౫౯॥

ఇతి సూత్రే సృజేః క్విన్నోవిహితతయా, [౩౧-౨౪॥

(౪) "క్విన్ప్రత్యయస్యకుః" ఇతి తత్ర, ॥౮-౨-౬౨॥౩౧-౨౯॥

నిరు. ౨౩౯. అవాప్తసర్వకామత్వాత్ రాగాదిరహితంమనః।
యస్యాస్తిస (ప్రసన్నాత్మా) చిత్తతుష్టిప్రదోమనుః॥ ౧౭౮॥

౨౪౦. విశ్వంజగత్సృజతియః (విశ్వసృక్) సప్రకీర్తితః।

శ్లో.౨౬,అక్షు.౧౨ శ్లో.౨౬.అక్షు.౧౯.(౨౬౮) నా. { ౨౪౧. విశ్వభుగ్వి ౨౪౨. సత్కర్తా

౨౪౧ విశ్వభుగ్విభుః,। ౨౪౨ సత్కర్తా,

ఓం విశ్వభుగ్విభవేనమః. ఓం సత్కర్త్రేనమః.

భా॰ తత్రైవ వ్యాప్య భునక్తి పాలయతీతి—
(విశ్వభుగ్విభుః); ఏకన్నామ. యథా,
(౧) "సర్వాణిరూపాణి విచిత్యధీరః। నామానికృత్వాఽభివదన్యదాస్తే" ఇతి. * ... * ॥పు సూ-౧౬॥
ఏవం సర్పియోదణ్డాపూపికయా సతః—
(సత్కర్తా). యథా,
(౧) "సజ్జనప్రతిపూజకః" ఇతి॰* ..* ॥ ॥

నిర్వ. బహువ్రీహ్యాశ్రయణాత్ క్విప్యపికుః॰ యథాసఙ్ఖ్యపరిభాషయా జస్య గః. పాక్షికమవసానచర్త్వమ్, కః. విశ్వశబ్దోవ్యుత్పాదితః. ఏవముత్తరతాఽపి. * ... *
తత్రైవవిభుః, వ్యాప్నువన్ విశ్వంభునక్తి- పరిపాలయతీతి—
(విశ్వభుగ్విభుః); సవిశేషణ మేకన్నామ.
(౧) "భుజ-పాలనాభ్యవహారయోః." ॥ధా-రుధా।౧౨౭-౩౨॥
పూర్వవత్ క్విప్. అగుణః॰
(౨) "చోఃకుః"ఇతి, కుత్వేన గః.చర్త్వమ్ కః.॥౮-౨-౩౦।౩౧-౩౩॥
(౩) "భూ-సత్తాయామ్;"విపూర్వః ॥ధా-భ్వా।౧౧౫-౧౯॥
(౪) "విప్రసంభ్యః" ఇత్యాదినా, ॥౩-౨-౧౮౦।౨౫౯-౩౧॥
ఉక్తనీత్యా డుః. టిలోపః. సాంహితికంజశ్త్వమ్. * ... *
ఏవం సర్పియోదణ్డాపూపికాన్యాయాత్ సజ్జనాన్ సత్కరోతి-పూజయతీతి—
(సత్కర్తా).

నిరు. ౨౪౧॰ తత్సృష్టంవ్యాప్యవై భుఞ్జన్ పాలయన్ (విశ్వభుగ్విభుః)॥
౨౪౨॰ (సత్కర్తా) యస్సవిజ్ఞేయఃసజ్జనప్రతిపూజకః॥

౭౮౩ సత్కృతస్- ౭౮౪ సాధుః,

ఓం సత్కృతాయనమః. ఓం సాధవేనమః.

భా. శ్రైశ్చ—
(సత్కృతః); - సహితచ్ఛ్రద్ధార్పితేన స్వల్పేనాపి స్వ [౫
మహిమానుగుణేనేవాప్రతిపన్న ప్రత్యుపకారః పరితుష్యతి·
(౧) "అహోరాహ్యేకాన్తినస్సర్వాన్ ప్రీణాతిభగవాన్ హరిః। విధి
ప్రయుక్తాంపూజాఞ్చగృహ్ణాతిశిరసాస్వయమ్" ॥ ॥
(౨) "శబర్యాపూజితస్సమ్యక్" ॥రా-బా-౧-౫౮॥
(౩) "మాలాకారేణపూజితః" ఇతి·* . . . * ॥వి-పు-౫-౧౯-౨౯॥
తదపేక్షిత దూత్యసారథ్యాది సాధయతీతి—
(సాధుః).
(౧) "కృవాపాజి"ఇత్యాదినాసాధేరుణ్.* ॥ఉణా-౧।౨౬౦-౧౫॥

(౧) "డుకృఞ్-కరణే;" అస్తేశ్శతరివ్యత్యాదిత॥ధా-తనా।౨౮-౫॥
సత్పూర్వః.తృచ్. గుణఃరపరః. అనిట్.ద్విత్వమ్. అన్య[౧౫
త్రాపీవమేతాదృశే· అనజాది. * . . . *
శ్రైశ్చశ్రద్ధార్పితేన స్వల్పేనాపిస్వమహిమానుగుణేనేవ అప్ర
తిపన్న ప్రత్యుపకారపరితుష్టతయాసదకారి - పూజితఇతి—
(సత్కృతః). పూర్వవత్ ధాతుః; సత్పూర్వః.
కర్మణి క్తః. అగుణః. అనిట్. వ్యదపాదిచసచ్ఛబ్దః. [౨౦
తదపేక్షితదూత్యసారథ్యాది సాధ్నోతి - సాధయతీతి—
(సాధుః).
(౧) "రాధ-సాధసంసిద్ధౌ." ॥ధా- ॥

నిరు. ౭౮౩· అర్చాదిభిస్సజ్జనైర్యఃపూజితస్(సత్కృత)స్సకృతః॥
౭౮౪. సేవాంసారథ్యదూత్యాద్యాం(సాధు)స్సాధయతీతిసః।

౨౮౫ జహ్నుర్-

ఓం జహ్నవేనమః.

భా. ‟అభక్తేష్వాత్మమాహాత్మ్యమపహ్నుతఇతి—(జహ్నుః)” ఇతినైరుక్తాః. ఉద్యోగే యథా,

(౧) ‟చక్రన్తద్వాసుదేవస్యమాయయావర్తతేవిభోః। సాపహ్నవంపాణ్డవేషు †ఇతిరాజనుసత్తమ”ఇతి....*॥భా ఉ-౬౭-౨॥

ఏవమేభిరశేషైర్విశేషైర్విశిష్య; ఉపనిషత్సు,

(౧) ‟నారాయణాయవిద్మహే” ॥తై-నా-౬-౧-౫౬॥

(౨) ‟నారాయణపరంబ్రహ్మ” ॥తై-నా-౬-౧౧॥

(౩) ‟ఏకోహవైనారాయణఆసీత్” ॥మహోపనిషది-౧॥

(౪) ‟అథపునరేవనారాయణః” ॥మహోపనిషది॥

(౫) ‟చక్షుశ్చద్రష్టవ్యఞ్చనారాయణః” ॥సు-ఉ-౬॥

(౬) ‟అథదివ్యోదేవఏకోనారాయణః” ॥సు-ఉ-౬॥

---

(౨) ‟కృవాపాజిమిస్వదిసాధ్యశూభ్యఉణ్”॥ఉణా-౧।౨౬౦-౧౫॥

ఇతి, ఉణ్. వృద్ధిః. * ... *

అభక్తేషు ఆత్మమాహాత్మ్య మపహ్నుతఇతి—(జహ్నుః).

(౧) ‟ఓహాక్-త్యాగే” ఇత్యతః, ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౮॥

(౨) ‟దాభాభ్యాన్నుః” ఇతి ప్రకరణే, ॥ఉణా-౩।౨౭౦-౨౯॥

(౩) ‟జహాతేర్ద్వేఽన్తలోపశ్చ” ఇతి, ॥ఉణా-౩।౨౭౦-౩౦॥

నుప్రత్యయే, ద్విత్వే, బాహుళకాద్విరుక్త పూర్వఖణ్డస్యాభ్యాస సంజ్ఞాయామ్,

(౪) ‟హ్రస్వః”ఇతి,అభ్యాసహ్రస్వే, ॥౭-౪-౫౯।౧౫౧-౨౯॥

(౫) ‟కుహోశ్చుః” ఇతి, ॥౭-౪-౬౨।౧౫౫-౬॥

నిరు.౨౮౫.అభక్తేష్వాత్మమాహాత్మ్యనిహ్నుతేర్ (జహ్ను) రుచ్యతే॥

---

† చేష్టతేరాజ-౧౦. ‟కౌరవేషుపాణ్డవానాంసుసమ్మతమ్”ఇతిముద్రితకోశపాఠః.

౭౮౬ నారాయణో-

ఓం నారాయణాయనమః.

భా. ఇతి ప్రతిశాఖంపరస్యవస్తునో మూర్త్యన్తరవ్యావర్తకతయా నిర్దిష్టమసాధారణన్నామాహ,— [౫
(నారాయణః). శ్రౌతనిరుక్తమ్, [॥పు-సూ- ॥
(౭) "యచ్చకిఞ్చిత్" ఇతి.†అన్యత్,అషడక్షీణత్వాత్ నాచక్ష్మహే.*

నిర్వ. చుత్వేన హకారస్యాన్తరతమ్యాత్ ఝకారే,
(౬) "అభ్యాసేచర్చ" ఇతి, ॥౮-౪-౫౪।౧౫౧-౩౦॥
తస్యజశ్త్వేన జకారే,ఉత్తరఖణ్డే అన్తలోపేన ఆకారలోపే,
అనిట్త్వాదిడభావేచ జహ్నుశబ్దస్యనిష్పాద్యత్వేపి, ప్రకృతే
నిరుక్తానురోధాదుక్తార్థనిష్పత్తిః.తద్బీజఞ్చఉక్తమేవ. తథాచేహ,
(౭) "హ్నుఙ్-అపనయనే"ఇతిధాతుః.విచ్, ॥ధా-అదా।౧౨౪-౧౩॥
ద్విత్వమ్, అభ్యాసోవర్ణస్య అత్వఞ్చ. భూయాన్హిబాహుళక
ప్రభావః?. పృషోదరాదిర్వా. అపరత్రాప్యే వమేతాదృశే.
యదిత్వత్రాపి నిరుక్తస్వాతన్త్ర్యమ్; నతదాఽయంయత్నః.
అన్యత్తుహలాదిశేషాదికం యథాశాస్త్రమేవ. * ... *
అద్వైవమ్, అశేషైర్విశేషైః విశిష్యసకలోపనిషత్ప్రసిద్ధమ్
పరస్యవస్తునోమూర్త్యన్తరవ్యావర్తకమ్అసాధారణం నామ
నిర్దిశ్యతే. నరాః స్వరూపప్రవాహనిత్యవస్తూని,తేషాంస [౨౦
మూహాః - నారాః,తే అయనమ్ - శ్రౌతనిరుక్తానుసారాత్
ఆశ్రయః, యస్యేతివా;—
తేషా మయనమితివా;—
(నారాయణః).
(౧) "ఇణ్-గతౌ;" ॥ధా-అదా।౧౨౪-౨॥ [౨౫

నిరు. ౭౮౬. అన్తర్బహిశ్చతత్సర్వంవ్యాప్య (నారాయణ) స్మృతః॥

† యత్రషట్-అక్షీణిసన్నిహితాని, త్రయఃపురుషాఇతియావత్ ;తత్రమోఽర్థఃనోపదేశార్హః, సః అషడక్షీణః, రహస్యరూపఇతియావత్. అషట్కర్ణఇతివత్ప్రయోగః.

నిర్వ. (౨) "ఇ-గతౌ;" ॥ధా-భ్వా।౧౧౭-౩౪॥

(౩) "ఈ-గతౌ;" ॥ధా-అదా।౧౨౪-౪॥

(౪) "అయ-గతౌ" వా. ఆదితస్త్రిషు ఈయతే, ॥ధా-భ్వా।౧౧౯-౬॥
అన్యత్రైకత్ర, అయ్యతేవాస్మిన్నిత్యర్థే,

(౫) "కరణాధికరణయోశ్చ" ఇతి, ॥౩-౩-౧౧౭।౨౮౮-౨॥
అధికరణేల్యుట్. యోరనః. గుణాయాదేశౌ. ఇమావయతేస్తున.

(౬) "రిజ్-క్షయే." ॥ధా- ॥

(౭) "అన్యేభ్యోఽపిదృశ్యతే" ॥౩-౨-౧౭౮।౨౫౯-౨౧॥
ఇతి, డః. టిలోపః. నఞ్సమాసః.

(౮) "నభ్రాణ్నపాత్" ఇత్యస్యోపలక్షణ ॥౬-౩-౭౫।౬౭-౧౩॥
తయాప్రకృతిభావాత్ నలోపోన. యద్వా, నశబ్దసమాసః
తతః నలోపాభావః. తతః

(౯) "తస్యసమూహః" ఇతి, ॥౪-౨-౩౩।౧౦౨-౬॥
సమూహార్థే అణ్.

(౧౦) "తద్ధితేష్వ" ఇతి ఆదివృద్ధిః. ॥౭-౨-౧౧౭।౯౧-౨౭॥

(౧౧) "యస్య" ఇతిలోపః. సవర్ణదీర్ఘః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥

(౧౨) "పూర్వపదాత్సంజ్ఞాయామగః" ఇతి, ॥౮-౪ ౩।౭౬-౭॥
ణత్వమ్. బహువ్రీహౌనకిఞ్చిదస్తివక్తవ్యమ్. తత్పురుషేతు,

(౧౩) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది. ॥మహాభాష్యే॥
సమాసద్వయేనపూర్వోక్తసూత్రాత్ కరణే ల్యుటా,

(౧౪) "కృత్యల్యుటః" ఇతి, ॥౩-౩-౧౧౩।౨౩౯-౧౨॥
బాహుళకాత్ కర్మణి ల్యుటాచ, పరత్వసౌలభ్యాన్తర్యామి
త్వోపాయత్వోపేయత్వసిద్ధిరిత్యాదిస్త్వషడక్షీణోఽర్థః...*
ఇదమేవగూఢం వ్యాచష్టే; అనశ్వరచిదచిద్విభూతిక
తయా, నరః-చిదచిద్వర్గః, అస్యాస్తీతివా,—

౨౪౭ నరః,॥ శ్లో॥౨౭॥ ౨౪౮ అసఙ్ఖ్యేయో-

ఓం నరాయనమః ఓం అసఙ్ఖ్యేయాయనమః.

భా. ఇదమేవగూఢంవ్యాచష్టే—
(నరః);- అనశ్వరచిదచిద్విభూతికఇతి. * ... * [౫
తత్సమూహాశ్చాస్యాసఙ్ఖ్యేయా ఇతి—
(అసఙ్ఖ్యేయః). * ... ... *

నిర్వ. తద్వైశిష్ట్యేన తద్వ్యపదేశాద్వా;—
(నరః).
(౧) "రిజ్-క్షయే." ॥ధా- ॥ [౧౦
(౨) "అన్యేభ్యోఽపిదృశ్యతే" ఇతి, ॥౩-౨-౧౭౮।౨౫౯-౨౧॥
డ ఇత్యుక్తమేవ. టిలోపః. ఇహాపినఞ్పోనశబ్దస్య వా సమాసః.
ఉక్తాహి నలోపాభావస్యద్వైధంగతిః?. తతః ,పూర్వత్ర,
(౩) "అర్శఆదిభ్యోఽచ్" ఇతి, ॥౫-౨-౧౨౭।౧౩౬-౩౫॥
తస్యాకృతిగణత్వాత్ మత్వర్థీయోఽచ్. [౧౫
(౪) "యస్య" ఇతి, లోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
అన్యత్రతు అజభావోవిశేషః. * ... *
తత్సమూహాశ్చఅసఙ్ఖ్యేయాః- అగణనగోచరాః, అస్యసన్తీతివా,—
పారిగ్వత్ తద్వత్తయా తద్వ్యపదేశేనవా;—
(అసఙ్ఖ్యేయః). [౨౦
(౧) "ఖ్యా - ప్రకథనే;" సంపూర్వః. ॥ధా-అదా।౧౨౪-౬॥
* అచోయత్.
(౨) "ఈద్యతి" ఇతి, ఆతఈత్త్వమ్. తతః ॥ ।౨౩౯-౧౫॥
(౩) "సార్వధాతుక" ఇతి, గుణః. ॥౭-౩-౮౪।౧౫౧-౮॥

నిరు. ౨౪౭.రగక్షయోయస్యనహ్యస్తిస(నర)స్సముదాహృతః॥౧౮-౨॥
౨౪౮. అగణ్యనరసఙ్ఘోయస్సో (ఽసఙ్ఖ్యేయః) ప్రకీర్తితః।

29-6-86.

ఓం అప్రమేయాత్మనే నమః. ఓం విశిష్టాయ నమః

భా. తేషా మసఙ్ఖ్యేయానామ్, ఏకైకశోపి అప్రమేయానా మన
వధికానా మన్తర్బహిశ్చ వ్యాపనాత్— [౫
(అప్రమేయాత్మా). * ... ... *
స్వత ఏవ తదనపేక్ష వైలక్షణ్యాత్—
(విశిష్టః). * ... ... *

నిర్వ. అనుస్వారాది. నఞ్ సమాసః. నఞో నలోపః. తతః, పూర్వవ
దత్రాపి పూర్వత్ర నత్వర్థి మోఽగ్న్యాదిచ్. అపరత్ర [౧౦
అజభావో విశేషః * ... *
తేషామసఙ్ఖ్యేయానామనవధికానామ్ ఏకైకశోపి అప్రమేయా
నామ్-ప్రమాతుమశక్యానామ్ అన్తర్బహిశ్చ వ్యాపనాదాత్మేతి—
(అప్రమేయాత్మా). నిరుక్తోహ్యాత్మశబ్దః?
(౧) "మాఙ్-మానే;" ప్రపూర్వః ॥ధా దివా। ౧౨౫-౩॥ [౧౫
* అచోయత్ * ఈద్యతి. గుణః. నఞ్ సమాసః. నలోపః.
దీర్ఘః. తతః, నాన్తలక్షణదీర్ఘాది. * ... *
స్వత ఏవ తదనపేక్ష వైలక్షణ్యతయా విశిష్యతే- అభ్యధికో భవతీతి—
(విశిష్టః).
(౧) "శిష్ల్-విశేషణే;" విపూర్వః. ॥ధా-రుధా। ౧౨౭_౩౧॥ [౨౦
(౨) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినా అకర్మకాత్ ॥౩-౪-౭౨। ౨౫౫-౨౯॥
కర్తరి క్తః కిత్త్వాన్న గుణః అనిట్. ష్టుత్వమ్. * ... *
అపితు, స్వసంబన్ధేన తాన్ శిష్టాన్, స్వానుగుణకల్యాణాన్ కరోతీతి—

నిరు. ౨౪౯. ఏకైకశో ఽప్రమేయా యా హ్యసఙ్ఖ్యాతా విభూతయః॥౧౮౩
తాసాంచైవా (ఽప్రమేయాత్మా) వ్యాపనాద్బహిరన్తతః। [౨౫
౨౫౦. విలక్షణో (విశిష్టో) యస్సర్వాంస్తాననపేక్ష్యసః॥౧౮౪॥

౨౫౧ శిష్టకృత్, {౨౫౨ / ౧౫౭} శుచిః,|

ఓం శిష్టకృతే నమః. ఓం శుచయే నమః.

శ్లో॰ అపితు, స్వసమ్బన్ధేన తాన్ †స్వానుగుణకల్యాణాన్ కుర్వన్,
అనాధేయదీప్తిః— [౫
(శిష్టకృచ్ఛుచిః) * ... ... *

నిర్వ. (శిష్టకృత్)॰
(౧) "డుకృఞ్-కరణే." క్విపితుక్.అగుణః. ॥ధా-తనా।౧౨౮-౫॥
జశ్త్వచర్త్వే.
(౨) "శిషॢ-విశేషణే." క్తః. అగుణః.॥ధా-రుధా।౧౨౭-౩౧॥[౧౦
అణిట్. ష్టుత్వమ్. * ... *
తథాచకుర్వన్, శుచిః - శుద్ధః అనాధేయదీప్తిరితి—
(శుచిః).
(౧) "శుచ-శోకే." శుచికర్మేహాయమ్॰ ॥ధా భ్వా।౧౧౭-౩॥
(౨) "ఈశుచిర్ - పూతీభావే" వా. ॥ధా-దివా।౧౨౫-౧౦॥ [౧౫
(౩) "ఇన్ సర్వధాతుభ్యః" ఇతి, ఇన్॰ ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩॥
(౪) "ఇగుపధాత్ కిత్"ఇతి, కిత్॰తతోనగుణః.॥ఉణా-౪।౨౭౭-౮॥
ఏకంవానామ॰ అర్థగపా౨గ్వత్॰ తతః, వ్యస్తాత్ సమస్తాచ్ఛ
సంహితాయాం శ్చుత్వస్యాసిద్ధత్వాత్ జశ్త్వేన దః॰ తతః,
(౫) "ఖరిచ"ఇతి, చర్త్వస్యాసిద్ధత్వాత్ ॥౮-౪-౫౫।౯-౩౪॥ [౨౦
శ్చుత్వేన జః॰ తస్య, చర్త్వేనచః. శ్చుత్వస్యా సిద్ధత్వాత్
న చోగకుః. తతః,
(౬) "శశ్ఛోఽటి"ఇతి,పాక్షికంశస్యఛత్వమ్.* ॥౮-౪-౬౩।౯-౩౩॥
అథ, యథోక్తోపపాదనమ్॰

నిరు. ౨౫౧. ౨౫౨.స్వానుకూలశుభాన్ కుర్వన్ స్వసంబన్ధేన తాన్ స్వయమ్। అనాఽధేయమహాదీప్తిః (శిష్టకృచ్ఛుచి) రుచ్యతే॥ ౧౮౫॥

† స్వగుణ-౬.

౨౫౩ సిద్ధార్థస్- ౨౫౪ సిద్ధసఙ్కల్పః,

ఓం సిద్ధార్థాయనమః. ఓం సిద్ధసఙ్కల్పాయనమః.

భా. అథ, యథోక్తోపపాదనమ్.—
(సిద్ధార్థః). * ... ... * [౫
స్వతఏవావాప్తకామత్వాత్ తదుపరి---
(సిద్ధసఙ్కల్పశ్చ);- స్వాతన్త్ర్యేణప్రయుక్తతయా స్వేచ్ఛయా
సాధితసర్వార్థ ఇత్యర్థః
(౧) "సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పః" ఇతి.* ..* ॥ఛా-ఉ-౮-౧ ౫॥

నిర్వ. స్వతఏవావాప్తసమస్తకామతయాసిద్ధోర్థో౽స్యేతి— [౧౦
(సిద్ధార్థః).
(౧) "ఋ - గతిప్రాపణయోః." ॥ధా-భ్వా|౧౨౨ ౨౭॥
(౨) "ఉషికుషిగార్తిభ్యస్థన్" ఇతి, ॥ఉణా-౨|౨౬౬-౧౩॥
కర్మణిథన్. గుణఃరపరః. అనిట్.
(౩) "షిధు సంరాద్ధౌ." క్తః.అగుణః.అనిట్.॥ధా-దివా|౧౨౫-౦౯॥
(౪) "ఝషః" ఇతి ధత్వమ్. జశ్త్వమ్. ॥౮-౨ ౪౦|౧౫౮-౧౪॥
సాంహితికోదీర్ఘః * ... *
స్వతన్త్రస్వేచ్ఛా సాధితసర్వార్థతయా, సిద్ధః సఙ్కల్పః
అస్యేతి—
(సిద్ధసఙ్కల్పః). [౨౦
(౧) "కృపూ - సామర్థ్యే;" సంపూర్వః ॥ధా-భ్వా|౧౨౧ ౮॥
భావేఘఞ్. లఘూపధగుణః రపరత్వమ్.
(౨) "కృపోరోలః" ఇతి, రేఫస్యలత్వమ్. ॥౮-౨-౧౮|౧౭౧-౧౦॥
అనుస్వారాది. సిద్ధశబ్దోవ్యుత్పాదితః. * ... *

నిరు. ౨౫౩. సిద్ధాఙ్గప్రాప్తాయస్యసత్యేహ్యర్థా (సిద్ధార్థ) ఈరితః।
అవాప్తసర్వకామోవా (సిద్ధార్థ) ఇతికథ్యతే॥ ౧౮౬॥
౨౫౪. సత్యసఙ్కల్పవత్త్వాచ్చ (సిద్ధసఙ్కల్ప) ఈరితః।

౨౫౫ సిద్ధిదస్- ౨౫౬ సిద్ధిసాధనః,॥

ఓం సిద్ధిదాయనమః. ఓం సిద్ధిసాధనాయనమః.

భా. అణిమగరిమాద్యాస్సిద్ధీః సాధకేభ్యో దదాతీతి—
(సిద్ధిదః) ... * ... * [౫
యస్య సాధనమపి,
(౧) "యే తు ధర్మ్యామృతమిదమ్" ఇతి న్యాయేన, ॥గీ ౧౨-౨౦॥
అనుష్ఠానవేళాయామపి ప్రియఙ్కరత్వాత్ సిద్ధిరూపమ్, సః—
(సిద్ధిసాధనః). * ... *

నిర్వ. సాధకేభ్యః అణిమగరిమాద్యాః సిద్ధీః దదాతీతి— [౧౦
(సిద్ధిదః).
(౧) "డుదాఞ్ - దానే" ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౯॥
(౨) "ఆతోఽనుపసర్గే" ఇతి కః. ఆతో లోపః ॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౪॥
(౩) "షిధూ - శాస్త్రే మాఙ్గల్యే చ." షస్సః. ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౪॥
* స్త్రియాం క్తిన్. [౧౫
(౪) "తితుత్ర" ఇతి, నేట్. ధత్వజశ్త్వే....* ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౨॥
అనుష్ఠానవేళాయామపి ప్రియఙ్కరతయా సిద్ధిః, తద్రూపం సాధనమస్యేతి—
(సిద్ధిసాధనః).
(౧) "రాధ షాధ - సంసిద్ధౌ." షస్సః. ॥ధా-స్వా।౧౨౬-౮॥
కరణే ల్యుట్. అనః. సిద్ధిశబ్దో వ్యుత్పాదితః. * ... * [౨౦
నిఖిలమఙ్గళాఙ్కురార్పణదినత్వాత్, వృషః నిరుక్తానుసారాత్ ధర్మః, తద్రూపఖ్యాతదహః - అస్య ప్రథమాభిగమనదివసశ్చేతి వృషాహః, సోఽస్యాస్తీతి—

నిరు. ౨౫౫. (సిద్ధిదో) హ్యణిమాద్యష్టసిద్ధేస్సాధకాయ దానతః॥౧౮౭॥
౨౫౬. తత్సిద్ధేశ్చాపి హేతుత్వాత్ (సిద్ధిసాధన) ఈరితః।

శ్లో॥ ౨౮॥ ౨౫౭ వృషాహీ,

ఓం వృషాహిణేనమః.

భా. నిఖిలమఖకర్మాణాం కర్మార్పణదినత్వాత్ వృషరూపమ్- ధర్మరూపమ్, అహః-అస్య ప్రథమాభిగమనదివసమ్, [౫
(వృషాహః). * రాజాహస్సఖిభ్యష్టచ్·
తదస్యాస్తీతి—
(వృషాహీ). యథా,
(౧) ''అద్య మే సఫలజన్మసుప్రభాతా చ మే నిశా । యదున్నిద్రాబ్జపత్రాక్షం విష్ణోర్ద్రక్ష్యామ్యహమ్ముఖమ్''॥వి పు-౫-౧౭-౩॥ [౧౦
(౨) ''తా నిశాస్తే చ దివసాః'' ఇత్యాది. ॥ ॥
(౩) '' యదాహ్యేవైష ఏతస్మిన్నదృశ్యే .. అథ సోఽభయఙ్గతో భవతి'' ఇతిచ. * ... * ॥తై-ఆ_౨-౭॥

నిర్వ. (వృషాహీ). అహన్ శబ్దః నఞిజహాతేః కనిని వ్యుత్పాదితః.
(౧) ''వృషు-సేచనే·'' ఇగుపధలక్షణః కః· ॥ధా భ్వా।౧౨౦-౭౬॥
అగుణః. కర్మధారయః. సాంహితికోదీర్ఘః.
(౨) ''రాజాహస్సఖిభ్యష్టచ్'' ఇతి, టచ్. ॥౫-౪ ౯౧।౬౯-౧౨॥
(౩) ''తద్ధితాః''ఇతి,తస్యతద్ధితసంజ్ఞాయామ్, ॥౪-౧-౭౬।౪౯-౨॥
(౪) ''నస్తద్ధితే'' ఇతి, టిలోపః. ॥౬-౪-౧౪౪।౬౧-౧౫॥
(౫) ''రాత్రాహ్నాహాఃపుంసి'' ఇతి, ॥౨-౪-౨౯।౭౧-౧౬॥ [౨౦
పుంస్త్వేన విగ్రహః. తతః,
(౬) ''అతఇనిఠనౌ'' ఇతి, ఇనిః. ॥౫-౨-౧౧౫।౧౩౬ ౯॥
(౭) ''పూర్వాపరాధరోత్తర మేకదేశినైకాధికరణే''॥౨-౨-౧।౬౩-
ఇత్యాదినిర్దేశాత్, [౨౮॥

నిరు. ౨౫౭. వృషోహిధర్మస్తద్రూపమహర్యస్యదినంస్మృతమ్॥౧౮౮॥
ప్రథమాభిగమనాఖ్యం (వృషాహీ) సప్రకీర్తితః।

౨౫౮ వృషభో-

ఓం వృషభాయనమః

భా. ఏవమభిగచ్ఛతోభవద్ధానవర్షతీతి—
(వృషభః). [౫
(౧) "ఋషివృషిభ్యాంకిత్"ఇతివృషేరభచ్ ॥ఉణా-౩।౨౭౩-౪॥
ప్రత్యయః, కిద్వద్భావశ్చ. * ... *
ఏవంవర్షన్ వేవేష్టీతి—

---

(౮) "ఏకగోపూర్వాట్ఠఞ్నిత్యమ్"ఇతి ॥౫ ౨-౧౧౮।౧౩౬-౧౫॥
ఏకపూర్వాత్ సమానాధికరణార్థఇనుశాసనాచ్చలిఙ్గాత్,
(౯) "నకర్మధారయాన్మత్వర్థీయః" ॥ ॥
ఇతిన్యాయోహినిత్యః. కృష్ణసర్పవాన్వల్మీక ఇత్యాదివత్.
తద్బీజఇచ్ఛేదమేవేత్యాది. ఏవమన్యత్రాపి.
(౧౦) "యస్య" ఇతి, లోపః ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
(౧౧) "సౌచ"ఇతి,ఇనన్తలక్షణోదీర్ఘఇత్యాది **॥౬-౪-౧౩।౨౯-
ఏవమ్, అభిగచ్ఛతోభవద్ధానవర్షతి సిఞ్చతీతి— [౩౬॥
(వృషభః).
(౧) "వృషు-సేచనే." ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౨౬॥
(౨) "కృశౄశలికలిగర్దిభ్యోఽభచ్" ॥ఉణా-౩।౨౭౩-౩॥
ఇతివర్తమానే, [౨౦
(౩) "ఋషివృషిభ్యాంకిత్" ఇతి,అభచ్ కిత్;॥ఉణా-౩।౨౭౩-౪॥
కిత్త్వాన్నగుణః. * ... *
ఏవంవర్షన్ వేవేష్టి వ్యాప్నోతీతి—

నిరు. ౨౫౮. అభిగచ్ఛద్భక్తజనాన్సుధావర్షణతోఽన్వహమ్॥౧౮౯॥
(వృషభ)శ్చ సమాఖ్యాతః సిఞ్చన్భయహరో మనుః। [౨౫

{౨౫౯
౨, ౬౬౨} విష్ణుః, ౨౬౦ వృషపర్వా,

ఓం విష్ణవే నమః ఓం వృషపర్వణే నమః.

భా. (విష్ణుః).

(౧) “విష్లృ్ - వ్యాప్తౌ.” ॥ధా_జు౹౧౨౪_౨౧॥ [౫

(౨) “విషేఃకిచ్చ” ఇతి, నుః. ॥ఉణా-3౹౨౭౦-3౨॥

తైస్తైరుపకారైరధికేన భగవతాన్యేనానాం స్వవ్యతిరిక్తానా మవినాభావస్తారికః ప్రసిద్ధోఽత్ర వ్యాప్తిరభిమతా; [3౯॥

(3)“నతదస్తివినాయత్స్యాన్మయాభూతఞ్చరాచరమ్”ఇతి.*॥గీ ౧౦-

(వృషాః) వర్ణాశ్రమధర్మాః, తేతదారోహణసోపానపర్వాణీతి—

(వృషపర్వా). * ... ... *

నిర్వ. (విష్ణుః).

(౧) “విష్లృ్-వ్యాప్తౌ.” ॥ధా జు౹౧౨౪-౨౧॥

(౨) “స్థోణుః” ఇతివర్తమానే, ॥ఉణా-3౹ [౧౫

(3) “విషేఃకిచ్చ”ఇతిణుఃకిత్. అగుణః.॥ఉణా-3౹౨౭౦-3౨॥[౧౫॥

నిహతత్వాన్నేట్. * ... *

వృషాః - వర్ణాశ్రమధర్మాః, పర్వాణి - తదారోహణసోపాన పర్వాణి' అస్యేతి—

(వృషపర్వా).

(౧) “వృషు-పాలనపూరణయోః.” ॥ధా జు౹౧౨౪-౧౭॥ [౨౦

(౨) “స్నామదిపద్యర్తిపౄశకిభ్యోవనిప్” ॥ఉణా-౪౹౨౨౬ 33॥

ఇతి వనిప్. గుణఃరపరః.

నిరు.౨౫౯.(విష్ణు)స్స్యాదవినాభావాద్వ్యాప్యవ్యాపకభావతః॥౧౯౦॥

౨౬౦. వృషావర్ణాశ్రమాధర్మాఃపర్వాణ్యారోహణేతుతే।

యస్యసన్తిసదాసోయం (వృషపర్వా) ప్రకీర్తితః॥౧౯౧॥ [౨౫

శ్లో.౨౮,అక్ష.౧౩-శ్లో.౨౮.అక్ష.౧౯. (౨౮౦) నా. { ౨౬౧. వృషోదరః
౨౬౨. వర్ధనః }

౨౬౧ వృషోదరః। ౨౬౨ వర్ధనో-

ఓం వృషోదరాయనమః ఓం వర్ధనాయనమః.

భా. ఆరాధకానాం యథాలబ్ధహవిరాదిభిస్సంపూర్ణత్వేన, సర్వా
ర్థాస్పదత్వేనవా, ధార్మికోదరత్వాత్— [౫
(వృషోదరః). * ... ... *
మాతృవత్ తానుదరేకృత్వావర్ధయతీతి—
(వర్ధనః). * ... ... *

---

(౩) "నేట్" ఇతి నేట్. వృషశబ్దో వ్యాకృతః.॥ ౭-౨-౫।౨౪౯-౨౮॥
ఇత్థముత్తరత్రాపి. తతః, నాన్తలక్షణో దీర్ఘ ఇత్యాది.* ... *
ఆరాధకానాం యథాలబ్ధహవిరాదిభిస్సంపూర్ణతయా, సర్వా
ర్థాస్పదతయా వా, వృషః-లక్షణయా ధార్మికమ్, ఉదరమస్యేతి—
(వృషోదరః).
"దౄ విదారణే;" ఉత్పూర్వః. ॥ధా-క్ర్యా।౧౨౮-౧౬॥
"శ్లాతేరజ్లెాస్తప్తార్ణ స్పదా న్త్యాల్లోపశ్చ"॥ఉణా-౫।౨౮౦-౮॥
ఇతి, అచ్; అల్లోపః. స్వరే విశేషః. ఉదో దలోపశ్చ
రపరః. బహువ్రీహిః. గుణస్సాంహితికః. * ... *
మాతృవత్ తానుదరే కృత్వావర్ధయతీతి—
(వర్ధనః).
(౧) "వృధు-వృద్ధౌ." ణిచ్. గుణః రపరః॥ధా-భ్వా।౧౨౧-౭॥ [౨౦
ద్విత్వమ్. తతో నన్ద్యాదిల్యుః. బాహుళకాల్ల్యుడిత్యాది.
యోరనః. ణేర్లోపః. * ... *

నిరు. ౨౬౧. భక్తైరుపాహృతాం పూజాముపహారాంశ్చధర్మతః।
కృత్వోదరే యోజయతే స (వృషోదర) ఉచ్యతే॥ ౧౯౨॥
నిరు. ౨౬౨. మాతృవజ్జఠరేకృత్వాభక్తాన్ వర్ధయతిస్వయమ్।
(వర్ధనః) ప్రోచ్యతే నిత్యం సప్తార్ణో వృద్ధిదోషనుః॥ ౧౯౩॥
16-7-86.

శ్లో. ౭౮, అక్షు. ౭౦ శ్లో. ౭౮. అక్షు. ౭౭. (౬౮౧) { నా. ౬౬౩. వర్ధమానః
౬౬౪. వివిక్తః

౬౬౩ వర్ధమాన, శ్చ.   ౬౬౪ వివిక్తశ్-

ఓం వర్ధమానాయనమః.   ఓం వివిక్తాయనమః.

భా· తాన్వర్ధయన్ స్వయమపివర్ధతఇతివా;—
ఏవంప్రాప్నై రపర్యవస్యత్సమృద్ధిరితివా;— [౫
(వర్ధమానః). * * ... *
ఏవం సర్వలోకోత్తరస్యైకాన్తవృత్తాన్తత్వాత్ —
(వివిక్తః)· * * ... ... *

నిర్వ· తాన్ వర్ధయన్ స్వయమపివర్ధతేఇతివా,—వర్తమాననిర్దేశాత్
ఏవంప్రాప్నై రపర్యవస్య త్సమృద్ధిరితివా,— [౧౦
(వర్ధమానః). ధాతుఃపూర్వవత్. *వర్తమానేలట్.
(౧) "లటశ్శతృశానచావప్రథమాసమానాధికరణే" ఇతి శానచ్.
తస్య శిత్త్వేన, [॥3-౨-౧౨౪।౨౫౬-౨౭॥
(౨) "తిఙ్ శిత్" ఇతిసార్వధాతుకత్వే, ॥3 ౪-౧౧౨।౧౫౧-౬॥
తత్రపరతః [౧౫
(3) "కర్తరిశప్" ఇతి, ధాతోః శప్. ॥3-౧-౬౮।౧౫౧-౭॥
శపాపితౌ. గుణః, రపరత్వమ్.
(౪) "ఆనేముక్" ఇతి, అఙ్గస్యాతోముక్· ॥౭-౨-౮౨।౨౫౬-౨౯॥
చస్యముచ్ప్రయే· * ... *
ఇత్థమ్, సర్వలోకోత్తరస్యైకాన్తవృత్తాన్తత్వాత్ వివిచ్యతేఇతి—
(వివిక్తః).
(౧) "విచిర్-పృథగ్భావే;" విపూర్వః. ॥ధా-రుధా।౧౨౭-౨౭॥
(౨) "నిష్ఠా" ఇతి కర్మణి క్తః. ॥3-౨ ౧౦౨।౨౫౧-౨౦॥

నిరు· ౬౬౩· వర్ధయంస్తాన్ స్వయమపి (వర్ధమాన) శ్చవర్ధనాత్।
౬౬౪. లోకోత్తరాద్ధివృత్తాన్తాత్ సైకాన్తాత్ గుణబృంహితాత్॥
(వివిక్త) ఇతివిఖ్యాతః పావనత్వప్రదోమనుః।

౨౬౫ శ్రుతిసాగరః.॥

ఓం శ్రుతిసాగరాయనమః.

భా. ఏవంప్రకారగుణప్రవణానాం శ్రుతీనామ్,సాగరఇవ సరిదోఘా
నాం పరమాపర్యవసానభూమిరితి — [౫
(శ్రుతిసాగరః).

(౧) "నారాయణపరా వేదాః" ॥భాగ-౨.౫-౧౫॥

(౨) "వేదైశ్చసర్వైరహమేవవేద్యః" ఇతి. *...*॥గీ-౧౫-౧౫॥

నిర్వ. శ్రుత్వాన్నగుణః అనిట్.

(౩) "చోఃకుః"ఇతి, కుః. కుత్వేన చస్యకః.* ॥౮-౨-౩౦।౩౧-౩౩॥
ఏవంప్రకారగుణప్రవణానామ్-శ్రుతీనామ్, సాగరః- సర్వవేద
వేద్యతయా సరితామివసముద్రః పరమాపర్యవసానభూమిరితి—
(శ్రుతిసాగరః).

(౧) "గౄ నిగరణే." ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౧౬॥

(౨) "ఋదోరప్" ఇతి,అప్. ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪-౧౭॥ [౧౫
గుణోరపరః. తతః,

(౩) "తేనసహ"ఇతి సహశబ్దస్యబహువ్రీహిః.॥౨-౨-౨౮।౭౫-౨౦॥

(౪) "వోపసర్జనస్య" ఇతి సహస్యసః ॥౬-౩ ౮౨। ౭౫ ౨౧॥
పాక్షికః తతః సగరనిర్వృత్తత్వాత్,

(౫) "తేననిర్వృత్తమ్"ఇతివా, ప్రణాడ్యా ॥౫-౧-౭౯।౧౨౬-౨౨॥
తదపత్యలక్షణయావా, సంబన్ధసామాన్యవివక్షయా,

(౬) "తస్యేదమ్"ఇతివా అణ్.ఆదివృద్ధిః. ॥౪-౩-౧౨౦।౧౧౫-౧౨॥

(౭) "యస్య" ఇతి, లోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥

(౮) "శ్రు - శ్రవణే." ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౨౯॥

నిరు. ౨౬౫. నదీనాంసాగరఇవస్వగుణోక్తివిధాజుషామ్॥౧౯౫॥
శ్రుతీనామవసానత్వాత్ కథ్యతే (శ్రుతిసాగరః)।

౭౬౬ సుభుజో -   {౭౬౭ / ౭౭౦}   దుర్ధరో-

ఓం సుభుజాయనమః   ఓం దుర్ధరాయనమః

భా. ప్రపన్నభరధుర్యో శోభనభుజః—
(సుభుజః).   *   ...   * [౫
తాదృగ్భుజబలేన సంవర్తసముద్రవేగః బాలక్రీడా సైకతసేతు
భిరివ పరై ర్దుర్వారవేగః—
(దుర్ధరః).   [౭౮౮-౭౪॥
(౧) "ఈషద్దుస్సుషు" ఇత్యాదినా ఖల్. *   ...   * ॥౩-౩-౧౨౬॥

(౯) "శుభియజీషిస్తుభ్యఃకరణే" ఇతి క్తిన్.॥౩-౩-౯౫।౭౮౬-౧౫॥
అగుణః. అనిట్.   *   ...   *
ప్రపన్నభరధారేయతయా శోభనాఃభుజాఅస్యేతి—
(సుభుజః).
(౧) "భుజ-పాలనాభ్యవహారయోః."   ॥ధా-రుధా।౧-౭-౩౨॥
(౨) "హలశ్చ" ఇతి, కరణేఘఞ్.॥౩-౩-౧౨౧।౭౮౮-౧౪॥ [౧౫
(౩) "భుజన్యుబ్జౌ" ఇతి,   ॥౭-౩-౬౧।౨౪౧-౩౬॥
నిపాతనాత్ అగుణత్వమ్;
(౪) "చజోః" ఇతి, కుత్వాభావశ్చ.   ॥౭-౩-౫౨।౨౪౦-౩౪॥
స్వైత్యవ్యయపూర్వో బహువ్రీహిః.   *   ...   *
తాదృగ్భుజబలేన సంవర్తసముద్రవేగఇవ బాలక్రీడా సైకత
సేతుభిః దుర్వారవేగతయా పరైః ధర్తుమశక్యఇతి—
(దుర్ధరః).
(౧) "ధృఞ్-ధారణే." దుస్పూర్వః.   ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౧౯॥

నిరు. ౭౬౬. ప్రపన్నభరణేధుర్యభుజో యస్(సుభుజ) స్తుసః॥౧౯౬॥
౭౬౭. పరైర్దుర్వారవేగో యో (దుర్ధర) స్సచకథ్యతే। [౨౫

౨౬౮ వాగ్మీ,

ఓం వాగ్మినే నమః.

[౭౮౩.　౭౮౪.]　　[21]

భా. ఏవమ్, దుర్లభః, దుర్గమః, ఇత్యాదయోఽపి.　...　*[౫

తథా ప్రశస్యతమవాక్—

(వాగ్మీ). ప్రశంసాయామ్*వాచోగ్మినిః. ప్రశస్యత్వేఽస్య, వేదాత్మకత్వాత్, జిత్వరమధురగమ్భీర ప్రియహితత్వాచ్చ. యథా,

(౧) "వాగ్వివృతాశ్చ వేదాః"　॥　॥

(౨) "ఉక్తోత్తరోత్తరయుక్తాచవక్తా వాచస్పతిర్యథా। భూయఃకథయతృప్తిర్హి శృణ్వతో నాస్తి మేఽమృతమ్" ॥　॥

నిర్వ. (౨) "ఈషద్దుస్సుషు కృచ్ఛ్రాకృచ్ఛ్రార్థేషు ఖల్"॥3-3 ౧౨౬।

ఇతి, కృచ్ఛ్రార్థేమస్యుపపదేకర్మణిఖల్.　[౨౮౮-౨౪॥

(3) "పైషాతసర్గప్రాప్తకాలేషు కృత్యాశ్చ"॥3-3 ౧౬3।౨3 ౭-౭॥

ఇత్యత్ర లోటాబాధో మాభూదిత్యేతదర్థకేన కృత్యగ్రహణేన స్త్ర్యధికారాదూర్ధ్వమపి భవన్త్యాసరూపవిధిః క్వచిన్నేతిజ్ఞాపనాత్, క్తల్యుట్తుమున్ఖలర్థేషు తదభావాదిహకృత్యాప్రసక్తేః ఏవమీదృశేతత్రతత్ర ప్రదేశేష్వవధాతవ్యమ్. గుణఃరపరః.

(౪) "ససజుషోరుః"ఇతి, దుసస్సస్య రుః **॥౮-౨ ౬౬।౧౨-౨౭॥

తథా వేదాత్మకతయా, జిత్వరమధురగమ్భీరప్రియహితత [౨౦

యాచ ప్రశస్యతమా వాక్ అస్యాస్తీతి—

(వాగ్మీ).

(౧) "వచ-పరిభాషణే."　॥ధా అదా।౧౨౪-౭॥

(౨) "క్విబ్వచి"ఇత్యాదినాక్విప్ దీర్ఘః ॥3-౨-౧౭౮।౨౫౯-౨3॥

(3) "వచిస్వపియజాదీనాంకితి" ఇతి,　॥౬-౧-౧౫।౧౮౦-౧౭॥

నిరు. ౨౬౮. వేదలక్షణవక్తృత్వాత్ (వాగ్మీ) ప్రియహితోక్తితః॥

౨౬౯ మహేన్ద్రోఽ-

ఓం మహేన్ద్రాయ నమః.

భా.(౩)"బుద్ధిమాన్ మధురాభాషీ పూర్వభాషీ ప్రియంవదః" ॥ ॥

(౪) "ఈరయన్తం భారతీం భారతానామర్చనీయాం శరీరం [౫
స్పృక్ష్యమాణామ్। బుభూషద్భిర్గ్రహణీయాం నిద్ర్యాం †పరాసూనామగ్రహణీయరూపామ్" ॥ ॥

(౫) "మేఘ మేఘస్వనః కాలే ప్రగృహ్యా విపులం భుజమ్ । అనర్ఘకృతమత్ర స్తమనిరస్తమసంకులమ్॥ రాజీవనేత్రో రాజానం హేతుమద్వాక్య మబ్రవీత్" ఇత్యాది.*...*॥ ॥ [౧౦

ఏవం సర్వతోముఖం ప్రసృతత్వాత్ పూజ్యపరమైశ్వర్యః—(మహేన్ద్రిః).

(౧) "ఇది - పరమైశ్వర్యే." ॥ధా-భ్వా।౧౧౬.౮॥

నిర్వ. ప్రాప్తసంప్రసారణాభావశ్చ. ఇక్షంసిద్ధాత్ వాక్ ఛబ్దాత్,

(౪) "వాచోగ్మినిః" ఇతి, ప్రశంసాయామ్॥౫ ౨-౧౨౪।౧౩౬-౩౨॥
మత్వర్థే గ్మినిః.

(౫) "ఆలజాటచౌ బహుభాషిణి" ॥౫-౨ ౧౨౫।౧౩౬-౩౨॥
ఇత్యత్ర, *కుత్సిత ఇతి వక్తవ్యాత్ ప్రశంసాయాం వాచో బహుత్వేపి గ్మినిరేవ; నాలజాటచౌ.

(౬) "లశక్వ" ఇతి, నగస్యేత్సంజ్ఞా, ॥౧-౩ ౮।౧౪-౩౪॥ [౨౦
*అతద్ధితే ఇతి ప్రతిషేధాత్. *చోఃకుః కః, జశ్త్వే నగః. ఇన్హన్తలక్షణోదీర్ఘ ఇత్యాది. * ... *

ఏవమ్, సర్వతోముఖం ప్రసృతత్వేన పూర్ణపరమైశ్వర్యతయా మహాంశ్చాసౌ విన్ద్రశ్చేతి—
(మహేన్ద్రిః). [౨౫

నిరు. ౨౬౯. పరమైశ్వర్యవత్త్వేన (మహేన్ద్రి) ఇతి శబ్ద్యతే,

† పరాంసాధూనాంగ్రహ-౧౦.

౨౭౦ వసుదో-

ఓం వసుదాయనమః.

భా. (౨) ,,ఋజేన్ద్రాగ్ర'' ఇత్యాదినా, ॥ఉణా-౨।౨౯౭-౯॥
రన్ప్రత్యయాన్తోనిపాతితః. * ... * [౫
ఏవం సత్యప్యనభిభవనీయే మహేన్ద్రత్వేనమహత్త్వే లఘు
భ్యోర్థనాయద్భ్యో ధన న్దదాతీతి—
(వసుదః)· యథా,
(౧) ,,దేవేన్ద్ర స్త్రిభువనమర్థమేకపిఙ్గః''ఇత్యాది.**॥వి-థ-౪౩-౪౭॥
(౧) ,,వాసుదేవస్సర్వమ్'' ఇతిప్రకారేణ, ॥గీ ౭-౧౯॥ [౧౦
గరీయసాం స్వయమేవ ధనమితి—

నిర్వ. (౧) ,,ఇది-పరమైశ్వర్యే.'' ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౮॥
* ఇదితోనుమ్ధాతోః. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. అయమ్,
(౨) ,,ఋజేన్ద్రాగ్ర''ఇత్యాదినారన్నన్తోనిపా ॥ఉణా-౨।౨౯౭-౯॥
తితః·వృదపాదిష్మామహచ్ఛబ్దః?.తతఆత్వమ్.దీర్ఘః.*ఆద్గుణః.*
ఏవం సత్యపిఅనభిభవనీయే మహేన్ద్రత్వేనమహత్త్వే, లఘు
భ్యోర్థనాయద్భ్యోవసు-ధనమ్, దదాతీతి—
(వసుదః)·
(౧) ,,డుదాఞ్-దానే.'' ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౯॥
(౨),,ఆతోఽనుపసర్గే'' ఇతి, కః.ఆల్లోపః.॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౪॥ [౨౦
వసుశబ్దః వసతేః,
(౩) ,,శౄస్వృస్నిహి'' ఇతి, ॥ఉణా-౧।౨౯౦·౩౩॥
ఉప్రత్యయే వృత్త్యాదితః. * ... *
గరీయసాం స్వయమేవ వసుః-ధనమితి—

నిరు. ౨౭౦· (వసుదో) ధనదానాచ్చధనాయద్భ్యోవిశేషతః ॥౧౯౮॥

{౭౭౧ / ౧౦౫, ౭౦౧} వసుః,। ౭౭౨ నైకరూపో-

ఓం వసవేనమః. ఓం నైకరూపాయనమః.

భా. (వసుః). * * ... *

అథ యథోక్తమహిమోచిత వైశ్వరూప్యమ్. తత్తత్సర్వ [౫

ప్రతీతియోగ్యరూపః—

(నైకరూపః)

(౧) "నభ్రాణ్ణపాత్" ఇత్యత్ర నభ్రాడ్ ॥౬-3-౭౫।౬౭-౧3॥

గ్రహణస్యప్రదర్శనార్థత్వాత్, నఞ్సమాసస్య మహావిభాష

యా వికల్పితత్వాద్వా, నలోపాభావః. [౧౦

నిర్వ. (వసుః).

(౧) "వస-నివాసే." ॥ధా అదా।౧౨3-౧౫॥

(౨) "శృస్వృస్నిహి" ఇత్యాదినా, ॥ఉణా॰౧।౨౬౦-33॥

ఉరిత్యుక్తమేవ.

(3) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది. ... * ॥మహాభాష్యే॥[౧౫

అథ యథోక్తమహిమోచితవైశ్వరూప్యంప్రవ్యజ్యతే. నైకాని-

అనేకాని, తత్తత్సర్వప్రతీతియోగ్యానిరూపాణి, అస్యేతి—

(నైకరూపః).

(౧) "రు-శబ్దే." ॥ధా-అదా।౧౨3-3౦॥

(౨) "ఖష్పశిల్పశష్పబాష్పరూపపర్పతల్పాః"॥ఉణా-3।౨౭౦-౨౦॥

ఇతి, పప్రత్యయః, ధాతోఃదీర్ఘః, ఇడభావశ్చ నిపాత్యతే.

నిరు॰ ౭౭౧. సర్వస్యహరిరూపత్వాద్ధనంయస్మాద్ (వసు) స్తతః।

౭౭౨. యస్సదాబహురూపశ్చ (నైకరూప) స్సకీర్తితః॥ ౧౯౯॥

తత్తజ్జనజ్ఞానయోగ్యంరూపంయస్యవిశేషతః। (నైకరూప) స్సముద్దిష్టః

సర్వప్రత్యయగోచరః॥ ౨౦౦॥ [౨౫

౭౭౩ బృహద్రూపః,

ఓం బృహద్రూపాయనమః.

[303] [22]

భా. ఏవమ్, నైకమాయ ఇత్యాదయః. [౫

(౭) "విశ్వరూపాయ" ఇతిమన్త్రవర్ణాత్. ॥మన్త్రే॥

(౩) "పశ్యామి త్వా సర్వతోఽనన్తరూపమ్" ఇతి. * ॥గీ-౧౧-౧౬॥

ఏష్వేకైక మేవదిగ్వ్యోమావకాశంవ్యాప్నువత్ బృహద్రూపమస్యేతి-
(బృహద్రూపః)· యథా,

నిర్వ·(౩) "ఇణ్-గతౌ." ॥ధా-అదా।౧౨౪ ౨॥ [౧౦

(౪) "ఇణ్ భీకాపాశల్యతిమర్చిభ్యఃకన్" ఇతి, ॥ఉణా-౩।౨౭౧-౩॥
కన్. గుణః. అనిట్. నఞ్ సమాసః. నచ,

(౫) "నలోపోనఞః" ఇతి, నలోపశ్శఙ్క్యః, ॥౬-౩-౭౩।౬-౭-౭॥

(౬) "నభ్రాణ్నపాన్నవేదా నాసత్యానముచినకులనఖనపుంసక నక్ష
త్రనక్ర నాకేషుప్రకృత్యా" ఇతిసూత్రే ॥౬-౩-౭౫।౬-౭-౧౩॥
నభ్రాట్ గ్రహణస్యైవ లక్షణార్థతయా క్వచిదన్యత్రాపి నఞ్
సమాసేప్రకృతిభావాత్· యద్వా, నఞ్ సమాసస్య మహావి
భాషయా వికల్పిత త్వేనతదభావాత్, సమాసచరమావయవ
రూపోత్తరపదనిమిత్తకనలోపాభావః.అత్రచనఞస్సముదాయేన
సమ్బన్ధః. నశబ్దసమాసోఽయమ్, నతునఞ్ సమాస ఇతితు[౨౦
మహాన్ పన్థాః. ప్రాగపిఇదంమనాగుక్తమ్. వృద్ధిః. ... *
ఏషుఏకైక మేవబృహత్ - వ్యోమావకాశంవ్యాప్నువత్ రూప
మస్యేతి—
(బృహద్రూపః). రూపశబ్దోఽపినిరూపితః!.

(౧) "బృహ-వృద్ధౌ." ॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౩౨॥ [౨౫

నిరు. ౭౭౩. వ్యాప్నువద్యస్యరూపన్తు(బృహద్రూప)స్సకీర్తితః।
17-7-86.

౨౭౪ శిపివిష్టః,

ఓం శిపివిష్టాయనమః.

భా.(౧) “ద్యావాపృథివ్యోరిదమన్తరంహి వ్యాప్తన్త్వయైకేనదిశశ్చ సర్వాః” ఇతి. * ... * ॥గీ-౧౧-౨౦॥ [౫
శిపయః-రశ్మయః, తాన్ సంప్రవిష్టః-వ్యాప్తవానితి—
(శిపివిష్టః). యాస్కః,
(౧) “శిపయోరశ్మయఉచ్యన్తే తైరావిష్టః” ఇతి. ॥యాస్క ॥
పతత్ప్రియమార్గమ్,
(౨) “శిపివిష్టేతియచ్చాస్యపీతంరోమచయద్భవేత్। తేనాపివిష్టం యత్కిఞ్చిత్ శిపివిష్టంహితత్స్మృతమ్” ॥భా-శా-౩౪౩-౪౧॥
ఉద్యోగే, [॥
(౩) “రోమకూపేషుచతథాసూర్యస్యేవమరీచయః” ఇతి. ॥భా-ఉ-
(౪) “తేజోభిరాపూర్యజగత్సమగ్రం భాసస్తవోగ్రాః ప్రతపన్తి విష్ణో” ఇతి. * ... * ॥ ॥ [౧౫

నిర్వ.(౨)“వర్తమానేపృషత్ బృహత్” ॥ఉణా-౨।౨౬౮-౨౧॥
ఇత్యాదినా, అతిప్రత్యయః గుణాభావశ్చ నిపాత్యతే.జశ్త్వమ్. వచనానుసారాత్. శిపయః - రశ్మయః తైస్సర్వమ్, తాన్వా, ఆవిష్టః- సంప్రవిష్టః ఆవిష్టోవ్యాప్తవానితి —
(శిపివిష్టః). [౨౦
(౧) “విశ-ప్రవేశనే;” ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౨౦॥
(౨) “విష్ల్ - వ్యాప్తౌ” వా. ॥ధా- ॥
(౩) “గత్యర్థ” ఇత్యాదినాకర్తరిక్తః; ॥౩-౪-౭౨।౨౫౫-౨౯॥
కిత్త్వాన్నగుణః. అనిట్. పూర్వత్ర
(౪) “వ్రశ్చ”ఇత్యాదినా శాన్తత్వాత్, ॥౮ ౨ ౩౬।౨౪-౯॥ [౨౫

నిరు.౨౭౪. శిపయోరశ్మయఃప్రోక్తాఃవ్యాప్యతేష్వపివర్తనాత్ ॥౨౦౧॥
(శిపివిష్ట) స్సమాఖ్యాతస్సూర్యేన్ద్వగ్న్యాదిరూపవాన్ ।

౨౭౫ ప్రకాశనః,॥

ఓం ప్రకాశనాయనమః,।

ఇదమేవ దివ్యంరూపందిదృక్షుభ్యోఽర్జునాదిభ్యోఽప్రకాశయతీతి—
(ప్రకాశనః). యథా, [౫
(౧) ,,దివ్యన్దదామి తేచక్షుఃపశ్య మేయోగమైశ్వరమ్" ॥గీ-౧౧ ౮॥
(౨) ,,సుదుర్దర్శమిదంరూపంమ్ దృష్టవానసియన్మమ'' ఇతి·*॥గీ-౧౧-౫-౨॥
(ఓజః)-బలమ్, (తేజః)- పరాభిభవనసామర్థ్యమ్, కీర్తిర్వా,
(ద్యుతిః) - ఔజ్జల్యమ్, తాని†ధరతీతి—

నిర్వ· షత్వమ్. ష్టుత్వమ్, ఉభయత్ర టః. [౧౦
(౩) ,,పిశ-అవయవే" తుదాదౌముచాదిః. ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౨౪॥
(౪) ,,అయం దీపనాయామపి" అత్రచ ॥ధా- ॥
దీపనాక్రియః.
(౭) ,,పృషోదరాదీనియథోపదిష్టమ్" ఇతి· ॥౬-3 ౧౦౯।౮౯-3॥
వర్ణవిపర్యయేవికారేచ శిపేత్యస్మాత్, [౧౫
(౮) ,,ఇన్ సర్వధాతుభ్యః" ఇతి, ఇన్.సచ, ॥ఉణా-౪।౭౭ 3॥
(౯) ,,ఇగుపధాత్ కిత్" ఇతి,కిత్; కిత్త్వాత్ ॥ఉణా-౪।౭౭-౮॥
న లఘూపధగుణః. ... ... *

ఇదమేవదివ్యంరూపందిదృక్షుభ్యోఽర్జునాదిభ్యఃప్రకాశయతీతి—
(ప్రకాశనః). [౨౦
(౧) ,,కాశృ-దీప్తౌ," ప్రపూర్వః. ణిచ్. ॥ధా-దివా।౧౨౫ ౯-॥
ల్యుః; ల్యుడ్వా. బాహుళకాత్· నన్ద్యాదిః· అనః· ణిలోపః.*
ఓజః - బలమ్, తేజః - పరాభిభవనసామర్థ్యమ్, కీర్తిర్వా;
ద్యుతిః - ఔజ్జల్యమ్, తాని ధరతీతి—

నిఘ. ౨౭౫· దివ్యరూపందిదృక్షుభ్యః పార్థాదిభ్యోవిశేషతః॥
రూపంప్రకాశయతియ స్స (ప్రకాశన) ఈరితః।

ధారయతీతి-౪-ధత్తే-౧.

శ్లో॥ ౩౦॥౨౭౬ ఓజస్తేజోద్యుతిధరః,

ఓం ఓజస్తేజోద్యుతిధరాయనమః.

భా. (ఓజస్తేజోద్యుతిధరః)· †సఏవ, ఏకన్నామ. [॥గీ ౧౧-౨౯॥
(౧) ,,యథాప్రదీప్తజ్వలనంపతఙ్గావిశన్తినాశాయ సమృద్ధవేగాః”
(౨) ,,స్థానేహృషీకేశతవప్రకీర్త్యా” ॥గీ-౧౧ ౩౬॥
(౩),,దివిసూర్యసహస్రస్యభవేద్యుగపదుత్థితా”ఇత్యాది.*॥గీ-౧౧ ౧౨॥
మూర్ఖైరపిసంప్రతిపన్నపరప్రభావః—

నిర్వ. (ఓజస్తేజోద్యుతిధరః). ఏకన్నామ.
(౧) ‘‘ధృఞ్-ధారణే” పచాద్యచ్· ॥ధా భ్వా।౧౨౨-౧౯॥ [౧౦
గుణఃరపరః.
(౨) “ద్యుత-దీప్తౌ.” ॥ధా-భ్వా।౧౭౦-౩౪॥
(౩) ‘‘ఇన్ సర్వధాతుభ్యః” ఇతి, ఇన్. ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩॥
(౪) ‘‘ఇగుపధాత్ కిత్”ఇతి,కిత్;కిత్త్వాన్నగుణః·॥ఉణా-౪।౨౭౭-౮॥
(౫) ,,తిజ-నిశాతనే,క్షమాయాంచ.”॥ధా-అదా।౧౭౯-౨౬॥ [౧౫
(౬)“సర్వధాతుభ్యోఽసున్”ఇతి,అసున్·గుణః. ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౩౩॥
(౭) ‘‘ఉబ్జ-ఆర్జవే.” ॥ధా-తుదా।౧౨౬-౨౨॥
(౮) ‘‘ఉబ్జేర్బలోపశ్చ” ఇతి, అసున్, ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౩౪॥
బలోపశ్చ. లఘూపధగుణః· షష్ఠ్యావిగ్రహః· తదర్థప్రదర్శన
మేతత్. అతః నకర్మణ్యాణిత్యుక్తమేవ.* ... * [౨౦
మూర్ఖైరపిసంప్రతిపన్న పరప్రభావతయా, ప్రకాశః ప్రదీప్తః
ఆత్మా-స్వభావః, అస్యేతి—

నిరు. ౨౭౬· అసాధారణసామర్థ్యంబలమోజగ ప్రచక్షతే॥౨౦౩॥
పరాభిభవసామర్థ్యం తేజశ్చపరిపఠ్యతే। కీర్తిర్వాద్యుతిరౌజ్జ్వల్యంతా
నిధత్తేచయస్సదా॥౨౦౪॥(ఓజస్తేజోద్యుతిధరో)హ్యేకనామాప్రకీర్తితః॥

† సఏవ-౬-న.

౨౭౭ ప్రకాశాత్మా, ౨౭౮ ప్రతాపనః,। {౨౭౯ / ౩౫౩} ఋద్ధస్- ఋద్ధః

ఓం ప్రకాశాత్మనేనమః. ఓం ప్రతాపనాయనమః ఓం ఋద్ధాయనమః.

భా. (ప్రకాశాత్మా). యథా, ధృతరాష్ట్రః,

(౧) ,,త్వమేవపుణ్డరీకాక్ష సర్వస్యజగతఃప్రభుః।తస్మాన్మేయాదవ [౫
శ్రేష్ఠప్రసాదంకర్తుమర్హసి'' ఇతి.*...* ॥భార-ఉ- ॥

(౧) ,,భాసస్తవోగ్రాఃప్రతపన్తి'' ఇతి— ॥ ॥

(ప్రతాపనః). * * ... *

ఏవమ్, కూలముద్వహాత్ పార్వణా ¶ర్ణవఇవ—

(ఋద్ధః). యథోద్యోగే, [౧౦

(౧) ,,తతస్సపురుషవ్యాఘ్రస్సఙ్గాదపునస్స్వయమ్ । తాన్దివ్యా
మద్భుతాఞ్చిత్రాన్ఋద్ధిమత్తామరిన్దమ'' ఇతి.*॥భా-ఉ- ॥

నిర్వ. (ప్రకాశాత్మా). వ్యదపాదిచాత్మశబ్దః.

(౧) ,,కాశృ- దీప్తౌ,'' ప్రపూర్వః. ॥ధా-దివా.౧౨౫౯॥

పచాద్యచ్. దీర్ఘః. తతః, నాన్తలక్షణోదీర్ఘఇత్యాది. ... *

స్వతేజోభిః జగత్ ప్రతాపయతీతి—

(ప్రతాపనః).

(౧) ,,తప-సన్తాపే,'' ప్రపూర్వః. ॥ధా-భ్వా.౧౨౩-౯॥

ణిచ్.ఉపధావృద్ధిః. ల్యుః. ల్యుడ్వేత్యాది. అనః.ణిలోపః...*

ఇత్థమ్, కూలముద్వహాపార్వణపాథోనిధిరివఋద్ధః - సమృద్ధఇతి—
(ఋద్ధః).

నిరు. ౨౭౭. మూర్ఖైరపిసదాసమ్యక్ప్రతిపన్నస్వభావవాన్॥
యస్సస్యాత్తు (ప్రకాశాత్మా)

౨౭౮. తీక్ష్ణభావశ్చ (ప్రతాపనః)।

౨౭౯. పార్వణోజలధిర్యద్వద్వృద్ధిమాన్(ఋద్ధ)ఉచ్యతే॥౨౦౬॥

¶ అర్ణవజలవత్ ఋద్ధః-౪-౧౦.

౨౮౦ స్పష్టాక్షరో-

ఓం స్పష్టాక్షరాయనమః.

భా, అనయార్థ్యాప్రతిపాద్యయా స్పష్టీకృత వేదాక్షర ఇతి —
(స్పష్టాక్షరః). * ... ... *

నిర్వ. (౧) "బుధ - వృద్ధౌ." ॥ధా దివా।౧౨౫-౩౩॥
(౨) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినా అకర్మకాత్ ॥౩-౪-౭౨।౨౫౫-౨౯॥
కర్తరి క్తః.
(౩) "ఝషస్తథోర్ధోధః" ఇతి, తస్యధః. ॥౮-౨-౪౦।౧౫౮-౧౪॥
(౪) "ఝలాంజశ్ ఝశి" ఇతి, ॥౮-౪-౫౩।౪-౩౦॥
జశ్త్వేన పూర్వస్య ధస్య దః.
(౫) "ఉదితోవా" ఇతి, ॥౭-౨-౫౬।౨౯౦-౯॥
క్త్వాయా మిడ్వికల్పాత్,
(౬) "యస్యవిభాషా" ఇతి, ॥౭-౨-౧౫।౨౫౨-౧౧॥
నిష్ఠాయాం నేట్. కిత్త్వాన్నగుణః. * ... *
ప్రతిపాద్యయాచానయార్థ్యా స్పష్టమ్ - స్పష్టీకృతమ్,అక్షరమ్-
వేదాక్షరమ్, అస్యేతి—
(స్పష్టాక్షరః).
(౧) "అశూ-వ్యాప్తౌ;" ॥ధా-స్వా।౧౨౬-౯॥
(౨) "అశ-భోజనే" వా. ॥ధా-క్ర్యా।౧౨౮-౨౪॥
(౩) "అశేస్సరన్" ఇతి, సరన్. ॥ఉణా-౩।౨౭౧-౨౫॥
(౪) "తితుత్ర" ఇతి, నేట్. ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౨॥
(౫) "వ్రశ్చ" ఇతి, శస్యషః. ॥౮-౨-౩౬।౨౪-౯॥
(౬) "షఢోః" ఇతి, షస్యకః. ॥౮-౨-౪౧।౨౪-౧౩॥
(౭) "ఇణ్కోః" ఇత్యధికృత్య, ॥౮-౩-౫౭।౧౫-౨౯॥

నిరు. ౨౮౦. స్పష్టీకృతాశ్చ వేదార్ణాః యస్మాత్ (స్పష్టాక్షరో)మతః।

२७१ మన్త్రీః,

ఓం మన్త్రియనమః.

భా. ‘‘తన్మన్త్రారంత్రాయత ఇతి—

(మన్త్రీః)’’ ఇతినైరుక్తాః. బ్రాహ్మే, దుష్టవిద్రావణస్తోత్రే, [౫

(౧) ‘‘ప్రాణప్రయాణేకస్మర్తుం శక్తస్స్యాన్మధుసూదన’’ ఇతి పృచ్ఛన్తంనారదంప్రతి భగవాన్, [॥బ్రాహ్మే ॥

(౨) ‘‘తృష్ణాతోయసమాకీర్ణాత్ ఘోరాత్సంసారసాగరాత్। అపారాత్పారమాప్నోతి యోమాంస్మరతినిత్యశః’’ ॥బ్రాహ్మే ॥

(3) ‘‘స్థితేమనసిసుస్వస్థేశరీరేసతియోనరః। ధాతుసామ్యేస్థితేస్మర్తావిశ్వరూపఞ్చమామజమ్॥ తతస్తమ్మ్రియమాణన్తు కాష్ఠపాషాణసన్నిభమ్। అహంస్మరామిమద్భక్తం నయామిపరమాఙ్గతిమ్’’ ఇతి. ... * ॥వారాహే- ॥

సౌర్వ. (౮) ‘‘ఆదేశప్రత్యయయోః’’ ఇతి, షః. ॥౮-3-౫౯।౧౫-30॥

(౯) ‘‘స్పృశ-బాధనస్పర్శనయోః.’’ ॥ధా-ఖ్యా।౧౨౨-౧౫॥ [౧౫

(౧౦) ‘‘వాదాన్తశాన్తపూర్ణదస్తస్పష్టచ్ఛన్నజ్ఞప్తాః’’ ॥౭-౪-౨౭। [౨౫౪-౨౭॥

ఇతి, ణిచినిష్ఠాన్తతయానిపాతనాత్ ఇడభావః॥ణిలుక్చ. లుకాలుప్తేప్రత్యయలక్షణాభావాత్ నోపధావృద్ధిః. శాన్తలక్షణషత్వష్టుత్వాదికన్తుయథాశాస్త్రమేవ. దీర్ఘః. * .. * [౨౦

నిరుక్తానుసారాత్ తన్మన్త్రారంత్రాయతేఇతి—

(మన్త్రీః).

(౧) ‘‘త్రైఙ్-పాలనే.’’ ॥ధా-ఖ్యా।౧౨3-౨॥

(౨) ‘‘ఆదేచః’’ ఇతి, ఆత్త్వమ్. ॥౬-౧-౪౫।౧౭౬-౧౨॥

(3) ‘‘ఆతోఽనుపసర్గే’’ ఇతి, కః. ఆల్లోపః. ॥3-౨-3।౨౪౫-౧౪॥

నిరు. ౨౭౧. తన్మన్త్రింత్రాయతఇతి (మన్త్రీ)శ్చాప్యభిధీయతే॥

౨౮౨ చన్ద్రాంశుః-

ఓం చన్ద్రాంశవే నమః

భా. తేషాం మన్త్రాణాం క్లమహరాహ్లాదన తేజస్త్వాత్ —
(చన్ద్రాంశుః). [౫
(౧) "చది- ఆహ్లాదనే." ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౯॥
[౨౬౬-౨౨॥
(౨) "స్ఫాయితఞ్చి" ఇత్యాదినా రన్, చన్ద్రః. యథా, ॥ఉణా-౨।
(౩) "తేతంసోమమివోద్యన్తం దృష్ట్వా" ఇత్యాది.** ॥ ॥
(౪) "మన-జ్ఞానే." తాచ్ఛీలికస్తృన్.అనిట్. ॥ధా-దివా।౧-౨౫-౧౪॥
అనుస్వారపరసవర్ణౌ. *పృషోదరాదిత్వాత్ తృశబ్దలోపః. బుత్రో వా.*
తేషాం మన్త్రాణాం క్లమహరతయా, చన్ద్రాః - ఆహ్లాదనాః,
తస్యేవ వా; అంశవః- తేజాంసి, అస్యేతి—
(చన్ద్రాంశుః). పూర్వత్రచన్ద్ర ఇతియావత్. అపరత్రతుస్పష్ట
ఏవాయమర్థః. [౧౫
(౧) "అశూ-వ్యాప్తౌ." ॥ధా స్వా।౧-౨౬-౯॥
(౨) "ఖరుశరు" ఇత్యానా, ఉః కుర్త్వా, ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౩౨॥
నుమ్చనిపాతితః.తత్సామర్థ్యాత్ అనిదితోప్యస్యకౌ ననలోపః.
అనుస్వారః. తత్రతు అస్యాపాతేబాహుళకాత్ ప్రత్యయః,
పృషోదరాదిలక్షణోవర్ణాగమాదనుస్వారశ్చేత్యుక్తమేవ.[౨౦
(౩) "చది ఆహ్లాదనే." ఇదిత్త్వాన్నుమ్. ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౯॥
అనుస్వారాది.
(౪) "స్ఫాయితఞ్చివఞ్చిశకిక్షిపి క్షుదిసృపితృపిదృపివన్ద్యున్దిశ్వితివ
త్యజినీపదిమదిముదిఖిదిచ్ఛిదిభిదిమన్దిచన్దిదహిందసిదమ్భివసివా
శిశీఙ్హసిసిధిశుభిభ్యోరక్" ఇతిరక్ ॥ఉణా-౨।౨౬౬-౨౨॥

నిరు. ౨౮౨. క్లమహారిమహాహ్లాద తేజస్క-రతయాపిచ।
మన్త్రాణామేవ (చన్ద్రాంశు) రాహ్లాదఫలదోమనుః॥౨౮౨॥

౨౮౩ భాస్కరద్యుతిః,॥

ఓం భాస్కరద్యుతయేనమః.

భా. పరేషాంపరిభావుకప్రభావత్వాత్ —
(భాస్కరద్యుతిః)· యథా, [౫
(౧) „రక్షాంసిభీతానిదిశోద్రవన్తి”ఇతి. ॥గీ-౧౧-౩౬॥
(౨) „శరజాలాంశుమాన్ శూరః కపేరామదివాకరః। శత్రురక్షో
మయన్తోయముపశోషన్నయిష్యతి” ఇతిచ. ॥రా_సు-౩౭-౧౬॥
ఉభయత్ర,
(౩) „ఏవమేషోఽసురాణాఞ్చసురాణాఞ్చైవసర్వశః। భయాభ
యకరఃకృష్ణస్సర్వలోకేశ్వరఃప్రభుః”ఇతి.*॥భా-స ౬౨-౨౭॥
నిర్వ· ఇదిత్త్వా న్నలోపః.
(౪) “నేష్వశి” ఇతి, నేట్· బహువ్రీహిః. ॥౭-౨-౮।౨౮౯-౨౮॥
అనుకల్పేష్వయమ్. యతః, [౭౮-౨౫॥
(౫) “సప్తమీవిశేషణేబహువ్రీహౌ”ఇత్యత్రసప్తమీగ్ర॥౨ ౨-౩౫।
హణాత్; అన్యథాచాపివా. సహివ్యధికరణానామపిభవతి.*
పరపరిభావుకప్రభావతయాభాస్కరస్య-సూర్యస్యేవ,ద్యుతిః
దీప్తిః, అస్యేతి—
(భాస్కరద్యుతిః).
(౧) “ద్యుత - దీప్తౌ.” ఇన్. ॥ధా భ్వా।౧౨౦-౩౪॥ [౨౦
(౨) “ఇగుపధాత్కిత్” ఇతి, కిత్. ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౮॥
తతో నగుణః.
(౩) “డుకృఞ్-కరణే.” తతః, ॥ధా తనా।౧౨౮-౫॥
(౪) “భా-దీప్తౌ.” ॥ధా-అదా।౧౨౪-౪॥

నిరు. ౨౮౩· పరప్రభావాభిభవలక్షణద్యుతిమాంశ్చయః। [౨౫
స (భాస్కరద్యుతిః) ప్రోక్తో నేత్రవైమల్యదోమనుః॥౨౦౯॥
19-7-86.

శ్లో॥ ౩౧॥ ౨౮౪ అమృతాంశూద్భవో-

ఓం అమృతాంశూద్భవాయ నమః.

భా. సర్వ తాపహరా ప్యాయనమృత సఞ్జీవనామృతమయాం శ
శ్చన్ద్రోఽపి తన్మనశ్శై త్యాదిగుణోపసేన్నహాత్ తథోద్భవతీతి —
(అమృతాంశూద్భవః).

నిర్వ.(౫) "సర్వధాతుభ్యః" ఇతి, అసున్.దీర్ఘః.॥ఉణా-౪।౨౮౯-౩౩॥
ఏవంసిద్ధేభాశ్మబ్దే ఉపపదే,
(౬) "దివావిభానిశా ప్రభా భాస్కరా న్తానన్తాదిబహు నాన్దికింలిపి
లిబిబలిభ క్తికర్తృచిత్రక్షేత్రసఙ్ఖ్యాజఙ్ఘాబాహ్వాహర్యత్తద్ధను[౧౦
రరుష్షు" ఇతి, టః.గుణః.రపరత్వమ్. ॥౩-౨-౨౧।౨౪౬-౭౬॥
(౮) "ససజుషోరుః" ఇతి, ॥౮-౨-౬౬;౧౨-౨౮॥
భాసస్సకారస్య రుత్వమ్.
(౯) "ఖరవసానయోర్విసర్జనీయః" ఇతి, ॥౮ ౩-౧౫।౬-౩౦॥
రేఫస్యవిసర్జనీయః. తస్య, [౧౫
(౯) "కుప్వోఃxకxపౌచ" ఇతి ॥౮ ౩-౩౭।౧౧-౯॥
జిహ్వామూలీయేప్రాప్తే తదపవాదః,
(౧౦) "కస్కాదిషుచ" ఇతి,కస్కాదేరాకృతి ॥౮-౩-౪౮।౧౧-౧౪॥
గణత్వాత్, సః.వ్యధికరణపూర్వపదోబహువ్రీహిః. తత్రచో
క్తైవగతిః. * ... ... * [౨౦
అమృతాంశోః-సర్వతాపహరాప్యాయన మృతసఞ్జీవనామృత
మయాంశోశ్చన్ద్రస్యాపి, తన్మనశ్శైత్యాదిగుణోపసేన్నహాత్
తథోద్భూతత్వేన ఉద్భవతి అస్మాదితి,
(ఉద్భవః)- ఉత్పత్తిస్థానమ్, ఇతి—
(అమృతాంశూద్భవః). [౨౫

నిరు. ౨౮౪. సర్వతాపహరస్యైవమృతసఞ్జీవనస్యచ।
అమృతాంశోర్హి తజ్జత్వా (దమృతాంశూద్భవ) స్స్మృతః॥౨౧౦॥

{౭౮౫ / ౧౨౬} భానుః,

ఓం భానవే నమః.

(౧) "చన్ద్రమా మనసో జాతః" ఇతి. * * * ॥పు-సూ- ॥
అతిభాస్వరేణ సహసా ప్రాంశునాప్యుపజీవ్య తేజా భాతీతి—[౫
(భానుః).
(౧) "యస్యాదిత్యో భాముపయుజ్య భాతి" ఇతి. ** ॥ ॥

నిర్వ.(౧) "భూ-సత్తాయామ్;" ఉత్పూర్వః. ॥ధా-భ్వా।౧౧౫-౧౮॥
(౨) "భావే" ॥3-3-౧౮।౨౮౨-౮॥
(3) "అకర్తరి చ కారకే" ఇత్యనువృత్తౌ, ॥3 3-౧౯।౨౮౨-౧౬॥
(౪) "ఋదోరప్" ఇతి, అపాదానే ॥3-3-౫౭।౨౮౪-౧౭॥
అప్. గుణావాదేశౌ.
(౫) "అశూ-వ్యాప్తౌ." ॥ధా స్వా।౧౨౬-౯॥
(౬) "ఖరు శరు" ఇత్యాదినా, ॥ఉణా-౧।౨౬౧-3౧॥
అన్యథా చాపి అంశుశబ్దో వ్యుత్పాదితః [౧౫
(౭) "మృజ్-పాణిత్యాగే." ॥ధా-తుదా।౧౨౭ ౧౪॥
(౮) "హసిమృగ్రిణ్" ఇత్యతః తన్నితి వర్తమానే,॥ఉణా-3।౨౭౨-౪॥
(౯) "తనిమృఙ్భ్యాం కిచ్చ" ఇతి తన్ కిత్. ॥ఉణా-3।౨౭౨-౮॥
అగుణః. అనిట్. నఞ్ సమాసః నలోపః తత ఉభయత్రాపి
సవర్ణ దీర్ఘః. ... ... * [౨౦
అతిభాస్వరేణ భాస్కరేణాపి ఉపజీవ్య తేజా భాతీతి—
(భానుః).
(౧) "భా దీప్తౌ." ॥ధా-అదా।౧౨౪-౪॥
(౨) "దాభాభ్యాన్నుః" ఇతి, నుః.అనిట్. *॥ఉణా-3।౨౭౦-౨౯॥

నిరు. ౭౮౫. రవేస్తేజస్కరత్వాచ్చ (భాను) రిత్యభిధీయతే। [౨౫

౨౮౬ శశబిన్దుస్-

ఓం శశబిన్దవేనమః.

భా. ఏవఙ్చ—
(శశబిన్దుః).
(౧) ‚‚శశ-ప్లుతగతౌ.'' శశానాంకుటిలగతీనామ్,॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౩౦॥
(బిన్దుః)- అపలపితా.
(౨) ‚‚బిది - అపలాపే.'' ॥ధా-భ్వా।౧౧౬౮॥
బిన్దురిచ్ఛురిత్యుప్రత్యయాన్తోనిపాతితః. * ... *
తథా ఋజుగతీనాంనిర్వాహకః—

నిర్వ. ఏవఙ్చ' శశానామ్· కుటిలగతీనామ్, బిన్దుః - అపలపితేతి—
(శశబిన్దుః).
(౧) ‚‚బిది అవయవే,'' అపలాపక్రియః ॥ధా-భ్వా।౧౧౬-౮॥
ఇహాయమ్.అనేకార్థాహిధాతవః?· అపలాపఇత్యేవవాపాఠః.
ఇదిత్వాన్నుమిత్యాది.
(౨) ‚‚బిన్దురిచ్ఛుః'' ఇతిబవయోరభేదాత్, బిదివిదోర్యురుభయోర
ప్యుప్రత్యయోనిపాత్యతే· తాచ్ఛీలికః వేత్తేర్నుమ్చ. యదితు
వేత్తేరేవేదన్నిపాతనం విన్దురితి; తదా,
(౩) ‚‚శ్యాస్త్యృస్నిహిత్రప్యసివసిహనిక్లిది బన్ధిమనిభ్యశ్చ''
ఇత్యత్రచకారాత్ అనుక్తసముచ్చ [॥ఉణా-౧।౨౬౦-౩౩॥
యార్థాత్ బిన్దేరుః; బాహుళకాద్వా.
(౪) ‚‚శశ -ప్లుతగతౌ.''పచాద్యచ్. ... *॥ధా-భ్వా।౧౨౦-౩౦॥
ఋజుగతీనాంసురాణాందేవానామ్, ఈశ్వరః నిర్వాహకఇతి—

నిరు. ౨౮౬· శశఃప్లుతగతిఃప్రోక్తోబిన్దుస్తస్యనివర్తకః॥౨౧౧॥
కౌటిల్యగతివిధ్వంసీ (శశబిన్దు) రుదాహృతః।

౨౮౭ సురేశ్వరః,| ౨౮౮ ఔషధమ్,

ఓం సురేశ్వరాయనమః. ఓం ఔషధాయనమః.

భా. (సురేశ్వరః).

(౧) "సర్వజిష్ణుంమృత్యుపదమార్జవంబ్రహ్మణఃపదమ్" ఇతివత్ * *
భవతీవ్రవిషాపహప్రభావత్వాత్ —
(ఔషధమ్). యథా,

(౧) "దేవాదేవర్షయశ్చైవయంవిదుర్దుఃఖభేషజమ్"॥ ॥

(౨) "ఏకాగ్రతామూల్యబలేనలభ్యంభవౌషధన్త్వంభగవన్కిలైకః"
ఇత్యాది. * ... *[॥ ॥ [౧౦

నిర్వ. (సురేశ్వరః).

(౧) "ఈశ-ఐశ్వర్యే." ॥ధా-అదా౹౧౨౩-౨౪॥

(౨) "స్థేశభాస" ఇత్యాదినావరచ్. ॥౩-౨-౧౭౫౹౨౫౯-౧౪॥

(౩) "నేట్" ఇతి, నేట్. ॥౭-౨-౮౹౨౪౯-౨౮॥

(౪) "షు ప్రసవైశ్వర్యయోః." షస్సః. ॥ధా-అదా౹౧౨౩ ౩౨॥
వ్యదపాదిచాతః కిౢనిసురశబ్దః. గుణః. * ... *
ఔషధమ్ - భవతీవ్రవిషాపహం భేషజమితి —.
(ఔషధమ్).

(౧) "డుధాఞ్ - ధారణపోషణయోః" తతః, ॥ధా-జు౹౧౨౪ ౧౯॥

(౨) "ఉష-దాహే." భావేఘఞ్.గుణః. ॥ధా-భ్వా౹౧౨౦-౨౪॥
తతస్తతోౢపపదే,

(౩) "కర్మణ్యధికరణేచ" ॥౩-౩-౯౩౹౨౬౬-౧౧॥
ఇతి, కిః. అతోలోపః. ఇత్థంనిష్పన్నాత్ ఓషధిశబ్దాత్,

(౪) "ఓషధేరజాతౌ" ఇతి, ప్రకృతేచా ॥౫-౪-౩౭౹౧౪౫-౩౩॥

నిరు. ౨౮౭. ధర్తాఋజుగతీనాంయః స (సురేశ్వర) ఈరితః॥౨౧౨॥
౨౮౮. భవతీవ్రవిషంహర్తా (ఔషధం) యస్సఉచ్యతే।

౨౮౯ జగతస్సేతుః,

ఓం జగతస్సేతవేనమః.

భా. ఏవంసదసద్వర్గసఙ్కరవిరోధిత్వేన—
(జగతస్సేతుః). [౫
(౧) "షిఞ్-బన్ధనే" ॥ధా స్వా।౧౨౬-3॥
(౨) "సితనిగమి" ఇత్యాదినాతున్. యథా, ॥ఉణా-౧।౭౬3-౧౦॥
(3) "ఏషసేతుర్విధరణ ఏషాంలోకానా మసమ్భేదాయ" ఇతి.
[॥బృ-ఉ-౬-౪-౨౨॥
అతఃఖలుకర్మసుఅకృతాభ్యాగమకృతవిప్రణాశయోరప్రసక్తిః.
(౪) "యథాధేనుసహస్రేషువత్సోవిన్దతిమాతరమ్। తథాపూర్వ కృతంకర్మ కర్తారమనువిన్దతి" ॥ ॥
(౫) "శుభకృచ్ఛుభమాప్నోతిపాపకృత్పాపమశ్నుతే" ఇతి.*
[॥ ॥

నిర్వ. జాతివచనత్వాత్ స్వార్థే అణ్. [౧౫
(౫) "తద్ధితేష్వచామ్" ఇతి, ఆదివృద్ధిః. ॥౭-౨-౧౧౭।౯౧-౨౭॥
(౬) "యస్య" ఇతి, లోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
(౭) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది. * ... * ॥మహాభాష్యే॥
ఏవమ్ కర్మసుఅకృతాభ్యాగమకృతవిప్రణాశ ప్రసఙ్గపరిజిహీర్షయాజగతాంసేతుః తద్వత్ సదసద్వర్గాసంభేదహేతురితి—
(సేతుః).
(౧) "షిఞ్-బన్ధనే." షస్పః ॥ధా-స్వా।౧౨౬-3॥
(౨) "సితనిగమిమసిసచ్యవిధాఞ్కుశిభ్యస్తున్" ॥ఉణా-౧।౭౬3_౧౦॥
ఇతి,తున్. గుణః. అనిట్. జగచ్ఛబ్దోవ్యుత్పాదితః.తతోఙస్.*

నిరు. ౨౮౯. నిరోధా (జగతస్సేతు) స్సదసద్వర్గసఙ్గతేః॥౨౧3॥

౨౯౦ సత్యధర్మపరాక్రమః.॥

ఓం సత్యధర్మపరాక్రమాయనమః

భా. ఏవంవిధా ధర్మాః- కల్యాణగుణాః, పరాక్రమాః- చేష్టితానిచ, సత్యాః - అవితథాః, యస్య, సః— [౫
(సత్యధర్మపరాక్రమః). తథాహి. గుణచేష్టితాని ప్రక్రమ్య,
(౧) "సర్వమేతదృతమ్మన్యే యన్మాంవదసి కేశవ" ॥గీ-౧౦-౧౪॥
ఇత్యర్జునః.
(౨) "విష్ణుస్సత్యపరాక్రమః," ॥ ॥
(౩) "యంవాకేష్వనువాకేషు నిషత్సూపనిషత్సుచ।గృణన్తిస[౧౦
త్యకర్మాణం సత్యంసత్యేషుసామసు"ఇతిచ.*॥ ॥

నిర్వ. ఏవంవిధాఃసత్యాః-అవితథాః ధర్మాః-కల్యాణగుణాః, పరాక్రమాః-చేష్టితానిచాస్యేతి—
(సత్యధర్మపరాక్రమః). [౧౧౯-౪॥
(౧) "క్రము-పాదవిక్షేపే;"పరాపూర్వః భావేఘఞ్. ॥ధా-భ్వా।
(౨) "అతఉపధాయాః"ఇతివృద్ధిప్రాప్తౌ॥౭-౨-౧౧౬।౧౫౮-౨౦॥
(౩) "నోదాత్తోపదేశస్యమాన్తస్యానాచమేః"॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౮॥
ఇతి తన్నిషేధః.
(౪) "ధృఞ్-ధారణే." ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౧౯॥
(౫) "అర్తిస్తుసుహుసృధుక్షిక్షుభాయావాపది యక్షినీభ్యోమన్"
ఇతి, మన్. గుణఃరపరః. అనిట్. అస్తే [॥ఉణా-౧।౨౬౫-౬॥
ర్వ్యత్పాదితాత్ సచ్ఛబ్దాత్ యతిసత్యశబ్దోహి వ్యుదపాది.
బహుపదలక్షణోయంబహువ్రీహిః; తద్విధావసేకోక్తేః.* *

నిరు. ౨౯౦. సత్యాహ్యవితథాధర్మాఃగుణాఃయస్యపరాక్రమః।
చేష్టితానిచసన్తీతి (సత్యధర్మపరాక్రమః)॥౨౧౪॥ [౨౫

శ్లో.౩౨,అను.౧ శ్లో.౩౨.అను.౧౧.(౩౦౩)నా. { ౨౯౧. భూతభవ్యభ
౨౯౨. పవనః

శ్లో॥౩౨॥ ౨౯౧ భూతభవ్యభవన్నాథః, ౨౯౨ పవనః,

ఓం భూతభవ్యభవన్నాథాయనమః. ఓం పవనాయనమః.

ఏవంప్రాయంస్వామ్యమైశ్వర్యంవాన కేవలమద్య,కిన్తుత్రికాలేష్వితి—
(భూతభవ్యభవన్నాథః)· యథా, [౫

(౧) ‘‘భూతభవ్యభవన్నాథః కేశవః కేశిసూదనః। ప్రాకారస్సర్వవృష్ణీనామాపత్స్వభయదోఽరిహా’’ ఇతి.*॥భార-సభా ౩౮-౨౩॥

ఏవం సర్వదా సర్వత్ర స్వభావాదేవ పవతీతి—
(పవనః). పవిర్గత్యర్థః. ఏతద్గన్ధేనగన్ధవాహస్యాపి సతతగతిత్వమ్.* *

సర్వ. ఏవంప్రాయంస్వామ్యమైశ్వర్యంవాన కేవలమద్య; కిన్తుత్రికాలేష్వపి. తతః భూతభవ్యభవతామ్ - అతీతాగామివర్తమానకాలత్రయవర్తినామ్, నాథః- ఈశ్వరఇతి—
(భూతభవ్యభవన్నాథః)· [౧౧౫-౨౦॥

(౧) ‘‘నాథృ-నాధృ-యాచ్ఞోపతాపైశ్వర్యాశీష్షు.’’ ॥ధా-భ్వా। ఏచాద్యచ్.భూతభవ్యభవచ్ఛబ్దాఃభవతేఃప్రాగేవ్యుత్పాదితః.

(౨) ‘‘యరోఽనునాసికేఽనునాసికోవా’’ఇతి, ॥౭-౪-౪౫|౯-౨౦॥ ప్రాప్తికోఽనునాసికః. యథోక్తవ్యాఖ్యానేన నాథప్రభ్వన్తయోః ప్రకరణాన్తరస్థయోరనయోర్నామ్నోర్నపునరుక్తిః. ఏవమేవ సర్వత్రాప్యమూదృశే తత్రతత్ర ప్రదేశేఽవధాతవ్యమ్. ఉక్తఞ్చైతత్· * ... * [౨౦

ఏవంసర్వదాసర్వత్రస్వభావాదేవ పవతి-గచ్ఛతీతి—
(పవనః). పవిర్గత్యర్థః· నద్యాదిల్యుః; ల్యుడ్వా. బాహుళకా

నిరు. ౨౯౧· ఐశ్వర్యంవాథస్వామ్యంవాత్రికాలేష్వపియస్యసః।
(భూతభవ్యభవన్నాథ) ఇత్యుక్తస్సద్భిరాదరాత్ ॥౨౧౫॥

౨౯౨· సదాస్వయన్తుసర్వత్రప్రవాహంఇతినిత్యశః। [౨౫
(పవనః) ప్రవహతియః కథ్యతే వేగదోమనుః॥౨౧౬॥

{౪౯౩ / ౮౧౭} పావనో-

ఓం పావనాయనమః

భా· తథాస్వసమ్బన్ధినోగఙ్గాదీన్ జగత్పునానాన్ ప్రయోజయతీతి—
(పావనః)· యథా ఆగస్త్యః, [౫
(౧) ''పావనస్సర్వలోకానాంత్వమేవరఘునన్దన'' ॥రా- ॥
ఇత్యాది. * * · ... *
ఏవం బహుముఖముపకృత్యచ నాలంనపర్యాప్తమస్యానుగ్రహ
‡మహిమేతి—

నిర్వ. దిత్యాది. అనః· యద్వా, [౧౦
(౧) ''పూఞ్-పవనే;'' గతికర్మేహోయమ్.॥ధా-కా॥౧౨౮-౧౨॥
(౨) ''సుయురువృఞోయుచ్·''ఇతివర్తమానే,॥ఉణా-౨॥౭౬-౧౪॥
(౩) ''బహుళమన్యత్రాపి'' ఇతి, యుచ్. ॥ఉణా-౨॥౭౮-౧౭॥
అనః· గుణావాదేశౌ. ఏతదర్థేన గన్ధవహస్యాపి సతతగతేః
పవనత్వమ్· · * ... ... * [౧౫
స్వసంబన్ధితయాపునానేనగఙ్గాదినా జగత్ పావయతీతి—
(పావనః).
(౧) ''పూఞ్-పవనే.'' హేతుమణ్ణిచ్· ॥ధా-కా॥౧౨౮-౧౨॥
వృద్ధ్యావాదేశౌ. తతః, ప్రాగ్వత్ ల్యుః, ల్యుట్, యుజ్వా·
అనః. ణిలోపఇత్యాది. * ... *[౨౦
ఇత్థమ్, బహుముఖముపకృత్యాపి అనుగ్రహామహిమ్నోనాల
మ్-నపర్యాప్తమ్, అస్యేతి వా,- అలః-పర్యాప్తోనేతివా—

నిరు. ౪౯౩. యస్స్వసంబన్ధిగఙ్గాదీన్ పావయన్ లోకపావనాన్।
స (పావన) ఇతిఖ్యాతః పావనత్వ ప్రదోమనుః॥౨౧౭॥

‡ మహిమ్న ఇతి-౪-౬.

20-7-86.

శ్లో·౩౨,అష్ట·౧౫-శ్లో·౩౨·అష్ట·౧౯· (౩౦౫)నా· { ౭౯౮. అనలః· / ౭౯౯. కామహా

{ ౭౯౮ / ౯౧౬ } ఉనలః,। ౭౯౯ కామహా,

ఓం అనలాయనమః. ఓం కామఘ్నేనమః.

భా. (అన్-అలః)·-అతన్ద్రో దేవః· ఈదృక్-ఛక్తిశీకరాను వేధాత్ ౧ లౌకికానలస్యాపి అన్-అల త్వమ్. [॥ ॥[౫

(౧) "హావిషాకృష్ణవర్త్మేవభూయఏవాభివర్ధతే"ఇతి, ఏవంప్రకార...*

స్వగుణదర్శినాంవిషయాన్తరవిషయస్పృహాంహన్తీతి—
(కామహా).

(౧) "నకామకలుషంచిత్తంమమ,తేపాదయోస్స్థితమ్"॥ ॥

ఇతి తద్దర్శినః; [౧౦

(౨) "శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య" ॥తై-ఆ-౮-౫॥

(౩) "యదిచ్ఛన్తోబ్రహ్మచర్యఞ్చరన్తి"ఇతిచ.* ॥కఠవల్ల్యామ్-౧-౨॥

నిర్వ. (అన్-అలః).

(౧) "అల-భూషణపర్యాప్తివారణేషు." ॥ధా-భ్వా।౧౧౯-౧౬॥

పచాద్యచ్· నఞ్సమాసో,బహువ్రీహిః;తత్పురుషోవా· నఞో నలోపః·నుట్.ఈదృశశక్తిలేశాను వేధాదగ్నేరప్యన్-అల-త్వమ్.*

స్వగుణదర్శినాం,(కామం)-విషయాన్తరస్పృహాం,హన్తీతి—
(కామహా). [॥ధా-అదా।౧౨౩-౨౦॥

(౧) "హన-హింసా-గత్యోః." ఉపపదనియమస్య ప్రాయికత్వాభిప్రాయోవా, సార్వకాలికోవా,అన్యథాచాపివా, క్విప్·[౨౦

(౨) "కము-కాన్తౌ;" కాన్తిరిచ్ఛా· ॥ధా-భ్వా।౧౧౮।౭౯॥

నిరు· ౭౯౮· అపర్యాప్తోహిభక్తేభ్యోఽప్యపకృత్యపునఃపునః।
అనుగ్రహంయఃకరోతిసో (ఽనలః) పరికీర్తితః॥౨౧౮॥

౭౯౯. పుంసాంస్వదర్శినాంయోఽసౌస్పృహాంచవిషయాన్తరే।
హతవాన్ (కామహా) ప్రోక్తస్సర్వాశా-పూరకోమనుః॥౨౧౯॥

౧॥ అనురోధాత్ ఇతి.

౭౯౬ కామకృత్.

ఓం కామకృతేనమః

భా. అన్యదపిభోగ[1] మోక్షాదికంస్వయమేవ[2]కామ్యంకరోతీతి— (కామకృత్). * ... * [౫

నిర్వ.(౩),,కమేర్ణిఙ్''ఇతి' స్వార్థికస్యణిజః, ॥౩-౧-౩౦।౧౬౮-౨౮॥

(౪) ,,ఆయాదయఆర్ధధాతుకేవా'' ఇతి, ॥౩-౧-౩౧।౧౬౩-౨౭॥ విభాషితతయా, తదభావే వాఽసరూపవిధినావా అత్ర,

(౫) ,,ఋహలోర్ణ్యత్'' ఇతి, హలన్త ॥౩-౧-౧౨౪।౨౪౧-౨౩॥ లక్షణణ్యదభావే,భావేఘఙ్. [౧౦

(౬) ,,నోదాత్తోపదేశస్య'' ఇత్యత్ర, ॥౭-౩ ౩౪।౨౩౨-౮॥

(౭) ,,అన్-(ఆచమి-కమి-వమీనామ్)'' ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౧౧॥ ఇతివక్తవ్యాత్,నోపధావృద్ధిప్రతిషేధః.తతోవృద్ధిః·ణిజ్-పక్షేతు, తన్-నిమిత్తైవవృద్ధిః;-

(౮) ,,నోదాత్త''ఇత్యస్య,చిణి-ఖితి-ణితి-కృతిచ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౮॥

విధీయమానస్య,ఇహానవకాశాత్,వార్తికానుపస్థానాత్.తతః,ఉక్తేర్థే,

(౯) ,,సన్-ఆద్యన్తాః'' ఇతి, ధాతుత్వాత్,॥౩ ౧-౩౨।౧౬౩-౨౬॥ అచో,యతి ప్రాప్తే, పూర్వోక్తన్యాయాత్.

(౧౦) ,,ఏర్ అచ్.''ణేర్లోపః. సిద్ధ్యసిద్ధిభ్యాం॥౩-౩-౫౬।౨౮౪-౧౬॥ భావస్యభేదగ్రహే నేహ కృత్యప్రసక్తిరేవవేతి ధ్యేయమ్. ఏవమ్ అన్యత్తు వక్ష్యతే· హన్నన్తలక్షణః [౧౩।౭౯-౩౬॥

(౧౧) ,,సోచ'' ఇతి, ,,దీర్ఘ(ః)''ఇత్యాది. (కా-౩౦-౨) ..* ॥౬-౪-

కామమ్-అన్యదపిభోగమోక్షాదికంకామ్యమ్,స్వయమేవకరోతీతి— (కామకృత్).

(౧) ,,డుకృఞ్ - కరణే.''క్విపి, ॥ధా-తనా।౧౨౮-౫॥ [౨౫

నిరు. ౭౯౬. స్వపాదపద్మేరాగాదికరణాత్ (కామకృత్) స్మృతః!

[1]॥ ''మోక్షాది'' ఇతి-౫. [2]॥ ''కార్యమ్'' ఇతి-౫.

{౪౯౭ / ౬౬౦} కాన్తః,

ఓం కాన్తాయనమః

ధా. స్వయం సౌన్దర్యసౌకుమార్యాదిరూపగుణైః—
(కాన్తః). కమేర్ నిష్ఠాయామ్, [౫
(౧) ‹‹అనునాసికస్యక్విఝలోఃక్ఙితి›› ॥౬-౪-౧౫।౨౧౬-3౪॥
ఇతిదీర్ఘః. * ... *

నిర్వ. (౨) ‹‹హ్రస్వస్య›› ఇతి, తుక్. ॥౬ ౧-౭౧।౨౪౦-౧౭॥
అగుణఇత్యాది కామ్యతఇతికావః.
(3) ‹‹కము-కాన్తౌ.›› ఉక్తన్యాయాత్ ॥ధా-భ్వా।౧౧౮-3౦॥[౧౦
కృత్యాప్రవృత్తౌ,
(౪) ‹‹అకర్తరిచకారకే›› ఇతి, కర్మణి ॥3-3-౧౯।౨౮౨-౧౬॥
ఘఞ్. ణిజ్ పక్షేతు పరచి ణిలోపః. ఏవంతత్రతత్ర ధ్యేయమ్.
శేషంపూర్వవత్. * ... *

స్వయంసౌన్దర్యసౌకుమార్యాదిరూపగుణైఃకాన్తః అభిరూపఇతి—
(కాన్తః).
(౧) ‹‹కము-కాన్తౌ.›› ॥ధా-భ్వా।౧౧౮-3౦॥
(౨) ‹‹వర్తమానే క్తః›› ఇత్యనువృత్తౌ,
(3) ‹‹మతిబుద్ధిపూజార్థేభ్యశ్చ›› ఇతి, ॥3-౨-౧౮౮।౨౫౬-౪॥
మతేః పృథగ్బుద్ధిగ్రహణాత్ ఇహకాన్తిరిచ్ఛేతి తదర్థాదస్మాత్
వర్తమానేక్తః అకర్మకాత్ కర్తరీహభవతి.
(౪) ‹‹ఉదితోవా››ఇతి,క్త్వాయామిడ్వికల్పాత్,॥౭ ౨ ౫౬।౬౯౦-౯॥
(౫) ‹‹యస్యవిభాషా››ఇతి,నిష్ఠాయాన్నేట్॥౭-౨-౧౫।౨౫౨-౧౧॥
(౬) ‹‹అనునాసికస్యక్విఝలోఃక్ఙితి››ఇతి, ॥౬-౪-౧౫।౨౧౯-3౪॥
ఝలాదౌకితిధాతోరుపధాయాదీర్ఘః. అనుస్వారపరసవర్ణౌ.*

నిరు.౪౯౭. సౌన్దర్యాదిగుణైః(కాన్తః)మనోహరతయాభృశమ్॥౨౨౦॥

† క్ఙితి. ఇదంపదంప్రక్షిప్తమ్యన్తమ్.

౨౯౮ కామః, ౨౯౯ కామప్రదః,

ఓం కామాయనమః. ఓం కామప్రదాయనమః

భా. శీలౌదార్యదయాదిభిరాత్మగుణైశ్చ నికామకమనీయత్వాత్ —
(కామః)· ఏతద్గుణబిన్దునాహి,మదనోపి,జగద్ ఉన్మాదయతి? *
స్వకామే[1]భ్యఃక్షుద్రకామే[2]భ్యశ్చయథార్హంకామ్యంప్రదదాతీతి-
(కామప్రదః). [౨౯౮,౨౯౯] [23]

(౧) "ప్రీ,దాత్ జ్ఞః" ఇతికః; వసుప్రదఃఇత్యాదవోపి. యథా,
[॥3-౨-౬।౨౪౫-3౧॥

(౨) "ఏకోబహూనాంయోవిదధాతికామాన్"*... * ॥కఠ-౨-౫॥

అనయా నితాన్తకాన్తతయా సర్వహృదయహరణేప్రభవతీతి—

శీలౌదార్యదయాదిభిరాత్మగుణైశ్చకామః-నికామకమనీయఇతి—
(కామః)· పూర్వవదేవధాతుః. కర్మణిఘఞ్. అన్యచ్చపూర్వ
వత్. ఎద్గుణబిన్దునాహిమదనోపిజగదున్మాదనఃకామఉచ్యతే.*
స్వకామేభ్యః అన్యకామేభ్యశ్చయథార్హంకామం కా [౧౫
మ్యంప్రదదాతీతి—
(కామప్రదః).

(౧) "డుదాఞ్-దానే;" ప్రపూర్వః. ॥ధా-జు।౧౨౪-౧౯॥

(౨) "ప్రీదాద్ జ్ఞః" ఇతి' ప్రీఉపపదేకః. ॥3-౨-౬।౨౪౫-3౧॥
ఆల్లోపః. కామశబ్దఇహాపికమేః కర్మణివ్యుత్పాద్యః. ... *
అనయానితాన్తకాన్తతయాసర్వహృదయహరణేప్రభవతీతి—

నిరు. ౨౯౮· స్వ-కామ్యక్షుద్రకామ్యేభ్యో యథార్హంకామ్యదానతః।
(కామప్రద) స్సమాఖ్యాతో హ్యష్టార్ణోమనురుత్తమః॥ ౨౨౧॥

౧ కామ్యేభ్య(ః) ౨ ఇతి-౨.

{3౦౦ / 3౫} ప్రభుః॥

ఓం ప్రభవే నమః.

భా. (ప్రభుః). [॥ ॥

(౧) "రామః కమలపత్రాక్షస్ సర్వసత్త్వమనోహరః" ఇత్యాది.*

ఇతి శ్రీహారితకులతిలక శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రసూనోః,
శ్రీరఙ్గరాజదివ్యాజ్ఞాలబ్ధ పరాశరాపర నామధేయస్య
శ్రీరఙ్గనాథస్య కృతౌ,
శ్రీ మ న్నా మ స హ స్ర వి వ ర ణే,
భగవద్గుణదర్పణే, [౧౦
తృతీయం శతకం సంపూర్ణమ్.

నిర్వ. (ప్రభుః).
(౧) "భూ-సత్తాయామ్;" ప్రపూర్వః ॥ధా-భ్వా।౧౧౫-౧౮॥
(౨) "విప్రసంభ్యః" ఇతి బాహుళకాత్ ॥3-౨-౧౮౦।౨౫౯-3౧॥
సంజ్ఞాయామపి డురితి పాక్షిగప్యుక్తమేవ. డిత్త్వాట్టిలోప ఇత్యాది....*
ఇతి కుశికకులతిలక శ్రీ వేఙ్కటేశ్వరమహాచార్యవర్యాత్మజ
వరదదేశికతనయవరదగురువరసూను వరదార్యసూరి విరచితే,
శ్రీ ప రా శ ర భ ట్టా ర్య భా షి త
శ్రీమత్సహస్రనామభాష్యానుగే,
భ గ వ న్నా మ స హ స్రని ర్వ చ నే, [౨౦
తృతీయంశతకం సంపూర్ణమ్.

శ్లో॥ ౩౩॥ ౩౦౧ యుగాదికృత్-

ఓం యుగాదికృతేనమః

భా. అథామర్యాదాశ్చర్యత్వమ్. తత్ర న్యగ్రోధశాయ్యవతార ఉద్-ఆ-హరణమ్. యుగస్యాన్తేఽపిఆదిం కరోతీతి— [౫
(యుగాదికృత్). సఖలుసంవర్తేఽపిప్రళయాద్ అనుపప్లుతం, జగత్ ప్రవర్తితవాన్ * ... ... *
స్వధర్మవ్యవస్థయా,కృతాదియుగానాం, పౌనఃపున్యేనఆవర్తనాత్--

నిర్వ. అథ అమర్యాదాశ్చర్యత్వమ్. తత్రతావత్ న్యగ్రోధశాయ్యవతార ఉదాహ్రియతే. సంవర్తకేపి ప్రళయాదనుపప్లుత[౧౦
జగత్ప్రవర్తనేన అన్తేపి యుగస్యాదిం కరోతీతి—
(యుగాదికృత్). [౧-౨౮-౫॥

(౧) "డుకృఞ్-కరణే." క్విపితుక్. అగుణఇత్యాది. ॥ధా.తనా।
(౨) "డుదాఞ్-దానే;" ఆఙ్ పూర్వః. ॥ధా-జు।౧-౨౪-౧౮॥
(౩) "ఉపసర్గేఘోఃకిః" ఇతి,కిః.ఆల్లోపః. ॥౩-౩-౯౨।౨౮౬-౯॥
(౪) "యుజిర్-యోగే;" ॥ధా-రుధా।౧౭౭-౭౭॥
(౫)"యుజ-సమాధౌ"వా. ఇగుపధలక్షణఃకః.॥ధా.దివా।౧-౨౫-౧౩॥
పృషోదరాదిత్వాజ్జస్యగః. యద్వా, ఘఞ్.
(౬) "చజోః" ఇతి, కుత్వమ్‌జస్యగః. ॥౭-౩-౫౨।౨౪౦-౩౪॥
(౭) "ఉఞ్ఛాదీనాఞ్చ"ఇతి స్వరవిధౌ *॥౬-౧-౧౬౦।౩౧౩ ౨౮॥
ఉఞ్ఛాదిగణేయుగేతినిపాతనాదగుణః. విశిష్ట విషయశ్చేదం నిపాతనం కాలవిశేషే రథాద్యుపకరణేచ అన్యత్రతుయోగ ఇత్యేవభవతి. గుణః. సాంహితికోదీర్ఘః. స్వధర్మవ్యవస్థయా
యుగాని - కృతాదీని, ఆవర్తయతి - పౌనఃపున్యేనపరివర్తయతీతి—

నిరు. ౩౦౦ న్యగ్రోధశాయీభగవాన్ పురాణపురుషోత్తమః॥౨౨౨॥
కరోత్యాదియుగస్యాన్తే (యుగాదికృ) ముదీరితః।

౩౦౨ యుగావర్తః ౩౦౩ నైకమాయః-

ఓం యుగావర్తాయనమః. ఓం నైకమాయాయనమః.

భా. (యుగావర్తః)· * ... ... *
ముగ్ధశిశురూపాపరిమితజగన్- నిగరణనిరాలమ్బనైకోదక వటదళశయనాద్యనేకాతర్క్యైశ్వర్యః—
(నైకమాయః) నచమిథ్యావచనోఽయంమాయా-శబ్దః,తథ్యేపి ప్రయోగభూయస్త్వాత్. తథాహి,
(౧) "మాయాంతుప్రకృతింవిద్యాత్" ॥శ్వే ఉ-౪ ౯॥
ఇతి, అనేకార్థ-క్రియా-కారిణ్యాంప్రకృతౌ;
(౨) "మాయా వయునం జ్ఞానమ్" ॥ ॥

నిర్వ. (యుగావర్తః). [౧౨౧-౭॥
(౧) "వృతు-వర్తనే;" ఆఙ్ పూర్వః.ణిచ్.గుణః రపరః·॥ధా-భ్వా।
(౨) "అన్యేభ్యోఽపిదృశ్యతే"ఇతి, డః;॥ ౩-౨-౧౭౮।౨౫౯-౨౧॥
పచాద్యజ్వా. యథాసఙ్ఖ్యంటిలోపోణిలోపోవా. యుగశబ్దగపాఠ్గిత్వాత్. దీర్ఘశ్చ· సాంహితికంజత్త్వమ్· ... *
ముగ్ధశిశురూపాపరిమితజగన్నిగరణనిరాలమ్బనైకోదక వటదళశయనాద్యనేకాతర్క్యైశ్చర్య యోగితయానైకాః అనేకాః మాయాః - ఆశ్చర్యాణి, అస్య, ఇతి,—
(నైకమాయః).
(౧) "మాఙ్-మానే." ॥ధా దివా।౧౨౫.-౩॥

నిరు.౩౦౧·ధర్మవ్యవస్థయాస్వస్యయుగాద్యావర్తనాన్ముహుః॥౨౨౩॥
(యుగావర్త) స సమాఖ్యాతః కాలరూపధరోహరిః।

నిరు· ౩౦౨. ముగ్ధార్భకత్వరూపేణజగన్నిగ్భరణాదపి॥౨౨౪॥
వటైకపత్రశయనాత్ నిరాలమ్బజలేముహుః। అనన్తైశ్వర్యసంయుక్తో (నైకమాయ) స్తుసమ్స్మృతః॥౨౨౫॥

భా.(3) ''సఖ్యా తా దేవ-మాయయా'' ॥ ॥
(౪) ''విశ్వాని, దేవ! వయునాని విద్వాన్'' ఇతిచ, జ్ఞానే; ॥ ॥
(౫) ''తేనమాయాసహస్రంతత్, శంబరస్యాశుగామినా। బాలస్యర
క్షతా దేహమ్, ఏకైకశ్యేన సూదితమ్'' ఇతి, తత్వ॥ వా రా హే॥
జ్ఞానాబాధ్యే, అస్త్రినాశ్యే, వారాహే మాయాధ్యాయాదినా;
(౬) ''మేఘోదయస్సాగరసన్నివృత్తిరిన్దోర్విభాగస్ఫురితాని వా
యోః। విద్యుద్విభఙ్గోగతముష్ణరశ్మేర్విష్ణోర్విచిత్రాః ప్రభవన్తి
మాయాః'' ఇతి అభియుక్తైశ్చమహాశ్చర్యే;॥ ॥
ఆరణ్యపర్వణిమార్కణ్డేయేన, వటదళశయనాద్యాశ్చర్యముక్త్వా,
(౭) ''తతో మేపృథివీపాలవిస్మయస్సుమహానభూత్ । లోకన్దృష్ట్వా
సమస్తఞ్చ § ఇత్యుక్త్వా న్విత స్తాతసదేవః పరమాద్భుతః।
ఆశ్చర్యంభరతశ్రేష్ఠ'' ॥భార-ఆ-౧౮౮-౯౪॥
ఇతి తద్విషయేనిర్దోష ప్రత్యక్షసిద్ధేబహ్వాశ్చర్యపర్యాయప్రయో
గశ్చభూయిష్ఠః† ఉపలభ్యతే. * ... * [౧౫

నిర్వ· (౨) ''మాచ్ఛాససిభ్యోయః'' ఇతి, యః. ॥ఉణా-౪।౭౬-౨౮॥
తతః స్త్రియామ్, ఆతష్టాప్· దీర్ఘః.
(3) ''ఇణ్-గతౌ.'' ॥ధా-అదా।౧౨౪-౧॥
(౪) ''ఇణ్ భీకాపాశల్యతిమర్చిభ్యఃకన్'' ఇతి, ॥ఉణా 3।౨౭౧ 3॥
కన్. బాహుళకాన్నఇత్. పఠంతత్రతత్రజ్ఞేయమ్· గుణః [౨౦
అనిట్. తతః స్త్రియామతష్టాప్. దీర్ఘః. నేత్యనేనావ్యయేన
సమాసే వృద్ధి రైకారః.
(౫) ''నభ్రాణ్ణపాత్'' ఇత్యస్యోపలక్షణ ॥౬-3-౭౫।౬౭-౧౪॥
తయానఞ్సమాసస్య వికల్పితతయానశబ్దసమాసతయావా
నైకేత్యత్ర నలోపాభావః. ఉక్తఞ్చతత్ప్రాగేవ· బహువ్రీహౌ
(౬) ''స్త్రియాఃపుంవత్'' ఇత్యాదినా, ॥౬-3-3౪।౭౨-3౫॥

§ విస్మితో నావభుధ్యసే. † భూయిష్ఠమ్·
5-8-86.

3౦౪ మహాశనః।   3౦౫ అదృశ్యః-

ఓం మహాశనాయనమః.   ఓం అదృశ్యాయనమః.

భా॰ నిఖిలజగన్నిగరణమస్యేతి—
(మహాశనః); యథా, [౫
(౧) "యచ్చకించిన్మయాలోకేదృష్టంస్థావరజఙ్గమమ్ । తదపశ్యమహంసర్వంతస్యకుక్షౌమహాత్మనః" ఇతి.*॥ భార-అ-౧౮౮-౧౨౨॥
(అదృశ్యః).
(౧) "ఋమపథాచ్చాక్ల్పిచ్చతేః" ॥3-౧-౧౧౦।౭౦-౭౪॥
ఇతిక్యప్. అతర్క్యవృత్తాన్తః; యథా, [౧౦

నిర్వ. పూర్వపదస్యపుంవద్భావః ఉపసర్జనత్వాదుత్తరపదే
(౭) "గోస్త్రియోః" ఇతి ॥౧-౨ ४८।२६-౧౯॥
ఉపసర్జన(స్త్రీ)ప్రత్యయస్యహ్రస్వో కారః ... *
మహత్ అశనమ్ నిఖిలజగన్నిగరణమ్, అస్యేతి—
(మహాశనః). [౧౫
(౧) "అశ భోజనే." ॥ధా-క్ర్యా।౧౭౮-౭౪॥
(౨) "ల్యుట్ చ" ఇతి, భావేల్యుట్. ॥3-3 ౧౧౫।౭౮౭-3౨॥
అనః. వృత్త్యాదితాన్మహతః,
(3) "ఆన్మహతః" ఇతి, ఆత్త్వమ్. దీర్ఘః. ॥౬-3-४६।७० ౧౭॥
పునస్సాంహితికోదీర్ఘఇత్యాది. * ... *[౨౦
అతర్క్యవృత్తాన్తతయాదృశ్యః ద్రష్టుంశక్యః, నేతి—
(అదృశ్యః).
(౧) "దృశిర్-ప్రేక్షణే." ఇతిత్. ॥ధా-భ్వా।౧౨3 ౯॥

నిరు. 3౦౪. భువనానాన్నిగరణాత్ (మహాశన) ఇతీరితః।
3౦౫. అతర్క్యవృత్తాన్తతయాజగతఃప్రశయేపియః॥ ౨౭॥
నలబ్ధశ్చిన్త్యమానోపి సో (౽దృశ్య) ఇతికథ్యతే।

3౦౬ వ్యక్తరూపః-

ఓం వ్యక్తరూపాయనమః

భా. (౨) "కథన్వయంశిశుశ్శేతే లోకేనాశముపాగతే। తపసా చిన్తయంశ్చాపి తంశిశుం నోపలక్షయే" ఇతి. **॥భార-అ-౧౮౮-౯౪॥

అథచ। అభిగచ్ఛతో మార్కణ్డేయాదేః—

(వ్యక్తరూపః) సుగ్రహదివ్యవిగ్రహః; యథా,

(౧) "అతసీపుష్పసఙ్కాశః శ్రీవత్సకృతలక్షణః। సాక్షాల్లక్ష్మ్యా ఇవావాసః స స ప్రతిభాతి మే" ॥భార-అ-౧౮౮-౯౬॥

నిక్త.(౨)"ఋజుమపి ధాన్యప్సుపిచ్ఛతేః" ॥3-౧-౧౧౦।౨౪౦ ౨౪॥[౧౦ ఇతి,క్యప్.

(3) "శకిలిజప" ఇతి, శక్నో [illegible] ॥3 3 [illegible] ౧౪॥ క్యప్.కిత్ [illegible] సఙ్ సమాసః. నలోపః ఇత్యాది.* అథచ, అభిగచ్ఛతో మార్కణ్డేయాదేస్సుగ్రహదివ్యవిగ్రహతయా వ్యక్తం, రూపం, అస్యేతి— [౧౫

(వ్యక్తరూపః)

(౧) "[illegible]-శబ్దే" ॥ధా॰ అదా।౧౨3-౨౯॥

(౨) "[illegible]" ఇత్యాదినావప్రత్యయః; ॥ఉణా-3।౨౭౦-౧౯॥ [illegible]; దీర్ఘశ్ఛన్దసి [illegible]తః.

(3) "[illegible] వ్యక్తి-మ్రక్షణ- కాన్తి గతిషు"; ॥ధా రుధా।౧౭౭-3౨॥ [illegible] క్తః ఊదిత్వాదిడ్వికల్పే,

(౪) "యస్యవిభాషా" ఇతి, నిష్ఠాయాం ॥౭-౨-౧౫।౨౫౨-౧౦॥ నేట్. యవా,

(౫) "అఞ్జి ఘృ-సి-భ్యః క్తః" ॥ఉణా-3।౨౭౨-౭॥

నిఘ-3౦౬. న హీజలే సంచరతో మార్కణ్డేయస్యధీమతః॥౨౨౭॥

దృశ్యోయో (వ్యక్తరూప)స్స్యద్దివ్యవిగ్రహధారణాత్।

౩౦౭ సహస్రజిత్

ఓం సహస్రజితే నమః.

భా. (౨) "తస్య తాన్ [illegible] తాని! చ సౌపర్ణ[illegible] ।సుజాత. [illegible]
రక్తాభిరద్గాళీభిరలఙ్కృతా॥ ప్రణతేన సురగణామూర్ధ్నా స్పృహ్యా
త్యాహ్యాభివన్దితౌ" ఇతి, ... * ॥భా౦ ౫-౧౮౮ ౧౩౩॥
సహస్రయుగ‡సఙ్ఖ్యాకల్పాన్తం శయానో జయతీతి—
(సహస్రజిత్)-

(౧) "యావద్యుగానాం ద్విప్రర్ధే! †సహస్రం పరివర్తతే, తావత్ స్వ
పిమి" ఇత్యాది. ... * ॥భార-[illegible] ౧౮౯ [illegible]
పరిమితశిశురూపస్యాప్యస్య, కశ్చిత్, కదాచిత్ [illegible]
హీనావధి ¶ ప్రకర్షో నాస్తీతి—

నిర్వ. (౬) "[illegible]" ఇతి, నేట్. ॥౭ ౨ ౯।౨౬౦ ౨॥
(౭) "[illegible]" ఇతి, [illegible] ॥౬ ౪ [illegible] ౩౫ ౧౦॥
(౮) "చోరకసుః" ఇతి, సుత్వేనజ[illegible] ॥౮ .౩౧ ౩ ౨।[౧౫
తస్య చ త్వేనకః. వెరి కార[illegible]యణ్ [illegible] చ [illegible].*
శయానోయం సహస్రం సహస్రయుగసఙ్ఖ్యకల్పాన్తం జయతీతి—
(సహస్రజిత్)

(౧) "జి-జయే" క్విపితుక్ అగుణః. ॥భా౭ ౧౬-౫౪।౧౧౯ ౨౪॥
వృత్త్యాదితః సహస్రశబ్దః. * * [౮౦
అన్తం పరిమితశిశురూపస్య-న హీనావధిం జ[illegible]భి: త
ప్రధర్షయతి, ఇతి—

నిరు. ౩౦౭. సహస్రయుగసఙ్ఖ్యాం [illegible]కల్పాన్త ॥ ౮
శయానమపవజయతి (సహస్రజిద) [illegible]।

‡ పర్యన్తం. † సహస్రపరివర్తనం. ¶ ప్రధర్షకో.

శ్లో.౩౩,అక్ష.౨౯-శ్లో.౩౪.అక్ష.౫.(౩౧౬)నా. { ౩౦౮. అనన్తజిత్. ౩౦౯ఇష్టః.౩౧౦ అవిశి

౩౦౮ అనన్తజిత్॥	శ్లో॥౩౪॥౩౦౯ ఇష్టః-	౩౧౦ అవిశిష్టః-
ఓం అనన్తజితే నమః	ఓం ఇష్టాయ నమః	ఓం అవిశిష్టాయ నమః.

భా. (అనన్తజిత్)-

(౧) "అన్తః శ్శరీరేత స్యాహం వర్షాణామధికం శతమ్। నహి పశ్యామి తస్యాహం అన్తం దేవస్య శార్ఙ్గిణః చిత్ ॥ఆసాదయామి నైవాన్తం తస్య రాజన్ మహాత్మనః" ఇతి * ... * ॥భా-అ.౧౮౪-౧౮౫॥

ఏవముదరేణ ధృతైర్ ముఖ్యైరపి అవిశేషేణ జనయిత్రీవ వాఞ్ఛిత ఇతి—

(ఇష్టః) * ... ... *

(అవిశిష్టః) - తథా. * ... * [౧౦

నిర్వ. (అనన్తజిత్)

స, నాస్తి కశ్చిత్ కదాచిత్ కథంచిదపి అస్య, ఇతి—

(అనన్తజిత్)

"జి-అభిభవే" పాణిక్విప్ ప్రత్యయాది ॥ధా-భ్వా।౧౨౨ ౨౭॥

(౨) "అసు- గత్యాదిషు" ॥ధా-భ్వా।౧౧౯-౨॥ [౧౫

(౩) "హ సిత్ వా-౭ మి-నమి లూ పూ ధుర్వి భ్యస్ తన్"

[॥ఉణా-౩।౨౬౨-౪॥

ఇతి, తన్.

(౪) "తితుత్ర" ఇతి, నేట. నుస్వారపర ॥౬-౨-౯।౨౬౦-౨॥

సవర్ణౌ. నఞ్ పూర్వో బహువ్రీహిః నఞో నలోపః.నుట్ ... *

ఏవముదరేణ ధృతైర్ ముఖ్యైరపి అవిశిష్టస్సన్ అవిశేషేణ [౨౦

ఇష్టః జనయిత్రీవ వాఞ్ఛితః, ఇతి—

(ఇష్టోఽవిశిష్టః) ఏకం నామ

నిరు. ౩౦౮ మత్స్యశిశురూపస్య కదాచిత్ క్వచిదేవ హి॥౨౯॥

కథంచిదవధిర్నాస్తి మహిమ్నః పరమాత్మనః । తస్మా (దనన్తజిది) తీవ

స్వర్ణో జయదో మనుః॥౨౩౦॥ [౨౫

౩౦౯. ౩౧౦. (ఇష్టో) (ఽవిశిష్టః) కథితః సర్వరక్షణతత్పరః।

। సముద్రే.

౩౧౧ శిష్టేష్టః

ఓం శిష్టేష్టాయ నమః

భా. పణ్డితాగ్రణీనాం మార్కణ్డేయాదీనాం పరమపురుషార్థత్వేన ఇష్టః-
(శిష్టేష్టః), తథైవ చ, [౫
(౧) "సత్త్వస్థా నిరహంకారాః నిత్యం అధ్యాత్మకోవిదాః । మామేవ
సతతం విప్రాశ్చిన్తయన్త ఉపాసతే" ఇతి. ॥భా-అ-౧౮౯-౧౬౭॥
(౨) "ఆసీనన్తం నరవ్యాఘ్రం పశ్యామ్యమితతేజసమ్" ఇతి. ... *
[॥భా-అ ౧౮౭-౧౭౯॥

నిర్వ.(౧) "ఇషు-ఇచ్ఛాయాం" క్తః. ॥ధా-తుదా।౧౭౬-౩౩॥[౧౦
(౨) "ఉదితో వా" ఇతి, క్త్వాయామిడ్వికల్పాత్, ॥ ॥
(౩) "యస్య విభాషా" ఇతి నిష్ఠాయాం ॥౭-౨-౧౫।౨౫౨ ౧౦॥
నేట్. కిత్త్వాన్న గుణః ష్టుత్వమ్. విశేషణే,
(౪) "శిష్ల్-విశేషణే;" విపూర్వః.నిష్ఠాదికం॥ధా-రు।౧౭౭ ౩౦॥
పూర్వవత్. నిహతత్వాన్నేట్. నఞ్సమాసః.నలోపః.[౧౫
సాంహితికం పూర్వరూపమ్. * ... *
శిష్టానాం పణ్డితాగ్రణీనాం- మార్కణ్డేయాదీనాం ఇష్టః- పరమపు
రుషార్థత్వేన అభిమతః ఇతి—
(శిష్టేష్టః)
(౧) "ఇషు-ఇచ్ఛాయామ్" ప్రాగ్వత్ ॥ధా-తుదా।౧౭౬-౩౪॥[౨౦
ప్రత్యయాది.
(౨) "శిష్ల్-విశేషణే" తత్రాపి,తథా అనుప॥ధా-రుధా।౧౭౭-౩౦॥
స్పష్టత్వం, అనఞ్పూర్వత్వం చ, విశేషః.
(౩) "అద్గుణః" * ... * ॥౬.౧ ౮౭।౫-౩౪॥

నిరు.౩౧౧.మార్కణ్డేయద్విజాదీనాం పణ్డితేష్వగ్రయాయినాం॥౨౩౧॥
ఉత్కృష్టపురుషార్థత్వే నేష్ట (శిష్టేష్ట) ఉచ్యతే।

౩౧౨ శిఖణ్డీ-

ఓం శిఖణ్డినే నమః-

అపరిమితా ప్రధృష్య మైశ్వర్యం పరం తేజశ్శిఖణ్డమస్యాతిశయితమితి—
(శిఖణ్డీ)- [౫
(౧) ‘‘అతిశాయన’’ ఇతి, ఇనిః. ... * ॥ ॥

నిర్వ. శిఖణ్డః అపరిమితా ప్రధృష్యైశ్వర్యపరమ తెజఃకలాపోఽతిశయేనాస్యాస్తీతి—
(శిఖణ్డీ)
(౧) ‘‘అణ-శబ్దే’’ ॥ధా భ్వా।౧౧౮ ౩౦॥ [౧౦
(౨) ‘‘అను-గత్యాదిషు’’వా ॥ధా భ్వా।౧౧౯-౨॥
(౩) ‘‘ఇమన్తాడ్డః’’ఇతి, డః. ఉక్తయుక్త్యా,॥ఉణా-౧।౨౬౪-౧౭॥
డఇత్. ఇత్థంకత్త్ర,
(౪) ‘‘నేడ్వశి’’ ఇతి, నేట్.అను తెరనుస్వా॥౭-౨-౮।౨ ౯-౨౭॥
రశరసవర్ణాప శేషః. [౧౫
(౫) ‘‘శీఙ-స్వప్నే’’ ॥ధా అదా।౧౨౩-౨౮॥
(౬) ‘‘ముహేంగఖో మూర్ధ’’ ఇత్యతః ఖః ॥ఉణా ౫।౨౮౦-౯॥
ఇతివర్తమానే,
(౭) ‘‘శీఙోహ్రస్వశ్చ’’ ఇతి,ఖః ధాతోశ్చ ॥ఉణా-౫।౨౮౦-౧౦॥
హ్రస్వఃఉక్తయుక్త్యా,విధానాద్ వా,న,ఖఇత్.హ్రస్వవిధాన సామర్థ్యాన్నగుణః బాహులకాన్ నేట్. నచ, [౨।౪౪-౩౦॥
(౮) ‘‘ఆయనేయీనీయియఃఫఢఖఛఘాం ప్రత్యయాదీనామ్’’ ॥౭-౧-
ఇతి, ఖస్యశజ్యఈనాదేశః, సాహచర్యాత్ తత్రతద్ధితగ్రహణాత్. ఏవమన్యతాఽపి. తతస్ స్త్రియామ్‚అతష్టాప్. దీర్ఘః

నిరు. ౩౧౨. అత్యప్రధృష్యమైశ్వర్యంపరంయత్తేజఆస్థితం॥౨౩౨॥
తచ్ఛిఖణ్డమ్యస్యాస్తీతి (చ్ఛిఖణ్డీ) తిచక్ష్యతే।

౩౧౩ నహుషః- ౩౧౪ వృషః

ఓం - నహుషాయనమః- ఓం వృషాయనమః-

భా తథాస్వమాయయాజీవాన్ నహ్యతిబధ్నాతీతి—
(నహుషః) ఇతి, నైరుక్తాః; యథా, [౫
(౧) "తస్మింశ్చాన్యోమాయయాసన్నిరుద్ధః" ఇతి....*॥ ॥
సఏవ, అమృతోపమయాస్వకాన్త్యా' వాచా, చసాగరస్యోద
రాటౌకశాన్తమాశ్వాసయన్ సిఞ్చతీతి—
(వృషః)·
(౧) "వృషసేచనే", యథా, ॥ధా-బ్వా।౧౨౮-౨౫॥ [౧౦

నిర్వ. తతఃశకన్ధ్వాదిత్వాత్ పరరూపం. ఏకాదేశః తతోఽపత్యర్థీయ ఆతిశాయనికఇనః
(౯) "యస్య" ఇతిలోపః. ॥౬-౪-౧౪౪।౨౬-౧౧॥
(౧౦) "సౌచ"ఇతి,ఇన్నన్తలక్షణోదీర్ఘఃఇత్యాది.* ॥౬-౫-౧౨-౯-
తథాస్వమాయయాజీవాన్నహ్యతి బధ్నాతీతి [౩౫॥
(నహుషః)
(౧) "ణహ-బంధనే" ॥ధా-ది।౧౨౫-౧౦॥
(౨) "ణోనః" ॥౬-౧-౬౫।౧౫౮-౨౭॥
(౩) "పృనహికలిభ్యఉషన్"ఇతి,ఉషన్.*॥ఉణా-౪।౨౭౫-౨౯॥
సఏవామృతోపమయాస్వకాన్త్యా' వాచాచతాద్యశ్యా, సాగ
రోదకానుశాన్తంమార్కణ్డేయమాశ్వాసయన్వర్షతిసిఞ్చతి,ఇతి—
(వృషః)

నిగు. ౩౧౩. జీవాన్స్వమాయయానిత్యం (నహుషో) నహ్యతీతియః॥
౩౧౪· సాగరస్యోదరేనిత్యంవసన్నమృతరూపయా।
స్వదేహకాన్త్యా, వాచాపి, సమ్యగాశ్వాసయన్మహుః॥౨౩౪॥
బహుశస్సిఞ్చతియః (వృష) స్సపరిపఠ్యతే ।

౩౧౫ క్రోధహా-

ఓం క్రోధఘ్నే నమః.

భా.(౨)"తతో మాం ప్రబ్రవీద్ బాలస్సపద్మనిభలోచనః।శ్రీవత్సధారీద్యుతి
మాన్, వాక్యంశ్రుతిసుఖావహమ్॥ జానామిత్వా పరిశ్రాన్త
†న్తదా విభ్రసుకాఙ్క్షిణమ్" ఇత్యాది.**॥భా-౩-౧౮౮-౯ ౮॥
అథ,భార్గవంరామంధ్వనయతి· త్రిస్సప్తవారంనరపతినిరాసక
రంక్రోధం కాశ్యపప్రార్థనామాత్రేణహతవాన్—
(క్రోధహా)· * ... ... *
పూర్వం తేభ్యః— [౧౦

నిర్వ.(౧) "వృషుసేచనే" ॥ధా-భ్వా।౧౭౦-౨౫॥
(౨) "సుదాదిభ్యోణల్ కౌ" ఇతి, కః; ॥
ఇగుపధలక్షణో వా· అగుణః· * ... *
అథ, భార్గవరామోధ్వన్యతే క్రోధమేకవింశతికృత్వోనృపని
రంతయ్యం, కాశ్యపప్రార్థనామాత్రేణ హన్తిస్మేతి—
(క్రోధహా)
(౧) "హన - హింసాగత్యోః" ॥ధా-అదా।౧౨౩-౨౦॥
(౨) "బ్రహ్మభ్రూణ" ఇతి, ఉపపదనియమః॥౩-౨-౮౭।౨౫౦-౨౯॥
స్యసాప్రయోభిప్రాయత్వాత్,క్విప్.సార్వకాలికోవా, ఉన్య
థాపివా, ప్రయుక్తః. [౨౦
(౩) "క్రుధ జిఘాంసాయామ్." ॥ ॥
భావేఘఞ్. గుణః. హన్న్తలక్షణోదీర్ఘఇత్యాది. ... *
పూర్వన్తేభ్యఃక్రోధంకరోతిఇతి.—

నిరు.౩౧౫.కాశ్యపస్యప్రార్థనయాయఃక్రోధంక్షత్రహానిదమ్॥౨౩౫॥
హతవాన్ (క్రోధహా) ప్రోక్తఃసదర్థఃక్రోధనాశకః। [౨౫

† తాత।విశ్రాన్తికాంక్షిణమ్·

3౧౬ క్రోధకృత్- 3౧౭ కర్తా- 3౧౮ విశ్వబాహుః-

ఓం క్రోధకృతేనమః. ఓం కర్త్రేనమః. ఓం విశ్వబాహవేనమః.

భా. (క్రోధకృచ్చ)' * ... ... *
తథావిధక్రోధహేతోఃకార్తవీర్యస్య ఛేత్తా— [౫
(కర్తా); యథా,
(౧) "నిఃక్షత్రియాంయశ్చకార మేదినీమ్" ఇతి. **॥
ఏవంకష్టక్రోధాఽరేణవిశ్వస్మై బాహూ, యస్యసః—
(విశ్వబాహుః). * ... ... *
నిర్వ. (క్రోధకృత్) [౧౦
(౧) "డుకృఞ్-కరణే" ॥ధా-తనా।౧-౨౮-౫॥
(౨) "సుకర్మపాపమన్త్రపుణ్యేషుకృఞః" ॥3-౨ ౮౯।౨౫౦-33॥
ఇతి, ఉపపదనియమాభావాత్, అన్యతోఽపిదృశ్యతే,క్విప్.
(3) "హ్రస్వస్య" ఇతి,తుక్. అగుణః. ॥౬-౧-౭౧।౨౪౦ ౧౭॥
క్రోధశబ్దోవ్యుత్పాదితః. * ... * [౧౫
తథావిధక్రోధహేతుంకార [illegible]ఇతి.—
(కర్తా)
(౧) "కృతీ-ఛేదనే;" ఈదిత్ ॥ధా-తుదా।౧౭-౨3॥
(౨) "తృన్తృచౌశంసిక్షదాదిభ్యస్సంజ్ఞాయామనిటౌ" ॥ఉణా 3।
ఇతి తృచ్. సచానిట్ గుణః రపరః. [౨౬౮-3౦॥ [౨౦
(3) "ఝరోఝరిసవర్ణే" ఇతి ॥౮ ౪-౬౫।౬ ౪॥
పాక్షికతప్రథమతలోపః అనజాది. * *
ఏవంకష్టక్రోధాఽరేణ, విశ్వస్మైసర్వస్మై బాహూభుజౌ, అస్యేతి—
(విశ్వబాహుః)

నిరు.3౧౬.(క్రోధకృత్) క్షత్రియేభ్యోయఃపూర్వంక్రోధంకరోతిసః॥
3౧౭. క్రుద్ధతోఃకార్తవీర్యస్యచ్ఛేత్తా(కర్తే)తిశబ్ద్యతే।
3౧౮.విశ్వస్మైబాహూయస్యేతి(విశ్వబాహుః)ప్రకీర్తితః॥౨3౭॥

౩౧౯ మహీధరః-॥

ఓం మహీధరాయనమః.

భా. ఏవంభారావతరణేనమహీంధత్తేఇతి—
(మహీధరః). [౫
(౧) ‚‚చ్యవనోత్పత్తియుక్తేషుబ్రహ్మేంద్రవరుణాదిషు। యస్మాన్నచ్యవసేస్థానాత్;తస్మాత్ప్రజీ- ర్త్యసే(౭చ్యుతః)’’ఇతి*॥ ॥
బ్రహ్మాది సాధర్మ్యేణావతారేపి, షైశ్వర్యాప్రచ్యుతి వైధర్మ్యాత్—

నిర్వ. (౧) ‚‚బాధృ- విలోడనే’’ ॥ధా-భ్వా।౧౧౫-౧౯॥ [౧౦
(౨) ‚‚పుర్భ్రిశ్చ’’ ఇతిప్రకరణే, ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౧౩॥
(౩) ‚‚అర్జి-దృ-శి-కమ్యమి పంసి బాధా-మృజి పశి-తుక్ ధుగ్దీర్ఘ హకారాశ్చ’’ ఇతి,కుఃధకారస్యహకా ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౧౮
రశ్చ.విశ్వశబ్దోవ్యుత్పాదితః * ... *
ఇత్థంభారావత ాంధరతి'ఇతి.— [౧౫
(మహీధరః)
(౧) ‚‚ధృఞ్-ధారణే’’పచాద్యచ్.గుణోరపరః.॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౧౯॥
(౨) ‚‚మహ పూజాయామ్’’ప్రాగ్వదచ్-స్త్రియామ్,॥ ॥
(౩) ‚‚షిద్గౌరాదిభ్యశ్చ’’ ఇతిగౌరాది ॥౪-౧ ౪౧।౪౫-౧౮॥
త్వాన్. జీష్- భసంజ్ఞాయామ్, [౨౦
(౪) ‚‚యస్య’’ ఇతి'లోపః. షష్ఠ్యావిగ్రహః ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
కార్యః. తద్బీజంచోక్తమేవ * ... *
బ్రహ్మాదిసాధర్మ్యేణావతారేపి, షైశ్వర్యాప్రచ్యుతివైధర్మ్యాత్ తద్వచ్చ్యుతఃచ్యవనధర్మోన'ఇతి—

శ్లో॥ 3౫॥ {3౨౦
౧౦౧} అచ్యుతః 3౨౧ ప్రథితః-

ఓం అచ్యుతాయనమః. ఓం ప్రథితాయనమః.

భా. (అచ్యుతః) * ... ... *

తథాత్వేనప్రసిద్ధః— [౫

(ప్రథితః); యథా,

(౧) "తస్య నామమహద్యశః" ॥తై ౨-౧-౯॥

(౨) "యశసశ్చైకభాజనమ్" ... * ॥రా- ॥

తతో౽పజీవినాంజీవితరూపత్వాత్ —

నిర్వ. (అచ్యుతః) [౧౦

(౧) "చ్యుఙ- గతౌ" ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-3౧॥

(౨) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినాకర్తరి క్తః. ॥3-౪-౭౨।౨౫౫-౨౯॥

అనిట్. కిత్త్వాదగుణః నఞ్సమాసః. నఞోనలోపః

తథాత్వేనప్రథతే ప్రసిద్ధోభవతిఇతి —

(ప్రథితః)

(౧) "ప్రథ-ప్రఖ్యానే" పా౦గు క్తసూత్రే౦

ణ్యా కర్మకాత్ కర్తరి క్తః.

(౨) "ఆర్ధధాతుకస్యేడ్వలాదేః"ఇతి,ఇట్ ॥

తతో౽పజీవినాంజీవితరూపతయా, పా౦ణితి-అస్మాదుపజీవజా

తమ్ఇతి.— [౨౦

నిరు. 3౨౦.చ్యవనోత్పత్తియుక్తేషుబ్రహ్మేన్ద్రవరుణాదిషు॥౨3౮॥

యస్మాన్నచ్యవతేస్థానాత్ తస్మాత్సంకీర్త్యతే (౭చ్యుతః)। సాధర్మ్యేణా

వతారేపి బ్రహ్మేన్ద్రవరుణాదిభిః॥౨3౯॥ నహ్యైశ్వర్యాత్ప్రచ్యుతో

యఃసో (౭చ్యుతః) పరికీర్తితః।

3౨౧. అచ్యుతత్వేనలోకేస్మిన్ప్రఖ్యాతగ (ప్రథిత)స్మృతః॥౨౪౦॥

{౩౨౨ / ౬౭} ప్రాణః- {౩౨౩ / ౬౬} ప్రాణదః

ఓం ప్రాణాయనమః. ఓం ప్రాణదాయనమః

భా. (ప్రాణః); [॥కౌషీ- ॥

(౧) "ప్రాణోఽస్మిప్రజ్ఞాత్మా; తమ్మామాయురమృతమిత్యుపాస్స్వ"

(౨) "అమృతన్దేవానామాయుఃప్రజానామ్" ॥ ॥

(౩) "ప్రాణస్తథాఽనుగమాత్" ఇతి. ... * ॥బ్ర ౧-౧-౨౯॥

అథకూర్మమూర్తింసూచయతి.—

(ప్రాణదః)- మరుతామ్మధనోచితబలప్రదః,

(౧) "అనన్తబలశక్తయః" ఇతితన్మన్త్రవర్ణాత్ .*॥ ॥

(ప్రాణః)

(౧) "అన ప్రాణనే;" ప్రపూర్వః. ॥ధా అదా।౧౨౪-౫॥

(౨) "అకర్తరిచకారకే" ఇతి, అపాదానే ॥౩-౩-౧౯।౨౫౧-౧౫॥

కరణత్వవివక్షాయాం ఘఞపవాదః

ధావృద్ధిః.దీర్ఘః ॥~~౩-౩~~ ౧౧౧౧ ౩౭౭ ౧౩॥

"సంజ్ఞాయామ్" ఇతి,ణత్వమ్॥౮-౪-౩।౭౬-౬॥

సిద్ధత్వాదిత్యుక్తమేవ ॥౮-౪-౧౯।౧౮౬-౧౫॥

-ర్తిస్సూచ్యతే. మన్త్రవర్ణానురోధేనప్రాణం

నోచితంబలం దదాతిఇతి—

(ప్రాణదః) [౨౦

(౧) "డుదాఞ్-దానే" ॥ధా-జు హ్వా।౧౨౪-౧౫॥

(౨) "ఆతోనుపసర్గేకః" ఇతి'కః. ॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౩॥

ఆల్లోపః. పృషదరాదిషుప్రాణశబ్దః? * ... *

నిరు. ౩౨౨. పుంసాంజీవితరూపత్వాత్ (ప్రాణ) ఇత్యభిధీయతే।

౩౨౩. మరుతాంబలదానాద్ధిసముద్రమథనేభృశమ్॥౧౪౧॥

(ప్రాణద) శ్చసముద్దిష్టఃకూర్మరూపతయా హిసః।

శ్లో·౩౫, అక్ష. ౧౭-శ్లో·౩౫·అక్ష. ౨౦·(౩౨౫)నా. { ౩౨౪. వాసవాను / ౩౨౫. అపాన్నిధిః

౩౨౪ వాసవానుజః। ౩౨౫ అపాన్నిధిః

ఓం వాసవానుజాయ నమః. ఓం అపాన్నిధయే నమః.

భా· అమృతార్థినం వాసవమనుతత్సంపిధానాయజాత ఇతి —
(వాసవానుజః) [౫

(౧) "అనౌ కర్మణి" ఇతి, డః. ... * ॥౩-౨-౧౦౦।౨౫౧-౧౪॥
మధ్యమానమహార్ణవధారణాత్ —
(అపాన్నిధిః)· * ... ... *

నిర్వ. అమృతార్థినం వాసవమను, తత్సంపిధానాయజాత ఇతి—
(వాసవానుజః) [౧౦

(౧) "జనీ-ప్రాదుర్భావే;" అనుపూర్వః॥ధా-దివా-౫-౧।౧౨౫-౫॥
జనేరితి వర్తమానే,

(౨) "అనౌ కర్మణి" ఇతి, డః టిలోపః. ॥౩-౨-౧౦౦।౨౫౧-౧౪॥

(౩) "వస-నివాసే" ॥ధా-భా-౩౧

(౪) "శ్వా స్సు-స్నిహి-త్రప్యసి-వసి-హని-క్లి
ఇతి, ఉః ఇత్థం నిష్పన్నాద్వసుశబ్దాత్,
అణ్ చేతి వర్తమానే,

(౫) "జ్యోత్స్నాదిభ్య ఉపసఙ్ఖ్యానమ్" ॥౫
ఇతి, మత్వర్థే అణ్-ఆదివృద్ధిః గుణావాదే వర్ణదీర్ఘః*
మధ్యమానమహార్ణవధారణాత్, అపాం - జలబాహు [౨౦
ళ్యాత్ సముద్రస్య నిధిః-స్థానం ఇతి.—
(అపాన్నిధిః) భిన్నంపదమ్.

(౧) "డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః;" ॥ధా-జుహో-౧-౧౦।౧౨౪-
నిపూర్వః. ఘుసంజ్ఞాయామ్, [౧౯॥

నిరు. ౩౨౪. వాసవస్యానుజత్వేన జాతత్వాద్ (వాసవానుజః)॥౧౪౨॥
౩౨౫. (అపాన్నిధి) ర్మధ్యమానమహార్ణవవిధారణాత్।

3౨౬ అధిష్ఠానమ్

ఓం అధిష్ఠానాయనమః

భా.(౧)“మన్దరాద్రే(రధిష్ఠానం)భ్రమతోఽభూన్మహామునే!” ఇతి—
(అధిష్ఠానమ్). * ... ... * [౫

నిర్వ.(౨)“ఉపసర్గే ఘోః కిః” ఇతి, కిః. ॥3-3-౯౨।౨౮౬-౯॥
ఆల్లోపః. ప్రాప్తే తు పదే,
(3) “అష్లృ-వ్యాప్తౌ” ॥ధా-స్వా-౨-౫।౧౨౬-౭॥
(౪) “క్విబ్ వచి” ఇత్యతః క్విబితి వర్తమానే ॥ఉణా-౨।౨౬౭-33॥
(౫) “ఆప్నోతేర్హ్రస్వశ్చ” ఇతి, క్విప్; ॥ఉణా-౨।౨౬౮-౧॥
ఆకారస్య హ్రస్వశ్చ. తత ఆమ్. సంహితాయామ్,
(౬) “యరోఽనునాసికేఽనునాసికో వా” ఇతి, ॥౮-౨-౪౫।౯-౧౮॥
పాక్షికోఽనునాసికః. * ... *
మందరోఽనధిష్ఠానతయాఽభ్రమన్, సోఽయమధితిష్ఠతి అస్మిన్ ఇతి—
[illegible] [illegible]
[illegible]“అధిపూర్వః.॥ధా-భ్వా ౮-౨౮-।౧౨౨-౨౫॥
తవర్గజః.
[illegible]యోశ్చ” ఇతి,అధికరణే॥3-3-౧౧౭।౨౮౮-౧॥
నః. దీర్ఘః.
(3) “ఆదేశప్రత్యయయోః” ఇత్యో ॥౮-3-౯౫।౧౫-౨౯॥ [౨౦
త్సర్గికస్య షత్వస్య,
(౪) “సాత్ పదాద్యోః” ఇతి,నిషేధే ప్రాప్తే, ॥౮-3-౧౧౧।౧౪౭-౪॥
(౫) “ఉపసర్గాత్-సునోతి-సువతి-స్యతి-స్తౌతి-స్తోభతి-స్థా-సేనయ-
సేధ-సిచ-సఞ్జ-స్వఞ్జామ్” ఇతి,షః. ॥౮-3-౬౫।౧౫౭-3౪॥
ష్టుత్వమ్. [౨౫

నిరు.3౨౬.భ్రమమాణంమన్దరాద్రింధృతవాన్ యోఽమహాజలే॥౧౪3॥
(అధిష్ఠానం) తమేవాహురధిష్ఠానప్రదోమనుః।

శ్లో. ౩౫, అక్షు. ౨౫ - శ్లో. ౩౫. అక్షు. ౩౨. (౩౨౭) నా: { ౩౨౭. అప్రమత్తః
౩౨౮. ప్రతిష్ఠితః

౩౨౭ అప్రమత్తః ౩౨౮ ప్రతిష్ఠితః॥

ఓం అప్రమత్తాయనమః. ఓం ప్రతిష్ఠితాయనమః.

భా. ఏవంవిధానాంతాశ్రిణేష్వ —
(అప్రమత్తః) అత్యన్తమవహితః. ... * [౫
స్వయమన్యానపేక్షయా స్వమహిమ్ని —
(ప్రతిష్ఠితః)
(౧) "సభగవఃకస్మిన్ప్రతిష్ఠిత" ఇతి ॥ఛా-ఉ-౭-౨౪-౧॥
(౨) "స్వేమహిమ్ని" ఇతి ॥ఛా-ఉ-౭-౨౪-౧॥
(౩) "స్వేమహిమ్నిస్థితన్దేవమ్" ఇతిచ *...* ॥వి- ॥

[24]

నిర్వ. "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది *...* ॥ ॥
ఏవంవిధానాంసన్త్రాశ్రిణేసావధానతయా, ప్రమత్తోనవహితోన, ఇతి —
(అప్రమత్తః)
(౧) "మదీ-హర్షే;" ప్రపూర్వః; ఈదిత్. ॥దివా-౯
(౨) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినా అకర్మకాత్ ॥౩ ౪
కర్తరి క్తః
(౩) "శ్వీదితోనిష్ఠాయామ్" ఇతీణ్ణిషేధః ॥
(౪) "రదాభ్యామ్" ఇతి, నిష్ఠానత్వంప్రాప్తమ్, ॥
(౫) "నధ్యాఖ్యాపృమూర్చ్ఛిమదామ్" ఇతి, ॥ ౭।౨౫౨-౩౫॥
ప్రతిషిధ్యతే చర్త్వమ్ నఞ్‌సమాసః నలోపః.... * [౨౦
స్వయమన్యానపేక్షయా స్వేమహిమ్నిసుస్థితఃఇతి —
(ప్రతిష్ఠితః)
(౧) "ష్ఠా-గతినివృత్తౌ;" ॥ధా-భ్వా-౨౭-౨౮!౧౨౨-౨౪॥
ప్రతిపూర్వః షఃసః. టవర్గస్తవర్గజః.

నిరు. ౩౨౭. అత్యన్తావహితస్త్రాశ్రిణే (హ్యప్రమత్తః) ప్రకీర్తితః॥౧౪౪॥
౩౨౮. స్వేమహిమ్నిస్థితోయస్తుస (ప్రతిష్ఠిత) ఉచ్యతే।

శ్లో॥ 3౬॥ 3౨౯ స్కన్దః   330 స్కన్దధరః

ఓం స్కన్దాయనమః.   ఓం స్కన్దధరాయనమః.

భా. స్వాయమసురాదీన్ స్కన్దయతి శోషయతీతి—

(స్కన్దః) * ... ... * [౨౫

తాదృశంసురసైనాన్యమపిధరత ఇతి—

(స్కన్దధరః) సోపిహి, తస్యవిభూతిః?

(౧) "సేనానీనామహంస్కన్దః" ఇతి. * ... * ॥గీ-౧౦-౨౪॥

(౧) "భువనభృత" ఇతితన్మన్త్రవర్ణాత్ —

నిర్వ.(౨)"గత్యర్థాకర్మకశ్లిషశీఙస్థాస" ॥3-౪-౭౨।౨౫౫-౨౯॥ [౧౦

ఇత్యాదినా, కర్తరి క్తః. అనిట్.

(3) "ద్యతి-స్యతి మా స్థామి త్తికితి" ఇతి, ॥౭-౪-౪౦।౨౫౫-3॥

తాదాకితిఆతఇత్వమ్. కిత్త్వాన్నగుణః.

రాత్ సునోతి" ఇత్యాదినా, షః॥౮-3-౬౫।౧౫౭ 3౪॥

యమసురాదీన్ స్కన్దయతి, శోషయతీతి— [౧౫

షణయోః;" ఇరిత్. ॥ధా-ధ్వా-3౦-౨।౧౨3-౭॥

ణ్యచ్.ణిలోపః. * ... *

తాదృశ నాన్యంస్కన్దంగుహమపి,విభూతితయాధరతీతి—

(స్కన్దధరః) [౨౦

(౧) "ధృఙ్ ధారణే" ॥ధా-ధ్వా-౨౬-౪।౧౨౨-౧౯॥

కర్మణః శేషత్వవివక్షాయాం, పచాద్యచ్. గుణోరపరః.స్కన్దశ

బ్దోవ్యుత్పాదితః. * ... ... *

మన్త్రవర్ణాత్ —

నిరు. 3౨౯. అసురాదీన్ శోషయతి (స్కన్దః) స్కన్దయతీతియః॥ ౧౪౫॥

33౦. స (స్కన్దధర) ఆఖ్యాతఃషడాననవిధారణాత్।

17-9-86.

 నా. { ౩౩౧. ధుర్యః / ౩౩౨ వరదః

౩౩౧ ధుర్యః	౩౩౨ వరదః
ఓం ధుర్యాయనమః.	ఓం వరదాయనమః.

భా. (ధుర్యః)

(౧) "ధురోయడ్ఢకౌ" ఇతి, యత్. *...*॥౪-౪ ౭౭।౧౨౦-౨౩॥
అన్యేభ్యోపిలోకకార్యధుర్యేభ్యోదేవేభ్యస్, తాంస్తాన్వరాన్దదాతీతి-
(వరదః); * ... ... *

నిర్వ. ధురంభువనభారంవహతీతి —

(ధుర్యః)

(౧) "ధుర్వీ త్వయంహింసాకస్త్వా." ॥ధా-భ్వా ౧౬ ౬౨।౧౧౯-౨౬॥
తతో

(౨) "భ్రాజ-భాస-ధుర్వి-ద్యుతోర్జి - పౄ-జు గ్రావస్తువః-క్విప్" ఇతి,క్విప్. తల్లోపః. [॥౩-౧ ౧౭౭।౨౫౯-౧౮॥

(౩) "రాల్లోపః" ఇతి,వలోపః. ఏవంనిష్పన్నా ॥౬-౪-౨౧।౬॥
ద్ధుర్ శబ్దాత్, [౧౫

(౪) "తద్వహతి" ఇత్యధికారే, ॥౪-౪-౭౬।౧౨౦-౨౧॥

(౫) "ధురోయడ్ఢకౌ" ఇతి, యత్. ॥౪-౪-౭౭।౧౨౦-౨౩॥

(౬) "హలి చ" ఇతి,ఉపధాయాఇకోదీర్ఘేప్రాప్తే ॥౮-౩-౭౦।౨౯-౨౯॥

(౭) "యచిభమ్" ఇతిభసంజ్ఞాయామ్ ॥౧-౪-౧౮।౧౮-౨॥

(౮) "నభకుర్ఛురామ్" ఇతి,తన్నిషేధః * ॥౮-౨-౭౯।౧౨౦-౨౪॥
అపరేభ్యోపి భువనకర్మధురన్ధరేభ్యో దేవేభ్యస్ తాంస్తాన్ వరాన్దదాతీతి —

(వరదః)

(౧) "డుదాఞ్-దానే" ॥ధా జు హో.౧-౯।౧౨౪-౧౮॥

నిరు. ౩౩౧. భువనంధృతవాన్ (ధుర్యో) [౨౫
౩౩౨. (వరదో) భీష్టదఃస్మృతః॥ ౧౪౬॥

౩౩౩ వాయువాహనః|

ఓం వాయువాహనాయనమః.

భా. తద్యథా—

(వాయువాహనః)-జగత్ప్రాణింవాయుంవాహయతీతి... *

అథద్విషట్కాధ్యాత్మవిషయః—

నిర్వ.(౨)"ఆతోనుపసర్గేకః" ఇతి,కః.ఆతోలోపః.||౩-౨-౩|౨౪౫-౧౪||

(౩) "వృఞ్-వరణే" ||ధా స్వా ౧ ౧-౯|౧౨౬ ౪||

(౪) "అకర్తరిచ కారకే" "అప్" ఇత్యనువృత్తౌ, ||౩-౩-౧౯|౮౨-౧౬||

(౫) "గ్రహవృదృనిశ్చిగమశ్చ" ||౩-౩-౫౮|౨౮౪-౨౦|| [౧౦

ఇత్యప్. గుణోరపరః. * ... *

తద్యథా; వాయుంజగత్ప్రాణిం- వాహయతి - వహనధర్మాణం

కరోతీతి.—

(వాయువాహనః)

(౧) "వహ-ప్రాపణే"ణిచ్. ||ధా-భ్వా.౩౧-౧౧|౧౨౩.౧౪|| [౧౫

వృద్ధిః. ల్యుః; ల్యుడ్వా.బాహుళకాత్,ఇత్యాది.అనః.ణిలోపః.

(౨) "వా-గతిగన్ధనయోః". ||ధా-అదా|గ|౬-౭|౧౨౪-౩||

(౩) "కృవాపాజిమిస్వదిసాధ్యశూభ్యఉణ్"||ఉణా ౧|౧|

ఇత్యుణ్- [౨౬౦-౧౪||

(౪) "ఆతోయుక్చిణ్కృతోః" ఇతి, ||౭-౩-౩౩|౨౩౧-౧౮|| [౨౦

ణితికృతి, ధాతోర్యుక్. ... ... *

అథ, ద్విషట్కాధ్యాత్మవిషయః, ఆర్షనిరుక్తానుసారాద్ (వాసుః.) విశ్వమ్ - ఆవాసయన్, ఆచ్ఛాదయన్, వసన్, వాసాధికరణభూతశ్చాసౌ(దేవః)క్రీడన్,విజిగీషమాణః,ద్యోతమానః.గచ్ఛన్, శ్చేతి—

నిరు. ౩౩౩. జగత్ప్రాణింవహతియో(వాయువాహన)ఉచ్యతే|

{౩౩౪ / ౭౦౧} వాసుదేవః

ఓం వాసుదేవాయనమః.

భా. (వాసుదేవః)- వాసుశ్చాసౌదేవశ్చేతి. విశ్వంస్వస్మిన్‌సవిత్రీవ వాసయన్, వయాభ్యామివాచ్ఛాదయంశ్చ, తస్మిన్,వసతీతి [౫ వాసుః. ఏవంక్రీడతి, విజిగీషతె, అథచద్యోతతె, స్తూయతె, గచ్ఛతి,చేతి(దేవః)అతో (వాసుదేవః); నిరూచిరేచబుషయః.

(౧) "ఛాదయామిజగత్సర్వంభూత్వా సూర్యఇవాంశుభిః । సర్వ భూతాధివాసశ్చవాసుదేవస్తతస్మృతః"॥భా-మో-౧౬౬- ॥

నిర్వ· (వాసుదేవః) [౧౦

(౧) "దివ్-క్రీడావిజిగీషావ్యవహారద్యుతిస్తుతిమోదమద స్వప్నకాన్తిగతిషు" ॥ధా· దివా-౧.౧।౧౨౪-౨౩॥

(౨) "ఇగుపధ-జ్ఞా-ప్రీ-కిరః-కః" ఇతి, ॥౩-౧·౧౩౫।౨౨౪-౬॥ కాపవాదః పచాదిపాఠాదచ్. లఘూపధగుణః.

(౩) "వస నివాసె" ॥ధా-భ్వా-౩౨-౧౨।౧౨౩-౧౪॥ [౧౫

(౪) "వస ఆచ్ఛాదనేచ"ణిచ్. వృద్ధిః ॥ధా-అదా-౨·౬।౧౨౩·౫॥

(౫) "శ్యా స్వృ స్నిహి ఇత్యత్ర"చకారాత్ ॥ఉణా-౧।౨౭౦-౩౨॥ బాహుళకాద్ వా, ఉః. ణిలోపః.

(౬) "వస నివాసె" ఇతిశుద్ధాద్ వా ॥౩౧-౧-౯।౧౨౩-౧౫॥ బాహూళకాద్ ఉణ్ - కర్త్రర్యధికరణేవా· ఉపధావృద్ధిః[౨౦

నిరు· ౩౩౪. సర్వభూతాన్ వాసయతివాసుస్సపరికీర్తితః॥౧౪౭॥ దివ్ ధాతోరపి క్రీడాద్యర్థకత్వాద్విశేషతః । వాసుశ్చాసౌదేవశ్చేతి (వాసుదేవః) ప్రకీర్తితః॥ ౧౪౮॥ సర్వభూతేష్వపివసన్ స్వస్మిన్ భూతానివాసయన్। యఃక్రీడతిముదాయద్వా (వాసుదేవ) స్సఉచ్యతే॥ సర్వత్రాసౌ సాసమస్తంచవసత్య త్రేతివైయతః । తతస్స [౨౫ (వాసుదేవే)తివిద్వద్భిఃపరిపఠ్యతే॥ ౧౫౦॥

౩౩౫ బ్రహద్భానుః

ఓం బ్రహద్భానవే నమః.

భా.(౨) „వసనాత్ సర్వభూతానాం, వసుత్వా' ద్దేవయోనితః।వాసుదేవ స్తతో జ్ఞేయస్ సర్వేషామపిపత్యతె" ॥భా-ఉ-౬౮-౩॥ [౫

(౩) „సర్వతాऽసౌ సమస్తఞ్చవసత్యత్రేతివై, యతః।తతస్సవాసుదేవేతివిద్వద్భిఃపరిపత్యతే" ఇతి· సర్వశాస్త్ర ॥వి-౧-౨-౧౨॥ గుహ్యామితి, నాతివ్యజ్యతే· * ... *

తదేవవ్యాచికీర్షతి.తత్రయద్భోగవిభూత్యాద్యోతమానత్వం,తదాహ.- (బృహద్భానుః)·బృహన్తోభానవోనిత్యదీప్రాః, అస్యేతి·...*

నిర్వ. యదాతు, అతాऽపి' నిరుక్తస్వాతన్త్ర్యం; తదానకోప్యయం యత్నః. అన్యచ్ఛాప్యేవమూహ్యం; ఏవంనిరుక్తప్రదేశే సర్వతాऽపి; స్వరూపిచెదంప్రాగేవ. అన్యదప్యత్రవక్తవ్యంసర్వశాస్త్రగుహ్యామితి' నాతివ్యజ్యతే.* ... *

తదేవవ్యాచికీర్షతి-తత్రధాత్వర్థనిర్దేశక్రమావివక్షయా· యద్భోగవిభూత్యాద్యోతమానత్వం; తత్ తావదుచ్యతే-బృహన్తో మహాన్తోనిత్యదీప్రాః' భానవః కిరణాః, అస్యేతి—(బృహద్భానుః)

(౧) „భా·దీప్తౌ," ॥ధా-అదా ౪-౬-౭।౧౨౪-౩॥

(౨) 'దా-భా-భ్యాంనుః'' ఇతి,నుః.అనిట్.॥ ఉణా-౩।౨౭౦-౨౮॥

(౩) „బృహ బృహి-వృద్ధౌ" ॥ధా-భ్వా-౧౭ ౮౬।౧౨౦-౩౧॥

(౪) „వర్తమానేపృషద్ బృహన్ మహజ్ జగ చ్ఛతృవచ్చ" ఇతి, అతిప్రత్యయాన్తోనిపాత్యతే; [॥ఉణా-౩।౨౬౮-౨౦॥ శతృవత్ కార్యభాక్ చభవతి. తేనోగిత్ కార్యం'గుణాభావశ్చ నిపాతనాత్;బృంహేరిదిత్వాన్నుమోనలోపోపి·జశ్ త్వమ్.*

నిరు. ౩౩౫. బృహన్తోభానవోయస్యస (బృహద్భాను) రుచ్యతే।

౩౩౬ ఆదిదెవః — ౩౩౭ పురన్దరః॥

ఓం ఆదిదేవాయనమః. — ఓం పురన్దరాయనమః.

భా. యదవరవిభూత్యా క్రీడతి; తదాహ—
(ఆదిదేవః); యథా, [౫

(౧) ,,సంప్రయోజ్య,వియోజ్యాఽయం, కామకారకరః ప్రభుః। క్రీడతే భగవాన్'' ॥అ-౩౦-౪౦॥

(౨) ,,అప్రమేయోఽనియోజ్యశ్చ యత్ర,కామగమోవశీ। మోదతే భగవాన్విష్ణుః బాలః క్రీడనకైరివ'' ... * ॥భా-స-౬౨-౩౪॥

ఛాదనాద్ యద్ అసద్బాధనివారణం తదాహ చతుర్భిః [౧౦
అసురపురాణి దారయతీతి—
(పురన్దరః)

నిర్వ: అథ యదవరవిభూత్యా క్రీడనం; తదుచ్యతే - సంప్రయోజ్య, వియోజ్య చ, కామకారకరతయా, ఆదిః ప్రథమః బీజభూతశ్చాసౌ దేవః క్రీడంశ్చేతి.— [౧౫
(ఆదిదేవః)

(౧) ,,దివ్-క్రీడాదౌ'' ॥ధా-దివా-౧-౧।౧౨౪ ౨౩॥
పచాద్యచ్. గుణః. ఆదిశబ్దోవ్యుత్పాదితః. * ... *
ఛాదనాద్ యద్ బాధనివారణమ్; తదుచ్యతే చతుర్భిః. పురాణి అసురపురాణి - తదుపలక్ష్యాణి ఆధిదైవికాని అసురపిశాచాశనిగ్రహాదిభయాని, తానిదారయతి భేదయతి ఇతి—
(పురన్దరః)

(౧) ,,దౄ-విదారణె'' ణిచ్. వృద్ధిః. ॥ధా-క్ర్యాది-౨-౬।౧౨౮-౧౫॥
రపరత్వమ్.

నిరు. ౩౩౬. యః క్రీడతి (త్యాదిదేవః) పాదాత్మకవిభూతిభిః॥౧౫౧॥
౩౩౭. (పురన్దర) ఇతిఖ్యాత స్త్రిపురాణాంవిదారణాత్।

శ్లో॥ ౩౭॥ ౩౩౮ అశోకః

ఓం అశోకాయనమః.

భా.(౧)"వాచంయమపురన్దరౌ చ" ఇతి, నిపాతితః ॥ ॥
అసురపిశాచాదినిగ్రహాద్యాధిదైవికభయహరణప్రదర్శనమేతత్ ·*
ఆధ్యాత్మికానాం శోకమోహాదినాయాదీనాం విరోధీ—
(అశోకః)- * ... ... *

(౨) "పృ-పాలనపూరణయోః" ॥ధా-క్ర్యాది-౨-౨|౧౨౯-౧౩॥
(౩) "భ్రాజ భాస." ఇత్యాదినా,క్విప్. ॥౩-౨-౧౭౭|౨౫౯-౧౮॥
(౪) "ఉదోష్ఠ్యపూర్వస్య" ఇతి, కితి ॥౭-౧-౧౦౨|౧౮౭-౩౪॥
ఋూతః ఉత్వమ్.రపరత్వమ్·అగుణః.పవర్గపూర్వ్యపపదే,
(౫) "పూస్సర్వయోర్ దారిసహోః" ॥౩-౨-౪౧|౨౪౮-౬॥
ఇతి' దారేఖచ్.
(౬) "ఖచిహ్రస్వః" ఇతి, ఖచ్ పరేణౌ ॥౬-౪-౯౪|౨౪౭-౩౫॥
ఉపధాహ్రస్వః. ణిలోపః. [౧౫
(౭) "వాచంయమపురన్దరౌ చ" ఇతి, పృ ॥౬-౩-౬౯|౨౪౮-౪॥
త్వాదితస్యపురో౽మన్తత్వం నిపాత్యతే·అనుస్వారపరసవర్ణౌ.**
శోకస్య తదుపలక్ష్యాణామాధ్యాత్మికానాం శోకమోహాదినా
యాదీనాం-విరోధీతి—
(అశోకః) [-౨౦
(౧) "శుచ-శోకే;" ॥ధా-భ్వా-౮ ౧|౧౧౭-౨॥
(౨) "ఈశుచిర్ - పూతీభావే" వా, ॥ధావివా-౬-౨|౧౨౫-౯॥
పూతీభావఃక్లేదః. భావేఘఞ్-గుణః·
(౩) "చజోః" ఇతి, కుత్వమ్.కః; విరోధా॥౭-౩-౫౨|౨౪౦-౩౩॥
ర్థేనఞ్ తత్పురుషః. నఞోనలోపః. ... *[౨౫

నిరు· ౩౩౮. (అశోకః) శోకమోహాదినాశకత్వపరికీర్తితః॥౧౫౨॥

శ్లో·౩౭,అ.క్షు·౪-శ్లో·౩౭·అ.క్షు.౧౦· (౩౩౫)నా· { ౩౩౯. తారణః
౩౪౦తారః౩౪౧శూరః

౩౩౯ తారణః {౩౪౦ / ౯౬౮} తారః {౩౪౧ / ౬౫౧} శూరః

ఓం తారణాయనమః. ఓం తారాయనమః. ఓం శూరాయనమః

భా. ఆధిభౌతికేభ్యశ్చవైరిచోరవ్యాఘ్రాదిభయేభ్యస్తారయతీతి—
(తారణః)· * ... ... * [౫
సన్నిధానాచ్చసర్వసంసారభయాత్తారయతీతి —
(తారః)- అథర్వశిరసి,
(౧) "గర్భజన్మజరామరణ సంసారసాగరమహాభయాత్తారయతీతి
తస్మాదుచ్యతే తారః" ఇతి. ॥అ- ॥
(౨) "అపహతపాప్మా విజరః" ॥ఛా-౮-౧ ౫॥ [౧౦
ఇత్యాదికాచశ్రుతిరేతత్ప్రకరణప్రవణా. ... *
యద్విజిగీషుత్వమ్; తదాహ-శూర ఇతి.—
(శూరః) - సమర్థోజైత్రః,

నిర్వ·ఆధిభౌతికేభ్యశ్చ,వైరిచోరవ్యాఘ్రాదిభయేభ్యఃతారయతీతి—
(తారణః) [౧౫
(౧) "తౄ-ప్లవనతరణయోః"ణిచ్.॥ధా-భ్వా-౨౮-౨౨।౧౨౩-౨॥
(౨) "అచోఞ్ణితి" ఇతి, వృద్ధిః-రపరత్వమ్ ॥౭·౨-౧౧౫।౧౯-౨౨॥
నన్ద్యాదిల్యుః; ల్యుడ్వాబాహులకాద్ ఇత్యాది.యోరనః. ణేర్లోపః.
(౩) "అట్కుప్వాఙ" ఇతి, ణత్వమ్· ... * ॥౮-౪-౨।౧౫-౧॥
సన్నిధానాచ్చసర్వసంసారభయాత్తారయతీతి— [౨౦
(తారః) పూర్వవద్ధాతుః. ణిచ్. వృద్ధిః రపరత్వమ్. పచా
ద్యచ్. ణిలోపః. * ... ... *
యద్విజిగీషుత్వమ్; తదుచ్యతే. శూరఃసమర్థః. జైత్రఇతి—
(శూరః)

నిరు. ౩౩౯. యస్ (తారణస్) తారయతివైరివ్యాఘ్రాదిభీతితః।
౩౪౦. (తారః) సంసారభయతోనిత్యంతారయతీతిసః॥౧౫౩॥
౩౪౧. విజగీషుతయాజైత్రఃసమర్థ (శ్శూర) ఉచ్యతే।

{౩౪౨ / ౬౫౦} శౌరిః

ఓం శౌరయేనమః.

భా. (౧) „శు-గతౌ" ॥సౌత్రోయమ్॥
(౨) „శు సి చి మీనాందీర్ఘశ్చ" ఇతి, ॥ఉణా-౨।౨౬౭ ౬॥ [౫
రక్ప్రత్యయోదీర్ఘశ్చ. * ... *
యద్విశేషతోభక్తాన్గచ్ఛతితత్ప్రదర్శయతి—
(శౌరిః)- శూరస్యవసుదేవస్యాపత్యం
(౧) „అతఇఞ్." * ... *॥౪-౧ ౯౫।౯౩-౧౮॥

నిర్వ. (౧) „శు గతౌ." ॥ధా-సౌత్రోయంధాతుః॥[౧౦
(౨) „సు-సూ-ధా-గృధి భ్యఃక్రన్" ॥ఉణా-౨।౨౬౭-౫॥
ఇతివర్తమానే,
(౩) „శు-సి-చి-మీనాందీర్ఘశ్చ" ॥ఉణా-౨।౨౬ -౬॥
ఇతి, క్రన్. ధాతోశ్చదీర్ఘః అనిట్. ... *
యద్ విశేషతోభక్తాన్ ప్రతిగమనం; తత్ప్రదర్శ్యతే [౧౫
శూరస్యవసుదేవస్య అపత్యమ్ ఇతి—
(శౌరిః)
(౧) „శు-గతౌ" ప్రాగ్వదేవసర్వమ్. ॥ ॥
పదన్నిర్వ్యాఖ్యాచ్ఛూరశబ్దాత్,
(౨) „అతఇఞ్" తదపవాదేచ ॥౪-౧-౯౫।౯౩-౨౮॥ [౨౦
(౩) „ఋష్యన్ధకవృష్ణికురుభ్యశ్చ" ఇతివృష్ణి ॥౪-౧-౧౧౪।౯౫-౨॥
లక్షణేఽణిప్రాప్తే, తదపవాదో,
(౪) „బాహ్వాదిభ్యశ్చ" ఇతి బాహ్వాదేరా ॥౪-౧ ౯౬।౯౩-౨౯॥
కృతిగణత్వాత్, ఇఞ్. భసంజ్ఞాయామ్,
(౫) „యస్య" ఇతి, లోపః ॥౬-౪ ౧౪౪।౨౬-౧౧॥ [౨౫

నిరు. ౩౪౨. శూరస్యవసుదేవస్యయోఽపత్యం(శౌరి)రుచ్యతే॥౧౫౪॥

22-9-86.

3౪3 జనేశ్వరః।　　　　3౪౪ అనుకూలః

ఓం జనేశ్వరాయనమః.　　　　ఓం అనుకూలాయనమః.

భా· ఏవంసర్వ†సంప్లావనోజ్జ్వలైశ్వర్యమహౌఘః—
(జనేశ్వరః). * ... ... * [౫
అథచ,నిసర్గమహత్త్వేనవిస్మయమదమానవర్జనాదనుద్వేలః—
(అనుకూలః)-కూలమనువర్తతఇతి;యథా,
(౧) ,,వీర్యవాన్నచవీర్యేణమహతాస్వేన,విస్మితః'' ॥ ॥
భక్తభవ్యోవా—
(అనుకూలః) [౧౦

నిర్వ.(౬) ''తద్ధితేష్వచామాదేః''ఇతి,ఆదివృద్ధి॥౭-౨-౧౧౭।౯౧-౨౭॥
ఐకారః· * ... ... *
ఏవంసర్వసంప్లవనోజ్జ్వలైశ్వర్యమహౌఘతయా, జనానామ్
ఈశ్వరః ఇతి—
(జనేశ్వరః) [౧౫
''ఈశ-ఐశ్వర్యే'' ॥ధా-అదా-3-3।౧౨3-౨3॥
(౨) ''స్థేశభాస'' ఇత్యాదినా, ॥3-౨-౧౭౫।౨౫౯-౧౪॥
వరచ్ ప్రత్యయఇత్యాది.
(3) ,,జనీ-ప్రాదుర్ భావే'' ॥ధా-దివా-౫-౧-౧౨౫-౫॥
పచాద్యచ్. సాంహితికోగుణః. * ... * [౨౦
అథచ, నైసర్గికమహత్త్వేన, విస్మయమదమానవర్జనాద్ అను
ద్వేలతయా, అనుకూలః-కూలమనువర్తమానఇతివా, భక్తభ
వ్యఇతివా,—
(అనుకూలః)

నిరు· 3౪3. ప్లవనోజ్జ్వలనైశ్వర్యమహౌఘుస్స్యాత్ (జనేశ్వరః।)
3౪౪. స్వభావతోమహత్త్వేఽపి, మదవిస్మయవర్జనాత్ ॥౧౫౫॥
భక్తైకప్రవణోనిత్యమ్(అనుకూల) ఇతిస్మృతః।

† సంప్లవనో.

౩౪౫ శతావర్తః

ఓం శతావర్తాయ నమః.

భా.(౧)"హస్తావలంబకో హ్యేకో భక్తిక్రీతో జనార్దనః" ॥ ॥

(౨) "యది శక్రోఽషి గచ్ఛ త్వమతిచఞ్చలచేష్టిత" ॥వి-పు-౫౬-౧౫॥

ఇత్యాది * ... ... *

తథా,

(శతావర్తః) శతమావర్తా అస్యేతి. ఆవర్తశబ్దైనైశ్వర్య విజృమ్భితాని లక్ష్యన్తే. అతివేలమప్యనువేలి క్రియమాణమిద మైశ్వర్యం సఙ్కటగతిక్షోభసముద్భవత్సరిదావర్తవద్ విజృంభతే. ఏవం.

నిర్వ. (౧)"వూల-ఆవరణే" ఇగుపధ ॥ధా-భ్వా-౧౬ ౧౮।౧౧౯-౧౭॥
లక్షణఃకః. అనుపూర్వో గతిసమాసః తత్పురుషః.

(౨) "పరవల్లిఙ్గం ద్వన్ద్వతత్పురుషయోః" ॥౨-౪-౨౬।౭౧౯॥
ఇతి, పరవల్లిఙ్గతాయాం ప్రాప్తాయామ్,

(౩) "ద్విగుప్రాప్తాపన్నాలంపూర్వగతిసమాసేషు ప్రతిషేధః"
ఇతి, తన్నిషేధః ... * [॥౨-౪-౨౬।౭౧-౧౧॥
తథా శతమ్, ఆవర్తవిశేషాః అతివేలత్వేఽప్యనువేలిక్రియమాణతయా సంకటగతిక్షోభసముద్భవత్ సరిదావర్తవత్ తదుపలక్ష్యాణ్యైశ్వర్యవిజృమ్భితాని, అస్యేతి—
(శతావర్తః)

(౧) "వృతు-వర్తనే;" ఆఙ్పూర్వః ॥ధా-భ్వా-౧౯-౭౦।౧౨౧-౬॥
ఘావేఘఞ్. లఘూపధగుణః రపరః.

(౨) "దంశ-దశనే" ॥ధా-భ్వా-౩౦-౧౧।౧౨౩-౯॥

నిరు. ౩౪౫. ఐశ్వర్యజృంభితాభిఖ్యాః ఆవర్తా యస్య నిత్యశః॥౧౫౬॥
శతం సన్తి (శతావర్తః) వస్వర్ణో భుక్తిముక్తిదః॥

3౪౬ పద్మీ

ఓం పద్మినేనమః.

భా.(౧)«శాన్తోదితవిజ్ఞానపాత్రిణాయ" ॥ ॥
ఇతిపరమన్త్రిలిఙ్గంసమర్థితమ్· * ... * [౫
ఏవం వాసుదేవత్వం గుణతోపి వృత్య, రూపతోపివివ్రియతే.
లీలాపద్మేననిత్యయోగాత్ —
(పద్మీ). * ... ... *

నిర్వ·(3)«కనిన్యువృషి" ఇత్యత ॥ఉణా_౧। ౨౬౫-3౪॥
కనిన్నితివర్తమానే, [౧౦
(౪) "సుదంశేర్గుణశ్చ" ఇతి, కనిన్· ॥౨-౬౬-౧॥
(౫) «అనిదితామ్" ఇతి,నలోపః. పునరపిస ॥౬-౪-౨౪।3౫-౧౦॥
ఏవావర్తతే. తతః,
(౬) «పఞ్చద్దశతౌవర్గేవా"ఇతిసఙ్ఖ్యాయాం॥౫-౧-౬౦।౧౨౫-౨౭॥
కనోపవాదతయా, పాక్షికడత్యన్తోనిపాతః. డిత్వాట్టిలోపః.
కర్మధారయః నలోపః. ఏవంసిద్ధాద్దశదశచ్ఛబ్దాత్,
(౭) «తదస్యపరిమాణమ్" ఇత్యర్థే ॥౫-౧-౫౭।౧౨౫-౧౮॥
(౮) «పఙ్క్తి వింశతి త్రింశ చ్చత్వారింశ పఞ్చాశత్ షష్టి సప్తత్యశీతి
నవతిశతం" ఇతి, తప్రత్యయః; ॥౫-౧-౫౯।౧౨౫-౨౬॥
ప్రకృతేశ్చ భావశ్చనిపాత్యతే;యద్వా- లాఘవాద్రూఢి[౨౦
శబ్దా ఏవతేనిపాత్యన్తే. బహువ్రీహిః ... *
ఇత్థంవాసుదేవత్వంగుణతోవివృతమ్; అథ, రూపతోపివివ్రియతే. లీలాపద్మేననిత్యయోగాత్ పద్మంనిత్యమస్యాస్తీతి,—
(పద్మీ) వ్యుత్పాదితోహి, పద్యతెర్మన్ప్రత్యయే పద్మశబ్దః॥

నిరు. 3౪౬. గుణతోవాసుదేవత్వముక్తంరూపాదిరుచ్యతే॥౧౫౭॥
లీలాపద్మధరోనిత్యం (పద్మీ) తిపరికీర్త్యతే।

3౪౭ పద్మనిభేక్షణః॥ శ్లో॥ 3౮॥ {3౪౮ / ౪౮, ౧౯౮} పద్మనాభః

ఓం పద్మనిభేక్షణాయనమః. ఓం పద్మనాభాయనమః.

భా. అమలకమలాస్ఫాలన †నిభం శ్రమాపహం వీక్షణమస్యేతి—
(పద్మనిభేక్షణః) ... ... * [౫
నాభిశ్చపద్మనిభో౽స్యేతి—
(పద్మనాభః) * ... ... *

నిర్వ. తతోనిత్యయోగే, మత్వర్థీయో౽తఇనిః
(౧) "యస్య" ఇతి, లోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౭౬-౧౨॥
(౨) "సౌచ" ఇతీన్నన్తలక్షణోదీర్ఘః ఇత్యాది.*॥ ॥
తథా, పద్మనిభమ్ అమలకమలాస్ఫాలనసదృశమ్, ఈక్షణమ్ శ్రమాపహావీక్షణమ్, అస్యేతి—
(పద్మనిభేక్షణః)
(౧) "ఈక్ష-దర్శనే" ॥౧౭.౮।౧౨౦-౪॥
(౨) "ల్యుట్ చ" ఇతి, భావేల్యుట్ ॥3.3.౧౧౫।౭౮౭-3౧॥ [౧౫
యోరనః ణత్వమ్.
(3) "భా-దీప్తౌ;" నిపూర్వః. ॥౬-౮।౧౩౪-3॥
(౪) "ఆతశ్చోపసర్గే" ఇతి, కః. ఆల్లోపః. ॥3-౧-౧3౬।౨౪౪-౭॥
పద్మశబ్దో వ్యాకృతః ఏవముత్తరత్రాపి. గుణః. ... *
తథాపద్మమ్, పద్మనిభా, నాభిఃఅస్యేతి— [౨౦
(పద్మనాభః)
(౧) "ణహ-బన్ధనే" ॥ధాదివా-౬-౧।౧౧౫-౧౦॥

నిరు. 3౪౭. స్వచ్ఛాంబుజాతసదృశమీక్షణం శ్రమహారిచ॥౧౫౮॥
యస్యాస్తిభక్తరక్షాయాం, సస్యాత్ (పద్మనిభేక్షణః।
3౪౮. నాభిశ్చపద్మవద్యస్య (పద్మనాభ) స్సఉచ్యతే॥ ౧౫౯॥ [౨౫

† శీతలం.

౩౪౯ అరవిన్దాక్షః

ఓం అరవిన్దాక్షాయనమః.

భా. అరవిన్దసున్దరే, అక్షిణీ‡ అస్యేతి—
(అరవిన్దాక్షః) * ... ... *[౫
స్వసదృశేనసురభికోమలేనఆసనపద్మేన, ఉపాసకమానసస
రసిజేనవా, గీర్యతే స్వాన్తరవస్థాప్యతఇతి—

నిర్వ. (౨) "ణోనః" ||౬ ౧ ౬౫|౧౫౮-౧౮||
(౩) "నహేర్భశ్చ" ఇతిఇళిభకారేచ|| ౪|౨౭౭-౧౫||
అన్త్యాదేశే,వృద్ధౌచ నాభిశబ్దో వ్యుత్పాదితః. బహువ్రీహిః.తతః
(౪) "అచ్ ప్రత్యన్వవ" ఇత్యత్ర, ||౫-౪-౭౫|౮౩-౧||
అజితియోగవిభాగాద్ అచ్ సమాసాన్తః.
(౫) "యస్య" ఇతి,లోపః. ... * ||౬-౪-౧౪౮|౨౬౦-౧౨||
తథా, అరవిన్దేతద్వత్ సున్దరే,అక్షిణీ, అస్యేతి—
(అరవిన్దాక్షః) వ్యుదపాదిహ్యశేరక్షిశబ్దః? [౧౫
(౧) "విద్ల్-లాభే" ||ధా-తుదా-౬-౨౦|౧౨౭-౨౩||
(౨) "గవాదిషువిన్దేస్సంజ్ఞాయామ్" ఇతి, ||౩-౧ ౧౩౮|౨౪౪-౧౫||
శః-తతస్తుదాదిలక్షణశస్య కిత్త్వాదగుణః.
(౩) "శేముచాదీనామ్"ఇతి,ముమ్. అనుస్వా||౭-౧-౫౯|౧౯ ౭-౨౯||
రపరసవర్ణౌ. పరరూపమ్. [౨౦
(౪) "ఋ గతౌ"పచాద్యచ్. గుణః. రపరః దీర్ఘః తతో||
(౫) "బహువ్రీహౌ సక్థ్యక్ష్ణోః"ఇతి,షచ్. ||౫-౪-౧౧౩|౭౫-౨౯||
ప్రాగుక్తన్యాయాత్తదప్రాప్తౌ,
(౬) "అక్ష్ణోఽదర్శనాత్" ఇత్యజ్వా ||౫-౪-౭౯|౮౩-౬||
(౭) "యస్య" ఇతి, లోపః *...*||౬ ౪-౧౪౮|౨౬౦-౧౨|| [౨౫
స్వసదృశేన సురభికోమలేన పద్మేన ఆసనపద్మేన, ఉపాసక

నిఘ. ౩౪౯. రక్తారవిన్దనయన (త్వరవిన్దాక్ష) ఈరితః।

‡ యస్యసః

3౫౦ పద్మగర్భః 3౫౧ శరీరభృత్।

ఓం పద్మగర్భాయనమః. ఓం శరీరభృతేనమః.

భా. (పద్మగర్భః)-

(౧) "అర్తిగృభ్యాంభన్. యథా, ॥ఉణా-3।౨౬3-౫౯॥ [౫

(౨) "దహారంవిపాప్మంవరవేశ్మభూతం యత్పుణ్డరీకమ్" ॥తై-నా-[౬-౧౦-౨3॥

(3) "దహరంపుణ్డరీకంవేశ్మ" ఇత్యాది. ॥ఛా-౮-౧-౧॥

(౪) "సరసిజాసనసన్నివిష్టః"... * ॥ ॥

ఈదృశేనశుభాశ్రయేణస్వశరీరభూతముపాసకంపుష్ణాతీతి—

(శరీరభృత్) - ఉపాస్యగుణైర్బిభర్తిషాంపోషః?

నిర్వ· మానససరసిజేనవా, గీర్యతేస్వాన్తరవస్థాప్యత. ఇతి—

(పద్మగర్భః)

(౧) "గ్రృ-నిగరణే" ॥ధా-తుదా-౪-౭।౧౨౭-౧౫॥

(౨) "అర్తి గర్భ్యాంభన్" ॥ఉణా·3।౧౬3-౫౯॥ [౧౫

ఇతి, కర్మణిభన్· గుణః రపరః.

(3) "నేడ్వశి" ఇతి,నేట్. పద్మశబ్దః ॥౭-౨ ౮।౪౯-౨౭॥

ప్రాగ్వత్· ... ... *

ఈదృశేనశుభాశ్రయేణశరీరంస్వశరీరభూతం ఉపాసకంబిభర్తిపుష్ణాతీతి— [౨౦

(శరీరభృత్)

(౧) "డు-భృఞ్ ధారణపోషణయోః" ॥ధా-జు-హ్వా-౧-౫।[౧౨౪-౧౬॥

నిరు. 3౫౦. యోగిహృత్పుణ్డరీకస్థః (పద్మగర్భ) స్సఉచ్యతే॥ ౧౬౦॥

3౫౧· యోగిహృత్కంజమధ్యస్థః స్వదేహాంతంబిభర్తియః।

(శరీరభృత్) సకథితోవస్వర్ణోభుక్తిముక్తిదః।౧౬౧॥

౩౫౨ మహర్ద్ధిః

ఓం మహర్ధయేనమః.

భా.(౧)"వసతిహృదిసనాతనేచ తస్మిన్ భవతిపుమాన్ జగతోఽస్యసాక్ష్యరూపః" ॥విపు ౩ ౭ ౨౪॥

(౨) "బ్రహ్మవిదఇవసోమ్య తేముఖంభాతి" ఇతిచ.॥ఛా-ఉపాసకోపహితస్యాత్మవచ్ఛరీరవచ్చ? ॥

(౩) "రక్షతేభగవాన్విష్ణుఃభక్తానాత్మశరీరవత్" ఇతి,*॥ ॥

అథ, విభూతితోపిసపవవిప్రియతే. తద్యోగక్షేమతుమానిస్సీను విభూతిః—

(మహర్ద్ధిః), * ... ... *

నిర్వ.(౨)"వాసరూపోఽస్త్రియామ్"ఇతి, వాస ॥౩-౧-౯౪।౧-౧౬॥ రూప విధినాక్విపిత్తుక్. అగుణః.

(౩) "శ్యా-హింసాయామ్" ॥ధా-కా్ర్యది-౨-౧।౧౨౮-౧౩॥

(౪) "క్ష్మాశ్యాప్యాకటిపటిశౌటిభ్య ఈరన్" ॥ ౪-౨౭౪-౨౭॥ ఇతి, ఈరన్. గుణఃరపరః. ... ... *

అథవిభూతితోపి,వాసుదేవ పవవిప్రియతే. తద్యోగక్షేమతుమా, మహతీ నిస్సీమా, బుద్ధిఃవిభూతిః, అస్యేతి—

(మహర్ద్ధిః)

(౧) "బుధు-వృద్ధౌ" ॥ధా దివా-౯ ౩౯।౧౨౫-౩౨॥

(౨) "స్త్రియాంక్తిన్" ఇతి,భావేక్తిన్, ॥౩-౩-౯౪।౨౮౬-౧౧॥ అగుణః.

(౩) "తితుత్ర" ఇతి,నేట్. ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౨॥

(౪) "ఝషస్తథోర్ధోధః"ఇతి,తస్యధః.॥౮-౨-౪౦।౧౫౮-౧౩॥

నిరు. ౩౫౨. సపవవాసుదేవోథభ తిభిశ్చవిప్రియ్యతే। తద్యోగక్షేమవహననిర్మర్యాదవిభూతితః॥౧౬౨॥(మహర్ధన్)

3౫3 బుద్ధః

ఓం బుద్ధాయ నమః

భా. తత్సమృద్ధ్యాస్వయమపి సమృద్ధః.—
(బుద్ధః), యథా, [౫
(౧) "అభిషిచ్య చలజా౯ యామ్" ఇత్యాది.* *॥రా-బా-౧-౨౫॥
ఇమమ్మహాన్తమ్మహిమానఞ్చ శకయన్నివ ప్రవృద్ధ, ఆత్మాస్వరూపమ్, అస్యేతి.—

(౫) "ఝలాంజశ్ ఝశి" ఇతి, పూర్వస్యధస్య దః.॥౮-४-౫3।४-3౦॥
వృత్యాదితపవహిమహచ్ఛబ్దః? తతః, స్త్రియామ్, వర్త [౧౦
మానేప్యపదిత్యత్ర, శత్రువదిత్యాతిదేశికఙీగిల్లక్షణోజీప్.
(౬) "తతః, స్త్రియాఃపుంవత్" ఇత్యాదినా॥౬-3-3४।౭౨ 3౫॥
తస్యపుంవద్భావః.
(౭) "ఆన్ మహతః" ఇత్యాత్వమ్. దీర్ఘః. ॥౬-3-४౬।౭౦-౧౭॥
(౮) "బుత్యకః" ఇతి, ప్రకృతిభావస్యపాక్షి ॥౬-౧-౧౨౮।౮ ౫॥
కతయా, తదభావేఆద్గుణఃరపరత్వమ్. ... *
తత్ సమృద్ధ్యాస్వయమపి బుద్ధఃసమృద్ధఇతి—
(బుద్ధః) పూర్వవద్ధాతుః. [3౦॥
(౧) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినా౽కర్మకాత్క౯ర్తరిక్తః॥3-४-౭౨।౨౫౫-
(౨) "ఉదితోవా" ఇతి, క్త్వాయామిడ్ ॥౭-౨-౫౬।౨౯౦౮॥
వికల్పాన్నిష్ఠాయాంనేట్. తతః ప్రాగ్వదేవధత్వమ్;జశ్త్వమ్;
గుణాభావశ్చ. నామ్నోస్సంహితాయాంసోరుత్వమ్. ... *
ఇమంమహాన్తమ్ మహిమానంచుశకయన్నివవృద్ధః ప్రవృద్ధః,
ఆత్మాస్వరూపమ్,అస్యఇతి—

నిరు. 3౫3. తత్ సమృద్ధ్యాస్సమృద్ధ(స్తవ్ధ) ఉచ్యతే।[౨౫
27-9-86.

శ్లో.౩౮,అక్షు.౨౨ శ్లో.౩౮.అక్షు.౩౨.(౩౪౫)నా. { ౩౫౪. వృద్ధాత్మా
౩౫౫.మహా ౩౫౬.గరు

౩౫౪ వృద్ధాత్మా ౩౫౫ మహాక్షో ౩౫౬ గరుడధ్వజః॥

ఓం వృద్ధాత్మనే నమః. ఓం మహాక్షాయ నమః. ఓం గరుడధ్వజాయ నమః.

భా॰ (వృద్ధాత్మా)॰ * ... ... *

మహాక్షః - మహాన్ పూజ్యః,అక్షః యస్య సః— [౫

(మహాక్షః) - వహనేనరథావయవసామ్యాత్ అక్షః త్రయీమయస్తార్క్ష్యః, సహి, గరుడవాహనస్యదేవవాహ్యః?.*...*

సఏవ,ధ్వజో,యస్య సః—

(గరుడధ్వజః)-తద్ధి,సర్వేశ్వరస్యాసాధారణంచిహ్నమ్?...*

నిర్వ॰ (వృద్ధాత్మా) ఆత్మశబ్దోహ్యత తేర్ వ్యుత్పాదితః? [౧౨౧-౬॥

(౧) ,,వృధు-వృద్ధౌ" పాణిగ్వత్ క్తః॰ అగుణః.*॥ధా-భ్వా-౧౯-౨౧।
ఉదిత్వాన్నిష్ఠాయాం నేట్. ఝత్వజశ్ త్వాది. దీర్ఘః, తతోవా
న్తలక్షణోదీర్ఘ ఇత్యాది॰ మహాన్ పూజ్యః, అక్షః వహనేనర
థావయవసామ్యాత్,దేవవాహ్యస్త్రయీమయస్తార్క్ష్యః,అస్యేతి—

(మహాక్షః) [౧౫

(౧) ,,అక్షూ-వ్యాప్తౌ" పచాద్యచ్.॥ధా-భ్వా-౧౭-౨।౧౨౦-౧౫॥
పాణిగ్వద్ వ్యుత్పాదితాన్ మహతఆత్వమిత్యాది. ... *
సఏవగరుడో,ధ్వజః కేతుఃస్వాసాధారణంచిహ్నమ్॰అస్యేతి—

(గరుడధ్వజః)

(౧) "ధ్వజ గతౌ" పచాద్యచ్॰ ॥ధా-భ్వా ౮-౩౯।౧౧౭-౧౦॥[౨౦

(౨) "గౄ నిగరణే" ॥ధా-తుదా-౫-౭।౧౨౭-౧౫॥

నిరు॰ ౩౫౪. మహిమానంచుళకయన్ ప్రవృద్ధస్సర్వతోధికమ్॥ ౧౬౩॥
ఆత్మాస్వరూపంయస్యేతిస (వృద్ధాత్మే) తికథ్యతే।

౩౫౫॰ అక్షుస్తుతార్ క్ష్యోవహనాద్ రథావయవసామ్యతః॥౧౬౪॥
మహాన్ పూజ్యస్సయస్యాస్తిస (మహాక్షు) ఇతిస్మృతః। [౨౫

౩౫౬. సఏవతుధ్వజోయస్యసఉక్తో (గరుడధ్వజః) ॥౧౬౫॥

శ్లో॥ 3౯॥ 3౫౭ అతులః 3౫౮ శరభో

ఓం అతులాయనమః. ఓం శరభాయనమః.

భా. ఏవమ్—
(అతులః) - అనుపమః [౫
(౧) "నతస్యప్రతిమాఅస్తి" ఇతి. ... *॥తై-౨- ॥
స్వమర్యాదాతివర్తినఃశృణాతీతి—
(శరభః)- [౨౭3-3॥
(౧) "కృ గృ శృ శలి కలి గర్దిభ్యోఽభచ్" ఇతి,అభచ్.*॥ఉణా-3।

నిర్వ.(3)"గిరఉడచ్" ఇతి,ఉడచ్·గుణః రపరః* ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౮॥
ఇత్థమప్రతిమతయా, నాస్తితులాఉపమాఅస్యేతి—
(అతులః)
(౧)"తుల-ఉన్మానే"చురాదిఃణిచ్·॥ధా·చురా-౧-౭౯।౧౨౯-౧3॥
(౨) "తుల్యార్థై రతులోపమాభ్యాంతృతీయాన్యతరస్యామ్" ॥౨-3-
ఇతి,నిపాతనాత్, స్త్రియామ్అజ. ణిలోపశ్చ.[౭౨।౫౭-౧౮॥
తతోనగుణః· అతష్టాప్. దీర్ఘః. నఞ్పూర్వో బహువ్రీహిః·
నఞోనలోపః.
(3) "గోస్త్రియోః" ఇతి,ఉపసర్జనహ్రస్వః.*॥౧-౨-౪౮।౫౯-౧౯॥
స్వమర్యాదాతివర్తినః-శృణాతి హినస్తీతి—
(శరభః) [౨౦
(౧) "శౄ-హింసాయామ్" ॥ధా-క్ర్యాదిః-౨-౧।౧౨౮-౧3॥
(౨) "కృ శృ శలి కలి గర్దిభ్యోఽభచ్" ॥ 3।౨౭3-3॥
ఇతి, అభచ్. గుణోరపరః. * ... *

నిరు. 3౫౭· గరుడధ్వజవత్వాద్ధి (అతులో)ఽనుపమస్స్మృతః।
3౫౮.స్వాజ్ఞాతిలంఘినఃపుంసఃశిక్షణా(చ్ఛరభః)స్మృతః॥

౩౫౯ భీమః

ఓం భీమాయనమః.

భా॰ అతః, తేతస్మాద్ బిభ్యతీతి—
(భీమః) - [౫
(౧) "భియష్షుగ్వా" ఇతి, షుక్ ప్రత్యయః. ॥ఉణా ౧।౧౬౫-౧౭॥
(౨) "భీమాదయోఽపాదానే" ఇతి తద్వ్యాతాహి, ॥౩-౪-౭౪।౨౮౧-౧౫॥
వాయ్వాదయో దేవాః స్వమర్యాదాం నాతివర్తన్తే? యథా,
(౩) "భీషాస్మాద్వాతఃపవతే" ఇత్యాది. ॥తై-౨-౮॥
(౪) "యదిదంకిఞ్చ జగత్సర్వం ప్రాణఏజతి నిఃసృతమ్మహద్భ[౧౦
యంవజ్రము ¶ద్యతమ్" ॥కఠో-౨-౬-౨॥
(౫) "భయాదేవాగ్నిస్తపతి, భయాత్తపతిసూర్యః, భయాదిన్ద్ర శ్చవాయుశ్చ, మృత్యుర్ధావతిపఞ్చమః" ॥కఠో-౨-౬-౩॥
(౬) "కమ్పనాత్"; ... * ॥బ్ర-౧-౩-౪౦॥

నిర్వ॰ అతః 'తేబిభ్యత్యస్మాత్' ఇతి— [౧౫
(భీమః)
(౧) "ఞి-భీ-భయే" ॥ధా-జు-హ్వా ౧-౨।౧౨౪-౧౫॥
(౨) "ఇషి యుధీన్ధి దసి శ్యా ధూ సూభ్యోమక్" ॥౧-౨౬౫-౧౪॥
ఇతి, ప్రకరణే
(౩) "భియఃషుగ్వా" ఇతి, మక్ నాత్రతస్య ॥ ॥
విభాషితఃషుక్ • కిత్వాన్నగుణః. [౧౮౧-౧౬॥
(౪) "భీమాదయోపాదానే" ఇత్యపాదానేసాధుః.* ॥౩-౪-౭౪॥
యథాపూర్వకల్పనేన తేషాంసమయష్వధికారినియమం, అభయప్రదానవ్రతనిరతతయా, భక్తేభ్యఃస్వాత్మదానావసరం ప్రాజానాతివేత్తీతి— [౨౫

నిరు. ౩౫౯. (భీమో) యస్మాత్ బిభ్యతితుశరభాత్ పవనాదయః॥

¶ ద్యతం.

౩౬౦ సమయజ్ఞో

ఓం సమయజ్ఞాయనమః.

భా· అతస్తేషామగ్న్యాదీనామ్ ఊర్ధ్వజ్వలనాదిసమయ మధికార నియమంజానాతీతి— [౫
(సమయజ్ఞః)
(౧) “సూర్యాచన్ద్రమసౌధాతాయథాపూర్వమకల్పయత్” ॥తై-
ఇతి,యద్వా,భక్తేభ్యఃస్వాత్మదానావసరస్సమయః,[౬-౧-౩౮॥
తదభయదానవ్రతంవేతి. * ... * ॥[ఛా-౬-౧౪-౨॥
(౨) “తస్యతావదేవచిరంయావన్నవిమోక్ష్యే,అథసంపత్స్యే”ఇతి,
శ్రుతిసిద్ధంసమయంజ్ఞాత్వాతేభ్యోదీయతే, తైరాదీయతేచేతి—
(హవిః)-
(౧) “హు-దానాదానయోః” ॥ధా-జు-౧-౧।౧౨౪-౧౫॥
(౨) “అర్చి శుచి హు సృపి ఛాది ఛర్ది భ్య ఇసిః”॥ఉణా-౩।౨౬౯-౩॥
ఇతి, ఇసిః. * ... ... * [౧౫

నిర్వ· (సమయజ్ఞః)
(౧) “జ్ఞా-అవబోధనే” ॥ధా-క్ర్యాదిః-౩-౨౧।౧౨౮-౧౯॥
( ) “ఆతోనుపసర్గేకః” ఇతి,కః. ఆల్లోపః. ॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౩॥
(౩) “ఇణ్-గతౌ;” సంపూర్వః. ॥ధా-అదా-౬-౧।౧౨౪-౧॥
(౪) “ఏరచ్” ఇత్యచ్. ॥౩-౩-౫౬।౨౮౪-౧౫॥ [౨౦
(౫) “పుంసిసంజ్ఞాయామ్” ఇతి,ఘోవా ॥౩-౩-౧౧౮।౨౮౮-౬॥
గుణాయాదేశౌ. * ... ... *
సమయంజ్ఞాత్వాతేభ్యోదీయతే, తైరాదీయతేచ.ఇతి—
(హవిః) [౧-౧।౧౨౪-౧౫॥
(౧) “హు-దానాదనయోః-ఆదానేచప్రీణనేపి,” ॥ధా·జు·హూ-

నిరు. ౩౬౦. అగ్న్యాదీనాంచసమయమూర్ధ్వాగ్ర జ్వలనాది
కమ్॥౧౬౭॥యోజానాత్యధికారంచ (సమయజ్ఞ)స్సకీర్తితః।

౩౬౧ హవిర్హరిః।

ఓం హవిర్హరయేనమః

భా. తద్విష్ణుమపహరతీతి —

(హరిః)- [౨॥

(౧) "సర్వధాతుభ్య ఇన్" ఇతి,హరతేరిన్;యథా,॥ఉణా-౪।౧౨౭-

(౨) "హరి ర్హరతిపాపాని దుష్టచిత్తైరపిస్మృతః। అనిచ్ఛయాపిసం స్పృష్టో దహత్యేవహిపావకః?" ఇతి.॥ ॥

(హవిర్హరిః) ఇత్యేకంనామ,

(౧) "ఇడోపహూతంగేహేషుహరే భాగంక్రతుష్వహమ్ । వర్ణశ్చ మేహరిః శ్రేష్ఠస్తస్మాద్ధరిరహంస్మృతః" ఇతి.*॥ భా-శా-౩౪౩-౩౯॥

(౨) "అర్చి శుచి హు సృపి చ్ఛాదిఛర్దిభ్యఇసిః" ॥ఉణా-౩।౨౬౯ ౧౩॥ ఇతి,ఇసిః గుణావాదేశౌ. ఆదిష్టలింగోయమ్. ఇత్యాది....*

తద్విష్ణుంహరతీతి—

(హరిః) [౧౫

(౧) "హృఞ్-హరణే" ॥౨౫-౩।౧౨౨-౧౮॥

(౨) "సర్వధాతుభ్యఇన్" ఇతివర్తమానే, ॥ఉణా-౪।౧౨౭-౨॥

(౩) "అచఇః" ఇత్యస్యాపవాదః, ॥ఉణా-౪।౧౨౭-౨౬॥

(౪) "హృ పిషి రుహి వృతి విది ఛిది కీర్తిభ్యశ్చ" ॥ఉణా-౪। ఇతి ఇన్. గుణః రపరః. ... * [౧౨౭-౫॥

యద్వా, క్రతుభాగహరతయా,హవిః ఉపహృతంహరతీతి—

(హవిర్హరిః)

నిరు. ౩౬౧. సమయంశు(?)తిసిద్ధంయోజ్ఞాత్వా, తేభ్యఃశ్రీయం ముదా॥ ౧౬౮॥ దత్తే, హుతంహవిస్తైశ్చదీయతే, సహవిస్స్మృతః। హరతీతిహరిర్విఘ్నా నన్నదానేషు నిత్యశః॥ ౧౬౯॥ (హవిర్హరి) రితిప్రోక్తో హ్యష్టార్ణశ్చైకనామతః।

3౬౨ సర్వలక్షణలక్ష్మ్యః

ఓం సర్వలక్షణలక్ష్మ్యాయనమః

భా. అథ, లక్ష్మీపతిమూర్తిః - సాక్షాల్లక్ష్మీసతతాలిఙ్గనసౌభాగ్య సూచకైస్సర్వైర్ లక్షణైర్ లక్షణేజ్ఞానేసాధుః— [౫
(సర్వలక్షణలక్ష్మ్యః)- [౧౨౧-౧3॥
(౧) "తత్రసాధుః" ఇతి,యత్. తానిలక్షణానియథా, ॥౪-౪-౯౮।
(౨) "ధ్యాయేత్కమలగర్భాభం†దేవంలక్ష్మీపతింతతః।కమలాలయ హేతీశవిభూషితకరద్వయమ్" తస్మనౌచ,॥ ॥
(3) "పుణ్డరీకాక్ష!సకలసుఖసౌభాగ్యవారిధే" ఇతి.*॥ ॥

ఏకంనామ, జుహోతిరిహదానమాత్రకర్తా. అన్యత్ సర్వం పూర్వవత్. రుత్వమ్. * ... ... *
అథ, లక్ష్మీపతిమూర్తిః ప్రక్రమ్యతే. సాక్షాల్లక్ష్మీసతతాలింగనసౌభాగ్యసూచకైః కమలగర్భాభత్వ పుణ్డరీకాక్షత్వాదిభిః సర్వైర్ లక్షణైఃలక్షణేజ్ఞానేసాధురితి— [౧౫
(సర్వలక్షణలక్ష్మ్యః) [౧౨౮-౨౯॥
(౧) "లక్షదర్శనాఙ్కనయోః" చురాదిః ణిచ్ ॥ధా-చువా-౧-౫।
(౨) "ల్యుట్ చ" ఇతి, భావేల్యుట్. ॥3-3-౧౧౫।౨౮౭-3౧॥
అనః. ణిలోపః. ణత్వమ్.
(3) "తత్రసాధుః" ఇతి, యత్. ॥౪-౪-౯౮।౧౨౧-౧3॥ [౨౦
(౪) "యస్యేతిచ" ఇతి, లోపః. ఙ్యన్తః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
పునరపిసపవధాతుః. [౨౮౮-౧॥
(౫) "కరణాధికరణయోశ్చ" ఇతికరణే, ల్యుట్. ॥3-3-౧౧౭।
అన్యత్ సమం. యదథావోవిశేషః. యద్వా,తతపవధాతోర్ ఙ్యన్తాత్, [౨౫

నిరు. 3౬౨. (సర్వలక్షణలక్షణ్యో)లక్ష్మీచరణచిహ్నాతః॥౧౭౦॥

† శ్యేయం.

౩౬౩ లక్ష్మీవాన్
ఓం లక్ష్మీవతేనమః

భా. తథాచ—

(లక్ష్మీవాన్) తస్యైవలక్ష్మ్యానిత్యయోగవాన్; యథా, [౫

(౧) "ద్వయద్వేవీపరిణయేలీలయైవసమర్పయన్। ప్రకాశయన్నాది త్వమాత్మనాప్రకృతేస్సహ॥ మత్కా-రైరనువిద్ధేయం ప్రకృతిః ప్రాకృతైరహమ్। యతోహమాశ్రితశ్చాస్యా మూ_ర్తిర్మయ్యే తదాత్మి కేతి॥ ప్రకృతిః- జగతామ్మాతా శ్రీః, ... *

నిర్వ. (౬) "ధాపలివస్యజ్యతిభ్యోనః" ॥ఉణా-౩।౨౬౯-౩౪॥ [౧౦
ఇతివ_ర్తమానే,

(౭) "లక్షేరట్ చ" ఇతి,నః. తస్యాడాగమశ్చ ॥ఉణా-౩।౨౭౯-౧॥
ణిలోపః ణత్వమ్. వృదపాదిసర్వశబ్దః ... *
తథాచలక్ష్మీఃనిత్యమస్యాస్తి; అస్మిన్ వా, ఇతి—
(లక్ష్మీవాన్) [౧౫

(౧) "లక్ష-దర్శనాఙ్కనయోః" ॥ధా-చురా-౫-౧-౫।౧౭౮_౭౯॥

(౨) "అవి తలి స్తృ తన్త్రిభ్య ఈః" ॥ఉణా-౩।౨౭౩-౩౨॥
ఇతివ_ర్తమానే,

(౩) "లక్షేర్ ముట్ చ" ఇతి, ఈప్రత్యయః. ॥ఉణా-౩।౨౭౧-౩౩॥
తస్యముడాగమశ్చణిలోపః- ఏవంనిష్పన్నాల్లక్ష్మీశబ్దాత్ [౨౦
నిత్యయోగేమతుప్. [౧౩౪- ॥

(౪) "మాదుపధాయాశ్చమతోర్వోఽయవాదిభ్యః" ॥౮-౨-౯।
ఇతి, మోపధాన్మతోర్మస్యవః-అత్వ_న్తలక్షణోదీర్ఘః.తతో
నుమాది. సంయోగా_న్తలోపః. తస్యాసిద్ధత్వాన్నలోపోన. *

నిరు. ౩౬౩. లక్ష్మ్యాచనిత్యయుక్తత్వాత్ (లక్ష్మీవా)నితికథ్యతే।

౩౬౪ సమితింజయః॥ శ్లో॥ ౪౦॥ ౩౬౫ విక్షురః

ఓం సమితింజయాయనమః ఓం విక్షురాయనమః.

భా. తయాజగత్పితాపితృవన్నిత్య నిర్వ్యతికరోయం జీవానాంస్వ
దాస్యవివాదక్లేశజ్ఞయతీతి — [౫
(సమితిజ్ఞయః)- [౨౪౮-౧౬॥
(౧) "సంజ్ఞాయాంభృతృవృజి" ఇత్యాదినాఖచ్; ॥౩-౨-౪౬।
(౨) "అఖిలదుఃఖ‡జయః" ఇతిమన్త్రవర్ణాత్॥ ॥
యద్వోక్తభక్తప్రణయాక్షురణాత్ —
(విక్షురః) * ... ... *[౧౦

నిర్వ. దుఃఖశమనాగ్నితయా సమితిం యుద్ధమ్ జీవానాం స్వదాస్య
వివావక్లేశం,జయతిఅభిభవతి,ఇతి—
(సమితింజయః)
(౧) "జి-అభిభవే" ॥౨౭-౪౬।౧౨౭-౨౮॥
(౨) "సంజ్ఞాయాంభృ తృ వృ జి ధారి సహి తపి దమః"॥౩-౨-
ఇతి, ఖచ్ గుణాయావేశౌ. [౪౬।౨౪౮-౧౬॥
(౩) "ఇణ్_గతౌ;" సంపూర్వః. ॥ధా-అదా-౬-౧।౧౨౪-౧॥
(౪) "స్త్రియాంక్తిన్"ఇతి, క్తిన్.అగుణః-అనిట్॥౩-౩-౯౪।౨౮౬-౧౧॥
(౫) "అరుర్ద్విషదజన్తస్యముమ్" ఇతి అజ ॥౬-౩-౬౭।౨౪౭-౮॥
న్తలక్షణోముమ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. ... * [౨౦
యద్వోక్తప్రణయాక్షురణాత్, విగతఃక్షురఃప్రణయక్షురణం అ
స్య, ఇతి—
(విక్షురః)

నిరు. ౩౬౪. చేతనానాంసదాసత్త్వవివాదంజయతీతియః॥౧౭౧॥
(సమితింజయ) ఆఖ్యాతఃసర్వదుఃఖశమాశ్రయః। [౨౫
౩౬౫. ఉక్తస్నేహస్యాక్షురణాద్(విక్షురః) పరికీర్తితః॥౧౭౨॥

‡ శమనాశ్రయః.
28-9-86.

శ్లో.౪౦,అక్ష.౪-శ్లో.౪౦.అక్ష.౭. (౩౫౩) నా. {౩౬౬. రోహితః / ౩౬౭. మార్గః

౩౬౬ రోహితో   ౩౬౭ మార్గో

ఓం రోహితాయనమః.   ఓం మార్గాయనమః.

భా. కమలగర్భాభత్వాత్ —
(రోహితః) ... ... * [౫
ఉపాసకైర్మృగ్యతఇతి—
(మార్గః)
(౧) "వాఞ్ఛితసిద్ధిప్రదః" ఇతిమన్త్రివర్ణాత్.*॥ ॥

నిర్వ. (౧) "క్షుర-సంచలనే" ॥ధా-భ్వా-౨౧-౨౭।౧౨-౩౩॥
(౨) "ఘఞర్థేకవిధానం"ఇతి, భావేకః.॥ ॥[౧౦
విపూర్వోబహువ్రిహిః * ... *
కమలగర్భాభతయారోహితోరక్తఇతి—
(రోహితః)
(౧)"రుహ-బీజజన్మని,ప్రాదుర్భావేచ"॥ధా భ్వా-౨౪-౬।౧౨౨౪॥
(౨) "హృశ్యాభ్యామితన్" ఇతివర్తమానే ॥ఉణా-౩।౨౭౨-౯॥
(౩) "రుహేరశ్చలోవా" ఇతి ॥ ౩।౨౭౨ ౧౦॥
ఇతన్ ప్రాత్యయికోరస్యలశ్చ.నచాత్రవైభాషికోలఃకరిష్యతే.గుణః.*
వాఞ్ఛితసిద్ధిప్రదతయా,ఉపాసకైర్మార్గ్యతే. అన్విష్యతేఇతి—
(మార్గః)
(౧) "మార్గ-అన్వేషణే"ఆధృషీయః॥ధా-చురాది-౫-౪౩।౧౩౧-౯॥
తతః,
(౨) "ఆధృషాద్వా"ఇతి, వాణిచ్, ॥ ।౧౩౦-౨౭॥
(౩) "అకర్తరిచకారకేసంజ్ఞాయామ్" ॥౩-౩-౧౯।౨౭౨-౧౫॥
ఇతి కర్మణిఘఞ్. ణిచ్ పక్షేతు

నిరు. ౩౬౬. పద్మస్యగర్భాభతయా (రోహితః) పరికీర్తితః॥
౩౬౭. ఉపాసకైర్మృగ్యమాణో (మార్గో) వాంఛితసిద్ధయే॥౧౭౩॥

శ్లో౪౦,అక్షు.౯-శ్లో.౪౦ అక్షు.౧౪. (౩౫౪) నా. { ౩౬౭. హేతుః
౩౬౯. దామోదరః }

౩౬౭ హేతుః | ౩౬౯ దామోదరః
ఓం హేతవేనమః. | ఓం దామోదరాయనమః.

భా. తద్ధేతుః—
(హేతుః) [౫
(౧) "హి-గతౌ" ॥ధా-స్వా-౨-౨౧౦౨౬-౫॥
(౨) "కమి-మని" ఇత్యాదినాతుః. * ... * ॥౧-౭౬౩-౧౪॥
ఉదరేదామాన్యస్యేతి—
(దామోదరః)

నిర్వ. (౪) "ర్వపచ్" ఇత్యచ్. ఉక్త్వా ర్థేతల్లోప ॥౩-౩-౫౬।౭౮౪-౧౬॥
శ్చ-అత్రచ, ఘఙ్న. తత్ప్రకారశ్చవక్ష్యతే. ... *
సచ హేతుః తత్ కారణమ్ఇతి —
(హేతుః)
(౧) "హి-గతౌ-వృద్ధౌచ" ॥ధా స్వా-౨-౨౧౦౨౬-౫॥
(౨) "అర్తేశ్చతుః" ఇతి,వ ర్తమానే, ॥ ౧౭౬౩-౧౩॥
(౩) "కమి-మని-జని-గా-భా-యా-హి-భ్యశ్చ"॥ ౧౭౬౩-౧౪॥
ఇతి, తుః. గుణః. అనిట్. * ... *
సకల లోకాధారతయా, ఆర్షవచనానుసారాత్ ధామాని,
లోకాః ఉదరేఅస్య, ఇతివా, తదనుసారాద్దేవ సుఖశంసిత్వ
దమగుణ యోగాద్ వా, ఇత్థం లక్ష్మీస్పృహణీయ [౭౦
చాతురీకత్వేపి, సంశ్రితవాత్సల్యాత్ యశోదాదామ నిగళితజ
ఠతయా,దామాని రజ్జవః, ఉదరే అస్యేతివా—
(దామోదరః)

నిరు. ౩౬౭. వాంఛితార్థనిదానత్వాద్(హేతు) రిత్యభిధీయతే।
౩౬౯. దామానిలోకనామానిహ్యుదరేయస్యసన్తిసః॥౧౭౪॥ [౭౫
(దామోదర) ఇతిఖ్యాతోయశోదాదామబన్ధనాత్। దేవానాంసుఖశం
సిత్వాద్దామాద్ (దామోదరో) ఽపివా॥౧౭౫॥

౩౭౦ సహః।

ఓం సహాయ నమః.

భా. (౧) "దామాని లోక నామాని భాన్తి యస్యోదరాన్తరే। తేన దామోదరో దేవః" ఇతి. ॥ ॥ [౫

(౨) "దేవానాం సుఖశంసిత్వాద్దామాద్దామోదరం విదుః" ॥ భా-ఉ-ఇతి వా. [౭౧-౯॥

[౫-౬-౨౦॥

(౩) "తతస్స దామోదరతాం ప్రయయౌ దామబన్ధనాత్" ॥ వి-పు-ఇతి వా. ఏవం లక్ష్మ్యా అపి స్పృహణీయ చాతుర్యోఽపి సన్ యశోదా దామ నిగళిత జలః సంశ్రిత వాత్సల్యాద్బభూవేత్యర్థః.... *

ఏవం తద్బన్ధన తర్జన భర్త్సనాదికం సహత ఇతి—

(సహః). * ... ... *

నిర్వ. (౧) "దౄ-విదారణే" ॥ ధా-కా్ర్యాదిః-౭-౬।౧౨౮ ౧౫॥

ఉత్ పూర్వః. [౧౫

(౨) "ఉది-దృణాతేరజలౌ పూర్వపదాన్త్యలోపశ్చ" ॥ ఉణా-౫। ఇత్యచ్. అలోపః-పూర్వపదాన్త్యస్య ఉదో దకా [౨౮౦-౨౨॥ రస్య లోపశ్చ. గుణః. రపరః.

(౩) "డు-దాఞ్-దానే" ॥౧-౯।౧౨४-౧౮॥

(४) "సర్వధాతుభ్యో మనిన్" ఇతి మనిన్. ॥ ఉణా-४।౨౭౩-౩౧॥ అనిట్. బహువ్రీహిః- అన్యచ్చ పా్రగేవ ప్రవ్యక్తం. నలోపః. సంహితాయామ్,

(౫) "ఆద్ గుణః" ... * ॥౬-౧-౮౭।౫-౩४॥

ఏవం తద్ బన్ధన తర్జనాదికం సహత ఇతి—

(సహః) [౨౫

నిరు. ౩౭౦. యశోదాకృత బన్ధాది సహనాత్ (సహ) ఈరితః।

౩౭౧ మహీధరో   ౩౭౨ మహాభాగో

ఓం మహీధరాయనమః.   ఓం మహాభాగాయనమః.

భా. సపర్వభూభారభరణేన—
(మహీధరః). * ... ... *
వల్లవీనీళాషోడశసహస్రదివ్యకన్యారుక్మిణీ సత్యభామాజాం
బవతీప్రభృతీనాంస్వయంవర సౌభాగ్యవత్త్వాత్—
(మహాభాగః). * ... ... *

నిర్వ.(౧)"మహ మర్షణే" మన్నః. పచాద్యచ్. * ॥౨౩-౨౧౦౨౨-౧॥
సపర్వ భూభారహరణేనమహ్యాధరః ఇతి—
(మహీధరః)
(౧) "ధృఞ్-ధారణే" పచాద్యచ్. ॥ధా-౨౬-౪౧౦౨౨ ౧౮॥
గుణఃరపరః. మహీశబ్దోఽపి,
౨౦॥
మహ-పూజాయామ్" ఇత్యతః ॥౧౭-౮౦౧౦౨౦
యామ్, గౌరాదిలక్షణజీషి,
౪౮।౨౬-౧౧॥
లోపేచ,వృత్ ॥౬-౪
... *
సమాసః. * సత్యభామాదీనాం స్వయంవర
-, భాగః
లో
వాభాగః)
(౧) "భజ-సేవాయామ్" భావేఘఞ్.వృద్ధిః ॥౩౧-౫౧౦౨౩-౧౨॥
(౨) "చజోః" ఇతి కుత్వమ్. గః. ॥౫-౩-౭౨।౨౪౦-౨౯॥

[29]

వ్యుత్పాదితాః మహాత్మత్వమిత్యాది. * ... *

ఇరు. ౩౭౧. భూభారనాశనేనజ్యాధారణాద్ (ధరణీధరః)॥౧౭౬॥
౩౭౨. రుక్మిణ్యాదిబహుస్త్రీభిః (మహాభాగః) స్వయంవృతః।

౩౭౩ వేగవాన్ ౩౭౪ అమితాశనః॥

ఓం వేగవతే నమః. ఓం అమితాశనాయ నమః.

భా. మనుష్యధర్మశీలేబాల్యేఽపి దుర్వారపరమైశ్వర్యప్రసరత్వాత్ —
(వేగవాన్) అతిశాయనే మతుప్. ... *
కథమ్? —
(అమితాశనః) అపరిమితం గోపైరిన్ద్రాయపరికల్పిత మశనమస్యేతి, తస్మిన్విస్మితాహి గోపాస్తమతిశశంసిరే? యథా,
(౧) "దేవో వా దానవో వా త్వమ్?" ఇత్యాది.*॥వి-పు-౫-౧౩-౧౨౧॥

నిర్వ. మనుష్యధర్మశీలేబాల్యేఽపి, వేగః దుర్వారపరమైశ్వర్య ప్రసరోఽతిశయేనాస్యేతి—
(వేగవాన్)
(౧) "ఓవిజీ-భయచలనయోః" ॥ధా-తుదా-౨-౨।౧౨౬-౧౭॥
భావే ఘఞ్, లఘూపధగుణః.
(౨) "చజోః" ఇతి, కుత్వమ్. గః. ॥౫-౩-౭౨।౨౪౦-౨౯॥
(౩) "తదస్యాస్తి" ఇతి, అతిశాయనే ॥౫-౨-౯౪।౧౩౪-౧౯॥
మతుప్.
(౪) "మాదుపధాయాః" ఇతి, అవర్ణాన్ ॥౮-౨-౯।౧౩౪-౨౬॥

[30]

మతోర్మస్య వః. అత్వన్తలక్షణో దీర్ఘః ఉగిత్వాన్నుమిత్యాది.*
అమితం అపరిమితమ్, అశనం గోపైరిన్ద్రాయపరికల్పితం భోజనమ్, అస్యేతి—
(అమితాశనః)

నిరు. ౩౭౩. దుర్వారపరమైశ్వర్యప్రసరత్వాద్విశేషతః॥౧౭౭॥
మనుష్యధర్మబాల్యేఽపి (వేగవా) నితిశబ్ద్యతే।
౩౭౪. ఇన్ద్రాయకల్పితం గోపైరమితం చాశనం స్వయమ్॥౧౭౮॥
భుక్తవాన్యశ్చనిశ్శేషం ప్రోచ్యతేసో (ఽమితాశనః)।

శ్లో.౪౧,అక్షు.౧-శ్లో.౪౧.అక్షు ౬.(౩౫౮) నా. { ౩౭౫. ఉద్భవః
౩౭౬. క్షోభణః

శ్లో॥ ౪౧॥ ౩౭౫ ౭౯౬ ఉద్భవః ౩౭౬ క్షోభణో

ఓం ఉద్భవాయనమః. ఓం క్షోభణాయనమః.

భా.(౧)"దామోదరంబద్ధ †హారమ్" ఇతి· ॥వి-పు ౧ ౯-౧౪౪॥
ప్రకారేణ స్వబన్ధానుసన్ధాయినాంభవబన్ధనిర్ధాననేనఉద్గతో[౫
భవో౽స్మాదితి—
(ఉద్భవః) ... ... *
అన్యాన్ బన్ధార్థాన్, బన్ధనీఇచ్ఛా ప్రకృతింక్షోభయతీతి—
(క్షోభణః)· * ... ... *

నిర్వ.(౧)"అశ-భోజనే" ॥ధా·కాష్యది·౩-౧౩|౧౨౮-౨౩॥ [౧౦
(౨) "ల్యుట్ చ"ఇతి, ॥౩-౩-౧౧౫|౨౮౭-౩౧॥
నపుంసకేభావేల్యుట్. అనః.
(౩) "మాజ-మానే"కర్మణి క్తః.అనిట్.॥ధా-జుహో-౧-౬|౧౨౪-౧౭॥
(౪) "ద్యతిస్యతి" ఇతి,ఇత్వమ్· కిత్ త్వాన్ ॥౭-౪ ౪౦|౨౫౫-౩॥
నగుణః. నఞ్ సమాసః· నఞోనలోపః.సాంహితికస్ సవర్ణదీర్ఘః.*
స్వదామబంధానుసన్ధాయినాంభవబన్ధనిర్ ధూననేనఉద్ గతో
భవోస్మాదితి—
(ఉద్ భవః)
(౧) "భూ-సత్తాయామ్" భావే, ॥ధా·భ్వా-౧-౧|౧౧౫-౧౭॥
(౨) "అకర్తరిచకారకే" ఇత్యనువృత్తౌ, ॥౩-౩-౧౯|౨౮౨-౧౫॥
(౩) "ఋదోరప్" ఇత్యప్·గుణావా ॥౩ ౩-౫౭|౨౮౪-౧౬"
దేశౌ, ఉద్భవశబ్దేన బహువ్రీహిః. * ... *
బన్ధనార్థానన్యాన్, బన్ధనీఇచ్ఛప్రకృతింక్షోభయతిచాలయతీతి—
(క్షోభణః)

నిరు· ౩౭౫· 'సముద్గతోభవోయస్మాద్ (ఉత్ భవః)పరికీర్తితః॥౧౭౯॥
౩౭౬. ప్రకృతేర్బన్ధనార్థానాంక్షోభణాత్ (క్షోభణః) స్మృతః॥

† గతమ్.

౩౭౭ దేవః | ౩౭౮ శ్రీగర్భః

ఓం దేవాయనమః. | ఓం శ్రీగర్భాయనమః.

భా. మాయాపాశేన వ్యాఘ్రివరాహాదివత్ జీవాన్ బద్ధ్వా,దీవ్యతి (దేవః)· * ... * [క్రీడతీతి—
ఏవంప్రియభోగక్రీడాసాహిత్యేనవర్ధనీయాఽస్యశ్రీరితి—
(శ్రీగర్భః)

నిర్వ.(౧) "తుభ-సజ్జ్వలనే" ణిచ్.॥ధా. కాప్యాదిః-౫-౧౦।౧౭౮-౭౩॥
[31]
గుణః, న్ద్వాదిల్యుః; ల్యుడ్ వా బాహులకాదిత్యాదిఅనః[౧౦
లఘూపధగుణః. ణిలోపః.
(౨) "అట్కుప్వాజ" సంహితాయామ్, ॥౮-౪-౨।౧౫_౧॥
(౩) "శర్ పరేవిసర్జనీయః" ఇతివిసర్గస్యైవ ॥౭-౩-౩౫।౧౧-౭౩॥
విసర్గకార్యాన్తరనివృత్త్యర్థః. అతోనేహజిహ్వామూలీయః-
ఏవంతత్ర, తత్ర, యథాయోగమవసేయమ్. ... * [౧౫
వ్యాఘ్రివరాహాదివజ్జీవాన్ మాయాపాశేనబద్ధ్వా, దీవ్యతి
క్రీడతీతి—
(దేవః)
(౧) "దివ్-క్రీడాదౌ" పచాద్యచ్. ॥ధా-దివా-౧-౧।౧౭౪-౭౫॥
(౨) "పుగన్త" ఇతి, గుణః. ... * ॥౭-౩-౮౬।౧౫౭-౬॥ [౨౦
ఏవంప్రియభోగక్రీడాసాహిత్యేన శ్రీఃగర్భఃతద్వ్యదేవ వర్ధనీ
యాస్యేతి—
(శ్రీగర్భః)

నిరు. ౩౭౭. వ్యాఘ్రాదివజ్జీవతతేర్ మాయాపాశేనబన్ధనం॥౧౮౦॥
కృత్వా,నిత్యంక్రిడతియఃస(దేవః) పరికీర్తితః। [౨౫
౩౭౮.శ్రీఃక్రీడాభోగసాహిత్యాద్వర్ధనీయాహరేరితి॥౧౮౧॥(శ్రీగర్భః)

౩౭౯ పరమేశ్వరః

ఓం పరమేశ్వరాయనమః.

భా.(౧)"విష్ణోరేషా‡౽నపాయినీ" ఇతి * * ॥వి పు ౧-౯౧౮-౮॥
ఏవంలక్ష్మీస్వయఙ్గ్రహణసప్రయోజనపరమైశ్వర్యః— [౫
(పరమేశ్వరః) యథా,
(౧) "అతీవరామశ్శుశుభే¶౽భిరామయావిభుఃశ్రియావిష్ణురివామరేశ్వరః" ఇతి. ... * ॥రా-బా-౭౭ ౩౩॥
స్వప్రాప్తేస్సాధకతమత్వాత్—

నిర్వ.(౧)"గౄ-నిగరణే" ॥ధా-తుదా-౫-౭॥౧౨౭ ౧౫॥ [౧౦
(౨) "అర్తి గౄభ్యాంభన్" ఇతి, భన్, ॥ఉణా-౩।౨౭౩-౩౦॥
గుణః. రపరః.
(౩) "నేట్" ఇతి నేట్. ॥౭-౨-౭।౨౩౯-౨౭॥
(౪) "శ్రిఞ్-సేవాయామ్" ॥౭౬-౧।౧౨౨ ౧౭॥
(౫) "క్విబ్వచిప్రచ్ఛ్యాయతస్తుకటప్రుజు శ్రీణాందీర్ఘో౽సంప్రసారణంచ"ఇతి క్విప్ దీర శ్చ. * ॥వా- ౨౫౯-౨౩॥
ఏవంలక్ష్మీస్వయంగ్రహణసప్రయోజనపరమైశ్వర్యతయా,పరమశ్చాపాపీశ్వరశ్చఇతి—
(పరమేశ్వరః)
(౧) "ఈశ-ఐశ్వర్యే" ॥ధా-అదా-౩-౩।౧౨౩-౨౩॥ [౨౦
(౨) "స్థేశభాస" ఇత్యాదినావరచ్. ॥౩-౨-౧౭౫౧౫౯-౮౩॥
[32]
ఇత్యాది పరమశబ్దఃప్రషోదరాదిర్వ్యుత్పాదితఃప్రాగేవ. *
స్వస్యస్వప్రాప్తిసాధకతమత్వాత్, క్రియతేప్రాప్తుఃస్వప్రాప్తిరనేనేతి—

నిరు. ౩౭౯. పారమైశ్వర్యయుక్తత్వాత్(పరమేశ్వరః)। [౨౫

‡ సహాయినీ. ¶ భిరామయా.

30-9-86.

౩౭౦ కరణం ౩౭౧ కారణం

ఓం కరణాయనమః. ఓం కారణాయనమః.

భా. (కరణం)- జ్ఞానకరణానాంశ్రవణనయనాదీనామ్, క్రియోపకరణానాంకరచరణాదీనాఞ్చపతచ్ఛక్తిశీకరతఃకరణత్వమ్;యథా,[౫
(౧) "చక్షుశ్చద్రష్టవ్యఞ్చనారాయణః శ్రోత్రఞ్చశ్రోతవ్యఞ్చనా
[33]
రాయణః," ఇత్యాదిః ... * ॥మహాభా- ॥
తైస్తైస్తద్వతస్తత్తత్కా-రయతీతి —
(కారణం) - దైవతమ్. ... ... *

నిర్వ. (కరణమ్) [౧౦
(౧) "డు-కృఞ్-కరణే" ॥ధా-తనా-౧౦।౧౭౬-౮॥
(౨) "కరణాధికరణయోశ్చ" ఇతి, ॥౩-౩-౧౧౭।౭౬౬-౧॥
కరణేల్యుట్. అనః. గుణఃరపరః. ణత్వమ్.
[34]
(౩) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది. జ్ఞానకర్మోపకరణా ॥ ॥
నాంశ్రోత్రనేత్రకరచరణాదీనామ్, పతచ్ఛక్తిశీకరతఃకరణత్వమ్.*
దైవతతయా, తైస్తైస్తద్వతస్తత్తత్కారయతీతివా,తైస్తై
స్తత్తత్కార్యతేనేనేతివా.—
(కారణమ్) ధాతుఃపూర్వవత్. ణిచ్. వృద్ధిః. రపరత్వమ్.
పూర్వత్రనద్యాదిల్యుః;.
(౧) "కృత్యల్యుటః" ఇతి, బాహుళకాత్ ॥౩-౩-౧౧౩।౭౩౯-౧౧॥
కర్తరిల్యుట్;
(౨) "బహుళమన్యత్రాపి"ఇతి, యుజ్వా. ॥ఉణా-౩।౭౬౭-౧౬॥
(౩) "అపరత్రకరణాధికరణయోశ్చ"ఇతి, ॥౩-౩-౧౧౭।౭౬౯-౧॥

నిరు. ౩౭౦. స్వప్రాప్తౌసాధకతమఃంజీవానాం(కరణం)పిదుఃః॥౧౭౨॥
౩౭౧. జీవానాంచక్షురాదీన్ యోహేతూన్కారయతీతిసః।
ప్రోచ్యతే (కారణం)

{౩౮౨ / ౧౧౬} కర్తా　　　　౩౮౩ వికర్తా

ఓం కర్త్రేనమః.　　　　ఓం వికర్త్రేనమః.

భా. తత్రస్వతన్త్రః—

(కర్తా) - అధికారీఫలీజీవోఽపిహి· స్వయం స్వస్యయథా సుఖదుఃఖాభిమానీ? తథా,తదతిశయేన వాతదవస్థాభిమానీహి భగవాన్? యథా,

(౧) "వ్యసనేషుమనుష్యాణాంభృశంభవతిదుఃఖితః । ఉత్సవేషుచ సర్వేష్వపితేవపరితుష్యతి" ॥రా-అ-౨-౪౦-౨॥

(౨) "బహుస్యాంప్రజాయేయేతి"చ. ॥తై-౨-౬-౨॥

పృథగభిమానిత్వేహి, నబహుస్యామితిస్యాత్? ... *

అతఏవ, తత్ఫలభోగేనహర్షశోకాదిభిర్వికుర్వాణః—

(వికర్తా)-స్వార్థహర్షశోకాద్యభావేపిపరార్థతత్ప్రసక్తి రదో

---

[35]

నిర్వ. కరణేల్యుట్. అనః· ణిలోపః. ణత్వమ్. లిఙ్గమశిష్యమిత్యాది*

యథాజీవఃస్వసుఖదుఃఖాభిమానీ; తథా·తదతిశయేనవా, ప్రథగభిమానిత్వాభావేన, పరదుఃఖదుఃఖిత్వాది గుణకస్య భగవతస్తద్విషయేత దవస్థాభిమానితయా, తత్రస్వతన్త్రస్ తత్ కరోతీతి,—

(కర్తా) ప్రాగ్వద్ధాతుః-తృచ్. గుణోరపరః·అనిట్.అనజాది.*

స్వార్థహర్షశోకాద్యభావేపి· పరార్థతత్ ఫలభోగేన హర్షశోకాదిభిర్ వికుర్వాణతయా, వికరోతీతి—

(వికర్తా) ప్రాగ్వదేవధాతుః; విపూర్వః. అన్యచ్చసర్వం. *

నిరు· ౩౮౨· (కర్తా) స్వతన్త్రఃపరికీర్తితః॥౧౮౩॥

౩౮౩. వికుర్వాణో (వికర్తా) మోహహర్షశోకాదిభిఃస్మృతః॥

శ్లో.౪౧,అష్ట.౭౨ శ్లో.౪౧.అష్ట.౩౦.(౩౬౩) నా. ౩౮౪. గహనః

{౩౮౪ / ౫౪౮} గహనో

ఓం గహనాయనమః.

భా. షః; అన్యథాపరదుర్గ్రహదుర్గ్రహత్వాదమోఘగుణాగ్రకథమస్యస్యః.*
ఏవం సర్వేషాంజ్ఞానాయతనభోగతదుపకరణస్వరూపేషు [౫
తదభిన్నతన్త్రాభిమానాత్మకేమహాగుణే —
(గహనః) - అతిభూమిః

(౧) "సహైవసన్తన్నవిజానన్తిదేవాః" ॥ ॥
తతాన్తర్యామిబ్రాహ్మణమ్,
(౨) "యఃపృథివ్యాంతిష్ఠన్" ॥అన్తర్-బ్ర-౫-౭-౩॥ [౧౦
[36]
ఇత్యాది. సర్వంసుబాలోపనిషది,
[37]
(౩) "చక్షుశ్చద్రష్టవ్యఞ్చనారాయణః"ఇత్యాది.॥సు- ॥
(౪) "అధిష్ఠానన్తథాకర్తాకరణఞ్చపృథగ్విధమ్। వివిధాశ్చపృథక్చే
ష్టాదైవఞ్చైవాత్రపఞ్చమమ్" ఇతి. ... * ॥భా-గీ-౧౮-౧౪॥
ఏవంగూహతిరక్షతీతి—

నిర్వ. ఏవంసర్వేషాంజ్ఞానాయతనభోగభోగోపకరణేషుతదభిమానా
త్మకేమహాగుణే అతిభూమితయా, గహనఃదుర్ విజ్ఞానఇతి.—
(గహనః)
(౧) "గాహూ-విలోడనే" ॥ధా-భ్వా-౧౭-౫౦।౧౨౦-౧౩॥
(౨) "బహుళమన్యత్రాపి" ఇతి, యుచ్ ॥ఉణా-౩।౨౬౮-౨౬॥
బాహుళకాద్ధ్రస్వత్వంచ. యోరనః ... *
ఏవంగూహతిరక్షతీతి.—

నిరు. ౩౮౪. బుద్ధ్యాయతనభోగోపకరణాదిషుదేహినామ్॥౧౮౪॥తద
భిన్నాభిమానాత్మామహాగుణగణేషుచ। (గహనో)ఽహ్యతిభూమిత్వాద్

౩౮౫ గుహః॥ శ్లో॥ ౪౨॥ ౩౮౬ వ్యవసాయః

ఓం గుహాయనమః. ఓం వ్యవసాయాయనమః.

భా. (గుహః) అథ, ధ్రువమూర్తిః. ... ... *
అతిశయేన † సీయతేబధ్యతేఽస్మిన్ జ్యోతిశ్చక్రమితి— [౫
(వ్యవసాయః)
అధికరణేఘఞ్. సతు తారాధారవ్యోమశరీరత్వాత్; అతోహి.
(౧) "గగనమూర్తయే" ఇతితన్మన్త్రవర్ణః.॥ ॥
(౨) ‡"భవచక్రభృతం దేవమ్" ॥ ॥
ఇతి, తద్ధ్యానమ్. ... ... * [౧౦

నిర్వ. (గుహః)
(౧) "గుహూ సంవరణే" ॥ధా-భ్వా ౨౫-౩౦।౧౨౨-౧౭॥
(౨) "ఇగుపధజ్ఞాప్రీకిరః కః" ఇతి కః; ॥ ॥
ఇగుపధలక్షణో వా-అగుణః. * ... *
అథ, ధ్రువమూర్తి రుపక్రమ్యతే మన్త్రవర్ణానురోధేన [౧౫
సతు తారాధారగగన మూర్తితయా, విశేషేణ అవసీయతే
బధ్యతేస్మిన్ జ్యోతిశ్చక్రమ్ ఇతి.—
(వ్యవసాయః)
(౧) "షిఞ్ బన్ధనే;" వ్యవపూర్వఃషస్సః. ॥౧-౨- ।౧౨౬-౨॥
(౨) "అకర్తరిచకారకే" ఇత్యధికరణే॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౫॥ [౨౦
ఘఞ్, వృద్ధ్యాయాదేశౌ. [౨౦॥
(౩) "ఇకోయణ్" ఇతి, వేరికారస్యయణ్ యకారః* ॥౬-౧-౭౭।౪-

నిరు. ౩౮౫. రక్షతీతిగుహఃస్మృతః॥౧౮౫॥
౩౮౬. జ్యోతిశ్చక్రంధ్రువేనిత్యంసీయతే బధ్యతేయతః।
(వ్యవసాయ) స్తతోజ్ఞేయో భగణాధారమూర్తిమాన్॥ ౧౮౬॥ [౨౫

† అవ. ‡ విచక్ర.

శ్లో.౪౨,అక్ష.౫-శ్లో.౪౨.అక్ష.౧౪.(౩౬౫) { నా॰ ౩౮౭. వ్యవస్థానః
౩౮౮. సంస్థానః ౩౮౯. స్థాన

౩౮౭ వ్యవస్థానః ౩౮౮ సంస్థానః ౩౮౯ స్థానదః

ఓం వ్యవస్థానాయనమః. ఓం సంస్థానాయనమః. ఓం స్థానదాయనమః.

భా॰ తన్మూలః కాలః కలాముహూర్తాద్యాత్మా, తత్రైవవ్యవతిష్ఠతఇతి—

(వ్యవస్థానః)· * ... ... * [౫

సర్వమేతస్మిన్ సన్తిష్ఠతే సమాప్యతఇతి—

(సంస్థానః)· సఏవ,

(౧) “పరమపదప్రాప్తిహేతవే” ... * ॥ ॥

ఇతిమన్త్రవర్ణాత్—

(స్థానదః). * ... ... * [౧౦

తన్మూలః కలాముహూర్తాద్యాత్మకః కాలోపివ్యవతిష్ఠతేఽస్మిన్నితి·--

(వ్యవస్థానః) [౧౨౨-౨౪॥

(౧) “ష్ఠా-గతినివృత్తౌ;” వ్యవపూర్వః· పచ్యః. ॥౨౭-౨౮- ।

(౨) “స్తోష్టః” ॥ ॥

(౩) “కరణాధికరణయోశ్చ”ఇత్యధికరణే ॥౩-౩.౧౧౭।౨౮౮-౧॥

ల్యుట్. అనః. దీర్ఘః· వెరికారస్యపూర్వవద్యణ్. ... *

సర్వమేతత్ సన్తిష్ఠతేసమాప్యతేఽస్మిన్నితి·—

(సంస్థానః) సంపూర్వోహితిష్ఠతిస్సమాప్తివచన? పూర్వవద్ధా

తుః; సంపూర్వః. అన్యదపితద్వత్. ... *

సఏవ· మన్త్రవర్ణాత్ పరమపదప్రాప్తి హేతుతయా, [౨౦

స్థానంపరంపదందదాతీతి.—

(స్థానదః)

నిరు. ౩౮౭. కలాముహూర్తాదిమయఃధ్రువేకాలోఽవతిష్ఠతే।

యస్మాత్తస్మాద్ (వ్యవస్థానో) హ్యష్టార్ణః స్థానదో మనుః॥౧౮౭॥

౩౮౮. ధ్రువేసమాప్యతఇతి (సంస్థానస్)సర్వముచ్యతే।

౩౮౯. సఏవ, పరమాకాశప్రాప్తేహేతుత్వతస్సదా॥౧౮౮॥

ప్రోచ్యతే (స్థానద) ఇతిసప్తార్ణోమనునాయకః॥

౩౯౦ ధ్రువః

ఓం ధ్రువాయనమః.

సఖలుతుఙ్గపదప్రదానేనార్వాచీనంధ్రువమపిధ్రువీచకార;అతో—

(ధ్రువః)-అస్యసర్వ¶వ్యాపకత్వం తత్వమ్. ...   *[౫

అథ, మృతసఞ్జీవనం రామచరితమ్ - సర్వైశ్వర్యాదపిపరా

ऽస్యకల్యాణగుణసమృద్ధిఃఇతి—

నిర్వ. (౧) "డు-దాఞ్-దానే"   ॥ధా-జు-౧-౯-   ।౧౨ర-౧౭॥

(౨) "ఆతోऽనుపసర్గేకః" ఇతి,కః. ఆల్లోపః. ॥౩-౨-౩।౨ర౫-౧౩॥

[38]

(౩) "ష్ఠా-గతినివృత్తౌ" షస్సఇత్యాది. ॥   ॥[౧౦

అధికరణేల్యుట్. అనః   *   ...   *

సపవార్వాచీనమపిధ్రువంతుఙ్గపద ప్రదానేన,ధ్రువతిసర్వవ్య

వస్థాపకతయాస్థిరయతీతి—

(ధ్రువః) అన్తర్భావితణ్యర్థోऽత్రధ్రువతిః

(౧) "ధ్రు-గతిస్థైర్యయోః"॥ధాతుదాదౌకుటాదిః౪-౭ర।౧౨౭-౩।

ధ్రువేతిపాఠాన్తరమ్ ఆద్యోऽనిట్-అపరస్సేట్.

(౨) "నుదాదిభ్యోణల్కౌ"ఇతి,కః? బాహుళకాద్వా॥   ॥

సెటఇగుపధలక్షణోవా. కిత్త్వాన్నగుణః. ఆద్యస్య.

(౩) "అచిశ్నుధాతు" ఇత్యువఙ   ॥౬-ర-౭౭।౨౧-౨॥

అపరస్యనయత్నః. యద్వా, ఉభాభ్యామపిపచాద్యచ్. తస్య

(ర) "గాఙకుటాదిభ్యోఞ్ణిఙ్తౌ"   ॥౧-౨-౧।౧౭ర-౨౧॥

ఇతికుటాదేః పరాఞ్ణిత్త్వేనఙిత్త్వాన్నగుణః.అన్యత్ పూర్వవత్.*

నిరు. ౩౯౦. అర్వాచీనంధ్రువమపితుఙ్గస్థానప్రదానతః॥౧౮౯॥

ధ్రువీచకారయస్మాద్ధి (ధ్రువ) స్తస్మాత్ప్రకీర్తితః।

¶ వ్యవస్థాపకత్వమ్.

౩౯౧ పరర్ద్ధిః

ఓం పరర్ద్ధయే నమః

భా. (పరర్ద్ధిః) పరావస్థస్యాపి హి, రామస్యాపరస్సోమాదిదేవగుణై
కదేశనిదర్శనం క్రియతే. యథా, [౫
(౧) "విష్ణునా సదృశో వీర్యే సోమవత్ప్రియదర్శనః" ॥బా-రా-౧-౧౮
ఇత్యాదౌ. పరత్వజ్ఞాపనాయైవ, ఏతదుక్తం-
(౨) "అవ్యక్తమక్షరం బ్రహ్మనిర్మితమ్ । దేవానాం హృదయం సౌ
మ్యం గుహ్యం రామః పరన్తపః" ॥రా-అ-౨-౩౩॥
(౩) "బహవో నృప కల్యాణగుణాః పుత్రస్య సన్తి తే" ॥రా-అ-౨-౨౬॥
[39]
ఇత్యాది.

నిర్వ. అథమృతసఞ్జీవనం రామవృత్తాన్తః ప్రస్తూయతే. పరస్యాపి స్వస్య
అవరవత్ ఏకగుణైకదేశనిదర్శనకరణేన సర్వైశ్వర్యాదపి ప
రా అతిశయితా ఋద్ధిః కల్యాణగుణసమృద్ధిః అస్యేతి—
(పరర్ద్ధిః) [౧౫
(౧) "ఋధు-వృద్ధౌ" ॥ధా దివా-౩౯।౧౨౫-౩౨॥
(౨) "స్త్రియాం క్తిన్" ఇతి, క్తిన్-అగుణః ॥౩-౩-౯౪।౨౮౬-౧౧॥
(౩) "తితుత్ర" ఇతి, నేట్ ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౨॥
(౪) "ఝషస్తథోః" ఇతి, ధః. పూర్వస్య ॥౮-౨-౪౦।౧౫౮-౧౩॥
జశ్త్వేన దః [౨౦
(౫) "పౄ పాలనపూరణయోః" ॥౨-౨।౧౨౮-౧౩॥
(౬) "ఋదోరప్" ఇత్యప్. గుణో రపరః. ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪-౧౭॥
ఋత్యక ఇతి హి పాక్షికః? తతః స్త్రియామ్, అతష్టాప్. దీర్ఘః
(౭) "స్త్రియాః పుంవత్" ఇత్యాదినా ॥౬-౩-౩౪।౭౨-౩౪॥

నిరు. ౩౯౧. కల్యాణానాం పరాణాం చ గుణానాం వృద్ధితస్సదా॥
పరావస్థతయా చైవ (పరర్ధి) రితి కథ్యతే।

౩౯౨ పరమస్పష్టః ౩౯౩ తుష్టః

ఓం పరమస్పష్టాయనమః. ఓం తుష్టాయనమః.

భా.(౭)“భగవత” ఇతిస్వామన్త్రవర్ణాచ్చ. ... *
కిఞ్చ— [౫
(పరమస్పష్టః)-స్పష్టప్రత్యక్షదృష్టస్వపారమ్యః; యథా,[౧౩॥
(౧) “వ్యక్తమేషమహాయోగీపరమాత్మాసనాతనః”॥యు-౧౧౭-౧౭-
[40]
(౨) “సూర్యస్యాపిభవేత్సూర్యః”ఇత్యాది....*॥ ॥
అధికృతాధికారాత్పరత్వాదపిఅతిశయేనసమస్త మనుష్యాద్య
ధికారయోర్దాశరథిత్వజగత్పాలనయోర్లాభాత్ ప్రీతః—
(తుష్టః) - యథా,

నిర్వ· తస్యపుంవద్భావః· సంహితాయామ్· ఆద్గుణః. రపరః. *
స్పష్టప్రత్యక్షదృష్టస్వపారమ్యతయా· పరమశ్చాసౌస్పష్టశ్చేతి—
(పరమస్పష్టః.) ఏకంనామ
(౧) “స్పశ-బాధనస్పర్శనయోః” ॥ ॥ [౧౫
(౨) “వాదాన్తశాన్తపూర్ణదస్తస్పష్టఛన్నజ్ఞప్తాః” ॥౭-౨-౨౭॥
ఇతిణిచినిష్ఠాయామ్,ణేర్ లుక్. తతఉపధావృద్ధ్య [౨౫౭-౨౬॥
భావోఽనిట్త్వఞ్చనిపాత్యతే.
(౩) “వృచ్ఛ” ఇత్యాదినాశాన్తత్వా ॥౮-౨-౩౬।౨౭-౯- ॥
త్,షః· ష్టుత్వమ్. పరమశబ్దస్య ప్రషోదరాదిత్వాత్సా [౨౦
ధుత్వమిత్యుక్తమేవ. * ... *
సకలమనుష్యాద్యధికారదాశరథిత్వజగత్పాలనలాభేన అధికృ
తాధికారాత్ పరత్వాదపి అతిశయేనతుష్యతి· ప్రీణాతీతి—
(తుష్టః)

నిరు. ౩౯౨. సాక్షాద్దృష్టస్వపారమ్యః(పరమస్పష్ట) ఉచ్యతే॥౧౯౧॥
౩౯౩. లాభాద్దాశరథిత్వస్యజగతఃపాలనస్యచ।మనుష్య
త్వేపియఃప్రీతఃస (తుష్ట) ఇతికథ్యతే॥ ౧౯౨॥
20-10-86.

ఓం పుష్టాయనమః ఓం శుభేక్షణాయనమః.

(౧)"పితరంరోచయామాసతదాదశరథంనృపమ్"॥రా-బా-౧౫-౩౧॥
(౨)"సులోచితమతిఃక్షాత్రంధర్మంస్వంబహుమన్యతే"॥రా-అ-౧-౧౬॥
(౩) "ఆత్మానమ్మానుషమ్మన్యేరామన్దశరథాత్మజమ్"ఇతి.*॥రా యు
ఏవమ్మహాగుణైఃపరిపూర్ణః— [౧౨౦-౧౧॥
(పుష్టః)- ॥
(౧) "తమేవంగుణసంపన్నమ్"ఇతి. * * ॥భా-రా-౧-౧౯॥
ఏవంవిధైశ్వర్యశీలాతిశయ పిశునశీతళవిశాలోదారదీర్ఘ [౧౦
"రాజీవలోచనః—
(శుభేక్షణః)- యథా,

నిర్వ. (౧) "తుష-తుష్టౌ" ॥౮-౫।౧౨౫-౧౫॥
(౨) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినాకర్తరిక్తః. ॥౩-౪-౭౨।౨౫౫-౭౯॥
అగుణః. నిహతత్వాన్నేట్. ష్టుత్వమ్. * ... *[౧౫
ఏవంమహాగుణైఃపరిపూర్ణతయాస్వయంపుష్యతీతి—
(పుష్టః)
(౧) "పుష-పుష్టౌ" ॥౭-౩-౧౨౫-౧౫॥
కర్తరిపూర్వవన్నిష్ఠా. గుణాభావః. అనిట్త్వమ్ ష్టుత్వఞ్చ *
ఏవంవిధైశ్వర్యశీలాతిశయపిశున శీతళవిశాలోదార దీర్ఘరాజీ
వలోచనతయా,శుభమ్,ఈక్షణంనయనమ్,అస్యేతివా,శుభమ్
ఈక్షణంస్వకర్మకం స్వకర్తృకఞ్చదర్శనమ్, అస్యేతివా,—
(శుభేక్షణః)

నిరు. ౩౯౪. గుణైర్మహాభ్యానృశంస్యాద్యైఃపూర్ణః (పుష్ట)ఇతీరితః।
౩౯౫. సౌశీల్యైశ్వర్యపిశునంశీతలందీర్ఘమాయతం॥౯౩॥[౨౫
తామ్రించలాచనంయస్యస (శుభేక్షణ) ఈరితః।
స్వకర్మకర్తృకంచైవశుభంయస్యేక్షదర్శనం॥౯౪॥ శుభేక్షణస్యాత్

శ్లో॥ ౪౩॥ ౩౯౬ రామో

ఓం రామాయనమః.

(౧) "సుభ్రూరాయతతామ్రాక్షస్సాక్షాద్విష్ణురివస్వయమ్"॥రా-అ-౨-౪౩॥
ఇతి. స్వకర్మకంస్వకర్తృకఞ్చదర్శనమతిశుభ
మస్యేతివా-శుభేక్షణః - యథా,
(౨) "యశ్చరామన్నపశ్యేత్తుయఞ్చరామోనపశ్యతి। నిన్దితస్సవ
సేల్లోకేస్వాత్మాప్యేనంవిగర్హతే" ఇతి. * ॥రా-అ-౧౭-౧౪॥
(౩) "రమ్యతేఽస్మిన్ సదాసర్వైఃగుణరూపవశీకృతైః" ఇతి—
(రామః)-యథా,
(౧) "రామోరమయతాంశ్రేష్ఠ" ॥రా-అ ౫౩-౧॥
(౨) "గుణాభిరామంరామఞ్చ" ॥భా-స-౫౮-౪౨॥
(౩) "శ్యామోయువాలోహితాక్షోమాతఙ్గానామివర్షభః"

నిర్వ (౧)"ఈక్షదర్శనే" పూర్వత్రకరణే ॥ధా-భ్వా-౧౦-౯।౧౨౦-౪॥
ల్యుట్.అనః.ణత్వమ్. అపరత్రభావేల్యుట్. అన్యత్ప్రాగ్వత్.
(౨) "శుభ - దీప్తౌ" ॥ ॥
(౩) "శుభ-శోభార్థేవా" ॥ధా భ్వా-౧౨-౪౦।౧౧౮-౨౫॥
ఇగుపధలక్షణఃకః. కిత్త్వాన్నగుణః. తతఃసంహితాయామ్,
(౪) "అద్గుణః" ... * ॥ ॥
సర్వైర్గుణరూపవశీకృతైః రమ్యతేఅనురజ్యతేఽస్మిన్
ఇతివా, తద్వశీకృతేష్వయంరమతేరజ్యతీతివా—
(రామః)
(౧) "రము-క్రీడాయామ్"భ్వాదిః. పూర్వత్ర ॥౨౩-౨।౧౨౨-౧॥
(౨) "హలశ్చ" ఇత్యధికరణేఘఞ్. ॥౩-౩-౧౨౧।౨౭౮-౧౩॥
అపరత్ర,

నిరు. ౩౯౬. స్వగుణైఃరమ్యతే (రామ) ఈరితః॥

౩౯౭ విరామో

ఓం విరామాయనమః.

భా. (౪)««తథాసర్వప్రజాకాన్తైఃప్రీతిసజ్ఞనన్యైఃపితుః»॥ ॥

(౫) ««గుణైర్విరురుచేరామోదీప్తస్సూర్య ఇవాంశుభిః»॥రా-అ-౧-ఇతి. [౩౩॥

(౬) ««శరదిన్దీవరత్విషేఅభిరామశరీరాయ»॥ ॥

ఇతిస్వమన్త్రలిఙ్గాచ్చ. * ... *

విరమ్యతేఽస్మిన్వరప్రదైఃబ్రహ్మాదిభిః వరైశ్చావధ్యత్వాదిభిః లబ్ధవరైశ్చరావణాదిభిరితి—

(విరామః)- యథా,

(౧) ««బ్రహ్మాస్స్వయమ్భూశ్చతురాననోవా» ॥రా-సు-౫౧ ౫౫॥ [41]

ఇత్యాది. * ... ... *

నిసర్గనైరపేక్ష్యేణకృపణాదాక్షిణ్యాదేః—

(౩) ««జ్వలితికసన్తేభ్యోణః»ఇతి,కర్తరిజ్య॥౩-౧-౧౪౦।౨౪౪-౧౭॥

లాదిలక్షణోణః. ణఇత్ ఉభయత్రఉపధావృద్ధిః. ... *

వరప్రదైఃబ్రహ్మాదిభిః, వరైరవధ్యాత్వాదభిః, లబ్ధవరైశ్చరావణాదిభిః విరమ్యతేఉపరమ్యతేఽస్మిన్ ఇతి—

(విరామః)పూర్వవదేవధాతుః;విపూర్వః.ధాతూనామనేకార్థత్వాత్ ఉక్తార్థోపపత్తిః. అన్యచ్చప్రథమకల్పవత్ ప్రత్యయాది*

అనుకల్పవన్ నైసర్గిక నైరపేక్ష్యేణ కృపణాదాక్షిణ్యాదేర్ వ్యరంసీత్-ఉపరత ఇతి—

నిరు. ౩౯౭. వరప్రదైర్బ్రహ్మముఖ్యైఃఅవధ్యత్వాదిభిర్వరైః॥ ౧౯౫॥

యస్మిన్విరమ్యతఇతిస (విరామః) ప్రకీర్తితః।

ఓం విరతాయనమః.　　　　　ఓం మార్గాయనమః

భా. (విరతః) - యథా,　　　　[౩౨॥

(౧) "నచాస్యమహతీంలక్ష్మీంరాజ్యనాశోఽపకర్షతి" ॥రా-అ-౧౬-

(౨) "లోకకాన్తస్యకాన్తత్వంశీతరశ్మేరివక్షపా"॥　　॥

(౩) "సపితుర్వచనంశ్రీమానభిషేకాత్పరంప్రియమ్"॥రా-సు-౩౩-౨౪

(౪) "ధర్మాపదేశాత్త్యజతశ్చరాజ్యంమాఞ్చాప్యరణ్యన్న యతఃప
[42]
దాతిమ్" ఇత్యాది.　...　*　॥రా-　　॥

భరద్వాజాదిమునిభిః మృగ్యత ఇతి—

(మార్గః).　　...　　...　　*

నిర్వ. (విరతః) పూర్వవదేవవిపూర్వోఽ ధాతుః

(౧) "గత్యర్థ"ఇత్యాదినాకర్తరిక్తః　　॥౩-౪-౭౨।౨౫౬-౩౦॥

నిపాతత్వాన్ నేట్.

(౨) "అనుదాత్తోపదేశవనతితనోత్యాదీనామనునాసికలోపోఝలి

క్ఙితి"ఇతిరమేరనుదాత్తోపదేశతయా, ॥౬-౪ ౩౭।౧౮౧-౨౯॥

అనునాసికస్యమస్యలోపః.　*　...　*

భరద్వాజాదిభిర్ మునిభిఃమార్గ్యతేమృగ్యతే ఇతి,—

(మార్గః)

(౧) "మార్గ-అన్వేషణే" ॥చురాదిరాధృషీయః-౪-౪౩।౧౩౧-౯॥

(౨) "ఆదృషాద్ వా"　　॥చురా-　　।౧౩౦-౨౯౦॥

ఇత్యతోఽస్యవిభాషితోణిచ్.

నిరు. ౩౯౭. నిసర్గనైరపేక్ష్యేణరాజ్యాదేఃకృపణాద్ధియః॥౧౯౬॥

విరాగీ (విరతస్) సస్యాత్సప్తార్ణఃపరమాద్భుతః।

౩౯౯. మృగ్యమాణతయా (మార్గో) భరద్వాజాదిభిస్సదా॥

౩౯౮ విరజోమార్గో

ఓం విరజోమార్గాయనమః.

భా. (విరజోమార్గః) ఇతిపాఠే, విరజః అపాంసులః, నిర్దోషః, తద్ధర్మితో మార్గ ఇతి, యథా, [౬౮-౭౯॥
(౧) "యాగతిర్యజ్ఞశీలానామాహితాగ్నేశ్చయాగతిః" ॥రా-ఆ-
(౨) "ఆవహత్పరమాంగతిమ్" ఇతి.* ॥ ॥

(౩) "అకర్తరి" ఇతి కర్మణిఘఞ్-ణిచ్ పక్షేతు,॥౩-౩-౧౯।౭౮౨౧౫॥
(౪) "ఏరచ్" ఇతి. తల్లోపశ్చ-అత్రఘఞ్ ॥౩-౩-౫౬।౭౮౪-౧౫॥
నేతత్తూపపాదయిష్యతే. యద్వా, దివాదౌవృత్కరణస్యశే షాఞ్చిన్మతేపుషాదిమాత్రసమాప్త్యర్థతయాదివాదేర్భ్వాది వదాకృతిగణత్వేనప్రత్యగ్యతిరపిదివాదిరస్తి. తతః, వాసరూప న్యాయాత్ కృత్యాప్రవృత్తౌ, కర్మణిఘఞ్.
(౫) "పుగన్త" ఇతి లఘూపధగుణః ॥౭-౩-౮౬।౧౫౨౬॥
రపరః మర్గః సఏవ, [౧౫
(౬) "ప్రజ్ఞాదిభ్యశ్చ" ఇతిస్వార్థేఽణ్, ॥౫-౪-౩౮।౧౪౫-౩౩॥
(౭) "యస్య" ఇతిలోపే ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
ఆదివృద్ధౌచ, (మార్గః) ... ... *
అథవా, విరజోమార్గః ఇతిపాఠః. నిర్దోష మార్గప్రదర్శనేన విరజాఃవిగతరజస్కాః అపాంసులః,మృజ్యతేపరిమృజ్యత [౨౦ ఇతి. మార్గోఽధ్వా, అస్మాదితి—
(విరజోమార్గః) ఏకనామ.
(౧) "మృజూ-శుద్ధౌ" కర్మణిఘఞ్ ॥ధా-అదాది ౬-౨౩।౧౨౪-౬॥

నిరు. ౩౯౮. పాఠస్తువిరజోమార్గఇతి,నిర్దోషదర్శితః । పన్థాఃస్యాద్యేన (విరజోమార్గ) స్సన్మార్గదర్శనాత్ ॥ ౧౯౮॥ [౨౫

౩౯౯ నెయో

ఓం నెయాయనమః.

భా. సుహృదాన్నియోగార్హత్వాత్ —

(నేయః)- యథా, [౫

(౧) ,,ఆజ్ఞాప్యోఽహం స్తపస్వినామ్'' ॥ ॥

(౨) ,,ఆవాసన్త్వహమిచ్ఛామిప్రదిష్టమిహకాననే''॥ రా.అ ౫_౩౩

నిర్వ. (౨) ,,మృజెర్ వృద్ధిః'' ఇతీకొవృద్ధిః ॥౭-౨-౧౧౪।౧౮౫-౩౨॥

రపరత్వమ్.

(౩) ,,చజోః'' ఇతి కుత్వమ్.గః ॥౭-౩-౫౨।౨౪౦- ॥[౧౦

(౪) ,,రఞ్జ-రాగే'' ॥ధా దివా-౬.౪।౧౨౫-౧౦॥

(౫) ,,సర్వధాతుభ్యోఽసున్'' ఇత్యసున్ ॥ఉణా-౫।౨౭౮-౩౨॥

తత్ ప్రకరణే,

(౬) ,,భూరఞ్జిభ్యాంకిత్''ఇతితస్యకిత్త్వాత్,॥ఉణా_౫।౨౭౯-౧౨॥

(౭) ,,అనిదితామ్'' ఇతి,ఉపధాయానః ॥౬-౪_౨౪।౩౫-౧౦॥ [౧౫

స్యలోపః. విపూర్వోబహువ్రీహిః.

(౮) ,,ససజుషః''ఇతి,సోరుత్వమ్. సంహితా॥౮-౨-౬౬।౧౨-౨౭॥

యామ్.

(౯) ,,హశిచ'' ఇతి, ఉత్వమ్. ॥౬-౧-౧౧౪।౧౩-౧॥

(౧౦) ,,ఆద్గుణః'' ... * ॥౬-౧-౮౭।౫.౩౬॥ [౨౦

సుహృదాంనియోగార్హతయానెతుమర్హ ఇతి—

(నేయః)

(౧) ,,ణీఞ్-ప్రాపణె''ణోనః. ॥ధా-భ్వా-౨౦-౫।౧౨౨-౧౯॥

(౨) ,,అర్హేకృత్యతృచశ్చ'' అర్హార్థే, ॥౩_౩-౧౬౯।౨౩౭-౧౩॥

నిరు.౩౯౯. నితరాంగమ్యోగ్యస్సుహృదాంయోఽసౌ(నేయ)స్సఉచ్యతే।

౪౦౦ నమో

ఓం నయాయనమః.

భా. (౩)"సుహృదాంహ్యర్థకృచ్ఛ్రేషు యుక్తంబుద్ధిమతా సతా।
సమర్థేనాపిసన్దేష్టుంశాశ్వతీంభూతిమిచ్ఛతా"॥　॥

సభాపర్వణిచస్వయమ్,

(౪) "యజస్వాభీప్సితంయజ్ఞంమయిశ్రేయస్యవస్థితే। నియుఙ్క్ష్వ
చాపిమాంకృత్యేసర్వంకర్తాస్మితేవచః"　॥భా-స-౩౩-౨౫॥

ఉద్యోగే,

(౫) "అయమస్మిమహాబాహో!బ్రూహియత్తేవివక్షితమ్।కరిష్యా
మీహతత్సర్వం యత్త్వంవక్ష్యసిభారత!"ఇతి. ॥భా-ఉ-౭౧-౫॥

(౬) "వాయుసూనోస్సుహృత్త్వేనభక్త్యాపరమయాచసః। శత్రూ
ణామప్రకంప్యోఽపిలఘుత్వమగమత్ప్లవః"　॥రా-యు-౫౯-

ఇతివా.　*　...　...　* [౧-౨౧॥

తేచతథాస్మిన్నీయన్త ఇతి—

(నయః)- తెహ్యోహుః?

నిర్వ. (౩)"అచోయత్" ఇతి,యత్.కృత్యఃగుణః.*॥౩-౧-౯౭।౧౨-॥
తేచతథానీయన్తేఽస్మిన్నితి—
(నయః) ధాతుఃప్రాగ్వత్. నత్వమ్.

నిరు. ౪౦౦. యస్మిన్తపోధనానిత్యంనీయంతఇతివై(నయః)॥౧౯౯॥

{౪౦౨ / ౬౬౫} వీరః ౪౦౩ శక్తిమతాంశ్రేష్ఠః

ఓం వీరాయనమః ఓం శక్తమతాంశ్రేష్ఠాయనమః.

భా. (వీరః)-
(౧) ''అజ-గతిక్షేపణయోః'' ॥ధా-భ్వా-౮-౪౦।౧౧౭-౧౨॥ [౫
(౨) ''స్ఫాయితఞ్చివఞ్చి'' ఇత్యాదినారక్. ॥ఉణా-౨।౨-౬౬॥
(౩) ''అజేర్వ్యఘఞపోః''ఇతి,వీభావః.యథా'॥౨-౪-౫౬।౧౬౦-౩౪॥
(౪) ''బ్రహ్మదణ్డప్రకాశానాంవిద్యు¶జ్జ్వలితవర్చసామ్।స్మరన్రాఘ
వబాణానాం, వివ్యధేరాక్షసేశ్వరః'' ॥రా-యు-౬౦-౩॥
(౫) ''మాతఙ్గఇవసింహేన,గరుడేనేవపన్నగః,।అభిభూతోఽభవద్రా
జారాఘవేణమహాత్మనా''యథాచమారీచః॥రా-యు-౬౦-౨॥
(౬) ''వృక్షేవృక్షేచపశ్యామి! చీరకృష్ణాజినామ్బరమ్ । గ్రహీతధను

[43]

షంరామం,పాశహస్తమివాన్తకమ్''ఇత్యాది.*॥రా-ఆ-౩౯-౧౪॥
శక్తిమతాంసురాదీనామతిశయేనప్రశస్యఇతి—
(శక్తిమతాంశ్రేష్ఠః) యథాహపరశుపరికర్త్తారామః, [౧౫

నిర్వ. (వీరః)
(౧) ''అజ-గతిక్షేపణయోః'' ॥౮-౪౮- ।౧౧౭-౧౨॥
(౨) ''స్ఫాయి తఞ్జి వఞ్జి'' ఇత్యాదినాప్రాగ్ ॥ఉణా-.౨।౨౬౬-౨౨॥
దాహృతసూత్రేణరక్.
(౩) ''అజేర్వ్యఘఞపోః'' ఇతి, వీభావః. ॥౨ ౪-౫౬।౧౬౦-౩౪॥
కిత్త్వాద్గుణః. నిహతత్వాన్నేట్. * ... *
శక్తిమతామ్- బలినామ్-సురాదీనామ్. అతిశయేనప్రశస్యఇతి—
(శక్తిమతాంశ్రేష్ఠః)శంసతేః ప్రపూర్వాత్ ప్రశస్యస్యేతినిర్దే

నిరు. ౪౦౨. (వీరః) కంపనహేతుత్వాద్రక్షసామతిభీమతః।
౪౦౩. సురాదీనాంశక్తిమతాంయః ప్రశస్యతమః స్మృతః॥౨౦౦॥
తస్మా (చ్ఛక్తిమతాంశ్రేష్ఠః) దశార్ణశ్రేష్ఠదోమనుః।

¶ త్వద్భుశ.

౪౦౪ ధర్మో

ఓం ధర్మాయనమః.

భా.(౧) "అ౺యమ్మధుహన్తారంజానామిత్వాంసురేశ్వరమ్" ॥రా-
ఇతి. బ్రహ్మోచ, [బా-౭౬-౧౭॥
(౨) "కథన్దేవగణశ్రేష్ఠ! నాత్మానమవబుధ్యసే" ॥రా-యు-౧౨౦-౬॥
(౩) "దేవాశ్చదైత్యాశ్చనిశాచరేన్ద్రగన్ధర్వవిద్యాధరనాగయక్షాః
రామస్యలోకత్రయనాయకస్యస్థాతున్నశక్తాస్స మరేషుస
ర్వే" ॥రా- ॥
(౪) "సర్వాన్ లోకాన్ సుసంహృత్య, సంహృతాన్ సచరాచరాన్।
పునరేవతథాస్రష్టుం, శక్తోరామోమహాయశాః" ॥రా- ॥
ఇతి. * ... ... *
అభ్యుదయనిశ్రేయసాభ్యాంసర్వస్యసాక్షాద్ధరణాత్ —
(ధర్మః)-

నిర్వ. శాత్, కృపినలోపేచపాగేవవ్యుత్పాదితాత్ ప్రశస్యశబ్దాత్
అతిశాయినికఇష్ఠన్. తత్రపరతః,
(౧) "ప్రశస్యస్యశ్రః" ఇతి, శ్రాదేశః ॥౫-౩-౬౦।౧౪౦-౨౦॥
(౨) "ప్రకృత్యైకాచ్" ఇతిప్రకృతిభావాదిష్ఠని, ॥౬-౪-౧౬౩।౧౪౦-౨౧॥
(౩) "టేః" ఇతి, టిలోపోన. గుణః. ॥౬-౪-౧౪౩।౨౬-౧౭॥
(౪) "శక్ల్-శక్తౌ" ॥ధా-స్వాది-౨-౬।౧౨౬-౭॥ [౨౦
(౫) "స్త్రియాం క్తిన్" ఇతి, క్తిన్. ॥౩-౩-౯౪।౨౭౬-౧౧॥
[44]
అనిట్. తతోమతుప్. అమిత్యాది. * ... *
అభ్యుదయనిశ్రేయసాభ్యాం, సర్వంసాక్షాద్ధరతీతి—
(ధర్మః)

నిరు. ౪౧౫. నిశ్రేయసాభ్యుదయాభ్యాం(ధర్మః)॥౨౦౧॥ [౨౫
(ధర్మ) సర్వస్యధరణాత్

४౦౫ ధర్మవిదుత్తమః॥

ఓం ధర్మవిదుత్తమాయనమః.

భా.(౧)‘‘అర్తి స్తు సు హు సృ ధృ క్షి భా యా వా పది యక్షి నీ భ్యో మన్’’ ఇతి,మన్ప్రత్యయః. ఏవంసోమ॥ఉణా-౧।౨౬౫- ఇత్యాదయః. తదాహత మేవబ్రహ్మా, [౫॥

(౨) ‘‘బ్రహ్మవిదాంవరః।లోకానాన్త్వంపరోధర్మః’’॥రా-యు-౧౨౦- ఇతి· లక్ష్మణశ్చ, [౧४॥

(३) ‘‘ధర్మాత్మాసత్యసన్ధశ్చరామోదాశరథిర్యది। పౌరుషేచాప్రతి ద్వన్ద్వ, శ్శరైనఞ్జహిరావణిమ్’’ఇతి.అన్యేచ,॥రా.యు-౯౧-३౭॥

(४) ,,యేచ వేదవిదోవిప్రా, యేచాధ్యాత్మవిదోజనాః। తేవదన్తిమ హాత్మానంకృష్ణంధర్మంసనాతనమ్’’ ॥భా-ఆ-౮౮-౨౫॥

(౫) ‘‘పుణ్యాద్వారవతీతత్రయత్రాస్తేమధుసూదనః’’॥ ॥

(౬) ‘‘సాక్షాద్దేవఃపురాణోఽసౌసహిధర్మస్సనాతనః’’ ॥భా-ఆ- [45] [౮౮-౨४॥

ఇత్యాది. అన్యే,

(౭) ,,సాక్షాదాత్మాద్వినిర్వృత్తోధర్మశ్చాపిశ్రియాసహ’’॥

ఇతి. * ... *[॥

ధర్మవిత్సూత్తమః—

(ధర్మవిదుత్తమః)-ధర్మజ్ఞా‡నే వసిష్ఠవామదేవమార్కణ్డేయా

నిర్వ.(౧)‘‘ధృఞ్-ధారణే’’ ॥౨౬-४।౧౨౨-౧౮॥

(౨) ‘‘అర్తి స్తు సు హు సృ ధృ క్షి’’ ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౫॥

ఇత్యాదినామన్· గుణోరపరః. అనిట్· స్వస్యవసిష్ఠమార్కణ్డే యాది శిష్యత్వేపి ధర్మజ్ఞానేతదుపజీవ్యతయా, ధర్మవిత్సుధర్మ జ్ఞేషు తేభ్యోవా, ఉత్తమః. ఉత్కృష్టతమః. ఇతి— [౨౫

(ధర్మవిదుత్తమః) ఏకంనామ, ఉచ్ఛబ్దాదుత్కృష్టవాచిన ఆతి

నిరు. ४౦౫. ధారణాద్ (ధర్మవిదుత్తమః)

‡ జ్ఞానాం.

శ్లో॥ ౪౪॥ ౪౦౬ వైకుణ్ఠః

ఓం వైకుణ్ఠాయనమః

భా॰ దీనాంశిష్యోఽప్యుపజీవ్యః; యథా॰

(౧) ,,సర్వదాఽభిగతస్సద్భిః సముద్ర ఇవ సిన్ధుభిః''॥రా-సం-౧౬॥ [౫

(౨) ,,ధర్మజ్ఞస్సత్యసన్ధశ్చ వేదవిద్భిస్సుపూజితః'' ॥ ॥

(౩) ,,యథావత్సాఙ్గవేదవిత్'' ॥రా-అ-౧-౨౦॥

(౪) ,,త్వమప్రమేయశ్చ దురాసదశ్చ జితేన్ద్రియశ్చోత్తమధార్మికశ్చ అక్షయ్యకీర్తిశ్చ విచక్షణశ్చ క్షితిక్షమావాన్ క్షతజోపమాక్షః''

ఇత్యాదినా॰ ... *[॥రా-౩-౨౪-౩౧॥ [౧౦

సర్వేషాంసంశ్లేషయితా—

(వైకుణ్ఠః)

నిర్వ॰ శాయనికస్తమప్. చర్త్వమ్.

[46]

(౧) ,,విద జ్ఞానే'' క్విప్. అగుణః. ఇత్యాది॥ధా-అదా-౬-౨౧।౧౨౪-౬॥

ధర్మశబ్దోహి, ధరతేర్వా ఙనివ్యుదపాది? ... *[౧౫

నిరుక్తానుసారాత్ సర్వేషాంసంశ్లేషయితృతయా, వికుణ్ఠానాం

విగతసంశ్లేషవిఘాతానామ్ అయమితి—

(వైకుణ్ఠః)

(౧) ,,కుఠ-ప్రతిఘాతే'' కురిత్యన్యే; కుఠిచేతి ॥ధా-భ్వా-౧౦-౫౩।

పఠ్యతే; చాత్ ప్రతిఘాతే, [౧౧౮-౬॥ [౨౦

సచప్రతిఘాతో ఽత్రసంశ్లేషవిఘాతః ఇదిత్వాన్నుమ్. అను

స్వారపరసవర్ణౌ. భా వేఘుఞ్॰ కో వా॰ విప్రూర్వోబహువ్రీహిః.

తతో వికుణ్ఠశబ్దాత్,

నిరు. ౪౦౬. సంశ్లేషప్రతిఘాతశ్చ కుణ్ఠిధాత్వర్థ ఉచ్యతే॥౨౦౨॥

విగతస్సచ యేషాం, తే వికుణ్ఠాః స్యురుదీరితాః । తేషామేవైష [౨౫

ఇతిహి (వైకుణ్ఠః) పరికీర్తితః?॥౨౦౩॥

భా. (౧)„కుఠి గతిప్రతిఘాతే" సచాత్రసంశ్లేషవిఘాతః.॥ధా-భ్వా-౧౦-
సచవిగతోయేషాన్తేవికుణ్ఠాః, తేషామేషః (వైకుణ్ఠః) [౫౪।౧౧౮-౬॥
(౨) „మయాసంశ్లేషితాభూమిరద్భిర్వ్యోమచవాయునా। వాయు
శ్చతేజసాసార్ధంవైకుణ్ఠత్వన్తతోమమ" ఇతి ॥భా-శా-౩౪౩-
ఈదృశీహిశైలీరామేత్యేపి;యథా, [౫౦॥
(౩) „రామమేవానుపశ్యన్తో నాభ్యహింసన్పరస్పరమ్" ॥రా అ-
తదసన్నిధౌపరస్పరనిర్వ్యపేక్షాహితత్రత్యాః? [౧౫-౨౫॥
యథాఽహుః పౌర్యఃపతీన్,
(౪) „రాఘవంవాఽనుగచ్ఛధ్వమశ్రుతింవాపిగచ్ఛత" ॥రా-అ-
ఇతి. [౪౮-౨౭॥
(౫) „వ్యసృజన్కబళాంనాగాగావోవత్సాన్నపాయయన్"
(౬) „నష్టదృష్ట్వా నాభ్యనన్దన్ విపులంవాధనాగమమ్ । పుత్రంప్రథ
మజంలబ్ధ్వాజననీనాభ్యనన్దత" ॥రా-అ-౪౮-౫॥
స్తనార్థినస్సుతాః(స్త్రీ)ణాంభర్తారోభ్రాతరస్తథా। సర్వేసర్వం
పరిత్యజ్య, రామమేవాన్వయుస్తదా"ఇతి·*॥ ॥
(౧) „సయత్ పూర్వోస్మాత్సర్వస్మాత్పాప్మనఓష త్తస్మాత్పురుషః"
ఇతిపరమపావనత్వాత్ —

నిర్వ.(౨)„తస్యేదమ్" ఇతి, సంబన్ధసామా॥౪-౩ ౧౨౦।౧౧౫-౧౨॥
న్యేఽణ్. ఆదివృద్ధిరైకారః [౨౦
(౩) „యస్య" ఇతి, లోపః ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
సచ,పరమపావనతయానిరుక్తానుసారాత్ పూర్వోఽస్మాద్విశ్వ
స్మాత్, పాప్మనస్సర్వానోషతి దహతీతివా, పిపర్తిపృణాతిచ
పాలయతి, పూరయతీతివా, పురుషోత్తమతయాసర్వేషాంపు
రతిఅగ్రగామీభవతీతివా, — [౨౫

---

* దృష్ట్వా.

౪౦౭ పురుషః

ఓం పురుషాయనమః.

భా. (పురుషః)

(౧) ,,పావనస్సర్వలోకానాంత్వమేవరఘునన్దన?'' ఇతి॥ ॥
శబరీ,

(౨) ,,తవాహఞ్చక్షుషాసౌమ్య?పూతాసౌమ్యేనమానద''॥రా-ఆ-
ఇతి [౭౪-౧౩॥

(౩) ,,పౄ-పాలనపూరణయోః'' ॥ధా-జు-౧-౪।౧౨౪-౧౬॥

(౪) ''పురఃకుషణ'' ఇతికుషన్ప్రత్యయాన్తోవా— [౧౧
(పురుషః)
సహి, రామస్సర్వథాపురుషఇష్యతే।

(౫) ,,రాఘవంశోభయన్త్యేతేషడ్గుణాఃపురుషోత్తమమ్''॥రా-

(౬) ,,శార్ఙ్గధన్వాహృషీకేశఃపురుషఃపురుషోత్తమః''*॥ ॥

సర్వ. (పురుషః) సర్వత్ర [౧౫

(౧) ,,ఉష-దాహే''ఇగుపధలక్షణఃకః.అగుణః.॥౧౭-౪౫।౧౨౦-౨౩॥

(౨) ''పుర-అగ్రగమనే'' ॥ధా-తుదా-౩-౫౫।౧౨౬-౩౧॥

(౩) ,,పౄ-పాలనపూరణయోః''॥ధా-జు హ్వా-౧-౪।౧౨౪ ౧౬

(౪) ,,పూరీ ఆప్యాయనేవా'' ॥దివాదౌ-౫-౩।౧౨౫-౫॥
అయందివాదిఃచురాదిశ్చపూర్వత్ర ఉభయత్ర [౨౦

(౫) ,,అశూపుషి'' ఇత్యాదినాక్వన్. ॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨౦॥
బాహుళకాదన్యతోపిభవతి పృణాతేః.

(౬) ,,ఉదోష్ఠ్యపూర్వస్య'' ॥౭-౧-౧౦౨।౧౮౭-౩౫॥
ఇత్యుత్వమ్. రపరత్వమ్.ఉభయతాప్యగుణః.

నిరు. ౪౦౭. స,యత్పూర్వఇతిశ్రుత్యా(పురుషః) పావనత్వతః। [౨౫
పౄధాతోఃపాలనాద్ధాఽర్థప్రత్యయయోగతః॥౨౦౪॥
సర్వపాలకతాలబ్ధ్యా (పురుషః) ప్రోచ్యతేబుధైః।

{ ౪౦౮ / ౬౭ ౩౭౧ } పాణిః

ఓం పాణాయనమః,

భా. సర్వపాణినాత్ —
(పాణిః) * ... ... *[౫

నిర్వ. (౭) "నెట్" ఇతి, నేట్ ॥౭-౨౮।౨౪౯-౨౭॥
(౮) "హలిచ" ఇతి,దీర్ఘః. అపరత్రపకత్రతతత ॥౮-౨-౬౭।౨౯-౨౯॥
ఏవబాహుళకాత్ క్వణ్.
(౯) "ఇణ్ శీఙ్భ్యాంవణ్" వాఽన్యతోఽపిభవతి.॥ఉణా-౧-౨౬౫-౨౨॥
నేట్ పాణిగ్వత్ 'చురాదేరీదితః పణ్యేణిలోపోఽపి.ఏవంవ్యుత్పా
దితేపూర్వశబ్దేప్రత్యయలోపః ఊకారహ్రస్వశ్చ ప్రషోదరాది
లక్షణః. అన్యత్రఉభయత్రయథాసఙ్ఖ్యం
(౧౦) "పల పాలనపూరణయోః" పణ్యేహ్యాదిః. ॥౨-౨।౧౨౮-౧౩॥
కాణ్యదిశ్చఇతరత్ర,
(౧౧) "పుర-అగ్రగమనే" ॥ధా-తుదా-౩-౫౫।౧౨౬-౧౧॥
(౧౨) "పురఃకుషన్" ఇతి,కుషణ్. ॥ఉణా-౪।౨౭౫-౨౮॥
(౧౩) "యజజపదశాంయఙః" ఇత్యత్ర, ॥౩-౨-౧౬౬।౨౫౮-౩౪॥
దశామ్ ఇతినలోపనిర్దేశఇవ భావ్యభిప్రాయేణ· సతిచాస్మిన్
ప్రత్యయే,పిపర్తిపృణాత్యోరపిప్రకృతిరూపసామ్యాత్ ఉభయో
రపిగ్రహణాత్, పిపర్తిపృణాత్యోః ... *[౨౦
(౧) "ఉదోష్ఠ్యపూర్వస్య" ఇత్యుత్వమ్. ॥౭-౧-౧౦౨।౧౮౭-౨౫॥
రపరత్వమ్. ఉభయతాపికిత్త్వాన్నగుణః.
సర్వపాణినాత్ పాణిత్యస్మాత్ సర్వమితి—
(పాణిః)

నిరు. ౪౦౮. (పాణి) స్సర్వపాణినాద్ధితద్దానా [౨౫
25-10-86.

శ్లో.౪౪,అక్షు.౯-శ్లో.౪౪.అక్షు.౧౪.(౩౮౫)   నా {౪౦౯. ప్రాణదః / ౪౧౦. ప్రణమః

{౪౦౯ / ౬౬, ౩౭౭, ౯౫౬} ప్రాణదః   {౪౧౦ / ౯౫౬} ప్రణమః

ఓం ప్రాణదాయనమః.   ఓం ప్రణమాయనమః.

భా. ప్రసిద్ధానపిప్రాణాన్దదాతీతి—
(ప్రాణదః)-అతోహితద్విరహే, [౫
(౧) „అపివృక్షాఃపరిమ్లానాస్సపుష్పాఙ్కురకోరకాః" ॥రా-అ-౫౯-౪॥
[47]
(౨) „పరిశుష్కపలాశానివనాన్యుపవనానిచ" ఇత్యాది!*॥ ॥
(౧) „ప్రణామయతి" ॥అధ-శి-
ఇతిశ్రౌత్యానిరుక్త్యాస్వగుణైశ్చరాచరనామనాత్—
(ప్రణమః) [౧౦

నిర్వ. (౧) „అన-ప్రాణనే";ప్రపూర్వః.॥ధా-అదా-౬-౨౭।౧౨౪-౮॥
(౨) „అకర్తరి" ఇత్యపాదానేఘఞ్. ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౫॥
ఉపధావృద్ధిః. సాంహితికోదీర్ఘః.
(౩) „పూర్వపదాత్" ఇతి,ణత్వమ్. ... *॥౮-౪-౩।౭౬-౬॥
తద్విరహేవృక్షాదీనామపిపరిమ్లానతయా' తేషాంప్రసిద్ధానపిప్రాణాన్ [దదాతీతి—
(ప్రాణదః)
(౧) „డు-దాఞ్-దానే" ॥ధా-జుహో-౧-౯।౧౨౪-౧౮॥
(౨) „ఆతోనుపసర్గే" ఇతి, కః. ఆల్లోపః. ॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౩॥
వ్యుదపాదిహిప్రాణిశబ్దఃశ్రౌత్యానిరుక్త్యా?.
స్వగుణైఃచరాచరప్రణమీకరణాత్, ప్రణమయతి. ప్రహ్వీక
రోతితదితివా' తత్ ప్రణౌతితయైవనిరుక్త్యాప్రణామయతీతివా.-
తతఏవ-హ్వాతోస్ తేనప్రణామ్యతే ప్రకర్షేణస్తూయతేఽసౌ
ఇతివా,—
(ప్రణవః-ప్రణవః)ఇతివాఉభయథాఽపిపాఠః.ప్రణవఇత్యేవవా

నిరు. ౪౦౯. (త్ప్రాణదః స్మృతః॥
౪౧౦. సుజైశ్చరాచరంనిత్యంనామనాత్ (ప్రణమః) స్మృతః॥

భా.(౨)"హృదయాన్యామమన్ధేవజనస్యగుణవత్తయా"ఇతి. *॥ ॥
యశసాऽపివిస్తీర్ణ ఇతి—

నిర్వ. పూర్వత్ర
(౧) "ణము-ప్రహ్వత్వే"; ప్రపూర్వః. ॥ధా-ఖ్యా-౩౦.౪।౧౨౩-౭॥
ణోనః-ణిచోవృద్ధిః.తతఉదాత్తోపదేశాణ్ణితఃకృతఃపరత్వాభావేన
(౨) "నోదాత్తోపదేశస్య" ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౮॥
ఇతినిషేధానవకాశాత్
(౩) "జనీజ్వాష్క్నసురఞ్జోऽమన్తాశ్చ"॥ ॥౧౭౩-౧౭॥
ఇత్యమన్తత్వాత్ మిత్వమ్. ఉపసృష్టతయా, [౧౦
(౪) "జ్వలహ్వలహ్మలనమామనుపసర్గాద్వా" ॥౧౭౩-౨౦॥
ఇతివికల్పాప్రవృత్తేః. శో,
(౫) "మితాంహ్రస్వః" ఇతి,హ్రస్వః ॥ ।౨౦౩-౨౭॥
తతః పచాద్యచ్. ణిలోపః. ణోపదేశతయా
(౬) "ఉపసర్గాదసమాసేపిణోపదేశస్య" ॥౮-౪-౧౪।౧౫౮-౧౪॥
ఇతి నస్యణత్వమ్. అపరత్ర
(౭) "ణు స్తుతౌ"; ప్రపూర్వః. ॥౫-౫- ।౧౨౩-౩౦॥
(౮) "ణోనః" ఆద్యేతుపక్షే, నాతిరయ ॥౬-౧-౬౫।౧౫౮-౧౮॥
మిహాన్తర్ భావితణ్యర్థస్యనమెరర్థేవర్తతే. అనేకార్థాహిధా
తవః?తతఃపచాద్యచ్ గుణావాదేశౌ. ణత్వంపాగ్వత్.ద్వితీయే
(౯) "అకర్తరిచకారకే" ఇత్యనువృత్తౌ, ॥ ॥
(౧౦) "ఋదోరప్" ఇత్యుపన్ఞానాత్ ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪ ౧౬॥
కర్మణ్యప్. గుణావాదేశౌ-ణత్వంచపూర్వవత్. ... *
యశోవిసారవత్తయా, ప్రథతే ప్రఖ్యాతోభవతీతి.—

౪౧౧ పృథుః।
ఓం పృథవే నమః.

భా. (పృథుః)
(౧) "ప్రథ-ప్రఖ్యానే". ॥౧-౩-౩।౧౨౧-౯॥ [౫
(౨) "ప్రథి మ్రది భ్రస్జాంసంప్రసారణంస" ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౨౨॥
లోపశ్చఇతి, కుప్రత్యయః.
(౩) "పృథుశ్శ్రీఃపార్థివాత్మజః" ॥ ॥
(౪) "రామోనామజనైఃశ్రుతః" ॥రా-సం-౮॥
(౫) "తేషామతియశాలోకే రామః" ॥రా-బా-౭౭-౨౮॥ [౧౦
[48]
(౬) "యశసస్త్వేకభాజనమ్" ఇత్యాది: * ॥ ॥
అవతారాసమకాలవర్తినామపిధ్యానాదినాఉపకారిత్వమాహ—

నిర్వ. (పృథుః)
(౧) "ప్రథ-ప్రఖ్యానే" ॥౧-౩-౨౦౩।౧౨౧-౯॥
(౨) "ఇగ్యణస్సంప్రసారణమ్" ఇతిసంప్రసార ॥౧-౧-౪౫।౨౮-౬॥
ణసంజ్ఞాయామ్,
(౩) "కుర్ భ్రశ్చ" ఇతిప్రకరణే ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౧౩॥
(౪) "ప్రథి మ్రది భ్రస్జాం సంప్రసారణంసలోపశ్చ" ॥ఉణా-౧।
ఇతి, కుః- సంప్రసారణంచ. రేఫస్యఋుకారః. [౨౬౧-౨౨॥
(౫) "సంప్రసారణాచ్చ" ఇతి,పూర్వరూపమ్ ॥౬-౧-౧౦౮।౨౮-౮॥
ఏకాదేశః. అగుణః.* ... ... *
అవతారాసమకాలవర్తినామపిధ్యానాదినాఉపకర్తృతయా,
హిరణ్యస్యహితరమణీయతయాసువర్ణసామ్యాత్ తదుపలక్ష్య
స్యధ్యాతృహృదయస్యగర్భఃశుభాశ్రయతయానిగీర్య ఇతివా,
హిరణ్యనిధిసామ్యాత్తద్ భూరిణఇతివా,— [౨౫

నిరు. ౪౧౧. యశోవిశాలవత్త్వాచ్చ (పృథు)రిత్యుచ్యతేబుధైః॥౨౦౬॥

శ్లో.౪౪, అక్ష.౧౭-శ్లో.౪౪ అక్ష.౨౪.(౩౮౮) నా. {౪౧౨. హిరణ్య
{౪౧౩. శత్రుఘ్నః

{౪౧౨ / ౭౧} హిరణ్యగర్భః ౪౧౩ శత్రుఘ్నో

ఓం హిరణ్యగర్భాయనమః. ఓం శత్రుఘ్నాయనమః.

భా. (హిరణ్యగర్భః)-హితరమణీయస్య ధ్యాతృహృదయస్య, శుభాశ్రయత్వేన నిగీర్యత్వాత్, హిరణ్యనిధిసామ్యాద్వా, తథాతన్మన్త్రవర్ణః,
(౧) "ధ్యేయస్సుపవవిశ్వాత్మా" ఇతి. * ॥ ॥
విషయేషు విషేవణాత్తేషాంరావణవత్ శత్రు మిన్ద్రియవర్గం
వివేకశరైః హన్తిశమయతీతి—
(శత్రుఘ్నః)-

నిర్వ. (హిరణ్యగర్భః) [౧౦
(౧) "గలా-నిగరణే" ॥ధా-తుదా-౪-౭౧౨౭-౧౫॥
(౨) "అర్తిగృభ్యామ్" ఇతి, భన్. ॥ఉణా-౩౹౨౭౩-౩౦॥
గుణోరపరః
(౩) "నేట్" ఇతి, నేట్. ॥౭-౨-౮౹౨౪౯-౨౭॥
(౪) "హర్య-గతికాన్త్యోః" ॥౧౬-౭౹౧౧౯-౧౫॥[౧౫
(౫) "హర్యతేఃకన్యన్ హిరచ" ఇతి, కన్యన్ ॥ ॥
ధాతోర్ హిరాదేశశ్చ. ఆదేశేఅకార ఉచ్చారణార్థః. అగుణః ణత్వమ్. *
తేషాంశత్రుం రావణవద్ విషక్షుమిన్ద్రియవర్గంహన్తి. వివేకశర
జాలేనశమయతీతి—
(శత్రుఘ్నః) [౨౦
(౧) "హన-హింసాగత్యోః" ॥ధా-అదా-౧_౨౧౧౨౩-౨౦॥

వివ. ౪౧౨. హితస్యరమణీయస్యధాతౄణాంహృదయస్యహి (హిరణ్యగర్భ) స్తత్రస్థః సశుభాశ్రయణస్మృతః॥ ౨౦౭॥ యద్వా(హిరణ్యగర్భో) ౭ సౌహిరణ్యనిధిసామ్యతః।
౪౧౩. శత్రూనింద్రియవర్గాన్యోహన్తి (శత్రుఘ్న) ఉచ్యతే॥

భా. (౧) "అమనుష్యకర్తృకేచ" ఇతి, టక్. ॥౩-౭-౫౩।౭౪౮-౩౫॥
(౭) "గమహన"ఇత్యాదినాఉపధాలోపః ॥౬-౪-౯౮।౧౭౫-౭౭॥
(౩) "హోహన్తేః" ఇతి, కుత్వమ్ ॥౭-౩-౫౪।౩౦-౭॥
(౪) "దశేన్ద్రియాననం ఘోరం యో మనోరజనీచరమ్ । వివేకశరజాలేన శమన్నయతి యోగినామ్"ఇతి.* ॥ ॥

నిర్వ. (౭) "ఆశిషిహనః" ॥౩-౭-౪౯।౭౪౮-౭౬॥
(౩) "లక్షణేజాయాపత్యోష్టక్" ॥౩-౭-౫౭।౭౪౮-౩౪॥
ఇత్యతోహనష్టగితివర్తమానే,
(౪) "అమనుష్యకర్తృకేచ"ఇతి,టక్.॥౩-౭-౫౩।౭౪౮-౩౫॥ [౧౦
(౫) "గమహన జన ఖన ఘసాంలోపఃక్ఙిత్యనఙి"॥౬-౪-౯౮।౧౭౫
ఇతి, కిత్యుపధాలోపః [౭౭॥
(౬) "హోహన్తేర్ఞ్ణిన్నేషు"ఇతినకారేపరే॥౭-౩-౫౪।౩౦-౭॥
హన్తేర్ హస్యకుత్వమ్. ఆన్తరతమ్యాత్ ఘః. నచ,
(౭) "అచఃపరస్మిన్పూర్వవిధౌ" ఇత్యుపధా ॥౧-౧-౫౭।౪-౭౬॥
లోపఃస్థానివత్. నకారేపరేకుత్వవిధానసామర్థ్యాత్.
(౮) "శద్ల్-శాతనె" ణిచివృద్ధిః. ॥౭-౪-౧।౧౭౭-౭॥
(౯) "శదేరగతౌతః" ఇత్యగతౌశాతనేణిచి॥౭ ౩-౪౭।౭౧౧-౬॥
దస్యతః. తతో,
(౧౦) "రుశాతిభ్యాంక్రున్"ఇతిక్రున్ ॥ఉణా-౪-౭౭౬-౧౬॥ [౭౦
(౧౧) "నేట్" ఇతి, నేట్. ణిలోపః ప్రజ్ఞాదిగణే ॥ ॥
హ్రస్వ పాఠాత్ ఆకారస్యహ్రస్వః. యదాతు,
(౧౭) "ఆత్మానంమానుషంమన్యే" ॥ ॥
ఇతిప్రక్రియయా, మనుష్యత్వభావనా; తదా,
(౧౩) "కప్రకరణేమూలవిభుజాదిభ్య ఉపసంఖ్యానమ్" ॥౩-౭-౧౦।
ఇతిమూలవిభుజాదేరాకృతిగణత్వాత్ కః. [౭౪౫-౭౭॥
శేషంప్రాగ్వత్. ... ... *

౪౧౪ వ్యాప్తో   ౪౧౫ వాయుర్

ఓం వ్యాప్తాయనమః.   ఓం వాయవేనమః.

భా. తద్వ్యాప్నోతి ముగ్ధవృద్ధభర్తృభృత్యశత్రుమిత్రాదిషు వాత్సల్యావిశేషాత్.— [౫

(వ్యాప్తః)-యథా,

(౧) "పౌరాన్ స్వజనవన్నిత్యం కుశలం పరిపృచ్ఛతి। పుత్రేష్వగ్నిషు దారేషు ప్రేష్యశిష్యగణేషు చ" ॥ ॥

(౨) †"నిఖిలానాను పూర్వ్యాచ్చ పితాపుత్రానివౌరసాన్"॥ ॥
[49]

(౩) "రిపూణామపివత్సలః"ఇత్యాది.*॥ ॥[౧౦

స్వయమేవతత్రతత్ర తాన్ గచ్ఛతీతి—

(వాయుః) [౧౪౦॥

(౧) "కృవాపాజిమి" ఇత్యాదినా ఉణ్. యథా, ॥ఉణా-౧।౨౬౦-

నిర్వ. శత్రుమిత్రాదిషు వాత్సల్యావిశేషాత్ వ్యాప్నోతీతి—

(వ్యాప్తః) [౧౫

(౧) "ఆప్ల్-వ్యాప్తౌ"; విపూర్వః గత్యర్థాత్ ॥౨-౫।౧౨౬-౭॥

కర్తరి క్తః.నిష్ఠాత్వాన్నేట్.వెరికారస్యసాంహితికో యణ్.*

స్వయమేవతత్రతత్ర తాంస్తాన్ వాతి గచ్ఛతీతి—

(వాయుః)

(౧) "వా-గతిగన్ధనయోః" ॥౬-౫।౧౨౪-౩॥ [౨౦

(౨) "కృ వా పా జి మి స్వది సాధ్యశూభ్య ఉణ్" ॥ఉణా-౧-౧।

ఇత్యుణ్. [౨౬౦-౧౪॥

నిరు. ౪౧౪. నీచపూజ్యావిశేషేణవ్యాపనాద్ (వ్యాప్త) ఉచ్యతే।

౪౧౫. తత్రతత్రస్థితాన్ సర్వాన్ భరద్వాజగుహాదికాన్॥ ౨౦౮॥

గచ్ఛతిస్వయమేవైతాన్ స (వాయు) రితిశబ్ద్యతే। [౨౫

†కుశలేనా.

౪౧౬ అధోక్షజః॥

ఓం అధోక్షజాయనమః.

భా.(౨)"సోఽభ్యగచ్ఛన్మహాతేజాఃశబరీంశత్రుసూదనః"॥సం-౧-౫౭

(౩) "భరద్వాజాశ్రమఙ్గత్వా" ॥బా-సం-౧-౮౭॥ [౫

(౪) "గుహమాసాద్యధర్మాత్మా" ఇతి. ... * ॥సం-౧-౨౯॥

ఏవంఅమృతోదధివత్సర్వైస్సదోపయుజ్యమానోపి [౮౯-౧౦॥

(౧) "అధోనక్షీయతేజాతుయస్మాత్తస్మాదధోక్షజః"ఇతి — ॥భా-ఉ-

(అధోక్షజః)- యథా, [౭౬-౧౭-

(౨) "అక్షయ్యమ్మధుహన్తారంజానామిత్వాంసురోత్తమమ్" ॥బా॥

[50]

(౩) "అక్షయ్యాకీర్తిశ్చ"ఇత్యాది. ... * ॥రా-కి-౨౪-౩౧॥

నిర్వ. (౩) "ఆతోయుక్చిణ్కృతోః" ॥౭-౩-౩౩।౨౩౧-౧౮॥

ఇతిణితికృతిఆతోయుక్ కిత్త్వాదన్తావయవః ... *

ఏవమమృతోదధివత్ సర్వైస్సదోపయుజ్యమానోపి, నిరుక్తాను

సారాత్ అధోనక్షీయతేజాత్వితివాజాతుఅధోఅక్షీయమాణః

ప్రాదుర్భూతఇతివా,—

(అధోక్షజః) పూర్వత్ర,

(౧) "క్షి-క్షయే" ॥౮-౫౫।౧౧౭-౧౩॥

(౨) "అన్యేష్వపిదృశ్యతే" ఇతి, డః ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥

టిలోపః నఞ్సమాసః-నఞోనలోపః. [౨౦

(౩) "ధృఙ్-ధారణే" పచాద్యచ్ గుణో ॥౨౬-౪।౧౨౨-౧౮॥

రపరః. నఞ్సమాసోనఞోనలోపః. ఏవంసిద్ధాదధరశబ్దాత్

(౪) "పూర్వాధరావరాణామసిపురధవశ్చైషామ్" ॥౫-౩-౩౯।

ఇత్యస్తాత్యర్థేఅసిః [౧౩౯-౨॥

నిరు. ౪౧౬. సదోపభుజ్యమానోపిసర్వైరమృతసిన్ధువత్ ॥౨౦౯॥

అధోనక్షీయతేజాతుయస్మాత్తస్మా (దధోక్షజః)

శ్లో॥౪౫॥ ౪౧౭ ఋతుః

ఓం ఋతవే నమః.

భా. సదాత్యపూర్వైస్సర్వోల్లాసకరైరుత్తరోత్తరైః. గుణపర్యాయై
ఋచ్ఛతీతి.— [౫
(ఋతుః)-
(౧) "అర్తేశ్చ" ఇతి, తుః ఇతోహివసన్తశి ॥
రాదీనామపి ఋతుత్వమ్? యథా,
(౨) "ఘర్మాభితప్తాః పర్జన్యం హ్లాదయన్తమివ ప్రజాః" ॥రా-అ-౩-౨౯॥
[51]
ఇత్యాది. ... ... *[౧౦

నిర్వ. అథ ఇత్యాదేశశ్చ స్వరాదిపాఠాదవ్యయత్వమ్ సోరుత్వమ్. ముత్వమ్ గుణః. పూర్వరూపత్వమ్. జాత్వితి అవ్యయస్య జాదేశః. తస్య విపర్యయశ్చ ప్రపోదరాదిలక్షణః. అత్రచ, ఆదేశస్య అవ్యయవద్భావే, ఽవ్యయసంజ్ఞాయాం చ తదన్తవిధౌ లుకిచ విహితవిశేషణేపి ఉపసర్జనత్వాత్ గౌణతాయాం చ తదభావాత్ న,
(౫) "అవ్యయాదాప్సుపః" ఇతి, సుపో లుక్. పరత్ర॥౨-౪-౮౨॥౪౧-౧౪॥
(౬) "జనీ-ప్రాదుర్భావే" ॥ధా-దివా-౫-౧॥౧౨౫-౪॥
(౭) "ఆన్యేష్వపి" ఇతి, అతో డః. ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥
టిలోపః. అత్రచ జాత్వర్థోఽర్థసిద్ధః; అతో న ప్రపోదరాదిత్వకల్పనాదిక్లేశః. శేషం ప్రాగ్వత్. * ... *[౨౦
సదాత్యపూర్వైస్సర్వోల్లాసకరైరుత్తరోత్తర గుణపర్యాయైః ఋచ్ఛతీతి,—
(ఋతుః)
(౧) "ఋ గతిప్రాపణయోః" ॥౨౭-౩౬।౧౨౨-౨౬॥

నిరు. ౪౧౭. ఋచ్ఛతీతి (ఋతుః) ప్రోక్తః సర్వోల్లాసకరైర్గుణైః॥

29-10-86.

౭౧౮ సుదర్శనః ౭౧౯ కాలః

ఓం సుదర్శనాయనమః. ఓం కాలాయనమః.

భా. గుణప్రభావానభిజ్ఞానామపదర్శనమాత్రమేవాస్య శోభనమితి—
(సుదర్శనః)- యథా,
(౧) "సోమవత్ప్రియదర్శనః" ॥రా-బా-౧-౧౮॥
(౨) "ఏకప్రియదర్శనః" ఇతిచ ... * ॥రా-బా-౧-౧౬॥
ఏవమ్భూతైర్గుణైరాత్మనిచరాచరసంకలనాత్—
(కాలః.) * ... ... *
ఏవంరాక్షసమృగయయా, జగద్రక్షణేనచాత్రవిహృత్య,
పునఃపరమేష్ఠానేతిష్ఠతీతి—

నిర్వ. పఃకిచ్ఛ్వేతివర్తమానే,
(౧) "అర్తేశ్చతుః"ఇతితుః. కిత్ - అగుణః ॥ఉణా-౧|౨౬౩-౧౩॥
అనిట్.ఇతోహిహేతోః, వసన్తాదిరపిబుభుతుః? ... *
గుణప్రభావానభిజ్ఞానామపిసుశోభనందర్శనందర్శనమా
త్రమ్,అస్యేతి—
(సుదర్శనః)
(౧) "దృశిర్-ప్రేక్షణే" భ్వాదేల్యుట్. అనః. ॥౩౦-౧౦|౧౨౩-౯॥
గుణారపరః-స్వితృవ్యయపూర్వోబహువ్రీహిః. ... *
ఏవంభూతైర్గుణైశ్చరాచరంకలతేసంకలితంభవత్యస్మిన్ ఇతి,—
(కాలః)
(౧) "కలశబ్దసంఖ్యానయోః" ॥౧౫-౨౫|౧౧౯-౧౦॥
(౨) "హలశ్చ"ఇత్యధికరణేఘఞ్ వృద్ధిః *॥౩-౩-౧౨౧|౭౮౨-౧౩॥
ఇత్థంరాక్షసాఖేటకేన, జగత్ సంరక్షణేనచఅత్రవిహృత్య,పున
శ్చపరమేష్ఠానేతిష్ఠతీతి—

నిరు.౭౧౮. శుభంచదర్శనంయస్యమన్దానాంస (సుదర్శనః)
౭౧౯. చిదచిత్కాలనాత్ (కాలః)గుణైరాత్మనిచేద్యతైః॥౭౧౧॥

౪౨౦ పరమేష్ఠీ
ఓం పరమేష్ఠినేనమః.

భా. (పరమేష్ఠీ)

(౧) "పరమేష్ఠఃకిచ్చ" ఇతి, ఇనిప్రత్యయః. ॥ఉణా-౪।౨౭౪-౯॥ [౫

(౨) "అమ్బాఽమ్బ" ఇత్యాదినాషత్వమ్. ॥౮-౩।౯౭-౭౪౫॥

(౩) "హలదన్తాత్" ఇతి, సప్తమ్యాఅలుక్, యథా, ॥౬-౩-౯।౮౪-౭౩॥

(౪) "వివేశవైష్ణవన్తేజఃసశరీరస్సహానుగః" ॥రా-ఉ-౧౧౦-౧౨॥
తథా, సభాపర్వణి,

(౫) "ఏవమేషమహాబాహురిక్ష్వాకుకులవర్ధనః। రావణంసగణం[౧౦
[52]
హత్వాదివమాక్రమితా†ప్రభుః" ఇత్యాది. *॥భా-స-౫౫-౪౭॥

నిర్వ. (పరమేష్ఠీ)

(౧) "ష్ఠా-గతినివృత్తౌ" షస్సః ॥ధా-భ్వా-౭౭ ౭౮।౧౨౨-౨౪॥
తోష్టుః

(౨) "గమేరినిః, పేస్థఇత్యతః" ఇనిః ॥ ॥[౧౫
స్థఃఇతివర్తమానే,

(౩) "పరమేకిత్" ఇతి, పరమఇత్యస్మిన్ శబ్దే ॥ఉణా-౪।౨౭౪-౯॥
ఉపపదేతిష్ఠతేరినిః-కిత్ ఆతోలోపః.

(౪) "అమ్బాఽమ్బ గో భూమి సవ్యాప ద్విత్రి కు శే కుశం క్వఙ్గు మఞ్జి
పుఞ్జి పరమే బహిర్ దివ్యగ్నిభ్యఃస్థః" ॥౮-౩-౯౭।౨౪౫-౨౦॥
ఇత్యత్రస్థఇతికప్రత్యయాన్తానుకారాత్ షత్వప్రాప్తౌ,

(౫) "స్థాఽస్థిన్ స్థౄణాముపసంఖ్యానమ్" ॥౮-౩-౯౭।౨౬౯-౯॥
ఇత్యుపసంఖ్యానాత్, స్థినస్సస్యషః. ష్టుత్వమ్, పరమశబ్దఃప్ర
షోదరాదిర్ వ్యాఖ్యాతః. తతోఽజః. తస్య,

నిరు. ౪౨౦. పరేపదేస్థితత్వాచ్చ (పరమేష్ఠీ) ప్రకీర్తితః। [౨౫

† ఽఅభిభూః

౪౨౧ పరిగ్రహః

ఓం పరిగ్రహాయనమః.

భా· అత్రతత్రచపరితోగ్రహోఽస్యేతి—
(పరిగ్రహః), స్వసమ్బన్ధిపౌరజానపదతత్సమ్బన్ధివాంతు దేవతాతదారామతరుదూర్వాదేరపిపరమపదప్రాపణాత్,

(౧) “యేహిభగవదంశేష్వనురాగిణః” ॥
[53]
ఇత్యాది. అస్యసౌశీల్యన్తత్త్వమ్. ... *

అథ, శీలదుస్సాధాసాధుసాధకస్సంహారాధికారః పాతాళశయనః కలిశ్చ. యుగావసానేపాపాతిప్రసక్తిషుస జీర్ణవర్ణాశ్రమవ్యవస్థేషు —

నిర్వ·(౬)“హలదన్తాత్సప్తమ్యాస్సంజ్ఞాయామ్”॥౬-౩ ౯।౮౪-౨౩॥
[54]

ఇత్యలుక్. గుణః. తతః, ఇన్హన్తలఘుణోదీర్ఘఇత్యాది· ... *
అత్రతత్రచ, పరి పరితః, గ్రహఃస్వసంబన్ధిపౌరజానపద తత్ సమ్బన్ధసంబన్ధితరుదూర్వాదీనామపిపరమపదప్రాపణాత్ గృహణమ్,అస్యేతి—
(పరిగ్రహః)

(౧) “గ్రహ-ఉపాదానే” ॥ధా-క్ర్యాది ౪-౨౪।౧౨౮-౨౬॥

(౨) “గృహవృదృనిశ్చిగమశ్చ” ఇతి, ॥౩-౩-౫౮।౨౮౪-౧౯॥
భావేఅప్. పరిపూర్వోబహువ్రీహిః. ... *

అథ, శీలదుస్సాధాసాధుసాధకఃసంహారాధికారీపాతాళశయనఃకల్కిశ్చప్రస్తూయతే.మన్త్రివర్గానురోధేనయుగావసానేపాపాతిప్రసంగిషు సంకీర్ణవర్ణాశ్రమవ్యవస్థేషుజనేషు, ఉచ్యతే-సమవేతోభవతి ప్రచణ్డోభవతీతి—

నిరు·౪౨౧.ఇహాముత్రసముంసర్వగ్రహణాత్స్య (త్పరిగ్రహః)॥౨౧౨॥

శ్లో.౮౫,అను.౧౭-శ్లో.౮౫.అను.౨౨.(౩౯౬) నా॰ {౮౨౨. ఉగ్రః
{౧౮౨౩ సంవత్సరః

౮౨౨ ఉగ్రః {౮౨౩ / ౯౨} సంవత్సరో

ఓం ఉగ్రాయనమః. ఓం సంవత్సరాయనమః.

భా. (ఉగ్రః)-ప్రచణ్డః

(౧) ‟ఉచ-సమవాయే” ‟ఋజ్రేన్ద్రాగ్ర” ॥౯-౧౬|౧౨౫ ౨౭॥[౫
ఇత్యాదినారక్ ప్రత్యయాన్తో నిపాతః

(౨) ‟సంహారమూర్తయే కాలవైశ్వానరార్చిషే” ॥ ॥
ఇతిమన్త్రవర్ణాత్. శ్రీపాఞ్చరాత్రే

(౩) ‟కల్కీ చ విష్ణుర్భగవాన్నష్టధర్మావతారకృత్ । ఉగ్రో వ్యంగం మ్లేచ్ఛగణం హత్వాఽవస్థితతోయః కలౌ యుగే” ఇతి.*॥ ॥
పాతాళే సంహారపరికరైః కాలప్రతీక్షోఽనన్తే సంవసతీతి—

(సంవత్సరః)-

(౧) ‟సంపూర్వాద్వసతేః” ॥ఉణా-౩|౭౧ ౨౮॥

నిర్వ॰ (ఉగ్రః)

(౧) ‟ఉచ సమవాయే” ॥౧౦-౧౬|౧౨౫ ౨౭॥ [౧౫

(౨) ‟ఋజ్రేన్ద్రాగ్ర” ఇత్యాదినా ప్రాగుక్త ॥ఉణా-౨|౨౬ ౭-౮॥
సూత్రేణ రన్. చస్య గః; గుణాభావశ్చ నిపాత్యతే.

(౩) ‟నేట్” ఇతి, నేట్. ... * ॥౭-౨-౮|౨౮౯-౨౭॥
ధ్యానవిధినా పాతాళే సహ సంహారపరికరైః, కాలప్రతీక్షోఽనన్తే
సంవసతీతి— [౨౦

(సంవత్ సరః)

నిరు. ౮౨౨. నష్టే ధర్మే కలిరూపో హ్యవతార్య మహీం భృతః । మ్లేచ్ఛాదీన్ హతవాన్యోఽసౌ (ఉగ్ర) ఇత్యుచ్యతే బుధైః॥౨౧౩॥

౮౨౩. సంహారస్యోపకరణైః స్వాకం కాలం ప్రతీక్షయన్ । (సంవత్సరః) స్యాత్పాతాళే హ్యనన్తే వసతీతి యః॥ ౨౧౮॥ [౨౫

{౪౨౪ / ౬౧౭} దక్షో

ఓం దక్షాయనమః.

భా. (౨) ,,సం†పరేర్వావిత్'' ఇతి,సరప్రత్యయః ॥ ॥

(౩) ,,అనన్తశయనారూఢంచ శ్రీద్యాయేద బృన్దేనమూర్తేనపరివారితం'' ఇతితద్ధ్యానవిధేః. ॥ ॥

(౪) ,,కల్కిశ్చరిష్యతిమహీం సదాదస్యువధేరతః। ఆకోశమానాన్ సుభృశందస్యూన్నేష్యతిసంక్షయమ్''ఇతి.*॥భా-ఆ-౧౯౧-౫॥ దస్యువధేదక్ష తేశీఘ్రకారీతి—

(దక్షః) [౧౦

(౧) ,,దక్ష-వృద్ధౌశీఘ్రార్థేచ'' ॥ధ్వా ౧౬-౧౩-౧౨౦-౩॥

(౨) ,,క్షిప్రకారీజనార్దనః'' ఇతి. * ॥ ॥

పాపతత్ఫలాతిప్రసఙ్గశాన్తజన్తువిశ్రామభూమిః—

(౧) ,,వస-నివాసే;''సంపూర్వః. ॥ధా-ధ్వా-౩౧-౧౨।౧౨౩-౧౪॥ వ్యదపాదిహిసరప్రత్యయాన్తోఽయంశబ్దఃప్రాగేవ? అసిట్.

(౨) "సస్సి" ఇతి, సస్యతః. సంహితా ॥౭ ౪-౪౯।౧౬౯-౩౩॥ యామ్ అనుస్వారపాక్షికవరసవర్ణా. ... *

ఆథ,కల్కిక్షిప్రకారితయా, దస్యువధేదక్ష తే. శీఘ్రకారీభవతీతి—

(దక్షః)

(౧) ,,దక్ష-వృద్ధౌశీఘ్రార్థేచ''పచాద్యచ్... * ॥౧౬-౭।౧౨౦-౩॥ పాపతత్ ఫలాతిప్రసంగశాన్తాఞ్జన్తూఞ్ విశ్రామయతి స్వస్మిఞ్ తేషాంవిశాన్తింకారయతీతి—

నిరు. ౪౨౪. శీఘ్రార్థత్వాద్దక్షధాతోర్నిమేషాద్దస్యవోహతాః। యేన సద్యశ్శీఘ్రకారీ (దక్ష) ఇత్యుచ్యతేబుధైః॥ ౨౧౫॥

† పూ ర్వాత్.

౪౨౫ విశ్రామః	౪౨౬ విశ్వదక్షిణః.
ఓం విశ్రామానమః	ఓం విశ్వదక్షిణాయనమః.

భా. (విశ్రామః)

(౧) "ధర్మస్యచవివృద్ధ్యర్థంవిప్రాణాంహితకామ్యయా" ॥భా·స-
ఇతిసభాపర్వణి. ... * [౫౪-౫౬॥
అపచరత్సుకథంహితకారీ ? తత్రాహ విశ్వదక్షిణః విశ్వస్మి
న్నిష్టానిష్టకారిణ్యవిశేషేణదక్షతఇతి—
(విశ్వదక్షిణః)

నిర్వ. (విశ్రామః) [౧౦

(౧) "శ్రము-తపసిఖేదేచ;" విపూర్వః. ॥దివా-౯-౩।౧౨౫-౨౨॥
ణిచ్-ఉపధావృద్ధిః. నచ

(౨) "నోదాత్తోపదేశ"ఇత్యాదినాతన్నిషేధః; తస్యచిణిణ్ణితికృతిచ
విధానాత్· ప్రకృతేతదభావాత్. నాప్యనున్తత్వాన్మిత్వే,

(౩) "మితాంహ్రస్వః," ॥ ॥ [౧౫

( ) "వాచిత్తవిరాగే"ఇత్యతోవేత్యనువర్త్య,॥౬-౪-౯౧।౨౧౧-౧౭॥
తస్యవ్యవస్థితవిభాషాశ్రయణాత్.తతఃపచాద్యచ్ణేర్లోపః*
అపకారిష్వపిదమాక్షమత్వ లక్షణేనదాక్షిణ్యేనా పచరత్స్వపి
హితకారితయా,విశ్వస్మిన్నిష్టానిష్టకారిణిజన్తావవిశేషేణ దక్ష
తేశీఘ్రకారీభవతీతివా, వాజిమేధేవిశ్వంవిశ్వంభరాలక్షణం
ద్విజేభ్యఃప్రదేయాదక్షిణాఽస్యేతివా —
(విశ్వదక్షిణః)

నిరు.౪౨౫. పాపానితత్ఫలాన్యేవశ్రాంతాభోక్తుంచయేజనాః। తేషాం
విశ్రామభూమిత్వాత్ (విశ్రామః) పరికీర్తితః॥౨౧౬॥

౪౨౬· అపకారిష్వపిక్షాన్తో(విశ్వదక్షిణ) ఉచ్యతే। [౨౫
యదాఽశ్వమేధేపృథివీందక్షిణాత్వేనదత్తవాన్॥౨౧౭॥
మహాసురేభ్యఃకృతాసౌయఃసస్మృతో (విశ్వదక్షిణః)

శ్లో॥౭౬॥౭౨౭ విస్తారః

ఓం విస్తారాయనమః.

భా. దుగ్రిదక్షిభ్యామినన్. అపకారిష్వప్యతిక్షమత్వంహిదాక్షిణ్యమ్।
(౧) "సఇమంసకలంలోకంప్రసాదముపనేష్యతి" ఇతి॥ ॥
యద్వా' అశ్వమేధే' విశ్వంవిశ్వస్భరాదక్షిణా అస్యేతివా.
ఆరణ్యపర్వణి,
(౨) "తతశ్శ్వేరక్షయంకృత్వాద్విజేభ్యఃపృథివీమిమామ్। వాజిమెధే
మహాయజ్ఞేవిధివత్కల్పయిష్యతి" ఇతి.* ॥భా-ఆ-౧౯౨-౧॥
కలిప్రతిబలసంహారేణకృతం ప్రవర్తయతోఽస్మాద్వేదమ [౧౦
ర్యాదాపృథతఇతి —
(విస్తారః)

నిర్వ. (౧) "దక్ష-వృద్ధౌశీఘ్రార్థేచ" ॥౧౬-౭।౧౨౦-౩॥
(౨) "దుగ్రిదక్షిభ్యామినన్" ఇతి' ఇనన్ ॥ఉణా-౨।౨౬౭-౨౯॥
ణత్వమ్. విశ్వశబ్దోప్యదసాది.పూర్వత్రతత్పురుషః. అపరత్ర
వృత్త్యాదితాద్దక్షిణశబ్దాత్, (స్త్రి)యామతష్టాప్. దీర్ఘః తతో
విశ్వపూర్వోబహువ్రీహిః
(౩) "గోస్త్రియోః" ॥౧-౨-౪౮।౫౯-౧౯॥
ఇతి, ఉపసర్జనహ్రస్వః * ... *
కలిప్రతిబలసంహారేణ కృతయుగప్రవర్తనాత్, వేదమ [౨౦
ర్యాదా విస్తీర్ణాప్రథతేఽస్మాదితి—
(విస్తారః)
(౧) "స్తృఞ్-ఆచ్ఛాదనే;" ॥ధాకావ్యి-౧-౧౬।౧౨౮-౧౧॥
విపూర్వః.

నిరు.౭౨౭. ప్రబలంయఃకలింహత్వాప్రవర్త్యచకృతంయుగమ్॥౨౧౮॥
విస్తార్య వేదమర్యాదాంస్థితో (విస్తార) ఉచ్యతే।

౪౨౮ స్థావరస్థాణుః

ఓం స్థావరస్థాయనమః.

ఛా. ప్రథనేవావశబ్దఇతి, ఘఙ్.యథా ॥3-3-33।౨౮3౯॥

(౧) "తతోధర్మవినాశోవై ధర్మవృద్ధిశ్చ భారత। భవిష్యతికృతేప్రా ప్తేక్రియావాంశ్చజనస్తథా" ఇతి. ... * ॥భా-ఆ-౧౯౧౮॥

ఏవన్ధర్మేస్థావరీకృతేశ మేస్థాస్యతీతి—

(స్థావర-స్థాణుః)

(౧) "స్థాపయిత్వాసమర్యాదాంస్వయంభూవిహితాం†శుభామ్" ఇత్యారణ్యకే. ... *[॥ ॥[౧౦

అథకార్తయుగానాంహితాహితయోః—

(౨) "ప్రైస్త్రోఽయజ్ఞే"ఇత్యత స్త్రైఇతివర్తమానే,॥3-3-3౨।౨౮3-౭॥

(3) "ప్రథనేవావశబ్దే" ఇతి, ॥3-3-33।౨౮3-౯॥

వాఅపాదానేఘఞ్. వృద్ధిః. రపరత్వమ్. ... *

ఏవంస్థావరఃస్థావరీకృతధర్మస్సన్ శమేస్థాస్యతీతిస్థాణుశ్చేతి—

(స్థావరస్థాణుః) ఏకంనామ

(౧) "స్థా-గతినివృత్తౌ" మస్సః. ॥౨౭-౨౮।౧౨౮-౭౪॥

(౨) "తోష్ఠుః" ॥ ॥

(3) "స్థోణుః" ఇతి బాహుళకాత్ ॥3।౨౭౦-3౦॥

భవిష్యతిణుః. అనిట్. భూయోఽప్యయమేవధాతుః. [౨౦

(౪) "స్థేశభాస" ఇత్యాదినావరచ్. ॥3-౨-౧౭౫।౨౫౯-౧3॥

అనిట్, కర్మధారయః * ... *

అథ,కార్తయుగానాంహితమహితంచప్రమీయతేవ్యవస్థాప్యతేఽనేనేతి—

నిరు. ౪౨౮. స్థావరీకృత్యధర్మాన్యశ్శమేస్థాస్యతినిత్యశః॥౭౧౯॥ [౨౫
యేనకేనాప్యచాల్యస్థః (స్థావరస్థాణు) రుచ్యతే।

† హితామ్
10-11-86.

శ్లో.౪౬,అక్ష.౯-శ్లో.౪౬.అక్ష.౧౬.(౪౦౧) నా. {౪౨౯. ప్రమాణమ్
{౪౩౦. బీజమవ్యయమ్

{౪౨౯ / ౯౫౯} ప్రమాణమ్ ౪౩౦ బీజమ్ అవ్యయమ్

ఓం ప్రమాణాయనమః. ఓం బీజాయావ్యయాయనమః.

భా. (ప్రమాణమ్)వ్యవస్థాపకః. ఏతచ్ఛక్తి† ప్రేషితంహి, ప్రత్యక్షా
ద్యపిప్రమాణంభవతి? యథా [౫
(౧) "తచ్ఛీలమనువర్తన్తేమనుష్యాలోకవాసనః" ఇతి.*॥ ॥
ఏవంకలికాలాద్యవగ్రహావసానేషుపునఃపునర్ ధర్మప్రరోహణాత్ —
(బీజమవ్యయమ్) ... ... *

నిర్వ. (ప్రమాణమ్)
(౧) "మాజ-మానే," ప్రపూర్వః ॥ధా జు హా ౧ ౬।౧౨౪-౧౭॥
కరణేల్యుట్. అనః.
(౨) "కృత్యచః" ఇతి ణత్వమ్ ॥ ౭-౪-౨౯।౨౩౮-౨౫॥
[55]
(౩) "లిఙ్గమశిష్యమ్"ఇత్యాది ॥మహాభాష్యమ్॥
ఏతచ్ఛక్త్యాహి, ప్రత్యక్షాద్యపిప్రమాణమ్? ... *
ఇత్థంకలికాలాద్యవగ్రహావసానేపునఃపునర్ ధర్మప్రరోహణాత్
అవ్యయమ్ అవినాశమ్, బీజంకారణమ్ఇతి—
(బీజమవ్యయమ్) ఏకన్నామ.
(౧) "జనీ-ప్రాదుర్భావే;" ఏపూర్వః. ॥౫-౧।౧౨౫-౪॥
(౨) "ఉపసర్గేచసంజ్ఞాయామ్" ఇతి,డః. ॥౩-౨ ౯౯।౨౫౧ ౧౫॥
టిలోపః. [౨౦
(౩) "అన్యేష్వపిదృశ్యతే" ॥ ॥
ఇతి, వేరీకారస్యదీర్ఘః.

నిరు. ౪౨౯. హితాహితస్థాపకత్వాత్ (ప్రమాణం) స్యాత్కృతాదిషు॥
౪౩౦.రామో వైకలియుగస్యాన్తేషుపుర్ధర్మప్రరోహణం।కరోతిభక్త
రక్షార్థంసోచ్యతే(బీజమవ్యయం)॥౨౨౧॥ [౨౫

† ప్రోక్షితం,

౭౩౧ అర్థః

ఓం అర్థాయనమః

భా. ఏకభక్తేర్విశిష్టాధికారిణ స్సమ్యక్ జ్ఞానిన స్స్వయంప్రయోజ
నత్వాత్ — [౫
(అర్థః) అర్త్తేః, ॥[॥
(౧) ,,ఉషి కుషి గా ర్తిభ్యస్థన్'' ఇతి, థన్ప్రత్యయః యథా,
(౨) ,,జ్ఞానవాన్మాంప్రపద్యతే। వాసుదేవస్సర్వమ్''ఇతి.*॥గీ-౭-౧౯॥
మన్దసుకృతేనా౽ర్థార్థినానిర్వ్యాజంనార్థ్యతఇతి—

నిర్వ. జవయోరభేదః.విశేషణే. [౧౦
(౪) ,,ఇణ్-గతౌ;'' విపూర్వః. ॥ధా-అదా-౬-౧।౧౨౪-౧॥
(౫) ,,ఏరచ్'' ఇతిభావేఅచ్ గుణా ॥౩-౩-౫౬।౨౮౪-౧౫॥
యాదేశౌ. వేరికారస్యయణ్ యకారః. నఞ్ పూర్వో బహు
వ్రీహిః. నఞోనలోపః.

[56]

(౬) ,,లిఙ్గమశిష్యమ్''ఇత్యాది * ॥ ॥[౧౫
ఏకభక్తేర్ విశిష్టాధికారిణః సమ్యగ్ జ్ఞానినః స్వయంప్రయోజ
నతయా, తేనార్యతేప్రాప్యతఇతి—
(అర్థః)
(౧) ,,ఋ-గతౌ'' ॥ ॥
(౨) ,,ఉషికుషిగార్త్యర్తిభ్యఃస్థన్''ఇతి,థన్.॥ఉణా-౨॥౨౬౬ ౧౨॥
గుణోరపరః. అనిట్. మన్దసుకృతేనా౽ర్థార్థినాతద్ వ్యాజేన
అభ్యర్థనాత్; నిర్ వ్యాజంనార్థ్యతే నప్రార్థ్యతఇతి—

నిరు. ౭౩౧. పరమైకాన్తిభిర్నిత్యంఈషణత్రయవర్జితైః।
స్వయంప్రయోజనతయాయాచ్యమానో (౽ర్థ) ఉచ్యతే॥౨౨౨॥

४౩౨ అనర్థః

ఓం అనర్థాయనమః

భా. (అనర్థః) సహ్యర్థవ్యాజేనైనమర్థయతే. యథా,

(౧) ,,అర్థమేకపిఙ్గః'' ఇతి. ॥వి-ధ-४౩ ४౭॥ [౫

(౨),,యేచశిష్టాస్త్రియోభక్తాఃఫలకామాహితేమతాః''ఇతిచ.*॥గీ-౭-౨॥

సదాసర్వేభ్యస్సర్వథాదానేప్యక్షయత్వాన్,మహాన్తఃశఙ్ఖపద్మాది రత్నాకరరోహణగిరివరాదయః కోశాఃభాణ్డాగారాణి,అస్యేతి—

నిర్వ. (అనర్థః)

(౧) ,,అర్థ-ఉపయాఞ్చాయామ్'' ॥ధాచురా-౬-౫४।౧౩౧-౨౭॥

చురాదౌకథాదిః. ణిచ్.అతోలోపః. తతః

(౨) ,,అకర్తరిచకారకే'' ఇతి, ॥ ॥

కర్మణిఘఞ్. యదా

(౩) ,,నానుబన్ధకృతమసారూప్యమ్'' ॥వ్యా-పరి॥

ఇతినవాసరూపవిధిః; తదాతదనువృత్తౌ, [౧౫

(४) ,,పరచ్'' ఇత్యచ్. యదితు, ॥౩ ౩-౫౬।౨౮४-౧౫॥

(౫) ,,బహులమేతన్నిదర్శనమ్'' ఇత్యస్యవ్యా॥ ।౧౩౨-౧౦॥

ఖ్యావికల్పనాత్ అనిత్యణ్యన్తాశ్చురాదయః; తదాతదభావే తేనైవవాఘఞ్. ఇత్థంపరతాऽపిబోధ్యమ్. నఞ్ సమాసః నఞోనలోపః. నుట్. * ... * [౨౦

సదాసర్వేభ్యస్సర్వదాదానేప్యక్షయత్వాత్, మహాన్తః శఙ్ఖపద్మాదనిధిరత్నాకరరోహణభూధరాదయః కోశాఃభాణ్డాగారాణ్యస్యేతి—

నిఘ. ४౩౨. అర్థార్థినాऽల్పభాగ్యేనసిర్వ్యాజంనార్థ్యతేయతః। తస్మా (దనర్థనామా) ऽసౌ వేదవిద్భిఃప్రకీర్తితః॥ ౨౨౩॥ [౨౫

౪౩౩ మహాకోశః ౪౩౪ మహాభోగః ౪౩౫ మహాధనః

ఓం మహాకోశాయనమః ఓం మహాభోగాయనమః ఓం మహాధనాయనమః

భా. (మహాకోశః)- అర్థసాధ్యః.
కామభోగోపిమహానస్మాదితి —
(మహాభోగః)
(౧) ‘‘లభతేచతతఃకామాన్మయైవవిహితాన్హితాన్’’॥ ॥
ఇతి. * ... ... *
అనిరూప్యాతికృపణప్రదేయమనన్తంధనమస్యేతి—
(మహాధనః)-సర్వజ్ఞైశ్చతత్ప్రశ్లోదగపాత్రిహా,

నిర్వ. (మహాకోశః) మశిస్సాత్రః. తతోదేవమెషాదివత్ పచాద్యచ్.
(౧) ‘‘హలశ్చ’’ ఇతి, ఘఞ్ వా. ॥౩-౩-౧౨౧|౨౯౯-౧౩॥
గుణః. వృదపాదిహిమహచ్ఛబ్దః! అన్యచ్చ-పవముత్తరతాత్రిపి *
మహాన్,భోగఃఅర్థసాధ్యఃకామోపభోగోపి, అస్మాదితి—
(మహాభోగః)
(౧) ‘‘భుజ-పాలనాభ్యవహారయోః’’ ॥ధా-రు ౨-౩|౧౨౭-౩౧॥
భావేఘఞ్. గుణః
(౨) ‘‘చజోః’’ ఇతి, కుత్వమ్. గః అన్యత్ ॥౭-౩-౫౨|౨౪౦-౩౩॥
ప్రాగ్వత్. ... ... *
మహదనన్తమ్, అతికృపణప్రదేయంధనంరాః, అస్యేతి—
(మహాధనః)

నిరు. ౪౩౩. శఙ్ఖపద్మాదినిధయః మహాన్తోరోహణోగిరిః।
కోశాభాణ్డగృహాయస్య (మహాకోశ) స్సఉచ్యతే॥౨౨౪॥
౪౩౪. అర్థసాధ్యఃకామభోగోయస్మాదేషాంమహానితి।
(మహాభోగ) స్సవిజ్ఞైరోహ్యప్టార్ణః స్పైత్తితార్థదః॥౨౨౫॥
౪౩౫. అనిరూప్యాతికృపణప్రదేయంధనమక్షయం।
యస్యైవాస్తీతిసతతంస (మహాధన) ఈరితః॥౨౨౬॥

శ్లో॥ ४६॥ ४३౬. అనిర్విణ్ణః
ఓం అనిర్విణ్ణాయనమః.

భా.(౧)"మరీచిమిశ్రైర్దక్షేణతథైవాన్యైరనన్తతః । ధర్మగపాప్తస్త [57]
థాచాన్యైరర్థఃకామస్తథాపరైః" ఇత్యాది॥వి-పు-౧-౧౮-౨౩॥
ఏవంసృష్ట్యాదేఃతత్తదిష్టదానస్యచాసకృత్ప్రయుక్తస్యాపి సం
సారిమువిషయోస్మాదాదసమ్ముఖీనేషు వైఫల్యేపి, పునస్తత్తదా
వర్జనమరాశయా—
(అనిర్విణ్ణః)-అనలసః; అతఏవహ్యస్యానాద్యన్తోజగద్వ్యాపా
రః? [॥ వి-పు-౧-౯-౧॥ [౧౦
(౧) "అభ్యుచ్ఛిన్నాస్తతస్త్వేతేసర్గస్థిత్యన్తసంయమాః" ఇతి. *
నిర్వ. (౧) "ధన-ధాన్యే" ధాత్వసశ్చాయమ్ ॥४-౯।౧౨४-౨౨॥
జౌ హ్రూత్యాదికః. పఞ్చమోహ్యయంవేదః?తథాహ్యయంభా
షాయామపిప్రయుజ్యతె. తాదృశస్య
(౨) "బుస్సృగతౌ" ఇత్యస్య, [౧५
(౩) "బహులంఛన్దసి" ఇత్యేవఇత్వసిద్ధౌ, ॥
(४) "అర్తిపిపర్త్యోశ్చ" ఇతి, జ్ఞాపిత్వపి ॥६-४-६६।౧౮६ ౩౩॥
ధాతస్య పాక్షికభాషాప్రయోగ జ్ఞాపకస్యసామాన్యాపేక్ష
త్వాత్. పచాదిలక్షణో౽చ్. శేషంపూర్వవత్. ... *
ఇత్థంసృష్ట్యాదేస్తత్తదిష్టదానస్యాప్యసకృత్ప్రయుక్తస్య, సం
సారిషువిషయోస్మాదాదసమ్ముఖీనేము వైఫల్యేపి, పునస్తదావ
ర్జనదురాశయాఅనుచ్ఛిన్నజగద్వాపారత్వేన, నిర్విణ్ణో౽లసో నేతి—
(అనిర్విణ్ణః)
నిరు. ४३౬. (అనిర్విణ్ణో)జాగరూకోజగద్వ్యాపారసంతతౌ।
శింశుమారాకృతితయాతారారూపేణసర్వదా॥౨౨६॥ [౨५

౪౩౭ స్థవిష్ఠః

ఓం స్థవిష్ఠాయనమః.

భా. అథాసిర్వోదాహరణమ్, స్వాధ్యాయ బ్రాహ్మణోత్తమాను వాకే వైష్ణవే చ పురాణే ప్రసిద్ధమ్. తారాశింశుమారా [౫ కృతిః తారాప్రకారేణ స్థౌల్యాత్ —
(స్థవిష్ఠః); యథా,
(౧) "తారామయం భగవతః శింశుమారాకృతి, ప్రభోః" ॥వి-పు ౨॥
ఇతి. ... ... * ౯-౧

నిర్వ. (౧) "విద-విచారణే;" నిర్ పూర్వః. ॥ధా-రు-౭-౩।౧౭౭-౭౯॥
(౨) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినా కర్తరి క్తః. ॥౩ ౪-౭౨।౭౫౫-౭౯॥
భవన్తిహి, అవివక్షితకర్మాణోప్యకర్మాణః? సహతత్వాన్నేట్.
(౩) "రదాభ్యాంనిష్ఠాతోనః ॥౮ ౨-౪౨।౭౫౧-౭౫॥
(౪) పూర్వస్య చ దః" ఇతి ప్రకరణే. ॥ ॥
(౫) "నుద విదోన్ద త్రాఘ్రాహ్రీభ్యోఽన్యతరస్యామ్" ॥౮-౨-౫౬।
ఇతి, వైకల్పికం నిష్ఠాతస్యనత్వమ్; పూర్వస్య చ దకా [౭౫౭ ౩౧॥
రస్య రౌధాదికే వోన్దినా సాహచర్యాత్ తాదృశస్యవిదే రేవగ్ర హీతుముచితత్వాత్
(౬) "కృత్యచః" ఇత్యచః పరత్వాభావాత్ ॥౮ ౪-౨౯।౭౩౮-౭౬॥
అప్రాప్తేణత్వే, [౭౦
(౭) "నిర్విణ్ణస్యోపసంఖ్యానమ్" ఇతి, ॥౮-౪-౨౯।౭౩౮-౭౬॥
ఔపసఙ్ఖ్యానికో ణః. పూర్వస్యతు నకారస్యష్టుత్వేన, ణః నఞ్ సమాసః. నఞోనలోపః. ... ... *
అథ, అసిర్వోదాహరణమ్ - తత్రశ్రుతిపురాణ ప్రసిద్ధశింశు మారాకృతితారాప్రకారేణాతిస్థూలఇతి— [౭౫
(స్థవిష్ఠః)

నిరు. ౪౩౭. స్థౌల్యాత్ (స్థవిష్ఠ) స్వంభోక్తః సప్తార్ణః పావనాశనః

శ్లో. ౪౭, అక్ష. ౮ - శ్లో. ౪౭ · అక్ష. ౧౨. (౪౦౭)   నా. { ౪౩౮. భూః
{ ౪౩౯. ధర్మయూప

౪౩౮ భూః   ౪౩౯ ధర్మయూపః

ఓం భువే నమః   ఓం ధర్మయూపాయ నమః

భా· ధురివానుబన్ధేన సర్వాధారో భవతీతి—
(భూః)   [౫
(౧) "తస్య పుచ్ఛే ధురివః స్థితః" ఇతి.* ॥వి-పు ౨-   ॥
ధర్మతత్త్వం శిరోవయవతయా యాతీతి—
(ధర్మయూపః)-
(౧) "యు-మిశ్రణే" ॥ధా- అదా ౫-౨-౧౨౩-౨౯॥

సిర్వ· (౧) "స్థూలపరిబృంహణే," ॥ధా-చు|౫-౫౪-౧౩౧-౭౬॥ [౧౦
చురాదౌ కథాదిః ణిచ్-అతో లోపః తతః పచాద్యచ్. ణిలోపః
ఏవం నిష్పన్నాత్ స్థూలశబ్దాత్ అతిశాయనికే ఇష్ఠన్. తత్ర
(౨) "స్థూలదూర" ఇత్యాదినా యణా ॥౬-౪·౧౫౬|౧౪౦-౭౬॥
దిపరలోపః. పూర్వస్య చ గుణః. అచ్.   ...   *
ధురివానుబన్ధేన సర్వాధారో భవతీతి—   [౧౫
(భూః)
(౧) "భూ సత్తాయామ్" ॥ధా-భ్వా-౧-౧|౧౧౫-౧౭॥
(౨) "భువస్సంజ్ఞాన్తరయోః" ॥ ౩-౨-౧౭౯-౨౫౯-౨౮॥
ఇతి, సంజ్ఞాయాం క్విప్· తస్య సర్వస్య లోపః.   ...   *
స ఏవ ధర్మం ధర్మతత్త్వం శిరోऽవయుతయా యాతి మిశ్రయతీతి—
(ధర్మయూపః) యు-మిశ్రణే అన్తర్భావితణ్యర్థః॥
(౧) "పానీవిషిభ్యః పః చ్యువః కిచ్చ" ॥   ॥

నిరు. ౪౩౮· ఔత్తానపాదిసంబన్ధాత్ సర్వాధారతయా తథా॥
భవతీతి చ (భూః) ప్రోక్తో భక్తానాం భూతిదో మనుః।
౪౩౯. ఉత్తమాఙ్గతయా ధర్మతత్త్వం యో యాతి సర్వదా॥౨౯॥
(ధర్మయూప) స్సమాఖ్యాతో హ్యాప్తార్ణో ధర్మదాయకః।

౪౪౦ మహామఖః	౪౪౧ నక్షత్రనేమీ
ఓం మహామఖాయనమః.	ఓం నక్షత్రనేమినేనమః

భా. "కు యుభ్యాఞ్చ" ఇతిపక్ప్రత్యయః. బహుళవచనాద్దీర్ఘశ్చ.
(౨) "ధర్మోమూర్ధానమాశ్రితః" ॥ ॥ [౫
(౩) "తచ్ఛిరోధర్మః" ఇతిచ. * ॥ ॥
ధర్మశరీరతయాపూజ్యోయజ్ఞోఽస్యావయవఇతి—
(మహామఖః) యథా,
(౧) "యజ్ఞోధర్మశ్చవిజ్ఞేయః" ఇతి. * ॥ ॥
జ్యోతిశ్చక్రన్నయతీతి— [౧౦
(నక్షత్రనేమిః) "నియోరామిః" ఇతిమిః; యథా,

ఇతివర్తమానే, "కుయుభ్యాంచ" ఇతి, పః. కిత్.
(౨) "శుత్ర్యకఃకితి" ఇతి, నేట్. బహుళవచనాత్ ॥ ॥
దీర్ఘః. కిత్త్వాన్నగుణః ధర్మశబ్దోహిధరతేః
(౩) "అర్తిస్తుసుహు" ॥ఉ నా-౧-౨౬౫.౫॥ [౧౫
నిర్వ. ఇత్యాదినామనివ్యుత్పాదిః. * ... *
మహా-పూజ్యః, మఖోయజ్ఞోఽవయవోఽస్యేతి—
(మహామఖః) మఖ్ గత్యర్థః. పచాద్యచ్. మహచ్ఛబ్దో న్య
రూపి. అన్యచ్చజ్యోతిషాంనిర్వాహకతయా, నక్షత్రాణిజ్యో
తీంషినయతినిర్వహతీతి— [౨౦
(నక్షత్రనేమిః)

నిరు. ౪౪౦. ధర్మదేహతయాపూజ్యోయజ్ఞోఽస్యా వయవో
యతః॥౨౩౦॥ అతో (మహామఖః) హోత్రోహ్యస్టార్ణఃకర్మకారకః।

౪౪౧. యన్నక్షత్రాత్మకంచక్రంజ్యోతీరూపమనామయం॥
యత్తన్నిత్యంభ్రామయతిభ్రమన్తమనుయాతిచ। (నక్షత్రనేమి) ర్విజ్ఞే
యోనవార్ణోభ్రమనాయకః॥౨౩౨॥

౪౪౨ నక్షత్రీ

ఓం నక్షత్రిణే నమః.

భా.(౧)"అలాతచక్రవద్యాన్తివాతచక్రేరితానితు। యస్మాజ్జ్యోతీంషివ
హతిప్రవహాస్తేనసస్మృతః" ఇతి· ॥వి-పు ౨ ౧౨-౨౮॥ [౫
(౨) "ఏషభ్రమన్ భ్రామయతిచన్ద్రాదిత్యాదికాన్ గ్రహాన్। భ్రమ
న్తమనుతంయాన్తినక్షత్రాణిచచక్రవత్" ఇతి·* ॥వి-పు-౨-౯-౨॥
(౧) "శింశుమారాకృతిప్రోక్తంయద్రూపంజ్యోతిషాన్దివి।నారాయ
ణోనయద్ధామ్నాంతస్యాధారఃస్వయంహృది" ఇతి— ॥వి పు ౨ ౯-౪
(నక్షత్రీ)· * ... ... *[౧౦
ఏవమఖిలభువనభారమనాయాసేనత్వమేవవహతీతి—

నిర్వ. (౧) "ణీజ-ప్రాపణే" ణోనః. ॥ధా-భ్వా-౨౬-౫।౧౨౨-౧౯॥
(౨) "నియోమిః" ఇతి, మిః· గుణః· అనిట్· ॥ఉణా-౪ ౨౭౫-౩॥
ప్రకరణాన్తరేపితు,అయంధాత్వన్తరాదపివ్యుత్పాదయిష్యతే.
(౩) "ణక్ష-గతౌ" నః. ॥ధా-భ్వా-౧౭-౧౦।౧౨౦-౧౭॥ [౧౫
(౪) "అమి నక్షి యజి వధి పతిభ్యోఽత్రన్" ॥ఉణా-౩।౧౨౭-౧౭॥
ఇతి, అత్రన్· ... ... *
స్వస్యాధారతయానక్షత్రంశింశుమారాకృతిజ్యోతీరూపమ్ అస్మిన్నస్తీ
(నక్షత్రీ) [తి—
(౧) "ణక్ష గతౌ" నః తతః,॥ధా భ్వా-౧౭-౧౦।౧౨౦-౧౭॥ [౨౦
ప్రాగివవ్యుత్పన్నాన్నక్షత్రశబ్దాత్ మత్వర్థీయః-*-అతఇనిః.
(౨) "యస్య" ఇతి, లోపః. ఇన్నన్తలక్ష॥౬-౪ ౧౪౮।౬౬౦-౧౧॥
[58]
ణోదీర్ఘఇత్యాది. ... ... *
ఏవమఖిలభువనభారమనాయాసేనత్వమేవవహతీతి—

నిరు. ౪౪౨· శింశుమారాకృతిప్రోక్తంయద్రూపంజ్యోతిషాందివి।
తద్యస్యాస్తిస (నక్షత్రీ) సప్తార్ణోలోకపావనః॥౨౩౩॥

౪౪౩ క్షమః ౪౪౪ క్షామః

ఓం క్షమాయనమః ఓం క్షామాయనమః.

భా. (క్షమః)

(౧) ''యస్మాజ్జ్యోతీంషివహతిప్రవహస్తేనసస్మృతః'' ॥వి-పు-౨-

ఇతి· ... ... * [౧౨-౨౨॥

అవాన్తరక్షయేనక్షతాన్తరైఃక్షీణాస్థితిః—

(క్షామః)

(౧) ''క్షై - క్షయే'' ॥ ॥

(౨) ''క్షాయోమః.''యధా, ॥ ॥ [౧౦

(౩) ''తారకాశ్శింశుమారస్యనాస్తమేతిచతుష్టయమ్'' ॥వి పు·౨-

ఇతి· [౯-౫॥

నిర్వ. (క్షమః)

(౧) ''క్షమూష్-సహనే'' పచాద్యచ్. * ॥ ॥

అవాన్తరక్షయేనక్షతాన్తరైఃక్షామఃక్షీణఇతి— [౧౫

(క్షామః)

(౧) ''క్షై క్షయే'' ॥ధా-ధ్యా ౨౭-౧౨।౧౨౨ ౨౨॥

(౨) ''ఆదేచఉపదేశేశితి'' ఇత్యేచ ఆత్వమ్. ॥౬-౦ ౪౫-౧౬౭॥

(౩) ''గత్యర్థ'' ఇత్యకర్మకాత్ కర్తరి క్తః ॥౩-౪ ౭౨।౨౫౫-౭౯॥

నిష్ఠాతఇత్యనువృత్తౌ, [౨౦

(౪) ''క్షాయోమః'' ఇతి, మః· ॥౮-౨-౫౨।౨౫౨-౨౧॥

అనిట్. * ... ... *

నిరు· ౪౪౩. అనాయాసేనసఖిలభారంచభువనస్యయః।

సహతేసః (క్షమః) ప్రోక్తఃషడర్ణఃక్షాన్తిదాయకః॥౨౩౪॥

౪౪౪· అవాన్తరలయేకైశ్చిత్ క్షీణస్తారాగణైస్స్మృతః। [౨౫

(క్షామో) ధ్రువసమీపస్థఃచతుర్నక్షత్రసంయుతః॥౨౩౫॥

౪౪౫ సమీహనః

ఓం సమీహనాయనమః

భా.।౪) ‘‘యావన్మాత్రే ప్రదేశేతుమైత్రేయావస్థితోధ్రువః। క్షయమాయాన్తితావత్తుభూమేరాభూతసంప్లవ’’ ఇతి.*॥వి-పు-౨-౮-౯౭॥
అథసృష్టాన్సర్వాన్ సర్వదాస్వేషు అధికారేషుసమీహయతీతి—
(సమీహనః)

(౧) ‘‘త్వాంభూతాన్యుపపర్యావర్తన్తే’’ ఇతి. ॥ఆరణం ౨॥
ఉద్యోగే,

(౨) ‘‘పృథివీచాన్తరిక్షఞ్చదివఞ్చపురుషోత్తమః।విచేష్టయతిభూతానిక్రీడన్నివజనార్దనః’’ ఇతి. ॥భా-ఉ-౬౭-౧౦॥

(౩) ‘‘ధ్రువోయత్రప్రతిష్ఠితః। ఏతద్విష్ణుపదందివ్యంతృతీయం వ్యోమ్నిభాస్వరమ్’’ ఇత్యారభ్య, ॥వి పు-౨-౮-౯౮॥
ధ్రువజ్యోతిర్మేఘవృష్ట్యాదిపరమ్పరయా

(౪) ‘‘ఇజ్యాఫలస్యభూరేషా ఇజ్యాచాత్రప్రతిష్ఠితా’’॥ ॥

(౫) ‘‘తతశ్చాజ్యాహుతిద్వారాపోషితాస్తేహవిర్భుజః’’॥వి-పు- ౨-౮-
ఇతియజ్ఞతత్సాధనతత్ఫలావధిత్వేనప్రతిపాదితః; అతః— [౧౦౯॥

అథ,సృష్టాన్ సర్వాన్ సర్వేష్వధికారేషుసమీహయతి ప్రేషయతీతి—
(సమీహనః)

(౧) ‘‘ఈహ-చేష్టాయామ్’’; ॥ధా-భ్వా-౧౩-౩౩।౧౨౦-౯॥ [౨౦
[59]

సంపూర్వః ణిచ్.నన్ద్యాదిల్యుః;ల్యుడ్వాబాహుళకాదిత్యాది అనః ణిలోపః. యజ్ఞతత్సాధనతత్ఫల సాధనతయాప్రతిపాదితతయాయజ్ఞరూపోఽయమితి—

నిరు. ౪౪౫. స్వస్వాధికారేసర్వాన్హియస్సమీహతిసృష్టిషు
(సమీహన) స్సవిజ్ఞేయస్త్వష్టార్ణఃకార్యదాయకః॥౨౩౬॥ [౨౫

శ్లో॥४८॥ ४४౬ యజ్ఞ   ४४౭ ఇజ్యః

ఓం యజ్ఞాయనమః.   ఓం ఇజ్యాయనమః.

భా. (యజ్ఞః)

(౧) "యజ యాచ యత విచ్ఛ ప్రచ్ఛ రక్షో నఙ్." ॥

(౨) "యజ్ఞో వై విష్ణుః" ఇతి. ... * ॥య-వే॥

కామాధికారైఇన్ద్రాదిద్వారాఇజ్యామర్హతీతి—

(ఇజ్యః)-

(౧) "యేయజన్తిపిత్రూన్దేవాన్బ్రాహ్మణాన్సహుతాశనాన్।సర్వ భూతాన్తరాత్మానంవిష్ణుమేవయజన్తితే"॥భా-శా-३४౬-౨౯॥

(౨) "యేఽప్యన్యదేవతాభక్తాః" ॥గీ ౧౦-౨३॥

[60]

(३) "వర్ణాశ్రమాచారవతా" ఇత్యాది ... * ॥ము-స్మృ॥

నిర్వ. (యజ్ఞః) [౧౨३-౧३॥

(౧) "యజ దేవపూజాసంగతికరణదానేషు" భా వే॥ధా ఖ్యా-३౧-౯।

(౨) "అకర్తరిచకారక" ఇత్యనువృత్తౌ, ॥ ॥ [౧౫

(३) "యజయాచయతవిచ్ఛరక్షోనఙ" ॥३_३ ౯।౨౮౬- ॥

ఇతి, నఙ్. నిహతత్వాన్నేట్.

(४) "స్తోః శ్చునాశ్చుః" ఇతి, చ్ఛత్వేనస్యఞః *

ఇన్ద్రాదిద్వారాఇజ్యాంకామాధికారయజనంఅర్హతీతి—

(ఇజ్యః) ధాతుః ప్రాగ్వత్. తతస్త్రియామిత్యనువృత్తౌ,

(౧) "వ్రజయజోర్భావేక్యప్" ఇతి, స్త్రియాం ॥ ॥

భావేక్యప్. సంప్రసారణసంజ్ఞాయామ్ప్రాప్తాయామ్,

(౨) "వచిస్వపియజాదీనాంకిత" ॥౬-౧-౧౫।౧౮౦-౧౬॥

ఇతి, సంప్రసారణమ్. యకారస్యఇకారః.

నిరు. ४४౬. యజ్ఞారాధ్యతయా (యజ్ఞః)। [౨౫

४४౭. (ఇజ్యః) కర్మభిరర్చితః॥౨३౭॥

౪౪౮ మహేజ్యశ్చ

ఓం మహేజ్యాయనమః.

భా. అకారాసహతా మహతీఇజ్యాఅస్యావ్యవధానేనేతి—
(మహేజ్యః)- [౫
(౧) "యేతుసర్వాణికర్మాణి' ॥గీ-౧౨-౬॥
[⁶]
(౨) "మయిసర్వాణికర్మాణి" ఇత్యాది· ... * ॥గీ ౩-౩౦॥

నిర్వ·(౨)"సంప్రసారణాచ్చ" ఇతి, పూర్వ ॥౬-౧-౧౦౮౧:౮-౮॥
రూపమ్ ఏకాదేశః. కిత్త్వాదగుణః. అదన్తలక్షణష్టాప్· దీర్ఘః·
ఏవన్నిష్పన్నాదిజ్యాశబ్దాత్, [౧౦
(౩) "తదర్హతి" ఇత్యధికారే, ॥౫-౧-౬౩।౧౨౫-౩౦॥
(౪) "దణ్డాదిభ్యోయః" ఇతి, అర్హార్థేయస్తద్ధితః.॥ ॥
అథవా. "ఛన్దసిచ" ఇతిప్రాతిపదికప్రకృతికః. అయంహి·
పఞ్చమవేదః!
(౫) "యస్య" ఇత్యాలోపః ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥ [౧౫
(౬) "హలోయమాంయమిలోపః" ఇతి, ॥౮-౪-౬౪।౫·F॥
పాక్షికఃప్రథమయలోపః. ... *

తథా మహతీఅకారాసహతాఇజ్యాఅవ్యవధానేనయజనమస్యేతి—
(మహేజ్యః)
ప్రాగ్వదేవధాతుప్రత్యయాది. సర్వంయప్రత్యయవర్జమ్. వ్యు
త్పాదితాన్మహతశ్చతృవదిత్యాతిదేశికః స్త్రియామ్ ఉగిల్ల
క్షణోఙీప్. తతః
(౧) "స్త్రియాఃపుంవత్" ॥ ॥
ఇత్యాదినాపుంవద్భావః తతోమహతఆత్వాది·సాంహితికఆద్గుణః·
నిరు. ౪౪౮. ఇజ్యాహిమహతీయస్యస(మహేజ్య) ఉదాహృతః।

౪౪౯ క్రతుః

ఓం క్రతవే నమః

భా. పఞ్చమహాయజ్ఞాః ఔపాసనాదయః; సప్తపాకయజ్ఞాః శ్రౌతా అగ్నిహోత్రాదయః; సప్తహవిర్యజ్ఞాశ్చ యజ్ఞపదేనోపాత్తాః అగ్నిష్టోమాదయః; సప్తసోమసంస్థాః క్రతవః, తైరారాధ్యః క్రియత ఇతి—

(క్రతుః) క్రఞః కతుః" ఇతి కతుః. ...

దీక్షాకాలబహుయజమానకమాసచోదనాలక్షణం సత్రమ్। తత్రచారాధ్యతయా సతతం సీదతీతి— [౧౦

నిర్వ. (౨) "గోస్త్రియోః" ॥౧ ౨-౪౭।౫౯ ౧౯॥

ఇతి, ఉపసర్జనహ్రస్వః ... ... *

దేవయజ్ఞాదయః పఞ్చమహాయజ్ఞాః; ఔపాసనాదయస్సప్తపాకయజ్ఞాః; అగ్నిహోత్రాదయస్సప్తహవిర్యజ్ఞాః; అగ్నిష్టోమాదయస్సప్తసోమసంస్థాః క్రతవః; తేచ పరి [౧౫ గణితయజ్ఞాః; తైర్యజ్ఞక్రతుభిరారాధ్యః క్రియత ఇతి—

(క్రతుః)

(౧) "డుకృఞ్ కరణే" ॥ధా·తనా-౧-౧౦।౧౧౭-౪॥

(౨) "కృఞః-కతుః" ఇతి, కతుః. కిత్త్వాదగుణః ॥ఉణా-౧।౨౬౩-౧౭॥

(౩) "ఇకః" ఋకారస్య రేఫః. ఇతి యణ్ * ॥౬-౧-౭౭।౪-౨౫॥

దీర్ఘకాలబహుయజమానకమాసోపవాసచోదనాలక్షణే సత్రే సమారాధ్యతయా, సతతం సీదతి సంగచ్ఛత ఇతి—

నిరు. ౪౪౯· అగ్నిష్టోమాదయస్సప్తసంస్థాః క్రతవఈరితాః॥౨౩౭॥
ఆరాధ్యః క్రియతే తైస్తైః ఇతి (క్రతు) రుదీరితః।

౪౫౦ సత్రం   ౪౫౧ సతాంగతిః

ఓం సత్రాయనమః   ఓం సతాంగతయేనమః

భా. (సత్రమ్) సీదతేః గతికర్మణః,

(౧) ,,గుధి సృ ఛది యమి సది క్షుదిభ్య స్త్రిన్'' ॥   ॥

ఏవమేవప్రవృత్తిధర్మనిష్ఠానాం గతిః.   ...   *

అథనివృత్తిధర్మనిరతానాం—

(సతాం, గతిః);తత్రైవ,)

(౧) ''నిర్ధూతదోషపఙ్కానాంయతీనాంసంయతాత్మనామ్।స్థానన్త

త్పరమంవిప్రపుణ్యపాపపరిక్షయే'' ఇతి.*॥వి-పు-౨-౮ ౯౯॥[౧౦

నిర్వ. (సత్రమ్)   [౧-౨౨ ౨॥

(౧) ,,షద్ల్- విశరణగత్యవసాదనేషు'' షస్యః. ॥ధా-భ్యా. ౭౪-౧।

(౨) ,,గు ధృ వి పచి వచి యమి సది క్షదిభ్య స్త్రః'' ॥ఉణా-౪।

ఇతి, స్త్రః. అనిట్.   [౨౬౮-౧౫॥

(౩) ,,ఖరిచ'' ఇతి చర్త్వమ్.   ॥౮ ౪ ౫౫।౯.౩౩॥ [౧౫

[62]

దస్యతః ఆఃష్టలిజ్గోయమిత్యాదిఏవమేవప్రవృత్తి ధర్మనిష్ఠా

నాంగతిః. అథసతాంనివృత్తిధర్మనిరతానాంగతిఃప్రాప్య ఇతి—

(సతాంగతిః) గతిశబ్దోఽపి,

(౧) ,,గమ్ల్-గతౌ'' తతః,   ॥౩౦.౫।౧౭౩-౭॥

(౨) ,,అకర్తరిచకారకే'' ఇత్యనువృత్తౌ, ॥౩-౩ ౧౯।౨౮౨ ౧౫॥

స్త్రియాంకర్మణిక్తిన్నిహతత్యాదిడభావే

(౩) ,,ఉదాత్తోపదేశ''ఇత్యాదినా అనునాసిక ॥౭-౩-౩౪।౩.౩౦॥

నిరు. ౪౫౦. బహుకాలానేః యజమానకేఽధిచోదితే॥౨౩౯॥

సత్రేషుసదారాధ్యతయా (సత్రం) స్యాత్సీదతీతిచ।

౪౫౧. ప్రవృత్తిధర్మనిష్ఠానాంగతిర్యస్స (సతాంగతిః)॥౨౪౦॥

నివృత్తిధర్మనిష్ఠానాంగతిర్యస్స (సతాంగతిః)।

౪౫౨ సర్వదర్శీ ౪౫౩ నివృత్తాత్మా

ఓం సర్వదర్శినే నమః. ఓం నివృత్తాత్మనే నమః

భా. సర్వాద్విధావపిధర్మౌ అధ్యక్షయితుంశీలమస్యేతి—
(సర్వదర్శీ)- [౫
(౧) ,,సుప్యజాతౌణినిస్తాచ్ఛీల్యే'' ఇతి,ణినిః * ॥౩-౨-౬౮।౨౫౦॥౨
తత్రనివృత్తిధర్మాచార్యో నరనారాయణాదిః పరమవైరాగ్య
ఖ్యాపనాయవిషయేభ్యఃప్రత్యాహృతమనాః—
(నివృత్తాత్మా) - తద్ధ్యానే,

నిర్వ· లోపేచవ్యుత్పాదితః· ప్రాగేవఅస్యేశ్నరివ్యుత్పాదితాత్ సచ్ఛ
బ్దాత్ ఆమ్.సంహితాయామ్ అనుస్వారపాక్షికపరసవర్ణావుక్తౌ*
సర్వాద్విధావపి ప్రవృత్తినివృత్తిధర్మౌద్రష్టుమధ్యక్షయితుం
శీలమస్యేతి—
(సర్వదర్శీ)
(౧) ,,దృశిర్ ప్రేక్షణే'' ॥౩౦ ౧౦।౧౨౩-౯॥ [౧౫
(౨) ,,సుప్యజాతౌణినిస్తాచ్ఛీల్యే'' ఇతి, ణినిః· ॥౩-౨-౬౮।౨౫౦-౬॥
గుణోరపరః సర్వశబ్దోవ్యుత్పాదితః· తత ఇన్నన్తలక్షణో
[63]
దీర్ఘ ఇత్యాది. తత్రనివృత్తిధర్మాచార్యో నరనారాయణాదిః.
నివృత్తోవిరక్తోవా, పరమవైరాగ్యప్రఖ్యాపనాయ విషయేభ్యః
ప్రత్యాహృతః, ఆత్మా - మనః అస్యేతి— [౨౦
(నివృత్తాత్మా)

నిరు. ౪౫౨· ధర్మాధర్మాచ తేసర్వావధ్యక్షయితుమాదరాత్ ॥౨౪౧॥
సర్వదాశీలమస్యేతి (సర్వదర్శి) తతస్మృతః।
౪౫౩. నివృత్తిధర్మాచార్యతయావిషయేభ్యోనివృత్తిమత్ ॥౨౪౨॥
మనోయస్య (నివృత్తాత్మా) నరనారాయణాత్మకః। [౨౫
11-12-86.

{౪౫౪ / ౮-౨౮} సర్వజ్ఞో

ఓం సర్వజ్ఞాయ నమః.

భా. (౧) "అన్తర్ నివిష్టభావంచ". మన్త్రేచ, ॥ ॥

(౨) "ఆత్మధ్యానపరాయణాయ" ఇతి. ॥ ॥[౫

(౩) "శాన్తం హృత్పద్మార్పితమానసమ్" ఇతిచ * ॥ ॥

తథా †సర్వాత్మనాఽఽత్మానంజానాతీతి— ॥

(సర్వజ్ఞః)

(౪) † "యుజ్ఞానంచస్వమాత్మానంపరస్మిన్నవ్యయేపదే"॥

ఇతి. ... [౧౦

నిర్వ. (౧) "అత-సాతత్యగమనే" ॥ధా-భ్వా-౨-౧౧౧౬-౧॥

అతోఽ మనిని వృత్త్వాదితో హ్యాత్మశబ్దః! పూర్వత్ర,

(౨) "వృతు-వర్తనే;" నిపూర్వః ॥ధా-భ్వా-౧౯-౧౦౧౧౨౧-౬॥

(౩) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినాకర్తరి క్తః. ॥౩-౪-౭౨।౨౫౫-౩౦॥

(౪) "ఉదితోవా" ఇతి క్త్వాయామిడ్వికల్పాత్,॥౭-౨-౫౬।౨౯౦।౮

"యస్యవిభాషా"ఇతి నిష్ఠాయాం నేట్ అపరత్ర,॥౭-౨-౧౫।౨౫౨౧౦

(౬) "ముచ్ల్-మోక్షణే;"విపూర్వః. ॥ధా-తు౫-౧౮।౧౨౭-౨౧॥

తతఃప్రాగ్వదేవఅవివక్షితకర్మకతయా, అకర్మకాత్ క్తః॥

ఇహాకర్మణివాఅనిట్. ॥౮-౨-౩౦।౩౧ ౩౨॥

(౭) "చాః" ఇతిర్ఘులికుత్వమ్.కః ఉభయత్రాపిఅగుణః.తతో[౨౦

[64]

బహువ్రీహిః. దీర్ఘః. తతోనాన్తలక్షణోదీర్ఘ ఇత్యాది.

తథా ఆత్మానంసర్వం సర్వాత్మానం జానాతీతి—

(సర్వజ్ఞః)

(౮) "జ్ఞా-అవబోధనే" ॥ధా-క్ర్యాదిః-౨ ౨౧।౧౨౮-౧౯॥

నిరు. ౪౫౪. సర్వాత్మనాస్వమాత్మానంయశ్చ జానాతి కేవలమ్।౨౪౩॥

(సర్వజ్ఞ) స్సతువిజ్ఞేయస్సప్తార్ణో జ్ఞానదో మనుః॥

† సర్వాత్మానమ్. ౪

† యుజ్ఞానశ్చ. ౫ †సర్వాత్మని-౧

ఓం జ్ఞానాయోత్తమాయనమః ఓం సువ్రతాయనమః.

భా. జ్ఞాయతేఽస్మిన్ సర్వఃపరోవైష్ణవోధర్మ ఇతి
(జ్ఞానముత్తమమ్)
(౧) “పఠన్తమనిశంశాస్త్రంపఞ్చరాత్రపురస్సరమ్” ॥ ॥
ఇతి· *
(౧) “నమే పార్థాస్తి కర్తవ్యమ్” ॥గీ-౩-౨౨॥
ఇతి న్యాయేన కేవలపరార్థత్వాత్ శోభనంవ్రతమస్యేతి
(సువ్రతః)

సర్వ· “ఆతోఽనుపసర్గే” ఇతి, కః.ఆల్లోపః. ॥౩-౨ ౩।౩౪౮-౩॥
వ్యుదపాదిహిసర్వశబ్దః!* తత్రైవచ-
ఉత్తమంఅత్యుత్కృష్టం, సర్వః పరోవైష్ణవోధర్మః, జ్ఞాయతేఽ
స్మిన్నితిజ్ఞానమతి——
(జ్ఞానముత్తమమ్)
ఏకంనామ.।
“ జ్ఞా - అవబోధనే” ॥ధా-క్ర్యా- ౨-౨౧।౧౨౮-౧౯॥
అధికరణేల్యుట్.అనః.దీర్ఘః.ఉత్కృష్టవాచినః
ఉచ్ఛబ్దాత్ అతిశాయనేతమప్.చర్త్వమ్.దస్యతః.
[65]
ఆవిష్టలిఙ్గోఽయమిత్యాది*
స్వార్థకర్తృత్వాభావేన కేవలపరార్థతయా”
సు-శోభనం, వ్రతంనియమోఽస్యేతి——
(సువ్రతః)

నిరు. ౪౫౫. పరశ్చవైష్ణవోధర్మః సర్వోఽస్మిన్ జ్ఞాయతే యతః॥౨౪౪॥
సర్వేషాంశ్రేయసాంమూలం తజ్జ్ఞేయం(జ్ఞానముత్తమమ్)
౪౫౬. భక్తార్థంవ్రతవాన్ యోఽసౌ(సువ్రత)స్సంకీర్తితః॥ ॥౨౪౫॥

౪౫౭ సుముఖః

ఓం సుముఖాయనమః.

భా.(౨) ,,ఏకపాదేనతిష్ఠన్తమాహారన్తంచమారుతమ్ । పత్రమాపోప
వాసాంశ్చదిశన్తమనుచిన్తయేత్'' ఇతి.* ॥ ॥
జపాదావవికృతప్రసన్నమనోహరముఖత్వాత్ —
(సుముఖః)
ఓఙ్కారలక్షణమ్మన్త్రం ‡జపన్నాన్తరలక్షితమ్'' ఇతి
,,కృష్ణాయకమలదళా †మలనేత్రాయ'' ఇతి॥ ॥
తన్మన్త్ర†వర్ణః. ॥*

నిర్వ. వృతిస్స్త్రః అజ్వాదౌ,
,,భయాదీనాముపసంఖ్యానంనపుంసకేక్తాదిని
వృత్త్యర్థమ్'' ॥ఇత్యచ్. ॥౨౩౪-౧౫॥
సుపూర్వోబహువ్రీహిః.* ... ...
జపాదావవికృతప్రసన్నముఖతయావా,
వీరబాహురిత్యాదావుత్తరత్ర
ప్రస్తోష్యమాణస్యఅమృతాహరణకర్మణోఽత్రాపి
ప్రతిపాద్యత్వేనతదానీమానన్దామృత
సంపూర్ణవదనతయావా సు - మనోహరం. ముఖమస్యేతి —
(సుముఖః)
,,ఖను అవదారణే,,॥ధా-ఖ్యా- ॥
ఇతివర్తమానే, ,,ఉది దృణా తెరజలౌ'' ఉణా ॥౫।౨౭౦-౭॥
,,డిత్ ఖనేర్ ముట్ చోదాత్తః'' ఇత్యచ్.అల్ లావాడిత్ ధాతోర్

నిరు. ౪౫౭. ధ్యాతౄణాంవిషయోయస్యసుప్రసన్నంమనోహరమ్॥
ముఖమస్తీతి (సుముఖః)
‡ జపమానము ౬ లపమానము ౪
† వర్ణాత్ - ౭-౨ †అమలన-౫

౪౫౮ సూక్ష్మః

ఓం సూక్ష్మాయనమః.

భా. నిరుపాధికసమాధిసాక్షాత్కృతసుసూక్ష్మస్వరూపత్వాత్.
(సూక్ష్మః)* [౫
(౧) "సూచేః స్మక్" ఉ॥ ణా-౪|౨౭౮-౪॥
ఇతి,స్మన్ ప్రత్యయః. ॥
(౨) "సర్వే బ్రహ్మపరాయణాః" ॥
ఇతి ... ... ॥

నిర్వ. మటిచ. ఉదాత్తః, టిలోపః.సుప్సుపార్యోర్బహువ్రీహిః.* [౧౦
నిరుపధిసమాధిసాక్షాత్కృతసుసూక్ష్మరూపతయా,
అన్యత్రాసురేష్వనిగూఢాభిసన్ధితయా వా
సూచయతీతి—
(సూక్ష్మః)
సూచ-పైశున్యే "చురాదౌ కథాదిః. ॥౫-౨౩-|౧౩౧-౧౭॥ [౧౫
ణిచ్.అతోలోపః.
(౧) "సూచేః స్మక్" ఇతి,స్మక్-బాహుళకాత్ ॥ఉణా-౪|౨౭౮-౪॥
(౨) "లిజాశిషి" ఇత్యత్రలకారస్యైవ స్మన్నిత్యాద్విసకారకనిర్దేశ
మాశ్రిత్య, అయంసాదిరేవేతివ్యాఖ్యానాద్వానేట్.
ఏవమేవాన్యత్రాపీద్యశేప్రదేశేఽవధేయమ్. ణిలోపః. [౨౦
(౩) "చోః" ఇతి,ఝలికుత్వమ్.చస్యకః.తతః,॥౮-౨-౩౦|౩౧-౩౨॥
(౪) "ఆదేశప్రత్యయయోః" ॥౮-౩-౫౯|౧౫-౫౯॥
ఇతి,కోఃపరస్యప్రత్యయావయవస్యసస్యషః*

నిరు ౪౫౮. (సూక్ష్మస్) సూక్ష్మస్వరూపతః ॥అథవా॥ ॥౨౪౬॥
అసురేష్వనిగూఢాభిప్రాయత్వాత్ (సూక్ష్మ)ఉచ్యతే॥ [౨౫

౪౫౯ సుఘోషః ౪౬౦ సుఖదః

ఓం సుఘోషాయనమః. ఓం సుఖదాయనమః.

భా. ఔపనిషదఃస్వాధ్యాయఘోషోఽస్యేతి.— ॥
(సుఘోషః)
ఏవంసదాచారసమాధ్యనుష్ఠానేనతన్నిష్ఠేభ్యః
ఫలంపరమసుఖందదాతీతి.—
(సుఖదః) ॥

నిర్వ. సు-శోభనోఘోషఃఔపనిషదస్వాధ్యాయఘోషః
మథనాద్భూతగోచరసురాసురాదిఘోషోవాఽస్యేతి—
(సుఘోషః)

(౧) "ఘుషిర్ విశబ్దనే, ॥ధా-చు-౧౩౦-౧౩॥
చురాదిః

(౨) "అనిత్యశ్చాస్యణిచ్"

(౩) "ఘుషిరవిశబ్దనే" ॥౭-౨-౨౩।౨౫౪-౧౮॥
ఇతినిష్ఠాయామిణ్ణిషేధాల్లిఙ్గాద్ తదభావే,ఘుషిలఘూపధగుణః

(౪) "ణిచితు,"పరచ్"ఇతి,భావేఅచ్.ణేర్ లోపోవిశేషః.॥
సుపూర్వోబహువ్రీహిః*
ఏవంసదాచారసమాధ్యనుష్ఠానేనతన్నిష్ఠేభ్యః.సుఖంపరమం
ఫలం,అమృతదానాదినాసురేభ్యఃసుఖంవాదదాతీతి:—
(సుఖదః)

(౫) "డుదాఞ్-దానే" ॥ధాజు ౧-౯।౧౨౪-౧౮॥

(౬) "ఆతోఽనుపసర్గేకః" ॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౩॥

నిరు .౪౫౯. స్వాధ్యాయఘోషోయస్యాస్తి(సుఘోష)
స్పతుకీర్తితః॥ ॥౨౪౭॥
సమాధ్యనుష్ఠానేన తదనుష్ఠానశీలినామ్॥
౪౬౦. సుఖంబహుదదాతీతి (సుఖదః) పరికీర్తితః॥౨౪౮॥

౪౬౧ సుహృత్

ఓం సుహృదేనమః,

భా. కుతఇదంపరోపకారవ్యసనిత్వమ్; యతః
(సుహృత్) ॥
అనుపకారిణ్యపి కిమస్యభవిష్యతి?
కింకరవాణీతి శుభశంసి శోభనహృదయత్వం సుహృత్వమ్.*

నిర్వ. ఇతి,కః
ఆల్లోపః
"ఖను-అవదారణే," ॥ధా భ్వా॥
సుపూర్వః
"అన్యేష్వపిదృశ్యతే" ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧।౧౬॥
ఇత్యపిశబ్దాత్ సర్వోపాధివ్యభిచారార్థాత్
ఉపపదాన్తరకారకాన్తరయోః
ధాత్వన్తరాదపిడః
టిలోపః.
ఉభయత్రాపి
కుతఇదంపరోపకారవ్యసనిత్వమ్ తత్రోచ్యతే"
యతోఽనుపకారిణ్యపి సు-శోభనం
కిమస్యభవిష్యతి;కింవాకరవాణీతిశుభాశంసి,
హృదయమస్యేతి—
(సుహృత్)
"హృఞ-హరణే" ధా భ్వా-॥౨౬ ౩।౧౨౨-౧౮॥
"వలి మలి తనిభ్యః కయన్" ఉణా॥౪ ౨౭౬-౧౩॥
ఇతివర్తమానే,

నిరు. ౪౬౧· కిమస్మైకరవాణీతిహ్యుపకారిణిశోభనమ్।
యస్యాస్తిహృదయంచాసౌ(సుహృద్)ఇత్యభిధీయత్ ॥ ౨౪౯॥

శ్లో.౪౯,అక్ష.౧౭-శ్లో.౪౯.అక్ష.౨౦.(౪౨౩)నా. ౪౬౨. మనోహరః

౪౬౨ మనోహరో

మనోహరాయ నమః

భా. ఏవంనిసర్గసౌహార్దేన తేషాంమ్మనోహరతీతి—
(మనోహరః) ॥
"హరతేరనుద్యమనేఽచ్"* ॥౩-౨-౯।౨౪౫-౩౪॥
జితాశ్చ తేషాంక్రోధాదయోఽనేనేతి.—

నిర్వ. వృహిభ్యాం క్షుక్ దుకౌచ" ॥ఉణా-౨౭౬-౧౪॥
ఇతి,కయణ్.ధాతోఃముగాగమశ్చ.కిత్త్వాత్ నగుణః
ఇత్థంనిష్పన్నస్యహృదయశబ్దస్యసుపూర్వస్యఇహ
బహువ్రీహౌ,
"సుహృద్దుర్హృదౌమిత్రామిత్రయోః." ॥౫-౪-౧౫౦।౭౭ ౩౩॥
ఇతి,మిత్రార్థేహృద్భావోనిపాత్యతే.
పాక్షికమవసానేచర్త్వమ్. ...
ఏవంనిసర్గసౌహార్దేన, అసురవ్యామోహనీయ నిజరూపత్వేన
వా తేషాంమనోఽన్తఃకరణంహరతీతి—
(మనోహరః) ... ...
"హృఞ్-హరణే" ధా-భ్వా॥౨౬-౩।౧౨౨-౧౮॥
"హరతేరనుద్యమనేఽచ్" ॥౩-౨-౯।౨౪౫-౩౪॥
ఇతి,అచ్.గుణఃరపరః.
"మన-జ్ఞానే" ॥ధా దివా-౭-౮।౧౨౫-౧౩-॥
"సర్వధాతుభ్యోఽసున్" ॥ఉణా-౪-౨౭౮-౩౨॥
ఇతి,అసుణ్.సోరుత్వమ్—

నిరు. ౪౬౨. ఏవంనిసర్గసౌహార్దాత్తేషాంహృదయకారకః।(మనోహర)
సమాఖ్యాతోహ్యష్టాగ్నశ్శాన్తిదాయకః॥ ౨౫౦॥

౪౬౩ జితక్రోధః

ఓం జితక్రోధాయనమః.

భా. (జితక్రోధః) ॥
అథవా,అమృతాహరణే. [౫
(౧) "ఆనన్దామృతసంపూర్ణవదనేన్దుకాన్తినా।
కలశాకృతిరూపేణకరస్థేనవిరాజితమ్" ॥
ఇతి. ... ... ॥
(సుముఖః)
అసురేషుగూఢాభిప్రాయత్వాత్ — ॥[౧౦
(సూక్ష్మః) ... ... ॥
సురాసురాదిషుప్యమాణమథనామృతత్వాత్ —
(సుఘోషః) ॥
అమృతదానాదినాసురేభ్యస్సుఖందదాతీతి — ॥
(సుఖదః) [౧౫
తత్రహేతుః.
(సుహృత్) ॥
అసురవ్యామో ‡హనీయరూపత్వాత్ — ॥
(మనోహరః) యథా, ॥
(౨) "త్రైలోక్యవిస్మయకరం కాన్తాకృతిధరం స్మరేత్" [౨౦
ఇతి. ॥
తేనవిస్మయ విహస్తచేతసామసురాణాంసురేషుక్రోధోజితఇతి॥

నిర్వ(౧) "హాశిచ" ॥౬-౧-౧౧౪।-౧౩-౧॥
ఇతి,ఉత్వమ్.ఆద్గుణః.

నిరు. ౪౬౩. రక్షసాందేవవిషయే యేనక్రోధోపిసర్జితః॥ [౨౫
స(జితక్రోధ) ఆఖ్యాతోహ్యష్టార్ణః క్రోధనాశకః॥ ౨౫౧॥

‡ మోవహనిజ.

† ది-న-౧-౫-రూప-న-౧-

౪౬౪ వీరబాహుర్

ఓం వీరబాహవేనమః.

భా. (జితక్రోధః)
స్ఫురత్కటక కేయూరమాలమధనఖేలాఽహమిహమికావ్యతీ
హారవిక్రాన్తబాహవః సహస్రమస్యేతి—
(వీరబాహుః) * ...

నిర్వ. తథా జితఃక్రోధః,తదుపలక్ష్యః క్రోధలోభాదిః
విస్మయ విహస్త చేతోఽసురక ర్తృక సురక ర్మక క్రోధోవాఽనే
నేతి— [౧౦
(జితక్రోధః)
(౧) "క్రుధ-జిఘాంసాయామ్" ॥ధా-దివా॥౮-౧౦॥౧౨౫-౧౭॥
భావేఘఞ్ గుణః.
(౨) "జి-జయే" కర్మణి క్తః॥ ధా-భ్వా॥ ॥
అనిట్‌.అగుణః* [౧౫
(3) "అథ కేవలమస్మృతాహరణధర్మాఃవీరాః.
మధనఖేలాఽహమహ మికావ్యతీహారవిక్రాన్తాఃబాహవః
భుజాసహస్రమ్,అస్యేతిః—
(వీరబాహుః)
(౧) "బాధృ-విలోడనే" ॥ధా-భ్వా-౧.౪।౧౧౫-౧౯॥[౨౦
(౨)"కుర్ భ్రశ్చ" ఇతిప్రకరణే "అర్జిదృశికమ్యమిపంసిబాధామృజిపశి
(3) తుక్ ధుక్ దీర్ఘహకారాశ్చ"॥ ఉ-ణా-౧।౨౬౧.౧౯॥
ఇతి,కుః.ధస్యహశ్చ,
(౪) "వీర-విక్రాన్తౌ"చురాదౌకథాదిః అదన్తః. ॥౧3౧-౨౭-॥
(౫) "అభృషియః-ణిచ్.అతోలోపః. [౨౫

నిరు. ౪౬౪. విక్రాన్తాబాహవోయస్య (వీరబాహు)స్తుసస్మృతః॥

౪.† న-

౪౬౫ విదారణః॥ ౫౦॥ ౪౬౬ స్వాపనః

ఓం విదారణాయనమః ఓం స్వాపనాయనమః

భా. దివ్యహేతిభిః రాహుముఖాన్ విదారితవానితి:—
(విదారణః) ॥[౫
(౧) "సమగ్రోగ్రభయవిదారణాయ" ॥
ఇతిమన్త్రలిఙ్గాత్. * ...
నష్టశిష్టానపి చారు చతుర స్మిత మధుర కటాక్షభ్రూవిలాసైః
స్వాపయతిపరవశయతీతి—
(స్వాపనః) [౧౦

నిర్వ. తతః పచాద్యచ్.ణిలోపః.
బహువ్రీహిః.*
దివ్యహేతిభిః రాహుప్రముఖాన్ విదారయతీతి—
(విదారణః)
(౧) "ద్భా విదారణే;" ॥ధా.క్రా. ౬.౨ ౫-౧౨౭-౧॥[౧౫
విపూర్వః.ణిచ్ వృద్ధిరాకారః.
రపరత్వమ్.తతో ల్యుః; [౯]
ల్యుడ్ వా బాహుళకాదిత్యాది.అనః.
ణిలోపః.ణత్వమ్. * ... * *
నష్టశిష్టానపిచారుచతురస్మితమధురాక్షిభ్రూవవిభ్రమైఃస్వాపయ
తి శాయయతి పరవశయతీతి:—
(స్వాపనః)
(౧) "ఞిష్వప్-శయే"షస్సః.॥ధా-అదా॥ధా-అ-౬-౨౫।౧౨౪-౭॥

నిరు. ౪౬౫. హేత్యాద్యైరాయుధైర్దివ్యైర్దారణాచ్చ (విదారణః)॥
౪౬౬. కటాక్షభ్రూవిలాసాద్యైర్ నష్టశిష్టాన్ జనానపి [౨౫౨
యోఽసౌసమ్యఙ్మోహయతి (స్వాపనః) పరికీర్తితః॥ ౨౫౩

౪౬౭ స్వవశో

ఓం స్వవశాయనమః.

భా.(౧) "మదవిహ్వలనేత్రంచ దేవముద్భిన్నయౌవనమ్"॥
ఇతి. ... * [౫
తేషుసుప్తేషు స్వకీయైస్స్పృహాస్వైరవిహారాత్ —
(స్వవశః) ॥
(౧) "సర్వేశ్వరాయ" ॥
ఇతితన్మస్త్రే. ... ...

నిర్వ. ణిచ్.ఉపధావృద్ధిః. [౯] [౧౦
తతోల్యుః;ల్యుడ్వాబాహులకాదిత్యాది-అనః
ణిలోపః. * * ... ...
తేషుసుప్తేషు స్వకీయైస్స్పృహాస్వైరవిహారాత్ స్వేషామాత్మీయానాంవా అనన్యాధీనతయాస్వస్యవానాన్యస్య వశోఽధీనఇతి— [౧౫
(స్వవశః)
(౧) "వశ-కాన్తౌ" ॥౭-౫।౧౨౪-౧౨॥
(౨) "పచాద్యచ్"
(౩) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩.౧౯।౨౮-౨-౧౫॥
ఇత్యనువృత్త్యేషుఞపవాదస్య [౨౦
(౪) "వశిరణ్యోరుపసంఖ్యానమ్"ఇత్యౌపసంఖ్యానికస్య ॥౩-౩-౫౮॥
అపః-అత్రానవకాశాత్.కర్తృత్వావివక్షాయాంతేనపదాప్.
"స్వ-శబ్దోపతాపయోః" ॥ధా-భ్వా-౨౭-౩౨౫౧౨౨-౨౫॥
(౫) "అన్యేష్వపి" ఇతి,డః-టిలోపః.* ॥ఉ-ణా-౪।౨౭౬-౨౧॥

రుని. ౪౬౭. స్వకీయైస్స్పృహాసుప్తేషు తేషుస్వైరవిహారవాన్। [౨౫
భవతి (స్వవశ) స్సోఽపినాన్యాధీనస్వదోమనుః॥ ౨౫౪

శ్లో.౫౦,అక్ష.౭-శ్లో.౫౦.అక్ష.౧౧. (౪౨౮) నా. ౪౬౮. వ్యాపీ
౪౬౯ నైకాత్మా

౪౬౮ వ్యాపీ ౪౬౯ నైకాత్మా

ఓం వ్యాపినేనమః. ఓం నైకాత్మనేనమః.

భా. సురాసురమన్దరవాసుకిప్రభృతిషు శక్త్యాప్యాయ నాయవ్యాప
నాత్ — ॥[౫
(వ్యాపీ) * *
తదాతనైః బ్రాహ్మకౌర్మమోహినీముఖై రూపైః-—
(నైకాత్మా) * ... ॥

నిర్వ. సురాసురమన్దరవాసుకిప్రభృతిషుశక్త్యాప్యాయనాయవ్యా
ప్తుంశీలమస్యాస్తీతి— [౧౦
(వ్యాపీ)
(౧) "ఆప్ఞ్ వ్యాప్తౌ,"విపూర్వః ॥ధా-స్వా-౨ ౫।౧౨౬-౭॥

(౨) "సుప్యజాతౌణినిస్తాచ్ఛీల్యే" ॥౩-౨-౭౮।౨౫౦-౭॥
ఇతి ణినిః. [౧౫
వేఃఇకారస్యయణ్ యకారః.
ఇన్హన్పూషార్యమ్ణాంశౌ ఇత్యాదిదీర్ఘః ఇత్యాది* [68]
తదాతనాఃనైకేబ్రాహ్మకౌర్మమోహినీముఖాః
ఇహచాత్మనోరూపాణ్యస్యేతి—
(నైకాత్మా) [౨౦
(౧) "అత సాతత్యగమనే" ॥ధా-భ్వా-౧।౧౧౬-౧॥
అతోఽమనిణివ్యత్యాదితఆత్మశబ్దః.ఏతేః,
"ఇణ్ భీ కాపా" ॥ఉణా-3-౨౭౧-౨॥

నిస. ౪౬౮.దేవదైత్యమన్దరేషు వాసుకిప్రభృతిష్వపి॥ ఆప్యాయనాయ
శక్త్యాచ (వ్యాపీ) స్యాద్వ్యాపవాదసౌ॥ ౨౫౫ [౨౫
౪౬౯. తదాతనైర్ బ్రహ్మకౌర్మమోహిన్యాద్యవతారకైః॥
(నైకాత్మే)తిశ్రుతస్సన్న్యజ్ఞున్యర్ణోఽబహురూపదః॥ ౨౫౬

౪౭౦ నైకకర్మకృత్

ఓం నైకకర్మకృతేనమః.

భా.	మథనధారణ వైరి‡విదారణసుధాదానాద్యనేకకర్మా —	
	(నైకకర్మకృత్) * ...	॥ [౫
	అథధర్మాత్మా	॥
	పురుషార్థవ్యవస్థాపనాయసర్వాన్తర్వసతీతి—	

నిర్వ. ఇత్యాదినాకని గుణేచ వ్యుత్పాదితశ్చైకశబ్దః.
నఞః,నశబ్దస్యవా సమాసః పూర్వత్ర,

(౧) "నభ్రాణ్ణపాత్" ॥౬-౩ ౭౫-౬౭ ౧౩॥[౧౦

ఇత్యస్యోపలక్షణతయానఞఃప్రకృతిభావః.
అన్యత్రతు,అనఞత్వాదప్రసక్తపవనలోపః.వృద్ధిః.దీర్ఘః.
[69]
తతోనాన్తలక్షణోదీర్ఘఇత్యాది*
తథానైకాని అనేకాని మథనధారణవైరివారణసుధాదానాదీ
నికర్మాణి కార్యాణి కరోతీతి— [౧౫
(నైకకర్తృకృత్)

(౧) "డుకృఞ్-కరణే" ॥ధా-తనా.౧.౧౦।౧౨౮-౪॥

(౨) "సుకర్మపాప" ॥ ॥

ఇత్యాదినాక్విపితుక్.
అగుణః. పునరప్యయమేవధాతుః. [౨౦

(౩) "సర్వధాతుభ్యః" ఉణా-౪ ౨౭౭-౨॥

ఇతిమనిన్.గుణోరపరః.అనిట్-నలోపః. నైకశబ్దః ప్రాగ్వత్
అథధర్మాత్మా మన్త్రవర్ణానురోధాత్ [కర్మధారయః.*
పురుషార్థవ్యవస్థాపనాయసర్వాన్తర్వసతీతి—

నిరు. ౪౭౦. సముద్రమథనె నైకకర్మకృ (నైకకర్మకృత్॥ [౨౫
‡వారణ

౪౭౧ వత్సరో	౪౭౨ వత్సలో
ఓం వత్సరాయనమః.	ఓం వత్సలాయానమః.

(వత్సరః) ॥
(౧) "వసేశ్చ" ఇతి,సరన్ ప్రత్యయః॥ఉణా॥ 3 ౨౭౨. ౧౪ ౫]
(౨) "సర్వావాసశ్చారిణేధర్మాత్మనే" ॥
ఇతిహితన్మన్త్రవర్ణః * ...
తత్రహేతుః. ॥
(వత్సలః) ॥
వత్సాన్ స్నేహోత్సుకాన్ కామయతే ॥[౧౦
ఇతి—
(౧) "వత్సాంసాభ్యాంకామబలే,, ॥౫-౨-౯౮।౧౩౫-౧౦॥
ఇతి,లచ్ ప్రత్యయః
సహిచిరంపరిచీయమానేష్వపిశరణాగతేషు కస్యాపిహేతోః

(వత్సరః)
(౧) "వస-నివాసే" ౩౧-౧౨-౧౨౩-౧౪॥
(౨) "అశేస్సరః""వసేశ్చ" ఉణా-౩।౨౭౧-౨౪॥
ఇతి,సరః. అనిట్.
(౩) "సస్పి" ఇతి,తః. * ॥౭-౪-౪౯।౬౬౯-౩౩॥ [౨౦
తత్రహేతురుచ్యతే. వత్సాఃతదుపలక్ష్యాఃస్నేహోత్సుకాః కామ్య
మానాశ్శరణాగతాఃఅస్యసన్తీతి—
(వత్సలః)

నిరు. ౪౭౧.పురుషార్థస్థాపనాయసర్వాన్తర్వసనాచ్చయః ॥౨౫౭
ధర్మాత్మా (వత్సర)స్సస్యాత్ మున్యర్ణోభీష్మదోమనుః। [౨౫
౪౭౨.సర్వస్యాన్తర్నివసనేహేతుస్స్యాద్(వత్సలస్) స్మృతః॥ ౨౫౮
వత్సేధేనోరివయతోవత్సలశ్శరణాగతే।

౪౭౩ వత్సీ

ఓం వత్సినేనమః

భా. సద్యఃప్రసూతేష్వివవత్సేషు, ॥
సహజాకారాః, ॥
సపయస్స్రంస్నవస్తనవేదనాః
కింకర్తవ్యతాఽకులాః ధేనవఇవ, సంభ్రామ్యతీతి. ॥
రావణేఽపిప్రసిద్ధమ్;
(౧) “విదితస్సహిధర్మజ్ఞః శరణాగతవత్సలః” ॥రా-సు-౨౦-౨౮॥
ఇతి. ... ... ॥
తచ్ఛీలభగవదుపకరణాద్ధి ప్రసిద్ధస్యాపిధర్మస్యతాచ్ఛీల్యమ్?
ఏవన్నిత్యపోష్యాత్మవర్గవత్సభూయస్త్వాత్ —
(వత్సీ)— *

నిర్వ.(౧)“వద-వ్యక్తాయాంవాచి” ॥౩౧ ౧౨-౧౨౩-౧౩॥
(౨) “వ్ర తృ వది హని కమి కషిభ్యస్సః” ఉణా-౩।౨౭౧-౧౯॥
ఇతి,సః.
(౩) “తితుత్ర” ॥౭-౨-౯।౨౬-౨౦॥
ఇతి, నేట్. చర్త్వమ్.
ఏవంవ్యుత్పన్నాత్ వత్సశబ్దాత్,
“వత్సాంసాభ్యాంకామబలే” ॥౪-౨-౯౮।౧౩౫॥
ఇతి,కామవతిమత్వర్థీయోలచ్.
ప్రసిద్ధంహి,వాత్సల్యంభగవతశ్శరణాగతేషు
ధేనూనామివసద్యఃప్రసూతేషువత్సేషు?
వాత్సల్యశీలభగవదుపకరణత్వాత్ ధర్మోఽపితచ్ఛీలః*
తథావత్సాఃతదులట్యాఃనిత్యపోష్యాఃఆత్మవర్గాః
భూయాంసోఽస్యసన్తీతి—
(వత్సీ)

౪౭౩.నిరు.నిత్యపోష్యాత్మగుణవద్వత్సభూయస్త్వతస్సదా॥౨౫౯(వత్సీ)
స్యాద్ధివిశేషేణవడర్ణోగోపదోవసుః॥

౪౭౪ రత్నగర్భో

ఓం రత్నగర్భాయనమః.

భా.(౧)“భూమనిత్యయోగయోః” ఇతి, ॥కా-౧౩౪-౨౦॥

ఇనిః. ... ...

తేషు*ధనాయద్భ్యఃప్రదేయధనాధిక్యాత్ —* ౭-౪-౩౪॥

(రత్నగర్భః)—

యథా,

(౧) “కామార్థా॥పుద్వహస్తంచశఙ్ఖ పద్మచక్రచ్ఛలేనతు” ॥

ఇతి. ... ... ॥

తత్తదిష్టధనాదానే ఆశుకారిత్వాత్ .—

నిర్వ.(౧)“వద-వ్యక్తాయాంవాచి”

తతోవ్యుత్పాదితాద్వత్సశబ్దాత్ * భూమనిత్యయోగయోః

మత్వర్థీయోఽతఇనిః.

(౨) “యస్య” ॥౬-౩-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

[70]

ఇతి,లోపః.ఉన్నన్తలక్షణోదీర్ఘఇత్యాది*

రత్నంతదుపలక్ష్యంధనాయద్భ్యః*

ప్రధేయమధికంధనంగర్భేఽస్యతద్గర్భః

తద్వధ్రియమాణమనేనేతివా—

(రత్నగర్భః)

(౧) “గృ నిగరణే” ॥ధా-క్ర్యాది-౨-౬।౧౨౮-౧౫॥

(౨) “అర్తిగృభ్యాంభన్” ॥ఉణా। ౩-౨౭౩-౨౯॥

ఇతిభనివ్యుత్పాదితఃఅయంశబ్దః.

నిరు. ౪౭౪ ధనాయద్భ్యోయథాకామంప్రదేయధనవత్వతః॥ ౨౬౦

(రత్నగర్భ)స్సమాఖ్యాతోహ్యష్టాణోధనదోమనుః।

† పుపబర్హంచ†పద్మ

21-1-87.

౪౭౫ ధనేశ్వరః॥

ఓం ధనేశ్వరాయనమః.

భా. (ధనేశ్వరః)
ఆశుకర్మణిహ్యశ్నోతేర్ వరట్? ... ... *
దత్తావప్యర్థకామాదుర్విషయాన్నివర్త్య, తాభ్యాంహితధర్మ
రక్షణాత్·— ॥

నిర్వ·(౧)"రము-క్రీడాయామ్" ॥ధా·భ్వా-౨౩-౨।౧౨౨-౮॥
అన్తర్భావితణ్యర్థశ్చ-అత్రాయమ్·
(౨) "ధా పృ వస్యజ్యతిభ్యో నః" ॥ఉణా-౩।౨౬౯-౩౩॥
ఇతిప్రకరణే,
(౩) "రమేస్తచ" ॥ఉణా-౩-౨౭౦-౮॥
ఇతి,నః.తశ్చాన్తాదేశః.అనిట్. ... ... *
త్రిప్రకారితయా ధనస్యతత్తదిష్టవిభవస్య ఈశ్వరః దానేఆశు
కారిత్వ·—
(ధనేశ్వరః)
(౧) "అశూ-వ్యాప్తౌ,సంఘాతేచ" ॥ధా·స్వా-౩-౧।౧౨౬-౮॥
"క్లిశేరీచ్చోపధాయాః" ॥ఉణా·౫-౨౫౧-౧॥
ఇతివర్తమానే,
(౨) "అశ్నోతేరాశుకర్మణివరట్ చ" ॥ఉణా-౫।౨౫౧-౩॥
ఇతి,వరట్.చాదుపధాయా ఈత్వంచ.
(౩) "నేట్"ఇతి, నేట్. ॥
(౪) "ధన ధాన్యే" ధా-జు హెూ ॥౩-౯।౧౨౪-౨౨॥
ఛాన్దసశ్చాయమ్. అస్త్యేవచాత్ర ధర్తస్త్వమ్. ఉక్తావాఅస్య

నిరు·౪౭౫తత్తదిష్టద్రవ్యదానేశీఘ్రకారీ(ధనేశ్వరః) ౨౯౧॥

౫౧॥ ౪౭౬ ధర్మగుప్ ౪౭౭ ధర్మకృత్

ఓం ధర్మగుపే నమః. ఓం ధర్మకృతే నమః.

భా. (ధర్మగుప్)—
(౧) "సాధుమార్గస్థితానాంచ సంయచ్ఛన్ధియా చతే" ఇతి.
ఏవం సర్వాన్ ధార్మికయన్నకారణాదనుగ్రహ‡హేతుం ధర్మం
కరోతీతి— ॥
(ధర్మకృత్) ॥

నిర్వ. భాషాయామపిప్రయోగే గతిః. పచాద్యచ్.గుణః. *
దత్తావప్యర్థకామా దుర్విషయాన్నివర్త్య, తాభ్యాంహితధర్మ
రక్షణాత్ ధర్మంగోపాయతిరక్షతీతి—
(ధర్మగుప్)
(౧) "గుపూ-రక్షణే" క్విప్. ॥ధా భ్వా-౧౫-౧।౧౧౫౧౯॥
(౨) "గుపూధూపవిశ్చి పణి పనిభ్యఆయః" ॥౩ ౧-౨౫-౧౬౬।౨౪॥
ఇత్యాయప్రత్యయోనభవతి. ॥
(౩) "ఆయాదయఆర్ధధాతుకేవా" ॥౩-౧-౩౧।౧౬౩-౨౬॥
ఇతితస్యఆర్ధధాతుకవివక్షాయామ్ వైకల్పికతయా, ఇహతద
భావపక్షాశ్రయణాత్. అగుణః.
(౪) "ధృఞ్-ధారణే" ॥ధా-భ్వా-౨౬ ౪।౧౨౨-౧౫॥
(౫) "అర్తిస్తుసు హు" ఉణా-౧-౨౬౫.౬॥
ఇత్యాదినా మన్.గుణోరపరః. అనిట్. ... *
ఇత్థంసర్వాన్ ధార్మికయన్ అకారణాదనుగ్రహదేహం ధర్మం
కరోతీతి— ॥
(ధర్మకృత్)

నిరు. ౪౭౬ కామందత్వాఽప్యర్థకామా నివర్త్యవిషయాన్తరాత్।
తాభ్యాంహితస్యధర్మస్యరక్షణాద్ (ధర్మగుప్స్మృతః)॥౨౬౨॥
౪౭౬ సర్వంజనంధార్మికయన్ లీలాఽనుగ్రహాలక్షణమ్। ‡ దేహం
ధర్మంకరోతియస్మాద్ధితస్మా (ద్ధర్మకృదుచ్యతే)।

౪౭౮ ధర్మీ ౪౭౯ సత్.

ఓం ధర్మిణేనమః ఓం సతేనమః

భా. "ధర్మసామాన్యమమలమనాదినిధనంవిభుమ్ । దుర్లభంయత్ప్ర
బుద్ధానాంతత్ప్రసాదధియావినా" ఇతి. ... * ॥
ప్రసిద్ధోఽపిధర్మోఽస్యసర్వసాధారణోపకరణమితి—
(ధర్మీ)* ॥
ఉక్తధర్మప్రశస్తత్వాత్.—
(సత్)— ॥

నిర్వ.(౧)"డుకృఞ్-కరణే" ॥ధా-తనా-౧-౧౦।౧౨౮-౪॥
క్విపితుక్.అగుణః.ధర్మశబ్దోవ్యుత్పాదితః.
సర్వసాధారణోపకరణంప్రసిద్ధోఽపిధర్మోఽస్యాస్తీతి—
(ధర్మీ)
వ్యుత్పాదితాద్ధర్మశబ్దాత్ ప్రశంసాయామ్,
(౨) "సంజ్ఞాయాంమన్మాభ్యామ్" ॥౫-౨-౧౩౭।౧౩౭-౧౬।
ఇతిమత్వర్థీయఃఇనిఃఇహారనఃఅసమావేశార్థః.
(౩) "యస్య" ఇతి, లోపః. ॥౬ ౪-౧౪౮।౨౬ ౧౧॥
ఇన్నన్తలక్షణోదీర్ఘఇత్యాది. [71] ... ... *
ఇత్థంప్రశస్తధర్మతయా ధర్మిణాంసతాంఅపక్షయవినాశాదిర
హితతోపహితనిరుపాధికసద్భావ సాద్గుణ్యాభ్యాంసత్ సదితి
వేదనార్హామితి—
(సత్)
(౧) "అస భువి" ॥ధా-అ-దా౬-౨౨।౧౨౪-౬॥
తతః, "వర్తమానే లట్"॥ ॥౩-౨-౧౨౩-౧౫౦-౧౩॥

నిరు. ౪౭౮ సాధారణోపకరణం ధర్మోయస్యాస్తి కేవలమ్।
సవై (ధర్మీ) తివిజ్ఞేయష్షడర్ణోధర్మదోపమనుః॥ ౨౬౩॥
౪౭౯ నిరుపాధికసద్భావాన్నిత్యసాద్గుణ్యయోగతః।
(స)చ్ఛబ్దేనోచ్యతేవిష్ణుః వేదవేదాన్తపారగైః॥

¶౪౮౦-(సద్)అక్షరమ్
ఓం అక్షరసతేనమః.

భా.(౧)"ప్రశస్తేకర్మణితథాసచ్ఛబ్దఃపార్థయుజ్యతే" ఇతి.॥గీ-౧౭-౨౬॥
తస్యచప్రాశస్త్యంసాధ్యస్యభగవతస్సత్త్వాత్;
తస్యచసత్త్వంనిరుపాధికాత్ సద్భావాత్, సాధుత్వాచ్చ.
(౨)"సద్భావేసాధుభావేచసదిత్యేతత్ప్రయుజ్యతే" ఇతి*॥గీ ౧౭-౨౬॥
ఏవమ్‡నిత్య నిరుపాధికసద్భావసాధుత్వాభ్యాం—
{సత్ అక్షరమ్} † అస్యచవిశేషణమ్-
క్షరంహిక్వచిద్దేశేకాలేవావ్యాహన్యతే?.
తాద్రూప్యంయథా; ॥
(౧) "అపక్షయవినాశాభ్యాంపరిణామర్ద్ధిజన్మభిః। వర్జితశ్శక్యతేవక్తుంయస్సదాఽస్తీతికేవలమ్"ఇతి. ॥వి-పు-౪-౧౦॥

నిర్వ. ఇత్యతోలడితివర్తమానే, ॥
(౨) "లటశ్శతృశానచౌ" ॥౩-౨-౧౨౪।౨౫౬-౨౬॥
ఇతిపునర్లడ్గ్రహణాత్ అధికవిధానార్థాత్, క్వచిత్ ప్రథమాసామానాధికరణ్యేఽపిశతా ఇత్యాది[72]శేషంపురస్తాదేవన్యరూపి.
(౩) "లిఙ్గమశిష్యమ్"ఇత్యాది. [73] భాష్యే ... *
తథాఅధర్మిణాంఅసతాంఅప్రశస్తపాపాతిప్రసక్త్యనుగుణనిత్యనిరవధికభవదురితప్రదతయా, తేషాంకుమనీషికయాసంగత్యాఅసదితివేదనార్హ్వమితి—

నిరు. ౪౮౦ అపక్షయవినాశాదివర్జితో(ఽక్షర)ఉచ్యతే।
తస్మాద్ (అక్షరసద్) ఇతిహ్యేకనామాచశస్యతే॥ ౨౬౪॥

‡ నిరుపాధికసద్భావనిత్య ‡ అస్యైవ † సదసత్ క్షరమక్షరమ్.
సత్ ...అక్షరమ్ - అక్షరసత్. సదక్షరమసత్ క్షరమ్ ఇతికేషాంచిత్పాఠః.
(సత్)పదమఙ్గత్వశాన్మూలేద్విరావృత్తంసకృదేవపాఠ్యమ్.

౪౮౧(అసత్)　　　౪౮౨ అసత్ క్షరమ్
ఓం అసతేనమః　　　ఓం అసత్ క్షరాయనమః,

భా·　ఏతదేవహి స్రూయతే, ॥
(౨)　"సదేవసోమ్యేదమగ్రఆసీత్" ఇతి. ॥ఛా-ఉ-౬-౨-౧॥ *
అప్రశస్తపాపప్రసక్తేషు—
{అసత్ / క్షరం} చ
†అసతాంనిత్యనిరవధికభవదురితప్రదత్వాత్· ॥
ఆమ్నాతంహీదం ‡ద్వయమ్, ॥
(౧)　"ఏషఏవసాధుకర్మకారయతితంయమేభ్యోలోకేభ్య ఉన్నినీష
తి,ఏషఏవాఽసాధుకర్మకారయతితంయమధోనినీషతి" ॥కౌ-ఉ-౩-౯॥
(౨)　"అసచ్చసచ్చైవచయద్విశ్వంసదసతఃపరమ్" ఇతి. *
తత్ర సాధుష్వపరాధానన్వానపిదృష్ట్వా నదణ్డయతి
క్షమతేచేతి నైతావదేవ, కింతు తేషామ్—

నిర్వ.　(అసత్)
పాణిన్యాదేవధాతుప్రత్యయాది; నలోపస్త్వి హేతితువిశేషః·నా
మ్నాస్సాంహితంజశ్త్వమ్.
ఇదమేవద్వయం విశేష్యతే. తత్రచప్రతియోగిప్రక్రమప్రకరణా
త్, విపరివృత్తిప్రత్యాసత్త్యాచ ప్రథమమసద్విశేష్యతే.
యేషామసత్ తేషాంతతఏవక్షరం-క్షరణార్హ్మమితి—
(క్షరమ్)
(౧)　"క్షర-సంచలనే" ॥ధా-భ్వా-౨౧ ౨౬।౧౨౧-౩౩-॥
పచాద్యచ్.లిఙ్గంపాణిన్యత్. ... *

నిరు· ౪౮౧అసతాంయస్సదాఽనన్తభవాఖ్యాఽఘప్రదానతః।
(అసద్)ఇత్యుచ్యతేసద్భిః౪౮౨తస్మాదేవ (క్షరం)చసః॥౨౬౫॥

---

† అసత్యానిత్య.　　‡ పరమ్.　　(అసత్) పదంసత్పదవత్

౪౮౩ అవిజ్ఞాతా

ఓం అవిజ్ఞాత్రేనమః

భా. అవిజ్ఞాతా)—

(౧) “ఉచ్యమానోఽపి పరుషం నోత్తరం ప్రతిపద్యతే” ॥రా-అ-౧-౧౦॥
ఇతివత్, ప్రపన్నాపరాధాపరిగణనం గుణ ఏవ.
అతోహి తాతపాదాః,

(౨) “సర్వజ్ఞ † తామేవ ముపాలభామహే త్వం హ్యజ్ఞ ఏవాశ్రితదోష
జోషణః” ఇతి. ॥ ॥
యే పునః జ్ఞప్తిమాత్రత్వాత్ సర్వజ్ఞస్య సర్వధా అజ్ఞత్వపరం
వ్యాచక్షతే; తే శ్రుత్యాచార్యసేవా చిత్యన్యాయ బధిరాః
శోచ్యాః ననిరసనార్హాః.

నిర్వ. అథ పారిశేష్యాత్ సద్విశేష్యతే. యేషాం సత్; తేషాం తత ఏవ
క్షరం నేతి—

(అక్షరమ్)
క్షరశబ్దో హి నిరుక్తః? తతో నఞ్ సమాసః. నఞో నలోపః లిఙ్గం
ప్రాగ్వత్.

యద్వా, సవిశేషణే ఇమే ద్వే నామనీ. అక్షరం-సత్ ·క్షరమ్-అసత్·
ఇతి ఉక్త ఏవార్థః-అస్మిన్ పక్షేఽత్ర ఉభయత్రాపి అర్థవశాత్
విశేషణ విశేష్యయోః యథాసఙ్ఖ్యం నేష్యతే. ... *
తత్ర సాధుష్వపరాధాననన్తానపి దృష్ట్వా న దణ్డయతి క్షమతే చేతి·
నైతావదేవ పరం తు తదపరాధేష్వాపేక్షయా అపరుషభాషణేపి
ప్రత్యుత్తరాదానేన తేషాం విజ్ఞాతా నేతి.—
(అవిజ్ఞాతా)

నిరు. ౪౮౩ ప్రపన్నకృతపాపానాం కించిదప్యవిచారణాత్ ।
(అవిజ్ఞాతే) తి కథితః బుధైస్తద్గుణపారగైః॥ ౨౮౮॥

† నాస్త్యైవ.

8-2-87.

౮౮౨ సహస్రాంశుః

ఓం సహస్రాంశవే నమః.

అథ చ సర్వజ్ఞః-

భా. (సహస్రాంశుః)—

సహస్రం-అపరిమితాః, అంశవః-జ్ఞానాని, అస్యేతి. నను ఆశ్రితాపరాధవ్యతిరిక్తసర్వజ్ఞ ఇతి విప్రతిషిద్ధమ్, న† తదపరాధేష్వతాత్పర్యేణోపేక్షా హ్యజ్ఞానం వివక్షితా? ఉపేక్షతే హి తేషాం దోషం

(౧) "దోషో యద్యపి తస్య స్యాత్" ఇతి. ॥రా.యు.౧౮-౩॥

(౨) "అపి చేత్సుదురాచారో భజతే మామనన్యభాక్" ఇతి. ॥గీ.౯-౩౦॥

న చైవం పాపఫలనియతతన్నియామక యమగణాద్యాతనాదయో భగవత్స్వమాయా చాపి కృతాపరాధం బాధేరన్, తేషామపి తదధీనత్వాత్ ఇత్యభిప్రేత్యాహ ॥

(౧) "జ్ఞా-అవబోధనే"; విపూర్వః. తృచ్. ॥౮-౩-౧౨౮-౧౯॥
అనిట్. నఞ్సమాసః. నఞో నలోపః. అనజాది*

అథ సర్వజ్ఞః సహస్రం సహస్రసఙ్ఖ్యాకాః అపరిమితాః, అంశవః తదుపలక్ష్యాణి జ్ఞానాని, అస్యేతి—

నిర్వ. (సహస్రాంశుః)

(౧) "అశూ-వ్యాప్తౌ" ॥స్వా-౩-౧-౧౨౬-౮॥

(౨) "కుర్ భ్రశ్చ" ఇతి ప్రకరణే, ॥
"ఖరుశఙ్కుపీయునీలఙ్గులిగు" ॥ఉణా-౧-౨౬౧-౩౧॥
ఇతి కుః; నుమ్ చ నిపాత్యతే. అనుస్వారః. యది త్వంశుశబ్దః ప్రాయేణాత్ర స పఠ్యతే; తదా బాహులకాత్, "కుర్ భ్రశ్చేతి చకారాద్వా అశ్నోతేరపి కుః ప్రషోదరాదిత్వాద్వర్ణాగమః సహస్రశబ్దోప్యుత్పాదితః దీర్ఘః. యథోక్తవ్యాఖ్యానే

అంశవో బుద్ధయః ప్రోక్తాః సహస్రం సన్తి యస్య తే॥
నిరు.౮౮౨(సహస్రాంశు)రితి ఖ్యాతో హ్యష్టార్ణో ధీప్రదోమనుః॥ ౨౬౭॥

† న తావదపరాధేష్వతాత్పర్యరూపోపేక్షా హ్య.

౪౮౩ విధాతా

ఓం విధాత్రే నమః.

భా. (విధాతా) ఆహాహియమపవ,

(౧) "ఆహూయమరవరార్చితేన ధాత్రా సమఙ్గితిలోకహితాహితే నియుక్తః" ఇత్యాది. [74] ||వి-పు-౩-౭-౧౫||

అత్ర, బ్రాహ్మ,వైష్ణవ, వామన,నారసింహ,లైఙ్గ,వైష్ణవధర్మ, శ్రీవిష్ణుతత్త్వ,భాగవత,ప్రభృతిషు యమకింకరసంవాద స్స్వర్యో ద్రష్టవ్యః.

యద్యేవదోషసహః, కింతర్హి హేయాద్యర్గాదుపాదేయస్య వ్యావర్తకమ్; తత్రాహ

నాశ్నో రవిరోధః. ... ... *

ప్రవన్నాపరాధవిషయే, సత్యాంహి స్వతుమాయాం, పాపఫలనియతత్వన్నియామకయమతద్యాతనాదీనామకిఙ్కరతాయై తేషామర్థిస్వాధీనతా ప్రఖ్యాపనాయ తానపి విదధాతీతి.—

నిర్వ. (విధాతా)

(౧) "డు-ధాఞ్-ధారణపోషణయోః;" ||జు-సూ-౧-౧౦|౧౨ ౧౮||

విపూర్వః. తృచ్.అనిట్. అనజిత్యాది. ...

యద్యేవదోషసహః ||

కింతర్హి హేయామపాదేయస్య వ్యావర్తకం; తతోఽభ్యతే కృతముపాదేయానాంలక్షణం ఆభిముఖ్యమాత్రలక్షణం చిహ్నమనేనేతి.—

నిరు.౪౮౩ తాదధీన్యాద్యమాదీనాం (విధాతే)త్యుచ్యతే బుధైః|| ౨౬౮

28-1-87.

౪౭౬ కృతలక్షణః||

ఓం కృతలక్షణాయనమః

భా. (కృతలక్షణః,)

కృతంహి తేనలక్షణముపాదేయానామ్,

(౧) "మిత్రభావేనసంప్రాప్తమ్" ॥రా-యు-౧౭-౩॥

(౨) "సమ్యగ్వ్యవసితోహిసః" ఇతి. ॥గీ-౯-౩౦॥

స్వాభిముఖ్యమాత్రం. శ్రీహరివంశే, ॥భా.హరి॥

(౩) "చక్రాఙ్కితాఃప్రవేష్టవ్యాః యావదాగమనమ్మమ । నాముద్రితాఃప్రవేష్టవ్యాఃయావదాగమనమ్మమ" ॥భా-హరి॥

శ్రీవిష్ణుధర్మే,

(౪) "భవతాంభక్తిమతామత్రవిష్ణుసంశ్రయముద్రయా। వినాఽఙ్ఞాభఙ్గకృన్నైవభవిష్యతినరఃక్వచిత్"॥ ॥

శ్రీవిష్ణుతత్త్వే,

(౫) "చక్రాదిధారణంపుంసాంపరసంబన్ధవేదనమ్। పతివ్రతానిమిత్తంహి వలయాదివిభూషణమ్"? పాం-వి-త- ॥

ఇతి.

నిర్వ. (కృతలక్షణః)

"లక్ష-దర్శనాఙ్కనయోః"చురాదిః-ణిచ్. ॥ధా-చురా-౧-౪-౧౭౭౭॥

(౬) "ధాపృవస్యజ్యతిభ్యోనః" ॥ఉణా-౩-౨౯-౩౪-౧౨॥

ఇతిప్రకరణే,

(౭) "లక్షేరట్ చ" ॥ఉణా-౩-౨౬౦-౧॥

ఇతి,నః.తస్యాడాగమశ్చ. ణిలోపః.ణత్వమ్.

(౮) "డుకృఞ్-కరణే" ॥ధా-తనా-౧॥

నిరు. ౪౭౬ కృతంహిలాఞ్ఛనంయేనఉపాదేయేషుజన్తుషు।

పరమాత్మాహృషీకేశః సతుస్యాత్ (కృతలక్షణః)॥ ॥

౫౨॥ ౪౮౭ గభస్తినేమిః

ఓం గభస్తినేమయేనమః

భా॰ ఏవంవా వైష్ణవలక్షణమ్ అన్యద్ధేయలక్షణమ్;అతోనవైషమ్యనై ర్ఘృణ్యాదిదోషప్రసక్తిః. [౫
ఏవంకృతలక్షణాఃయమతత్కింకరాణాం అప్రధృష్యాః; యత స్తద్రక్షకోఽయమ్.
(గభస్తినేమిః) భాస్వరసహస్రారచక్రః.

నిర్వ. కర్మణిక్తః. అగుణః అనిట్-ఇదముపాదేయలక్షణమ్; అన్యచ్చహేయలక్షణమ్. [౧౦
అతో నవైషమ్యనైర్ఘృణ్యప్రసక్తిః. ఏవంకృతలక్షణాఃయమ తత్కింకరాణామప్రధృష్యాః.కుతః;యత స్తద్రక్షకోఽయమ్,
గభస్తిః మయూఖః, తన్మయో భాస్వరో నేమిః తదుపలక్షితం సహస్రారచక్రమస్యేతి.—
(గభస్తినేమిః) [౧౫

ణము-ప్రహ్వత్వే శబ్దే. ॥ధా-భ్వా ॥
(౧) “ణో నః” ॥ధా-భా౬-౧ ౬౫-౧౫౮-౧౯॥
ఛన్దో భావా నాకలనేన ... ... *
(౨) “కికినౌలిట్చ” ॥3-౨ ౧౭౧-౨౫౯-౬॥
ఇతివర్తమానే, [౨౦
(3) “భాషాయాం ధాఞ్కృ సృ గమి ఛది నమిభ్యః” వార్తి-౨౫౯-౮॥
ఇతి,కికినౌ.స్వరే భేదః. తౌచలిడ్వత్.తతః,
(౪) “లిటిధాతోరనభ్యాసస్య” ॥౬-౧-౭।౧౫౧-౨౪॥

నిరు. ౪౮౭ జ్యోతిర్విశిష్టనేమ్యాయల్లక్షితం చక్రముత్తమమ్।
గభస్తినేమిర్యస్యాస్తిసవార్ణః. పాపనాశకః॥ [౨౫

భా. గభస్తిః దీప్యతేజ్యోతిర్మయం నెమిలక్షితం చక్రం, యన్యేతి— యథా; [౫

(౧) "వసతిమనసియస్యసోఽవ్యయాత్మా పురుషవరస్యనతస్యదృష్టిపాతే । తవగతిరథవామమాస్తిచక్రప్రతిహతవీర్యబలస్య సోఽన్యలోక్యః" ॥వి-పు-౩-౭-౩౫॥

ఇతి ... ... *

నిర్వ. ఇతి,ద్విత్వమ్. ॥[౧౦

అభ్యాససంజ్ఞాయామ్, హలాదిశ్శేషః.తతః, ॥

(౨) "అతఏకహల్మధ్యేఽనాదేశాదేర్లిటి" ॥౬-౪-౧౨౦।౧౫౬-౨౭॥

ఇతిలిణ్ణిమిత్తకాదేశరహితత్వాత్ ఏత్వాభ్యాసలోపౌ.యద్వా,

(౩) "ణీఞ్-ప్రాపణే" ॥ధా ॥భ్వా-౨౬-౫-౧౨౧౯॥

(౪) "ణోనః" ॥౬-౧-౬౫।౧౫౮-౧౮॥ [౧౫

(౫) "నియోమిః" ॥ఉణా-౪।౨౭౫-॥

ఇతి,మిః.గుణః.అనిట్. ... ... *

(౬) "భస-భర్త్సనదీప్త్యోః" ॥జు-౪-౫।౧౨౪-౨౧॥

హ్వాదిఃఛాన్దసశ్చాయమ్. ॥

(౭) అస్త్యేవహీహచ్ఛన్దోభావః? ధనవదస్యాపి ఉక్తయుక్త్యాభాషాయామపివాప్రయోగః ॥

(౮) "వసేస్తిః" ॥ఉణా- ॥

ఇతి,తిః బాహుళకాత్ భసేరపిభవతి. ॥

(౯) "తితుత్ర" ॥౭-౨-౯।౨౬-౨॥

ఇతి, నేట్. [౨౫

ప్రషోదరాదిత్వాత్ వర్ణాగమేన గః. ... *

౪౭౮ సత్త్వస్థః

ఓం సత్త్వస్థాయనమః

భా. కించకర్మణోనిమిత్తస్యాఽప్య భావాచ్చయమాద్యప్రధృష్యాః ;
కుత స్తదభావః.యస్మాదేష తేషాం— [౫
(సత్త్వస్థః)
(౧) ‘‘సుపిష్ఠః’’ ఇతి,కః. ॥౩-౨-౪।౨౪౫౧౬॥
(౨) ‘‘హృదయేస్థితః’’
(౩) ‘‘హృదియదిభగవాననాదిరాస్తేహరిరసి చక్రగదాధరోఽవ్య
యాత్మా।తదఘమఘవిఘాతకర్తృ భిన్నంభవతి కథంసతిచా
న్ధకారమర్కే’’ ॥అభియుక్త॥
(౪) ‘‘ స్ఫటికమణిశిలాఽమలః క్వవిష్ణుః మనసినృణాంక్వచమత్స
రాదిదోషః’’ ॥వి-పు-౩-౭-౨౨॥

[$^{7}_{5}$]
ఇత్యాది. తథాశ్రీవిష్ణుధర్మే, [౧౫
(౫) ‘‘ కిఙ్కరాదణ్డపాశౌవానయమోనచయాతనాః। సమస్తాస్త
స్యయస్యాత్మా కేశవాలమ్బనస్సదా’’॥
శ్రీవామనేప్రహ్లాదః ॥వం-వి-ధ॥

నిర్వ. ఇతోఽప్యేతేయమాదేరప్రధృష్యాః యదేష తేషాంతత్ప్రధర్షణ
హేతుకర్మనిర్లుఞ్ఛనాయసత్త్వేహృదయేతిష్ఠతీతి— [౨౦
(సత్త్వస్థః)
(౧) ‘‘ష్ఠా-గతినివృత్తౌ’’ షస్వః. ॥౨౭-౨౮।౧౨౨-౨౪॥
‘‘తోఃష్టుః’’ ॥
(౨) ‘‘ఆతోఽనుపసర్గే’’ ॥౩-౨-౩।౨౫౫-౧౩॥

నిగు. ౪౭౮ సత్త్వేహృదిస్థితత్వాద్ధిసత్త్వస్థఃసముదీరితః॥

†గిరి †శజ్ఞ †సమర్థాః

౪౮౯ సింహో

ఓం సింహాయనమః

(౧)భా॰"తథాऽన్యదుక్తంనరసత్తమేన ఇక్ష్వాకుణాభక్తియుతేననూనమ్ । యేవిష్ణుభక్తాః పురుషాఃపృథివ్యాంయమస్య తేనిర్విష[౫
యాభవన్తి" ॥వా-పు॥
ఇతి. ... ... *
యదిదమవిదన్తోయమాదయః తాన్ప్రాకృతవద్ధర్షయేయుః;
తాన్హినస్తీతి.—
(సింహః) యథా, [౧౦

నిర్వ. ఇత్యతఃకః ఇత్యనువృత్తౌ,
(౨) "సుపిస్థః" ॥౩-౨-౪।౭౪౫-౧౩॥
(౩) "ఇతి,కః.ఆల్లోపః.
(౪) "అస-భువి" ॥అదా-౨-౨౨।౧౨౫-౬॥
అతశ్శతరివ్యుత్పాదితోऽహిసచ్ఛబ్దః? తతః, [౧౫
(౧) "తస్యభావస్త్వతలౌ" ॥౫-౧-౧౧౯।౧౨౭-౨౨॥
ఇతి,త్వస్తద్ధితః—
జస్త్వచర్త్వే.తతోమత్వర్థీయఃఅర్శఆద్యచ్.
(౧) "యస్య" ॥౨౬-౧౧॥
ఇతి,లోపః ... ... * [౨౦
యదిచేదమవిదన్తః, యమాదయఃస్వభక్తాన్ ప్రాకృతవత్ప్ర
ధర్షయేయుః! తదా తానపిసిఇచ్ఛతిహినస్తివాహన్తీతి—
(సింహః)

నిరు॰౪౮౯ హరిభక్తానవిజ్ఞాయదణ్డేప్రయతమానసాన్॥
హినస్తిచయమాదీన్యఃస (సింహః)పరికీర్తితః॥ [౨౫

(౧)భా.“ప్రభవతిసంయమనేమమాపివిష్ణుః” ఇతి ॥వి-పు-3-౭-౧౫॥
అతశ్చలైజ్ఞే మార్కణ్డేయః, [౫

(౨) “వాసుదేవపరందృష్ట్వా వైష్ణవందగ్ధకిల్బిషమ్ । దేవావిభీతా స్సంయాన్తిప్రణిపత్యయథాగతమ్।దృష్ట్వాయమోఽపివైభక్తం వైష్ణవందగ్ధకిల్బిషమ్॥ ఉత్థాయ ప్రాఞ్జలిర్భూత్వానామరవి నన్దనః । తస్మాత్ సంపూజయేద్భక్త్యావైష్ణవాన్విష్ణువన్నరః। సయాతివిష్ణుసాయుజ్యంనాత్రకార్యావిచారణా”॥ లై-పు॥[౧౦
తత్రైవకాశికోపాఖ్యానే భగవద్గాయకాన్;

(3) “ కాశికాదీంస్తథాదృష్ట్వా బ్రహ్మాలోకపితామహః। ప్రత్యుద్గ మ్యయథాన్యాయంస్వాగతేనాభ్యపూజయత్” లై-పు ॥
ఇత్యుపక్రమ్యప్రస్తుతమ్.యథేష్టంద్రష్టవ్యమ్.

(౪) శ్రీవిష్ణుతత్త్వేనరకప్రస్తావే, [౧౫

(౫) “హరిపాదప్రపన్నానాందూరీభూతాఃస్వభావతః। తేషాంతు సర్వభూతానాం హరిరేవపతిర్యతః । వైష్ణవేభ్యోపి బిభ్యతి దేవానరకరక్షకాః । అవమానక్రియాతేషాం సంహరత్యఖిలం జగత్। కాలేనైతావతా తేష్వనరకేష్విహకశ్చన । నదృశ్యతే మహావీర్యప్రభావాత్ పరమేష్ఠినః” ॥సం వి-త॥ [౨౦
ఇతి.

(౬)నిర్వ.“షిచ క్షరణే” ॥ధా-తుదా-౭-౬-౧౨౭-౨౫॥
షస్సః. ॥

(౭) “ హిసి-హింసాయామ్” వా ॥ధా-రుధా-౨-౪।౧౨౭-3౧॥
పూర్వత్రధాతూనామనేకార్థత్వాదుక్తార్థోపపత్తిః [౨౫
అన్యత్రనయత్నః- ఉభయతాపియథాసఙ్ఖ్యమ్.

(౮) “సిచేస్సంజ్ఞాయామ్” ॥ఉణా-౫-౨౮౧-౧౫॥
ఇతి, కే,హేచఅన్తాదేశే,నుమి,తథాప్రషోదరాదిలక్షణే
§ ప్రణతోభూ

౪౯౦ భూతమహేశ్వరః

ఓం భూతమహేశ్వరాయనమః

భా. శ్రీవిష్ణుధర్మే-

(౧) "నరకేపచ్యమానస్తుయమేనపరిభాషితః। కింత్వయానార్చితో

దేవః కేశవః క్లేశనాశనః" ఇత్యాది

యథోక్తేసమర్థఃయస్మాత్ —

(భూతమహేశ్వరః)

నిర్వ. వర్ణవిపర్యయే,ఇదిత్వాన్నుమి, పచాద్యచిచ, ఉభయత్రాపి

నుస్వారేసింహశబ్దః పాగేవహివ్యదపాది? ... *

యతోభూతానాంబ్రహ్మాయమాదయఈశ్వరాః;

అయంతు తేషామపి ఈశ్వరతయా

మహాంశ్చాసాఈశ్వరోనియన్తాచేతి—

(భూతమహేశ్వరః)

(౧) "ఈశ-ఐశ్వర్యే" ॥అదా-౩-౩।౧౩౩-౭౩॥

(౨) "స్థేశ భాస" ॥౩-౨-౧౭౫।౨౫౯-౧౩॥

ఇత్యాదినావరచ్.

(౩) "నేట్" ॥౧-౭-౨౨-౨౪౯-౨౭॥

ఇతి నేట్. మహచ్ఛబ్దోప్యత్రాపదితః. భూతశబ్దోపి. సంహితా

యాంగుణః. ... ... *

నిరు. ౪౯౦భూతేశ్వరాణాంసబ్రహ్మాయమాదీనాంనియన్త్రిణాత్॥

కారణంజగతాంయశ్చసస్యాత్ (భూతమహేశ్వరః)

౪౯౧ ఆదిదేవో　　౪౯౨ మహాదేవో

ఓం ఆదిదేవాయనమః.　　ఓం మహాదేవాయనమః.

భా. భూతేశ్వరాణాం బ్రహ్మాయమాదీనామపినియన్తా తేషామపికారణమ్ తదభిభవపటుప్రతాపశ్చ.
(ఆదిదేవః)
ఆదిఃద్యోతమానశ్చేతి.
(౪) "భీషాఽస్మాద్వాతఃపవతే" ॥తై-ఉ-ఆ ౮-౧॥
[77]
ఇత్యాది. *
తైఃక్రీడనకైఃకన్తుకాదిభిరివక్రీడతీతి— ...
(మహాదేవః)

నిర్వ. తేషామప్యాదిఃకారణంచఅసౌదేవః తదభిభవపటుప్రతాపతయాద్యోతమానశ్చేతి—
(ఆదిదేవః)
(౧) "దివు-క్రీడాదౌ" దివా-౧౧।౧౨౪-౨౩॥
పచాదిపాఠాదచ్.గుణః.
(౨) "డుదాఞ్-దానే"; ఆఙ్-పూర్వః. జు-౧-౯-౧౨౪ ౧౮॥
(౩) "ఉపసర్గేఘోః" ॥౩-౩-౯౨।౨౮౨॥
ఇతి కిప్రత్యయేఆల్లోపేచాయమధస్థాదేవన్యరూపి.
మహాన్సభ్యధికః పూజ్యోవా సచాసౌదేవః తైఃక్రీడనకైఃక్రీడంశ్చేతి—
(మహాదేవః)

నిరు. ౪౯౧(ఆదిదేవో) హిభవతిబ్రహ్మాదీన్ యోవిశేషతః॥
౪౯౨ బ్రహ్మాదిభిఃక్రీడతియో (మహాదేవ) స్సఉచ్యతే.
2-2-87.

శ్లో.౫౨,అక్షు.౨౫-శ్లో.౫౨.అక్షు. ౩౨. (౪౪౯) నా. ౪౯౩. దేవేశః.
౪౯౪. దేవభృత్.
౪౯౫. గురుః

౪౯౩ దేవేశో ౪౯౪ దేవభృద్ ౪౯౫ గురుః॥

ఓం దేవేశాయనమః. ఓం దేవభృతేనమః. ఓం గురవేనమః.

భా. తేషాంస్వామీచ—
(దేవేశః) * ... ... [౫
తేషాంయథార్హ్వవినియోగకృత్తుః తాన్ బిభర్తీతి—
(దేవభృత్) * ... ...
తేషాం వేదైః స్వస్వాధికారబోధనాత్ —
(గురుః)

నిర్వ. ప్రాగ్వదేవధాత్వాదిసర్వమ్.స్వరూపిచమహచ్ఛబ్దః. * [౧౦
తేషాంచ యథార్హ్వ వినియోగకృత్తయా దేవానాం బ్రహ్మాదీ
నాంఈశఃస్వామీతి—
(దేవేశః)
(౧) “ఈశ-ఐశ్వర్యే” ॥ధా-అ-౩-౩।౧౨౩-౨౩॥
ఇగుపధలక్షణఃకః. వృదపాదిహిదేవశబ్దః? ఏవముత్తరత్రాపి.
గుణః * ... ... * ... *
తథా తాన్ దేవాన్బిభర్తీతి—
(దేవభృత్)
(౧) “డు భృఞ్-ధారణ-పోషణయోః” ॥ధా-జు-౧-౫।౧౨౪-౧౬॥
క్విపితుక్. అగుణః. * ... ... *
తేషాంవేదైస్స్వాధికారబోధనాద్గురురాచార్యఇతివా, [౨౦
*కాలేనానవచ్ఛేదాత్, సర్వేషామపి గురుఃఅధికఇతివా—
(గురుః)

నిరు. ౪౯౩ బ్రహ్మాదీనాంచ (దేవేశో)యథార్హ్వవినియోజకః। ౨౭౪
౪౯౪ బ్రహ్మాశక్రయమాదీనాంభరణాద్ (దేవభృత్)స్మృతః।
౪౯౫ బ్రహ్మేన్ద్రవరుణాదిభ్యో(గురు)ర్వేదోపదేశనాత్॥ ౨౭౫ [౨౫

౫౩॥ ౪౯౬.ఉత్తరో

ఓం ఉత్తరాయనమః

(౧)భా. "యోవైవేదాంశ్చప్రహిణోతితస్మై." ॥శ్వే-ఉ-౫-౧-౧౮॥

[78]

(౨) "హరిగురువశగోఽస్మి" ఇత్యాది; ॥వి-పు-౩-౭-౧౫॥ [౫

[79]

(౩) "అగ్నిస్సువర్ణస్యగురుః" ఇత్యాదిచ.

(౩) ‡ "సర్వేషామపిగురుఃకాలేనానవచ్ఛేదాత్" ఇతి.॥పాతం-సూ

ఇదంగురుత్వంహయశిరోపాఖ్యానేప్రసిద్ధమ్. [౧-౧-౨౭॥

"జగాహవేదానఖిలాన్ రసాతలగతాన్హరిః। పాదాచ్చ

బ్రహ్మణేరాజన్తతఃస్వాంప్రకృతింగతః"ఇతి, "రసాతలాద్యేన

పురాసమాహృతాస్సమస్తవేదాఇత్యాదౌచ"॥ * [౧౦

ఏవంబ్రహ్మాదేరాసురాపదుత్తారణాత్ —

(ఉత్తరః) [౧౫

---

(౧)నిర్వ· "గ్నా-నిగరణే" ॥ధా-తు-౧౪-౭।౧౨౭ ౧౫॥

కుప్రకరణే,

(౨) "కృగ్రోరుచ్చ" ॥ఉణా-౧।౨౬౧-౧౭॥

ఇతి,కుః.ఉకారశ్చాన్తాదేశః.రపరత్వమ్.అగుణః. * ...

ఏవం బ్రహ్మాదేరాసురాపదుత్తారణతయా, తేవిపదముత్తరన్త్య

స్మాదితివా,బ్రహ్మాదిస్తుత్యనన్తరందేవకార్యార్థముత్థితతరఇతివా—

(ఉత్తరః)

పూర్వత్ర,

(౩) "తౄ ప్లవనతరణయోః"; ॥ధా-భ్వా-౨౮-౨౨-౧౨౩-౨॥

ఉత్ పూర్వః- [౨౫

"అకర్తరిచకారకే" ఇత్యనువృత్తౌ ॥౩-౩-౧౯-౮౨-౧౫॥

నిరు. ౪౯౬ ఆపదుత్తరణాద్యోఽసౌబ్రహ్మాదే(గుత్తరస్)స్మృతః।

---

‡ పూర్వేషా

౪౯౭ గోపతిర్

ఓం గోపతయేనమః

---

(౪) భా.“ఏవంస్తుతస్సభగవాన్ పురుషస్సర్వతోముఖః । జహౌనిద్రా
మథతదా దేవకార్యార్థముత్థితః” ఇతిచ. ॥భా-శా-౩౪౮-౪౭॥[౫
(ఉత్తరః) ... ... *
అశేషచ్ఛన్దోభాషావేషవాఙ్నిర్వాహకః—
(గోపతిః)
(౧) “వాక్ పతయే”
ఇతితన్మన్త్రవర్ణే * ... ... *[౧౦
ఏవంసర్వవిద్యాపాలనాత్—

(౨)నిర్వ. “ఋదోరప్” ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪-౧౬
ఇత్యపాదానేఽప్. గుణః రపరః. చర్త్వమ్. దస్యతః. ఇతరత్ర
ఉచ్ఛబ్దాదుత్థితవాచినః,
(౩) “ద్వివచనవిభజ్యోపపదేతరబీయసునౌ” ॥౫-౩-౫౭।౧౪౦-౧౪॥
ఇతి, ద్వయోరేకస్యాతిశయేతరప్. చర్త్వం ప్రాగ్వత్. *
మన్త్రవర్ణానుగుణ్యేనగవాం అశేషచ్ఛన్దోభాషావేషాణాం
వాచాం పతిః స్వామీనిర్వాహకః ఇతి—
(గోపతిః)
(౧) “షా-రక్షణే” ॥ధా-అదా-౬-౧౩-౧౨౪-౪॥ [౨౦
(౨) “పాతేర్డతిః” ఇతి డతిః. టిలోపః. ॥ఉణా-౪-౨౭౫-౧౫॥
(౩) “గమ్ గతౌ” ॥భ్వా-౧౦-౫।౧౨౩-౭॥
౭
(౪) “గమేర్డోః” ఇతి డోః. ఉణా-౩-౨౬౮-౭॥
టిలోపః. ప్రాగ్వత్. * ... *

౪౯౭నిరు. ఛన్దోభాషావేషవాచాంనిర్వాహాద్ (గోపతిః)స్మృతః॥[౨౫

౪౯౮ గోప్తా ౪౯౯ జ్ఞానగమ్యః

ఓం గోప్త్రేనమః. ఓం జ్ఞానగమ్యాయనమః.

భా. (గోప్తా)

(౫) ‚‚సర్వవిద్యేశ్వరాయ"

ఇతితన్మన్త్రవర్ణః. పరవిద్యావేద్యసమాధిగమ్యః-

(జ్ఞానగమ్యః)

నిర్వ. మన్త్రవర్ణానురోధేనసకలవిద్యాంగో

పాయతిరక్షతీతి—

(గోప్తా)

(౧) ‚‚గుపూ-రక్షణే" తృచ్.తత్రచ ॥ధా-౧౧-౧|౧౧౮-౧౯॥

(౨) ‚‚గుపూ ధూప" ॥౩-౧-౨౮|౧౬౩-౨౪॥

ఇత్యాయప్రత్యయః.

(౩) "ఆయాదయః" ॥౩-౧-౩౦|౧౬౩-౨౬॥

ఇతివైభాషికతయా

‚‚స్వరతి సూతి సూయతి ధూఞూదితో వా" ॥౭-౨-౪౪|౧౫౮-౧౨॥

ఇత్యూదిత్వాద్వేట్కతయేహ నేట్.

(౪) ‚‚తృన్ తృచౌ" ॥ఉ-౩-౨౬౮-౨౯॥

ఇత్యనిడేవవా.అనజాది. * ... *

వరవాజిముఖస్య ధ్యేయతయాచఅయంజ్ఞానేన పరవిద్యా వేద్య

సమాధినాగమ్యఃప్రాప్య ఇతి—

(జ్ఞానగమ్యః)

౪౯౮ నిరు. పాలనాత్సర్వవిద్యానాం(గోప్తే)తిపరికీర్తితః।

౪౯౯ పరయావిద్యయా వేద్యో(జ్ఞానగమ్య)ఇతి స్మృతః॥

౫౦౦ పురాతనః।

ఓం పురాతనాయనమః.

(౧)భా. "పోరదుపధాత్" ॥౩-౧-౯౮।౨౩౯-౧౮॥

ఇతి, యత్ ప్రత్యయః.

(౨) "వరవాజిముఖంధ్యాయేత్ అథవాగీశ్వరంప్రభుమ్"

ఇతి. * ... ... *

నేదంవిద్యాప్రద్యోతనమ్అద్యైవ; కింతుప్రతికల్పమ్ఇతి—

(పురాతనః)

---

(౧)నిర్వ. "గమ్-గతౌ" ॥ధా-౩౦-౫।౧౨౩-౭॥

(౨) "పోరదుపధాత్" ॥౩-౧౯౮।౨౩౯-౧౮॥

ఇతి,యత్ కృత్యః.

(౩) "శకిలిఙ్ చ" ॥౩-౩-౧౭౨౨౩౭-౧౫॥

ఇతిచాత్ శక్యార్థే. ... ... *

(౪) "జ్ఞా అవబోధనే" ॥ధా-౨-౨౧-౧౨౮-౧౯॥

భావేల్యుట్. అనః.దీర్ఘః * ... *

ఇత్థం ప్రతికల్పం విద్యాప్రద్యోతనాదేవమేవ పురాపూర్వం భవతీతి.

(పురాతనః)

---

౫౦౦ నిరు. విద్యాప్రద్యోతనాద్యోసౌప్రతికల్పం (పురాతనః)।

శ్లో.౫౩,అక్ష.౧౩.శ్లో.౫౩.అక్షు. ౧౬. (౪౫౪)నా॰ ౫౦౦. పురాతనః.

౫౦౦ పురాతనః

ఓం పురాతనాయనమః.

---

(౧)భా. “సాయంచిరమ్” ॥ ॥

ఇత్యాదినాట్యుట్యులౌ,తుడాగమశ్చ. ... * [౫

ఇతిశ్రీమన్నామసహస్రవివరణేభగవద్గుణదర్పణే

పఞ్చమంశతకంసమాప్తమ్. ... ... *

---

(౧)నిర్వ. “స్వరాదినిపాతమవ్యయమ్. ॥౧-౧౩౭।-౪౦-౭౫॥

ఇత్యవ్యయసంజ్ఞాత్ పురాశబ్దాత్, [౧౦

“ సాయంచిరంప్రాహ్ణేప్రగేఽవ్యయేభ్యష్ట్యుట్యులౌతుట్చ”

॥౪-౩-౭౩।౧౧౦-౧౭॥

ఇతి,ట్యుః;ట్యుల్వా.స్వరేవిశేషః.తయోస్తుడాగమశ్చ.టిత్త్వా

దాద్యవయవః.

యోరనః. తత్రచాయంవివేకః. తుటః ప్రాగాదేశః; [౧౫

“ఘుకాలతనేషుకాలనామ్నః” ఇత్యాదినిర్దేశాదితి.

ఇతికౌశికకులతిలక శ్రీవేఙ్కటేశ్వరమహాచార్యవర్యాత్మజవర

దదేశికతనయవరదగురువరసూనువరదాచార్యసూరివిరచితే,

శ్రీపరాశరభట్టార్య భాషితశ్రీమత్సహస్రనామ భాష్యానుగే

భగవన్నామసహస్రనిర్వచనేపఞ్చమశతకంసంపూర్ణమ్.[౨౦

౫౦౧ శరీరభూతభృద్

ఓం శరీరభూతభృతే నమః

(౧)భా. "శరీరభూతంతత్త్వజాతంబిభర్తీతి"
(శరీరభూతభృత్) [౫
(౨) "తద్విశిరః" ॥ ఆరణ-౨ ॥
(౩) "తస్యమూర్ధాసమభవత్ ద్యౌస్సనక్షత్రదేవతా"॥
ఇత్యారభ్య-
(౪) "ఏతద్ధయశిరఃకృత్వా నానా మూర్తిభిరావృతమ్"
ఇత్యన్తం. * ... ॥భా-శా-౩౪౭-౪౯॥[౧౦
(౫) "యత్తుతత్కథితంపూర్వం త్వయాహయశిరోమహత్। హవ్య
కవ్యభుజోవిష్ణోరుదక్పూర్వేమహోదధౌ" ॥భా-శా-౩౪౭-౩॥
ఇతి. * ... ... *

నిర్వ. సప్తవచహయశిరసాశరీరభూతం శరీరతయావస్థితం బిభర్తి
భరతి వేతి— [౧౫
(శరీరభూతభృత్)
(౧)"డుభృఞ్-ధారణపోషణయోః" ధాతు పాఠ ॥౧-౫।౧౨౪-౧౬॥
(౨) "భృఞ్ భరణే" వా ॥భ్వా-౨౯-౨।౧౨౨-౧౭॥
క్విప్,తుక్.అగుణః.
భవతేఃకర్తరి క్తః. [౨౦
(౩) "శ్ర్యుకః" ఇతి, నేట్. ॥౭-౨-౧౧।౧౭౭॥
(౪) "శౄ-హింసాయామ్" క్ర్యా ॥౨-౧-౧౨౭-౧౩॥
(౫) "కౄశౄవౄకటిపటిభ్య ఈరన్" ॥ఉణా-౪-౨౭౪-౨౭॥
ఇతి, ఈరన్. గుణఃరపరః * ... *

నిరు. ౫౦౧ దేహభూతంజగత్తత్త్వంప్రకృత్యాదిధరాన్తకమ్॥ ౨౭౭
(శరీరభూతభృత్)ప్రోక్తోబిభర్తీతితతో౽సురః। [౨౫

౫౦౨ } భోక్తా ౫౦౩ కపీన్ద్రో
౧౪౫ }

ఓం భోక్త్రేనమః. ఓం కపీన్ద్రాయనమః

భా. (భోక్తా) * ... ... *

అథైవంస్వవర్ధిత వేదవిహితకర్మప్రవర్తకః పురారామఃస్వవిసదృశలీలామనుజావతారేస్వదాసానాం విసదృశతరకపిరూపం ప్రపన్నానాం దేవానామిన్ద్రః—

(కపీన్ద్రః)

(౧) "సర్వలోకేశ్వర స్సాక్షాత్ లోకానాం హితకామ్యయా॥ సర్వైః పరివృతో దేవైర్వానరత్వముపాగతైః" ॥రా-యు-౧౪౪-౧౬॥ ఇతి. * ... ... *

నిర్వ. హయశిరాశ్చహవ్యం కవ్యంచభుఙ్క్తే ఇతి—

(భోక్తా)

(౧) "భుజ- పాలనాభ్యవహారయోః" రుధా ॥౭-౩-౧౭౭-౩౧॥

తృచ్.గుణః.అనిట్. [౧౫

ఝులికుత్వమ్. గః

తస్యచర్త్వమ్.కః. అనజాది. * ... *

అథైవంస్వవర్ధిత వేదవిహితకర్మపాలితిస్వీకప్రవర్తకః ముఖభేదేనఅపానరుక్త్యాత్ పునారామఃప్రస్తూయతే.

కపీనాంస్వవిసదృశలీలామనుజావతారేస్వదాసానాంతదానుగుణ్యేన విసదృశతరకపిరూపంప్రపన్నానాందేవానామిన్ద్రః స్వామీతి—

(కపీన్ద్రః)

నిరు. ౫౦౨ హవ్యంకవ్యంచయోభుఙ్క్తేస(భోక్తా)పరికీర్తితః ॥౭౭౯
కపిరూపంప్రపన్నానాందేవానామీశ్వరత్వతః। [౭౫
౫౦౩ (కపీన్ద్రః) ఇతివిఖ్యాతఃసప్తార్ణోమనునాయకః॥ ౭౮౦

౫౦౪ భూరిదక్షిణః॥

ఓం భూరిదక్షిణాయనమః

భా. సఏవ,జగదాచార్యకాయ హయమేధాదిభిర్యజమానః—

(భూరిదక్షిణః) [౹౦] [౫

(౧) "అశ్వమేధశతైరిష్ట్వా" ఇత్యాది ... * ॥రా-బా ౧-౩౯॥

నిర్వ. (౧) "ఇది-పరమైశ్వర్యే" ॥ధా-అదా-౪-౨౭।౦౧౬-౭॥

ఇదిత్వాన్నుమ్. అయమ్,

(౨) "ఋజ్రేన్ద్రాగ్ర" ఇత్యాదినా ॥ఉణా-౨।౨౬౭-౮॥

రన్నన్తో నిపాతితః. [౧౦

(౩) "నేట్" ఇతి, నేట్. ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౮॥

ఇతిపూర్వమేవోక్తైరిరామ.

(౪) "కపి చలనే" ఇదిత్వాన్నుమ్.॥ధా-భ్వా-౧౦-౧౫।౧౧౮-౧౪॥

(౫) "అచ ఇః" ఇతిప్రకరణే, ॥ఉణా-౪।౨౭౬- ॥

(౬) "కుణ్డికమ్పోర్నలోపశ్చ" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩౦॥ [౧౫

ఇతి ఇః; నలోపశ్చ. దీర్ఘస్సాంహితః. ... *

సఏవజగదాచార్యకాయమహాదక్షిణైః హయమేధాదిభిఃయజ

మానతయా భూరయోదక్షిణాఃఅస్యేతివా, ఉక్తవ్యుత్పత్త్యా

భూరిదక్షిణో౽శ్వమేధాదిః సో౽స్యాస్తీతివా—

(భూరిదక్షిణః) [౨౦

(౧) "దక్ష-వృద్ధౌ, శీఘ్రార్థేచ" ॥ధా-భ్వా-౧౭-౭।౧౨౦౩॥

(౨) "ద్రుదక్షిభ్యామినన్" ॥ఉణా-౨।౨౬౭-౨౯॥

ఇతి, ఇనన్. ణత్వమ్. తతః స్త్రియామ్, అతష్టాప్. దీర్ఘః.

నిరు. ౫౦౪. హయమేధాదిభిర్యజ్ఞైఃజగదాచార్యకాయవై।

యజమానస్సువిజ్ఞేయస్సర్వదా (భూరిదక్షిణః) ॥౪౮౧॥ [౨౫

శ్లో॥ ౫౪॥ ౫౦౫ సోమపో

ఓం సోమపాయనమః.

భా. తత్తైత్రివసోమపీథీ—

(సోమ+పః) [౫

(౧) ''యత్కించిద్గూయతేవహ్నౌహవిర్మన్త్రైర్విధానతః । తత్సర్వమమృతంకృత్వావిష్ణవేసంప్రయచ్ఛతి'' ఇతి॥ ॥

(౨) ''అహంహిసర్వయజ్ఞానాంభోక్తాచప్రభురేవచ'' ॥గీ ౯ ౨౪॥

ఇతి. ... * ... *

నిర్వ· (౩) ''భూ-సత్తాయామ్'' ॥ధా-భ్వా-౧౧।౧౧౫ ౧౭॥ [౧౦

(౪) ''అది శది భూ శుభిభ్యఃక్రిన్'' ॥ఉణా·౪।౭౬౫-౭౧॥

ఇతి·క్రిన్, అగుణః.

(౫) ''క్ర్యకః'' ఇతి, నెట్. పుంవద్భావః తతః, ॥ ॥

(౬) ''గోస్త్రియోః'' ॥౧-౨-౪౮।౫౯-౧౯॥

[81]

ఇతి, ఉపసర్జనహ్రస్వ ఇత్యాది. అనుకల్పేతు, వృత్త్యాదితా దేవభూరిదక్షిణశబ్దాత్ మత్వర్థీయోఽర్శ ఆద్యచ్ విశేషః

(౭) ''యస్య'' ఇతి, లోపః. ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౦॥

తత్తైత్రివసోమపీథితయా,సోమంలతాత్మకంసోమరాజానంపిబతీతి—

(సోమపః)

(౧) ''పా-పానే'' ॥ధా-భ్వా-౨౭-౨౫।౧౨౨-౨౩॥ [౨౦

(౨) ''ఆతోఽనుపసర్గే'' ఇతి, కః. నచ ॥౩ ౨-౩।౨౪౫ ౧౩॥

(౩) ''గాపోష్టక్'' ఇతి, టక్; ॥౩-౨ ౮।౨౪౫-౩౧॥

(౪) ''పిబతేస్సురాశీధ్వోరితివక్తవ్యమ్'' ॥ ।౧౨౨ ౨౪॥

ఇత్యుపపదనియమాత్. ఆల్లోపః·

నిరు. ౫౦౫· హాయమేధేసోమపోయః (సోమపః) పరికీర్తితః।

† పాఠః-౫.

౫౦౬ అమృతపః

ఓం అమృతపాయనమః.

భా॰ హవిఃపరిణామరూపంఅమృతంస్వయమేవపిబతిచేతి—
(అమృతపః) [౫
స్వానుష్ఠానానువిధాయిభ్యః స్వానుభవరూపమమృతంపరమే
వ్యోమ్నిపాతీతివా—
(అమృతపః)
(౧) " యత్రదేవాఅమృతమానశానా స్తృతీయే ధామాన్యభై ్యరయన్త" ఇతి. ॥తై-ఉ-నా-౬-౧౫॥[౧౦

నిర్వ. (౫) "ష్ణుఞ్-అభిషవే" షస్సః. ॥ధా-స్వాది॥౧-౧-౧౨౬-౨॥
(౬) "అర్తి స్తు సుహు" ॥ఉణా-౧।౨౬౫ ౫॥
ఇత్యాదినా మక్. గుణః. అనిట్. ... *
సపవచసర్వయజ్ఞభోక్తృతయా అమృతంతద్వాదా స్వాద్యం
వహ్నౌహూయమానం యత్కించిద్ధవిః పిబతీతివా, [౧౫
స్వానుష్ఠానానువిధాయిభ్యః పరమేవ్యోమ్ని స్వానుభవరూప
మమృతంపాతిరక్షతీతివా—
(అమృతపః) ఏకత్ర,
(౧) "పా-పానే" అన్యత్ర, ॥ధా-భ్వా-౧౭-౧౫।౧౨౭-౨౩॥
(౨) "పా-రక్షణే" ఉభయత్రాపి, ॥ధా-అదా ౬-౧౩।౧౨౪-౪॥
(౩) "ఆతోఽనుపసర్గే" ఇతి, కః. ఆల్లోపః. ॥౩-౨-౩।౪౫-౧౩॥
(౪) "మృఙ్-ప్రాణత్యాగే" ॥ధా-తుదా-౧౨౭-౧౩॥

నిరు. ౫౦౬. పరిణామోఽస్యహవిషాంపీయూషమితిచోచ్యతే॥౨౮౨॥
తత్పానాత్ స్యాద్ (అమృతపః) పరమేవ్యోమ్నివాస్థితః । ముక్తేభ్యో
యఃస్వానుభవంపాతీ (త్యమృతపః) స్మృతః॥౨౮౩॥ [౨౫

౫౦౭ సోమః

ఓం సోమాయనమః

భా· (౨) ‘‘అమృతస్యైష సేతుః’’ ॥ము-ఉ-౨-౨-౫॥
(౩) ‘‘యస్యచ్ఛాయాఽమృతమ్’’ ఇతి· * ॥ ॥
స్వస్మై, స్వానుభవితృభ్యశ్చ అమృతాయమానః —
(సోమః)
సోమశబ్దోహ్యమృతవాచీ;
(౧) ‘‘తృతీయస్యామితోదివిసోమఆసీత్’’ ॥అష్ట-౩-౧॥
(౨) ‘‘సఖల్వమృతోపమః’’ ॥ ॥
(౩) ‘‘మహతాతపసా రామ! మహతా చాపికర్మణా। రాజ్ఞాదశరథే
నాసిలబ్ధోఽమృతమివామరైః’’ ఇతి. ॥రా-ఆ-౬౬-౩॥
(౪) ‘‘అమృతస్యేవనాతృప్యన్ ప్రేక్షమాణాజనార్దనమ్’’॥ ॥
ఇతి.
(౫) ‘‘శాన్తిసమృద్ధమమృతమ్’’ ఇతిచ ... * ॥తై-ఉ-౩-౬-౨॥

నిర్వ· (౫) ‘‘హసి మృ గ్రిణ్వాఽమి’’ ॥ఉణా-౩।౨౭౨-౩॥
ఇత్యతః తన్ ఇతివర్తమానే,
(౬) ‘‘తనిమృఙ్భ్యాంకిచ్చ’’ ॥ఉణా-౩।౨౭౨-౭॥
ఇతి, తన్- కిత్. అగుణః. అనిట్. నఞ్సమాసః· నఞోనలోపః. అయమన్యథాచాపిప్రాగుక్తః ... *
సచాతృప్తికరత్వాదినాఽమృతోపమతయాస్వస్మై స్వానుభవితృభ్యశ్చసోమఃఅమృతంభవతీతి—
(సోమః)
(౧) ‘‘షుఞ్-అభిషవే’’ షస్వః· ॥ధా-స్వాది-౧-౧।౧౨౬-౧॥
(౨) ‘‘అర్తి స్తు సు హు’’ ॥ఉ-ణా-౧।౨౬౫-౫॥

నిరు. ౫౦౭· (సోమః)సుధాయమానత్వాత్ ముక్తానాంపరికీర్తితః।

౫౦౮ పురుజిత్

ఓం పురుజితే నమః.

భా. (౧) ,,సత్యేన లోకాన్ జయతి దీనాన్ దానేన రాఘవః।గురూన్ శుశ్రూషయా వీరో ధనుషా యుధి శాత్రవాన్'' ॥రా-అ-౧౨-౨౯॥
ఇతిబహూనాం జయాత్ —
(పురుజిత్) ... ... *
(౧) ,,స్నేహో మే పరమో రాజన్ త్వయి నిత్యం ప్రతిష్ఠితః। భక్తిశ్చ నియతా వీర ! భావో నాన్యత్ర గచ్ఛతి'' ॥ఉత్త-రా ౪౦॥
(౨) ,,యావద్రామకథా వీర!'' ఇత్యాదివత్ - ॥రా- ॥[౧౦

నిర్వ: ఇత్యాది నామన. గుణః. అనిట్. శౌర్యాచ ప్రసిద్ధ్యా యమమృతవచనః అతిమధురిణ్యాచ తత్తాదాత్మ్యే నేహా నిర్దేశః... *
తథా పురూన్ బహూన్ లోకదీనగురుశాత్రవాన్- సత్యదానశుశ్రూషాశరాసనైః జయతీతి —
(పురుజిత్) [౧౫
(౧) ,,జి-జయే'' ॥ధా-భ్వా-౧౬-౫౪।౧౧౯-౨౪॥

[82]

క్విపితుక్. అగుణః ఇత్యాది
(౨) ,,పౄ-పాలనపూరణయోః'' ॥ధా-జు ౧-౩।౧౨౪-౧౬॥
(౩) ,,కుర్చ్ఛ్రీశ్చ'' ఇతిప్రకరణే, ॥ ॥
(౪) ,,పలిభిదివ్యధిగృధిధృషిభ్యశ్చ'' ॥ఉణా ౧।౨౬౧-౧౪॥ [౨౦
ఇతి, కుః. బహుత ఇత్యనువృత్తౌ,
(౫) ,,ఉదోష్ఠ్యపూర్వస్య'' ॥౭-౧-౧౧౨।౧౮౭-౩౫॥
ఇత్యుత్వమ్. రపరత్వమ్. అగుణః. ... *

నిరు. ౫౦౮. లోకాదీనా గురూన్ శత్రూన్ సత్యదానానువర్తనైః॥ ౨౮౪॥ ధనుషా జితవాన్యశ్చ (పురుజిత్) సమ్మృతో బుధైః।

శ్లో.౫౮,అక్షు.౧౨-శ్లో.౫౮.అక్షు.౧౯.(౭౬౨)నా. { ౫౦౯.పురుసత్తమః
౫౧౦ వినయః

౫౦౯ పురుసత్తమః। ౫౧౦ వినయో

ఓం పురుసత్తమాయనమః. ఓం వినయాయనమః.

భా॰ స్వగుణామృత సముద్రపపాసుషుహనుమదాదిషు మహత్సు అస్తితమ ఇతి— [౫
(పురుసత్తమః) ... ... *
మారీచాదయోఽపివీర్యాదినాఽస్మాద్వినీయ న్తేదమ్యన్తే ఇతి—
(వినయః) ... ... *

నిర్వ. తథైవపురుషుమహత్సుస్వగుణామృతోదధిపిపాసుషు హనుమదాదిషుసత్తమః అస్తితమః ఇతి— [౧౦
(పురుసత్తమః)
(౧) "అస-భువి" ॥౬-౨౨।౧౨౪-౬॥
తతశ్శతరివ్యత్యాదితోహిసచ్ఛబ్దః? తతఆతిశాయనికస్తమప్. జశ్త్వచర్త్వే. పురుశబ్దః పూర్వవత్. ... *
వీర్యాదినామారీచాదయోఽపివినీయన్తేదమ్యన్తేఽస్మాదితి—
(వినయః)
(౧) "ణీఞ్-ప్రాపణే;" ॥౨౬-౫-౧౨౨౧౯॥
విపూర్వః. ణోనః.
(౨) "అకర్తరిచకారకే" ॥3-3-౧౫।౨౮౨-౧౫॥
ఇత్యనువృత్తౌ, [౨౦
(3) "ఏరచ్" ఇత్యపాదానేచ్ ॥3-3-౫౬।౨౮౪౧౫॥

నిరు॰ ౫౦౯॰ మహత్స్వస్తితమత్వాద్యోహాఞ్జనేయాదిషు స్వయమ్॥ ౨౮౫॥ (పురుసత్తమ) ఆఖ్యాతోనవార్ణః స్వస్తిదోమనుః।
౫౧౦॰ కుమ్భకర్ణ మహాకాయ ఖరమారీచ రావణాః॥౨౮౬॥ దమ్యన్తేవిక్రమైర్యేన (వినయః) సముదాహృతః। [౨౫

౫౧౧ జయః	౫౧౨ సత్యసన్ధో
ఓం జయాయనమః	ఓం సత్యసన్ధాయనమః.

భా. ఆశ్రితైర్జీయతేపిధేయీక్రియతేఇతి—

(జయః) యథా, [౫

(౧) ''ఆజ్ఞాప్యోఽహంతపస్వినామ్'' ॥రా-బా-౩-౩౮॥

(౨) ''తతోనారాయణోవిష్ణుఃనియుక్తస్సురసత్తమైః'' ॥రా-బా-

ఇతి. ... ... * [౧౬-౧॥

తేషుసత్యాసన్ధాప్రతిజ్ఞాఅస్యేతి—

(సత్యసన్ధః) యథా, [౧౦

(౧) ''అప్యహంజీవితంజహ్యాంత్వాంవాసీతేసలక్ష్మణామ్। నతుప్రతిజ్ఞాంసంశ్రుత్యబ్రాహ్మణేభ్యోవిశేషతః'' ॥రా-అ-౧౦-౧౯॥

(౨) ''సత్యసన్ధోజితేన్ద్రియః'' ఇతిచ. ... * ।రా-సం-౩౯॥

నిర్వ. (౪) ''శ్రినీభువః'' ॥౩-౩-౨౪।౨౭౨-౩౧॥

ఇతిఘుఙ్ తున; అనుపసర్గఇతిప్రతిషేధాత్. గుణాయాదేశౌ.*

ఆశ్రితపిధేయతయాజైర్జీయతేఆజ్ఞాప్యతేఽయమితి—

(జయః)

(౧) ''జి జయే'' ॥ధా-భ్వా ౧౬-౫౪।౧౧౯-౨౪॥

(౨) ''అకర్తరి'' ఇత్యమనువృత్తౌ, ॥౩-౩-౧౯।౨౭౨-౧౫॥

(౩) ''ఏరచ్'' ఇతి, కర్మణ్యచ్. గుణః. * ॥౩-౩-౫౬।౨౭౪-౧౫॥

అథతేషుసత్యాఅకైతవా, సన్ధాప్రతిజ్ఞా, అస్యేతి—

(సత్యసన్ధః)

(౧) ''డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః;'' ॥ధా-జుహో-౧-౧౦।౧-౨౪-

సంపూర్వః. అనుస్వారపరసవర్ణౌ- అజీతివర్తమానే, [౧౭॥

నిరు. ౫౧౧. అశ్రితైర్జీయతేయస్మాద్విధేయీక్రియతే(జయః)॥౨౭౮॥

౫౧౨. సత్యాప్రతిజ్ఞాయస్యేతి (సత్యసన్ధః) సఉచ్యతే।

౫౧౩ దాశార్హః

ఓం దాశార్హాయ నమః

భా· దాశః దానమ్ భక్తైః స్వస్మై స్వాత్మనివేదనరూపమ్, తేభ్యో వా స్వాత్మసమర్పణరూపమ్, అర్హతీతి—
(దాశార్హః)

[83]

(౧) "అర్హః" ఇత్యచ్. ఏవం(మహార్హా) ఇత్యాది· ॥౩-౨-౧౨।౨౪౬-౭॥
కృష్ణత్వే దశార్హాణామపత్యత్వాద్వా·*

విర్వ· (౨) "ఆతశ్చోపసర్గే" ॥౩-౩-౧౦౬।౨౯౭-౧౧॥
ఇతి, స్త్రియామఙ్. జిత్త్వాదాతో లోపః. తతః, అతష్టాప్. దీర్ఘః. అస్త్రేశ్వతరివ్యత్వాదితాత్ సచ్ఛబ్దాత్,
(౩) "తత్ర సాధుః" ఇతి యత్. భత్వాజ్జశ్త్వ ॥౪-౪-౯౮।౧౨౧-౧౩॥

[84]

భావః. స్త్రియామతష్టాబిత్యాది. తతస్త్రియాంపుంవద్భావః.
(౪) "గోస్త్రియోః" ॥౧౧౨-౪౯।౫౮-౧౮॥
ఇతి, ఉపసర్జనహ్రస్వః. ఛన్దోభావాచ్ఛన్దసి వర్ణాధిక్యమదోషః. తద్భావశ్చ దర్శితః· ... ... *
అయంచ-, దాశం భక్తకర్తృకస్వసంప్రదానక స్వాత్మనివేదనరూపం, స్వకర్తృక భక్తసంప్రదానక స్వాత్మసమర్పణరూపం వా దానం, అర్హతీతి వా, దాశన్తియస్మై భక్తాః స్వాత్మనః కర్మ సచాసావర్హః పూజ్యశ్చేతి వా। కృష్ణత్వే దశార్హాపత్యమితి వా, తత్సమ్బన్ధీతి వా—
(దాశార్హః)

నిరు. ౫౧౩. ఆత్మనో వాఽర్పణం భక్తైస్తేభ్యో వా స్వాత్మనోఽర్పణమ్॥౨౭౯॥ దాశస్తమర్హతి చ యః (దాశార్హః) స తు కీర్తితః।
13-2-87.

ఖా. పరంబ్రహ్మ సత్త్వంవాసత్.
(౨) "తదస్యాస్తి" ఇతి, మతుప్. ॥౫-౨-౯౪|౧౩౪-౧౯॥
(౩) "సంజ్ఞాయామ్" మతుపోవకారః ॥౮-౨-౧౧|౧౩౪-౨౯॥
(౪) "తసౌమత్వర్థే" ఇతి,భసంజ్ఞా. ॥౧-౪-౧౯|౧౩౪-౨౩॥ [౫
సత్వాన్ - బ్రహ్మవిత్, సాత్వికోవా. తస్యేదంకర్మ-శాస్త్రం
వాసాత్వతమ్. తతః,
(౫) "తత్కరోతితదాచష్టే" ఇతి, ణిచ్. ॥చురా-౧౩౨-౧॥
(౬) "ణావిష్ఠవత్ ప్రాతిపదికస్య" ॥ ॥
ఇతీష్ఠవద్భావాత్ టిలోపః. ... ... * [౧౦

నిర్వ. (౧) "అర్హ-పూజాయామ్" ॥ధా·భ్వా-౧౮-౯౧|౧౨౦-౩౨॥
పూర్వత్రఅజిత్యనువృత్తౌ,
(౨) "అర్హః" ఇతి, కర్మణ్యుపపదేణోపవాదోఽచ్. ॥౩-౨-౧౨|
స్త్రియాంవిశేషః. [౩౪౬-౬॥
(౩) "దాశృ-దానే" ॥ధా-ఖా-౨౫-౨౨౧౨౨-౧౩॥ [౧౫
భావేఘఞ్. ఉత్తగతార్హతేః కర్తరిపచాద్యచ్, దాశతేరపి
సపవాచ్.
(౪) "దాశ-గోఘ్నౌసంప్రదానే" ఇతి, ॥౩-౪-౭౩|౨౮౧-౧౪॥
సంప్రదానేకారకేనిపాత్యతే· కర్మధారయః. ఉభయత్రాపి
సాంహితోదీర్ఘః· అపరత్రజిత్వారతయాదశాపి దిశోఽర్హతీతిద
శార్హోనామ యదువంశ్యోరాజా·అర్హతేఃప్రథమకల్పవదేవాఽచ్·
(౫) "దంశ-దశనే" ॥ధా-భ్వా-౩౦-౧౪|౧౨౩౯॥
(౬) "కనిన్యువృషితక్షిరాజిధన్విద్యుప్రతిదివః"॥ఉణా-౧|౨౬౫-౩౪॥
ఇతిఃకనిన్. ప్రాక్ ప్రత్యయనిర్దేశాద్బాహుళకాద్వాఅన్యతోపి
భవతీతికనిన్· [౨౫
(౭) "అనిదితామ్" ఇతి, నలోపః. తతః, ॥౬-౪-౨౪|౩౫-౧౦॥

౫౧౪ సాత్వతాంపతిః॥

ఓం సాత్వతాంపతయేనమః.

భా. తతఃక్విపిసతి, ణిలోపేచకృతే, సాత్వతః-భాగవతాః తేషాంపతిః-
(సాత్వతాంపతిః) [౫

నిర్వ. (౮) “నలోపఃప్రాతిపదికాన్తస్య” ॥౮-౨-౭।౧౮-౧౩॥
ఇతి, నలోపః.సాంహితికోదీర్ఘః. నచతత్రకర్తవ్యే నలోపోఽసిద్ధః;
(౯) “నలోపఃసుప్స్వరసంజ్ఞాతుగ్విధిషుకృతి” ॥౮-౨-౨।౫౯-౨౫॥
ఇతినియమాత్. సంజ్ఞాశబ్దోఽయంనాతీవాత్రోపయోగార్థభి
నివేష్టవ్యమ్. ఏవమేవేద్యశేఅన్యత్రాపితత్రతత్రావధా [౧౦
తవ్యమ్. ఏవంసిద్ధాద్దశార్హాశబ్దాత్,
(౧౦) “ఋష్యన్ధకవృష్ణికురుభ్యశ్చ” ॥౪-౧-౧౧౪।౧౯౫-౨॥
ఇతి అపత్యేఽర్థేఇఞపవాదోఽణ్. అన్యత్రసంబన్ధసామాన్య
వివక్షాయామ్,
(౧౧) “తస్యేదమ్” ఇతివా. ॥౪-౩-౧౨౦।౧౧౫-౧౨॥ [౧౫
ఉభయత్రాప్యాదివృద్ధిః.
(౧౨) “యస్య” ఇతి,లోపః. ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౭౬-౧౧॥
తథానిరాశీఃకర్మకారిణాం నిర్వాహకతయా, కృష్ణత్వేయాద
వధురంధరతయావా సాత్వతాం,సత్ బ్రహ్మ,సత్వంవా. తద్వన్తః
సాత్వన్తః బ్రహ్మవిదః, సాత్వికావా; తేషామిదంకర్మ,శాస్త్రం
వా సాత్వతం; తతుర్వాణాః తదాచక్షాణాశ్చవా,సాతయతి
సుఖయత్యాశ్రితానితిసాత్-పరమాత్మా; సఏషామస్తీతివా,సా
త్వతః-సాత్వన్తోవామహాభాగవతాః; తేషాంపతిఃస్వామీతి—
(సాత్వతాంపతిః)

నిరు. ౫౧౪. యేసాత్వతాభాగవతాః తేషాంయఃపతిరీశ్వరః॥౭౮౯॥
(సాత్వతాంపతి) రిత్యుక్తోనవార్ణస్సాధురక్షకః।

భా· (౧) "నిరాశీఃకర్మసంయుక్తాన్ సాత్త్వతాంశ్చాప్యకల్పయమ్।సా త్త్వతజ్ఞానదృష్టోఽహంసాత్త్వతఃసా‡త్త్వికీపతే"॥ ॥

ఇత్యుక్తంధ్వనయతిఅనయైవవ్యుత్పత్త్యా.యాదవధురంధరత్వాద్వా *

నిర్వ. (౧) "షా-రక్షణే" ॥ధా-అదా-౬-౧౩।౧౨౪-౪॥

(౨) "పాతేర్డతిః" ఇతి, డతిః. ॥ఉణా-౪।౨౭౫-౧౬॥

టిలోపః. పూర్వత్ర,

(౩) "అస-భువి" ॥ధా-అదా-౬-౨౨।౧౨౪-౬॥

తతశ్శతరివృత్త్యాదితోఽపిసచ్ఛబ్దఃతతః,

(౪) "తదస్య" ఇతి· మతుప్· ॥౫-౨-౯౪।౧౩౪-౧౯॥

(౫) "తసౌ మత్వర్థే" ॥౧-౪-౧౯।౧౩౪-౨౩॥

ఇతిభత్వాజ్జశ్త్వాభావః. తతోఽత్ర, [౧౩౪-౨౫॥

(౬) "మాదుపధాయాశ్చమతోర్వోఽయవాదిభ్యః"ఇతి,॥౮-౨-౯।

(౭) "ఝయస్సంజ్ఞాయామ్" ఇతివా ॥ ॥

యథాయథంమతోర్మస్యవః. తతః,

(౮) "తస్యేదమ్" ఇత్యణ్· ఆదివృద్ధిః· తతశ్చ॥ ॥

(౯) "తత్కరోతితదాచష్టే" ఇతి,ణిచ్.॥ ॥

(౧౦) "ణావిష్ఠవత్ ప్రాతిపదికస్య" ॥ ॥

ఇతి,ఆతిదేశికష్టిలోపః. తతఃక్విపి ణిలోపః· ఉత్తరత్రసాతిస్సాత్రఃసుఖార్థః. తతః,

(౧౧) "హేతుమతిచ" ॥౩-౧-౨౬।౨౦౯-౧౫॥

ఇతిహేతుమణ్ణ్యన్తాత్ శః ఇతిస్థితే

(౧౨) "అనుపసర్గాల్లిమ్ప విన్ద ధారి పారి వేద్యుదేజి చేతి సాతి సాహిభ్యశ్చ" ఇతి, శస్య, ॥౩౧౧౩౮।౨౪౪-౧౧॥

(౧౩) "వాఽసరూపోఽస్త్రియామ్" ॥౩-౧-౯౧।౨౩౮-౧౫॥

---

‡ త్వతీ-౫.

శ్లో॥ ౫౫॥ ౫౧౫ జీవో ౫౧౬ వినయితా

ఓం జీవాయనమః. ఓం వినయిత్రేనమః.

భా. తాన్ భాగవతాన్ ఆత్మనాశాద్వ్యావర్త్య, స్వపరిచర్యయా జీవయతీతి— [౫

(జీవః)

(౧) ‘‘ఆనన్దమూర్తిర్భగవాన్ హరిస్త్రైలోక్యపూజితః।దృష్టున్నస హేతేదేవి! క్లిష్టాన్ స్వపరిచారకాన్’’ఇతి.* ॥ ॥

తాన్ రాజకుమారలాళనేన రక్షతీతి—

(వినయితా) [౧౦

(౧) ‘‘ణయ - గతౌ రక్షణేచ’’ ...* ॥ధా-భ్వా-౧౫-౭।౧౧౯-౫॥

నిర్వ. ఇతివాసరూపవిధినాఅభావే, కర్తరిక్విప్. ణిలోపః తతోమతుప్. భత్వాజ్జస్త్వాభావః. తతోవత్వమ్ ఉభయత్రాపితత్ర ఆమ్ అనుస్వారపాక్షికపరసవర్ణౌ. ... *

స్వస్యస్వపరిచారక క్లేశాసహతయాతాన్ భాగవతానాత్మనాశాద్వ్యావర్త్య,స్వపరిచర్యయాజీవయతి సఞ్జీవయతీతి—

(జీవః)

(౧) ‘‘జీవ-ప్రాణధారణే’’ ॥౧౬-౫౫।౧౧౯-౨౫॥

ణిచ్. తతఃపచాద్యచ్. ణేర్లోపః ... *

తాన్రాజకుమారవల్లాళయన్వినయతేవిశిష్యప్రాప్నోతిరక్షతీతి—

(వినయితా)

(౧) ‘‘ణయ-గతౌ;’’ ॥ధా-భ్వా-౧౫-౭।౧౧౯-౫౮॥

నిరు. ౫౧౫. తానాత్మనాశాద్వ్యావర్త్యసత్వాన్యశ్చస్వసేవయా॥ ౭౯౦॥ ఉజ్జీవయతి (జీవః) సఃభక్తక్లేశాసహిష్ణుః।

౫౧౬. భక్తాన్నిత్యంరాజపుత్రలాలనన్యాయతస్సుఖమ్॥ ౭౯౧॥ రక్షత్యతో (వినయితా) నయతేరక్షణార్థతః।

౫౧౭ సాక్షీ ౫౧౮ ముకున్దో

ఓం సాక్షిణేనమః ఓం ముకున్దాయనమః.

భా. తదర్థం తద్వృత్తసాక్షాత్కారాత్— ॥

(సాక్షీ) ... ... * [౫

త్రైరైకాన్త్యగరిష్ఠా†ప్రార్థితః స్వయం ముక్తిభూమిం దదాతీతి—

(ముకున్దః)

పృషోదరాదిత్వాత్ సాధుః. ... ... *

నిర్వ. విపూర్వః. ణోనః తృచ్. ఇట్. అనజాది. ... *

తదర్థం తద్వృత్తస్యసాక్షాద్రష్టా భవతీతి— [౧౦

(సాక్షీ)

సాక్షాదిత్యవ్యయమ్. తతః,

(౧) “పూర్వాదినిః” ఇతివర్తమానే, ॥౫-౨-౮౬।౧౩౪-౧౧॥

(౨) “సాక్షాద్ద్రష్టరి సంజ్ఞాయామ్” ॥౫-౨ ౯౧।౬౮॥

ఇతి ద్రష్టరిఇని ప్రత్యయః. భత్వమ్. [౧౫

(౩) “అవ్యయానాంభమాత్రేటిలోపః” ఇతి, ॥ ॥

[85]

టేర్లోపః. ఇన్హన్తలక్షణోదీర్ఘఃఇత్యాది. ... *

త్రైరైకాన్త్యగరిష్ఠాప్రార్థితఃస్వయం తేషాంముక్తిందదాతీతి—

(ముకున్దః)

(౧) “డుదాఞ్ దానే” ॥ధా-జు-ఉభా-౧-౯।౧౨౪-౧౮॥

(౨) “ఆతోఽనుపసర్గే” ఇతి, కః.ఆల్లోపః. ॥౩-౨-౩-౨౪౫॥

(౩) “ముచ్ఌ- మోక్షణే” ॥ధా-తుదా-౫-౧౮।౧౨౭-౨౧॥

నిరు. ౫౧౭. సాక్షాత్కరోతియః (సాక్షీ) తద్వృత్తంరక్షణాయసః॥

౫౧౮. త్రైఃప్రార్థితస్స్వయంముక్తిం(ముకున్దః)స్యాద్దదాతిసః॥

† అప్రార్థితోఽపి-౫.

{౫౧౯ / ౬౪౭} అమితవిక్రమః

ఓం అమితవిక్రమాయనమః.

భా. తేషాం ధ్యానారాధనానుసన్ధేయ తత్వనికరాధారశక్తిధారణాత్ — [౫
(అమితవిక్రమః) శ్రీపౌష్కరే,
(౧) "కాలవైశ్వానరశ్శాయీ నానా† స్వాధోనివాసినః।ఆధారశక్తిసంజ్ఞస్యహ్యమూర్తస్యచ వై విభోః।అభిమానతనుర్యోవై నానాభేదైశ్చవర్తతే" ఇతి ... ✱ ॥పం-పౌ-సం. ॥

నిర్వ. (౪) "స్త్రియాంక్తిన్" ॥3-3-౯౪।౨౭౬-౧౧॥ [౧౦
ఇతి, భావేక్తిన్. అనిట్. ఝులి,
(౫) "చోఃకుః" ఇతి,కుత్వమ్.చస్యకః.తత్ర తేః ॥౮-౨-3౦।3౧-3౨॥
ఉమ్-ఇతివర్ణవికారఃపృషోదరాదిలక్షణః. అనుస్వారపరసవర్ణౌ.✱
తేషాం ధ్యానారాధనానుసన్ధేయతత్వ నికరాధారశక్తిధారణాత్-అమితః-అపరిమితః,విక్రమఃపరాక్రమఃబలం,అస్యేతి —
(అమితవిక్రమః)
(౧) "క్రము-పాదవిక్షేపే;" ॥ధా-వ్యా-౧౪-3౦।౧౧౯-3॥
విపూర్వః భావేఘఞ్.
(౨) "అతఉపధాయాః" ॥౭-౨-౧౧౬।౧౫౮-౧౬॥
ఇత్యుపధావృద్ధిగప్రాప్తా; [౨౦
(3 "నోదాత్తోపదేశస్యమాన్తస్యానాచమేః" ॥౭-3-3౪।౨3౨-౮॥
ఇతిప్రతిషిధ్యతే.

నిరు. ౫౧౯. తేషాంధ్యానానుసన్ధేయతత్వసన్దోహధారిణీమ్॥ ౨౯3॥
శాంశక్తింధృతవాన్యోఽసౌస్మృతో (హ్యమితవిక్రమః)।

† ధ్యాతో

౫౨౦ అమ్భోనిధిః

ఓం అమ్భోనిధయే నమః

భా॰ పాతాళామ్భసి అఖిలజగదాధారపీఠకమఠాత్మనా నిధీయత ఇతి—

(అమ్భోనిధిః)

(౧) “అనన్తబలశక్తయే భువనభృతే కచ్ఛపాత్మనే”॥ ॥

ఇతి తన్మన్త్రవర్ణాత్. ... ... *

నిర్వ. (౪) “మాఙ్-మానే” ॥ధా-జు-౧-౬।౧౨౪-౧౭॥

కర్మణి క్తః. అనిట్.

(౫) “ద్యతి-స్యతి-మాస్థా-మిత్తికితి” ॥౭-౪-౪౦।౨౫౫-౩॥

ఇతి, ఇత్త్వమ్-అగుణః. నఞ్సమాసః. నఞోనలోపః. నామ్భో స్సాంహితంపూర్వరూపమ్. ... ... *

మన్త్రవర్ణానురోధాత్ అఖిలజగదాధారపీఠకమఠాత్మతయా, అమ్భసిపాతాళార్ణవపయసి నిధీయతే స్వయం నిక్షిప్యత ఇతి —

(అమ్భోనిధిః)

(౧) “డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః;” ॥ధా-జు-౧-౧౦।౧౨౪-౧౮॥

నిపూర్వః.

(౨) “అకర్తరిచకారకే సంజ్ఞాయామ్” ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౫॥

ఇత్యనువృత్తౌ,

(౩) “ఉపసర్గే ఘోః కిః” ఇతి, కిః. ఆతో లోపః. ॥౩-౩-౯౨।౨౮౬-౯॥

(౪) “ఆప్ఌ వ్యాప్తౌ” ॥ధా-స్వా-౨-౫।౧౨౬-౭॥

(౫) “సర్వధాతుభ్యోఽసున్” ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౩౨॥

ఇతి ప్రకరణే,

నిరు. ౫౨౦. ఆధారశక్తికమఠస్వరూపేణార్ణవామ్భసి॥ ౯౪॥
నిధీయతే స్వయం యేన స (హ్యమ్భోనిధి) రుచ్యతే।

౫౨౧ అనన్తాత్మా

ఓం అనన్తాత్మనే నమః

భా· తదుపరిజగదాధారస్తమ్భభోగీన్ద్రస్యాత్మతయావస్థితేతి—
(అనన్తాత్మా) శ్రీజయాయామ్, [౫
(౧) "ఆధారశక్తేరుపరి విమలం దీప్తవిగ్రహమ్ । జ్వాలాశతసమాకీర్ణం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్॥ అనన్తేశం న్యసేద్" ఇతి॥ పం-జ-సం- ॥
(౨) "చక్రలాఙ్గలహస్తం చ ప్రణమన్తం వరావరమ్" ॥ప.సం- ॥
ఇతి చ ... ... *

నిర్వ·(౬)"అతః కన్తాఖ్యాయామ్ హ్రస్వో నుట్ చ వా" ॥ఉణా-౪।౨౭౯-
ఇత్యతః, ఆపో హ్రస్వః ఇతి వర్తమానే, [౭॥
(౭) "ఉదకే నుమ్ భశ్చ" ॥ఉణా_౪।-౨౭౯-౮॥
ఇత్యసున్· ధాతోః హ్రస్వః· భశ్చాన్తాదేశః· నుమ్ చ; మిత్త్వాదన్త్యాదచః పరః. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. సోః రుత్వమ్. ఉత్వమ్. గుణః· ... ... * [౧౫
తదుపరితనజగదాధారస్తమ్భభూతభోగీన్ద్రాత్మతయా· అనన్తస్యానాస్తితమ గుణాన్తస్య- ఆధారతయా సర్వప్రాణినస్యాశేషస్యాత్మా అన్తరాత్మేతి—
(అనన్తాత్మా)
(౧) "అత-సాతత్యగమనే" ॥ధా·ఖ్యా-౩-౧।౨౧౬-౧॥ [౨౦
తతో మనిన్యరూపి హ్యాత్మశబ్దః పూర్వత్ర,
(౨) "అమ-గత్యాదిషు" ॥ధా-ఖ్యా-౧౪-౨౨।౧౧౯-౨॥
(౩) "హసిమృగ్రిణ్ వా ఽమి దమి లూ పూ ధుర్విభ్యస్తన్" ॥ఉణా-
ఇతి తన్· [౩।౨౭౨-౩॥

నిరు. ౫౨౧. శమతేనోపరిజగదాధారస్తమ్భభోగినః॥ ౬౯౫॥
స్వరూపేణస్థితో యోఽసౌ (అనన్తాత్మా) ప్రకీర్తితః॥
16-2-87.

ఓం మహోదధిశయాయనమః

భా. సపవాన్తకాలే తస్మిన్నేవాన స్తభోగ†పర్యఙ్కే మహోదధౌ శేతేఇతి— [౫

(మహోదధిశయః)

[86] [౨౪౬-౧౧॥

(౧) "అధికరణే శేతేః" ఇత్యచ్. ఏవంభూశయఇత్యాది* ॥౩-౨-౧౫॥

నిర్వ. (౪) "తితుత్ర" ॥ -౭-౨౯।౨౬౦-౧।

ఇతి నేట్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. నఞ్పూర్వోబహువ్రీహిః. నఞోనలోపః. నుట్. ఉత్తరత్ర, [౧౦

(౫) "అన-ప్రాణనే" ॥ధా-అదా-౬-౨౭।౧౨౪-౮॥

(౬) "జ్యా విశిభ్యాంఝచ్" బాహుళకాత్. ॥ఉణా-౩।౨౭౩-౬॥

అన్యతోఽపీతి, అనేరపిభవతి.

(౭) "ఝోఽన్తః" ॥౭-౧-౩।౧౫౧-౯॥

ఇతి,అన్తాదేశః. ఆదేశేఅకారఉచ్చారణార్థః చిత్త్వాత్,[౧౫

(౮) "చితః" ఇత్యన్తోదాత్తః. తతః ॥౬-౧-౧౬౩।౩౧౮-౨౧॥

[87]

దీర్ఘస్సాంహితః. తతశ్చనాన్తలక్షణోదీర్ఘః ఇత్యాది. ... *

సపవాన్తకాలేతస్మిన్నేవానన్తపర్యఙ్కే మహోదధౌమహార్ణవే శేతఇతి—

(మహోదధిశయః) [౨౦

(౧) "శీఙ్ స్వప్నే" అచ్ప్రకరణే ॥ధా-అదా-౪-౨।౨౩-౨౮॥

(౨) "అధికరణే శేతేః" ॥౩-౨-౧౫।౨౪౬- ॥

ఇత్యచ్. గుణాయాదేశౌ.

నిరు. ౫౨౨. తస్మిన్ననన్తపర్యఙ్కే సముద్రేశయనాచ్చయః॥౨౯౬॥

(మహోదధిశయః) ఖ్యాతోదశార్ణోమనురుత్తమః। [౨౫

† శయనే

౫౨౩ ఉన్తకః॥

ఓం అన్తకాయనమః.

భా. తదాసర్వస్యఅన్తంకరోతీతి—
(అన్తకః) [౫
(౧) "తత్కరోతి" ఇతి, ణిచ్. ణ్వుల్. ॥ ॥
(౨) "అన్తేపృథివ్యాంసలిలేదృశ్యసేత్వంమహోరగే"॥రా-యు-
ఇతి. [౧౨౦-౨౩॥

నిర్వ. (౩) "డుధాఞ్- ధారణపోషణయోః" ॥జు-౧-౧౦|౧౨౪-౧౮॥
(౪) "కర్మణ్యధికరణేచ" ఇతి, ॥౩-౩-౯౩|౭౮౬-౧౦॥ [౧౦
కర్మణ్యుపపదేఅధికరణేర్థేఘోఃకిః, ఆల్లోపః.
(౫) "ఉన్దీక్లేదనే" ఈదిత్. ॥ ॥
(౬) "క్వన్శిల్పిసంజ్ఞయోరపూర్వస్యాపి" ॥ఉణా-౨|౨౬౭-౧౮॥
ఇతిసంజ్ఞాయాంక్వన్.
(౭) "ఉదకమ్" ఇతిసూత్రంతు ॥ఉణా-౨|౨౬౭-౨౨॥ [౧౫
ఏతత్ప్రపఞ్చార్థమ్, నాన్యథయితవ్యమ్.
(౮) "యువోరనాకౌ" ఇతి, వోఃఅకః ॥౭-౧-౧|౧౦౨-౧౧॥
(౯) "అనిదితామ్" ॥౬-౪-౨౪|౩౫-౧౦॥
ఇతి నలోపః. అగుణః. ఏవంసిద్ధస్యోదకశబ్దస్య
(౧౦) "ఉదకస్యోదః"ఇతివర్తమానే ॥౬-౩-౫౭|౮౬౨౩॥ [౨౦
(౧౧) "పేషంవాసవాహనధిషుచ" ఇతి, ॥౬-౩-౫౮|౮౬-౨౪॥
ధౌఉదాదేశః.న్యరూపిహిమహాచ్ఛబ్దః? ఆత్వాది.గుణః. ...*
తదాఅన్తయతిసర్వస్యాన్తంకరోతీతి—
(అన్తకః)
అమతేస్తనివృత్తాదితోహ్యన్తశబ్దః! తతః [౨౫

నిరు. ౫౨౩. అన్తంకరోతిజగతోయోసా (వన్తక)ఈరితః॥౭౯౭॥

{ ౫౨౪ / ౨౦౬,౯౬ } శ్లో॥౫౬॥ అజో

ఓమ్ అజాయనమః

భా. వైష్ణవే [॥వి-పు-౨-౫-౨౦॥

(౩) ‟ఆస్తేపాతాళమూలస్థః శేషోఽశేషసురార్చితః” ఇతి [౫

(౪) ‟యస్యైషాసకలాపృథ్వీఫణామణిశిఖారుణా। ఆస్తేకుసుమమా లేవక స్తద్వీర్యంవదిష్యతి” ॥వి-పు-౨-౫-౨౨॥

(౫) ‟గన్ధర్వాప్సరసః సిద్ధాః సకిన్నరమహోరగాః। నాన్తంగు ణానాంగచ్ఛన్తి తేనానన్తోఽయముచ్యతే” ॥వి-పు-౨-౫-౨౪॥

(౬) ‟తస్యవీర్యంప్రభావంచ స్వరూపంరూపమేవచ। నహివర్ణయి తుంశక్యం జ్ఞాతుంవాత్రిదశైరపి” ॥వి-పు-౨-౫-౨౧॥

(౭) ‟కల్పాన్తేయస్యవక్త్రేభ్యోవిషానలశిఖోజ్వలః। సఙ్కర్షణా త్మకోరుద్రోనిష్క్రమ్యాత్తిజగత్త్రయమ్” ॥వి-పు-౨-౫-౧౯॥

[౪౪]

ఇత్యాది. ... ... * [౧౫

అస్మింస్తత్త్వా†వసానేప్రణవప్రకృతిభూతాకార వాచ్యతయా స్మర్తవ్యత్వాత్—

(అజః) అకారవాచ్యతయాజాతఇతి.

నిర్వ.(౧) ‟తత్కరోతి” ఇతి, ణిచ్. ॥చు-రా- ౧౦౩౨-౧॥

(౨) ‟ణావిష్ఠవత్” ఇతి, టిలోపః. తతః,॥ ॥

(౩) ‟ణ్వుల్ తృచౌ” ॥౩-౧-౧౩౩।౨౪౩-౮॥

ఇతి, ణ్వుల్. అకః. ణిలోపః. ... *

అస్మిన్-తత్త్వావసానేప్రణవప్రకృతిభూతాకారవాచ్యతయాస్మ రణీయత్వాత్ అః అకారవాచ్యఃజః-జాతఃప్రాదుర్భూతః,ఇతి—

(అజః) [౨౫

నిరు. ౫౨౪. తత్త్వావసానకాలేచప్రణవప్రకృతిత్వతః।

స్మర్తవ్యత్వాద్ (అజః) ప్రోక్తఃషడ్వర్ణోహ్యమ్యాస్మినాశకః॥ ౨౮॥

† సనే

౫౨౫ మహార్హః.

ఓం మహార్హాయనమః

భా. (౧) "తస్యప్రకృతిలీనస్యయఃపరస్సమహేశ్వరః" ॥తై-ఉ-నా-అ-
ఇతి. ... ... *[౧౦-౨౪॥

తత్రప్రణవేన-మహాం-ఆత్మని వేదనపూర్వకం పూజనమ్, అర్హతీతి—
(మహార్హః)

(౧) "బ్రహ్మణేత్వామహసఓమిత్యాత్మానంయుఞ్జీతైతద్వైమహో
పనిషదందేవానాంగుహ్యమ్"ఇతి. ... * ॥తై-ఉ-నా-౬-౫౧॥

నిర్వ. (౧) "జనీ-ప్రాదుర్భావే" ॥ధా-ది-౫-౧।౧౨౫-౪॥ [౧౦
(౨) "అన్యేష్వపి" ఇతి, డః. టిలోపః· ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥
(౩) "అవ-రక్షణాదౌ" ॥ధా-౧౬-౯౦।౧౧౯-౩౧॥
తత్రాపితద్దైవడః· టిలోపశ్చ. సర్వోఽపిహ్యయమపిశబ్దమహి
మేత్యుదైరిరామ·. నతుక్విప్;
(౪) "లోపోవ్యోర్వలి" ఇతి,వలోపే ॥౬-౧ ౬౬।౭౭-౯॥
(౫) "హ్రస్వస్య" ఇతి, తుగాపత్తేః. ॥౬-౧-౭౧।౨౪౦-౧౬॥
(౬) "అనిత్యమాగమశాసనమ్" ॥ ॥
ఇతితు అగతికగతిః. ఇహచగత్యన్తరముక్తమేవ. ... *
తత్ర, ప్రణవేనాత్మని వేదనపూర్వకం మహాంపూజనమర్హతీతి—
(మహార్హః) [౨౦

(౧) "అర్హపూజాయామ్" ॥ధా- ౧౭-౯౧।౧౨-౩౨॥
(౨) "అర్హః" ॥౩-౨-౧౨।౨౪౬-౬॥
ఇతికర్మణ్యణోఽపవాదోఽచ్-తత్ఫలంచోక్తమేవ.
(౩) "మహపూజాయామ్" ॥ ॥

నిరు ౫౨౫. స్వరూపాదికృతార్థేనతారేణాత్మని వేదనమ్।
మహాంపూజామర్హతీతి (మహార్హ) ఇతికథ్యతే॥ ౨౯౯॥

౫౨౬ స్వాభావ్యో

ఓం స్వాభావ్యాయనమః

భా. ఏవమనేనమన్త్రేణ స్వభూతైరాత్మభిః స్వామిత్వేనఆభిముఖ్యేనఅవశ్యంభావనీయత్వాత్— [౫
(స్వాభావ్యః)

(౧) "ఓరావశ్యకే" ఇతి, ణ్యత్. ॥3-౧-౧౨౫।౨౪౨-౧౫॥

(౨) "స్వోజీవనేచ్ఛాయదితేస్వసత్తాయాంస్పృహాయది। ఆత్మదాస్యంహరేఃస్వామ్యంస్వభావంచసదాస్మర"ఇతి. ॥వి-త- ॥

(3) "నాన్యోహేతుర్విద్యతేఈశనాయ"ఇతి. ॥శ్వే-ఉ-౬-౧౭॥

నిర్వ. భ్వాదిః-చురాదౌకథాదిర్వా. ఆద్యే కల్పే,

(౪) "ఘఞర్థేకవిధానమ్" ॥కా-౨౮౪-౨౧। ॥

ఇతి, భావే కః. ద్వితీయేణిచ్. అతోలోపః. తస్యస్థానివద్భావాన్నోపధావృద్ధిః. తతః,

(౫) "ఏరచ్" ఇతి, భావేఅచ్. ॥3-3-౫౬।౨౮౪-౧౫॥

ణిలోపః. ఉభయత్రాపిదీర్ఘస్సాంహితః. ... *

ఏవమనేనమన్త్రేణసైర్నిత్యైస్స్వభూతైరాత్మభిః- అవశ్యమాభావ్యతే స్వామితయా ఆభిముఖ్యేనభావ్యతే ఇతివా,తైఃస్వేననిత్యత్వేన స్వాభావికేనస్వామిభావేన ఆభావ్యతఇతివా. నిత్యస్యస్వస్వామిభావస్య స్వాభావికతయా సుతరామాభావ్యతేఇతివా—

(స్వాభావ్యః)

(౧) "భూసత్తాయామ్" ॥ధా-భ్వా-౧-౧।౧౧౫-౧౭॥

నిరు. ౫౨౬. మన్త్రేణానేనాత్మభిస్తుస్వభూతైరాభిముఖ్యతః।
అవశ్యంభావనీయత్వాత్ (స్వాభావ్యః) పరికీర్తితః॥ 3౦౦॥ [౨౫

౫౨౭ జితామిత్రః

ఓం జితామిత్రాయనమః

భా. నిత్యస్యస్వస్వామిభావస్య స్వాభావికత్వేనభావ్యత్వాద్వా* ఏతద్రహస్యావబోధ విరోధ్యహమ్మమకారకామాదయోజితాః తేషాంఅనేనేతి—

(జితామిత్రః) కామాదయోహిఏషాంఅమిత్రాః?

(౧) "కామఏషక్రోధఏషరజోగుణసముద్భవః" ॥గీ-3-3౭॥

ఇతి ఉపక్రమ్య,

(౨) "జహిశత్రుంమహాబాహో ! కామరూపందురాసదమ్" ఇత్యన్తమ్. ... ... * [॥గీ-3-౪3॥

నిర్వ. ప్రథమద్వితీయయోః కల్పయోః ఆఙ్పూర్వః. తృతీయేతు సుపూర్వశ్చ. కల్పత్రయేపి ణ్యాదిత్యనువృత్తౌ,

(౨) "ఓరావశ్యకే" ఇతి, ॥3-౧-౧౨౫।౨౪౨-౧౫॥

అవశ్యంభావేద్యోత్యేణ్యత్. వృద్ధిరాకారః. [౧౫

(3) "వాన్తోయిప్రత్యయే" ఇతి, వాన్తాదేశః ॥౬-౧-౭౯।౫-౧౭॥

ఆవ్. ప్రథమద్వితీయయోః,

(౪) "స్వాంశబ్దోవతావయోః" ॥ధా భ్వా-౨౭.3౨।౧౨౨ ౨౫॥

అతోడప్రత్యయే వ్యదపాదిహిస్వశబ్దః? దీర్ఘః. తృతీయేఅవ్యయస్యసోరుకారస్యయణ్ వః అన్యత్ప్రాగ్వత్. ... *

తథాజితాః, అమిత్రాః శత్రవః తద్రూపాః తేషామే తద్రహస్యావబోధవిరోధిభూతాః అహంకారమమకారకామక్రోధాదయః, అనేనేతి—

(జితామిత్రః)

(౧) "అమ-గత్యాదిషు" ॥ధా భ్వా- ॥ [౨౫

నిరు. ౫౨౭. ఏతద్రహస్యవిజ్ఞానవిరోధిమమతాదయః। జితాస్తేషామనేనేతి (జితామిత్రో) ఽష్టవర్ణకః॥ 3౦౧॥

౫౨౮ ప్రమోదనః| ౫౨౯ ఆనన్దో

ఓం ప్రమోదనాయనమః ఓమ్ ఆనన్దాయనమః

భా. స్వసమ్బన్ధానాంతత్ప్రథమానుసన్ధానప్రహర్షః ప్రయోజనమితి—
(ప్రమోదనః) ... ... *[౫
అథకపిలమూర్తిః ఆనన్దవల్లీమీమాంస్యమాన వాఙ్మనసదుర్గ్రహో మహానన్దోఽస్యాస్తీతి—
(ఆనన్దః)

నిర్వ. (౨) "అశిత్రాదిభ్యఇత్రోత్రౌ" ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౨౦॥
ఇత్యతః, ఆదిశబ్దస్యప్రకారార్థతయాఇత్ర, [౧౦
ఇత్యవయుత్యానువర్తమానే,
(౩) "అమేర్ద్విషతిచిచ్చ" ఇతి ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౨౧॥
ఇత్రఃచిత్. తతోఽన్తోదాత్తః. [౫౪।౧౧౯-౨౪॥
(౪) "జి-జయే"కర్మణిక్తః. అగుణః. అనిట్.దీర్ఘః. *॥ధా-భ్వా-౧౬-
అథస్వసంబన్ధినః తత్ప్రథమానుసన్ధానేన ప్రమోదయతి [౧౫
ప్రహర్షయతీతి—
(ప్రమోదనః)
(౧) "ముద- హర్షే;" ప్రపూర్వః ॥ధా-భ్వా-౮।౧౨౫-౨౩॥
[89]
ణిచ్. గుణః. ల్యుః ల్యుడ్వా. ఇత్యాది అనః. ణిలోపః....*
అథకపిలమూర్తిః; ఆనన్దః ఆనన్దవల్లీమీమాంస్యమానో వాఙ్మనసదుర్గ్రహో మహానానన్దఋరస్యాస్తీతి—
(ఆనన్దః)

నిరు. ౫౨౮. ధ్యానాసక్తేషుభక్తేషు మోదమానః (ప్రమోదనః)॥
౫౨౯. వల్ల్యామానన్దసంజ్ఞాయామ్అవాఙ్మనసగోచరః॥౩౦౨॥
ఆనన్దో యస్యయస్యాస్తి (త్యానన్దః) పరికీర్తితః। [౨౫

౫౩౦ నన్దనో

ఓం నన్దనాయనమః

భా. అర్శఆదిత్వాత్-అచ్. ... ... *
తమానన్దంయథోక్తాయాముక్తౌ ప్రాపయ్యనన్దయతీతి— [౫
(నన్దనః)
(౧) "ఏష హ్యేవానన్దయాతి" ॥తై-ఉ-ఆ-౭॥
(౨) "ఏతస్యైవానన్దస్య అన్యానిభూతాని మాత్రాముపజీవన్తి"
ఇతివా ... * [॥ ॥
ఏవమనన్తభోగ్యభోక్తృభోగతదుపకరణైఃసమృధ్యతేతస్మిన్ ఇతి—

నిర్వ. (౧) "టునది సమృద్ధౌ" ॥ధా-భ్వా-౪-౩౧।౧౧౬-౮॥
[90]
ఆఙ్పూర్వః. ఇదిత్వాన్నుమిత్యాది.భావేఘఞ్, తతోమత్వర్థీ
యోఽర్శ ఆద్యచ్.
(౨) "యస్య" ఇతి, లోపః. ... * ॥౬-౪-౧౪౭।౨౬-౧౧॥
తమానన్దంయథోక్తాయాంముక్తౌప్రాపయ్య,తాన్నన్దయతీతివా,
సర్వభూతానామపి తదానన్దమాత్రోపజీవకతయా తానినన్ద
యతీతివా—

(నన్దనః) [91]
ధాతుఃప్రాగ్వత్.నుమాది. ణిచ్.తతోల్యుః. ల్యుడ్వాఇత్యాది.
అనః. ణిలోపః. ... ... *[౨౦
ఏవమనన్తభోగ్యభోక్తృ భోగభోగోపకరణైః నన్ద్యతేసన్తో
ష్యతే; తానివా నన్దన్తిసమృద్ధానిభవన్త్యస్మిన్నితి—

నిరు.౫౩౦.తమానన్దంయథోక్తాయాముక్తౌప్రాపయ్యయస్సదా॥౩౦౩
ముక్తాన్నిత్యాన్నన్దయతే (నన్దనః) సతుకీర్తితః
2-3-87.

౫౩౧ నన్దః ౫౩౨ సత్యధర్మా

ఓం నన్దాయనమః ఓం సత్యధర్మణేనమః.

భా. (నన్దః)

(౧) "అధికరణేఘఞ్" ... *॥ ॥ [౫

ఏవమాచప్రక్రమాత్-ఆచస్వపాప్తేః, ఆర్జవాత్—

(సత్యధర్మా) సత్యవృత్తః. ... ... *

ఈదృశేన మహామహిమ్నా వాచ్యేన విక్రాన్తస్త్రిః వేదః—

నిర్వ. (నన్దః) ధాతుః పూర్వవత్. నుమాదిచ. ఉభయత్రాపి,

(౧) "హలశ్చ" ఇత్యధికరణేఘఞ్. * ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౩॥

ఇత్థమాచప్రక్రమాత్ - ఆచస్వపాప్తిలక్షణ పరిసమాప్తేః,ఆర్జవాత్ సత్యః అకుటిలః, ధర్మః వృత్తం, అస్యేతి—

(సత్యధర్మా)

ధరతేర్మని,అస్తేశ్శతరినిష్పన్నాత్ సచ్ఛబ్దాత్ యతిచ ధర్మసత్యశబ్దాహింపాగేవవ్యుదపాదిషాతామ్? బహువ్రీహిః. [౧౫

(౧) "ధర్మాదనిచ్ కేవలాత్" ॥౫-౪-౧౨౪।౭౬-౨౫॥

ఇతి, అనిచ్. సమాసాన్తః.

(౨) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

[92]

ఇతి, లోపః. నాన్తత్వాద్దీర్ఘ ఇత్యాది. ... *

ఇత్థమార్షనిర్వచనా త్రివేదీవిక్రాన్తమహా మహిమశాలితయా త్రయాణాం వేదానాంవిక్రమః ఈదృశేనవాచ్యేనమహిమ్నాక్రమణమస్యేతి—

వివ. ౫౩౧. భాగ్యైర్భోగోపకరణై ర్భోగై ర్భోక్తృభి రేవచ॥౩౦౪

తస్మిన్సమృధ్యతేనిత్యమితి (నన్దః) ప్రకీర్తితః।

౫౩౨. ఆప్రక్రమాదాస్వపాప్తేరార్జవాత్సత్యవర్తనః॥౩౦౫॥

యస్యాత్స (సత్యధర్మా) చవస్వర్ణ్యస్సత్యధర్మదః।

౫౩౩ త్రివిక్రమః॥ శ్లో॥౫౭॥ ౫౩౪ మహర్షిః

ఓం త్రివిక్రమాయనమః. ఓం మహర్షయేనమః.

భా॰ (త్రివిక్రమః) యథా, ॥

(౧) "త్రిరిత్యేవం త్రయోవేదాఃకీర్తితాముని సత్తమైః।క్రమతేతాం స్తథాసర్వాన్ త్రివిక్రమఇతిస్మృతః" ॥ ॥

(౨) "సర్వే వేదాయత్రైకంభవన్తి" ॥ఆ౪-౩_ ॥

(౩) "నారాయణపరావేదాః" ఇతి. * ॥ ॥

యథోక్తవేదదర్శనాత్ —

(మహర్షిః) కపిలమూర్తిః [౧౦

నిర్వ. (త్రివిక్రమః)

(౧) "క్రము-పాదవిక్షేపే;" ॥ధా-భ్వా-౧౪-౩౦।౧౧౯-౩॥

విపూర్వః.తతోభావేఘఞి

(౨) "నోదాత్త" ॥౭-౩-౩౪।౭౩౨-౮॥

ఇత్యాదినావృద్ధిప్రతిషేధేచ- విక్రమశబ్దః, [౧౫

(౩) "తౄ-ప్లవనతరణయోః"తతః,॥ధా-భ్వా-౨౬-౨౨।౧౭౩-౨॥

(౪) "తరతేఃడ్రిః"ఇతిడ్రిప్రత్యయే టిలోపే, ॥ఉణా-౫।౨౮౧-౮॥

(౫) "నేడ్వశి" ఇతి అనిటిచ ॥౭-౨-౮।౭౪౯-౭౭॥

త్రిశబ్దోపి,పూర్వమేవహిన్యరూపిషాతామ్?బహువ్రీహిః ...* ధ్యానవిధానే ప్రోద్ధ్రియమాణఋగాదివక్తృతయాకపిల[౨౦ మూర్తిః మహాంశ్చాసౌఋషిః,యథోక్తవేదద్రష్టాచేతి— (మహర్షిః)

నిరు. ౫౩౩. త్రీన్ వేదాన్ క్రమతేయేనమహిమ్నాస (త్రివిక్రమః)॥

౫౩౪. సాక్షాద్ద్రష్టామన్త్రవేదాన్యో (మహర్షిః) సచస్మృతః।

౫౩౫ కపిలాచార్యః

ఓం కపిలాచార్యాయనమః.

భా.(౧)"శ్రుతీఋగాద్యావక్త్రేభ్యఃప్రోద్ధిరన్తమతఃస్మరేత్"॥
ఇతి తద్ధ్యానే. [॥ [౫
(౨) "ఋషింప్రసూతంకపిలంమహాన్తమ్" ॥ ॥
(౩) "సాంఖ్యస్యవక్తాకపిలఃపరమర్షిస్సఉచ్యతే" ॥ ॥
ఇతిచ. * ... ... *
కపిలశ్చాసావాచార్యశ్చేతి—
(కపిలాచార్యః) [౧౦
(౧) "కబృవర్ణే" ॥ధా-భ్వా-౧-౨౦।౧౧౮-౧౫॥
(౨) "†కపేఃపశ్చ" ఇతి ఇలచ్ ప్రత్యయః. ॥ఉణా ౧।౨౬౨-౩౪॥
పకారశ్చాన్తాదేశః.

నిర్వ. (౧) "ఋషీగతౌ;" ఈదిత్ ॥ధా-తుదా-౧-౭।౧౨౬-౧౫॥
(౨) "ఇన్ సర్వధాతుభ్యః" ఇతి, ఇన్. ॥ఉణా-౪|౨౭౭-౨॥ [౧౫
(౩) "ఇగుపధాత్ కిత్"ఇతి, సకిత్. అగుణః. ॥ఉణా-౪|౨౭౭-౭॥
మహాచ్ఛబ్దో వ్యాఖ్యాతః. ఆత్వాది.
(౪) "ఋత్యకః" ॥౬-౧-౧౨౮|౮-౬॥
ఇతిపాక్షికత్వాదిహ నప్రకృతిభావః.
(౫) "ఆద్గుణః" ॥౬-౧-౮౭|౫-౩౩॥ [౨౦
ఇతి, గుణోఽకారపకారాదేశః రపరః. ... *
ధ్యానవిధౌనిర్ధూమాఙ్గారవర్ణతయా,కపిలః పిఙ్గళశ్చాసౌమన్త్ర
వర్ణాత్ స్వతత్త్వసంవిదాచయనాత్ ఆచార్యశ్చేతి—
(కపిలాచార్యః)
(౧) "చర-గతిభక్షణయోః," ॥ధా-భ్వా-౧౬-౫౨|౧౧౯-౨౪॥

నిరు. ౫౩౫. తత్త్వప్రవచనాదేవ (కపిలాచార్య)ఉచ్యతే॥౩౦౭॥

† కమే

{౫౩౬ / ౮-౩} కృతజ్ఞః

ఓం కృతజ్ఞాయనమః.

భా. (౩) "నిర్ధూమాఙ్గారవర్ణాభం శఙ్ఖపద్మాతుసూత్రిణమ్"॥ ॥
ఇతి తద్ధ్యానే స్వతత్త్వసంవిదాచయనాత్ (ఆచార్యః) [౫
(౪) "సంవిత్ప్రకాశనాయ" ఇతితన్మన్త్రవర్ణే*॥ ॥
పాపరాధసాగరావర్త్యేప్యంశుమతిస్వాభినమ్రిత్వ సుకృతమేవ జ్ఞాతవాన్ ఇతి—
(కృతజ్ఞః) వైష్ణవే,

నిర్వ. ఆజుప్పార్వః. [౧౦
(౨) "చరేరాజిచాగురౌ" ఇతి ॥౩-౧-౧౦౹౨౩౯-౨౪॥
గురౌప్రతిషేధాన్నయత్. తతః,
(౩) "ఋహలోర్ణ్యత్" ॥౩-౧-౧౨౪౹౨౪౧౹౨౨॥
ఇతి,హలన్తాణ్ణ్యత్. ఉపధావృద్ధిః.
(౪) "కము-కాన్తౌ" ॥ధా-భ్వా-౧౩-౧౦౹౧౧౮-౨౯॥ [౧౫
(౫) "కబృ-వర్ణేవా" ॥ధా-భ్వా-౧-౨౦౹౧౧౮ ౧౫॥
(౬) "సలి కల్యని షహి భడి భణ్డి శణ్డి పిణ్డి†తుణ్డి కుకి భూభ్యఇలచ్"
ఇతి, వర్తమానే, [॥ఉణా-౧౹౭౬౨-౩౧॥
(౭) "కమేఃపశ్చ" కబేరితివాపాఠః. ॥ఉణా-౧౹౨౬౨-౩౪॥
ఇతి, ఇలచ్. ఉభయత్రాపిపకారోఽన్తాదేశశ్చదీర్ఘః.... *
సాపరాధసాగరావర్త్యేపిఅంశుమతి కృతం స్వాభినమ్రిత్వసుకృతమేవజానాతీతి—
(కృతజ్ఞః)

నిరు. ౫౩౬. స్వాభినమ్రిత్వసుకృతంకించిదంశుమతాకృతమ్।
విదితంయేనకారుణ్యాత్ (కృతజ్ఞః) సోభిధీయతే॥ ౩౦౮॥ [౨౫

† తడ్డి-కా

౫౩౭ మేదినీపతిః।

ఓం మేదినీపతయేనమః

భా. (౧) "కపిలముపగమ్యభక్తినమ్రీకృత దాతుష్టావ-సచైనంభగవానాహ" [॥వి-పు ౪-౪-౨౪॥ [౫

(౨) "వరంవృణీష్వ" ఇతిచ ఇతి. ... * ॥వి పు ౪-౪-౨౬॥

(౧) "యస్యేయంవసుధాసర్వావాసుదేవస్యధీమతః। కాపిలంరూపమాస్థాయధారయత్యనిశంధరామ్"ఇతి — ॥ ॥

(మేదినీపతిః) ... ... *

నిర్వ. (౧) "జ్ఞా-అవబోధనే" ॥ధా-కా్రి।౧౨౮-౧౯॥ [౧౦

(౨) "ఆతోఽనుపసర్గే" ॥౩-౨ ౩।౨౪౫-౧౩॥

ఇతి, కః. ఆల్లోపః. కరోతేః కర్మణిక్తః అగుణః. అనిట్. *

కాపిలరూపాస్థానేన ధరాధారణాత్, మేదిన్యాఃనైరుక్త్యప్రసిద్ధ్యా మధుకైటభమేదస్సంయోగాత్ తత్పదవాచ్యాయాః భువః, పతిఃసర్వో్వేతి— [౧౫

(మేదినీపతిః)

(౧) "పా-రక్షణే" ॥ధా-అదా-౬-౧౩।౧౨౪-౪॥

తతోడత్యన్తోఽయంవ్యాఖ్యాతః

(౨) "ఞిమిదా స్నేహనే" ఞిఃఇత్ ॥ధా-శ్యా-౧౮-౩।౧౨౧-౧॥

(౩) "సర్వధాతుభ్యోఽసున్" ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౩౨॥ [౨౦

ఇత్యసున్. గుణః నిరుక్తబలాత్పృషోదరాదిలక్షణఃసలోపః యదాతు, రజశిరాదివత్ అదన్తస్యాప్యస్యాభిధానం; తదా ఘుఞిగుణః. నైవచాత్రసలోపేయ్నః తదుభయతశ్చ, తతోమత్వర్థీయోఽత ఇనిః.

నిరు. ౫౩౭. కాపిలంరూపమాస్థాయయోధారయతిమేదినీమ్।
స (మేదినీపతిః) ఖ్యాతోనవార్ణోభూప్రదోషనుః॥౩౧౯॥

౫౩౮ త్రిపదః

ఓం త్రిపదాయనమః.

భోగ్యభోక్తృనియన్తౄణి తత్త్వాని జ్ఞాప్యతయాపదానిఅస్యేతి—
(త్రిపదః) యథా, [౫
(౧) ''సత్త్వానాముపకారాయప్రధానంపురుషంపరమ్। దర్శయిష్యా మిలోకేషుకాపిలంరూపమాస్థితః'' ఇతి ॥ ॥
ప్రణవే త్రీణిపదానితద్వాచకాని ఇతివా,
(౨) ''తత్రైవాసంత్రికకుదోవారాహంరూపమాస్థితః'' ॥ ॥
ఇతివా త్రిపదః ... * [॥ [౧౦

నిర్వ(౪)''యస్య''ఇతి,లోపః.తతః స్త్రియామ్,॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
(౫) ''బహుస్నేభ్యోజీప్'' ॥౪-౧-౫।౨౫-౭౯॥
ఇతినాన్తలక్షణోజీప్. ... ... *
తత్రైవకాపిలంరూపమాస్థాయతత్త్వత్రయాభివ్యఞ్జనాత్, త్రీణి భోక్తృభోగ్య నియన్తౄణి చేతనప్రధాన తదీశ్వరరూపాణి తత్త్వానిపదాని,పద్యన్తేర్గత్యర్థతయాజ్ఞానార్థత్వాత్ జ్ఞాప్యాని, అస్యేతివా,ప్రణవే-త్రీణి- అకారోకారమకారాత్మకానిపదాని- తద్వాచకాన్యస్యేతివా, వారాహరూపాస్థానే త్రీణిపదాని, కకుదాన్యస్యేతివా—
(త్రిపదః) [౨౦
(౧) ''పద-గతౌ'' ॥దివా-౬-౧।౧౨౫-౧౧॥

నిరు.౫౩౮. భోక్తృభోగ్యనియన్తౄణిజ్ఞాప్యాన్య,స్యపదానివా। ప్రణవేత్రీణివాచ్యాని,వాచకానిపదానివా॥ ౩౧౦॥

వారాహరూపస్యాస్థానేపదాని, కకుదాని, వా ।
యస్యస న్త్రిపాత్సౌనిత్యం (త్రిపదః) పరికీర్తితః॥౩౧౧॥

౫౩౯ త్రిదశాధ్యక్షః

ఓం త్రిదశాధ్యక్షాయనమః.

భా॰ సఏవబ్రహ్మాదేః ప్రళయాపత్సఖత్వాత్ —
(త్రిదశాధ్యక్షః) ... ... *
అగ్రలగ్నమహీమణ్డలదంష్ట్రైః—

నిర్వ ॰(౨) ‹‹ఖనోఘచ'' ॥౩ ౩-౧౨౫।౨౭౭-౨౦॥
ఇతిచకారాత్ ఘిత్(-రణాద్వా,ప్రకృత్య న్తరలాభాత్ యథా
యోగం॰ కరణాధికరణయోః, బాహుళకాత్ కర్మణివాఘః-
తరతేః డిప్రత్యయేత్రిశబ్దోనిరూపితః. ... *
సఏవబ్రహ్మాదీనాంప్రళయాపత్సఖతయా॰త్రిదశానాందేవానాం
బ్రహ్మాదీనాం అధ్యక్షఃస్వామీతి—
(త్రిదశాధ్యక్షః)

(౧) ‹‹అక్షూ-వ్యాప్తౌ'' ॥ధా-భ్వా-౧౭-౨।౧౨౦-౧౫॥
అధిపూర్వః. పచాద్యచ్. అధేరికారస్యయణ్ యకారః,

(౨) ‹‹దంశ-దశనే'' స్త్రియామ్, ॥ధా-భ్వా-౬౦-౧౧।౧౨౩-౯॥

(౩) ‹‹గురోశ్చహలః'' ॥౩-౩-౧౦౩।౨౭౭ ౨॥
ఇతి, అప్రత్యయః॰ పృషోదరాదిత్వాన్నలోపః. యద్వా,

(౪) ‹‹ఘఞర్థేకవిధానమ్'' ॥ ॥
ఇతి యథాయథంఘఞర్థే కస్మాదౌకః.

(౫) ‹‹అనిదితాంహలఉపధాయాఃక్ఙితి'' ॥౬-౪-౨౪।౩౫-౧౦॥
ఇతి కితి నస్యలోపః.తతః (స్త్రీ)యాముభయతో౽తష్టాప్॰దీర్ఘః.
త్రిశబ్దోవ్యాఖ్యాతః. బహువ్రీహిః॰ ఉపసర్జనహ్రస్వః. సాం
హితోదీర్ఘః॰ ... ... *

నిరు॰ ౫౩౯॰ సఖాస్యా(త్రి)దశాధ్యక్షః) బ్రహ్మాదేఃప్రళయాపది।

౫౪౦ మహాశృఙ్గః

ఓం మహాశృఙ్గాయనమః.

భా. (మహాశృఙ్గః)

(౧) ,,ఏకశృఙ్గో వరాహ స్త్వమ్" ॥రా-యు-౧౨౦-౧౪॥

(౨) ,,దంష్ట్రాగ్రవిన్యస్తమశేషమేతద్భూమణ్డలంనాథ విభావ్యతే తే!
విగాహతఃపద్మవనంవిలగ్నంసరోజినీపత్రమివోఢపఙ్కమ్"
ఇతి. ... ... *[॥వి-పు-౧-౪-౩౬॥
కృతాన్తమన్తకాభంహిరణ్యాక్షంకృత్తవాన్ ఇతి—

నిర్వ. అగ్రలగ్న మహీమణ్డలదంష్ట్రతయా మహాన్ అద్వితీయః
శృఙ్గః అస్యోపలక్షణతయాదంష్ట్రా అస్యేతి—
(మహాశృఙ్గః)

(౧) ,,శౄ-హింసాయామ్" ॥ధా-క్ర్యాది-౨-౧।౧౨౮-౧౩॥

(౨) ,,గన్ గమ్యద్యోః" ॥ఉణా-౧।౨౬౪-౧౭॥

(౩) ,,భృఞ్ఞశికిన్నుట్ చ"ఇత్యతఃగన్-కిన్నుట్ ॥ఉణా-౧।౨౬౪-౨౯॥
చేతి వర్తమానే,

(౪) ,,శృణాతే†ఃహ్రస్వశ్చ" ॥ఉణా-౧।౨౬౪-౩౦॥
ఇతి,గన్ కిత్. తస్యనుట్. ధాతోః హ్రస్వశ్చ. విధానాదినా
నగఇదితివక్ష్యతే.

(౫) ,,నేట్" ఇతి నేట్. ॥౭-౨-౮।౭౪౯-౨౭॥
అగుణః అనుస్వారపరసవర్ణౌ. నిరూపితోమహాచ్ఛబ్దః ఆత్వమ్
దీర్ఘః ... ... *
సపవకృతాన్తం అన్తకాభంహిరణ్యాక్షంకృన్తతి- ఛినత్తీతివా,
కృతాన్తంస్వరాద్ధాన్తంవారాహస్మృతిపురాణాభ్యాంకరోతీతివా—

నిరు. ౫౪౦. మహీయాస్యచశృఙ్గాగ్రే (మహాశృఙ్గ) స్సకథ్యతే॥౩౧౨॥

†శృణాదేః కా.
3-3-87.

౫౪౧ కృతాన్తకృత్॥

ఓం కృతాన్తకృతేనమః.

భా. (కృతాన్తకృత్) యథా,

(౧) ‚‚హతోహిరణ్యాక్షమహాసురః" ఇతి. ॥ ॥

వారాహస్మృతిపురాణయోఃస్వసిద్ధాన్తకరణాద్వా· ... *

(౧) ‚‚తతస్సముత్ క్షిప్యధరాంస్వదంష్ట్రయా మహావరాహస్స్ఫుట పద్మలోచనః । రసాతలాదుత్పలపత్రసన్నిభః సముత్థితోనీలఇ వాచలోమహాన్" ఇతి— ॥వి-పు-౧-౪-౨౬॥

నిర్వ· (కృతాన్తకృత్) పూర్వత్ర, [౧౦

(౧) ‚‚కృతీ-ఛేదనే" ఉత్తరత్ర, ॥ధా-తుదా।౧౨౭-౨౩॥

(౨) ‚‚డుకృఞ్-కరణే" ॥ధా-తనా।౧౨౮-౪॥

ఉభయతాృపిక్విప్. కరోతేస్తుగపి. అగుణః·

(౩) ‚‚అమగత్యాదిషు" ॥ధా·భ్వా।౧౧౯-౨॥

తతస్తనిన్యరూపిహ్యాన్తశ్శబ్దః ? కృతశబ్దశ్చ కరోతే [౧౫ ర్నిష్ఠాయాముక్తః. బహుబ్రీహిః. అనుకల్పేతత్పురుషోఽపి. దీర్ఘః. జశ్త్వచర్త్వే· ... ... *

సపవభూమ్యుద్ధరణాన్మహాన్నిస్సమాభ్యధికశ్చాసౌవరాహోహా భూదారశ్చేతి—

నిరు. ౫౪౧· అన్తకాభంహిరణ్యాక్షంకృత్తవాన్యః (కృతాన్తకృత్)। స్వసిద్ధాన్తకరత్వాద్వాస్యాఖ్యస్మృతిపురాణయోః॥౩౧౩॥

కృతాన్తకృదితిఖ్యాతోవస్వర్ణోభీష్టదాయకః।

శ్లో॥ ౫౮॥ ౫౪౨ మహావరాహః

ఓం మహావరాహాయ నమః

భా. (మహావరాహః) ... ... *

(౧) ‘‘నష్టాంచధరణీంపూర్వంఅవిన్దఞ్చగుహాంగతామ్। గోవిన్దఇతి తేనాహమ్’’ ఇతి— ॥భా-శా-౩౪౩-౪౧॥

నిర్వ. (మహావరాహః)

(౧) ‘‘హన-హింసాగత్యోః’’ ॥ధా-అదా।౧౨౩-౧౯॥

(౨) ‘‘అన్యేష్వపి’’ ॥౩-౨-౧౧౦।౨౫౧ ॥

ఇతిడః. టిలోపః.

(౩) ‘‘వృఙ్ వరణే’’ ॥ధా స్వా-౧౯౩-౩౨॥

(౪) ‘‘గ్రహవృదృనిశ్చిగమశ్చ’’ ॥౩-౩-౫౮।౨౮౪-౧౯॥

ఇత్యప్. గుణః రపరః. (స్త్రి)యామతష్టాప్. దీర్ఘః.

(౫) ‘‘ఊర్ణుఞ్-ఆచ్ఛాదనే’’కుప్రకరణే ॥ధా-అదా-౧౨౩-౩౨॥

(౬) ‘‘ఊర్ణోతేర్ణలోపశ్చ’’ ॥ఉణా ౧।౨౬౧-౨౫॥

ఇతి, వర్తమానే,

(౭) ‘‘మహతిహ్రస్వశ్చ’’ ॥ఉ-౧।౨౬౧-౨౫- ॥

ఇతి, కుః. నలోపః. హ్రస్వశ్చ. అగుణః. పృషోదరాదిత్వాత్ ఉకారలోపః. అత్రతు, తతఏవ ఉరిత్యస్యలోపశ్చ. యద్వా,హన్తిరాజ్ పూర్వః. అన్యత్సమమ్. ఉక్తవ్యుత్పత్త్యా వరశబ్దసిద్ధిః. నచాన్యత్రప్రయోక్తవ్యమ్; దీర్ఘః.మహాచ్ఛబ్దోపి హ్యరూపి? ఆత్వమ్. దీర్ఘః. ... ... *

ఆర్షనిర్వచనాత్ గాంపూర్వంనష్టాంధరణీంవిన్దతేలభతఇతి—

నిరు. ౫౪౨. రసాతలగతాముర్వీంయశోద్ధృత్యోక్షితః కుణాత్॥

(మహావరాహ) ఇతిసః స్మృతో హ్యుర్వీప్రదో మనుః।

శ్లో.౫౮,అక్ష.౬-శ్లో.౫౮.అక్ష.౧౧. (౪౯౧) నా. { ౫౪౩. గోవిన్దః
౫౪౪. సుషేణః }

౫౪౩ గోవిన్దః	౫౪౪ సుషేణః
ఓం గోవిన్దాయనమః	ఓం సుషేణాయనమః

భా. (గోవిన్దః) ... ... *

అథా న్యద్రహస్యమ్. శోభనాశుద్ధసత్త్వమయీ బద్ధముక్త నిత్య విజయోపకరణత్వాత్ సేనేవపఞ్చోపనిషత్ కాయః అస్యేతి—

(సుషేణః) ... ... *

నిర్వ. (గోవిన్దః)

(౧) "విద్ ౢ లాభే" ॥ ।౧౨౭-౨౩॥ [౧౦

(౨) "గవాదిషువిన్దేస్సంజ్ఞాయామ్" ॥౩-౧ ౧౩౮।౨౪౪-౧౬॥

ఇతి, శః.

తతః

(౩) "తుదాదిభ్యశ్శః" జిత్త్వాదగుణః. ॥౩-౧౭౭।౧౯౪-౩౦॥

(౪) "శేముచాదీనామ్" ఇతినుమ్. ॥౭-౧-౫౯-౧౯౭-౩౦॥

అనుస్వారపరసవర్ణౌ. పరరూపమిత్యుక్తమేవ.

(౫) "గమ్ ౢ గతౌ" ॥ధా-భ్వా- ।౧౨౩-౮॥

(౬) "గమేర్డోః" ఇతి, డోః. టిలోపః. ... * ॥ఉ-ణా-౩।౨౬౮-౯॥

అథాన్యద్రహస్యమ్. సుశోభనాశుద్ధసత్త్వమయీ సేనా - బద్ధ ముక్త నిత్య విజయోపకరణతయా తదుపమః - తదుపలక్ష్యః పఞ్చోపనిషత్కా - యోఽస్యేతి—

(సుషేణః)

(౧) "షిఞ్ బన్ధనే" షస్సః. ॥ధా-స్వా।౧౨౬-౩॥

(౨) "ధాప్వావస్యజ్యతిభ్యోనః" ఇతిప్రకరణే, ॥ఉ-౩-౬౯-౩౩॥

నిరు. ౫౪౩. నష్టాంచధరణీంపూర్వం(గోవిన్దో)యస్సలబ్ధవాన్॥౩౧౫

౫౪౪. పఞ్చోపనిషదఙ్గత్వాత్ (సుషేణః)పరికీర్తితః॥

౫౪౫ కనకాఙ్గదీ।

ఓం కనకాఙ్గదినే నమః

భా. తన్మయైః ఉక్తరూప సౌన్దర్య సన్ధుక్షణైః అఙ్గదోపలక్షితైః దివ్యభూషణైర్నిత్యయోగాత్ —
(కనకాఙ్గదీ) ... ... *

నిర్వ.(౩) "కృ వృ జృ సి ద్రు పన్యని స్వపిభ్యో నిత్" ॥ఉ-౩-౭౦-౫॥
ఇతినః. నిత్ అనిట్. గుణః. తత(స్త్రి)యామతష్టాప్. ఙ్ఖీర ః.
సుపూర్వో బహువ్రీహిః. ఉపసర్జనహ్రస్వః.

(౪) "ఇణ్ కోః" ఇత్యధికృత్య. ॥౮-౩-౫౭।౧౫-౨౯॥
(౫) "ఆదేశప్రత్యయయోః" ఇతి షత్వస్య ॥౮-౩-౫౯।౧౫-౩౦॥
(౬) "సాత్పదాద్యోః" ఇతినిషేధేప్రాప్తే, ॥౮-౩-౧౧౧।౧౪-౭౫॥
(౭) "సుషామాదిషుచ" ॥౮-౩-౯౮।౮౮-౨౦॥
ఇతి, సుషామాదిత్వాత్ షః. తత్రహి
(౮) "పతిసంజ్ఞాయామగాత్" ॥౮-౩-౯౯।౮౮-౨౧॥
ఇతి, పఠ్యతే! తతః,
(౯) "అట్కుప్వాఙ్" ఇతిణత్వమ్. ... * ॥౮-౪-౨।౧౫-౨॥
కనకానిసువర్ణాని, అస్యచ అప్రాకృతయథోక్త విలక్షణద్రవ్య పఞ్చకోపలక్షణతయా- తన్మయాన్యఙ్గదాని - తదుపలక్షితాని- ఉక్తరూపసంధుక్షణాని దివ్యభూషణాని, తాని నిత్యమస్యసన్తి అస్మిన్వేతి—
(కనకాఙ్గదీ)

(౧) "డుదాఞ్ - దానే" ॥ధా-జు-౧.౯।౧౨౪-౧౯॥

నిరు. ౫౪౫. అప్రాకృతానిదివ్యాని భూషణానిచనిత్యశః॥౩౧౬॥
రత్నానిసన్తియస్యాసౌ ప్రోచ్యతే (కనకాఙ్గదీ)।

౨౪౬ గుహ్యః

ఓం గుహ్యాయనమః

భా॰ నిత్యయోగే ఇనిః. కనకశబ్దః అప్రాకృతయథోక్తవిలక్షణ ద్రవ్య పఞ్చకలక్షకః. ... ... *[౫

ఏవంపర మోపనిషద్విషయేణ వపుషా—

(గుహ్యః)

(౧) "శంసిదుహిగుహిభ్యో వేతి వక్తవ్యమ్" ॥ ॥

ఇతి క్యప్. ... ... *

నిర్వ. అనేకార్థాహి ధాతవః. తద్బీజంచాభ్యధాయి. అతః [౧౦ ఉక్తార్థోపపత్తిః. ఫలితార్థకథనం వేదమ్

(౨) "ఆతోనుపసర్గే" ఇతి, ॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౪॥

కః. ఆల్లోపః. అజ్ఞిరత్యర్థః. ఇదిత్ నుమ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. పచాద్యచ్.

(౩) "కన-దీప్తికాన్తిగతిషు" ॥ధా-భ్వా-౧౧౯-౨- ॥ [౧౫

(౪) "క్వున్ శిల్పి సంజ్ఞయోరపూర్వస్యాపి" ॥ఉణా-౨।౬౭-౧౮॥

ఇతి క్వున్. వోరకః. దీర్ఘః. తతో నిత్యయోగే మత్వర్థీయో ౽త ఇనిః. నకర్మధారయాన్మత్వర్థీయః ఇతి న్యాయో హి న నియత ఇత్యుక్తమ్.

(౫) "యస్య" ఇతిలోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥ [౨౦

[౯౩]

ఇన్నన్తత్వాద్దీర్ఘః ఇత్యాది. ... *

ఏవంపర మోపనిషద్విషయేణ వపుషా గుహ్యతే సంవ్రియత ఇతి—

(గుహ్యః)

(౧) "గుహూ-సంవరణే" ॥ధా-భ్వా-౧౨౨-౧౯॥

నిరు. ౨౪౬. పఞ్చోపనిషదజ్ఞేనగూఢత్వాత్ (గుహ్య)ఉచ్యతే॥౩౧౭॥

౫౪౭ గభీరో

ఓం గభీరాయనమః

భా. తదభివ్యక్తైశ్వర‡మహాగామ్భీర్యః—
(గభీరః) [౫
(౧) "గభీరగమ్భీరౌ" ॥ఉ-౪-౨౭౪-౩౦- ॥
ఇతి గాహేరీరన్ ప్రత్యయః. హ్రస్వత్వమ్, భకారాదేశశ్చ నిపాత్యతే. తత్సంపృక్తోఽపి, కతకసంకలితమివసలిలం, అనాద్యవిద్యాకలుషోఽపి సంసారీ ప్రసీదతి ? కింపునఃస్వభావదీప్తో భగవాన్. ... ... *

నిర్వ. (౨) "శంసిదుహిగుహిభ్యోవా" ॥ ॥
ఇతికాశికానురోధాత్ క్యప్. అగుణః,
(౩) "ప్రశస్యస్యశ్రః" ॥౫-౩-౬౦।౧౪౦-౨౧॥
(౪) "ఈడవన్దవృశంసదుహాంణ్యతః"ఇతి,॥౬-౧-౨౧౪।౩౧౪-౨౯॥
సూత్రద్వయబలాత్ శంసేస్సిద్ధమ్.ఇతరయోస్తుమూలంమృగ్యమ్.
అస్యతుఅర్థం నిర్దేశఏవవామూలమ్. ... *
తదభివ్యక్తైశ్వరమహాగామ్భీర్యఇతి—
(గభీరః)
(౧) "గమ్ౡ-గతౌ" ఈరన్. ప్రకరణే, ॥ధా-భ్వా-౧౨౩-౮॥
(౨) "గభీరగమ్భీరౌ" ఇతి, ఈరన్ ॥ఉణా-౪।౨౭౪-౩౦॥ [౨౦
భశ్చాన్తాదేశః. పక్షేనుమ్చనిపాత్యతే. ఇహచనుమ్వర్జమన్యత్సర్వమ్.
తత్సంపర్కే కతకసంకలిత సలిలవత్, అనాద్య విద్యాకలుషస్యాపి సంసారిణః ప్రసాదే, కిమువక్తవ్యమ్ స్వభావదీప్రస్యభగవతః. ... ... * [౨౫

నిరు. ౫౪౭. మహాగామ్భీర్యయుక్తత్వాత్ (గభీర) ఇతికథ్యతే.

‡ పరమ

{౫౪౮ ౪౮౪} గహనో   ౫౪౯ గు_ప్తశ్

ఓం గహనాయనమః   ఓం గుప్తాయనమః

భా. అథచ—

(గహనః) దురవగాహః. నహిస్వచ్ఛనుగృహో_స్తర్వ్యత్తో[౫
పిరత్నాకరోజానుదఘ్నః? ... ... *

(గు_ప్తశ్) చతర్ద్వారవక్షైః పూర్వగురుభిః. ... *

కుత్ర కింలక్షణోవా గు_ప్తః; [౧౧౪-౧౫॥

(౧) ‘‘తమసఃపరమోధాతాశంఖచక్రగదాధరః’’ఇతి—॥రా-యు-

నిర్వ. అథయధాస్వాచ్ఛ్య సుగ్రహో_న్తర్వ్యత్తోపిరత్నాకరోనజానుద
ఘ్నః; తథా అగహనః దురవగాహోభవతీతి—

(గహనః)

(౧) ‘‘గాహూ-విలోఢనే’’ ॥ఉణా-౩-౹౨౬౮-౧౬॥

(౨) ‘‘బహులమన్యత్రాపీతియుచ్’’ ॥ఉణా-౩౹౨౬౮-౧౬॥

బాహులకాద్ధిస్వశ్ఛ-అనః ... *[౧౫

తథైవచతర్ద్వారవక్షైః గు_ప్తః సురక్షితోభవతీతి—

(గు_ప్తః)

(౧) ‘‘గుపూ-రక్షణే’’ కర్మణి క్తః. ॥ధా ఖ్యా౹౧౬౩-౨౫॥

(౨) ‘‘యస్యవిభాషా’’ఇతితతోత్రతదభావః. ॥౭-౨-౧౫౹౨౫౩- ॥

(౩) ‘‘ఆయాదయః’’ ॥౩-౧-౧౩౦-౧౬౩-౨౭॥

ఇతివైభాషికతయానాయప్రత్యయః. అగుణః. ... *

కుత్రకింలక్షణోగు_ప్తః. తదేవోచ్యతే- చక్రగదేతదుపలక్ష్యా
ణిచ పూర్వోక్త నిత్యరూపవిభూషణవత్ పఞ్చశ_క్తిమయది
వ్యాయుధానితానిధరతీతి—

నిరు. ౫౪౮. పాలైర్దురవగాహత్వాత్ (గహనః) పరికీ_ర్తితః॥౩౧౮॥
౫౪౯. అన్యైర్దురవబోధోయః (గు_ప్త) ఇత్యభిధీయతే।

౫౫౦ చక్రగదాధరః॥ శ్లో॥ ౫౯॥ ౫౫౧ వేధాః.

ఓం చక్రగదాధరాయనమః ఓం వేధసేనమః

భా. (చక్రగదాధరః) ఉక్తనిత్యరూపవిభూషణవత్ పఞ్చశక్తిమయనిత్యదివ్యాయుధ ఇత్యర్థః ... ... *
ఏవంవివిధమనన్తమహావిభవంనిత్యంవిదధాతీతి—
(వేధాః)

నిర్వ. (చక్రగదాధరః)
ధరతేః పచాద్యచి వ్యాఖ్యాతోయంశబ్దః.

(౧) "గదవ్యక్తాయాంవాచి" ॥ధా-భ్వా-౧౧౬-౬- ॥[౧౦
[94]

పచాద్యచ్. స్త్రియామతష్టాప్. ఇత్యాది.

(౨) "చక-తృప్తౌప్రతిఘాతేచ" రక్-ప్రకరణే॥ధా-భ్వా-౧౧౬-౧౬-॥

(౩) "చకిచ మ్యోరుచ్ఛ్వపథాయాః" ॥ఉ-౫-౬౬-౩౫॥

ఇతిరక్-బాహులకాదతోత్వన్న నేడితినేట్. యద్వా, కరోతేఃక ఇతివర్తమానేకరోతేర్ద్వేచేతిక్షః. [౧౫

కృఞోద్విత్వంచ. బాహులకాదభ్యాససంజ్ఞా. ఉరదత్వం-రపరత్వం హలాదిశ్శేషః. అగుణః. యణ్ ఋతోరేఫః. అథవాతతఏవ బాహులకాత్ సిచేస్సంజ్ఞాయాంకోన్యతాపిభవతి. ద్విత్వంచ. ఉతాహోహుఘుఞ్ఞర్థకవిధానమిలికః. ద్విత్వప్రకరణే,

(౪) "కేకృఞాదీనాముపసంఖ్యానమ్" ॥ ॥ [౨౦
[95]

ఇతిద్విత్వమిత్యాది. ... ... *
ఏవంవిధమనన్తమఙ్గళంమహావిభవంవిదధాతీతి—
(వేధాః)

నిరు. ౫౫౦. యశ్శక్తిమద్దివ్యహేతిఃసస్యాచ్చక్రగదాధరః)॥౩౧౯॥
౫౫౧. మహావిభవకల్యాణంసతతంవిదధాతియః। [౨౫
భక్తేభ్యఃపరమం (వేధాః) షడర్ణోమఙ్గళప్రదః॥౩౨౦॥
9-3-87.

౫౫౨ స్వాఙ్గో

ఓం స్వాఙ్గాయనమః

భా. (౧) "విధానఙో వేధచ" ఇతి, ॥ఉ।౪-౨౭౯-౨౧॥

అసిప్రత్యయో వేధాదేశశ్చ. [౫

(౨) "తమసఃపరమోధాతా" ఇతి, * ॥రా-యు-౧౨౦-౧౪॥

యథా తత్రైవసమగ్ర స్వాసాధారణమఙ్గం ఛత్రచామరాది సర్వాధిరాజ్యపరిబర్హజాతంనిత్యమస్యేతి—

(స్వాఙ్గః) ... ... *

ప్రాకృతైఃఉత్పత్తిమరణాదిభిఃనజితాః [౧౦

నిర్వ.(౧) "డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః" ॥ధా-జు-౧౨౪-౧౯॥

విపూర్వః.

(౨) "మిథునేసిః" ఇత్యతోసిరితివర్తమానే ॥ఉ-౪-౨౭౯-౧౮॥

(౩) "విధాఞో వేధచ" ఇతి ॥ఉణా-౪-౨౭౯-౨౧॥

అసిః అసునోపవాదః స్వరేభేదః. ఉపసృష్టస్య వేధాదేశశ్చ.

[96]

అత్రాకారఉచ్చారణార్థః. అసన్తలక్షణోదీర్ఘః ఇత్యాది. *

తమసః పరమోహ్యయంధాతా, తత్రైవ - స్వమాత్మీయం స్వాసాధారణమఙ్గం ఛత్రచామరాది సర్వాధిరాజ్య పరిబర్హ జాతమస్యేతి—

(స్వాఙ్గః) [౨౦

అఙ్గిగత్యర్థః. ఇదిత్. నుమ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. పచాద్యచ్.

(౧) "స్వృ-శబ్దోపతాపతాపయోః" ॥ధా-భ్వా-౧౨౨-౨౫॥

(౨) "అన్యేష్వపి" ఇతిడః. టిలోపః. ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥

నిరు. ౫౫౨. స్వాసాధారణమఙ్గంహిఛత్రాదిపరిబర్హణమ్।

యస్యాస్తినిత్యంస (స్వాఙ్గః) షడర్ణఃపరివారదః॥ ౩౨౧॥

౫౫౩ ఽజితః

ఓమ్ అజితాయనమః

శా. యథోక్తద్వ్యోపాదానాపురీ అజితాఅస్యాస్తీతి—
(అజితః) అర్శ్యాద్యజన్తంవా. [౫

(౧) "పురంహిరణ్మయీంబ్రహ్మా-వివేశాపరాజితా" ఇతి॥ఆ-౧-౧౧౬॥
తన్మయమేఘమేచకచారువర్ణః—

నిర్వ. ఉక్తంచైతత్ప్రాగేవ. దీర్ఘః. బహువ్రీహిః. యద్వా,
(౩) "తత్పురుషస్సమానాధికరణః" ॥౧-౨-౪౨।౬౬-౬॥
తతోఽనిత్యయోగేమత్వర్థీయోర్శఆద్యచ్. [౧౦
(౪) "యస్య" ఇతిలోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
(౫) "నకర్మధారయాత్" ఇతిన్యాయోఽప్యనిత్యః* ॥ ॥
యథోక్తద్రవ్యోపాదానాఅపరాజితాఖ్యపురీకతయా-న-నాస్తి
జితా,ప్రాకృతైరుత్పత్తిమరణాదిభిఃపరాజితాస్యేతివా,తైర్న
జితా-అజితా-అపరాజితాఖ్యా-ప్రఖ్యాతాపురీసాస్యాస్తీతివా—
(అజితః)
(౧) "జి జయే" క్తః. అగుణః. అనిట్. ॥ధా-ఖ్యా-౧౧౯-౨౫॥
(౨) "(స్త్రి)యామ్" అతష్టాప్, ॥ ॥
దీర్ఘః.పూర్వత్ర,నఞ్పూర్వో బహువ్రీహిః.ఉపసర్జనహ్రస్వః.
ఉత్తరత్ర తత్పురుషః. ఉభయత్రాపి నఞోనలోపః. [౨౦
తత్పురుషపక్షే మత్వర్థీయః అర్శఆద్యచ్.
(౩) "యస్య" ఇత్యాలోపః. ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
ఆర్షనిర్వచనాత్ (కృష్ణః) తన్మయమేఘమేచకచారువర్ణోభవతీతి—

నిరు. ౫౫౩. ప్రాకృతైర్నజితాయాసా,యస్యాస్తీత్యజితాపురీ।
(అజితస్) తేనవిజ్ఞేయఃసప్తార్ణోముక్తిదోమనుః॥౩౨॥

{౫౫౪ / ౫౮} కృష్ణో

ఓం కృష్ణాయనమః

భా. (కృష్ణః)

(౧) ‘‘కృషేర్వర్ణే’’ ఇతినక్ ప్రత్యయః. ॥ఉ-౩।౨౬౯-౩౩॥ [౫
తన్మయరూపపవవారాహాద్యవతారోప ఇతిచనిరూపే·

(౨) ‘‘కృషామి మేదినీంపార్థభూత్వాకృష్ణాయసోమహాన్ । కృష్ణోవ
ర్ణశ్చ మేయస్మాత్ తేనకృష్ణోహమర్జున’’ ॥భా-శా-౧౪-౩-౪౯॥
ఇతి. యథోక్తంసర్వంవ్యక్తిశ్రీవిష్ణుతత్త్వాదౌ·

(౩) ‘‘ప్రకృైవపఞ్చధాభూతా ప్రధానావిగ్రహాత్మికా । సర్వశక్తిస
మేతాపిపురుషోనియతీరినాః। నజహాతిస్వభావో స్థకారుణ్యేన
సమాశ్రితః। పరమేష్ఠీపుమాన్విశ్వోనివృత్తిస్సర్వపవచ। పఞ్చై
తాశ్శక్తయఃపోక్తాఃపరస్యపరమాత్మనః’’ ॥పా-విష్ణుతత్వసం
తేషాంతత్త్వంద్వివిధముక్త్వా. [హితా॥

(౪) ‘‘మత్స్యకూర్మవరాహాణాం ఆవిర్భావోమహాత్మనః । అనమై
వద్విజశ్రేష్ఠనాన్యయాతద్విరోధతః’’ఇతి ... * ॥పా-వి-సం॥
అనమైవనిత్యవ్యక్తౌ, ఉపాసకానామనుగ్రహాయ వ్యూహా
పికిఞ్చిత్ స్థూలః—

నిర్వ. (కృష్ణః)

(౧) ‘‘కృష-విలేఖనే’’ నక్ ఇత్యనువృత్తౌ· ॥ధా-తు-౧౨౬.౧౬॥

(౨) ‘‘కృషేర్వర్ణే’’ ॥ఉణా-౩।౨౬౯।౩౩॥
ఇతి· నక్· అగుణః· అనిట్.

(౩) ‘‘రషాభ్యామ్’’ ఇతిణత్వమ్. ... * ॥౮-౪-౯।౧౮-౯॥
అథ ఉపాసకానా మనుగ్రహాయవ్యూహేపి-కించిత్ దృశః-
స్థూలోభవతీతి— [౨౫

నిరు· ౫౫౪. అపాకృతాఽతిరుచిరమేచకః (కృష్ణ) ఈరితః॥

౫౫౫ దృఢః | ౫౫౬ సంకర్షణో

ఓం దృఢాయనమః | ఓం సంకర్షణాయనమః

భా. (ధృఢః)

(౧) "దృహ-దృహివృద్ధౌ" ॥ధా-భ్వా-౧౨౦-౩౨॥ [౫

(౨) "దృఢ-స్థూలబలయోః" ఇతినిపాతితః.* ॥౭-౮-౨౦|౩౫౪-౧౨॥

కపవమ్——

(సంకర్షణః) [ఇతిమాలాః* ॥పాఞ్చ-మూలసంహితా॥

(౧) "‡సంసారేచిదచితోరాత్మనిసమంకర్షణాత్ సమం†కర్షనయతి"

నిర్వ. (దృఢః) [౧౦

(౧) "దృహ-దృహివృద్ధౌ" క్తః. ॥ధా-భ్వా-౧౨౦-౩౨॥

(౨) "దృఢ- స్థూలబలయోః" ఇతి, ॥౭-౮-౨౦|౨౫౬-౧౨॥

తస్యేడభావః. లాఘవాత్తకారస్యఢః. హస్యలోపః. ఇదిత్త్వాదిత్వాన్నుమోనలోపశ్చాస్మిన్నర్థేనిపాత్యతే. అగుణః. *

కపవమ్-సంసారేచిదచితౌవాత్మనిసంకృషతి,సమంకృషతీతివా॰ నిరుక్తానుసారాత్ తయోస్సంకర్షం సమంకర్షం స్వాత్మనికర్షణం నయతీతివా——

(సఙ్కర్షణః) పూర్వత్ర

(౧) "కృష-విలేఖనే" ॥ధా-తు-౧౨౬-౧౬॥

సంపూర్వాః ల్యుః. ల్యుడ్వోత్యాది-అనః. లఘూపధగుణఃరపరః.

(౨) "అట్కుప్వాఙ్"ఇతిణత్వమ్. ॥౮-౪-౨|౧౫-౧॥

సమోమః. అనుస్వారః-పాక్షికః పరసవర్ణః అపరత్ర

నిరు. ౫౫౫. స్థూలత్వాత్ బలవత్వాచ్చ(ధృఢ) ఇత్యభిధీయతే॥౩౨౩॥

౫౫౬. యఃకర్షతేచిదచితౌస (సఙ్కర్షణ)ఉచ్యతే।

‡ సంహారే † కర్ష

{ ౫౫౭ / ౧౦౧, ౪౨౦ } ౭చ్యుతః।

ఓమ్ అచ్యుతాయనమః

భా. వ్యూహేపి

(౧) “చ్యవనోత్పత్తియుక్తేషుబ్రహ్మేంద్రవరుణాదిషు। యస్మాన్నచ్యవసేస్థానాత్ తస్మాత్ సంకీర్త్యసేచ్యుతః” ॥ ॥

ఇతి—

(అచ్యుతః) ... ... *

(౧) “యేనావృతంఖఞ్చదివంమహీంచ” ॥౨-తై-ఉ-౧-౧॥

(౨) “తేనేదమావృతమ్”ఇతి — ॥ ॥ [౧౦

నిర్వ. (3) “ణీఞ్-ప్రాపణే” ణోనః. ॥ధా-భ్వా-౧౨౨-౨౦॥

(౪) “అన్యేష్వపి” ఇతిడః· టిలోపః- ॥3-౨-౧౦౧।౧౫౧-౧౬॥

కృషేర్భావేఘఞ్- అన్యత్రాపిగ్వత్·

(౫) “పూర్వపదాత్సంజ్ఞాయామగః” ॥౮-౪-3।౭౬-౬॥

ఇతిణత్వమ్. విశేషః ... ... * [౧౫

ఆర్ష నిర్వచనాత్ వ్యూహేపిహినాయంచ్యవనధర్మా తత శ్చ్యుతోనేతి—

(అచ్యుతః)

(౧) “చ్యుఙ్-గతౌ” ॥ధా-భ్వా-ఆ।౧౨౨-3౧॥

కర్తరిక్తః. అనిట్. అగుణః. నఞ్ సమాసే నఞోనలోపః. *

తథాప్రియతే అప్రియతేసర్వాసునేనేతివా, తత్వృణోత్యావృణోత్యయమితివా—

నిరు·౫౫౭.యస్మాన్నచ్యవతేస్థానాత్ బ్రహ్మాదిష్వ(౭చ్యుతస్)స్మృతః॥

౫౫౮ వరుణో ౫౯౯ వారుణో

ఓం వరుణాయనమః ఓం వారుణాయనమః

భా. (వరుణః)

(౩) "వృఞ్-వరణే" ॥ధా-స్వా-౧౨౬-౪॥

(౪) "కౄవృదారిభ్యఃఉనన్" ... * ॥ఉ-౩।౨౬౧-౧౩॥

తంస్వామిత్వేనవృణుతఇతి వరుణః తత్రభవః—

(వారుణః)

(౫) "తేషుచాప్యహమ్" ఇతి, ... *॥గీ-౯-౨౯॥

తేషుఛాయా తరువదాశ్రితానాం ఉపజీవ్యసర్వస్వః

తత్కృతోపమర్ద సహస్రసహిష్ణుర్వృక్షఇతి—

నిర్వ. (వరుణః)

(౧) "వృఞ్-వరణే" ॥ధా-స్వా-౧౨౬-౪॥

(౨) "కౄవృదారిభ్యఉనన్" ॥ఉ-౩।౨౬౧-౧౩॥

ఇతిఉనన్, గుణః రపరః, ణత్వమ్. ... *

తస్యవరణీయాధిష్ఠానలబ్ధసత్తాకతయావరుణేషు - తంస్వామిత

యావృణానేషూపాసకేషుభవ ఇతి—

(వారుణః)

వృఞః-కర్తృకరణయోరునన్నన్తో నిరూఢేహివరుణశబ్దః. తతః.

(౧) "తత్రభవః" ఇతిభవార్థేఅణ్ ఆదివృద్ధిః.॥ ॥

(౨) "యస్య" ఇతిలోపః. ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

తాంశ్చఛాయా తరువత్తదుపజీవ్య సర్వస్వతయాతత్కృతో

పమర్దసహస్రసహశ్చవృక్షతే - వృణీతఇతి—

నిరు. ౫౫౮. యష్మిన్తత్సర్వమావృత్య (వరుణ) స్సతుకథ్యతే।

౫౯౯. ఆవస్థావరుణాస్తాసుస్థితో(వారుణ)ఈరితః॥ ౩౨౫॥

౫౬౦ వృక్షః {౫౬౧ ౪౦} పుష్కరాక్షో

ఓం వృక్షాయనమః. ఓం పుష్కరాక్షాయనమః

భా. (వృక్షః)

(౧) "వృక్ష-వరణే" ॥ధా-భ్వా-౨।౨౦-౨॥ [౫

(౨) "నివాసవృక్షస్సాధూనాంఆపన్నానాంపరాగతిః" ॥ రా- ॥

(౩) "వృక్షఇవ స్తబ్ధోదివితిష్ఠత్యేకః" ॥౨-తై-ఉ-౧౧-౨౦॥

(౪) "సమాశ్రితాత్ బ్రహ్మతరోరనన్తాత్ ¶నిస్సంశయః పక్వఫల ప్రపాతః" ఇత్యాదివత్ ... *॥ ॥

తేషాంప్రసాదవర్షేణపోషకేఅక్షిణీయస్యసః — [౧౦

(పుష్కరాక్షః) పుష్కరం

(౧) "పుషఃకరన్" ఇతికరన్ప్రత్యయః, కిద్వద్భా†వః॥ ॥

నిర్వ. (వృక్షః)

(౧) "వృక్ష-వరణే" పచాద్యచ్.... *॥ధా-భ్వా-౧౨౦-౨. ॥

తేషాంపుష్కరేప్రసాదవర్షేణపోషకే-అక్షిణీ-అస్యేతి—[౧౫

(పుష్కరాక్షః)

అశేఃక్సావక్షిశబ్దః ప్రాగేవహినిరూచే

(౧) "పుష-పుష్టౌ" కరన్నిత్యనువృత్తౌ- ॥ధా-క్ర్యా-౧౨౮-౨౫॥

(౨) "పుషఃకిత్" ఇతి కరన్. ॥ఉ ౪।౨౭౪-౭॥

కిత్.కిత్వవిధానాన్నకఇత్ - అగుణః. అనిట్-దీర్ఘః. తతః

నిరు. ౫౬౦. సాధూనామాశ్రయత్వాచ్చ సర్వైనస్పృహణాదపి।
సర్వసత్వోపజీవ్యత్వాత్ (వృక్ష) ఇత్యభిధీయతే॥ ౩౨౬॥
౫౬౧. సతాంప్రసాదవర్షేణపోషకేయస్యచాక్షిణీ।
(పుష్కరాక్ష) స్సవిజ్ఞేయోహ్యష్టాఙ్గప్రీతివర్ధకః॥ ౩౨౭॥

¶ సంశయః † భావాభ్యామ్-౪-౬.

౫౬౨ మహామనాః — శ్లో॥ ౬౦॥ ౫౬౩ భగవాన్

ఓం మహామనసేనమః — ఓం భగవతేనమః

భా॰ తేష్వగాధోదారవిస్మృతమనాః—
(మహామనాః)
ఏవమశేషదోషవిద్వేషికల్యాణస్వరూపతయాపరమపూజ్యః—
(భగవాన్)

నిర్వ. (౩) "బహువ్రీహౌ సక్థ్యక్ష్ణోః" ॥౫-౪-౧౧౩।౭౫-౨౯॥
ఇతిషచ్-సమాసాన్తః అన్యథాపీతిప్రాగుక్తమ్.

(౪) "యస్య" ఇతిలోపః. ... *॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
తేషుమహత్-అగాధోదారవిస్మృతంమనోస్యేతి—
(మహామనాః)

(౧) "మన-జ్ఞానే" ॥ధా-ది-౧౨౫-౧౩॥

(౨) "సర్వధాతుభ్యః" ఇత్యసున్ ॥ఉ-౪।౨౭౮-౩౨॥

[98]

మహచ్ఛబ్దోనిరూచే-అన్యచ్ఛప్రాగ్వత్-అసన్తత్వాద్దీర్ఘ ఇత్యాది.*
అథాస్యస్వరూపతః పరమపూజ్యతోచ్యతే. అశేషదోషవిద్వేషికల్యాణస్వరూపతయాభగః గుణః- తముపలక్ష్యంచస్వరూపమస్యాస్తీతి—
(భగవాన్)

(౧) "భజ-సేవాయామ్" ॥ధా-భ్వా-౧౨౩-౧౩॥

(౨) "ఖనోఘచ" ॥౩-౩-౧౨౫।౨౮౮-౨౧॥
ఇతిచకారాత్ ఘిత్, కరణాద్వా, అన్యతోపియథాయథంకరణాధికరణయోర్ఘః.

నిరు. ౫౬౨. అగాధోదరవిస్తారస్మనోయస్య (మహామనాః)।
౫౬౩. సర్వహేయప్రత్యనీకకల్యాణగుణవత్తయా॥౩౨౮॥
పూజ్యాత్పూజ్యతమోహ్యసౌ (భగవాన్) ఇతిశబ్ద్యతే।

14-3-87.

౫౬౪ భగవాన్

ఓం భగవతే నమః

భా. గుణతోపితథా—

(భగవాన్) [౫

(౧) "ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసశ్శ్రియః। జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరిణా" ॥వి_పు-౬-౫-౭౪॥

తం హన్తి గచ్ఛతీతి హన్తి†ర్గమనకర్మా.అత్ర వైష్ణవే షష్ఠాంశే భగవచ్ఛబ్దనిర్వచన ప్రకరణం లేఖ్యమ్. ... *

నిర్వ.(౩) "చజోః" ఇతి కుత్వమ్. గః. ॥౭-౩-౫౨।౭౪౦-౩౩॥ [౧౦

ఏవం సిద్ధాద్భగశబ్దాత్

(౪) "తదస్య" ఇతి మతుప్. ॥౫-౨-౯౪।౧౩౪-౧౯॥

(౫) "మాదుపధాయాః" ॥౮-౨-౯।౧౩౪-౨౫॥

ఇతి,మతోర్మస్యవః.అత్వన్తత్వాద్దీర్ఘః.ఉగిత్వాన్నుమిత్యాది.*

అథగుణతోపి సోచ్యతే. కల్యాణగుణైకతానతయా భగమైశ్వర్యాదిగుణం-హన్తిగచ్ఛతి పాప్నోతీతి—

(భగవాన్)

(౧) "హన-హింసాగత్యోః" ॥ధా-అ_౧౨౩-౨౦॥

గతికర్మేహాయమ్. ఉపపదనియమస్యప్రాయోభిప్రాయత్వాత్

(౨) "బ్రహ్మభ్రూణ్వృత్రేషు క్విప్" ॥౩-౨-౮౭।౨౫౦-౨౯॥ [౨౦

ఇతి వా, సార్వకాలికో వాక్విప్. వస్తుతస్తు బ్రహ్మభ్రూణేతిసూత్రే ప్రకృత్యుపపదప్రత్యయకాలనియమాశ్చత్వారోహి ఫలితాః. తత్రచ ప్రకృతినియమాద్భూతే చోక్తోపపదవ్యావృత్తైః

నిరు. ౫౬౪. భగైస్తు కల్యాణగుణైః సర్వం సర్వత్ర గచ్ఛతి॥ ౩౨౯॥

యశ్చాసౌ (భగవాన్) ప్రోక్తః షడర్ణస్సుఖదాయకః। [౨౫

† ర్గతిక

౫౬౫ నన్దీ	౫౬౬ వనమాలీ
ఓమ్ నన్దినేనమః	ఓం వనమాలినేనమః

ఏవంఅసౌవ్యూహేసంకర్షణఃస్వావతారేనన్దగోపేనపిత్రుమాన్—
(నన్దీ) మధువల్లవీసేవ్యానన్దవాన్ వా ... * [౫
స్వసృజ్యభూతసూక్ష్మసారసౌరభ్యాభిమానిన్యావైజయన్త్యాని
(వనమాలీ) ... ... * [త్యయోగీ—

నిర్వ. ఉపపదాన్తరేపిభవతీత్యవధేయమ్. తత్ప్రకారస్తుస్పష్టమాకరే ద్రష్టవ్యః. ప్రాగపీదమవోచామ,-భగశబ్దోహినిరూపితః-హన్న [99] న్తత్వాద్దీర్ఘః- ఇత్యాది. యథోక్తవ్యాఖ్యానేననామ్నాంరపునరుక్తిః.*
ఏవమసావ్యూహేసఙ్కర్షణః-స్వస్యావతారేనన్దగోపేన-పిత్రు మత్తయానన్దఃనన్దగోపః పితాస్యాస్తీతివా. ఆనన్దీఇతిభిత్వా తతాప్రనన్దః మధువల్లవీసేవానన్దధురస్యాస్తీతివా—
(నన్దీ) (ఆనన్దీ)వా-
(౧) ,,టునదిసమృద్ధౌ" ॥ధా-భ్వా-౧౧౬-౮॥ [౧౫
టురిత్. ఇదిత్వాన్నుమిత్యాది. పూర్వత్ర పచాద్యచ్. అపరత్ర సపవధాతురాజుర్వా్వర్వః. అన్యత్వాప్రగ్వత్ - భావే ఘఞ్ విశేషః. ఉభయత్రాపిమత్వర్థీయోఽతఇనిః
(౨) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
ఇతి, లోపః. ఇన్నన్తత్వాద్దీర్ఘఇత్యాది ... * [౨౦
తథా వనమాలాస్వసృజ్యభూతసూక్ష్మసారసౌరభ్యాభిమానినీ వైజయన్తీనిత్యమస్యాస్తితి—
(వనమాలీ)

నిరు. ౫౬౫. నన్దగోపేనపిత్రుమాన్ (నన్దీ) తిపరిగీయతే॥౩౩౦॥
౫౬౬. స్వసృజ్యభూతసూక్ష్మాణాంమాలయానిత్యయోగతః।
(వనమాలీ) సమాఖ్యాతోహ్యష్టార్ణోభూషణప్రదః॥౩౩౧॥

౫౬౭ హలాయుధః।

ఓం హలాయుధాయనమః

భా· ఉక్తభూతసమృద్ధికృషీవలహాలపరికరః—
(హలాయుధః) యథా
(౧) "బలభద్రంసమృద్ధ్యర్థంసీరకర్మణికీర్తయేత్" ఇతి॥

నిర్వ· (౧) "మాఙ్-మానే" ॥ధా-జు।౧౨౮-౧౭॥
(౨) "ఋజ్రేన్ద్రాగ్ర" ॥ఉ-౨।౨౬౭.౮॥
ఇత్యాదినా రన్నన్తోనిపాతః· అనిట్· రలయోరభేదః. స్త్రియామతష్టాప్. దీర్ఘః.
(౩) "వన-షణ-సంభక్తౌ" ॥ధా-భ్వా।౧౧౯-౨॥
పచాద్యచ్. ఇత్థం సిద్ధాద్వనమాలాశబ్దాత్,
(౪) "వ్రీహ్యాదిభ్యశ్చ" ॥౫-౨-౧౧౬।౧౩౬-౯॥
ఇతి, తస్యాకృతిగణత్వాత్, మత్వర్థీయఇనిః.
(౫) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
ఇత్యాలోపః. ఇనన్తత్వాద్దీర్ఘ ఇత్యాది. ... *
ఉక్తభూతసమృద్ధి కృషీవలహాలపరికరతయా, హాలంసీరః, ఆయుధమస్యేతి—
(హలాయుధః)
(౧) "యుధ-సంప్రహారే;" ॥ధా-ది-౧౨౫-౧౨॥
ఆఙ్పూర్వః.
(౨) "ఘఞర్థేకవిధానమ్" ॥ ॥
(౩) "స్థాస్నాగాపావ్యధిహనియుధ్యర్థమ్" ॥ ॥
ఇతి, కరణేకః. అగుణః·

నిరు· ౫౬౭· హలంచసతతంసీరంధత్తేయోఽసౌ(హలాయుధః)।
సీరకార్యసమృద్ధ్యర్థోఽవస్వర్ణోఽసన్త్రినాయకః॥ ౩౩౨॥

{౫౬౮ / ౩౭} ఆదిత్యో

ఓమ్ ఆదిత్యాయనమః

భా. స్వవాచకాత్ ఆవర్ణాత్ అత్-ఇత్యః-ప్రాప్యః ఇతి—
(ఆదిత్యః)

(౧) "పతిస్తుశాసవృదృజుషఃక్యప్" ॥౩-౧-౧౦౯।౭౮౦-౧౬॥
ఆకారోఽపిసజాగ్రహణబీజమన్త్రైః
భూతపూర్వాదదితిభావాయాః దేవక్యాః అపత్యమితివా—
(ఆదిత్యః)

నిర్వ. (౮) "హల-విలేఖనే" ॥ధా-భ్వా।౧౨౧-౭౯॥
పచాద్యచ్. దీర్ఘః. ... ... *
ఆకారస్యసంకర్షణ బీజమన్త్రతయా స్వవాచకేనఆ తాతపరో
యం అసన్దేహార్థోనిర్దేశః. పాక్షికార్థాన్తరలాభార్థశ్చ. ఆకా
రేణఇత్యః- ప్రాప్యఇతి వా. అదితేః ఆర్షవచనసిద్ధభూతపూ
ర్వాదితిభావాయాః-దేవక్యాః అపత్యమితివా—
(ఆదిత్యః) పూర్వత్ర,

(౧) "ఇణ్-గతౌ" ॥ధా-అధా।౧౨౮-౧॥

(౨) "పతిస్తుశాస్వృదృజుషఃక్యప్" ॥౩-౧-౧౦౯।౭౮౦-౧౬॥
ఇతి, క్యప్. అగుణః.

(౩) "హ్రస్వస్య" ॥౬-౧-౭౧।౨౮౦-౧౬॥
ఇతి, తుక్ తృతీయాయాఃసాహసికోలుక్. పదత్వాజ్జశ్త్వ
మ్. అపరత్ర,

నిరు. ౫౬౮. ఆవర్ణాదేవప్రాప్యోయః స (ఆదిత్యః)ప్రకీర్తితః।
అదితిర్దేవకీతస్యాః- (ఆదిత్యో) వాహ్యాపత్యతః॥౩౩౩॥

భా॰ యథా, వైష్ణవేధర్మే దేవకీంప్రతిభగవాన్

(౧) "దాక్షాయణీత్వమదితిః సంభూతావసుధాతలే। నిత్యైవత్వం జగద్ధాత్రీప్రసాదన్తైకరోమ్యహమ్" ఇతి, * ॥భ-వి-ధ-౯౩_౪౪॥

అథనారాయణవిషయః.దివ్యాశ్చర్యజ్యోతిర్మయత్వాత్ అపూర్వః—

నిర్వ.(౪) "దో-అవఖణ్డనే" ॥ధా-దివా।౧౨౫-౪॥

(౫) "ఆదేచః" ఇత్యనైమిత్తికమాత్వమ్. ॥౬-౧-౪౫।౧౭౬-౧౧॥

(౬) "స్త్రియాం క్తిన్" అనిట్. ॥౩-౩-౯౪।౨౮౬-౧౧॥

(౭) "ద్యతిస్యతి" ఇతి, ఇత్వమ్. ॥౭-౪-౪౦।౨౫౫-౩॥

అగుణః. నఞ్పూర్వో బహువ్రీహిః. నఞోనలోపః. యద్వా,

(౮) "ఇణ్-గతౌ" ॥అదా।౧౨౪-౧॥

అదితిదాన్త్వావ్యయపూర్వః. తతః, క్తిన్. అనిట్. అగుణః. అథవా,

(౯) "అద-భక్షణే" ॥అదా-౧-౧।౧౨౩-౧౯॥

(౧౦) "హృసృరుహియుషిభ్యః" ॥ఉణా-౧।౨౬౪-౫॥ [౧౫ ఇతి, బాహుళకాదన్యతోపీతి, ఇతిః తతఏవబాహులకా దన్యత్రక్వచిదన్యోపీకారః. నేట్. ప్రాగేవదమవోచామ. ఏవంసిద్ధాత్. అదితిశబ్దాత్,

(౧౧) "దిత్యదితి" ఇత్యాదినా ॥౪-౧-౪౦।౯౧-౨౯॥

అపత్యార్థేణ్యః. ఆదివృద్ధిః. భత్వమ్.

(౧౨) "యస్య" ఇతిలోపః ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

అథనరనారాయణవిషయః. తయోశ్చభవేన సహాయుధ్యతోః సతోః తత్తేజసిప్రసిద్ధస్యాప్యాదిత్యస్య తమాయమానతయా అయమపూర్వోజ్యోతిః. దివ్యాశ్చర్యజ్యోతిర్మయశ్చాప్యసౌ ఆదిత్యోభానుశ్చేతి—

౫౬౯ జ్యోతిరాదిత్యః {౫౭౦ ౧౮౬} సహిష్ణుః

ఓం జ్యోతిరాదిత్యాయనమః ఓం సహిష్ణవేనమః

భా. (జ్యోతిరాదిత్యః)
ప్రసిద్ధోహ్యాదిత్యః తత్తేజసితమాయేత, శ్రీనారాయణీయే [౫
(౧) "తయోర్భవేనయుధ్యతోః । నిష్ప్రభాణిచ తేజాంసి బ్రహ్మోచై
వాసనాచ్చ్యుతః" ఇతి. ... * ॥భా-శా-౩౪౪-౯౦॥
తత్రతదపరాధసహనాత్—
(సహిష్ణుః) తత్రైవ,
(౧) "ప్రసాదయామాసభవోదేవంనారాయణంప్రభుమ్ । శరణం
జగతామాద్యంవరేణ్యంవరదంహరిమ్। తతైవవరదోదేవోజిత
క్రోధోజితేన్ద్రియః। ప్రీతిమానభవత్తత్రరుద్రేణసహసఙ్గతః"
ఇతి, ... * [॥భా-శా-౩౪౪-౧౧౯॥

నిర్వ. (జ్యోతిరాదిత్యః)
ఏకంనామ- నిరూచేహ్యాదిత్యశబ్దః!. [౧౫
(౧) "ద్యుత-దీప్తౌ" ॥ధా-భ్వా-౧౨౦-౩౩॥
(౨) "ద్యుతేరిసిన్నాదేశ్చజః" ఇతి ॥ఉ-౨-౨౬౯-౧౬॥
సిన్నాదేర్దస్యజశ్చ.గుణః. రుత్వమ్. ... *
తత్రతదపరాధంతచ్ఛీలస్సహతఇతి—
(సహిష్ణుః) [౨౦
(౧) "షహ-మర్షణే" షస్సః ॥ధా-భ్వా।౧౨౨-౧॥

నిరు. ౫౬౯. సమస్తతేజోహరణజ్యోతిషా!దీప్యతేచయః॥
సవైస్యాత్ (జ్యోతిరాదిత్యః) సవార్ణోజ్ఞానదాయకః॥ ౩౩౪॥
౫౭౦. బ్రహ్మాదిమన్తుసహనాత్ (సహిష్ణు) రితికథ్యతే।

శ్లో.౬౦,అక్ష.౨౮-శ్లో.౬౧.అక్ష.౩.(౫౧౧)నా. { ౫౭౧. గతిసత్తమః
౫౭౨. సుధన్వా }

౫౭౧ గతిసత్తమః॥ శ్లో॥౬౧॥ ౫౭౨ సుధన్వా

ఓం గతిసత్తమాయనమః ఓం సుధన్వనేనమః

భా· సపవపరమధర్మాధ్వదేశికత్వేన—
(గతిసత్తమః)
గతౌ ప్రత్యయితతమః ఇతి

(౧) "అపాహ్యానుగృహీతోద్యధర్మపభిస్సురైరిహ" ॥భా-శా-
ఇతి. ... ... * [౩౩౫-౧౭॥

సుధానిమిత్తసురాసురసమరసంహారిశరాసనత్వాత్ —
(సుధన్వా)

నిర్వ.(౨) "అలంకృఞ్" ॥౩-౨ ౧౩౬।౨౫౭-౧౫॥

ఇత్యాదినా పాణినిసూత్రేణతాచ్ఛీలిక ఇష్ణుచ్. ... *

సపవపరమధర్మాధ్వదేశికత్వేనగతౌ సత్తమః అస్తితమః ప్రత్యయితతమఇతి—
(గతిసత్తమః)

అస్తేశ్శతరి వ్యుత్పన్నాత్ సచ్ఛబ్దాత్ అతిశాయనికేతమపి-సత్తమశబ్దః-గమేః క్తిని, అనిట్, అనునాసికలోపే, గతిశబ్దశ్చవ్యుదపాదిషాతామ్. ... ... *

సుధానిమిత్తసురాసుర సమరసంహారిశరాసనతయా సుశోభనంధనురస్యేతి—
(సుధన్వా)

(౧) "ధన-ధాన్యే" ఉసిరిత్యనువృత్తౌ, ॥ధాజు-౧౨౪-౨౨॥
(౨) "అర్తిపృవపియజితనిధనితపిభ్యోనిత్" ॥ఉ-౨-౨౬౯-౧౮॥
ఇతి ఉసిః నిత్. నిత్త్వాదాద్యుదాత్తః సుపూర్వో బహువ్రీహిః.

నిరు. ౫౭౧. ధర్మేప్రత్యయితతమో (గతిసత్తమ)ఉచ్యతే॥౩౩౫॥
౫౭౨. సుశోభనంధనుర్యస్య (సుధన్వా)పరికీర్తితః॥

౫౭౩ ఖణ్డపరశుః

ఓం ఖణ్డపరశవేనమః

భా· (౧) "ధనుషశ్చ" ఇతిసమాసాన్తోనజ్· * ॥౫-౪-౧౩౨।౭౭-౭॥
(౨) "తత్రదివ్యంధనుర్దృష్ట్వానరస్యభగవానపి" ॥ ॥
(౩) "నరస్తతోవర కటకాగ్ర్యభూషణైర్మహేషుభిఃపవన పదం సమావృణోత్" ఇతి· ... * ॥ ॥
పరశునారౌద్రసఙ్గ్రామఖణ్డనాత్—
(ఖణ్డపరశుః)
తత్రైవ, [౧౦
"అథరుద్రవిఘాతార్థంఇషీకాంనరఉద్ధరన్ । మన్త్రైశ్చసంయుయోజాశుస్సోభవత్పరశుర్మహాన్ । క్షిప్తశ్చసహసారుద్రేఖణ్డనంప్రాప్తవాన్స్తదా । తతోహంఖణ్డపరశుః తతఃపరశుఖణ్డనాత్" ఇతి, ... * ॥భా-శా-౩౪౪-౭౬॥

నిర్వ. తతః [౧౫
(౩) "ధనుషశ్చ" ఇత్యనువర్తమానే ॥౫-౪-౧౩౨।౭౭-౬॥
(౪) "వాసంజ్ఞాయామ్" ॥౫-౪-౧౩౩।౭౭-౭॥
ఇత్యనజ్. పాక్షికస్సమాసాన్తః. జిత్త్వాదన్త్యాదేశః. తతఉవర్ణస్యయణ్ వకారః .నాన్తలక్షణోదీర్ఘఃఇత్యాది. ... *
సపవార్థనిర్వచనాత్ ఖణ్డః రౌద్రసఙ్గ్రామఖణ్డనః పరశుఃపరశ్వధోఽస్యేతి—
(ఖణ్డపరశుః)
(౧) "శవ-హింసాయామ్" ॥ధా-కావ్యా।౧౨౮-౧౩॥
పరశబ్దే ఉపపదేకుప్రకరణే,

నిరు.౫౭౩. తీవ్రకోపాత్పరశునారౌద్రసఙ్గ్రామఖణ్డనాత్ ॥౩౩౬॥
ఇత్యుక్తః (ఖణ్డపరశుః) నవార్ణశ్లోకనాశకః।

† కనకా

15-3-87.

౫౭౪ దారుణో

ఓం దారుణాయనమః

భా. ఏవంబాహ్యాభ్యన్తరారిదారణాత్ —
(దారుణః) [౫
(౧) "కృవృదారిభ్యఉనన్" ... * ॥ఉ-౩-౨౫-౧౩॥

నిర్వ.(౨)"అజ్జేపరయోః ఖనిశ్వాభ్యాండిచ్చ"॥ఉణా-౧।౨౬౧-౨౭॥
ఇతి, కుః. సడిచ్చ. టేర్లోపః వృణాతేరదివరశబ్దో వ్యుత్పాదితః
(౩) "ఖను-అవదారణే" ॥ధా-భ్వా ॥
(౪) "తాభ్యామన్యత్రోణాదయః"ఇతిస్థితేః॥౩-౪-౭౫।౨౫౧-౧౬॥
(౫) "ఞమన్తాడ్డః" ఇతి, ॥ఉణా-౧।౨౬౪-౧౭॥
కరణేకర్తరివాడః బాహుళకాన్నడస్యైత్వంజ్ఞా.
(౬) "నేడ్వశి" ఇతి, నేట్. ॥౬-౪-౪౨।౨౪౯-౨౭॥
అనుస్వారపరసవర్ణౌ. ష్టుత్వస్యాసిద్ధత్వాన్నచ విప్రతిషేధః
(౭) "పూర్వత్రాసిద్ధేనాస్తివిప్రతిషేధోభావాదుత్తరస్య"॥ ॥
ఇతిహిస్థితిః యద్వా,
(౮) "ఖడి భేదనే"చురాదిః,ఇదిత్.నుమాది ॥ధా-చు-౧।౧౨౯-౯॥
తతోణిచి పచాద్యచ్ ణేర్లోపః. ఇదిత్కరణాల్లిఙ్గాణ్ణిచః పాక్షి
కత్వేతుతల్లోపవర్జనస్యత్వాగ్వత్ లిఙ్గత్వస్తూపపాదయిష్యతే*
ఏవంభీషణః. బాహ్యానాభ్యన్తరాం శ్చారీన్దారయతి [౧౦
విదారయతీతి—
(దారుణః)
(౧) "దౄ-విదారణే" ॥ధా-క్ర్యాది-౨-౬।౧౨౮-౧౫॥
ణిచ్ వృద్ధిః. రపరత్వమ్. తతః,

నిరు.౬౦౪. బాహ్యాభ్యన్తరశత్రూణాందారణాదపి(దారుణః)॥౩౩౭॥

౫౭౫ ద్రవిణప్రదః।

ఓం ద్రవిణప్రదాయనమః

భా. అథవ్యాసావతారః-,
సమగ్రంశాస్త్రతదర్థరూపద్రవిణంప్రదదాతీతి— [౫
(ద్రవిణప్రదః) యథా
(౧) "వహన్నేవ వామహస్తేన సర్వశాస్త్రార్థసఞ్చయమ్ । దక్షిణే నచశాస్త్రార్థానాదిశంశ్చయథాస్థితాన్" ॥ ॥
ఇతితద్ధ్యానే. ... ... *
పరవిద్యయాదివిచపరమపదేస్థితంస్వతత్త్వరహస్యశతీతి—

నిర్వ.(౨)"కృవృదారిభ్యఉనన్" ఇతి, ॥ఉణా-౩।౨౭౧-౧౩॥
ఉనన్.ణిలోపః. ణత్వమ్. ... *
అథవ్యాసావతారః. తద్ధ్యానవిధినాద్రవిణం సమగ్రంశాస్త్రార్థ తదర్థరూపంధనం ప్రదదాతీతి—
(ద్రవిణప్రదః) [౧౫
(౧) "డుదాఞ్-దానే" ప్రపూర్వః ॥ధా-జు-౧-౯।౧౨౪-౧౮॥
కఇత్యనువృత్తౌ,
(౨) "ప్రేదాద్జ్ఞః" ఇతి, కర్మణ్యుపపదే ॥౩-౨-౬।౨౪౫-౨౯॥
పోపసృష్టాదస్మాత్కః. ఆల్లోపః.
(౩) "ద్రు-గతౌ" ॥ధా-భ్వా-౭౭-౪౫।౧౨౨-౨౮॥ [౨౦
(౪) "ద్రుదక్షిభ్యామినన్" ఇతి. ఇనన్. ॥ఉణా-౨।౨౬౭-౨౯॥
గుణః. అవ్. ణత్వమ్. ... ... *
మన్త్రవర్ణాద్విదితపదార్థతయా, దివిపరమేపదే తతశ్చతదధికరణకంస్వతత్త్వం రహస్యశతీతి—

నిరు. ౬౦౫. శాస్త్రంతదర్థంద్రవిణంప్రదదాతిజనాయయః।
వ్యాసోభూత్వాహరిస్సాక్షాత్ (ద్రవిణప్రద) ఉచ్యతే॥॥౩౩౮॥

౫౭౬ దివిస్పృక్

ఓం దివిస్పృశేనమః

భా. (దివిస్పృక్)
(౧) "స్పృశోనుదకేక్విన్" ‖౩-౨-౫౮।౩౬. ‖[౫
(౨) "హలదన్తాత్" ఇత్యలుక్. ‖౬-౩-౯।౮౪- ‖
(౩) "విదితపరమార్థ" ఇతితస్మైశ్రీ * ‖ ‖

నిర్వ. (దివిస్పృక్)
స్పృశ-సంస్పర్శనే
(౧) "స్పృశోఽనుదకేక్విన్" ‖౩-౨-౫౮।౩౬-౩౪‖ [౧౦
ఇతి, క్విన్.
(౨) "క్విన్ప్రత్యయస్యకుః" ‖౮-౨-౬౨।౩౧-౨౮‖
ఇతి, కుత్వస్యాసిద్ధత్వాత్.
(౩) "వ్రశ్చ" ఇత్యాదినాపూర్వంషః ‖౮-౨-౩౬।౨౪-౮‖
తస్యజశ్త్వేన డః తస్యకుత్వేన గః-తస్యపాక్షికచర్త్వేన కః
(౪) "దివ్క్రీడాదౌ" ఉణాదిషు ‖ధా-దివా।౧౨౪-౨౪‖
(౫) "సంజ్ఞాసుధాతురూపాణిప్రత్యయాశ్చతతఃపరే। కార్యాత్"
ఇత్యాదిన్యాయావలంబనాత్. [‖ ‖
(౬) "దివేర్డివిః" ఇతిన్యాసోహితసూత్రేణడివిః - ‖ ‖
టిలోపః. తతోజిః. తస్యాలుక్ప్రకరణే, [౨౦
(౭) "హృద్యుభ్యాంచ" ‖౮-౩-౯౫।౮౪-౨౭‖
ఇతిసత్యపిప్రతిపదోక్తత్వస్యాసంజ్ఞార్థత్వాత్, ఇహ
(౮) "హలదన్తాత్సప్తమ్యాస్సంజ్ఞాయామ్" ‖౬-౩-౯।౮౪-౨౩‖
ఇత్యలుక్. ... ... *

నిరు. ౫౭౬. పరయావిద్యయాయస్స్వంస్పృశతీతిపరేపదే।
(దివిస్పృక్) సోచ్యతేనిత్యమ్

{౫౭౭ ౨౦౧} సర్వదృక్ ౫౭౮ వ్యాసో

ఓం సర్వదృశేనమః ఓం వ్యాసాయనమః

భా. అన్యదపిసర్వం వైభవంపశ్యతీతి—
(సర్వదృక్) [౫
(౧) "దృశేశ్చేతివక్తవ్యమ్" ఇతిక్విన్ ప్రత్యయః.
(౨) "క్విన్ప్రత్యయస్యకుః" ఇతికుత్వమ్. ॥౮-౧-౬౨।౩౧-౨౮॥
(౩) "...దుషే" ఇతితన్మన్త్రే ... * ॥ ॥
(౧) "యుగానుసారబోధానాంఅభేదజననాయవై । విభజన్స్తుచ తుర్ధావై వేదమేకంత్రికాలవిత్" ఇతి— ॥ ॥
(వ్యాసః) ... ... *

నిర్వ. మన్త్రవర్ణాద్వైదుష్యేణాన్యచ్చసర్వంవైభవంపశ్యతీతి—
(సర్వదృక్)
(౧) "దృశిర్ ప్రేక్షణే" ॥౩౦-౧౧౦-౧౨౩।౯- ॥
(౨) "దృశేశ్చేతివక్తవ్యమ్" ॥ ॥[౧౫
ఇతి,క్విన్. క్విబ్వా. మడగకాః ప్రాగ్వత్. సర్వశబ్దో వ్యాఖ్యా తః. అన్యదప్యత్రవక్తవ్యంప్రాగేవ ప్రపఞ్చమవోచామ....*
యుగానుసారబోధానామభేదజననాయవిభక్తవేదతయావ్యా స్యన్తేవిభజ్యన్తేవేదాః అనేనేతి—
(వ్యాసః) [౨౦
(౧) "అసుక్షేపణే" విపూర్వః. ॥ధా ది।౧౨౫-౯౩॥
(౨) "హలశ్చ"ఇతి,కరణేఘఞ్.వృద్ధిః. ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౩॥
వేరికారస్యయణ్ యకారః. నామ్నాస్సంహితంజశ్త్వమ్.*

నిరు. ౫౭౭. (సర్వదృక్)సర్వదర్శనాత్॥ ౩౯॥
౫౭౮. త్రయ్యాశ్చతుర్ధాకరణాత్(వ్యాస) ఇత్యుచ్యతేబుధైః।

{౫౭౯ ౧౮} వాచస్పతిర్ ౫౮౦ అయోనిజః॥

ఓం వాచస్పతయేనమః ఓం అయోనిజాయనమః

భా. పఞ్చమవేదరూపాయాః వాచః స్వామీ—
(వాచస్పతిః) ... ... *[౫
సారస్వతావతారే భగవద్వాక్సంభవత్వాత్—
(అయోనిజః)

నిర్వ. సపవపఞ్చమవేదరూపాయాః వాచో ఖారత్యాః పతిః స్వామీతి—
(వాచస్పతిః)
భిన్నంపదమ్. సమస్తంవా. [౧౦
(౧) "పా రక్షణే" ॥ధా-అ.౧౨౪-౪॥
అతోడత్యన్తః పతిరుక్తః
(౨) "వచపరిభాషణే" ॥ధా-అ ౧౨౪-౬॥
(౩) "క్విబ్వచి" ఇత్యాదినాక్విప్. దీర్ఘః ॥౩ ౨-౧౭౮।౨౫౯-౨౩॥
(౪) "వచిస్వపి" ఇత్యాదినాప్రాప్తసంప్రసారణ॥౬-౧-౧౫।౧౮౦-౧౬॥
ణాభావశ్చ. తతోజస్. సోరుత్వమ్. విసర్గః, తస్య వష్ఠ్యాః
(౫) "పతిపుత్ర" ఇత్యాదినా ॥౨-౩-౫౩।౩౧౦-౧౯॥
సకారశ్ఛేదసః. తథాసమాసపక్షేషష్ఠ్యాఃఅలుక్చ. పఞ్చమో
హ్యాయంవేదః. సర్వమిదంసవిస్తరంప్రాగేవ ప్రత్యపీపదామ.*
సారస్వతావతారే భగవద్వాక్సంభవతయా, యోనౌభగే
జాయతఇతి యోనిజఃసనేతి—
(అయోనిజః)

నిరు.౫౭౯. వాచఃపఞ్చమవేదస్యస్వామీ(వాచస్పతిః)స్మృతః॥౩౪౦॥
నిరు. ౫౮౦. సారస్వతావతారేహిభగవన్ముఖసంభవాత్।
స్మృతో (హ్యయోనిజ) ఇతివస్వర్ణఃకర్మనాశకః॥ ౩౪౧॥ [౧౫

శ్లో॥౬౨॥ ౫౮౧ త్రిసామా

ఓం త్రిసామ్నేనమః

భా.(౧)"అథభూయోజగత్సృష్ట్వాభోశబ్దేనానునాదయన్ । సరస్వతీ
ముచ్చచారతత్రసారస్వతోభవత్" ఇతి,* ॥భా-శా-౩౫౦-౩౭॥
స్వగాయకబ్రహద్రథన్తరవామదేవ్యప్రధానసామకత్వాత్ —
(త్రిసామా) ... ... *
స్వయంచస్వానుభవప్రీత్యాతాదలౌంశిగాయతీతి—

నిర్వ.(౧)"జనీ-ప్రాదుర్భావే" ॥౧౫-౧-౧౨౫-౫॥
(౨) "సప్తమ్యాంజనేర్డః" ॥౩-౨-౯౭।౨౫౧-౧౧॥ [౧౦
ఇతి, డః. టిలోపః.
(౩) "యుమిశ్రణే" నిప్రకరణే, ॥౫-౨।౧౨౩-౨౯॥
(౪) "వహిశ్రిశ్రుయుద్రుగ్లాహాత్వరిభ్యోనిత్" ॥ఉణా-౪।౨౭౫-౭॥
ఇతి, నిః, నిత్. తత్ఫలంచోక్తమేవ. గుణః.
(౫) "నేట్" ఇతి, నేట్. ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥ [౧౫
నఞ్-సమాసః. నఞోనలోపః. ... *
స్వగాయకప్రధానాని త్రీణిసామానిబృహద్రథన్తరవామదే-
వ్యాన్యస్యేతి—
(త్రిసామా)
(౧) "షో-అన్తకర్మణి" షస్సః. ॥ధా-ది।౧౨౫-౩॥ [౨౦
(౨) "ఆదేచః" ఇతి ఆత్వమ్. ॥౬-౧-౪౫।౧౭౬-౧౧॥
(౩) "సాతిభ్యాంమనిన్మనిణౌ" ఇతి,మనిన్. ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౭॥
అనిట్. తరతేర్డ్రా, త్రిశబ్దశ్చోక్తః· బహువ్రీహిః. నాన్తలక్ష
ణోదీర్ఘః. ఇత్యాది. ... ... *
స్వయమపిస్వానుభవప్రీత్యాసామానితాదృ్యాంశిగాయతీతి—

నిరు. ౫౮౧. ప్రోక్తస్(త్రిసామా) యశ్చాసౌబృహదాదిత్రిసామకః॥

శ్లో.౬౨,అ౩.౪-శ్లో.౬౨.అ౩.౮. (౫౧౯) నా. { ౫౮౨. సామగః
{ ౫౮౩. సామ

౫౮౨ సామగస్ ౫౮౩ సామ

ఓం సామగాయనమః ఓం సామ్నేనమః

భా. (సామగః)

(౧) "గాపోష్టక్" ఇతిటక్. తదనుభవాహ్లాదోపిహి ॥౩ ౨.౮।
సామగాపయతే, [౨౪౫-౩౧॥

(౨) "ఏతత్సామగాయన్నాస్తే" ఇతి * ॥తై-ఉ-౧౦-౫॥
స్వగాయకానామపిపాపంస్యతీతి—

(సామ)

(౧) "షోఅన్తకర్మణి" ఇతి ॥ధా-ది।౧౨౫-౩॥ [౧౦
"నామన్†సామన్" ఇత్యాదినామనిన్ ॥ఉ-౪।౨౭౮-౩॥
ప్రత్యయాన్తోనిపాతితః ... ... *
ఏవమపహతపాప్మనాంపరమగతినిమిత్తమ్—

నిర్వ. (సామగః)

(౧) "గై శబ్దే" ఆత్వమ్ ॥ధ్వా-౨౭-౯।౧౨౨-౨౨॥

(౨) "గాపోష్టక్" ఇతి, అనుప ॥౩-౨-౮।౨౪౫-౩౧॥

సర్గాత్ గాయతేష్టక్.ఆతోలోపః. సామశబ్దోనిరుక్తః. నలోపః.*
స్వగాయకానాం పాపంస్యతినాశయతీతి—
(సామ)
షాన్తిగ్వదేవసామశబ్దః, నలోపశ్చ
[100]

(౧) "విజ్ఞమశివ్యమ్" ఇత్యాది. ... * ॥భా- ॥
ఏవమపహతపాప్మనాంపరమగతి నిమిత్తతయానిర్వాణం సిద్ధ్యే
య సమితి.—

నిరు. ౫౮౨. స్వయంస్వానుభవప్రీత్యాగాయతీతిచ(సామగః)॥౩౪౨
౫౮౩. స్వగాయకానాంకాలుష్యనాశకస్ (సామ) ఈరితః।

---

† సీమన్-కా.

౫౮౪ నిర్వాణమ్ ౫౮౫ భేషజమ్

ఓం నిర్వాణాయనమః ఓం భేషజాయనమః

భా. (నిర్వాణమ్)

(౧) "నిర్వాణోవాత" ఇతినిపాతితః *॥౮-౨-౫।౨౫౨- ॥ [౫

అతఃఅసాధ్యసంసారవ్యాధేఃపరమమ్—

(భేషజమ్) స్తవరాజే

(౧) "నారాయణాదృషిగణాఃగధాసిద్ధామహోరగాః । దేవా దేవర్షయశ్చైవయంఃదుర్దుఃఖభేషజమ్" ఇతి*॥ ॥

నిర్వ. (నిర్వాణమ్) [౧౦

తన్నిమిత్తతయాచాత్రతద్వ్యపదేశః.

(౧) "వా గతిగన్ధనయోః" నిర్వూర్వః క్తః. ॥అదా ౬-౫।౧౨౪ ౩॥

తతోనిష్ఠాతస్య,

(౨) "నిర్వాణో వాతే" అవాతేకర్తరినిపాత॥౮-౨-౫।౨౫౨-౧౮॥

నాత్ నత్వమ్. అనిట్. [౧౫

(౩) "కృత్యచః" ఇతిణః- ॥౭-౪-౨౯।౨౩౮-౨౪॥

[101]

(౪) "లిఙ్గస శిష్యమ్" ఇత్యాది. * ॥భా- ॥

అతః అసాధ్యసంసారవ్యాధేః భేషజమ్. పరమమౌషధమితి—

(భేషజమ్) తతః,

(౧) "భిషజ్-చికిత్సాయామ్" కణ్డ్వాదిః ॥ధా-౪-౨౨౩-౧౮॥

(౨) "కణ్డ్వాదిభ్యోయక్" ఇతి, స్వార్థేయక్. ॥౩-౧-౨౭।౨౨౩-౮॥

తతఃక్విప్. తత్ర,

నిరు. ౫౮౪. (నిర్వాణం) స్యాత్పరగతేర్నిమిత్తంనిర్గతైనసామ్॥౩౪౩॥

నిరు. ౫౮౫. అసాధ్యభవరోగస్య (భేషజం) యత్సదౌషధమ్॥

శ్లో. ౬౨, అ.౧౫-శ్లో. ౬౨.అ.౨౦.(౫౨౧) నా. { ౫౮౬. భిషక్
{ ౫౮౭. సన్న్యాసకృ

౫౮౬ భిషక్। ౫౮౭ సన్న్యాసకృత్

ఓం భిషజేనమః ఓం సన్న్యాసకృతేనమః

భా. సమ్యగ్విదితనిదానచికిత్సః—
(భిషక్) ... ... *[౫
కథంచికిత్సతి, సాత్త్వికేన సన్న్యాసేన రజస్తమసీకృన్తతీతి—
(సన్న్యాసకృత్)

నిర్వ(౩) "యస్యహలః" ఇత్యార్ధధాతుకే ॥౬-౪-౪౯।౨౧౪-౨౩॥
యశబ్దస్యసఙ్ఘాతస్యలోపః సచ
(౪) "ఆదేఃపరస్య" ఇతియకారమాత్రస్య, ॥౧-౧-౫౪।౪-౧౩॥
(౫) "అతోలోపః" ఇత్యకారలోపః. ॥౬-౪-౪౮।౧౬౩-౩౦॥
ఏవంసిద్ధాత్ భిషజ్శబ్దాత్ తస్యేదమితిసంబన్ధసామాన్యేఅణ్.
వృద్ధిరైకారః. తస్యచప్రషోదరాదిత్వా ద్వర్ణవికార ఏకారః-
[102]
ఆవిష్టలిఙ్గోఽయమిత్యాది. ... *
సమ్యగ్విదిత నిదానచికిత్సతయాభిషజ్యతిచికిత్సతీతిభిషక్ [౧౫
వైద్యఇతి—
(భిషక్)
నిరూచ్యేఽహ్యయంశబ్దః ? తతోణ్ వర్జమ్.
(౧) "చోఃకుః" ఇతి, కుత్వం, గః. ॥౮-౨-౩౦।౩౧-౩౨॥
తస్యపాక్షికమవసానచర్త్వమ్. కః, ఇతిచాత్రవిశేషః. *
కథంచికిత్సతితతోఽచ్యతే. సన్న్యాసేనసమీచీనేనసాత్త్వికేన
భవచికిత్సారూపేణ భర్తరిభరన్యాసేనరజస్తమసీకృన్తతీతి—
(సన్న్యాసకృత్)

నిరు. ౫౮౬. భవరోగనిదానజ్ఞో యోఽసౌ (భిషగ్) ఉదీరితః॥౩౪౪॥
౫౮౭. త్యాగేనసాత్త్వికేనాశురజస్తమసయోఃపదమ్।
యఃకృన్తతిస (సన్న్యాసకృన్) నవార్ణోఽమనుస్మృతః॥ ౩౪౫॥

౫౮౮ శమః

ఓం శమాయనమః

భా. భర్తరిభర న్యాసఃసన్యాసః. సహిభవచికిత్సా.

(౧) "వేదాన్తవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థాః" ॥౨-తై-ఉ-౧౧-౨౨॥ [౫

ఇత్యాదిశ్రుతేః ... ... *

తదర్థం

(౧) "ఓంకారంయజ్ఞతపసాం" ఇత్యాదినా ॥గీ-౫-౩౭॥

ఇచ్ఛాభయక్రోధశాన్త్యుపాయమాచష్టఇతి—

(శమః) [౧౦

(౧) "తదాచష్ట"ఇతిణిచ్. ॥౩-౧-౨౬। ॥

పచాద్యచి కృతేరూపమ్. ... ... *

నిర్వ.(౨)"కృతీ ఛేదనే" క్విప్. అగుణః. ॥ధా-తు।౧౨౭-౨౩॥

(౩) "అసు-క్షేపణే;" ॥ధా-దివా।౧౨౫-౨౩॥

నిపూర్వః భావేఘఞ్. వృద్ధిః. నేరికారస్యయణ్ యకారః.

తతస్సంపూర్వః కర్మధారయః. అనుస్వారపాక్షికపరసవర్ణౌ

జశ్త్వచర్త్వే. ... ... *

తదర్థం శమంతమపాయేతద్వ్యపదేశాదిచ్ఛాభ యక్రోధశా

న్త్యుపాయమాచష్టేఇతి—

(శమః) [౨౦

(౧) "శము-ఉపశమే" భావేఘఞ్. ॥ధా-చురా-౯-౧।౧౨౫-౨౧॥

(౨) "నోదాత్త" ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౮॥

ఇత్యాదినానవృద్ధిః తతశ్శమశబ్దాత్

(౩) "తత్కరోతితదాచష్టే" ॥౩-౧-౨౬। ॥

ఇతి, ణిచ్. [౫౨

నిఘ. ౫౮౮. అనుద్ధ వృత్త (శ్శమః) ప్రోక్తః

౫౮౯ శా_న్తః

ఓం శాన్తాయనమః

భా॰ స్వయంచ—

(శా_న్తః) [౫

సత్యపిసముద్రేకహేతౌమహిమసముద్రేని_స్తరఙ్గ సముద్రవద

నుద్రి_క్తః. తద్ధర్మినాంహిప్రభావః. యంజగౌపతఞ్జలిః,

(౧) ,,తత్సన్నిధౌవైరత్యాగః'' ఇతి, ॥పాత-సూ-౪-౩౫॥

అర్వాచీనశ్చ

(౨) ,,పరితఃపటుబిభ్రదేనసాందహనంధామవిలోకనక్షమమ్।విషాశై

రవశానిలవ్యాయాన్ అపితిర్యఙ్ఛిశమంనిరీక్షితైః'' *॥ ॥

అతః*వ్యుత్థితచిత్తైఃశుభాశ్రయభూతైరస్మిన్నిక్షిప్యతఇతి—

* [॥పా-సూ-౪-౨౯॥

నిర్వా॰ (౪) ,,ణావిష్ఠవత్'' ॥౬-౪-౧౫౫। ॥

ఇతి, టిలోపః తతః పచాద్యచ్. ణిలోపః. ... * [౧౫

స్వయంచ సత్యపి సముద్రేకహేతౌ మహిమసముద్రేని_స్త

రఙ్గసముద్రవదనుద్రి_క్తతయాశామ్యతీతి—

(శా_న్తః)

పూర్వవద్ధాతుః. క_ర్తరి క్తః॰ ఉదిత్వేనక్త్వాయాం వేటఙ్త్వాది

హ నేట్. [౨౦

(౧) ,,అనునాసికస్యక్విఝలోఃక్ఙితి'' ॥౬-౪-౧౫।౨౧౯-౩౩॥

ఇతి, కితిదీర్ఘః॰ అనుస్వారాది. ... *

అతోవ్యుత్థితచిత్తైః నిక్షిప్యతేశుభాశ్రయభూతేఽస్మిన్ ఇతి—

నిరు. ౫౮౯॰ (శాన్తా) ఽవికృతమానసః।

శ్లో.౬౨,అను.౨౫-శ్లో.౬౨.అను.౨౮.(౫౨౪)   నా. { ౫౯౦. నిష్ఠా / ౫౯౧. శాన్తిః

౫౯౦ నిష్ఠా   ౫౯౧ శాన్తిః

ఓం నిష్ఠాయైనమః   ఓం శాన్తయేనమః

భా. (నిష్ఠా)

(౧) “ఆతశ్చోపసర్గే” ఇత్యఙ్ ... * ॥౩-౩-౧౦౬।౨౭౭-౧౧॥
తత్ర*పరమసమాధౌవిస్మృతసర్వాధికారాశ్శామ్యన్తీతి —
(శాన్తిః) ... * ॥[*పా-సూ-౩-౫౫॥

నిర్వ. (నిష్ఠా)

(౧) “ష్ఠా-గతినివృత్తౌ” ॥ధా-భ్వా। ॥
నిపూర్వః షస్సః. తోష్టుః.

(౨) “అకర్తరిచకారకే” ఇత్యనువృత్తౌ, ॥౩-౩-౧౯।౨౭౨-౧౫॥

(౩) “ఆతశ్చోపసర్గే” ॥౩-౩-౧౦౬।౨౭౭-౧౧॥
ఇత్యధికరణేఙ్ ఆల్లోపః.

(౪) “ఉపసర్గాత్సునోతి” ॥౮-౩-౬౫।౧౫౭-౩౩॥
ఇత్యాదినా షత్వమ్. ష్టుత్వమ్. స్త్రియామతష్టా బాది
అవిష్టలిఙ్గోఽయమిత్యాది. ... *
తత్రపరమసమాధౌవిస్మృతసర్వాధికారాశ్శామ్యన్తిఅస్మిన్నితి
(శాన్తిః) ధాతుఃప్రాగ్వత్.

(౧) “అకర్తరిచకారకే” ॥౩-౩-౧౯।౨౭౨-౧౫॥
ఇత్యనువృత్తౌ, అధికరణేస్త్రియాం క్తిన్.

(౨) “తితుత్ర” ఇతినేట్. ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౧॥

(౩) “అనునాసికస్య” ॥౬-౪-౧౫।౨౧౯-౩౩॥
ఇతి,దీర్ఘః. అనుస్వారపరసవర్ణౌ లిఙ్గంప్రాగ్వత్. ... *

నిరు. ౫౯౦. నిష్ఠీయతేహ్యర్థినాంయోహృది (నిష్ఠా)సకథ్యతే॥౩౪౬॥
౫౯౧. సర్వాధికారాశ్శామ్యన్తిసమాధౌపరమేయతః।
అత (శ్శాన్తిర్) ఇతిప్రోక్తఃబుధైర్వర్ణోభక్తిదోఽనఘః॥ ౩౪౭॥

౫౯౨ పరాయణమ్॥

ఓం పరాయణాయనమః

భా· సమాహితానాం పరమ:యనమ్అవ్యవహితప్రాపికా పరమా భక్తిరస్మాత్ ఇతి— [౫

(పరాయణమ్) యథా

(౧) "నిర్మమశ్శాన్తః" ఇత్యుపక్రమస్య ॥గీ-౧౮-౫౩॥

(౨) "మద్భక్తింలభతేపరామ్" ఇత్యన్తమ్. ॥గీ-౧౮-౫౪॥

(౩) "భక్త్యాత్వనన్యయాశక్యః" ఇతిచ ... * ॥గీ-౧౧-౫౪॥

ఏవంస్వభక్తిభావనాశుభాని [౧౦

*యమ...సమాధ్యవధీని అష్టాఙ్గాని ॥పా-సూ ౩-౨౯॥

అస్మాత్ ఇతి—

నిర్వ. తత్రసమాధిమతాంపరం అతిశయితం అయనం అవ్యవహిత ప్రాపికాపరమభక్తిరస్మాదితి—

(పరాయణః) (పరాయణంవా) [౧౫

(౧) "ఇణ్-గతౌ" ॥ధా-అ-।౧౨౪-౧॥

(౨) "అయగతౌవా" ॥ధా-భ్వా-౧౫-౧।౧౧౯-౫॥

కరణేల్యుట్ యోరనః - ఏతేర్గుణాయాదేశౌచ. వృణాతేః పచాద్యచ్. గుణోరపరః. సాంహితోదీర్ఘః-

(౩) "పూర్వపదాత్"ఇతి,ణత్వమ్. క్లీబపాఠే ॥౮-౩-౧౦౬।౭౬-౬॥

(౪) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది. యద్వా, ॥ ॥

తేషాంపరముత్కృష్టంఅయనం తాదృశపరమ:భక్త్యుత్పాదకం స్థానమితితత్పురుషః. ఆవిష్టలిఙ్గోఽయమ్· ... *

నిరు· ౫౯౨· యస్మాత్తుపరమాభక్తిఃచరమప్రాప్తికామతా।
తస్మాత్ (పరాయణమ్) ఇతిస్మృతోహ్యష్టార్ణఉత్తమః॥౩౪౮॥

ఓం శుభాఙ్గాయనమః ఓం శాన్తిదాయనమః

భా. (శుభాఙ్గః)
సహిస్స్వయోగక్షేమవహః ... * [౫
ఏవంనిష్పన్నభక్తిభ్యః అప్రతిప్రసవ నిర్మూలిత భవోపప్లవాం
స్వసాయుజ్యరూపాంశాన్తిందదాతిఇతి—
(శాన్తిదః) యథా
(౧) " విశ్వస్యైకంపరివేష్టితారంజ్ఞాత్వాశివంశాన్తిమత్యన్తమేతి"
ఇతి, [॥ శ్వే-ఉ-౨-౭॥

నిర్వ: ఏవం తస్యస్వయోగక్షేమ వహతయాశుభాని స్వభక్తి
భావనాశోభనాని అఙ్గానియమాదిసమాధ్యవధీని అష్టాఙ్గా
న్యస్మాదితి—
(శుభాఙ్గః)

[104]

అఙ్గిర్గతికర్మా. ఇదిత్వాన్నుమిత్యాది. పచాద్యచ్. [౧౫
(౧) "శుభ శుమ్భశోభార్థే" ॥ధా-ధ్యా।౧౧౮-౨౫॥
ఇగుపధలక్షణః కః. అగుణః. దీర్ఘః. ... *
ఏవంనిష్పన్నభక్తిభ్యః అప్రతిప్రసవోఽన్మూలితభవోపప్లవాంస్వ
సాయుజ్యరూపాంశాన్తిందదాతీతి—
(శాన్తిదః) [౨౦

నిరు. ౫౯౩. స్వశక్త్యుద్భవకల్యాణయమాద్యష్టాఙ్గసంభవః।
యస్మాత్ (శుభాఙ్గః) సంప్రోక్తఃసప్తార్ణోధ్యానదాయకః॥౩౯౯॥
౫౯౪. ఏవంనిష్పన్నభక్తిభ్యఃశాన్తింసాయుజ్యసంజ్ఞికాం।
మహానన్దాందదాతీతి (శాన్తిదః)పరికీర్తితః॥౩౫౦॥

{౫౯౫ / ౯౯౦} స్రష్టా

ఓం స్రష్ట్రే నమః

భా.(౨)"మత్ప్రసాదాత్ పరాం శాన్తిం స్థానం ప్రాప్స్యసి శాశ్వతమ్"
[॥గీ-౧౮-౫౯॥

(౩) "తమీశానం వరదం దేవమీడ్యం నిచాయ్యేమాం శాన్తిమత్యన్త మేతి" ఇత్యాది. ... * ॥శ్వే-౪-౩-౧౧॥
ఏవం ముముక్షూన్ ముక్షూన్ సిసృక్షూంశ్చ ప్రచితచిరన్తనకర్మ వైచిత్ర్యోచితపరికరైర్యోజయన్ సృజతీతి—
(స్రష్టా) [౧౦

(౧) "సృజిదృశోర్ఝల్యమకితి" ఇత్వమ్... * ॥౬-౧-౫౮।౧౭౯-౨౯॥

నిర్వ.(౧)"డుదాఞ్-దానే" ॥ధా-జు-హో-౧-౯।౧౨౭-౧౮॥

(౨) "ఆతోనుప సర్గే" ॥౩-౨-౩।౨౭౫-౭॥
ఇతి, కః. ఆల్లోపః. శమేర్ధ్యావే క్తిన్. అన్యదనుపదమేవావాది*
ఇత్థం ముముక్షూన్ ముక్షూన్ సంసిసృక్షూంశ్చ ప్రచిత చిరన్తన కర్మవైచిత్ర్యోచితపరికరైర్యోజయన్ సృజతీతి—
(స్రష్టా)

(౧) "సృజ - విసర్గే" ॥ధా-ది-౧౨౫-౧౩।౧౦- ॥
తృచ్. అనిట్.

(౨) "సృజిదృశోర్ఝల్యమకితి" ॥౬-౧-౫౮।౧౭౯-౨౯॥[౨౦
ఇతి, ఝులాదావకితి అమ్. మిత్త్వాదన్త్యాదచః పరః. ఋతో యణ్ రేఫః.

(౩) "వ్రశ్చభ్రస్జసృజ" ॥౮-౨-౩౬।౨౭-౮॥
ఇత్యాదినా షత్వమ్. ష్టుత్వమ్. అనజిత్యాది. ... *

నిరు. ౫౯౫. కర్మవైచిత్ర్యతస్సృష్టేన్ (స్రష్టా) స్యాత్పూజ్యతే చ యః।

{౫౯౬ / ౮౧౩} కుముదః

ఓం కుముదాయనమః

భా· ఏవంసృష్టస్యఆబ్రహ్మస్తంబస్యఉచ్చావచశబ్దస్పర్శాది భోగవతీ భూమిః కుః, పాత్రీకృతమణ్డలం. తత్రభోక్తౄన్ భోజయన్ మోదత ఇతి —

(కుముదః)

మూలవిభుజాదిత్వాత్ కః.

(౧) "అనీశశ్చాత్మాబధ్యతేభోక్తృభావాత్" ॥శ్వే-ఉ-౧-౮॥

(౨) "జ్ఞాజ్ఞౌద్వావజావీశనీశౌ" ఇతి ... *॥శ్వే-ఉ-౧-౯॥

తత్రకౌ కుత్సితం వావలన్తె ఆసంసారంభ్రామ్యన్తీతి కువలాః జీవాః తే స్వదేహేన్ద్రియాదౌ ఆపేక్షికాభిమానికా ఈశాశ్చేతి కువలేశాః, తాంస్తథానియచ్ఛన్యాతీతి —

నిర్వ. ఏవంకౌ ఆబ్రహ్మస్తమ్బం సృష్టస్య ఉచ్చావచశబ్దాది భోగవత్యాం భూమాతదుపలక్ష్యేపాత్రీకృతమణ్డలేతదధికరణభూతాన్ [౧౫ భోక్తౄన్ భోజయన్ మోదతే ఇతి.—

(కుముదః)

(౧) "ముద-హర్షే" ॥ధా-ఖ్యా.౧-౧౬॥౧౧౫-౨౨॥

(౨) "మూలవిభుజాదిభ్యఉపసంఖ్యానమ్" ఇతి ॥ ॥

తస్యాకృతిగణత్వాత్కః. ఇగుపధలక్షణో వా గుణః. [౨౦

(౩) "కై-శబ్దే" ఆత్వమ్. ॥ధా-ఖ్యా॥౧౨౨-౨౩॥

(౪) "కుర్భ్రశ్చ" ఇతిచకారాత్ ॥ఉణా-౧-౨౬౧-౧౩॥

బాహుళకాద్వాన్యతోపికుః. ఆల్లోపః ... *

నిరు.౫౯౬. కౌపాత్రీకృతేమణ్డలేయఃస్వభోక్తౄనపిభోజయన్॥౩౫౧

మోదతేయస్సదాకాలం (కుముదస్) సతుగీయతే।

29-3-87.

౫౯౭ కువలేశయః।

ఓం కువలేశయాయనమః

భా. (కువలేశయః)

(౧) "ఆతోనుపసర్గేకః" ... *॥౩_౨౩౪।౧౪౫- ॥[౫

నిర్వ. తత్ర కౌభూమౌ కుత్సితంవావలన్తే ఆసంసారంభ్రామ్యన్తీతి కువలాఃజీవాః, తేచతేఈశాః, దేహేన్ద్రియాదావాభిమానికాఃస్వామినశ్చేతి కువలేశాః తాంస్తథానియచ్ఛన్ యాతీతి వా. ఉక్తవ్యుత్పత్త్యాకువలో జీవః, జాతావేకవచనమ్, తత్ర తన్నియచ్ఛన్ శేతేఇతి వా— [౧౦

(కువలేశయః)

పూర్వత్ర

(౧) "యాప్రాపణే" ॥ధా-అదా-౧౨౪-౩॥

(౨) "ఆతోనుపసర్గే" ఇతి కః ఆల్లోపః. ॥౩-౨-౩౪।౨౪౫-౧౩॥

(౩) "ఈశఐశ్వర్యే"ఇగుపధలక్షణఃకః ॥ధా-అ-౧౨౩-౨౩॥ [౧౫

(౪) "వలవల్లసంవరణేసఞ్చరణేచ" ॥ధా-భ్వా-౧౧౯-౯॥

పచాద్యచ్.ఏకత్రకుశబ్దోనిరుక్తః. అన్యత్రావ్యయమ్-సాంహితోగుణః. అపరత్ర

(౫) "శీఙ్-స్వప్నే" ॥ధా-అదా-౪-౨।౧౨౩-౨౮॥

(౬) "అధికరణేశేతేః" ఇత్యచ్. ॥౩-౨-౧౫?౨౪౬-౧౧॥ [౨౦

గుణాయాదేశౌ, వ్యుత్పాదితాత్ కువలశబ్దాత్. ఙేఃసప్తమీతస్యాశ్చాలుక్ప్రకరణే

(౭) "శయవాసవాసిష్వకాలాత్" ॥౬ ౩-౧౮।౮౫-౮॥

ఇతిఅలుక్ పాక్షికః. ... ... *

నిరు. ౫౯౭. కుత్సితంబలమేషాం తేకువలాజీవసంజ్ఞికాః॥౩౫౨॥ దేహేన్ద్రియాదరీశాస్తే కువలేశాఇతిస్మృతాః । యస్తాన్నియచ్ఛన్యాతీతి (కువలేశయ) ఉచ్యతే॥ ౩౫౩॥

౫౯౮ గోహితః {౫౯౯ ౪౯౭} గోపతిః

ఓం గోహితాయనమః ఓం గోపతయేనమః

భా॰ గోః, ప్రకృతేః సంసార † బీజావాపక్షేత్ర భూతాయాః-
హితః - వ్యవస్థాపకః— [౫
(గోహితః)

(౧) "యోయోనిం యోనిమధితిష్ఠత్యేకో యస్మిన్నిదంసఞ్చవిచైతి
సర్వమ్।తమీశానమ్" ॥శ్వే-ఉ-౩-౧౧॥

(౨) "గౌరనాద్యన్తవతీసాజనిత్రీభూతభావినీ"॥మన్త్రోప।౩౩౦-౧౮॥

(౩) "సూయతేపురుషార్థఞ్చ తేనైవాధిష్ఠితాజగత్" ॥మన్త్రోప।
ఇతి. ... ... * [౩౩౦-౧౭॥
భోగభూమేఃస్వర్గస్యాపిపతిః—
(గోపతిః)

నిర్యు॰ తథా,గోఃసంసారబీజావాపక్షేత్ర భూతాయాఃప్రకృతేఃహితః.
తదధిష్ఠానేనతస్యాః కార్యకరతయావ్యవస్థాపకః ఇతి, [౧౫
(గోహితః)

(౧) "హిఙగతౌ" క్తః. అగుణః. అనిట్. ॥ధా-స్వా-౨-౨।౧౨౬-౫॥

(౨) "గమ్లు - గతౌ" ॥ధా-భ్వా-౩౦-౫।౧౨౩-౭॥

(౩) "గమేర్డోః" ॥ఉ-౨-౨౬౮।౭॥
ఇతి, డోః టిలోపః. ... ... *[-౨౦
తథా, గోఃభోగభూమేఃస్వర్గస్యాపిపతిఃస్వామీతి—
(గోపతిః)

(౧) "పాతేర్డతిః" ॥ఉ-౫-౨౭౯-౩౩- ॥
వృత్తావిదితశ్చాయం తథాగోశబ్దశ్చ. ... *

నిరు.౫౯౮ సంసారబీజక్షేత్రస్యప్రకృతేస్థాపకశ్చయః।స (గోహితః)
౫౯౯. స్వర్గభూమేఃపతిత్వాత్ (గోపతిస్) స్మృతః॥౩౫౪॥

† కర్మ.

{౬౦౦ / ౪౯౭} గోప్తా

ఓం గోప్త్రే నమః

భా. అస్య కర్మఫలచక్రస్య రక్షితా—
(గోప్తా) ... ... * [౫

ఇతి శ్రీహారితకులతిలక శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రసూనోః
శ్రీరఙ్గరాజదివ్యాజ్ఞాలబ్ధ
శ్రీపరాశరభట్టాపరనామధేయస్య
శ్రీరఙ్గనాథస్యకృతౌ
శ్రీ మ న్నా మ స హ స్ర వి వ ర ణే [౧౦
భగవద్గుణదర్పణే
షష్ఠంశతకంసమాప్తమ్.

నిర్వ. అస్య కర్మఫలచక్రస్య రక్షిత్రృతయా తద్గోపాయతిరక్షతీతి—
(గోప్తా)
(౧) "సుపూర్వక్షణే" త్రృచ్ ॥౧౦-౧।౧౧౮-౧౯॥ [౧౫
(౨) "ఆయాదయః" ॥౩-౧-౩౧।౧౬౩-౨౬॥
ఇత్యస్య వైభాషికతయా నాయప్రత్యయః. ఊదిత్వాద్వేట్
కౌౖటయమిత్యభ్యధామ. అనజిత్వాది. ... *

ఇతి కౌశికకులతిలక శ్రీవేఙ్కటేశ్వరమహాచార్యవర్యాత్మజ
వరదదేశికతనయ వరదగురువరసూను [౨౦
వరదాచార్యసూరివిరచితే,
శ్రీ ప రా శ ర భ ట్టా ర్య భా షి త
శ్రీమత్సహస్రనామభాష్యానుగే
భ గ వ న్నా మ స హ స్ర ని ర్వ చ నే
షష్ఠంశతకం సంపూర్ణమ్, [౨౫

నిరు. ౬౦౦. యః కర్మఫలచక్రస్య (గోప్తా) హి పరిపాలనాత్ ।

శ్లో ౬౩, అక్ష.౯-శ్లో.౬౩.అక్ష.౩౨.(౫౩౨) నా. { ౬౦౧. వృషభాక్షో
౬౦౨. వృషప్రియః }

౬౦౧ వృషభాక్షో ౬౦౨ వృషప్రియః॥

ఓం వృషభాక్షాయనమః ఓం వృషప్రియాయనమః

భా· తచ్చధర్మద్వారేణేతి —

(వృషభాక్షః) [౫

ఫలవర్షీవృషభోధర్మః, సోక్షః సంసారచక్రాధారో యస్మాత్ *

ఏవంప్రవర్తకనివర్తకధర్మౌప్రియావస్యేతి—

(వృషప్రియః)

నిర్వ. తచ్చధర్మద్వారేణేతి వృషభః, ఫలవర్షీధర్మః - అక్షః అస్యార థావయవవాచినః ఆధారోపలక్షణతయాసంసార చక్రాధా రోఽస్మాదితి—

(వృషభాక్షః)

(౧) "అక్షూ-వ్యాప్తౌ" పచాద్యచ్. ॥౧౭-౨।౧౨౦-౧౫॥

(౨) "వృష సేచనే" ॥౧౭-౫౫।౧౨౦-౨౫॥

(౩) "కృశ్యాశలికలిగర్దిభ్యోఽభచ్" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౨౮॥

ఇతివర్తమానే,

(౪) "ఋషివృషిభ్యాంకిత్" ॥ఉణా-౩-౨౭౩-౩॥

ఇతిఅభచ్, కిత్. అగుణః. దీర్ఘః. ... *

ఏవంవృషౌప్రవర్తకనివర్తకౌధర్మౌప్రియావిష్టావస్యేతి —

(వృషప్రియః) [౨౦

నిరు· ౬౦౧. యస్యాక్షోవృషభోధర్మో(వృషభాక్షస్) సఉచ్యతే॥

౬౦౨. ధర్మౌప్రియౌతావస్యేతిప్రవర్తకనివర్తకా।

(వృషప్రియస్) సవిజ్ఞేయోహ్యష్టార్ణః ఫలదోమనుః॥౩౫౬॥

శ్లో॥౬౪॥౬౦౩ అనివర్తీ

ఓం అనివర్తినేనమః

భా. తత్ప్రియత్వేనహిద్వైధానాం కర్మణాం ధర్మత్వమ్.
తత్ప్రియత్వఖ్యాపనమేవచపఠ్యర్థః ఇదఞ్చ [౫
(౧) "ఫలమతఉపపత్తేః" ఇత్యత్రన్యరూపి. ॥బ్ర-సూ-౩-౨-౮-౧॥
తథాచద్రమిడాచార్యాః, .
(౨) "ఫలసమ్బిభత్సయాహి కర్మభిరాత్మానంపిప్రీషన్తి, సప్రీతో
లంఫలాయ,ఇతిహిశాస్త్రీ౨మర్యాదా" ఇతి. ॥ద్రమిడాచార్య॥
అత, ఃకర్మ తత్సంసారశక్త్యూపూర్వ భావ నా విధి [౧౦
పతూ ఉపేక్ష్యాః. ... ... *
తత్ర ప్రవృత్తికర్మరతానాంధూమాదిపితృయాణ పునరావృ
త్త్యా సంసారాన్ననివర్తయతీతి—
(అనివర్తీ)

నిర్వ.(౧) "ప్రీఞ్-తర్పణేకాన్తౌచ" ॥ధా-కాౌ-౧౧౨౮-౬॥
(౨) "ఇగుపధజాప్రీకిరఃకః" ॥౩-౧-౧౩౫।౨౪౪-౫॥
ఇతికః. అగుణః.
(౩) "అచిశ్నుధాతు" ఇతి పః ఇయఙ్ ॥౬-౪-౭౭।౨౧-౨॥
(౪) "జిచ్చ" ఇత్యన్తాదేశః. ॥౧-౧-౫౩।౪-౧౨॥
(౫) "వృషసేచనే" తేనైవకః. నుదాది ॥౧౭-౫౫।౧౨౦-౨౫॥
లక్షణోవా. అగుణః. ... ... *
ద్వైధానామపికర్మణాం తత్ప్రియత్వేనహిధర్మత్వమ్. తత్ర
ప్రవృత్తిరతాన్ ధూమాదినాపితృయాణేన పథాపునరావర్త
యన్ సంసారాన్ననివర్తయతీతి—
(అనివర్తీ) [౨౫

నిరు. ౬౦౩. పితృయాణప్రవృత్తానాంసంసారాన్ననివర్తనాత్।
(అనివర్తీ) సమాఖ్యాతోహ్యష్టార్ణోభయదోషనుః॥౩౫౭॥

౬౦౪ నివృత్తాత్మా

ఓం నివృత్తాత్మనే నమః

భా. గృహాదిత్వాణ్ణినిః. ఏవం కామీత్యాదయః॰ అతోహి సంసారానుచ్ఛేదః. యథా, [౫

(౧) "ధూమో రాత్రిస్తథాకృష్ణష్షణ్మాసాదక్షిణాయనమ్ । తత్రచాన్ద్రమసంజ్యోతిర్యోగీప్రాప్య నివర్తతే" ॥గీ-౮-౫॥

(౨) "కృతాత్యయేనుశయవాన్" ॥బ్ర సూ-౩-౨-౧॥

ఇత్యాదావైతద్వ్యచారి. ... ... *

తతోనివృత్తానివృత్తధర్మిణోప్యాత్మానోస్యేతి— [౧౦

(నివృత్తాత్మా) ... ... *

నిర్వ. (౧)"వృతు-వర్తనే" నిపూర్వః. ॥ధా-భ్వా-౧౯-౨౦।౧౨౧-౬॥ ణిచ్. గుణః. రపరః. తతః

(౨) "నన్ద్రిగ్రహిపచాదిభ్యోల్యుణిన్యచః" ॥౩-౧-౧౩౪।౨౪౩-౨౪॥ ఇతి గృహ్యాదిత్వాణ్ణినిః॰ ణిలోపః. నఖోనలోపః. [౧౫

[105]

ఇన్హన్తదీర్ఘః ఇత్యాది. ... ... *

తతోనివృత్తాః నివృత్తిధర్మాణోప్యాత్మానోస్యేతి—

(నివృత్తాత్మా)

ఆత్మా వ్యుదపాది॰

(౧) "వృతువర్తనే" ॥ధా॰భ్వా-౧౯-౨౦।౧౨౧-౬॥ [౨౦

నిపూర్వః. కర్తరిక్తః. అగుణః. ఉదిత్వాన్నిష్ఠాయాంనేట్. దీర్ఘస్సాంహితః, తతోనాన్తదీర్ఘ ఇత్యాది. ... *

నిరు. ౬౦౪. నివృత్తిధర్మణోయస్యహ్యాత్మానస్సన్తిసస్మృతః (నివృత్తాత్మే) త్యష్టవర్గోదుష్కర్మఫలమోచకః॥ ౩౫౮॥

౬౦౫ సజ్ క్షేప్తా

ఓం సజ్క్షేప్త్రేనమః

భా· తత్రప్రవృత్తాన్ సజ్కుచితస్వాభావికజ్ఞాన ప్రభావాన్ కర్తుం శీలమస్యేతి— [౫

(సఙ్క్షేప్తా) యథా,

(౧)"యయా క్షేత్రజ్ఞశ_క్తిస్సా వేష్టితా నృపసర్వగా" ॥వి-పు-౬-౭౬-౨॥

ఇత్యాదౌ. ... ... *

నివృత్తానాంతత్సంకోచన విమోచనం క్షేమఙ్కరోతీతి—

నిర్వ. తత్ర ప్రవృత్తిరతాన్ తచ్ఛీలః సంక్షిపతిస్వాభావిక జ్ఞానప్రభావాభ్యాంసంకోచయతీతి —

(సంక్షేప్తా)

(౧) "క్షిప-ప్రేరణే" ॥ధా·తుదా-౧-౫।౧౨౬-౧౬॥

సంపూర్వః.

(౨) "తృన్" ॥ఉ-౨-౨౬౮-౨౯- ॥[౧౫

ఇతి తాచ్ఛీలికస్తృన్. గుణః· అనిట్, అనఙాదిః సమోమః అనుస్వారః.

పాక్షికః పరసవర్ణః ... ... *

నివృత్తానాంతు తత్సఙ్కోచన విమోచనలక్షణం క్షేమంకుశలం కరోతీతి— [౦౨

నిరు. ౬౦౫, స్వాభావికాసఙ్కుచితమేధాయాశ్చప్రకాశనమ్।

నివృ_త్తిధర్మణాంకర్తుంశీల్యంయస్యాస్తిసర్వదా॥ ౩౫౯॥

(సనఙ్క్షేప్తే) తికథితఃషడర్ణోఢీవికాసదః।

శ్లో.౬౮,అక్షు.౧౨-శ్లో.౬౮.అక్షు.౧౬.(౫౩౬) నా. {౬౦౬. క్షేమకృత్
౬౦౭. శివః}

౬౦౬ క్షేమకృత్ ౬౦౭ శివః

ఓం క్షేమకృతేనమః ఓం శివాయనమః

భా. (క్షేమకృత్) ... ... *
ఏవం సర్వబుభుక్షుముముక్షుశివంకరత్వాత్— [౫
(శివః) యథా
(౧) "సంసారమోక్షస్థితిబన్ధహేతుః" ॥ ॥
(౨) "పితృలోకేరాజ్యమనుశాస్తిదేవః" ॥ ॥
(౩) "శివశ్శివానామశివోఽశివానామ్" ఇతి ... * ॥భా-ఉ-౮౧౬॥
అథ శివత్వోపపాదకాని. ఈశితవ్యాద్విభాజక లక్ష్మీవాల్లభ్య
సౌభాగ్యచిహ్నం శ్రీవత్సోఽస్యవక్షసీతి—

నిర్వ. (క్షేమకృత్)
కరోతేఃక్విపితుక్. అగుణః.
(౧) "క్షి- క్షయే" ఇత్యాది ॥ధా-భ్వా ౮-౫౫।౧౧౭-౧౩॥
(౨) "అర్తిస్తుసుహుసృధుక్షిక్షుభాయావాపదియక్షినీభ్యోమన్"
ఇతిమన్. గుణః. అనిట్ ... * [॥ఉణా-౧।౧౬౫-౫॥
ఏవంసర్వేబుభుక్షవో ముముక్షవశ్చ శేరతేశివజఽ-రేస్మినితి—
(శివః)
(౧) "శీఙ్ స్వప్నే" ॥ధా-భ్వా-౮-౨।౧౨౩-౨౮॥
(౨) "సర్వనిఘృష్వ" ॥ఉణా-౧।౨౬౫ ౨౩॥ [౨౦
ఇత్యాదినారన్ ప్రత్యయః. హ్రస్వశ్చేత్యాద్యవోచామ.
(౩) "నేడ్వశి" ఇతినేట్. ... * ॥౭-౨౮।౨౮౯-౨౭॥

నిరు. ౬౦౬. అసజ్జోఽ-చజ్ఞానరూపక్షేమస్యకరణాత్సతామ్॥ ౩౬౦॥
(క్షేమకృత్) చాపిసర్వేషాం
నిరు. ౬౦౭. శివస్యకరణాత్ (శివః)। [౨౫
4-4-87.

౬౦౮ శ్రీవత్సవక్షాః

ఓం శ్రీవత్సవక్షసే నమః

భా. (శ్రీవత్సవక్షాః)
(౧) "శ్రీవత్సవక్షాః" ఇతి ... * ॥రా-యు-౧౧౮-౧౫॥ [౫

నిర్వ. అథశివతోఽపపాదకానిఈశితవ్యాద్వి భాజకస్య లక్ష్మీవాల్లభ్య సౌభాగ్యస్యచిహ్నం శ్రీవత్సః మహాపురుషలక్షణ శ్వేతరోమావర్తవిశేషోవక్షసిహృదయేఽస్యేతి—
(శ్రీవత్సవక్షాః)
(౧) "వచ-పరిభాషణే" అసున్ప్రకరణే ॥ధా-అ-౧౨౪-౬-౨౦॥
(౨) "పచివచిభ్యాంసుట్ చ" ఇతి, అసున్ ॥ఉణా-౪।౨౭౯-౧౨॥
తస్యసుట్ చ టిత్వాదాద్యవయవః. అనిట్
(౩) "చోః కుః" ఇతి, ఝులికుత్వమ్.కః తతః ॥౮-౨-౩౦।౩౧-౩౨॥
(౪) "ఇణ్ కోః" ఇత్యధి కృత్య ॥౮-౩-౫౭।౧౫-౨౮॥
(౫) "ఆదేశప్రత్యయయోః" ॥౮-౩-౫౯।౧౫-౨౯॥ [౧౫
ఇతి, ప్రత్యయావయవస్య సస్యషత్వమ్.
(౬) "వద-వ్యక్తాయాంవాచి" ॥భ్వా-౩౩-౧।౧౨౩-౧౬॥
(౭) "వృవాత్యావదిహనికమికషిభ్యస్సః" ॥ఉణా-౩।౨౭౧-౧౮॥
ఇతి, సః.
(౮) "తితుత్ర" ఇతి, నేట్. చర్త్వమ్. ॥౭-౧౯।౨౬౦-౧॥
(౯) "శ్రీఞ్ సేవాయామ్" ॥ధా-భ్వా-౧౨౨-౧౮- ॥
(౧౦) "క్విబ్వచి" ఇత్యాది నాక్విప్ ప్రత్యయశ్చ.॥౩-౨-౧౭౮।౨౫౯-౨౩
(౧౧) "సప్తమీవిశేషణేబహువ్రీహౌ" ॥౨-౨-౩౫।౭౮-౨౪॥

నిరు. ౬౦౮. లక్ష్మీవాల్లభ్యసౌభాగ్యచిహ్నం శ్రీవత్సనామకమ్॥౩౬౧॥
(శ్రీవత్సవక్షా) యస్యాస్తివక్షసీతిసతుస్మృతః। [౨౫

౬౦౯ శ్రీవాసః ౬౧౦ శ్రీపతిః

ఓం శ్రీవాసాయనమః ఓం శ్రీపతయేనమః

భా·(౧) "నిత్యశ్రీః" ఇతి- ॥రాయు-౧౧౪-౧౫॥

తేనయత్సూచ్యతేతమచ్యతే— [౫

(శ్రీవాసః)

(౨) "శ్రియోనిత్యస్వైరవిహారకల్పద్రుమోద్యానమ్" ॥ ॥

(౩) "తుల్యశీలవయోవృత్తామ్" ఇతివత్ ... *॥రా-సు·౧౬-౫॥

తస్యాఃసముచితోనిత్య స్వయంవరపతిః—

(శ్రీపతిః) యథా [౧౦

(౧) "హ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చపత్న్యౌ" ॥పు-సూ- ॥

(౨) "అస్యేశానాజగతోవిష్ణుపత్నీ" ... * ॥పు·సూ- ॥

నిర్వ· ఇతి, సప్తమీగ్రహణాత్, అస్తిహివ్యధికరణానామపి బహువ్రీహిః. అన్యథాప్యుక్తమ్. నచపూర్వనిపాతః.

(౧.౨) "గడ్వాదిభ్యఃపరానిష్ఠాసప్తమీ" ॥౨-౨-౩౫ ॥

ఇతి, నిష్ఠాంతాదిత్యుక్తమ్. అసన్తలక్షణ ఉపధాదీర్ఘ ఇత్యాది *

తేనచయత్సూచితంతదుచ్యతే. స్వస్యశ్రియోనిత్యస్వైరవిహారకల్పద్రుమోద్యానతయా శ్రీర్వసత్యస్మిన్నితి—

(శ్రీవాసః)

(౧) "వస-నివాసే" ॥ధా-భ్వా-౧౨౩-౧౪॥

(౨) "హలశ్చ" ॥౩_౩-౧౨౧।౭౮ ౧౩॥

ఇత్యధికరణేఘఞ్ - వృద్ధిః. శ్రీశబ్దోవ్యాఖ్యాతః ఉత్తరత్రాప్యేవమవధేయమ్. ... ... *

తస్యాః శ్రియఃపతిః- నిత్యస్వయంవరవల్లభ ఇతి—

(శ్రీపతిః) పతిర్వ్యాఖ్యాతః. ... *[౨౫

నిరు· ౬౦౯· శ్రియోవిహారస్థానత్వాత్ (శ్రీవాస)ఇతిచోచ్యతే॥౩౬౨॥

౬౧౦. స్వయంశ్రియఃపతిత్వేనవృత్తత్వాత్ (శ్రీపతిః) స్మృతః॥

శ్లో.౬౮,అక్ష.౨౭-శ్లో.౬౮.అక్ష.౩౨.(౫౩౯) నా.౬౧౧.శ్రీమతాంవర

౬౧౧ శ్రీమతాంవరః॥

ఓం శ్రీమతాంవరాయనమః

భా. తస్యాఃసాదరపూర్ణనిర్వర్ణననిత్యపాత్రంభగవాన్; బ్రహ్మాదయ
స్తుతస్యాన్తరీయకకటాక్షశీకరక్షణలక్ష్యమ్. యథా [౫
(౧) "శుక్లమాల్యామ్బరధరాస్నాతాభూషణభూషితా। పశ్యతాం
సర్వదేవానాంయయౌవక్షస్థలంహరేః॥ తయావలోకితాదే
వాఃహరివక్షస్థలస్థయా।లక్ష్మ్యామైత్రేయసహసాపరాన్నిర్వృ
తిమాగతాః" ఇతి, ॥వి-పు ౧ ౯-౧౦౫॥
తస్మాత్— [౧౦
(శ్రీమతాంవరః) ... ... *
నిత్యనూతననిర్వ్యాజప్రణయనరసశ్రియస్తస్యైదదాతీతి—

~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

నిర్వ. భగవతస్తత్సాదరపూర్ణనిర్వర్ణననిత్యపాత్రతయా శ్రీమత్త్వమ్.
శ్రియోనాన్తరీయక కటాక్షశీకరక్షణలక్షీభావ సమాసాదిత
సామ్రాజ్యలక్ష్మీకాణాంబ్రహ్మాదీనాంవరఃశ్రేష్ఠఇతి—
(శ్రీమతాంవరః)
(౧) "వృఞ్-వరణే" ॥ధా-స్వా-౧-౮॥౧౨౬-౩॥
(౨) "గ్రహవృదృనిశ్చిగమశ్చ" ॥౩-౩-౫౮॥౨౭౪-౧౯॥
ఇత్యప్. గుణోరపరః. శ్రీశబ్దాత్
(౩) "తదస్య" ॥౫-౨-౯౪॥౧౩౪-౧౯॥
ఇతి, మతుప్. తతఆమ్. అనుస్వారపాక్షికపరసవర్ణౌ. ... *
స్వస్యతజ్జీవాతుతయా తస్యైశ్రియం నిత్యనూతన నిర్వ్యాజ
ప్రణయరస సంపదందదాతీతి—

నిరు. ౬౧౧. దేవానాంశ్రీమతాంశ్రేష్ఠః(శ్రీమతాంవర)ఉచ్యతే॥౩౬౩
~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

శ్లో॥౬౫॥ ౬౧౨ శ్రీదః   ౬౧౩ శ్రీశః

ఓం శ్రీదాయనమః   ఓం శ్రీశాయనమః

భా. (శ్రీదః)

తస్యాజీవాతురిత్యర్థః. తచ్ఛ్రియశ్శేనహిసా శ్రీర్నిరుచ్యతే,[౫

(౧) "నచసీతాత్వయాహీనా నచాహమపి రాఘవ। ముహూర్తమపి జీవావో జలాన్మత్స్యావివోద్ధృతౌ" ॥రా-అయో-౫౩-౩౧॥

ఇతి హితస్యాః ప్రకృతిః.

(౨) "విష్ణోరేషానపాయినీ" ॥వి-పు-౧-౯-౧౪౪॥

(౩) "అనన్యాహిమయాసీతా భాస్కరేణప్రభాయథా" ॥రా-యు-౧౨౧-౧౯॥

(౪) "అనన్యా రాఘవేణాహమ్" ॥రా-సు-౨౧-౧౫॥

ఇతిచ. ... ... *

(౧) "శ్రియశ్శ్రీశ్చభవేదగ్ర్యా" ఇతి ॥ ॥

తస్యా అపితథాత్వనిదానత్వాత్ శ్రీశః; యద్వా, శ్రీరేవాస్యాపి ఈశా సర్వావస్థావ్యవస్థాపికేతి—

(శ్రీశః)

నిర్వ. (శ్రీదః)

దదాతేః కః. ఆల్లోపః ... ... *

స్వస్యశ్రియోపి శ్రీత్వనిదానతయా శ్రియః ఈశః. నిర్వాహక ఇతివా;-సాహి

(౧) *"పుం ప్రధానేశ్వరేశ్వరీ" ॥పా-సనత్కుమార-సం-౧౧౩॥

తతః శ్రీరీశా సర్వావస్థావ్యవస్థాపికా అస్యేతివా—

(శ్రీశః)

నిరు. ౬౧౨. యోసౌ శ్రియై స్వప్రణయరసదశ్ (శ్రీద) ఈరితః।
౬౧౩. (శ్రీశః) స్యాచ్ఛ్రియ ఈశత్వాదీశా శ్రీరస్య వామతః॥౩౬౪॥

౬౧౪ శ్రీనివాసశ్ ౬౧౫ శ్రీనిధిశ్

ఓం శ్రీనివాసాయనమః ఓం శ్రీనిధయేనమః

భా.(౨)“అదావాత్మగుణత్వేన భోగ్యరూపేణవిగ్రహే । ఆధారకస్వ
రూపేణదాసీభావేనవాసదా” ॥ ॥

(౩) “పుఙ్ ప్రధానేశ్వరేశ్వరీ” ॥పా-సనత్కుమార-సం-౧౧౩॥

ఇతి హితస్యాః నామ. ... ... *

దివ్యవల్ల్యాఇవకల్పద్రుమఃతస్యానిత్యోపఘ్నః—

(శ్రీనివాసః) ... ... *

రత్నమఞ్జరీవమఞ్జూషాయాంశ్రీరస్మిన్ నిహితేతి—

(శ్రీనిధిః) ... ... *

నిర్వ. ఈశః. కప్రత్యయాన్తఉక్తః అనుకల్పేచ (స్త్రి)యామతష్టాప్
దీర్ఘశ్చేతివిశేషః. తథాబహువ్రీహావుపసర్జనహ్రస్వశ్చదీర్ఘః.*

దివ్యవల్ల్యా ఇవకల్పద్రుమఃశ్రియోనివాసః తస్యాఃనిత్యోపఘ్నఇతి—

(శ్రీనివాసః)

వసతిర్నిపూర్వః పూర్వవదధికరణేఘఞ్ వృద్ధిః ... *

రత్నమఞ్జరీవమఞ్జూషాయాంశ్రీర్నిధీయతేస్మిన్నితి—

(శ్రీనిధిః)

“డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః” ॥ధా-జు-౧౨౪-౧౮॥

నిపూర్వః.

(౧) “కర్మణ్యధికరణేచ” ॥౩-౩-౯౧-౨౮౬-౧౦॥

ఇతి, డోః కిః. అల్లోపః. ... ... *

నిరు. ౬౧౪. నిత్యోపఘ్ననివాసత్వాత్ (శ్రీనివాసశ్) శ్రియస్మృతః।
౬౧౫. శ్రీరస్మిన్నిహితానిత్యం (శ్రీనిధిః)పరికీర్తితః॥౩౬౨॥

౬౧౬ శ్రీవిభావనః। ౬౧౭ శ్రీధరః

ఓం శ్రీవిభావనాయనమః ఓం శ్రీధరాయనమః

భా. సైవాస్యవిభావనీప్రఖ్యోపఖ్యాహేతురితి—

(శ్రీవిభావనః) [౫

(౧) “అప్రమేయంహితత్తేజోయస్యసాజనకాత్మజా” ॥రా-అ-౩౭-

ఇతివత్. ... ... *[౧౮॥

తాంరత్నమివార్చిషం పుష్పమివసురభిం ఇన్దురివచన్ద్రికాం అమృతమివస్వాదుతాంఔత్పత్తికేనసమ్బన్ధేనధరతీతి—

(శ్రీధరః) [౧౦

(౧) “నహిహాతుమియంశక్యాకీర్తిరాత్మవతోయథా”॥రా-అ-౩౦-

ఇతి. ... ... *[౨౯॥

నిర్వ: తస్యాః తత్ప్రఖ్యోపాఖ్యాహేతుతయా శ్రియా విభావ్యతే నిరూప్యత ఇతి—

(శ్రీవిభావనః) [౧౫

(౧) “భూసత్తాయామ్” ॥౧-౧-౧౧౫।౧౭- ॥

విపూర్వః. ణిచ్ వృద్ధ్యావాదేశౌ. తతః.

(౨) “కృత్యల్యుటోబహులమ్” ॥౩-౩-౧౧౩।౨౩౯-౧౧॥

ఇతికర్మణిల్యుట్. అనః. ణిలోపః. ... *

తాంచశ్రియమ్ రత్నపుష్పేన్ద్వమృతాని అర్చిసౌరభచన్ద్రికాస్వాదుతాఇవౌత్పత్తికేనసంబన్ధేనధరతీతి—

(శ్రీధరః)

ధృఞోచిధరఉక్తః. అన్యచ్చవక్తవ్యంప్రాగేవప్రవ్యక్తంభ్యధాయి. *

నిరు. ౬౧౬. యస్యప్రఖ్యోపాఖ్యహేతుఃశ్రీస్సాత్ స (శ్రీవిభావనః)।

౬౧౭. రుచ్యర్చిఃకాముదీగన్ధాన్ సుధారత్నేన్దుపుష్పవత్ ॥౩౬౬॥

శ్రియంధరతినిత్యంయః (శ్రీధరస్) సతుకీర్తితః॥

౬౧౮ శ్రీకరః   ౬౧౯ శ్రేయశ్శ్రీమాన్

ఓం శ్రీకరాయనమః   ఓం శ్రేయశ్శ్రీమతేనమః

భా. తాంపరత్వఇవవ్యూహేవ తారాదిష్వపిస్వానురూపాం కరోతీతి
(శ్రీకరః) [౫
(౧) "కృఞో హేతు తాచ్ఛీల్యానులోమ్యేషు" ॥౩-౨-౨౦।౨౮౬-౧౦॥
ఇతి ఆనులోమ్యేటః. ఏవ స్త్రీర్థకరఇత్యాది. యథా
(౨) "దేవత్వే దేవదేహేయమ్" ॥వి-పు-౧-౯-౧౪౫॥
[106]
ఇత్యాది ... ... *
శ్రేయసే సర్వపురుషార్థాయ శ్రయణీయా శ్రీః శ్రేయశ్శ్రీః సా,
అస్యనిత్యయోగినీతి—
(శ్రేయశ్శ్రీమాన్)
యథా

నిర్వ. తాంశ్రియంపరత్వ ఇవవ్యూహే విభవేష్వపి స్వానురూపాంకరోతీతి
(శ్రీకరః) కరోతేః [౧౫
(౧) "కృఞో హేతు తాచ్ఛీల్యానులోమ్యేషు" ॥౩-౨-౨౦।౨౮౬-౧౦॥
ఇతిఆనులోమ్యేటః· గుణః రపరః. ... *
తథా శ్రేయసే సర్వపురుషార్థాయతదర్థిభిః శ్రీయతే ఆశ్రీయత
ఇతి శ్రేయశ్శ్రీః ప్రకృతా లోకమాతా, సానిత్యమస్యాస్తీతి—
(శ్రేయశ్శ్రీమాన్) [౨౦
ఏకం నామ. శ్రీశబ్దో౽త్ర బాహుళ్యాత్;

నిగు.౬౧౮· పరవ్యూహేవతారేష్వపి స్వానురూపాంకరోతి తామ్॥౩౬౭॥
శ్రియం యో సౌ (శ్రీకరస్సో) స్యాత్ మున్యర్ణః శ్రీకరోమనుః।
౬౧౯ శ్రేయసే శ్రయణీయా శ్రీః శ్రేయశ్శ్రీర్నిత్యయోగినీ॥౩౬౮॥
(శ్రేయశ్శ్రీమాన్) అసావస్యవసున్వర్ణః పురుషార్థదః। [౨౫

శ్లో.౬౫,అక్షు.౨౩-శ్లో.౬౫.అక్షు.౨౭.(౫౪౪)నా.౬౧౯.శ్రేయశ్శ్రీమా

భా.(౧)"ప్రణిపాతప్రసన్నాహిమైథిలీజనకాత్మజా।అలమేషాపరిత్రా
తుంరాక్షస్యేమహతోభయాత్" ॥రా-సు-౫౮-౯౨॥

(౨)"శరీరారోగ్యమైశ్వర్యమరిపక్షక్షయస్సుఖమ్"॥వి-పు-౧-౯-౧౨౪॥

(౩) "విముక్తిఫలదాయినీ" ॥వి-పు-౧-౯-౧౨౦॥ [౫

(౪) "యస్యాంహిరణ్యంవిన్దేయంగామశ్వంపురుషానహమ్" ॥శ్రీ॥

(౫) "శ్రియంలోకేదేవజుష్టాముదారామ్" ॥శ్రీ-సూ- ॥

ఇతిహిశ్రియోనిర్దేశాః ... ... *

సహతయాజగన్మాతాపితృవత్ సర్వాశ్రయః—

నిర్వ. (౧) "తాభ్యామన్యత్ర" ॥౩-౪-౭౫।౨౭౧-౧౬॥ [౧౦

ఇతివాకర్మణిక్తః. క్విబన్తః.అన్యత్సమం-ప్రశస్యశబ్దోహినిరుక్తః.

(౨) "తతోద్వివచనవిభజ్యోపపదేతరబీయసునౌ" ॥౫-౩-౫౭॥

ఇతిఈయసున్. తత్రపరతః [౧౪౦-౧౪౦॥

(౩) "ప్రశస్యస్యశ్రః" ॥౫-౩-౬౦।౧౪౦-౨౦॥

ఇతి, శ్రాదేశః. [౧౫

(౪) "ప్రకృత్యైకాచ్" ॥౬-౪-౧౬౩।౧౪౦-౨౧॥

ఇతి, ప్రకృతిభావాత్ న

(౫) "టేః" ॥౬-౪-౧౪౪।౧౨౭-౩౪॥

ఇతి, టిలోపః. గుణః. శ్చుత్వమ్. తతః శ్రేయశ్శ్రీశబ్దాత్

(౬) "తదస్య" ॥౫-౨-౯౪।౧౩౪-౧౯॥ [౨౦

ఇత్యుక్తార్థేమతుప్. అత్వాన్తదీర్ఘః నుమిత్యాది. ... *

సహతయాజగన్మాతాపితృవత్సర్వాశ్రయతయా లోకానాం
త్రయంలోకత్రయం. ఉపలక్షణంచైతత్. సర్వస్యాప్యాశ్ర
యఇతి—

9-4-87.

౬౨౦ లోకత్రయాశ్రయః||

ఓం లోకత్రయాశ్రయాయనమః

భా. (లోకత్రయాశ్రయః)
యథా [౫
(౧) "స్రష్టా త్రాతా సర్వలోకానాం దేవదేవో హరిః పితా" ||వి-పు-౧-
ఇతి. ... ... * [౯-౧౨౫||

నిర్వ. (లోకత్రయాశ్రయః)
(౧) "శ్రిఞ్-సేవాయామ్" ||ధా-భ్వా-౨౬-౧|౧౨౨-౧౭||
ఆఙ్ పూర్వః [౧౦
(౨) "అకర్తరిచకారకే" ||౩-౩-౧౯|౨౮౨- ||
ఇత్యనువృత్తౌ
(౩) "ఏరచ్" ||౩-౩-౫౬|౨౮౪-౧౫||
ఇతికర్మణ్యధికరణేవాఅచ్. అధికరణే
(౪) "పుంసిసంజ్ఞాయామ్" ||౩-౩-౧౧౮|౨౮౮-౬||
ఇతి, ఘోవా. గుణః. అయ్. తరతేర్డ్రౌ త్రిశబ్దఉక్తః తతః
(౫) "సఙ్ఖ్యాయాఅవయవేతయప్" ||౫-౨-౪౨|౧౩౨ ౧౭||
ఇతితయప్. తద్ధితః. తస్య
(౬) "ద్విత్రిభ్యాంతయస్యాయజ్వా" ||౫-౨-౩౪|౧౩౨ ౧౮||
ఇతి పాక్షికోయజాదేశః. భత్వమ్.
(౭) "యస్య" ఇతిలోపః. ||౬-౪-౪౯|౨౧౪-౨౫||
(౮) "లోకృ-దర్శనే" ||ధా-భ్వా|౧౧౬-౧౨||
(౯) "హలశ్చ" ||౩-౩-౧౨౧|౨౮౮-౧౩||
ఇత్యధికరణేఘఞ్. సంహితాకార్యమ్. ... *

నిరు. ౬౨౦. శ్రియాసహజతస్త్రాతా పితృవత్సకలాశ్రయః||౩౬౯||
(లోకత్రయాశ్రయః) సహాస్యబద్ధశార్ఙ్గోరక్షకత్వాదః।

౬౨౧ స్వనుస్   ౬౨౨ స్వఙ్గశ్

ఓం స్వనుషాయనమః   ఓం. స్వఙ్గాయనమః

భా. తత్సౌన్దర్యసుధోదధిపరీణదివ్యకరణః—
(స్వనుః) ... ... *[౫
అస్యా అపిస్పృహణీయదివ్యదేహః—
(స్వఙ్గః) ... ... *
పరస్పరప్రణయప్రవహాదపరిమితానన్దః—

నిర్వ. తత్సౌన్దర్యసుధోదధిపారీణదివ్యకరణతయా సుశోభనమక్షిత దుపలక్షితఖ్యకరణజాతమస్యేతి— [౧౦
(స్వనుః)
అక్షిశబ్దోఽపి అశేఃక్సానిరూఢః. సుపూర్వో బహువ్రీహిః.
(౧)"బహువ్రీహౌ సక్థ్యక్ష్ణోః స్వాఙ్గాత్ షచ్" ॥౫-౪-౧౧౩।౭౫-౭౯॥
[607]
ఇతిషచ్ ఇత్యాది.
(౨) "యస్య" ॥౬-౪-౪౯।౨౧౪-౨౫॥ [౧౫
ఇతిలోపః. సోరుకారస్యయణ్ వః. ... *
తస్యాఅపిస్పృహణీయదివ్యదేహతయాసుశోభనమఙ్గమస్యఇతి—
(స్వఙ్గః)
అఙ్గేరిదితో గతికర్మణఃఅచిఅఙ్గశబ్దఉక్తః. బహువ్రీహిః.సుపూర్వఃయణ్. ... ... * [౨౦
పరస్పరప్రణయప్రవహా దానన్దతయాశతం అస్యోపలక్షణత్వాత్ అపరిమితః ఆనన్దోఽస్యేతి—

నిరు. ౬౨౧. శ్రీసౌన్దర్యసుధాసిన్ధురపారకరుణోహియః ॥౩౭౦॥
(స్వక్షశ్)
౬౨౨. శ్రియస్పృహణీయదివ్యాఙ్గస్ (స్వఙ్గ) ఉచ్యతే।

శ్లో.౭౯,అష్ట.౫-శ్లో.౭౬.అష్ట.౧౦.(౫౮౭) నా. { ౭౨౩. శతానన్దః
{ ౭౨౪. నన్దిః

౭౨౩ శతానన్దో ౭౨౪ నన్దిర్

ఓం శతానన్దాయినమః ఓం నన్దినేనమః

భా. (శతానన్దః) ... ... *

ఏవమ్, సర్వదాసర్వత్రసర్వథాచఅనయాసమృధ్యతీతి—

(నన్దిః) ఇన్

(౧) "సర్వధాతుభ్యః" ... * ॥ఉ-౪।౧౭౭-౨॥

ఉభయానుకూలోజ్జ్వల శేషశేషాశనాదినిత్య పరిచారకగణ

పరిచరణీయత్వాత్ —

నిర్వ. (శతానన్దః) [౧౦

(౧) "టునదిసమృద్ధౌ" ॥ధా-భ్వా-౧౧౬-౮॥

అజ్పూర్వః. నుమ్. ఘావేషుఞ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. శత

శబ్దోవృత్యాదితః. దీర్ఘః. ... *

ఏవం సర్వదాసర్వత్రసర్వథాచానయానన్దతిసమృధ్యతీతి—

(నన్దిః) [౧౫

ధాతుః ప్రాగ్వత్. నుమాది. ఇన్

(౨) "సర్వధాతుభ్యః" ఇతిఇన్. ... * ॥ఉ-౪।౧౭౭-౨॥

ఉభయానుకూలోజ్వలశేషశేషాశనాదినిత్యపరిచారక గణపరి

చరణీయతయా జ్యోతిర్గణస్య, జ్యోతిశ్శబ్దోహి-శ్రౌతమరీచిశబ్ద

వ్యపదేశ్యసదాద్యోతమానసూరివచనః, సూరిబృన్దస్య [౨౦

ఈశ్వరఃస్వామీతి—

నిరు. ౭౨౩. అన్యోన్యప్రణయానన్దసిన్ధోస్సముదితోహియః॥౩౭౧॥

(శతానన్దస్) సవిజ్ఞేయఃదమ్పత్యానన్దదోమనుః।

౭౨౪. (నన్దిస్) సర్వత్రనిత్యంసఃశ్రియాబుధ్యతిసర్వదా॥౩౭౨॥

శ్లో. ౯౬, అక్షు. ౧౧-శ్లో. ౯౯. అక్షు. ౨౦. (౫౭౮) నా. { ౯౨౫. జ్యోతిర్గణే
{ ౯౨౬ విజితాత్మా

౯౨౫ జ్యోతిర్గణేశ్వరః। ౯౨౬ విజితాత్మా

ఓం జ్యోతిర్గణేశ్వరాయనమః ఓం విజితాత్మనేనమః

భా. (జ్యోతిర్గణేశ్వరః)
జ్యోతిశ్శబ్దోహి, [౫.
(౧) "మరీచీనాంపదమిచ్ఛన్తివేధసః" ॥పు-సూ- ॥
(౨) "సాధ్యాస్సన్తిదేవాః" ఇతి ॥పు-సూ ॥
సదాద్యోతమానసూరిపరికరవాచకః ఏవంపరత్వ ఇచ్ఛాకాష్ఠా.*
అథ సౌశీల్యపరమావధిః గుహ్యతమః- లక్ష్మీకమనీయత్వసమ్ప
దుచ్ఛృఙ్ఖలమపిమనోస్యప్రణమైః ప్రవణీకృతమితి— [౧౦
(విజితాత్మా) ... ... *

నిర్వ. (జ్యోతిర్గణేశ్వరః) ఈశేర్వరచి
(౧) "నేట్" ఇతిఇడభావేచఈశ్వరశబ్దఉక్తః॥౭-౨-౮।౨౯౯-౨౭॥
(౨) "గణసఙ్ఖ్యానే" ॥ధా-చు-౧౩౧-౧౨॥
చురాదౌ కథాదిః. ణిచ్యతోలోపః. తస్యస్థానివత్వాన్నోపధా
వృద్ధిః. తతః
(౩) "ఏరచ్" ॥౩-౩-౫౬।౨౮౭-౧౬॥
ఇతి భావేఅచ్-ణిలోపః. జ్యోతిశ్శబ్దోద్యుతేరిసిని ఆదేశ్చజకా
రేవ్యుత్పాదితః. తత్రసోరుత్వమ్. అన్యత్రగుణః.
ఇత్థం పరత్వంచపరాకాష్ఠా. .. ... *
అధసౌశీల్యపరమావధిరపిగుహ్యతమః. స్వస్యలక్ష్మీకమనీయత్వసంపదు
చ్ఛృఙ్ఖలమనస్త్వేపివిజితః ప్రణమైః ప్రవణీకృతఃఆత్మామనోస్యేతి—
(విజితాత్మా)

నిరు. ౯౨౫. నిత్యసూరిగణానాంయఈశో (జ్యోతిర్గణేశ్వరః)।
౯౨౬. సౌశీల్యస్యగుణస్యాథపరమావధివర్ణనమ్॥౩౭౩॥
మానసంప్రణతైర్యస్య (విజితాత్మా)జితశ్చసః।

౭౨౬ విధేయాత్మా

ఓం విధేయాత్మనే నమః

భా. తేషాం విధేయమ్-హి ఇహాగచ్ఛ ఇహాతిష్ఠ ఇహాస్వ ఇదం భుఙ్క్ష్వ
ఇతి విధాతుఙ్క్ష్వ యోగ్యం స్వరూపమస్యేతి— [౫
(విధేయాత్మా) ... ... *
ఈదృశ సౌశీల్యస త్త్వావాస్య అతిమహతీకీర్తిరితి—

నిర్వ. నియాచేహ్యాత్మా, విపూర్వాద్ధ్యాఞ్జయతేః కర్మణి క్తః. అనిట్. దీర్ఘః
[608]
తతో నాన్తదీర్ఘః ఇత్యాది. ... ... *
తాథా తేషాం విధేయః ఆగచ్ఛఆస్వభఙ్క్ష్వ ఇతి విధాతుం
యోగ్యః ఆత్మా స్వరూపమస్యేతి—
(విధేయాత్మా)
పూర్వవదాత్మా
(౧) "డుధాఞ్ ధారణపోషణయోః" ॥ధా-జు-౧౨౪-౧౮॥
విపూర్వః. [౧౫
(౨) "అచోయత్" ఇతియత్. కృత్యాః ॥౩-౧-౯౭।౨౩౯-౧౨॥
(౩) "అర్హేకృత్యతృచశ్చ" ॥౩-౩-౧౬౯।౨౩౭-౧౩॥
ఇతి అర్హార్థేయమ్.
(౪) "ఈద్యతి" ॥౬-౪-౬౫।౨౩౯-౧౪॥
[609]
ఇతి ఈత్వమ్. గుణః. దీర్ఘః. పునశ్చ అన్త్యోదీర్ఘ ఇత్యాది.... *
ఈదృశ సౌశీల్యేస త్త్వేవసతీ అర్థతో తిమహతీకీర్తిరస్యేతి—

నిరు. ౭౨౬. ఇహాగచ్ఛేహాతిష్ఠేదంభుఙ్క్ష్వేతి ప్రణతైస్సదా॥౩౬౪॥
యోగ్యం విధాతుం యమూర్తిం (విధేయాత్మా) సకీర్తితః।

౬౨౮ సత్కీర్తిశ్

ఓం సత్కీర్తయే నమః

భా· (సత్కీర్తిః)

ఏతావద్ధి సువచనమ్, [౫

(౧) "యద స్య కీర్త్యతే తద స్తి తావదితి నతు యావద స్తి తావదితి తదధికం వా" ఇతి· ‖ ‖

(౨) "యథా సర్వేశ్వర కృష్ణః ప్రోచ్యతే సర్వపణ్డితైః। తథాపి స్వల్పమేవోక్తం భూతార్థైకతమా స్తుతిః" ‖ ‖

(౩) "స్థానే హృషీకేశ తవ ప్రకీర్త్యా" ‖గీ-౧౧-౧౬‖

ఇత్యాదిచ· ... ... *

నిర్వ. (సత్కీర్తిః)

(౧) "కౄత - సంశబ్దనే" ‖ధా-చు-౧౨౯-౨౫‖

చురాదిః ణిచ్.

(౨) "బ్రూతఇత్" ‖౭-౧-౧౦౦|౧౭౮-౧౮‖

ఇత్యనువృత్తౌ

(౩) "ఉపధాయాశ్చ" ‖౭-౧-౧౦౧|౨౦౮-౯‖

ఇతి ఇత్వమ్. రపరత్వమ్.

(౪) "ఉపధాయాఙ్చ" ‖౮-౨-౭౨|౧౫౭-౮‖

ఇతిదీర్ఘః· తతః కీర్తయతేః [౨౦

(౫) "ఊతియూతిజూతిసాతిహేతికీర్తయశ్చ" ‖౩-౩-౯౭|౨౮౬-౨౦‖

ఇతి స్త్రియాంక్త్యాస శ్రద్ధోయుదిపాప్తే క్తిన్నన్తో నిపాతః.

(౬) "తితుత్ర" ఇతి నేట్. ‖౭-౨-౯|౨౬౦-౧‖

ణేర్లోపః. యద్వా, కీర్తయతేః ఏవం సిద్ధాత్ ఇన్ ప్రకరణే

నిరు· ౬౨౮. ఉద్యక్సోశీల్య సత్వాద్ధి (సత్కీర్తిర్) ఇతికథ్యతే ‖౩౭౫‖

౬౨౯ ఛిన్నసంశయః॥

ఓం ఛ్ఛిన్నసంశయాయనమః

భా. ఏవం సౌశీల్యప్రథయాఽస్వవిషయయాఽసుజ్ఞాన దుర్జ్ఞానసుసాధ దుస్సాధసులభదుర్లభత్వాదిసంశయశ్ఛిన్నోఽనేనే— (ఛిన్నసంశయః)

యథా,

(౧) ''తంహదేవమాత్మబుద్ధిప్రసాదమ్'' ॥శ్వే-ఉ-౫ ౧౮॥

(౨) ''త్వదన్యస్సంశయస్యాస్య ఛేత్తా నహ్యుపపద్యతే'' ॥గీ ౬-౩౯॥

[610]

ఇత్యాది. ... ... *

నిర్వ.(౭) ''హృపిషిరుహివృతివిదిఛిదికీర్తిభ్యశ్చ'' ॥ఉ-౪।౨౭౭-౪॥

ఇతి ఇన్. ఇహ.

(౮) ''అచ ఇః'' ॥ఉ-౪।౨౭౫-౨౫॥

ఇత్యస్యాపవాదః. స్వరేవిశేషః. ణిలోపః ప్రాగ్వత్. అస్తే శ్శతరివ్యుత్పాదితాత్ సచ్ఛబ్దాత్. స్త్రియామ్

(౯) ''ఉగితశ్చ'' ॥౬-౩-౪౫।౮౬-౪॥

ఇతి జీప్. బహువ్రీహిః. పూర్వస్యపుంవత్. ... *

ఏవమన్యప్రథితసౌశీల్యతయాఛిన్నః ప్రాకృతః సంశయః సుజ్ఞాన దుర్జ్ఞానసుసాధదుస్సాధసులభదుర్లభత్వాదిసంశయోఽనేనేతి— (ఛిన్నసంశయః)

(౧) ''శీఙ్-స్వప్నే'' ॥ధా-అ ౧౨౩-౨౮॥

సంపూర్వః. ఏరచ్. ఇతిభావేఽచ్. గుణాయాదేశౌ. సమోమేనుస్వారః.

నిరు. ౬౨౯. సౌశీల్యప్రథయా చైవం దుష్కరత్వాదిసంశయః।
ఛిన్నో యేనవిశేషేణసప్రోక్తశ్ (ఛిన్నసంశయః)॥౩౭౬॥

శ్లో॥ ౬౭॥ ౬౩౦ ఉదీర్ణస్

ఓం ఉదీర్ణాయనమః

ఖా· కథం‡ఇత్యర్మచక్షుషామపిప్రత్యక్షయోగ్యత్వేన—
(ఉదీర్ణః) [౫
ఉల్లసితః. ... ... *
అతోఽస్మదాదిచక్షూంవ్యపితత్వాత్తాత్తా-రకత్వాణీతి—

నిర్వ. (౨) "ఖిదిర్ దైర్వైధీకరణే" ॥ధా-రు-౧౨౭-౨౬॥
కర్మణి క్తః. అనిట్·
(౩) "రదాభ్యాంనిష్ఠాతోనఃపూర్వచదః" ॥౮-౨-౪౨।౨౫౧-౨౫॥
ఇతినిష్ఠాతస్యనః పూర్వస్యచదస్య· ... *
కథమేతత్ తతోఽభిద్యతే. యతశ్చర్మచక్షుషామపిప్రత్యక్షయో
గ్యత్వేనఉదీర్ణః ఉద్గతః ఉల్లసితః ఇతి—
(ఉదీర్ణః)
(౧) "ఋగతౌ" క్ర్యాదిః ॥ధా-క్ర్యా·౧౨౮-౧౬॥ [౧౫
ఉదితిదాన్త్వావ్యయపూర్వః· గత్యర్థేత్యాదినా క్తః. అగుణః.
(౨) "శ్ర్యుకః" ॥౭-౨-౧౧।౧౭౭-౧౦॥
ఇతివ్యపదేశివద్భావేన ఏకాచఉగన్తాత్ కితోనేట్.
(౩) "ఋతః" ॥౭-౧-౧౦౦।౧౭౮-౧౮॥
ఇతిఅఙ్గస్య ఇత్వమ్· రపరత్వమ్· [౨౦
(౪) "రదాభ్యామ్" ॥౮-౨-౪౨।౨౫౧-౨౫॥
ఇతిరేఫాన్నిష్ఠాతోనః· ణత్వమ్.
(౫) "హలిచ" ఇతిదీర్ఘః. ... * ॥౭-౨-౭౭।౨౯-౨౯॥

నిరు. ౬౩౦. ప్రత్యక్షవిషయత్వేనహ్యుత్పన్నశ్చర్మచక్షుషాం।
(ఉదీర్ణ) ఇతి సహోఽక్తస్సప్తార్ణోనయనప్రదః॥ ౩౭౭॥

‡ ఛన్న

౬౩౧ సర్వతశ్చక్షుః

ఓం సర్వతశ్చక్షుషేనమః

భా· (సర్వతశ్చక్షుః)

అతశ్ఛిన్నసంశయత్వంసిద్ధమ్.నహిస్వప్తప్రత్యక్షేసంశయః *

తత్పరేషు—

నిర్వ్యా· అతో స్మాదాదిచక్షుషామపి తత్సాక్షాత్కార కర్మతయా

సర్వతః సర్వేషాంసర్వాణివాచక్షూంష్యస్మిన్నితి—

(సర్వతశ్చక్షుః)

(౧) "చక్షిఙ్ వ్యక్తాయాంవాచి" ॥ధా-అ ౧౨౩-౨౨॥ [౧౦

అయందర్శనేపి ఇతిఇహాయందర్శనకర్మా· ఇదితోప్యస్యనుమ్

అన్తైదితః ఇతివ్యాఖ్యానాత్, ఉసిప్రకరణే

(౨) "చక్షేశ్శిచ్చ" ॥ఉ-౨।౨౬౯-౨౧॥

ఇత్యుసిః. శిత్· శిత్త్వాత్

(౩) "తిఙ్ శిత్" ఇతిసార్వధాతుకత్వేన ॥౩-౪-౧౧౩।౧౫౧-౫॥

(౪) "చక్షిఙఃఖ్యాఞ్" ॥౨-౪-౫౪।౧౮౨-౧౭॥

ఇత్యార్ధధాతుకవిషయఃఖ్యాఞాదేశః ననిరూఢేహి సర్వశబ్దః.

తతస్తసిప్రకరణే

(౫) "ఆద్యాదిభ్యఉపసఙ్ఖ్యానమ్" ॥౫·౪-౪౪। ॥

ఇతితస్యాకృతిగణత్వాత్ సార్వవిభక్తికస్తసిః. శ్చుత్వమ్.

అతశ్ఛిన్నసంశయః ... ... *

తథా తత్పరాధీనస్నానపరి కర్మగోష్ఠ్యాది సర్వావస్థతయా తే

ష్విశోనేతి—

నిరు· ౬౩౧. తత్సాక్షాత్కారకర్మాణిసర్వచక్షూంష్యపిసర్వతః।

ఆతస్యాత్ (సర్వతశ్చక్షుః) నవార్ణోనేత్రశక్తిదః॥౩౭౮॥

౬౩౨ అనీశః ౬౩౩ శాశ్వతస్థిరః।

ఓం అనీశాయనమః ఓం శాశ్వతస్థిరాయనమః

భా. (అనీశః)

తదధీనస్నానపరికర్మగోష్ఠ్యాదిసర్వావస్థత్వాత్.... *[౫

తథా అసకృత్ప్రత్యక్షీకృత సదాతననానాబిమ్బేత్యవ్యవహిత

శ్చతిష్ఠతి చేతి—

(శాశ్వతస్థిరః)

తథాచ శ్రీసాత్వతే,

(౧) "బిమ్బాకృత్యాత్మనా బిమ్బే సమాగమ్యావతిష్ఠతే" ॥పా-సా-

ఇతి. ... ... *[॥

నిర్వ. (అనీశః)

ఈశేః ఇగుపధాత్ కః ఇత్యుక్తమ్. నఞో నలోపః. నుట్. *

తథా శాశ్వతః అసకృత్ ప్రత్యక్షీకృతసదాతననానా బిమ్బా

కృతిశ్చాసౌస్థిరః వ్యవహితేతరస్తిష్ఠంశ్చేతి— [౧౫

(శాశ్వతస్థిరః)

ఏకవాన్నమ.తిష్ఠతేః

(౧) "అజిరశిశిర" ॥ఉ-౧।౫౬-౨-౫౬॥

ఇత్యాదినా కిరజన్తోయం నిపాతితః. ఆల్లోపః శశ్వత్ ఇత్యవ్య

యాత్ యథాయథమణ్. ఆదివృద్ధిః [౨౦

(౨) "అవ్యయానాంభమాత్రే" ॥౬-౪ ౧౪౪- ॥

ఇతిటిలోపస్య

(౩) "యేషాంచవిరోధశ్శాశ్వతికః" ॥౨-౪-౯।౮౦-౧॥

ఇత్యాదినిర్దేశాత్ అనిత్యతయాతదభావఇత్యవోచామ. ...*

నిరు. ౬౩౨. పోక్తో(హ్యనీశో) యశ్చాసౌతదాయత్తాఖిలక్రియః।

౬౩౩. బిమ్బాకృత్యాత్మనా బిమ్బేస్థితస్యాత్ (శాశ్వతస్థిరః) ॥౩౭౯॥

శ్లో. ౯౮, అక్ష. ౧౮-శ్లో. ౯౮. అక్ష. ౨౨. (౫౫౫) నా. { ౯౩౪. భూశయః
౯౩౫. భూషణః }

౯౩౪ భూశయో ౯౩౫ భూషణో

ఓం భూశయాయనమ ఓం భూషణాయనమః

భా. సన్నిధియాచ్ఛయా, తద్దర్శితాయతనాది భూమిషు స్వయంవ్యక్తసిద్ధమానుషాదిలక్షణాసు తదనుగ్రహాసుఖేన శేత ఇతి — [౫

(భూశయః) ... ... *

ఏవం విశ్వజనీనేన శీలేన శ్రియఃపతిమాత్మానం భూషయతీతి —

(భూషణః)

(౧) "క్రుధమణ్డార్థేభ్యశ్చ" ఇతి యుచ్. *॥౩-౨-౧౫౧।౨౫౭-౧౫॥

నిర్వ. సన్నిధియాచ్ఛయా భూషు స్వయంవ్యక్త సిద్ధమానుషాదిలక్షణాసు తద్దర్శితాయతనాదిభూమిషు తదనుగ్రహాసుఖేన శేత ఇతి —

(భూశయః) శీఙః

(౧) "అధికరణే శేతేః" ॥౩-౨-౧౫।౨౪౯-౧౧॥

ఇత్యచ్. గుణః. అయ్. భవతేః

(౨) "భువస్సంజ్ఞాన్తరయోః" ॥౩-౨-౮౩।౨౫౬-౨౬॥

ఇతి సంజ్ఞాయాం క్విప్. (స్త్రియామ్: సంపదాదిలక్షణో వా.*

ఏవం విశ్వజనీనేన శీలేన శ్రియఃపతి మాత్మానం భూషయతి మణ్డయతీతి —

(భూషణః)

(౧) "అవతసి భూష అలఙ్కారే" ॥ధా-చు।౧౩౦-౧౪॥

చురాదిః. ణిచ్. తతో యుచ్ప్రకరణే [౨౦

(౨) "క్రుధమణ్డార్థేభ్యశ్చ" ॥౩-౨-౧౫౧।౨౫౭-౧౫॥

ఇతి మణ్డార్థత్వాద్యుచ్. అనః. ణిలోపః. ణత్వమ్. ... *

నిరు. ౯౩౪. స్వయంవ్యక్తాదిరూపేణ కౌ శేతే (భూశయ) శ్చ సః।
౯౩౫. ఏవం విశ్వజనీనేనశీలేన చ శ్రియఃపతిః ॥౩౭౦॥
య ఆత్మానం విషయతి (భూషణః) పరికీర్తితః।

౬౩౬ భూతిర్ ౬౩౭ అశోకశ్

ఓం భూతయేనమః ఓం అశోకాయనమః

భా. నహి శ్రీమతాం అనాథగ్రహాతిథిత్వ తత్సంవిభజ్య భోజ్యత్వ సమానయోగక్షేమత్వాది దూషణం, కిన్తు భూషణమేవ. సర్వ బాహ్యాన్తరోపాయరిక్తానాం తేషామేవ సర్వ సమృద్ధా విభూతిరితి—

(భూతిః)

తేషాం సుతసురభిసుహృద ఇవ తద్విభూతిభూత ఇత్యర్థః. ... *

ఏవం కస్యచిదప్యనాథస్యాహానాత్తద్విషయే—

(అశోకః) (విశోకః) ... *

నిర్వ. సర్వ బాహ్యాభ్యన్తరోపాయరిక్తానాం తేషామేవ భూతిః సర్వ సమృద్ధా సుతసురభిసుహృద ఇవ విభూతిరితి—

(భూతిః)

భవతేః స్త్రియాం క్తిన్.

(౧) “స్త్రియాం క్తిః” ఇతి ॥౭-౨-౧౧। ౧౭౭ ౧౦॥

నేట్. అగుణః. నియతలిఙ్గత్వాత్ యథాయథం బ్రహ్మోక్త్యాది విశేష్యోపాదానమ్. దేవతాభిప్రాయకం వా స్త్రీత్వమ్.... *

ఏవం కస్యాప్యనాథస్య హానాత్ తద్విషయే నాస్తి, “విగతో వా, శోకో దుఃఖమస్యేతి—

(అశోకః) (విశోకో) వా.

(౧) “శుచ శోకే” ॥ధా-భ్వా-౧౧౭-౨॥

(౨) “ఈశుచిర్ పూతీభావే వా” ॥ధా-ది-౧౨౫-౯॥

ఉభయతోపి భావే ఘఞ్. గుణః.

నిరు. ౬౩౬. యో౽సౌ సమృద్ధమైశ్వర్యం భక్తానాం (భూతిర్) ఈరితః॥

౬౩౭. నాథత్వాచ్చాపి సర్వేషాం (అశోకస్) త్వేన ఈరితః॥

౬౩౮ శ్యోకనాశనః॥

ఓం శోకనాశనాయనమః

భా. తేషాంస్వసంబన్ధవ్యతిరేకశోకంనాశయతీతి—
(శోకనాశనః)

(౧) యథాఽఽశ్రుతం హ్యేవమేవభగవద్దృశేభ్యఃతరతి శోకమాత్మ విత్ ఇతిసోఽహంభగవశ్శోచామితమ్మాభగవాన్‌శోకస్యపారన్తారయతు" ఇతి ॥ఛా-ఉ-౭-౧-౩॥
శోచన్తిహిస్వపరబన్ధుభూతభగవద్దర్శనక్లేశవిదః. ... *
తత్ర గూఢప్రభావోఽపితద్బాహ్యాన్తరచక్షురున్నయనక్షమదివ్యతేజోఽతిశయః—

నిర్వ. (౩) "చజోః" ॥౭-౩-౫౨।౨౮౦-౩౩॥
ఇతికుత్వమ్. కః. బహువ్రీహిః. ఏకత్రనఞోనలోపః. అన్యత్ర విపూర్వః సమాసః ... ... *
పరమబన్ధుభూత భగవద్దర్శనక్లేశ విదాంతేషాంశోకం స్వసమ్బన్ధవ్యతిరేకక్లేశంనాశయతీతి—
(శోకనాశనః)
(౧) "ణశఅదర్శనే" ॥ధా-ది-౧౨౫-౧౯॥
[611]
ణోనః. ణిచ్. వృద్ధిః. తతోల్యుః. ల్యుడ్వా. ఇత్యాది. అనః ణిలోపః. శోకఉక్తః. ... *
తత్ర గూఢప్రభావోఽప్యయం అర్చిః తద్బాహ్యభ్యన్తరచక్షురున్నయనక్షమదివ్యతేజోస్యాస్తీతి—

నిరు. ౬౩౮. భక్తానాంస్వేనసంబన్ధవ్యతిరేకస్వరూపకమ్॥౩౮౨॥
యత్తచ్ఛోకంనాశయతి (శోకనాశన) ఈరితః।

శ్లో॥ ౬౮॥ ౬౩౯ అర్చిష్మాన్ ౬౪౦ అర్చితః

ఓం అర్చిష్మతేనమః ఓం అర్చితాయనమః

భా. (అర్చిష్మాన్). ... ... *
సర్వమేతత్సంభావయన్ ఉదాహరతి — [౫
(అర్చితః)
అర్చ్యా, అర్చ్యావతారః, సాస్యసజ్ఞాతేతి.

నిర్వ. (అర్చిష్మాన్)
(౧) "అర్చపూజాయామ్" ॥ధా-భ్వా-౧౧౭-౬॥
(౨) "అర్చిశుచిహుసృపిచ్ఛాదిచర్దిభ్య ఇసిః" ॥ఉ-౩।౨౬౯-౧౩॥
ఇతి ఇసిః. తతోమతుప్.
(౩) "తసౌమత్వర్థే" ॥౧-౪-౧౯।౧౩౪-౨౩॥
ఇతి భత్వాత్ పదాన్తస్యసోరుత్వన్న.
(౪) "ఆదేశప్రత్యయయోః" ॥౮-౩-౫౯।౧౫-౨౯॥
ఇతిషత్వమ్. అత్వన్తదీర్ఘః. నుమిత్యాది. ... * [౧౫
అథసర్వమేతత్సంభావ్యత ఇత్యుదాహ్రియతే. అర్చ్యా, పరత్వవదపి ప్రకృష్టః,సురనరాద్యవతారవత్ అర్చ్యావిష్ణో౽కాదాచిత్కశ్చ, సదాసర్వైముక్తైతాహ్రియతనేహ్యగ్రహేహ్యుచప్రత్యక్షుసిద్ధోర్చావతారః సాఽస్యసజ్ఞాతేతి —
(అర్చితః) [౨౦
(౧) "అర్చపూజాయామ్" ॥ధా-భ్వా-౧౧౭-౬॥
(౨) "గురోశ్చహలః" ॥౩-౩-౧౦౩।౨౮౭-౨॥

నిరు. ౬౩౯. భక్తాభ్యన్తరబాహీకచతురున్నయనక్షమమ్॥౩౮౩॥
దివ్యంతేజస్సదాయస్య (అర్చిష్మాన్) ఇతికథ్యతే।
౬౪౧.అర్చాహ్యర్చావతారోస్యముక్తైతాహ్రియతనసద్మసు॥ ౩౮౪॥
సజ్ఞాతే (త్యర్చితః) ప్రోక్తః సప్తార్ణోవాఞ్ఛితప్రదః।

౬౪౧ కుమ్భ

ఓం కుమ్భాయనమః

భా. సహ్యావతారోన పరత్వవద్విప్రకృష్టః; సురనరాద్యవతారవత్ క్వచిత్ కదాచిద్వా; సదా సర్వేషు క్షేత్రాయతనేషు గృహేషుచప్రత్యక్షత్వాత్. అస్యచతత్వగుహ్యం భగవచ్ఛాస్త్రైర్బోధాయనవైష్ణవస్మృతిపురాణాదిషునిషేవ్యమ్. వైష్ణవధర్మేషు,

(౩) "సురూపాంప్రతిమాంవిష్ణోఃప్రసన్నవదనేక్షణామ్ । కృత్వాత్మనఃప్రీతికరీంసువర్ణరజతాదిభిః" ॥వి-ధ-౧౦౩-౧౬॥

(౪) "తామర్చయేత్తాంప్రణమేత్తాంయజేత్తాంవిచిన్తయేత్। విశత్య

[612]

పాస్తదోషస్తు తామేవబ్రహ్మరూపిణీమ్"ఇత్యాది.* ॥వి-ధ-౧౦౩-౨౮॥

తత్రతైఃపరిచితసజాతీయసౌన్దర్యాదినాకామ్యతఇతి—

(కుమ్భః)

నిర్వ. ఇతి(స్త్రి)యామకారప్రత్యయః. అతః టాబాది. తతః.

(౩) "తదస్యసఞ్జాతంతారకాదిభ్యఇతచ్" ॥౫-౨-౩౬।౧౩౨౫॥

ఇతి ఇతచ్. తద్ధితః. భత్వమ్.

(౪) "యస్య" ఇత్యాలోపః ... *॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

తత్రతైఃపరిచితసజాతీయసౌన్దర్యాదిమత్తయాకామ్యతఇతివా కాఉక్తక్షేత్రాయతనాదిలక్షణాయాంభూమావాధ్యా నారాధనాదిగోచరతయావా;- కౌజన్మమరణాదిమాత్రేణస్వల్పసంబన్ధవత్యాంసీమ్నితదీయయమభటాదిభయాపహామహా ప్రభావత్త్వేనవాభాతిదీప్యతఇతివా—

(కుమ్భః) పూర్వత్ర

నిరు.౬౪౧. కామ్యతేయస్సజాతీయైఃగుణైః (కుమ్భః)ప్రకీర్తితః॥౩౮౫॥

భాతీతికుమ్భోనిత్యంహిషడర్ణోభయనాశకః।

భా. (౧) "కమేఃకుమ్చ" ఇతి ॥ఉ-౪।౨౬౨ ౩౬॥

భప్రత్యయః, కుమాదేశశ్చ.

కౌ భూమౌ, ఉక్తక్షేత్రియతనాదిలక్షణాయాంధ్యానారా
ధనాదీనాంసీమ్నిజన్మమరణమాత్రేణవాస్వల్పసమ్బన్ధవత్వాం
యమభటాదిభయాపహమహాప్రభావత్వేనభాతీతివా—

(కుమ్భః)

పృషోదరాదిత్వాత్సాధుత్వమ్. శ్రీపాష౯రభాగే

(౨) "ఆభాసయతిభూభాగంపరితస్తద్వదేవహి । స్వక్షేత్రః"

[613]

ఇత్యాది ... ... *[౧౦

నిర్వ. (౧) "కముకాన్తౌ" ॥ధా-ఖ్యా-౧౧౮-౨౯॥

భ ఇత్యనువృత్తౌ

(౨) "కమేఃకుమ్చ" ॥ఉ-౪।౨౬౨-౩౪॥

ఇతిభః; ధాతోఃకుమాదేశశ్చ .యద్వా;

(౩) "దృశాదలిభ్యాంభః" ॥ఉ-౩-౨౭౩-౨౯॥

బాహుళకాదన్యతోపిభవతిపృషోదరాదిలక్షణః కమేరతఉః.

(౪) "నేట్" ఇతినేట్. ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥

బాహులకాన్నగుణః అనుస్వారపరసవర్ణౌ. అపరత్ర.

(౫) "భాదీప్తౌ" ॥ధా-అ।౧౨౪ ౩॥

(౬) "అన్యేష్వపి" ఇతిడః. టిలోపః. ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧ ౧౬॥

(౭) "కైశబ్దే" ఆత్వమ్. బాహులకాత్, ॥ధా-ఖ్యా-౧౨౨-౨౨॥

(౮) "కుర్భ్రశ్చ" ॥ఉ-౨।౨౬౧ ౧౩॥

ఇతిచకారాద్వాకుః.

(౯) "ఆతోలోపః" ॥౬-౪-౬౪।౧౭౬-౧౩॥

[614]

ఇత్యుక్తమేవ. పృషోదరాదిత్వాద్వర్ణాగమేనమః. ఇత్యాది *

22-4-87.

౬౪౨ విశుద్ధాత్మా

ఓం విశుద్ధాత్మనేనమః

భా.(౩)"యస్మాద్దేవాలయోద్దేశాత్ సద్ధాతజలజస్యచ। భవేచ్ఛబ్దా
నువేధశ్చ తావత్ క్షేత్రన్తదుచ్యతే" ॥ ॥
ఇత్యాదౌ సీమావధివికల్పాశ్చదర్శితాః.

(౪) "ఐహికాముష్మికీయత్రసిద్ధిర్భవతిదేహినామ్। అణిమాద్యష్టకో
పేతాస్స్వశక్త్యాస్వాత్మనాతువై॥ అథ్వావనిషుసర్వాసునిత్యం
కుర్వతిసన్నిధిమ్।ముక్తయేసర్వభూతానాంవిశేషేణతువైభువి"
తత్రక్షేత్రేషు-

(౫) "తార్క్ష్యోహిత్యక్త్వాజగన్నాథంక్షిప్రంస్త్రీబాలపూర్వకైః। జ్ఞా
త్వావిముక్తదేహాన్తు సహపుర్యష్టకేనతు॥ మహతాతూర్య
ఘోషేణకృత్వారథవరేతువై। జిత్వాన్తకభటాన్రౌద్రాన్
బలాత్ క్షేత్రేశకింకరాః॥ ఆనీయక్షేత్రనాథస్యఅభితఃఖ్యాప
యన్తిచ।దేవ క్షేత్రేత్వదీయేఽస్యవిముక్తం పాఞ్చభౌతికమ్॥
శరీరమద్యానాథస్య కురుశశ్వద్యథోచితమ్। క్షేత్రనాథస్తుత
ద్వాక్యంసమాకర్ణ్యగణేరితమ్॥ కరుణానుగతేనైవ తన్నిరీక్ష్య
తుచక్షుషా" ॥

ఇత్యాదినాన్యస్తదేహానాంశుద్ధితారతమ్యేనభగవతాస్వయమ్,
కింకరాదిద్వారావా, శోధితానాం సద్యోవా, పుణ్య
జన్మాదిక్రమేణవా, భగవత్ప్రాప్తిఃప్రపఞ్చితా. ... *
ఏవమశేషాశ్రితేషునిరవశేషితసర్వస్వత్వాత్ —
(విశుద్ధాత్మా) ... ... *

నిర్వ. ఏవమశేషాశ్రితేషు నిరవశేషితసర్వస్వతయా విశుద్ధశ్చాసా
వాత్మా చేతివా, విశుద్ధఃఆత్మా అస్యఇతివా—
(విశుద్ధాత్మా)

నిరు ౬౪౨.సర్వాశ్రితేష్వశేషేణసర్వస్వత్యాగతత్పరః(విశుద్ధాత్మా)॥

౭౪౩ విశోధనః।

ఓం విశోధనాయనమః

భా. తత్రక్షే త్రిఘన్య స్తదేహాన్ స్వపాప్త్యర్థాన్ విశోధయతీతి—
(విశోధనః) ... ... * [౫
అథక్షేత్రవిశేషేషు పూర్వోక్తవ్యూహవిభవానాంస్థితివిశేషః.
“జనార్దనాఖ్యయాదేవ స్త్వనిరుద్ధోజగత్ప్రభుః । భూభాగే
వాసుభాణ్డాఖ్యేనిత్యసన్నిహితస్థితః” ఇతి ॥ ॥

నిర్వ. ఆత్మాహిఅత తేర్మనిర్యుక్తః.
(౧) “శుధశౌచే” ॥ధా-ది-౧౨౫-౧౮॥ [౧౦
విపూర్వః క్తః. అగుణః. అనిట్.
(౨) “ఝషః” ॥౮-౨-౪౦।౧౫౮-౧౩॥
ఇతిధత్వమ్. జశ్త్వమ్. పూర్వస్యతత్పురుషః బహువ్రీహిర్వా

[615]

దీర్ఘః, తతోనా స్తదీర్ఘః ఇత్యాది. ... *
అధక్షే త్రిఘన్య స్తదేహాన్ స్వపాప్త్యర్థాన్ విశోధయతీతి—
(విశోధనః)
(౧) “శుధ శౌచే” ॥ధా-ది-౧౨౫-౧౮॥
విపూర్వః ణిచ్. గుణః. తతోల్యుః ల్యుడ్వాఇత్యాది. అనః
ణిలోపః. ... ... *
అథ క్షేత్రవిశేషేషుపూర్వోక్త వ్యూహవిభవానామ్స్థితివిశే
షఃప్రపఞ్చ్యతే. తత్రచ ఆర్షనిర్వచనాత్ వాసుభాణ్డాఖ్యేభూ
భాగే అనిరుద్ధోజనార్దనాఖ్యోవసన్ నిత్యసన్నిహిత తయా
నిరుద్ధః ప్రతిరుద్ధోనేతి—

నిరు. ౭౪౩. చపూర్వోక్తవిభవస్యాత్ (విశోధనః)।

శ్లో.౬౮, అ.౧౭ - శ్లో.౬౮. అ.౨౪. (౫౬౩) నా. { ౬౪౪. అనిరుద్ధ
౬౪౫ అప్రతిరథః

౬౪౪ అనిరుద్ధో ౬౪౫ అప్రతిరథః

ఓమ్ అనిరుద్ధాయనమః ఓమ్ అప్రతిరథాయనమః

భా. (అనిరుద్ధః) ... ... *
సపవజనార్దనాఖ్యత్వాదనిష్టజనార్దనే అప్రతిపక్షత్వాత్ —
(అప్రతిరథః) ... ... *
ఆత్మప్రద్యోతనాత్ —

నిర్వ. (అనిరుద్ధః)
(౧) "రుధిరావరణే" ॥ధా-రు-ఉ ౧౨౭-౨౫॥
నిపూర్వః క్తః. అనిట్. ధత్వజశ్త్వే. నఞోనలోపః ... *
సపవజనార్దనాఖ్యతయా అనిష్టజనార్దనేనాస్తిప్రతిరథః ప్రతీప రథఃప్రతిపక్షోఅస్యేతి—
(అప్రతిరథః)
(౧) "రముక్రీడాయామ్" ॥ధా-భ్వా-౧౨౨-౧॥
(౨) "హనికుషినీరమికాశిభ్యఃక్థన్" ॥ఉ-౨।౨౬౬-౧౧॥ [౧౫
ఇతిక్థన్. అనిట్.
(౩) "అనుదాత్తోపదేశ" ॥౬-౪-౩౭।౧౮౧-౨౮॥
ఇత్యాదినా ఝలికిత్యనునాసికలోపః ప్రతీత్యవ్యయపూర్వో బహువ్రీహిః. తతోనఞ్పూర్వః పునరపిబహువ్రీహిఃనలోపః. పురుషోత్తమః ప్రద్యుమ్నశబ్దాభిలప్యః. అర్షనిర్వచనాత్. ప్రకృష్టంద్యుమ్నమాత్మప్రద్యోతనలక్షణం ఐశ్వర్యమస్యఇతి—

నిరు. ౬౪౪. వసుభాగాఖ్యభూభాగేనిత్యంసన్నిహితస్థితః॥౩౮౭॥
(అనిరుద్ధ) ఇతిఖ్యాతోవస్వర్ణోమనురుత్తమః।
౬౪౫. ప్రతిపక్షస్యరాహిత్యాద్బహ్వనిష్టజనార్దనః॥౩౮౮॥
విఖ్యాతో (హ్యప్రతిరథః) నవార్ణశ్శత్రునాశకః।

శ్లో ౮౧, అక్షు ౫౫-శ్లో. ౮౧. అక్షు. ౩ ౨. (౫౬౪) నా. { ౬౪౬. ప్రద్యుమ్నో
౬౪౭. అమితవిక్రమః

౬౪౬ ప్రద్యుమ్నో ౬౪౭ ౭మితవిక్రమః॥

ఓం ప్రద్యుమ్నాయనమః ఓమ్ అమితవిక్రమాయనమః

భా. (ప్రద్యుమ్నః)

(౧) "ప్రద్యోతయితా" ఇతిమాలాః ॥పాఞ్చరాత్రిమూల-సం॥
ప్రద్యుమ్నః- పురుషోత్తమః,

(౨) "అధిష్ఠాయస్థితస్సాక్షాద్భక్తానాంసుగతిప్రదః"*॥ ॥
త్రైలోక్యేప్యపర్యవసితవిక్రమత్వాత్ త్రివిక్రమః—
(అమితవిక్రమః)

నిర్వ. (ప్రద్యుమ్నః) [౧౦

(౧) "ద్యుమ్న అభ్యాసే" ॥ధా-భ్వా-ప. ౧౨౨-౨౫॥

(౨) "ఘఞర్థేకః" ॥౩-౩-౫౮। ॥
ఇతికర్మణికః ఆల్లోపః నిరూచేహిదివేర్ద్విదాదివ్ శబ్దః తత
స్సప్తమ్యాస్సామాసికేలుకిఅన్తర్వర్తినీం విభక్తిమాశ్రిత్యపద
త్వాత్ [౧౫

(౩) "౭వఉత్" ॥౬-౧-౧౩౧।౨౮-౨౨॥
ఇతిఊత్.

(౪) "అలోన్త్యస్య" ॥౧-౧-౫౨।౪-౧౧॥
ఇత్యన్తాదేశః యణ్ యః. తతః ప్రపూర్వోబహువ్రీహిః...*
యామునతీర్థమాశ్రిత్యస్థితః త్రివిక్రమశబ్దవాచ్యః అమితః
త్రైలోక్యేపిఅపర్యవసితవిక్రమః పాదవిక్షేపోస్యేతి— *
(అమితవిక్రమః)
విపూర్వాత్ క్రమేః భావేఘఞ్.

నిరు. ౬౪౬. ఆత్మప్రద్యోతనత్వాచ్చ (ప్రద్యుమ్న) ఇతికథ్యతే॥౩౮౯॥
అధిష్ఠాయస్థితస్సాక్షాత్ భక్తానాంసుగతిప్రదః।
౬౪౭. లోకత్రయేప్యపర్యాప్తవిక్రమో (౭మితవిక్రమః)॥౩౯౦॥

శ్లో॥౯౯॥ ౬౭౮ కాలనేమినిహా

ఓం కాలనేమినిఘ్నేనమః

భా. (౧) ‟యామునజ్జలమాశ్రిత్య దేవదేవస్త్రివిక్రమః। స్థితఃకమలస
మ్భూతస్యాణాఞ్చసుగతిప్రదః”* ॥ ॥
ఏతేషు షట్ త్రిషు స్థిత్వా కలికల్మషాపహః—
(కాలనేమినిహా)

(౨) ‟అవిద్యాఖ్యాచయా నేమిః కాలచక్రస్యదుర్ధరా। సామయా
యం సమాశ్రిత్యవిగ్రహం విధునోతిచ॥ ధ్యాయేత్తత్త్రిసరఘ్న
ఞ్చదేవమ్” ఇతిహి కాలనేమిఘ్నధ్యానమ్.*॥ ॥

నిర్వ. (౧) ‟నోదాత్తోపదేశస్య” ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౮॥
ఇత్యాదినానోపధావృద్ధిరితుక్తమ్. మాజః క్తః. అనిట్.

(౨) ‟ద్యతిస్యతిమ” ॥౭-౪-౪౦।౨౫౫-౩॥
ఇతిఇత్వమ్. అగుణః. నఞోనలోపః. తతోబహువ్రీహిః... *
ఏతేషుషట్ త్రిషుస్థిత్వా కాలనేమినామకదైత్యఘ్నధ్యానవిధి
నా కాలస్యకాల చక్రస్య నేమింతత్తుల్యామవిద్యాంకలికల్మషం
నిహన్తిఅపహన్తీతి—
(కాలనేమినిహా)
హన్తేర్ని పూర్వాత్ క్విప్. అన్యత్ ప్రాగేవోక్తమ్.
ఛన్దస్త్వేనాకలనే,

(౧) ‟ణముప్రహ్వేత్వేశబ్దే” ణోనః. ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౩-౭॥
(౨) ‟క్వాచ్ఛన్దసి” ఇత్యనువృత్తౌ ॥౩-౨-౧౭౦।౨౫౯-౫॥

నిరు. ౬౭౮. కాలచక్రస్యయా నేమిరవిద్యాఖ్యాచదుర్ధరా।
తాంనాశయతియశ్చాసౌ (కాలనేమినిహా) స్మృతః॥౩౯౧॥
అష్టాక్షరోమనురయమవిద్యామూలమోచకః॥

౬౪౯ శౌరిః

ఓం శారదాయైనమః

భా. (౧) "ఉత్పలావతకేదేశే శౌరిసంజ్ఞో ఽచ్యుతస్థితః" ॥ ॥
ఇతి— [౫
(శౌరిః)

నిర్వ. (౩) "ఆదృగమహనజనః కికినౌ లిట్ చ" ॥౩-౨-౧౭౧।౨౫౯-౬॥
ఇతిసూత్రాత్ కికినౌలిట్ చ ఇతివర్తమానే
[౨౫౯-౮॥

(౪) "భాషాయాం ధాఞ్కృసృగమిజనినమిభ్యః" ॥౩-౨-౧౭౧।
ఇతికికినౌ తౌ చ లిడ్వత్ స్వరే భేదః.
ఛన్దసి ఇతిచనివృత్తమ్. భాషాగ్రహణాత్. తతో ద్విత్వమ్.
అభ్యాస సంజ్ఞాయాం

(౫) "హలాది శ్శేషః" లిణ్ణిమిత్తా ॥౭-౪-౬౦-౧౫౧-౨౭॥
దేశాదిత్వాభావాత్ పత్వాభ్యాసలోపౌ. అథవా [౧౫

(౬) "ణీఞ్ ప్రాపణే" నః ॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౨౨-౧౯॥

(౭) "నియోమిః" ॥ఉ-౪।౨౭౫-౩॥
అనిట్. గుణః ఉక్తత్వాచ్చ తత్ ప్రాగేవ.

(౮) "కల-శబ్ద-సఙ్ఖ్యానయోః" ॥ధా-భ్వా ఆ-౧౧౯-౧౦॥

(౯) "హలశ్చ" ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౩॥[౨౦
ఇతికరణాధికరణయోః యథాయథం ఘఞ్ వృద్ధిః. హస్వాన్త

[616]

దీర్ఘః. ఇత్యాది. ... ... *
ఉత్పలావతకవాసీ దేవః శౌరిశబ్దాభిధేయః శూరస్యవసు
దేవస్యఅపత్యమితి—
(శౌరిః) [౨౫

నిరు. ౬౪౯. శౌరినామ్నాస్థిత (శ్నౌరిః) ఉత్పలావర్తకేశుభే॥౩౯౨॥

౬౫౦ శూరః

ఓం శూరాయనమః

భా· శూరస్యవసుదేవస్యాపత్యమ్ ఇతి. ... *

(౧) "దశరాథ రేచిత్రకూటేరక్షకయకరోమహాన్। సంస్థితశ్చవ [౫ రోరామఃపద్మపత్రాయతేక్షణః" ఇతి—

(శూరః) రామః

(౨) "శుకగతౌ" ॥ధా-భ్వా·ప-౧౧౯-౨౧॥

(౩) "శుసిచిమినాన్దీర్ఘశ్చ" ఇతికన్ప్రత్యయః* ॥ఉ ౨।౨౬౭-౬॥

సపవవిశేష్యతే— [౧౦

నిర్వ. (౧)"శూర-వీరవిక్రాన్తౌ" ॥ధా-చు ౧౩౧-౨౬॥

చురాదౌకథాదిః అదన్తః. ణిచ్. అతోలోపః. తతః పచాద్యచ్. ణిలోపః. యద్వాశుసాత్తో గతికర్తా. రక్ ప్రకరణే

(౨) "శు-సిచిమీనాందీర్ఘశ్చ" ఇతిరక్. ధాతోః ॥ఉ-౨।౨౬౭-౬॥

దీర్ఘశ్చ అనిట్ అగుణః. తతశ్శూరశబ్దాత్ అతఇఞోవవాదే

(౩) "ఋష్యన్ధక" ఇత్యణిప్రాప్తే, తత్ప్రతి ॥ ॥

ప్రసవో బాహ్వాదేరాకృతిగణత్వాత్ ఇఞ్· వృద్ధిః. భత్వమ్·

(౪) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

ఇతిలోపః. ఏతచ్చప్రాగేవప్రపఞ్చి. ... *

చిత్రకూటధరాధరస్థో రామఃరక్షకయకరశబ్దవ్యపదేశ్యతయా శూరోవీరఇతి—

(శూరః)

ప్రాగ్వదేవధాతుః ప్రత్యయోన్యచ్చ· ఆపత్యప్రత్యయో నేతితువిశేషః*

సపవవిశేష్యతే-శూరజనానాంవీరజనానాంసుగ్రీవమారుతి ప్రభృతీనామీశ్వరః నియన్తా ఇతి— [౨౫

నిరు· ౬౫౦. సర్వరక్షకయకరః (శూర) ఇత్యభిధీయతే।

శ్లో.౬౯, అక్ష.౧౧-శ్లో.౬౯.అక్ష.౨౦.(౫౬౭) నా. { ౬౫౧. శూరజనే
౬౫౨ త్రిలోకాత్మా

౬౫౧ శూరజనేశ్వరః   ౬౫౨ త్రిలోకాత్మా

ఓం శూరజనేశ్వరాయనమః   ఓం త్రిలోకాత్మనేనమః

భా· (శూరజనేశ్వరః)

(౧) "మగధామణ్డలేవిప్రమహాబోధధరాశ్రితః। సంస్థితోలోకనాథాత్మా దేవదేవోజనార్దనః" ఇతి—

(త్రిలోకాత్మా)

భక్తానుగ్రహాయత్రీన్ లోకాన్ సాతత్యేనగచ్ఛతీతి.

(౨) "అతసాతత్యగమనే" ॥ధా-ధ్యా-ప।౧౧౬-౧॥

(౩) "సాతిభ్యామ్మనిన్మనిణౌ" ॥ఉ-౪-౨౭౮-౭॥ [౧౦

ఇతిమనిణ్ప్రత్యయః· ... ... *

నిర్వ· (శూరజనేశ్వరః)

ఈశేర్వరచినేడితిడభావేచఈశ్వరశబ్దః, జనేఃపచాద్యచి జనశబ్దః, శూరయతేరచిశు ఇతిసౌత్రాద్వారకే దీర్ఘేచశూరశబ్దశ్చ సమ్యగ్వ్యుదపాదిషత. సాంహితోగుణః. ... *

మగధామణ్డలే మహాబోధదరాశ్రితోదేవః ఆర్షనిర్వచనాత్ త్రిలోకనాథాత్మపదభాక్తయా త్రిత్వయుక్తానాం త్రయాణాంలోకానాం ఆత్మాసాతత్యేనగన్తా ఇతి—

(త్రిలోకాత్మా)

(౧) "అత సాతత్యగమనే" ॥ధా-ధ్యా- ॥ [౨౦

(౨) "సాతిభ్యామ్" ఇతిమనిణ్. వృద్ధిః· ॥ఉ-౪।౨౭౮-౭॥

(౩) "నేట్" ఇతినేట్. ఇత్యుక్తమేవ· ॥౭-౨-౮।౨౪౯- ॥

(౪) "లోకృదర్శనే" ॥ధా-ధ్యా ఆ ౨౧౬-౧౧॥

నిరు. ౬౫౧. పరాక్రమజనేశత్వాత్ స్మృత (శూరజనేశ్వరః)॥౩౯౩॥

౬౫౨. యస్సాతత్యేనలోకాన్ స్త్రీన్ భక్తానుగ్రహకామ్యయా। గచ్ఛతీతి (త్రిలోకాత్మా) వస్వర్ణోభూతిదాయకః॥౩౯౪॥

19-4-87

౬౫౩ త్రిలోకేశః

ఓం త్రిలోకేశాయనమః

భా.(౧)“శుభమాసాద్యభూభాగం ప్రాగ్జ్యోతిషపురేతథా। దేవంవి
శ్వేశ్వరాఖ్యస్తుస్థితమేత్యస్వగోచరాత్” ॥ ॥
ఇతి—
(త్రిలోకేశః) ... ... *
(౧) “కేశవస్త్రైశహాలోకే ద్వైరూప్యేణక్షితౌస్థితః। మధురాఖ్యే
మహాక్షేత్రేవారాణస్యామపిద్విజ” ఇతి—॥ ॥

నిర్వ.(౫)“హలశ్చ” ॥౩-౩ ౧౨౧।౨౭౭-౧౩॥
ఇత్యధికరణేఘఞ్. తరతేర్డ్రౌత్రిశబ్దః భావప్రధానశ్చాయం
నిర్దేశః.
(౬) “ద్వ్యేకయోర్ద్వివచనైకవచనే” ॥౧-౪-౨౨।౧౪-౧౭॥
ఇత్యత్ర ద్వ్యేకయోరితియథాద్విత్వైకత్వపరః. అన్యథాహి
ద్వ్యేకేష్వితిస్యాత్. తతస్త్రైకపాద్ధివాదీనాంసిద్ధయే
(౭) “ఉత్తరపదస్యోపసంఖ్యానమ్” ॥ ॥
ఇతితస్యాకృతిగణత్వాత్ సమాసః అతోనాయంద్విగుః యేన
(౮) “ద్విగోః” ॥౪-౧-౨౧।౪౪-౪॥
ఇతిఙీప్ ప్రసజ్యేత. దీర్ఘః. తతోనాన్తదీర్ఘః.ఇత్యాది.... *
ప్రాక్‌జ్యోతిషపురస్థోదేవః అర్థోక్త్యావిశ్వేశ్వర పదా
భిధేయతయాత్రిలోకానామీశఃఇతి—
(త్రిలోకేశః)
ఈశేఃఇగుపధాత్ కః త్రిలోకశబ్దావనుపదమేవహిన్యరూపిషా
తామ్. గుణః. ... ... *

నిరు. ౬౫౩. త్రిలోకానామీశతయా (త్రిలోకేశః) ప్రకీర్తితః॥

౬౫౮ కేశవః

ఓం కేశవాయనమః

భా. (కేశవః)

(౨) "క ఇతిబ్రహ్మణో నామ ఈశోహం సర్వదేహినామ్। ఆవాం తవా
ఙ్గేసమ్భూతౌ తస్మాత్ కేశవనామవాన్" ॥హరి-౨౭౯-౪౭॥
ఇతి నిరుక్తిః ... ... *

నిర్వ. మధురావారాణసి క్షేత్రద్వయనికాయః క్లేశాపహోదేవః కేశ
వశబ్దోదాహృతః ఆర్షనిర్వచనాత్. కః బ్రహ్మా చ ఈశః రుద్రశ్చ కేశౌ
ద్వన్ద్వః తావఙ్గభూతావస్య స్త ఇతివా. యతస్తౌ అస్మాత్ [౧౦
సంభవిష్యతః తతః కేశౌ వసతోస్మిన్నితివా. వక్ష్యతే చ నిర్వచ
నాన్తరమ్ తదనురోధాత్. కేశినమవతిహినస్తి ఇతివా—
(కేశవః)
పూర్వత్ర ఈశ ఉక్తః.

(౧) "క్లైశబ్దే" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౨-౨౨॥ [౧౫
ఆత్వమ్ అనిమిత్తమ్.

(౨) "అన్యేష్వపి" ॥3-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥
ఇతిడః టిలోపః గుణః. తతోప్యాపి కేశరూపత్వాత్

(3) "అథమేదికీర్ణ వే"
ఇత్యాదావతిప్రసఙ్గవారణార్థేన [౨౦

(౪) "కృన్మేజన్తః" ॥౧-౧-3౯।౪౧-౧౧॥
ఇత్యౌపదేశిక ప్రతిపత్త్యర్థేనాన్తగ్రహణేన ॥

(౫) "యావత్పురానిపాతయోర్లట్ భువశ్చ మహావ్యాహృతేః"
[॥3-3-౪।౨3౪-౨౫॥
ఇత్యత్ర నిపాతమహావ్యాహృత్యోరన్యతర గ్రహణేనవాజ్ఞాప
నాత్ లక్షణప్రతిపదోక్తపరిభాషాయాః అనిత్యతయా తదువ

నిరు.౬౫౮: బ్రహ్మేశయోస్స్వాంగజత్వాత్ (కేశవః) పరికీర్తితః॥3౯౫॥

౬౫౫ కేశిహా

ఓం కేశిఘ్నేనమః·

భా.(౧)"కేశవం కేశిహన్తారమ్" ॥ ॥

ఇతివత్ స్వయమేవనిర్వచనాన్తరమాహ— [౫

(కేశిహా) ఇతి· ... ... *

నిర్వ· జీవనేన తస్త్రావృత్త్యాదినావాత్స్వద్వైకవద్భావమాశ్రిత్య

(౬) "కేశాద్వోఽన్యతరస్యామ్" ॥౫ ౨ ౧౦౯।౧౩౫-౨౯॥

ఇతిమత్వర్థీయోవః. అపరత్ర

(౭) "వసనివాసే" ॥ధా-భ్వా-వ- ॥ [౧౦

(౮) "అన్యేష్వపి" ॥౩-౨-౧౦౧। ౨౫౧-౧౬॥

ఇత్యపిశబ్దాత్· సర్వోపాధివ్యభిచారార్థాదధికరణేడః. టిలోపః· అన్యత్ర.

(౯) "అవరక్షణగతికాన్తిప్రీతితృప్త్యవగమప్రవేశశ్రవణ స్వామ్యర్థయాచన క్రియేచ్ఛాదీప్త్యవాప్త్యాలిఙ్గనహింసాదానభావ వృద్ధిషు" ఇతిపాఠాదవతేరిహ ॥ధా-భ్వా-వ-౧౦౯-౩౧॥

హింసాకర్త్రా, తతః పచాద్యచ్.

(౧౦) "క్లిశూవిభాధనే" ॥ధా క్ర్యా-వ-౧౨౮-౨౩॥

(౧౧) "క్లిశేరన్‌లలోపశ్చ" ॥ఉ-౫।౨౮౦-౧౬॥

ఇత్యన్. లలోపశ్చ· గుణః· తతః కేశశబ్దాన్మత్వర్థీయోఽతఇనిః.భత్వమ్·

(౧౨) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

ఇతిలోపః. నలోపః. తతఃపృషోదరాదిలక్షణః. ఇనోలోపః. *

ఉక్తంనిర్వచానాన్తరంవక్ష్యత ఇతితమచ్యతే. కేశినం కేనరవన్తంతురగదానవంహన్తీతి—

(కేశిహా) [౨౫

నిరు· ౬౫౫. అసురం కేశినామానంహతవాన్ (కేశిహా) స్మృతః।

౬౫౬ హారిః॥

ఓం హారయేనమః.

భా.(౧)"గిరౌగోవర్ధనాఖ్యేతు దేవస్సర్వేశ్వరోహారిః। సంస్థితఃపూజితస్థానే" ఇతి—　॥　॥

(హారిః)

(౨) "ఇడోపహూతంగేహేషుహారేర్భాగంక్రతుష్వహమ్। వర్ణశ్చమే హారిశ్రేష్ఠఃతస్మాద్ధరిరితిస్మృతః" ఇతి * ॥భా-శా-౩ ౪౩-౩౯॥

(౧) "కామదేవస్తుభగవాన్ సర్వేషాంసర్వకామదః। శఙ్కరాలయమాసాద్యసంస్థితోప్సరసార్చితః" ఇతి—॥　॥

---

[617]

నిర్వ. హానఃక్విప్ ఇత్యాది· కేశీవ్యాఖ్యాతః. నలోపః· హాన్నన్తదీర్ఘః·
[618]
ఇత్యాది· ఉక్తవ్యాఖ్యావికల్పత్వాత్ నామ్నోరపునరుక్తిః· * గోవర్ధనగిరిస్థోదేవో హారిశబ్దవ్యపదేశ్యః. ఆర్షనిర్వచనేనక్రతౌ ఇడోపహూతంభాగంహారతీతివా· వర్ణతోహారిః హారితవర్ణ ఇతివా—

(హారిః)

(౧) "హృఞ్ హరణే"　॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౨౨-౧౮॥

(౨) "సార్వధాతుభ్యఃఇన్" ఇతివర్తమానే　॥ఉ-౪|౨౭౭-౨॥

(౩) "హృపిషిరుహివృతివిదిఛిదికీర్తిభ్యశ్చ"　॥ఉ-౪।౨౭౭-౪॥

ఇతిఇన్. పక్ర్యతే,

(౪) "అచఇః"　॥ఉ-౪-౨౭౭-౨౬॥

ఇత్యస్యాపవాదః· స్వరేవిశేషః. గుణః· రపరః. ... *

నిరు· ౬౫౬. భక్తానాందుఃఖహరణాద్వర్ణశ్రైష్ఠ్యాత్ (ద్ధరిస్)స్మృతః॥

శ్లో॥ ౭౦॥ ౬౫౭ కామదేవః ౬౫౮ కామపాలః

ఓం కామదేవాయనమః. ఓం కామపాలాయనమః.

భా. (కామదేవః)

(౨) "దీవ్యతిర్దానకర్తా" ... *॥ ॥ [౫

సపవదత్తానుపాలనాత్ —

(కామపాలః) ... ... *

నిర్వ॰ శజ౧-రాలయస్థోదేవః ఆర్షవచనాత్ సర్వకామప్రదతయా కామదేవశబ్దవాచ్యః కామానాం కామ్యమానానాం అర్థానాం ఈశః స్వామీ తథాచదాతేతివా, ఆహత్యదేవో దాతేతివా —

(కామదేవః) పూర్వత్ర

(౧) "దివుక్రీడాదౌ". ॥ధా-ది-ప-౧౨౪-౨౪॥

అన్యత్ర దానకర్తా ఇహాయం ఉభయత్ర పచాద్యచ్ తత్ర పత్య తేహ్యాయం, ఇగుపధలక్షణః కప్రత్యయోమాభూదితిగుణః.

(౨) "కముకాన్తౌ" ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౧౮ ౨౯॥ [౧౫

(౩) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౫॥

ఇతికర్మణిచఘఞ్. ఉపధావృద్ధిః. నచ

(౪) "నోదాత్తోపదేశస్య" ఇతినిషేధః. ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౭॥

(౫) "అనాచమికమివమీనామితివక్తవ్యాత్" * ॥౭-౩-౩౪।౨౯-॥

సపవదత్తంకామంపాలయతిరక్షతీతి— [౨౦

(కామపాలః)

(౧) "పాలరక్షణే" ॥ధా-చు ఉ-౧౨౯-౧౫॥

చురాదిః ణిచ్ తతః పచాద్యచ్. ణిలోపః. కామఃకర్మణి ఘఞ్వృత్త్యాదితః. ... ... *

నిరు. ౬౫౭. సర్వేషాంకర్మదత్వాచ్చ (కామదేవ) ఇతీరితః॥

౬౫౮. దత్వాతుపాలనకరః (కామపాలః) ప్రకీర్తితః॥౩౯౭॥

౬౫౯ కామీ   ౬౬౦ కాన్తః

ఓం కామినేనమః.   ఓం కాన్తాయనమః-

భా॰ ప్రదేయాతిశయాత్ —

(కామీ) ... ... *[౫

సపవస్వయమేవకమనీయః—

(కాన్తః)

అతోహ్యప్సరసార్చితః.

ఏవముత్తరత్రాఽపిసంజ్ఞాసామర్థ్యాదినాతత్తత్క్షేత్రసంబన్ధఊహ

నీయః. ... ... *[౧౦

నిర్వ॰ సచకామాఃప్రదేయార్థాః అతిశయితాః అస్యసన్తీతి—

(కామీ)

కామఉక్తః. తతోతిశాయనేమత్వర్థీయఇనిః

(౧) "యస్య" ॥౬-౪-౧౫౮|౨౬-౧౧॥

[619]

ఇతిలోపః. ఇన్నన్తదీర్ఘఇత్యాది. ... *[౧౫

తతఏవవచనాత్ సఏవఅప్సరోర్చితతయాకాన్తః కమనీయోభవతీతి—

(కాన్తః)

(౧) "కముకాన్తౌ" ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౧౮-౨౯॥

కాన్తిరిచ్ఛావర్తమానఇత్యనువృత్తౌ

(౨) "మతిబుద్ధిపూజార్థేభ్యశ్చ" ॥౩-౨-౧౮౭|౨౫౬-౪॥

ఇతిమతేఃపృథక్ బుద్ధిగ్రహణాత్ మతిరిహేచ్ఛాఇతి తదర్థాద్వ

ర్తమానేక్తః. ఉదిత్త్వాత్ నిష్ఠాయాంనేట్.

(౩) "అనునాసికస్యక్విఝలోఃక్ఙితి" ॥౬-౪-౧౫|౨౧౯-౩౨॥

ఇతిఝలాదౌక్ఙితిదీర్ఘః. అనుస్వారపరసవర్ణౌ.

నిరు. ౬౫౯. ప్రదేయాతిశయాత్ (కామీ) [౨౫

౬౬౦. (కాన్త) స్యాత్ కమనీయకః।

౬౬౧ కృతాగమః॥ ౬౬౨ అనిర్దేశ్యవపుర్

ఓం కృతాగమాయనమః ఓమ్ అనిర్దేశ్యవపుషేనమః.

శ్రా· అథశక్తీశావతారః.

(౧) "వానామన్త్రిమయీంవిద్యాంవ్యఞ్జయత్యమలాత్మనామ్" ఇతి—

(కృతాగమః) ... ... *

తత్తద్యుగగుణానుగ్రాహకరూపవైచిత్ర్యత్—

(అనిర్దేశ్యవపుః)

నిర్వ. ఏవముత్తరత్రాऽపి యథాయథం సంజ్ఞాసామర్థ్యాదివాతత్తత్

క్షేత్రసమ్బన్ధఊహ్యః ... ... *

అథశక్తీశావతారః. సచఆర్షవచవాదమలాత్మనాంవానామన్త్రి

మయవిద్యావ్యఞ్జయిత్రీత్యాకృతఃఆగమఃశాస్త్రమనేనేతి—

(కృతాగమః)

(౧) "గమ్లృగతౌ" ॥ధా-భ్వా-౧౨౩-౭॥

ఆఙ్ పూర్వః. [౧౫

(౨) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯। ౨౮౨-౧౫॥

ఇత్యనువృత్తౌ". ॥ ॥

(౩) "గ్రహవృదృనిశ్చిగమశ్చ" ॥౩ ౩-౫౮। ౨౮౪-౧౯॥

ఇత్యప్. ఘఞోపవాదః· అత్రఅయంకృఞః క్తః. అగుణః

అనిట్. దీర్ఘః· ... ... *[౨౦

తతఏవవచనాత్ తత్తద్యుగగుణానుగ్రాహక రూపవైచిత్ర్య

త్ అనిర్దేశ్యంఇదం ఈదృశమితినిర్దేష్టుం అశక్యంవపుః

శరీరమస్యేతి—

(అనిర్దేశ్యవపుః)

నిరు· ౬౬౧· మంత్రవిద్యావ్యయంజత్వాత్ (కృతాగమ) ఇతీరితః॥౩౯౮

౬౬౨. యుగానునారిరూపత్వాత్ (అనిర్దేశ్యవపు) స్మృతః॥

౬౬౩ విష్ణుర్

ఓం విష్ణవేనమః

భా.(౧)"యుగానుసారకాన్తిశ్చ" ఇతి * ॥ ॥

ఏవం వ్యాప్తినియమనాదిశక్తిద్వారావిశ్వవ్యాప్తేః— [౫

(విష్ణుః)

(౧) "సర్వశక్త్యాత్మనే" ఇతితన్మన్త్రవర్ణే. ॥ ॥

ఆదిత్యపురాణే

(౨) "యస్మాద్విష్టమిదంసర్వంతస్యశక్త్యామహాత్మనః। తస్మాత్ సఃప్రోచ్యతేవిష్ణుర్విశేర్ధాతోఃప్రవేశనాత్" ॥ఆ పు ॥

నిర్వ. (౧) "డువప్-బీజసన్తానే" ॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౨౩-౧౩॥

ఉసిప్రకరణే

(౨) "అర్తి-పృ-వపి-యజి-తని-ధని-తపిభ్యోనిత్" ॥ఉ-౧।౨౬౯-

ఇత్యుసిః. నిత్ -నిత్త్వాదాద్యుదాత్తః [౧౮॥

(౩) "దిశ-అతిసర్జనే" ॥ధా తు ఉ ౧౨౬-౧౫॥[౧౫

నిర్ పూర్వః

(౪) "ఋహలోర్ణ్యత్" ॥౩ ౧ ౧౨౪।౨౪౧-౨౩॥

ఇతిణ్యత్. కృత్యశ్చాయమ్ కర్మణిశకి

(౫) "లిఙ్ చ" ఇతి చాచ్ఛక్యార్థే- ॥౩ ౩-౧౫౯।౨౩౭-౧॥

ఇత్యుదైరిరామ. గుణః. నఞోనలోపః ... *[౨౦

మన్త్రవర్ణాదినావ్యాప్తి నియమన-విక్రమణాదిద్వారా సర్వం వేవేష్టివ్యాప్నోతీతి—

(విష్ణుః)

(౧) "విష్ఌవ్యాప్తౌ" ॥ధా జు-ఉ ౧౨౪-౨౦॥

నిరు.౬౬౩. స్వశక్త్యాజగతో వ్యాప్తేయద్వావిక్రమణాత్ స్వతః॥౩౯౯

(విష్ణు) స్మృతోపి శేషేణ

22-4-87.

౬౬౪ వీరో

ఓం వీరాయనమః.

భా. ఉద్యోగే

(౩) “విష్ణుర్విక్రమణాద్దేవః” ఇతివా... * ॥భా ఉ-౬౯-౧౩॥

(౧) “ఆజ్ఞాప్రతీక్షకేనైవగదాచక్రద్వయేనతు । ప్రేరితేనహినస్త్యేశుసాధుసన్తాపకారిణః” ఇతి— ॥ ॥

(వీరః). ... ... *

నాస్యదేశకాలవస్తుతోవధయస్సన్తీతి—

నిర్వ. (౨) “స్థోణుః” ఇతిఅనువృత్తౌ, ॥ఉ ౩-౨౭౦-౩౦॥

(౩) “విషేః-కిచ్చ” ॥ఉ-౩-౨౭౦-౩౧॥

ఇతిణుః. కిత్. అగుణః. అనిట్. విశేః అస్యతుసిద్ధిః- పూర్వమేవ-ప్రపఞ్చితా. ... ... *

స్వాజ్ఞాప్రతీక్షకేణ చక్రగదాదినా సాధుసన్తాపకారిణః అజతిక్షిపతి-హినస్తీతి—

(వీరః)

(౧) “అజగతిక్షేపణయోః” ॥ధా-ధ్యా-ప ౧౧౭-౧౨॥

(౨) “స్ఫాయితఞ్చి” ॥ఉ-౨-౨౬౬-౨౧॥

ఇత్యాదినా ద్వాత్రింశతోధాతుభ్యో రగ్విధాయకేనప్రోక్తసూత్రేణరక్.

(౩) “అజేర్వ్యఘఞపోః” ॥౨-౪-౫౬।౧౬౦-౩౪॥

ఇతివీభావః అగుణః. అనిట్. ... *

మన్త్రివర్ణాదినాసదాసర్వత్ర సర్వధాచప్రవృత్తస్వభావతయానాస్త్యస్యదేశకాలవస్త్వవధిః అస్తీతి—

నిరు. ౬౬౪. (వీరస్) స్యాత్సాధుమగ క్షిపో।

౬౬౫ అనన్తో ౬౬౬ ధనఞ్జయః॥

ఓం అనన్తాయనమః. ఓం ధనఞ్జయాయనమః.

భా. (అనన్తః)

(౧) "అనన్తమూర్తయే" ఇతితన్మన్త్రవర్ణాత్.॥ ॥[౫

(౨) "నాస్త్యన్తోవిస్తరస్యమే" ॥గీ-౧౦-౧౯॥

(౩) "అక్షైతస్యైవాన్తోనాస్తియద్బ్రహ్మ" ॥య-౭-కా-౩-౪॥

(౪) "సత్యంజ్ఞానమనన్తంబ్రహ్మ" ఇతిచ. ॥తై-ఉ-ఆ-౧॥

సదాసర్వత్రసర్వథాచ ప్రవృత్తస్వభావఇత్యర్థః. నచవస్తుపరిచ్ఛేదాభావోవస్త్వభేదః, దేశకాలయోరతథాత్వప్రసక్తాత్. *

నచైతదిష్టమానన్త్యంగుణవిభూతిభ్యామప్యుపపాద్యతే—

(ధనఞ్జయః)

నిర్వ. (అనన్తః)

(౧) "అమగత్యాదిషు" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౯-౨॥

(౨) "హసిమృగ్రిణ్వామిదమి లూపూధుర్విభ్యస్తన్" ॥ఉ-౩-౨౭౨-౩॥

ఇతి తన్.

(౩) "తితుత్ర" ఇతినేట్ ॥౭-౨-౯॥౨౬౦-౧॥

అనుస్వారపరసవర్ణౌ. నఞోనలోపః. నుట్. ... *

అథగుణవిభూతిభ్యామప్యానన్త్యంఉపపాద్యతే. స్వస్యప్రేప్సోపార్జనలోభగూహనోప జీవనాదియోగ్యత్వాతిరేకేణ [-౨౦

ధనంహేమరత్నాదికంద్రవ్యంజయతి అధఃకరోతీతి—

(ధనఞ్జయః)

నిరు. ౬౬౫. దేశతః కాలతోవాపిగుణతోవస్తుతోపివా॥౪౦౦॥

అవధిర్యస్యనాస్తీతిసో (౭నన్తస్)సముదాహృతః।

నిరు. ౬౬౬. ప్రేప్సోపార్జనలోభాదియోగ్యత్వాధిక్యతస్తతః॥౪౦౧॥

మణిమౌక్తికరత్నానిహేమరౌప్యాదికంధనమ్।

యోధఃకరోతిసతతం (ధనఞ్జయ) ఇతీరితః॥౪౦౨॥

భా. పేశ్రిప్సోపార్జనలోభగూహనోపజీవనాది యోగ్యత్వాధిక్యేన హేమరత్నాదికన్ధనమధఙ్కరోతీతి. ... ౫

(౧) "సంజ్ఞాయాంభృతృవృజిధారిసహితపిదమః" ॥౩-౨-౪౬। ఇతిఖచ్. [౨౪౮-౧౬॥

ఇహహిబృహత్సు బ్రహ్మశబ్దంప్రయుఞ్జతే. తత్రతత్ర తత్తత్కర్మజ్ఞానాభ్యామశేష భోగమోక్షభోక్తృత్వబృహ్మత్వాత్ జీవాత్మాపిబ్రహ్మోచ్యతే.

(౨) "తద్జ్ఞానంబ్రహ్మసంజ్ఞితమ్" ॥ ॥

(౩) "నిర్దోషంహిసమంబ్రహ్మ" ఇత్యాదిషు ॥గీ-౫-౧౯॥ [౧౦ తద్భోగ్యమవ్యక్తఞ్చ అనన్తభోగోపకరణపరిణామాత్,

(౪) "మమయోనిర్మహద్బ్రహ్మ" ఇత్యాదిషు. ॥గీ-౧౪-౩॥ తాభ్యాంస్థితిభోగాదిసర్వావస్థాహేతుత్వేనహితః—

నిర్వ.(౧) "జిజయే" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౯-౨౫॥ [॥౩-౨-౪౬।౨౪౮-౧౬॥

(౨) "సంజ్ఞాయామ్భృ- తృ- వృ- జి- ధారి- సహి- తపి- దమః" ఇతిఖచ్. గుణాయాదేశౌ.

(౩) "ధనధాన్యే" పచాద్యచ్ ॥ధా-జు-ప-౧౨౪-౨౨॥

(౪) "అరుర్ద్విషదజన్తస్యముమ్" ॥౬-౩-౬౭।౨౪౭-౮॥ ఇతి ఖదన్తే ఉత్తరపదే పూర్వస్యాజన్తస్యముమ్. మిత్త్వాదన్త్యాదచఃపరః. అనుస్వారః. పాక్షికః పరసవర్ణః. ... *

ఇహహిబృహత్సుప్రధానపురుషేశ్వరాదిషుబ్రహ్మశబ్దః శ్రుత్యాదిషుప్రయుజ్యతే. బృహత్త్వఞ్చ తేషామ్- తత్రతత్రయథాయథం ఉపపాదయిష్యతే. క్వచిత్ బృంహణత్వఞ్చ తత్రబ్రహ్మాభ్యామ్. సంప్రదానాభ్యామ్ తత్తత్కర్మజ్ఞానతోశేషభోగమోక్ష [౨౫

శ్లో॥౭౧॥౬౬౭ బ్రహ్మణ్యో

ఓం బ్రహ్మణ్యాయనమః.

భా. (బ్రహ్మణ్యః). ... ... *

నిర్వ. భోక్తృత్వేన బృహతేపురుషాయ అనన్తభోగోపకరణ పరిణామాత్ బృహతే తతోభోగ్యాయ ప్రధానాయచస్థితి భోగాది సర్వావస్థాహేతుత్వేన హితఇతి—
(బ్రహ్మణ్యః)

(౧) "బృహబృహివృద్ధౌ" ॥ధా-ధ్వా-ప-౧౨౦-౩౧॥
ఓష్ఠ్యాదీ ఇమౌ దన్త్యోష్ఠ్యాదీ అపి. యతో బవయోరభేదః [౧౦
తతఇదితఃశుద్ధాత్-ణ్యన్తాద్వా మనిన్ప్రికరణే.

(౨) "బృంహేరోచ్చ" ॥ఉ-౪-౨౭౭-౩౨॥
ఇతిమనిన్. నస్య అకారశ్చ. అతో నానుస్వారః. అస్తు వాసః-అథాపితస్యైవాకారః. నఇత్యనేన తత్స్థానికానుస్వారో లక్ష్యతే ఇతివ్యాఖ్యాస్యతే అత్రహిదితోనుమి [౧౫

(౩) "ఇక్ శ్తిపౌ" ఇతి ఇకి ఇదిత్త్వాత్ నలోపాభావే॥౩-౩ ౧౦౮॥

(౪) "నశ్చ" ఇత్యనుస్వారేచ ॥౮ ౩-౩౦।౧౦-౧౭॥
బృంహిఃణ్యన్తస్యాపీదమ్ తన్త్రేణగ్రహణమ్. తతేశి ణిలోపోనలోపాప్రాప్తిశ్చేతి విశేషః. తత్ ఫలంచానుపదమేవ ప్రవ్యక్షయిష్యతే. అతోయథాయథన్తత్రతత్రనిష్పత్తిర్ద్రష్టవ్యా. ప్రకృతేతుశుద్ధాదయంవిధిః యణ్ ఋతోరః

(౫) "నేట్" ఇతినేట్. ... *॥౭ ౨-౮।౨౪౯-౨౭॥

నిరు. ౬౬౭. జీవాత్మాప్రకృతిశ్చాపిబ్రహ్మేతివ్యపదిశ్యతే।
తాభ్యాంయస్థితిభోగాదేస్సర్వావస్థాసుకారణమ్॥౪౦౩॥
(బ్రహ్మణ్య) స్సచవిజ్ఞేయస్సర్వాన్గోభోగదాయకః।

౬౬౮ బ్రహ్మకృద్ బ్రహ్మ

ఓం బ్రహ్మకృద్బ్రహ్మణే నమః

తత్కార్యమ్మహదహఙ్కారాదిప్రభృతిచ బ్రహ్మ, అస్తోకవిస్తరత్వాత్.

(౧) “తస్మాదేతద్బ్రహ్మ నామ రూపమన్నఞ్చ జాయతే” ॥ ము-ఉ ౧-౧॥
ఇత్యాదౌ. ... ... *
తస్య కర్తా బ్రహ్మా, యస్య సర్వథా నియామ్యః, సః—
(బ్రహ్మకృద్బ్రహ్మ). ... ... *

నిర్వ. తతో బ్రహ్మశబ్దాచ్చతుర్థ్యన్తాత్

(౧) “తస్మై హితమ్” ॥౫-౧-౫।౧౭౧-౩౭॥

(౨) “శరీరావయవాద్యత్” ఇతి. వర్తమానే ॥౫-౧ ౬।౧౭౧-౩౩॥

(౩) “ఖలయవమాషతిలవృషబ్రహ్మణశ్చ” ఇతి ॥౫-౧-౭।౧౭౨-౨॥
హితార్థే యత్. తద్ధితః భత్వమ్.

(౪) “నస్తద్ధితే” ఇతి టిలోపే ప్రాప్తే ॥౬-౪-౧౪౪।౬౧-౧౪॥

(౫) “యేచాభావకర్మణోః” ॥౬-౧ ౧౬౮।౯ ౭-౧॥
ఇతి యాదౌ అనః ప్రకృతిభావః. ణత్వమ్. ... *
తథా- అస్తోకవిస్తరత్వాత్ బృహత్ తత్కార్యమ్ మహదహఙ్కారాదికమపి బ్రహ్మ తత్కరోతీతి బ్రహ్మకృత్, చతుర్ముఖః.
తస్య సర్వథా నియామ్యస్య బ్రహ్మణోఽర్థతో నియామక ఇతి—
(బ్రహ్మకృద్బ్రహ్మ)
ఏకనామవ్యాఖ్యాతోఽపి బ్రహ్మశబ్దః అపిష్టలిఙ్గత్వాచ్చ చతు [120] ర్ముఖవాచీ పుమానితి విశేషః. కృఞః క్విప్ తుక్. అగుణః ఇత్యాది. బ్రహ్మశబ్దః ఉక్తః ఏవముత్తరత్రాప్యవధేయమ్. విశేషశ్చేదుచ్యతే.

నిరు. ౬౬౮. మహదాదితమః కార్యం బ్రహ్మేత్యభిధీయతే॥౪౦౪
తస్య కర్తా స్వయం బ్రహ్మా నియామ్యో యస్య సర్వదా।
సతు స్యాత్ (బ్రహ్మకృత్ బ్రహ్మ) నవార్ణస్సర్వశక్తిదః॥ ౪౦౫॥

౬౬౯ బ్రహ్మ

ఓం బ్రహ్మణేనమః.

భా.　ఏవం వ్యక్తావ్యక్తసమష్టివ్యష్టిపురుషాన్ బృంహాయతి నిర తిశయ కల్యాణగుణగణైః స్వరూపగుణవిభవైస్స్వయఞ్చ [౫ బృంహతీతిఅనాపేక్షకం వేదాన్తవేద్యంపరంబ్రహ్మ—
(బ్రహ్మ)　...　...　*

(౧)　"బ్రంహేర్నలోపశ్చ" ఇతిమన్ప్రత్యయః. ॥ఉ-౨-౨౬౯-౧౫॥
అమాగమోనలోపశ్చ.

(౨)　"బృహత్వాద్బ్రిహణత్వాచ్చబ్రహ్మేతిపరికీర్త్యతే"ఇతి.*॥ ॥
సర్వస్యాస్యనిమిత్తస్తపఉపలక్షితోధర్మోపి(బ్రహ్మ)

(౧)　"తపోబ్రహ్మ" ఇతిశ్రుతేః　॥తై-భృ-౨·౧॥

[121]

నిర్వ.　నాన్తదీర్ఘః ఇత్యాది.　...　...　*
వేదాన్తవేద్యమ్ పరన్తత్వమేవమ్ వ్యక్తావ్యక్త సమష్టివ్యష్టి రూపమ్ విశ్వమనాపేక్షికం బృంహాయతివర్ధయతి స్వయఞ్చత థానిరతిశయకల్యాణైః స్వరూపగుణవిభవైః బృంహతివర్ధతేఇతిచ—
(బ్రహ్మ)　[122]

(౧)　"బృంహేః" ఇతిమనిన్ ఇత్యాది　॥ఉ-౨-౨౬౯-౧౫॥
తత్రహి బృంహేః శుద్ధోణ్యన్తశ్చత న్త్రిణగృహ్యతఇత్యుక్తమ్. అత్రచార్థనిర్వచనాత్ ఉభయతోపినిష్పత్తిః. ణిచ్పక్షేమనిని తల్లోపోవిశేషః· అవిష్టలిఙ్గత్వాచ్చాస్యశబ్దస్యపర బ్రహ్మవాచి నః క్లీబత్వమ్.　...　...　*

నిరు. ౬౬౯. వ్యక్తావ్యక్తసమష్ట్యాదిపురుషాన్ శ్చైవనిత్యశః॥
గుణైశ్చకల్యాణతమైర్బృంహ్మాబ్రహ్మయతీతిచ॥౮౦౬॥
రూపైస్స్వరూపేణగుణైర్విభవైశ్చస్వయంముహుః॥　[౨౫
బ్రహ్మేతిసతువా (బ్రహ్మ) వదర్ణస్సన్తతిప్రదః॥౮౦౭॥

౬౭౦ బ్రహ్మవివర్ధనః। ౬౭౧ బ్రహ్మవిద్

ఓం బ్రహ్మవివర్ధనాయనమః. ఓం బ్రహ్మవిదేనమః.

భా. తంవివర్ధయతీతి—
(బ్రహ్మవివర్ధనః) ... ... *[౫
తత్ప్రతిపాదకో వేదోఽపిబ్రహ్మ,
(౧) "బ్రహ్మోద్ధ్యేష్యమాణః" ఇత్యాదేః ॥ ॥
(౨) "అనన్తా వై వేదాః" ... * ॥కారకం ౧॥
తానప్యవధినా వేత్తీతి—
(బ్రహ్మవిత్) [౧౦

సర్వ. తథా శ్రౌత్యా చ ప్రసిద్ధ్యా బ్రహ్మ తపః. తదుపలక్షితశ్చ సర్వ
స్యాస్యనిమిత్తమ్ ధర్మంవివర్ధయతి విశేషేణవర్ధయతీతి—
(బ్రహ్మవివర్ధనః)
(౧) "వర్ధచ్ఛేదనపూరణయోః" ॥ధా-చు-ఉ-౧౨౯-౨౫॥
(౨) "వృధువృద్ధౌ" వా. ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౨౧-౬॥ [౧౫
విప్రూర్వః ఆద్యః.చురాదిః. తతో భ్వాదిః. పూర్వం స్వార్థే ణిచ్. గుణః రపరః. తతో హేతుమతిణిచ్. పూర్వవిప్రతిషేధాత్ అపవాదత్వాద్వా వృద్ధిం బాధిత్వా ణిలోపః విన్నైవవాణ్యా న్తాణ్ణిచం పూరయతీత్యర్థలాభః. అపరత్ర కేవలాదేవ స్వణిచ్ గుణాది. ఉభయతోఽపితతో ల్యుః ల్యుడ్వా. బాహులకా
[123]
దిత్యాది అనః - ణిలోపః. ... *
బ్రహ్మ, వచనాత్ తత్ప్రతిపాదకమ్ అనన్తశాఖమపి వేదం వేత్తి అవధినాజానాతీతి—
(బ్రహ్మవిత్)

నిరు. ౬౭౦. తపోవివర్ధనాన్నిత్యంస్మృతో (బ్రహ్మవివర్ధనః)।
౬౭౧. యో వేదానన్తతో వేత్తి స (బ్రహ్మవిద్) ఉదీరితః॥౪౦౮॥

౬౭౨ బ్రాహ్మణో

ఓం బ్రాహ్మణాయనమః.

భా· (౧) "అనాదినిధనంబ్రహ్మనదేవానర్షయోవిదుః। ఏకస్తద్వేదభగవాన్ ధాతానారాయణస్స్వయమ్". * ॥భా-మో-౩౮౦-౧౯॥
వేద్యవ్యవస్థాపనార్థం స్వయమత్రిగోత్రోదా దత్తాత్రేయాది రూపేణబ్రాహ్మణోభవతీతి—
(బ్రాహ్మణః)
(౧) "బ్రహ్మనయత్యణతి" ॥ ॥
ఇతివానైరుక్తాః ... ... * [౧౦

నిర్వ· (౧) "ఏదజ్ఞానే" ॥ధా-అ-ప-౧౨౪-౬॥
క్విప్. అగుణః. పాక్షికమవసానచర్త్వమ్. ... *
వేదవ్యవస్థాపనాయస్వయం అత్రిగోత్రోదా దత్తాత్రేయాది రూపేణ విప్రతయాబ్రాహ్మణోభవతీతివా. నిరుక్తానుసారాత్ బ్రహ్మవేదంస్వయమ్ తాదృశః సన్నయతిప్రాపయతితద్గణానిశబ్దాపయతేవా·ఉభయథాపి వ్యవస్థాపయతీతి వా—
(బ్రాహ్మణః)
బ్రహ్మన్శబ్దాత్
(౧) "తస్యాపత్యమ్ ॥౪-౬-౯౨।౯-౩౦॥
(౨) "తదధీతేతద్వేద" ॥౪ ౨-౫౯।౧౦౩-౧౧॥ [౨౦
ఇతిప్రోక్తేషు అర్థేష్వణ్ ఆదివృద్ధిః. అర్హాతిప్రకృతిభావాత్.
(౩) "నస్తద్ధితే" ఇతి న టిలోపః. ॥౬-౪ ౧౪౪।౬౧-౧౪॥
(౪) "బ్రాహ్మోజాతౌ" ॥౬-౪ ౧౭౧।౯ ౭-౯॥

నిరు. ౬౭౨. దత్తాత్రేయాదిరూపేణహ్యుదీర్ణో (బ్రాహ్మణ)స్మృతః।
పఠనాద్యాథవేదస్యబ్రాహ్మణఃపరికీర్తితః॥౪౧౯॥
12-5-87.

౬౭౩ బ్రహ్మీ

ఓం బ్రహ్మిణే నమః

భా. సర్వమేతత్ప్రమాణప్రమేయరూపం బ్రహ్మాస్యాస్తీతి—
(బ్రహ్మీ) [౫

నిర్వ. ఇత్యత్ర అజాతౌ ఇతి పర్యుదాసాన్నాయం తస్య విషయః. తత్ర బ్రాహ్మ ఇతి యోగవిభాగాత్ జాతావనపత్యే ణి టిలోపే పిత స్యేష్టసిద్ధ్యర్థతయా నాద్యైత్వ వేదిత్వ ప్రత్యయాన్తస్తస్య విషయః. ణస్త్వన్. ఉత్తరత్ర ప్రధానకల్పే. కర్మణశ్శేషత్వవివక్షాయాం నియోగనత్వే [౧౦

(౫) "అన్యేష్వపి" ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౫॥
ఇతిడః. టిలోపః. తతః ప్రజ్ఞాద్యణ్. స్వార్థికః ఆదివృద్ధిః.

(౬) "యస్య" ఇతిలోపః. ॥౭-౨-౧౫।౨౫౨-౧౦॥

(౭) "పూర్వపదాత్" ॥౮-౪-౩।౭౬-౬॥
ఇతిణత్వమ్. అనుకల్పే, అణతిశ్చ్వకస్మా. తతః పాగ్ప్వత్ర్మణశ్శేషత్వవివక్షయా పచాద్యచ్.

(౮) "శకన్ధ్వాదిషు టేః పరరూపం వక్తవ్యమ్" ॥౭-౭- ॥
ఇతి తస్య ఆకృతిగణత్వాత్ పరరూపమ్. తతః ప్రజ్ఞాద్యణ్ ఆదివృద్ధిః.

(౯) "యస్య" ॥౭-౨-౧౫।౨౫౭ ౧౦॥[౨౦
ఇతిలోపః. ణత్వేతు నప్రయితవ్యమ్. ... *
వచనాత్ బ్రహ్మసర్వమేతత్ ప్రమాణప్రమేయరూప వస్త్వస్యాస్తీతి—
(బ్రహ్మీ)

ని. ౬౭౩. మానమేయస్వరూపం బ్రహ్మాస్యాస్తీత్యయం (బ్రహ్మీ) ఈశబ్దితే।

౬౭౪ బ్రహ్మజ్ఞో ౬౭౫ బ్రాహ్మణప్రియః॥

ఓం బ్రహ్మజ్ఞాయనమః. ఓం బ్రాహ్మణప్రియాయనమః.

భా. (౧) ''సర్వబ్రహ్మమయోహరిః'' ఇతి. * ॥ ॥

వేదానర్థపర్యన్తం సాక్షాత్కరోతీతి— [౫

(బ్రహ్మజ్ఞః)

(౧) ''వేదవి దేవచాహమ్'' ఇతి. ... * ॥గీ-౧౫-౧౫॥

తదధికారిణో బ్రాహ్మణాః ప్రియాః అస్యేతి—

(బ్రాహ్మణప్రియః) యథా,

నిర్వ. బ్రహ్మణోమత్వర్థీయో వ్రీహ్యాదిలక్షణఇనిః [౧౦

(౧) ''నస్తద్ధితే'' ॥౬-౪-౧౪౪।౬-౧-౧౪॥

[124]

ఇతి టిలోపః. ఇన్నన్తదీర్ఘఇత్యాది. ... *

బ్రహ్మ వేదంజానాతి అర్థపర్యన్తం సాక్షాత్ కరోతీతి—

(బ్రహ్మజ్ఞః)

(౧) ''జ్ఞాఅవబోధనే'' ॥ధా-క్ర్యా ప-౧౨౮ ౧౯॥ [౧౫

(౨) ''ఆతోనుపసర్గే'' ॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౩॥

ఇతికః ఆల్లోపః. ఉక్తవ్యాఖ్యానేన బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మజ్ఞయోరపు

నరుక్తిః. ... ... *

తథావచనశక్తైః బ్రాహ్మణాఃప్రియాః అస్యేతి—

(బ్రాహ్మణప్రియః) [౨౦

(౧) ''ప్రీఞ్ తర్పణే'' ''కాన్తౌచ'' ॥ధా-క్ర్యా-ఉ-౧౨౮-౬॥

కాన్తిః కామనా.

నిరు. ౬౭౪. యోవేదానర్థతో వేత్తిసోపి (బ్రహ్మజ్ఞ)విశ్రుతః॥౪౧౦॥

నిరు. ౬౭౫. వేదాధికారిణో విప్రాః ప్రియాయస్యేతివైసదా।

(బ్రాహ్మణప్రియ) ఇత్యుక్తోనవార్ణోధర్మదోమనుః॥౪౧౧॥

శ్లో. ౭౧. అక్షు. ౨౮-శ్లో. ౭౧. అక్షు. ౩౨. (౫౮౭) నా. ౬౭౫. బ్రాహ్మణప్రి

భా॰(౧) “ఘ్నన్తంశపన్తంపరుషంవదన్తం యోబ్రాహ్మణంనప్రణమేద్య
[125]
ధార్హమ్” ఇత్యాది. ॥ ॥
(౨) “యేతుధర్మ్యామృతమిదం యథోక్తంపర్యుపాసతే। శ్రద్ధధానా మత్పరమాఃభక్తాస్తేఽతీవ మేప్రియాః” ఇతి ॥గీ-౧౩-౨౦॥ [౫
(౩) “యద్బ్రాహ్మణస్యముఖతః” ॥ ॥
(౪) “విప్రప్రసాదాదసురాఞ్జయామి” ॥వి ధ-౫౨-౨౩॥
[126]
(౫) “కింపునర్బ్రాహ్మణాఃపుణ్యాః” ఇత్యాది. ॥గీ-౯-౩౩॥
ఏవంబహుముఖమానన్త్యముక్తమ్, యథా
(౬) “మహతోమహీయాన్” ॥౨-తై-ఉ-౧॥ [౧౦
(౭) “పరాత్పరంయన్మహతోమహాన్తమ్” ॥౨-తై-ఉ-౧-౫॥
(౮) “మహాన్తంవిభుమాత్మానమ్” ॥కఠ-ఉ-౨-౪॥
(౯) “మహతఃపరమోమహాన్” ॥ ॥
[127]
ఇత్యాది. ... ... *

నిర్వ. (౨) “ఇగుపధజ్ఞాప్రీకిరఃకః” ॥౩-౧-౧౩౫।౨౪౫-౫॥
ఇతికః. అగుణః సంయోగపూర్వత్వాత్ ఏకాచ్త్వాచ్చ ద్వ్యఙ్గవికలతయా
(౩) “ఏరనేకాచః” ॥౬ ౪-౮౨।౨౧-౪॥
ఇతియణోఽప్రాప్తౌ
(౪) “అచిశ్నుధాతుభ్రువాంయ్వోరియఙువఙౌ” ॥౬-౪-౭౮।
ఇతి ఏరియఙ్. [౨౧-౧॥
(౫) “జిచ్ఛ” ఇతి అన్తాదేశః. బ్రాహ్మణో ॥౧-౧-౫౩।౪-౧౩॥
వ్యాఖ్యాతః. ఇత్థమ్ బహుముఖమానన్త్యముక్తమ్. ... *

శ్లో॥ ౭౨॥ ౬౭౬ మహాక్రమో

ఓం మహాక్రమాయ నమః.

భా. అద్వైతముత్సుకీకృతేషు వాత్సల్యతో ప్యాసన్త్యం పరమతుఙ్గమాత్మానం పరమనిమ్నభవపాతాళాజ్జీవానారోహ యతో మహాత్మ్యారోహణసోపానపర్వానుపూర్వ్యస్యేతి—
(మహాక్రమః)
యథాజననీ, స్తనన్ధయమాదౌ స్తన్యన్ధాపయతి, అథదుగ్ధమ్, అథాహారమ్; అథభోగాన్ గమయతి;- ఏవమయంసుకృతినమ్ అద్వేష్యాఽఽస్తిక్యాఽభిముఖ్యాఽనువర్త్తనజ్ఞానభక్తివిస్రమ్భక్రమేణైవప్రాపయతి. అభ్యుత్థానార్థంచ నానువర్త్తనార్థమిష్వ; అన్యథా

నిర్వ. అద్వైతముత్సుకీకృతేషు వాత్సల్యతోఽప్యాసన్త్త్వం ప్రస్తూయతే. సర్వోత్తుఙ్గేస్వాత్మని పరమనిమ్నభవపాతాళస్థ జీవాత్మసమారోపణేన మహానభ్యధికః క్రమః జననీకర్తృక స్తనన్ధయకర్మక స్తన్యదుగ్ధాహారభోగగమనికాక్రమ ఇవ, స్వకర్తృక సుకృతికర్మకాఽద్వేష్యాఽఽస్తిక్యాఽభిముఖ్యాఽనువర్తనజ్ఞానభక్తివిస్రంభప్రాపణికయాఽఽరోహణసోపానపర్వానుపూర్వ్యస్యేతి—
(మహాక్రమః)

(౧) "క్రము పాదవిక్షేపే" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౯-౩॥
భా వేఘుఙ్ [౨౦
(౨) "నోదాత్తోపదేశస్య" ॥౭-౩ ౩౪।౨౩౨-౮॥
ఇత్యాదినా నోపధావృద్ధిరిత్యుక్తమ్.

నిరు. ౬౭౬. పరమోన్నతిమాత్మానం సోనిమ్నాద్భవపాతకాత్ ।
జీవాన్సమారోహయతో జ్ఞానభక్త్యాదిరూపిణీ॥౪౧౨॥
సర్వానుపూర్వీ యస్యాస్తి (మహాక్రమః) ఇతీరితః॥

౬౭౭ మహాకర్తా

ఓం మహాకర్త్రేనమః

భా (౧) “బద్ధాయైవభవత్యేషాఅవిద్యాహ్యత్ర మోక్షితా”॥ ॥

అతఃఖల్వాహుః [౫

(౨) “జన్మాన్తర సహస్రేషు తపోధ్యానసమాధిభిః। నరాణాంక్షీణ పాపానాంకృష్ణేభక్తిఃప్రజాయతే” ఇతి ॥వి-ధ

(౩) “బహూనాంజన్మనామన్తేజ్ఞానవాన్మాంప్రపద్యతే” ॥గీ ౭ ౧౯॥

(౪) “అభ్యాసయోగేనతతోమామిచ్ఛాప్తుంధనఞ్జయ” ॥గీ-౮-౮॥

[128]

ఇత్యాది. ... ... * [౧౦

క్రిమికీటాదిభావే దుర్జరపరోచ్ఛిష్టసిక్థద్రప్సమాత్రజన్తుం స్వమహావిభవానుభవాభియుక్తం కరోతీత్యతివిస్మయనీయమ్మహదస్యకర్మేతి—

(మహాకర్తా). ... ... *

నిర్వ. (౩) “మహాపూజాయామ్” వర్తమానే॥ ధా-భ్వా-ప-౧౨౬-౩౦॥

(౪) “పృషత్” ॥౨-౬౪-౧౬౪।౧౨- ॥

ఇత్యాదినాక్యన్తోనిపాతః శతృవతోఽర్యభాక్చ ఇత్యప్యుక్తమేవ. ఆత్త్వమ్ దీర్ఘః ... ... *

క్రిమికీటాదిభావే దుర్జరపరోచ్ఛిష్ట సిక్థద్రప్సమాత్రస్య జన్తోః. స్వమహావిభవానుభవాభియుక్తీకరణేన మహదతివిస్మయనీయంకర్తాస్యేతి—

(మహాకర్తా) కృఞః

నిరు. ౬౭౭. అత్యన్తహీనాన్జన్తూంశ్చయోగ్యాన్స్వానుభవస్యచ॥
కరోతిమహదాశ్చర్యంకర్మయస్యాస్తిసర్వదా।
(మహాకర్తా) సవిజ్ఞేయోహ్యష్టార్ణోమనురుత్తమః॥౪౧౪॥

౬౭౮ మహాతేజా

ఓం మహాతేజసేనమః

భా. ఏవంతామసానామప్యనాద్యవిద్యాతమస్తస్కరతేజస్త్వాత్ —
(మహాతేజాః) ... ... * [౫
కథమయమతిమహాన్, క్షోదీయసాం నేదీయాన్, విషయాన్తరవత్ తత్కరణాన్యనుప్రవిశ్యతతాऽన్తఃకరణానుప్రవేశాత్ —

నిర్వ. (౧) "స్వర్వధాతుభ్యః" ॥ఉ-౪-౨౭౭-౨॥
ఇతిమనిన్.గుణోరపరః. అనిట్. నిరూచేహిమహచ్ఛబ్దః.ఏవమ్
[129]
ఉత్తరతాऽప్యవధాతవ్యమ్. నాన్తదీర్ఘః ఇత్యాది. ... *
ఏవమ్ మహత్తామసానామప్యనాద్య విద్యాతమస్తస్కరం తేజోऽస్యేతి—
(మహాతేజాః)

(౧) "తిజ-నిశానే" ॥ధా-చు-ఉ-౧౭౯-౨౫॥
ఇతి క్షమాయాంహి [౧౫

(౨) "గుప్తిచ్ కిద్భ్యస్సన్" ॥3-౧-౫।౧౭౮-౨౪॥
ఇతి సన్. అతోనేహతతః

(3) "సర్వధాతుభ్యః" ॥ఉ-౪।౨౭౮-3౨॥
[130]
ఇతి అసున్. గుణః. బహువ్రీహిః. అసన్తదీర్ఘః ఇత్యాది. *
అథ మహాణ క్షోదీయసామపినేదీయాన్ శ్చాసౌ ఉరగః
ఉరోవక్షః తముపలక్షితఇచ్ఛాహృదయం తేనతత్ కరణాన్యనుప్రవిశన్ తద్వారా తాన్ గచ్ఛన్ శ్చేతి—

నిరు. ౬౭౮. అనాద్యవిద్యాఖ్యాతమోహారి తేజో మహద్యతః।
(మహాతేజా)హ్యతఃఖ్యాతస్తేజదోవసువర్ణకః॥౪౧౫॥

౬౭౯ మహోరగః।

ఓం మహోరగాయనమః

భా. (మహోరగః)

ఉరగప్రదర్శితంహృదయమురః. యద్వారా తాన్ గచ్ఛతీతి [౫

(౧) "ఉరసోలోపశ్చ" ఇతిసప్రత్యయః. సలోపశ్చ. ॥౩-౨-౪౮।

[౧౧౫- ॥

(౨) "యోనవిత్తైర్నవిభవైఃనవాసోభిర్నభూషణైః। తోష్యతేహృదయేనైవక స్తమీశన్నపూజయేత్" ఇతి. * ॥వి-ధ-౯౦.౬౯॥

మహత్సర్వసుకరమారాధనమస్యేతి— [౧౦

నిర్వ. (మహోరగః)

(౧) "గమ్లృగతౌ" ॥ధా భ్వా-ప ౧౨౩-౭॥

(౨) "గమేర్డః" ॥ఉ-౨-౨౬౮-౭॥

ఇతి వర్తమానే

(౩) "ఉరసోలోపశ్చ" ॥౩-౨ ౪౮।౧౧౫- ॥

ఇతివ్యుత్పాదయిష్యమాణస్య ఉరసోలోపశ్చ.

(౪) "అలోన్త్యస్య" ॥౧-౧-౫౨।౪-౧౧॥

ఇతిపరిభాషయా తదన్త్యస్యసస్యలోపః. తత్తష్టిలోపః

(౫) "ఋగతౌ" అనున్నికరణే ॥ధా-జు-ప-౧౨౪-౨౧॥

(౬) "శ్రయతేస్వాఙ్గేశిరఃకిచ్చ" ॥ఉ ౪-౨౭౮-౩౪॥

ఇత్యతః కిచ్చేత్యనువృత్తౌ

(౭) "అర్తేరుచ్చ" ॥ఉ-౪-౨౭౮-౩౫॥

ఇతి అసున్. కిత్. ధాతోరుదాదేశశ్చ. రపరత్వమ్. కిత్త్వాదగుణః అలోన్త్యలోపేన సలోపఉక్తః. పూర్వోత్తరయోః సంహితః ఆద్గుణః. ... ... * [౨౫

నిరు. ౬౭౯. (మహోరగ) ఇతిఖ్యాతఃచిత్తద్వారాప్రవేశనాత్।

శ్లో. ౭౨, అక్షు. ౧౭-శ్లో. ౭౨ అక్షు. ౨౮. (౫౯-౨) నా. { ౬౮౦. మహాక్రతు / ౬౮౧ మహాయజ్వా

౬౮౦ మహాక్రతుర్ ౬౮౧ మహాయజ్వా

ఓం మహాక్రతవేనమః ఓం మహాయజ్వనేనమః

భా. (మహాక్రతుః)

సమర్పణసంస్కారస్వాదూకృతైః ఆగమశాస్త్రకారిత [౫

సర్వవ్యాపారైరారాధ్యత్వాత్. యథా

[131]

(౧) “యత్కరోషి” ఇత్యాది. ... * ॥గీ ౯-౨౭॥

స్వయాజినామన్యయాజిభ్యో వ్యత్యుత్కృష్టాత్ —

(మహాయజ్వా)

(౧) “సుయజోర్ఙ్వనిప్” యథా ॥౩-౨-౧౦౩। ౨౫౬-౮॥ [౧౦

(౨) “తేషామేకాన్తినశ్శ్రేష్ఠాస్తేచైవానన్యదేవతాః” ఇతి * ॥ ॥

నిర్వ. అథా మహాన్ సర్వసుకరః క్రతుః సమర్పణ సంస్కార స్వాదూకృతః రాగశాస్త్రకారితో యజ్ఞః, తదుపలక్షితజ్ఞానారాధనం అస్యేతి—

(మహాక్రతుః) కరోతేః [౧౫

(౧) “కృఞః క్రతుః” ॥ఉ- ౨౬౩-౧౮॥

ఇతి క్రతుః. అగుణః. యణ్. ఋతోరః. ... *

వచనాత్ మహాన్తో స్వయాజిభ్యోత్కృష్టాః యజ్వానః స్వయాజినో స్యేతి

(మహాయజ్వా)

(౧) “యజ దేవపూజాదౌ” ॥ధా- భ్వా-ఉ-౧౨౩-౧౩॥ [౨౦

(౨) “సుయజోర్ఙ్వనిప్” ॥౩-౨-౧౦౩। ౨౫౬-౮॥

[132]

ఇతి భూతేఙ్వనిప్. అనిట్. తతః సమాసో నాన్తదీర్ఘః ఇత్యాది. *

నిరు. ౬౮౦. సర్వైశ్శ్వసుకరాపూజాయస్యాస్యాత్స (మహాక్రతుః) ॥౮౧౬

౬౮౧. దేవతాన్తరయాజిభ్యః స్వయాజ్యుత్కృష్టకారకః।

(మహాయజ్వా) సముద్దిష్టః సత్కర్మఫలదో మనుః ॥౮౧౭॥

14-5-87.

౬౮౨ మహాయజ్ఞో

ఓం మహాయజ్ఞాయనమః

అభిగమనభోగమధు పరాౘది సామ్రాజ్యయాగోప్యన్యేభ్య స్తథేతి—

(మహాయజ్ఞః) యథా [౫

(౧) "సర్వేషాంకిలధర్మాణాము త్తమో వైష్ణవోవిధిః" ॥ ॥

(౨) "రతు తేభగవాన్విష్ణుర్భక్తానాత్మశరీరవత్" ॥ ॥

(౩) "యాఃక్రియాస్సంప్రయుక్తాస్స్యు రేకా న్తగతబుద్ధిభిః । తాస్స ర్వాశ్శిరసా దేవః ప్రతిగృహ్ణాతివైస్వయమ్" ఇతి. ॥ ॥

(౪) "అహింసాహ్యేకా న్తినస్సర్వాన్ ప్రీణాతిభగవాన్హరిః। విధిప్రయుక్తాంపూజాఞ్చగృహ్ణాతిశిరసాస్వయమ్" ॥పా-సా॥ ఇతి.

(౫) "నతత్రపశుఘాతోభూత్" ॥భా-శా-౩౩౭-౯॥

(౬) "ఆరణ్యకపదోద్గీతాఃభాగా స్తత్రానువర్ణితాః" ॥భా-శా-

[133] [౩౩౭-౧౦॥

ఇత్యాది. ... ... *

నిర్వ. తథావచనైర్మహాన్ అన్యయజ్ఞేభ్యోపి అత్యుత్కృష్టోయజ్ఞోభి గమనభోగమధుపరాౘదిసామ్రాజ్యయాగోస్యేతి—

(మహాయజ్ఞః)

ధాతుః పాౘిగ్వత్. తతో భావే

(౧) "అక ర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯।౭౮౨-౬॥ [౨౦

ఇతి అనువృత్తౌ

(౨) "యజయాచయతవిచ్ఛప్రచ్ఛరక్షానఙ్" ॥౩-౩-౯౦।౭౮౬॥

ఇతినఙ్. శ్చుత్వమ్ నస్యఞః. ... *

నిరు. ౬౮౨. అన్యేభ్యో దేవయాగేభ్యఃస్వయాగోత్కృష్టకారకః। (మహాయజ్ఞ) స్సమాఖ్యాతోహ్యేష్టార్ణోహరియాగదః॥ ౪౧౮॥

౬౦౩ మహోహవిః||

ఓం మహోహవిషే నమః

భా. అహింస్రసాత్త్వికౌపనిషదానిహవీంష్యస్యేతి—
(మహోహవిః) యథా [134] [౫

(౧) ''బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవిః'' ఇత్యాది· ||గీ-౪-౨౫||

(౨) ''జ్ఞానయజ్ఞేన'' ||గీ-౯-౧౫||

(౩)''యోహమస్మిసస న్యజే-యస్యాస్మినతమన్తరేమి'' ||౩-అ౭-౪౭||

(౪) ''ఇదమహమ్మామమృతయోనౌసూర్యేజ్యోతిషి జుహోమి''
||[౨-తై-౨౬||

(౫) ''అహమేవాహమ్మాఞ్జుహోమి'' ||౨-తై ౪౧||

ఇతి ప్రత్యగాత్మహవిష్ట్వాద్వా.
అథోపరిచరఃపరమైకాన్తీ,

(౬) ''ఆత్మారాజ్యన్ధనఞ్చైవకళత్రంవాహనానిచ। ఏతద్భగవతేసర్వ
మితితత్ప్రేక్షితంసదా'' ఇతి·అయజ్ఞ్చ ||భా-శా-౩౩౬-౨౩||

(౭) ''శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయాద్యజ్ఞాత్ జ్ఞానయజ్ఞః'' ||గీ-౪-౩||

ఇతిచ. ఏవమ్మనశ్శరీరయోఃవ్యాపారసమారాధ్యత్వమ్.... *
అథవాచః—

నిర్వ. సచమహాన్తిఅహింస్రసాత్త్వికౌపనిషదానిహవీంషి అస్యేతివా,
శ్రేత్యాదినా ద్రవ్యయజ్ఞాత్ జ్ఞానయజ్ఞస్య శ్రేయస్త్వాద్వా
హవిః ప్రత్యగాత్మరూపం హవిరస్యేతివా—
(మహోహవిః)

(౧) ''హుదానాదనయోః'' ||ధా-జు-ప-౧౨౪-౧౪||

(౨) ''అర్చిశుచిహుసృపిచ్ఛాదిఛర్దిభ్యఇసిః'' ||ఉ-౨౬౯-౧౩||

ఇతి ఇసిః· గుణః· అచ్ ఇత్యాది· ... *[౨౫

నిరు. ౬౦౩. ఆత్మరూపంహవిర్యస్యస(మహోహవి)రుచ్యతే।

శ్లో॥౭౩॥౬౮౪ స్తవ్యః

ఓం స్తవ్యాయనమః

భా. (స్తవ్యః)
స్తవమర్హతీతి, యత్, అనధ్యారోప్యమహామఙ్గళ నిత్యనిరవధికని రవద్యగుణో నామసహస్రవ్యపదేశ్యః. పతి రేవస్తుతిమర్హతి, ఇతి నతువిపరీతగుణో దేవతాన్తరాదిః. బార్హస్పత్యస్మృతౌ
(౧) "ఆదరేణయథాస్తౌతిధనవన్తంధనేచ్ఛయా। తథాచేద్విశ్వకర్తారం కోనముచ్యేతబన్ధనాత్" ॥బా-స్మృ- ॥

[136]

(౪) "ఇతీదంకీర్తనీయస్య" ఇత్యాది. * ॥భా-ఆను-౧౪౯-౧౨౧॥

నిర్వ. ఇత్థమ్ మనశ్శరీరయోర్వ్యాపారేణసమారాధ్యత్వముక్తమ్. అథ వాచః. తేనతదుచ్యతే. నామసహస్ర వ్యపదేశ్యతయానధ్యారోప్యమహామఙ్గళ నిత్యనిరవధినిరవద్య గుణకతయా చస్తవంస్తుతిమర్హతీతి—
(స్తవ్యః) [౧౫
(౧) "ష్టుఞ్-స్తుతౌ" ॥ధా-అ-ఉ-౧౨౩-౩౨॥
షస్సః. అన్యచ్చ పాణిగ్యత్.
(౨) "ఋదోరప్" ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪ ౧౬॥
ఇతి అప్. గుణావాదేశౌ. తతస్తవశబ్దాత్
(౩) "తదర్హతి" ఇత్యర్థే ॥౫-౧ ౬౩।౧౨౫-౩౦॥ [౨౦
(౪) "దణ్డాదిభ్యోయః" ॥౫-౧ ౬౬।౧౨౫-౩౫॥
ఇతి తస్యఆకృతిగణత్వాత్ యః. తద్ధితః
(౫) "ఛన్దసిచ" ॥౫-౧-౬౭।౩౦౦-౩౨॥

నిరు.౬౮౪. చేతశ్శరీరయోర్జన్తోర్వ్యాపారారాధ్యతాహరేః॥౪౧౯॥
ఉక్తంనారాయణస్యాథవాగారాధ్యత్వముచ్యతే।
స్మృతస్తుత్యర్హణాత్ (స్తవ్యః) షడర్ణోబన్ధమోచకః॥౪౨౦॥

౬౭౫ స్తవప్రియః

ఓం స్తవప్రియాయనమః

భా. యథాకథఞ్చిత్, యయాకయాచిద్భాషయా, యేనకేనాపి, తేజస్కరతిరస్కరీవా, గుణసఙ్కీర్తనాభిమానేన క్రియమాణస్తవః స్వవిషయః ప్రియతమో ఽస్యేతి—

(స్తవప్రియః)

అకణ్టకమేతత్ ఘణ్టాకర్ణాదివృత్తే. ... *

స్వస్తోత్రమపి ప్రసన్నేనానేనకరణభూతేననిష్పాద్యతఇతి—

నిర్వ. ఇతివా, ప్రాతిపదికమాత్రప్రకృతికః. అస్త్యేవహ్యస్యఛన్దోభావః. యతో ఽయంపఞ్చమో వేదః. భత్త్వమ్.

(౬) "యస్య" ఇతిలోపః. ... * ॥౬-౪-౧౪౮॥

స్వవిషయోయేనకేనాపి పురుషేణ యయాకయాచనభాషయాయథాకథఞ్చిత్ తేజస్కరః తిరస్కారీవాగుణసంకీర్తనాభిమానేన క్రియమాణః స్తవఃస్తుతిః ప్రియో ఽస్యేతి— [౧౫

(స్తవప్రియః)

(౧) "ప్రీఞ్ తర్పణే" ॥ధా చు-ఉ-౧౩౧-౮॥

(౨) "కాన్తౌచ" ॥ ॥

(౩) "ఇగుపధజ్ఞాప్రీకిరఃకః" ॥౩-౧-౧౩౫।౨౮౮-౫॥

[337]

ఇతికః. అగుణః. ఇయఙ్ ఇత్యాది. స్తవఉక్తః. ... *[౨౦

స్వస్తోత్రస్యాపిధ్రువస్తవా దౌప్రసన్నేనానేన కరణభూతేన నిష్పాద్యతయా స్తూయతేనేనాయమితి—

నిరు. ౬౭౫. యయాకయాచిద్భారత్యాయేనకేనాపిజన్తునా। యథాకథఞ్చిత్ కథితో ఽయస్యప్రియతమస్తవః॥౮౨౧॥

(స్తవప్రియ) స్తకథితోవస్వర్ణః ప్రీతివర్ధకః।

౬౮౬ స్తోత్రమ్   ౬౮౭ స్తుతస్

ఓం స్తోత్రాయనమః   ఓం స్తుతాయనమః

భా. (స్తోత్రమ్)   [॥౩-౨.౧౮౨।౨౫౯-౩౬॥

(౧) “దామ్నీశసయుయుజస్తుతుదసిసిచమిహపతదశనహః కరణే”
ఇతిష్ట్రన్. ఇదమ్ముధ్రువస్తవేద్రష్టవ్యమ్. ... *

సహస్రఫణత్రయీమయాదిభిస్సూరిభిరనన్తైః బ్రహ్మాదిభిరస్మదాదిభిశ్చాపి శేషేణానవధౌకాలేత త్తదభిలషితసిద్ధయేస్తుత ఇతి—

(స్తుతః) యథా

(౧) “అశేషదేవేశ నరేశ్వరేశ్వరైస్సదాస్తుతంయచ్చరితం మహో ద్భుతమ్” ఇతి.

నిర్వ. (స్తోత్రమ్)

(౧) “ష్టుఞ్ స్తుతౌ”   ॥ధా-అ-ఉ-౧౨౩-౩౨॥
షస్సః తోష్టుః ష్ట్రన్ప్రకరణే

(౨) “దామ్నీశసుయుయుజస్తుతుదసిసిచమిహపతదశనహః కరణే”
ఇతిష్ట్రన్.   [॥౩-౨-౧౮౨।౧౫౯-౩౬॥

(౩) “షః ప్రత్యయస్య”   ॥౩-౨౬।౮౩-౨౮॥

[138]

ఇతిషః. ఇత్. తోష్టుః. అనిట్. గుణః. ఆవిష్టలిఙ్గోయమ్ ఇత్యాది*
సహస్రఫణ త్రయీమయాదిభిస్సూరిభి రనన్తైర్బ్రహ్మాదిభిర స్మదాదిభిశ్చ అవిశేషేణ అనవధౌకాలేత త్తదభిలషితసిద్ధయే స్తూయతే హ్యాయమ్ ఇతి—

(స్తుతః)

ధాతుః ప్రాగ్వత్. అన్యచ్చకర్మణి క్తః. అగుణః. అనిట్. ...*

నిరు. ౬౮౬. స్వేనైవనిష్పాద్యతయా స్వస్తుతేః(స్తోత్ర)ముచ్యతే॥౮౨౨॥

నిరు. ౬౮౭. శేషశేషాశనాద్యైర్యః సూరిభిశ్చాస్మదాదిభిః।
(స్తుత) త్వాదవిశేషేణస్తుతఇత్యభిధీయతే॥౮౨౩॥

శ్లో.౭౩,అక్ష.౧౧-శ్లో.౭౩.అక్ష.౧౬.(౫౯౮)నా. {౬౮౫. స్తోతా
౬౮౬ రణప్రియః

౬౮౫ స్తోతా ౬౮౬ రణప్రియః|

ఓం స్తోత్రే నమః ఓం రణప్రియాయనమః

భా. (౨) "ధాతాపురస్తాద్యముదాజహార- శక్రఃప్రవిద్వాన్ ప్రదిశశ్చ
తస్రః" ఇతి. ||పు-సూ-౧౭ ||
అస్మదాదిసర్వస్తుతత్వంప్రదిశశ్చతస్రఇతి. ... *
స్వస్తోతారంస్తోతుంశీలమస్యేతి—
(స్తోతా)
(౧)"యంస్తువన్ స్తవ్యతామేతివన్దమానశ్చవన్ద్యతామ్" ||వి-ధ-౭౫-౫౫||
ఇతి. ఏత త్కైలాసయాత్రాయామ్. ... * [౧౦
శ్రీమద్రామాయణమహాభారతప్రభృత్యభిష్టుతాభీష్టదివ్యచేష్టితః—
(రణప్రియః)
సుహృత్ప్రీణనరణాదిచేష్టితోహిసః; యథా
నిర్వ. కైలాసయాత్రాదౌస్వస్తోతారంస్వయమేవతచ్ఛీలస్తౌతీతి—
(స్తోతా) [౧౫
ష్టుఞ్ స్తుతౌ — ప్రాగ్వదేవధాతుః.
(౧) "తృన్" ||౩-౨-౧౩౫|౨౫౭-౧౫||
[1³⁹]
ఇతితాచ్ఛీలికస్తృన్. అగుణః. అనజ్ ఇత్యాది. ... *
శ్రీమద్రామాయణమహాభారతప్రభృత్యభిష్టుత దివ్యచేష్టితత
యాప్రియఃఅభీష్టః రణః సుహృత్ప్రీణనసమరచేష్టాస్యేతి—
(రణప్రియః) ప్రీఙ్ తర్పణే
(౧) "ఇగుపధ" ||౩-౧-౧౩౫|౨౮౮-౫||

నిరు. ౬౮౫. స్వస్తోతారంపరంస్తోతుంశీలంయస్యాస్తిసర్వదా।
స్తోతాసస్యాత్ప్రశస్యవర్ణఃసర్వ (స్తోత్ర) త్వాదోమనుః||౮-౨౮||
నిరు. ౬౮౬. సుహృత్ప్రియంయుద్ధకర్మయస్యాస్తిస(రణప్రియః)।

౬౯౦ పూర్ణః

ఓం పూర్ణాయనమః

భా· (౧) "తతస్సకామంసుగ్రీవమఙ్గదఞ్చ మహాబలమ్। చకారరాఘవః ప్రీతోహత్వారావణమాహవే"· ✱ ॥రా-యు-౧౧౧-౩౧॥
బహువ్యయాఽయాసపత్సర విరహేపి స్తోత్రాదిమాత్రసాధ్యోయమ్; కుతః యతః?—
(పూర్ణః)
స్వతఏవాఽవాప్తసమస్తకామః ... ॥

నిర్వ. ఇత్యాదినా కప్రత్యయేఅగుణే ఇయజిచప్రియశబ్ద ఇత్య [౧౦
భృధామ. రణనిశ్శబ్దకస్తా. పచాద్యచ్. అకర్తరితు
(౨) "వశిరణ్యోరుపసఙ్ఖ్యానమ్" ॥౩-౩-౫౮।౨౮౪--౨౦॥
ఇతి ఔపసంఖ్యానికః తత్రహి
(౩) "భావే" అకర్తరిచకారకే ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨·౧౫॥
ఇతివర్తతే· [౧౫
(౪) "గృహవృదృనిశ్చిగమశ్చ" ॥౩-౩-౫౮।౨౮౪-౧౯॥
ఇతిసూత్రస్థంహితద్వార్తికమ్.బహువ్రీహౌ ప్రియస్యవిశేషణత్వేన
(౫) "సప్తమీవిశేషణేబహువ్రీహౌ" ॥౨-౨-౩౫।౭౮-౨౪॥
ఇతినిత్యంపూర్వనిపాతే ప్రాప్తే,
(౬) "వాప్రియస్య" ఇతివిభాషాహి ॥౨-౨-౩౫।౭౮-౨౯॥
భవతి. సః అతోత్రపరప్రయోగః. ... ✱
బహువ్యయాయాసవిరహేపిస్తోత్రాదిమాత్రసాధ్యోహ్యయమ్కుతః యతఃపూర్ణఃస్వతఏవావాప్తసమస్తకామోభవతీతి—
(పూర్ణః)

సిరు. ౬౯౦. అవాప్తసర్వకామత్వంయస్యాస్తి(పూర్ణ)కథ్యతే॥౪౨౫

నిర్వ· (౧) "పూరీఆప్యాయనే" ॥ధా-చు-ఉ-౧౩౨-౨౬॥
ఈదిత్· అకర్మకాత్ కర్తరి క్తః.

(౨) "శ్వీదితోనిష్ఠాయామ్" ఇతఈణ్ణిషేధః. ॥౩-౩-౯౪।౨౫౨-౩౪॥

(౩) "రదాభ్యామ్" ॥౮-౨ ౪౨।౨౫౧-౨౫॥ [౫
ఇత్యాదినా నిష్ఠాతోనః

(౪) "రషాభ్యామ్" ఇతిణత్వమ్. ॥౮-౪-౧।౧౮౯॥
నచేదమ్పూర్ధాతోరూపమ్. తత్రహినిష్ఠాయామ్అగుణే

(౫) "శుష్కః" ఇతి ఇడభావే ॥౭-౨ ౧౧।౧౭౭-౧౦॥

(౬) "ఉదోష్ఠ్యపూర్వస్య" ॥౭-౧-౧౦౨।౧౮౭-౩౪॥
ఇతిఉత్త్వేరపరత్త్వేచ

(౭) "రదాభ్యామ్" ॥౮-౨-౪౨।౨౫౧-౨౫॥
ఇతినత్త్వమ్ప్రాప్తమ్.

(౮) "నధ్యాఖ్యాపౄమూర్ఛిమదామ్" ॥౮-౨-౫౭।౨౫౨-౩౫॥
ఇతిప్రతిషిధ్యతే. యేనతతపవ [౧౫

(౯) "హలిచ" ॥౮-౨-౭౭।౨౯-౨౯॥
ఇతిదీర్ఘేణత్త్వేచఉక్తరూపంస్యాత్. నాప్యయమ్

(౧౦) "వాదాన్తశాన్తపూర్ణదస్తస్పష్టచ్ఛన్నజ్ఞప్తాః" ॥౭-౨-౨౭। [౨౪౪-౨౪॥

ఇతిపాక్షికోనిపాతః. తేహిణిచినిష్ఠాన్తానిపాత్యన్తే. అథవా యస్తుకథఞ్చిణ్ణిచి నిష్ఠాయామ్ నిష్ఠాఅయన్నిపాతః. తతేడభావోనిపాత్యః. ణ్యన్తః. ఈదిత్ నేతి తథాణిలోపోపి. [౨౫౩-౩౧॥

(౧౧) "నిష్ఠాయామ్సేటి" ఇతిసేట్ గ్రహణసామర్థ్యాత్ ॥౬-౪-౨।

(౧౨) "ణేరనిటి" ఇతిణిలోపస్యాప్రవృత్తేః అన్యత్సమమ్· * ॥౬-౪- [౫౧।౧౬౪-౩౩॥

19-5-87.

శ్లో. ౭౩, అక్ష. ౧౯ - శ్లో. ౭౩. అక్ష. ౨౪. (౬౦౧) నా. { ౬౯౧. పూరయితా
{ ౬౯౨ పుణ్యః

౬౯౧ పూరయితా ౬౯౨ పుణ్యః

ఓం పూరయిత్రే నమః ఓం పుణ్యాయ నమః

భా. కిన్త్వర్థిపూరణీయవత్ స్తోత్రాదికమపేక్షతే, తన్మనోరథ
పూరణశీలత్వాత్ తదాహ—
(పూరయితా) ... ... *
పాతకినోఽపి స్వస్త్వర్థాయన్ పునాతీతి—
(పుణ్యః)
(౧) "పూఞో యణ్ణుగ్ధ్రస్వశ్చ" ... * ॥ఉ-౫-౨౮౦-౫॥
నిర్వ. అథాపి పూరణీయవత్ తదనుజిఘృక్షయా తత్కృతం
స్తోత్రాదికం అపేక్ష్య తన్మనోరథం తచ్ఛీలః పూరయతీతి—
(పూరయితా)
ధాతుః పౄ పూర్తౌ. ణిచ్. తతః తృన్. ఇట్.
(౧) "అనిటి" ఇతి ప్రతిషేధాత్ ॥౬-౪-౫౧।౧౬౪-౩౩॥
[140]
ణిలోపః. గుణః. అయ్. అనఙ్ ఇత్యాది. ... *
పాతకినోఽపి స్వస్తుత్యర్థాయన్ పునాతీతి వా, తేషామపి పావ
నస్వస్తుత్యర్థీకరణేన పుణతి శుభకర్మా భవతీతి వా, తానపి పా
వయన్ పుణ్యయతి పుణ్యాన్ స్వస్తుత్యర్హతయా శుభకర్మణః
కరోతీతి వా—
(పుణ్యః) పూర్వవత్
(౧) "పూఞ్ పవనే" ॥ధా-చు ఉ ౧.౨౯-౧౧॥
(౨) "పూఞో యణ్ణుగ్ధ్రస్వశ్చ" ॥ఉ-౫-౨౮౦-౫॥

నిరు. ౬౯౧. సదా పూరయితుం శీలం యస్య స్తోతృ మనోరథాన్।
స స్యాత్ (పూరయితా)
౬౯౨. (పుణ్యః) యోఽసౌ పాతకిపావనః॥౪౨౬॥

౬౯౩ పుణ్యకీర్తిర్

ఓం పుణ్యకీర్తయేనమః

భా. సంకీర్తనమపితథేతి—

(పుణ్యకీర్తిః)

(౧) "నామసంకీర్తనంభక్త్యావిలాయనమనుత్తమమ్। మైత్రేయాశేషపాపానాంధాతూనామివపావకః"॥ ॥

నిర్వ. ఇతి యత్. తస్య ణుట్ ధాతోః హ్రస్వశ్చ. హ్రస్వవిధాన సామర్థ్యాత్ నగుణః. ణుటః ప్రత్యయాదిత్వమాశ్రిత్యవలాది లక్షణ ఇట్ ప్రాప్తః.

(౩) "నేడ్వశి" ఇతిప్రతిషిధ్యతే. అపరత్ర ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥

(౪) "పుణకర్మణిశుభే." ॥ధా-తు-ప-౧౨౬-౨౮॥

(౫) "అఘ్న్యాదయశ్చ" ॥ఉ-౪-౨౭౬-౩౦॥

ఇతి తస్యాకృతిగణత్వాత్ యక్. అగుణః. అన్యతో్రక్తవిధయానిష్పన్నాత్ పుణ్యశబ్దాత్

(౬) "తత్కరోతి" ఇతిణిచ్ ॥౩-౧-౨౬- ॥

(౭) "ణావిష్ఠవత్" ॥౬-౪-౧౫౫- ॥

ఇతి టిలోపః. తతః పచాద్యచ్ ణిలోపః ... *

తథాపుణ్యా పునానా శుభా - తాదృశంమర్యాణావాకీర్తిః-సజీర్తన మస్యేతి—

(పుణ్యకీర్తిః)

(౧) "కౄతసంశబ్దనే" చురాదిః ణిచ్. ॥ధా చు-ఉ-౨౦౪-౯॥

(౨) "ఉపధాయాశ్చ" ॥౭-౧ ౧౦౧।౨౦౪-౯॥

ఇతి ఇత్త్వమ్. రపరత్వమ్.

(౩) "ఉపధాయాఞ్చ"ఇతిదీర్ఘః.తతఇన్ప్రకరణే॥౮-౨-౭౮।౧౫౭-౮॥

నిరు. ౬౯౩. పుణ్యశ్లోకోస్తియస్యేతి (పుణ్యకీర్తిస్) తుసస్మృతః।

౬౯౪ అనామయః॥

ఓం అనామయాయనమః

భా. (౨) “అవశేనాపియన్నామ్ని కీర్తితేసర్వపాతకైః। పుమాన్వి
ముచ్యతేసద్యఃసింహత్రస్తైర్మృగైరివ” ॥వి-పు ౮-౯౧॥
(౪) “కలౌసంకీర్త్యకేశవమ్” ఇతి ॥వి-పు ౬-౨-౧౭॥
అతఏవహి తత్త్వరసూక్తాదీనాంపఙ్క్తిపావనత్వశ్రుతిః. *
ఏవంస్వసంస్పర్శదివ్యాషధేన—
(అనామయః)
సంసారమహావ్యాధివిరోధీ, భవోహివ్యాధిః. భగవ
దనుభవశక్తిప్రతిబన్ధకత్వాత్.
(౧) “వ్యాధిభిఃపరిపూర్ణోస్మి” ॥ ॥
ఇతి తద్జ్ఞవచనాత్. ... ... *

---

(౪) “హృపిషి-రుహి-వృతి విది-చ్ఛిది-కీర్తిభ్యశ్చ”॥ఉ ౪ ౨౭౮-౫॥
ఇతి ఇన్. ణిలోపః. ఆత్వమ్. అన్యథాచాపివృత్పాదితమ్
పాగేవ. పుణ్యశబ్దోహ్యథస్తాదుక్తః. తతః
స్త్రియామతష్టాబాది
(౫) “స్త్రియాఃపుంవత్” ॥౬-౩-౩౪।౭౨-౩౪॥
ఇత్యాదినాపూర్వపదస్య పుఙ్వద్భావః. ... *
ఏవమ్ స్వసంస్పర్శదివ్యాషధేన ఆమయస్యభగవ. దనుభవ
శక్తిప్రతిబన్ధకతయామహావ్యాధిరూపస్య భవస్య విరోధీతి—
(అనామయః)
(౧) “మీఙ్ హింసాయామ్” ॥ధా ది-అ౧౨౫-౧॥
ఆఙ్ పూర్వః పచాద్యచ్.

నిరు. ౬౯౪.. సంసారాఖ్యమహావ్యాధేఃవిరోధిత్వాత్ (అనామయః)॥

శ్లో॥ ౭౪॥ ౬౯౫ మనోజవః

ఓం మనోజవాయనమః

భా. ఉక్తేష్వపిక్షిప్రకారిత్వాత్ —
(మనోజవః) జగాహి, [౫
(౧) "క్షిప్రంభవతిధర్మాత్మా" ఇతి. ॥గీ-౯-౩౧॥
(౨) "సప్తజన్మకృతంపాపంస్వల్పంవాయదివాబహు। స్నోరాలయ
విన్యాసమాత్రమ్యాదేవనశ్యతి" ఇతిచ. ... * ॥వి-ధ-౮౩-౨౮॥
ఆత్మవత్ స్మరణకీర్తనాదిమాత్రేణ సర్వపావనానాంగఙ్గాపు
ష్కరాదితీర్థానాంహేతుత్వాత్ — [౧౦

నిర్వ. (౨) "మీనాతి-మినోతిదీఙాంల్యపిచ" ॥౬-౧-౫౦।౧౮౯-౩౪॥
ఇతిచాదశిత్యేజ్ నిమిత్తేమాప్తమాత్వమ్
(౩) "నిమిమీలియాంఖలచోరాత్వమ్ నేతివాచ్యమ్"॥ ॥
ఇతి ప్రతిషిధ్యతే. గుణః అమ్. తయోః విరోధార్థే. నఞ్
తత్ పురుషః నఞోనలోపః నుట్. ... *[౧౫
ఉక్తేష్వర్థేషుక్షిప్రకారితయామనసోఽన్తఃకరణస్యేవజవో వేగోఽస్యేతి-
(మనోజవః) జుస్వాతోఽగతికర్మా వేగకర్మాచ. తతో భావే
(౧) "ఋదోరప్" ఇత్యప్. గుణః అవ్. ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪౧౬॥
(౨) "జునజ్జానే" ॥ధా ది-ఆ-౧౨౫-౧౩॥
(౩) "సర్వధాతుభ్యోఽసున్" ॥ఉ-౪-౨౭౮ ౩౨॥
ఇతిఅసున్. రుత్త్వయత్వాపవాదోత్వగుణాః ... *
ఆత్మవత్ స్మరణకీర్తనాదిమాత్రేణ సర్వపావనానితీర్థానిగఙ్గా
ద్యృషిజుష్టామ్భాంసి కరోతీతిహేతుత్వాత్ సృజతీతివా,
తీర్థానిశ్రుతిస్మృత్యాదీనిశాస్త్రాణికరోతిసత్సమయప్రవర్తకాని
ప్రవర్తయతీతివా, అగాధదుష్ప్రవేశసిన్ధోరివాత్మనః సర్వేషాం
సుసుఖప్రవేశాయానేకావతారకరణాత్, తీర్థానిస్వావతార
రూపాణ్యవతార సోపానానికరోతి విదధాతీతివా —

౬౯౫. భక్తానాంసమ్పదశ్శీఘ్రంకరోతీతి (మనోజవః)।

౬౯౬ తీర్థకరో

ఓం తీర్థకరాయనమః

భా. (తీర్థకరః)

శ్రుతిస్మృత్యాదిసత్సమయప్రవర్తనాద్వా, యథా

(౧) "యోగో జ్ఞానం తథా సాఙ్ఖ్యమ్" ॥భా అను-౧౫౦-౧౪౧॥
[141]

ఇత్యాది. అగాధదుష్ప్రవేశసిన్ధోరివాత్మనః ప్రవేశావతారసోపానకరణాద్వా. ... ... *

సర్వ. (తీర్థకరః)

తీర్థశబ్దోహ్యనేకార్థః కోశసిద్ధః. కరోతేః

(౧) "కృఞో హేతుతాచ్ఛీల్యానులోమ్యేషు" ॥౩-౨-౨౦।౨౪౬-౨౩॥

ఇతి హేతౌ టః. గుణః రపరః.

(౨) "తౄ ప్లవనతరణయోః" ॥ధా భ్వా-వ-౧౨౩-౨॥

(౩) "పాతృతుదివచి- రిచి-సిచిభ్యస్థక్" ॥ఉ-౨-౨౬౬-౧౪॥

ఇతి థక్ అగుణః.

(౪) "శ్ర్యుకః" ఇతి నేట్ ॥౭-౨-౧౧।౧౭౭-౧౦॥

(౫) "ఋత ఇద్ధాతోః" ॥౭-౧-౧౦౦।౧౭౮-౧౮॥

ఇతి ఇత్త్వమ్. రపరత్వమ్

(౬) "హలి చ" ఇతి దీర్ఘః. ॥౮-౨-౭౭।౨౯-౨౯॥

(౭) "అచో రహాభ్యాం ద్వే" ॥౮ ౪-౪౬।౫-౭॥

ఇతి థస్య ద్విత్వమ్.

(౮) "ఝరో ఝరి సవర్ణే" ॥౮ ౪-౬౫।౬-౪॥

ఇతి పాక్షికః ప్రథమథలోపః. తదభావే

నిరు. ౬౯౬. గఙ్గాదితీర్థహేతుత్వాత్ శ్రుతిస్మృత్యోఃప్రవర్తనాత్ ॥
ఆత్మప్రవేశసోపానకృత్వాత్ (తీర్థకరస్) స్మృతః॥

౬౯౭ వసురేతా

ఓం వసురేతసే నమః

భా. తత్ర కృష్ణావతారః. దివ్యజ్యోతిరుపాదానహేతుత్వాత్ —
(వసురేతాః) [౫
వస్వితిహిజ్యోతిష పర్యాయః.

(౧) "ఉజ్జహారాత్మనః కేశౌ సితకృష్ణౌ మహామునే" ||వి-పు-౫-౧-౬౦||
ఇతి.

(౨) "మమ తే కేశసంజ్ఞితాః" ||భా-శా-౩౪౨-౪౮||
ఇతి కేశశబ్దశ్చ వ్యాఖ్యాతః. .. ... *[౧౦

నిర్వ. (౯) "ఖరిచ" ఇతి పూర్వస్యథస్య చర్త్వమ్ ||పా-౮ ౫౫|౯-౩౨||
తః. ఏవమ్ తత్ర తత్ర ద్విత్వలోపాదికమ్ యథాశాస్త్రమూహ్యమ్.*
తత్ర కృష్ణావతారః ప్రస్తూయతే. దివ్యజ్యోతిరుపాదానదేహతయా
వసుః రశ్మిః సచాత్ర జ్యోతిః తద్రూపం రేతో వీర్యమ్ స్వోపా
దానద్రవ్యమస్యేతి — [౧౫
(వసురేతాః)
నానార్థో హి వసుశబ్దః

(౧) "రీఙ్ స్రవణే" అసున్ప్రకరణే ||ధా-ది-ఆ-౧౨౫-౧||

(౨) "స్రురీభ్యాస్తుట్ చ" ఇతి ||ఉ-౪-౨౭౯-౪||
అసున్. తస్య తుట్ చ. టిత్త్వాదాద్యవయవః. అనిట్. గుణః.

(౩) "వస నివాసే" ||ధా-ఖ్యా-ప ౧౨౩-౧౪||
||[ఉ ౧|౨౬౦-౩౨||

(౪) "శృస్వృస్నిహిత్రప్యసి వసిహని క్లిది బన్ధిమనిభ్యశ్చ"
[142]
ఇతి ఉః. సమాసోఽసన్తదీర్ఘః ఇత్యాది. ... *

నిరు. ౬౯౭. వసుశబ్దో జ్యోతిరర్థః రేతస్తత్కారణం గతమ్ ||౪౨౯||
దివ్యజ్యోతిః కారణత్వాత్ (వసురేతాః) ప్రకీర్తితః||

ఓం వసుప్రదాయనమః ఓం వసుప్రదాయనమః

భా. పరమనిధిమాత్మానం దేవకీవసుదేవాభ్యాంపుత్రత్వేన ప్రదదాతీతి—
(వసుప్రదః) ... ... * [౫
తాభ్యామ్ జగత్పితుః స్వస్యపితృత్వరూపమ్మహత్తేజః ప్రదదా
తీతి పునశ్చ—
(వసుప్రదః)
వసుదేవాపత్యత్వాచ్చ—

నిర్వ. తథా వసుధనమ్ పరమోనిధిః తాదృశం ఆత్మానమ్ దేవకీవసు
దేవాభ్యాం సంప్రదానాభ్యామ్ పుత్రత్వేన ప్రదదాతీతి—
(వసుప్రదః)
నానార్థోవసుశబ్దఇత్యుక్తమ్.
(౧) "డుదాఞ్ దానే" ప్రపూర్వః ॥ధా-జు-ఉ-౧౧౮-౨౯॥
(౨) "ఫ్రీదాజ్ఞః" ఇతికః. ఆల్లోపః. ॥౩-౨ ౬।౨౭౫- ॥
నిరూ చేహివసుశబ్దః ఏవముత్తరతాఽపిధ్యేయమ్. ... *
తథావసుంరశ్మిమ్ తతశ్చజగత్పితుః స్వస్యపితృరూపంమహత్
తేజఃతాభ్యామేవసంప్రదానాభ్యామ్ ప్రదదాతీతిపునరపిద్వితీయః—
(వసుప్రదః)
నిరూచాతేహివసుప్రదశబ్దౌ. ... ... *[౨౦
తథాసః వసుదేవస్య వసుభిః దీవ్యతఃఆనకదుందుభేః అపత్యమితి—

నిరు. ౬౯౮. దేవకీవసుదేవాభ్యాంఆత్మరూపంమహద్ధనమ్॥౭౩౦॥
పుత్రత్వేనప్రకర్షేణదదాతీతి (వసుప్రదః)।
౬౯౯. దేవకీవసుదేవాభ్యామ్స్వపితృత్వంమహద్వసు॥౭౩౧॥
తేజోయఃప్రదదాతీతి (వసుప్రద) ఇతీరితః।

{ ౭౦౦ / ౩౩౪, ౭౧౪ } వాసుదేవో

ఓం వాసుదేవాయనమః

భా. (వాసుదేవః) ... ... *

ఇతి శ్రీహారితకులతిలక శ్రీవత్సాఙ్క మిశ్రసూనోః
శ్రీరఙ్గరాజదివ్యాజ్ఞాలబ్ధ
శ్రీపరాశరభట్టాపరనామధేయస్య
శ్రీరఙ్గనాథస్యకృతౌ
శ్రీ మ న్నా మ స హ స్ర వి వ ర ణే
భగవద్గుణదర్పణే
సప్తమశతకం సమాప్తమ్.

నిర్వ. (వాసుదేవః)

(౧) "దివుక్రీడాదౌ" ॥ధా-ది-ప-౧౨౪-౨౩॥

శాపవాదః. పచాదిగణేపాఠాత్ అచ్. గుణః. తృతీయాసమాసః. తతః

(౨) "ఋష్యన్ధకవృష్ణికురుభ్యశ్చ" ॥౪-౧-౧౪|౯౫-౨॥

ఇతి అతఇఞోపవాదః. అపత్యే అణ్. ఆదివృద్ధిః

(౩) "యస్య" ఇతిలోపః. ... * ॥౭-౨-౧౫|౨౫౨-౧౦॥

ఇతి కుశికకులతిలక శ్రీవేఙ్కటేశ్వరమహాచార్యవర్యాత్మజ
వరదదేశికతనయ వరదగురువరసూను
వరదాచార్యసూరివిరచితే,
శ్రీ ప రా శ ర భ ట్టా ర్య భా షి త
శ్రీమత్సహస్రనామభాష్యానుగే
భ గ వ న్నా మ స హ స్ర ని ర్వ చ నే
సప్తమశతకం సంపూర్ణమ్,

నిరు. ౭౦౦. వసుదేవాదపత్యతశ్చ (వాసుదేవః) ప్రకీర్తితః॥౭౩౨॥

23-5-87.

౭౦౧ వసుర్	౭౦౨ వసుమనాస్
ఓం వసవేనమః.	ఓం వసుమనసేనమః.

భా. ఏతదవతారాగమం క్షీరార్ణవనికేతనత్వమాహ—
(వసుః) [౫
తత్రవసతీతి, యథా, [౭౬॥
(౧) "సలోకానాంహితార్థాయక్షీరోదే వసతిప్రభుః" ॥ భా-స-౪౭-
(౨) "ఏవనారాయణశ్రీమాన్ క్షీరార్ణవనికేతనః । నాగపర్యఙ్కముత్సృజ్యహ్యాగతోమధురాంపురీమ్" ॥హరి-౧౧౩-౬౨॥
[143]
ఇత్యాది. ... ... * [౧౦
తత్రలక్ష్మీజన్మభూమావసతోపివసౌవసుదేవేమనోస్యేతి—
(వసుమనాః) [॥ ॥
(౧) "దేవదత్తోదత్తః సత్యభామాభామేతివత్ వసుః వసుదేవః"
ఇతిమహాభాష్యవిదః ... ... *

నిర్వ. అథైతదవతారాగమరూపం క్షీరార్ణవనికేతనత్వముచ్యతే.[౧౫
వచనాత్ క్షీరోదేవసతీతి—
(వసుః)
ఉక్తోహ్యయంశబ్దః.* ... ... *
తత్రలక్ష్మీజన్మభూమౌ వసతోపివసౌ నామ్నైకదేశేన నిర్దేశః,
వసుదేవేమనోస్యేతి—
(వసుమనాః)
మనేరసునిమనశ్శబ్దఉక్తః. సమాసః ఆసన్తదీర్ఘః ఇత్యాది. *

నిరు. ౭౦౧. వసతీతి (వసుర్) లోకహితేచ్ఛుః క్షీరసాగరే।
౭౦౨. జన్మభూమ్యర్ణవేలక్ష్మ్యాః వసతోయస్యవైమనః॥౪౩౩॥
అస్తీతివసుదేహీతిసస్యాత్ (వసుమనాః) పరమ్।

౭౦౩ హవిః॥

ఓం హవిషేనమః.

భా. దేవకీవసుదేవ సమీపవాసరుచిరపి అపదపేక్షితాకులాభ్యాం తాభ్యాంకంసాత్ గుప్తయేనన్దయశోదాభ్యామాదీయతేఇతి—
(హవిః)　　...　　...　　...　　*
జాయమానఏవఅసురకృతాపదపనోదనః సతాఙ్గతిః—

నిర్వ. దేవకీ వసుదేవ సమీప వాస రుచిరప్యయమ్ కంసాత్ గుప్త యేనన్దయశోదాభ్యాంకర్తృభ్యామ్ అపదపేక్షితాకులాభ్యామ్ తాభ్యామ్ అపాదానాభ్యామ్ హూయతే ఆదీయతఇతి—
(హవిః)

(౧) "హుదానాదనయోః"　　॥ధా-జు-ప-౧౨౪-౧౪॥
(౨) "ఆదానేచ"　　॥　　॥
(౩) "ప్రీణనేపి" ఇహాదానకర్త్రాయమ్. ॥　　॥
(౪) "అర్చిశుచిహుసృపి ఛాదిఛర్దిభ్యఇసిః"　　॥ఉ-౧-౨౬౯-౧౩॥
[144]
ఇతి ఇసిః. గుణావాదేశౌ. ఆదిష్టలిఙ్గోయమిత్యాది. వామన సంహితాయామ్,
(౫) "భోభగోఅఘోఅపూర్వస్యయోశి"　　॥ా-౩-౧౭।౧౩-౧౬॥
ఇతిరోర్యః. తస్య
(౬) "హలిసర్వేషామ్"　　॥ా-౩-౨౨।౧౩-౧౫॥　　[౨౦
ఇతిలోపః　　...　　...　　*
జాయమానఏవ ఆసురాపదపనోదనతయా సతాంగతిః ప్రాప్యఇతి—

నిరు. ౭౦౩. నన్దగోపయశోదాభ్యాంకంసోపద్రవశాన్తయే॥౪౩౪॥
ఆదీయతేస్వీక్రియతేస(హవిః) పరికీర్తితః।

శ్లో॥౭౫॥ ౭౦౪ సద్గతిస్ ౭౦౫ సత్కృతిస్

ఓం సద్గతయేనమః. ఓం సత్కృతయేనమః.

భా. (సద్గతిః) యథా

(౧) "సన్తస్సన్తోషమధికంప్రశమంచణ్డమారుతః" ॥వి-పు-౫-౩-౪॥

ఇతి. ... ... *

సత్యాః సకల సంసారనిగళచ్ఛేదిన్యః దధిన వనీతచోరణో

లూఖలబన్ధరింఖణరాసక్రీడాదికాముగ్ధకృతయో స్యేతి—

(సత్ కృతిః) యథా

[145]

(౧) "జన్మకర్మచమేదివ్యమ్" ఇత్యాది. ... *॥గీ-౧౦-౩౯॥

నిర్వ. (సద్గతిః)

గమేఃకర్మణిక్తని గతిశబ్దఉక్తః అస్తేశ్శతరిసత్ శబ్దశ్చ. ఏవ

మేవాయముత్తరత్రా౽పి విశేషస్త్వాచ్యతే. జన్త్వమ్ ఆవిష్ట

[146]

లిఙ్గోయమ్ ఇత్యాది. ... ... *

తథాసత్యాః సకలసంసారనిగళచ్ఛేదనేన శోభనాః కృతయః

దధిహయ్యఙ్గవీనచోరణోలూఖలబన్ధనరిఙ్ఖణ రాసక్రీడనాదికాః

ముగ్ధచేష్టాః అస్యేతి—

(సత్కృతిః)

కరోతేః క్తిన్ క్విప్ ఇత్యనువృత్తౌ

(౧) "కృఞఃశచ" ॥౩-౩-౧౦౦।౨౮౬-౨౯॥ [౨౦

నిరు. ౭౦౪. ఉత్పన్నపవకంసాదికృతబాధాపనోదనాత్ ॥౮౩౫॥

సతాంప్రాప్యతయాచైవ (సద్గతిస్) సముదాహృతః।

౭౦౫. రాసక్రీడాదికృతయఃసత్యోయస్యచ(సత్కృతిః)॥౮౩౬॥

౭౦౯ సత్తా ౭౧౭ సద్భూతిస్

ఓం సత్తాయైనమః. ఓం సద్భూతయేనమః.

భా. సత్తాపిసతాంస్వయమేవేతి—
(సత్తా) [౫
నహితద్వ్యతిరేకేణకిఞ్చిత్ స్యాత్
(౧) "నతదస్తివినాయత్ స్యాత్ మయా" ఇతి ... * శ్గీ-౪ ౯॥
సతాంపుత్రోమిత్రంబన్ధుః దూతఃసారథిఃఅన్యచ్చ తద్భూః న్—
(సద్భూతిః)

నిర్వ. ఇతి శః. చాత్ క్తిన్. యోగవిభాగాత్ కృచ్ఛస్త్రియామ్ [౧౦
భవతి. ఇహతు క్తిన్. అగుణః. అనిట్. అస్తేశ్శతరిసత్ శబ్దాత్
ఉగిత్త్వాత్ స్త్రియామ్
(౩) "ఉగితశ్చ" ఇతిఙీప్. ॥౪ ౧-౯-౪౧-౩౧॥
స్త్రియాః పుంవద్భావాదినా సమాసే పూర్వపదస్యపుంవ
ద్భావః ... ... * [౧౫
సతాం సత్తాపిస్వయమేవేతి—
(సత్తా) సచ్ఛబ్దాత్
(౧) "తస్యభావస్త్వతలౌ" ॥౫ ౧-౧౧౯|౧౩౨-౨౨॥
ఇతిభావేతల్. తలన్తమ్ స్త్రియామ్. అతః టాబాది. సాం
హితే జశ్త్వచర్త్వే. అవిష్టలిఙ్గోఽయమ్. ... *[౨౦
సతాంభూతిః పుత్రమిత్రబన్ధుదూతసారథ్యాది బహూభవనే
నవిభూతిరితి—
(సద్భూతిః)

నిరు. ౭౦౯. స్వయమేవసతాంసత్తాయస్మాత్ (సత్తే) తికీర్త్యతే।
౭౧౭ సతాంపుత్రకళత్రాదిభూత్యా (సద్భూతిర్) ఉచ్యతే॥౪౩౭॥

౭౦౮ సత్పరాయణః।

ఓం సత్పరాయణాయనమః

ఖా.(౧)"కృష్ణాశ్రయాః కృష్ణబలాః కృష్ణనాథాశ్చ పాణ్డవాః, కృష్ణః పరాయణం తేషామ్" ఇతి. ... * ॥ఖా-ద్రో-౧౮౩-౨౪॥

(సత్పరాయణం) ఆహచ

(౧) "మామేవైష్యసి" ఇతి. ॥గీ-౧౮-౬౫॥

పుంల్లిఙ్గత్వే సన్తోస్యపరాయణమితి (సత్పరాయణః.) యథా

(౨) "మమప్రాణాహిపాణ్డవాః" ఇతి ॥ఖా-ఉ-౯౦-౩౩॥

(౩) "పాణ్డవానాంభవాన్నాథః భవన్తఞ్చాశ్రితావయమ్"

[ఖా-స-౨౧-౧౦॥

(౪) "జ్ఞానీత్వాత్మైవమేమతమ్"ఇతి. ... * ॥గీ-౭-౧౮॥

నిర్వ. భువః క్తిన్. అగుణః.

(౧) "తితుత్ర" ఇతి నేట్. ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౧॥

(౨) "శుష్కికః" ఇతి వా. ... *॥౭-౨-౧౧।౧౭౭ ౧౦॥

సతాంపరఙ్చతత్ అయనమ్ స్థానఞ్చేతి(పరాయణమ్)ఇతివా, సన్తః స్వప్రాణభూతతయా స్వాత్మతయాచపరాయణమస్యేతి వా—

(సత్పరాయణం) (సత్పరాయణోవా)

[147]

ఉభయథాపిషాతః.పతేఃఅయతేర్వా అధికరణేల్యుట్ ఇత్యాది. పూర్వాథాలోరచిపరక్తః. సాంహితోదీర్ఘః సంజ్ఞాయామ్ ణత్వమ్. ఇదంచోక్తమ్ ప్రాగేవ. తత్పురుషే శావద్వలిఙ్గత్వాత్ క్లీబతా. బహువ్రీహౌ తు విశేష్యనిఘ్నత్వాత్ పుంస్త్వమ్. ... ... *

నిరు. ౭౦౮. సతాంపరంస్యాదయనంసన్తోయస్యోత్తమాయనమ్।

స(సత్పరాయణం)ఖ్యాతోయద్వాస్యాత్ (సత్పరాయణః)॥౪౩౮॥

౭౦౯ శూరసేనో

ఓం శూరసేనాయనమః.

యాదవపాణ్డవాదయోభూభారావతరణసహాయాః అస్యేతి—
(శూరసేనః) ... ... * [౫

నిర్వ. అసహాయశూరత్వేపిభూభారావతరణే శూరాః విక్రాన్తాః సేనాః తదనుగ్రహాత్ సాహాయకపరివారసహితాః యాదవపాణ్డవాదిపృతనాఅస్యేతి—
(శూరసేనః)

(౧) "షిఞ్ బన్ధనే" ॥ధా-స్వా-ఉ-౧౨౬-౨॥ [౧౦
షస్సః నప్రకరణే.

(౨) "కృ-వృ-జృ-సి-ద్రుపన్యనిస్వపిభ్యోనిత్" ॥ఉ ౩-౨౭౧-౧౩॥
ఇతినః

(౩) "నేట్" అనిట్. అగుణః ॥౭-౨౮।౨౪౯-౨౭॥
తత స్త్రియామతష్టాబాది.శుసేనోగత్యర్థః. తతోరక్ప్రకరణే

(౪) "శుసిచిమీనాందీర్ఘశ్చ" ॥ఉ-౨-౨౬౭-౬॥
ఇతిరక్. దీర్ఘశ్చ.అనిట్. అగుణః. శూరయతేర్వాపచాద్యచ్. అల్లోపః. తతఉభయతష్టాబాది. సమాసేపూర్వపదస్య పుంవద్భావః.

(౫) "గోస్త్రియోః" ॥౧-౨ ౪౮।౫౯-౧౯॥ [౨౦
ఇతి ఉపసర్జనహ్రస్వః. ... ... *
యాదవవంశోద్భగణేనయదూనామ్ తదపత్యలక్షణతయాయాదవానామ్ శ్రేష్ఠఃప్రశస్యతమ ఇతి—

నిరు. ౭౦౯. భూభారహరణార్థాయయాదవాఃపాణ్డవాశ్చయే।
శూరాస్సహాయాయస్యేతి (శూరసేనస్) సకథ్యతే॥౪౩౯॥

౭౧౦ యదుశ్రేష్ఠస్ ౭౧౧ సన్నివాసస్

ఓం యదుశ్రేష్ఠాయనమః ఓం సన్నివాసాయనమః

భా. (౧) "అయంసదృతేపార్శ్వైఃపురాణాద్ధిః శారదైః। గోపాలో యాదవంవంశమ్మగ్నమభ్యుద్ధరిష్యతి" ఇతి॥వి-పు- ॥
(యదుశ్రేష్ఠః) ... ... *
మనుష్యధర్మశీలత్వేపిసతాంసనకాదీనాంవిశ్రాన్తిభూమిః—
(సన్నివాసః) యథా
(౧) "సనన్తనాద్యైర్మునిభిఃసిద్ధయోగైరకల్మషైః।సఞ్చిన్త్యమానస్తత్రస్థైఃనాసాగ్రన్యస్తలోచనైః" ఇతి. ... *॥వి ౫-౮౭-౨॥

నిర్వ. (యదుశ్రేష్ఠః)
ప్రశస్యశబ్దాత్ నిష్పాదితాత్ అతిశాయికే ఇష్ఠని శ్రాదేశే ప్రకృతిభావే గుణేచ శ్రేష్ఠశబ్దఉక్తః
(౧) "యతీప్రయత్నే" ॥ధా-భ్వా-ఆ- ॥
(౨) "అణశ్చ" ఇతిచకారాత్ ॥౫-౨-౧౦౩।౧౩౫ ౨౦॥ [౧౫
బాహులకాద్వాన్యతోప్యః. పృషోదరాదిత్వాత్ తస్యదః.*
మనుష్యధర్మశీలత్వేపి సతామ్సనకాదీనామ్ నివాసః చిత్తవృత్తేః ఆవాసభూమిరితి—
(సన్నివాసః)
(౧) "వసనివాసే" నిపూర్వః. ॥ధా-చు-ఉ ౧౩౨-౧౧॥ [౨౦
(౨) "హలశ్చ" ఇతి అధికరణేఘఞ్ ॥ ॥
వృద్ధిః. సత్ శబ్దఉక్తః.

నిరు. ౭౧౦. మగ్నంతుయాదవంవంశముద్ధరిష్యతియశ్చసః।
(యదుశ్రేష్ఠ) ఇతిఖ్యాతఃవస్వర్ణోవంశవర్ధనః॥౭౮౦॥
౭౧౧. సనకాదినివాసోహిమానుషత్వేపియస్సదా।
(సన్నివాసస్) సవిజ్ఞేయోహ్యష్టార్ణఃస్థానదాయకః॥౭౮౧॥

శ్లో. ౬౫, అక్షు. ౯౨-శ్లో. ౬౫. అక్షు. ౩౨. (౬౧౬) వా. ౬౧౨. సుయామునః

౬౧౨ సుయామునః॥

ఓం సుయామునాయనమః.

భా. శోభనంపావనంమనోహరంయమునాసంబన్ధిజలక్రీడాపుష్పావ
చయరాసక్రీడాదియస్యేతి— [౫
(సుయామునః) ... ... *
కృష్ణత్వేనిహ్నుతపరాభవత్వాత్.
(౧) “వసన్తిత్వయిభూతానిభూతావాసస్తతోహరే” ఇతి —

నిర్వ. (౩) “యరోనునాసికే” ॥౮-౪ ౪౫|౯-౧౯॥
ఇతిపాక్షికోనునాసికః. ... *[౧౦
సుశోభనమ్మనోహరమ్ పావనమ్యామునమ్ యమునాసం
బన్ధిజలకేళిపుష్పావచయ రాసక్రీడాదికమ్అస్యేతి—
(సుయామునః)
(౧) “యజ ఉపరమే” ॥ధా ఖ్యా-వ-౧౨౩-౮॥
ఉనన్ప్రత్యయః రణే [౧౫
(౨) “అజియమిశీఙ్భ్యశ్చ” ॥ఉ-౨౬౧-౧౮॥
ఇతిఉనన్. స్త్రియామ్ అతష్టాబాది. తతః
(౩) “తస్యేదమ్” ॥౪-౩-౧౨౦|౧౧౫ ౧౨॥
ఇతి అణ్. ఆదివృద్ధిః.
(౪) “యస్య” ఇతి ॥౬ ౨-౧౫|౨౫.౨ ౧౦॥ [౨౦
ఆలోపః. సుప్రాదో్వబహువ్రీహిః. ... *
వచనాత్ కృష్ణత్త్వేనిహ్నుతపరభావోయమ్. భూతానామా
వాసః స్థానమితి—

నిరు. ౬౧౨. గోపీభిర్యమునాయాంతుశోభనంపావనంమహాత్।
జలక్రీడాదియస్యేతి(సుయామున)ఇతీరితః॥౪౪౨॥
25-5-87.

శ్లో. ౭౬,అక్ష.౧-శ్లో.౭౬.అక్ష.౮.(౬౧౭) నా. {౭౧౩. భూతావాసః
౭౧౪ వాసుదేవః}

శ్లో॥౭౬॥౭౧౩ భూతావాసో {౭౧౪ / ౩౩౪, ౭౦౦} వాసుదేవస్

ఓం భూతావాసాయనమః. ఓం వాసుదేవాయనమః.

భా. (భూతావాసః) ... ... *
వసుదేవాపత్యత్వేద్విషట్కాధ్యాత్మంనియచ్ఛతీతి— [౫
(వాసుదేవః) అతఏవహిచ

(౧) "†జాగ్రద్వ్యూహవాసుదేవోమాధురాయామచ్యుతమాయాయ"
ఇతిమధురావతారేణపిశేవ్యతే....* [॥ ॥
ఏవంసర్వప్రాణాలమ్బనమ్—

నిర్వ. (భూతావాసః)వసతేః ఆజ్ పూర్వః. [౧౦
(౧) "హలశ్చ" ఇతి అధికరణేఘఞ్. ॥౩-౩-౧౨౧।౭౮౮-౧౩॥
వృద్ధిః భవతేఃకర్తరిక్తః.
(౨) "శుభ్రికః" ॥౭-౨-౧౧।౧౭౭-౧౦॥
ఇతినేట్. దీర్ఘస్సంహితః. ... *
వసుదేవాపత్యత్వేవ ద్విషట్కాధ్యాత్మ విషయతయాయమ్
వాసుశ్చాసౌ దేవశ్చేతి—
(వాసుదేవః)
ప్రాగేవద్విషట్ కాధ్యాత్మవిషయప్రకరణే వ్యస్తారిచానమో
రర్థః.దివ్యతేరచివసేర్ణ్యన్తాత్ ఉప్రత్యయే తతఏవతుశుద్ధాత్
ఉణిచయథాయథమ్ ప్రస్ఫుటమ్ పరినిష్పత్తిశ్చ. ... *
ఏవమ్ సర్వేషామ్ఆత్మనామ్ అసూనామ్ ప్రాణానామ్ నిల
యః ఆలమ్బనమితి—

నిరు. ౭౧౩. యస్మిన్వసన్తి(భూతానిభూతావాసస్) సకథ్యతే।
౭౧౪. వసుదేవాపత్యతయాద్వాదశాధ్యాత్మసజ్ఞసా॥౪౪౩॥
నియచ్ఛతిసదాయస్తు (వాసుదేవస్) సఈరితః।

‡ అగ్రవ్యూహః

౭౧౫ సర్వాసునిలయో

ఓం సర్వాసునిలయాయనమః.

భా. (సర్వాసునిలయః) యథా

(౧) "వినాకృష్ణేనగోవ్రజాః" ‖ ‖

(౨) "అసూర్యమివసూర్యేణనివాతమివవాయునా । కృష్ణేనసము
పేతేనజహృష్టేభారతంపురమ్" ‖భా-స-౩౩-౧౫‖

[148]

ఇత్యాది. ... ... *

తేషామేవసర్వకర్మకరత్వేపి—

నిర్వ. (సర్వాసునిలయః) [౧౦

(౧) "లీఙ్ శ్లేషణే" ‖ధా ది-ఆ ౧౨౫-౧‖

(౨) "లీశ్లేషణేవా" దివాదిః క్ర్యాదిశ్చ. నిపూర్వః. ‖ధా-క్ర్యా-
[౧౨౮-౧౭‖

(౩) "ఏరచ్" ‖౩-౩-౫౬।౨౮౪-౧౫‖

ఇత్యధికరణేఅచ్. గుణాయాదేశౌ. [౧౫

(౪) "విభాషాలీయతేః" ఇతి ‖౬-౧ ౫౦।౧౯౦-౨‖

యకాన్నిర్దేశాత్. ఉభయోరప్యాత్వప్రాప్తౌ,

(౫) "నిమిమీలియాంఖలచోరాత్వన్నేతివక్తవ్యమ్" ‖ ‖

ఇతి తత్ప్రతిషేధః.

(౬) "అసభువి" ‖ధా-అ-ప-౧౨౪-౬‖

(౭) "శ్వాంస్వృస్నిహిత్వృస్యసివసిహనిక్లిదిబన్ధిమనిభ్యశ్చ" ఇతి
ఉః సర్వఉక్తః. దీర్ఘః. ... *[‖ఉ-౩-౨౬౦-౩౨‖

తేన ఏవమ్ సర్వకర్మకరత్వేపి న తేషాం కిఞ్చిత్ కృతమ్ మయే
త్యహంకృతతయావా, స్వభక్తవిషయాన్యకర్తృకా పరాధాన్
సోఢుంవా అలఃపర్యాప్తో నేతి—

నిరు. ౭౧౫. (సర్వాసునిలయః) సస్యాత్ సర్వప్రాణావలమ్బనమ్‖

౭౧౬ అనలః

ఓం అనలాయనమః.

భా. (అనలః)

నకిఞ్చిత్ కృతమేషామ్మయేత్యవితృప్తః [౫

(౧) "ఋణంప్రవృద్ధమివమేహృదయాన్నాపసర్పతి" ఇతి. ... *

[॥భా-ఉ-౨౮-౨౨॥

స్వభక్తవిషయాపరాధంసోఢుంన్నాలమితివా యథాహ

(౧) "ద్వాతుమేవధకాలేస్మిన్ నతుక్తవ్యాకథఞ్చన। యజ్ఞవిఘ్న

కరంహన్యామ్పాణ్డవానాఞ్చదుర్హృదమ్" ఇతి*॥ ॥

గోవర్ధనోద్ధరణ పారిజాతాపహరణ బాణదోష్షణ్డఖణ్డనాదౌ

దేవానాందర్పమాత్రంహతవాన్ ఇతి—

సర్వ. (అనలః)

(౧) "అలభూషణపర్యాప్తివారణేషు" ॥ధా ఖ్యా-ఉ-౧౯౯-౧౬॥

పచాద్యచ్. మాన్తస్యహ్యస్యస్వరాది పాఠాదవ్యయత్వమ్.

యద్వామాన్తాదేవాలమోఽవ్యయాత్ పర్యాప్తివచనాత్

మత్వర్థీయోర్శఆద్యచ్.

(౨) "అవ్యయానామ్భమాత్రేటిలోపః" ॥౬-౪-౧౪౪॥ ॥

ఇతి టేర్లోపః. నఞ్సమాసః. నఞోనలోపః. నుట్. ... *

గోవర్ధనోద్ధరణ పారిజాతాహరణ బాణదోర్దణ్డషణ్డ [౨౦

ఖణ్డనాదౌ దేవానామ్ దర్పంగర్వమ్హన్తిస్మేతి—

నిరు. ౭౧౬. సర్వంకృత్వాపిగోపానాంనచకిఞ్చిన్మయాకృతమ్।

ఇత్యేవమవితృప్తోయోహి (అనలః)పరికీర్తితః॥౪౪౫॥

స్వభక్తేభ్యఃకృతంమన్తుంనాలంసోఢుంసవా (అనలః)।

౭౧౭ దర్పహా — ౭౧౮ దర్పదో

ఓం దర్పఘ్నే నమః. — ఓం దర్పదాయ నమః.

భా. (దర్పహా) ... ... *
శత్రుశమన దుర్జయ ద్వారవతీకరణ శఙ్ఖపద్మనిధిసురతరుసుధ
ర్మాహరణాదినానిర్భరీ కృతేభ్యో యాదవేభ్యో మధుపానాదిద
ర్పం దత్తవాన్ ఇతి—
(దర్పదః) ... ... *
అథాపి స్వయమ్—

నిర్వ. (దర్పహా)
హనః క్విప్. అయమ్ సార్వకాలికో వా. అన్యథా చాపి ప్రోక్తః.
(౧) "దృప హర్ష మోహనయోః" ॥ధా-ది-ప-౧౨౫-౧౯॥

[149]

భావేఘఙ్. గుణో రపరః. హన్ ప్రత్యయః ఇత్యాది. ... *
శత్రుశమనదుర్జయద్వారవతీకరణశఙ్ఖపద్మనిధిసురతరు సుధర్మా
హరణాదినా నిర్భరీకృతేభ్యో యాదవేభ్యో దర్పమ్
మధుపానమదమ్ దదాతీతి—
(దర్పదః) దదాతేః
(౧) "ఆతోనుపసర్గే" ఇతి కః. ॥3-౨ 3।౨౭౫-౧3॥
ఆల్లోపః. దర్పదఉక్తః. ... ... *
అథాపి స్వయమ్ దృప్తః పారమేష్ఠ్య తేజసా గర్వితః
స నేతి దృప్త ఇతి వా—

నిరు. ౭౧౭. గోవర్ధనస్యోద్ధరణే పారిజాతపరిగ్రహే ॥౭౭౬॥
బాణదోర్దణ్డషణ్డానాం ఖణ్డనాదౌ తదా తదా।
దేవానాం వై దర్పమాత్రం హతవాన్యస్స (దర్పహా) ॥౭౭౭॥
౭౧౮. మధురాయాం యాదవేభ్యో మధుపానాదినా తతః।
దర్పం చ దత్తవాన్యోసౌ (దర్పదః) పరికీర్తితః ॥౭౭౮॥

౭౧౯ ౭దృప్తో ౭౨౦ దుర్ధరో

ఓం అదృప్తాయనమః. ఓం దుర్ధరాయనమః.

భా. (అదృప్తః)
సభాపర్వణి [౫
(౧) "ఏవంవిధానికర్మాణికృత్వాగరుడవాహనః। నవిస్మయముపా
గచ్ఛన్ పారమేష్ఠ్యేన తేజసా" ఇతి. ॥భా-స-౫౧-౨౯॥
యశోదానన్దలాళన (దృప్తః,) ... *
బాలలీలాది ప్రసఙ్గేషుమత్తమాఙ్గవత్ తాభ్యాం—
(దుర్ధరః) [౧౦
దుర్వారచఞ్చలచేష్టితః ఇతి, యథా సాహ [౧౫॥
(౧) "యదిశక్నోషిగచ్ఛత్వమతిచఞ్చలచేష్టిత" ఇతి.*॥వి-పు-౫-౬-
దురాత్మనాంవా (దుర్ధరః) యథా

నిర్వ. (దృప్తః)
నన్దయశోదాలాళనగర్వితఇతివా,యథాక్రమమదృప్తోదృప్తోవా,
(౧) "దృపహర్షమోహనయోః" ॥ధా-ది-ప-౧౨౫-౧౯॥
క్తః. అనిట్. అగుణః. పూర్వత్రనఞ్ సమాసే నఞో నలోపో
విశేషః. నామ్నోఃస్సాంహితమ్ పూర్వరూపఞ్చ. ఉత్తరత్రతు
నతేఇతి వివేకః. ... ... *
బాలలీలాదిషు దుర్వారాతిచఞ్చల చేష్టితతయామత్తమాతఙ్గ
వత్తాభ్యామ్ నన్దయశోదాభ్యామ్ ధర్తుమశక్యఇతి—
(దుర్ధరః)
(౧) "ధృఞ్ ధారణే" దురుపసర్గః ॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౨౨-౧౮॥

నిరు. ౭౧౯. అథాప్యగర్వితోయోఽసౌ(అదృప్తస్) సముదాహృతః।
౭౨౦. బాలలీలాప్రసఙ్గేషుయశోదానన్దలాలనాత్ ॥౭౭౯॥
దృప్తోమత్తోభవేత్తాభ్యాందుర్గ్రాహో (దుర్ధరో)మతః।

౭౨౧ ౭ భా ౭ పరాజితః॥

ఓం అపరాజితాయనమః.

భా. (౧) "ఇమంహిపుణ్డరీకాక్షమ్‌జిష్ణుకృష్ణ్యల్పచతసః । పతేనా గ్నింప్రజ్వలితంయథాబాలోయథాజళ్ళాః" ఇతి॥ భా-ఉ ౧౨౯-౧౬॥

(౨) "దుర్గ్రహఃపాణినావాయుః దుస్స్పర్శఃపాణినాశశీ । దుర్ధరా పృథివీమూర్ధ్నాదుర్గ్రహఃకేశవోబలాత్" ॥ భా-ఉ-౧౨౯-౪౦॥

[150]

ఇత్యాది. ... ... *

అథభారతసంగ్రామే, నిష్పరిగ్రహోఅపితత్పరిగ్రహాత్ పఞ్చాపి పాణ్డవాః, శతేనాపి బహూపకరణ రూఢమూలైర్ధార్తరాష్ట్రైర్నపరాజితా ఇతి—

(అపరాజితః)

(౨) "ఈషద్ దుస్సుషుకృచ్ఛ్రాకృచ్ఛ్రార్థేషుఖల్" ॥ ౩-౩-౧౧౬॥

ఇతికృచ్ఛ్రార్థేదుస్. ఉపపదేఖల్. గుణోరపరః. [౭౮౫- ॥

దుసస్సోరుత్వమ్. ద్విత్వాదికమ్ యథాశాస్త్రమూహ్యమ్. *

అథశబ్దోత్తరార్థః. వక్ష్యమాణనారాయణపరిగ్రహ కర్తృకజ యస్థాప్యద్యోతనాత్. మఙ్గళార్థోవా. భారతసఙ్గ్రామేనిష్పరి గ్రహాణామపి పఞ్చానామ్ పాణ్డవానామ్ తదేకపరిగ్రహాత్ బహూపకరణరూఢ మూలైః శతేనాపిధార్తరాష్ట్రైః అప రాజితతయా నసన్తిపరాజితాః స్వగృహ్యాః అస్యేతి [౨ం వా, ఉక్తరీత్యా అపరాజితాః స్వగృహ్యాః పఞ్చపాణ్డవాః తే అస్యసన్తీతివా—

(అపరాజితః)

నిరు. ౭౨౧. దుర్యోధనాదిభిర్నిత్యంరూఢమూలైఃపరాజయః॥ ౪౫౦॥

నయస్యకుత్రచిద్వాపిసో(౭పరాజిత) ఈరితః।

భా. యథా ఆరణ్యకే కర్ణాయ ఇన్ద్రః

(౧) "ఏకంహనిష్యసిరిపుంగర్జన్తంతమ్మహామృధే। నతుయంప్రార్థయస్యేకంరక్ష్యతేసమహాత్మనా। యమాహుర్వేదవిదుషః వారాహమజితంహరిమ్ । నారాయణమచిన్త్యఞ్చ తేనకృష్ణేన రక్ష్యతే" ॥భా-ఆర-౩౦౯-౨౮॥

జయద్రథాయ రుద్రః.

(౨) "అజయ్యాంశ్చాప్యవధ్యాంశ్చ వారయిష్యసితాన్యుధి। ఋతేర్జునమ్మహాబాహుం దేవైరపిదురాసదమ్ । యమాహురజితం దేవంశఙ్ఖచక్రగదాధరమ్। ప్రధానస్సోస్త్రవిదుషాం [౧౦ తేనకృష్ణేనరక్ష్యతే". ॥భా-ఆర-౨౭౧-౭౫॥

(౩) "యస్యత్వంపురుషవ్యాఘ్ర సారథ్యముపజగ్మివాన్ । ధ్రువ ఏవజయస్తస్యనతస్యాస్తిపరాజయః". ॥భా-ఉ-౫౨-౧౨॥

భీష్మద్రోణాదయశ్చ.

(౪) "శక్తోహంధనుషైకేన నిహన్తుంసర్వపాణ్డవాన్ । యద్యేషా నాభివేద్గోప్తావిష్ణుఃకారణపూరుషః". ॥భా- ॥

(౫) "ధ్రువంవై బ్రాహ్మణేసత్యంధ్రువాసాధుషుసన్నతిః। శ్రీర్ధ్రువా చాపిదక్షేషుధ్రువోనారాయణేజయః" ॥భా- ॥

(౬) "అజయ్యశ్శాశ్వతోధ్రువః" ॥రా-యు-౧౧౮-౧౫॥

(౭) "అజితఃఖడ్గధృక్" ॥రా-యు ౧౨౦-౧౮॥

(౮) "యతఃకృష్ణస్తతోజయః" ॥భా ఉ-౬౭-౯॥

[151]

(౯) "యత్రయోగేశ్వరఃకృష్ణః" ఇత్యాది. ॥గీ ౧౮-౭౮॥

ఆయుర్వేదేచరకే ఔషధపేషణమన్త్రే,

(౧౦) "యథాహంనాభిజానామివాసుదేవేపరాజయమ్ । మాతుశ్చ పాణిగ్రహణంసముద్రస్య చశోషణమ్ । ఏతేనసత్యవాక్యేన సిధ్యతామగదోహ్యయమ్" ॥ఆయుర్వేదే- ॥

శ్లో॥ ౭౭౭॥౨౨ విశ్వమూర్తిర్

ఓం విశ్వమూర్తయేనమః

భా. వైతరణేచవిషహరణమన్త్రంవదన్

(౧౨) ‘‘రత్నాకరఇవాక్షోభ్యోహిమవానివచాచలః। జాతవేదాఇవాధృష్యోనారాయణఇవాజయః’’ ఇతి.* ॥వైతరణే ॥

కథందుర్బలాన్‌బలవన్తోనజయన్తి, సర్వస్యతచ్ఛరీరత్వాత్ నహిస్వశరీరమ్‌స్వానిష్టేచేష్టతే· ఇదమభిప్రేత్యాహ—

(విశ్వమూర్తిః) యథా

(౧)‘‘అహమాత్మాగుడాకేశసర్వభూతాశయస్థితః’’ఇతి.॥గీ-౧౦-౧౯॥

నిర్వ· (౧) ‘‘జిజయే’’ ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౯-౨౫॥

పరాపూర్వః. కర్మణిక్తః· అనిట్. అగుణః. పూర్వత్ర నఞ్ పూర్వోబహువ్రీహిః·అపరత్ర తత్‌పూర్వః తత్‌పురుషః·ఉభయత్రాపి నఞోనలోపః. తత్‌పురుషేతు తతోమత్వర్థీయో అర్శఆద్యచ్. [౧౫

(౨) ‘‘యస్య’’ ఇతిలోపః. ॥౭-౨-౧౫।౨౫౨ ౧౦॥

అత్రచప్రమాణసహస్రమనుసన్ధేయమ్. ... *

అథదుర్బలానామపిబలవదజయ్యతాప్రయోజకమ్‌స్వశరీరస్య స్వానిష్టచేష్టానౌచిత్యభిప్రాయకమ్ సర్వస్యచతచ్ఛరీరత్వమభిధీయతే. విశ్వమ్‌కృత్స్నమపిప్రపఞ్చజాతమ్ మూర్తిశ్శరీరమస్యేతి—

(విశ్వమూర్తిః)

(౧)‘‘ముర్ఛామోహసముచ్ఛ్రాయయోః’’భావే॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౭-౮

(౨) ‘‘అకర్తరిచకారకే’’ ఇతిఅనువృత్తౌ ॥3-3-౧౯।౨౮౨-౧౫॥

(3) ‘‘స్త్రియామ్‌క్తిన్’’ ఇతిక్తిన్ ॥3-3-౯౪।౨౮౪-౧౧॥

నిరు· ౭౨౨. విశ్వమూర్తిస్తనుర్యస్య(విశ్వమూర్తిస్)స్తుసస్మృతః॥

27-5-87.

౭౨౩ మహామూ ర్తిర్	౭౨౪ దీప్తమూ ర్తిర్
ఓం మహామూ ర్తయేనమః.	ఓం దీ ప్తమూ ర్తయేనమః.

భా· విశ్వాశ్రయమూ ర్తిః—
(మహామూ ర్తిః) యథా [౫
(౧) “ఇహైకస్థంజగత్ కృత్స్నం పశ్యాద్యసచరాచరమ్ । మమదే
హేగుడాకేశయచ్చాన్యద్ద్రష్టుమిచ్ఛసి”ఇతి. * ॥గీ-౧౧-౭॥
యత్ కిఞ్చిత్ కేనచిద్గుణేనదీప్రంతదస్యవి శేషేణమూ ర్తిరితి—
(దీ ప్తమూ ర్తిః) యథా

నిర్వ· (౪) “తితుత్ర” ఇతి నేట్ ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౧॥ [౧౦
(౫) “రాల్లోపః” ॥౬-౪-౨౧।౨౧౮-౬-॥
ఇతి ఝలాదౌప్రత్యయే రాత్ శస్యలోపః.
(౬) “హలిచ” ॥౮-౨-౭౭।౨౯-౨౯॥
ఇతిదీర్ఘః· ద్విత్వాది. విశః క్విని విశ్వఉక్తః. ... *
విశ్వరూపప్రదర్శనే విశ్వాశ్రయతయా మహతీమూ ర్తిరస్యేతి—
(మహామూ ర్తిః)
నిరూఢేపి మూ ర్తిశబ్దః ఇత్థమ్ ఉత్తరత్రాపి. మహచ్ఛబ్ద శ్చ
ప్రాగేవోక్తః. తతశ్శతృవద్భావాత్ స్త్రియామ్
(౧) “ఉగితశ్చ” [152] ॥౪-౧-౬।౪౧-౩౦॥
ఇతిఙీప్. పుంవద్భావః· మహతఆత్త్వాది· ... *[౨౦
వచనాత్ దీ ప్తం యేనకేనచిత్ దీప్రమ్ యత్కిఞ్చిత్ మూ ర్తిః
స్వతేజోంశసమ్భవతయా విశేషేణతస్యాః అస్యేతి—
(దీ ప్తమూ ర్తిః)

నిరు. ౭౨౩· విశ్వైకాశ్రయమూ ర్తిత్వాన్మహామూ ర్తిరితిస్మృతః।
నిరు. ౭౨౪. యత్కిఞ్చిత్కేనచిద్దీప్రంగుణేనాత్రవిశేషతః॥౪౫౨॥
తత్సర్వంమూ ర్తిరస్యేతిదీ ప్తమూ ర్తిరసౌస్మృతః।

౭౨౫ అమూర్తిమాన్।

ఓం అమూర్తిమతేనమః.

భా.(౧)"యద్యద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవవా" ॥గీ-౧౦-౪౧॥

[153]

ఇత్యాది ... ... * [౫

అమూర్తయః అవ్యక్తపురుషాదయోఽప్యేవ మస్యస్వమితి—

(అమూర్తిమాన్) యథా

(౧) "భూమిరాపోఽనలో వాయుః" ॥గీ-౭-౪॥

(౨) "అపరేయమితస్త్వన్యాం ప్రకృతిమ్" ఇతి ॥గీ ౭-౫॥

(౩) "యస్యావ్యక్తం శరీరమ్" ॥సు ఉ-౭- ॥

(౪) "యస్యాత్మా శరీరమ్" ఇతిచ ॥శతపథబ్రాహ్మణే-౧౪-౬-౩౦॥

పూర్వోత్తరమూర్తిత్వోక్తివిరోధాత్ అమూర్తిరిత్యేతావతా

నిషేధసిద్ధౌ మతుబ్వైయర్థ్యాచ్చ నైషమూర్తినిషేధః. ... *

కృష్ణత్వే వ్యూహవాసుదేవాది చతుర్మూర్తిత్వాత్

నిర్వ. (౧) "దీపీదీప్తౌ" ఈదిత్ క్తః. ॥ఆ-ది-ఆ-౧౨౫-౫॥ [౧౫

(౨) "శ్వీదితోనిష్ఠాయామ్" ॥౭-౨-౧౪।౨౫౨-౩౩॥

ఇతి నేట్. అన్యత్ ప్రాగ్వత్. ... *

నాస్తిమూర్తిః ఏషామ్ యేచ అమూర్తయోఽవ్యక్తపురుషాదయః

తేచ శరీరభూతాః అస్యసన్తీతి—

(అమూర్తిమాన్) [౨౦

బహువ్రీహౌ నఞోనలోపః. తతోమూర్తిశబ్దాత్

(౧) "తదస్య" ఇతిమతుప్. ఉపధాదీర్ఘః. ॥౫-౨-౩౬।౧౩౨-౪॥

సుహృదిస్యాదేవహి మూర్తినిషేధే ప్రాగుక్తమూర్తి మత్త్వవిరో

ధోమతుపో వైయర్థ్యఞ్చ. అతఃఉక్తఏవార్థః ... *

నిరు. ౭౨౫. అమూర్తిశబ్దేనోచ్యన్తేహ్యవ్యక్తపురుషాదయః॥౪౫౩॥

తఏవయస్యస్వమితి సస్మృతస్యాదమూర్తిమాన్।

౭౨౯ అనేకమూర్తిః ౭౨౭ అవ్యక్తః

ఓం అనేకమూర్తయేనమః ఓం అవ్యక్తాయనమః.

భా. (౧) "షోడశ స్త్రీసహస్రాణిశతమేకం తతోధికమ్ । తావన్తిచక్రే రూపాణిభగవాన్ దేవకీసుతః" ఇతిచ- ॥వి పు ౫-౩౨-౧౮॥
అసాధారణానేకమూర్తిత్వాత్ —
(అనేకమూర్తిః) ... ... *
ఇదంమనుష్యత్వేనగూహతఇతి—
(అవ్యక్తః) యథా
(౧) "నాహంప్రకాశస్సర్వస్య" ॥గీ-౭-౨౫॥ [౧౦
(౨) "నాహంవేదైర్నతపసా" ఇత్యాది. ... *॥గీ-౧౧-౫౩॥

నిర్వ. కృష్ణత్వేవ్యజహద్వాసుదేవాదిచతుర్మూర్తితయా శతాధికషోడశసహస్రదివ్యమహిషీ భోగానుగుణాసాధారణ తావన్మూర్తితయాచానేకాః మూర్తయోஉస్యేతి—
(అనేకమూర్తిః) ఇణః [౧౫
(౧) "ఇణ్-భీక" ఇత్యాదినా కనిగుణే చైక ॥ఉ-౩-౨౭౧-౨॥
శబ్దఉక్తః నఞ్ నలోపః. నుట్. తత్పు- టాబాది. పుంవద్భావః*
ఉక్తస్యచాస్య మనుష్యత్వేనోపగూహనాత్ వ్యక్తోనైవమ్ సర్వస్యేతి—
(అవ్యక్తః) [౨౦
(౧) "అఞ్జూవ్యక్తిమ్రక్షణాదిషు" విపూర్వః. ॥ధా-రు-ప-౧౨౭-౩౨॥

నిరు. ౭౨౯. షోడశస్త్రీసహస్రాణిశతమేకంతతోధికమ్॥౪౫౪॥
(అనేకమూర్తి) రిత్యుక్తః తత్సంఖ్యాదేహధారణాత్।
౭౨౭. మనుష్యత్వేనసర్వత్రపరభావాప్రకాశనాత్ ॥౪౫౫॥
బుద్ధేర్ (అవ్యక్త) ఇతిచకథితస్తత్వపారగైః॥

౭౨౮ శతమూర్తిశ్ ౭౨౯ శతాననః॥

ఓం శతమూర్తయేనమః. ఓం శతాననాయనమః.

భా. అథదిదృక్షవే అర్జునాయవ్యక్తవైశ్వరూప్యః—

(శతమూర్తిః) [౫

(౧) "పశ్యమేపార్థరూపాణిశతశోథసహస్రశః" ఇతి *॥గీ-౧౧-౪॥

(శతాననః)

తత్రైవచఅర్జునః

(౧) "అనేకవక్త్రనయనమ్" ఇతి. ... *॥గీ-౧౧-౧౦॥

నిర్వ. (౨) "అఙ్జి ఘృసి-భ్యః-క్తః-" ఇతి క్తః ॥ఉ-౩-౨౬౨-౭॥

(౩) "తితుత్ర" ఇతి నేట్. ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౧॥

(౪) "అనిదితామ్" ఇతినలోపః. ॥౨-౪-౨౪।౩౫-౧౦॥

(౫) "చోఃకుః" ॥౮-౨-౩౦।౩౧-౩౨॥

చర్త్వమ్. నిరూఢేహ్యాయమ్. అన్యథాపిప్రాగేవ. వేర్యణ్స
మాసేనణ్ణోనలోపః. ... ... *

అథదిదృక్షవేఽర్జునాయ వ్యక్తవైశ్వరూప్యతయాశతమ్ అస్య
ఉపలక్షణతయా అనన్తాః మూర్తయోఽస్యేతి—

(శతమూర్తిః)

శతశబ్దఉక్తః అన్యశ్చతత్రతత్రచ. ... *

అనేకవక్త్రతయా. శతమ్ పూర్వవత్. అనేకాని ఆననానిము
ఖానిఅస్యేతి—

(శతాననః)

నిరు. ౭౨౮. అర్జునాయవ్యక్తయాచవిశ్వరూపప్రదర్శనాత్॥౪౫౬॥
(శతమూర్తిర్)ఇతిఖ్యాతఃశతశోథసహస్రశః॥
౭౨౯. అనేకాననసంపత్త్యా (శతానన) ఇతీరితః॥౪౫౭॥

శ్లో॥ ౭౮॥ ౭౩౦ ఏకో

ఓం ఏకాయనమః.

ఉక్తేమహిమ్నిసజాతీయసంఖ్యేయాసంభవాత్ అద్వైతంగచ్ఛతీతి—

(ఏకః) [౫

(౧) "ఇణ్ గతౌ" ఇత్యస్మాత్ ॥ధా-అ-ప-౧౨౮-౧॥

(౨) "కృదాధా" ఇత్యాదినా ॥ఉ-౩-౨౭౦-౩౧॥

కప్రత్యయః. ఏకో పాధిపతితాహిసఙ్ఖ్యేష్టతే. యథాత్వ్యాబ్రాహ్మణౌ త్రయఃక్షత్రియాః ఇతి.

నిర్వ. అనిః ప్రాణనకర్తా, శుద్ధః. ఆఙ్ పూర్వః. పూర్వముపసర్గేణ యుజ్యతే తతః సాధనేన. దీర్ఘః సాంహితః. తతః

(౧) "కరణాధికరణయోశ్చ"ఇతి ॥౩-౩-౧౧౭।౨౮౮-౧౬॥

కరణేల్యుట్. యద్వా, అయమ్

(౨) "హేతుమతిచ" ఇతిణిజన్తః. అనా ॥౩-౧-౨౬।౨౦౯-౧॥

జ్యాన్యోప్యేపి.తత్ పూర్వత్వేపరినిష్ఠితే దీర్ఘోధికః.పూర్వంసాధనేనాపిహియుజ్యతేదర్శనభేదాత్. అతఃఇతి వృద్ధిః. తతః

(౩) "బహులమన్యత్రాపి" ఇతికర్తరియుచ్. ॥ఉ-౨-౨౬౮-౧౯॥

నన్ద్యాదిల్యుః.ల్యుడ్వా. బాహులకాత్. సర్వత్రయోరనః ణిచి తల్లోపశ్చ. శతశబ్దఉక్తః. దీర్ఘః. ... *

ఉక్తేమహిమ్ని అతుల్యకత్యతయాసజాతీయసంఖ్యేయాన్తరాభావాత్ అద్వైతమ్ ఏతిగచ్ఛతీతి—

(ఏకః)

(౧) "ఇణ్-గతౌ" ॥ధా-అ-ప-౧౨౮-౧॥

(౨) "ఇణ్-భీకా-పా-శల్యతిమర్చిభ్యఃకన్" ॥ఉ-౩-౨౭౧।౨॥

ఇతికన్. బాహులకాన్నకఇత్. గుణః. అనిట్. ... * [౨౫

నిరు. ౭౩౦. ద్వితీయస్యసజాతీయరాహిత్యా (దేక) ఉచ్యతే।

౭౩౧ నైకస్ ౭౩౨ స్స

ఓం నైకాయనమః. ఓం సాయనమః.

భా. నహిభగవతః కశ్చిత్ కేనచిదుపాధినాతుల్యకక్ష్యః; యథా-
(౧) "ఏకఇద్రాజాజగతోబభూవ" ॥ఋ-కా-౧-౩౨॥ [౫
(౨) "నతస్యప్రతిమాస్తి" ఇతిచ ... * ॥ ॥
అతఇదమైక్యంనసర్వనిహ్నవవివర్తసంకరణపరిణామాదినిమిత్తమ్
కిన్తువిభూతితయా విజాతీయేన సర్వేణద్వితీయవా నేవఇతి—
(నైకః). యథా
(౩)"నాన్తోస్తిమమదివ్యానాంవిభూతీనాంపరన్తప" ఇతి*॥గీ ౧౧-౩౯॥
ఏష్వాకుమారం అఖిలప్రసిద్ధ్యాస్వవిషయంజ్ఞానం స్యతీతి—
(సః) స్యతేః
(౧) "శమిముషిస్యతి" ॥ ॥
ఇత్యాదినాడః. యథా ... ... *

నిర్వ. ఉక్తవ్యాఖ్యానేనచాస్యైక్యస్య-అసర్వనిహ్నవపరతయావిభూతితయా విజాతీయేన సర్వేణద్వితీయేన సద్వైతత్వాత్ ఏకోనేతి—
(నైకః) అనేకోవా
ఏకః ఉక్తః. నశబ్దోయమ్. నఞోనలోపాభావో వా. ఇతి
ప్రాగేవావాది·వృద్ధిః· అనుకల్పేనఞోనలోపః.నుట్ చవృద్ధిః.*
ఇత్థమ్ సిద్ధాన్తితేవిశిష్టాద్వైతే విభూతిభూతేష్వేషు ఆకు[౨౦
మారమఖిలప్రసిద్ధ్యాస్వవిషయమ్ జ్ఞానంస్యతి అన్తయతినిశ్చ
యీకరోతీతి—
(సః)

నిరు. ౭౩౧. (నైక) స్వవ్యాపారతయావిభూతీనామితీరితః॥౭౫౮॥
౭౩౨. సర్వేషుకృష్ణరూపేషుఆకుమారప్రసిద్ధితః।
అజ్ఞానంయస్యవిషయంస్యత్యసౌ (స) ఇతీరితః॥౭౫౯॥

౭౩౩ వః

ఓం వాయనమః.

భా. ప్రసిద్ధసర్వవాసిత్వాత్—
(వః)   [౫
వసతేఃడః
(౧) "వసన్తితత్రభూతాని భూతాత్మన్యఖిలాత్మని । సచభూతేష్వ శేషేషువశారార్థస్తతోముసే" ఇతి * ॥ ॥
మలీమసేషువసన్నపికనలీతి—

నిర్వ. (౧) "ఇషోన్తకర్మణి" వస్సః. ఆత్త్వమ్ ॥ధా ది.ప-౧౨౫-౩॥
(౨) "శమిముషిస్యతి" ఇత్యాదినా డః. ॥ ॥
(౩) "అన్యేష్వపి" ఇతివా. టిలోపః * ॥౩-౨ ౧౦౧|౨౫౧-౧౬॥
నిరుక్తాత్ సర్వావాసస్స్వయమ్ యథాప్రసిద్ధిసర్వత్రవసతీతి—
(వః)
(౧) "వసనివాసే" ॥ధా-చు-ఉ-౧౩౨-౧౧॥
(౨) "అన్యేష్వపి" ఇతిడః. పూర్వవత్ ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥
అన్యచ్చ' నామ్నోః సంహితాయామ్, [॥౭-౩ ౩౯।౩౦౪-౧౭॥
(౩) "సుపామ్సులుక్పూర్వసవర్ణాత్ ఛేయాడాడ్యాయాజాలః" ఇతిసోర్లుక్ ఛన్దస్యః. అస్త్యేవహిఛన్దోభావః. యతోయమ్ పఞ్చమోవేద ఇత్యుక్తమ్. యద్వాసశ్చాసావశ్చఇతి. (సవః) ఇత్యేకన్నామ, అస్తిహ్యేవమన్యతాऽపి. యథాత్రికకుద్ధామే త్యాది అత్రచోక్తపవార్థః. సమానాధికరణసమాసః. అస్మిన్ శ్చపక్షేలుకోనశ్ఛన్ద సత్వాకల్పనక్లేశః ఇతిపి శేషః. ... *
ఏవమ్ మలీమసేష్వేషువసన్నపికానతిదీప్యత ఇతి—

నిరు. ౭౩౩. యథాప్రసిద్ధేర్వాసిత్వాత్ తస్మాద్యవసతేశ్చసః।
భూతావాసతయా (వస్) స్యాత్

౭౩౪ కః	౭౩౫ కిమ్
ఓం కాయనమః.	ఓం కిమేనమః

భా. (కః)

కనతేర్డః ... ... *[౫

తత్తత్ సర్వేప్సితబుభుత్సూనాంనిరుపాధికపృష్టవ్యత్వాత్ —

(కిమ్)

(౧) "ప్రచ్ఛజ్ఞీప్సాయామ్" ఇత్యస్మాత్ ॥ధా తు-ప-౧౭౭-౧౭॥

(౨) "ప్రచ్ఛిదంసి" ఇత్యాదినా ॥ ॥

ఇమ్ప్రత్యయః. కాదేశశ్చ. [౧౦

(౩) "సోన్వేష్టవ్యఃసవిజిజ్ఞాసితవ్యః" ఇతి. ... * ॥ఛా-ఉ-ర-౭-౧॥

నిర్వ. (కః)

(౧) "కనదీప్తికాన్తిగతిషు" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౯౯-౧॥

ప్రాగ్వదేవడః. టిలోపశ్చ. ... ... *[౧౫

సర్వేప్సితార్థసాధకబుభుత్సూనామ్నిరుపాధికప్రష్టవ్యత్వాత్

(కిమ్)

(౧) "ప్రచ్ఛజ్ఞీప్సాయామ్" ॥ధా-తు ప-౧౨౭-౧౭॥

(౨) "ప్రచ్ఛిదంసి" ఇత్యాదినాఇమ్. ॥ ॥

ధాతోః కాదేశశ్చ. యద్వా

(౪) "కైశబ్దే" ఆత్త్వమ్ ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౨-౨౨॥

(౫) "కాయతేర్డిమిః" ఇతిడిమిః- ॥ఉ-౪-౨౭-౯౯॥

టిలోపః. అత్రచ, న

నిరు. ౭౩౪. సర్వోపుకనతీతి (కః) ॥౪౯౦॥

౭౩౫. యఈప్సితార్థప్రాప్త్యర్థంపృష్టవ్యః (కిమ్) ఇతిస్మృతః।

2-6-87.

౭౩౬ యత్

ఒం యతేశమః

భా. తేషాంరత్నాన్యైయత తేఇతి—

(యత్)　[౫

(౧) "యతీప్రయ త్నే" క్విప్. యథా, ॥ ధా భ్వా అ. ౧౧౫-౨౫-౩౩॥

(౨) "కృష్ణకృష్ణేతికృష్ణేతియోమాంస్మరతినిత్యశః। జలంభిత్త్వా యథాపద్మంనరకాదుద్ధరామ్యహమ్" ఇతి ॥　॥

నిర్వ. (౬) "కిమః-కః" ఇతి కాదేశః　॥ ౭-౨-౧౦౩। ౨౮-౩౨॥

లిఙ్గవిశేషానాదరేణ　[౧౦

(౭) "సర్వాదీనిసర్వనామాని" ఇతి　॥౧-౧-౨౩।౧౫　॥

మహాసంజ్ఞాకరణేన తదనుగుణానామేవ గణేసన్నివేశాత్, సంజ్ఞోపసర్జనీభూతాఃనసర్వాదయఃఇతి. ఇహసంజ్ఞాత్త్వాదసర్వ నామత్వేన సంజ్ఞాకార్యాన్తర్గణకార్యయోరప్రసక్తేః. అతోన స్మాయాదికమ్. నాప్యయమ్, కాదేశస్యచాన్తర్గణకార్యత్వాత్. ఏతచ్చ

(౮) "త్యదాదీనామః" ఇతి　॥ ౭-౨-౧౦౨।౨౦-౧౧॥

అతస్త్యదాదీనామిత్యనువర్త్యవిభక్తి విపరిణామేనత్యదాదేఃకి మఇతికిమోఽవిశేషణాదనువృత్తిసామర్థ్యాత్ ద్విపర్యన్తనియమ త్యాగాచ్చేతిస్పష్టమాకరే. అతోనేహలిఙ్గనియమేఽపి శేషః జ్ఞోజి జశ్శసోశ్శిల్లీబేతుపశేషః ఏవముత్తరత్రాఽప్యభయత్ర యథా యథంజ్ఞేయమ్.　...　...　*

తేషాంరత్నాన్యైయత తే ప్రయత్నంకరోతీతివా, యజతత్రదిన షిపయాస్వ్యాఖ్యానం సంగృహ్ణాతీతివా—

(యత్) పూర్వత్ర　[౨౫

౭౩౭ తత్

ఓం తతేనమః.

భా.(౩)"అహంస్మరామిమద్భక్తంనయామిపరమాంగతిమ్"॥వ-చ-౨॥
ఇతిచ. ... ... *[౫
తేషాంస్వజ్ఞానభక్తిం తనోతీతి—
(తత్)
(౧) "గమాదీనాం" ఇతిక్విప్. ॥౬-౪-౪౦।౨౫౦-౪॥
నకారలోపః. తుగాగమశ్చ. అతోహి

నిర్వ. (౧)"యతీప్రయత్నే" ఈదిత్ ॥ధా-భ్వా ప-౧౧౫-౨౫॥
తతఃక్విప్. తస్యలోపః. జశ్త్వచర్త్వే. అపరత్ర
(౨) "యజదేవపూజాసఙ్గతకరణదానేషు"॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౨౩-౧౩॥
ఇహచాయమ్ సంగతికరణకర్తా.
(౩) "శ్యాద్వ్యధాస్రు" ఇతివర్తమానే ॥ఉ-౩-౨౬౪-౩౨॥
(౪) "త్యజి-తని-యజిభ్యోడిత్" ॥ఉ-౨ ౨౬౪-౩౨॥ [౧౫
ఇత్యాదిః డిత్.తతఃటిలోపః. వాచర్త్వమ్.ప్రథమకల్పేతాన్తోహి
యత్, పుల్లిఙ్గః. నతత్ర సర్వనామత్వప్రసక్తిః. సర్వాదిగణే
దాన్తస్యైవపాఠాత్. అనుకల్పేతు యదఃదాన్తస్య అనాద్య
త్యైవలిఙ్గవిశేషమ్. ఉక్తన్యాయాన్న సంజ్ఞాకార్యాన్తర్గణ
కార్యమ్. [౨౦
(౫) "త్యదాదీనామః" ॥౭ ౨-౧౦౨।౨౦-౧౧॥
ఇత్యత్త్వఞ్చ శేషమ్ ప్రాగ్వత్. ... *
తేషాంస్వజ్ఞానభక్తిమ్ తనోతీతి—
(తత్)

నిరు. ౭౩౭. స్వజ్ఞానభక్తింభక్తానాంతనోతీతి(తత్)ఉచ్యతే।

౭౩౮ పదమనుత్తమమ్।

ఓం పదాయానుత్తమాయనమః.

భా. (౨) "తత్ సవితుర్వరేణియమ్" ॥౨ తై-ఉ-౨౭ ॥

[154]

(౩) "ఓమ్, తత్, సత్, ఇతినిర్దేశః" ఇత్యాది. * ॥గీ. ౧౭-౨౩॥

తేషాంపరమపాప్యత్వాత్ —

(పదమనుత్తమమ్)

పద్యతేపాప్యతే ఇతిపదమ్. ... *

నిర్వ. (౧) "తనువిస్తారే" ॥ధా-త-ఉ-౧-౨౮-౨॥

(౨) "క్విప్చ" ఇతిక్విప్. ॥౩-౨ ౭౬। ౨౪౯-౩౦॥ [౧౦

(౩) "గమఃక్వౌ" ఇత్యత్ర ॥౬-౪-౪౦। ౨౫౦-౩॥

(౪) "గమాదీనామ్" ఇతి ॥౬-౪-౪౦। ౨౫౦-౪॥

వక్తవ్యాత్ క్విప్ అనునాసికలోపః. తతః

(౫) "హ్రస్వస్య" ఇతితుక్. ॥౬ ౧-౭౧। ౨౪౦-౧౬॥

జశ్త్వచర్త్వే అథవా, [౧౫

(౬) "త్యజి-తని" ఇత్యాదినా ॥ఉ-౨-౨౬౪-౩౨॥

ప్రాగుదాహృతసూత్రేణ అదిః డిత్ ·టిలోపః వాచర్త్వమ్.

అతాపి ప్రథమేకల్పే తాన్తఃతత్ శబ్దః.తత్రచనసంజ్ఞాప్రసక్తిః.

అనుకల్పేదాన్తస్యతుతదః నసంజ్ఞాకార్యమ్. నాప్యన్తర్గణకా

ర్యమ్, ఉక్తన్యాయాత్. అన్యత్ ప్రాగ్వత్ · సాంహితమ్చర్త్వమ్.*

తేషాంసర్వోత్కృష్టతయానాస్త్యుత్తమమస్మాదితిఅనుత్తమమ్.

పరమమ్ తాదృశమ్ పద్యతేగమ్యతఇతిపదమ్పాప్యఞ్చేతి —

(పదమనుత్తమమ్) ఏకన్నామ.

నిరు. ౭౩౮. పరమంయత్ప్రపన్నానాంప్రాప్యం(పదమనుత్తమమ్)॥

౭౩౯ లోకబన్ధుర్

ఓం లోకబన్ధవే నమః

ఏవమపి శేషేణా శేషానుగ్రహే అవర్జనీయం బాన్ధవం సంబన్ధనమాహ—

(లోకబన్ధుః) [౫

లోకానాం స్వజనః

(౧) “బన్ధ బన్ధనే” ॥ధా-క్ర్యా ప-౧౨౮-౦౯॥

(౨) “శ్రాస్వ్రస్నిహి” ॥ఉ-౨౬౦-౩౨॥

ఇత్యాదినా ఉప్రత్యయః· యథా

(౩) “మాతాపితా భ్రాతా నివాసశ్శరణం సుహృత్ గతిర్నారాయణః”

[155] ॥సు-ఉ-౬ ॥

(౪) “పితామహాస్య జగతః” ఇత్యాది· ... * ॥గీ-౯-౧౭॥

నిర్వ· (౧) “పదగతౌ” ॥ధా-ది-ఆ-౧౨౫-౧౦॥

(౨) “ఖనో ఘచ” ఇతి చకారాత్ ॥౩-౩ ౧౨౫।౭౮౮-౨౦॥

ఘిత్ కరణాద్వా· ప్రకృత్యన్తరాదపి ఘః ఇతి కర్మణి ఘః. ఉత్ కృష్టవాచిన ఉదః ఆతిశాయనికః తమప్. చర్త్వమ్. సమాసే

[156]

నఞో నలోపః. అనిట్· ఆవిష్టలిఙ్గో యమ్ ఇత్యాది. ... *

అత్రైవ మవిశేషేణా శేషానుగ్రహే అవర్జనీయమ్ బాన్ధవన్ని బన్ధనమభిధీయతే. లోకానామ శేషాణామ్ బన్ధుః స్వజన ఇతి—

(లోకబన్ధుః) [౨౦

(౧) “బన్ధ-బన్ధనే” క్ర్యాదిః. ॥ధా-క్ర్యా-ప-౧౨౮-౦౯॥

(౨) “నశ్చ” ఇత్యనుస్వారః. పరసవర్ణః. ॥౮-౩-౩౦।౧౦-౧౭॥

(౩) “శ్రాస్వ్ర-స్నిహి-త్రప్యసి వసిహనిక్లిది-బన్ధి-మనిభ్యశ్చ”

ఇతి ఉః [॥ఉ-౩-౨౬౦-౩౦॥

సిరు. ౭౩౯. లోకానాం స్వజనత్వాద్ధి (లోకబన్ధుః) ఇతిస్మృతః।

శ్లో. ౭౮, అక్ష. ౨౧-శ్లో. ౭౮. అక్ష. ౨౭. (౬౩౭) నా. { ౭౮౦. లోకనాథో
౭౮౧ మాధవో }

౭౮౦ లోకనాథో ౭౮౧ మాధవో

ఓం లోకనాథాయనమః ఓం మాధవాయనమః

భా. తస్మాలమసాధారణంస్వాభావికంచసంబన్ధమాహ—
(లోకనాథః) ఇతిస్వామీ. ... ... * [౫
బాన్ధవవిశేషమాహమాతాపితృత్వమ్ శ్రియాసహాస్యసూచయతి—
(మాధవః)
మధుకులోద్భవత్వాద్వా (మాధవః)
(౧) "మౌనాద్ధ్యానాచ్చ యోగాచ్చవిద్ధిభారతమాధవమ్" ॥భా-ఉ
ఇతివా. ... ... * [౭౧-౪॥

నిర్వ. (౪) "లోకృదర్శనే" ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౧౬-౧౧॥
(౫) "హలశ్చ" ఇత్యధికరణేఘఞ్. * ॥౩-౩-౧౨౧।౭౮౮-౧౩॥
తస్మాలభూతోసాధారణస్స్వాభావికశ్చ సమ్బన్ధఉచ్యతే లో
కానాన్నాథః స్వామీతి—
(లోకనాథః) [౧౫
(౧) "నాథృ నాధృ-యాచ్ఞోపతాపైశ్వర్యాశీష్షు" ॥ధా-భ్వా-ప-
ఐశ్వర్యకర్మేహాయమ్ పచాద్యచ్. లోకఉక్తః.*[౧౧౫-౧౯॥
శ్రియాసహాస్య మాతాపితృత్వలక్షణబాన్ధవ విశేషసూచన
యాయమ్, మాయాః లక్ష్మ్యాః ధవఃపతిరితివా, మధునామక
యాదవకులోద్భవతయా, మధోర పత్యమితివా, నిరుక్తానురో
ధాత్ మౌనధ్యాన యోగవత్తయావా—
(మాధవః) పూర్వత్ర

నిరు. ౭౮౦. లోకబన్ధుత్వమూలాద్ధిలోకస్వామిత్వమిత్యతః॥౪౬౩॥
స్వాభావికాచ్చసంబన్ధాత్ (లోకనాథ) ఇతీరితః॥
నిరు. ౭౮౧. లోకనాథత్వసంబన్ధఃశ్రీమతశ్చేతి (మాధవః)॥౪౬౪॥
మధోర్వంశోద్భవత్వాచ్చ (మాధవః) పరికీర్తితః॥

౭౪౨ భక్తవత్సలః॥

ఓం భక్తవత్సలాయనమః.

భా. ఉక్తస్వామ్యబాన్ధవోత్సుకేషుభక్తేషువిశేషంభాషతే—
(భక్తవత్సలః) [౫
తల్లాభసంభ్రమవిస్మృతాన్యకామః. ... *

నిర్వ. (౧) "ధూఞ్ కమ్పనే" ॥ధా స్వా-క్ర్యా-ఉ- {౧౨౬-౪ / ౧౨౮-౨౧}
పచాద్యచ్ గుణః. అవ్.

(౨) "ణ నజ్ఞానే" ॥ధా-ది-ఆ ౧౨౫-౧౩॥

(౩) "అన్యేష్వపి" ఇతి డః. ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧ ౧౭॥ [౧౦
టిలోపః. తత(స్త్రి)యామ్. అతష్టాబాది. అపరత్ర

(౪) "ణ నజ్ఞానే" ఉప్రకరణే ॥ధా-ది-ఆ-౧౨౫-౧౩॥

(౫) "ఫలిపాటినమిమనిజనామ్గుక్ పటినాకిధతాశ్చ" ॥ఉ-౨-
ఇతి ఉః నన్యధశ్చ. తతోమధుశబ్దాత్ [౨౭౧-౧౫॥

(౬) "ఋష్యన్ధకవృష్ణికురుభ్యశ్చ" ॥౪ ౧-౧౧౪।౯౫-౨॥
ఇతి-అణ్. ఆపత్యః ఓర్గుణః అవ్

(౭) "తద్ధితేష్వ" ఇతిఆదివృద్ధిః ॥౭ ౨ ౧౧౭।౯౧-౨౬॥
ఉత్తరత్ర పృషోదరాదిః. ... ... *
ఉక్తస్వామ్యబాన్ధవోత్సుకేషుభక్తేషువిశేషోభాష్యతే భక్తేషు
తల్లాభసంభ్రమవిస్మృతాన్యకామనయావత్ సలఇతి—
(భక్తవత్సలః)

(౧) "వదవ్యక్తాయామ్వాచి" ॥ధా-భ్వా ఉ-౧౨౩-౧౬॥

(౨) "వృతృ వది హని-కమి-కషిభ్యస్సః" ఇతిసః॥ఉ-౩ ౧౭౧-౧౮॥

(౩) "తితుత్ర" ఇతినేట్. చర్త్వమ్. తతః ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౧॥

(౪) "వత్సాంసాభ్యామ్-కామబలే" ॥౫-౨ ౯౮।౧౩౫-౯॥

నిరు. ౭౪౨. విశేషంవక్తిభక్తేషుయోసౌస్యాత్ (భక్తవత్సలః)॥౪౬౫

శ్లో॥ ౭౯॥ ౭౪౩ సువర్ణవర్ణో

ఓం సువర్ణవర్ణాయనమః.

భా. ఉక్తగుణవత్ కనకనికషనిర్ధోషోజ్జ్వల దివ్యవర్ణః –
(సువర్ణః) యథా [౫

(౧) "యదాపశ్యః పశ్యతేరుక్మవర్ణమ్" ॥ము ఉ-౩-౩॥

(౨) "రుక్మాభంస్వప్నధీగమ్యమ్" ॥మ-ను-౧౨ ౧౨౨॥

(౩) "ఆదిత్యవర్ణమ్" ॥పు సూ-౨౦- ॥

(౪) "హిరణ్మయఃపురుషః...సర్వఏవసువర్ణః" ॥ఛా-ఉ ౧-౬-౬॥

[157]

ఇత్యాది వర్ణాధిష్ఠానశ్చ. ... ... * [౧౧

నిర్వ. ఇతి కామవతిమత్వర్థీయోలచ్.

(౫) "భజ సేవాయామ్" ॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౨౩-౧౬॥

(౬) "గత్యర్థ" ఇత్యాదినా కర్తరి క్తః.అనిట్.॥౩ ౪-౭౨।౩౩౬-౧౬॥

(౭) "చోః కుః" ఇతి కుత్వమ్. గః తస్య ॥౮-౨ ౩౦।౩౧-౩౨॥

(౮) "ఖరిచ" ఇతి చర్త్వమ్. కః ... * ॥౮-౪-౫౫।౯ ౩౨॥

ఉక్తగుణవత్, కనకనికషనిర్ధోషోజ్జ్వల దివ్యవర్ణతయాసువర్ణస్యహిరణ్యస్యేవ వర్ణోరూపగుణోఽస్యేతి—
(సువర్ణవర్ణః)

(౧) "వృఞ్ వరణే" నప్రకరణే ॥ధా స్వా ఉ-౧౨౬-౪॥

(౨) "కృవృజ్వాసిమాపన్యనిస్వపిభ్యోనిత్"॥ఉ-౩ ౨౭౧।౧౩- ॥
ఇతినః. నిత్. గుణః రపరః.

(౩) "నేట్" ఇతి నేట్. ణత్వమ్. పునశ్చవర్ణ ॥౭-౨ ౮।౨౪౯-౩౭॥
శబ్దః పాక్షిక్యత్. సుప్పూర్వోబహుబ్రీహిః. ... *

నిరు. ౭౪౩. గుణవత్సువర్ణనికషనిర్ధోషోజ్జ్వలవర్ణతః।
(సువర్ణవర్ణ) ఇత్యుక్తఃసవార్ణోభక్తకామదః॥౬౪౬॥

శ్లో. ౭౯, అక్ష. ౬-శ్లో. ౭౯. అక్ష. ౧౧. (౬౪౦) నా. { ౭౪౪. హేమాఙ్గో
౭౪౫ వరాఙ్గశ్ }

౭౪౪ హేమాఙ్గో — ౭౪౫ వరాఙ్గశ్

ఓం హేమాఙ్గాయనమః. — ఓం వరాఙ్గాయనమః.

భా. నిత్యందివ్యంసత్త్వమయమఙ్గమస్యేతి—
(హేమాఙ్గః) [౫
(౧) "హిరణ్మయఃపురుషోదృశ్యతే" ఇతి. ... *॥ఛా-ఉ-౧-౬-౬॥
తదేతదౌపనిషదం దేవక్యాః ప్రియమాణమతినిహ్నుతదివ్యచి
హ్నామావిష్కృతమ్ ఇతి—
(వరాఙ్గః) యథా

నిర్వ. హేమ, హాటకమ్. తదుపలక్ష్యఞ్చ దివ్యసత్త్వమయమ్ [౧౦
నిత్యమఙ్గంవర్ణాధిష్ఠానరూపమ్ అస్యేతి—
(హేమాఙ్గః)
అఙ్గేర్గతికర్మా. ఇదిత్త్వాన్నుమ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. పచాద్యచ్.
(౧) "హిగతౌవృద్ధౌచ" ॥ధా-స్వా-ప-౧౨౬-౫॥
(౨) "సర్వధాతుభ్యోమనిన్" ॥ఉ ౪-౨౭౭-౩౦- ॥
ఇతిమనిన్. గుణః. అనిట్. నలోపః. సచ
(౩) "నలోపఃసుప్స్వరసంజ్ఞాతుగ్విధిషుకృతి" ॥౮-౨-౨॥౭౯-౨౫॥
ఇతినియమాత్ నాత్సిద్ధః. బహువ్రీహిః. దీర్ఘః. ... *
తథావరమ్ దేవక్యాప్రియమాణమ్ అఙ్గమ్ ఔపనిషదమ్ అని
హ్నుతదివ్యచిహ్నమావిష్కృతమ్ రూపమస్యేతి— [౨౦
(వరాఙ్గః)

నిరు. ౭౪౪. వర్ణాశ్రయంతుయస్యాఙ్గందివ్యసత్త్వమయంయతః।
అతో (హేమాఙ్గ) ఇత్యుక్తఃసప్తార్ణోహేమవర్ణదః॥౪౬౭॥
౭౪౫. దేవతాప్రీతయేగుప్తదివ్యలాఞ్ఛనమఙ్గళమ్।
ఆవిష్కృతంస్వతోయేన (వరాఙ్గ) స్సతుకథ్యతే॥౪౬౮॥

3-6-87.

౭౪౬ చన్దనాఙ్గదీ।

ఓం చన్దనాఙ్గదినేనమః.

భా.(౨)"ఫుల్లేన్దీవరపత్రాభం చతుర్బాహుం నిరీక్ష్యతమ్। శ్రీవత్సవక్షసం జాతంతుష్టావానకదున్దుభిః" ఇతి ... * ॥వి-పు.౫-౩-౮॥
చన్దనాని ఆహ్లాదనాని అనన్యాభరణాని వ్యఙ్గం స్వసంవలితతయా ఉన్మీల్యదదతీతి వా
కేయూరోపలక్షణేన వా దివ్యభూషణాన్యఙ్గదాదీని భూయిష్ఠాన్యస్యేతి—
(చన్దనాఙ్గదీ). భూమ్నినిఇని ప్రత్యయః. ... * [౧౦

నిర్వ. అఙ్గేరఙ్గశబ్దఉక్తః
(౧) "వృఙ్-వరణే" భావే ॥ధా·స్వా-ఉ-౧౨౬౪॥
(౨) "అకర్తరిచ కారకే" ఇతి అనువృత్తౌ ॥౩-౩-౧౯।౭౮౨-౧౫॥
(౩) "గ్రహవృదృనిశ్చిగమశ్చ" ఇతి ॥౩-౩-౫౮।౨౮౪-౧౯॥
కర్మణ్యప్. గుణోరపరః. దీర్ఘః సాహితః ... * [౧౫
తథాచన్దనాని ఆహ్లాదనానిచతాని అఙ్గదాని అఙ్గమ్ అనన్యాభరణమ్ అవయవమ్ స్వసంవలితతయా ఉన్మీల్యదదానానీతి వా. తద్విశేషవాచినో౽స్యోపలక్షణతయా తదుపలక్ష్యాణి వా నిత్యదివ్యసత్త్వమయాని భూషణానిచేతి చన్దనాఙ్గదాని. తాని భూయిష్ఠాన్యస్యసన్తీతి— [౨౦
(చన్దనాఙ్గదీ).
(౧) "డుదాఞ్-దానే" ॥ధా జు-ఉ-౧౨౪-౧౮॥
(౨) "ఆతోనుపసర్గే" ఇతికః ఆల్లోపః. ॥౩-౩-౧౩౬।౨౪౪-౭॥
ఉక్తోహ్యఙ్గశబ్దః.

నిరు· ౭౪౬· భూషణాన్యఙ్గదాదీని సదాహ్లాదకరాణిచ।
సన్తియస్యచనిత్యానిసస్మృతశ్ (చన్దనాఙ్గదీ)॥౪౬౯॥

౭౪౭ వీరహా ౭౪౮ విషమః

ఓం వీరఘ్నేనమః ఓం విషమాయనమః.

భా. అతిముగ్ధస్తనన్ధయోఽపిపూతనాశకటార్జునాదీన్ సురారీన్ వఞ్చకాన్ సమూలఘాతంజఘానేతి— [౫

(వీరహా). ... ... *

ఏవమృజుకుటిలాశయేషుక్షేమఙ్కరభయఙ్కరవిషమవృత్తత్వాత్ —

(విషమః). ... ... *

---

[158]

(3) "చదిఆహ్లాదనే" ఇదిత్త్వాత్ నుమిత్యాది.॥ధా-భ్వా ప-౧౧౬-౧౦॥
కరణేల్యుట్.యద్వాణిజన్తాత్ ల్యుఃల్యుట్; యుజ్వా. బాహు
లకాత్సర్వత్రనయోః అనః. ణిద్విత ల్లోపశ్చ దీర్ఘః. తతః

(౪) "నకర్మధారయాన్మత్వర్థీయః" ఇతి ॥ ॥
న్యాయస్యాఽనిత్యతయా భూమనిమత్వర్థీయోఽత ఇనిః

(౫) "యస్య" [159] ॥౭-౨-౧౫।౨౫౨-౧౦॥
ఇతిలోపః. ఇన్నన్తదీర్ఘః. ఇత్యాది. ... *[౧౫
అతిముగ్ధస్తనన్ధయోఽపి వీరాన్ వఞ్చకాన్ పూతనాశకటార్జునాదీన్ సురారీన్ సమూలఘాతంహన్తీతి—
(వీరహా).
హన్తః క్విప్. అన్యత్తుప్రాగేవప్రపఞ్చితమ్. అజేః రకివీభావేచాసిట్యగుణే, వీరయితేర్వా పచాద్యచి ణిలోపేచ వీరశబ్దః ప్రాగేవహి నిరూపేః. హన్నన్తదీర్ఘఃఇత్యాది. [160] ... *
ఏవమ్ ఋజుకుటిలాశయేషుక్షేమఙ్కర భయఙ్కరవృత్తతయావిషమః సమోనేతి—
(విషమః).

నిఘ. ౭౪౭. సమూలంపూతనాదీన్ యోజఘాన(సవీరహా)।
౭౪౮. భీతక్షేమఙ్కరత్వాద్ధికుటిలాకుటిలాత్మసు॥౪౭౦॥
(విషమస్) సతువిఖ్యాతః

౯౪౯ శూన్యో

ఓం శూన్యాయనమః.

భా. మనుష్యత్వేపి అశేషదోషైర్వివర్జితః—
(శూన్యః). [౫
(౧) "శున-గతౌ" ణ్యత్ ... * ॥ధా-తు-ప ౧౨౬-౨౯॥
నిర్వ. (౧) "సమస్తమఅవైకల్యే" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౧-౨౭॥
విపూర్వః సస్నః. పచాద్యచ్.
(౨) "ఆదేశప్రత్యయయోః" ఇతి షత్వస్య ॥౮-౩-౫౯।౧౫-౨౯॥
(౩) "సాత్పదాద్యోః" ఇతిప్రతిషేధేప్రాప్తే ॥ ॥
(౪) "సువినిర్దుర్భ్యస్సుపిసూతిసమాః" ఇతి ॥౮-౩-౮౮।౧౮౬-౮౮॥
సమశబ్దేసస్యషత్వమ్. ... ... *
మానుష్యకే వ్యఖిలకల్యాణగుణాభివృద్ధోయమ్ అశేషైర్దోషైఃశూన్యోవివర్జితఇతి—
(శూన్యః). [౧౫
(౧) "శున-గతౌ" తుదాదిః ॥ధా తు ప-౧౨౬-౨౯॥
(౨) "ఋహలోర్ణ్యత్" ॥౩-౧ ౧౨౪।౨౪౧-౨౩॥
ఇతి హలన్తాత్ ణ్యత్.
(౩) "కృత్యల్ల్యుటః" ఇతి ॥౩-౩-౧౧౩।౨౮౭-౨౯॥
బాహులకాత్ క్వచిత్ తత్ సన్నియోగేప్రథమమ్ [౨౦
(౪) "అన్యేషామపి" ఇతి ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥
దీర్ఘః. తతోనలఘూపధగుణః.అథవాసంజ్ఞా పూర్వకోవిధిరనిత్యః. యద్వా
(౫) "టుఓశ్వి-గతివృద్ధ్యోః" ॥ధా భ్వా య-౧౨౩-౧౬॥
ట్విత్ ఓదిచ్చ. కర్మణి క్తః. [౨౫

నిరు. ౭౪౯. (శూన్యస్) సర్వద్దోషవర్జితః।

౭౫౦ ఘృతాశీర్

ఓం ఘృతాశిషే నమః.

భా· (౧) "ఘృ సేచనే" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౨-౨౭॥
ఘృతం సేచనం స్వగుణైః జగదాప్యాయనమ్ తత్రవా [౫
గోపగ్రహాగవ్యేవా ఆశాస్తిరస్యేతి—
(ఘృతాశీః)· ... ... *

సిర్వ (౬) "ఓదితశ్చ" ఇతినిష్ఠానత్వమ్. ॥౮-౨ ౪౫।౨౫౧-౩౪॥
(౭) "నేడ్వశి" ఇతి నేట్. ॥౭-౧ ౮। ॥
(౮) "వచిస్వపియజాదీనామ్కితి" ఇతి ॥౬-౧-౧౫।౧౮౦-౧౬॥
యజాదిత్వాత్ కితిసంప్రసారణమ్. వస్యఉః.
(౯) "సంప్రసారణాచ్చ" ఇతిపూర్వరూపమ్॥౬ ౧-౧౦౮।౨౮ ౮॥
(౧౦) "హలః" ఇతి సంప్రసారణాన్తస్య ॥౬-౪-౨।౨౦౧-౮॥
అఙ్గస్యదీర్ఘః· క్త్వాదగుణః. తతఃశూనశబ్దాత్
(౧౧) "ప్రాతిపదికాత్ ధాత్వర్థేబహులమిష్ఠవచ్చ"॥౩-౧-౭౬।
ఇతిణిచ్· ఇష్ఠవద్భావాత్ టిలోపః· తతః
(౧౨) "అచోయత్" ఇతి ॥౩ ౧-౯౭।౨౩౯-౧౨॥
అజన్తాద్యత్. ణిలోపః. సన్నిపాతపరిభాషాహి ననిత్యా
(౧౩) "కష్టాయక్రమణే" ఇత్యాదినిర్దేశాత్ ॥౩ ౧-౧౪।౨౨౦-౩౦॥
(౧౪) "కృన్మేజన్తః" ఇతి ॥౧-౧-౩౯।౪౧-౧౧॥ [౨౦
అన్తగ్రహణాద్వా· ... ... *
ఘృతేస్వగుణైర్జగదాప్యాయనే గోపగృహాగవ్యే సర్పిషివా
ఆశీఃఇచ్ఛాస్యేతి—
(ఘృతాశీః)·

నిరు· ౭౫౦. గోపానాంసద్మగవ్యేవాజగదాప్యాయనేనవా॥౪౭౧॥
ఘృతేత్వాశాహియస్యాస్తి (ఘృతాశీః) పరికీర్తితః।

౭౫౧ అచలః

ఓం అచలాయనమః

భా. దుర్యోధనాదిభిః దురాత్మభిరభేద్యః—
(అచలః). ... ... *[౫
ప్రణతపాణ్డవాదేః ప్రయోజనాయసత్యసమయాదేశ్చలతీతి—

నిర్వ. (౧) "ఆజశాసుఇచ్ఛాయామ్" క్విప్ ॥ధా-అఆ ౧౨౩-౨౩॥
(౨) "ఆశాసః క్వౌ ఉపధాయాఇత్త్వమ్ వాచ్యమ్" ॥౬-౪-౩౪॥
ఇతి ఉపధాయా అత ఇత్త్వమ్. [౨౪౯-౨౩॥
(౩) "గృ ఘృ సేచనే" ॥ధా భ్వా-ప ౩౧౨౨-౭॥ [౧౧
(౪) "ఘృ-క్షరణదీప్త్యోర్వా" ॥ధా జు ప-౧౨౪-౨౧।
యథాసంఖ్యమ్ నపుంసకే భావే క్తః.
(౫) "అజ్జిఘృసిభ్యః క్తః" ॥ఉ ౫-౨౬౨ ౭॥
ఇతి క్తః. శాసేస్సస్యరుత్త్వమ్.
(౬) "రోరుపధాయా దీర్ఘ ఇకః" ఇతి [161] ॥ర-౨ ౭౬।౩౭ ౯॥
ఉపధాదీర్ఘః. అవసానికోవిసర్గ ఇత్యాది. అన్యత్రతు
(౭) "శాసి-వసి ఘసీనాంచ" ॥ర-౩-౬౦।౧ర౧-౨౩॥
ఇతి షత్త్వమ్ బోధ్యమ్. ... ... *
దురాత్మభిర్దుర్యోధనాదిభి రభేద్యతయా చలః చఞ్చలో నేతి—
(అచలః). [౨౦
(౧) "చల-కమ్పనే" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౧-౨ర॥
పచాద్యచ్ సమాసేన ఞో నలోపః. ... *
అవధీర్యచాత్మనాయుధస్పర్శసమయమ్ భీష్మాభిక్రమణే సము
ద్ధృతచక్రతయా, ప్రణతపాణ్డవాదేః. ప్రయోజనాయసత్య
సమయాదేశ్చలతీతి— [౨౫

నిరు. ౭౫౧. దుర్యోధనాద్యభేద్యత్వాత్ (అచలః) పరికీర్తితః॥౪౭౨॥

౭౫౨ చలః॥ శ్లో॥ ౮౦॥ ౭౫౩ అమానీ

ఓం చలాయ నమః ఓం అమానినే నమః.

భా. (చలః).

సత్యావధీరితా నాయుధస్పర్శ సమయః సముద్ధృతచక్రోఽభీష్మమాచక్రామ?. యథా

(౧) "తమాత్తచక్రం ప్రణదన్తముచ్చైః కృద్ధం మహేన్ద్రావరజం సమీక్ష్య । సర్వాణి భూతాని భృశం వినేదుః క్షయం కురూణామితి చిన్తయిత్వా॥ స వాసుదేవః ప్రగృహీతచక్రః సంవర్తయిష్యన్నివ జీవలోకమ్। అభ్యుత్పతన్ లోకగురుర్బభాసే భూతాని ధక్ష్యన్నివ [1[62]] ధూమకేతుః" ఇత్యాది. ... *॥ భా-భీ-౫౯-౯౮॥

భక్తేషు అసహాయః—

(అమానీ).

అతో హి దూత్యాదావనపత్రపిష్ణురధిచకార. ... *

నిర్వ. (చలః).

ధాతుః పాక్వత్. ప్రత్యయశ్చ. ... *

దూత్యాధికారాదావనపత్రపిష్ణుత్వప్రయోజికయా భక్తేష్వనహంయుతయా మానః చిత్తసమున్నతిః అస్యాస్తీతి మానీ సః అస్య నాస్తీతి—

(అమానీ).

(౧) "మాన-పూజాయామ్" ॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౩౧-౭॥

భావే ఘఞ్ తతః

నిరు. ౭౫౨. సత్యాద్యైః పాణ్డవార్థే హి చలతీతి (చలస్) స్మృతః।
౭౫౩. (అమానీ) యోఽనహంకారీ భక్తేష్వేవ సమీరితః॥౮౭౩॥

౭౫౪ మానదో　　　　　　　　　　　　　　　　౭౫౫ మాన్యో

ఓం మానదాయనమః　　　　　　　　　　　　　　ఓం మాన్యాయనమః.

అర్జునో గ్రసేనయుధిష్ఠిరాదిభ్యఃరథిత్వాధి రాజ్యబహుమా
త్తవాన్ — [౫

(మానదః). ... ... *

తదీయ త్వేనసమ్మ న్తవ్యః —

(మాన్యః).

తథాహ్యాయమాత్మానంబహ్వాకాం స్త

(౧) "నపారథే స్వస్వాతకారవాణాం కుర్విస్య ముచ్యేతరణేద్యక
శ్చిత్" ఇతి. ... * ॥ ॥

నిర్వ. (౨) "మ త్త్వర్థీ యోంతఇనః" ॥ ॥

(౩) "యస్య" ఇతిలోపః. ॥౭ ౨ ౧౫।౧౨౫-౧౦॥

నఖోనస్యలోపః. ఇన్న న్తదీర్ఘః ఇత్యాది. ... *

త. మానమర్జునాదిభ్యో మహారథికత్వాధి రాజ్యబహుమా
నమ్ దదాతీతి—

(మానదః). దదాతేః

(౧) "ఆతోనుపసర్గే" ఇతి కః. ॥౩-౨-౩।౨౮౭- ॥

ఆల్లోపశ్చ. మానః ఉక్తః. ... ... *

తద్దూత్యసారధ్యాదినా స్వబహుమాననాత్ మాన్యః [౨౦

తదీయత్వేనసమ్మ న్తవ్యఇతి —

(మాన్యః).

(౧) "మాన-పూజాయామ్" ॥ధా-చు ఉ-౧౩౧ ౭॥

(౨) "ఋహలోర్ణ్యత్" ఇతిణ్యత్ ॥౩ ౧-౧౨౪।౨౪౧-౨౨॥

కపవమ్ కర్మకర స్తతో ౨చ్యతే. * [౨౫

నిరు. ౭౫౪. స (మానదో) ర్జునాదిభ్యోమానంరాజ్యంచద త్తవాన్।

౭౫౫. (మాన్యస్) స్తదీయవత్త్వే స్యాత్ సమ్మ న్తవ్యస్సదైవసః॥

శ్లో.౮౦,అక్షు.౯-శ్లో.౮౦.అక్షు.౧౬.(౬౪౮) నా. { ౭౫౬.లోకస్వామీ
౭౫౭ త్రిలోకధృత్

౭౫౬ లోకస్వామీ ౭౫౭ త్రిలోకధృత్।

ఓం లోకస్వామినేనమః. ఓం త్రిలోకధృతేనమః

భా. కపవంకర్మకరః—

(లోకస్వామీ). ... ...

ఏవమతితుఙ్గః కథంనీచైర్భవతియతః—

(త్రిలోకధృత్).

అశేషాణామపిధారణపోషణయోర్భారకత్వాదితి. యథా

[16_3]

(౧) "విష్టభ్యాహమిదంకృత్స్నమ్" ఇత్యాది. ... *

నిర్వ. లోకానామ్ అశేషాణామ్ స్వశేషాణామ్భువనానామ్స్వామీ

నిరుపాధికశ్శేషీతి—

(లోకస్వామీ).

స్వరతేఃర్ద్దే స్వశబ్దోఽపి న్యరూహ్యతే. తతోమత్వర్థే

(౧) "స్వామిన్నైశ్వర్యే" ఇతి ॥౫-౨ ౧౨౬।౧౩౬-౩౩॥

ఐశ్వర్యే ఆమినఙ్ ప్రత్యయాన్తోయన్నిపాత్యతే. [౧౫

(౨) "యస్య" ఇతిలోపః ॥౭-౨-౧౫।౨౫-౨-౧౦॥

ఇనన్తదీర్ఘః ఇత్యాది.

(౩) "లోకృ-దర్శనే" ॥ధా-భ్వా ఆ।౧౧౬-౧౨॥

(౪) "హలశ్చ"ఇతి అధికరణేఘఞ్... * ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౩॥

కుతశ్చాత్యుచ్చైరయమితి నీచైర్భవతి. యతోశేషధారణపోష

ణభారకత్వాత్ త్రీన్ లోకాన్ ధరతీతి—

(త్రిలోకధృత్).

నిరు. ౭౫౬. లోకభర్తృతయాచైవ (లోకస్వామీ) తిశబ్ద్యతే।

౭౫౭. లోకత్రయస్యధరణాత్ స (త్రిలోకధృగ్) ఈరితః॥౪౭౫॥

16-6-87.

౭౫౮-సుమేధా

ఓం సుమేధసే నమః.

భా. ఆరాధకసుసాధుబుద్ధిః—
(సుమేధాః). [౫
(౧) "నిత్యమసిచ్ ప్రజామేధయోః" ॥౫-౪-౧౨౨।౬౬-౨౩॥
ఇతి సమాసాన్తోసిచ్. ... ... *

నిర్వ. (౧) "ధృఙ్-ధారణే" క్విపితుక్. ॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౨౨-౧౯॥
అగుణః లోక ఉక్తః తరతేర్ధిః. టిలోపః.
(౨) "నేట్" ఇతి నేట్. షష్ఠీసమాసోయమ్. ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౧౭॥
తత్ఫలఞ్చ పాణిగేవ ఉక్తమ్. త్రిలోకధృక్ ఇతిపాఠే, త్రిలో
కాన్ ధృష్ణోతీతి విగ్రహః.
(౩) "ఞిధృషా-ప్రాగల్భ్యే" ॥ధా-స్వా-ప ౧౨౬-౧౦॥
స్వాదిః ధారకపోషకధారకోయమ్. లక్షణయా వా తదర్థ
లాభః. క్విప్. షస్య జశ్త్వేనడః తస్య [౧౫
(౪) "ఋత్విక్ దధృక్ స్రక్ దిగుష్ణిగఞ్చుయుజిక్రుఞ్చామ్"॥౩-౨-౫౯।
ఇత్యత్ర దధృగితి నిపాతనేనధృషేః క్విన్విధానాత్ [౩౧-౨౩॥
(౫) "క్విన్ప్రత్యయస్యకుః" ॥౮-౨-౬౧।౩౧-౨౯॥
ఇత్యత్ర బహువ్రీహ్యాశ్రయణాత్
అన్యతోపీతి అత్రక్విన్యపి ॥౩-౨-౪౮। ॥
కుత్వమ్, గః. తతో వాచర్త్వమ్, కః, పాణిగపిఇదమవాదిష్మ.
శేషమ్. పాణిగ్వత్. ... ... *
ఆరాధకేషు సుసాధుబుద్ధితయా సుశోభనా మేధా ధారణావతీ
ధీరస్యేతి—
(సుమేధాః). [౨౫

నిరు. ౭౫౮. బుద్ధిస్సుశోభనాయస్య (సుమేధాః) పరికీర్తితః।

౭౫౯ మేధజో

ఓం మేధజాయనమః.

భా. అతో మేధే దేవకీపుత్రీయవ్రతరూపేయజ్ఞేజాతఇతి—
(మేధజః). సహితామాహ- [౫
(౧) "స్తుతోహంయత్త్వయా పూర్వంపుత్రార్థినాతదద్యతే। సఫలందేవిసఞ్జాతంజాతోహంయత్తవోదరాత్"॥వి-పు-౫-౩-౧౪॥
(౨) "సమ్యగారాధితేనోక్తంయత్ ప్రసన్నేనతేశుభే । తత్ కృతం సకలందేవి" ఇతి. ... * ॥వి-ధ-౩౩-౩౯॥

నిర్వ.(౧) "మిధృ మేధృ-మేధాహింసనయోః"॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౨౨-౮॥
ఇమావిదాన్తౌ- మతభేదేనధాన్తౌధాన్తౌచ; తత్రేహానుకల్పేద్వితీయాత్
(౨) "షిద్భిదాదిభ్యోఙ్" ఇతి ॥౩-౩-౧౦౪।౨౮౭-౫॥
భిదాదిత్వాత్ (స్త్రీ)యామఙ్.
(౩) "గురోశ్చహలః"ఇతి ॥౩-౩-౧౦౩।౨౮౭-౨॥ [౧౫
అకార ప్రత్యయోవా. అతష్టాబాదిః ప్రథమ ద్వితీయకల్పయోస్త్వస్మాత్ పృషోదరాదిత్వేనవర్ణవికారః దధయోర్ధః. అన్యత్ పార్గ్వత్. సుపూర్వోబహువ్రీహిః.
(౪) "నఞ్ దుస్సుభ్యః" ఇత్యనువృత్తౌ ॥౫-౪-౧౨।౭౬-౨౧॥
(౫) "నిత్యమసిచ్ ప్రజామేధయోః" ఇతి ॥౫-౪-౧౨౨।౭౬-౨౩॥
అసిచ్ సమాసాన్తః.

[164]

(౬) "యస్య" ఇతిలోపః.అస న్తదీర్ఘఃఇత్యాది.*॥౭౨౧౫।౨౫-౨-౧౦॥
అతో మేధే దేవకీపుత్రీయవ్రతరూపేయజ్ఞేజాయతఇతి—
(మేధజః).

నిరు. ౭౫౯. దేవకీకృతపుత్రీయవ్రతయజ్ఞేచయస్యవై॥౪౭౬॥
జనిస్తు (మేధజస్) సస్యాదష్టార్ణఃపుత్రదాయకః।

౭౬౦ ధన్యస్

ఓం ధన్యాయనమః.

భా. తజ్జన్మధన- భాత్—
(ధన్యః). [౫
(౧) “ధనగణంలబ్ధా” ఇతియత్. ॥౪-౪-౮౪।౧౨౦-౨౯॥
(౨) “జాతోహంయత్తవోదరాత్” ॥వి-పు-౫-౧౩-౨౪॥
(౩) “అహంవో భాన్ధవోజాతః” ఇతి ... * ॥వి-పు-౫-౧౩-౧౧॥

నిర్వ. (౧) “జనీ-ప్రాదుర్భావే” ॥ధా-ది-ఆ-౧౨౫-౫॥
(౨) “సప్తమ్యాంజనేర్డః” ॥౩-౨-౯౭।౨౫౧-౧౧॥ [౧౦
ఇతిడః, టిలోపః.
(౩) “మిదృ మేదృ మేధాహింసనయోః” ॥ధా-భ్వా ఉ ౯౨౨ ౮॥
మతభేదేనధాన్తౌ ఉభావప్యత్ర హింసనకర్మాణౌ.
(౪) “హలశ్చ” ఇతి ॥౩-౩-౧౨౧।౭౮౮-౧౩॥
అధికరణేఘఞ్. ఆద్యస్యేతులఘూపధగుణో విశేషః. [౧౫
అన్యత్తుప్రాగేవప్రవ్యక్తమ్. ... *
తజ్జన్మధనలాభాత్ ధన్యః—
(౧) “ధనంలబ్ధా” ఇతి ॥౪ ౪-౮౪।౧౨౦- ॥
(ధన్యః).
(౨) “ధన-ధాన్యే” పచాద్యచ్. ॥ధా-జు-ప-౧౨౪-౨౩॥
అన్యత్తుప్రాగేవోక్తమతతోయత్ ప్రత్యయః.
(౩) “ధనగణంలబ్ధా” ఇతి ॥౪-౪.౮౪ ౧౨౦-౨౯॥
యత్తద్ధితః. లబ్ధేతిత్రన్నన్తమ్.
(౪) “యస్య” ఇతిలోపః. ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౫౫౭-౧౦॥

నిరు. ౭౬౦. (ధన్యస్) తు దేవకీజన్మధనలాభాదితిస్మృతః॥౪౭౭॥

౭౬౧ సత్యమేధా

ఓం సత్యమేధసే నమః.

భా. వల్లవవసుదేవాది సాజాత్యాభిమానీ మేధా సత్యాస్యనటన మాత్రమ్ ఇతి— [౫
(సత్యమేధాః).
సహి వల్లవా నాహ-

(౧) "యది వోఽస్తి మయి ప్రీతిః శ్లాఘ్యోఽహం భవతాం యది । తదాత్మబుద్ధిసదృశీ బుద్ధిర్వః క్రియతాం మయి" ||వి-పు-౫-౧౩-౧||
ఇతి. ... ... *[౧౦

(౧) "నాహం దేవో న గన్ధర్వో న యక్షో న చ దానవః । అహం వో బాన్ధవో జాతః నవశ్చిన్త్యమతోఽన్యథా" ||వి-పు-౫-౧౩-౧౧||
[1[6]5]
ఇత్యాది.

(౨) "తదేతదఖిలం గోష్ఠం త్రాతవ్యమధునా మయా । ఇమమద్రిమహం ధైర్యాదుత్పాట్యోరుశిలాఘనమ్। ధారయిష్యామి గోష్ఠస్య పృథుచ్ఛత్రమివాపరమ్" ఇతి ... * ||వి-పు-౫-౧౧-౧౩||

నిర్వ. తథా సత్యానటనమాత్రత్వాద్ భావాదఽతథా మేధా వల్లవవసుదేవాదిసాజాత్యాభిమానినీబుద్ధిః అస్యేతి—
(సత్యమేధాః).
సాధితః ఖలు మేధతేః మేధాశబ్దః అస్త్రేశ్వతరిసచ్ఛబ్దాత్.

(౧) "తత్ర సాధుః" ఇతి యతి సత్యశబ్దశ్చ ||౪-౪ ౩౭|౧౨౧-౧౩||
అతః (స్త్రి)యామ్, అతస్టాబాది, బహువ్రీహిః పూర్వం పుంవత్.

నిరు. ౭౬౧. వల్లవీవసుదేవాదిసాజాత్యస్యాభిమానినీ।
మేధా యస్యాస్తి సత్యాసః (సత్యమేధాః) ప్రకీర్తితః||౪౭౭||

౭౬౨ ధరాధరః॥ శ్లో॥౮౧॥ ౭౬౩ తేజోవృషః

ఓం ధరాధరాయనమః. ఓం తేజోవృషాయనమః.

గోవర్ధనంధరమాదధాత్ —
(ధరాధరః). ... ... * [౫
ఏవంసుహృత్ పాలన లక్షణం తేజో వర్షతీతి—
తేజోవృషః)·

అత్రచానాదృత్యైవ
"నఞ్ దుస్సుభ్యః" ఇతి అనువృత్తిమ్, ॥౫-౪-౩౨।౭౬-౨౧॥
ప్రాగుక్త సూత్రేణాసిచ్, సమాసాన్తః, ఛన్దస్యః. ఉక్తోహి
[166]
ఛన్దోభావః. అసన్తదీర్ఘః ఇత్యాది· ... *
శాతమన్యవవర్షవిఘటనేన గోవర్ధనస్యపరిత్రాణాయపృథుచ్ఛ
త్రమివధరంగోవర్ధనగిరిమాధరతిధైర్యాత్ సంబిభర్తీతి—
(ధరాధరః).
"ధృఞ్-ధారణే" ఆఙ్ పూర్వః, ॥ధా-భ్వా-ఉ ౧౨౨-౧౯॥
పచాద్యచ్. గుణః రపరః. పునరవ్యయమేవధాతుః ప్రత్యయ
శ్చన్యచ్ఛ. దీర్ఘః. వామోః సంహితాయాంసోరుత్వేయత్వేచ,
"హలిసర్వేషామ్" ఇతియలోపః * ॥౮-౩-౨౨।౧౩-౧౫॥
ఏవన్తేజఃసుహృత్ పాలనరూపం లక్షణమోజోవర్షతీతి—
(తేజోవృషః)· ఏకన్నామ [౨౦
"వృషు-సేచనే" ఇగుపధలక్షణఃకః. ॥ధా-భ్వా-ప-౧౭౦-౭౬॥
అగుణః·
"తిజ-నిశానే" ॥ధా-చు-ఉ-౧౭౯-౨౫॥

౭౬౨. ధరంగోవర్ధనంశీఘ్రంధృతవాన్స (ధరాధరః)।
౭౬౩. తేజోభివర్షతియతఃసుహృత్పాలనలక్షణమ్।౪౭౯॥
(తేజోవృషస్) సమాఖ్యాతోవస్వర్ణోమిత్రవృద్ధిదః।

శ్లో. ౭౧, అక్ష. ౫ - శ్లో. ౭౧. అక్ష. ౧౬. (౬౫౪) నా. { ౭౬౪. ద్యుతిధరః
{ ౭౬౫ సర్వశస్త్రభృతా

౭౬౪ ద్యుతిధరస్ ౭౬౫ సర్వశస్త్రభృతాంవరః|

ఓం ద్యుతిధరాయనమః. ఓం సర్వశస్త్రభృతాంవరాయనమః.

భా. తేనతారుణ్యేపి ఇన్ద్రాభిభావుకామతిమానుషీంద్యుతింధృతవాన్
(ద్యుతిధరః). ... ... *[౫
నరకజరాసన్ధాదిసమరేషు—
(సర్వశస్త్రభృతాంవరః). యథా
(౧) "మనుష్యధర్మలీలస్య లీలాసాజగతఃపతేః । అస్త్రాణ్యనేకరూపాణియదరాతిష్వముఞ్చత" ఇతి ... * ॥ ॥

నిర్వ. (౩) "సర్వధాతుభ్యః" ఇతి ॥ఉ-౪-౨౭౮।౩౨ ॥
అసున్. గుణః రుత్వోత్వగుణాః ... *
ఏతేనద్యుతిమ్ తారుణ్యేపిఇన్ద్రాభిభావుకామ్ అతిమానుషీం
దీప్తిమ్ధరతీతి—
(ద్యుతిధరః).
ధృఞ్ధరఉక్తః [౧౫
(౧) "ద్యుత-దీప్తౌ" ఇన్ప్రకరణే ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౨౦-౩౨॥
(౨) "ఇగుపధాత్కిత్" ఇతి ॥౩-౧-౧౩౫।౨౪౪-౫॥
ఇన్. అనిట్. అగుణః. ... ... *
నరకజరాసన్ధాదిసమరేష్వక్షిప్రమ్ అనేకాస్త్రమోచనాత్
సర్వశస్త్రభృతాంసర్వాస్త్రిణామ్ వరఃశ్రేష్ఠఇతి— [౨౦
(సర్వసస్త్రభృతామ్వరః).

నిరు. ౭౬౪. అమానుషీంమోధృతవాన్ద్యుతిమైన్ద్రాభిభావుకామ్॥
ఖ్యాతస్సహి (ద్యుతిధరః) వసవర్ణగకాన్తిదోషనుః।
౭౬౫. జరాసన్ధాదిసమరేశ్రేష్ఠశ్శస్త్రభృతాంచయః॥౪౭౧।
సంఖ్యాతస్సర్వలోకేషు (సర్వశస్త్రభృతాంవరః)।

౭౬౬ ప్రగ్రహో

ఓం ప్రగ్రహాయనమః.

భా. అర్జునఃసారధినానేనరశ్మిభిరివప్రగృహ్యతఇతి—
(ప్రగ్రహః) ... ... * [౫

నిర్వ. (౧) "వృఞ్-వరణే" ॥ధా-స్వా-ఉ-౧౨౬-౪॥
(౨) "గ్రహవృదృనిశ్చిగమశ్చ" ఇతిఅప్ ॥3 3-౮3।౨౮౪-౧౯॥
గుణః. రపరః. భృఞః క్విపితుక్. అగుణః.
(3) "శసు-హింసాయామ్" ॥ధా-భ్వా-వ-౧౨౦-౨౯॥
(౪) "ష్ట్రన్" ఇతివర్తమానే ॥3-౨-౧౮౧।౨౫౯-3౨॥ [౧౦
(౫) "దామ్నీశసుయుయుజస్తుతుదసిసిచమిహపతదశనహః
కరణే" ఇతికరణేష్ట్రన్, ॥3-౨-౧౦౨।౨౫౯-3౪॥
(౬) "షఃప్రత్యయస్య" ఇతిషఇత్. తోష్టుః. ॥౧-3-౬।౪3-౧౯॥
(౭) "తితుత్ర" ఇతినేట్. సర్వఉక్తః.. ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౧॥
తతస్సముదాయాత్ ఆమ్. అనుస్వారపాక్షికపరసవర్ణౌ.... *
అర్జునః రశ్మిభిరివప్రగృహ్యతే పరిక్షేణగృహ్యతే సారథినానేతి—
(ప్రగ్రహః)
(౧) "గ్రహ-ఉపాదానే" ॥ధా-క్ర్యా-ఉ-౧౨౮-౨౭॥
ప్రపూర్వః.
(౨) "అకర్తరిచకారకే" ॥3-3-౧౯।౨౮౨-౧౫॥ [౨౦
ఇత్యనువృత్తౌ.
(3) "గ్రహవృదృనిశ్చిగమశ్చ" ॥3-3-౮3।౨౮౪-౧౯॥
ఇతికరణార్థేఅప్. ప్రపూర్వోబహుప్రీహిః ... *

నిరు. ౭౬౬. పార్థస్యారధినానేనరశ్మిభిర్యఃప్రగృహ్యతే॥౪౮-౨॥
స (ప్రగ్రహ) స్సమాఖ్యాతఃసప్తవర్ణఉదాహృతః॥

శ్లో.౮౧,అక్షు.౨౦-శ్లో.౮౧.అక్షు.౨౪.(౬౯౬) నా. { ౭౬౭. నిగ్రహః
{ ౭౬౮ వ్యగ్రః

౭౬౭ నిగ్రహో ౭౬౮ వ్యగ్రో

ఓం నిగ్రహాయనమః. ఓం వ్యగ్రాయనమః.

అర్జునపౌరుషనిరపేక్షేణసారథ్యవైచిత్ర్యేణనిగృహ్ణాతిశత్రవఇతి—

(నిగ్రహః). ... ... *[౫

అర్జునవైరినిగ్రహేయుద్ధకర్మాసహమానః—

(వ్యగ్రః).

(౧) “అగ- కుటిలాయాంగతౌ” ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౧-౧౬॥

(౨) “ఋజేన్ద్రాగ్రే”ఇత్యాదినా ॥ఉ-౨-౨౦౬-౭౮॥

రన్ప్రత్యయోనిపాతితః. యథాభీష్మాభిక్రమణే- [౧౦

(౩) “రమేయాన్తియాన్త్వవశినిప్రవీరయేవస్థితా సత్వరంతేపియాన్తు।భీష్మంరథాత్ పశ్యతపాతయామానందో్రోణంచసంఖ్యే సగణంమయాద్య” ఇత్యేవముక్త్వా, [167] ॥భా-భీ-౫౯-౮౬॥

(౪) “రథాదవప్లుత్యవిసృజ్యవాహాన్” ఇత్యాది.*॥భా-భీ-౫౯-౯౦॥

నిర్వ. అర్జున పౌరుషనిరపేక్షేణసారథ్యవైచిత్ర్యేణనిగృహ్ణాతిశత్రవఇతి—

(నిగ్రహః).

పూర్వవద్ధాతుప్రత్యయౌ; నిపూర్వోబహువ్రీహిః. ... *

అర్జునవైరినిగ్రహే అర్జునయుద్ధకర్మాసహమానః తత్ర—

(వ్యగ్రః) [౨౦

భీష్మాభిక్రమణే రథాదవప్లుత్యవాహాన్ విసృజ్యచక్రపాణిర్భీష్మమభిదుద్రువే

నిరు. ౭౬౭. యేనసారథ్యవైచిత్ర్యేనిగ్రహ్యన్తేత్రశత్రవః॥౪౮౩॥

స (నిగ్రహస్) సమాఖ్యాతస్సపార్థశ్శత్రునాశకః।

౭౬౮. యుద్ధక్రమాసహిష్ణుత్వాత్ పార్థవిద్విడ్విని గ్రహే॥౪౮౪॥

యోసౌ (వ్యగ్రస్) సమాఖ్యాతః షడర్ణోవైరినాశకః।

2-7-87.

౭౬౯ నైకశృఙ్గో

ఓం నైకశృఙ్గాయనమః.

శా. బుద్ధియోగస్సారథ్యమనాయుధ గ్రహణవ్యాజః ప్రాప్తకాలే తద్గ్రహణమితిబహువైరిబాధకమస్యేతి— [౫
(నైకశృఙ్గః).
(౧) "శౄ హింసాయామ్" ॥ధా క్ర్యా-ప-౧౨౮-౧౩॥
(౨) "శృణాతేహ్రస్వశ్చ" ॥ఉ-౧-౨౬౪-౩౦॥
ఇతిగన్ప్రత్యయః, కిన్నుడాగమశ్చ. ... ✱
సర్వ. (౧) "అక-అగ కుటిలాయాంగతౌ" ॥ధా-భ్వా-౧౨౧-౧౬॥
ద్వితీయోత్ర
(౨) "ఋజేన్ద్రాగ్ర" ఇత్యాదినారన్నన్తోనిపా ॥ఉ-౨ ౧౨౭-౯॥
త్యతే, యదితు కేష్వు అగేః కేవలగతికర్మణః ఇదితోపి అత్రగ్రహణమ్; తదాఇదిత్వాన్నుమోనలోపోపినిపాత్యః. నేట్. విభ్రార్వః సమాసః. ... ... ✱ [౧౫
బుద్ధియోగః సారథ్యంఅనాయుధ గ్రహణవ్యాజంప్రాప్తకాలే తద్గ్రహణంచేతి బహూనిశృఙ్గాణివైరిబాధకాన్యస్యేతి—
(నైకశృఙ్గః).
(౧) "శౄ-హింసాయామ్" ॥ధా-క్ర్యా-ప-౧౨౮-౧౩॥
(౨) "గన్" ॥ఉ-౧-౨౬౪-౨౭॥ [౨౦
(౩) "కిన్నుట్చ" ఇతివర్తమానే ॥ఉ ౧-౨౬౪-౨౯॥
(౪) "శృణాతేర్హ్రస్వశ్చ" ॥ఉ-౧-౨౬౪-౩౦॥
ఇతిగన్కిత్,తస్యనుట్.ధాతోర్హ్రస్వశ్చవిధానాత్;బాహులకాత్ కిదిత్యనువర్తమానాద్వా,గో నేత్. అన్యథా గిత్వేనేహ తత్కార్యసిద్ధౌ అనువర్త్యకిత్వన్నవిధీయేత ఇతి. [౨౫

నిరు. ౭౬౯. యస్యహ్య (నైౕకశృఙ్గస్) సఃబహుశోవైరిబాధకమ్॥

౭౭౦ గదాగ్రజః॥

ఓం గదాగ్రజాయనమః.

భా. గదనామ్నో అగ్రజః—
(గదాగ్రజః). ... ... * [౫
విభవేపి తన్మూలవ్యూహం ప్రత్యభిజ్ఞాపయతి—

నిర్వ. (౫) "నేట్" ఇతి నేట్. అనుస్వారపర ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౬॥
సవర్ణౌ. ఇణః కని ఏకఉక్తః. నశబ్దోయమ్. నలోపాభావః
వృద్ధిః. తతః బహువ్రీహిః. ... *
వసుదేవ పత్న్యాస్సునామాయాః తనూజస్య గదనామ్నో
అవరజస్యాగ్రేజాయత ఇతి—
(గదాగ్రజః).
(౧) "జనీ-ప్రాదుర్భావే" ॥ధా-ది-౧-౨౫౪॥
(౨) "అన్యేష్వపి" ఇతిడః. టిలోపః. తతః ॥౩-౨ ౧౦౧।౨౫౧ ౧౬॥
(౩) "అక-అగ కుటిలాయాంగతౌ";-యద్వా॥ధా భ్వా-౧౨౧-౧౬॥
(౪) "అగిగతౌ" నలోపః ఉభయమపి, ॥ధా భ్వా-ప-
త్రతరన్నగ్రోనిపాత్యతే. నలోపశ్చ. తత్రహ్యుక్తరీత్యోభయో
రపి నిపాతనమ్. అమ్.
(౫) "గద వ్యక్తాయామ్ వాచి" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౬-౫॥
తత్పురుషః సవర్ణదీర్ఘః. పచాద్యచ్. ... * [౨౦
అథః భవేపి తన్మూలభూతో వ్యూహః ప్రత్యభిజ్ఞాప్యతే; యదు
కులేపి బలభద్రవాసుదేవప్రద్యుమ్నానిరుద్ధాఖ్యాశ్చత స్రోమూ
ర్తయో అస్యేతి—

నిరు. ౭౭౦, గదనామ్నోహ్యగ్రజత్వాత్ (గదాగ్రజ) ఇతీరితః।

శ్లో॥౮౨॥ ౭౭౧ చతుర్మూర్తిః

ఓం చతుర్మూర్తయే నమః.

భా. (చతుర్మూర్తిః).-
బలభద్ర వాసుదేవ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధాభిఖ్యాశ్చ తస్రో మూర్త
యో యదుకులేస్య స్యేతి ... ... *
వ్యూహమూర్తేన నిరుపాధికపరరూపేణ దేవక్యామవతతారేతి—

నిర్వ॰ (చతుర్మూర్తిః).
(౧) ‹‹మూర్ఛా-మోహసముచ్ఛ్రాయయోః'' ॥ధా-భ్వా-ప- ॥
అత్ ఇత్. [౧౦
(౨) ‹‹భావే'' ॥3-3-౧౮। ౨౮౨-౭॥
(3) ‹‹అకర్తరిచ కారకే'' ఇత్యనువృత్తౌ ॥3 3-౧౯। ౨౮౨ ౧౫॥
(౪) ‹‹స్త్రియాం క్తిన్'' ఇతి క్తిన్. ॥3 3-౯౪। ౨౮౬-౧౧॥
(౫) ‹‹తితుత్ర'' ఇతి నేట్. ॥౭-౨ ౯౯। ౨౬౦-౧॥
(౬) ‹‹రాల్లోపః'' ఇతి ఛ్వోర్లోపః ॥౬-౪-౨౧। ౨౧౮ ౬॥ [౧౫
ప్రత్యయే రాత్ ఛస్య లోపః.
(౭) ‹‹హలిచ'' ఇతి దీర్ఘః. ద్విత్వాది. ॥౮-౨ ౭౭। ౨౯-౩౪॥
(౮) ‹‹చతేచదే-యాచనేచ'' ॥ధా-భ్వా ౧౨౨౮॥
చాదీపదితౌ. తత ఆద్యాత్
(౯) ‹‹చతేరురన్'' ఇతి ఉరన్ ॥ఉ-౫ ౨౮౧-౪॥ [౨౦
(౧౦) ‹‹త్రిచతురోః స్త్రియాం తిసృచతసృ'' ॥౭-౨ ౯౯। ౨౪-౩3॥
ఇతి స్త్రియాశ్చతురశ్చతస్రాదేశః. యథాశాస్త్రం పూర్వ
పదస్య పుంవద్భావః. తతో బహువ్రీహిః ... *

నిరు॰ ౭౭౧॰ బలభద్రో వాసుదేవః ప్రద్యుమ్నశ్చానిరుద్ధకః॥౪౮౬॥
చతస్రో మూర్తయో యస్య స (చతుర్మూర్తి) రుచ్యతే।

౭౭౨ చతుర్బాహుశ్ {౭౭౩ / ౧౪౦} చతుర్వ్యూహశ్

ఓం చతుర్బాహవేనమః. ఓం చతుర్వ్యూహాయనమః.

భా. (చతుర్బాహుః). సాహ్యేనమాహ

(౧) "ఉపసంహరసర్వాత్మన్ రూపమేతచ్చతుర్భుజమ్ । జానాతు మావతారన్తేకంసోయందితిజన్మజః" ఇతి * ॥వి పు ౫-౩-౧౩॥

అతాఽపితద్దైవసమస్తవ్యస్తషాడ్గుణ్యవ్యవస్థత్వాత్ —

(చతుర్వ్యూహః). ... ... *

నిర్వ. విభవేపి వ్యూహమూలంపరత్వానుపిప్రఖ్యాప్యతే,నిరుపాధికపర రూపేణదేవక్యామవతతారేతి — [౧౦

(చతుర్బాహుః).

(౧) "బాధృవిలోడనే" ॥ధా-భ్వా-౧౧౫-౧౯॥

(౨) "కుర్భ్రశ్చ" ఇతిప్రకరణె ॥ ॥

(౩) "అగ్నిదృశికవ్యమిపసి బాధామృజివశితుక్ ధుక్ దీర్ఘహంకారాశ్చ" ఇతికుః. ధస్యహాశ్చ. ఉక్తోహి ॥ఉ ౧ ౧౬౧-౧౯॥

చతుశ్శబ్దః. ఏవముత్తరతాఽపి ఏతాదృశప్రదేశాఽపూర్వాహ్యేః.*

అతాఽపితద్దైవసమస్తవ్యస్త షాడ్గుణ్యవ్యవస్థతయా చత్వారో వ్యూహాః, అస్యేతి —

(చతుర్వ్యూహః).

(౧) "ఊహ-వితర్కే" ॥ధా-భ్వా ఆ-౧౨౦ ౧౩॥ [౨౦

విపూర్వః. భావేఘఞ్. యణ్. చతుశ్శబ్దో వృత్త్వాదితః. తతోబహువ్రీహిః. ... ... *

నిరు. ౭౭౨. వ్యూహమూలపరావస్థానిరుపాధికరూపతః॥౪౮౭॥

చత్వారోబాహవోయస్యస (చతుర్బాహు) రుచ్యతే।

౭౭౩. సమస్తవ్యస్తషాడ్గుణ్యవ్యూహావస్థాచతుష్టయమ్॥౪౮౮॥

(చతుర్వ్యూ) ఇతిఖ్యాతఃచతుర్వర్గప్రదోమనుః॥

౨౨౪ చతుర్గతిః। { ౨౨౫ / ౧౩౯ } చతురాత్మా

ఓం చతుర్గతయేనమః. ఓం చతురాత్మనేనమః

భా. ఉపాసకాభి యోగతారతమ్యకృత క్రమాచ్చతస్రఃప్రాప్త
యోఽస్మిన్ ఇతి— [౫
(చతుర్గతిః).
తేనైవాధికారితారతమ్యేనప్రాప్యమహత్స్థూలసూక్ష్మ జాగ్ర
దాదిచాతురాత్మ్యస్ఫుటీకరణాత్ చత్వారః ఆత్మానోఽస్యేతి—
(చతురాత్మా). ... ... *

నిర్వ. ఉపాసకాభి యోగతారతమ్య కృతక్రమాచ్చతస్రోగతయః
ప్రాప్తయోఽస్మిన్నితి—
(చతుర్గతిః)·
గమేః క్తిన్యనిటి అనువాసికలోపేచ గతిశబ్దఉక్తః. ప్రాప్యుక్త
యుక్త్యాచతురశ్చతస్ర భావః. ... *
అధికారితారతమ్యేనప్రాప్యమహత్కృత స్థూలసూక్ష్మజాగ్రదాద్య
వస్థాచాతురాత్మ్యస్ఫుటీకరణాత్ చత్వారః-ఆత్మానోఽస్యేతి—
(చతురాత్మా)·

[౧౬౩]

అతతేర్మనిణ్యాత్మశబ్దఉక్తః· నాన్తదీర్ఘః. ఇత్యాది. ... *
ఏవమ్షోడశాత్మకచతుర్వ్యూహాధికృతజగద్వ్యాపారశాస్త్ర
ప్రదానాదిస్థూలసూక్ష్మప్రయోజనపుఞ్జాభివ్యఞ్జనాత్ చత్వారః-
ఉక్త చతుర్వ్యూహప్రభవాః - భావాఃభావనాః ప్రయోజనా
భివ్యఞ్జనాని అస్యేతి—

నిరు. ౨౨౪· చతస్రఃప్రాప్తయోయస్మిన్భక్తానాం (సచతుర్గతిః)॥
౨౨౫. స్థూలసూక్ష్మజాగ్రదాదౌచాతురాత్మ్యప్రకాశనాత్।
(చతురాత్మా) సవిజ్ఞేయఃవస్వర్ణోమనురుత్తమః॥౪౯౦॥

౭౭౬ చతుర్భావశ్   ౭౭౭ చతుర్వేదవిత్

ఓం చతుర్భావాయనమః.   ఓం చతుర్వేదవిదేనమః.

భా. ఏవంషోడశాత్మని చతుర్వ్యూహేఅధికృతజగద్వ్యాపారశాస్త్రి
దానాది స్థూలసూక్ష్మవ్యూహప్రయోజన పుఞ్జవ్యఞ్జనాత్ —
(చతుర్భావః).
భావో భావనా, అభివ్యఞ్జనమ్. ... *
వ్యూహవిభవయోర్విభావితమిదంమహోవైభవమ్మహావిభూ
తిమహార్ణవలవమాత్రమ్ పరావరవిభవకోవిదానాంచతుర్వేద
విదాం - ప్రతిభాతీతి— [౧౦
(చతుర్వేదవిత్). ... ... *

నిర్వ. (చతుర్భావః).
(౧) "భూసత్తాయామ్" ॥ధా భ్వా-౧౧౫-౧౭॥
హేతుమతిణిచ్. వృద్ధిః. ఆప్ తతః భావే.
(౨) "ఏరచ్" ఇతి అచ్. ణిలోపః....* ॥3-3-౫౬।౨౮౪-౧౫॥
వ్యూహవిభవయోర్విభావితస్యమహతోవైభవస్య మహావిభూ
తి మహార్ణవలవమాత్రత్వేనతద్జ్ఞైః అస్యయదుకులోద్భవస్య
తదంశాంశత్వేనజ్ఞాయమానతయాచతుర్వేదాః-చతురో వేదాన్
అధీయానైః, జానానైర్వా,ఉభయథాపిచాతుర్వైద్యవిద్భిః-
విద్యతేతాదృశపరవిభూతికణికామాత్రకతయాజ్ఞాయతఇతి—
(తుర్వేదవిత్).

నిరు. ౭౭౬. శాస్త్రిదానాదిపుఞ్జాభివ్యఞ్జనాత్ స్థూలసూక్ష్మయోః।
(చతుర్భావః) సమాఖ్యాతఃమున్యర్ణశ్చగతిప్రదః॥౪౯౧॥
౭౭౭. పరావరవిభాగానాంకోవిదాస్స్వయమేవమే।
(చతుర్వేదవిత్) ఇత్యుక్తఃవస్వర్ణోనిగమప్రదః॥౪౯౨॥

౭౭౮ ఏకపాత్॥

ఓం ఏకపదేనమః.

భా. (ఏకపాత్). అతోహితపేవమాహుః. [౫-౧-౨॥
(౧) "అంశావతారోబ్రహ్మర్షేయోయంయదుకులోద్భవః" ॥వి-పు-
(౨) "అంశాంశేనావతీర్ణోర్వ్యామ్" ॥వి-పు-౫-౧-౩॥
(౩) "విష్ణోర్భాగమమీమాంస్యమ్" ॥రా-యు-౫౯-౧౨౨॥
(౪) "సాక్షాద్విష్ణోశ్చతుర్భాగః" ఇతి ... * ॥రా-బా-౧౮-౧౩॥

నిర్వ. (౧) "విద-జ్ఞానే" బాహులకాత్ ॥ధా-అ-ప-౧౨౪-౭॥
కర్మణిక్విప్. అగుణః. హాచర్త్వమ్. పునరవ్యయమేవధాతుః.
(౨) "హలశ్చ" ఇతికరణేఘఞ్. ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౩॥
గుణః. చతుశ్శబ్దఉక్తః. పూర్వత్రబహువ్రీహిః. ఉత్తరత్ర,
(౩) "తద్ధితార్థోత్తరపదసమాహారేచ" ॥౨-౧-౫౧।౬౫-౧॥
ఇతి తద్ధితార్థోయమ్ ద్విగుః. అత్రచ
(౪) "తదధీతేతద్వేద" ఇతి ॥౪-౨-౫౯।౧౦౩-౧౧॥ [౧౫
అధ్యేతృవేదితృప్రత్యయస్య
(౫) "ద్విగోర్లుక్" ఇతిలుక్. ... * ॥౪-౧ ౮౮।౯౨-౭॥
కిం కేవలమేవంజ్ఞాయతే. న. యత స్తథాయమ్ వ్యపదిశ్యతేచ,
తదుచ్యతే; తేషామేవమ్వ్యపదేశ్యతయాచాయమ్.ఏకః-పాత్-
చతుష్పాద్విభూతిలక్షణేపితద్విభూతిలక్షణఃతుర్యాంశోఽస్యేతి—
(ఏకపాత్).
(౧) "పదగతౌ" దివాదిః. తతః ॥ధా-ది-ఆ-౧౨౫-౧౧॥
(౨) "పదరుజవిశస్పృశోఘఞ్" ఇతిఘఞ్ ॥౩-౩-౧౬।౨౮౨-౨॥
కర్తరిభవతి.వృద్ధిః.ఇణః. కనిఏకఉక్త. తతోబహువ్రీహిః. తత్ర
(౩) "పాదస్య" ఇతి అనువృత్తౌ, ॥౫-౪-౧౩౮।౮౬-౧౨॥
(౪) "సంఖ్యాసుపూర్వస్య" ఇతి ॥౫-౪ ౧౪౦।౭౭-౨౧॥
ఇహసంఖ్యాపూర్వస్యపాదస్యాన్తలోపః. స్థానిద్వారేతిసమా
సాన్తః. వాచర్త్వమ్. నామ్నోస్సాంహితమ్జశ్త్వమ్.

నిరు. ౭౭౮. ఏకాంశేనావతీర్ణత్వాత్ (ఏకపాత్) ఇతికథ్యతే।

శ్లో॥౮౩॥ ౭౭౯ సమావర్తో

ఓం సమావర్తాయనమః.

భా. పతాదృశంసదాసర్వత్ర సర్వదాసమన్తాద్వ్యూహ వైభవావర్తనమస్యేతి— [౫

(సమావర్తః). ... ... *

కృపాలుతయాపపజగత్ సంవలితోదికారః స్వతస్తుతదసంమతమనాః—

నిర్వ. అథ వేద మేకన్నామ. తథాచాయమర్థః·

చతుర్వేదవిదామ్, చతుర్విధా వేధాశ్చచతుర్వేదాః, తాన్విదన్తిజానన్తీతి చతుర్వేదవిదః. పరావరవిభవకోవిదాః; తేషామ్ అయమేకపాత్ తథాత్వేనవ్యపదేశ్యత ఇతి—

(చతుర్వేదవిదేకపాత్).

వేత్తేః ఇహాకర్తరిక్విప్. చతుర్వేదశబ్దశ్చ శాకపార్థివాదిత్వాత్ సమాసః. అతః సంఖ్యాపూర్వోపినాయమ్ ద్విగుః

(౫) ‘‘ద్విగోః’’ఇతినఙీప్·అన్యత్సర్వంపాగ్వత్.*॥౪-౧-౨౧।౪౪-౫॥

ఇత్థమ్ సదాసర్వత్రసర్వదాసమన్తాత్ ఆవర్తః వైయ్యూహవైభవావర్తనమస్యేతి—

(సమావర్తః)·

(౧) ‘‘వృతు-వర్తనే’’ ॥ధా-ఖ్వా-ఆ-౧౨౧-౭॥ [౨౦

ఆఙ్పూర్వః. ణిచ్. గుణః·

(౨) ‘‘పరచ్’’ ఇతిభావే అచ్· ణిలోపః ॥౩-౩-౫౬।౨౮౪-౧౫॥

సంపూర్వోబహువ్రీహిః. ... ... *

నిరు. ౭౭౯. పతాదృశంహిసర్వత్రసర్వదాసర్వథాపిచ॥౪౯౩॥

వ్యూహస్యవిభవస్యాపియస్యాస్త్యావర్తనంత్వితి।

(సమావర్తన్) సమాఖ్యాతఃపస్వర్ణోజన్మనాశకః॥౪౯౪॥

1-11-87.

౭౮౦ నివృత్తాత్మా ౭౮౧ దుర్జయో

ఓం నివృత్తాత్మనే నమః ఓం దుర్జయాయ నమః

భా. (నివృత్తాత్మా). యథా

(౧) "అవాక్యనాదరః" ఇతి॰ ... * ॥ ఛా ఉ ౩-౧౪॥ [౫

సురనరాదిశక్త్యాఽశక్యోవశీకర్తుమ్,

(౧) "యన్నదర్శితవానేషః క స్తదన్వేష్టుమర్హతి" ఇతి—॥ ॥

(దుర్జయః), ... *

అథ సర్వస్యస్వపాదమూలను త్రిక్రమ్యనగత్యన్తరమ్ ఇతి—

నిర్వ. కృపాలుతానిబన్ధనో హ్యావజగత్సంవలితోఽధికారః, స్వతస్త్వ వాప్తసమస్తకామతయా నివృత్తః-తదసంవలితః-ఆత్మా-మనో ఽస్యేతి—

(నివృత్తాత్మా)॰ ఆత్మా హ్యుక్తః॰

(౧) "వృతు-వర్తనే" నిపూర్వః క్తః॰ ॥ ధా-ఛ్వా-ఆ ౧౨౧-౬॥

ఉదిత్త్వాత్ నిష్ఠాయామ్ నేట్. అగుణః. దీర్ఘః. తతో [౧౫

[169]

నాన్తదీర్ఘః-ఇత్యాది॰ ... ... *

సురనరాదిశక్త్యాదు శ్శకవశీకరణతయా జేతు మశక్య ఇతి —

(దుర్జయః)॰

(౧) "జి-జయే" దుస్పూర్వః ॥ ధా ఛ్వా-వ-౧౧౯-౨౫॥

(౨) "ఈషద్దుస్సుషు" ॥ పా-౩-౧౨౬।౨౮౮-౨౩॥ [౨౦

ఇత్యాదినోక్తసూత్రేణ ఖల్.మస్ అత్రకృఛ్ఛ్రార్థః॰ ఏవముత్తర త్రాపి. గుణః. అయ్. దుసః సోరుత్వమ్. ... *

నిరు॰ ౭౮౦॰ (నివృత్తాత్మా) మనోయస్యసదాజగదమిశ్రితమ్।

౭౮౧. శక్త్యాదేవమనుష్యాద్యైర్వశీకర్తుంనశక్యతె॥౪౯౫॥

అన్వేష్టుం వాపియస్యస్యాత్ (దుర్జయస్) స ప్తవర్ణకః।

శ్లో. ౭౩, అక్షు. ౧౨ - శ్లో. ౭౩. అక్షు. ౧౯. (౬౬౬) నా. { ౭౮౨. దురతిక్రమః
౭౮౩ దుర్లభో

౭౮౨ దురతిక్రమః| ౭౮౩ దుర్లభో

ఓం దురతిక్రమాయనమః ఓం దుర్లభాయనమః

భా. (దురతిక్రమః). శ్రూయతేహి. ... *

(౧) ''యదాచర్మవదాకాశం వేష్టయిష్యన్తిమానవాః। తదాదేవమ విజ్ఞాయదుఃఖస్యాన్తంనిగచ్ఛతి'' ఇతి॥ ॥

[॥

(౨) ''వాసుదేవమనారాధ్యకో మోక్షుంసమవాప్నుయాత్'' ॥

(౩) ''నహివిష్ణుమృతే కాచిత్ గతిరన్యావిధీయతే। ఇత్యేవంసతతం వేదాఃగాయన్తేనాత్రసంశయః'' ఇతి * ॥లైఙ్గపు ౨౮-౧౮౩॥

(౧) ''తస్యాప్యనన్యమనసః- స్యసులభో నజనార్దనః'' ॥వి-ధ-౭౩-౬॥

(౨) ''అప్రాప్యః కేశవో రాజన్నిన్ద్రియైరజితైర్నృణామ్'' ఇతి (దుర్లభః) ... *॥ [భా-ఉ-౭౮-౨౧॥

నిర్వ. సర్వేషామపి స్వపాదమూలమతిక్రమ్య గత్యన్తరవిరహాత్, తైః అతిక్రమితుమ్ అశక్యఇతి— [౧౫
(దురతిక్రమః).

(౧) ''క్రము పాదవిక్షేపే'' ॥ధా-భ్వా-ప-౧౯-౩॥
అతిపూర్వః, దుస్యుపపదేపూర్వవత్ ఖల్ సోరుత్త్వమ్. ఏవము త్తరత్రాప్యుభయత్ర. ... ... *
తథాన్యమనస్కైః అజితేన్ద్రియైః లబ్ధుమ్ ప్రాప్తుమ్ అశక్య ఇతి—
(దుర్లభః).

(౧) ''డులభష్-ప్రాప్తౌ'' ॥ధా-భ్వా ఆ-౧౨౩-౫॥
దుసిపూర్వవత్ ఖల్. అన్యచ్చేత్యుచ్యతే

నిరు. ౭౮౨. అతిక్రమ్యస్వపన్మూలంసర్వేషాంప్రపకాన్తరమ్॥౪౯౬॥
నాస్తీతి సర్వపాపఘ్నం సస్మృతో (దురతిక్రమః)।
౭౮౩. అజితేన్ద్రియదుష్ప్రాప్యో (దుర్లభస్) సచకథ్యతే॥౪౯౭॥

౭౮౪ దుర్గమో

ఓం దుర్గమాయనమః

భా. నేత్రదుర్బలానామివ మధ్యాహ్నభాస్కరః అప్రధృష్యతేజాః, దణ్డాఽపూపికయా — [౫
(దుర్గమః). ... ... *

నిర్వ. (౨) "ఇదితోనుమ్" ॥౭-౧ ౫౮। ॥
(౩) "లభేశ్చ" ఇతి అశబ్లిటోరచి ॥౭-౧-౬౪।౨౧౦-౪॥
నుమః ఈషల్లభోలాభఃఇత్యాద్యర్థమ్
"ఉపసర్గాత్ ఖల్ ఘఞోః"ఇతిఖల్. ॥౭-౧ ౬౭।౨౮౮-౨౭॥
ఘఞః,ఉపసర్గాదేవ లభేర్నుమిసర్వత్ర సుముపాలమ్భాదివత్
ప్రకృతేపితథాత్వాన్నుమ్ స్యాదితిశఙ్కర్యమ్;
(౫) "నసుదుర్భ్యామ్ కేవలాభ్యామ్" ఇతి ॥౭-౧-౬౮।౨౮౮-౨౯॥
ఉపసర్గాన్తరరహితాభ్యామ్ సుదుర్భ్యామ్ లభేఃనుమిప్రతి
షేధాత్ ·నచైవమ్.అతిసులభమ్ అతిదుర్లభమ్సుసులభమ్సుదు
ర్లభమిత్యతాఽపి నుమః ప్రసఙ్గః; ఉపసర్గాన్తర సాహిత్యేన
కైవల్యాభావాత్ ప్రతిషేధాప్రవృత్తేరితివాచ్యమ్;తత్రస్వతోః.
(౬) "సుఃపూజాయామ్" ॥౧-౪-౯౪।౫౧-౧౬॥
(౭) "అతిరతిక్రమణేచ"ఇతి ॥౧-౪ ౯౫।౫౧-౧౮॥
కర్మప్రవచనీయత్వేనకైవల్యానపాయాదిత్యలమ్. ... *
నేత్ర దుర్బలానామ్ మధ్యాహ్నభాస్కరవత్ అప్రధృష్యతే
జసః తయాప్రాప్తిరేవనాస్తే, కుతః తత్తేజసః ప్రధర్షణసంభావనాఇతి
దణ్డాఽపూపికాన్యాయాత్ ,గన్తుం అర్థతః ప్రధర్షయితుమశక్యఇతి—
(దుర్గమః).

నిరు. ౭౮౪. నేత్రదుర్బలవృత్తీనాంమధ్యాహ్నద్యుమణేర్యథా।
ప్రాప్తిర్దుష్కర తేజస్త్వాత్ (దుర్గమః) పరికీర్తితః॥౪౯౮॥

భా॰ కథన్తాననుప్రవిష్టః—

నిర్వ॰ (౨) "ఋ-సృ-గతౌవా" ॥ధా భ్వా-ప-౧౨౨-౭౬॥
(౩) "అచఇః" ఇతి ఇః॰ గుణోరపరః. ॥ఉ-౪-౭౬౫।౭౬- ॥
పునరపీమావేవ ధాతూఆవృత్తౌ, మురూర్వౌ మహూర్వౌవా.తతః
(౪) "అన్యేష్వపి"ఇతిడః. అజ్ఞకార్యమ్ ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥
టిలోపః. మర్ అయమ్. మసస్తసోరుత్త్వమ్ విశేషః॰ తత
ఉపసృష్టె సాంహితోదీర్ఘః. అపరత్ర ఋధాతోః
(౫) "సుప్యజాతౌ ణినిస్తాచ్ఛీల్యే" ॥౩-౨-౭౮।౨౫౦-౬॥
ఇతి మరి-మసి-వోపసర్గేసుప్యుపపదేణినిః. [౧౦
[౩౫-౧౪॥
(౬) "అచః" ఇతి వృద్ధిః. రపరత్వమ్. రుత్వమ్ ॥౬ ౪-౧౩౮।
పా౹గ్వత్॰ యద్యపి వృత్తికారేణ అనుపసర్గేసుపిణినిః ఇత్య
భిప్రేత్య
(౭) "ఉత్ప్రతిభ్యామ్ఆఙిసర్తేరుపసంఖ్యానమ్"॥కాశికా-౩-౨-౭౮॥
ఉక్తమ్. ప్రథమపక్షోపితదనుకూలః, తథాపి తత్, భాష్య
విరోధాత్ ఉపేక్ష్యమితి తద్విదః॰ ప్రసిద్ధోహిఉపసర్గయో
గేపిణినిః.

[170]

(౮) "ఉపజీవినః అనుయాయినః" ఇత్యాది ॥ ॥
అనుకల్పేనలోపః.

[171]

హన్నన్తదీర్ఘః ఇత్యాది॰ ... *
కథంతాననుప్రవిష్టఃతత్రోచ్యతే. అసురవిప్రలమ్భనమాయా
మోహనవిగ్రహతయా శుభమజ్గమస్యేతి—

శ్లో॥౮౪॥ ౭౮౮ శుభాఙ్గో　　　　౭౮౯ లోకసారఙ్గస్

ఓం శుభాఙ్గాయనమః　　　　ఓం లోకసారఙ్గాయనమః

భా. (శుభాఙ్గః).

అహం పరమప్రత్యయిత ఇతి అసురవిప్రలమ్భకమాయామో
హనవిగ్రహః　　...　　...　　*

కీదృక్ విప్రలమ్భః—

(లోకసారఙ్గః).

లోకేయత్ సారం న్యాయాదనపేతంభోగమోక్షవర్త్మ.

(౧) "తద్గచ్ఛతి" ఇతిచ ఇతిఖచ్ ప్రకరణే　॥౪-౩-౮౫।౧౧౩-౨౭॥

నిర్వ. (శుభాఙ్గః).

నిరూచేహ్యఙ్గేర్గతికర్మణోఽచ్యఙ్గశబ్దః. శుభేశ్చ శోభార్థాదిగుప
ధలక్షణే కే శుభశబ్దశ్చ. దీర్ఘః.　　...　　*

కీదృగ్విప్రలంభః, తతోఽచ్యతే. లోకసారమ్, లోకేసారమ్,
న్యాయాదనపేతతయా సారభూతమ్, భోగమోక్షవర్త్మ గచ్ఛ
తిగత్యర్థతయాస్య జ్ఞానార్థత్వాత్ తాన్ ప్రతితదుపదేశాజ్జా
నాతి చేతి—

(లోకసారఙ్గః).

(౧) "గమ్ఌ-గతౌ" ఖచ్ ప్రకరణే　॥ధా-భ్వా వ-౧౨౩-౮॥

(౨) "గమశ్చ" ఇతి సత్యపి　॥౩ ౨-౪౭।౨౪౮-౨౦॥ [౨౦

(౩) "సంజ్ఞాయామ్" ఇతి అనువృత్త్యా ॥౩ ౨-౪౬।౨౪౮-౧౬॥

నిరు. ౭౮౮ మాయామోహనవేషేణవిప్రలభ్యాసురానాపి।
అనుప్రవిష్టస్తన్యోసౌ (శుభాఙ్గ) ఇతికథ్యతే॥౫౦౧॥

౭౮౯. న్యాయానపేతంయత్సారంభోగనిర్వాణవర్త్మచ।
లోకేతద్గచ్ఛతిసదా (లోకసారఙ్గ) ఈరితః॥౫౦౨॥

౭౯౦ సుతన్తుస్

ఓం సుతన్తవే నమః

భా. (౨) "గమేస్సుప్యుపసంఖ్యానమ్" ॥వా-౨-౩౮।౨౪౭-౩౩॥
(౩) "ఖచ్చ డిద్వక్తవ్యః" ఇతి సఖలాహ॥౩-౨-౩౮।౨౪౭-౩౪॥
(౪) "కురుధ్వం మమ వాక్యాని యది ముక్తిం న భీప్సథ" ॥వి పు ౩-౧౮-౫॥
[1⁷2]
ఇత్యాది. ... ... *
శోభనేన ప్రతిలంఘ్యస్తద్గ్రహణవాగురా తన్తుః కృత్రిమశాన్తి
భావనాదిరూపోఽస్యేతి—
(సుతన్తుః). ... ... *[౧౦

నిర్వ. సంజ్ఞార్థే ఖజనుశాసనే ఖచస్తస్యాడిద్వద్భావాత్
(౪) "గమేః సుపి వాచ్యః" ॥౩-౨-౩౮।౨౪౭-౩౩॥
(౫) "ఖచ్చ డిద్వక్తవ్యః" ॥౩-౨-౩౮।౨౪౭-౩౪॥
ఇతి సముదాయస్య సంజ్ఞాత్వేన అంశస్య తథాభావాత్,
అసంజ్ఞాయామపి సఞ్జ్ఞానికః;ఖ దివాడిచ్చ డిత్వాట్టిలోపః.
(౬) "సృ-గతౌ" ॥ధా-ధ్వా-ప-౧-౨౨-౨౬॥
"సృస్థిరే" ఇతి స్థిరే కర్తరి ఘఞ్. ॥౩౩-౧౭।౨౮౨- ॥
వృద్ధిః రపరత్వమ్.
(౭) "అరుర్ద్విషదజన్తస్య ముమ్" ఇతి ॥౬-౩-౬౭।౨౪౨ ౭౮॥
(౮) "ఖిత్యనవ్యయస్య" అజన్తస్య ముమ్ ॥౬-౩-౬౬।౨౪౭-౧౧॥
(౯) "మిదచోఽన్త్యాత్పరః" ॥౧ ౧-౪౭।౪ ౪॥
అనుస్వారాది. లోకేః ఘఞి లోక ఉక్తః ... *
తథా, అలఙ్ఘ్యతయా సు-శోభనః, తన్తుః - కృత్రిమశాన్తిభావ
నాదిరూపః తద్గ్రహణవాగురా గుణోఽస్య ఇతి—
(సుతన్తుః).

నిరు. ౭౯౦. తన్తుః కృత్రిమశాన్త్యాదిరూపస్తద్గ్రహణాయ వై।
(సుతన్తుశ్) శోభనస్యేతి సప్తార్ణో దోషనాశకః॥౫౦౩॥
12-7-87.

౬౯౧ తన్తువర్ధనః

ఓం తన్తువర్ధనాయనమః

భా· ఏవంపాపరుచిభిరంశుభిరివసంసారతన్తుంస న్తనోతీతి—

(తన్తువర్ధనః). [౫

యథా [౧౯॥

(౧) ‘‘తానహంద్విషతఃకూ్రరాన్ సంసారేషునరాధమాన్’’॥గీ.౧౬-

[173]

ఇత్యాది.

(౨) ‘‘త్రయీధర్మసముత్సర్గమ్మాయామోహేనతేసురాః। కారితా

స్తన్మయాహ్యేనస్తథాన్యేతత్ప్రచోదితాః। తైరప్యన్యేపరే

తైశ్చతైరప్యన్యేపరేచతైః’’ ఇతి· ... * ॥వి-పు ౩-౧౮-౩౨॥

నిర్వ. (౧) ‘‘తను-విస్తారే’’ ॥ధా-త-ఉ-౧౨౮-౨॥

(౨) ‘‘సి-తని-గమి-మసిస-చ్యవిధాఞ్ క్రుశిభ్యస్తున్’’॥ఉ-౪ ౨౬౩।

ఇతితున్· [౯- ॥

(౩) ‘‘తితుత్ర’’ ఇతినేట్ ॥౭-౨ ౯।౨౬౦-౧॥ [౧౫

అనుస్వారపరసవర్ణౌ· సుపూర్వోబహువ్రీహిః ... *

ఏవమ్ అంశుభిరివపాపరుచిభిః తన్తుమ్ - సంసారతన్తుమ్-వర్ధ

యతిస న్తనోతీతి—

(తన్తువర్ధనః).

(౧) ‘‘వృధు-వృద్ధౌ’’ ణిచ్. గుణః. ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౨౧-౭॥

[174]

రపరః· తతోల్యుః. ఇత్యాది· అనః· ణిలోపః· తన్తుగు క్తః....*

నిరు. ౬౯౧. అంశుభిఃపాపరుచిభి స్తన్తుస్సంసార నామకమ్।

యస్స న్తనోతీతిసదా (తన్తువర్ధన) ఈరితః॥౫౦౪॥

౭౯౨ ఇన్ద్రకర్మా | ౭౯౩ మహాకర్మా

ఓం ఇన్ద్రకర్మణేనమః | ఓం మహాకర్మణేనమః

భా· (౧) "తమూచుస్సకలా దేవాః ప్రణిపాతపురస్సరమ్। ప్రసీద నాథదైత్యేభ్యస్త్రాహీతిశరణార్థినః" ఇతి· ॥వి పు-౩-౧౭-౩౬॥
శరణాగతేన్ద్రాద్యర్థేఏవంవిధవ్యాపారత్వాత్—

(ఇన్ద్రకర్మా)· ... ... *
ఏవం ప్రపన్నపరిపాలనార్థత్వాద్దురాచారదణ్డనార్థత్వాచ్చ ఖలు పరమకారుణికస్యైవ విప్రలమ్భసమ్భవః. ఏవం న్యాయవృత్తత్వాత్— [౧౦
(మహాకర్మా)· ... ... *

నిర్వ· ఏవమ్ శరణాగతేన్ద్రాద్యర్థే ఏవమ్ విధవ్యాపారతయా ఇన్ద్రాయ-తత్ప్రధాన్యేన తద్వ్యపదేశాత్ తత్ప్రభృతిభ్యో దేవేభ్యః,కర్మ-ఏతాదృశవ్యాపారోఽస్యేతి.—
(ఇన్ద్రకర్మా)· కృఞః [౧౫
(౧) "సర్వధాతుభ్యః" ఇతిమనిన్ ॥ఉ-౪-౨౨౭।౩౦॥
గుణోరపరః. అనిట్. ఇత్థమ్ ఉత్తరత్రాపి. ఉభయత్ర ఇజేః

[175]

రక్ ఇన్ద్రఉక్తః. నాన్తదీర్ఘః. ఇత్యాది· ... *
ప్రపన్నపరిపాలనావశాత్ దురాచారదణ్డనార్థత్వాచ్చ ఖలు పరమకారుణికస్య అస్యఏవవిప్రలమ్భసంభవః.ఏవమ్-మహాత్ న్యాయ్యం-కర్మ-వృత్తమస్యేతి—
(మహాకర్మా).

నిరు. ౭౯౨. ప్రపన్నేన్ద్రాద్యర్థతయా దైత్యసంహారరూపకమ్।
కర్మయస్యాస్తి (ఇన్ద్రకర్మా) హ్యస్తాద్గోమనురుత్తమః॥౫౦౫॥
౭౯౩· ఏవంన్యాయప్రవృత్తత్వాత్ (మహాకర్మే) తిశబ్దితే।

౭౯౪ కృతకర్తా ౭౯౫ కృతాగమః

ఓం కృతకర్త్రేనమః ఓం కృతాగమాయనమః

భా. తద్విప్రలిప్సయాః స్వయమనుష్ఠితతదాచారః—
(కృతకర్తా). ... ... *[౫
తత్ స్థేమ్నే ప్రణీతబుద్ధార్హతాదిసామయికాగమః—
(కృతాగమః). ... ... *
ముక్త్యుపదేశ నాటితకేనభవాదుద్గతఇవ—

నిర్వ. పాపిగుదపాదిషా తాంహిఉభావపీమాశబ్దౌ. అత్త్వమ్. దీర్ఘః.
[1^76]
ఇత్యాది. ... ... * [౧౦
తద్విప్రలిప్సయా, కృతమ్- స్వయమనుష్ఠితం-కర్మ తదాచారో
అనేనేతి—
(కృతకర్తా). కృఞః.
(౧) "సర్వధాతుభ్యః" ఇతి ॥ఉ-౪-౨౭౭-౩౦- ॥
[1^77]
మనిన్. గుణః. నాన్తదీర్ఘః. ఇత్యాది. ... * [౧౫
తత్ స్థేమ్నేచ, కృతః- ప్రణీతః - ఆగమః-బుద్ధార్హతాదిసామ
యికశాస్త్రమనేనేతి—
(కృతాగమః).
(౧) "గమ్ ౡ గతౌ" ఆఙ్ పూర్వః. ॥ధా-భ్వా ద-౧౨౩-౮॥
(౨) "గ్రహ-వృ-దృ-నిశ్చిగమశ్చ" ఇతి ॥౩-౩-౫౮।౨౮౪- ॥
గమేః అప్. కృతఉక్తః. దీర్ఘః. ... *
ముక్త్యుపదేశనాటితకేన, ఉద్గతః - భవః- సంసారోఽస్యేతివా,
ఉద్గతఇవ భవాదితివా—

నిరు. ౭౯౪. స్వానుష్ఠితతదాచారః (కృతకర్త్రే) తికథ్యతే॥౫౦౬॥
౭౯౫. కృతబుద్ధాద్యాగమత్వాత్ (కృతాగమ) ఉదాహృతః।

శ్లో॥౮౫॥ ౭౯౬ ఉద్భవస్   ౭౯౭ స్సున్దరస్

ఓం ఉద్భవాయనమః   ఓం సున్దరాయనమః

భా. (ఉద్భవః). ... ... *
తద్దృష్టిమనోహరః— [౫
(సున్దరః). ... ... *
తేనాసురమనాంసిసుష్ఠుఉనత్తీతి—

నిర్వ. (ఉద్భవః).
(౧) "భూ-సత్తాయామ్" ॥ధా-భ్వా-అ-౧౧౫-౧౮॥
(౨) "ఋదోరప్" ఇతి ఋదన్తాదప్ ॥3-3-౫౭।౨౮౪-౧౭॥
తత్రహి దకారోముఖసుఖార్థః. తతోయన్నతాత్పరః. గుణః
అప్. పూర్వత్ర,ఉత్పూర్వోబహువ్రీహిః. అపరత్ర-ఉదః,
(3) "నిరాదయఃక్రాన్తాద్యర్థేపఞ్చమ్యా" ॥౨-౨-౧౮। ॥
ఇతిసమాసః. తత్పురుషః ... ... *
తద్దృష్టిమనోహరతయాచ, సున్దరః-రమణీయఇతి— [౧౫
(సున్దరః).
(౧) "దౄ-విదారణే" సుపూర్వః. ॥ధా-క్ర్యా-ప-౧౨౮-౧౫॥
(౨) "ఋదోరప్" ఇతిఅప్. గుణఃరపరః. ॥3-3-౫౭।౨౮౪-౧౭॥
పృషోదరాదిత్వాత్ వర్ణాగమేన మః. నోవా. అనుస్వార పరసవర్ణౌ.*
తేనచసౌన్దర్యేణ అసురమనాంసి సుష్ఠు - సుతరామ్, ఉనత్తి-
క్లేదయతి-ఆర్ద్రీయతీతి—

నిరు. ౭౯౬. మోక్షోపదేశనటనాద్భవాత్ ఉద్భవతస్థితః॥౫౦౭॥
(ఉద్భవస్) సచవిజ్ఞేయస్సప్తార్ణఃపాపనాశకః।
౭౯౭. సస్యాత్సున్దరఉద్దిష్టః తేషాంద్దృష్టమనోహరః॥౫౦౮॥
విశ్వాతిశాయిసౌభాగ్యశాలిత్వాత్ (సున్దరస్) స్మృతః।

౭౯౮ సున్దో　　　　　　　　　　　౭౯౯ రత్ననాభస్

ఓం సున్దాయనమః　　　　　　　　ఓం రత్ననాభాయనమః

భా. (సున్దః).
పృషోదరాదిః　　…　　…　　* [౫
పాణ్డిత్యవిడమ్బనమ్పృష్టోదరవ్యక్తరమ్యనాభిః—
(రత్ననాభః)　　…　　…　　*

నిర్వ. (సున్దః).
(౧) "ఉన్దీ-క్లేదనే"　　॥ధా-రు-ప-౧౨౬-౩౩॥
సుపూర్వః. పచాద్యచ్. సోరున్దేర్వా ఉకారలోపః, పృషోదరాదిలక్షణః శకన్ధ్వాదిలక్షణమ్ పరరూపం వా.　…　*
పాణ్డిత్యవిడమ్బన మృష్టోదరవ్యక్తరమ్యనాభితయా- రత్నమ్-తద్వత్ రమ్యా-నాభిరస్యేతి —
(రత్ననాభః).
(౧) "ణహ బన్ధనే" నత్వమ్　　॥ధా ది ఉ-౧౨౫-౧౧॥
(౨) "నహోర్భశ్చ"　　॥ఉ-౮-౧౭౯|౯-　॥
ఇతిఇఞ్. భశ్చాన్తాదేశః. ఉపధావృద్ధిః.
(౩) "రము క్రీడాయామ్"　　॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౨౨-౧॥
అస్మాదన్తర్భావితణ్యర్థాత్
(౪) "రమేస్తచ" ఇతి　　॥ఉ ౩ ౨౭౦-౮-　॥ [౨౦
నః. తశ్చాన్తాదేశః. అనిట్. తతోబహువ్రీహిః.
(౫) "అచ్ ప్రత్యన్వవ"　　॥౫-౪-౭౫|౮౩౧-　॥
ఇత్యత్ర అచ్ తియోగవిభాగాదచ్సమాసాన్తః.
(౬) "యస్య" ఇతి ఇలోపః. …　* ॥౭ ౨-౧౫|౨౦-　॥

నిరు. ౭౯౮. ఉనత్తిసుష్టుచేతాంసిరతసాం (సున్ద) ఈరితః॥౫౦౯॥
నిరు. ౭౯౯. స (రత్ననాభ) ఇత్యుక్తఃయఃపాణ్డిత్యవిడమ్బనాత్।
మృష్టోదరవ్యక్తరమ్యనాభిస్సత్ఫలదోమనుః॥౫౧౦॥

౮౦౦ సులోచనః।

ఓం సులోచనాయ నమః

భా. తథాహ్యాదయాలుచోరలోచనః—

(సులోచనః). యథా, [౫

(౧) "తతోదిగమ్బరోముణ్డః" ॥వి పు ౩-౧౮-౨॥

(౨) "పునశ్చరక్తామ్బరధృక్ మాయామోహో౽జితేక్షణః"

ఇతి. ... ... * [॥వి-పు-౩-౧౮-౧౬॥

ఇతి శ్రీహరితకులతిలక శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రసూనోః

శ్రీరఙ్గరాజదివ్యాజ్ఞాలబ్ధ [౧౦

శ్రీపరాశరభట్టాపరనామధేయస్య

శ్రీరఙ్గనాథస్యకృతౌ

శ్రీమన్నామసహస్రవివరణే

భగవద్గుణదర్పణే

అష్టమంశతకం సమాప్తమ్. [౧౫

తథాహ్యాదయాలుచోరలోచనతయాసు-శోభనే-లోచనేఅస్యేతి—

(సులోచనః).

(౧) "లోచృ-దర్శనే" ॥ ॥

కరణేల్యుట్. అనః సుఖ్యారోర్బహువ్రీహిః. ... *

ఇతి కుశికకులతిలక శ్రీవేఙ్కటేశ్వరమహాచార్యవర్యాత్మజ

వరదదేశికతనయ వరదగురువరసూను

వరదాచార్యసూరిణారచితే,

శ్రీపరాశర.భట్టార్యభాషిత

శ్రీమత్సహస్రనామభాష్యానుగే

భగవన్నామసహస్రనిర్వచనే [౨౫

అష్టమంశతకం సంపూర్ణమ్.

నిరు. ౮౦౦. (సులోచన) ఇతిహారిక్తోద్భృశ్మాయామోహితేక్షణః।

౮౦౧ ఆర్చ

ఓం అర్చాయనమః

భా. అహోయామహాత్మా అతిధార్మిక ఇతిస్తైస్తుతః—
(అర్చః).
(౧) "అర్చ-స్తుతౌ". ... * ॥ధా-చు-ఉ ౧౨౯ ౨౩॥

నిర్వ. సచాహోయా-అయమ్ మహాత్మా- అతిధార్మిక ఇతి తైరర్చ్యతే
ఋచ్యతేవా,స్తూయత ఇతివా, తైరర్చ్యతే పూజ్యత ఇతివా—
(అర్చః).
పూర్వత్రప్రథమకల్పే.
(౧) "అర్చ-స్తవనే" ॥ధా-చు-ఉ-౧౨౯-౨౩॥
చురాదిః. ణిచ్. తతః.
(౨) "అకర్తరిచకారకే" ఇతి ॥౩ ౩-౧౯।౨౮౨-౧౫॥
అనువృత్తౌ
(౩) "ఏరచ్" ఇతి ॥౩-౩-౫౬।౨౮౪-౧౫॥
కర్మణ్యచ్. ణిలోపః. అనుకల్పే
(౪) "ఋచ-స్తుతౌ" తుదాదిః. ॥ధా తు ప-౧౨౬-౨౧॥
(౫) "అకర్తరిచకారకే" ఇతి ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౫॥
కర్మణిఘఞ్. గుణః. రపరః.
(౬) "చజోఃకుఘిణ్ణ్యతోః" ఇతి ॥౭-౩-౫౨।౨౪౦-౩౩॥
ఘితి చస్య కుత్త్వేన కః. పరత్ర
(౭) "అర్చ-పూజాయామ్" ॥ధా భ్వా-ప-౧౧౭-౬॥
భ్వాదిః. పాక్షిక్వాత్ కర్మణిఘఞ్. కుత్వంచ. ద్విపాత్త్వాది. *

నిరు. ౮౦౧. అత్యన్తధార్మిక ఇతిస్తుతస్సైర్ (అర్చ) ఈరితః॥౫౧౧॥

౭౦౨ వాజసనిర్

ఓం వాజసనయేనమః

భా. నాస్తిక్యవాదేనఐహికమన్నాదిక మేవసంభజతీతి—
(వాజసనిః).

(౧) "వన-షణ-సమ్భక్తౌ" ఇన్ ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౯-౨॥

(౨) "సర్వధాతుభ్యః" ॥ ॥

క్షుపణకవ్రతంహీదమ్, యత్ పాత్రితఃపాత్రితఃదధ్యోదనకళాన్ గృహ్ణాతఇతి. ... ... ❋

శృఙ్గమివ అహింసావిడమ్బనపిఞ్ఛికాఅస్యకరేఅస్తీతి—

నిర్వ. తథానాస్తిక్యవాదేన- వాజమ్-ఐహికమన్నమ్- అస్యోపలక్షణ తయా తదాదికమేవ సనతి- సమ్భజతీతి—
(వాజసనిః).

(౧) "వన-షణ-సమ్భక్తౌ".షస్సః.ణోనః.ఇన్ ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౯-౨॥

(౨) "సర్వధాతుభ్యః" ఇతి ఇన్. ॥ఉ-౪ ౨౭౭-౨॥

(౩) "వజ-వ్రజ-గతౌ" భ్వాదికః;- ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౭-౧౬॥

(౪) "వజమార్గసంస్కారగత్యోః". ॥ధా-చు-ఉ-౧౨౯-౧౬॥

చురాదిః. ఆద్యేహేతుమతిణిచ్. ద్వితీయేతుసచురాదిలక్షణో ణిచ్. "ఉభయతోఽపధావృద్ధిః" తతః

(౫) "ఏరచ్" ఇతి భావే ॥3-3-౫౯।౨౭౪ ౧౫॥

(౬) "అకర్తరిచకారకే" ॥3-3-౧౯।౨౭౨-౧౫॥

యథాయథమచ్. ఏకత్రణేర్లోపః.(అన్యత్రవృద్ధిబాధేనణ్యో)రితి విశేషః.మాభూదేవవాణ్యవాత్తు. సణిచ్.వినాపితేనార్థలాభాత్.❋

నిరు. ౭౦౨. అన్నాదీన్నైహికానేవయస్మాన్మహ్యంభవన్తిహి।
స (వాజసనిర్) ఇత్యుక్తోవస్వర్ణోన్నప్రదో మమ॥౫౧౨॥
4-7-87.

౮౦౩ శృఙ్గీ

ఓం శృఙ్గిణేనమః

భా. (శృఙ్గీ). యథా

(౧) "బర్హిపత్రధరః" ఇతి. ... * ॥వి-పు-౩-౧౮-౨॥[౫

(౨) ఆస్తిక్యవాదినః సంవిదాత్మత్వ ప్రపఞ్చమిథ్యా త్వమిథ్యావా దైర్జితవాన్—

నిర్వ. పాత్రితః పాత్రితఃదధ్యోదన కబళగ్రహణంహి క్షపణకవ్రతమ్. తథాశృఙ్గం తదుపలక్షితా తాదృశీ అహింసావిడమ్బనా పిఞ్ఛి కా-కరస్థాస్యాస్తీతి— [౧౦

(శృఙ్గీ).

(౧) "శృ-హింసాయామ్" ॥ధా.బ్యా-ప ౧౨౮-౧౩॥

(౨) "గన్" ॥ఉ-౧ ౨౬౪-౨౭॥

(౩) "కిన్నుట్ చ" ఇతివర్తమానే ॥ఉ-౧-౨౪౪-౨౭॥

(౪) "శృణాతేఃహ్రస్వశ్చ" ఇతి ॥ఉ-౨౬౪-౩౦॥[౧౫

గన్, కిత్, తస్యనుట్. ధాతోఃహ్రస్వశ్చ, విధానాత్. బాహులకాత్, కిదిత్యనువర్తనాద్వా, గోనేత్. అన్యథాహి గిత్త్వేనేహతత్కార్యసిద్ధౌ అనువర్త్యకిత్త్వన్నవిధీయేత,

(౫) "నేట్" ఇతినేట్. గుణః. ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥

అనుస్వారపరసవర్ణౌ. తతశ్శృఙ్గశబ్దాత్ మత్వర్థీయో తఇనిః.

(౬) "యస్య" ఇతిలోపః ॥౭-౨-౧౫।౧౨౫-౧౦॥

[178]

ఇన్హన్తదీర్ఘః ఇత్యాది. ... ... *

సంవిదాత్మత్త్వ ప్రపఞ్చమిథ్యాది మిథ్యాత్వవాదైరాస్తిక్య వాదినోజయతీతి—

నిరు. ౮౦౩. కరేస్తిపిఞ్ఛికాయస్య (శృఙ్గీ)హింసవిడమ్బనాత్।
సర్వప్రపఞ్చమిథ్యాత్వసంవిదాత్మత్వవాదనః॥౫౧౩॥

౮౦౪ జయన్తస్ ౮౦౫ సర్వవిజ్జయీ

ఓం జయన్తాయనమః ఓం సర్వవిజ్జయినేనమః

భా. (జయన్తః).

(౧) ''జి-జయే'' ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౯-౨౦॥ [౫

(౨) ''తృభృవసిమహిభాసిసాధిగణ్డిమణ్డిజినన్దిభ్యశ్చ'' ॥ఉ-౨-౧౭౩ ౮॥

ఇతిఝచ్ ప్రత్యయః. ... ... *

కథఞ్చైతాన్ ప్రమాణవిరుద్ధంప్రత్యాయయతి—

(సర్వవిజ్జయీ).

నిర్వ. (జయన్తః). [౧౦

(౧) ''జి-జయే'' ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౯-౨౦॥

(౨) ''జృవిశిభ్యాంఝచ్'' ॥ఉ-౩-౨౭౩-౫॥

(౩) ''రుహి-నన్ది-జీవి-ప్రాణిభ్యష్షిదాశిషి'' ఇతి ॥ఉ-౩-౨౭౪-౬॥

అతోఝచ్. షిదితవర్తమానే

(౪) ''తృ-భూ-వహి-వసి-భాసి సాధి గణ్డి-మణ్డి-జి-నన్దిభ్యశ్చ''

ఇతిఝచ్, షిత్, [॥ఉ-౩-౨౭౩-౮॥

(౫) ''షిద్గౌరాదిభ్యశ్చ'' ఇతి ॥౪ ౧-౪౧।౪౫ ౨౮॥

(స్త్రి)యామ్ జీవర్థమ్.

(౬) ''ఝోన్తః'' ఇతిఝోఅన్తాదేశః. ॥౭-౧-౩।౧౫౧-౯॥

ఆదేశే అకారఉచ్చారణార్థః. గుణః అమ్. ... *

కథంచైతాన్ ప్రమాణవిరుద్ధం ప్రత్యాయయతి,-తతోభిచ్యతే.

యతస్సర్వజ్ఞానామప్యేత జయ్యతయాఅయమ్, సర్వవిదః-

సర్వజ్ఞాన్-జేతుమ్ శీలమప్యేతి —

(సర్వవిజ్జయీ).

సరు. ౮౦౪. ఆస్తిక్యవాదినాం జేతా (జయన్త) ఇతికథ్యతే।

౮౦౫. యస్యజయ్యాశ్చసర్వజ్ఞాఃసచోక్తః (సర్వవిజ్జయీ)॥౫౧౪॥

శ్లో॥౮౬॥ ౮౦౬ సువర్ణబిన్దుర్

ఓం సువర్ణబిన్దవే నమః

భా. సర్వజ్ఞాఅపిహిజయ్యా అస్యేతి. ... *
సర్వశక్తిత్వాత్, పటువరపదకవర్ణైరాస్తికతాపలాపాత్ —
(సువర్ణభిన్దుః).
(౧) "బిది-అపలాపే". ... * ॥ ॥

నిర్వ. ఏకం నామ.
(౧) "జి-జయే" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౯-౨౦॥
(౨) "ఆక్వేస్తచ్ఛీలతద్ధర్మతత్సాధుకారిషు" ॥3-3-౧3౪।
ఇత్యధికారే, [౨౫౭- ॥
(3) "ప్రజోరినిః" ఇతి వర్తమానే, ॥3-3౧-౫౬।౨౫౮-౨3॥
(౪) "జిదృక్షివిశ్రీణ్వామివ్యథాభ్యమపరిభూప్రసూభ్యశ్చ" ఇతి
ఇనిరత్రతాచ్ఛీలికః. గుణః.అయ్ వేత్తేః[॥3-౨ ౧౫౭। ॥
క్విపివిదుక్తః. అగుణః. సర్వోవన్నన్తోనిపాతితః. శ్చుత్వమ్.
[1[79]]
దస్యజః. ఇన్నన్తదీర్ఘ ఇత్యాది. ... *
తథాసువర్ణైః- సుశోభనైః- వర్ణైః- పటుతరపదకవర్ణైః- బిన్దతి
ఆస్తిక్యమతమపలపతీతి —
(సువర్ణబిన్దుః).
నిపుణతరాహి తత్ర్యుత్పత్తిపాటీ. [౨౦
(౧) "బిది-అవయవే" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౬-౧౮॥
అపలాపకర్మేహాయమ్. నుమాది.
విన్దురిచ్ఛుః" ఇతి ॥3-౨-౧౬౯।౨౫౯।౪॥

నిరు. ౮౦౬. ఆస్తికత్వాపలాపేనపటుభిఃపదకాత్తరై।
(సువర్ణబిన్దుర్) గదితఃనవార్ణఃపాపనాశనః॥౫౧౫॥

౮౦౭ అక్షోభ్యస్

ఓం అక్షోభ్యాయనమః

భా. గమ్భీరాతిశయత్వే నావికార్యః—
(అక్షోభ్యః). ... ... *[౫

నిర్వ. బవయోరభేదాత్ ఉభయోరపిగ్రహణాత్ తచ్ఛీలాదావుప్రత్యయాన్తోనిపాతఇత్యుక్తమ్.తథాపివిన్దేరుః ప్రాగేవప్రదర్శితః.

(౩) "వృఞ్ వరణే" స్వప్రకరణే ॥ధా-స్వా-ఉ-౧౨౬-౪॥

(౪) "కృ-వృ-జృ-సి ద్రు-పన్యనిస్వపిభ్యోనిత్'' ఇతినః॥ఉ-౩-౨౭౦-౫॥
నిత్ స్వరార్థమ్. గుణః. రపరః. [౧౦

(౫) "నేట్" ఇతి నేట్ ॥౭-౨-౮|౪౪౯-౨౯॥

(౬) "రషాభ్యామ్" ఇతిణత్వమ్. ॥౮-౪-౧|౧౮-౯॥
సుపూర్వస్తత్పురుషః. ... ... *
గమ్భీరాశయతయాక్షోభ్యావికార్యో నేతి—
(అక్షోభ్యః). [౧౫

(౧) "క్షుభ-సఞ్చలనే" ॥ధా-క్రై-ప-౧౨౮-౨౩॥

(౨) "ఋహలోర్ణ్యత్'' ఇతి ॥౩-౧-౧౨౪|౨౪౧-౨౩॥
ణ్యత్. అర్హాశక్యయోరయమ్కృత్యః. గుణః. సమాసః. నఞో నలోపః. ... ... *
వాదిత్వవాగ్మిత్వపారీణతయా సర్వేషామ్ వాగీశ్వరాణామ్-వాచః-వాణ్యాః-ఈశ్వరః-బ్రహ్మ-బహువచనాదాద్యర్థలాభాత్ బ్రహ్మాదీనామపి- ఈశ్వరః-స్వామీతి—

నిరు. ౮౦౭. గమ్భీరాశయవత్వేనహ్యాధికారితయాచసః।
(అక్షోభ్యస్) సప్తవర్ణస్స్యాదక్షోభ్యత్వప్రదాయకః॥౫౧౫॥

౮౦౮ సర్వవాగీశ్వరేశ్వరః.

ఓం సర్వవాగీశ్వరేశ్వరాయనమః

భా. (సర్వవాగీశ్వరేశ్వరః).
అతోవాదిత్వవాగ్మిత్వయోఃపారఙ్గతః; యథా
(౧) "ఉత్తరోత్తరయుక్తౌచవక్తావాచస్పతిర్యథా" ॥రా-అ-౧-౧౪॥
ఇతి. ... ... *
యత్రపాపకర్మాణఃఅపునరుత్థానంనిమజ్జన్తి
(౧) "క్షిపామ్యజస్రమశుభానాసురీష్వేవయోనిషు" ॥గీ-౧౮-౧౯॥
ఇతి. యత్రచపుణ్యకృతోగాహంగాహంతృప్యన్తి, సః

సర్వ. (సర్వవాగీశ్వరేశ్వరః).
ఈశేర్వరచి ఈశ్వరఉక్తః పునశ్చసపవఆవృత్తః.
(౧) "వచపరిభాషణే" ॥ధా-అ ప ౧౨౪-౬॥
(౨) "క్విబ్వచి"ఇత్యాదినాక్విప్.దీర్ఘః. ॥౩-౨-౧౭౮|౨౫౯-౨౪॥
(౩) "వచిస్వపి" ఇతి ॥౬-౧-౧౫|౧౮౦-౧౬॥
ప్రాప్తసంప్రసారణాభావశ్చ
(౪) "చోఃకుః" ఇతికుత్వమ్. కః. తస్య ॥౮-౨-౩౦|౩౧-౩౨॥
జశ్త్వమ్ గః సర్వఉక్తః. గుణః. ... *
నైవ ప్రమాణవిపర్యయేణపాపినామ్ పాతాళతలాన్తర్నిమ
గ్నానామ్ అపునరుత్థాననిమజ్జయితృతయా; పుణ్యకృతా
ఞ్చగాహం గాహంసుతృప్తానామ్ అపునర్నిమజ్జనమున్మజ్జయి
తృతయాచమహాంశ్చాసౌహ్రదోఅగాధజలాశయఇతి—

నిరు. ౮౦౮. వాదివాగ్మిత్వయోఃపారంయోగచ్ఛతిసవిశుద్ధః।
రవ్యఙ్గోవాక్ప్రదఇతి (సర్వవాగీశ్వరేశ్వరః)॥౫౧౬॥

౮౦౯ మహాహ్రదో | ౮౧౦ మహాగర్తో

ఓం మహాహ్రదాయనమః | ఓం మహాగర్తాయనమః

భా. (మహాహ్రదః).

(౨) "హ్రాద-అవ్యక్తేశబ్దే". ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౧౫-౨౩॥ [౫
హ్రాదత ఇతి హ్రదః. పృషోదరాదిపాఠత్వాత్ హ్రస్వత్వమ్.*
ఏవం బాహ్యకుదృష్టి వినివిష్టనష్టాత్మనాం రౌరవాదిగర్తా అస్మాదితి—
(మహాగర్తః). యథా,

(౧) "అశ్రద్దధానాః పురుషాః ధర్మస్యాస్య పరన్తప । అప్రాప్య మాం నివర్తన్తే మృత్యుసంసారవర్త్మని" ఇతి. ... * ॥గీ-౯-౩॥

నిర్వ. (మహాహ్రదః).

(౧) "హ్రాద అవ్యక్తే శబ్దే" ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౧౫-౨౩॥
పచాద్యచ్. పృషోదరాదిలక్షణో హ్రస్వో వర్ణవికారః. మహతేరత్యన్తో మహత్ శబ్దో నిరూఢః. తతో మహతః ఆత్త్వమ్. దీర్ఘః ఏవముత్తరత్రాపి. ... ... *[౧౫
ఏవమ్ బాహ్యకుదృష్టి వినివిష్టతయా నష్టాత్మనామ్ మహాన్తః-గర్తాః- అవటాః- తమపలభ్యాః రౌరవాదయో అస్మాదితి—
(మహాగర్తః).

(౧) "గౄ నిగరణే" ॥ధా-తు-ప ౧౨౭-౨౬॥

(౨) "హసి-మృ-గ్రిణ్వా-మిదమి-లూపూ-ధూర్విభ్యస్తన్" ॥ఉ-౩-
ఇతి తన్. గుణః. రపరః. [౨౭౨-౩॥

(౩) "తితుత్ర" ఇతి నేట్. ద్విత్వాది. ... * ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౧॥

నిరు. ౮౦౯. శాస్త్ర్యత్ర పుణ్యాన్ తృప్తింసః గాహద్గాహం (మహాహ్రదః)
౮౧౦. పాపాక్రాన్తతయా నష్టప్రజ్ఞానాం రౌరవాదయః॥౫౧౭॥
గర్తా యస్మాత్ (మహాగర్తః) సస్మృతో వసువర్ణకః।

౮౧౧ మహాభూతో　　　　　　　　౮౧౨ మహానిధిః

ఓం మహాభూతాయనమః　　　　　　ఓం మహానిధయేనమః

ఏవంస్వశాసనాతిలఙ్ఘినామసురాణాంనిగ్రాహకత్వముక్తమ్‌॰అథదైవీంసంపదమభిజాతానాంస్వశాస్త్రవశ్యానామనుగ్రాహకత్వమ్—

(మహాభూతః).

మహాన్తోమహాత్మానోఽస్యస్వభూతా ఇతి॰ యథా

[180]

(౧) "మహాత్మానస్తుమాంపార్థ" ఇత్యాది. ... * ॥గీ-౯-౧౩॥

తేనిధివదతిప్రియా అస్యేతి—

(మహానిధిః). యథా, [౧౦

[181]

(౧) "యేతుధర్మ్యామృతమిదమ్" ఇత్యాది. ... * ॥గీ-౧౩-౨౦॥

నిర్వ॰ ఇత్థమ్ స్వశాసనాతిలఙ్ఘినామ్ అసురాణామ్ నిగ్రాహకత్వముక్తమ్;- అథదైవీంసంపదమభిజాతానాం స్వశాస్త్రవశ్యానామ్ అనుగ్రాహకత్వమభిధీయతే- మహాన్తః- మహాత్మానః- భూతాః - స్వభూతాఅస్యేతి— [౧౫

(మహాభూతః)॰

భవతేః అకర్మకాత్కర్తరి క్తః.

(౧) "శ్ర్యుకః" ఇతి నేట్. అగుణః॰...* ॥౭-౨ ౧౧।౧౭౭-౧౦॥

తథా తే మహాన్తో-నిధయః తద్వదతిప్రియా అస్యేతి—

(మహానిధిః). [౨౦

(౧) "డుధాఞ్-ధారణపోషణయోః" నిపూర్వః॰॥ధా-జు-ఉ-౧౨౪-౧॥

(౨) "ఉపసర్గే ఘోః కిః" ఇతికిః.ఆల్లోపః. * ॥౩-౩-౯౨।౨౮౪-౯॥

నిరు. ౮౧౧. నిగ్రాహకత్వంకథితంస్వసైవాజ్ఞాతిలఙ్ఘనాత్‌।
స్వాజ్ఞానువర్తినాంపుంసామనుగ్రాహస్తథోచ్యతే॥౫౧౮॥
(మహాభూతో) మహాత్మానః స్వభూతాయస్యచోచ్యతే।
౮౧౨. మహాత్మానోనిధిరివప్రియాయస్య(మహానిధిః)॥౫౧౯॥

శ్లో. ౭౮, అను. ౧ - శ్లో. ౭౮. అను. ౬. (౬౭౭)   నా. { ౭౧౩. కుముదః / ౭౧౪ కున్దరః

శ్లో॥౭౮॥ ౭౧౩ కుముదః   ౭౧౪ కున్దరః.

ఓం కుముదాయనమః   ఓం కున్దరాయనమః

భా. కౌ-పకృతిమణ్డలపవతైస్సహ-మోదత ఇతి—
(కుముదః). ... ... *[౫
కుమ్ - ము_క్తిభువన్దదాతీతి వా,—
(కున్దరః). ... ... *
కున్దకుసుమవద్వైమల్యాద్వా కున్దమ్ పరతత్వజ్ఞానమ్. పృషో
దరాదిః తదా రాతిదదాతీతి—
(కున్దరః).

తైస్సహ కౌ, భూమావాతదుపలక్ష్యే ప్రకృతిమణ్డలపవ-మోదత ఇతి—
(కుముదః).
(౧) "ముద-హర్షే"   ॥ధా-భ్వా-౧౨౫-౨౩॥
(౨) "కప్రకరణే మూలవిభుజాదిభ్య ఉపసఙ్ఖ్యానమ్"   ॥౩-౨-౫॥
ఇతి తస్యాకృతిగణత్వాత్ కః- ఇగుపధలక్షణో వా. అగుణః.
(౩) "కై-శబ్దే" ఆత్త్వమ్. తతో బాహులకాత్ ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౨-౨౩॥
(౪) "కుర్భ్రశ్చ" ఇతి చకారాద్వా.   ॥ఉ-౨౬౧-౧౩॥
అన్యతోపి కః. ఆల్లోపః ... ... *
తథా కుమ్- ము_క్తిభువం-దదాతీతి వా, కున్దకుసుమవల్లక్షణయా
విమలమితి వా, కున్దం, పరతత్త్వజ్ఞానమ్ తత్ తేభ్యోరాతిదదా
తీతి వా, కుమ్- పాపన్దారయతీతి వా—
(కున్దరః).

నిరు. ౭౧౩. ప్రాకృతేమణ్డలే భూమౌ మోదనాచ్చ మహాత్మభిః।
ముక్తిభూమిప్రదానాద్వా (కుముదః) పరికీర్తితః॥౫౨౦॥
౭౧౪. భక్తేభ్యశ్చ సదా కున్దసుమవద్విమలాం మతిమ్।
స్వయం రాతి దదాతీతి (కున్దరః) పరికీర్తితః॥౫౨౧॥
12-7-87.

ఖా. (౧) "ఆతోనుపసర్గేకః"   ॥3-౨-3।౨౪౫-౧3॥
(౨) "దదామిబుద్ధియోగన్తమ్" ఇతి ... * ॥3-౨-3-౨౪౫॥

నిర్వ. పూర్వత్ర
(౧) "రాదానే"   ॥ధా-అ-ప-౧౨౪-౪॥ [౫
(౨) "ఆతోనుపసర్గే" ఇతికః.   ॥3-౨-3।౨౪౫-౧3॥
ఆల్లోపః. ఉపపదేపిపూర్వత్ర
(3) "డుదాఞ్ దానే"   ॥ధా-జు-ఉ-౧౨౪-౧౮॥
పాణిగ్వత్ కః. అన్యచ్చ.కురుక్తః. పృషోదరాదిత్వాత్ వర్ణా
గమోనః. మోఖా. అనుస్వారాది. ఉత్తరత్ర   [౧౦
(౪) "కుశబ్దే"   ॥ధా-అ-ప-౧౨3-3౨౦॥
(౫) "అబ్దాదయశ్చ" ఇతినిపాతనాత్ దః,   ॥ఉ-౨౭౬-౧౨॥
నుమ్ చ. సహ్యాకృతిగణః. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. అపరత్ర
(౬) "దృ విదారణే"   ॥ధా-క్ర్యా ప-౧౨౮-౧౫॥
ణిచ్ వృద్ధిః రపరత్వమ్.   [౧౫
(౭) "పూఃసర్వయోర్దారిసహోః" ఇతి ॥3-౨-౪౧।౨౪౮-౫॥
పురిఉపపదేఖజ్విధానేపి బాహులకాదుపపదాన్తరేపి ఖచ్.
అతఏవహి
(౮) "భగేచరాదేః" ఇతికాశికా
తదిదమ్ బాహులకేనలబ్ధమిత్యాహుః
(౯) "ఖచిహ్రస్వః" ఇతిఖచి   ॥౬-౪-౬౮।౨౪౭-3౫॥
పరేణావుపధాహ్రస్వః. ణిలోపః. కుమితిమాన్తోనిపాతః. పా
పార్థః. చాద్యాకృతిగణః. నిపాతత్వాదవ్యయత్వమ్
(౧౦) "అనుస్వారపరసవర్ణౌ". ... * ॥౮-3-౨3।౯-3౪॥

౮౧౫ కున్దః

ఓం కున్దాయనమః

భా. ‡ స్వయఞ్చ—
(కున్దః).
జితపూర్వ పూర్వజ్ఞానవైరాగ్యాది భూమికేభ్యః ఉత్తరోత్తరాం పరభక్తి పరజ్ఞానాదిభువందదాతీతి
† అథవా, కమితినిపాతః నిపాతనాత్సాన్తత్వమ్
పాపార్థోనిపాతితః
పాపందారయతీతి
(కున్దరః)·
‡ అపిచవిదారితంపాపంశోధయతీతి
(కున్దః)·

(౧) "దైప్ శోధనే" ॥ధా-ధ్వా-౮-౯౯- ॥
(౨) "ఆతోనుపసర్గేకః" ఇతికః. ... * ॥౩-౨౩-౨౪౫।౧౩॥

నిర్వ. స్వయఞ్చకుఞ్చితపూర్వపూర్వజ్ఞానవైరాగ్యాదిభూమికేభ్యః. ఉత్తరోత్తరామ్పరభక్తిపరజ్ఞానాదిభువమ్ దదాతీతివా కమ్ విదారితమ్· పాపమ్ దాయతిశోధయతీతివా—
(కున్దః)·
పూర్వత్రదదాతేః - కః. ఆల్లోపః. కురుతేః - పృషోదరాదిత్త్వాత్ వర్ణాగమః· అనుస్వారాది. అపరత్ర.

(౧) "దైప్ శోధనే" ॥ధా-ధ్వా-ప-౧౨౨-౨౩॥

ఆత్త్వమ్ పూర్వవత్ కఇత్యాదికమితి మాన్తమవ్యయమ్ ఇత్యుక్తమ్. అనుస్వారాదిపూర్వవత్ ... *

నిరు· ౮౧౫. కమవ్యయంపాపవాచికున్దరస్తస్యదారణాత్।
భక్తేభ్యఃపరభక్త్యాదిప్రదానాత్ (కున్ద) ఉచ్యతే ॥౫౨॥

౮౧౬ పర్జన్యః

ఓం పర్జన్యాయనమః.

భా. అర్జ అదనేపర్జన్య ఇతిన్యప్రత్యయః పర్జాదేశశ్చ నిపాత్యతే
స్వతత్త్వజ్ఞాపనేనత్రితాపాపహః— [౫
(పర్జన్యః). ... ... *

నిర్వ. స్వతత్త్వజ్ఞానినః తాపత్రయాతురాణ్ స్వకటాక్షవర్షైః పర్షతి
సించతీతివా తేషామ్ తాపత్రయమ్ తత్త్వజ్ఞానేనపర్షతిహిన
స్తీతివా తేషామ్ తేషామ్తత్తేనార్జయతి అర్దయతీతివా—
(పర్జన్యః). [౧౦
ప్రథమద్వితీయయోఃకల్పయోః.
(౧) "పృషువృషుమృషుసేచనే" సాదిః. ॥ధా-భ్వా-ప ౧౨౦-౨౦॥
మృషుసహనేచ
ఇతరౌహింసాసంక్లేశనయోశ్చనిపాత్యతే అతోయమిహసేచ
నకర్మాహింసాకర్మాచ తృతీయేతు [౧౫
(౨) "అర్జప్రతియత్నే" ॥ధా-చు-ఉ-౧౩౦-౧౩॥
చురాదిః. అయమర్థాన్తరేపీతిపఠ్యతే అతోర్దనకర్మేహాయమ్
అతః
(౩) "చురాదేరన్యః" ఇతివర్తమానేపర్జన్యఇతి ॥ఉ-౩-౨౭౨-౧౫॥
అన్యః. పురేష్షస్యజశ్త్వమ్ నిపాత్యతేగుణః రపరః. అర్జేస్తు
ణ్యన్తస్యసపవప్రత్యయః పర్జాదేశశ్చాపివా నిపాత్యతే య
ద్వాఅర్చేః. ఫుట్సన్నియోగశిష్టః యథాశాస్త్రంణిలోపః *

నిరు. ౮౧౬. విదారితంపాపజితంకున్దశ్శోధయతీతివా।
స్వతత్త్వజ్ఞానదానేననిత్యంతాపత్రయాపహః॥౫.౨౩॥
(పర్జన్యస్) సస్సమాఖ్యాతః

౭౧౬ పావనః ౭౧౭ ౨నిలః।

ఓం. పావనాయనమః. ఓం అనిలాయనమః.

తథాపవతఇతి—

(పవనః).

(౧) "పవిఃర్గత్యర్థః". ... *॥ధా-క్ష్యా-ఉ-౧౨౭౧౧॥

తదనుగ్రహాపేక్షకనిరపేక్షత్వాత్—

(అనిలః).

(౧) "ఇలప్రేరణే" ప్రేరయతీతిఇలః ॥ధా-తు-ప-౧౨౬-౧॥

(౨) "ఇగుపధత్వాత్కః" ॥సూ-3-౧-౧3౫।౨౮౪-౫॥

నిర్వ. తథాచవవతేగచ్ఛతీతి—

(పవనః).

(౧) "పూఙ్ పవనే" ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౨౭-౧౨॥

గత్యర్థఇహాయమ్ చలనశబ్దార్థాత్ అకర్మకాద్యుజితి అర్థత శ్చలనార్థాదకర్మకాద్యుచ్ యద్వాల్యుః. ల్యుట్

(౨) "బహులమన్యత్రాపి" ॥ఉ-౨-౨౬౭ ౧౬॥

ఇతియుజ్వాసర్వత్రయోరనః గుణః. అవోదీర్ఘపాఠస్తు అత్యన్తస్వార్థికః. ప్రజ్ఞాద్యణ్ వృద్ధిఃయస్యేతిలోపశ్చవిశేషః. *

అప్రార్థితసర్వార్థప్రదాతుః. స్వస్యతదనుగ్రహాపేక్షకనైరపేక్ష్యేణ నాస్తిఇలఃప్రేరకః. అస్యేతి—

(అనిలః).

(౧) "ఇలస్వప్నక్షేపణయోః" ॥ధా-తు-ప-౧౨౬ ౧॥

క్షేపణంహిప్రేరణం

నిరు. ౭౧౬. (పవనః) పవతేహియః।

౭౧౭. స్వస్యస్వస్మాత్ప్రేరకోన్యః ప్రపన్నానుగ్రహేసదా॥

నాస్తీతిసో (౨నిలః) ప్రోక్తోమున్యరోన్నమనురు త్తమః।

౮౧౯ అమృతాశో

ఓం అమృతాశాయనమః

భా. సోऽస్యనాస్తీతి, యథా,

(౩) "తదమృతం ప్రార్థితం ధ్యాతో దదాతి మధుసూధనః" ॥ ॥

ఇతి. ... ... *

తాన్ స్వగుణామృతమాశయతీతి—

(అమృతాశః). ... ... *

రూపమప్యమృతమస్యేతి—

నిర్వ. (౨) "ఇల ప్రేరణే వా" చురాదిః ॥ధా-చు-ఉ-౧౯౯-౨౮॥

ఉభయతాऽపి ఇగుపధలక్షణః కః ఏలయతేరపి

(౩) "బహులమేతన్నిదర్శనమ్" ॥ఉ-౨౦౮-౩౪॥

ఇత్యస్య వ్యాఖ్యావికల్పైః

నిత్యణ్యన్తాశ్చురాదయః

ఇతి స్వీకారాత్ తతో బహువ్రీహిః నఞో నలోపః. నుట్. *

తానమృతం స్వగుణామృతమ్ ఆశయతి భోజయతీతి—

(అమృతాశః).

(౧) "అశ భోజనే" ॥ధా-క్ర్యా-ప-౧౨౮-౨౩॥

ణిచ్ వృద్ధిః తత ఆశేః. పచాద్యచ్ ణిలోపః. తతః.

(౨) "తనిమృజ్భ్యాం కిచ్చ" ॥ఉ-౩-౧౭౨-౭॥

ఇతి తన్ కిత్ అగుణః. అనిట్ నఞో నలోపః దీర్ఘః సాంహితః*

అమృతన్తద్వత్తేభ్యః. స్వదమానమ్ వపుః రూపమస్యేతి—

నిరు. ౮౧౯. యశ్చాశయతి భక్తాన్వై స్వగుణామృతమాదరాత్ ॥

(అమృతాశన్) స ఇత్యుక్తః శృతిపియూషదో మనుః॥

౮-౨౦ ఉమృతవపుస్ ౮-౨౧ సర్వజ్ఞస్

ఓం అమృతవపుషేనమః ఓం సర్వజ్ఞాయనమః

భా. (అమృతవపుః). ... ... *
తేషాంశక్యాశక్యసాధ్యాసాధ్యాదికమనుసన్ధత్తఇతి— [౫
(సర్వజ్ఞః). ... ... *
తేషామనేనైవముఖేనసుగ్రహః నాన్యఇతి నియమన్నిర్ధారయనే
నకేనాపివ్యాజేనసుప్రవేశత్వాత్ —

నిర్వ. (అమృతవపుః).
(౧) "డు-వప్-బీజసన్తానే" ॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౨౩-౧౩॥
ఉసిప్రకరణే
(౨) "అర్తిపృవపీ" ॥ఉ-౩-౨౬౯-౮॥
ఇత్యాదినా ఉసిః నిత్ స్వరే భేదః అమృతశబ్దఉక్తః బహు
వ్రీహిః. ... ... *
తేషాంశక్యాశక్యసాధ్యాసా ధ్యాదికంసర్వంజానాతి [౧౫
అనుసంధత్తఇతి—
(సర్వజ్ఞః)
(౧) "జ్ఞా-అవభోధనే" ॥ధా-క్ర్యా-ప-౧౨౫-౧౯॥
(౨) "ఆతోనుపసర్గే" ఇతికః ఆల్లోపః సర్వఉక్తః ... *
తేషామనేనైవముఖేన లభ్యానాన్యేనేతి నియమనిర్ధాననేన
యత్ కించిద్వ్యాజమాత్రసుప్రవేశతయా సర్వతస్సర్వాణ్య
పి ముఖానిప్రవేశసాధనాన్యస్యేతి—

నిరు. ౮-౨౦. వపుర్యస్యామృతమితిసచా (ఉమృతవపుస్)స్మృతః॥
౮-౨౧. శక్యాశక్యాదికంసర్వంసాధ్యాసాధ్యాదికంచయః।
భక్తానామనుసంధత్తేస (సర్వజ్ఞ) ఇతీరితః॥౫౭॥

ఓం సర్వతోముఖాయనమః ఓం సులభాయనమః

భా. (సర్వతోముఖః).

యథా, [౫

(౧)"ఆర్తోవాయదివాదృప్తఃపరేషాంశరణాగతః"॥రా-యు-౧౮-౨౮॥

[182]

ఇత్యాది. ... ... *

అతః—

(సులభః).

అనర్ఘోపిమూల్యాభావేనస్వీకర్తుంశక్యః యథా, అజ్జరా [౧౦

గదాయినీనైకవకా

నిర్వ. (సర్వతోముఖః)

(౧) "ఖనుఅవధారణే." ॥ధా-ఖ్యా-ఉ-౧౨౨-౧౨॥

అజలావిత్యనువృత్తౌ సిత్ న్యేర్ముట్ చోదాత్తఇతిఅచ్ అల్యా

డిత్ ధాతోర్ముట్ చోదాత్తః అఇక్ అననునాసికత్వా [౧౫

దుకారోనేట్ టిలోపః ఉక్తోహిసర్వశబ్దః. తత.

(౨) "ఆద్యాదిభ్యఉపసంఖ్యానమ్" ॥౫-౪-౪౪॥

ఇతి సార్వవిభక్తిక స్తసిః రుత్వోత్వే వ. ... *

అతస్స్వయమనర్ఘోపినైక వక్త్రాదినాంగరాగాది మూల్యా

భావేనస్వాధీనీకరణాత్ లబ్ధుంశక్యఇతి— [౨౦

(సులభః).

లభేస్సావీషదిత్యాదినాఖల్ నుమ్ ప్రతిషేధశ్చపాగేవోక్తః*

నిరు. ౮౨౨. తత్తన్నియమముత్సృజ్యయోజ్ఞాతుంశక్య తేబుధైః।

వ్యాజేనయేనకేనాపిసస్మృతస్ (సర్వతోముఖః)॥౫౨౮॥

నిరు. ౮౨౩. సర్వేషాంసుప్రవేశ్యత్వాత్ (సులభః) పరికీర్తితః॥

పత్రంపుష్పంఫలంతోయంయోమేభక్త్యాప్రయచ్ఛతి॥౫౨౯

శ్లో.౮౮, అ.ఈ.౪-శ్లో.౮౮.అ.ఈ.౮.(౬-౯౬) నా. {౮౨౪. సువ్రతః / ౮౨౫. సిద్ధః}

౮౨౪ సువ్రతస్ ౮౨౫ సిద్ధశ్

ఓం సువ్రతాయనమః ఓం సిద్ధాయనమః

భా.(౧)"వస్త్రే ప్రగృహ్య గోవిన్దం మమ గేహం వ్రజేతి వై" ॥ ॥

ఇతి స్వాధీనశ్చకార ... ... *[౫

యథాకథఞ్చిత్ ప్రవిష్టానాం సర్వథా పరిపాలన దృఢవ్రతః—

(సువ్రతః).

యథా,

(౧) "సకృదేవ ప్రపన్నాయ" ॥రా-యు-౧౮-౩౩॥

[183]

ఇత్యాది. ... ... * [౧౦

స్వతత్త్వస్థితివిదాం —

(సిద్ధః).

నిర్వ. యథాకథంచిత్ప్రవిష్టానాం సర్వథా పరిపాలనదృఢ వ్రతతయా సుశోభనం వ్రతమస్యేతి —

(సువ్రతః). [౧౫

వ్రతి స్తోత్రః పచాద్యచ్ యద్వా అద్విధౌ భయాదీనా ముపసంఖ్యానమ్ నపుంసకత్వాదినివృత్త్యర్థమిత్యచ్ సుపూర్వస్సమాసః*

సదావృత పవసర్వ గోప్తృత్వాదిదమీయ గోప్తృత్వస్యానౌపాధికతయా స్వతత్త్వస్థితివిదామ్ సిద్ధో నహి యత్నసాధ్య ఇతి—

(సిద్ధః). [౨౦

నిరు. ౮౨౪. యేన కేన ప్రవిష్టానాం సర్వథా పరిపాలనం ।

దృఢం సుష్ఠు వ్రతం యస్య స (సువ్రత) ఉదాహృతః॥౫౩౦॥

సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మీతి చ యాచతే ।

అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతం మమ॥ ౫౩౧॥

౮౨౫. అయత్నసాధ్య (స్సిద్ధ) స్స్వాత్మ స్వతత్త్వస్థితి వేదినాం।

౮౨౬ శతు్రిజిచ్ఛతు్రితాపనః।

ఓం శతు్రిజిచ్ఛతు్రితాపనాయనమః.

ఖ్యా. అయత్నసాధ్యః, నహ్యాస్య గోప్తృత్వమాపాధికమ్ సదా స్వతఏవ సర్వగోప్తృత్వాత్ ఇతిసాక్షాదావిర్భావాః [౫
అధవ్యవహితాః. ... ... *
తత్రశతు్రిజిద్భిఃకకుస్థపురుకుత్సాదిభిః స్వదివ్యతేజసాప్యాయి తైరర్ధపరిపన్థినస్తాపయతీతి—
(శతు్రిజిత్ చతు్రితాపనః).
యథావైష్ణవేచతుర్థాంశే [౧౦
(౧) ‘‘శతక్రతోర్వృషభరూపధారిణః కకుస్థోతిరోషసమన్వితోభగవతశ్చరాచరగురోః అచ్యుతస్యతేజసాప్యాయితో దేవాసురసంగ్రామేసమస్తానేవాసురాన్నిజఘాన’’ ॥వి-౪-౨-౩౧॥
ఇతి యథాచ

నిర్వ. (౧) ‘‘షిధుసంరాద్ధౌ’’ ॥ధా-ది-ప-౧౨౫-౧౮॥ [౧౫
షస్సః క్తః అనిట్ ధత్త్వజశ్త్వే. ... *
ఇత్థముక్తాస్సాక్షాదావిర్భావాఃఅథవ్యవహితాహ్యావిర్భావాః ఉచ్యన్తేతత్ర స్వదివ్యతేజసాప్యాయి తైశ్శతు్రిచిత్భిః జితశాత్రవైఃకకుత్స్థపురుకుత్సాదినృపతిభిః శతూ్రిన్యథాక్రమమసురాన్ గంధర్వాన్శ్చతాపయతీతి— [౨౦
(శతు్రిజిత్ చ్ఛతు్రితాపనః).

నిరు. ౮౨౬. పురుకుత్సకకుత్ స్థాద్యైశ్శతు్రిజిత్ భిస్వతేజసా॥ ౫౩౨॥
ఆప్యాయయత్తైరరిగణాన్యస్తాపయతినిత్యశః।
(శతు్రిజిచ్ఛతు్రితాపన) ఇతివిద్వద్గణోదితః॥ ౫౩౩॥

భా. (౨) "పురుకుత్సః రసాతలగతశ్చ సౌభగవత్తేజసాప్యాయితవీర్యః
సకలగన్ధర్వాన్ జఘాన" ఇతిచ * ॥ ॥
న్యగ్రోధశ్చాసౌదుమ్బరశ్చేతి —

నిర్వ. ఏకనామకస్యవృషభరూపధారిణః కకుదధిష్ఠానః. కకుత్స్థో భగవత్తేజసాప్యాయితోదేవాసురసంగ్రామే అసురాన్ రసాతలగతః పురుకుత్సాన పీద్యశోగంధర్వాన్ శ్చజఘానేతిహి ప్రసిద్ధిః

(౧) "తపసంతాపే" ॥ధా-భ్వా-ప ౧౨౩-౮॥
ణిచ్ వృద్ధిః ల్యుః ల్యుడ్వేత్యాది అనః ణిలోపః [౧౦

(౨) "శదు శాతనే" ॥ధా భ్వా-ప ౧౨౨ ౨॥
శదోగతౌ ఇతితః తతశ్చాతేః రుశాతిభ్యామ్తుర్న్ ఇతి

(౩) "త్రున్ నేట్" ఇతి నేట్ ॥ఉ-౨౬౮-౨౯॥
ణిలోపః ప్రజ్ఞాదౌపాఠ్రిస్వఫాతార్థ్రిస్వః.

(౪) "జిజయే" తుపితుక్ ఇతి ఆది ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౯-౨౪॥
శత్రురుక్తః శృత్త్వమ్ తస్యచఃతతః

(౫) "శచ్ఛోటి" ఇతిశస్యవాఘః ... * ॥సూ-౮-౪ ౬౩॥౯-౩౧॥
అత్యుచ్ఛ్రిత సేవ్యస్యాప్యతినీచానా మప్యనువర్తన సాధ్యతయా న్యగ్భిఃప్రహ్వీభూతైఃకృతాఞ్జలిభిఃరుధ్యతేస్వప్రసాదాన్ముఖ్యేన వ్యవస్థాప్యతఇతివా న్యగ్రోఖిరోధః ఉక్తః వ్యవస్థాపనమస్యేతివా న్యగ్రోధః సచాసౌఉద్గతం సర్వగుణైర్యుత్కృష్టమ్ అమ్బరమ్ పరమాకాశశబ్దవాచ్యమ్ పరమ్ధామతథా చతదుపలక్షితమ్ లక్ష్మీపరిజనాదికమస్యేత్యుదుమ్బరఃసచేతి—

౮౨౭ న్యగ్రోధాదుంబరో

ఓం న్యగ్రోధోదుంబరాయనమః.

భా. (న్యగ్రోధోదుమ్బరః). ... ... *
న్యగ్భాయత్తైరధఃకృతాఞ్జలిభిరుధ్యతే స్వప్రసాదాత్మ్యఖ్యేన [౫
వ్యవస్థాప్యతఇతి—
(న్యగ్రోధః).
యథా
(౧) “అఞ్జలిఃపరమాముద్రాక్షిప్రం దేవప్రసాదినీ” ॥ ॥
ఇతి. [౧౦

ర్వ. (న్యగ్రోధోదుమ్బరః)
పకన్నాను
(౧) “రబి లబి-అబి-శబ్దే” ॥ధా-ఖ్యా-అ ౧౧౮-౧౪॥
ఇదిత్త్వాత్ నుమ్ అనుస్వారపరసవర్ణౌ బుచ్ఛేరరోబాహుల
కాదన్యతోపిభవతీతి అరః ఉత్ పూర్వోబహువ్రీహిః పృషో
దరాదిత్త్వాత్ వర్ణవ్యత్యయేనాస్యఉః రుధిర్ ఆవరణేపూర్వ
త్ర అకర్తరిచకారకఇతికర్మణిఘఞ్ గుణః.

నిరు. ౮౨౭. న్యగ్భూతైఃప్రణతైఃస్వానుగ్రహాత్మ్యఖ్యేనరుధ్యతే।
యోవ్యవస్థాప్యతేనిత్యంన్యగ్రోధస్సఉదాహృతః॥౫౩౪॥
గుణత్రయాదుద్గతంయత్పరమంధామచాంబరం।
లక్ష్మీపరిజనాదిశ్చయస్యాస్తిసఉదుంభరః॥ ౫౩౫॥
ఊర్ధ్వాఉదుంభరఇతిశ్రుతేః
(న్యగ్రోధోదుంభర) ఇతిహ్యేకనామప్రకీర్తితం।
అత్యుచ్ఛ్రితానాంసేవ్యోయోవృతిసీచానువర్తనాత్॥౫౩౬॥
(న్యగ్రోధాదుంభర) స్సస్యాత్ దశార్ణస్సర్వసిద్ధిదః।

శ్లో.౮౮,అను.౧౭-శ్లో.౮౮.అను.౨౨.(౭౦౦) నా. ౮౨౭. న్యగ్రోధో

భా.(౨)"కృతాపరాధస్యహి తేనాన్యత్ పశ్యామ్యహంక్షమమ్।అన్తరే
ణాఞ్జలింబద్ధ్వాలక్ష్మణస్యప్రసాదనాత్" ||రా-కి ౩౨ ౧౭||
ఇతిచ ... ... *
సర్వగుణైరుద్గతమంబరంపరన్ధామ తదుపలక్షితా లక్ష్మీపరిజనా
దయో౽స్యేతీతి—
(ఉదుమ్బరః).

(౧) "పృషోదరాదిత్వాత్" వర్ణవ్యత్యయః ॥ ॥
అత్యుచ్ఛ్రితసేవ్యోపిఅత్యన్తనీచానామపిఅనువర్తనసాధ్యఇత్యర్థః
వైష్ణవే, [౧౦

(౨) "ఏవంమానేయగన్ధర్వావధూతైరురగైరపి అర్థితో౽భగవానా
దిపురుషఃపురుషోత్తమః" ॥ ॥
ఇత్యాదావ్యక్తమేతత్ అథపాద్మర్చావాన్తరసంజ్ఞః.
స్వాఙ్గభూతతత్తద్దేవతాముఖేన జగన్నియమనం తత్రఅధ్యస్థిత
మపినశ్వః అనిత్యమిద్మాదిత్యాదిపదంయేషాన్తేషు నియామక
తయాతిష్ఠతీతి—

నిర్వ.(౨) "అఞ్చుగతిపూజనయోః" ||ధా-భ్వా-ప-౧౧౭-౪||
గతికర్మేహాయమ్ నిపూర్వఃయణ్ ఋత్విగిత్యాదినాసుపిక్విన్.

(౩) "అనిదితామ్" ఇతి ||౬-౪-౨౪|౩౫-౧౦||
నలోపః. పదాన్తే [౨౦

(౪) "క్విన్ప్రత్యయస్యకుః" ఇతి ||౮-౨-౬౨|౩౧-౨౮||
కుత్వమ్ జస్యకః. తస్య

(౫) "ఝలాంజశః" ఇతి ||౮-౨-౩౯|౯-౧౯||

[184]

జశ్త్వమ్ తత్ పురుషః - అపరత్ర- భావేఘఞ్ - ఇత్యాది
బహువ్రీహిః- తతః కర్మధారయః - సాంహితో-గుణః...*

౮౨౮ ఓశ్వత్థః

ఓం అశ్వత్థాయనమః.

భా. (అశ్వత్థః).

పృషోదరాదిః. యథా వైష్ణవే, [౫

(౩) "మూర్తింరజోమయీం బ్రాహ్మీమాశ్రిత్య సృజతిప్రజాః। ఆశ్రిత్యపౌరుషీంమూర్తింసాత్వికీంయస్సపాలయన్ । కాలాఖ్యాంతామసీంమూర్తింఆశ్రిత్యగ్రసతేజగత్" ॥ ॥

[185]

ఇత్యాది ... ... *

నిర్వ. అథషాద్రిదుర్ భావాన్తరసంజ్ఞకస్యాంశభూత తత్తద్దేవతా ముఖేన జగన్నియమనముచ్యతే తత్రాద్యస్థితః పియన్ నాస్తిశ్వః తదశ్వః అనిత్యమిన్ద్రాదిత్యాదిస్థానమ్ తేనచతత్ స్థలక్షణయా తేషువా తదేషామస్తీతి అశ్వాః తేషువానియామ్యేషుతిష్ఠతి నియామకతయావతిష్ఠత ఇతి —

(అశ్వత్థః). [౧౫

(౧) "స్థాగతినివృత్తౌ" ॥ధా-భ్వా-ప ౧౨౨-౨౪॥

(౨) "సుపిస్థః" ॥సూ-౩-౨-౪।౨౪౫ ౧౭॥

ఇతికః. ఆల్లోపః శ్వసితిస్వరాదిరవ్యయమ్ నఞోనలోపః. పృషోదరాదిత్వాత్తిష్ఠతే స్సస్యతో-వర్ణవికారః పూర్వత్రశ్వ సతిః-ప్రాణనకర్మా [౨౦

నిరు. ౮౨౮. అనిత్యమింద్రాదిపదంయేషాం తేష్వపినిత్యశః॥౫౩౭॥

నియామకత్వేనా (శ్వత్థః) తిష్ఠతీతిసకీర్తితః ।

ఊర్ధ్వమూలమవాక్ శాఖపషోశ్వత్థస్సనాతనః॥ ౫౩౮॥

ఇతిశ్రుతేశ్చ

ఊర్ధ్వమూలమధశ్శాఖమశ్వత్థంప్రాహురవ్యయం।

చందాంసియస్యపర్ణానియస్తం వేదస వేదవిత్ ॥౫౩౯॥

౭౯౯ చాణూరాన్ధ్రనిషూదనః॥

ఓం చాణూరాన్ధ్రనిషూదనాయనమః

భా. తద్విరోధినం చాణూరనామానమసురాన్ధ్రమల్లంనిషూదితవా
న్ ఇతి— [౫
(చాణూరాన్ధ్రనిషూదనః).
సుషామాదిత్వాత్ షత్వమ్ ... *

నిర్వ.(౩),,ఝలాంజశ'' ఇతి ॥సూ.౭ ౨ ౩౯।౯-౧౯॥
జశ్త్వేనసస్యదః చర్త్వేనతస్యతః వైభాషికాద్విత్వలోపః-
అపరత్రఅట్ ఆద్యచ్ అవ్యయసంజ్ఞాయామ్ అగౌణేతదన్తవిధినా
(౪) ,,భమాతేౖటిలోపః'' ॥సూ.౬-౪-౧౪౪।౬౦-౧౪॥
[186]
ఇతిసలోపః నాపిజశ్త్వాది. ... *
తద్విరోధినఞ్చాణూరమ్ తత్ ప్రసూతత్వాత్ తన్నామా
నమ్ అన్ధమన్ధ్రిమల్లమ్ నిషూదయతిఘాతయతీతి—
(చాణూరాన్ధ్రనిషూదనః). [౧౫
(౧) ''షూద క్షరణే'' ॥ధా-భ్వా ఆ-౧౧౫-౨౫॥
[187]
నిపూర్వః షస్యసఃణిచ్ నన్ద్యాదిల్యుః ఇత్యాది అనః ణిలోపః.
(౨) ''సాత్'' ఇతి నిషేధేప్రాప్తే ॥సూ.౭ ౩-౧౧౧।౧౪౮-౪॥
(౩) '',సుషామాదిషుచ''ఇతి ॥సూ ౭ ౩ ౯౭।౭౭ ౧౯॥
తస్యాకృతిగణత్వాత్ ఉపసృష్టెషత్వమ్. [౨౦
(౪) ,,అన్ధదృష్ట్యుపఘాతే'' ॥ధా-చు-ఉ-౧౩౨-౬॥
చురాదౌకథాదిః.
అనుస్వారాదిణిచ్ అతోలోపః ణ్యన్తాతోణిచ్ జణేర్లోపః
(౫) ,,సర్వధాతుభ్యఃష్ట్రిన్'' ఇతిష్ట్రిన్ ॥ఉ-౪-౨౮౭-౯॥

నిరు. ౭౯౯. చాణూరాఖ్యాసురంయోరింమల్లంసూదితవాంశ్చసః।
ప్రోచ్యతేమునిభిర్నిత్యం (చాణూరాన్ధ్రనిషూదనః)॥౫౪౦॥

శ్లో॥ ౮౯॥ ౮౩౦ సహస్రార్చిస్

ఓం సహస్రార్చిషే నమః

భా. పావనశోషణప్రతాపనప్రకాశన ధర్మాధ్యక్షేణోపకారిణీసహ
స్రమర్చింష్యనేనసూర్యేనిషిక్తానీతి— [౫
(సహస్రార్చిః).

నిర్వ. (౬) "షః ప్రత్యయస్య" ॥సూ-౧-౩-౬।౪౩-౭౯॥
ఇతిష ఇత్ తోష్టః

(౭) "తిత్యత్ర" ॥సూ ౭-౨-౯।౨౬౦-౨॥
ఇతినేట్ అగుణః సత్త్వస్యణిచస్తద్వర్జమన్యత్ [౧౦

(౮) "చణశణశ్రణదానేచ" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౧-౧౬॥
చాత్ గతౌ

(౯) "ఖర్జపిఞ్జాదిభ్యశ్చరోఽలచాపి" ॥ఉ-౪-౨౭౬।౫ ॥
ఇతి ఖర్జాదేః ఆకృతిగణత్వాత్ యోరో బాహులకాత్

(౧౦) "అన్యతోఽపి" ఇతివా కేవలాత్ ॥౩ ౨-౪౮।౨౪౮-౨౦॥
ణ్యన్తాత్ వా యోరః ఆద్యే

(౧౧) "అన్యేషామపి" ఇతిదీర్ఘః ప్రజ్ఞాద్యణ్ ॥సూ-౧౪౫-౩౩॥
వాస్వార్థేవృద్ధ్యాది అన్యత్రవృద్ధిః ణిలోపశ్చ సాంహితోదీర్ఘః*
ఆదిత్యాది గత తేజసామ్ స్వతేజస్త్వాత్ సహస్రమ్ఉపలక్ష
ణతయా పాచనశోషణప్రతాపనప్రకాశనాది ధర్మాణిఅధ్యక్షే
ణోపకారిణి సూర్యాదినివిష్టాని అనేకసంఖ్యాన్యర్చింషి తే
జాంస్యస్యేతి—
(సహస్రార్చిః).

నిరు. ౮౩౦. సూర్యేసహస్రమర్చింషిశోషణాదిషుహేతవః।
అనివిష్టానియేనాసౌస (హస్రార్చి) రితిస్మృతః॥౫౪౧॥
దివిసూర్యసహస్రస్యభవేద్యుగపదుత్థితాః।
యదిభాస్సదృశీసాస్యాత్ భాసస్తస్యమహాత్మనః॥౫౪౨॥

౮౩౧ సప్తజిహ్వః

ఓం సప్తజిహ్వాయ నమః

భా. శ్రీశాంకరే

(౧) "అగ్నిషోమాత్మసంజ్ఞస్య దేవస్య పరమాత్మనః। సూర్యాచన్ద్రమసౌ విద్ధి సాకారౌ లోచనేశ్వరౌ" ఇతి, ॥ ॥

(౨) "యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయతేఖిలమ్ । యచ్చన్ద్రమసి యచ్చాగ్నౌ తత్తేజో విద్ధి మామకమ్"॥ ॥

ఇతి· ... ... *

తథాగ్నిజిహ్వా దేవాహ్వాయికా ఇతి గ్రహణ వహనాధికారాః కాళీకరాళీప్రభృతయః సప్త అస్యేతి—

(సప్తజిహ్వః).

నిర్వ. (౧) "అర్చ పూజాయామ్" ॥ధా-చు ఉ-౧౧౭-౬॥

(౨) "అర్చిశుచిహుసృపిచ్ఛాదిఛర్దిభ్య ఇసిః" ॥ఉ-౨౬౯-౧౩॥

ఇతి ఇసిః సహస్రశబ్దో నిరూ చేదీర్ఘః సోరుత్వమిత్యాది. *

తథా దేవాహ్వాయకాహుతి గ్రహణవహనాధికారాః సప్తజిహ్వాః కాళీకరాళీమనోజవాసులోహితా సుధూమ్రవర్ణా స్ఫులికగినీ విశ్వరూపీలక్షణాః యద్వా హిరణ్యా కనకా రక్తా కృష్ణా సుప్రభా అతిరక్తా బహురూపాలక్షణా వాగ్నిజిహ్వాః అస్యేతి—

(సప్తజిహ్వః). [౨౦

(౧) "లిహ ఆస్వాదనే" వన్ ప్రకరణే ॥ధా-అ-ఉ-౧౨౩-౨౧॥

(౨) "శేవయహ్వజిహ్వాగ్రీవాప్వామీవాః" ॥ఉ-౩-౭౬౫-౭౯ ॥

ఇతి వన్ లఘ్యాజః గుణాభావశ్చ నిపాత్యతే అనిట్ స్త్రియాం మతఃప్టాబతిటాప్.

నిరు. ౮౩౧. యస్మాత్ కాళ్యాదిజిహ్వాశ్చ అగ్నేర్భవతి సప్తచ।
స (సప్తజిహ్వ) ఆఖ్యాతః లోకసంతర్పణేరతః॥౫౪౩॥

11-21-87.

భా. శ్రీపాదరేణురే

(౧) "తద్వ్యక్తిదేవతానాంచహుతభుక్ పరమేశ్వరః। మన్త్రిపూతంయదాదాయహుత మాజ్యపురస్సరమ్। బ్రహ్మాణ్డభువనం సర్వంసన్తర్పయతిసర్వదా" ఇతి.* ॥ ॥ [౫

ఇన్ధనానిపాకహవిస్సోమసంస్థానిప్రత్యేకంసప్తసఙ్ఖ్యాని ఇష్టాపూర్తరూపాణిసప్తవానస్పత్యాస్సమిధోస్యేతి —

నిర్వ. (౩) "షపసమవాయే" ॥ధా.ప ధ్వా ౧౧౭-౨౧॥

షస్సః. కనిన్ ప్రకరణేసస్య

(౪) "సప్యశూభ్యాంతుట్ చ" ఇతికనిన్ తస్యతుట్ చ॥ఉ-౨౬౬౧॥

సతిచాగమేవలాదిత్వాదిట్ పాప్తోబాహులకాన్న తతః స్త్రియామ్

(౫) "ఋన్నేభ్యోఙీప్" ॥౪-౧ ౫।౨౫-౭౯॥

ఇతినాన్తలక్షణఙీపిప్రాప్తే

(౬) "ష్ణాన్తాషట్" ॥౧-౧ ౨౪।౩౧-౬॥ [౧౫

ఇతినాన్తతయాషట్ సంజ్ఞాయామ్

(౭) "నషట్స్వస్రాదిభ్యః" ॥౪ ౧ ౧౦।౨౬-౪॥

ఇతిషట్సంజ్ఞికత్వాత్ ఙీపఃప్రతిషేధఃనలోపఃఉపసర్జనహ్రస్వః.* తథాసప్తపాకహవిర్యజ్ఞసోమసంస్థాత్మకాని ఔపాసనవైశ్వదేవస్థాలీపాకాష్టకామాసిశ్రాద్ధేశానబలి సర్పబలయస్సప్తపాకయజ్ఞాః. అగ్నిహోత్రదర్శపూర్ణమాస పిణ్డపితృయజ్ఞపశుబన్ధాఽగ్రయణచాతుర్మాస్యసౌత్రామణ్య స్సప్తహవిర్యజ్ఞాః అగ్నిష్టోమాఽత్యగ్నిష్టోమోక్థ్యషోడశవాజపేయాఽతిరాత్రాప్తోర్యామాస్సప్తసోమసంస్థాః తత్రైక్యమ్యథాక్రమమౌపాసనాఽగ్నిహోత్రాగ్నిష్టోమాదిభేదేనప్రత్యేకంసప్తసంఖ్యానిపధాంసి తత్ సమిద్ధానాని ఇష్టాపూర్తాదిరూపకర్మాణి

౭౩౨ సప్తైధాః ౭౩౩ సప్తవాహనః।

ఓం సప్తైధసేనమః ఓం సప్తవాహనాయనమః

భా. (సప్తైధాః). ... ... *
తత్ ప్రకాశకగాయత్ర్యాదిఛన్దసః వైదికమన్త్రాభిమానీ [౫
నిరవిరథసూర్యాణిసప్తవాహనాన్యస్యేతి—
(సప్తవాహనః).
యథా, ఆమ్నాయతే

నిర్వ. వాతద్వీపనాగ్నాని అశ్వత్థోదుమ్బరపర్ణశమీవైకంకతాశనిహత
పుష్కరపర్ణ లక్షణానిసప్త వానస్పత్యాన్యేధాంసి [౧౦
సమిధోవాస్యేతి—
(సప్తైధాః).
(౧) „ఏధవృద్ధౌ" ॥ధా-భ్వా-ఆ ౧౧౫-౧౯॥
(౨) „సర్వధాతుభ్యః" ॥ఉ-౪-౨౭౮-౩౨॥
ఇతి అసున్ సప్తశబ్దస్సాధితః ఏవముత్తరత్రాపి [౧౫
(౩) „వృద్ధిరేచి" ఇతివృద్ధిః ॥౬ ౧-౮౮॥౬-౯॥

[188]

(౪) „అసన్తత్వాద్" దీర్ఘఇత్యాది.... * ॥౬-౪-౧౪॥౩౬ ౧౩॥
తత్ ప్రకాశకగాయత్ర్యాది ఛన్దసః వైదిక మన్త్రాభిమానీని
సప్తవాహనానిర విరథధుర్యాణ్యస్యేతివా సప్తవాయుస్క
న్ధాః వహతివాహయతీతివా— [౨౦
(సప్తవాహనః).
(౧) „వహప్రాపణే" ॥ధా-భ్వా-ఉ-౧౨౩-౧౪॥

నిరు. ౭౩౨. వనస్పత్యోశ్చసమిధస్సప్తసంఖ్యానివాతథా।
ఇష్టాపూర్తాదికర్మాణి (సప్తైధా) స్సంతియస్యసః॥౫౪౪॥
౭౩౩. యోవహత్యనిలస్కంధాః సప్తాసౌ (సప్తవాహనః)।
వాహనానిచసంత్యస్యసప్తవాసప్తవాహనః॥౫౪౫॥

౭౩౪ అమూర్తిః

ఓం అమూర్తయేనమః

---

[189]

భా.(౧)"సప్తప్రాణాఃప్రభవన్తి" ఇత్యాది ॥తై-ఉ-౬-ప్ర-౧౦-అ- ॥

(౨) "గుహాశయాన్నిహితాస్సప్త" ॥తై-ఉ-౬-ప్ర-౧౦-అ- ॥

ఇత్యుక్తమ్ ... ... *

సప్తవాయుస్కన్ధాన్వహన్తీతివా—

శ్రీపౌష్కరే,

(౧) "విశ్వేశప్రాణశక్తైర్వైవాయ్వాఖ్యమధిదైవతమ్। జగత్సన్ధారకంచైవనానా స్కన్ధాత్మనాతువై। ఏతేభగవదారామాః

[190]

తిష్ఠన్త్యస్మిన్జగత్త్రయే" ఇత్యాది ॥ ॥

అత్రైవమధిష్ఠేయేభ్యస్స్వభావవిప్రకర్షః

(అమూర్తిః).

స్థూలభౌతికమూర్తివ్యావృత్తఃఇత్యర్థః ... *

అకర్మవశ్యత్వేనతన్మగ్నజీవవిలక్షణః— [౧౫

నిర్వ. పూర్వత్రకేవలాదేవకర్తరిల్యుః ల్యుట్ వేత్యాదికరణే ల్యుడ్వా అనః ణిలోపః అపరత్రాపికరణవర్జమ్ ఉభయథాపివ్యుత్పాద్యమ్ తత్రతువిగ్రహేవిశేషఃఆద్యేబహువ్రీహిః.

అన్యత్రతత్ పురుషః. ... ... *

ఏవ మధిష్ఠేయేభ్యస్తేభ్యః స్వభావవిప్రకర్ష ఉచ్యతే స్థూలభౌతికమూర్తివ్యావృత్తతయానాస్తితాదృశీమూర్తిరస్యేతి—

(అమూర్తిః).

మూర్తిశబ్దోహినిరూఢేబహువ్రీహిః నఞోనలోపః. ... *

నిరు. ౭౩౪. స్థూలభౌతికమూర్తిభ్యోవ్యావృత్తో (మూర్తి) రుచ్యతే।

౮౩౫ అనఘః ౮౩౬ అచింత్యస్

ఓం అనఘాయనమః ఓం అచింత్యాయనమః

భా. (అనఘః). ... ... *

ముక్తోపమయాపిదుర్నిరూపః— [౫

(అచిన్త్యః). ... ... *

అకర్మవశ్యత్వేనతన్మగ్నజీవవిలక్షణతయా నాస్త్యఘమస్యేతి—

(అనఘః).

అఘశబ్దశ్చహన్తేర్నఇణ్ పూర్వాద్యదన్యతోపి పాౕగ్ఉక్తః స
మాసః పాౕగ్వత్ [౧౦

(౧) „నఞోనలోపోనుట్”. ... * ॥౬-౩-౨౪।౬౭౮॥

ముక్తాపమ్యేనాపిదుర్ నిరూపతయాచిన్తయితు మగ్హాశ్శక్యో
వాచిన్త్యఃసనేతి—

(అచిన్త్యః).

(౧) „చితిస్మృత్యామ్” ॥ధా-చు-ఊ-౧౨౯-౩౨॥ [౧౫

చురాదిః నుమాదిణిచ్ తతః అర్హాశక్యయోః

(౨) „అచోయత్” ॥౩ ౧ ౯ ౭।౨౩౯-౧౨॥

ఇతియత్ ణిలోపః యద్వాచిన్త్యేతిపఠితవ్యేఇదిత్ కరణాత్
లింగాదస్యణిచః పాక్షికత్వాత్ తదభావే

(౩) „ఋహలోర్ణ్యత్” ॥౧-౧-౧౨౪।౨౪౧-౨౩॥ [౨౦

ఇతిహలన్తాత్ణ్యత్ ఇదిత్ కరణంహిచిన్త్యతఇత్యాదౌ

(౪) „అనిదితామ్” ॥౬-౪-౨౪।౩౫-౧౦॥

ఇతినలోపమ్ ప్రతిషేద్ధుమ్తచ్చనిత్యత్వే ణిచోనుపధాత్వాత్
నలోపోనప్రాప్నోతీతి నకర్తవ్యమ్ అతోవ్యర్థంసత్ జ్ఞాపకం

నిరు. ౮౩౫. జీవేభ్యఃకర్మవశ్యేభ్యో వ్యావృత్తత్వా (నఘ) స్మృతః॥
౮౩౬. (అచింత్యో) దుర్నిరూపస్స్యాన్ముక్తాద్యుపమయాపి సః।

౮౩౭ భయకృత్ ౮౩౮ భయనాశనః॥

ఓం భయకృతేనమః ఓం భయనాశనాయనమః

భా. స్వశాసనానువర్తిన్యనతివర్తిషుయథాసఖ్యం—
(భయకృత్) ... ... *
(భయనాశనః).

నిర్వ. భవతేణిజనిత్యఇతి అనిత్యత్వేన
(౫) "ణిజభావే"
ఇతి ఉపధాత్వాత్ నలోపప్రాప్తౌ తత్ప్రతిషేధాయతదర్థ
వదితితత్ ఫలఞ్చచిన్త్యతఇత్యాదౌ నల్లోపాభావఇతి
ఉక్తమేవేత్యలమ్ నఞోనలోపః. ... *
స్వశాసనాతివర్తినాంభయంకరోతీతి—
(భయకృత్).

[191]

కృఞః క్విపితు గిత్యాది.
(౧) "ఞిభీభయే" ॥ధా జు-ప ౧౨౪-౧౫॥
అజ్విధౌభయాదీనాముపసంఖ్యానమితి క్తాదినివృ
త్త్యర్థమితిభావే అచ్ గుణః అమ్. ... *
తదనతివర్తినాంచభయంనాశయతీతి—
(భయనాశనః).

నిరు. ౮౩౭. ఆజ్ఞాతిలంఘినాంపుంసాంనరకాదిభయంకరః॥౫౪౭॥
(భయకృత్స) సమాఖ్యాతః సప్తార్ణోభవవర్ధనః।
నిరు. ౮౩౮. ఆజ్ఞానువర్తినాంస్వస్యభయన్నాశయతీతియః॥౫౪౮॥
(భయనాశనః) ఇత్యుక్తోనవార్ణఃకర్మకారకః।
వర్ణాశ్రమాచారవతాపురుషేణపరఃపుమాన్॥౫౪౯॥
విష్ణురారాధ్యతేపంథానాన్యత్తత్తోషకారణమ్।

శ్లో॥ ౯౦॥ ౮౩౯ అణుః

ఓం అణవే నమః

భా.(౧)"భయాభయకరః కృష్ణః" ఇతి ॥ ॥

అథాణిమాద్యధిష్ఠానం. ... * [౫

అతిప్రకృష్టమైశ్వర్యమతి సూక్ష్మదహరాకాశావ్యక్తజీవానుప్రవేశసామర్థ్యాత్ —

(అణుః).

(౧) "గత్యర్థాదణ తేదణశ్చ" ॥ఉ-౧౬౦-౨౯॥

ఇత్యుప్రత్యయః. తదణిమా హ్యేతదణుః [౧౦

(౨) "అణోరణీయాన్" ॥తై ఉ ౬-ప్ర-౧౦-అ॥

(౩) "నిపుణోऽణీయాన్" ... *॥ ॥

(౧) "ణశ అదర్శనే" ॥ధా-ది-ప ౩౦-౯॥

[1^92]

అనః ణిచి వృద్ధిః ల్యురిత్యాది అనః ణిలోపః భయశబ్దః పాఠ్యత్ *

అథాణిమాద్యధిష్ఠానమితి ప్రకృష్టమైశ్వర్యం నిరూప్యతే తత్రాతి సూక్ష్మదహరాకాశావ్యక్తజీవాను ప్రవేశసమర్థతయాऽణోరణీయాన్ తత్ సర్వమణతిగచ్ఛతీతి —

(అణుః).

(౧) "అణతిశ్శబ్దార్థః" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౮-౩౦॥

గతికర్మేహాయం ఉప్రకరణే [౨౦

(౨) "అణశ్చేతి ఉః" ॥సూ-ఉ-౧౬౦-౨౯॥

తదణిమా హ్యేతదణుః వ్యాప్త్యా అతివిపులం పరమవ్యోమాదికమపి చుళకీకృత్యాతిః ... ... *

ఇతి విష్ణుపురాణే

నిరు. ౮౩౯. అతిసూక్ష్మహృదాకాశావ్యక్తజీవప్రవేశనే॥౫౫౦॥

శక్తిమా (నణు) రిత్యుక్తః షడర్ణస్సర్వశక్తిదః।

౮౪౦ బృహత్

ఓం బృహతేనమః

భా. బిసోర్ణాయావ్యాప్త్యావిపులపరమ వ్యోమాదిచుళకీకృత్య అతి మహతామహిమ్నా— [౫

(బ్రహత్).

(౧) "వృషత్ బ్రహన్మహత్" ॥ఉ-౨-౨౬౮-౨౦॥

ఇత్యాదినా బృహేరతిప్రత్యయః శతృవత్ భావశ్చనిపాత్యతే యథా

(౨) "సభూమింవిశ్వతోవృత్వా అత్యతిష్ఠద్దశాఙ్గులమ్" ॥పు-సూ-౧ అ॥

(౩) "మహతోమహీయాన్" ॥తై-ఉ-౬-ప్ర-౧౦-అ॥

[1[93]]

(౪) "వర్షీయాన్శ్చపృథివ్యా" ఇత్యాది. *॥ ॥

తూలానిలాద్యతిశాయినాలఘుమ్నా సర్వతాఽపి వ్యాహతగత్వరః—

నిర్వ. భవతామహిమ్నా మహతోమహీయాన్ బర్హతిబృహతివర్ధతఇతి— [౧౫

(బృహత్).

(౧) "బృహబృహివృద్ధౌ" ॥ధా ఖ్యా-ప ౧౨౦-౧౩॥

(౨) "వర్తమానేవృషత్" ॥ఉ-౨ ౧౬౮-౨౦॥

బృహన్మహజ్జగచ్ఛతృవచ్చేతి అతిః అగుణః శతృవత్ భావశ్చ

[1[94]]

నిపాత్యతే బృహతేర్ణలోపశ్చ అంగమశిష్టమిత్యాది. ... *

తూలానిలాద్యతిశాయినామహిమ్నాసర్వతాఽప్య వ్యాహతగత్వరతయాకృశ్యతీతివాతతః కృశః తనుర్భవతీతివా—

నిరు. ౮౪౦. విపులంపరమవ్యోమమహిమ్నాచుళకీకృతం॥౫౫౧॥

యేననామ్నా (బ్రహత్స) స్యాత్ షడర్ణశ్చబ్రహత్వదః।

౮౪౧ కృశక్	౮౪౨ స్థూల
ఓం కృశాయనమః	ఓం స్థూలాయనమః

భా. (కృశః).

(౧) "కృశతనూకరణే" ॥ధా-ది-౧౨౫-౨౮॥ [౫

ఇగుపధత్వాత్ కః కృశిమాచాయంలఘిమా చేతి ప్రకరణాత్ గమ్యతే యథా

(౨) "అప్రమేయోనియోజ్యశ్చ యత్రకామగమోవశీ"*॥ ॥

సర్వమవ్యవహితమేకత్రస్థిత్వా స్ప్రష్టుమ్ భూమిష్ఠస్యచచన్ద్రమసంపరిమార్ ష్టుమ్ శక్తిః ప్రాప్తిః తయాతిప్రకృష్టయా పిశిష్ఠః — (స్థూలః).

నిర్వ. (కృశః).

(౧) "కృశతనూకరణే" ॥ధా-ది ౧౨౫-౨౮॥

ఆద్యే ఇగుపధలక్షణః కః అగుణః మతిబుద్ధిపూజార్థేత్యాదినా కర్తరిక్తః. తతోనుపసర్గాత్ [౧౫

(౨) "ఫుల్లక్షీబకృశోల్లాఘః" ॥సూ-౮-౨-౫౫।౨౫౨-౨౪॥

ఇతిక్తప్రత్యయేతోలోపః తస్యాసిద్ధత్వాత్ ప్రాప్తస్యేటో భావశ్చనిపాత్యతే అగుణః కృశిమాచాయం లఘిమేత్యైశ్వర్యప్రకరణాద్ అవసీయతే—

ఏకత్రస్థిత్వా సర్వమ్ అవ్యవహితమ్ స్ప్రష్టుమ్ భూమిష్ఠస్యచ చన్ద్రమసమ్పరిమార్ ష్టుమ్ శక్తిః ప్రాప్తిః తథాతిప్రకృష్ట ఉత్కృష్టస్థితీతివా తయాపరిబృంహితోభవతీతివా — (స్థూలః).

నిఘ. ౮౪౧. సర్వతాప్రాప్త్యాహతగతిలఘిమ్నా (కృశ) ఈరితః॥౫౫౨॥
౮౪౨. స్థిత్వైకతాఖిలంస్ప్రష్టుంశక్తిర్యామహతీసదా।
తయాప్రకృష్ఠయాశక్త్యావిశిష్ట (స్థూల) ఉచ్యతే॥౫౫౩॥

౭౪౩ గుణభృత్

ఓం గుణభృతే నమః

ధా.(౧)"ఖర్జపిఞ్జాదిభ్య ఊరోలచావితి ఊలచ్" ॥చు-౪-౨౭౮-౫॥
(౨) "ధృవిస్తమాలభ్య తిష్ఠతి" ఇతి. * ॥ ॥[౫
స్వసంకల్పేనసర్వంస్వగుణభూతసర్వావస్థం కుర్వన్ బిభర్తీతి—
(గుణభృత్).
ఇదమస్య ప్రకృష్టమీశితృత్వమ్
(౧) "సర్వస్యవశీ సర్వస్యేశానః" ఇతి.* ॥ ॥
అతద్వశ్యతయాతత్ సంస్పర్శేపి అస్పృష్టతద్గుణః— [౧౦

నిర్వ. పూర్వత్ర
(౧) "స్థాగతినివృత్తౌ" ॥ధా ధ్యా-ప-౧౨౨-౨౪॥
షస్పః. తోష్టుః ఖర్జపిఞ్జాదిభ్య ఊరోలచౌ ఇతిపిఞ్జాదేరా
కృతిగణత్వాత్ బాహుళకాత్ పృషోదరాదిత్వాద్వా ఆలోపః.
బాహులకాత్ కిత్త్వమేవవా యద్వా స్థూలపరిబృంహిణే చురా
దౌ కథాదిః. ణిచ్. అతోలోపః తతోఽచ్ ణిలోపః అగుణః
సర్వమ్ గుణం స్వగుణభూతమ్ తాదృశసర్వావస్థమ్ కుర్వన్
బిభర్తీతి—
(గుణభృత్).
భృఞః క్విపితుక్ అగుణః [౨౦
(౧) "సంకేతగ్రామకుణగుణ చామన్త్రణే" ॥ధా చు-౧౩౧-౨౩॥
చురాదౌ కథాదిః ఆల్లోపః తస్యస్థానివద్ భావాత్ నగుణః
తతః పచాద్యచ్ ణిలోపః. ... *

నిరు. ౭౪౩. సంకల్పాత్స్వగుణీభూతసర్వావస్థమిదం జగత్।
కుర్వన్ బిభర్తినిత్యంయః (గుణభృత్) సస్మృతో బుధైః॥౫౫౪॥

ఓం నిర్గుణాయనమః   ఓం మహతేనమః

భా. (నిర్గుణః).
పరమస్వాతన్త్ర్యః, ఇదమస్యపరమంవశిత్వమ్, [౯౫
(౧) "విశ్వస్యమిషతోవశీ" ॥తై-ఉ-౬ ప్ర-౧-అ॥
(౨) "సత్వాదయోనసన్తీశేయత్రచప్రాకృతాగుణాః" ॥ ॥
ఇతిచ ప్రకామ్యమిచ్ఛానభిఘాతభూమాహా ఉన్మజ్జతినిమజ్జతిచ
యథోదకే. ... ... *
అస్యపరమప్రకర్షాత్— [౧౦
(మహాన్).

నిర్వ. ఇదమస్యప్రకృష్టం ప్రభుత్వాపరపర్యాయమీశితృత్వమ్ అతద్వ
శ్యతయానిర్గతః తత్ సంస్పర్శేపి అస్పృష్టః
తద్గుణోస్యేతి—
(నిర్గుణః). [౧౫
గుణోహ్యుక్తః నిర్ పూర్వః బహువ్రీహిః నిసస్తురుత్వమ్
విశేషః పరమస్వాతన్త్ర్యలక్షణమిదమస్య పరమంవశిత్వమ్
ప్రకామ్యంఇచ్ఛానభిఘాత భూమావున్మజ్జతి నిమజ్జతిచయథో
దకే తేనచపరమప్రకృష్టేనహ్యేతేపూజ్యతఇతి—
(మహాన్). [౨౦

నిరు. ౮౪౪. స్థితోపినీరక్షీరవజ్జగతోస్పర్శనాద్గుణైః।
ఉక్తస్స (నిర్గుణ) ఇతిసప్తార్ణఃపావనత్వదః॥ ౫౫౫॥
౮౪౫. భూమ్యాసహామహానీరేహ్యున్మజ్జననిమజ్జనాత్।
(మహానితి) చవిఖ్యాతఃషడర్ణస్సుమహత్వదః॥ ౫౫౬॥

భా. (౧) ‘‘మహతేఃపృషద్బృహద్’’ ॥ఉ-౨-౨౬౮-౨౦॥

ఇత్యాదినాపూర్వవన్నిపాతనమ్, యథా

(౨) ‘‘సంప్రయోజ్యవియోజ్యాయంకామకారకరఃప్రభుః’’॥ ॥

(౩) ‘‘యద్యదిచ్ఛేదయంశౌరిస్తత్తత్కుర్యాదయత్నతః’’॥ ॥

ఇతిఛాయానుప్రవేశేనపరచిత్తవశీకారః అనుధ్యానేనతచ్చిత్తాధిష్ఠానమ్ సజీవస్యఉత్థితజీవస్యవా శరీరస్యాను ప్రవేశనమ్ ఇష్టాపూర్తాధిష్ఠానంఇతిచతుర్విధమ్, యత్రకామావసాయిత్వమాహుః. ... ... *

తాదృశవైశ్వరూప్యప్రకర్షేణక్వచిద్ధృతః ననియమితఃఇతి—

నిర్వ.(౧) ‘‘మహాపూజాయామ్’’ ॥ధా-ఖ్యా-ప-౧౨౦.౩౦॥

వర్తమానే

(౨) ‘‘పృషత్ బృహత్ మహత్ జగత్ శతృవచ్చ’’॥ఉ-౨-౧౬౮-౨౦॥

ఇతి ఆదినా అతిప్రత్యయాన్తోనిపాతితః శతృవత్ కార్యభాక్చభవతి తత ఉగిత్త్వాదుగిదచామితినుమ్ మిత్త్వాత్ [౧౫ అన్త్యా దచఃపరః

(౩) ‘‘సాన్తమహతస్సంయోగస్య’’ ॥౬-౪-౧౦।౨౬-౨౩॥

ఇతి మహతోనస్యోపధాయాదీర్ఘః సంయోగాన్తలోపఃతస్యాసిద్ధత్వాత్ నలోపోన. ... *

ఛాయానుప్రవేశేన పరచిత్తవశీకరణమ్ అనుధ్యానేనతచ్చిత్తాధిష్ఠానమ్ సజీవస్యోద్ధృత జీవస్యవా శరీరస్యాను ప్రవేశనమ్ ఇష్టాపూర్తానుష్ఠానంచేతి చతుర్విధం యత్ర సర్వథాస్వాచ్ఛన్ద్యావస్థాన లక్షణమ్ యత్రకామావసాయిత్వముచ్యతే తాదృశవైశ్వరూప్యప్రకర్షేణ క్వచిద్ధృతోనియమితోనేతి—

౮౪౬ అధృత ౮౪౭ స్వధృత

ఓం అధృతాయనమః ఓం స్వధృతాయనమః

భా. (అధృతః).
తత్ప్రకర్షశ్చ సర్వదాస్యాచ్ఛద్యమ్, అతోఽభీతభస్త్రాహుః, ఆసిద్ధసమాధయోఽపి వైదికపుత్రాః తత్ సంకల్పాత్ అపునరావృత్తి పరమపదం ప్రాప్తుః భవావర్తేనపునరావర్తన్తేచ, చిదచిత్ స్వరూపవిపర్యాససామర్థ్యేపి అనాకస్యాపి హేతోర్నవిపర్యాసయతీతి.* మన్త్రౌషధితపస్సమాధిసిద్ధాత్ బద్ధైశ్వర్యాత్ భగవదైశ్వర్యం వ్యావర్తయతి—
(స్వధృతః).
ఏతదైశ్వర్యమస్యనసమాధ్యాద్యుపాధికమ్ కిన్తుస్వభావతోధృతమ్ ఇతి స్వధృతః. ... ... *

నిర్వ. (అధృతః).
ధృఞః కర్మణి క్తః. అనిట్ అగుణః నఞోనలోపః....*
అథమన్త్రౌషధ తపస్ సమాధిసిద్ధాత్ భగవదైశ్వర్య మవ్యావర్త్యతే సోపాధికతదైశ్వర్యోక్తోపాధివైధుర్యాత్ స్వేనస్వాభావికేనైశ్వర్యేణధృతఇతివాఽఉక్తహేతునా స్వేనస్వభావేన ధృతమైశ్వర్యమ్ స్వధృతం తదస్యాస్తీతివా—
(స్వధృతః).
ధృతఉక్తః స్వరతేర్దైస్వబ్దశ్చ అనుకల్పే స్వధృతశబ్దాత్ అర్శఆద్యచ్ మత్వర్థీయః.
(౧) "యస్యే" తిలోపః. ... *॥ ॥

నిరు. ౮౪౬. యశ్చానియమ్యః కేనాపిహ్య (ధృత) స్సతుకీర్తితః।
౮౪౭. స్వభావతోధృతైశ్వర్య (స్వధృతః) పరికీర్తితః॥౫౫౭॥

౮౪౮ స్వాస్య

ఓం స్వాస్యాయనమః

భా. అథము క్తైశ్వర్యాత్ —
(స్వాస్యః). [౫
అస్యాః ఆసనమ్.
(౧) “ఆతశ్చోపసర్గే” ॥సూ-3-3-౧౦౬।౧౮౭-౧౧॥
ఇతిఅఙ్ సాశోభ నాఅస్యేతిము క్తస్యహి ఆవిర్భూతస్వాభావి
కైశ్వర్యరూపం ఆసనందుష్టమ్‌పూర్వమవిద్యాతిరోహితత్వాత్
(౨)* “నైవంభగవతస్సదావిర్భావాత్” ఇతి.*॥ ॥[౧౦
అథనిత్యానామైశ్వర్యాత్ —

నిర్వ. అథ ముక్తైశ్వర్యాదేతస్యవ్యావృత్తిః. కీర్త్యతేప్రాగవిద్యాతి
రోహితానన్తరావిర్భూత స్వాభావికైశ్వర్యరూపా ముక్తాస
నాద్వ్యావర్తమానాసదా విర్భావాత్ సుశోభనాఅస్యాఆస
నాస్థితిరస్యేతి— [౧౫
(స్వాస్యః):
(౧) “ఆసఉపవేశనే” ॥ధా-అ-ఆ-౧౨3-౨3॥
(౨) “ఋహలోర్ణ్యత్” ॥3-౧-౧౨౪।౨౪౧-౨౪౧-౨3॥
ఇతిణ్యత్ తయోరేవకృత్యేత్యాదినాభావే యమ్ కృత్యః
తత స్త్రియామతష్టాబాదిసు పూర్వోస్వబహువ్రీహిః యణ్ ఉపస
ర్జనహ్రస్వః స్వాస్థఇతిపాఠేఆఙ్ పూర్వాత్ తిష్ఠతేక్
(3) “ఆతశ్చోపసర్గే” ॥3 3 ౧౦౬।౧౮౭-౧౧॥
ఇతి స్త్రియామఙ్ ఆల్లోపః అన్యత్ ప్రాగ్వత్. ... *

నిరు. ౮౪౮. ఆసనంశోభనంయస్యస (స్వాస్య) ఇతిచోచ్యతే।

౮౪౯ ప్రాగ్వంశః

ఓం ప్రాగ్వంశాయనమః

భా. (ప్రాగ్వంశః).

(౧) "యత్రపూర్వే" ॥పు సూ-౧-అ- ॥ [౫

ఇతిశ్రుతిః అనాదిముక్తాఃప్రాఞ్చః, తేషాంవంశఃసముద్భవ

భూమిఃనిత్యస్వరూపావిర్భావనిబన్ధనభూతః

ఇతి సర్వంహిసర్వధాతదిచ్ఛాధీనమితి అవివాదః సర్వ

స్యాస్యసంజ్ఞైషా వైష్ణవే

(౨) "తథాష్టగుణమైశ్వర్యంనాథస్వాభావికంపరమ్।నిరస్తాతిశయం

యస్యతతస్తోష్యామికింత్వహమ్"ఇతి*॥ ॥

నిర్వ. అథనిత్యైశ్వర్యాదస్యవైలక్షణ్యం లక్ష్యతేసర్వస్యాపి సర్వ

ధాతదిచ్ఛాధీనతయా ప్రాచాంపూర్వేషామ్. అనాద్యవిద్యా

నిత్యముక్తానామ్ సూరీణాం వంశః తత్ స్వరూపావిర్భావ

నిబన్ధనభూతతయాసముద్భవభూమిరితి— [౧౫

(ప్రాగ్వంశః).

ష్టన-వన-శబ్దే.

(౧) "వనషణసంభక్తౌ"వనుచనోచ్యతే ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౯-౨॥

(౨) "టువమ్ ఉత్-గిరణేవా" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౩-౩౩॥

తత్ర- వనేర్వమేశ్చ- జని-దా-చ్యు- సృ-వృ- మది-షమి-నమి-

భృఞ్-భ్య ఇత్వన్-త్వన్-క్వనిప్- క్విన్-శక్-స్యథ థ- టా-టిచః

(౩) "అన్యేభ్యోపిదృశ్యన్తే" ॥౩-౨ ౭౫।౨౫౯-౨౦॥

ఉక్తాః ప్రత్యయాఃప్రకృత్యన్తరేభ్యోపిభవన్తి అతోఽవృధాతోః

నిరు. ౮౪౯. అనాదిముక్తాఃప్రాంచోయే తేషాముద్భవభూమిదః॥౫౫౮

(ప్రాగ్వంశ) ఇతివిఖ్యాతః సప్తార్ణోమనురుత్తమః॥

అన్యవంశఃప్రపంచఃసవంశఃప్రాగేవనహిపాశ్చాత్యఇతిప్రాగ్వంశః

౮౫౦ వంశవర్ధన॥

ఓం వంశవర్ధనాయనమః

భా. అథతద్విలక్షణస్యతత్తత్తాదూప్యహేతుత్వాత్ తత్ర—
(వంశవర్ధనః).

నిర్వ. శగ్ అన్యతోపిహిభవతి ఇతిశక్ బాహుళకాద్వృశిగ్రహణాద్వా
(౪) "లశక్వతద్ధితే" ॥౧-౩ ౮|౧౪ ౩౩॥
ఇతినశస్యేత్ సంజ్ఞానచేడాగమః తతఏవ
(౫) "అనుదాత్తోపదేశ వనతితనోత్యాదీనాం అనునాసికలోపో
ఝలికజితి" ఇతి ॥౬-౪-౩౭|౧౮౧- ॥
(౬) "అనునాసికస్య" ॥ ॥
(౭) "క్విఝలోః క్ఙితి" ఇతి ॥౬-౪-౧౫|౨౧౯-౨౯॥
లోపదీర్ఘౌచనస్తః నశ్చాపదాన్తస్యఝలీతి యథాయథం నస్య
మస్యవానుస్వారః
(౮) "అఞ్చుగతిపూజనయోః" ప్రపూర్వః. ॥ధా-భ్వా-ప-౧౧౭-౫॥
దీర్ఘః గత్యర్థోఽతాప్రియమ్ ఋత్విగాదిసూత్రేణక్విన్
(౯) "అనిదితాం" ॥౬-౪-౨౪-౩౫-౧౦॥
ఇతినలోపః. పదాన్తేక్విన్ప్రత్యయస్యకురితి కుత్వమ్ః తస్య
జశ్త్వేన గః ... ... *
అథతద్విలక్షణస్య చాస్య తత్తత్ తాదూప్య హేతుత్వము
చ్యతే తత్రవంశం అనన్తరోక్తమ్ స్వసన్తానభూతమ్నిత్య సిద్ధ
వర్గమ్ వర్ధయతీతి—
(వంశవర్ధనః).

నిరు. ౮౫౦. నిత్యసిద్ధస్యవర్గోయఃవంశంసంతానలక్షణం।
తంవర్ధయతియశ్చాసౌ (వంశవర్ధన) ఉచ్యతే॥౫౫౯॥

శ్లో॥ ౮౯॥ ౮౫౧ భారభృత్

ఓం భారభృతేనమః

భా. వంశంఅనన్తరోక్తంస్వసన్తానభూతం నిత్యవర్గసిద్ధవర్గంవర్ధయతీతి యథా

(౧) "ప్రణతోస్మ్యనన్తసన్తానమ్" ఇతి * ॥ ॥

ముక్తానాంచబద్ధసంసన స్వరూపావిర్భావస్వప్రాప్తిభారం బిభర్తీతి—

(భారభృత్). ... ... *

తత్రప్రమాణయతి—

నిర్వ. (౧) "వృధువృద్ధౌ" ణిచ్ గుణః రపరః ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౭౧-౬॥

తతోల్యురిత్యాది అనః ణిలోపఃవంశఉక్తః. ... *

ముక్తానాంచ భారమ్ బద్ధనసంసన స్వరూపావిర్భావస్వప్రాప్తిభారమ్ బిభర్తి భరతివేతి—

(భారభృత్).

భృఞ్ ఉభయస్మాదపిక్విపితుక్ అగుణః పునరపిస ఏవధాతురావర్త్యః.

(౧) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯।౭౮౭-౧౫॥

ఇతికర్మణిఘఞ్ వృద్ధిః రపరత్వమ్. ... *

అత్రచప్రమాణ సంపత్తిమత్తాప్రఖ్యాప్యతే ఉక్తవక్ష్యమాణగుణకతయా సర్వేష్వపి వేదాదిషుశాస్త్రేషు కథ్యతేస్మాయమ్ప్రగీతఇతి—

నిరు. ౮౫౧. ముక్తానాంబద్ధమోక్షాదిభారస్యభరణాద్ధిసః।

(భారభృత్) సప్తవర్ణస్యాత్కార్యనిర్వాహశక్తిదః॥౫౬౦॥

11-26-87.

౮౫౨ కధితో ౮౫౩ యోగీ

ఓం కధితాయనమః ఓం యోగినేనమః

భా. (కథితః),

ఉక్తవక్ష్యమాణగుణవత్తయా, సర్వశాస్త్రేషు; యథా, [౫

(౧) "వేదేషు సపురాణేషు సాఙ్గోపాఙ్గేషు గీయసే;"॥ ॥

(౨) "వేదే, రామాయణేపుణ్యే, భారతే, భరతర్షభ।ఆదౌ, మధ్యే, తథాఽన్తేచ, విష్ణుస్సర్వత్రగీయతే;" ॥ ॥

(౩) "వచసాంవాచ్యమ్;" ॥౧-౫౨-౭॥

[195]

ఇత్యాది. ... ... * [౧౦

"సర్వమేతత్ సంభావయతి" ఇతి—

(యోగీ).

నిర్వ. (కథితః).

(౧) "కథ-వాక్యప్రబన్ధే". ॥ధా చు-౧౩౧-౧౧॥

చురాదిః.అదన్తః ణిచ్. అతోలోపః. తస్యస్థానివత్-త్వాత్, నోపధావృద్ధిః. తతః కర్మణిక్తః. ఇట్.

(౨) "నిష్ఠాయాం సేట్" ॥౬-౪-౫౨।౨౫౩-౩౦॥

ఇతి, ణేర్ లోపః. ... ... *

సర్వమ్ ఇదం సంభావ్యతఇతి, ప్రదర్శ్యతే.

"యుజ్యతేఽనేన ఇతి, యోగః, అఘటితార్థఘటనం మహా ప్రభావఃసోఽతిశయితో నిత్యయుక్తశ్చ, అస్యాస్తి" ఇతి—

(యోగీ).

నిరు. ౮౫౨. ఉక్తశ్శాస్త్రేషు (కథితో) యస్ సర్వగుణవత్తయా।
యోగోహ్యఘటితార్థస్యఘటనం? తేనసర్వథా-॥౫౬౧॥
౮౫౩. యస్యాస్తినిత్యసంబన్ధస్ స (యోగీ)పరికీర్తితః ।

౮౫౪ యోగీశస్

ఓం యోగీశాయనమః

భా· ‹‹యుజ్యతేఽనేన, ఇతి, యోగః, అఘటితార్థఘటనమ్, మహా ¶ ప్రభావః; సోఽస్యాతిశయేన నిత్యయోగేనచ’’ఇతి;- [౫
యథా:-

(౧) ‹‹పశ్యమేయోగమైశ్వరమ్’’; ॥గీ-౧౧-౮॥

(౨) ‹‹యోగేశ్వరఃకృష్ణః’’; ॥గీ-౧౮-౭౮॥

(౩) ‹‹యోగంయోగేశ్వరాత్ కృష్ణాత్’’; ॥గీ-౧౮-౭౫॥

[196]

(౪) ‹‹మహాయోగేశ్వరోహరిః;’’ ఇత్యాది. * ॥గీ-౧౧-౯॥ [౧౦
‹‹బద్ధేష్వపి,సహజ-సమాధి-కానాంసనకాదియోగినామపి,ధుర్యః’’— (యోగీశః).

నిర్వ.(౧) ‹‹యుజిర్ - యోగే’’· ॥ధా-రు-౧-౭-౧౨౭-౨౭॥

(౨) ‹‹హలశ్చ’’ ॥3-3-౧౨౧।౨౮౮-౧3॥
ఇతికరణేఘఞ్. గుణః. [౧౫

(౩) ‹‹చజోః’’ ॥౭-3-౫౨।౨౪౦-33॥
ఇతి కుత్వమ్. గః. తతఃఅతిశాయనే, నిత్యయోగేచ, మత్వర్థీయోఽతఇనిః

(౪) ‹‹యస్యేతిచ’’ ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

[197]

ఇతి, లోపః. ఇన్హన్పూషార్యమ్ణాంశౌ ఇత్యాది. ... *[౨౦
‹‹బద్ధేష్వపియోగినాం సహజసమాధికానాం సనకాదియోగినామ్, ఈశః, తద్- ధుర్యతయా. స్వామీ’’ ఇతి.— (యోగీశః).
ఈశేః ఇగుపధాత్ కః· యోగిశబ్దశ్చోక్తః. నలోపః. దీర్ఘః.*

నిరు.౮౫౪. (యోగీశస్)సనకాదీనాంయోగినాంధుర్యఉచ్యతే॥౫౬౨॥

¶ ప్రవాహ-గ.

౮౫౫ సర్వకామదః। ౮౫౬ ఆశ్రమస్

ఓం సర్వకామదాయనమః ఓమ్ ఆశ్రమాయనమః

భా· (౧) "సనన్దనాదీన్ అపకల్మషాన్ మునీంశ్చ కారభూయోఽతిపవిత్రితంపదమ్"; ఇతి. ... * ॥వి-పు ॥ [౫

"యోగస్ఖలితేభ్యోఽపిఅణిమాదికామాన్ అన్తరాయతయాదదాతి" ఇతి-
(సర్వకామదః);
యథా:-

(౧) "ప్రాప్యపుణ్యకృతాంలోకాన్ ఉషిత్వాశాశ్వతీస్సమాః";
[1⁹⁸]
ఇత్యాది· ... * [॥గీ ౬-౪౧॥ [౧౦
తతః నివృత్య, సుభిక్షపరవిద్యేషు వైష్ణవగేహేషు, తేషాం విశ్రాన్తిహేతుః—
(ఆశ్రమః).

నిర్వ· "యోగస్ఖలితేభ్యోపి, సర్వాన్ కామాన్, అన్తరాయభూతాన్ అణిమాదికామాన్, దదాతి," ఇతి— [౧౫
(సర్వకామదః).
దదాతేఃకః. ఆల్లోపః. కమేగ కర్మణిఘఞి కామఉక్తః. అన్యచ్చ తత్రైవ స్ఫుటమ్· సర్వశబ్దశ్చ ప్రాగేవోక్తః· ... *
"సహి, తేభ్యః, కామానేవదదాతి నత్వన్యాన్? తేచతతోనివృత్య, సుభిక్షపరవిద్యేషు శ్రీవైష్ణవగేహేషు, ఆశ్రమ్యన్తే, విశ్రాన్తిం ప్రాప్యన్తేఽనేన" ఇతి—
(ఆశ్రమః).

నిరు· ౮౫౫· అణిమాదీన్ సర్వకామాన్ యోగస్ఖలితయోగినామ్।
అన్తరాయతయాముక్తేః,దదత్ స్యాత్ (సర్వకామదః) ॥౫౬౩॥
౮౫౬. తేషాంతుయోగభ్రష్టానాం హేతుర్ వైష్ణవసద్మసు।
సుభిక్షపరవిద్యేషువిశ్రాన్తేర్ (ఆశ్రమస్) స్మృతః॥౫౬౪॥

౮౫౭ శ్రమణః

ఓం శ్రమణాయనమః

భా. (౧) "శుచీనాంశ్రీమతాంగేహే యోగభ్రష్టోఽభిజాయతే" ॥
ఇతి. ... * [శ్రీ-గీ-౬-౪౧॥
"భోగజన్మభ్యామనుపక్షీణపూర్వసంస్కారైః,తత్రసమాధి-
శేషోఽనాయాసేన, శ్రామ్యతే, అభ్యస్యతే" ఇతి!—
(శ్రమణః).
(౧) "యువోరనాకౌ" ఇత్యనః. ॥౭-౧-౧|౧౦౨-౧౨॥

నిర్వ. (౧) "శ్రము- తపసి, ఖేదేచ"; ॥ధా-దివా-౯-౪|౧౨౫-౨౨॥
ఆఙ్ పూర్వః. ణిచ్. వృద్ధిః అమన్తత్వాత్ మిత్త్వం,
(౨) "మితాంహ్రస్వః". తతః,
(౩) "అకర్తరిచకారకే" ॥3-3-౧౮|౨౮౨-౧౫॥
ఇతి అనువృత్తౌ,
(౪) "ఏరచ్" ॥3-3-౫౬|౨౮౪-౧౫॥ [౧౫
ఇతి, కరణే అచ్. ణిలోపః ... *
"భోగజన్మభ్యామ్ అప్యనుపక్షీణ పూర్వసంస్కారైః తైఃతత్ర
సమాధిశేషోఽనాయాసేన,శ్రమ్యతే,పరిశ్రమ్యతే,ఽభ్యస్యతే
విషయభూతేఽస్మిన్,అస్మాత్,అస్మైఅనేన, ఇతివా; తైస్ తత్ర
సమాధిశేషేణ శ్రమ్యతే, ఽభ్యస్యతేఽయమ్ ఇతివా;
తేశ్రమ్యన్తే, సమాధిశేషాభ్యాసం ప్రాప్యన్తేఽనేన, ఇతివా;
శ్రమయతి, తత్రతాంస్తమభ్యాసయతి"ఇతివా;—
(శ్రమణః).

నిరు. ౮౫౭. అక్షీణపూర్వసంస్కారైర్జన్మనాఽనుభవేనచ।
శ్రమ్యతేఽభ్యస్యతేఽత్రేతి (శ్రమణః) పరికీర్తితః॥౫౬.౫॥

భా. (౨) "తత్రతంబుద్ధిసంయోగంలభతేపౌర్వదైహికమ్"॥గీ ౬-౪౩॥
ఇతి. ... ... *

నిర్వ. ధాతుః ప్రాగ్వత్. తతః
(౧) "అధికరణాపాదానసంప్రదానకరణకర్మకర్తృషు"॥ ॥
(౨) "కృత్యల్యుటః" ॥౩-౩-౧౧౩।౨౩౯-౧౧॥
ఇతి బాహులకాత్ ల్యుట్. తత్రచ,అధికరణాపాదాన సంప్ర
దానకర్మసు,శుద్ధాత్, కరణే కేవలాత్ ణ్యన్తాచ్చ; కర్తరితు,
ణ్యన్తాదేవచాయమ్. ఇతి వివేకః. కరణాధికరణయోః,
(౩) "హలశ్చ" ॥౩-౩-౧౨౧।౨౮౮-౧౩॥ [౧౦
ఇతి ఘఞ్ప్రాప్తః కరణేణ్యన్తాత్ పరచ్; తదిదం
బాహులకాత్ ల్యుటాఽపోద్యతే. మహాన్ హి, తస్యప్రభావః!
కర్తరిల్యుప్రభృతిశ్చవా. యోరనః. ణిచి వృద్ధౌ, మిత్త్వే,
మితాం హ్రస్వః ణిలోపః. ణత్వమ్. యద్వా;
(౪) "తాభ్యామ్ అన్యత్రోణాదయః" ॥౩ ౪-౭౫।౨౮౧-౧౬॥
ఇతి అన్తరేణ సంప్రదానాపాదానే
(౫)"తుదాదిభ్యోనక" ఇత్యనః. శేషంప్రాగ్వత్.శ్రపణఇతిపాఠేతు,
(౬) "త్రైస్త్రైః,దాస్యవిశేషైః, శ్రప్యతే, పచ్యతేఽనేన"ఇతి,వా;
(౭) "తంశ్రపయతి, పరిపక్వయతి" ఇతివా; యథాయథమర్థః.
(౮) "శ్రై-పాకే".- భ్వాదిః. ॥ధా-భ్వా-౨౭-౧౭।౧౨౨-౨౨॥
(౯) "శ్రాపాకే".- ॥ధా-అ-౬-౧౦।౧౨౪-౩॥
అదాదిః శ్రాయతేః శ్రాతేర్వా ఉభయతోఽపి ణిచ్.
(౧౦) "అర్తి-హ్రీ-వ్లీ రీ క్నూయీ క్ష్మాయ్యాతాంపుఙ్ణౌ" ॥౭-౩-
ఇతి, ఆదన్తలక్షణఃపుక్. [౩౭।౨౦౩-౩౩॥
(౧౧) "ఘటాదయోమితః" ఇతిమిత్త్వమ్.తత్రహి, ॥కా-౧౭౩-౧౭॥
(౧౨) "శ్రాపాకే" ఇతిపఠ్యతే? తత్రచ, ॥ ॥

౮౫౮ క్షామస్

ఓం క్షామాయనమః

భా. ''ఏవంస్వయోగాభిముఖ్యమాత్రేణ, తేయోగభ్రష్టాఅపి,దుర్గంతరితుంక్షమన్తే౽స్మాత్'' ఇతి—
(క్షామః).
ఘుఞ్.
(౧) ''నహికల్యాణకృత్ కశ్చిద్దుర్గతింతాత!గచ్ఛతి?'' ॥గీ-౬-౪౦॥
ఇతి. ... ... *

[॥కౌ-పరి-౧౨౭-౨౭॥

నిర్వ.(౧౩) ''లుగ్వికరణాలుగ్వికరణయోరలుగ్వికరణస్యగ్రహణమ్''
(౧౪) ''లక్షణప్రతిపదోక్తయోఃప్రతిపదోక్తస్యగ్రహణమ్'' ॥కౌ-పరి-
ఇతి పరిభాషాభ్యాం, [౧౨౭-౨౮॥
శ్రాయతేఃశ్రాతేశ్చోభయోరపిగ్రహణమిత్యుక్తమ్. హ్రస్వః.
[199]
ల్యుడిత్యాది. అనః.ణిలోపః.ణత్వమ్. ప్రాగ్వత్-ఇతరత్. *
ఇత్థంస్వయోగాభిముఖ్యమాత్రేణ, తేయోగస్ఖలితాఅపిదుర్గంతరీతుం క్షమన్తే౽స్మాదితివా; తేతథాభవితుం క్షమ్యన్తేశక్తాః క్రియన్తే౽నేనేతివా; తాన్ క్షమయతి,తత్-క్షమాన్కరోతీతివా;—
(క్షామః).
(౧) ''క్షమూష్సహనే''; ॥ధా-భ్వా-ఆ-౧౨౯।౧౧౫-౨౯॥
(౨) ''క్షమూసహనే'', వా. ॥ధా-దివా-౯౧-౬।౧౨౫-౨౨॥
ఆద్యోభ్వాదిః; షిత్. అపరోదివాదిః, అషిత్. తతః, ఆద్యే కల్పే ఉభయతోపి
(౩) ''అకర్తరిచకారకే'' ॥౩-౩-౧౯।౨౮౧-౧౫॥
ఇతి, అపాదానేఘఞ్.

నిరు. ౮౫౮. యోగాభిముఖ్యమాత్రేణయోగభ్రష్టాఅపిస్వయమ్।
యస్మాత్ క్షమన్తిస (క్షామో) భవాబ్ధితరణాయవై॥౫౬౬॥

భా. ‹‹ఏవం ప్రత్యాపన్న సమాధీన్, సమాధివిపాకద్వారా,తమస్సః పారంనయతి'' ఇతి—

నిర్వ. (౪) ‹‹నోదాత్త-''   ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౭॥
ఇత్యాదినానవృద్ధిః. ద్వితీయేః క్షుమేర్ ణిచ్; వృద్ధిః;   [౫

(౫) ‹‹నోదాత్త-''   ॥౭-౩ ౩౪।౨౩౨-౭॥
ఇతిహి చిణి ఖితి ణితి కృతి చప్రతిషేధః ? అతోమిత్త్వే, హ్రస్వః తతః, కరణే,

(౬) ‹‹ఏరచ్''   ॥౩-౨-౫౬।౨౮౪॥
ఇతి, అచ్; ణిలోపః తృతీయేః - క్షుమేః పచాద్యచ్. తతః, క్షుమశబ్దాత్,

(౭) ‹‹తత్ కరోతి'' ఇతిణిచ్.   ॥౩·౧·౨౬।౨౦౮-౧౦॥

(౮) ‹‹ణావిష్ఠవత్'' వార్తి   ॥౬-౪·౧౫౫।   ॥
ఇతి టిలోపః. తస్యేష్ఠవత్-త్వాత్ నోపధావృద్ధిః. తతః, పునశ్చ, పచాద్యచ్. ణిలోపః. తతస్సర్వత్ర,   [౧౫

(౯) ‹‹ప్రజ్ఞాదిభ్యశ్చ''   ॥౫ ౪-౩౮।౧౪౫-౩౩॥
ఇతి తస్యాకృతిగణత్వాత్ స్వార్థేఅణ్. ఆదివృద్ధిః.

(౧౦) ‹‹యస్య'' ఇతి, లోపః. ద్వితీయకల్పేః- ॥౭·౨-౧౫।౨౬-౧౧॥
‹‹వా చిత్తవిరాగే'' ఇత్యతః, వేతి   ॥   ॥

(౧౧) ‹‹మితాంహ్రస్వః''   ॥   ॥[౨౦
ఇతిసూత్రే అనువర్త్య; తస్యవ్యవస్థితవిభాషాత్వాశ్రయణాన్న హ్రస్వఇతివాబోధ్యమ్· అత్రచ, నతత్రప్రజ్ఞాదిత్వం కల్ప్యమ్· విగ్రహవాక్యేఽపిదీర్ఘః పాఠ్యఇతి విశేషః.   ...   *

‹‹ఏవం ప్రత్యాపన్న సమాధీన్,సమాధివిపాకద్వారా, మాలని రుక్తానురోధాత్,సుష్ఠు,పారం,-తమస్సః పారం,నయతి'' ఇతి—

౮౫౯ సువర్ణో

ఓం సుపర్ణాయనమః

భా. (సుపర్ణః).

(౧) "స్వపారం భగవాన్నయతి" ॥ ॥[౫

ఇతిమాలాః

(౨) "అనేకజన్మసంసిద్ధస్తతోయాతిపరాంగతిమ్" ॥గీ-౬-౪౫॥

ఇతి. ... ... *

"తాంశ్చ, ప్రబలహేతుభిః, పతితాన్ అపి, వాయునా౽నుపమగతిత్వరేణ పతగపతినా, వాహయతి-ఉత్తారయతి" ఇతి—

నిర్వ. (సువర్ణః).

నయతేర్ డః. టిలోపః.

(౧) "పార-తీర-కర్మసమాప్తౌ" ॥ధా-చు-ఉ-౧౩౧-౨౯॥

చురాదిః. ణిచ్. తతఃకర్తర్యచ్. ణిలోపః తతః పృషోదరాదిలక్షణోదీర్ఘస్యహ్రస్వః.హ్రస్వస్యలోపశ్చ;సుపూర్వః

(౨) "సహసుపా" ॥౨ ౧-౪।౫౯-౫॥

ఇతి, సమాసః. అసమానపదత్వాత్-

(౩) "రషాభ్యామ్" ॥౮-౪-౧।౧౮-౯॥

ఇతి ణత్వాప్రాప్తౌ,

(౪) "పూర్వపదాత్" ॥౮-౪ ౩।౭౬-౬॥ [౨౦

ఇతి ణత్వమ్. ... ... *

తాంశ్చప్రబలహేతుభిః పతితానపి- పరమర్షిశాపాదధశ్చరం, పరమభాగవతం వసుమ్, గరుత్మతా పునరుపరిచరీకరణాత్ -వాయునా, పరమగత్వరేణపతగపతినా,వాహయతి-,ఉత్తారయతి"ఇతి—

నిరు. ౮౫౯. ప్రత్యాపన్నసమాధీన్ యస్ సమాధేఃపరిపాకతః।
తమసఃపారంనయతి (సుపర్ణ) స్సచకీర్తితః॥౫౬౭॥

16-12-87.

శ్లో॰ ౯౧,అక్ష.౭౮-శ్లో.౯౨॰అక్ష.౪.(౭౨౯)నా॰ {౮౬౦. వాయువాహనః
{౮౬౧. ధనుర్ధరః

౮౬౦ వాయువాహనః॥ శ్లో॥ ౯౨॥ ౮౬౧ ధనుర్ధరో

ఓం వాయువాహనాయనమః ఓం ధనుర్ధరాయనమః

భా. (వాయువాహనః)॰

యథా, పరమర్షి శాపాద్ †అథశ్వరంపరమభాగవతం-వసుం-గరుత్మతా పునరుపరిచరీచకార, శ్రీవిష్ణుతత్త్వేచ,

(౧) "అథవాపక్షిరాట్ తూర్ణ మాగత్యస్వామినఃపదమ్। నేష్యతి"*

"ఉద్యగుపాసకానాంకణ్టకోద్ధరణాయస్వయమేవ"—

(ధనుర్ధరః)॰

(౧) "ఏతదర్థంహిలోకేఽస్మిన్ క్షత్రియైర్ధార్య తేధనుః"॥ ॥[౧౦

(౨) "ధార్యతేక్షత్రియైశ్చాపోమాఽఽర్తశబ్దోభవేదితి"*॥ ॥

నిర్వ. (వాయువాహనః)

(౧) "వహ-ప్రాపణే" ॥ధా॰భ్వా-3౧ ౧౧|౧౨3-౧౪॥

[200]

ణిచ్॰ వృద్ధిః॰ ల్యురిత్యాది. అనః॰ ణిలోపః.

(౨) "వా-గతిగన్ధనయోః" ॥ధా-అదా-౬-౫|౧౨౪-3॥ [౧౫

(3) "కృవాపాజిమి స్వది సాధ్యశూభ్య ఉణ్"॥ఉ-౧-౨౬౦ ౧౪॥

ఇతి, ఉణ్॰ [॥౭-3-33-౨3౧-౧౮॥

(౪) "ఆతోయుక్ చిణ్ కృతోః" ఇతి ఇహణిలిక్రుతిధాతోర్ యుక్.*

ఉద్యగుపాసకానామ్ కణ్టకోద్ధరణాయస్వయమేవధనుః కార్ముకమ్ (ధనుర్ ధరః). ధృఞ్ఃపచాద్యచిధరఉక్తః. [ధరతిఇతి—

(౧) "ధన-ధాన్యే" ఉసిప్రకరణే, ॥ధా జు-ప 3-౯|౧౨౪-౨౨॥

నిరు ౮౬౦. వాయునాగత్వారేణైవ కర్మణాపతితాఽఽసతః।

గరుత్మతా వాహయతియస్సస్యాద్ (వాయువాహనః)॥౫౬౮

౮౬౧. ఉపాసకానాంభక్తైర్యఃప్రత్యూహవినివృత్తయే।

ధనుషోధారకోనిత్యంస్వయంసస్యా (ద్ధనుర్ధరః) ॥౫౬౯॥

---

† అనీశ్వరమ్-౫.

శ్లో.౯౨,అమ.౫.శ్లో.౯౨.అమ.౧౦.(౭౩౦) నా॰ {౮౬౨.ధనుర్వేదః
{౮౬౩. దణ్డః

౮౬౨ ధనుర్వేదో ౮౬౩ దణ్డో

ఓం ధనుర్వేదాయనమః ఓం దణ్డాయనమః

భా. అన్యేపిసురనరేన్ద్రాదయోధనురాదికం తత్తచ్ఛాస్త్రప్రవర్తకే
ఽస్మిన్విదన్తీతి— [౫
(ధనుర్వేదః). ... ... *
“ వేదధర్మద్వేషిసంకరనృపతిముఖేనదణ్డ నీత్యాదుష్టాన్ దా
మ్యతి” ఇతి—
(దణ్డః).
(౧) “ఇషమన్తాడ్డః.” ... *॥౧-౨౬౪-౧౭॥ [౧౦

---

(౨) “అర్తి-పృ-వపి-యజి-తని-ధని-తపిభ్యోనిత్” ॥ఉ-౩-౨౬౯-౧౮॥
ఇతిఉసిఃనిత్. సోరుత్వమ్. అన్యచ్చవక్తవ్యం ప్రాగుక్తమ్.
(౩) “మానామఆర్తశబ్దోఽభూత్” ॥ ॥
ఇతిహిలోకేపధాను షోడ్గనుర్ధార్యతే? ... *
అన్యేపిసురనరేన్ద్రాదయః, ధనురిదముపలక్షణం ధనురాదికం
తత్తచ్ఛాస్త్రప్రవర్తకేఽస్మిన్ విదన్తిలభన్తేఇతి—
(ధనుర్ వేదః).
(౧) “విద్లృలాభే” ॥ధా-తు-౫-౨౦।౧౨౭-౨౨॥
(౨) “హలశ్చ”ఇత్యధికరణేఘఞ్.గుణః.॥౩-౩-౧౨౧।౭౮౮-౧౩॥
ధనురుక్తః రుత్వంప్రాగ్వత్. ... *
తథా వేదధర్మద్వేషిసంకర నరేన్ద్రాదిముఖేనదణ్డనీత్యా దుష్టాన్
దామ్యతి ఉపశమయతీతి—
(దణ్డః).

నిరు. ౮౬౨. సురేన్ద్రాద్యాధనుశ్శాస్త్రంయస్మాద్విన్దన్తిసత్రితః।
(ధనుర్వేదో) హ్యష్టవర్ణోధనుర్వేదప్రదాయకః॥౫౭౦॥
౮౬౩ వేదధర్మారిష్టతాతిన్నృపాదిముఖతఃఖలాన్।
దణ్డనీత్యాదామ్యతీత (దణ్డస్) స్యాద్భృతువర్ణకః॥౫౭౧॥

శ్లో.౯.౨.అక్షు.౧౧-శ్లో.౯.౨.అక్షు.౧౬.(౭౩౧) నా. {౮౬౪.దమయితా
{౮౬౫. అదమః

౮౬౪ దమయితా ౮౬౫ ౭దమః।

ఓం దమయిత్రేనమః ఓమ్ అదమాయనమః

భా. స్వయఞ్చరావణాదీన్ తాచ్ఛీల్యేన—
(దమయితా)· ... ... * [౫
నచాస్యాన్యః కశ్చిదేవమితి—
(అదమః):-
యథా,
(౧) „భస్మకుర్యాజ్జగత్సర్వంమనసైవజనార్దనః । నతుకృత్స్నంజగ
చ్ఛక్తంకిఞ్చిత్ కర్తుంజనార్దనే" ఇతి· ... * ॥భా-ఉ-౬౭-౮॥

నిర్వ. (౧) „దముఉపశమే" ॥ధా-దివా-౯-౩|౧౨౫-౨౧॥
శమేర్ణ్యన్తాద్భావేపరజన్తస్య, ఇదం గ్రహణమ్ ఉపశమఇతి·
(౨) „ఇమన్తాడ్డః", ఇతి, డః. ॥ఉ-౧-౨౬౪-౧౭॥
ఇమ్ ప్రత్యాహారః. బాహులకాన్న డస్యేత్వమ్·
(౩) „నేడ్" ఇతి, నేట్· అనుస్వారపరసవర్ణౌ.*॥౭-౨౮|౨౪౯ ౨॥
స్వయఞ్చరావణాదీన్ తాచ్ఛీల్యేన దమయతీతి—
(దమయితా)·
ధాతుః పూర్వవత్. తతోణిచ్· వృద్ధిః. అమన్తత్వాత్
మిత్వే, మితాంహ్రస్వః. తతః,
(౧) „తృన్"ఇతి తాచ్ఛీలికస్తృన్. ఇట్.॥౩-౨-౧౩౫|౨౫౭-౧౫॥
గుణః. అయ్. అనజాది. ... *
కృత్స్నస్యాపి పరిపన్థివర్గస్యాస్మిన్ అకిఞ్చిత్కరతయానాస్తి
దమః దమనకర్తాఅన్యః,అన్యకర్తృకదమనంవా అస్యేతి—
(అదమః)·

నిరు. ౮౬౪· తాచ్ఛీల్యాద్రావణాదీనాంహర్తా(దమయితా)స్వయమ్।
౮౬౫. కశ్చిద్దమయితా నాస్తియస్యాసా(వదమస్)స్మృతః॥౫౭౨॥

౮౬౬ అపరాజితః

ఓమ్ అపరాజితాయనమః

ఏవంసర్వతోముఖేప్రశాసనేక్వచిత్ కదాచిత్ కుతశ్చిదప్రతిహతః—

(అపరాజితః):- యథా [౫

(౧) "దాశార్హ్హమపరాజితమ్" ॥ ॥

(౨) "యస్యను స్త్రీచగోప్తాచసుహృచ్చైవజనార్దనః। హరిస్త్రైలోక్యనాథస్సన్ కిన్నుతస్యనవిర్జితమ్" ॥భా-ఉ- ॥

ఇతిచ· ... ... *

నిర్వ. పాగ్వదేవధాతుః· తతోభావేఘఞ్·

(౧) "నోదాత్తోపదేశస్య" ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౮॥ [౧౧

ఇత్యాదినానోపధావృద్ధిః. ఆద్యే; తతః,

(౨) "తత్కరోతి" ఇతిణిచి, ॥౧౩౨-౧। ॥

(౩) "ణావిష్ఠవత్" ఇతి టిలోపః. ॥ ॥

ఉక్తయుక్త్యానవృద్ధిః. తతఃపచాద్యచిణిలోపః· అనుకల్పేతు, భావేఘఞ్· నాతోఽధికమితివివేకః. నఞ్పూర్వో బహువ్రీహిః· నఞోనలోపః·నామ్నోన్నస్సంహితః అకస్సవర్ణేదీర్ఘః·*

ఏవం సర్వతోముఖే ప్రశాసనేక్వచిత్ కదాచిత్ కుతశ్చిదపి పరాజితః ప్రతిహతోనేతి—

(అపరాజితః).

(౧) "జి-జయే" ॥ధా భ్వా-ప-౧౬-౫౪।౧౧౮-౨౪॥ [౨౦

(౨) "జి జ్రు అభిభవేచ;" ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౨-౨౮॥

పరా-పూర్వః. తతః కర్మణి క్తః అగుణః. అనిట్· నఞ్సమాసః; నలోపః. ... ... *

నిరు. ౮౬౬. క్వచిత్కదాచిత్కుతశ్చిత్ సర్వతోముఖశాసనే।
యస్యప్రతిహతిర్నాస్తి·సవైస్యాద్ (అపరాజితః)॥౫౭౩॥

౬౬౭ సర్వసహః	౬౬౮ నియన్తా
ఓం సర్వసహాయనమః	ఓం నియన్త్రేనమః

భా. స్వశాసనేన సర్వం దేవతాన్తరమపిమన్త్రాధికారిణామారా ధ్యతయా సహతే బిభర్తీతి— [౫
(సర్వసహః) ... ... *
తత్రతత్-తద్- రుచీన్ ప్రరోచయన్ నియచ్ఛతీతి—
(నియన్తా).

నిర్వ. స్వశాసనేన సర్వమ్ - విశ్వమపి దేవతాన్తరమ్ సహతేమ న్త్రాధికారిణామారాధ్యతయా బిభర్తీతి— [౧౦
(సర్వసహః).
(౧) "షహ-మర్షణే" ॥ధా-భ్వా-ఆ ౨౩-౧।౧౨౨-౧॥
వస్యః అచ్·సర్వశ్శక్తః. నచ
(౨) "పూస్సర్వయోర్ దారిసహోః" ఇతి ॥౩-౨ ౪౧।౨౪౮-౬॥
ఖచ్. కర్మణశ్శేషత్వేనవివక్షణాత్. క్షేమంకరాఇతివత్ అసం జ్ఞాత్వాద్వా; తత్రహిసహిగ్రహణమ్అసంజ్ఞార్థమ్? నచ,
(౩) "సంజ్ఞాయాంభృ-తృ- వృ జి-ధారి సహి-తపి-దమః" ॥౩-౨-
[౪౬-౨౪౮-౧౬॥
ఇతిశతుర్గంసహాదివత్ ఖచ్. తత్రవిఖ్యాతగ్రహణాత్; ప్రకృతేచ గుణకృతత్వాత్; తతోనముమిత్యలమ్. ప్రకృతమనుసరామః. ఛన్దోభావాత్ ఛన్దసివర్ణాధిక్యకృదోషః; తద్-భావశ్చదర్శితః.*
తత్రతత్తద్ రుచీన్ ప్రరోచయన్ నియచ్ఛతీతి—
(నియన్తా).

నిరు. ౬౬౭. మన్త్రాధికారిణాంసర్వమ్ఆరాధ్యత్వేనదైవతమ్।
బిభర్తి సహతే యస్తుస (సర్వసహ) ఈరితః॥ ౫౭౪॥
౬౬౮. దైవతేషుచసర్వేషుతత్తదిచ్ఛాంప్రరోచయన్।
మన్త్రాధికారిణోయోఽసౌ(నియన్తా)స్యాన్నియచ్ఛతి॥౫౭౫॥

౭౬౯ నియమో   ౭౭౦ యమః॥

ఓం నియమాయనమః   ఓం యమాయనమః

భా.(౧)"యోయోయాంయాం తనుంభక్తః శ్రద్ధయార్చితుమిచ్ఛతి"
ఇతి. ... ... * [॥గీ-౭-౨౧॥
తత్ఫలంచజాత్యాయుర్భోగాదికంనియమ్యతేఽస్మిన్నితి—
(నియమః).
(౧) "యమస్సముపనిషుచ" ॥౩-౩-౬౩।౨౭౪-౨౬॥
ఇత్యప్. యథా,
(౨) "లభతేచతతఃకామాన్మయైవవిహితాన్హితాన్"॥గీ-౭-౨౨॥
ఇతి. ... ... *
తత్తత్ఫలనియామకాన్ యమాదీనపియచ్ఛతీతి—
(యమః):- యథా

నిర్వ.(౧) "యమ-ఉపరమే"; ॥ధా-భ్వా-ప-౧౨౩-౭॥
నిపూర్వః తృచ్. అనిట్. అనుస్వారాది. తతోఽనజాది... *
తత్ఫలఞ్చజాత్యాయుర్భోగాదికమ్ నియమ్యతే నిమిత్తభూతే
ఽస్మిన్నితి—
(నియమః).
ప్రాగ్వద్ధాతుః; ఉపసృష్టః.
(౧) "అకర్తరిచకారకే" ఇత్యనువృత్తౌ, ॥ ॥
(౨) "యమస్సముపనివిషుచ"ఇతి అధికరణే అప్.* ॥ ॥
తత్తత్ ఫలనియామకాన్ యమాదీనప్యధిష్ఠాతృతయాయచ్ఛతీతి—
(యమః).

నిరు. ౭౬౯. భోగాదికంనియమ్యాస్మిఀలమ్భుయఀ(నియమస్)స్మృతః॥
౭౭౦. యమాదీఀయచ్ఛతి(యమః)తత్తత్ఫలనియామకాఀ॥౫౭౬॥

శ్లో॥ ౯౩॥ ౮౭౧ సత్త్వవాన్

ఓం సత్త్వవతేనమః

భా.(౧)"ప్రభవతిసంయమనేమమాపివిష్ణుః" ॥వి-పు-౩-౭-౧౩॥
ఇతి. ఏవంరజస్తమసోర్నియమనమ్, అథ సత్త్వస్య.... *[౫
పరమప్రకాశ లాఘవసుఖసంపదా, మోక్షమూలంసత్త్వం
సాక్షాదధిష్ఠేయమస్యేతి—
(సత్త్వవాన్):- యథా,
(౧)"మహాన్ప్రభుర్వైపురుషస్సత్త్వస్యైషప్రవర్తకః" ॥శ్వే.ఉ-౩-౧౨॥
ఇతి. ద్రుహిణాదిముఖేహిరజస్తమసీ? శ్రీమతివారాహేదేవః,
(౨) "సత్త్వేనముచ్యతేజన్తుస్సత్త్వం నారాయణాత్మకమ్ । రజసా
సత్త్వయుక్తేన భవేచ్ఛ్రీమాన్యశోఽధికః" ॥వ-పు ॥
(౩) "తచ్చపైతామహంవృత్తం సర్వశాస్త్రేషుపఠ్యతే । యద్రజ
స్తమసోఽపేతంసోఽహంనాస్త్యత్రసంశయః" ॥వ-పు ॥
ఇతి. ... ... *[౧౫

నిర్వ. షాౢగ్వదేవధాతుః. పచాద్యచ్. ఏవం రజస్తమసోర్నియమన
ముక్తమ్. అథసత్త్వస్యాపితముచ్యతే. ... *
పరమప్రకాశలాఘవసుఖసంపదామోక్షమూలం, ద్రుహిణాది
ముఖేనరజస్తమోఽధిష్ఠానాత్ సాక్షాదధిష్ఠేయమ్,సత్త్వమ్,
అస్యాస్తీతి— [౨౦
(సత్త్వవాన్). అస్తేఃశతరిన్యరూపృతహి సచ్ఛబ్దః? తతః,
(౧) "తస్యభావస్త్వతలౌ" ఇతిభావేత్వః॥౫-౧ ౧౧౯-౧౨౮ ౨౨॥
జశ్త్వచర్త్వే. తతః,
(౨) "తదస్య" ఇతి మతుప్. ॥౫-౨ ౯౪౪।౧౩౪-౧౯॥

నిరు. ౮౭౧. ప్రకాశలాఘవసుఖ-సంపదామోక్షసాధనమ్।
సత్త్వంసాక్షాదధిష్ఠేయంయస్యాసౌ(సత్త్వవాన్) శ్రుతః॥౫౭౭॥

శ్లో.౯౩, అ.ష్ట.౪-శ్లో.౯౩ అ.ష.౮.(౭౩౬) నా. {౮౭౨. సాత్త్వికః / ౮౭౩. సత్యః

౮౭౨ సాత్త్వికస్ ౮౭౩ సత్యస్

ఓం సాత్త్వికాయనమః ఓం సత్యాయనమః

భా. ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యరూపఫలనియమనేనచసత్త్వమర్హతీతి- (సాత్త్వికః) [౫

(౧) "తదర్హతి" ఇతి, ఠక్. .... * ॥౫-౧-౬౩।౧౨౫-౨౬॥
సాత్త్వికశాస్త్రప్రతిపాద్యతయాయథార్థవైభవః (సత్యః);

(౧) "సత్యేప్రతిష్ఠితఃకృష్ణస్సత్యమస్మిన్ప్రతిష్ఠితమ్। సత్తాసత్తేచ గోవిన్దస్తస్మాత్సత్యస్సతామ్మతః?" ఇతివా —॥భా-ఉ-౬౯-౧౨-౧౩॥ (సత్యః). [౧౦

నిర్వ.(౩) "మాదుపధాయాశ్చమతోర్వోఽయవాదిభ్యః" ॥౮-౨-౯। [201][౧౩౪-౨౫॥
ఇతి, మతోర్మస్యవః.అత్వన్తదీర్ఘః- తతోనుమిత్యాది. ... *
ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యరూపఫలనియమనేనచసత్త్వమర్హతీతి — (సాత్త్వికః). సత్త్వశబ్దస్సాధితః. తతః,

(౧) "తదర్హతి" ఇతి. ఠగాదిద్వాదశక ॥ ౫ ౧-౬౩।౧౨౫ ౨౬॥
విధానాత్ ఇహఠఇధికారమధ్యస్థఠక్.

(౨) "ఠస్యేకః" ఇతిఇకాదేశః. ఆదేశేఽకారఉచ్చారణార్థః.॥౭-౩-

(౩) "కితిచ" ఇత్యాదివృద్ధిః. ॥౭-౨-౧౧౮-౯౧॥ [౫౦।౯౭-౬౫॥

(౪) "యస్య" ఇతిలోపః. ... * ॥౬-౪-౧౪౮-౨౬-౧౧॥
సాత్త్వికశాస్త్రప్రతిపాద్యతయాసతోయథార్థవైభవఇతివా, వచనాత్ స్వస్యసత్యే తస్యచస్వస్మిన్ ప్రతిష్ఠితతయాసత్యత్వేన సతామ్మతత్వాద్వా— (సత్యః)

నిరు. ౮౭౨. విజ్ఞానైశ్వర్యవైరాగ్యధర్మరూపఫలంస్వయమ్।
నియమ్యార్హతిసత్త్వంయస్ (సాత్త్వికః) పరికీర్తితః ॥౫౭౮॥
౮౭౩. యథాఽర్థవైభవస్ (సత్యస్) సర్వశాస్త్రేషుభాషితః॥

12-3-88.

౮౭౪ సత్యధర్మపరాయణః   ౮౭౫ అభిప్రాయః

ఓం సత్యధర్మపరాయణాయనమః   ఓం అభిప్రాయాయనమః

భా. "నిరుపాధిస్సాత్త్వికచోదనాధికారిఫలక ఉత్తమధర్మోఽస్యపరాయణం పరమప్రీణనమ్" ఇతి— [౫

(సత్యధర్మపరాయణః). ... *

"సత్యధర్మనిష్ఠేన, స్వచ్ఛేన నిరుపాధికోద్దేశ్యతయా అభి‡ప్రేతః" ఇతి—

(అభిప్రాయః). ... ... *

నిర్వ. ఉక్తోహ్యస్తేశ్శతరి సచ్ఛబ్దః? తతః, [౧౦

(౧) "తత్రసాధుః" ఇతి, యత్. ... *॥౪-౪-౯౮।౧౨౧-౧౩॥

తథాసత్యః- నిరుపాధికః సాత్త్వికచోదనాధికారిఫలకో ధర్మః పరాయణం పరమయనం పరమప్రీణనమస్యేతి—

(సత్యధర్మపరాయణః).

ఏతేః,అయతేర్వా ల్యుటి అయనశబ్దః; ప్రాధాతోఃబూదోరపి పరశబ్దశ్చప్రాగుక్తః. దీర్ఘః. ణత్వమ్.ధరతేర్ మనిధర్మ ఉక్తః. అస్తేశ్శత్రన్తాద్ యతిచసత్యశబ్దస్సమర్థితః. ... *

సత్యధర్మనిష్ఠేన స్వచ్ఛేనసద్యోనిరుపాధికోద్దేశ్యతయా అభిప్రేయతే అభిసన్ధీయతే ఇతి—

(అభిప్రాయః). [౨౦

నిరు· ౮౭౪. ఉపాధరహితస్సత్త్వముఖ్యోధర్మఃపరాయణమ్॥౫౭౯॥
పరమప్రీణనంయస్య (సత్యధర్మపరాయణః) ।
౮౭౫· స్వచ్ఛేనధర్మనిష్ఠేనసత్యేనచవిశేషతః॥ ౫౮౦॥
నిరుపాధికోద్దేశ్యత్వాదభితఃప్రేయతేచయః।
(అభిప్రాయ) స్సువిజ్ఞేయఃవస్వర్ణోమనురుత్తమః॥౫౮౧॥

---

‡ ప్రేయతే

౮౭౬ ప్రియార్హో

ఓం ప్రియార్హాయనమః

భా. "ఏవమైదమర్థ్యజ్ఞానినం ప్రియ మేవార్హతి" ఇతి—
(ప్రియార్హః). [౫
ఏకభక్తిర్హిభగవతస్సైత ఏవప్రియణ్యమ్; ఆర్తార్థార్థిజిజ్ఞా
సుభ్యోదార్యబలాత్కారణేన?
(౧) "తేషాంజ్ఞానీనిత్యయుక్తః ఏకభక్తిర్విశిష్యతే" ॥గీ-౭-౧౭॥
(౨) "ఉదారాస్సర్వఏవైతే" ఇతి. ... * ॥గీ ౭-౧౮॥

నిర్వ. (౧) "ఇణ్-గతౌ"; ॥ధా-అదా ౬-౧|౧౨౪-౧॥ [౧౦
అభి-ప్ర-ఇత్యుపసర్గసముదాయపూర్వః తతః,
(౨) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯|౨౮౨-౧౫॥
ఇతి, కర్మణిఘఞ్. తదనువృత్తౌ,
(౩) "ఏరచ్" ఇతివాతత్రాచ్. ఆద్యే, ॥౩-౩-౫౬|౨౮౪-౧౫॥
(౪) "అచః" ॥౭-౨-౧౧౫|౧౯-౨౨॥ [౧౫
ఇతివృద్ధిః ఆయ్; అన్యత్రగుణః అయ్. ఇతిభేదః. ఉభయత్రా
పిసాంహితోదీర్ఘః ... ... *
ఏవంప్రియమైదమర్థ్యజ్ఞానినమ్ ఏకభక్తిమేవార్హతీతి—
(ప్రియార్హః).
(౧) "అర్హ-పూజాయామ్" ॥ధా-భ్వా-౧౭-౯౧|౧౨౦-౩౨॥
(౨) "అర్హః" ॥౩-౨ ౧౨|౨౪౬-౬॥
ఇతి, కర్మణ్యణోఽపవాదోఽచ్; స్త్రియాంపి శేషః.
(౩) "ప్రీఞ్-తర్పణేకాన్తౌచ" ॥ధా కార్యా ౧-౨|౧౨౮-౬॥
(౪) "ఇగుపధ జ్ఞా ప్రీ కిరః కః" ॥౩-౧-౧౩౫|౨౪౪-౫॥
ఇతి, కః. అగుణః. సంయోగపూర్వత్వాత్, ఏకాచ్త్వాచ్చ,

నిరు. ౮౭౬. ఐదమర్థ్యజ్ఞానినంయః (ప్రియార్హః) ప్రియమర్హతి।

౮౭౭ అర్హాః ౮౭౮ ప్రియకృత్

ఓమ్ అర్హాయనమః ఓం ప్రియకృతేనమః

భా. అనన్యస్పృహాణాం తేషామప్యయమేవయోగ్య ఇతి —
(అర్హాః). [౫
(౧) „ఆస్థితస్సహియుక్తాత్మామామేవానుత్తమాంగతిమ్" ॥గీ ౭ ౧౮॥
ఇతి. ... ... *
„అన్యపరానపిభజతః, తచ్ఛన్దానువర్తనేనప్రియాన్ కరోతి" ఇతి—
(ప్రియకృత్).
(౧) „నిరాశీఃకర్మసంయుక్తాన్ సాత్వతాంశ్చాప్యకల్పయమ్"
ఇతి. ... *॥ ॥

నిర్వ.(౫) „పరనేకాచః" ఇతియణోఽపాప్తౌ, ॥౬-౪-౮౨॥౨౧-౪॥
(౬) „అచిశ్నుధాతుభ్రువాంయ్వోరియఙువఙౌ" ॥౬-౪-౭౭॥౨౧-౨॥
ఇత్యేరియఙ్. దీర్ఘః. ఏకభక్తిషుహిభగవతః స్వతఏవప్రవణతా;
ఆర్తార్థార్థిజిజ్ఞాసుషుతుఔదార్యబలాత్కారాత్? ... *
అనన్యస్పృహాణాం తేషామప్యయమేవార్హతిప్రాప్తుంయోగ్యోభవతీతి-
(అర్హాః).
ధాతుః పాగ్భ్యత్. పచాద్యచ్. ... *
అన్యపరానపిభజతః ప్రియాన్ ఛన్దానువర్తనేన ప్రీతివిష
యాన్ కరోతీతి— [౨౦
(ప్రియకృత్).
కృఞః క్విపితుక్. అగుణః. ప్రియఉక్తః. ... *

నిరు. ౮౭౭.అనన్యేచ్ఛావతాంపుంసాంయోగ్యస్సో(ఽర్హా)ఇతస్మృతః॥
౮౭౮. భజతోఽప్యన్యభక్తాన్యఃస్వప్రియాన్ కురుతేసదా।
ఛన్దానువర్తనేనేతి (ప్రియకృత్) సచకథ్యతే॥ ౫౮౩॥

౮౭౯ ప్రీతివర్ధనః॥ శ్లో॥ ౯౪॥ ౮౮౦ విహాయసగతిర్

ఓం ప్రీతివర్ధనాయనమః ఓం విహాయసగతయేనమః

భా. "అథోత్తరోత్తరగుణావిష్కారేణ తాం ప్రీతిం వర్ధయతి" ఇతి—
(ప్రీతివర్ధనః). [॥గీ-౧౦-౧॥
(౧) "భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్। దదామిబుద్ధియోగంతమ్" ఇతి.... *
"తథానిరూఢభక్తిపరకోటిభిః విహాయసం ‡వదమేవగమ్యతే ఽస్మాద్" ఇతి —
(విహాయసగతిః). సఖల్వాహ -

నిర్వ. అథోత్తరోత్తరగుణావిష్కారేణతాం ప్రీతింవర్ధయతీతి—
(ప్రీతివర్ధనః).
వృద్ధేర్ణ్యన్తాత్ ల్యుట్యాదౌవర్ధనఉక్తః. యద్వా,
(౧) "వర్ధ-ఛేదనపూరణయోః" ॥ధా-చు- ॥
చురాదిః, పూరణకర్త్రాచాయమ్. ణిచ్. అన్యథాప్యుక్తమ్.
తతోల్యుప్రభృతిః. అనః. ణిలోపః.
(౨) "ప్రీఙ్ - తర్పణే - కాన్తౌచ" ॥ధా-క్రి-౧-౨౧౧-౭-౬॥
భావేస్త్రియాం క్తిన్. అనిట్. అగుణః. ... *
అథనిరూఢభక్తికోటిభిః విహాయసం పరమవ్యోమ గమ్యతే ప్రాప్యతేఽస్మాదితి—
(విహాయసగతిః). [-౨౦
అర్థకథనమాత్రమిదమ్; షష్ఠీసమాసోఽయమ్. గమేః,

నిరు. ౮౭౯. గుణావిష్కరణాన్నిత్యంఉత్తరోత్తరతోఽధికమ్।
యస్తుప్రీతింవర్ధయతి (ప్రీతివర్ధన) ఈరితః॥ ౫౮౪॥
౮౮౦. నిరూఢభక్తియుక్తైర్హినిత్యంయస్మాత్తుగమ్యతే।
విహాయసంపరంవ్యోమ (విహాయసగతి) స్తుసః॥౫౮౫॥

‡ పరమంవ్యోమ

భా. (౧) ,,భుక్త్వాచభోగాన్ విపులాం స్త్వము న్తేమత్ప్రసాదతః। మమా
నుస్మరణంప్రాప్య మమలోకేనివత్స్యసి''॥ ॥
ఇతి. సూత్రఞ్చ
(౨) ,,తదోకో(గ్రజ్వలనంతత్ప్రకాశితద్వారోవిద్యాసామర్థ్యాత్తచ్ఛే
షగత్యనుస్మృతియోగాచ్చహార్దానుగృహీతశ్శతాధికయా''
ఇతి. ... * [॥శా-౪-౨-౧౬॥

---

(౧) ,,అశ ర్తరిచ కారకే'' ఇత్యనువృత్తౌ ॥3 3-౧౯।౨౮౨-౧౫॥
(౨) ,,స్త్రియాం క్తిన్.''ఇతి, అపాదానే క్తిన్.అనిట్.॥ ॥
(3) ,,అనుదాత్తోపదేశ'' ॥౬-౪-3౭।౧౮౧-౨౯॥ [౧౦
ఇత్యాదినా అనునాసికలోపః.
(౪) ,,ఓహాక్-త్యాగే'' ॥ధా జు-౧-౮।౧౨౪-౧౭॥
(౫) ,,ఓహాఙ్-గతౌవా''; ॥ధా-జు-౧-౭।౧౨౪-౧౭॥
విపూర్వః. అసున్ ప్రకరణే,
(౬) ,,వస్తేర్ణిత్'' ॥ఉణా-౪-౨౭౯-౧౨॥ [౧౫
ఇత్యతోణిదిత్యనువృత్తౌ,
(౭) ,,వహిహాధాఞ్భ్యశ్ఛన్దసి'' ॥ఉణా-౪-౨౭౯-౧౨॥
ఇత్యసున్ ణిత్. ఉక్తోహిఛన్దోభావః? కేచిత్త్విదమన్యథావ్యా
చఖ్యుః.
(౮) ,,పచి వచిభ్యాంసుట్ చ'' ॥౪ ।౨౭౯-౧౨॥ [౨౦
ఇత్యతస్సుడిత్యనువృత్త్యాపునస్సుడితి. ఉదాజహ్రుశ్చ; వక్షాః-
హాసాఃధాసాఃఇతి. తత్తుబాహుళకేనాపిసుసమాధమ్. స్తోమ
వాహాః విహాయాఃవిశ్వధాయాః ఇత్యాదిదర్శనాదుచితోక్తై
వవస్తుతఃస్థితిః. ణిత్త్వాత్,
(౯) ,,ఆతోయుక్'' ॥౭-3-33।౨3౧-౧౮॥ [౨౫
ఇతి, ణితికృతియుక్. బాహుళకాదకారః; పృషోదరాదిత్వాద్వా.

౮౮౧ జ్యోతిః

ఓం జ్యోతిషే నమః

తదారోహణనిశ్రేణ్యాః అర్చిరాదిగతేః ప్రథమం పదమర్చిరాహ—
(జ్యోతిః). [౫

నిర్వ. అథవా, హేర్ధాతోః,

(౧౦) ,,అత్యవి చమి తమి నమి రభి లభి నభి తపి పతి పని పణిమహి భ్యోఽసచ్" ఇత్యసచ్, ॥ఉణా-3-౨౭౨-30॥

(౧౧) "వహియుభ్యాం ణిత్" ॥ఉణా-౨౭3-౧॥
ఇత్యసచో ణిత్త్వం చ బాహుళకాత్-అన్యతోఽపీత్యసచ్ ణిత్.

(౧౨) "హి-గతౌ వృద్ధౌ చ" ॥ధా-స్వా-౨-౨౧౨౬-౫॥
ఇత్యతో వా, హేర్ధాతోర్వావిపూర్వాద్ యుక్. హినోతేస్తు తాదృశాద్వృద్ధ్యాదేశావిత్యలమ్. ... *
అథ తదారోహణనిశ్రేణికాఽర్చిరాదిగతిః ప్రతిపాద్యతే, ఉపాసనప్రసన్నేన భగవతా, ఉపాసకానామతివాహికత్వాత్ కాంగమయిత్వత్వలక్షణే ఽతివహనే నియుక్తతయా హి ఆతివాహికాః అర్చిరాదయో దేవతావిశేషాః ? వహేరతిపూర్వాద్ ఘఞి వ్యాఘ్రాదిత్వాత్,

(౧) "తత్ర నియుక్తః" ॥౪-౪-౬౯।౧౨౦-౯॥
ఇతి ఠక్. సర్వమిదం బ్రహ్మమీమాంసాయాం స్పష్టమ్. తత్ర శ్రీమగమనికా చ తత్రైవ స్ఫుటతరం ద్రష్టవ్యా; తద్ద్వారా చ తన్నియోజకస్య భగవతోఽత్రాభిధానమ్. తత్ర ప్రథమం పదమర్చిరుచ్యతే; ద్యోత్యతేఽయమస్మాదితి—
(జ్యోతిః).

నిరు. ౮౮౧. స్వప్రాప్తిసాధనత్వాద్ యః స్వయం నిత్యం ప్రి శేషతః।
అర్చిరాదిగతే (ర్జ్యోతిః) ప్రథమం పర్వకథ్యతే॥౫౮౬॥

రా-౨ సురుచిర్

ఓం సురుచయేనమః

భా. ద్యోత్యతేఽస్మాదితి. ద్యుతేరసిః; జ్యాదేశశ్చ. యథా
(౧) "తేఽర్చిషమభిసమ్భవన్తి" ॥ఛా-౫-౧౦-౧॥ [౫
ఇతి. ఉపాసనప్రసన్నేనభగవతా ఉపాసకాతివహనేనియు
క్తత్వేనాతివాహికాహ్యర్చిరాదయః,
(౨) "అర్చిరాదినాతత్ప్రథితేః" ॥శా-౪ ౩-౧॥
(౩) "ఆతివాహికస్తల్లిఙ్గాత్" ॥శా-౪-౩-౫॥
ఇత్యాదౌచిన్తితాః? ... ... * [౧౦
సూర్యోదయాదౌరోచతఇతిరుచిరహః; సాఽస్యశోభనేతి—
(సురుచిః)
(౧) "ఇగుపధాత్కిత్" ఇతికర్తరిఇన్ కిత్. ॥ఉణా-౪-౨౭౬-౭॥
(౨) "అర్చిషోఽహః" ఇతి. ... * ॥ఛా-౫-౧౦-౧॥

నిర్వ. ద్యుతేర్దీప్తికర్మణోబాహుళకాత్ [౧౫
(౨) "తాభ్యామన్యత్ర" ॥౩ ౪-౭౫|౩౮౧-౧౬॥
ఇతిబాధిత్వా,అపాదానఇహఇసిని,ఆదేర్జకారే, గుణేచ జ్యోతి
రూపే. కరణేవాఽయంవ్యుత్పాద్యః. రుత్వమ్. అవసానేతు

[202]

విసర్గః. ఆపిష్టలిఙ్గోఽయమిత్యాది. ... *
అథాహః. సుశోభనారుచిః సూర్యోదయాదౌరోచమానమహ
రస్యేతి—
(సురుచిః)
(౧) "రుచ-దీప్తౌ" ఇన్ప్రకరణే, ॥ధా-భ్వా-౧౮-౫|౧౨౧-౨॥
(౨) "ఇగుపధాత్కిత్" ॥ఉణా-౪-౨౭౭-౭॥

నిరు. రా-౨. అహశ్శుభంయస్యాసవై (సురుచిః) పరికీర్తితః।

౮౮౩ హుతభుగ్విభుః।

ఓం హుతభుగ్విభవేనమః

భా. అమృతపరిణామంహుతం భుఞ్జానఃసోమః, యస్మిన్ శుక పక్ష ద్వారావిభుఃపూర్ణోభవతి; సః— [౫
(హుతభుగ్విభుః).

(౧) ‘‘అహ్నాఆపూర్యమాణఃపక్షః’’ ఇతి. ... * ॥ఛా-౫-౧౦-౧॥

నిర్వ. ఇతి, కర్తరిఇన్ కిత్. తతోనగుణః. సుపూర్వోబహువ్రీహిః. నామ్నాస్సాంహితోవిసర్జనీయస్యసః. ... * [౧౦
అథా పూర్యమాణపక్షః ప్రకరణాత్, హుతభుక్ - అమృత పరిణామం హుతంభుఞ్జానస్సోమః, విభుః వ్యాపీ శుక్లపక్ష ద్వారాపూర్ణోఽస్మిన్నితి—
(హుతభుగ్విభుః)
ఏకంనామ. భవతేర్విపూర్వాడ్డు విభురుక్తః. అన్యచ్చ పాగేవప్రవ్యక్తమ్. [౧౫

(౧) ‘‘భుజ-పాలనాభ్యవహారయోః’’ ॥ధా-రుధా-౨-౪।౧౨౭-౩౧॥
ఇహాభ్యవహారక్రియోఽయమ్. క్విప్. అగుణః. కుత్వమ్. గః. వాచర్త్వమ్.

(౨) ‘‘హు-దానాదనయోః’’ ॥ధా-జు ౧ ౧।౧౨౪-౧౪॥
కర్మణిక్తః. అగుణః. బహువ్రీహిః. ఆవసానికస్యచర్త్వమ్. సాంహితికంజశ్త్వమ్. ... ... *
అథషడుదఙ్ మాసాః. ఉత్థానకాలతయాఽఽయతే శబ్ద్యతే ఉదగయనద్వారాప్రశస్యత ఇతి—

విదు. ౮౮౩. సుధాపరిణామహుతంభుఞ్జానశ్చన్ద్రమాస్తథా॥ ౫౮౭॥
విభుఃపూర్ణోభవేద్యస్మిన్ సవైస్యాద్ (హుతభుగ్విభుః)॥
20-3-88.

౭౭౪ రవిర్ | ౭౭౫ విరోచనః

ఓం రవయేనమః. | ఓం విరోచనాయనమః.

భా. ఉత్థానకాలతయాఉదగయనద్వారా రూయతేప్రశస్యతఇతి—
(రవిః). [౫
(౧) "ఆపూర్యమాణపక్షాద్ యాన్ షడుదఙ్ఙేతిమాసాన్" ॥ఛా-౫-
ఇతి. ... ... *[౧౦-౧॥
ద్వాభ్యామయనగతిభ్యాంసంవత్సరః రథేనాదిత్యంవిరోచయ
తీతి—
(విరోచనః). [౧౦
(౧) "మాసేభ్యస్సంవత్సరమ్" ॥ఛా-౫-౧౦-౨॥
"సంవత్సరోఽసావాదిత్యః". తై-౬-న్యాసవిద్యా *

నిర్వ. (రవిః)
(౧) "రు శబ్దే" ॥ధా-అదా-౪-౩।౧౨౩-౨౬॥
(౨) "అచఇః" ॥ఉణా-౪-౨౭౭-౨౬॥ [౧౫
ఇతి, కర్మణిఇః. గుణః. అవ్. ... ... *
అథసంవత్సరః. ద్వాభ్యామయనగతిభ్యాం సంవత్సరోరథేన
ఆదిత్యంవిరోచయతి విద్యోతయతీతి—
(విరోచనః)
(౧) "రుచ-దీప్తౌ"; విపూర్వః. ॥ధా-భ్వా-౧౮-౫।౧౨౧-౨॥ [౨౦
[203]
ణిచ్. గుణః. ల్యుఠిత్యాది. అనః. ణిలోపః. ... *

నిరు.౭౭౪.యశ్చోత్తరాయణద్వారారూయతేఽత్రప్రకాశ్యతే॥౫౭౭
సవై (రవిస్) సమాఖ్యాతఃపాశస్త్యఫలదోమనుః॥
౭౭౫.అయనద్వయగత్యాఽరథంరోవిరోచయతిస్వయమ్॥ ౫౭౯
(విరోచన) ఇతిఖ్యాతఃప్రకాశఫలదోమనుః॥

౮౮౬ సూర్యః

ఓం సూర్యాయనమః.

ఖా· వాయుస్సదాసరత్యస్మాదితి—

(సూర్యః). [౫

(౧) ‘‘రాజసూయసూర్య’’ ॥౩-౧ ౧౧౪|౨౪౦-౩౫॥

ఇత్యాదినానిపాతితః. ‘‘బహుళవచనాదన్యేపికృతఃప్రాప్తమర్థం వ్యభిచరన్తి’’ ఇతిక్యప్ప్రత్యయానాంసర్వత్రేష్టార్థత్వంద్రష్టవ్యమ్.

(౨) ‘‘సవాయులోకమ్’’ ॥కౌషీ-౧-౩॥

ఇతి, ... *[౧౦

నిర్వ· అథవాయుః - సదావాయుస్సరతిపవర్తేऽస్మాదితి, పతంసువతి ప్రేరయతివా —

(సూర్యః) ఆద్యే,

(౧) ‘‘సృ-గతౌ’’ అన్యత్ర, ॥ఖ్వా-౨౭-౩౫|౧౨౨-౨౬॥

(౨) ‘‘షూ-ప్రేరణే’’ తుదాదిః. ॥ధా-తుదా-౪-౫|౧౨౭-౧౫॥

వస్సః. ఉభయత్రాపి క్యప్ప్రకరణే,

(౩) ‘‘ రాజసూయ సూర్య మృషోద్య రుచ్య కుప్య కృష్టపచ్యావ్యథ్యాః’’ ॥౩-౧-౧౧౪|౨౪౦-౩౫॥

ఇతి, క్యబన్తోనిపాతః· తత్ర,

(౪) ‘‘తయోరేవ’’ ॥౩-౪-౭౦|౨౩౮ ౧౮॥ [౨౦

ఇతిబాధిత్వా, సరతేరపాదానేక్యప్. ఋతఉత్త్వమ్. సువతేస్తుకర్తరిక్యప్ ; తస్యరుట్చనిపాత్యతే. యద్వాప్రత్యయముత్త్వంరుటంవానిపాత్య,

(౫) ‘‘కృత్యల్యుటః’’ ॥౩-౩-౧౧౩|౨౩౯-౧౧॥

ఇతి బాహులకాత్ కృత్యస్యాస్య ఉభయతోऽకార్థకత్వోపపత్తిః. పూర్వత్రరపరత్వమ్.

{౮౮౭ / ౯౬౯} సవితా

ఓం సవిత్రేనమః.

భా· సూర్యద్వారావృష్టిసస్యాదికంసూతేఇతి—
(సవితా)· [౫

(౧) "సంవత్సరాదాదిత్యమ్" ॥ఛా-౫ ౧౦-౨॥

(౨) "వాయుమబ్దాదవిశేషవిశేషాభ్యామ్" ఇతి. ॥శా-౪-౩-౨॥

న్యాయ్యంవ్యవధానమ్. ... ... *

రవిరశ్మిసఙ్ఘాత్యాదిముఖేనచన్ద్రవిద్యుద్వరుణాన్ లోచయతీతి—

నిర్వ· (౬) "హలిచ" ॥౮-౨-౭౭-౨౯-౨౯॥ [౧౦

ఇతి దీర్ఘః. ఉభయత్రాపిఅగుణః. ప్రతిషేధాద్ యథా

యథంప్రవృత్తేః. ... ... *

"అథాదిత్యః. సూర్యద్వారా సస్యాదికంసూతేప్రసూతే"

ఇతి—

(సవితా) [౧౫

(౧) "షూఙ్ ప్రాణిగర్భవిమోచనే" ॥ధా-అదా-౪ ౧ ౧౨౩-౨౭॥

ఆదాదికః. తృచ్. [౧౨॥

(౨) "స్వరతి సూతి సూయతి ధూఞూదితోవా" ॥౭-౨-౪౪।౧౫౮-

ఇతిపాక్షికఇట్. గుణః. అవ్. అనడాది. ... *

అథచన్ద్రమాః అమానవాపరనామావిద్యుద్వరుణశ్చ. రవిణా

సూర్యేణ తదుపలక్ష్యతద్రశ్మిసంఘాత్యాదిముఖేన చన్ద్ర

విద్యుద్వరుణాన్ లోచయతిదర్శయతీతి—

నిరు. ౮౮౭. వృష్టిసస్యాదికంసూతే (సవితే) తిరవేర్ముఖాత్।

౮౮౮ రవిలోచనః॥ శ్లో॥౯౫॥౮౮౯ అనన్తహుతభుక్భోక్తా

ఓం రవిలోచనాయనమః ఓమ్ అనన్తహుతభుక్భోక్త్రేనమః

భా॰ ‡(రవిలోచనః).

(౧) ‟ఆదిత్యాచ్చన్ద్రమసమ్, చన్ద్రమసోవిద్యుతమ్”॥ఛా-౫-౧౦-౨

(౨) ‟సవరుణలోకమ్” ఇతి. ... * ॥కౌషీ-౧-౩॥

సప్తతన్తుషుహుతంభుఙ్క్తే ఇతి ఇన్ద్రో హుతభుక్; ప్రజాఃభునక్తిపాలయతీతిప్రజాపతిః భోక్తా; తౌమహాన్తావస్యేతి— (అనన్తహుతభుగ్భోక్తా).

(౧) ‟సఇన్ద్రలోకమ్, సప్రజాపతిలోకమ్,”... * ॥కౌషీ-౧-౩॥

నిర్వ॰ (రవిలోచనః)

(౧) ‟లోచృ-దర్శనే” ॥ధా-భ్వా ౬-౩-౧౧౬-౨౯॥

[204]

ణిచ్.ల్యురిత్యాది. అనః. ణిలోపః. రౌ తేరిప్రత్యయేరవిరుక్తః * అథేన్ద్రః ప్రజాపతిశ్చ. అనన్తౌ అనవధికమాహాత్మ్యతయా మహాన్తౌ హుతభుక్భోక్తారౌ, ప్రకరణాత్ సప్తతన్తుషుహుతం భుఙ్క్తేఇతిహుతభుక్, ఇన్ద్రః సచ, భునక్తిప్రజాః పాలయతీతి భోక్తా- ప్రజాపతిఃసచ, ఇతిద్వన్ద్వః తావస్యేతి— (అనన్తహుతభుక్భోక్తా) ఏకంనామ.

(౧) ‟భుజ-పాలనాభ్యవహారయోః” ॥సుధా-౨-౪।౧౨౭-౩౧॥ పాలనకర్మేహాయమ్. తృచ్. గుణః. అనిట్. కుత్వంగః. [౨౦ తస్యచర్త్వమ్ కః.

నిరు.౮౮౮.సూర్యస్యరశ్మిసంబన్ధాత్ విద్యుద్వరుణచన్ద్రకాః॥౫౯౧॥
నిరన్తరంలోచయతి (రవిలోచన) ఈరితః।

౮౮౯॰ మరుత్వాన్హుతభుక్, భోక్తా భునక్తీతిప్రజావిధిః॥౫౯౨॥
(సోఽనన్తహుతభుక్భోక్తా) మహాన్తౌయస్యతౌసదా।

‡ రవిరోచనః

శ్లో·౯౫, అష్ట.౧-శ్లో·౯౫·అష్ట.౮·(౭౪౯)నా. ౮౮౯·అనన్తహుతభుక్

నిర్వ· పునశ్చాయంధాతురావర్త్యఃఅభ్యవహరణక్రియశ్చేహాయమ్.
క్విప్· అగుణః. కుత్వమ్ గః. వాచర్త్వమ్· సంహితాయామ్,

(౨) “ఝలాంజశః” ॥౮-౨-౩౯।౭-౧౭॥

ఇతిజశ్త్వమ్. జుహోతేః క్తే హుతఉక్తః· అనిట్. [౫

(౩) “అహు-గత్యాదిషు” తతః, ॥ధా-ఖ్యా-౧౪-౨౨।౧౧౯-౨॥

(౪) “హసి మృగ్రి ణ్ వామి దమి” ॥ఉణా-౩।౨౭౨-౩॥

ఇత్యాదినా తన్.

(౫) “తితుత్ర” ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౧॥

ఇతీట్ప్రతిషేధేఽనుస్వారాదౌచ అన్తశబ్దోఽప్యేవాది. నఞ్ పూర్వో బహువ్రీహిః. నలోపః నుట్.తతోబహువ్రీహిద్వన్ద్వగర్భః పునర్బహువ్రీహిః· అత్ర,

(౬) “నద్యృతశ్చ” ॥౫-౪-౧౫౩।౭౩-౨౧॥

ఇతినకప్; యతస్సమాసాన్తోవిధిరనిత్యః.తద్బీజంచ

(౭) “ప్రతేరశ్వాదయస్తత్పురుషే” ॥౬-౨-౧౯౩।౩౩౪-౯॥

ఇత్యన్తోదాత్తార్థోఽశ్వాదిషురాజన్శబ్దపాఠః. [౩౩౪-౨౦॥

(౮) “ద్విత్రిభ్యాంపాద్దన్మూర్ధసుబహువ్రీహౌ” ॥౬-౨-౧౯౭॥

ఇతిమూర్ధ్నోఽకృత సమాసాన్తస్యనిర్దిష్టస్య పాక్షికతత్స్వర

[205]

విధానంచ. ఇత్యాది; తత్రహిపూర్వత్రనిత్యత్వే,

(౯) “రాజాహస్సఖిభ్యష్టచ్” ॥౫-౪-౯౧।౬౯-౧౧॥ [౨౦

ఇతిరాజన్శబ్దాత్ టచి,

(౧౦) “చితః” ॥౬-౧-౧౬౩।౩౧౮-౨౦॥

ఇత్యేవసస్వరస్సిద్ధః।తతః తదభావేపిస్వరార్థంతద్గ్రహణమితి వక్తవ్యమ్; తథాచతస్యానిత్యత్వమితి; ఉత్తరత్రాపి,

(౧౧) “ద్విత్రిభ్యాంషమూర్ధ్నః” ॥౫-౪-౧౧౫।౭౫-౩౫॥

{౮౯౦ / ౭౬౧} సుఖదో

ఓం సుఖదాయనమః

భా. అమానవముఖేనస్పృష్ట్వా, సవాసనంసంసారముత్సార్య, స్వప్రాప్తిసుఖందదాతీతి— [౫
(సుఖదః).

(౧) "తత్పురుషోఽమానవస్సఏనాన్ బ్రహ్మగమయతి" ॥ఛా ౫-౧౦-3॥ ఇతి. ... ... *

నిర్వ. ఇతిసమాసాన్తష్కృతైవతస్యతత్స్వరవిధానాత్ తస్యాప్యనిత్యత్వమితి.జ్ఞాపకంచేదంసామాన్యాపేక్షమ్.అతఉక్తాయుక్తిమతీవాచోయుక్తిః.అనఙాది. అనన్తోహుతభుక్ భోక్తేతివ్యస్తపాఠేతు హుతభుక్ భోక్తాఇతికర్మధారయః. సవిశేషణమేకం

[20^6]

నామ.తత్రక్విపఃప్రసక్తిరిత్యాది. అన్యత్ ప్రాగ్వత్ సంహితాకార్యమ్. పూర్వపదతుముఖ్యః పాఠః. ... *

ఏవంద్వాదశాపితన్నియోజ్యాః ఆతివాహికాఉక్తాః [౧౫
ఏనానమానవముఖేనస్పృష్ట్వా సవాసనంసంసారముత్సార్య అమీషాంసుఖంస్వప్రాప్తిసుఖందదాతీతి—
(సుఖదః). దదాతేః,

(౧) "ఆతోఽనుపసర్గే" ఇతి,కః. ఆల్లోపః ॥3-౨-3।౨౮౫-౧3॥
(౨) "ఖమ-అవదారణే"; సుపూర్వః. ॥ధా ॥
(3) "అన్యేభ్యోఽపి" ఇతి,డః. టిలోపః....* ॥ ।౨౮౮-౨౫॥

నిరు. ౮౯౦. అమానవకరస్పర్శాద్భవముత్సార్యసత్వరమ్॥ ౫౯3॥
స్వప్రాప్తిలక్షణసుఖందదాతి (సుఖద) స్మృతః।

౮౯౧ నైకదో

ఓం నైకదాయనమః

భా. ఏకందదతీతిఏకదాః, తద్విరుద్ధా నైకదాః-అసఙ్ఖ్యేయమాలాఞ్జన వాసఃప్రభృతి బ్రహ్మాలంకారదాయిన్యోముక్తాభ్యఖ్యానవిదో దివ్యాప్సరసోఽస్యేతి—

(నైకదః).

(౧) ,,తంపఞ్చశతాన్యప్సరస ఉపధావన్తి, శతంమాలాహస్తాశ్శత

[20[7]]

మఞ్జనహస్తాః" ఇత్యాది ॥కౌ-౧-౪॥

కౌషీతకినస్సమామనన్తి; [౧౦

[20[8]]

(౨) ,,తంబ్రహ్మాలఙ్కారేణాలఙ్కుర్వన్తి"ఇత్యాదిచ.* ॥కౌ-౧-౪॥

నిర్వ. తథాతేషాంనైకాన్యనేకాని మాలాఞ్జనవాసః ప్రభృతీనిబ్రహ్మాలంకరణానిదదతీతి నైకదాః వాసోఽలంకరణహస్తాః తథానైకాబహ్వ్యోజాయ న్తేపాౠమర్త్యవ న్తీతినైకజాఃవా-

,, ముక్తాభ్యఖ్యానకోవిదాః,పఞ్చశతసఙ్ఖ్యాకాః దివ్యా [౧౫

ప్సరసః; తాఃఅస్యాస్తి" ఇతి—॥ ॥

(నైకదః).

నైకజోవా. ఏకత్రపాౠగ్వద్దదాతేఃకః· అల్లోపః. అన్యత్ర,

(౧) ,,జనీ-పాౠమర్త్యావే" ॥ధా దివా-౫-౧౧౧౨౫-౪॥

(౨) ,,అన్యేష్వపి" ॥3-౨ ౧౦౧|౨౫౧-౧౬॥ [౨౦

ఇతి, డః. టిలోపః. ఇణఃకనిఏకఉక్తః. నఞోనశబ్దస్యవా స మాసః· నఞోనలోపాభావోఽపి ఇతిచోపపాదితమ్.ఆదివృద్ధిః.

నిరు. ౮౯౧. బ్రహ్మాలంకారదాయిన్యోముక్త్యైభ్యశ్చపరేపదే॥౫౯౪॥

దివ్యాశ్చాప్సరసోయస్య (నైకద) స్సచకథ్యతే।

౪౯౨ అగ్రజః।

ఓమ్ అగ్రజాయనమః

భా. ఏవంప్రాప్తవతాం ముక్తానామగ్రే సహ‡సర్వైశ్వర్యశ్రియా యథాపర్యఙ్కవిద్యం పరమభోగ్యో జాయత ఇతి— [౫

(అగ్రజః).

(౧) "స ఆగచ్ఛత్యమితౌజసం పర్యఙ్కమ్" ఇతిప్రభృతి ॥కౌ-౧-౫॥

(౨) "ఉపశ్రీరుపబృంహణం తస్మిన్ బ్రహ్మాస్తే తమిత్థంవిత్ పాదేనైవాగ్ర ఆరోహతి తం బ్రహ్మాహ కోఽసీతి" ॥కౌ-౧-౫॥

ఇతిప్రభృతిచ, [౧౦

(౩) "సా యా బ్రహ్మణి చితిర్యా వ్యష్టిః తాం చితిం జయతి తాం వ్యష్టిం వ్యశ్నుతే" ఇతి. ఇత్యేవమన్నాహి పర్యఙ్కవిద్యా.*॥కౌ-౧-౬॥

నిర్వా. అనుకల్పే ఽతష్టాబాదౌ స్త్రియాః పుంవచ్చ. తతస్త్రియామత ష్టాప్. దీర్ఘ ఇత్యాది. తతో నైకదాశబ్దా నైకజాశబ్దాచ్చ మత్వర్థీయో ఽర్శ ఆద్యచ్. [౧౫

(౩) "యస్య" ఇత్యాలోపః. ... *॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

"ఏవం ప్రాప్తానాం ముక్తానామగ్రే సహ సర్వైశ్వర్యశ్రియా యథాపర్యఙ్కవిద్యం పరమభోగ్యో జాయతే ప్రాదుర్భవతి" ఇతి—

(అగ్రజః). [౨౦

(౧) "జనీ-ప్రాదుర్భావే" ॥ది.వా-౫-౧-౧౨౫-౪॥

(౨) "సప్తమ్యాం జనేర్డః" ॥౩-౨-౯౭.౨౫౧-౧౧॥

ఇతి డః. టిలోపః. అజ్జేర్గత్యర్థాత్,

నిరు. ౪౯౨. స్వస్యాగ్రే ప్రాప్తముక్తానాం సర్వైశ్వర్యశ్రియా సహ।
యథాపర్యఙ్కవిద్యం చ కరుణావిష్టచేతసా।
తద్భోగ్యో జాయతే యశ్చ సో ఽగ్రజః పరికీర్తితః॥౫౯౬॥

‡ సర్వైశ్వర్యా

16 6-88.

{౮౯౩ / ౪౩౭} అనిర్విణ్ణస్

ఓమ్ అనిర్విణ్ణాయనమః

భా. ఏవమాశ్రితమ్మహతా ప్రణిధానేన సంసారగర్తాదుత్తార్య, ఆత్మానం ప్రాపయ్య చ తమశోచ్యం పశ్యన్ —

(అనిర్విణ్ణః).

(౧) "కృతకృత్యస్తదా రామో విజ్వరః ప్రముమోద హ" ॥ రా--సం-౮౫॥

ఇతివత్. ... ... *

నిర్వ. (౩) "ఋజేన్ద్రాగ్ర" ॥ఉణా-౨।౨౮౭-౮॥

ఇత్యాదినా రక్, ఇదిత్వాన్నుమో నిపాతనాల్లోపే,

(౪) "నేట్" ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥

ఇతీట్ప్రతిషేధేచ అగ్రశబ్దఉక్తః. ... *

ఏవమాశ్రితంమహతా ప్రణిధానేన సంసారగర్తాదుత్తార్య, ఆత్మానం ప్రాపయ్య చ, తమశోచ్యం పశ్యన్ కృతకృత్యతయా నిర్విణ్ణో నిర్వేదవాన్నేతి —

(అనిర్విణ్ణః).

(౧) "విద-సత్తాయామ్" దివాదిః. ॥ధా-దివా-౭-౩।౧౨౫-౧౧॥

(౨) "విదవిచారణే" వా ॥ధా-రుధా-౨-౩।౧౨౭-౨౯॥

రుధాదిః; నిర్ పూర్వః. నిసస్తు సోరుత్వమ్. తతః కర్తరి క్తః.

అనిట్. అగుణః.

(౩) "రదాభ్యాం నిష్ఠాతః" ॥౮-౨-౪౨-౨౫౧-౨౫॥

ఇత్యాదినా నిష్ఠాతస్య నః. పూర్వస్య చ దస్య నః.

నిరు. ౮౯౩. మహతా ప్రణిధానేన హ్యుత్తార్య భవగర్తతః।

ప్రాపయ్య చ తమాత్మానం కృతకృత్యశ్చ విజ్వరః ॥౫౯౭॥

పశ్యన్నశోచ్యమేనం యః (అనిర్విణ్ణ) స్స ఈరితః।

౮౯౪ సదామర్షీ

ఓం సదామర్షిణే నమః

భా తతః ప్రభృతి సర్వకాలం తేన కృతప్రతికృతమ్మర్షితుం నిరోద్ధుం శీలమస్యేతి— [౫
(సదామర్షీ).
(౧) "సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ బ్రహ్మణా విపశ్చితా"
[209]
ఇత్యాది. ... ... * [॥ తై ౧-౨॥
(౨) "అనుత్తమే హ్యుత్తమేషు లోకేషు" ॥ ఛా-౧-౨॥
నిర్వ. (౪) "కృత్యచః" ॥ ౭-౪-౭౯। ౨౩౮-౨౪॥ [౧౦
ఇత్యచః పరత్వాభావాత్ ణత్వాప్రాప్తౌ,
(౫) "నిర్విణ్ణస్యోపసఙ్ఖ్యానమ్" ॥ ౭-౪-౭౯। ౨౩౮-౨౬॥
ఇతి, పరస్య ణత్వమ్. పూర్వస్యష్టుత్వేన ణః. నఞ్ సమాసః నలోపః. ... ... *
తతః ప్రభృతి సర్వదా సర్వకాలం-మర్షితుం-సోఢుం తేన సహ కృతప్రతికృతం నిరోద్ధుం-శీలమస్య" ఇతి.—
(సదామర్షీ).
(౧) "మృష - తితిక్షాయామ్" ॥ ధా-దివా-౬-౧।౧౨౫-౯॥
అర్థాదత్ర నిర్వహణక్రియోఽయమ్.
(౨) "సుప్యజాతౌ" ॥ ౩-౨-౭౮। ౨౫౦-౬॥ [౨౦
ఇత్యాదినా తాచ్ఛీల్యే ణినిః. గుణో రపరః. అదన్తపాఠేతు తాచ్ఛీల్యవర్జముక్త పవార్థః. కాపవాదః కర్తరిపచాద్యచ్. అన్యత్ప్రాగ్వత్. నిష్పాదితాత్ సర్వశబ్దాత్,

నిరు. ౮౯౪. సర్వకాలం తత్ప్రభృతి కృతప్రతికృతం చ సః ॥౫౯౮॥
మర్షితుం శీలమస్యేతి (సదామర్షీ) తి కీర్తితః॥

౮౯౫ లోకాధిష్ఠానమ్

ఓం లోకాధిష్ఠానాయనమః

భా. ఇతిశ్రుతానామ్ముక్తభోగ్యానాన్నిత్యాశ్రయః —
(లోకాధిష్ఠానమ్). ... ... *[౫
తత్రచ —

నిర్వ. (౩) "సర్వైక్యాస్య" ॥౫-౩-౧౫।౧౩౮-౧౫॥
ఇత్యాదినా దాప్రత్యయే,

(౪) "సర్వస్యసః" ॥౫-౩-౬।౧౩౭-౩౪॥
ఇతిసాదేశేచ సదాశబ్దఉక్తః. ఇన్న్ నదీర్ఘాద. *[౧౦
ముక్తభోగ్యానామత్యుత్తమానాంశ్రుతానాంలోకానామ్అధిష్ఠానంనిత్యాశ్రయః. ఇతి—
(లోకాధిష్ఠానమ్).

(౧) "ష్ఠా గతినివృత్తౌ" ॥ధా-భ్వా-౨౭-౨౮।౧౨౨-౨౪॥
అధిపూర్వః. షస్సః. తోష్టుః. అధికరణేల్యుట్. అనః. దీర్ఘః.

(౨) "ఆదేశప్రత్యయయోః" ఇతిషత్వం, ॥౮-౩-౫౯।౧౫ ౨౮॥

(౩) "సాత్" ఇతినిషేధేప్రాప్తే, ॥ ॥

(౪) "ఉపసర్గాత్ సునోతి" ॥౮-౩-౬౫।౧౫౭-౩౩॥
ఇత్యాదినాషః. ష్టుత్వమ్. లోకఉక్తః. దీర్ఘః.

[210]

(౫) "లిఙ్గమశిష్యమ్" ఇత్యాది. ... * ॥కా-౩౩౯-౧౯॥[౨౦
"తత్రచసదాసర్వైక్యస్సర్వధాऽనుభవేపిఅద్భుతః అతివిస్మయనీయోభవతి" ఇతి—

నిరు. ౮౯౫.లోకానాంముక్తభోగ్యానాం(లోకాధిష్ఠానమ్) ఆశ్రయః

‡౮౯౬ అద్భుతః॥ శ్లో॥౯౬॥౮౯౭ సనాత్

ఓమ్ అద్భుతాయనమః ఓం సనాతేనమః

భా. (అద్భుతః).

(౧) ,,అదిభువోడుతచ్'' ॥ఉణా-౫-౨౮౯-౩౦॥[౫

సర్వదా సర్వైః సర్వథా ఽనుభవేప్యపూర్వవదతివిస్మయనీయః * తేషాంసంభజనాత్ —

(సనాత్).

సనస్సనాదితిగణేనిపాతితః. ... *

నిర్వ. (అద్భుతః). [౧౦

(౧) ,,భూసత్తాయామ్'' ॥ధా-భ్వా-౧-౧।౧౧౫-౧౭॥

అత్ పూర్వః.

(౨) ,,అదిభువోడుతచ్'' ॥ఉణా-౫।౨౮౯-౩౦॥

ఇతి, విస్మయార్థే స్వరాదేరాకృతిగణత్వాత్ అవ్యయేదాన్తే ఉపపదేడుతచ్. టిలోపః.క్లీబపాతేపిప్రాగ్వదేవ [౧౫

[211]

(3) ,,లిఙ్గమశిష్యమ్''. ఇత్యాది. ... *॥కౌ-౩౩౯-౧౬ భా॥

,,తన్నిత్యసంభజనభాగయమఖణ్డనిర్దేశేనసనాదితివా,సనమ్-ఉక్తసంభజనమ్అతతిగచ్ఛతీతివా, తమయతేప్రాప్నోతిఇతివా—''

(సనాత్). [౨౦

(౧) ,,వన-షణ-సంభక్తౌ.'' ॥ధా-భ్వా-౧౪-౨౦।౧౧౯-౨॥

షస్సః. ఆద్యేస్వరాదౌసనాదతిపాఠాదవ్యయత్వమ్,

నిరు. ౮౯౬. తత్సదా సర్వథా సర్వైః భుజ్యమానో ఽప్యపూర్వవత్।

స్మయనీయో (ఽద్భుతః)

౮౯౭. ప్రోక్తస్తేషాం సంభజనాత్ (సనాత్)॥౬౦౦।

‡అద్భుతమ్౬౩

౮౯౮ సనాతనతమః

ఓం సనాతనతమాయనమః।

భా. ఏవం—

(సనాతనతమః) [౫

సనాపురాణే; తనపిరూపమ్.

పురాణతమః - పురాపినవఃపురాణః. సదాతనత్వే పితదాతన

వన్నిత్యంనూతనభోగ్యః. ... ... *

కింరూపఃమధ్యస్థనీలతోయదవిద్యుల్లేఖోజ్జ్వలవర్ణః.—

నిర్వ. తత్రచసనతేస్సనాదిత్యాత్ నిపాత్యతే. ద్వితీయే, [౧౦

(౨) ''అత-సాతత్యగమనే'' ॥ధ్యా-3 ౧।౧౧౬-౧॥

క్విప్; విజ్ఞా. త్రితీయే,

(3) ''అయ-గతౌ''! తతః క్విబేవ. ॥ధ్యా-౧౫-౧।౧౧౯-౫॥

(౪) ''లోపోవ్యోర్వలి'' ॥౬-౧-౬౬।౭౭-౯॥

ఇతియలోపః. క్విపస్సర్వాపహారకోలోపస్తూక్తః. [౧౫

(౫) ''హ్రస్వస్యపితికృతితుక్'' ॥౬-౧-౭౧।౨౪౦-౧౬॥

ఇతితుక్.సనేర్ భావేఘఞిక్తేకిః. పాణ్గ్వదేవపస్సః;

సర్వత్రదీర్ఘః. అవ్యయానవ్యయాభ్యాం విభక్తేర్ లుగలుకా

విశేషః. జత్వచర్త్వే. ... *

''సదాతనోఽపితదాతనవన్నిత్యభోగ్యతయా అతిశయితస్సనా

తనః పురాణః'' ఇతి—

(సనాతనతమః).

పురాపినవశ్చపురాణః;అత ఉక్తార్థోపపత్తిః.

(౧) ''పురాణప్రోక్తేషుబ్రాహ్మణకల్పేషు'' ॥ ॥

ఇత్యాదినిపాతనాత్ అయంసాధుః. తత్రహిట్యుట్యులోస్తుటౌ

నిరు. ౮౯౮. నిత్యనూతనభోగ్యత్వాత్ (సనాతనతమః) స్మృతః।

౮౯౯ కపిలః

ఓం కపిలాయనమః

భా. (కపిలః) ... ... *

నిర్వ. ఉభావః,పురాపూర్వాన్నువతేఃడశ్చవానిపాత్యతే. ఆద్యే[౫
నిపాతనాత్ ఆకారస్యనలోపః. దీర్ఘః. పక్షుద్వయేపియథా
సఙ్ఖ్యమ్.

(౨) ‹‹అట్కుప్వాఙ్›› ॥౮-౪-౨।౧౫ ౧॥
ఇతివా,సంజ్ఞాత్వాత్,నిపాతనాద్వాణత్వమ్. ‹‹అబాధకాన్యపి
నిపాతనానిభవన్తి›› ఇతిపురాతన శబ్దస్యాపిసంభవఇత్యలమ్.
సనేత్యవ్యయాముక్తాగ్కాత్,

(౩) ‹‹ సాయంచిరంప్రాహ్ణేప్రగేఽవ్యయేభ్యష్ట్యుట్యులౌతుట్ చ››
ఇతిట్యుట్యులౌ శైషికౌతయోస్తుట్ చ. [౪-౩-౨౩।౧౧౦-౧౨॥
అనః. నచ,కృతేతుట్యుయుమాదేశః; యేనటిదాద్యవయవః
ఇతితస్యాపియుగ్రహణేనగ్రహణాత్, [౧౫

(౪) ‹‹యువోః›› ॥౭-౧-౧।౧౦౨-౧౧॥
ఇత్యనాదేశేనతకారోవ్యవహ్రియేత. యద్వా, అనునాసికస్య
యోరనాదేశవిధానేనన్పృత్యురిత్యాదావివస పవవానస్యాత్;
పరంతుతుటః ప్రాగేవచాయమాదేశః.

(౫) ‹‹ఘుకాలతనేషుకాలనామ్నః›› ॥౬-౩-౧౭।౮౫-౫॥[౨౦
ఇత్యాదినిర్దేశాత్. తతఆతిశాయనికస్తమప్. ... *
సకింరూపః; తతోఽభిధీయతే, మధ్యస్థనీలతోయదవిద్యుల్లేఖోజ్జ్వల
వర్ణతయాకపిలః పిఙ్గలఇతి—
(కపిలః).

నిరు. ౮౯౯. విద్యున్మణ్డలమధ్యస్థనీలమేఘవదుజ్జ్వలః॥౬౦౧॥
(కపిలః) సస్వమాఖ్యాతఃసప్తవర్ణోమహామనుః॥

౯౦౦ కపిరవ్యయః

ఓం కపయే౽వ్యయాయనమః

భా॰ స్వయమపితదనుభవసుఖనిర్వృతింపాతిపిబతివా

(౧) "ఇన్ సర్వధాతుభ్యః" ఆతోలోపః. ॥ఉణా-౪ ౨౭-౨॥

(కపిరవ్యయః). ... ... *

ఇతి శ్రీహారితకులతిలక శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రసూనోః

శ్రీరఙ్గరాజదివ్యాజ్ఞాలబ్ధ

శ్రీపరాశరభట్టాపరనామధేయస్య

శ్రీరఙ్గనాథస్యకృతౌ

శ్రీ మ న్నా మ స హ స్ర వి వ ర ణే

భగవద్గుణదర్పణే

నవమంశతకంసమాప్తమ్.

నిర్వ॰ (౧) "క ము-కాన్తౌ" ॥ధా భ్వా-౧౩-౧౦।౧౧౮-౭౯॥

(౨) "కబృ-వర్ణేవా" ॥భ్వా-౧౦-౧౯।౧౧౮-౧౫॥

ఇలచ్ప్రకరణే

(౩) "కమేఃపశ్చ" ॥ఉణా-౧।౭౬౨-౩౪॥

(౪) "కపేః" ఇతివాపాఠః ॥ ॥

ఇతీలచ్ మస్య, పాఠాన్తరేబస్యచవాపాఠః. ...*

"స్వయమప్యవ్యయః. అవ్యయోవా౽నుపక్షీణః కమ్ - ఇహా యంసుఖార్థః; తదనుభవసుఖనిర్ వృతింపిబతి,పాతిరక్షతీతికపిరితి" (కపిరవ్యయః). [ఇతివా-

అవ్యయోవా.సవిశేషణమేకంనామ.

(౧) "పాపానే" ధా॥భ్వా-౨౭-౨౫।౧౨౨-౨౩॥

(౨) "పా రక్షణేచ" ధా॥అదా ౬-౧౩।౧౨౪-౪॥

(౩) "ఇన్ సర్వధాతుభ్యః" ఇతి, ఇన్, ॥ఉణా-౪।౨౭-౨

విరు॰ ౯౦౦. అనశ్వరసుఖంపాతిసఉక్తః (కపిరవ్యయః)॥౬౦౨॥

నిర్వ. (౪) "అచఇః" ర్వా, పూర్వత్రబాహుళకాత్
(౫) "ఇగుపధాత్ కిత్" ఇతి ॥ఉణా-౪|౧౨౭-౨॥
ఇనః కిత్త్వమన్యతోపి భవతి· అపరత్ర - అనుతస్త్వనుపి ఇప్రత్యయస్యకిత్త్వం బాహుళకాల్లభ్యతే. తస్యహిమహాన్ ప్రభావః ఇయాంస్తు విశేషః·ఇనః కిత్త్వంశ్రుతంక్వచిదన్యతోపి. ఏస్తు అశ్రుతమేవకుత్రచిత్ కల్ప్యతే ఇతి ఐదమర్థ్యనహి? అచఇరిత్యేవవక్తవ్యే ఇనోపిగ్రహణమ్. కిత్త్వాదాతోలోపః.
(౬) "కై-శబ్దే" ॥భ్వా-౭౭-౧౫-౧.౨౨-౨౨॥
(౭) "క్వా శబ్దే" ॥ ॥
(౮) "కన-దీప్తికాన్తిగతిషువా" ॥భ్వా-౧౪-౧౭|౧౧౯-౧॥
కాయతేరాత్వమ్. త్రిభ్యోపి.
(౯) "అన్యేష్వపి" ఇతి, డః. టిలోపః.॥3-౨-౧౦౧|౨౫౧ ౧౬॥
(౧౦) "ఇణ్-గతౌ" ॥ధా-అదా ౬-౧|౧౨౪-౧॥
(౧౧) "ఏరచ్" ॥3-3-౫౬|౨౮౪-౧౫॥
ఇతి, భావేఅచ్. గుణః. అయ్· విపూర్వః. పాఠాన్తరేతు అయమేవాపిపూర్వః. తత్ర,
(౧౨) "వష్టివాగురిరల్లోపమవాప్యోరుపసర్గయోః" ॥కా-౪౧-౧౮॥
ఇతివాగురిస్త్వాౘేపేరల్లోపః. శేషంప్రాగ్వత్.ఉభయత్రాపి యణ్ యకారః. నఞ్ పూర్వోబహువ్రీహిః. నఞోనలోపః. సంహితాయాంపూర్వస్యరోరావసానికోవిసర్గః. ... *

ఇతి కుశికకులతిలక శ్రీ వేఙ్కటేశ్వరమహాచార్యవరాత్మజ
వరదదేశికతనయ వరదగురువరసూను
వరదాచార్యసూరివిరచితే
శ్రీ ప రా శ ర భ ట్టా ర్య భా షి తే
శ్రీమత్సహస్రనామభాష్యానుగే
భ గ వ న్నా మ స హ స్ర ని ర్వ చ నే
నవమంశతకం సంపూర్ణమ్.

౯౦౧ స్వస్తిదః

ఓం స్వస్తిదాయనమః

భా. ఏవం ‡ మహాన్ మఙ్గళం దదాతీతి—
(స్వస్తిదః). ... ... * [౫
స్వగుణైః స్వభోగాశిషం కరోతీతి—

నిర్వ. "ఏవం స్వస్తి మహాన్ మఙ్గళం దదాతి" ఇతి—
(స్వస్తిదః).
(౧) "డుదాఞ్-దానే" ॥ధా జు-౧-౯।౧౨౪-౧౮॥
(౨) "ఆతోఽనుపసర్గే" ఇతి కః. ఆల్లోపః. ॥3-౨-3।౨౪౫-౧3॥
(3) "అస-భువి" సుపూర్వః. ॥ధా అదా-౬-౨౨।౧౨౪-౭॥
(౪) "వసేస్తిః" ॥ఉణా-౪-౨౭౮-౨౫॥
ఇతివర్తమానే "సావసేః శిత్" ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౨౭॥
ఇతి, సావుపపదేఽసేస్తిః శిత్. శిత్త్వాత్,
(౫) "తిఙ్ శిత్" ॥3-౪-౧౧౨।౧౫౧-౫॥ [౧౫
ఇతి సార్వధాతుకత్వేన ఆర్ధధాతుకవిషయోఽస్తేర్ భూభా
వోన. అనార్ధధాతుకత్వాత్ నేట్. బాహుళకాన్నశ్నసోర
ల్లోపః. శిదిత్యపాఠేఽపి బాహుళకాత్తదభావః. ఇహ,
(౬) "తితుత్ర" ఇతి నేట్. ॥౭-౨ ౯।౨౬౦-౧॥
(౭) "ఇకోయణచి" ఇతియణ్ వః ॥ ॥
స్వరాదిపాఠాదవ్యయత్వమ్. సతిప్రయోగే ఽనన్యథాసిద్ధే
ఽనవ్యయమపి ఏవముత్తరత్రాపి. ... *
స్వగుణైః స్వస్తి స్వభోగాశిషం కరోతీతి—

నిరు. ౯౦౧. భక్తేభ్యో మఙ్గళం స్వస్తి తద్దానాత్ (స్వస్తిదః) స్మృతః॥

‡ జగ

శ్లో.౯౬,అక్షు.౨౦-శ్లో.౯౬.అక్షు.౨౭.(౭౬౨)నా. { ౯౦౨.స్వస్తికృత్ ౯౦౩ స్వస్తి ౯౦౪ స్వస్తిభుక్ }

౯౦౨ స్వస్తికృత్	౯౦౩ స్వస్తి	౯౦౪ స్వస్తిభుక్
ఓం స్వస్తికృతేనమః	ఓం స్వస్తినేనమః	ఓం స్వస్తిభుజేనమః

భా. (స్వస్తికృత్). ... ... *
స్వయమేవమహాన్ మఙ్గళమ్— [౫
(స్వస్తి).
(౧) "స్వస్తిశివాశిషోః" ॥ఉదా- ॥
(౨) "సావసేశ్మిత్" ॥౪-౨౭౮-౨౭॥
ఇతితిప్రత్యయః శిత్త్వాత్ భూాభావాభావః. ... *
సర్వమేతత్ స్వస్తిభునక్తిపాలయతీతి— [౧౦
(స్వస్తిభుక్). ... ... *

నిర్వ. (స్వస్తికృత్)
"డుకృఞ్-కరణే" ॥ధా-తనా-౧-౧౦-౧౨౮-౪॥
[212]
కృఞః క్విపితుగిత్యాది. ... ... *
స్వయమేవస్వస్తిమహాన్ మఙ్గళమితి—
(స్వస్తి). [౧౫
[213]
అవ్యయాత్ సుపోలుక్. అనవ్యయాత్తులిఙ్గమశివ్యమిత్యాది. *
స్వస్తిభునక్తి- సదాపాలయతీతి—
(స్వస్తిభుక్)
(౧) "భుజ-పాలనాభ్యవహారయోః"॥ ధా-రు-౨-౪।౧౭౩౧॥
పాలనక్రియఇహాయమ్. క్విప్. లఘుణః. చోఃకుః. చర్త్వమ్. *

నిరు ౯౦౨. స్వస్తిస్వభోగాశిషంయఃకరోతి (స్వస్తికృచ్) చసః॥
౯౦౩. మహామఙ్గళరూపత్వాత్ స్వయం (స్వస్తి) తికథ్యతే।
౯౦౪. పాలనాన్మఙ్గళస్యైవ (స్వస్తిభుక్)చేతిగమ్యతే॥౬౦౪॥

౯౦౫ స్వస్తిదక్షిణః ‖శ్లో౯౭‖ ౯౦౬ అరౌద్రః

ఓం స్వస్తిదక్షిణాయనమః ఓమ్ అరౌద్రాయనమః

భా. అన్యదపిస్వపరిచరణానుగుణందివ్యశరీరశక్త్యాది స్వస్తి; స్వా త్మదానదీక్షసత్రేఋత్విగ్భ్యోదేయాదక్షిణాఽస్యేతి— [౫
(స్వస్తిదక్షిణః). ... ... *
పరమైశ్వర్యేఽపిగుణశీతలిమ్నా—
(అరౌద్రః). ... ... *

నిర్వ. "స్వస్తి స్వపరిచరణానుగుణదివ్యశరీరశక్త్యాది; దక్షిణా స్వా త్మదానదీక్షసత్రే ఋత్విగ్భ్యోదేయాంశః, అస్య" ఇతి—
(స్వస్తిదక్షిణః)
(౧) "దక్ష-వృద్ధౌ శీఘ్రార్థేచ" ‖ధా-భ్వా-౧౬-౭-౧౨౦-3‖
వృద్ధ్యర్థేచ,
(౨) "ద్రుదక్షిభ్యామినన్" ‖ఉణా-౨|౬౭-౫౯‖
ఇతిఇనన్, ణత్వమ్. తతః స్త్రియామ్ అతష్టాబాది. బహువ్రీహౌ వుపసర్జనహ్రస్వః ... ... *
పరమైశ్వర్యేఽపిగుణశీతలిమ్నారౌద్రఉగ్రః స నేతి—
(అరౌద్రః)
(౧) "రుదిర్-అశ్రువిమోచనే" ‖ధా-అదా-౭-౧|౧౨౪-౭‖
ణిచ్. రక్ ప్రకరణే, [౨౦
(౨) "రోదేర్ ణిలుక్ చ" ‖ఉణా-౨-౨౨౭-3‖
ఇతి, రక్; ణేర్ లుక్ చ.
(3) "నేట్" ఇతి, నేట్. ‖౭-౨-౮|౨౪౯-౨౭‖

నిరు. ౯౦౫. శక్త్యాద్యాప్రకృతిఃస్వస్తి, స్వాత్మదానంచదక్షిణా।
ఆత్మార్పణాఖ్యయాగేతుయస్యాస్తి (స్వస్తిదక్షిణః)‖
౯౦౬. సర్వైశ్వర్యేపిసుగుణశ్శీతలో (ఽరౌద్ర) ఉచ్యతే‖౬౦౬‖

౯౦౭ కుణ్డలీ

ఓం కుణ్డలినే నమః

భా. యథోచితనిత్యదివ్యభూషణః—
(కుణ్డలీ). ... ... * [౫

నిర్వ. లుకాలుప్తేప్రత్యయలక్షణాభావాన్నగుణః· ఏతదర్థోఽపి,
(౪) "నేరనిటి" ॥౬-౪-౫౧।౧౬౪॥
ఇత్యేవసిద్ధేలోపేలుకఆరమ్భః ? యదిత్వత్రాఽపి లోపఇత్యేవ
పాఠః.తదా తేనైవఉక్తేనసిద్ధేలోపేప్రత్యయలక్షణబాధనార్థః
పునరారమ్భః; తతశ్చనలఘూపధగుణఇత్యవధేయమ్. ప్రాగపి
ఇదమవోచామ.తతః, రుద్రశబ్దాత్ రౌద్రరసస్యతద్దైవత్యతయా
(౫) "సాఽస్యదేవతా" ఇత్యణ్. ఆదివృద్ధిః ॥౪-౨-౨౪।౧౦౧-౭॥
(౬) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
ఇతి, లోపః· తతోమత్వర్థీయోఽర్శఆద్యచ్· ప్రాగ్వదేవ
(౭) "యస్య" ఇతిలోపః ॥౬-౪-౧౪౮-౨౬-౧౧॥
నఞ్సమాసో నలోపః. ... ... *
"యథోక్తనిత్య దివ్యభూషణతయా,కుణ్డలంతదుపలక్ష్యందివ్య
భూషణజాతంనిత్యమస్య" ఇతి—
(కుణ్డలీ)
(౧) "కుడి-దాహే." భ్వాదిః ॥భ్వా-౯-౧౭।౧౧౭-౨౧॥ [౨౦
(౨) "కుడిరక్షణేవా." చురాదిః ॥ధా-చు-౧-౫౨।౧౨౯-౯॥
ఇదిత్త్వాన్నుమ్·
(౩) "కలస్త్రిపశ్చ" ॥ధా-ఉణా-౧।౨౬౪-౧౦॥
(౪) "ఇతిపాఠిక్ ప్రత్యయనిర్దేశాచ్చకారాత్ బాహులకాచ్చఅన్యే
తోఽపి" ఇతికలప్రత్యయః· ॥ ॥

నిరు. ౯౦౭· దివ్యభూషణవాన్యోఽసౌ(కుణ్డలీ) తిప్రకథ్యతే॥ ౬౦౬॥

౯౦౮ చక్రీ

౯౯౫ ఓం చక్రిణేనమః

భా॰ తాదృశదివ్యాయుధః—
(చక్రీ). ... ... *[౫

నిర్వ॰ ఇది త్త్వాన్న నలోపః. అన్యత్రతు నతత్ ప్రసఙ్గః. తత్ర ణేర్ లోపః. తదనిత్యతాయాంతు పాణిగుణ్యైవగతిః. ఉభయత్ర అనుస్వారపర సవర్ణౌ. తతః కుణ్డలశబ్దాత్ నిత్యయోగేమత్వర్థే అతఇనిః.

(౫) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౭౬-౧౧॥

[214]

ఇతి, లోపః. ఇన్హన్తదీర్ఘ ఇత్యాది. ... *[౧౦

"తథాచక్రం తమవలక్ష్యం తాదృశదివ్యాయుధజాతం నిత్యమస్య" ఇతి-
(చక్రీ)

(౧) "చక-తృప్తౌ, ప్రతిఘాతేచ" ॥ధా-భ్వా ౫-౧౯।౧౧౬-౧౫॥
రక్ ప్రకరణే,

(౨) "చక్రిచమ్యోర్వుచోప్పధాయాః." ॥ఉణా-౨।౭౬౬-౩౫॥
ఇతి, రక్. బాహుళకాదిహనోత్వమ్.

(౩) "నెట్" ఇతినేట్. యద్వా ॥౭-౨ ౮।౭౪౯-౨౭॥

(౪) "కృఞః కః" ఇత్యనువృత్తౌ, ॥ ॥

(౫) "కరోతేర్ ద్వేచ" ॥ ॥
ఇతి,కః ద్విత్వంచ. బాహుళకాదభ్యాససంజ్ఞా. ఉరదత్వాది. అగుణః. యణ్ రః తతఏవ బాహుళకాత్,

(౬) "సిచేః కోఽన్యత్రాపిద్విత్వంచ" ॥ ॥
ఇత్యాదినాపాణిగపిఇదంపిశదముద్రైరిరామ. తతశ్చక్రశబ్దాత్ పాణిగ్వత్ అత ఇనిః.

(౭) "యస్య" ఇతిలోపః. దీర్ఘాది. ... *॥౬-౪-౧౪౮।౭౬-౧౧॥

నిరు. ౯౦౮. నిత్యదివ్యాయుధశ్ (చక్రీ)

౯౦౯ విక్రమీ ౯౧౦ ఊర్జితశాసనః

ఓం విక్రమణేనమః ఓం ఊర్జితశాసనాయనమః

శ్లా. గామ్భీర్యాను ‡ కూలవిలాసః—
(విక్రమీ). ... ... * [౫
విరిఞ్చిపురన్దరాద్యలఙ్ఘ్యాజ్ఞః—
(ఊర్జితశాసనః). ... ... *

నిర్వ. ‹‹తథావిక్రమో గామ్భీర్యాను రూపోవిలాసోఽస్య'' ఇతి—
(విక్రమీ) [౩౦।౧౧౯-౩॥
(౧) ‹‹క్రము-పాదవిక్షేపే''; విపూర్వః·భావేఘఞ్.॥ధా-భ్వా-౧౪-
(౨) ‹‹నోదాత్త'' ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౭॥
ఇత్యాదినానవృద్ధిః. తతః
(౩) ‹‹సంజ్ఞాయామ్‌మన్‌మాభ్యామ్'' ఇతి॥౫-౨-౧౩౭-౧౩౭-౧౬॥
తనోబాధనార్థం నియమితోమత్వర్థీయఉక్తార్థఇనిః.లోపదీర్ఘాది*
‹‹ తథావిరిఞ్చాద్యలఙ్ఘ్యతయా ఊర్జితంబలవచ్ఛాసన [౧౫
మాజ్ఞాఽస్య'' ఇతి—
(ఊర్జితశాసనః)
(౧)‹‹శాసు-అనుశిష్టౌ'' భావేల్యుట్.అనః.॥ధా-అదా-౬-౩౨।౧౨౪-౯॥
(౨) ‹‹ఊర్జ-బలప్రాణనయోః'' ॥ధా-చురా-౧-౧౬।౦౨౮-౩౩॥
చురాదిః. తతోణిచ్. తథాబహులమేతన్నిదర్శనమితి అనిత్య
ణ్యన్తాహిచురాదయః! తతస్తదభావేచఅకర్మకాత్ కర్తరి క్తః.
ఇట్. ఆద్యే,
(౩) ‹‹నిష్ఠాయాంసేటి'' ॥౬-౪-౫౨।౫౩-౩౦॥

నిరు. ౯౦౯· స్యాద్విలాసీతు (విక్రమీ)।
౯౧౦· బ్రహ్మాద్యలఙ్ఘ్యస్యాజ్ఞో యస్సస్యాద్ (ఊర్జితశాసనః)॥

---

‡ రూప

౯౧౧ శబ్దాతిగః

ఓం శబ్దాతిగాయనమః

భా. అనన్తజిహ్వానానన్తేన అనన్తశాస్త్రైరామ్నాయై స్సాక్షాత్
సరస్వత్యాచపురుదాహరమహిమా— [౫
(శబ్దాతిగః). ... ... *

నిర్వ. ఇతిణిలోపః. అన్యత్రతుసిస్త్రాయాంనకోపివిశేషః. తత్రచఊర్జా సంజాతాఅస్యేతివిగ్రహేతుతతః,

(౪) “గురోశ్చహలః” ॥3-3-౧౦3-౨౮౭-౨॥
ఇతిస్త్రియామకారప్రత్యయే [౧౦
టాబాదౌచసిద్ధాదూర్జాశబ్దాత్ సంజాతోపాధికాత్,

(౫) “తదస్యసంజాతమ్” ॥౫-౨-3౬।౧3౨-౪॥
ఇత్యాదినాతారకాదేరాకృతిగణత్వాత్ ఇతచ్.

(౬) “యస్య” ॥౬-౪ ౧౪౮।౨౬-౧౧॥
ఇత్యల్లోపః - ఏతచ్చప్రాగేవప్రవ్యక్షితమ్. బహువ్రీహిః. *
“అనన్తజిహ్వానానన్తేన అనన్తశాస్త్రైరామ్నాయైః సాక్షాత్ సరస్వత్యాచదురుదాహరమహిమతయాశబ్దంవాచం అతిగచ్ఛతి అతిక్రామతి ఇతి—
(శబ్దాతిగః)

(౧) “గమ్ఌ-గతౌ”. ॥ధా-భ్వా-3౦-౫।౧౨3-౭॥
అతిపూర్వః. గమేర్డప్రకరణే,

(౨) “అన్యత్రాపిదృశ్యతఇతివక్తవ్యమ్” ॥3-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥
ఇతిడః, టిలోపః.

(3) “శప-ఆక్రోశే” శబ్దాదిఃదివాదిర్వా ॥భ్వా-3౧-౭।౧౨3-౧౨॥

నిరు. ౯౧౧. అనన్తశాస్త్రైరామ్నాయై వాగ్దేవ్యాచనన్తభోగినా।
వక్తుంహ్యశక్యమహిమాయస్య (శబ్దాతిగో) స్తిసః॥

శ్లో.౯౭,అను.౨౧-శ్లో.౯౭.అను.౨౭.(౭౬౮)నా. { ౯౧౨. శబ్దసహః
౯౧౩ శిశిరః

౯౧౨ శబ్దసహః ౯౧౩ శిశిరః

ఓం శబ్దసహాయనమః ఓం శిశిరాయనమః

భా. అథగజేన్ద్రమోక్షణమ్ అస్పష్టశబ్దానాంతరశ్చామపి ఆర్తశబ్ద
మతిభారమివసహతేఇతి— [౫
(శబ్దసహః).

(౧) "భక్తింతస్యానుచిన్త్యేతి" ... * ॥ ॥
ఆర్తశబ్దశ్రవణానన్తరం అతిత్వరయాగతః—
(శిశిరః).

నిర్వ. (౪) "శాశపిభ్యాందదనౌ" ॥ఉణా ౪-౨౭౬-౧౨॥
ఇతి, దన్. అనిట్.

(౫) "ఝలాంజశ్ఝశి" ౮-౪-౫౩।౪-౨౩॥
ఇతి, జశ్త్వమ్. షస్యబః.దీర్ఘః ... ... *
అథప్రాసఙ్గికనిదర్శనంగజేన్ద్రమోక్షణంప్రస్తూయతే.
"అస్పష్టశబ్దానాంతిరశ్చామపి శబ్దమాత్రనాదంసహతేభార
మివవహతి" ఇతి—
(శబ్దసహః)

(౧) "షహ-మర్షణే" ॥ధా-భ్వా-౨౩-౧।౧-౨౨-౧॥
షస్సః.పచాద్యచ్. శబ్దఉక్తః. ... ... *
"ఆర్తశబ్దశ్రవణసమనన్తరమతిత్వరయాతత్రగమనాత్, [౨౦
శశతిపాలవతే" ఇతి—
(శిశిరః)

నిరు. ౯౧౨. అతిభారమివాస్పష్టంతిరశ్చాంశబ్దమార్తిజమ్।
సహతేయః (శబ్దసహః) వస్వర్ణోమనురుత్తమః॥౬౦౯॥
౯౧౩. గజేన్ద్రపాలనార్థంయః(శిశిర) స్త్వరయాగతః॥ ౬౧౦॥
23-7-88.

౯౧౪ శర్వరీకరః॥

ఓం శర్వరీకరాయనమః

భా. (౧) ‚‚శశప్లుతగతౌ'' ॥ ॥

(౨) ‚‚అజిరశిశిర'' ఇత్యాదినా రక్ ప్రత్యయాన్తోనిపాతితః ॥ధా-
[ఉణా-౧।౫౯౨-౨౬॥

(౩) ‚‚శ్రుత్వాచక్రగదాధరః । సాన్నిధ్యంకల్పయామాసతస్మిన్
సరసి'' ఇతి ... * ॥ ॥

(శర్వరీకరః) [౨౩॥

(౧) ‚‚శృణాతేఃక్వాగలోశ్వావృక్షచతిభ్యష్వరచ్''॥ఉణా-౨।౨౬౯-
‡ ఇతిష్వరచ్. షిత్త్వాత్ జీష్. శర్వరీ హింస్రాపరవిదారిణీ
పజ్ఞ్వాయుధీతదాకరేఽస్యేతి ... *

నిర్వ. (౧) ‚‚శశ-ప్లుతగతౌ'' ॥ధా-భ్వా-౧౭-౭౬।౧౨౦-౨౯॥
కిరచ్ ప్రకరణే

(౨) ‚‚అజిరశిశిరశిథిలస్థిరస్ఫిరస్థవిరఖదిరాః''॥ధా-ఉణా-౧।౫౯౨-౨౬॥
ఇతికిరచ్; ధాతోరుపధాయాఇత్త్వంచనిపాత్యతే. కిత్త్వాన్న
గుణః. ... ... *

‚‚ తథాశర్వరీహింస్రాపరవిదారణీ పజ్ఞ్వాయుధీఅస్య'' ఇతి—
(శర్వరీకరః) కృఞః పచాద్యచ్.

(౧) ‚‚కృఞ్-విక్షేపే వా'' ॥ధా-తుధా-౪-౪-౧౭౭-౧౫॥

(౨) ‚‚అకర్తరిచ'' ఇత్యనువృత్తౌ ॥౩-౩-౧౯।౭౮౨-౧౫॥

(౩) ‚‚ఋదోరప్'' ఇతిఅప్. ॥౩-౩-౫౭।౭౮౪-౧౬॥

ఉభయత్రాపిగుణో రపరః. నచకిరతేః,

నిరు. ౯౧౪. ఉచ్యతేశర్వరీశబ్దాద్ధింస్రాపరవిదారిణీ ।
పజ్ఞ్వాయుధీ,కరేచాస్యేత్యుదితః (శర్వరీకరః)॥ ౬౧౧॥

‡ వరట్ టిపారేటిత్వాత్ జీష్

౯౮॥శ్లో॥ ౯౧౫ అక్రూరః

ఓమ్ అక్రూరాయనమః

ఖ్యా. గజపరిజిహీర్షయా కరస్థైరప్యాయుధైర్గ్రాహమపి ఝటిత్య కృత్తవాన్— [౫
(అక్రూరః).

నిర్వ. (౪) "ఋూతఇద్ ధాతోః" ॥౭-౧-౧౦౦।౧౭-౮।౧౯॥
ఇతీత్త్వంశజర్యమ్; ఇత్వోత్వాభ్యాంహిగుణవృద్ధివిప్రతిషేధేనభవతః।
(౫) "శౄ-హింసాయామ్" ॥ధా-క్ర్యాది-౨-౩।౧౨౮-౧౩॥
(౬) "కౄగౄశౄవృఞ్ చతిభ్యఃష్వరచ్"॥ఉణా·౩-౨౬౯-౨౩॥
ఇతిష్వరచ్.
(౭) "షఃప్రత్యయస్య"ఇతిషఇత్.గుణోరపరః. ॥౧-౩-౬।౪౩-౨౮॥
(౮) "నేట్"ఇతినేట్. స్త్రియాంషిత్త్వాత్, ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥
(౯) "షిద్గౌరాదిభ్యశ్చ" ॥౪-౧-౪౧।౪౫-౨౮॥
ఇతిషిల్లక్షణోఙీష్. వరట్. ఇతిపాఠే, [౧౫
(౧౦) "టిడ్ఢాణఞ్ద్వయసచ్ దఘ్నఞ్మాత్రచ్తయప్ ఠక్ఠఞ్ కఞ్క్వరపః" ॥౪-౧-౧౫।౪౩-౧౫॥
ఇతిటిత్త్వాత్ ఙీప్. స్వరేభేదః. భత్వే,
(౧౧) "యస్యేతిచ" ఇతి, అకారలోపః. ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
పఞ్చాయుధీపాఠ్రిధాన్యవివక్షయాచాయం స్త్రియాంనిర్దేశః. *
వచనాత్ ప్రథమంజలాశయాత్ కేవలంగ్రాహముద్ధరతాచఅనేన గజపరిజిహీర్షయాకరస్థైరప్యాయుధైః ఝటితితదకర్తనాత్, కృన్తతీతి-క్రూరఃసనేతి—
(అక్రూరః)

నిరు. ౯౧౫. యోఽసౌధృతాయుధైర్గ్రాహమ్ (అక్రూరో) మక్ష్వ కృత్తవాన్॥ ౬౧౨॥

౯౧౬ పేశలో

ఓం పేశలాయనమః

ధా. (౧) "కృతేశ్ఛకూ౯చ" ॥ఉణా-౨-౨౬౭-౩॥

ఇతిరక్; కూ౯ఆదేశశ్చ. యథా [౫

(౨) " గ్రాహగ్రస్తంగజేన్ద్రంచతంగ్రాహంచజలాశయాత్ । ఉజ్జ హారాప్రమేయాత్మాతరసామధుసూదనః"ఇతి॥ ॥

సంభ్రమాదయథాతథస్రగ్భూషావ్యూహరరమణీయః—

(పేశలః) ... ... *

నిర్వ· (౧౨) "కృతీ-ఛదనే" రక్ప్రకరణే ॥ధా-తుదా-౭౧।౧౨౭.౩॥

(౧౩) "కృతేశ్ఛకూ౯చ" ॥ఉణా-౨।౭౬౭-౩।

ఇతిరక్. ధాతోరన్త్యస్యఛః పాక్షికః; తదభావేకూ౯ఇతిధాతోరాదేశశ్చ. అత్రతురక్; క్రూఇతిధాతోరాదేశశ్చ.

(౧౪) "నెట్" ఇతి,నెట్. ॥౭ ౨-౮-౨౪౯-౨౭॥

అగుణః. తతోనఞ్సమాసః.నలోపః. ... *[౧౫

" తదాతనసంభ్రమాదయథా తథస్రగ్భూషణావ్యూహైః పింశతి స్వాత్మానందీపయతితథాచరమణీయఇతివా, పేశందీపనాత్తదుపలక్ష్యంచరామణీయకం లాతి గృహ్ణాతీతివా" *

(పేశలః)

(౧) "పిశ-అవయవే" ॥ధా-తు-౭-౩।౧౨౭-౨౩॥

తుదాదౌముచాదిః; అయందీపనాయామపి; ఇహచాయందీపనక్రియః. ఆద్యే, "కలః" ఇత్యనువృత్తౌ,॥ఉణా-౨-౨౬౪-౧౦॥

(౨) "వృషాదిభ్యశ్చిత్"ఇతికలఃచిత్, ॥ఉణా-౨-౨౬౪-౧౨॥

కిత్త్వేపిబాహుళకాద్గుణః. అన్యత్ర

సిద్ధ. ౯౧౬. త్వరాతిశయతః స్రస్తస్రగ్భూషావ్యూహసున్దరః ।
గజేన్ద్రరక్షాసమయేయోఽసౌస్యాత్ (పేశలః)స్మృతః॥

{౯౧౭ / ౪౨౪} దక్షో　　　౯౧౮ దక్షిణః

ఓం దక్షాయనమః　　　ఓం దక్షిణాయనమః

భా.　క్షిప్రమాగన్తా—

(దక్షుః).　　...　　...　　* [౫

తథాగత్య ధిష్ణ్యం దూరగతోఽహం త్వామితి సాన్త్వనైర్గజేన్ద్ర

స్యానుకూలః—

(దక్షిణః).

(౧)　“దక్షవృద్ధౌ”　　॥ధా-భ్వా-౧౬-౭౧౨౦-౩॥

(౨)　“ద్రుదక్షిభ్యామ్”　　॥ఉణా-౨౧౨౬౭-౨౯॥

ఇతీనన్. యథా,

నిర్వ. (౩) “లా-ఆదానే”　　॥ధా-అదా-౬-౧౫౧౦౨౪-౪॥

(౪)　“ఆతోఽనుపసర్గే”　　॥౩-౨-౩౧౨౪౫-౧౩॥

ఇతి,కః. ఆల్లోపః. పిశిరుక్తః. తతో భావేఘఞ్గుణః　　*

తదానీం తత్ర ఆగమనేదక్షతేశీఘ్రో భవతీతి—　　[౧౫

(దక్షుః)

(౧)　“దక్ష-వృద్ధౌ శీఘ్రార్థేచ”　　॥ధా-భ్వా-౧౬-౭౧౨౦-౩॥

ఇహాయంశీఘ్రార్థః. పచాద్యచ్.　　...　　*

తథా, “తత్రచాగత్యాస్వ్యదూర వాసాదిగర్హణముఖేన అతిసమ

ర్థోగజేన్ద్రంసాన్త్వయన్ తస్యానుకూలోదక్షతేవర్ధతే”

ఇతి—

(దక్షిణః)

నిరు. ౯౧౭. (దక్షో) యోద్రుతమాగన్తారక్షణాయసఉచ్యతే॥౬౧౪॥

౯౧౮. గజేన్ద్రస్యప్రపన్నస్యయః ప్రీతో (దక్షిణస్తుసః)॥　౬౧౫॥

౯౧౯ క్షమిణాంవరః।

ఓం క్షమిణాంవరాయనమః

భా. (౩) "ప్రీతిమాన్ పుణ్డరీకాక్షః శరణాగతవత్సలః। భజన్తంగజరాజానంమధురంమధుసూదనః" ॥ ॥

[215]

ఇత్యాది. ... ... *

"తద్ధర్మేనేనధృతాత్మా"—

(క్షమిణాంవరః)

(౧) "అభవత్తత్రవై దేశః" ఇతి. ... *

నిర్వ. పాణిగ్వదేవధాతుః; ఇహావృద్ధ్యర్థః. [౧౦

(౧) "ద్రుదక్షిభ్యామినన్" ॥ఉణా-౨।౭౬ ౭-౨౯॥

ఇతి ఇనన్.ణత్వమ్. ఏతచ్చపాణిగేవప్రవ్యక్తమ్. *

(౨) "తద్ధర్మేనేనధృతాత్మతయా క్షమిణాంతితిక్షూణాంవరఃశ్రేష్ఠః" ఇతి—

(క్షమిణాంవరః) [౧౫

(౨) "వృఙ్-వరణే" ॥ధా-స్వా-౧.౮-౧౨౬-౩॥

(౩) "గృహ వృ దృ నిశ్చి గమశ్చ" ॥౩-౩-౫౮-౨౮౪-౧౯॥

ఇతిఅప్. గుణోరపరః.

(౪) "క్షమూషసహనే" దివాదిః. ॥ధా.దివా-౯.౫।౧౨౫-౨౨॥

తతః "శమిత్యష్టాభ్యోఘినుణ్" ॥౩-౨-౧౪౧।౨౫౭-౨౫॥

ఇతిశమాదిత్వాత్ ఘినుణ్ తాచ్ఛీలికః.

(౫) "నోదాత్త" ॥౭-౩-౩౪।౨౩౨-౭॥

ఇత్యాదినానవృద్ధిః. ఘ్యాదేస్తుషితః,

(౬) "షిద్భిదాదిభ్యోఽఙ్" ॥౩-౩-౧౦౪-౨౮౭-౫॥

౯౨౦ విద్వత్తమో

ఓం విద్వత్తమాయనమః

భా. తచ్చికిత్సాయామ్—
(విద్వత్తమః). [౫
(౨) "ఏవముక్త్వాసురశ్రేష్ఠగజేన్ద్రంమధుసూదనః । స్పర్శయామాస హస్తేన" ఇత్యాది. ... ... *

నిర్వ: ఇతి స్త్రియాంమజిటాబాదాచ తమాశబ్దాత్ వ్రీహ్యాదిలక్షణో మత్వర్థీయఇనిః.

(౭) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
ఇతిలోపేచతమిన్‌శబ్దనిష్పత్తిరిత్యన్యదేతత్ సహ్యేకృతిగణః?
తతఆమ్. ణత్వమ్. అనుస్వారాదిస్సాంహితః ... *
స్వహస్తసంస్పర్శాదినా తచ్చికిత్సాయామ్ అయమతిశయేన విద్వాన్ జ్ఞాతా ఇతి—
(విద్వత్తమః) [౧౫

(౧) "విద-జ్ఞానే"తతోవర్తమానేలట్॥ధా-ఆదా-౬-౨౧।౧౨౪-౬॥
(౨) "లటః శతృశానచావప్రథమాసమానాధికరణే" ॥3-౨ ౧౨౪।
ఇతిలటఃశతా,శిత్త్వాత్ సార్వధాతుకత్వేకర్తరి [౨౫౬-౨౬॥
శప్. తస్యఆదాదికోలుక్. శతుశ్చ
(3) "సార్వధాతుకమపిత్" ॥౧-౨-౪।౧౫౪-౧౮॥
ఇతిజిత్త్వాన్నగుణః.
(౪) "విదేశ్శతుర్వసుః" ॥౭-౧-3౬।౨౫౭-౧॥
ఇతిశతుః వసురాదేశఃపాక్షికః.
(౫) "నేట్" ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥
ఇతి నేట్. ఆతిశాయనికస్తమప్.

నిరు. ౯౨౦. గజేన్ద్రార్తిచికిత్సాయాంవిద్వాన్ (విద్వత్తమ) స్తుసః॥

౯౨౧ వీతభయః

ఓం వీతభయాయ నమః

భా. తత్ సమాగమ తుములోపలమ్భాత్ వీతం భయం గజేన్ద్రస్య ఇతి. (వీతభయః). ... ... * [౫

“శ్రుతేనహీనరు శ్రేష్ఠస్య తేనకథితేనవా । గజేన్ద్రమోక్షణే నైవసద్యఃపాపాత్ ప్రముచ్యతే” ఇతి —

నిర్వ. (౬) “స్వాదిషు” ।౧-౪-౧౭।౧౮-౧॥

ఇతిపదత్వే,

(౭) “ఝలాంజశ్ః” ।౮-౪-౫౩।౪-౨౩॥ [౧౦

ఇతిజశ్త్వమ్. ఆన్తరతమ్యాత్ సస్యదః. తస్య

(౮) “ఖరిచ” ॥౮-౪-౫౫।౯-౩౧॥

ఇతిచర్త్వమ్. ... ... *

“తత్ సమాగమ తుములోపలమ్భాత్ గజేన్ద్రస్యనిర్భయతయా వీతమపగతంభయమస్మాత్” ఇతి— [౧౫

(వీతభయః)

(౧) “ఞిభీ-భయే” అజ్విధౌ ధా-జు-౧౨।౧౭౪-౧౫॥

(౨) “భయాదీనాముపసఙ్ఖ్యానంనపుంసకేక్తాదినివృత్త్యర్థమ్” ఇత్యచ్. గుణః. అయ్ ॥౩-౩-౫౬।౨౮౪-౧౫॥

(౩) “వీ-గతివ్యాప్తిప్రజనకాన్త్యసనఖాదనేషు” ధా-అ-౬-౪।౧-౨౪౨॥

తతోగత్యర్థాత్ కర్తరి క్తః. అనిట్. అగుణః. ... *

“వచనాత్ పుణ్యేపావనే తథాకరణేనశుభకర్మణి, అశుభకర్మణఃకుర్యాణేవా, గజేన్ద్రమోక్షణగోచరే శ్రవణకీర్తనే, శ్రవణమ్ ఆకర్ణనంచ-కీర్తనంకథనంచే తద్వన్ద్వః, తే అస్మాత్” ఇతి —

నిరు. ౯౨౧. వీతంభయంగజేన్ద్రస్యయస్మాద్ (వీతభయ) శ్చసః॥

౯౨౨ పుణ్యశ్రవణకీర్తనః॥

ఓం పుణ్యశ్రవణకీర్తనాయనమః

భా. (పుణ్యశ్రవణకీర్తనః). ... ... *

నిర్వ. (పుణ్యశ్రవణకీర్తనః) [౫

(౧) „కీర్తి-సంశబ్దనే"చురాదిః॥ధా-చురా-౧-౧౨౦।౧౭౯-౨౫॥

ణిచ్. „ఉపధాయాశ్చ" ॥౭-౧-౧౦౧।౨౦౪-౯॥

ఇతిఋూతఇత్త్వమ్; రపరత్వమ్.

(౨) „ఉపధాయాశ్చ" ॥౮-౨-౫౭।౧౫౭-౮॥

ఇతిదీర్ఘః. తతో భా వేల్యుట్. అనః ణిలోపః. [౧౦

(3) „శ్రుశ్రవణే" ॥ధా-భ్వా-౨౭-౪౨।౧౨౨-౨౬॥

భావేల్యుట్. అనః, గుణః. అవ్. ణత్వమ్.

(౪) „పూఞ్ పవనే" ॥ధాక్ర్యాది-౧-౧౪।౧౨౮-౧౧॥

(౫) „పుణ-కర్మణిశుభేవా" ఆద్యే ॥ధా-తుదా-3-౪3।౧౨౬-౨౮॥

(౬) „పూఞోయణ్ ణుట్ హ్రస్వశ్చ" ॥ఉణా-౫।౨౮౦-౫॥

ఇతియత్. తస్యణుట్ ధాతోర్ హ్రస్వశ్చ. హ్రస్వవిధానసా మర్థ్యాన్నగుణః.

(౭) „నెట్." ॥౭-౨౮।౬౪౯-౨౭॥

ఇతి నెట్. యద్వాయణ్లుక్. ధాతోఃకిత్. హ్రస్వఃప్రాగ్వత్. తత్ సామర్థ్యాదేవనలఘూపధగుణః అన్యథాహిఓదిత్యేవవిద ధ్యాత్? యద్వాబాహుళకాత్ సంజ్ఞాపూర్వకస్యవిధేరనిత్య తయానగుణః,ధాతుభక్తత్వాత్ ణుకోనెటఃప్రాప్తిః.ద్వితీయే;

(౮) „అఘ్న్యాదయశ్చ" ఉణా-౪।౨౭౬-3౦॥

నిరు. ౯౨౨. గజేన్ద్రమోతుణంశ్రుత్వాసద్యః పాపాత్ప్రముచ్యతే। యస్మాత్తత్కీర్తనంపుణ్యంశ్రవణంచేతిసస్మృతః॥ ద్వాద శార్ణోమనుశ్శ్రేష్ఠః (పుణ్యశ్రవణకీర్తనః)॥ ౬౧౯॥

24-7-88.

౯౨౩ ఉత్తారణః ౯౨౪ దుష్కృతిహా

ఓమ్ ఉత్తారణాయనమః ఓం దుష్కృతిఘ్నే నమః

భా. తౌసరసఉత్తారితవాన్—
(ఉత్తారణః). ... ... *[౫
«స్థలస్థం దారయామాస గ్రాహం చక్రేణ మాధవః» ఇతి — ॥వి-ధ-౬౯॥
(దుష్కృతిహా). ... ... *

నిర్వ. ఇతితస్యాకృతిగణత్వాత్ యక్. అగుణః. త్రితీయే పూర్వాయ తేః పచాద్యచ్. ఇత్థమవిచికత్సంపాత్రిగే వాయం ప్రత్యపాది. ద్వద్వగర్భో బహువ్రీహిః. ... ... * [౧౦
తౌ చ గజగ్రాహౌ సరస ఉత్తారయతిస్మేతి—
(ఉత్తారణః)
(౧) «తౄ. ప్లవనతరణయోః» ॥ధా-భ్వా-౫౮-౨౨।౧-౨౩-౨॥
తరణకర్మేహాయమ్; ఉత్ పూర్వః చర్త్వమ్. ణిచ్. వృద్ధిః; రప
[216]
రత్వమ్. తతో ల్యురిత్యాది. అనః. ణిలోపః. ణత్వమ్. * [౧౫
స్థలస్థస్య గ్రాహస్య ప్రతిహతప్రత్యర్థి చక్రేణ చక్రేణదారణాత్, దుష్కృతినం బ్రహ్మావిదపచారాత్ అపుణ్యకర్మాణం గ్రాహం హన్తిస్మేతి —
(దుష్కృతిహా)
హనఃక్విప్. తత్ప్రకారశ్చ ప్రాగేవోక్తః. కరోతేః క్తః. అగుణః. అనిట్. దుష్పూర్వః. సోరుత్వమ్. రోర్విసర్గః. తతః,
(౧) «విసర్జనీయస్య సః» ఇతి సత్వే ప్రాప్తే, ॥౮-౩ ౩౪-౧౦ ౨౭॥
(౨) «ఇదుదుపధస్య చాప్రత్యయస్య» ॥౮-౩-౪౧।౧-౨-౪॥
ఇతి ఉదుపధాత్ ప్రత్యయవిసర్గస్య షః. తత్పూర్వకకృతశబ్దాత్

నిరు. ౯౨౩. సరసస్తం తారితవాని (త్యుత్తారణ) ఈరితః।
౯౨౪. గ్రాహం విదారయామాస యస్మాద్ (దుష్కృతిహా) చ సః॥

శ్లో.౯౯, అక్షు.౯-శ్లో.౯౯, అక్షు.౧౬. (౭౭౮) నా. { ౯౨౫. పుణ్యః
౯౨౬ దుస్స్వప్ననాశనః

౯౨౫ పుణ్యో ౯౨౬ దుస్స్వప్ననాశనః।

ఓం పుణ్యాయనమః ఓం దుస్స్వప్ననాశనాయనమః

భా. అనయాకీర్త్యాఅస్మదాదీనపిపునాతీతి—
(పుణ్యః). ... ... *[౫
కపవం—
(దుస్స్వప్ననాశనః)
యథా
(౧) “యేమాంత్వాంచసరశ్చైవ” ॥వి ధ-౬౯॥

నిర్వ. దుత్వర్థీయఇనిః. [౧౦
(౩) “యస్య” ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬ ౧౧॥
[217]
ఇతి,లోపః. తతోనలోపః, హన్నన్తదీర్ఘఇత్యాది. ... *
“అనయాకీర్త్యాఅస్మదాదీనపిపునాతి, స్వయమేతానేవంకార
యిత్వాశుభకర్మాభవతి, తాన్పుణ్యయతిస్వపావితత్వలక్షణ
పుణ్యవతఃకరోతి” ఇతివా— [౧౫
(పుణ్యః)
ప్రాణః పుణతేర్వా త్రిభేవ్వపి హీకల్పేషున్యరూపృతాయం
పాత్రిగేవ? ... ... *
కపవంవచనాత్ దుస్స్వప్నవశనతయాస్వాత్మానం,గజేన్ద్రం,
తత్సరః స్మరతాంభావ్యనిష్టసూచనం దుస్స్వప్నంనాశయతి
అపనోదయతీతి—
(దుస్స్వప్ననాశనః)

నిరు. ౯౨౫. కీర్త్యాఽస్మదాదీనపియోగజేన్ద్రత్రాణరూపయా।
(పుణ్యాన్)సన్స్యాత్ పునాతీతిషడర్ణః పావనత్వతః॥౬౧౮॥
౯౨౬. గజేన్ద్రమోక్షణాధ్యాయజపాద్దుస్స్వప్నజంఫలమ్।
నాశయత్యజ్ఞసా హ్యోఽపావితి(దుస్స్వప్ననాశనః)॥౬౧౯॥

శ్లో.౯౯,అను.౧౭-శ్లో.౯౯-అను-౨౨(౭౭౯)నా. {౯౨౭. వీరహా
౯౨౮ రక్షణః

{౯౨౭
౧౬౮,౭౪౭} వీరహా ౯౨౮ రక్షణస్

ఓం వీరఘ్నేనమః ఓం రక్షణాయనమః

భా. (౨) "ఇత్యుపక్రమ్య దుఃస్వప్నోనశ్యతే తేషామ్" ఇతి॥ ॥
(౩) "దుస్స్వప్నోపశమాయాలమ్" ఇతిచ ... * ॥వి-ధ- ॥
వీరంతద్బాధకంహతవాన్—
(వీరహా). [॥వి-ధ-౬౯॥
(౧) "మోక్షయామాస నాగేన్ద్రం పాశేభ్యశ్శరణాగతమ్" ఇతి *
తంస్పర్శనపరిరమ్భణసాన్త్వనాదిభిః రక్షితవాన్—
(రక్షణః). [౧౦

నిర్వ. (౧) "ణశ-అదర్శనే" ॥ధా-దివా-ఛ-౭।౧౨౫-౧౯॥
ణోనః. ణిచ్. వృద్ధిః. ల్యురిత్యాది. అనః. ణిలోపః.
(౨) "ఞిష్వప్-శయే" దుష్పూర్వః. ॥ధా-అదా-౯-౨౫।౧౨౪-౭॥
(౩) "స్వపోనన్" ఇతి, నన్. ... * ॥౩-౩ ౯౧।౨౮౬-౮॥
శరణాగతంగజేన్ద్రం పాశేభ్యోమోక్షయంశ్చ అయంవీరం
తద్బాధకం హన్తిస్మేతి—
(వీరహా) హనఃక్విబుక్తః.
(౧) "అజ-గతిక్షేపణయోః" ॥భ్వా-౭-౪౮।౧౧౭ ౧౨॥
(౨) "స్ఫాయితఞ్చి" ఇత్యాదినారక్. ఉణా-౨।౨౬౬-౨౧॥
(౩) "అజేర్వీ" గుణః. అనిట్. వీరయతేః ॥౨-౪-౫౬।౧౬౦-౩౩॥
పచాద్యచిణిలోపోవా హన్నన్తదీర్ఘాది. ... *
తంస్పర్శనపరిరమ్భసాన్త్వనాదిభీరక్షతీతి—
(రక్షణః)

నిరు. ౯౨౭. వీరంతద్బాధకంమృత్యుంహతవాన్యస్స (వీరహా)।
౯౨౮. స్పర్శసంశ్లేషణాద్యైస్తంరక్షతీతిస (రక్షణః)॥ ౬౨౦॥

౯౨౯ సన్తో

ఓం సన్తాయనమః

---

[218]

భా. (౧) "స్పర్శయామాసహస్తేన" ఇత్యాది ... * ॥వి-ధ-౬౯॥
ఏవమాశ్రితాన్ సన్తనోతీతి— [౫
(సన్తః)
(౧) "అన్యేభ్యోపిదృశ్యతే" ॥౩ ౨ ౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥
ఇతిడః· తేషామస్తీతివా సన్తః వచనవ్యత్యయః. తేభ్యఃఇష్టం దత్తవాన్. సనోతేర్నిష్ఠా-
(౨) "గమహన" ఇత్యాదినాఅత్వవికల్పః * ॥౬-౪-౯౮।౧౭౫-౨౧॥

---

(౧) "రక్ష, పాలనే" నద్యాదిల్యుః. ॥ధా-భ్వా-౧౭౬।౧౨౦-౧౮॥
(౨) "కృత్యల్యుటః" ॥౩ ౩-౧౧౩।౨౩౯-౧౧॥
ఇ ర్తరిల్యుట్.
(౩) " ... " ॥ఉణా-౩।౨౬౮-౧౬॥
(౪) "...యుజ్ వా. అనః. అట్ కుప్వాఙ్" ॥౮ ౪-౨।౧౫-౧॥
ఇతి, ణత్వమ్ ... ... *
ఏవమాశ్రితాన్ తదిష్టంవాసంతనోతీతివా, తేషామయమస్తీతి సన్నితివా తేభ్యఇష్టంసనోతి-దదాతీతివా—
(సన్తః) ఆద్యే,
(౧) "తనువిస్తారే;" ॥ధా-తనా-౧-౧।౧౨౮-౨॥ [౨౦
సంపూర్వః. అనుస్వారాది.
(౨) "అన్యేష్వపి" ॥౩-౨-౧౦౧।౨౫౧-౧౬॥

నిరు. ౯౨౯. యఃస్వాశ్రితాన్సంతనోతిస (సంత)ఇతికథ్యతే।
తేషామస్తీతివాసన్తోవచనవ్యత్యయఃస్మృతః॥ ౬౨౧॥
తేభ్యఇష్టందత్తవాన్వాసనోతేస్సన్తఉచ్యతే।

౯౩౦ † జీవనః

ఓం జీవనాయనమః

భా. స్వహస్తేనహననాత్ గ్రాహమపిగన్ధర్వత్వేనజీవయన్—
(జీవనః) [౫
(౧) "సహిదేవలశాపేనహూహూర్ గన్ధర్వసత్తమః। గ్రాహత్వమగమత్ కృష్ణాద్ వధంప్రాప్యదివంగతః" ఇతి *॥వి-ధ-౬౯॥

నిర్వ. ఇతి, డః. టిలోపః. అన్యతాప్యస్మిన్నితరిప్యుత్పాదితాత్ సచ్ఛబ్దాత్ జస్. ఏకత్వఏవ,
(౩) "వ్యత్యయోబహులమ్" ॥౩-౧౮౫౩।౨౯౭-౨౬॥ [౧౦
ఇతిసుబ్ వ్యత్యయఃఛాన్దసః. ఉక్తోహిఛన్దోభావః. తత్రచబహువచనమిహజస్. శతురుగిత్త్వాత్,
(౪) "ఉగిదచామ్"
ఇతినుమ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. సోరుత్వమ్. అన్యత్ర,
(౫) "షణు-దానే" తానాదికః ॥ధా-తనా-౧-౭।౧౨౮-౨॥
షన్సః. తతోఽవివక్షితకర్మకతయా అకర్మకాత్ కర్తరి క్తః.
(౬) "ఉదితోవా" ॥౭-౨-౫౬।౨౯౦-౮॥
ఇతిక్త్వాయామిడ్వికల్పాన్నిష్ఠాయాంనేట్. తతఏవప్రాగుక్తన్యాయాదిహ,
(౭) "జన సన ఖనాంసన్ ఝలోః" ॥౬ ౪-౪౨।౧౮౯౯॥
ఇతి, నాత్వమ్. నచాన్యత్
(౮) "గమహన" ॥౬-౪-౯౮।౧౭౫-౨౧॥
ఇత్యాదినాఅత్త్వవికల్పోవా. అనుస్వారపరసవర్ణౌ ... *
స్వహస్తేనహననాత్ గ్రాహమపిగన్ధర్వత్వేనజీవయతీతి—
(జీవనః) [౨౫

నిరు. ౯౩౦. స్వహస్తేనహతంగ్రాహంగన్ధర్వత్వేనజీవయత్॥ ౬౨౨॥
పూర్వశాపంనిరస్యాథయస్తిష్ఠతిస (జీవనః)।

† జీవనం

౯౩౧ పర్యవస్థితః॥ శ్లో॥ ౧౦౦॥ ౯౩౨ అనన్తరూపో

ఓం పర్యవస్థితాయనమః ఓమ్ అనన్తరూపాయనమః

భా॰ వాత్సల్యాద్ గజేన్ద్రింపరి పరితోఽవస్థితఇతి—
(పర్యవస్థితః) [౫
(౧) "ప్రీతిమాన్ పుణ్డరీకాక్షశ్శరణాగతవత్సలః" ॥వి ధ- ॥
ఇతి. ... ... *
ఈదృశాంశ్చసద్యస్సంపాద్యానిరూపాణ్యస్యేతి—
(అనన్తరూపః). ... ... *

(౧) "జీవ-ప్రాణధారణే" ॥ధా-ధ్వా-౧౬-౫౫।౧౮౯-౨౫॥
[219]
ణిచ్. ల్యురిత్యాది. అనః. ణేర్ లోపః. కీలబపాతేలిజ్గమశివ్య
[220]
మిత్యాది. హూహూర్ నామగన్ధర్వః దేవలశాపాత్ గ్రాహ
రూపీపురుషోత్తమాద్ వధంప్రాప్యపునర్దివమగమదితిహిప్రథా।*
శరణాగతవత్సలశ్చాయంవాత్సల్యాత్ గజేన్ద్రింపరితోఽవస్థితఇతి—
(పర్యవస్థితః) [౧౫
తిష్ఠతిఃపర్యవపూర్వః. సత్వం. తోఃస్థః. పరేర్ యణ్. తతః
కర్తరిక్తః. అనిట్.
(౧) "దృశిస్యతి" ॥౭౪౪౦-౨౫౫-౩॥
ఇత్యాతఇత్వమ్. అగుణః. ... ... *
ఈదృశాంశ్చసద్యస్సంపాద్యానిచానన్తాని బహూనిరూపాణ్య
స్యేతి—
(అనన్తరూపః)

నిరు. ౯౩౧. వాత్సల్యాద్ యోగజేన్ద్రింతుపరితోఽవసనాచ్ఛసః॥౬-౨౩॥
(పర్యవస్థిత)ఆఖ్యాతోఽవస్వర్ణోహ్యమితప్రదః।
౯౩౨. (అనన్తరూపస్)సహ్యాదైన్యయహ్యాసజ్ఞైన్యయవిగ్రహః॥

౯౩౩ ఽనన్తశ్రీః

ఓమ్ అనన్తశ్రియే నమః

భా. తేభ్యో దేయాః స్వప్రాప్తిపర్యన్తాః అనన్తాః శ్రియోఽప్యస్యేతి—
(అనన్తశ్రీః) [॥వి ధ-౬-౯॥
(౧) "తతో దివ్యవపుర్భూత్వా హస్తిరాట్ పరమం పదమ్। జగామ" ఇతి.*
యశ్శరణాగతగజేన్ద్రవిద్వేషిణో జలకీటాయ క్రోధః స ఇదానీం జితః ఇతి—

నిర్వ. (౧) "రు శబ్దే" ॥ధా-అ ౫-౩।౧౨౩-౨౯॥
(౨) "ఖష్పశిల్పశష్పబాష్పరూపపర్పతల్పాః" ఉణా-౩-౨౭౦-౧౯॥
ఇతి పః. ఇడభావః ధాతోర్దీర్ఘశ్చ నిపాత్యతే. అమతేస్తని అన్త ఉక్తః
(౩) "తితుత్ర" ॥౭-౨-౯।౨౬౦-౧॥
ఇతి, నేట్.. నఞ్ సమాసః. నలోపః. నుట్. బహువ్రీహిస్తద్గర్భః.*
తతో గజేన్ద్రమస్మాత్ క్లేశకాద్విప్రమోచ్య, దివ్యం చ వపుః ప్రాపయ్య, తస్య స్వసాయుజ్యప్రదానాత్ తేభ్యో దేయాః ఐహికాద్యాః స్వప్రాప్తిపర్యన్తాః అనన్తా బహ్వ్యః శ్రియస్సంపదోఽప్యస్యేతి—
(అనన్తశ్రీః) శ్రీశః.
(౧) "క్విబ్వచి" ॥ఉణా-౨।౨౬౭-౩౩॥
ఇత్యాదినా క్విపి దీర్ఘే చ శ్రీశబ్ద ఊచే. అనన్తశబ్దశ్చానుపదమేవోక్తః.
బహువ్రీహిః ప్రాగ్వత్.
(౨) "నద్యృతశ్చ" ॥౫-౪-౧౫౩।౫౩-౨౧॥
ఇతి కప్; యతస్సమాసాన్తో ననిత్య ఇత్యుక్తమ్. ... *
తథా పూర్వం ప్రరూఢోఽపి ఇదానీం జితః నిర్జితః మన్యుః శరణాగతవిద్వేషిజలకీటగోచరః క్రోధోఽనేనేతి— [౨౫

నిరు. ౯౩౩. దేయాః స్వప్రాప్తిపర్యన్తాః శ్రియోఽనన్తాశ్చ నిత్యశః।
ప్రపన్నేభ్యో యస్య సన్తి సో(నన్తశ్రీ)రితి స్మృతః॥ ౬౨౫॥

౯౩౪ జితమన్యుర్ ౯౩౫ భయాపహః।

ఓం జితమన్యవేనమః ఓం భయాపహాయనమః

భా. (జితమన్యుః) ... ... *
అస్మదాదీనామపిస్వవాత్సల్యేన తాదృశానాథత్వభయంవధ్యా
దిత్యాశంసనార్హః—
(భయాపహః)
(౧) "ఆశిషిహనః" ఇతి, డః ॥౩-౨-౪౯।౨౪.౮-౨౬॥
(౨) "భయేమహతిమగ్నాంశ్చత్రాతినిత్యంజనార్దనః"॥ ॥
ఇతి ... ... *

నిర్వ. (జితమన్యుః)
(౧) "మనజ్ఞానే" ॥దివా-౭-౮।౧౨౫-౧౪॥
(౨) "మనుఅవబోధవా" ॥ధాతనా-౨౯-౧౨౮-౪॥
(౩) "యజి మని శుద్ధి దసి జనిభ్యోయుచ్" ॥ఉణా-౩।౨౭౦-౧౨॥
ఇతియుచ్. బాహుళకాత్ నయోరనః.
(౪) "జిజయే" కర్మణి క్తః. ॥ధా-ఖ్యా-౧౬-౫౪।౧౧౯-౨౫॥
అగుణః. అనిట్. బహువ్రీహిః. ... *
అస్మదాదీనామపి స్వవాత్సల్యాత్ తత్త్రైవతాదృశానాథత్వ
భయాపనోదనాశంసనార్హతయాభయం అనాథత్వభయమ్
అపహన్యాత్ వధ్యాదితి—
(భయాపహః). [౧౨౩-౧౯॥
(౧) "హన-హింసాగత్యోః"; అపపూర్వః ॥ధా-అదా-౧-౩।

నిరు. ౯౩౪. గజేన్ద్రద్వేషిణోయేచకీటాద్యాజలవాసినః ।
యస్తేషుమన్యుంజితవాన్ (జితమన్యుస్) సకథ్యతే ॥
౯౩౫. అనాథత్వభయంహన్తివాత్సల్యేనైవమాదృశామ్ ।
(భయాపహస్) సమాఖ్యాతః
12-8-88.

౯౩౬. చతురశ్రో

ఓం చతురశ్రాయనమః

భా. యద్యపిస్వమహిమోచితం గర్జతేగజాయశ్లాఘాస్వరాభరణ మాలంజగామ;యద్యపిక్షుద్రజలకీటాయచుకోప్రిధ; తథాపి—
(చతురశ్రః)
సమవేతకారీ; ఆశ్రితా‡ర్థః సంభ్రమోహిసాంప్రతమ్? ...*

నిర్వ. డప్రకరణే,

(౧) "ఆశిషిహనః" ॥౩-౨-౪౯।౨౪౭-౨౬॥

ఇతి ఆశీర్విషయేడః.టిలోపః.బిభే తేరచిభయశబ్దఉక్తః.దీర్ఘః.* స్వమహిమోచితంగర్జతేగజాయ శ్లాఘాస్వరాభరణమాలంగమనేపి, క్షుద్రకీటాయగ్రాహోయకోపేపి, ఆశ్రితార్థసంభ్రమస్సాంప్రతమితిసమవేతకారితయా, చతస్రో౽శ్రయో౽స్యేతి చతురశ్రః యుక్తకారీతి—
(చతురశ్రః) [౧౫

విగ్రహప్రదర్శనమాత్రమేతత్. నాత్రావయవార్థో౽భినివేష్టవ్యమ్.

(౧) "అశూ-వ్యాప్తౌ" ॥ధా-స్వా-౩-౧।౧౨౬-౮॥

(౨) "అశ-భోజనేవా"తతఃక్రిన్ప్రకరణే॥కా్ర్యై-౩ ౧౩-౧౨౮-౨౩॥

(౩) "వజ్రాద్రిదయశ్చ" ॥ఉణా-౪।౨౭౫-౨౧॥

ఇతితస్యాకృతిగణత్వాత్ క్రిన్ప్రత్యయో౽యమశ్రిశబ్దోనిపాత్యతే.

(౪) "చతేచదేయాచనే" ॥ధా-భ్వా-౨౫-౫।౧౨౨-౭॥

(౫) "చతేరురన్" ॥ఉణా-౫।౨౮౧-౩॥

ఇత్యురనిసాధితో౽యంచతుశ్శబ్దః. ప్రాగేవబహువ్రీహిః.పూర్వస్యపుంవత్.

నిరు. వస్వర్ణోమనురుత్తమః॥ ౬౨౭॥

౯౩౬. సమవేతకారీయఃస్యాద్వై (చతురశ్ర) స్సకీర్తితః।

---

‡ ర్థౌ

౯౩౬ గభీరాత్మా　　　　౯౩౭ విదిశో

ఓం గభీరాత్మనేనమః　　　　ఓం విదిశాయనమః

భా. అన్యేషాంచతుర్ముఖముఖానామప్రధృష్యగామ్భీర్యః—
(గభీరాత్మా)
తేషాంవినయగద్గదస్తుతిగిరామస్యమారేవివిధాఃదిశో దేశాఇతి—
(విదిశః)

నిర్వ. (౬) "సుపాదితసుశ్వసుదివశారికుక్షచతురశ్రేణీపదాజపదప్రోష్ఠ
పదాః" ॥౫-౪ ౧౨౦।౭౬-౧౭॥
ఇతిబహుబ్రీహౌఅచ్ ప్రత్యయాన్తోఽయంనిపాతితః. [౧౦
(౭) "యస్య" ఇతి. లోపః. ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥
చతుర్ముఖముఖాన్యదేవతామరాధర్ష గామ్భీర్యతయా గభీరో
గమ్భీరః ఆత్మాఅస్యేతి—
(గభీరాత్మా)
ఆత్మావ్యుదపాది. "గమౌగతౌ"॥ధా-భ్వా-౩౦౫।౧౨౩ ౭॥
ఈరన్ ప్రకరణే, "గభీరనమ్భీరా" ॥ఉణా-౪।౨౭౪-౩౦॥
ఇతీరన్;గమేర్ మస్యభః. పక్షేధాతోర్ నుమ్‌చనిపాత్యతేఇతి.
ఈరన్;మస్యభశ్చ.ఇహనుమ్‌వర్జమ్. బహుబ్రీహిః.సాంహితో
దీర్ఘః. తతోనాన్తదీర్ఘాది ... ... *
తేషాం వినయగద్గదస్తుతిగిరాందూరీభూతాః వివిధాః దిశాః.
అనవధికాతిశయ స్వరూపరూపగుణ విభవానన్తమాహాత్మ్య
సీమాఃఅస్యేతి—
(విదిశః)

నిరు. ౯౩౬. ధాత్రాదీనామప్రధృష్యంగామ్భీర్యంయస్యవిద్యతే॥
(గభీరాత్మా) సవిజ్ఞేయస్సప్తార్ణోమనురుత్తమః।
౯౩౭. వినయాద్గద్గదస్తోత్రధాతాదీనాంవిశేషతఃఽ౨౯॥
దూరేఽస్యవివిధాదేశాః(విదిశః) సతుకీర్తితః।

౯౩౯ వ్యాదిశో	౯౪౦ దిశ.॥
ఓం వ్యాదిశాయనమః	ఓం దిశాయనమః

భా. తేషామభిమతంతత్తత్ పదమ్ అతిసృజతీతి—

(వ్యాదిశః) [౫

ఇగుపధత్వాత్ కః. ... ... *

నతాన్ గజేన్ద్రవదన్తరఙ్గీకరోతికింతుఆజ్ఞాపయతీతి—

(దిశః) పూర్వవత్ కః.

నిర్వ. (౧) "దిశ-అతిసర్జనే" ॥ధా తుదా-౧-౩।౧౨౬-౧౫॥

క్విప్. అగుణః. [౧౦

(౨) "ఆపంచైవహలన్తానామ్" ॥కా-౪౧-౧౫॥

ఇతి వాసురితిత్వాహలన్తాత్ టాప్. విప్రార్థోబహుప్రీహిః

ఉపసర్జనహ్రస్వః. ... ... *

తేషామభిమతంతత్తత్ పదంవ్యాదిశతి అతిసృజతిదదాతీతి—

(వ్యాదిశః)క్రమోపి [౧౫

(౧) "దిశ-అతిసర్జనే" ॥ధా-తుదా-౧-౩।౧౨౬-౧౫॥

ఇత్యేవధాతుఃవ్యాఙ్ పూర్వః అతిసర్జనందానమ్. వేర్ యుజ్

ఇగుపధలక్షణఃకః. అగుణః. ... ... *

వచనాత్ గజేన్ద్రమోక్షణంద్రుష్ట్వా విస్మితాంస్తాన్ బ్రహ్మాదీన్

ప్రాఞ్జలీన్వన్దమానాన్నగజేన్ద్రవదన్తరఙ్గీకరోతి; పరంతుదిశతి

తానాజ్ఞాపయతీతి—

(దిశః)

నిరు.౯౩౯.బ్రహ్మాదీనాంతత్తత్ స్థానసర్జనాద్(వ్యాదిశోఽ)చసః॥౬౩౮

౯౪౦. ధాత్రాదీన్ సర్వకృత్యేషు స్వాజ్ఞాపయతియస్సదా।

(దిశస్)సతుసమాఖ్యాతః సప్తార్ణోఽనుత్తమః॥౬౩౧॥

శ్లో॥ ౧౦౧॥ ౯౪౧ అనాదిర్

ఓమ్ అనాదయేనమః

(౧) "గజేన్ద్రమోక్షణంద్రుష్ట్వాసర్వే సేన్ద్రపురోగమాః। బ్రహ్మాణ మగ్రతఃకృత్వా దేవాఃసాఞ్జలయ స్తదా।। వవన్దిరేమహాత్మా నంప్రభుంనారాయణంహరిమ్। విస్మయోత్ఫుల్లనయనాః ప్ర జాపతిపురస్సరాః" ఇతి. ॥వి ధ-౬౯॥
శ్రీపౌష్క రే

(౨) "గజేన్ద్రగ్రాహమోక్షీచ సంసారోత్సారలక్షణః" ॥ ॥
ఇతి. ... ... * [౧౦
ఏవంతిర్యక్ష్వపిభక్తేషు వివశో బ్రహ్మాదిషుఫల్గుఫలమేవ ప్రయ చ్ఛతియస్మాత్—
(అనాదిః)
తైరన్యపరైర్నస్వామిత్వేనాదీయత ఇతి. ... *

నిర్వ. పాగ్వ దేవధాతుః; ఇహాజ్ఞాపనక్రియః.అనేకార్థాహిధాతవః
కః. అగుణః ... ... *
కుతోఽయమేవంతిర్యక్ష్వపి భక్తేషువివశో బ్రహ్మాదిషుఫల్గుపద మేవప్రయచ్ఛతి; తత్రోచ్యతే. యతస్తైరన్యపరై, స్వామిత్వే నాయమాదీయతే ఉపాదీయతేఇతి—
ఆదిః సనేతి— [౨౦
(అనాదిః)

(౧) "డుదాఞ్ దానే" ॥ధా-జు-హ్వా-౧-౯।౧౨౪-౧౮॥
ఆఙ్ పూర్వః. ఘుత్వే,

(౨) "ఉపసర్గేఘోఃకిః" ॥౩-౩-౯౨।౨౮౬-౯॥

నిరు. ౯౪౧. దేవతాన్తరభక్తైర్ యఃశక్తైశ్చాపిసర్వదా।
నాదీయతేస్వామిశుతమ్ (అనాదిః) పరికీర్తితః॥ ౬౩౨॥

{౯౪౨ / ౫౨౯} భూర్భువో

ఓం భూర్భువేనమః

భా. భవతీతి భూః స్వదాస్యజ్ఞానేనాత్మలాభవాన్. తస్య భువః స్వాయత్తమేవ భూఃపదం భవతీతి— [౫

(భూర్భువః)

(౧) “భువసివ్యసివసిర్ద్యోవతతఊర్ధ్వస్నసంశయః”* ॥ ॥

నిర్వ. ఇతిశిక్షణనః. అత్రైకపది.నఞ్ పూర్వ పది, నఞోనలోపః. నుట్.* ప్రతిపిపాదయిషితస్యైవ అస్యార్థాధారత్వకథనాత్ భువః స్వదాస్యజ్ఞానేనాత్మలాభవాన్ భవతీతి భూః. తస్యస్వాయత్తమేవభూఃపదమ్ అతోభువో భూరితి—

(భూర్ భువః)

ఏకంనామ. భవతేర్ భావే,

(౧) “అకర్తరిచకారకే” ఇత్యనువృత్తౌ, ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౫॥

(౨) “సంపదాదిభ్యఃక్విప్” ॥౩-౩-౯౫।౨౮౬-౧౭॥[౧౫

ఇతి స్త్రియాంక్తినోఽపవాదోఽధికరణేక్విప్.

(౩) “భువస్సంజ్ఞాన్తరయోః” ॥౩-౨-౧౭౯।౨౫౯-౨౯॥

ఇతికర్తరివా. పునరపిసఏవఆవర్తతే.

(౪) “క్విప్ చ” ॥౩-౨-౭౬।౨౪౯-౩౦॥

ఇతిక్విప్.తతోజస్. [౨౦

(౫) “అవిశ్నాధాతు” ॥౬-౪-౭౭।౨౧-౧॥

నిరు. ౯౪౨. తస్యస్వదాస్యజ్ఞానేనాత్మలాభవతః పదమ్ ।
స్వనిస్వాయత్తమేవేతి(భూర్భువస్) సచకథ్యతే॥ ౬౩౩॥

* భూ.వ.౭

౯౮౩ లక్ష్మీస్ ౯౮౪ సువీరో

ఓం లక్ష్మ్యై నమః ఓం సువీరాయ నమః

భా. ఇతి తేషాం——

(లక్ష్మీః) సర్వా సంపచ్చ. [౧౬ ౬॥ [౫

(౧) "భవద్గతం మే రాజ్యం చ జీవితం చ సుఖాని చ" ఇతి* ॥రా-యు-

(౨) "కృష్ణాశ్రయాః కృష్ణబలాః కృష్ణనాథాశ్చ పాణ్డవాః। కృష్ణః పరాయణం తేషాం జ్యోతిషామివ చన్ద్రమాః" *॥భా-ద్రో ౧౮౩-౨౪॥

తేషాం వినిపాతప్రతీకారః——

(సువీరః) ... ... *[౧౦

---

[22౦]

నిర్వ. ఇత్యాదినా ఓరువఙ్.సోరుత్యాది. ఆవిష్టలిఙ్గోఽయమిత్యాది.*
తేషామయం లక్ష్మీస్సర్వా సంపత్ ఇతి——

(లక్ష్మీః)

(౧) "లక్ష-దర్శనాఙ్కనయోః" ॥ధా-చురా-౧-౪।౧౭౭-౭౮॥
చురాదిః.ణిచ్.ఈః ఇతి వర్తమానే, [౧౫

(౨) "లక్షేర్ముట్ చ" ॥ఉణా-౩।౭౩-౩౩॥
ఇతి ఈః.తస్య ముట్ చ.ణిలోపః. "నేట్"॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥

[221]

ఇతి, నేట్. అయం చావిష్టలిఙ్గ ఇత్యాది. సంహితాయాం రు
త్వోత్వగుణాః. ... ... *
తేషాం వినిపాతప్రతీకారపరతయా సుతరాం వీర ఇతి—— [౨౦

(సువీరః)

నిరు. ౯౮౩. ఆత్మలాభవతాం సర్వ సంపల్ (లక్ష్మీః) సయత్ స్మృతః।
౯౮౪. తేషాం యో వినిపాతస్య ప్రతీకారం కరోతి సః॥ ౬౩౪॥
(సువీర) ఇతి విఖ్యాతస్స ప్రాజ్ఞో మనురుత్తమః।

ఓం రుచిరాఙ్గదాయనమః

భా. తేభ్యస్స్వంరుచిరమ్‌అతిమనోహరమనుభవయోగ్యం అఙ్గంద
దాతీతి—

(రుచిరాఙ్గదః) యథా,

[222]

(౧) "నతేరూపమ్" ఇత్యాది ... *॥జితన్తా ॥
అథసర్వభగవద్వ్యాపారాణాంప్రయోజనం
తదనుభవక్షమకరణయుక్తానన్యానపిజనయతీతి—

నిర్వ. అజేఃవీరయా తేశ్చవీరఉక్తః. ... *[౧౦
సద్భుభక్తేభ్యోరుచిరమతిమనోహరమ్ అఙ్గందివ్యరూపందదాతి
అనుభవయోగ్యంపితరతీతి—
(రుచిరాఙ్గదః) దదాతేః,

(౧) "ఆతోఽనుపసర్గే" ॥3-2-3।౨౪౫-౧3॥
ఇతికః. ఆల్లోపః.అఙ్గేర్ గతి కర్మణఇతిత్వాన్నుమ్. అనుస్వార
పరసవర్ణౌ. పచాద్యచ్.

(౯) "రుచ-దీప్తౌ-అభిప్రీతౌచ" ॥ధా-భ్వా-౧౮-౫-౧౨౧-౨॥
(3) "ఇషి మది ముది ఖిది ఛిది భిది మన్ది చన్ది తిమి మిహి ముహి
ముచి రుచి రుధి బన్ధి శుషిభ్యః కిరచ్" ॥ఉణా-౧।౨౬౨ ౨౦॥
ఇతి, కిరచ్. అగుణః. దీర్ఘః. ... *[౨౦
అథసర్వభగవద్వ్యాపారాణాంప్రయోజనమభిధీయతే. తదను
భవక్షమకరణయుక్తానన్యానపిజనయతీతి—

నిరు. ౯౪౫. ప్రపన్నేభ్యఃస్వానుభవయోగ్యమఙ్గంమనోహరమ్॥
అప్రాకృతంసదాదత్తేయోఽసౌస్యాద్ (రుచిరాఙ్గదః)॥

శ్లో.౧౦౧,అక్ష.౧౭,శ్లో.౧౦౧.అక్ష.౨౪.(౭--౨) నా॥ { ౯౪౬. జననః
౯౪౭ జనజన్మాదిః

౯౪౬ జననో   ౯౪౭ జనజన్మాదిర్

ఓం జననాయనమః   ఓం జనజన్మాదయేనమః

భా. (జననః) ... ... *

తేషాంజనానాంజన్మనః ఆదిర్నిమిత్తం ప్రయోజనమితి— [౫

(జనజన్మాదిః) యథా,

(౧) "అద్య మే సఫలంజన్మ" ॥వి-పు ౫-౧౭౩॥

(౨) "జన్మన్యవిఫలాస్సైకాయాగోవిన్దాశ్రయాక్రియా। సుజన్మదేహ మత్యన్తంతదేవాశేషజన్తుషు॥ యదేవపుణ్యకోద్భాసి విష్ణునా మనికీర్తితే। అద్యజన్మయధార్థమ్మే"ఇత్యాది* ॥ ॥
[223]

(జననః)

(౧) "జనీ-ప్రాదుర్భావే" ణిచ్. ॥ధా-దివా-౫-౧।౧౨౫-౪॥

(౨) "జనీవధ్యోశ్చ" ॥౭-౩-౩౫।౯౯౦-౧౪॥
[221]

ఇతిప్రతిషేధాత్ నోపధావృద్ధిః. ల్యురిత్యాది. అనః.ణిలోపః.*

తేషాంజనానాంజన్మనః ఆదిఃనిమిత్తంప్రయోజనమితి— [౧౫

(జనజన్మాదిః)

దదాతేరాజ్ పూర్వాత్ ఉపసర్గేఘోఃకిః; ఆల్లోపః తతశ్చా దిశబ్దఇత్యుక్తమ్.

(౧) "జనీప్రాదుర్భావే" ॥ధా-దివా-౫-౧।౧౨౫-౪॥

(౨) "సర్వధాతుభ్యోమనిన్" ఇతి, మనిన్. ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩౦॥

(౩) "నేట్" ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౬॥

ఇతినేట్. నలోపః. సపదధాతురావర్తతే. పచాద్యచ్. దీర్ఘః

నిరు. ౯౪౬. అధోచ్యతేఽత్రభగవద్వ్యైప్రారాణాం ప్రయోజనమ్॥
౯౪౭. (జననో) (జనజన్మాదిర్) నవార్ణోజన్మనాశకః॥

‡ న్మ

12 9-83.

{౯౪౮ / ౩౫౯} భీమో

ఓం భీమాయనమః

ఖా. ఏవంవిధమహానుగ్రహావిముఖానాం—
(భీమః) [౫
గర్భనరకాదిహేతుః. సహ్యాత్మనీనాన్ హితబుద్ధ్యాశత్రువద్భావయతే॥
(౧) "తానహంద్విషతః" ఇతి. ... * ॥ ॥
అన్యేష్వపిజగదహితనిరతేషు హిరణ్యాదిషు—

నిర్వ. స్వాంహితః. ఇదమేవహిజన్మనఃఫలమ్, యదస్యనామశ్రవణాది మాత్రేణ సపుళకీభవనమ్; ... *[౧౦
ఏవంవిధమహానుగ్రహావిముఖానామ్ అనాత్మనీనాస్వాంహితబుద్ధ్యా గర్భనరకాదిహేతుత్వేనశత్రువద్భీషణతయాతే బిభ్యత్యస్మాదితి—
(భీమః)

(౧) "ఞిభీ-భయే"మక్ప్రకరణే,జు హోత్యా॥ధా-జు-౧-౨।౧౨౪-౧౫॥
(౨) "భియష్షుగ్వా" ॥ఉణా ౧-౨౬౫-౧౭॥
ఇతిమక్ షాష్ఠికోధాతోష్షుక్చేతి; ఇహ కేవలోమక్. అగుణః. అనిట్.
(౩) "భీమాదయోఽపాదానే" ॥౩-౪-౭౪।౨౮౧-౧౫॥
ఇతిఅపాదానేఽయంసాధుః. ... * [౨౦
అన్యేష్వపి జగదహితనిరతేషు హిరణ్యాదిషుభీమఃపరాక్రమః అస్యేతి—

నిరు. ౯౪౮. ఏవంవిధానుగ్రహాస్యవిముఖానాన్నిరన్తరమ్॥౬౩౭॥
గర్భజన్మాదిహేతుత్వాద్ (భీమ) ఇత్యుచ్యతేబుధైః॥

౯౪౯ భీమపరాక్రమః॥ శ్లో॥ ౧౦౨॥ ౯౫౦ ఆధారనిలయో

ఓం భీమపరాక్రమాయనమః ఓమ్ ఆధారనిలయాయనమః

భా. (భీమపరాక్రమః)
భయమప్యనుగ్రహాపేవ; యథో న్మాదినో నిగ్రహాదినిగ్రహ
స్తస్యతద్బాధ్యానాంచానుగ్రహః ... *
ధార్మికతయా జగదాధారాః ప్రహ్లాదవిభీషణపాణ్డవాదయః
తేషాంనిలయః—
(ఆధారనిలయః)
తేహ్యాధారాః, యథా, శ్రీవిష్ణుస్మృతౌ, [౧౦
(౧) "వర్ణాశ్రమాచారపరాఃసన్తః శాస్త్రైకతత్పరాః। త్వాంధ
రే!ధారయిష్యన్తి తేషుత్వద్భారమాహితమ్" ఇతి * ॥వి-స్మృ॥

నిర్వ. (భీమపరాక్రమః)
క్రమేఃపరాపూర్వాత్ భావేఘఞ్.
(౧) "నోదాత్త" ॥పా ౩-౩౪।౨౩౨-౭॥[౧౫
ఇత్యాదినానవృద్ధిః. తథాచాయంన్యరూపిహిపరాక్రమః! అను
పదమేవచభీమఉక్తః. భయమపిహ్యనుగ్రహః? యథోన్మాది
నోనిగ్రహాదినిగ్రహోయాపితస్య తద్బాధ్యానాంచానుగ్రహః *
వచనాత్ ధార్మికాః ప్రహ్లాదవిభీషణపాణ్డవాదయోజగతామా
ధారాః; తేషాంనిలయః ఆస్పదమితి— [౨౦
(ఆధారనిలయః)
(౧) "లీఙ్ శ్లేషణే" ॥ధా-దివా-౨-౬।౧౨౫-౧॥

నిరు. ౯౪౯. లోకాహితేషునితరాంహిరణ్యాదిషుసర్వదా॥౬౩౮॥
భీమఃపరాక్రమోయస్యసస్యాద్ (భీమపరాక్రమః)।
౯౫౦. ధార్మికాజగదాధారాః ప్రహ్లాదాద్యావిశేషతః॥౬౩౯॥
తేషాంతునిలయంస్థానమ్ (ఆధారనిలయ)శ్చసః।

{౯౫౧ / ౩} ధాతా

ఓం ధాత్రేనమః

భా. స్వయంచధర్మాచార్యకేణ—
(ధాతా) [౫

[225]

(౧) "నమేపార్థాస్తికర్తవ్యమ్" ఇత్యాది ... * ॥గీ-౩-౨౧॥
ఏవంనిష్పాదితస్యానుభవశక్తీనాంసాయమివ పుష్పస్యహాసో
భోగ్యతోల్లాసోఽస్యేతి—

(౨) "లిఙ్గేషణే వా";సపూర్వః.తతః,॥ధా-కా-వ్యా-౨-౧౫।౧౨౮-౧౭॥
(౩) "పచ్" ఇత్యధికరణే చ. ॥౩-౩-౫౬ ౨౮౪-౧౫॥[౧౦
(౪) "విభాషాలీయతేః" ॥౬-౧-౫౧।౧౯౦-౨॥
ఇత్యాత్త్వే వైకల్పికే పాక్షికే
(౫) "నిమిమీలియాం ఖలచోరాత్వం నేతివక్తవ్యమ్" ॥౨౮౮-౨౬॥
ఇతితత్ప్రతిషేధః. సుః. అమ్.
(౬) "ధృఞ్ ధారణే;" ఆఙ్పూర్వః. ॥ధా-వ్యా-౨౬।౩ ౧౨౨-౧౮॥
(౭) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨ ౧౫॥
ఇత్యధికరణేఘఞ్. వృద్ధిః. రపరత్వమ్. ... *
స్వయంచధర్మాచార్యకేణదధాతీతి—
(ధాతా) [౧౮॥
(౧) "డుధాఞ్ ధారణపోషణయోః"॥ధా-జుహో-౧-౧౦।౧౨౪-
తృచ్. అనిట్. అనఙాది. ... ... *
ఏవంనిష్పాదితస్యానుభవశక్తీనాం సాయంపుష్పస్యేవహాసః
భోగ్యతోల్లాసోఽస్యేతి—

నిరు. ౯౫౧. స్వయంచధర్మాచార్యత్వాత్ (ధాతే) తిపరికీర్త్యతే ॥

౯౫౨ పుష్పహాసః	౯౫౩ ప్రజాగరః
ఓం పుష్పహాసాయనమః	ఓం ప్రజాగరాయనమః

భా. (పుష్పహాసః) ... ... *
సస్యేష్వివకృషీవలః తేషు రాత్రిందివం ప్రజాగర్తీతి— [౫
(ప్రజాగరః)
(౧) “యఏషుసుప్తేషుజాగర్తికామంకామంపురుషోనిర్మిమాణః”
ఇతి ... * [॥ ॥

నిర్వ. (పుష్పహాసః)
(౧) “హసే-హసనే” ॥ధా-భ్వా-౧౭-౭౧।౧౨౦-౨౮॥[౧౦
భావేఘఙ్. వృద్ధిః
(౨) “పుష్పవికసనే” ॥ధా-దివా-౧-౧౫।౧౨౪-౨౯॥
దివాదిః పచాద్యచ్. బహువ్రీహిః. వ్యధికరణానామప్యస్తి
హిసః?
(౩) “సప్తమీవిశేషణేబహువ్రీహౌ” ॥౨-౨-౩౫-౭౮-౨౪॥[౧౫
ఇత్యత్రసప్తమీగ్రహణాద్జ్ఞాపకాత్. ఇత్యుక్తమ్. *
తేషు సస్యేష్వివకృషీవలోరాత్రిందివంప్రకర్షేణ జాగర్తిక్షీణ
నిద్రోభవతీతి—
(ప్రజాగరః)
(౧) “జాగృ-నిద్రాక్షయే;” ॥ధాఅదా-౬-౨౯-౧౨౪-౮॥[౨౦
ప్రపూర్వః. పచాద్యచ్. గుణోరపరః. ... *

నిరు. ౯౫౨. స్వాత్మానుభవశక్తీనాంసాయం పుష్పవదస్యవై ।
హాసోఽస్తిభోగ్యతోల్లాసః (పుష్పహాస) ఇతిస్మృతః॥
౯౫౩. రాత్రిందివంప్రజాగర్తిసస్యేష్వివకృషీవలః ।
భక్తేషునితరాంయోఽసౌ (ప్రజాగర) ఇహోచ్యతే॥

౯౫౪ ఊర్ధ్వగస్

ఓమ్ ఊర్ధ్వగాయనమః

భా. కుతస్తదర్థమనిదో౽ యతః—

(ఊర్ధ్వగః)

స్వభావతుఙ్గః. యథా,

(౧) "మహాత్మనాంసంశ్రయమభ్యుపేతో నైవావసీదత్యతిదుర్గతో౽పి"

ఇతి, ... *[॥ ॥

తన్మహత్వఫలమ్ 'సత్పథేస్వాభావికదాస్యమార్గే ఆచరణం

తేషాంప్రవర్తనమస్త్యేతి—

తదర్థంకుతో౽యమనిద్రస్తత్రోచ్యతే. అతిదుర్గతతదనవసాద

ఫలకస్వభావతుఙ్గతాకతయా ఊర్ధ్వంగచ్ఛతిమహాన్ భవతీతి—

(ఊర్ధ్వగః) గమేః,

(౧) "అన్యేష్వపిదృశ్యతే" ॥౩-౨-౪౮-౨౪౮-౨౫॥

ఇతివక్తవ్యాడ్డః. టిలోపః.

(౨) "ఉర్ద-మానే క్రీడాయాంచ" ॥ధా. భ్వా-౧-౧౯।౧౧౫-౨౨॥

(౩) "ఇణ్ శీభ్యాంవన్" ॥ఉణా-౧-౨౬౫-౨౨॥

(౪) "కృగృశౄవృభ్యోవః". ॥ఉణా-౧ ౨౬౫-౩౩॥

ఇత్యయంవిధిర్ బాహుళకాదన్యతో౽పి భవతీతివన్; వో వా.

(౫) "ఉపధాయాంచ" ॥౮-౨-౭౮।౧౫౭-౮॥

ఇతిదీర్ఘః. బాహుళకాత్ ప్రషోదరాదిత్వాద్వాదస్యధః.

(౬) "నేట్" ఇతినేట్. ... ... *

తథా తేషాంసత్పథేసన్మార్గే స్వాభావికసాత్త్వికదాస్యమార్గే

ఆచారః ఆచరణం, అన్తర్భావితణ్యర్థో౽యమ్; ణ్యన్తో వా,

ఉభయథాపి ప్రవర్తనమస్త్యేతి—

సిద్ధ. ౯౫౪. యో౽సౌ స్వభావతస్తుఙ్గః (ఊర్ధ్వగః) పరికీర్తితః।

౯౫౫ సత్ పథాచారః

ఓం సత్ పథాచారాయనమః

భా. (సత్పథాచారః) యథా
(౧) ‘‘అనిత్యమసుఖంలోకమిమంప్రాప్యభజస్వమామ్’’॥ ॥[౫
[226]
ఇత్యాది ... ... *
ఏవంవిషయవిషమూర్ఛితనష్టాత్మభ్యః ఆత్మోజ్జీవనందదాతీతి—

నిర్వ. (సత్పథాచారః)
(౧) ‘‘చర-గతిభక్షణయోః’’ ॥ధా-భ్వా-౧౬-౫౨ ౧౧౯-౨౪॥
ఆఙ్ ఉపూర్వః. ఏకత్రభావేఘఞ్. వృద్ధిః.అన్యత్రణిచ్.వృద్ధిః.
(౨) ‘‘ఏరచ్’’ ॥3 3౫౬।౨౮౪-౧౫॥
ఇతిభావేఅచ్. ణిలోపః.
(3) ‘‘పత్ ౡగతౌ’’ ॥ధా-భ్వా-౨౧-౨౦।౧౨౧-3౧॥
ఇనిః. ఇత్యనువృత్తౌ,
(౪) ‘‘పతస్థచ’’ ॥ఉణా-౪-౨౭౪-౧౦॥ [౧౫
ఇతి, ఇనిః తస్యథశ్చ. అస్తేశ్శతరిసచ్ఛబ్దఉక్తః కర్మధారయః
జశ్త్వచర్త్వే.
(౫) ‘‘ఋక్పూరబ్ధూఃపథామానక్షే’’ ॥౫-౪-౭౪।౮౨-౨౬॥
ఇతి, అప్రత్యయస్సమాసాన్తః. తస్య,
(౬) ‘‘తద్ధితాః’’ ఇతితద్ధితత్వాత్, ॥౪-౧-౭౬।౪౯-౧॥ [౨౦
(౭) ‘‘నస్తద్ధితే’’ ॥౬-౪-౧౪౪-౬౧-౧౪॥
ఇతినాన్తస్యభస్యటేర్లోపః. బహువ్రీహిః. దీర్ఘః. *
ఏవంవిషయవిషమూర్ఛితేభ్యఃఆత్మభ్యః ప్రాణమ్ ఆత్మోజ్జీవనం
దదాతిఇతి—

నిరు. ౯౫౫. (సత్పథాచార) ఇత్యుక్తస్సన్మార్గేతత్ప్రవర్తనాత్॥

శ్లో.౧౦౨, అక్ష.౨౫-శ్లో.౧౦౨ అక్ష.౨౭.(౮౯౯)నా. ౯౫౬.ప్రాణదః

౯౫౬ ౬౬ ౩౨౧ ౪౦౯	ప్రాణదః

ఓం ప్రాణదాయనమః

భా. (ప్రాణదః) ... ... *

ప్రాణవేనఈదృశసంబన్ధముద్బోధ్య,

(౧) ‘‘మాంసభస్మరు’’ ... * ॥గీ ౧౭-౬౫॥

ఇతిస్వబాణాన్విద్ధమోహః తాన్ప్రణాశయతీతి—

నిర్వ. (ప్రాణదః) దదాతేః,

(౧) ‘‘ఆతోఽనుపసర్గే’’ ॥౩-౨-౩।౨౪౫-౧౩॥

ఇతి, కః. ఆల్లోపః. అసితేః ప్రపూర్వాత్,

(౨) ‘‘అకర్తరిచకారకే’’ ఇతిఅపాదానే, ॥౩-౩-౧౯-౨౭౨-౧౫॥

(౩) ‘‘హలశ్చ’’ ॥౩-౩-౧౨౧-౨౭౭-౧౩॥

ఇతికరణే వా ఘఞ్. వృద్ధ్యాదిశ్లేషసంజ్ఞాయాంణత్వేచప్రాణదశ్శక్తిః

సముదాయస్యసంజ్ఞాత్వేతు,

(౪) ‘‘అనితేః’’ ॥౮-౪-౧౯-౧౭౬-౧౫॥

ఇతిణత్వంవిశేషః. ... ... *

తేషాంస్వస్వామిభావలక్షణసంబన్ధముద్బోధ్య, తాన్అథర్వశిరఃప్రోక్తరీత్యాప్రాణాతిప్రాణయతీతివా, ఈదృశసమ్బన్ధశక్తిప్రతిపాదకస్త్రీత్వరమాత్రప్రాణవోఽస్యఅస్తీతివా, తథాప్రణామీకృతైః స్తైఃప్రణూయతేప్రకర్షేణ స్తూయతేతోష్టూయత ఇతివా—

నిరు. ౯౫౬. కాన్తాదివిషయవ్యాప్త్యానష్టాత్మభ్యః కృపావశాత్ ।
సదాత్మోజ్జీవనంయోఽసౌదదాతి(ప్రాణదః) స్మృతః॥

౯౫౭ ప్రణవః

ఓం ప్రణవాయనమః

భా. (ప్రణవః)

(౧) "ప్రాణాన్ సర్వాన్ పరమాత్మని ప్రణామయతి ఏతస్మాత్ ప్రణవఇతి" ఇతి అథర్వశిరసి- ౧. ... *

నిర్వ. (ప్రణవః)

(౧) "ణుస్తుతౌ"; ప్రపూర్వః.ణోనః. ॥ధా-అదా-౫ ౫।౧౨౩-౩౦॥

(౨) "ఉపసర్గాదసమాసేపి" ॥౮-౪-౧౪-౧౫౮।౨౯॥
ఇత్యాదినాణత్వమ్. ఆద్యేనాతిరయంఅన్తర్భావితణ్యర్థస్య నమేరర్థేవర్తతే. పచాద్యచ్. గుణః. అవ్. ద్వితీయే,

(౩) "పుంసిసంజ్ఞాయామ్" ॥౩-౩-౧౮।౬౮౮-౬॥
ఇతి, కరణేఘః. అన్యత్ సర్వంప్రాగ్వత్. తతః, ప్రణవశబ్దాత్, మత్వర్థీయోఽర్శఆద్యచ్.

(౪) "యస్య" ఇతి, లోపః. త్రితీయే, ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬ ౧౧॥

(౫) "అకర్తరిచకారకే" ఇత్యనువృత్తౌ, ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౫॥

(౬) "ఋదోరప్" ॥౩-౩-౫౭।౨౮౪-౧౬॥
ఇతికర్మణ్యప్. అన్యత్తుప్రాగ్వదేవసర్వమ్ అజ్వర్జమ్. ప్రణమ ఇతిచేత్ పాఠః; తర్హిస్పష్టఏవప్రాథమికోఽర్థః. తత్ర,

(౭) "ణముప్రహ్వత్వేశబ్దే"; ॥ధా-భ్వా-౩౦-౪।౧౨౩-౭॥
ప్రపూర్వః. ప్రాగ్వదేవనత్వంణత్వే. ణిచ్.వృద్ధిః. అసన్తతయా నిత్యంమిత్త్వమ్. ఉపసృష్టతయా,

(౮) "జ్వలహ్వలనమామనుపసర్గాద్వా" ॥కౌ-౧౭౩-౨౦॥

నిరు. ౯౫౭. ఆత్మోజ్జీవనసంబన్ధముద్బోధ్యప్రణవేనవై ।
పాదారవిన్దయోస్తాన్ యఃప్రణామయతినిత్యశః॥ ౬౪౫॥
(ప్రణవః)ససమాఖ్యాతస్సప్తార్ణో మోక్షదోమనుః।
4-11-88.

ఓం పణాయనమః ఓం ప్రమాణాయనమః

భా. ఏవం తేషాంస్వామ్యదాస్యవ్యతిహారేణవ్యవహరతిఇతి—
(పణః) [౫

(౧) ‘‘పణవ్యవహారే’’ ... * ॥ధా-భ్వా-౧౨౬॥౧౧౮-౨౮॥

ఏవం నిస్సంశయవిపర్యయ వేదరహస్య పరమార్థప్రత్యాయ కత్వాత్—
(ప్రమాణమ్) ... ... *

నిర్వ. ఇతివికల్పాప్రవృత్తేః తతోమితాంహ్రస్వః. అథపచాద్యచ్. ణిలోపః.ఇదంచపాఠగప్యుక్తమ్. ప్రణవఇత్యేవతుముఖ్యఃపాఠః.*
ఇత్థంత్రైస్సహస్వామ్యదాస్య వ్యతీహారేణపణతేవ్యవహరతీతి—
(పణః)

(౧) ‘‘పణ-వ్యవహారే స్తుతౌచ’’ ॥ధా-భ్వా-౧౨-౬॥౧౧౮-౨౮॥

ఇహావ్యవహారార్థోఽయమ్. పచాద్యచ్. ... *[౧౫

ఏవంనిస్సంశయవిపర్యయవేదరహస్య పరమార్థప్రత్యాయకతయా సోఽర్థఃప్రమీయతేఽనేనేతి—
(ప్రమాణమ్)

(౧) ‘‘మాఙ్ మానే’’ ॥ధా-జుహో-౧-౬॥౧౨౪-౧౭॥

ప్రపూర్వః. కరణేల్యుట్. అనః. దీర్ఘః. [౨౦

(౨) ‘‘కృత్యచః’’ ఇతిణత్వమ్. ॥౭-౪-౨౯॥౨౩౭-౨౪॥

[227]

(౩) ‘‘లిఙ్గమశిష్యమ్’’ ఇత్యాది ... * ॥౩౩౯-౧౭॥

నిరు. ౯౫౮. స్వామ్యదాస్యవ్యతీహారవ్యవహారాత్ (పణః) స్మృతః॥
౯౫౯. పరమార్థత్రయీసారప్రత్యాయకతయాస్వయమ్।
(ప్రమాణమ్)ఇతివిఖ్యాతఃసప్తార్ణోమనుముత్తమః ॥౬౪౭॥

౯౬౦ ప్రాణినిలయః

ఓం ప్రాణినిలయాయనమః

భా. ప్రాణ న్తీతి ప్రాణాః అన్యేపిజీవాః, తేస్వనీడ ఇవశకున్తాః అస్మిన్ లీయ న్తే ఇతి— [౫
(ప్రాణినిలయః)

(౧) "పుంసిసంజ్ఞాయామ్" ఇత్యాదినాఘః॥౩-౩-౧౮।౨౮౮ ౬॥

నిర్వ. తథాప్రాణాః అన్యేపిజీవాః తే; స్వనీడఇవశకున్తాః, నిలీయ న్తేశ్లిష్టాభవ న్త్యస్మిన్నితి— [౧౦
(ప్రాణినిలయః)
లీయ తేః లీనా తేర్ వా నిపూర్వాత్,

(౧) "పుంసిసంజ్ఞాయామ్" ఇతిఅధికరణేఘః.॥౩-౩-౧౮।౨౮౮-౬॥

(౨) "విభాషాలీయ తేః" ॥౬-౧ ౫౧।౧౯౦-౨॥
ఇతివ్యవస్థితవిభాషా విజ్ఞానాన్నాత్వమ్. లీయతేరితియకానిర్దే శోనతుశ్యనా; అతఉభయోరపిగ్రహణమ్.గుణః. అయ్. [౧౫
యద్వాఅయి మేరజధికరణే;

(౩) "తత్రచ,నిమిమీలియాంఖలచోరాత్వంన" ॥కా-వా-౭౮౮-౬-౪॥
ఇతివక్తవ్యాత్ తద్విప్రతిషిద్ధమ్. శేషంప్రాగ్వత్. అనితిః ప్రపూర్వః. పచాద్యచ్. దీర్ఘః. సంజ్ఞాయాంణత్వమ్. అసంజ్ఞాయాంతు, [౨౦

(౧) "అనితేః" ॥౮-౪-౧౯।౧౮౬-౧౫॥
ఇతివా.ఏవముత్తరత్రాపి.ఉభయత్రకర్తరివ్యుత్పాదోఽయం ప్రాణిశబ్దః. షష్ఠీసమాసశ్చాయమ్. ప్రదర్శితంతు విగ్రహ మాత్రమ్ ... ... *

నిరు. ౯౬౦. యస్మిన్నిత్యంప్రలీయ న్తేప్రాణాజీవాస్సదాఽగ్రజే ।
శకున్తాఇవనీడేస్వే,స (ప్రాణినిలయః) స్మృతః॥ ౬౪౮॥

శ్లో.౧౦౩,అకు.౯.శ్లో.౧౦౩.అకు.౧౮.(౮౦౩)నా. { ౯౬౧.ప్రాణభృ / ౯౬౨ ప్రాణజీవనః / ౯౬౩ తత్త్వం

౯౬౧ ప్రాణభృత్ ౯౬౨ ప్రాణజీవనః ౯౬౩ తత్త్వం

ఓం ప్రాణభృతేనమః ఓం ప్రాణజీవనాయనమః ఓం తత్త్వాయనమః

భా. తాన్మాతృవద్ధారయతి చేతి—

(ప్రాణభృత్) ... ... * [౫

తాన్ అన్నపానీయాదివజ్జీవయతీతి—

(ప్రాణజీవనః) ... ... *

దధిమద్ధయోరివదధిసారః,చిదచితో ర్వ్యాప్తిప్రయోజనాభ్యాం

సారాంశః —

(తత్త్వమ్) యథా [౧౦

నిర్వ. తాన్ప్రాణాన్మాతృవద్ధరతి చేతి—

(ప్రాణభృత్)

ధృఞ్క్విపితుక్. అగుణః. జశ్త్వచర్త్వే. ధృగ్ ఇతిపాఠేపితుక్ త్వే

వగతిః. ... ... *

తాన్ప్రాణాన్, అన్నపానాదివజ్జీవయతి. ప్రాణాన్ [౧౫

ధారయతి ఇతి—

(ప్రాణజీవనః)

(౧) “జీవ ప్రాణధారణే” ॥ధా-భ్వా-౧౬-౫౫-౧౧౯-౭౫॥

[228]

ణిచ్. ల్యుఠిత్యాది. అనః. ణిలోపః. ... *

దధిమద్ధయోరివదధిసారః,చిదచితోః వ్యాప్తిప్రయోజనాభ్యాం

అయంసారాంశతయాతత్త్వం పరమార్థభూతఇతి—

(తత్త్వమ్)

నిరు. ౯౬౧. తాన్మాతృవద్ధారయతి(ప్రాణభృత్) సస్మృతోబుధైః॥

౯౬౨. జీవయత్యన్నవజ్జీవాన్సఉక్తః (ప్రాణజీవనః)॥ ౬౪౯॥

౯౬౩. సారాంశభూతోజగతోయోఽసౌ(తత్త్వమ్) ఇతిస్మృతః॥

౯౬౪ తత్త్వవిద్

ఓం తత్త్వవిదేనమః

భా. (౧) "పరమార్థమశేషస్యజగతఃప్రభవావ్యయమ్।శరణ్యంశరణం
గచ్ఛన్గోవిన్దంనావసీదతి" ॥ ॥
(౨) "ఏకతోవాజగత్కృత్స్నం,ఏకతోవాజనార్దనః।సారతోజగతః
కృత్స్నాదతిరిక్తోజనార్దనః" ఇతి* ॥ ॥
తథాతత్త్వమాత్మనోవేత్తీతి—
(తత్త్వవిత్)
(౧) "త్వమేవత్వాంవేత్థ" ఇతి ॥ ॥
(౨) "స్వయమేవాత్మనాఽత్మానంవేత్థత్వం పురుషోత్తమ"
ఇతి ... * [॥ ॥
సర్వస్యచిదచిద్వర్గస్యఅయమేకఏవ శేషీభోక్తాఅభిమానీచేతి—

నిర్వ.(౧) "తను-విస్తారే"అదిఃఇత్యనువృత్తౌ।ధా-తనా-౧-౧-౧౨౮-౨॥
(౨) "త్యజితనియజిభ్యోడిత్" ॥ఉణా-౧।౨౬౪-౩౪॥
ఇతిఅదిః, డిత్, టిలోపః,తతః,
(3) "తస్యభావస్త్వతలౌ" ॥౫-౧-౧౧౯-౧౨౮-౨౨॥
ఇతిభావేత్వః.
(౪) "ఖరిచ" ఇతిచర్త్వమ్. ॥౮-౪-౫౫-౯-౩౨॥
[229]
దస్యతః. ఆవిష్టలిఙ్గోయమ్ ఇత్యాది. ... * [౨౦
తథాశ్రుత్యుపబృంహణాభ్యాంతత్త్వం స్వాత్మతత్త్వమ్ స్వయ
మేవవేత్తీతి—
(తత్త్వవిత్)
వేత్తేఃక్విప్.అగుణః.ఆవసానికంచర్త్వమ్.నిరూ-చేహితత్త్వశబ్దః।*

నిరు. ౯౬౪. వేత్తియఃస్వాత్మనస్తత్త్వం (తత్త్వవిత్) సచకథ్యతే॥

౯౬౫ ఏకాత్మా ౯౬౬ జన్మమృత్యుజరాతిగః॥

ఓమ్ ఏకాత్మనేనమః ఓం జన్మమృత్యుజరాతిగాయనమః

భా· (ఏకాత్మా) ... ... *

తథాపితమభయవిధస్త్మాఽత్మా—

(జన్మమృత్యుజరాతిగః) ... ... *

నిర్వ· తథా·సర్వస్యాపిచిదచిద్వర్గస్య అయమేకః అద్వితీయశ్శేషా వాత్మా శేషీభోక్తా అభిమానీచేతి—

(ఏకాత్మా)

అతతేస్సాతిభ్యాంమనిణఆత్మాహ్యుక్తః? తథాఇణశ్చకన్యేకః. కర్మధారయః.దీర్ఘః. నాన్తదీర్ఘాది. సంహితాయాంజశ్త్వమ్*

తథాపినాయంతదుభయథస్త్మా; యతోజన్మజననంచ, మృత్యుః మరణంచ,జరావలితభావశ్చ'ఇతిజన్మమృత్యుజరాఃఇతిద్వన్ద్వః; తాః అతిగచ్ఛతి అతిక్రామతీతి—

(జన్మమృత్యుజరాతిగః)

(౧) "గొలమ్‌గతౌ;" అతిపూర్వాత్ ॥ధా-భ్వా-౩౦ ౫।౧౨౩-౭॥

(౨) "అన్యత్రాపిదృశ్యతే" ॥వా_కా-౨౮౦-౨౫॥

ఇతివక్తవ్యాత్ డః. టిలోపః.

(౩) "జ్యూష్-ఝ్యూష్-వయోహానౌ"దివాదిః-॥ధా-దివా-౧-౨౮।

తతోజీర్యతేః, [౧౨౮-౩౧॥

(౪) "షిద్భిదాదిభ్యోఽఙ్" ॥౩-౩-౧౦౪।౨౭౬-౫॥

ఇతిషితః స్త్రియామఙ్·

(౫) "ఋదృశోఽఙి గుణః" ఇతిగుణనిషేధేప్రాప్తే, ॥౧.౧-౫।౧౫౩-౨౦॥

నిరు. ౯౬౫. శేషీభోక్తాఽభిమానీచ ఏకశ్చిదచితోస్తయః।
(ఏకాత్మే)తిసనప్తార్ణః సర్వప్రాణప్రదోమనుః ॥౬౫౧॥

నిరు. ౯౬౬. చిదచిద్ధర్మహీనోయో (జన్మమృత్యుజరాతిగః)।

౧౦౪॥ శ్లో॥ ౯౬౭ భూర్భువస్స్వస్తరుస్

ఓం భూర్భువస్స్వస్తరవేనమః

భా. భూర్భువస్స్వరూపలక్షితైః పక్షివధికైరివ ప్రాణిభిరుపజీవ్యమాన ఛాయః‡పత్రలపారిజాతః—
(భూర్భువస్స్వస్తరుః)

(౧) "సమాశ్రితాద్ బ్రహ్మతరోరనన్తాన్నిస్సంశయః పక్వఫలప్రపాతః" ఇతి ... * ॥ ॥

నిర్వ. (౬) "బుధ్యశో2జిగుణః" ఇతి ॥౭-౪-౧౬।౧౭౯-౩౦॥
అజిబువర్ణాన్తస్యగుణః. రపరః. తతః అతస్త్రాబాది.

(౭) "మృజ్ ప్రాణిత్యాగే" ॥ధా-తుదా-౧౨౭-౧౩॥

(౮) "భుజిమృజ్ భ్యాంయుక్ త్యుక్తౌ" ॥ఉణా-౩।౨౭౦-౧౩॥
ఇత్యుక్. అనిట్. అగుణః.

(౯) "యువోః" ॥౭-౧ ౧।౧౦౨-౧౨॥
ఇత్యత్రఅనునాసికగ్రహణాన్నేహయోరనః. బాహుళకాద్వా.

(౧౦) "జనీప్రాదుర్భావే" ॥ధా దివా-౫-౧-౧౨౫-౪॥

(౧౧) "సర్వధాతుభ్యః" ఇతిమనిన్. ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౩౦॥

(౧౨) "నేట్" ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥
ఇతినేట్, నలోపః. దీర్ఘస్సాంహితః. ... *
తథాభూఃఅయంలోకశ్చ, భువఃఅన్తరిక్షలోకశ్చ,స్వఃఅసౌలోకశ్చేతి,భూర్భువస్స్వః.ద్వన్ద్వః.తతశ్చతాత్ స్థ్యాత్ తదుపలక్ష్యాణాంప్రాణానామయంవృక్షః; పక్షివత్ పధికవచ్చతదుపజీవ్యచ్ఛాయఃపత్రలః పారిజాతఇతి—
(భూర్భువస్స్వస్తరుః)

నిరు. ౯౬౭. భూరాదిభిర్ లక్షితానాం జీవానాంయస్సమాశ్రయః॥
(భూర్భువస్స్వస్తరుః) సస్యాద్ధశార్ఙ్గస్సర్వదోమనుః।

‡ ప్రవాళ

నిర్వ. ఏకంనామ.

(౧) ,,తౄ-ప్లవనతరణయోః'' ॥భ్వా-౨౮-౨౨।౧౨౩-౨॥

(౨) ,,భృ మృ శీఙ్ తౄ చరి త్సరి తని ధని మి మస్జిభ్య ఉః''
ఇతి ఉః. గుణోరపరః. [॥ఉణా-౧।౭౬౦-౨౩॥

(౩) ,,స్వృ శబ్దోపతాపయోః'' ॥భ్వా-౨౭-౩౨।౧౨౨-౨౫॥

(౪) ,,విజుపేశ్ఛన్దసి'' ॥ ॥

(౫) ,,ఆతో మనిన్ క్వనిబ్ వనిపశ్చ'' ॥౩-౨-౭౪।౨౯౬-౩౧॥
ఇత్యతోపిచ్ మనిన్ క్వనిప్ వనిపః ఇతివర్తమానే,

(౬) ,,అన్యేభ్యోపిదృశ్యన్తే'' ॥౩-౨-౬౫।౨౪౯-౨౬॥
ఇతివిచ్. ఛన్దసీతిచాత్రనివృత్తమ్. గుణోరపరః.

(౭) ,,స్వరాది'' ॥౧-౧-౩౭।౪౦-౩౫॥
ఇత్యవ్యయత్వమ్.

(౮) ,,భూసత్తాయామ్'' ॥ధా భ్వా-౧-౧।౧౧౫-౧౭॥

(౯) ,,సర్వధాతుభ్యః'' ఇత్యసున్. ॥ఉణా-౪।౨౭౮-౩౨॥

(౧౦) ,,భూరఞ్జిభ్యాంకిత్'' ॥ఉణా ౪।౨౭౯-౧౧॥
ఇతికిత్. తతోనగుణః. ఓరువఙ్. పునశ్చసధాతురావర్త్యః

(౧౧) ,,సంపదాదిభ్యః క్విప్'' ॥౨౮౬-౧౭॥
ఇతి స్త్రియామధికరణే క్విప్. అత్రచైకత్రమహావ్యాహృతిత్రయ ప్రత్యభిజిజ్ఞాపయిషయా ఛన్దోభావాన్న సామాసికస్సోర్ లుక్. యథానులోమ్యమత్రసోరుత్వమ్. సంహితాయాంనవిసర్గః అన్యత్రరుత్వేఽసర్గసత్త్వాని; అపరత్రవిసర్గసత్త్వేచేతి వివేకః. యద్వాభూరితిసాన్తం రాన్తం వా ఉక్తేర్థే అవ్యయమ్. ఆకృతిగణత్వాత్ స్వరాదేః; అతోనసోర్ లుగాదిక్లేశః. సందంశాత్ భువ ఇత్యసిర్ వా; సాన్తమవ్యయమ్. ఉక్తేఽర్థే తత ఏవ హేతోః అత్రచభూరిత్యస్యరాన్తత్వేరుత్వవర్జం సాంహితికం ప్రాగ్వత్ ఇతివిశేష ఇతిధ్యేయమ్. ...

*

శ్లో.౧౦౪,అష్ట.౭-శ్లో.౧౦౪.అష్ట.౧౬.(౮౦౮)నా. { ౯౬౮. తారః
౯౬౯ సవితా
౯౭౦ ప్రపితామహః

{ ౯౬౮ / ౩౪౦ } తారస్ { ౯౬౯ / ౮౮౭ } సవితా ౯౭౦ ప్రపితామహః।

ఓం తారాయనమః ఓం సవిత్రేనమః ఓం ప్రపితామహాయనమః

భా॰ తేషాంసంసారతారణాత్ —
(తారః) ... ... * [౫
సర్వేషాంసామ్రాజ్జనయితా —
(సవితా) ... ... *
పితామహస్యాపిజనకత్వాత్ —
(ప్రపితామహః) ... ... *

నిర్వ. ఏనమనన్తంబ్రహ్మతరుమ్‌ఆశ్రితవతామ్ అసంశయోహిపక్వఫల ప్రపాతః. తాన్ సంసారాత్తారయతి ఉత్తారయతీతి —
(తారః)
తరతేర్ణ్యన్తాత్ పచాద్యచిణిలోపేచ తారఉక్తః. *
తాన్సూతేసామ్రాజ్జనయతీతి —
(సవితా) [౧౫

(౧) "షూఞ్-ప్రాణిగర్భవిమోచనే"॥ధా-అదా-౪_౧।౧౨౩-౨౭॥
తృచ్.

(౨) "స్వరతిసూతి" ॥౭-౨-౪౪-౧౫౮-౧౨॥
ఇతివేట్. గుణః. అవ్. అనజాది ... *
పితౄణాంప్రజాపతీనామపిపితుః జనయితుఃపితామహస్యపర మేష్ఠినోపి జనకత్వాత్ ప్రకృష్టఃపితామహఇతి —
(ప్రపితామహః)

నిరు. ౯౬౮. సంసారతారణాత్తేషాం(తారస్)స్యాత్ప్రాణినాంసదా॥
౯౬౯. సామ్రాజ్జనయితాయోఽసౌసర్వస్య (సవితా)స్మృతః।
౯౭౦. పితామహస్యజనకః (ప్రపితామహ) ఉచ్యతే॥ ౬౫౪॥
27-11-88.

{౯౭౧ / ౪౭} యజ్ఞో

ఓం యజ్ఞాయనమః

భా. స్వారాధనధర్మసమృద్ధిరిక్తానాం తదర్థినాంస్వయమేవ—
(యజ్ఞః) ... ... *[౫

నిర్వ. (౧) "పా-రక్షణే" ॥ధా-అదా-౬-౧౩।౧౨౪-౪॥
(౨) "నప్తృనేష్టృ త్వష్టృ హోతృ పోతృ భ్రాతృ జామాతృ మాతృ పితృ దుహితృ" ॥౬-౪-౧౧।౨౧-౩౨॥
ఇతి, తృచ్.పాతేరాతఇత్త్వంచనిపాత్యతే. అనిట్.
(౩) "ఏవంసిద్ధాత్ పితృశబ్దాత్ తత్ పితరిఅభిధేయే పితృవ్యమాతుల మాతామహపితామహాః" ॥౪-౨-౩౬।౧౦౧-౩౩॥
ఇతిడామహఙ్ నిపాత్యతే. సతద్ధితః భసంజ్ఞాయామ్,
(౪) "టేః" ॥౬-౪-౧౪౩।౨౬-౧౭॥
ఇతిడితిటేర్లోపః. తతఃప్రపూర్వః.
(౫) "కుగతిప్రాదయః" ॥౨-౨-౧౮।౬౭-౨౧॥
ఇతిప్రాదిసమాసః. సచ, [॥౧-౪-౭౩-౬౮-౧౭॥
(౬) "ప్రాదయోగతాద్యర్థేప్రథమయా" ఇతి ప్రథమయాభవతి *
స్వారాధన ధర్మసమృద్ధిరిక్తానామ్ అథచతదర్థినాం స్వయ మేవయజ్ఞఃతాదృశోధర్మఇతి—
(యజ్ఞః) [౨౦
(౧) "యజ-దేవపూజాసంగతికరణదానేషు" ॥ధా-భ్వా-౩౧౯। భావే, [౧౨౩-౧౩॥
(౨) "అకర్తరిచకారకే" ॥౩-౩-౧౯।౨౮౨-౧౫॥
(౩) "యజ యాచ యత విచ్ఛ ప్రచ్ఛరక్షోనఙ్" ॥౧-౩-౯౦।౨౮-౬॥
ఇతినఙ్. అనిట్. చర్త్వమ్. నస్యఞః. ... *[౨౫

నిరు. ౯౭౧. జపయజ్ఞస్వరూపత్వాద్ (యజ్ఞ) ఇత్యుచ్యతేబుధైః।

౯౭౨ యజ్ఞపతిర్ ౯౭౩ యజ్వా

ఓం యజ్ఞపతయే నమః ఓం యజ్వనే నమః

భా. స్వయజ్ఞఫలప్రదః —
(యజ్ఞపతిః) ... ... * [౫
అశక్తానాం స్వయమేవ యజమానః—
(యజ్వా)
(౧) "సుయజోర్ జ్వనిప్" ॥౩-౨-౧౦౩-౨౫౬-౭॥
ఆశ్వమేధికే వైష్ణవధర్మే భగవాన్
(౨) "తేషాం తు పావనాయాహం నిత్యమేవ యుధిష్ఠిర। ఉభే సంధ్యే
నుతిష్ఠామి హ్యశక్తానాం తద్వ్రతం మను" ఇతి * ॥భా-అ॥

నిర్వ. తేషాం స్వారాధనయజ్ఞఫలప్రదతయా యజ్ఞస్య పతిః స్వామీతి—
(యజ్ఞపతిః)
పాతేర్ డతి ఔణాదికో పేచ పతిరుక్తః. యజ్ఞః ప్రాధాన్యాత్. [ ] ఏవ
ముత్తరత్రాపి ... ... * [౧౫
అనేకత్ర, అత్యన్తాశక్తే తాదృశవిషయే తత్సంపాదనాయ తద
నుష్ఠేయం సంధ్యాదికం కర్మ స్వయమేవానుష్ఠాయ అశక్తాన్న
తద్వ్రతతయా తదర్థం స్వయం యజతీతి—
(యజ్వా)
యజిరుక్తః. తతో భూతే, [౨౦
(౧) "సుయజోర్ జ్వనిప్" ॥౩-౨-౧౦౩।౨౫౬-౭॥
ఇతి జ్వనిప్. అనిట్. అకిత్త్వాత్,
(౨) "వచిస్వపి" ॥౬-౧-౧౫।౧౮౦-౧౬॥
[230]
ఇత్యాదినా న సంప్రసారణమ్. నాన్తదీర్ఘ ఇత్యాది. ... *

నిరు. ౯౭౨. యజ్ఞస్య ఫలదో యస్మాత్తస్మాద్ (యజ్ఞపతిః) స్మృతః॥
౯౭౩. అశక్తం తు స్వయం యష్టా తం (యజ్వే) తి ప్రచక్షతే।

౯౭౪ యజ్ఞాఙ్గో ౯౭౫ యజ్ఞవాహనః॥

ఓం యజ్ఞాఙ్గాయనమః ఓం యజ్ఞవాహనాయనమః

భా. సమ్యగ్ధానుష్ఠితమపియజ్ఞాన్తరమస్య శేషభూతమ్ ఇతి—
(యజ్ఞాఙ్గః) ... ... * [౫
తేషాంశక్తిశ్రద్ధాధికారదానేన యజ్ఞంవాహయతీతి—
(యజ్ఞవాహనః) ... ... *

నిర్వ. సమ్యగ్ధానుష్ఠితోఽపి అన్యోయజ్ఞోఽఙ్గం తస్యశ్శేషభూత మస్యేతి—
(యజ్ఞాఙ్గః) [౧౦
అఙ్గేరిదితో గతికర్మణః పచాద్యచి అఙ్గశబ్దస్సాధితః. బహువ్రీహిః.
దీర్ఘస్సాంహితః. ... ... *
తేషాంశక్తిశ్రద్ధాధికారాన్ ప్రదాయ, యజ్ఞంవాహయతి నిర్వర్తయతీతివా, తంవహతిని ర్వహతీతివా—
(యజ్ఞవాహనః) [౧౫
(౧) "వహప్రాపణే" ॥ధా-ధ్వా-౩౧-౧౧।౧౨౩-౧౩॥
[231]
ఆద్ణ్యేణిచ్. వృద్ధిః. తతోల్యుడిత్యాది. అనః. ణిలోపః. అనుకల్పే
(౨) "కృత్యల్యుటః" ॥౩-౩ ౧౧౩।౨౩౯-౧౧॥
[232]
ఇతిబాహుళకాత్ కర్తరిల్యుడిత్యాది.
(౩) "వాహనమాహితాత్" ౮ ౪ ౮।౯౦-౯॥[౨౦
ఇతినిపాతనాత్. అనిమిత్తావృద్ధిః. అనః. షష్ఠీసమాసః. *

నిరు. ౯౭౪. శేషశ్శక్తకృతోయజ్ఞోఽస్యస్య(యజ్ఞాఙ్గ)ఉచ్యతే॥ ౬౫౬॥
౯౭౫. తేషాంశ్రద్ధాధికారాదిదానాత్స్యాత్ (యజ్ఞవాహనః)

శ్లో.౧౦౫.అష్టు.౧శ్లో.౧౦౫.అష్టు.౮.(౮౧౨)నా. { ౯౭౬.యజ్ఞభృత్
{ ౯౭౭ యజ్ఞకృత్
{ ౯౭౮ యజ్ఞీ

శ్లో॥ ౧౦౫॥ ౯౭౬ యజ్ఞభృద్ ౯౭౭ యజ్ఞకృద్ ౯౭౮ యజ్ఞీ

ఓం యజ్ఞభృతేనమః	ఓం యజ్ఞకృతేనమః	ఓం యజ్ఞీనేనమః

భా· వికలమపియజ్ఞంస్వస్మరణ పూర్ణాహుతిభ్యాంపుష్ణాతీతి—
(యజ్ఞభృత్) యథా, [౫

(౧) “ప్రమాదాత్ కుర్వతాంకర్మప్రచ్యవత్యధ్వరేషుయత్ । స్మరణాదేవతద్విష్ణోః సంపూర్ణంస్యాదితిశ్రుతిః” ఇతి*॥ ॥

జగద్ధితాయయజ్ఞమాదౌసృజతీతి—
(యజ్ఞకృత్) ... ... *
సర్వయజ్ఞానాంశేషీ— [౧౦
(యజ్ఞీ) ... ... *

నిర్వ· వచనాత్ వికలమపియజ్ఞంబిభర్తిస్వస్మరణపూర్ణాహుతిభ్యాం పుష్ణాతీతి—
(యజ్ఞభృత్)
బిభర్తిరిహపోషణార్థః,తతఃక్విపితుక్· అగుణః. జశ్త్వచర్త్వే.*
జగద్ధితాయయజ్ఞంకరోతిఆదౌసృజతిఇతి—
(యజ్ఞకృత్)

కృఞః క్విపితుక్· అగుణ ఇత్యాది. ... *
స్వస్యసర్వయజ్ఞశేషితయాసర్వోయజ్ఞః శేషభూతోఽస్యాస్తీతి—
(యజ్ఞీ) [౨౦
వ్రీహ్యాదిత్వాద్ యజ్ఞశబ్దాత్ మత్వర్థీయోఽతఇనిః.

నరు. ౯౭౬. పూర్ణాహుతిస్వస్మృతిభ్యాంవిఫలంయజ్ఞమప్యుత॥౫౫౭॥
పుష్ణాతి (యజ్ఞభృత్) సస్యాత్ సప్తార్ణోమనురుత్తమః॥
౯౭౭. జగద్ధితాయకృతవాన్యజ్ఞమాదౌస(యజ్ఞకృత్)॥౬౫౮॥
౯౭౮. యస్సర్వేషాంతుయజ్ఞానాంశేషీ (యజ్ఞీ) తికథ్యతే।

౯౭౯ యజ్ఞభుక్ ౯౮౦ యజ్ఞసాధనః

ఓం యజ్ఞభుజే నమః ఓం యజ్ఞసాధనాయ నమః

భా. తాన్ భుఙ్క్తే భునక్తి వేతి—
(యజ్ఞభుక్) ... ... * [౫
తే౽స్య జ్ఞానద్వారా సిద్ధ్యుపాయా ఇతి—
(యజ్ఞసాధనః) ... ... *
(౧) “సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే” ఇతి ॥గీ ౪-౩౩॥
యజ్ఞపర్యవసానం స్వతత్త్వజ్ఞానం కరోతీతి—

నిర్వ. (౧) “యస్య” ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥ [౧౦

[234]

ఇతి, లోపః. ఇనన్తద్ధీర్ఘ ఇత్యాది. ... *
తాన్ యజ్ఞాన్ భుఙ్క్తే అభ్యవహరతి, భునక్తి పాలయతి వా ఇతి—
(యజ్ఞభుక్)
(౧) “భుజ-పాలనాభ్యవహారయోః” ధా-రుధా-౭-౪।౧౭౭-౩౧॥
క్విప్. అగుణః. కుత్వమ్. కః. వాచర్త్వమ్. ... *
తే చ యజ్ఞాస్సాధనాని జ్ఞానద్వారాస్య సిద్ధ్యుపాయా అస్యేతి—
(యజ్ఞసాధనః)
(౨) “రాధ-సాధ-సంసిద్ధౌ” ॥ధా స్వా-౫-౭-౧౨౬-౭॥

[235]

కరణే ల్యుట్. ణ్యన్తాల్ల్యురిత్యాదివా. అనః. ణిచితల్లోపశ్చ.
బహువ్రీహిః. నామ్నోస్సంహితాయాం ణత్వమ్. *
తథా యజ్ఞస్యాన్తం పర్యవసానభూతం స్వతత్త్వజ్ఞానం కరోతీతి—

నిరు. ౯౭౯. భుఙ్క్తే తాన్ వా భోజయతి (యజ్ఞభుక్) స చ కథ్యతే ॥౬౫౯॥
౯౮౦. జ్ఞానద్వారా సిద్ధ్యుపాయో యస్య స్యాద్ (యజ్ఞసాధనః)।

శ్లో.౧౦౫,అక్ష.౧౭-శ్లో.౧౦౫.అక్ష.౨౮.(౮౧౮) { నా.౯౮౧.యజ్ఞాన్త
{ ౯౮౨ యజ్ఞగుహ్యః

౯౮౧ యజ్ఞాన్తకృత్ ౯౮౨ యజ్ఞగుహ్యః

ఓం యజ్ఞాన్తకృతేనమః ఓం యజ్ఞగుహ్యాయనమః

భా. (యజ్ఞాన్తకృత్) ... ... *
యన్నిరపేక్షోఽపిసాపేక్షవత్ యజ్ఞేషుపురోడాశాదికంభుక్త్వా
తృప్యంస్తర్పయతి తద్యజ్ఞవిధిగతిసా‡ధనవిదపవవిదన్తి; నస్థూల
దృశః ఇతి—
(యజ్ఞగుహ్యమ్) యథావేద్యదాహరణే [॥ ॥

నిర్వ. (యజ్ఞాన్తకృత్)
కృఞః క్విపితుక్ అగుణః. [౧౦
(౧) "అమ-గత్యాదిషు" ॥ధా-ఖ్యా-౧౪-౨౨।౧౧౮-౨॥
తతః తని అన్త ఉక్తః.

[236]

(౦) "తితుత్ర" ఇతి నేడిత్యాది. దీర్ఘః. * ॥౭ ౨-౯।౨౬౦-౧॥
యదయంనిరపేక్షోఽపిసాపేక్షవద్ యజ్ఞేషుపురోడాశాదికం
భుఞ్జానః తతస్తృప్యన్ యష్టౄంస్తర్పయతి; [౧౫
తదిదంయజ్ఞ విధిగతిసామాన్యవిదః సూక్ష్మదృశఏవవిదన్తిన
తుస్థూలదృశః
ఇత్యతోయజ్ఞస్యగుహ్యం తద్రహస్యమితి—
(యజ్ఞగుహ్యమ్)

నిరు. ౯౮౧. సమాప్తించైవయజ్ఞానాం స్వతస్త్వజ్ఞానతః తుణాత్॥
నిరపేక్షుంయః కరోతిస (యజ్ఞాన్తకృద్) ఉచ్యతే ।
౯౮౨. యస్తర్పయతియజ్ఞేషు నిత్యతృప్తోఽప్యతృప్తవత్ ॥౬౬౧॥
పురోడాశాదికంభుక్త్వాతృప్యన్నన్యాన్ విశేషతః ।
తద్యజ్ఞవిధిగత్యాదివిదఏవవిదన్తిహి ॥ ౬౬౨॥
నస్థూలబుద్ధయస్తస్మాద్ (యజ్ఞగుహ్యమ్) ఇతిస్మృతః॥

‡ మాన్య

౯౮౩ అన్నమ్

ఓమ్ అన్నాయనమః

ఖా. (౧) ''సర్వే వేదాస్సర్వే వేద్యాస్సర్వే యజ్ఞాస్సర్వ ఇజ్యశ్చ కృష్ణః''
(౨) ''ఏవమః కృష్ణం బ్రాహ్మణాస్తత్త్వతో యే తేషాం రాజన్ సర్వయ
జ్ఞాః సమాప్తాః'' ॥ ॥
(౩) ''జ్యోతీంషి శుక్లాని చ యాని లోకే త్రయో లోకా లోకపాలా
స్త్రయీ చ। త్రయోఽగ్నయశ్చాహుతయశ్చ పఞ్చ సర్వే వేదా
[ ]
దేవకీపుత్ర ఏవ'' ఇత్యాది. * ॥ ॥
ఏవం నిష్పాదితభోక్తృశక్తిభిర్భుజ్యత ఇతి— [౧౦
(అన్నమ్) ... ... *

నిర్వ. (౨) ''గుహూ-సంవరణే'' ॥ధా-భ్వా-౨౫ ౩౦।౧౨౨ ౧౭॥
(౩) ''శంసి దుహి గుహిభ్యో వా'' ॥ ॥
ఇతి కాశికానురోధాత్ ణ్యతో విషయే పాక్షికః క్యప్. కృత్యః.
అగుణః. తత్ర, [౧౫
(౪) ''ప్రశస్యస్య'' ॥౫-౩-౬౦।౧౪౦-౨౦॥
ఇత్యాదినిర్దేశాత్ అన్యథాపి శంసేస్సిద్ధమ్. ఇతరయోస్తు మూ
లం మృగ్యమ్. ఇదమేవ వా మూలమితి పారిగృహ్యభ్యథామ. షష్ఠీ
[23[8]]
సమాసః. లిఙ్గమశిష్యమిత్యాది. ... ... *
ఏవం నిష్పాదితభోక్తృశక్తిభిరేతైరయమద్య తే భుజ్యత ఇతి—
(అన్నమ్)
(౧) ''అద-భక్షణే'' కర్మణి క్తః. ॥ధా-అదా-౧-౯।౧౨౩-౧౯॥

నిరు. ౯౮౩. ఏవం నిష్పాదితానన్త భోక్తృశక్తిసమన్వితైః ॥౬౬౩॥
భుజ్యతే యస్సదా కాలం సో (ఽన్న) మిత్యుచ్యతే బుధైః॥

౯౮౪ అన్నాదవివచ॥

ఓమ్ అన్నాదాయనమః

భా. తాంశ్చతథాభుక్తే- ఇతి—

(అన్నాదః)

నిర్వ. (౨) సచ "మతిబుద్ధిపూజార్థేభ్యశ్చ" ॥౩-౨-౧౮౮।౨౫౬-౩॥

ఇతి చకారాదనుక్తసముచ్చయార్థాత్, క్వచిదన్యతోపివర్త

మానేభవతి. అనిట్.

(౩) నచ "అదోజగ్ధిర్ల్యప్తికితి" ॥౨ ౪·౩౬।౨౫౫ ౧౭॥

ఇతితాదౌకిత్యదోజగ్ధ్యాదేశశ్శఙ్క్యః.

(౪) "అన్నాణ్ణః" ॥౪-౪-౮౫।౧౨౦-౩౦॥

(౫) "అదోఽనన్నే" ॥౩-౨-౬౮-౨౪౯-౨౨॥

ఇత్యాదినిర్దేశేనసంజ్ఞాయాంతదభావజ్ఞాపనాత్.

(౬) "రదాభ్యాంనిష్ఠాతోనఃపూర్వస్యచదః" ॥౮-౨-౪౨।౨౫౧-౨౫॥

ఇతినిష్ఠాతస్యనః. పూర్వస్యచదస్య అనేరౌణాదికే,

(౭) "ధా పౄ వస్యజ్యతిభ్యోనః" ॥ఉణా-౩।౨౬౯-౩౩॥

(౮) "కౄ వౄ జౄ సి ద్రు పన్యని స్వపిభ్యోనిత్" ॥ఉణా-౩।

ఇతినప్రత్యయే, ౨౭౦-౫॥

(౯) "నేట్" ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥

ఇతీట్ ప్రతిషేధేచ అన్నశబ్దనిష్పత్తిస్తు ప్రకృతేనాతీవేత్యుపే

[23^{9}]

క్షితా. ఆవిష్టలిఙ్గోయమిత్యాది ... *

తథాఅన్నంతదుపలభ్యాన్ తద్వద్భోగ్యాన్ తానప్యత్తిభుక్తే

ఇతి—

(అన్నాదః)

నిరు. ౯౮౪. యఆదత్తేతథాభుక్తేస్వయం(సోఽన్నాద)ఈరితః॥౬౬౪॥

29-11-88.

౯౮౫ ఆత్మయోనిః

ఓమ్ ఆత్మయోనయేనమః

భా. కోఽన్య ఈదృశ ఇత్యేవకారః. చశబ్దస్సర్వముక్తమేకతాస్మిన్ సముచ్చినోతి. ... ... * [౫
దుగ్ధేనేవసితావలయమాత్మనాభోక్తారంమిశ్రయతీతి—
(ఆత్మయోనిః) ... ... *

నిర్వ. పాగ్విద్ధాతుః. తతః,
(౧) "అదోఽనన్నే" ఇతి అన్నేఉపపదేఇటః ॥౩-౨-౬౮।౨౫-౯॥ ప్రతిషేధాత్ కర్మణ్యణ్. ఉపధావృద్ధిః. అన్నశబ్దస్యాధితః. ఆకారేణదీర్ఘః. ఏవకారోఽయమేవేదృశో నాన్య ఇత్యవధారణార్థః. సర్వస్యాప్యుక్తస్య వక్ష్యమాణస్యచ అస్మిన్నేవైకస్మిన్ సముచ్చయార్థశ్చకారః. ... *
దుగ్ధేనేవ సితావలయం శర్కరావిశేషం ఆత్మనాస్వాత్మనా యౌతి భోక్తారంమిశ్రయతీతివా, ఆత్మానంభోక్తారం [౧౫ స్వాత్మనాయౌతీతివా—
(ఆత్మయోనిః)
(౧) "యుమిశ్రణే" కరణే నిప్రకరణే ॥ధా-అదా-౧౨౩ ౨౯॥
(౨) "వహి శ్రి శ్రు యు ద్రు గ్లా హా త్వరిభ్యోనిత్" ॥ఉణా-౪। ఇతికర్తరినిః; నిత్. గుణః. [౨౭౫-౭॥
(౩) "నేట్" ॥౭-౨-౮।౨౪౯-౨౭॥
ఇతినేట్. ఆత్మాహ్యుక్తః? యథాయథంత్రితీయేతి,ద్వితీయేతివా యోగవిభాగాత్ సమాసః. షష్ఠీసమాసోవా ... *

నిరు. ౯౮౫. భోక్తారమాత్మనాంనిత్యం యోయోజయతిసర్వదా ।
(ఆత్మయోనిస్)సచైవోక్తో వస్వర్ణస్సుఖభోగదః॥౬౬౫॥

శ్లో.౧౦౬.అక్షు.౫శ్లో.౧౦౬.అక్షు.౧౧.(౮౧౮)నా. {౯౮౬.స్వయంజా / ౯౮౭ వైఘానః

౯౮౬ స్వయంజాతో ౯౮౭ వైఘానస్

ఓం స్వయంజాతాయనమః ఓం వైఘానాయనమః

భా. పార్థనానిరపేక్షతయాజాతః—

(స్వయంజాతః) ... ... * [౫

జనిత్వాభవదుఃఖవిఖననాత్ —

(వైఖానః)

విపూర్వాత్ ఖనతేః,

పార్థనాదినైరపేక్ష్యేణ స్వయమేవజాతఃప్రాదుర్భూత ఇతి—

(స్వయంజాతః) [౧౦

(౧) "జనీ-ప్రాదుర్భావే" ॥ధా-దివా-౫-౧।౧౭౫-౫॥

ఈదిత్. అకర్మకాత్ కర్తరి క్తః.

(౨) "శ్వీదితః" ఇతి నేట్. ॥౭-౨ ౧౪।౭౫౨-౩౪॥

(౩) "జన సన ఖనాం సఞ్ఝలోః" ॥౬-౪-౪౨।౧౮౯-౯॥

ఇతిఝలాదౌకితి ఆత్వమ్. [౧౫

(౪) "అలోఽన్త్యస్య" ॥౫-౧-౫౨।౪-౧౧॥

ఇతినస్యాన్త్యస్యాదేశః. దీర్ఘః. స్వయమితిస్వరాదిత్వాదవ్య

యత్వమ్. అనుస్వారపాక్షికపరసవర్ణౌ. ... *

జనిత్వాదుఃఖవిఖననాత్ విఖానోవిఖననమ్ ఉక్తదుఃఖావదా

రణమ్ తదుత్పాదకతయాతస్యాయమితివా ; విఖానయతి

ఉక్తదుఃఖవిఖననంకరోతీతివిఖానః సఏవవైఖానఇతివా—

(వైఖానః)

(౧) "ఖనుఅవదారణే";విపూర్వః.॥ధా-భ్వా-౭౫-౧౮।౧౭౨-౧౧॥

నిరు.౯౮౬. జాతోయోఽసౌ(స్వయంజాతః)పార్థనాద్యనపేక్షయా।

౯౮౭. జనిత్వాభవదుఃఖంయోవివిధంఖనతిస్వతః॥౬౬॥

(వైఖానస్) సచనిర్దిష్టస్సప్తార్ణోఽఖిలదుఃఖహా ।

౯౭౭ సామగాయనః।

ఓం సామగాయనాయనమః

(౧) ‘‘ఖనో ఘచ’’ ఇతి, ఘఞ్. విఖానః; ॥౩-౩-౧౨౫।౨౭౭-౨౦॥
(౨) ‘‘తత్ర సాధుః’’ ఇత్యణ్. ... * ॥౪-౪-౯౭।౧౨౧-౧౩॥[౫
స్వప్రాప్తిమధుపానేన ‘‘హావ్-హావ్-హావ్’’ ఇతి సామాని
గాయమానో ముక్తోఽస్యాస్తీతి—
(సామగాయనః)
(౧) ‘‘ణ్యుట్ చ’’ ఇతిణ్యుట్. ॥౩-౧-౧౪౭।౨౪౪-౩౫॥
(౨) ‘‘ఏతత్సామగాయన్నాస్తే’’ ఇత్యాది. * ॥తై-భృగు-అ-౧౦-౫॥

నిర్వ. (౨) ‘‘ఖనో ఘచ’’ ॥౩-౩-౧౨౫।౨౭౭-౨౦॥
ఇతి చకారాద్ భావే ఘఞ్. వృద్ధిః. తతః, పూర్వత్ర
(౩) ‘‘తస్యేదమ్’’ ॥౪-౩-౧౨౦।౧౧౫-౧౨॥
ఇత్యణ్. ఆదివృద్ధిః.
(౪) ‘‘యస్య’’ ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥ [౧౫
ఇతి లోపః. అపరత్ర ఉక్తాద్విఖానశబ్దాత్
(౫) ‘‘తత్ కరోతి’’ ఇతిణిచ్. ॥ధా-౧౩౨-౧ ॥
(౬) ‘‘ణావిష్ఠవద్’’ ఇతిటిలోపః. ॥ ॥
తతః పచాద్యచి ణిలోపః. తతస్స్వార్థే ప్రజ్ఞాద్యణిత్యాది.... *
స్వప్రాప్తిమధుపానేన సామాని హావ్ ౩ హావ్ ౩ హావ్ ౩ ఇతి
సామానిగాయన్తీతి సామగాయనాః ముక్తాః; తేఽస్య సన్తీతి—
(సామగాయనః)
(౧) ‘‘గై-శబ్దే’’ ॥ధా-భ్వా-౨౭-౧౬।౧౨౨-౨౨॥
(౨) ‘‘ఆదేచ ఉపదేశేఽశితి’’ ॥౬-౧-౪౫।౧౭౬-౧౧॥

నిరు. ౯౭౭. స్వప్రాప్తిమధుపానేననిరతాస్సామగీతిషు॥ ౬౬౭॥
నిత్యముక్తాస్సన్తియస్యసఉక్తస్ (సామగాయనః)।

౯౮౯ దేవకీనన్దనః

ఓం దేవకీనన్దనాయనమః

భా. ఏవంవిధో నపరావస్థః కింతు—
(దేవకీనన్దనః) [౫
(౧) "యఏషపృథుదీర్ఘాక్షస్సంబన్ధీతేజనార్దనః" ॥ ॥
ఏషభూతంభవిష్యచ్చ భవచ్చభరతర్షభ! ఇతి. ... *

నిర్వ. ఇతిధాతోరేచ ఆత్త్వమనిమిత్తమ్.
(౩) "శిల్పినిష్వున్" ఇత్యతశ్శిల్పిని, ॥౩ ౧-౧౪౫।౨౪౪-౩౧॥
(౪) "గస్థకన్"ఇత్యతఃగ ఇతిచ వర్తమానే,॥౩-౧-౧౪౬।౨౪౪-౩౫॥
(౫) "ణ్యుట్ చ"ఇతిగాయతేశ్శిల్పిని, ॥౩ ౧-౧౪౭।౨౪౪-౩౫॥
(౬) "క్రియాకౌశలంశిల్పమ్"- ॥౨౪౪-౩౧॥
తద్వతికర్తరి, ణ్యుట్. ణఇత్. యోరనః.
(౭) "ఆతోయుక్ చిణ్ కృతోః" ॥౭-౩-౩౪।౨౩౧-౧౮॥
ఇతిణితికృతిధాతోర్ యుక్. స్యతేరాత్త్వే, [౧౫
(౮) "సాతిభ్యామ్" ॥ఉణా-౪।౨౭౮ ౭॥
ఇతి మనినిచసామశబ్దఃప్రాగేవోక్తః. అసిట్. షష్ఠీసమాసః.
తతస్సామగాయనశబ్దాత్ మత్వర్థీయోఽర్శ ఆద్యచ్.
(౯) "యస్య" ఇతిలోపః ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౨॥
ఏవంవిధశ్చనవరావస్థః; పరంతువచనాత్ దేవక్యాః,దేవకోనా
మక్షత్రియః తదపత్యభూతాయాః. వసుదేవభార్యాయానన్ద
నః తనయః కృష్ణఇతి—
(దేవకీనన్దనః)
(౧) "టు నది-సమృద్ధౌ" ॥ధా-భ్వా-౩-౩౧।౧౧౬-౮॥

నిరు. ౯౮౯. దేవక్యాస్తనయత్వేనపరావస్థఃప్రజజ్ఞివాన్॥ ౬౬౮॥
వాత్సల్యాదవరోయోఽసౌ (దేవకీనన్దనః) స్మృతః।

నిర్వ. ఇదితాన్వన్నమ్. అనుస్వారాది. ణిది.

(౨) "నన్దిగృహి" ఇత్యాదినా ॥౩-౧-౧౩౪।౨౩౪-౨౩॥

నన్ద్యాదిలక్షణోల్యురిత్యాది. అనః. ణిలోపః.

(౩) "దివ్ క్రీడాదౌ" ॥ధా-దివా-౧-౧।౧౨౪-౨౪॥ [౫

(౪) "ణ్వుల్ తృచౌ" ॥౩-౧-౧౩౩।౨౪౩-౮॥

ఇతిణ్వుల్. వోరకః లఘూపధగుణః. తతః,

(౫) "పుంయోగాదాఖ్యాయామ్" ॥౪-౧-౪౮।౪౬-౧౯॥

ఇత్యత్రదంపతిభావ ఏవపుంయోగఇతిస్వీకారే,

(౬) "తస్యాపత్యమ్" ॥౪-౧-౯౨।౯౨-౨౯॥ [౧౦

ఇత్యణ్. నచతత్ర,

(౭) "తద్ధితేష్వచామాదేః" ॥౭-౨-౧౧౭।౯౧-౨౬॥

ఇత్యాదివృద్ధిః;

(౮) "ఓర్ గుణః" ॥౬-౪-౧౪౬।౭౫-౧౭॥

ఇతిసూత్రే ఓరోదితివక్తవ్యేగుణోక్త్యాసంజ్ఞాపూర్వకోవిధి రనిత్యఇతిజ్ఞాపనాత్. తతః,

(౯) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

ఇతితద్ధితేలోపః. తతస్స్త్రియామదన్తత్వాత్,

(౧౦) "టిడ్ఢాణఞ్" ఇత్యాదినాఙీప్. పునః, ॥౪-౧-౧౫।౪౩-౧౫॥

(౧౧) "యస్యేతిచ" ॥౬-౪-౧౪౮। ౨౬।౧౧॥ [౨౦

ఇతిలోపః. అథసంకోచేప్రమాణవిరహాద్ జన్యజనకభావోపి పుంయోగఇతి దర్శనే, పుంయోగమాశ్రిత్య,

(౧౨) "పుంయోగాదాఖ్యాయామ్" ఇతి ॥౪-౧-౪౮।౪౬-౧౯॥

స్త్రియాంఙీష్. అత్రచనాపత్య ప్రత్యయాదికల్పనాగౌరవమ్.

(౧౩) "యస్య" ఇతిలోపః ... * ॥౬-౪-౧౪౮।౨౬-౧౧॥

శ్లో·౧౦౬,అక్షు.౨౩-శ్లో·౧౦౭·అక్షు.౨౭·(౮-౨౨) {నా. ౯౯౦.స్రష్టా
౯౯౧ క్షితీశః

{౯౯౦ / ౫౯౫} స్రష్టా ౯౯౧ క్షితీశః

ఓం స్రష్ట్రేనమః ఓం క్షితీశాయనమః

భా. పరావస్థోపిసఏవేతి—
(స్రష్టా) [౫
(౧) ‘‘యోఽనన్తరూపోఽఖిలవిశ్వరూపోగర్భేపిలోకాన్ వపుషాబిభర్తి’’ ఇతి. ... * ॥ ॥
సర్వేశత్వేపిఆర్తిభూయిష్ఠత్వాత్ భూయిష్ఠంభూమేరీశః—
(క్షితీశః) ... ... *

నిర్వ. అథసఏవసృజతివిశ్వమితి స్రష్టా వచనాత్ పరావస్థోపీతి—
(స్రష్టా)
(౧) ‘‘సృజవిసర్గే’’ తృచ్. అనిట్. ॥ధా-తుదా-౫-౨|౧౨౭-౧౭॥
(౨) ‘‘సృజి దృశోర్ఝల్యమకితి’’ఇతి ॥౬-౧-౫౮|౧౭౯-౭౯॥
అకితిఅమ్;మిత్వాదన్త్యాదచఃపరః. యణ్ ఋతోరః. తతః,
(౩) ‘‘వ్రశ్చభ్రస్జసృజమృజయజరాజభ్రాజ’’ ॥౮-౨-౩౬|౨౭-౮॥
ఇత్యాదినా ఝలిషోఽన్తాదేశః ష్టుత్వమ్ తస్యటః. తతోఽనజ్. ఇత్యాది· ... ... *
ఏవంభూతస్యపరావస్థస్య చాస్యదేవకీపుత్రత్వేన క్షితావవతరణంహి భూభారావతారణార్థమ్? అతఃక్షితేరీష్టేతద్భారావతారణసమర్థోభవతీతి— [౨౦
(క్షితీశః)
(౧) ‘‘ఈశఐశ్వర్యే’’ ॥ధా-అదా-౩-౩|౧౨౩-౨౩॥
సామర్థ్యకర్మేహాయమ్. ఇగుపధలక్షణఃకః.
(౨) ‘‘క్షి-నివాసగత్యోః’’ ॥ధా-భ్వా-౮-౫౫|౧౧౭-౧౩॥

నిరు. ౯౯౦. పరావస్థాంప్రపన్నోఽసౌ (స్రష్టే) తిస్రజనాత్స్మృతః॥
౯౯౧. భూభారక్లేశహారీయః(క్షితీశ)స్సచకథ్యతే ।

౯౯౨ పాపనాశనః॥

ఓం పాపనాశనాయనమః

భా. అత్రదధినవనీతస్తైన్యరాసక్రీడాదికథాప్య లేనవ రేషాం—
(పాపనాశనః)
అవతారేపివైష్ణవానాంబాహ్యాభ్యన్తరశత్రునాశనః ... *
పరమైశ్వర్యచిహ్నదివ్యాయుధత్వాత్—

నిర్వ. నివాసార్థశ్చేహాయమ్.
(౩) “అకర్తరిచకారకే” ఇత్యనువృత్తౌ ॥౩ ౩-౧౯।౨౮౨-౧౫॥
(౪) “స్త్రియాంక్తిన్” ॥౩-౩-౯౪।౨౮౬-౧౧॥
ఇత్యధికరణేక్తిన్. అగుణః. అనిట్. దీర్ఘః. ... *
ఏవమవతారేపి శ్రీమతాంవైష్ణవానాం పాపంతదుపలక్ష్యం
బాహ్యాభ్యన్తర శత్రుంనాశయతీతి—
(పాపనాశనః)
(౧) “నశఅదర్శనే” ॥ధా-దివా-౮-౧౫।౧౨౫-౧౯॥
ణోనః. ణిచ్. వృద్ధిః. ల్యురిత్యాది. అనః. ణిలోపః.
(౨) “పా-రక్షణే” ॥ధా-అదా-౬-౧౩।౧౨౪-౪॥
(౩) “పానీవిషిభ్యఃపః” ॥ఉణా-౩।౨౭౦-౧౫॥
ఇతిపః, అనిట్. ... ... *
అథపరమైశ్వర్యచిహ్నది వ్యాయుధసంపత్తిః వైవక్షికసంగతి
విశేషవిశిష్టాను పూర్వ్యాప్రదర్శ్యతే. తత్రశఙ్ఖంపాఞ్చజన్యం
బిభర్తిధరతి, తంస్వా ధరవిద్రుమసుధయాపుష్ణాతిచేతి—

నిరు. ౯౯౨. దేవకీతనయత్వేపిప్రపన్నానాంవిశేషతః॥ ౬౭౦॥
బాహ్యాన్తశ్శత్రుసంహారీయస్సస్యాత్ (పాపనాశనః)।

శ్లో.౧౦౭,అను.౧-శ్లో.౧౦౭.అను.౬.(౮-౨౪) నా. {౯౯౩. శఙ్ఖభృత్
{౯౯౪ నన్దకీ

శ్లో॥ ౧౦౭॥౯౯౩ శఙ్ఖభృన్ ౯౯౪ నన్దకీ

ఓం శఙ్ఖభృతేనమః ఓం నన్దకినేనమః

భా. (శఙ్ఖభృత్)

పాఞ్చజన్యంపుష్టాతీతి. ... *

భగవతాపిమాయయం నన్ద్యాదితిపాఞ్చజన్యోనన్దకః;

(౧) "ఆశిషిచ" ॥౩-౧-౧౫౦।౨౪౫-౫॥

ఇతివున్. సోఽస్యనిత్యయోగీతి—

(నన్దకీ) ... ... *

నిర్వ. (శఙ్ఖభృత్)

(౧)"డుభృఞ్-ధారణపోషణయోః"॥ధా-జు-హ్వా-౧-౫।౧౨౪ ౧౬॥

క్విప్. తుక్. అగుణః.

(౨) "శముఉపశమే" ॥ధా-దివా-౯-౧।౧౨౫-౨౧॥

(౩) "శమేఃఖః" ॥ఉణా-౧।౨౬౪-౧౦॥

ఇతిఖః. విధానాత్ బాహుళకాద్వాఖస్యనేత్వమ్. ఇహప్రయో

జనాభావాచ్చ.బాహుళకాన్నేడ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ...*

భగవతాపి మాయయంనన్ద్యాదితి ఆశంసనార్థోనన్దకోనామఖ

డ్గోనిత్యమస్యాస్తీతి—

(నన్దకీ)

(౧) "టునదిసమృద్ధౌ" ॥ధా-భ్వా-౩-౩౧।౧౧౬ ౮॥

ఇదిత్వాన్నుమనుస్వారాది. తతోవున్నిత్యనువృత్తౌ,

(౨) "ఆశిషిచ" ॥౩-౧-౧౫౦।౨౪౫-౫॥

ఇత్యాశీర్విశిష్టేకర్తరివున్. వోరకః. తతోనిత్యయోగేమత్వర్థీ

నిరు. ౯౯౩. (శఙ్ఖభృత్) పరమైశ్వర్యలక్షణాయుధధారణాత్ ॥

నిరు. ౯౯౪. నన్ద్యాన్మామయమిత్యేవంపాఞ్చజన్యోభగవతాపియః ।

సనన్దకోనిత్యయోగీయస్యాసౌ (నన్దకీ) స్మృతః॥ ౬౭౨॥

19-12-88.

{౯౯౫ / ౯౦౮} చక్రీ

ఓం చక్రిణేనమః

భా. నిత్యసుదర్శనః స్వభృత్యసురప్రతిభటరక్షోఽసురశోణితకల్మాషి
తజ్వాలాఞ్చితం చక్రమపితస్త్యైవేతి— [౫
(చక్రీ)· ... ... *

నిర్వ. యోఽతఇనిః.
(౩) "యస్య" ॥౬-౪ ౧౪౮।౨౪-౧౧॥
ఇతిలోపః. ఇన్నన్తదీర్ఘ ఇత్యాది. ... *
తద్దైవస్వభృత్యభూతసురప్రతిభట రక్షోఽసురశోణిత కల్మాషి
తముజ్వలచ్చక్రం సుదర్శనమపిస్వభూతం నిత్యమస్యేతి—
(చక్రీ)
చకేఃప్రతిఘాతార్థాత్,
(౧) "చకిరమ్యోః" ॥ఉణా-౨।౨౬౬-౪౫॥
ఇత్యాదినాకరణేరక్, బాహుళకాదుత్వాభావే [౧౫
(౨) "నేట్" ॥౭-౨-౮।౨౦౯-౨౭॥
ఇతీట్ప్రతిషేధే, తథా
(౩) "కృఞః" ॥ ॥
(౪) "కరోతేర్ద్వేచ" ఇతికరోతేః ॥ ॥
కేద్విత్వే బాహుళకాదభ్యాస సంజ్ఞేత్యాదౌవా, తత ఏవ
బాహుళకాత్కద్విత్వయోశ్చవా, ఘఞర్థేకఃద్విత్వప్రకరణేకే,
(౫) "కృఞాదీనాముపసంఖ్యానమ్" ॥ ॥
ఇతివా, చక్రశబ్దోహిన్స్యరూపస్యతపాగ్నేవ!తతోనిత్యయోగేఇనిః,

నిరు. ౯౯౫. సర్వరక్షోఽసురచ్ఛేత్తానిత్యంచక్రేణయోగతః।
(చక్రీ) తికథ్యతేసమ్యగ్భృత్యార్ణశ్శత్రునాశకః॥ ౬౭౩॥

౯౯౬ శార్ఙ్గధన్వా

ఓం శార్ఙ్గధన్వనే నమః

భా. శార్ఙ్గంచ విస్ఫారిత జ్యాఘోషశరవర్ష నాశితా శేషవిద్వేషి వా_ర్తంస్వసదృశంధనురస్యేతి— [౫
(శార్ఙ్గధన్వా) ... ... *

నిర్వ. (౬) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౦।౨౬-౧౧॥
ఇతిలోపః. ఇన్న_న్తదీర్ఘఇత్యాది. ... *
తథావిష్ఫారితజ్యాఘోషశరవర్ష ప్రణాశితా శేషవిద్వేషికథం శార్ఙ్గంనామస్వసదృశంధనుశ్శరాసనమస్యేతి— [౧౦
(శార్ఙ్గధన్వా)

(౧) "ధన-ధాన్యే" ॥ధా-అదా-౧౨౪-౨౨॥
ఉసిరితివ_ర్తమానే, [॥ఉణా-౩-౨౬౯-౧౮॥
(౨) "అ_ర్తి పృ వపి యజి తని ధని వపిభ్యోనిత్" ఇతిఉసిః నిత్.
(౩) నిత్వాత్ "ఞ్నిత్యాదిర్నిత్యమ్" ॥౬-౧-౧౯౭।౩౧౪॥
ఇత్యాద్యుదా_త్తః.
(౪) "శ్యౄ హింసాయామ్" ॥ధా-క్ర్యా-౨-౧-౧౨౮-౧౩॥
(౫) "భృఞః కిన్నుట్ చ" ॥ఉణా-౧-౨౬౪-౨౯॥
ఇతివ_ర్తమానే,
(౬) "శౄణాతేర్హ్రస్వశ్చ" ॥ఉణా-౧-౨౬౪-౩౦॥ [౨౦
ఇతిగన్ కిత్; తస్యనుట్; ధాతోర్హ్రస్వశ్చ. ఉ_క్తయుక్త్యా కిదిత్యనువ_ర్తనాద్వానగఇత్.
(౭) "క్ఙితిచ" ॥౧-౧-౫।౧౫౩-౨౦॥

నిరు. ౯౯౬. శార్ఙ్గాఖ్యంధనురస్యేతి(శార్ఙ్గధన్వా)ప్రకీ_ర్తితః ।

నిర్వా. ఇత్యత్ర చ ర్త్వభూతస్య గకారస్యాపి ప్రశ్లేషాత్; ఉక్తం
చైతత్. గిత్త్వాదగుణః.

(౮) "నెట్" ఇతినేట్. ॥౭-౨ ౮|౨౪౯-౨౭॥

అనుస్వారపరసవర్ణౌ. తతఃశృఙ్గశబ్దాత్ ఆద్యుదాత్తాత్, [౫

(౯) "తస్యవికారః" ॥౪-౩-౧౩౪|౧౧౬-౧॥

ఇత్యణ్. అస్యఘృతాదిత్వపరికల్పనాదినా

(౧౦) "ఘృతాదీనాంచ" ॥ ॥

ఇత్యన్తోదాత్తత్వపరిగ్రహే,

(౧౧) "అనుదాత్తంపదమేకవర్జమ్" ॥౬-౧-౧౫౮|౩౧౧-౧౦॥ [౧౦,

ఇత్యనుదాత్తాదిత్వాత్,

(౧౨) "అనుదాత్తాదేశ్చ" ॥౬-౧-౨౫౮|౩౧౧-౧౦॥

ఇతివికారేఅఞ్.ఉభయత్రాప్యాదివృద్ధిరాకారః, రపరత్వమ్.

(౧౩) "యస్య" ॥౬-౪-౧౪౮|౨౬-౧౧॥

ఇతిలోపః. యద్వానుట్ చశృణాతేరిత్యేతావత్యనువర్తమానే

(౧౪) "గణ్ శవునా" ॥ఉణా-౧|౨౬౪-౩౧॥

ఇతిగణ్. బాహుళకాత్.అశకునావపిక్వచిత్. ఇతిగణి, తస్య
నుట్ చ.కిత్ ఇత్యననువృత్తావపి ఉక్తయుక్తిమాత్రిన్నైత్ గః.

(౧౫) "నేట్" ఇతినేట్. ॥౭-౨-౮|౨౪౯-౨౨॥

పాగ్వదనుస్వారపరసవర్ణౌచ. వృద్ధిః.రపరత్వమ్. రజగానాం
సంయోగః. బహువ్రీహిః

(౧౬) "ధనుషశ్చ" ఇతివర్తమానే, ॥౫-౪॥౧౩౨|౭౭-౬॥

(౧౭) "వాసంజ్ఞాయామ్"ఇతిపాక్షికోఽనజ్.॥౫-౪-౧౩౩|౭౭-౭॥

(౧౮) "జశ్చ" ఇత్యన్తాదేశః ॥౧-౧-౫౩-౪॥

యణ్ వః. నాన్తదీర్ఘః సోర్ లోపః. నలోపః. ... *

శ్లో.౧౦౭, అక్ష.౧౩. శ్లో.౧౦౭. అక్ష.౨౧.(౮-౨౮) {నా.౯౯౭. గదాధరః
౯౯౮ రథాఙ్గపాణిః}

౯౯౭ గదాధరః। ౯౯౮ రథాఙ్గపాణిర్

ఓం గదాధరాయనమః ఓం రథాఙ్గపాణయేనమః

భా. గదాధిపత్నీంచ సర్వతస్సముద్యాన్తకల్పాన్తానలస్ఫులిఙ్గినీం నిత్యసంమోదినీంకౌమోదకీంధారయతీతి— [౫
(గదాధరః). ... ... *
యథోచితంరథాఙ్గంచపాణావస్యేతి—
(రథాఙ్గపాణిః)

నిర్వ. తథాసర్వతస్సముద్యాన్తకల్పాన్తానలస్ఫులిఙ్గినీం నిత్యసంమోదినీంకౌమోదకీంనామగదాధిపత్నీంగదాంధరతీతి.— [౧౦
(గదాధరః)

(౧) "ధృఙ్ - ధారణే" ॥ధా-భ్వా-౨౬-౪।౧౨౨౧౮॥
పచాద్యచ్. గుణోరపరః.

(౨) "గదవ్యక్తాయాంవాచి" భ్వాదిః॥ధా-భ్వా-౪ ౧౬।౧-౧౬౪॥

(౩) "స్తనగదీ-దేవశబ్దే" ॥ధా-చురా-౧౩౧-౧౩॥ [౧౫
చురాదౌకథాదిః అదన్తశ్చ. పూర్వత్ర కేవలంపచాద్యచ్; అపరత్రణిచ్. అతోలోపః.

(౪) తస్య "అచఃపరస్మిన్" ॥౧-౧ ౫౭।౪-౨౫॥
ఇతిస్థానివత్త్వాత్ నోపధావృద్ధిః. తతః పచాద్యచిణిలోపస్సంవిభాషితః. ఇత్యన్యదేతత్. తత ఉభయత్రాపి స్త్రియామతష్టాప్. దీర్ఘః. షష్ఠీసమాసోయమ్. అతోనకర్మణ్యణిత్యుక్తమేవ.*
తథాయథోచితంరథాఙ్గంస్యన్దనాఙ్గం సుదర్శనాపరపర్యాయం సదోద్యతచక్రంచ పాణౌహస్తేఽస్యేతి—
(రథాఙ్గపాణిః)

నిరు. ౯౯౭. కౌమోదకీధారణాచ్చ(గదాధర) ఇతీరితః ॥౬౭౪॥
౯౯౮. యథోచితంరథాఙ్గంచ పాణౌయస్యాస్తినిత్యశః।
(రథాఙ్గపాణి)రాఖ్యాతోనవార్ణోభయనాశకః॥ ౬౭౫॥

నిర్వ. (౧) "పణ-వ్యవహారేస్తుతౌచ" ॥ధా-౧౮-౬।౧౧౮-౨౮౮॥
వ్యవహారకర్మేహాయమ్. తతః,
(౨) "గుపూధూపవిచ్ఛిపణిపనిభ్య ఆయః" ॥౩-౧-౨౮।౧౬౩-౨౩॥
ఇత్యాయ ప్రత్యయః స్వార్థికః. అవయుత్యనిర్దేశాత్ స్తుత్యేక కర్మణాపిపనినా సాహచర్యాత్ వివక్షాయామ్ వణిజాం పణాయా మిత్యాదివత్ వ్యవహారేపిభవతి. సచార్ధధాతుక వివక్షాయాం.
(౩) "ఆయాదయ ఆర్ధధాతుకేవా" ॥౩-౧-౩౧।౧౬౩-౨౬॥
ఇతివైకల్పికః. తతః,
(౪) "జనిఘసిభ్యామిణ్" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౧౭॥ [౧౦
ఇత్యతః ఇణితివర్తమానే,
(౫) "అశిపణాయ్యో రుడాయలుకౌచ" ॥ఉణా-౪।౨౭౭-౧౯॥
ఇతిఇణ్. ఆయస్యలుక్ చ. యదాతుతవివక్షా; తదాలుగ్వర్జద మన్యత్ ప్రాగ్వదేవేతివ్యాఖ్యాస్యతే. అథవా-
(౬) "ఇణజాదిభ్యః" ॥కా ౨౮-౭-౧౮॥ [౧౫
ఇతీణ్. యద్వా,
(౭) "ఇన్ సర్వధాతుభ్యః" ॥ఉణా-౪-౨౭౬-౨॥
ఇతీన్. తత్రచఇణి,
(౮) "అతఉపధాయాః" ॥౭-౨-౧౧౬।౧౫౮ ౧౯॥
ఇత్యుపధావృద్ధిః ఇనితు [౨౦
(౯) "భుజన్యుబ్జౌ పాణ్యుపతాపయోః" ॥౭-౩-౬౧।౨౪౧-౩౫॥
ఇతినిపాతనాత్ సేతివివేకః. అజ్గిర్ గతికర్మా. ఇదిత్, నుమ్. అనుస్వారపరసవర్ణౌ. ఉక్తంచైతత్.
(౧౦) "రము క్రీడాయామ్" ॥ధా-భ్వా ౨౩-౨।౧౨౨-౧॥
(౧౧) "హనికుషినీరమికాశిభ్యః క్థన్" ॥ఉణా-౨।౨౬౬-౧౧॥ [౨౫
ఇతిక్థన్. కిత్. అనిట్.

{౯౯౯ / ౮౦౭} ఆక్షోభ్యః

ఓమ్ అక్షోభ్యాయనమః

భా. చక్రీత్యనేన స్వస్వామిసంబన్ధఉక్తః; అద్యసదోద్యతత్వమిత్య పునరుక్తిః. ... ... * [౫

ప్రపన్నాభయదానదార్ఢ్యాత్ స్వమహిమ్నాఽపి—

(అక్షోభ్యః) ... ... *

(౧౨) "అనుదాత్తోపదేశవనతితనోత్యాదీనామనునాసికలోపో ఝలి క్ఙితి" ॥౬-౪-౩౭।౧౮౧-౨౮॥

ఇతిఝలికితి అనునాసికస్యమస్యలోపః. సవర్ణదీర్ఘః [౧౦

బహువ్రీహిః. సహి

(౧౩) "సప్తమీవిశేషణేబహువ్రీహౌ" ॥౨-౨ ౩౫।౭౮-౨౫॥

ఇత్యాదిజ్ఞాపకాత్ వ్యధికరణానామపిభవతి ? నచతేనైవసూత్రేణసప్తమ్యన్తస్యపూర్వనిపాతశ్శఙ్క్యః;

(౧౪) "ప్రహరణార్థేభ్యఃపరేనిష్ఠాసప్తమ్యౌ" ॥కా ౭౮-౩౬॥

ఇతిపరనిపాతోపసఙ్ఖ్యానాత్ అత్రచస్వస్వామి సంబన్ధసదోద్యత త్వాభిప్రాయేణచ చక్రీరథాఙ్గపాణిరితి నామ్నోర్నపౌనరుక్త్యమ్. • ... ... *

ప్రపన్నజనాభయప్రదానప్రీతిదార్ఢ్యాచ్చస్వస్యస్వమహిమ్నాపిమప్రధర్షతయాచ,క్షోభయితుంశక్యోఽర్హోవాక్షోభ్యఃసనేతి—

(అక్షోభ్యః)

(౧) "క్షుభసంచలనే" ॥ధా దివా-౧౨౫-౩౦॥

భ్వాదిః దివాదిర్వా.

నిరు. ౯౯౯. అభయప్రదాననియమదార్ఢ్యాదపిచనిత్యశః ।

అచాల్యస్వమహిమ్నాపి (హ్యక్షోభ్య) ఇతికీర్తితః॥

శ్లో.౧౦౭,అష్ట.౨౨-శ్లో.౧౦౭.అష్ట.౨౪.(౮-౩౧) నా.౯౯.అష్టౌ భవ్యాః

భా. స్వనిష్ఠానాం సర్వాణ్యనిష్టోన్మూలయిత్ౄణి, అసంఖ్యేయాని, అమర్యాదసామర్థ్యాని, ఆశ్మోచితాన్య నస్త్రాన్యాభరణ వికల్పాని, సదా సర్వత్రసర్వథా సర్వప్రకార సమాశ్రిత సంరక్షణదీక్షసత్రదీక్షితాని సర్వైశ్వర్యధురంధరాణి అన్యాన్యపి దివ్యాయుధాన్యస్యేతి —

నిర్వ. (౨) "అచోయత్" ఇతి, యత్. ॥౩-౧-౯౭।౨౩౯-౧౨॥

(౩) "శకిలిఙ్ చ" ॥౩-౩-౧౭౨।౨౩౭-౧౪॥

(౪) "అర్హే కృత్యతృచశ్చ" ఇతి ॥౩-౩-౧౬౯।౨౩౭- ॥

యథాయథం శక్త్యర్హయోరయం కృత్యః. శేర్లోపః. [౧౦ నచసంనిపాతపరిభాషావిరోధః; యతస్సాఽనిత్యేత్యలమ్. యద్వాణిచమన్తరేణకుభేరన్తర్భావితణ్యర్థాత్,

(౫) "ఋహలోర్ణ్యత్" ॥౩-౧-౧౨౪।౨౪౧-౨౩॥

ఇతిణ్యత్. శేషంప్రాగ్వత్. నఞ్ సమాసః. నఞోనలోపః.* స్వనిష్ఠానాముపాసీనానాం సర్వేషాంసర్వాణియాన్య నిష్టాని; తేషాంప్రహరణానిసవాసన మున్మూలయితౄణి, యాన్యమర్యాదసామర్థ్యాని ఆశ్మోచితాన్యనస్త్రాన్యాభరణ వికల్పాని సర్వదాసర్వత్రచ సర్వథాచసర్వప్రకార సమాశ్రితసంరక్షణదీక్షితానితాని; తానిసర్వైశ్వర్యధురంధరాణి అన్యాన్యపి దివ్యాయుధానిహేతయోఽస్యేతి—

౧౦౦౦ సర్వప్రహరణాయుధః॥

ఓం సర్వప్రహరణాయుధాయనమః

భా. (సర్వప్రహరణాయుధః)
ఏవమశేషదోషప్రత్యర్థ్యుపాధిసఙ్ఖ్యాఽవధివిరోధితుఙ్గమఙ్గళ స్వరూపరూపగుణవిభవచేష్టిత మనఘైశ్వర్యసౌశీల్యమాపత్సఖమర్థికల్పకంప్రపన్నైకజీవాతుంశ్రియఃపతిం భగవన్తం పురుషోత్తమమాశ్రితానామాశ్చర్యస్సర్వసంపత్సముదాయః ॥

ఇతి శ్రీహారీతకులతిలక శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రసూనోః
శ్రీరఙ్గరాజదివ్యాజ్ఞాలబ్ధ శ్రీపరాశరాపరనామధేయస్య
శ్రీరఙ్గనాథస్య కృతౌ
శ్రీమన్నామసహస్రవివరణే
భగవద్గుణదర్పణే
దశమంశతకంసమాప్తమ్.

నిర్వ. (సర్వప్రహరణాయుధః)
(౧) "యుధ-సంప్రహారే" ఆఙ్పూర్వః. ॥ధా-౭-౫।౧౨౫-౧౨॥
(౨) "స్థాస్నాగాపా యుద్ధ్యర్థ్యమ్" ॥ ॥
ఇతీహఘఞర్థేకరణేకః కిత్వాత్,

నిరు. ౧౦౦౦, పాదమూలంప్రపన్నానాంభక్తానాంచాపినిత్యశః ।
అసఙ్ఖ్యేయాన్యమర్యాదసామర్థ్యాన్యాత్మనస్సదా॥
సర్వత్రసర్వథాసర్వప్రకారాశ్రితరక్షణే।
దీక్షితాన్యుచితాన్యన్యాన్యనన్తాన్యాయుధానిహి॥౯౭
యస్యసన్తి; సవైనిత్యం (సర్వప్రహరణాయుధః)।
ద్వాదశార్ణోమహామన్త్రిస్సర్వదుఃఖవినాశకః॥౯౮॥

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

20-12-88.

నిర్వ· (౨) “క్ఙితిచ” ఇతినలఘూపధగుణః ॥౧-౧-౫।౧౫౩-౨౦॥
(౩) “హృఞ్ హరణే;” ప్రపూర్వః. ॥౮-౪-౨।౧౫-౧॥
(౪) “కరణాధికరణయోశ్చ” ॥౩-౩-౧౧౭। ॥
ఇతికరణేల్యుట్. యోరనః గుణో రపరః.
(౫) “అట్కుప్వాఙ్” ఇతిణత్వమ్· ॥౮-౪-౨। ॥
(౬) “సృ-గతౌ” ॥ ॥
(౭) “సర్వనిఘృష్వరిష్వలష్వశివపద్వ ప్రహ్వేష్వా అతన్త్రే” ఇతి
[॥ఉణా-౧।౨౬౫-౨౩॥
అకర్తరివన్నన్తోనిపాతితః. అనిట్.
(౮) “సార్వధాతుకార్ధధాతుకయోః” ఇతిగుణః.॥౭ ౩-౮౪।౧౫౧ ౮॥
(౯) “ఉరణ్ రపరః” ॥౧-౧-౫౧।౬-౧॥
ఇతిరపరః. తతః షష్ఠీతత్పురుషగర్భ బహువ్రీహిః. సవర్ణదీర్ఘః.
(౧౦) “ఖరవసానయోర్విసర్జనీయః ॥౮ ౩-౧౫।౬- ॥
ఇతిపదాన్తే రేఫస్య అవసానేకోపిసర్గః. నామాభ్యాసో నామసహస్రపరిసమాప్తిద్యోతనార్థః, సర్వాన్తేచప్రణవ నమఃపోరుపాదానం ప్రతినామాద్యన్తయోరనయోరర్థ్యేయతాప్రఖ్యాపనార్థమ్; తథైవహి ఓంకారాదీనినమోన్తానిచ తుర్థ్యన్తానినామాన్యధీయన్తేఽధ్యేతారః. యుక్తంచైతత్. ప్రణవవివరణభూతమన్త్రశేషస్థపదప్రపఞ్చనరూపత్వాదశేషనామ్నాంతత్రచతుర్థ్యన్తాన్నమఃసః పాఠకమ్యం శ్రౌతక్రమాత్ అత్రతుతదార్థక్రమాదితి విశేషః. అర్థక్రమోహ్యుభయతాపిశిష్టః? ఇత్యాదికమ్అన్యచ్చానయోరత్రవక్తవ్యమపడక్షీణమ్ ఇతినాత్రవిస్తృతమ్.
అత్రచసంహితాపాఠే,
(౧౧) “సుపాంసులుక్” ॥౭-౧-౩౯।౩౦౪· ॥
ఇత్యాదినాసోర్లుక్ ఛన్దస్యః· అస్త్యేవహిఛన్దస్త్వమ్? యతోఽయంపఞ్చమవేద ఇత్యసకృదుక్తమ్. తతః,

శ్లో.౧౦౭,అక్ష.౨౫.శ్లో.౧౦౭.అక్ష.౩౨(౮౩౪) నా.౧౦౦౦.సర్వప్ర

(౧౨) "ఓమాఙోశ్చ" ॥౬-౧ ౯౫।౭- ॥
ఇతి, ఆదోమివృద్ధ్యపవాదః పరరూపమేకాదేశః. ఇతిశబ్దశ్చా
యమత్రప్రయుజ్యమానోవక్తవ్యశేషపరిసమాప్తింద్యోతయతి.
సంహితాయాంపూర్వత్రానుస్వారపాక్షికపరసవర్ణౌ.
ఉత్తరత్ర ఆవసానికేవిసర్గేత తస్సంహితాయామ్,
(౧౩) "స్థానివదాదేశః" ఇతితస్యస్థానివద్భావాత్, ॥౧-౧ ౫౬।౪-౨౩॥
(౧౪) "భోభగో" ఇతియత్వేన. ॥౮-౩-౧౭।౧౩- ॥
నహ్యయమల్విధిఃరోరితిసముదాయ రూపాశ్రయణాత్. తతః,
(౧౫) "లోపశ్శాకల్యస్య" ॥౮-౩-౧౯।౫- ॥
ఇతియలోపః. తస్యాసిద్ధత్వాన్నస్వరసన్ధిః. సర్వతో౽క్తేష్వర్థే
షుప్రమాణాన్యాకరేస్పష్టానితత్రైవద్రష్టవ్యాని. తథోపోద్ఘా
తతః పరతో౽క్తావైభవశ్లోకాస్తదర్థాశ్చ తత్రైవస్ఫుటమవ
సేయాఇతి తదర్థంనేహాఽప్రయత్యతే. తతశ్చైవమశేష
దోషప్రత్యనీకకల్యాణైకతాన స్వరూపరూపగుణ విభవచేష్టిత
మనఙ్ఘైశ్వర్యం ప్రణతజనార్తిశమన పటుతరకటాక్షవిక్షే
పం పుణ్డరీకాక్షంప్రపన్నజనపారిజాతంసహస్రదివ్యధామానం
దేవదేవంభగవన్తం పురుషోత్తమం జగత్కారణం శ్రీపతిం
నారాయణం పరంబ్రహ్మ భజమానానాం సర్వేషామాత్మ
నామసంశయం సులభభోగ్యవాఙ్మనసగోచర సర్వసంప
దాంసముదయ ఇతి సర్వమపిసుస్థితమ్. ... *

ఇతికౌశికకులతిలక శ్రీవేఙ్కటేశ్వరమహాచార్యవర్యాత్మజ
వరదదేశికతనయ వరదగురువరసూను వరదాచార్యసూరివిరచితే
శ్రీ ప రా శ ర భ ట్టా ర్య భా షి త
శ్రీమత్సహస్రనామభాష్యానుగే
భ గ వ న్నా మ స హ స్ర ని ర్వ చ నే
దశమంశతకం సంపూర్ణమ్.

మూ॥ సర్వప్రహరణాయుధోన్నమ ఇతి॥
ఇతీదం కీర్తనీయస్య కేశవస్య మహాత్మనః ।
నామ్నాం సహస్రం దివ్యానా మశేషేణ ప్రకీర్తితమ్ ॥౧॥
య ఇదం శృణుయాన్నిత్యం యశ్చాపి పరికీర్తయేత్ ।
నాశుభం ప్రాప్నుయాత్కించి త్సోఽముత్రేహ చ మానవః ॥౨॥
వేదాన్తగో బ్రాహ్మణస్స్యాత్ క్షత్రియో విజయీ భవేత్ ।
వైశ్యో ధనసమృద్ధస్స్యా చ్ఛూద్ర స్సుఖమవాప్నుయాత్ ॥౩॥
ధర్మార్థీ ప్రాప్నుయాద్ధర్మ మర్థార్థీ చార్థమాప్నుయాత్ ।
కామానవాప్నుయాత్కామీ ప్రజార్థీ చాప్నుయాత్ప్రజాః ॥౪॥
భక్తిమాన్యస్సదోత్థాయ శుచి స్తద్గతమానసః ।
సహస్రం వాసుదేవస్య నామ్నామేతత్ప్రకీర్తయేత్ ॥౫॥
యశః ప్రాప్నోతి విపులం యాతి ప్రాధాన్యమేవ చ ।
అచలాం శ్రియమాప్నోతి శ్రేయః ప్రాప్నోత్యనుత్తమమ్ ॥౬॥
న భయం క్వచిదాప్నోతి వీర్యం తేజశ్చ విన్దతి ।
భవత్యరోగో ద్యుతిమాన్ బలరూపగుణాన్వితః ॥౭॥
రోగార్తో ముచ్యతే రోగా ద్బద్ధో ముచ్యేత బన్ధనాత్ ।
భయాన్ముచ్యేత భీతస్తు ముచ్యేతాపన్న ఆపదః ॥౮॥
దుర్గాణ్యతితర త్యాశు పురుషః పురుషోత్తమమ్ ।
స్తువన్నామసహస్రేణ నిత్యం భక్తిసమన్వితః ॥౯॥
వాసుదేవాశ్రయో మర్త్యో వాసుదేవపరాయణః ।
సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా యాతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥౧౦॥
న వాసుదేవభక్తానా మశుభం విద్యతే క్వచిత్ ।
జన్మమృత్యుజరావ్యాధిభయం వాప్యుపజాయతే ॥౧౧॥
ఇమం స్తవమధీయానః శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః ।
యుజ్యేతాత్మసుఖక్షాన్తి శ్రీధృతిస్మృతికీర్తిభిః ॥౧౨॥

న క్రోధో న చ మాత్సర్యం న లోభో నాశుభా మతిః ।
భవన్తి కృతపుణ్యానాం భక్తానాం పురుషోత్తమే ॥౧౩॥
ద్యౌస్సచన్ద్రార్కనక్షత్రం ఖం దిశో భూర్మహోదధిః ।
వాసుదేవస్య వీర్యేణ విధృతాని మహాత్మనః ॥౧౪॥
ససురాసురగన్ధర్వం సయక్షోరగరాక్షసమ్ ।
జగద్వశే వర్తతేదం కృష్ణస్య సచరాచరమ్ ॥౧౫॥
ఇన్ద్రియాణి మనోబుద్ధిస్సత్త్వం తేజో బలం ధృతిః ।
వాసుదేవాత్మకాన్యాహుః క్షేత్రం క్షేత్రజ్ఞ ఏవ చ ॥౧౬॥
సర్వాగమానామాచారః ప్రథమం పరికల్పితః ।
ఆచారప్రభవో ధర్మో ధర్మస్య ప్రభురచ్యుతః ॥౧౭॥
ఋషయః పితరో దేవా మహాభూతాని ధాతవః ।
జఙ్గమాజఙ్గమం చేదం జగన్నారాయణోద్భవమ్ ॥౧౮॥
యోగజ్ఞానం తథా సాంఖ్యం విద్యాశ్శిల్పాదికర్మ చ ।
వేదాశ్శాస్త్రాణి విజ్ఞానమేతత్సర్వం జనార్దనాత్ ॥౧౯॥
ఏకో విష్ణుర్మహద్భూతం పృథగ్భూతాన్యనేకశః ।
త్రీన్ లోకాన్ వ్యాప్య భూతాత్మా భుఙ్క్తే విశ్వభుగవ్యయః ॥౨౦॥
ఇమం స్తవం భగవతో విష్ణోర్వ్యాసేన కీర్తితమ్ ।
పఠేద్య ఇచ్ఛేత్పురుషశ్శ్రేయః ప్రాప్తుం సుఖాని చ ॥౨౧॥
విశ్వేశ్వరమజం దేవం జగతః ప్రభవాప్యయమ్ ।
భజన్తి యే పుష్కరాక్షం న తే యాన్తి పరాభవమ్ ॥౨౨॥
న తే యాన్తి పరాభవోన్నమ ఇతి ।

శ్రీవిష్ణుసహస్రనామసంపూర్ణమ్.

ఇతి శ్రీమహాభారతే వైయాసక్యాం శతసహస్రికాయాం సంహితాయామానుశాసనికపర్వణి షట్త్రింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

హరిః ఓమ్॥

అథాస్య నామసహస్రస్య గౌరవం గ్రాహయన్ శాన్తనవః కౌన్తేయమాహ ఇతీదమితి యదేతత్కీర్తనం భగవన్మహిమ్నః; అద్య ప్రభృతి భగవాన్ కీర్తనారమ్భముద్దిశ్యోక్తమ్. కీర్తనీయస్యేతి. అత్ర కారణం కేశవస్య మహాత్మన ఇతి. నామ్నాం ప్రాకృతపరమపదవ్యవహారయోగ్యత్వమాహ: దివ్యానామితి: త్వద్గౌరవాత్కిఞ్చిదపి † జ్ఞాతవ్యం న భవితవ్యమిత్యాహ. అశేషేణేతి. అథాధికారి ఫలాఙ్గనిర్ణయః-య ఇదం శృణుయాదిత్యాది. యథాధికారం శ్రవణపఠనయోః స్వమాన్యేనోభయలోకాశుభవిరోధిత్వం తావత్ ఫలముక్తమ్. అథ చతుర్ణాం వర్ణవిశేషాణామనధిరూఢ భగవద్భక్తీనామనాకాంక్షిత ఫలవిశేషాణాం యథాయోగ్యం ఫలమాహ. వేదాన్తగ ఇతి. అథ వర్ణవిశేషేణ యథాకామేఽభ్యుదయఫలమాహ: ధర్మార్థీతి. అథ నియమవిశేషవర్జితరూపసంకీర్తనే భక్తస్య సర్వసమృద్ధిమాహ: భక్తిమాన్ య ఇత్యాదిభిశ్చతుర్భిః

అనుత్తమం శ్రేయః ముక్తిః. అన్యేఽభ్యుదయవిశేషాః. అథ భగవదేకార్థినోఽనన్యభక్తేరవాప్తిరితామపి అనర్థనివృత్తిమాహ. దుర్గాణీతి. అథ తేషాం తత్ప్రాప్తిమాహ: న వాసుదేవేతి. నియమవతో భక్తస్యానుషఙ్గిణీమభ్యుదయసిద్ధిమాహ. ఇమం స్తవమితి. శ్రద్ధా సగౌరవత్వరా. భక్తిర్వ్యాఖ్యాతా. ఆత్మా చేతనః. భగవతి భక్తిరేవ హ్యత్ర సుకృతస్య ఫలమ్. “గోవిన్దభక్త్యభ్యధికం శ్రేయశ్చాన్యన్న విద్యతే” ఇతి తత్త్వతః ఏతే దోషాః స్వభావత ఏవ నివర్తన్తే ఇత్యాహ. న క్రోధ ఇతి. నాయం ఫలార్థవాదశ్చ జోఽభ్యనిర్భాస్యః. అతాదృశైర్భగవత్ప్రభావస్య అసంభావ్యభావేన అతివాదాపవాదయోరసత్యభావాదిత్యభిప్రయన్ తస్య తం ప్రభావమాహ. ద్యౌస్సచన్ద్రేతి. విధృతానీతి నానాలిఙ్గానాం.

---

† జ్ఞానం నహాపితమ్.

“నపుంసకమనపుంసకేనైకవచ్చాన్యతరస్యామ్” ॥ ॥
ఇతినపుంసకలిఙ్గశేషతా. సర్వస్యతచ్ఛక్తిధృతత్వముక్త్వాతద్వశవర్తి
త్వమాహ ససురాసురేతి. వర్తతేదమ్ ఇత్యార్షీసంహితా. అవర్తతే
దమితివా ఇదంతద్వశవర్తిత్వం శరీరాత్మభావేన విశినష్టి. ఇన్ద్రియా
ణీతి. వాసుదేవాత్మకానితచ్ఛరీరాణీత్యర్థః ఆహుః శాస్త్రాణీతిశేషః.
ఏవం తత్త్వశాస్త్రార్థానాం తాదధీన్యమభిధాయ అనుష్ఠానశాస్త్రా
ర్థానామపి తాదధీన్యంమన్వాధికారిణాం భయమపనేతుమాహ.
సర్వాగమానామితి సర్వాగమానాం సర్వధర్మప్రమాణానాం
ప్రథమం పరికల్పితః ప్రథమప్రతిపాద్యధర్మః. ఆచారః. శౌచాదిస్త
దఙ్గశ్రౌతోధర్మఇతి. తస్యారాధ్యః ఫలదః సహాయశ్చాచ్యుతఇతి
ధర్మానుబన్ధినామపి తదుద్భవత్వమాహ. ఋషయఇతి ఋషయః
మన్వాదయః తస్యస్మర్తారః అనుష్ఠాతారశ్చపితరోదేవాశ్చ అవా
న్తరారాధ్యాః మహాభూతాని వియదాదీని ధాతవః తత్కార్యాణి
త్వక్చన్దనాదీని ఏతానిధర్మ ఫలభోగోపకరణాని భోక్తృవర్గో
జఙ్గమాజఙ్గమం జగదితి. జ్ఞానహేతుతామప్యాహ. యోగజ్ఞానమితి.
జ్ఞానంశాస్త్రం యోగస్యజ్ఞానమ్. యోగోద్వివిధః. సమాధియోగః-
కర్మయోగశ్చేతి. సంఙ్ఖ్యయాతత్త్వానామవధారణం సాఙ్ఖ్యం.
విద్యా వ్యాకరణాద్యఙ్గవిద్యాః ధనురాయుర్గాన్ధర్వప్రభృతీని దృ
ష్టార్థాని ఉపవిద్యాః శిల్పానిసర్వత్రానుష్ఠేయంకర్మ. వేదాః ప్రధా
ననవిద్యాః శాస్త్రాణిస్మృతీతిహాసపురాణాని. సర్వమేతద్విజ్ఞానం
శాస్త్రం జనార్దనాదుద్భవతీతిశేషః. అనయామహాభూతి ‡ వైచి
త్ర్యభగవతో మహానిర్వాహం దర్శయతి. ఏకోఽష్ణురితిస్వయమేక
స్సన్ అనేకశోఽక్షేయతయా రూపప్రకార పరిణామ ప్రయోజన
భేదేన పృథక్చ స్థితానిమహాన్తిభూతాని త్రీన్లోకాంశ్చ బద్ధ
ముక్తనిత్యాన్చేతనాన్ వ్యాప్యతేషాంనియమ శేషిత్వాదిభిరాస్తా

‡ వైచిత్ర్యం.

భవన్ విశ్వభుక్ సర్వథాపరిపాలకః-తథాప్యవ్యయః. తద్దోషైరవరా
స్పృష్టః పునశ్చ తాని భూతాని మహాద్భుతమ్-అవాఙ్మనసగోచరశ్చ
భవన్ భుఙ్క్తే నీలాభోగరసమనుభవతీతి నిస్సీమభూమా భగవాంస్తత్త్వః
తన్నిగరణక్షమజ్ఞాన వాగ్విభవో భగవాన్ వ్యాసస్తోతా. తముభయ
మాఙ్గళ్యమహిమేదం స్తవరత్నం. తదపనేయమహో దారిద్ర్యమిదం జగ
త్ తదధికారీతిపుష్కలమేతత్. యః కశ్చిచ్చేతనః పరావరశ్రియో
ర్ధీనిర్విశఙ్కస్సేవతామిత్యాహ. ఇమం స్తవమితి ఏవంస్వభావత ఏవ
సమస్త సకలకల్యాణగుణాకరం ప్రపన్నపారిజాతం పుణ్డరీకాక్షం లక్ష్మీ
పతిం భగవన్తం భజమానానాం స ఏవ సర్వస్వమితి సత్ సంపదో వాచా
మగోచరాః. కుతస్సాంసారిక పరిభవ ప్రసఙ్గ ఇతి పర్యాప్త ఇతి. విశ్వే
శ్వరమితి. తమిమమర్థం శపథేన భావయన్ న తే యాన్తి పరాభవం
న తే యాన్తి పరాభవమితి ఆవృత్త్యా పూరయతీతి. అస్మాకమత్ర చ పరత్ర
చ సర్వదుఃఖమున్మూల్య సంపదమశేషవిధాం విధాయ । శ్రీరఙ్గరాజమ
హిషీ స చ వైష్ణవానాం సఙ్గస్సుఖం సహజయైవ సదా క్రియాస్తామ్.

ఇతి శ్రీహారితకులతిలక

శ్రీవత్సాఙ్కమిశ్రసూనోః

శ్రీరఙ్గరాజదివ్యాజ్ఞాలబ్ధ శ్రీపరాశరాపరనామధేయస్య

శ్రీరఙ్గనాథస్య కృతౌ

శ్రీమన్నామసహస్రవివరణే

భగవద్గుణదర్పణే

దశమం శతకం

సమాప్తమ్.

21-2 89.

నిర్ణ.—విశ్వాద్యం ప్రథమం సర్వాద్యన్తం శతకముచ్యతే ।
అచ్యుతాద్యమమృత్య్వన్తం ద్వితీయమిహగణ్యతే ॥౧॥
తృతీయం సర్వదృక్పూర్వం ప్రభ్వన్తమనుకథ్యతే ।
యుగాదికృత్ప్రభృతిచనయాన్తం తుర్యమీర్యతే ॥౨॥
అనయాద్యం పఞ్చమం పురాతనాన్తం ప్రపఠ్యతే ।
శరీరభూతభృత్పూర్వం గోప్త్రన్తం షష్ఠమిష్యతే ॥౩॥
సప్తమం వాసుదేవాన్తం వృషభాక్షాదిభణ్యతే ।
అష్టమం వసుపూర్వం సులోచనాన్తం ప్రకీర్త్యతే ॥౪॥
అర్కాద్యవ్యయకప్యన్తం నవమం పరిగణ్యతే ।
స్వస్తిదప్రముఖం చాపి దశమం తత్త్వవేదిభిః ॥౫॥
తథా సర్వప్రహరణాయుధాన్తం పరిగణ్యతే ।
నామ్నాం సహస్రే శ్రీవిష్ణోరిత్థం శతకనిర్ణయః ॥౬॥
షడేకానేకనామాని తత్రతత్రభవన్తి హి ।
ఏకనామాని చత్రింశదేకత్రింశదథాపి వా ॥౭॥

దశశత్యాఞ్చ విరత విరజగ పాఠభేదతః ।
స్ఫుటానీతరనామాని తత్ప్రకారం ప్రదర్శ్యతే ॥౮॥
సహస్రసఙ్ఖ్యా హ్యన్యూనానతిరిక్తా చ సర్వథా ।
తత్త్రైకానేకనామాని ప్రదర్శ్యన్తే చ పూర్వతః ॥౯॥
ప్రథమే త్రికకుద్ధామేత్యేకం వాద్వికమిష్యతే ।
తథాప్యుపపదం భాన్తం దాన్తం వా పాఠభేదతః ॥౧౦॥
దాన్తోపపదపాఠే స్యాదేకతా నేకతోదితా ।
చతుర్థే చ తథా బోధ్యమేకమేవ మహావిఘ్నారిః ॥౧౧॥
విరతో విరజశ్చేతి తత్ర పాఠోఽపి భిద్యతే ।
పఞ్చమే ద్వే సముదితే సదసత్క్షరమక్షరమ్ ॥౧౨॥

అష్టమే ద్వేసవశ్చేతి చతుర్వేద విదేకపాత్ ।
ఇత్యేకానేకనామాని షోఢాసన్తితథాదిమే ॥౧౩॥
శతకేచైకనామాని ముక్తానాం పరమాగతిః ।
నిధిరవ్యయ ఇత్యేతత్పరతోమఙ్గళం పరమ్ ॥౧౪॥
ఇతిత్రీణిద్వితీయేస్యాత్ శాశ్వతస్థాణురేకకమ్ ।
తృతీయేస్యుశ్చ చత్వారిగురుర్గురుతమస్తతః ॥౧౫॥
అహస్సంవత్సరశ్చైవ విశ్వభుగ్విభురిత్యపి ।
ఓజస్తేజోద్యుతి ధరశ్చతుర్థే ద్వేతథామతే ॥౧౬॥
ఇష్టోఽవిశిష్టస్తదను పరమస్పష్ట ఇత్యపి ।
విరతే విరజోమార్గపాఠే త్రీణీతిబుధ్యతామ్ ॥౧౭॥
పఞ్చమేఽపిచచత్వారిస్ఫుటం ధర్మవిదుత్తమః ।
తథాచస్థావరస్థాణుర్బీజమవ్యయమిత్యపి ॥౧౮॥
జ్ఞానముత్తమమిత్యేవం షష్ఠేభవతిచధ్రువమ్ ।
జ్యోతిరాదిత్య ఇత్యేకంచత్వార్యపిచసప్తమే ॥౧౯॥
శ్రేయశ్శ్రీమానపి తథానూనంజ్యోతిర్గణేశ్వరః ।
శాశ్వతస్థిరఇత్యేతద్విజ్ఞేయం సమనన్తరమ్ ॥౨౦॥
పశ్చాత్తుబ్రహ్మకృద్బ్రహ్మ ఉక్తమేవమనుత్తమమ్ ।
తేజోవృషోద్వేనవమె సప్తేత్యధ్యవసీయతామ్ ॥౨౧॥
సర్వవిజ్జ్యోపితథా సర్వవాగీశ్వరేశ్వరః ।
తతఃపశ్చాదపి తథాశత్రుజిచ్ఛత్రుతాపనః ॥౨౨॥
న్యగ్రోధోదుమ్బరశ్చాపి హుతభుగ్విభురిత్యపి ।
అనన్తహుతభుగ్భోక్తాకవిరవ్యయ ఇత్యపి ॥౨౩॥
దశమేచాపి సప్తభ్యేనామ్నిద్వేచైవభూర్భువః ।
భూర్భువస్స్వస్తరుశ్చేతిత్రీం శతేతానిసన్తిహి ॥౨౪॥

ఏకనామాని వాప్యేకత్రింశత్స్యాత్ప్రభేదతః ।
పుసైవోక్తస్సభేదోఽపీత్యేకానేకైక నిశ్చయః ॥౨౫॥
స్ఫుటాన్యన్యాని నామాని సజ౮లయ్యాసహస్రకమ్ ।
యదాచత్రి కకుద్ధామా తత్రైవచ హవిర్ధ్వారిః ॥౨౬॥
ఏకమేకం భవేన్నామవిర తశ్చైవపఠ్యతే ।
నామానిచస్యుశ్చత్వారి సదసత్ క్షరమక్షరమ్ ॥౨౭॥
సవోద్వేద్వేగధాస్యాతాం చతుర్వేదవిదేకపాత్ ।
త్రింశత్ స్యురేకనామాని స్ఫుటానవశతీతరా ॥౨౮॥
పఙ్క్త్యుత్తరాభవతి చపోక్తాద్యన్త వ్యవస్థితిః ।
తదేయామితిబోద్ధవ్యం శతకేశతకేబుధైః ॥౨౯॥
నదోషాయ భవేత్తస్యవ్యవస్థాతి క్రమశ్చవిత్ ।
యదాతుత్రికకుద్ధామద్వేద్వే యద్వాహవిర్ధ్వారిః ॥౩౦॥
విరజోమార్గ ఇత్యేవపాఠస్తత్ర నియమ్యతే ।
ఏనావిశేషం సర్వత్రాప్యత్రాప్యవధీయతామ్ ॥౩౧॥
యదాపిత్వస్తునేహేష్టం యేనసఙ్ఖ్యా విరుధ్యతే ।
సహస్రసఙ్ఖ్యావైయాతీ మాభూదిహకథఞ్చన ॥౩౨॥
విరజోమార్గఇత్యత్ర హ్యుభయైక్యం నియమ్యతే ।
యదాద్వేనామనీస్యాతాం సదసత్ క్షరమక్షరమ్ ॥౩౩॥
విరజోమార్గ పాఠేనద్వయోర్భేదో నియమ్యతే ।
చత్వారిస్యుర్యదేమాని నభిద్యేతే ఉభేఅపి ॥౩౪॥
యుగపత్పద ఇత్యేవం చతుర్వేద విదేకపాత్ ।
తదానీశ్చద్వయోర్భేదో యౌగపద్యాన్నియమ్యతే ॥౩౫॥
నామ్నోశ్చత్రికకుద్ధామ్నస్తత్రైవచ హవిర్ధ్వరేః ।
యదేహాన్యతరద్భిన్నం భిన్నాన్నాన్యత్రతత్తదా ॥౩౬॥

సహస్రసఙ్ఖ్యాసంతుష్టో భూనైవోద్భావ్యక కదాచన ।
ఇత్యేవం సూక్ష్మయా బుద్ధ్యా బుద్ధిమద్భిర్విభావ్యతామ్ ॥౩౭॥
క్వచిదేకః క్వచిత్పాదభేదః స్ఫుటనామస్వపి స్థితః ।
తత్రైవ కుత్రచిచ్చాస్తి హ్యేకనామవిశేషణే ॥౩౮॥
నాతీవతత్త్వాత్స్యైక్యాదిదంసో ఽప్యుపగమ్యతే ।
ద్వేధా త్రేధా చతుర్ధా చ పఞ్చధా సప్తధాపి వా ॥౩౯॥
పునరుక్తాని నామాని షడశీత్యధికం శతమ్ ।
ఇత్థమూహ్యం తత్ప్రకార ప్రపఞ్చో నేహ రూప్యతే ॥౪౦॥
నిరుక్తే సఙ్గ్రహే నామ్నాం శ్లోకోక్తనామసహస్రిణః ।
సారే సక్తపరిష్వక్తో మాభూద్గ్రన్థస్య విస్తరః ॥౪౧॥
పరిహారస్తు నిపుణతరమత్రాభిధీయతే ।
శబ్దతో వార్థతో వేహ వ్యాఖ్యాం వా తత్ర తత్ర హి ॥౪౨॥
నామాని పునరుక్తాని ప్రతిభాన్తీవ యద్యపి ।
తథాపి తత్తత్ప్రస్తావానుగుణార్థానుయాయినా ॥౪౩॥
అద్వితీయ విశేషార్థ గౌరవానువిధాయినా ।
వ్యాఖ్యానేనోదితేష్వేషాం పౌనరుక్త్యం పరోచ్యతే ॥౪౪॥
తత్రతత్రాశ్రయ సూచీయం దిక్ప్రదర్శనతత్పరైః ।
అనుశాసనికే పఞ్చత్రింశద్ద్విశతపూరణః ॥౪౫॥
సహస్రనామ్నామధ్యాయో మహాభారత సమ్భవః ।
సుధీకుశికసన్తాన కలశామ్బుధికౌస్తుభః ॥౪౬॥
వరదార్యో హరేర్నామ్నాం సహస్రం నిరవోచత ।
శ్రీపరాశరభట్టార్య శ్రీసూక్తే స్థితమేవ హృది ॥౪౭॥
అభిప్రాయో హరేర్నామ్నామభ్యధాయి యథామతి ।
ఐహికాముష్మికీ సమ్పత్తేషాం భవతి ధీమతామ్ ॥౪౮॥

యేఽధీయతే శ్రీసహస్రనామ నిర్వచనంహరేః ।౪౮॥

శ్రీమన్నామసహస్రం తన్నిర్వచనం దృ ... ...

హాపయతియత్ప్రతనం హాపాతూహా...నో ఽజ్ఞ...న ।

శబ్దసిద్ధిరుపిసద్గతి పస్మిన్నర్థవర్ణనమ వేత్యృచనామ్నామ్ ॥

నామనిర్వచన సఙ్గ్రహసారే పీతమస్సకథాః బుధాస్సృయః ।

పరిగ్రహ్యాఽముష్య భవేదసంశయం నిపశ్చితాం యత-

మాలాత దీశయోః॥ అనుగ్రహామున్నచసి ప్రాల్భతేవిశిష్య

పితోగ్రవముగ్ధశ్వాసితే ॥౫౧॥

వత్సపీఠం మధుః జయనో పర సావర్థ... ...

వితగతో వారణాద్రీశ్వరస్య। లక్ష్మీన్నిత్యం లస ... మేలక్ష్య

మాణా గుణౌఘైర్ఖ్యాతిం సూతేభువనమహితాం భూయ

సీంయతప టాతుః ॥౫౨॥

శ్రీమత్సహస్రనామనిర్వచనమిదం సమ్పూర్ణమ్ శ్రీరామైనమః॥.

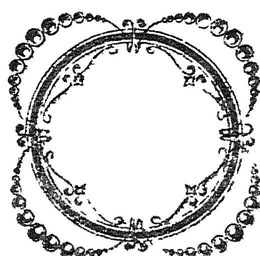
నామనిర్వచన సఙ్గ్రహసారః స్వీయహస్తలిఖితోభువి

భూయాత్ । ప్రోద్ధృతిర్ణు బహుపుస్తకకోటీ మాతృకా

యితమహోబురపమః.

శ్రీరామైనమః.

శుభమస్తు.

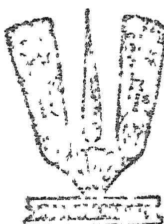
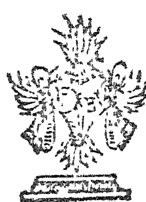
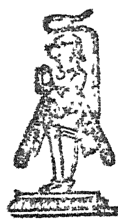

28-10-90.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

పూర్వం ముద్రితాయాః శ్లోకరూపాయా నిరుక్తేః
అపరా శ్లోకరూపా నిరుక్తిః

(విశ్వం) బ్రహ్మ విశత్యస్మిన్ జగదిత్యభిధీయతే।
అథో స్వయం జగత్సృష్ట్వా తత్ర వాఽనుప్రవేశనాత్ ॥౧॥

(విష్ణుర్) వ్యాప్తం జగత్సర్వం యస్య శక్త్యా మహాత్మనః।
(వషట్కారః) స్వధా స్వాహా వషడిత్యేవమాదిభిః ॥౨॥

మన్త్రైర్య ఇజ్యతే దేవ స్సగ్వేదమయస్స్వయమ్।
భూతం భవ్యం భవదితి యద్యజ్జగతి కథ్యతే ॥౩॥

సర్వవ్యాపీ ప్రభుస్తస్య (భూతభవ్యభవత్ప్రభుః)।
(భూతకృద్) రజ ఆశ్రిత్య భూతాని సృజతి స్వయమ్ ॥౪॥

(భూతభృత్) సత్త్వమాశ్రిత్య భూతాని పరిపాలయన్।
(భావః) ప్రపఞ్చాత్మతయా భాతి సత్తాస్వరూపతః ॥౫॥

(భూతాత్మా) సర్వభూతానామన్తర్యామితయా స్మృతః।
(భూతభావన) ఇత్యుక్త స్సర్వభూతాని భావయన్ ॥౬॥

(పూతాత్మా) గుణసమ్బన్ధో నాస్తి వాస్తవ ఆత్మనః।
(పరమాత్మా) స ఏవాత్మా పరమః ప్రత్యగాత్మనః ॥౭॥

ముక్తానాం హి ముముక్షూణాం స ఏవ (పరమా గతిః)।
(అవ్యయో) వ్యేతి నైవాయం స్వరూపాదితి కీర్తితః ॥౮॥

(పురుషస్)సర్వదేహేషు శేతే క్షేత్రజ్ఞరూపతః ।
(సాక్షీ)సమక్షద్రష్టృత్వాదవ్యర్థనాద్వా సహేంద్రియైః ॥౯॥
(క్షేత్రజ్ఞ)ఇతి దేహానాం క్షేత్రాణామన్తరే స్థితః ।
(అక్షరశ్)చ స ఏవేతి క్షేత్రజ్ఞోఽక్షర ఈరితః ॥౧౦॥
(యోగో)నిగృహ్యేన్ద్రియాణి సర్వాణి మనసా సహ ।
(ఏకత్వభావనాయోగః)క్షేత్రజ్ఞపరమాత్మనోః ॥౧౧॥
యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే ।
తంవిద్యాద్దుఃఖసంయోగవియోగంయోగసంజ్ఞకమ్ ॥౧౨॥
తదుపాస్యతయా(యోగో) నారాయణ ఇతి స్మృతః ।
(నేతా-యోగవిదాం) విష్ణుస్తద్యోగక్షేమకృద్యతః ॥౧౩॥
ప్రధానంపురుషశ్చోభే యస్మాజ్జాతే పరాత్మనః ।
తతస్తయోరీశ్వరత్వాత్(ప్రధానపురుషేశ్వరః) ॥౧౪॥
(నారసింహవపుర్)విష్ణుర్నృసింహవపుర్ధరః ।
(శ్రీమాన్)వక్షసి యస్యాఽఽస్తే లక్ష్మీర్నిత్యానపాయినీ ॥౧౫॥
(కేశవః)కీర్త్యతే బ్రహ్మశివౌ యద్వశవర్తినౌ ।
వధాద్వా కేశిదైత్యస్య సుకేశత్వాచ్చ(కేశవః) ॥౧౬॥
(పురుషోత్తమ)ఉత్కృష్టః క్షరాదప్యక్షరాదపి ।
(సర్వస్)సర్వస్యజగతః ప్రళయశ్చాప్యయస్స్మృతః ॥౧౭॥
(శర్వశ్)శృణాతి ప్రళయే ప్రజాః హన్తీతి కీర్తితః ।
(శివశ్)శుద్ధస్వరూపత్వాత్ శుభమిచ్ఛతి తథా నృణామ్ ॥౧౮॥
(స్థాణుస్-)స్యాత్ స్థీయతే రూపైరనేకైః ప్రతిమాసు చ ।
స్థాణువన్నిశ్చలత్వాచ్చ విద్వద్భిః పరికీర్తితః ॥౧౯॥
(భూతాదిస్)సర్వభూతానామాదికారణముచ్యతే ।
(నిధిస్)నిధీయతే సర్వమప్ప్రళయేఽస్మిన్నితి శ్రుతః ॥౨౦॥

(అవ్యయశ్)చావినాశిత్వాదయమేవావ్యయోఽనిధిః ।
సమ్భవస్సర్వభూతానాం యస్మిన్ దేవేస(సమ్భవః) ॥౨౦॥
(భావనో)భావయతియః సర్వాన్ జన్తూన్ శుభాశుభే ।
(భర్తా)బిభర్తిసకలం జగదేతచ్చరాచరమ్ ॥౨౨॥
(ప్రభవో)యస్య భవనంప్రకృష్టం ప్రాభవాదిభిః ।
(ప్రభుః)క్రియాసుసర్వాసు సామర్థ్యాతిశయాన్మతః ॥౨౩॥
(ఈశ్వర)స్తుయదైశ్వర్యం వేదేషునిరుపాధికమ్ ।
(స్వయంభూస్)స్వయమేవాయంభవత్యన్యైర్నభావ్యతే॥౨౪॥
శంసుఖంభావయతియో భక్తానాం(శంభుర్)ఉచ్యతే ।
(ఆదిత్యో) భాసతేభిన్నః జలేష్వేకోయథాపృథక్ ॥౨౫॥
ఏకఃఆత్మా శరీరేషు భిన్నవద్భాసతేతథా ।
తస్మాత్సధర్మాత్స (ఆదిత్య)ఆత్మజత్వేనవాదితేః ॥౨౬॥
(పుష్కరాక్షుస)పుష్కరోపమానే యస్యాక్షిణీశుభే ।
(మహాస్వనో)నిశ్వసితం యస్యవేదాస్సమీరితాః ॥౨౭॥
(అనాదినిధనో)జన్మనాశశ్చాప్యస్య నాస్తియత్ ।
(ధాతా)విశ్వస్యభరణాత్ బీజనిర్వాపణాత్తథా ॥౨౮॥
(విధాతా)ఫలదాతృత్వాదశేషాణాఞ్చకర్మణామ్ ।
(ధాతురుత్తమ)ఉత్కృష్టస్సర్వధాతుభ్య ఇత్యతః ॥౨౯॥
ధాతుర్విరిఞ్చాదుత్కృష్ట ఇతివా(ధాతురుత్తమః)।
(అప్రమేయః) ప్రమాణానాం సర్వేషామప్యగోచరః ॥౩౦॥
(హృషీకేశో) హృషీకాణా మిన్ద్రియాణాంనియన్త్రణాత్ ।
సూర్యాచన్ద్రమసోశ్శశ్వదం శుభిః కేశసంజ్ఞితైః ॥౩౧॥
బోధయన్ స్వాపయంశ్చైవ జగదుత్తిష్ఠతేపృథక్ ।
స్వాపనాద్బోధనాచ్చైవజగతోహర్షణంభవేత్ ॥౩౨॥

పరమాత్మా (హృషీకేశః) ఇత్యేతగ్నపరిగీయతే ।
(పద్మనాభో) జగద్బీజం నాభౌయస్యాఽస్తిపఙ్కజమ్ ॥౩౩॥
(అమరప్రభుః) అమ్భోజభవాదిః బుధప్రభుః ।
(విశ్వకర్మా) యస్య కర్మకథ్యతే విశ్వమద్భుతమ్ ॥౩౪॥
(మనుః) ప్రజేశ్వరోఽమన్త్రో వ మననాద్వాఽభిధాస్మృతః ।
(త్వష్టా) సంహారసమయే భూతసన్తతీనాంయతః ॥౩౫॥
(స్థవిష్ఠః) స్థూలరూపత్వాన్మహత్త్వాద్వానిగద్యతే ।
(స్థవిరో ధ్రువ) ఇత్యుక్తః పురాణత్వేఽపిసుస్థిరః ॥౩౬॥
(అగ్రాహ్యః) సోఽచ్యతే యో న గ్రాహ్యతే సకలేన్ద్రియైః ।
(శాశ్వతః) సర్వకాలే షుచైవసన్యోఽప్రకాశతే ॥౩౭॥
(కృష్ణో)ఽయం కృష్ణవర్ణత్వాత్సదానన్దాత్మకత్వతః ।
కృషిర్భూవాచకశ్శబ్దః ణశ్చనిర్వృతివాచకః ॥౩౮॥
తయోరైక్యం పరంబ్రహ్మ (కృష్ణ) ఇత్యభిధీయతే ।
(లోహితాక్షః) ఇతిప్రోక్తఆరక్తోపాన్తలోచనః ॥౩౯
(ప్రతర్దనో)ఽయం ప్రళయే భూతానాంమర్దనంయతః ।
(ప్రభూతో)ఽయం ప్రసిద్ధత్వాద్జ్ఞానైశ్వర్యాదిభిర్గుణైః ॥౪౦॥
(త్రికకుబ్ధామ) కకుభామూర్ధ్వాధోమధ్యభేదతః ।
తిసృణామప్యయంధామ స్థానమిత్యభిధీయతే ॥౪౧॥
(పవిత్రం) పావనానాంయత్ పవిత్రం బ్రహ్మకేవలమ్ ।
(మఙ్గళమ్) స్మృతిమాత్రేణ కురుతే బ్రహ్మమఙ్గళమ్ ॥౪౨॥
అశుభానినిరాచష్టేత నోతి శుభసన్తతిమ్ ।
స్మృతిమాత్రేణయత్తుంసాంబ్రహ్మతన్మఙ్గళం విదుః ॥౪౩
(పరం) సకలభూతేభ్య ఉత్కృష్టం బ్రహ్మకేవలమ్ ।
(ఈశానః) సర్వనియన్తృత్వాదీశితృత్వాచ్చకీర్త్యతే ॥౪౪॥

(ప్రాణదః) ప్రాణదాయిత్వాత్ కాలో వా ప్రాణఖణ్డనాత్ ।
(ప్రాణ)స్తు ప్రాణిశీలస్య క్తః క్షేత్రజ్ఞః ప్రాణపవనః ॥౪౫॥
(జ్యేష్ఠో) వృద్ధతమత్వేన (శ్రేష్ఠ)శ్లాఘ్యతమో హరిః ।
(ప్రజాపతి)శ్చ సర్వాసాం ప్రజానామపి చేశ్వరః ॥౪౬॥
(హిరణ్యగర్భో) హిరణ్మయాణ్డవర్తి పితామహః ।
(భూగర్భ) ఇత్యయం సర్వభూతాత్మా తథా స్మృతః ॥౪౭॥
శమీగర్భస్య యో గర్భస్తస్య గర్భస్య యో రిపుః ।
రిపుగర్భస్య యో గర్భస్స మే కృష్ణః ప్రసీదతు ॥౪౮॥
(మాధవ)స్తు పతిర్మాయా కమలాయా ఇతి స్మృతః ।
(మధుసూదన) ఇత్యేష మధుదైత్యనిషూదనః ॥౪౯॥
(ఈశ్వరస్) సమ్పత్తస్య శక్తయస్సకలా అపి ।
(విక్రమీ) విక్రమః శౌర్యమస్యాస్తీతి ప్రకీర్తితః ॥౫౦॥
(ధన్వీ) దాశరథీ రామో వరస్సర్వధనుష్మతామ్ ।
(మేధావీ) యస్య దేవస్య బహ్వీ మేధా స స్మృతః ॥౫౧॥
(విక్రమ)స్తు సమస్తం యో జగత్త్రేధా విచక్రమే ।
వినా వా గరుడేనాస్య క్రమో గతిరితి స్మృతః ॥౫౨॥
(క్రమో)ఽసౌ క్రమహేతుత్వాత్ విక్రమాద్వా నిరూప్యతే ।
(అనుత్తమ)స్తూత్తమోఽస్మాన్నవిద్యత ఇతి స్మృతః ॥౫౩॥
(దురాధర్షో) హి దుర్జ్ఞేయః ప్రమాణబలహేతుభిః ।
(కృతజ్ఞః) పత్రపుష్పాద్యైస్సన్తుష్టో మోక్షదాయకః ॥౫౪॥
కృతం వా ప్రాణిభిః కర్మ జ్ఞాతృత్వాత్తత్ఫలదాయకః ।
(కృతిః) క్రియా ప్రయత్నో నా సర్వస్తు క్రియావతామ్ ॥౫౫॥
సర్వాత్మకత్వాత్తదాధారో లక్ష్యతే వా మహేశ్వరః ।
అన్తరాత్మస్వమహిమ్ని ప్రతిష్ఠానాదుద్యతే ॥౫౬॥

ఏషామాత్మా శరీరాదిస్తన్నిరాసేనవా(ఆత్మవాన్) ।
(సురేశస్)-సేవ్యతే నిత్యం సురైర్బ్రహ్మవదాదిభిః ॥౫౭॥
(శరణం)కథ్యతే విష్ణురార్తానామార్తిహారకః ।
(శర్మ) హింసాదిమథనాత్ బ్రహ్మైవానన్దలక్షణమ్ ॥౫౮॥
(విశ్వరేతా)యస్యరేతః కార్యంహిసకలంజగత్ ।
(ప్రజాభవః) ప్రజాస్సర్వాభవన్త్యస్మాదితిశ్రుతః ॥౫౯॥
(అహః) ప్రకాశరూపత్వాత్పరం బ్రహ్మోపలక్ష్యతే ।
(సంవత్సర)ఇతి ప్రోక్తోవిష్ణుః కాలాత్మనాస్థితః ॥౬౦॥
(వ్యాళో)ఽనన్తోదిగ్గజో వా విశేషేణాలయోఽథవా ।
(ప్రత్యయః)పరమం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానస్వరూపతః ॥౬౧॥
(సర్వదర్శన)ఇత్యేష సర్వతశ్చక్షురిత్యతః ।
(అజో)నవిద్యతే యస్యవికారోజననాత్మకః ॥౬౨॥
(సర్వేశ్వరో) బ్రహ్మరుద్రప్రముఖానామధీశ్వరః ।
(సిద్ధో)ఽయం నిత్యనిష్పన్న రూపోవాసర్వసిద్ధిమాన్ ॥౬౩॥
(సిద్ధిస్)సమస్తసత్కర్మ ఫలరూపతయోచ్యతే ।
(సర్వాదిస్)సర్వభూతానాంకారణత్వేనకీర్తితః ॥౬౪॥
(అచ్యుతో)ఽయంనచ్యవతే జ్ఞానైశ్వర్యబలాదితః ।
(వృషాకపిర్)ధర్మరూపోవరాహాత్మతయాస్మృతః ॥౬౫॥
వర్షణాత్సర్వకామానాం ధర్మోహివృషసంజ్ఞితః ।
కాత్తోయాద్యదపాద్భూమిం వరాహస్తుకపిస్తతః ॥౬౬॥
(అమేయాత్మా)సయస్యాత్మా నపరిచ్ఛేదగోచరః ।
సర్వయోగేసర్వశాస్త్రే విజ్ఞాతత్వాద్వినిస్సృతః ॥౬౭॥
సర్వసఙ్గవిరామాద్వా (సర్వయోగవినిస్సృతః) ।
(వసుర్)ఇత్యుచ్యతే విష్ణుర్వసూనాంపావకోహ్యయమ్ ॥౬౮॥

అసౌ (వసుమనా) విష్ణుః కల్యాణం యస్య మానసమ్ ।
వసు నామ ధనమ్ప్రోక్తం ప్రాశస్త్యం తేన లక్ష్యతే ॥౧౯॥
(సత్య) స్త్వవితథాత్మత్వాత్స తాం హితకరశ్చ యః ।
మూర్తామూర్తాత్మకస్సచ్చ త్యచ్చాభవదితి శ్రుతేః ॥౨౦॥
(సమాత్మా) సర్వభూతేషు సమానం యస్య మానసమ్ ।
రాగద్వేషాదిరహితం సమ ఆత్మేతి చ శ్రుతేః ॥౨౧॥
(అసమ్మిత) స్త్వర్థజాతైరపరిచ్ఛేదగోచరః ।
(సమస్) సర్వేషు కార్యేషు వికారరహితస్సదా ॥౨౨॥
(అమోఘః) పూజితో ధ్యాతః స్తుతస్సర్వఫలప్రదః ।
(పుణ్డరీకాక్షః) ఇత్యుక్తః పుణ్డరీకనిభేక్షణః ॥౨౩॥
హృదయాఖ్యం పుణ్డరీకమశ్నుతే వా మహాత్మనామ్ ।
(వృషకర్మా) యస్య కర్మ కథ్యతే ధర్మలక్షణమ్ ॥౨౪॥
(వృషాకృతిర్) అయం ధర్మత్రాణాయాఙ్గీకృతాకృతిః ।
వృషభస్యైవ వా యస్య భద్రాకృతిరుదీర్యతే ॥౨౫॥
(రుద్రః) ప్రజానాం ప్రళయే రుదం రాతి దదాతి యః ।
బహూన్యస్య శిరాంసీతి విష్ణుర్ (బహుశిరాస్) స్మృతః ॥౨౬॥
(బభ్రుర్) బిభర్తి సకలాన్ లోకానితి నిగద్యతే ।
(విశ్వయోనిః) కారణత్వాద్విశ్వస్యేతి నిరుచ్యతే ॥౨౭॥
(శుచిశ్రవా) స్తు శ్రవసాం నామ్నాం పుణ్యతయా స్మృతః ।
(అమృతః) కీర్త్యతే యస్మాద్భీత్యా మృత్యుః పలాయతే ॥౨౮॥
(శాశ్వతస్థాణుర్) ఇత్యుక్తః స్థితేశ్శీలతయా స్మృతః ।
(వరారోహో) హరిర్నృణాం యత్పదారోహణం వరమ్ ౨౯
ఆరోహో వా యదుత్సఙ్గశ్ - శ్రియస్సంశ్రయణాద్వరః ।
(మహాతపా) మహాపూజ్యం యత్తపో జ్ఞానలక్షణమ్ ॥౩౦॥

(సర్వగః) కారణత్వేన వ్యాప్తస్సర్వత్రసర్వదా ।
(సర్వవిద్భానుర్)అఖిలం వేత్తి భాతిచ సర్వతః ॥౮౧॥
(విష్వక్సేనో)దైత్యసేనా విష్వగ్ధావతియద్భియా ।
(జనార్దనో)ఽఖిలాన్దుష్టానర్దయన్నర్దయన్స్మృతః ॥౮౨॥
అర్ద్యతే ప్రార్థ్యతే వాథ జనైర్నిశ్శ్రేయసార్థిభిః ।
(వేదో)వేదయతే ధర్మంజనాన్వ్యాసాదిరూపతః ॥౮౩॥
(వేదవిత్)సర్వవేదానామర్థం వేత్తియథాతథమ్ ।
(అవ్యఙ్గ)ఇత్యన్యూనత్వాద్జ్ఞానైశ్వర్యబలాదిభిః ॥౮౪॥
(వేదాఙ్గ) శ్శ్రుతయోఽఙ్గానియస్య యజ్ఞమయాత్మనః ।
(వేదవిత్) సకలాన్వేదాన్విచారయతితత్త్వతః ॥౮౫॥
(కవిర్)ఉక్తః క్రాన్తదర్శీ సర్వదృగ్భగవాన్హరిః ।
(లోకాధ్యక్షో)ఽఖిలాన్లోకానధ్యక్షయతిపశ్యతి ॥౮౬॥
(సురాధ్యక్షః) సురాణాంయః ప్రత్యక్షఃకుశలార్థినామ్ ।
(ధర్మాధ్యక్షస్)సూక్ష్మదృష్ట్యాధర్మంపశ్యతియః కృతమ్ ॥౮౭॥
(కృతాకృతః)క్రమాత్కార్యకారణాత్మతయాస్మృతః ।
(చతురాత్మే)తి స్వర్గాదౌస్వవిభూతిచతుష్టయాత్ ॥౮౮॥
బ్రహ్మావిష్ణుస్తథారుద్రోదక్ష మన్వన్తరాదయః ।
తత్తత్కాలోఽన్తరంచైవ చతస్రోస్యవిభూతయః ॥౮౯॥
(చతుర్వ్యూహో)యస్య సన్తివ్యూహాస్సఙ్కర్షణాదయః ।
(చతుర్దంష్ట్రో)యస్యదంష్ట్రాశ్చతస్రస్సనృకేసరీ ॥౯౦॥
(చతుర్భుజ)స్సన్తియస్య భుజాశ్చత్వారఉజ్జ్వలాః ।
(భ్రాజిష్ణుర్)ఉచ్యతే నిత్యప్రకాశాత్మతయాహరిః ॥౯౧॥
(భోజనం) భోజ్యరూపాయా మాయాయాయాఅపిభేదతః ।
(భోక్తా)పురుషరూపేణ భుఙ్క్తేసౌభవతీత్యతః ॥౯౨॥
౮-౯-౯౦.

(సహిష్ణుః)కృపయాభక్తాన్పరాద్ధాన్సహతేబహూన్ ।
(జగదాదిజ)ఇత్యాదావిరిఞ్చస్సన్నజాయత ॥౯౩॥
(అనఘో)విద్యతేనాఘఃనిస్సంగస్య యదాత్మనః ।
(విజయో)నిఖిలంజ్ఞానాదిభిర్విజయతేజగత్ ॥౯౪॥
(జేతా)దిశేతభూతాని సకలానిస్వభావతః ।
(విశ్వయోని)ర్విశ్వమపి తత్కారణత్వాపిస్స్వయమ్ ॥౯౫॥
(పునర్వసు)శ్శరీరేషుపునః పునరయంవసన్ ।
(ఉపేన్ద్ర)ఇన్ద్రావరజః దేవకార్యధురంధరః ॥౯౬॥
ఇన్ద్రస్యోపరివాగోభిస్థాపితోవర్షవారణాత్ ।
మహోపరియదిన్ద్రత్వం స్థాపితోగోభిరీశ్వరః ॥౯౭॥
(ఉపేన్ద్ర)ఇతితస్మాత్ త్వాంగాస్యన్తి భువిదేవతాః ।
(వామనో)బలిమాసాద్య యదాయాచతవామనః ॥౯౮॥
(ప్రాంశుర్)యోవవృధేవిష్ణుః క్రమమాణోజగత్త్రయమ్ ।
(అమోఘస్)సవరంపిష్ణురమోఘంయస్యచేష్టితమ్ ॥౯౯॥
(శుచిః)కీర్తయతాంపుంసాం శృణ్వతామపిపావనః ।
(ఊర్జిత)స్తుబలోత్కర్షశాలి శాత్రవమర్దనః ॥౧౦౦॥
(అతీన్ద్ర)ఇన్ద్రమత్యేతి జ్ఞానైశ్వర్యాదిభిర్గుణైః ।
(సఙ్గ్రహస్)సర్వభూతాని సఙ్గృహ్ణాన్ప్రతిసఞ్చరే ॥౧౦౧॥
(సర్గః)పునస్సృజ్యరూప ప్రపఞ్చాత్మతయాస్మృతః ।
(ధృతాత్మా)హరిరాత్మాయదేక రూపతయాధృతః ॥౧౦౨॥
(నియమస్)స్వాధికారేషు ప్రజానియమయత్యయమ్ ।
(యమో)యంసర్వజన్తూనామన్తర్యచ్ఛతియస్స్వయమ్॥౧౦౩
(వేద్యో) వేదితుమర్హత్వాజ్జనైఃకైవల్యకాఙ్క్షిభిః ।
(వైద్య)స్ససర్వవిద్యానాం వేదితృత్వాదశేషతః ॥౧౦౪॥

(సదాయోగీ)సదాప్రమర్త్యాత రూపతయామతః ।
(వీరహా)ధర్మరక్షార్థం వీరాన్హన్తి సురద్విషః ॥౧౦౫॥
(మాధవో)మానసాద్ధ్యాన యోగాత్సపరికీర్తితః ।
మావిద్యాగహరేప్రోక్తాతస్యా ఈశోయతోభవాన్ ॥౧౦౬॥
తస్మాన్మాధవనామాసి ధవస్స్వామీతిశబ్దితః ।
(మధుర్)మధువదత్యన్తప్రీతిసంజననస్సతామ్ ॥౧౦౭॥
(అతీన్ద్రియ) స్త్విన్ద్రియాణాం సర్వేషామప్యగోచరః ।
(మహామాయస్) సవిజ్ఞేయోమహన్మాయా సర్వమోహినీ॥౧౦౮॥
మహదుత్సహనం యస్య (మహోత్సాహస్) సకీర్తితః ।
(మహాబలో) ఽయంబలవాన్సర్వేషాంబలశాలినామ్ ॥౧౦౯॥
(మహాబుద్ధిర్) బుద్ధిమతాం సర్వేషామపిబుద్ధిమాన్ ।
(మహావీర్యస్) స్వవీర్యాక్షుభ్యజగతాం కారణవీర్యవాన్ ॥౧౧౦
(మహాశక్తిర్) యస్యశక్తిర్మహతీ భువనత్రయే ।
(మహాద్యుతిర్) అయంజ్యోతిష్మతాం జ్యోతిర్యతస్స్వయమ్॥
(అనిర్దేశ్యవపుర్) యస్యానిర్దేశ్యంజనైర్వపుః ।
(శ్రీమాన్) యస్యానవచ్ఛిన్నమైశ్వర్యమితి విశ్రుతమ్ ॥౧౧౨॥
(అమేయాత్మా) యస్యబుద్ధిరమేయా సర్వగోచరః ।
(మహాద్రిధృత్) మన్దరంవాగోవర్ధననగంవహన్ ॥౧౧౩॥
(మహేష్వాస) ఇషుక్షేపోయస్యామోఘోమహాన్మృగః ।
(మహీభర్తా) మహీంయోఽసౌబభారైకార్ణవాప్లుతామ్॥
(శ్రీనివాసో) నివాసత్వాదిన్దిరాయా(ః)ఇతిస్మృతః ।
(సతాంగతి) శ్చతుర్వర్గప్రాప్తిహేతుస్సతామితి ॥౧౧౫॥
(అనిరుద్ధో) నకేనాపిప్రాదుర్భావోనిరుధ్యతే ।
(సురానన్ద) స్సురానేవ ఆనన్దయతిసర్వదా ॥౧౧౬॥

(గోవిన్దో) గోభిగామ్నాయవచనైర్వేద్య ఇత్యసౌ ।
అపన్నతన హీం నష్టాబ్ధరిత్యాచ్చగవాంతథా ॥౧౧౭॥
(గోవిదాంపతిర్) ఇత్యేష(ః)పతిర్వేదాన్త వేదినామ్ ।
(మరీచిర్) మహానీయానాం తేజస్తేజస్వినామయమ్ ॥౧౧౮॥
(దమనో) దమయద్దుష్టాజ్జనాన్నైవవస్వతాత్మనా ।
(హంసస్) సంసారబన్ధస్య హన్తా తాదాత్మ్యభావితః ॥౧౧౯॥
(సుపర్ణో) ద్వాసుపర్ణేతిశ్రుతః పక్షీపరః పుమాన్ ।
భుజగోత్తమ) ఉత్కృష్టో భుజఙ్గేషు భుజఙ్గరాట్ ॥౧౨౦॥
(హిరణ్యనాభః) కల్యాణీయస్య నాభిర్హిరణ్యవత్ ।
(సుతపా)శ్చరఞ్ఛ్రేష్ఠం తపో బదరికాశ్రమే ॥౧౨౧॥
(పద్మనాభో)హృదబ్జస్య కర్ణికాయాం ప్రకాశ్యతే ।
(ప్రజాపతిః) ప్రకర్షేణప్రజానాం పరిపాలనాత్ ॥౧౨౨॥
(అమృత్యుర్) యస్యదేవస్య నాశహేతుర్న విద్యతే ।
(సర్వదృక్)స్వాభావికేన సర్వంబోధేనపశ్యతి ॥౧౨౩॥
(సింహో) మృగాణామధిపస్తదాత్మకతయాస్మృతః ।
(సన్ధాతా) పురుషాన్యోఽసౌ సన్ధత్తే కర్మణాంఫలైః ॥౧౨౪॥
(సన్ధిమాన్) ఫలభోక్తాచ సఏవేతి ప్రదర్శితః ।
(స్థిరస్)సదైకరూపత్వాత్ పరమాత్మానిగద్యతే ॥౧౨౫॥
(అజః)క్షిపత్యయం దుష్టాన్ సర్వాంశ్చాప్యధిగచ్ఛతి।
(దుర్మర్షణ) శక్యతే న మర్షితుం దానవాదిభిః ॥౧౨౬॥
(శాస్తా) శ్రుతిపురాణేతిహాసైః శాస్త్యఖిలాన్ జనాన్ ।
(విశ్రుతాత్మా) చిదానన్దమయత్వేనాపి విశ్రుతః ॥౧౨౭॥
(సురారిహా)సురారాతీన్ హన్త్యసన్మార్గవర్తినః ।
(గురుర్)అధ్యాత్మవిద్యాయా ఉపదేష్టా హరిస్స్వయమ్ ॥౧౨౮॥

గురువర్యో (గురుతమో) బ్రహ్మాదీనాఞ్చ యో గురుః ।
(ధామ) జ్యోతిస్స్వరూపత్వాత్ సర్వకామాస్పదత్వతః ॥
(సత్యస్) సనాతనత్వాద్వా సత్యలోకాత్మకత్వతః ।
సత్యఃపరాక్రమోఽస్యేతి గతస్ (సత్యపరాక్రమః) ॥౧౩౦॥
(నిమిషో) యోగనిద్రాయాంలీలామీలితలోచనః ।
అనిమేష(స్త్వనిమిషో) నిత్యబుద్ధోఽథవా ఝషః ॥౧౩౧॥
(స్రగ్వీ) స్రగ్వైజయన్త్యాఖ్యాసాస్యాస్తీతి నిగద్యతే ।
(ఉదారధీ, రయం (వాచస్పతి) ర్గురురితి శ్రుతః ॥౧౩౨॥
(అగ్రణీర) పరమాగ్రంహి ముముక్షూన్నయతీత్యతః ।
(గ్రామణీ) రితనేతృత్వాద్భూతగ్రామస్య కృత్స్నశః ॥౧౩౩॥
(శ్రీమాన్) నారాయణో యస్య కాన్తి స్సర్వాతిశాయినీ ।
(న్యాయ) స్తర్క ప్రమాణానుగ్రాహకత్వాద్విముక్తిదః ॥౧౩౪॥
(నేతా) హరిర్జగద్యంహి నిర్వాహకతయా స్మృతః ।
(సమీరణ) శ్చేష్టయతి జన్తూన్ శ్వసనరూపతః ॥౧౩౫॥
(సహస్రమూర్ధా) మూర్ధానః సన్తి యస్య సహస్రశః ।
(విశ్వాత్మే) త్యుచ్యతే విష్ణుర్యత్స్వరూప మిదంజగత్ ॥౧౩౬॥
(సహస్రాక్షో) యదక్షీణి బహూనీతి ప్రచక్షతే ।
(సహస్రపాత్) సహస్రాంఘ్రిర్విశ్వరూపధరో హరిః ॥౧౩౭॥
(ఆవర్తనో) ఽసౌ సంసారచక్రస్యావర్తనాన్ముహుః ।
(నివృత్తాత్మా) చ సంసారాద్వి నివృత్తాత్మకత్వతః ॥౧౩౮॥
(సంవృత) శ్చభవత్యేష సంవృతత్వాత్స్వమాయయా ।
(సమ్ప్రమర్దన) ఇత్యన్తే రుద్రస్సృష్ట్యక్షప్రమర్దయన్ ॥౧౩౯॥
(అహస్సంవర్తక) స్సూర్యస్సమ్యగహ్నాం ప్రవర్తనాత్ ।
(వహ్ని) ర్యజ్ఞాదిషు హవిర్వహతీతి సమీరితః ॥౧౪౦॥

(అనిలో) ఉపావనిలయ ఆత్మనాధారయత్యతః ।
(ధరణీధర) ఇత్యుర్వీం శేషరూపతయా వహన్ ॥౧౪౧॥
(సుప్రసాదో) యత్ప్రసాదశ్చైద్యాదీనాంహి మోక్షదః ।
(ప్రసన్నాత్మా)దయాళుత్వాత్ప్రతాప తయాపిచ ॥౧౪౨॥
(విశ్వధృట్) స్వగుణైర్విశ్వంధృష్ణోతి జయతీత్యతః ।
(విశ్వభుగ్) భువనంసర్వంభునక్తి పరిరక్షతి ॥౧౪౩॥
(విభు) ర్విశ్వాత్మనాహ్యేవ వివిధంపరిపశ్యతి ।
(సత్ కర్తా)పూజయత్యేషస్వాత్మానమిహాయస్స్వయమ్॥౧౪౪
(సత్ కృతః) పూజితస్సద్భిశ్చ తుర్వర్గాభిలాషిభిః ।
(సాధుర్)ఇత్యుచ్యతేశౌరిర్న్యాయమార్గానువర్తనాత్ ॥౧౪౫
(జహ్నుర్) జహాత్యవిదుషశ్చాభక్తానితి విశ్రుతః ।
జగద్వ్యపహ్నుతేసర్వం ప్రళయే రుద్రరూపతః ॥౧౪౬॥
(నారాయణస్) స్మృతోనారాఆపస్తదయనంయతః ।
"ఆపోనారా" ఇతిప్రోక్తా ఆపోవైనరసూనవః ॥౧౪౭॥
తాయదస్యాయనంస్థానం తేననారాయణస్స్మృతః ।
(నరస్తు నరిణోతీతి పరమాత్మాసనాతనః ॥౧౪౮॥
(అసంఖ్యేయో) నవేదాదిసఙ్ఖ్యానార్హ మిహాస్తియత్ ।
(అప్రమేయాత్మా) నామాయంయద్రూపంనప్రమీయతే ॥౧౪౯॥
(విశిష్ట) స్సహియస్సర్వానతిశేతే నిజైర్గుణైః ।
(శిష్టకృత్) కురుతేశిష్టంపాలనం భజతామితి ॥౧౫౦॥
(శుచిర్) నిరఞ్జనఇతి గుణసమ్బాధవర్జనాత్ ।
(సిద్ధార్థస్) స్మరణాద్యస్యసాధ్యన్తే సర్వసమ్పదః ౧౫౧॥
(సిద్ధసఙ్కల్ప) ఇత్యస్మాత్సఙ్కల్పస్సిద్ధ్యతీత్యతః ।
(సిద్ధిదః) కథ్యతేయోగభోగమోక్షాఖ్య సిద్ధిదః ॥౧౫౨॥

(సిద్ధిసాధన) ఇత్యాసాంసిద్ధీనాం కారణత్వతః ।
(వృషాహీ) ద్వాదశాహాదిపుణ్యాహాయాఽస్యకీర్త్యతే॥౧౫౩॥
(వృషభో) ఽయంస్వభక్తేభ్యః కామ్యాన్ వర్షతిపుష్కలాన్ ।
(విష్ణుర్) జగద్విక్రమణాదిదం విష్ణురితిశ్రుతేః ॥౧౫౪॥
(వృషపర్వా) ధర్మరూపసోపానాని పరన్పదమ్ ।
యస్యారురుక్షోస్సన్తీతి విద్వద్భిఃపరికీర్త్యతే ॥౧౫౫॥
(వృషోదరో) వర్షతిశ్రీః ప్రజాయస్యోదరంవహేత్ ।
(వర్ధనో) వర్ధయత్యేషజగదేతచ్చరాచరమ్ ॥౧౫౬॥
(వర్ధమాన) శ్చసతతంవర్ధతే నిరుపప్లవః ।
(వివిక్త) ఇత్థమ్భూతోఽపి పృథగేవావతిష్ఠతే ॥౧౫౭॥
(శ్రుతిసాగర) ఇత్యస్మిన్ శ్రుతయస్సాగరా ఇవ ।
(సుభుజ) శ్శోభనాయస్య భుజాభువనరక్షిణః ॥౧౫౮॥
(దుర్ధర) స్సపృథివ్యాదీన్ధారయ ల్లోకధారిణః ।
నకేనచిద్ధారయితుం శక్యోఽయమితి కీర్తితః ॥౧౫౯॥
(వాగ్మీ) వేదప్రవచనాదస్య వాగతిశోభనా ।
(మహేన్ద్ర) ఇన్ద్రప్రముఖవిబుధానామధీశ్వరః ॥౧౬౦॥
(వసుదో) నిజభక్తేభ్యోదదాతి ధనముత్తమమ్ ।
(వసుర్) ఆచ్ఛాదయత్యేషనిఖిలం నిజమాయయా ॥౧౬౧॥
(నైకరూప) స్త్వనేకానియస్యరూపాణి సర్వతః ।
(బృహద్రూపో) మహత్త్వేన వరాహవపుషస్మృతః ॥౧౬౨॥
(శిపివిష్టో) నివిష్టత్వాచ్ఛిపి నామసురశ్మిషు ।
పశవశ్శిపిరిత్యుక్తేర్యజ్ఞాదౌ పశుసంస్థితః ౧౬౩॥
(ప్రకాశన) స్సర్వమిదం ప్రకాశయతియోజగత్ ।
(ఓజస్తేజోద్యుతిధరో) ధత్తే సర్వమిదంయతః ॥౧౬౪॥

ఓజఃప్రాణబలన్తేజశ్శౌర్యాది సుషమాద్యుతిః ।
(ప్రకాశాత్మా) స్వప్రకాశలక్షణత్వాదఖిలాత్మకః ॥౧౮౫॥
(ప్రతాపన) స్తసూర్యాద్యైర్యః ప్రతాపయతి యోఽఖిలమ్ ।
(ఋద్ధ) స్స్యాద్ధర్మజ్ఞాన వైరాగ్యాది గుణైర్యుతః ౧౮౬॥
(స్పష్టాక్షరః) స్పష్టతయా ప్రణవాద్యక్షరాత్మకః ।
(మన్త్రో) ఋగ్యజుస్సామమన్త్రైర్బోధ్యత్వాత [illegible]తః ౧౮౭॥
(చన్ద్రాంశుః) [illegible] శీతలః ।
భాస్కర ద్యుతిసాదృశ్యాత్ (భాస్కరద్యుతి) రిష్యతే॥
(అమృతాంశూద్భవో) యస్మాదమృతాంశోస్సముద్భవః ।
(భానుః) భాతీతి యం భాన్తమను భాత్యఖిలం జగత్ ॥౧౮౯॥
(శశబిన్దు) శ్శశాఙ్కస్య బిన్దుస్థత్వేన గద్యతే ।
(సురేశ్వర) స్త్వీశ్వరత్వాత్సురాణాం శుభదాయినామ్॥౧౯౦
(ఔషధం) భవరోగస్య భేషజత్వేన కీర్త్యతే ।
(జగతస్సేతు) రిత్యేష భవసాగరతారకః ॥౧౯౧॥
వర్ణాశ్రమాద్యసాఙ్కర్యహేతుత్వా త్సేతురిష్యతే ।
సత్యాః తథా యస్య ధర్మాశ్చారిత్రలక్షణాః ॥౧౯౨॥
పరాక్రమశ్చ స హరిస్ (సత్యధర్మపరాక్రమః) ।
(భూతభవ్య భవన్నాథో) భూతగ్రామైరశేషతః ॥౧౯౩॥
భూతైర్భవ్యైర్భవద్భిశ్చ నాథ్యతే ప్రార్థ్యతే యతః ।
(పవనః) పవనా [illegible] స్మియుక్తితః పవనస్స్మృతః ॥౧౯౪॥
(పావనః) పావయత్యేష భువనం సర్వతస్సదా ।
(అనలో) లాత్యనాన్ప్రాణాన్ జీవాత్మనాయో గ్యతః ౧౯౫॥
(కామహా) నిఖిలాన్కామాన్హన్త్యయం మోక్షమిచ్ఛతామ్ ।
(కామకృత్) కృపయా కామదాతృత్వాత్కామినాం నృణామ్॥

(కాన్త) స్తుకమనీయత్వాత్ కమలాప్రాణవల్లభః ।
(కామ) స్సకామ్యతే మోక్షకాఙ్క్షిభిః ప్రార్థ్యతేయతః ॥
(కామప్రదః ప్రకర్షేణభక్తానాం కామదాయకః ।
(ప్రభుః) ప్రకృష్టస్సర్వత్ర భవతీత్యత ఈర్యతే ౧౭॥
(యుగాదికృద్యు)గానాంస ఆరమ్భంకృతవానితి ।
(యుగావర్త)శ్చకాలాత్మాయుగాన్యావర్తయన్ముహుః॥౧౮॥
(నైకమాయో) వహత్యేషబహ్వీర్మాయా ఇతిస్మృతః।
(మహాశనో)ఽసౌకల్పాన్తే సర్వంకబళయఞ్జగత్ ॥౧౯౦॥
(అదృశ్య) ఇన్ద్రియాణాఞ్చబుద్ధేరపి నగోచరః ।
(అవ్యక్తరూపో) యద్రూపమవ్యక్తం సూక్ష్మభావతః ॥౧౯౧॥
(వ్యక్తరూపో)ఽథవా సర్వప్రపఞ్చాత్మతయాస్మృతః ।
(సహస్రజిత్) సహస్రాణిజయత్యేష సురద్విషామ్ ॥౧౯౨॥
(అనన్తజిద) నన్తానిభూతాన్యప్యతి వర్తతే ।
(ఇష్ట) ఆనన్దరూపత్వాదిజ్యతే వాఖిలైర్మఖైః ॥౧౯౩॥
(విశిష్ట) స్స్వగుణైస్సౌఖ్యైర్యో విశ్వస్మాద్విశిష్యతే।
(అవిశిష్ట)శ్చ సర్వేషామన్తర్యామితయాస్మృతః ॥౧౯౪॥
(శిష్టేష్ట) ఇతిశిష్టానాం సజ్జనానామతిప్రియః ।
(శిఖణ్డీ) గోపరూపత్వాద్బర్హిబర్హావతంసకః ॥౧౯౫॥
(నహుషో) మాయయాజన్తూన్ సర్వాన్బధ్నాతినహ్యతి ।
(వృషో) వర్షతిభక్తానామభీష్టాని ముహుర్ముహుః ॥౧౯౬॥
(క్రోధహా) హన్తిభక్తానాం క్రోధంకరుణయాహరిః ।
(క్రోధకృత్)కురుతే కోపమసన్మార్గప్రవర్తిషు ॥౧౯౭॥
(కర్తా)త్రయాణాం లోకానాంసృష్టికర్తా స్వయమ్ప్రభుః ।
(విశ్వబాహుర్)బాహురివయో విశ్వస్యావలమ్బకృత్ ॥౧౯౯॥

౧౯-౮-౮౦.

(మహీధరో) ధారయతి మహీం కూర్మాదిరూపతః ।
(అచ్యుతో) నచ్యుతోఽస్తిత్వాత్ వికారైరపి వర్జితః ॥౧౮౯॥
అపక్షయవినాశాభ్యాం పరిణామర్ధిజన్మభిః ।
వర్జితశ్శక్యతేవక్తుం యస్సదాస్తీతి సోఽచ్యుతః ॥౧౯౦॥
(ప్రథితో)జగదుత్పత్తి స్థిత్యన్తకృదితిశ్రుతః ।
(ప్రాణ) స్సఆత్మనా సర్వాన్ ప్రజాన్ ప్రాణయతిస్వయమ్॥
(ప్రాణద) స్సద్విషాంప్రాణాన్ ద్యతి ఖణ్డయతీత్యతః ।
(వాసవానుజ) ఇత్యుక్తో వామనః కాశ్యపాత్మజః ॥౧౯౨॥
(అపాన్నిధి) ర్నిధీయన్తేయస్మిన్నాపస్ససాగరః ।
(అధిష్ఠానం) బ్రహ్మభూతాన్యధితిష్ఠన్తి యత్రతత్ ॥౧౯౩॥
(అప్రమత్తో) దదాత్యేవ ఫలం కర్మానుసారతః ।
(ప్రతిష్ఠిత) స్స్వమహిమ్ని ప్రతిష్ఠానాత్ప్రకీర్తితః ॥౧౯౪॥
(స్కన్ద) స్సుధాత్మాస్రవతి వాయుశ్శోషయతీతి వా ।
స్కన్ధాన్వహన్సు విపులానేష (స్కన్ధధరస్) స్మృతః ॥౧౯౫॥
(ధుర్యో) వహతిభూతానాం ధురం జన్మాదిలక్షణామ్ ।
(వరదో) వరదాతృత్వాత్సదాభక్తి మతాంనృణామ్ ॥౧౯౬॥
గోప్రదో యజమానో వా గౌర్వైవరఇతి శ్రుతేః ।
(వాయువాహన) ఇత్యుక్తస్సప్తవాయూంశ్చ వాహయన్॥
(వాసుదేవో) జగద్వాసయత్యావాసయతిస్వతః ।
దీవ్యతిక్రీడయత్యాది ధాత్వర్థానాఞ్చయోగతః ॥౧౯౭॥
ఛాదయామిజగత్సర్వం భూత్వా సూర్య ఇవాంశుభిః ।
సర్వభూతాధి వాసోహం (వాసుదేవ)స్తతస్స్మృతః ॥౧౯౯॥
సర్వత్రవా సమస్తఞ్చ వసత్యత్రాఖిలాత్మని ।
తతస్స (వాసుదేవే) తివిద్వద్భిఃపరిగీర్యతే ॥౨౦౦॥

(బ్రహద్భాను) రయంయస్య బృహన్తః ఖలుభానవః ।
సర్వం జగద్భాసయన్తిచన్ద్రసూర్యాదిగామినః ॥ ౨౦౧ ॥
(ఆదిదేవ) స్స్వయందేవోజగత్కారణ మిత్యతః ।
(పురన్దర) స్సురారీణాంరణేపురవిదారణాత్ ॥ ౨౦౨ ॥
(అశోక) ఊర్మిభిష్షడ్భిర్వర్జితో భవవారిధేః ।
క్షుత్పిపాసాశోక మోహజరామరణనామభిః ॥ ౨౦౩ ॥
అశనాయా పిపాసాచ శోకో మోహో జరామృతిః ।
ఊర్మయష్షడమీ ప్రోక్తాధీరైర్భవమహోదధేః ॥ ౨౦౪ ॥
(తారణ) స్తారయతి యస్సాధూన్సంసార సాగరాత్ ।
(తారో) జన్మ జరా మృత్యు భయాత్తారయతి ప్రజాః ॥ ౨౦౫ ॥
(శూరో) విక్రమశాలిత్వాదుచ్యతే దైత్యమర్దనః ।
(శౌరి) రిత్యుచ్యతే సద్భిర్వసు దేవాత్మజో హరిః ॥ ౨౦౬ ॥
(జనేశ్వరో) ఽసౌసర్వేషాంజన్తూనామీశ్వరత్వతః ।
(అనుకూలస్) సమస్తానామాత్మత్వేన వ్యవస్థితః ॥ ౨౦౭ ॥
(శతావర్తో) ధర్మపరిత్రాణాయ శతరూపవాన్ ।
(పద్మీ)త్యుక్తః పద్మయోగాదపి ఐరావతాత్మకః ॥ ౨౦౮ ॥
పద్మతుల్యేక్షణత్వేన హరిః (పద్మనిభేక్షణః) ।
(పద్మనాభ) స్స యః పద్మకర్ణికాయాం ప్రకాశతే ॥ ౨౦౯ ॥
(అరవిన్దాక్షః) ఇత్యేష పద్మాక్షైర్జప్యతేబుధైః ।
(పద్మగర్భో) హృదమ్భోజగర్భే యస్సేవ్యతేసదా ॥ ౨౧౦ ॥
(శరీరభృ) చ్ఛరీరాణి పుష్ణన్ప్రాణోఽన్నరూపతః ।
మాయయావా శరీరాణి బిభ్రద్బహువిధాన్యపి ॥ ౨౧౧ ॥
(మహర్ధి) ర్మహతీయస్య విభూతిస్త్రిజగన్మయీ ।
(ఋద్ధః) ప్రపఞ్చరూపేణ సర్వదా యః ప్రవర్ధతే ॥ ౨౧౨ ॥

(వృద్ధాత్మా) చతురాస్యాది పూర్వేషామపి పూర్వజః ।
(మహాక్షో) విపులాక్షత్వాదథా సాధారణేన్ద్రియః ॥౨౧౩॥
(గరుడధ్వజ) ఇత్యుక్తః పన్నగాశనకేతనః ।
(అతులో) ఽనుపమానత్వాద్యస్య నామ మహద్యశః ॥౨౧౪॥
(శరభ) శ్శరసంజ్ఞేషు భాతి దేహేషు యఃపృథక్ ।
(అభీమ) స్తు సతాం (భీమ) స్త్వసతాం భయదాయకః ॥౨౧౫॥
(సమయజ్ఞ) స్తు సర్గాది సమయజ్ఞతయా స్మృతః ।
యస్య వా యజనం పూజా సర్వత్ర సమభావనా ॥౨౧౬॥
(హవిర్హరి) ర్యజ్ఞభోక్తా హవిర్హరతి యఃక్రతౌ ।
(సర్వలక్షణలక్షణ్యః) ప్రమాణైస్సర్వలక్షణైః ॥౨౧౭॥
లక్షణం యన్నృణామస్తి తత్ర సాధుతయా స్మృతః ।
(లక్ష్మీవాం) స్తత్స్వరూపస్య తస్య వేదాన్తసిన్ధుజా ॥౨౧౮॥
సమాశ్రీర్వర్తతే లక్ష్మీరితి విద్వద్భిరీర్యతే ।
(సమితింజయ) ఇన్ద్రాది సమితింజయతీత్యతః ॥౨౧౯॥
(విక్షరో) విగతో యస్య క్షరో నాశ ఇతి స్మృతః ।
(రోహితః) కథ్యతే మూర్తిం రోహితాం స్వేచ్ఛయా వహన్ ॥
(మార్గో) ఽసౌ మార్గయత్యేనం సర్వే పాపైర్ముముక్షవః ।
(హేతు) స్సమస్తలోకానాం హేతుత్వేన నిగద్యతే ॥౨౨౧॥
(దామోదరో) దామ బద్ధం యస్యోదరములూఖలే ।
దామ్నా బద్ధో యతో మధ్యే గోపీభిః పరిగీయతే ॥౨౨౨॥
తతస్స దామోదరతాం ప్రయయౌ దామ బన్ధనాత్ ।
దామాని లోకనామాని తాని యస్యోదరాన్తరే ॥౨౨౩॥
ఏష (దామోదరో) దేవో వైజయన్త్యాశ్చ ధారణాత్ ।
సు వః నో దామవద్భక్తాను దారాన్మోద మేదురాః ॥౨౨౪॥

సోఽతర్షం ధారయన్ శౌరిః (దామోదర) ఇతిస్మృతః ।
(సహ) స్సమస్తం తుమతేఽభిభవత్యఖిలాన్ రిపూన్ ॥౨౫॥
(మహీధరో)ఽయం శైలాత్మా శేషాత్మా వా మహీం వహన్ ।
(మహాభాగో) భాగధేయాన్యస్య సన్తి మహాన్తి యత్ ॥౨౬॥
(వేగవాన్) సుమహావేగో జవోఽస్యాస్తీతి విశ్రుతః ।
(అమితాశన) ఇత్యన్తే జగదశ్నాతి యోఽఖిలమ్ ॥౨౭॥
(ఉద్భవ) స్తూద్భవో యస్మాద్భవస్యేత్యుచ్యతే జనైః
(క్షోభణః) క్షోభయత్యేష ప్రధానపురుషావుభౌ ॥౨౮॥

(దేవస) క్రీడతి సర్గాద్యైరసురాన్విజిగీషతే ।
క్రియాఫలైర్వ్యవహరన్ద్యోతతే స్తూయతే బుధైః ॥౨౯॥
మోదతే మాదయన్మూఢాన్స్వాపయంశ్చ స్వమాయయా ।
ఫలార్థిభిః కామ్యమానః ఫలం ప్రాపయతే చ తాన్ ॥౩౦॥
ఏవం ధాత్వర్థ సమ్బన్ధాదేకో దేవ ఇతి శ్రుతేః ।
(శ్రీగర్భ) స్త్రిజగమాత్రిపాం విభూతిముదరే వహన్ ॥౩౧॥
(పరమేశ్వర) ఇత్యేష పరమో హీశ్వరస్ స్మృతః ।
(కరణం) సాధకతమం కారణం జగతామితి ॥౩౨॥

(కారణ)ఞ్చాసౌ నిమిత్తకారణం జగతామితి ।
(కర్తే)త్యయం స్వతన్త్రత్వాద్బ్రహ్మాదీనాం నియామకః ॥౩౩॥
(వికర్తా) స్వమహిమ్నేదం విచిత్రం కురుతే జగత్ ।
(గహనో)ఽసావవిజ్ఞేయ రూపసామర్థ్యచేష్టితః ॥౩౪॥
(గుహ)స్స్వమాయయాఽఽత్మానం గూహతే సంవృణోతి యః ।
(వ్యవసాయ) స్తు చిన్మాత్ర స్వరూపత్వేన నిశ్చితః ॥౩౫॥
(వ్యవస్థాన) స్సర్వధర్మాన్విభజ్య స్థాపయన్స్వయమ్ ।
(సంస్థాన) స్సంస్థితిర్యత్ర భూతానాం ప్రళయాత్మికా ॥౩౬॥

(స్థానదః) ప్రాణినాం కర్మానుగుణం వితరన్పదమ్ ।
(ధ్రువ) ఇత్యుచ్యతే విష్ణురచ్యుతః ప్రళయావధిః ॥౨౩౬॥
(పరర్ద్ధి) రితి యస్యర్ద్ధిర్విభూతిర్మహతీ పరా ।
(పరమస్స్పష్ట) ఆత్తైషసంవిదాత్మతయా నృణామ్ ॥౨౩౭॥
(తుష్ట) ఇత్యుదితస్-సచ్చిదానన్దాత్మతయా సదా ।
(పుష్ట) ఇత్యపి పూర్ణత్వాత్సర్వత్ర పరిగీయతే ॥౨౩౯॥
(శుభేక్షణ) శ్శుభకరమీక్షణం యస్య దర్శనమ్ ।
(రామో) దాశరథిశ్శ్రీమాన్రమణీయం వపుర్వహన్ ॥౨౪౦॥
రమన్త ఇతి వా తస్మిన్నానన్దాత్మని యోగినః ।
రమన్తే యోగినో నిత్యం సత్యానన్దే చిదాత్మని ॥౨౪౧॥
ఇతి రామపదేనాసౌ పరం బ్రహ్మాభిధీయతే ।
(విరామః) ప్రాణినో యస్మిన్విరమన్తి భవాత్యయే ॥౨౪౨॥
(విరతో) విగతం యస్మాద్రతం విషయరఞ్జనమ్ ।
(విరజో) వా నిత్యశుద్ధస్వరూపత్వేన కీర్తితః ॥౨౪౩॥
(మార్గో) ఽయం పరమానన్దః ప్రాప్యతే యేన వర్త్మనా ।
మాసానామ్మార్గశీర్షోఽస్మీత్యుక్తేర్వా మార్గసంజ్ఞితః ॥౨౪౪॥
(నేయో) జీవః పరాత్మనాం నీయతే జ్ఞానసమ్పదా ।
(నయో) నేతా హరిః ప్రోక్తో నాస్య నేతేతి (చానయః) ॥౨౪౫॥
(వీరో) విక్రమశాలిత్వాద్దానవాన్తకరో హరిః ।
ఏష (శక్తిమతాం శ్రేష్ఠ) ఉదితస్సర్వశక్తిమాన్ ॥౨౪౬॥
(ధర్మో) ఽయం సర్వభూతానాం ధారణాదితి విశ్రుతః ।
ధర్మవిత్ సత్తమత్వేన మతో (ధర్మవిదుత్తమః) ॥౨౪౭॥
(వైకుణ్ఠ) ఇత్యదితిజో వికుణ్ఠాహ్యదితిస్స్మృతా ।
వికుణ్ఠా వాఽప్రతిహతిర్వైకుణ్ఠస్తత్ప్రవర్తనాత్ ॥౨౪౮॥

భూతాని జగదారమ్భే విశ్లిష్టాని పరస్పరమ్ ।
సంశ్లేషయన్న తిం తేషాం ప్రత్యబధ్నాత్స్వయం హరిః ॥౨౪౯॥
విష్ణుధర్మే భగవద్వచనమ్ -
"మయా సంశ్లేషితా భూమి రద్భిర్వ్యోమ చ వాయునా ।
వాయుశ్చ తేజసా సార్ధం వైకుణ్ఠత్వం తతో మమ"
(పురుషః) పూర్వజో హ్యేష కలుషం దగ్ధవానితి ॥౨౫౦॥
ఫలమ్భూరి సనోత్యేష దత్తే వా పురుషస్-స్మృతః ॥౨౫౧॥
(ప్రాణస్) స ఉక్తః ప్రాణస్య ప్రాణ ఇత్యాదితశ్శ్రుతౌ ।
(ప్రాణదః) కురుతే చేష్టాం ప్రాణిషు శ్వసనాత్మనా ॥౨౫౨॥
(ప్రణవ) శ్శ్రుతయస్సర్వాః ప్రణువన్తి యమీశ్వరమ్ ।
(పృథుః) ప్రపఞ్చరూపేణ విస్తృతత్వాద్వినిశ్చితః ॥౨౫౩॥
(హిరణ్యగర్భ) స్సమ్భూతం విరాడ్యస్య హిరణ్మయమ్ ।
అణ్డం హిరణ్యగర్భస్య జన్మనః కారణం శుభమ్ ॥౨౫౪॥
అప ఏవ ససర్జాదౌ యాసు వీర్యమథాసృజత్ ।
తదణ్డమభవద్ధైమం బ్రహ్మణస్సృష్టికారణమ్ ॥౨౫౫॥
(శత్రుఘ్న) స్సమరే శత్రూన్సర్వాన్హన్తి సు పర్వణామ్ ।
(వ్యాప్త)స్సర్వేషు కార్యేషు వ్యాపనాత్కారణాత్మనా ॥౨౫౬॥
(వాయుర్) వాతీతి కురుతే శోభనం గన్ధనంభువః ।
(అధోక్షజ) స్త్వధః పృథ్వీద్యౌరక్షం యస్తదన్తరే ॥౨౫౭॥
అజాయత విరాణ్నామ పురుషః పూర్ణవిగ్రహః ।
అధఃకృతం చిన్తనేన యేన వా జ్ఞానమక్షజమ్ ॥౨౫౮॥
(ఋతు) ష్షడృతవో యస్య రూపం కాలస్వరూపిణః ।
(సుదర్శన) స్సుఖేనాసౌ దృశ్యతే దృఢభక్తిభిః ॥౨౫౯॥
(కాలః) కాలయతే సర్వమితి కాష్ఠాకలాదికః ।
(పరమేష్ఠీ) స్స్వే మహిమ్ని పరమే తిష్ఠతీత్యతః ॥౨౬౦॥

పరమేవాహ్యదాకాశే సాక్షీ తిష్ఠతికేవలమ్ ।
(పరిగ్రహః) స్సర్వగత్వాత్పరితో జ్ఞాయతేబుధైః ॥౨౯౧॥
పరిగృహ్ణాతివాపత్రంపుష్పం భక్త్యా సమర్పితమ్ ।
(ఉగ్ర) ఇత్యేషసూర్యాదిభయహేతుతయాస్మృతః ॥౨౯౨॥
(సంవత్సర) స్సన్తిభూతాన్యస్మింస్తస్మైజ్జగన్మయే ।
(దక్షో)ఽయంక్షిప్రకారిత్వాజ్జగద్రూపేణ వర్ధనాత్ ॥౨౯౩॥
(విశ్రామో) ఽయంభవామ్భోధౌపూర్మిమదలహరజ్జితే ।
విశ్రామకాంక్షిణోయత్ర విశ్రామ్యన్తిసుఖంజనాః ॥౨౯౪॥
(విశ్వదక్షిణ) ఇత్యుక్తశ్శక్తోపి విశ్వేషుకర్మసు ।
జామదగ్న్యోఽథవాభూమిం దక్షిణాత్వేన దత్తవాన్ ॥౨౯౫॥
(విస్తార)స్త్రిజగద్వస్తు యస్మిన్విస్తార్యతేమహుః ।
(స్థావరస్)స్థాణురస్త్యేవ స్థావరస్థితిశీలవాన్ ॥౨౯౬॥
(స్థాణు) శ్శ్వస్థితిశీలానితిష్ఠన్త్యస్మిన్నితిశ్రుతః ।
(ప్రమాణ) మితివిద్వద్భి శ్చిన్తయత్త్వేనగీయతే ॥౨౯౭॥
(అవ్యయం-బీజ) మిత్యేవకథ్యతే నిత్యకారణమ్ ।
(అర్థ) స్సుఖైకరూపత్వా దర్థ్యతే సకలైర్బుధైః ॥౨౯౮॥
(అనర్థః) ప్రాప్తకామత్వాన్నాస్త్యర్థోఽస్య ప్రయోజనమ్ ।
(మహాకోశ)శ్ఛాదితత్వాత్కోశైరన్నమయాదికైః ॥౨౯౯॥
(మహాభోగో) మహాన్భోగ ఆనన్దోఽ స్యేతికీర్తితః ।
(మహాధనో) ధనంయస్య విత్తేశాత్మతయామహత్ ॥౩౦౦॥
(అనిర్విణ్ణో) న నిర్వేదః యస్యసర్వార్థసిద్ధితః ।
(స్థవిష్ఠ) ఇతివైరాజ రూపేణ మహతాస్థితః ॥౩౦౧॥
(అభూ) ర్నవిద్యతేయస్య భూరుద్భవ ఇతిశ్రుతః ।
(ధర్మయూపో) బధ్యతేఽ త్రధర్మోయూపేయథాపశుః ॥౩౦౨॥

(మహామఘో)ఽయముద్దిశ్యకృతోయ జ్ఞోవిముక్తిదః ।
(నక్షత్రనేమి)ర్హృదయే శింశుమారాహ్వయస్యయః ॥౨౬౩॥
(ప్రవర్తక) స్సర్వదైవజ్యోతిశ్చక్రస్య నేమివత్ ।
(నక్షత్రీ) చన్ద్రరూపేణ నక్షత్రైరుపసేవితః ॥౨౬౪॥
(క్షమ) స్సర్వసమర్థత్వాదఖిలం క్షమతే చ యః ।
(క్షామ) స్సర్వవికారేషు క్షపితేష్వాత్మనాస్థితః ॥౨౬౫॥
(సమీహనః) పునశ్చాయం సృష్ట్యర్థం సమ్యగీహతే ।
(యజ్ఞ) స్సమస్తదేవానాం తృప్తిసన్ధాయకత్వతః ॥౨౬౬॥
(ఇజ్యః) ఫలప్రదాతృత్వా ద్యష్టవ్యోఽప్యయమేవహి ।
(మహేజ్య) శ్చప్రకర్షేణయష్టవ్యో మోక్షదాయకః ॥౨౬౭॥
(క్రతు)ర్హియూపసహితో యజ్ఞస్సచహరిస్స్మృతః ।
(సత్రం)ససతర్ధాసక్తా ఆసీనాయత్రధార్మికాః ॥౨౬౮॥
(సతాంగతి) ర్ముముక్షూణాం మయమేవపరాగతిః ।
(సర్వదర్శీ) పశ్యతియస్సర్వేషాఞ్చ కృతాకృతమ్ ॥౨౬౯॥
(విముక్తాత్మా) విముక్తస్వరూపత్వేన స్వభావతః ।
(సర్వజ్ఞ) ఏవసర్వోఽపిజ్ఞశ్చేతిపరికీర్తితః ॥౨౭౦॥
ఉత్తమం జ్ఞానమాపూర్ణ మనన్యద్ బ్రహ్మకేవలమ్ ।
(సువ్రతో)ఽసౌఖలుసకృత్ప్రపన్న భరణవ్రతః ॥౨౭౧॥
(సుముఖో)యస్యవదనం సుప్రసన్నంశుచిస్మితమ్ ।
(సూక్ష్మశ్) శబ్దాదిభిస్థూలకారణై రసమన్వయాత్ ॥౨౭౨॥
(సుఘోషో) మేఘగమ్భీరనిర్ఘోష స్సముదాహృతః ।
(సుఖదః) కురుతే శర్మసతాఞ్చేదసతాంద్యతి ॥౨౭౩॥
(సుహృత్తు) ప్రత్యుపకృతి నిరపేక్షోపకారకః ।
(మనోహరో)ఽసౌనిరతిశయానన్ద స్వరూపతః ॥౨౭౪॥

౩౦-౯-౯౦.

(జితక్రోధస్) స్వభావేన కోపజిత్తి స్తు పావనీమ్ ।
స్థాపయన్వేదమర్యాదాం హరిర్హ న్తిసురద్విషః ॥౭౫॥
(వీరబాహుస్) స త్రియస్యబాహావశ్శత్రుసూదనాః ।
(విదారణో) దారయతివివిధంఖల్వధార్మికాన్ ॥౭౬॥
(స్వాపనస్) స్వాపయత్యేషమాయయా భక్తివర్జితాన్ ।
(స్వవశ)స్తుస్వతన్త్రోఽసౌసర్వకార్యేషుసర్వదా ॥౭౭॥
(వ్యాపీ)వ్యాప్నోతినిఖిలం విష్ణురేతచ్చరాచరమ్ ।
(నైకాత్మా)నెకరూపత్వా త్సర్గాదిషువిభూతిభిః ॥౭౮॥
(నైకకర్మకృదు)త్పత్తి స్థితిసంహారకారకః ।
(వత్సరస్)సర్వభూతాదౌవసతీతి ప్రకీర్తితః ॥౭౯॥
(వత్సలో) యస్యభక్తేషు వాత్సల్యంబహుధాశ్రుతమ్ ।
(వత్సీ)బృన్దావనేనిత్యం వత్సానామనుపాలనాత్ ॥౮౦॥
(వత్సీ) నిత్యంపోషణీయాగ ప్రజా అస్యేతివా స్మృతః
(రత్నగర్భస్) సాగరాత్మాగర్భే రత్నానిధారయన్ ॥౮౧॥
(ధనేశ్వరస్) సమస్తానాంధనానామయమీశ్వరః ।
(ధర్మగుప్) స్వభవంధర్మంగోపాయతి యుగేయుగే॥౮౨॥
(ధర్మకృత్) కురుతేధర్మంస్థాపయన్ లోకసంగ్రహమ్ ।
(ధర్మీ) సకలధర్మాణాం సదాఽఽధారతయాస్మృతః ॥౮౩॥
(సద్) బ్రహ్మ పరమార్థత్వా ద్యదోంతత్సదితిశ్రుతః ।
(అసద్) ఇత్యపరంబ్రహ్మ మిధ్యాత్వాద్భేదకల్పనా ॥౮౪॥
(క్షరం) సర్వం భూతజాతమపి తద్రూపమిత్యతః ।
(అక్షరం) నాశరహితం బ్రహ్మైవాఖిలకారణమ్ ॥౮౫॥
(అవిజ్ఞాతా) నకర్తృత్వభోక్తృత్వా ద్యభిమానవాన్
(విజ్ఞాతా)జీవ ఏతాదృగభి మానావకుణ్ఠితః ॥౮౬॥

(సహస్రాంశు) రముష్యైవహ్యాదిత్యాది గతాంశవః ।
(విధాతా) శైలశేషాదీన్ విశేషేణదధాతియః ॥౨౯౭॥
(కృతలక్షణ) ఇత్యుక్తస్సచ్చిదానన్దలక్షణః ।
కృతశాస్త్రస్సర్వభావ కృతతల్లక్షణశ్చయః ॥౨౯౮॥
అకృతం లక్షణం వాస్యసర్వలక్షణకారిణః ।
(గభస్తినేమి) స్సూర్యాత్మా గభస్తి చయ మధ్యగః ॥౨౯౯॥
(గభస్తినేమిరి) త్యేషఆదిత్యాత్మతయా సదా ।
మధ్యేగభస్తిపుఞ్జస్య నేమివత్తత్ప్రవర్తనాత్ ॥౩౦౦॥
(సత్త్వస్థ) స్సర్వసత్త్వేషు సత్త్వేతిష్ఠతివాగుణే ।
(సింహో) విక్రమశాలిత్వాన్నృసింహోవాన్యలోపతః ।
భూతేనసత్త్వేన మహానీశో (భూతమహేశ్వరః) ।
(ఆదిదేవః) కారణత్వమత్యజన్దీవ్యతీత్యతః ॥౩౦౧॥
(మహాదేవః) ప్రధానత్వాద్దేవానామభిధీయతే ।
(దేవేశో) వాసవాదీనాంగీర్వాణానామధీశ్వరః ॥౩౦౩॥
(దేవభృద్-గురు) రిన్ద్రస్తుదేవభృత్తద్గురుర్హరిః ।
(ఉత్తర) స్తూత్కర్షశాలీ భవాబ్ధేర్వాసముత్తరన్ ॥౩౦౪॥
(గోపతిర్) గోపవేషత్వాద్భూమ్యాశ్చపరిరక్షణాత్ ।
(గోప్తా) సమస్తభూతాని గోపాయతి హరిస్స్వయమ్ ॥౩౦౫॥
(జ్ఞానగమ్యః) ప్రాప్యతేఽసౌ జ్ఞానేనైవ నకర్మణా ।
(పురాతన) స్తుకాలేన నపరిచ్ఛిన్నఇత్యతః ॥౩౦౬॥
(శరీరభూతభృత్) ప్రాణోదేహభూతానిపోషయన్ ।
(భోక్తా) సౌస్వరసానన్ద సన్దోహానుభవాశ్రయః ౩౦౭॥
(కపీన్ద్రః) కాఞ్జలాద్భూమిమపాదితికపిఙ్కిటిః ।
(ఇన్ద్ర)శ్చాసౌ కపీనాం వానేతాదశరథాత్మజః ॥౩౦౮॥

(భూరిదక్షిణ) ఇత్యశ్వమేధేఽ సౌబహుదక్షిణః ।
(సోమపో) యష్టవ్య దేవ రూపస్సోమంపిబత్యయమ్ ॥౩౦౯॥
యజమాన స్స్వయమపి మర్యాదాం దర్శయన్సతామ్ ।
అమృతమ్పిబతీత్యాత్మా నన్దా(దమృతప)స్స్మృతః ॥౩౧౦॥
(సోమస్) స హోమమయా శంభురోషధీశ్చాపి పోషయన్ ।
(పురుజిత్) సబహూన్మతూన్నవ్య సౌజయతీత్యతః ॥౩౧౧॥
(పురుసత్తమ) ఇత్యేష విశ్వరూపో మహత్తమః ।
(వినయః) కురుతేదణ్డం వినయంపాపినామితి ॥౩౧౨॥
(జయ) స్సర్వాణిభూతాని జయతి స్వగుణైరయమ్ ।
(సత్యసన్ధగ) ప్రతిజ్ఞాఽస్య న మోఘాభవతీత్యతః ॥౩౧౩॥
(దాశార్హో) దాశఇత్యుక్తం దానం తదయమర్హతి ।
(సాత్త్వతామ్పతి) రిత్యేషసాత్త్వతన్త్రకృతామ్పతిః ॥౩౧౪
సత్త్వన్నామ సదా భక్తినిష్ఠయాహరి చిన్తనమ్ ।
(జీవః) క్షేత్రజ్ఞరూపేణ ప్రాణాన్ధారయతీత్యతః ॥౩౧౫॥
అయం (వినయితా) సాక్షీవినయిత్వాత్ సమీక్షణాత్ ।
యద్వా (వినయితా)రూపం నయతేర్గతివాదినః ॥
(సాక్షీ) సాక్షాత్పశ్యతియస్ సర్వాత్మాసర్వతోముఖః ।
(ముకున్ద) ఇతిభక్తానాం ముక్తిదానాదుదీర్యతే ॥౩౧౬॥
అమితో విక్రమశ్శౌర్యమస్య (త్యమితవిక్రమః) ।
(అమ్భోనిధిర్) నిధీయన్తేయస్మిన్నమ్భాంస్యశేషతః॥౩౧౭॥
చత్వార్యమ్భాంసి పితరో దేవదానవమానవాః ।
(అనన్తాత్మా) సయస్యాత్మాన పరిచ్ఛిన్నఇత్యతః ॥౩౧౯॥
(మహోదధిశయః) కృత్స్నే జగత్యేకార్ణవీకృతే ।
మధ్యేమహోదధేశ్శేత ఇతి సద్భిర్నిగద్యతే ॥౩౨౦॥

పా-' వినయితేత్యేవమ్.''

(అన్తక) స్సర్వభూతానాం కరోత్యన్తమితిస్మృతః ।
(అజ) ప్రద్యుమ్నరూపోఽయం మావిష్ణోర్యదజాయత ॥౩౨౧
(మహార్హః) స్తుమహం పూజామయమేవార్హతీత్యతః ।
(స్వాభావ్యో) నిత్య నిష్పన్న స్స్వైనైవాభావ్యతేయతః॥౩౨౨॥
(జితామిత్రో) జితాయేనరాగాద్యా మరణాదయః ।
(ప్రమోదన) స్స్వాత్మసుఖసుధాస్వాదాత్ప్రమోదతే ॥౩౨౩॥
ప్రమోదయతి వాధ్యానమాత్రేణ ధ్యాయతోజనాన్ ।
(ఆనన్ద) ఏషయస్య స్వరూపమానన్ద ఇత్యతః ॥౩౨౪॥
(నన్దనో) ఽసౌసమృద్ధత్వాత్సర్వాభి రుపపత్తిభిః ।
(నన్ద) స్సుఖంవైషయికం జీవాత్మాను భవన్స్మృతః ॥౩౨౪॥
(సత్యధర్మా) యస్యధర్మా అమోఘాస్సకలాగుణాః ।
త్రిరిత్యేవంత్రయోవేదాః కీర్తితామునిసత్తమైః ॥౩౨౬॥
క్రమసేతాంస్త్రు యత్త్రిర్విక్రమోఽసిజనార్దనేతిస్మరణాత్ ।
(త్రివిక్రమ) స్త్రయోలోకాః కాన్తాయేన విశేషతః ॥౩౨౭॥
ఋషిర్వైదైకదేశజ్ఞః (మహర్షిః) కృత్స్నవేదవిత్ ।
మహాంశ్చాసావృషిశ్చేతి (మహర్షిః) పరికీర్తితః ॥౩౨౮॥
కపిలోఽసౌసాఙ్ఖ్యాచార్యః (కపిలాచార్య) ఉచ్యతే ।
మహర్షిః (కపిలాచార్య) స్సాఙ్ఖ్యతత్త్వార్థబోధకః ॥౩౨౯॥
(కృతజ్ఞ) స్తుకృతంవిశ్వంజ్ఞ ఆత్మేత్యుభయాత్మకః ।
(మేదినీపతి) రిత్యుక్తః పతిత్వాదఖిలక్షితేః ॥౩౨౯॥
(త్రిపద) స్త్రీణి పదాన్యయం ఖలు విచక్రమే ।
(త్రిదశాధ్యక్ష) ఏషత్రిగుణావస్థా సమీక్షణాత్ ॥౩౩౦॥
(మహాశృఙ్గో) మత్స్యమూర్తిశ్శృఙ్గంయస్యమహాద్భుతః ।
(కృతాన్తకృత్) కృతస్యాస్యజగతోన్తఙ్కరోతియః ॥౩౩౧

(మహావరాహో) భూదారశ్చారుదంష్ట్రో బృహద్వపుః ।
(గోవిన్ద) స్సచతుష్షష్టిం విద్యావిన్దతియః పుమాన్ ॥౩౩౨॥
(సుషేణ) శ్శోభనాస్సేనాయస్య సన్తిగణాత్మికాః ।
కనకాఙ్గదినామాసౌయః కనత్ (కనకాఙ్గదః) ॥౩౩౩॥
(గుహ్యో) గుహాయాం హృదయాకాశేయోఽసౌనిధీయతే
(గభీర) ఏషగమ్భీరః జ్ఞానైశ్వర్య బలాదిభిః ॥౩౩౪॥
(గహనో) దుష్ప్రవేశత్వాదవాఙ్మనసగోచరః ।
రక్షితస్తద్గౌరవన్నై (గుప్త)ఇత్యభిధీయతే ॥౩౩౫॥
చక్రమ్మనస్తత్త్వమయం బుద్ధితత్త్వాత్మికాంగదామ్ ।
ధారయల్లోకరక్షార్థం హరిశ్-(చక్రగదాధరః) ॥౩౩౬॥
(వేధా) స్సర్వాణి భూతానివిదధాతి స్వయమ్ప్రభుః ।
(స్వాఙ్గ) స్త్వఙ్గంసహాయోఽస్యస్వయమేవజగత్కృతౌ ॥
(అజిత) స్స్వవతారేషు నకేనాప్యేషనిర్జితః ।
కృష్ణద్వైపాయనః (కృష్ణ) స్సాక్షాన్నారాయణస్-స్మృతః ॥
(దృఢ) స్స్వరూపసామర్థ్య శౌర్యాదేస్స్వభావతః ।
(సఙ్కర్షణో)ఽసౌయుగపత్ప్రజాః కర్షతిసంహృతౌ ॥౩౩౯॥
(అచ్యుతో) ఽయంనచ్యవత ఏషసఙ్కర్షణోఽచ్యుతః ।
(వరుణో)ఽర్ణస్సంవరణాద్దినాన్తే నిజరశ్మిభిః ॥౩౪౦॥
(వారుణో) వరుణాపత్యం వసిష్ఠోవాథకుమ్భజః ।
(వృక్ష) స్స్థితియశ్చైకస్-సదావృక్ష ఇవాచలః ॥౩౪౧॥
(పుష్కరాక్షః) పద్మనేత్రః పుష్కరంవాసమశ్నుతే ।
(మహామనా) స్స మనసాసృష్టిస్థిత్యన్తకృన్మతః ॥౩౪౨॥
(భగవాన్) యస్య షాడ్గుణ్యమస్త్యైశ్వర్యాదిలక్షణమ్ ।
(భగహా) జగతామన్త్యేహన్త్యైశ్వర్యాదికాన్గుణాన్ ॥౩౪౩॥

(ఆనన్దీ) సుఖరూపత్వాత్స మృద్ధేస్సర్వసమ్పదామ్ ।
(వనమాలీ) వైజయన్తీ యస్య వక్షసి భాసతే ॥౩౪౪॥
(హలాయుధః) కామపాలో యస్యాఽస్తి హలమాయుధమ్ ।
(ఆదిత్య) ఇత్యహం విష్ణూరాదిత్యానాముదీరితః ॥౩౪౫॥
(జ్యోతిరాదిత్య) ఇత్యుక్తో యస్స సూర్యస్యమణ్డలే ।
హిరణ్మయవ పుర్భాతి శఙ్ఖ చక్రధరో హరిః ॥౩౪౬॥
(సహిష్ణు) రిత్యయం శీతోష్ణాదిద్వన్ద్వసహస్-స్మృతః ।
(గతిసత్తమ) ఇత్యేష గతేశ్చా ప్యథసత్తమః ॥౩౪౭॥
(సుధన్వా) ఽసౌ యస్య శార్ఙ్గమిన్ద్రియాది మయం శుభమ్ ।
(సఖణ్డపరశు) ర్యస్య పరశుశ్శత్రుఖణ్డనః ॥౩౪౮॥
అఖణ్డ ఇత్యకుణ్ఠో వా జామదగ్న్యాకృతేర్హరేః ।
(దారుణశ్-) శ్రుతిసన్మార్గ విరోధిజనదారణః ॥౩౪౯॥
(ద్రవిణప్రద) ఇత్యర్థం భక్తేభ్యః ప్రదదాతి యః ।
దివస్సంస్పర్శనాద్యోఽసౌ (దివస్పృగి) తికథ్యతే ॥౩౫౦॥
(దివస్పృగి)త్యన్త రిక్షస్పర్శీ యో బలినిగ్రహే ।
(సర్వదృగ్వ్యాస) ఇత్యేష సర్వజ్ఞానవివర్ధనః ॥౩౫౧॥
సర్వదృక్సర్వదర్శీ వా వేదవ్యాసో మహామునిః ।
(వాచస్పతి)రజశ్చేతి వాచస్పతి (రయోనిజః) ॥౩౫౨॥
వేదవృత్తసమాఖ్యానై (స్త్రిసామా) ఽభిష్టుతస్త్రిభిః ।
(త్రిసామా) సంస్తుతస్సామవిశేషై స్త్రిభిరిత్యతః ॥౩౫౩॥
(సామగః) ప్రోచ్యతే సామ సుస్వరం యస్సుగాయతి ।
(సామ) చాయం సామవేదో యద్విభూతితయా స్మృతః ॥౩౫౪॥
(నిర్వాణం) చిత్సుఖం సర్వదుఃఖోపశమలక్షణమ్ ।
(భేషజం) సర్వసంసారరోగిణాం పరమౌషధమ్ ॥౩౫౫॥

(భిషక్) భ్యేషసంసార రోగనిశ్శేషహారకః ।
గీతశాస్త్రోపదేశం ప్రాహుర్యంపుంసాంశ్రేయసేహరిమ్॥౩౫౬
(సన్న్యాసకృద)యం యేనతుర్యో మోక్షాశ్రమఃకృతః ।
(శమ) స్సన్న్యాసినాన్ధర్మమాచష్టే శమమేవయః ॥౩౫౭॥
(శాన్త) స్త్వసక్తో విషయస్సుఖేషు విగతస్పృహః॥
(నిష్ఠా) తస్మిన్నేవ భూతాని తిష్ఠన్తి నితరామితి ॥౩౫౮॥
(శాన్తి) స్సను స్తద్విద్యాయా నిర్వృత్తిర్బ్రహ్మకేవలమ్ ।
(పరాయణం) పరంస్థానం పునరావృత్తివర్జితమ్ ॥౩౫౯॥
(శుభాఙ్గ) స్సున్దరం దేహమావహన్ప్రియదర్శనః ।
(శాన్తిద) స్తదదాత్యేషరాగద్వేషహరీం సతామ్॥౩౬౦॥
(స్రష్టా) ససర్జసకలం సర్గాదౌ స్వవిభూతిభిః ।
(కుముదః) కౌ-పృథివ్యాంయః పద్మాయామివ మోదతే॥౩౬౧॥
(కువలేశయ) ఇత్యుర్వ్యావలనాద మ్బుధేర్జలమ్ ॥
కువలన్తత్ర శేతేయశ్-శేషపర్యఙ్క-శోభితే ॥౩౬౨॥
అశేత తస్మిన్ కాత్మా వా కువలే బదరీఫలే ।
(గోహితో) ధేనురక్షార్థం గోవర్ధన ధరోహరిః ॥౩౬౩॥
(శరీరగ్రహణాద్వా భూభారావతరణేచ్ఛయా ।
(గోపతిః) పోషితాయేన గావస్సర్వాస్తృణామ్బుభిః ౩౬౪॥
(గోప్తా) దాశరథిస్సర్వధరణీ భరణక్షమః ।
(వృషభాక్షో) ధర్మపవర్షృష్టిర్యస్య మహాత్మనః ॥౩౬౫॥
వృషభే-వర్షకే సర్వాభీష్టాన్యపి యదక్షిణీ ।
(వృషప్రియః) ప్రియోయస్య వృషో ధర్మఇతిశ్రుతః ॥౩౬౬॥
(అనివర్తీ) రిపోర్భీత్యా ధర్మాద్వానవర్తతే ।
(నివృత్తాత్మా) నివృత్తత్వాద్విషయైరాత్మభ్య స్తదాత్మకః ॥౩౬౭॥

(సంక్షేప్తా) ప్రళయే సర్వంసూక్ష్మం సంక్షిప్తవాన్జగత్ ।
(క్షేమకృత్) కురుతేక్షేమం లబ్ధరక్షణలక్షణమ్ ॥౩౬౮॥
(శివః) స్వనామస్మృత్యైవ కురుతేకుశలంనృణామ్ ।
(శ్రీవత్సవక్షా) శ్రీవత్సలాఞ్ఛనం వక్షసావహన్ ॥౩౬౯॥
(శ్రీవాసో) ఽయంసదావాసఃయః కల్యాణగుణాశ్రయః ।
(శ్రీపతిర్) వరయామాసయం శ్రీఃక్షీరాబ్ధికన్యకా॥ ౩౭౦॥
(శ్రీమతాంవర) ఉత్కృష్టః బ్రహ్మాదీనాం శ్రయీమతామ్ ।
(శ్రీద) స్సర్వార్థసంసిద్ధిదాయీసంశ్రయతాంసతామ్ ॥
(శ్రీశశ్-) శ్రీస్స్యాత్పరాశక్తి రీశస్తస్యా ఇతీర్యతే ।
(శ్రీనివాసో) నివసతి శ్రీమత్సుశుభకర్మసు ॥౩౭౧॥
(శ్రీనిధి) స్సనిధీయన్తే యస్మిన్నిఖిలశక్తయః ।
శ్రియంవిభావయన్నౄణాం వివిధాం (శ్రీవిభావనః) ॥౩౭౨॥
(శ్రీధర) స్సిన్ధుతనయాం ధృతవాన్వక్షసిశ్రియమ్ ।
(శ్రీకరః) కురుతేపుంసాంస్మరతాంస్తువతాంశ్రియమ్ ॥౩౭౩॥
(శ్రేయ) స్సుఖస్యసమ్ప్రాప్తి స్సైవాయామనపాయినీ ।
(శ్రీమాన్) శ్రియస్సమస్తాశ్చ సన్త్యస్యైవమహాప్రభోః ॥౩౭౪
(లోకత్రయాశ్రయ) స్సర్వజగతాఞ్చైక ఆశ్రయః ।
(స్వక్ష) శ్శుభేఅమ్బుజాభే అక్షిణీయస్యచక్రిణః ॥౩౭౫॥
(స్వఙ్గ) స్సలక్ష్మీరమణః సర్వావయవసున్దరః ।
(శతానన్దో) భిన్నఏకోఽప్యానన్దోబహుధారూవత్ ॥౩౭౬॥
(నన్దిర్) నన్దత్యవిరతం పరమానన్దవిగ్రహః ।
(జ్యోతిర్గణేశ్వరో) జ్యోతిర్గణానాంయః ప్రకాశకః ॥౩౭౭॥
(విజితాత్మా) విశేషేణజితాత్మా జితమానసః ।
(అవిధేయాత్మా) నకేనాప్యేతదాత్మరూపం విధీయ్యతే ॥౩౭౮॥

14-10-90.

(సత్కీర్తిస్-) సర్వఫలదమమోఘం యస్యకీర్తనమ్ ।
(ఛిన్నసంశయ) ఇత్యస్యసాక్షిత్వాచ్ఛిన్న సంశయః ॥౩౭౦॥
(ఉదీర్ణస్-) సర్వభూతేభ్య-స్సముద్రిక్తస్సదావిభుః ।
(సర్వతశ్చక్షుర) ఖిలం స్వచైతన్యేన పశ్యతి ॥౩౭౧॥
(అనీశో) యస్యనాస్తీశస్-సమస్య జగదీశితుః ।
(శాశ్వతస్థిర) అనన్త్యన్మహజ్జాతోఽప్య విక్రియః ॥౩౭౨॥
(భూశయస్-) సాగరోపాన్త శయ నాద్రావణాన్తకః ।
(భూషణో) బహుభిస్-స్వేచ్ఛావతారై ర్భూషయన్భువమ్ ॥
(భూతిస్) సత్తావిభూతిర్వా విభూతేః కారణత్వతః ।
(విశోకశ్-)శోకరాహిత్యాత్పరమానన్ద లక్షణః ॥౩౭౪॥
(శోకనాశన) ఇత్యాశుస్మర్తౄణాం శోకనాశనః ।
(అర్చిష్మాం)శ్చన్ద్రసూర్యాద్యా అర్చిష్మన్తోయదర్చిషా ॥౩౭౫
(అర్చితస్) పూజితోవిష్ణు ర్బ్రహ్మాద్యైర్లోకపూజితైః ।
(కుమ్భో)ఽసౌకుమ్భవద్యస్మిన్సర్వమేతత్ప్రతిష్ఠితమ్ ॥౩౭౬॥
(విశుద్ధాత్మా) విశేషేణ శుద్ధ ఆత్మాగుణాధికః ।
(విశోధనస్) క్షపయతి స్మృతిమాత్రేణ దుష్కృతమ్ ॥౩౭౭॥
(అనిరుద్ధ) శ్చతుర్థస్సద్వ్యూహః సఙ్కర్షణాదికః ।
ఏషో(ఽప్రతిరథో) యస్యనాస్తి ప్రతిభటః క్వచిత్ ॥౩౭౮॥
(ప్రద్యుమ్నో) ద్రవిణంయస్య ప్రకృష్టంస ప్రకీర్తితః ।
అమితోవిక్రమశ్-శౌర్య మస్యే (త్యమితవిక్రమః) ॥౩౭౯॥
(కాలనేమినిహా) కాలనేమిం నిహతవానితి ।
(వీర)స్సంఖ్యాంవినాశత్రూన్స్వజిత్వాఽఽజౌవిరాజతే॥౩౮౦॥
(శూరశ్-) శూరకులోద్భూతో మహాబలపరాక్రమః ।
శూరాణాం వాసవాదీనామీశశ్- (శూరజనేశ్వరః) ॥౩౮౧॥

(త్రిలోకాత్మా) త్రిలోకాన్తర్యామీ లోకత్రయాత్మకః ।
(త్రిలోకేశః) ప్రవర్తన్తే త్రయోలోకా యదాజ్ఞయా ॥౩౯౨॥
(కేశవో) యస్య సూర్యాదివ్యంశవః కేశసంజ్ఞితాః ।
కేశాన్-సర్గస్థితిలయ కృతోవాసన్తిశక్తయః ॥౩౯౩॥
(కేశిహా) కేశినామానందైతేయం హతవానితి ।
(హరిర్)హరితవర్ణాద్వా హరణాద్వాఽఖిలాంహసామ్॥౩౯౪
(కామదేవః) కామ్యతేఽసౌదేవస్సర్వ ఫలార్థిభిః ।
(కామపాలః) పాలయతి సర్వాన్కామాన్స్వసేవినామ్ ॥
(కామీ) సర్వేసన్తికామాః పూర్ణకామతయాస్యయత్ ।
(కాన్తస్-)స్వరూపాతిశయాత్పుంసామపి మనోహరః॥౩౯౬
(కృతాగమః) కృతా యేనశ్రుతిస్మృతి ముఖాగమాః ।
(అనిర్దేశ్యవపుర్) నేదమీదృగిత్యేవ యద్వపుః ॥౩౯౭॥
(విష్ణుస్-)స రోదసీవ్యాప్య యతాన్తిరధికాపునః ।
(వీరో) గతిప్రజననాద్వీరధాత్వర్థ యోజనాత్ ॥౩౯౮॥
గతిప్రజనశాన్త్యాది యుక్తత్వాద్వీర ఉచ్యతే ।
(అనన్త) స్త్వపరిచ్ఛేదాద్దేశాత్కాలాచ్చవస్తుతః ॥౩౯౯॥
ధనంజయస్స దిగ్విజయే పాణ్డవానాం (ధనంజయః) ।
(బ్రహ్మణ్యో) బ్రహ్మణే విప్రతపోవేదాత్మనేహితః ॥౪౦౦॥
(బ్రహ్మకృద్) బ్రహ్మ జాతిఙ్చతపోజ్ఞానం కరోతియః ।
(బ్రహ్మ) భూతాని సృజతిచతురాస్యాత్మనేత్యతః ॥౪౦౧॥
(బ్రహ్మా) త్యగోచరం వాచాంసచ్చిదానన్దలక్షణమ్ ।
బృహత్త్వాద్బృంహణత్వాద్వా (బ్రహ్మే)తి పరికీర్తితమ్॥
బ్రహ్మ వేదాదికం వృద్ధింనయన్ (బ్రహ్మవివర్ధనః) ।
(బ్రహ్మవిత్) సకలాన్వేదాం స్తదర్థమపి వేత్తియః ॥౪౦౩॥

(బ్రాహ్మణో) ద్విజరూపేణ సర్వలోకహితోద్యతః ।
(బ్రహ్మా) తచ్ఛేషభూతాయె సర్వేచబ్రహ్మసంజ్ఞితాః ॥౪౦౪॥
(బ్రహ్మజ్ఞస్-[illegible]వ్యాత్మకాన్ సర్వాన్వేదాఞ్జానాతియస్స్వయమ్।
బ్రాహ్మణా[illegible]ం ప్రియస్తేఽస్యప్రియావా(బ్రాహ్మణప్రియః)॥

(మహాక్రమః) పదన్యాసాఃమహాన్తో యస్యకీర్తితాః ।
(మహాకర్మా) యస్యకర్మ జగత్సర్గాదికం మహాత్ ॥౪౦౬॥
(మహాతేజా) యస్యమహత్తేజ స్సూర్యాదికంమహాత్ ।
(మహోరగో) మహాన్సర్పస్-సర్పాణామేషవాసుకిః॥౪౦౭
(మహాక్రతుస్) స్వయంస్తురశ్వమేధో మహాక్రతుః ।
(మహాయజ్వా) లోకసఙ్గ్రహార్థంయజ్ఞాంస్తనోతియః ॥౪౦౮॥
(మహాయజ్ఞ)స్తు యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోమహాన్స్మృతః ।
(మహాహవిర్)జగత్సర్వంబ్రహ్మగ్నౌహూయతేయతః॥౪౦౯
(స్తవ్యో)ఽసౌస్తూయతేసర్వైర్న స్తోతాకస్య చిత్స్వయమ్ ।
(స్తవప్రియో) యస్యభక్తైఃక్రియమాణస్ స్తవగ ప్రియః ౪౧౦॥
(స్తోత్ర)న్తు స్తూయతేయేన వాఙ్మయేనతదవ్యయమ్ ।
స్తుతిరూపస్సవోక్తస్ (స్తుతి) శ్చ స్తవనక్రియా ॥౪౧౧॥
(స్తోతా) యస్తౌతిపురుషస్తుతికర్తా సచాప్యసౌ ।
(రణప్రియస్) స్వయం విరోధత్తేవఙ్చాయుధానియః ॥౪౧౨॥
(పూర్ణస్) సమస్తకామైశ్చ సమ్పన్నస్సర్వశక్తిభిః ।
పూరయన్సర్వ సమ్పద్భిర్భక్తాన్ (పూరయితా)హరిః ॥౪౧౩॥
(పుణ్యస్) స్మరణమాత్రేణ క్షపయన్నగవకల్మషమ్ ।
(పుణ్యకీర్తిర్) యస్యకీర్తిస్సర్వ పుణ్యప్రదా నృణామ్ ॥౪౧౪॥
(అనామయః) పీడ్యతే నకర్మజైరామయైరయమ్ ।
(మనోజవ) స్సర్వగత్వాజ్జవోస్య మనసోయథా ॥౪౧౫॥

*తీర్థాన్యుపదిశన్నశ్వగ్రీవ (స్తీర్థకరస్) స్మృతః ।
(వసురేతా) యస్యవీర్యం తద్బ్రహ్మాండంహిరణ్మయమ్ ॥౪౧౬॥
(వసుప్రదో) వసుధనం ప్రకర్షేణ దదాతియః ।
పునర్ (వసుప్రద) ఇతిదైత్యానాంధన ఖణ్డనాత్ ॥౪౧౭॥
(వాసుదేవో) హరిస్సాక్షాద్-వసుదేవస్యనన్దనః ।
(వసుర్) వసన్తిభూతాని తస్మింస్తేషుతథాస్వయమ్ ॥౪౧౮॥
అయం (వసుమనా) యస్య మనో వసతిసర్వతః ।
(హవిర్) బ్రహ్మహవిరితివచనేన నిగద్యతే ॥౪౧౯॥
(సద్గతిర్) గతిరుత్కృష్టా స్వయంవాసద్భిరాప్యతే ।
(సత్కృతి) స్సత్కృతిర్యస్య జగద్రక్షామయీసతీ ॥౪౨౦॥
(సత్తా) ఽనుభూతి స్స్వాజాత్యవైజాత్యరహితాత్మకః ।
(సద్భూతి) స్సదపహ్నుతః పరమాత్మాచిదాత్మకః ॥౪౨౧॥
(సత్పరాయణ) ఇత్యుక్తః ప్రాప్యస్థానం సతామితి ।
(శూరసేనో) యస్య సేనాశ్శూరా హనుమదాదయః ॥౪౨౨॥
(యదుశ్రేష్ఠో) యదుషుయః ప్రధానం దేవకీసుతః ।
*నివాసవృత్త స్సుజనానాం (సన్నివాస) ఇతిస్మృతః ॥౪౨౩॥
(సుయామున)స్తు నద్యాఽస్త్య శోభనైర్యామునైర్వృతః ।
(భూతావాసో) యత్రభూతాన్యావసన్త్యఖిలానిసః ॥౪౨౪॥
(వాసుదేవస్) సస్వభక్తావాసస్సన్దీవ్యతీత్యతః ।
(సర్వాసునిలయో) యత్ర నిలీయన్తేఽఖిలాసవః ॥౪౨౫॥
(అనలో) యస్యనైవాస్తి పర్యాప్తిశ్శక్తి సమ్పదామ్ ।
(దర్పహా) హన్త్యసన్మార్గ సక్తానాందర్పమిత్యతః ॥౪౨౬॥
(దర్పదః) పుణ్యశీలానాందర్పం సత్త్వందదాతియః ।
(దృప్తస్) స్వాత్మామృతరసాస్వాదాత్ప్రముదితస్సదా ॥౪౨౭॥

* "తీర్థాని-విద్యాః"

(దుర్ధర) శ్శక్యతే భక్తైర్ధర్తుం నాన్యైఃకథఞ్చన ।
(అపరాజిత) ఇత్యేష రిపుభిర్నపరాజితః ॥౪౨౮॥
(విశ్వమూర్తిర్) విశ్వమిదం యస్యమూర్తిర్మహాత్మనః ।
(మహామూర్తిర్) యస్యమూర్తిర్మహతీ శేషశాయినః॥౪౨౯॥
(దీప్తమూర్తిర్) జ్ఞానమయీంతైజ సీంవాతనుంవహన్ ।
(అమూర్తిమాన్) నయస్యాస్తి మూర్తిః కర్మనిబన్ధనా ॥౪౩౦॥
(అనేకమూర్తిర్) లోకోపకారాయ బహురూపధృత్ ।
(అవ్యక్తో) ఽనేకరూపోఽపి వ్యజ్యతే నాయమీదృశః ॥౪౩౧॥
(శతమూర్తిః) సంవిదాత్మా నానారూపవికల్పవాన్ ।
(శతాననో) విశ్వరూపధృత నానావిధాననః ॥౪౩౨॥
(ఏకః) సత్తాస్వరూపత్వాదద్వితీయ ఇతిస్మృతః ।
(నైక) స్తుమాయయాఽనేక రూపత్వాత్పరికీర్తితః ॥౪౩౩॥
(సవ) స్తుయజ్ఞరూపత్వాత్సోమో యత్రాభిషూయతే ।
(క) ఇతిస్తూయతేకృష్ణః కశబ్దస్సుఖవాచకః ॥౪౩౪॥
(కిమ్) త్వానన్దరూపత్వాత్కిం బ్రహ్మేతివిచార్యతే ।
(యచ్ఛ) బ్దేనోచ్యతేసిద్ధం యద్వస్తూద్దిశ్యతేధ్రువమ్ ॥౪౩౫॥
(తత్త) త్త్వేత్యభిహితమోం తత్సదితి కీర్తనాత్ ।
(అనుత్తమం పదం) నాస్మాదుత్తమం విద్యతేపదమ్ ॥౪౩౬॥
(లోకబన్ధు) రయం విష్ణుర్యస్మిల్లోకో ఽనుబద్ధ్యతే ।
లోకానాంజనకత్వాచ్చ కార్యాకార్యోపదేశనాత్ ॥౪౩౭॥
(లోకనాథ) శ్చలోకానామీష్టేచ స్తోపతాపకః ।
నాథ్యతే-ప్రార్థ్యతే లోకైరాశాస్తే నాథతేచతాన్ ॥౪౩౮॥
(మాధవో) ఽభవన్మధుకులేజాతో యాదవపావనః ।
(భక్తవత్సల) వశస్సభక్తేషుసి స్నిగ్ధమానసః ॥౪౩౯॥

(సువర్ణవర్ణో) వర్ణోఽస్య సువర్ణస్యేవ భాస్వరః ।
(హేమాఙ్గస్) సూర్యబిమ్బాన్తర్వర్తీ దేవో హిరణ్మయః ॥౪౪౦॥

(వరాఙ్గశ్) శోభనాన్యఙ్గాన్యస్య సౌన్దర్యశాలినః ।
చన్దనైరఙ్గదైర్భూషైర్యో భూషితశ్ (చన్దనాఙ్గదీ) ॥౪౪౧॥
(వీరహా) త్యవధీ ద్వీరాన్రావణప్రముఖాన్రణే ।
(విషమస్) సామ్యరాహిత్యాదుక్త స్సర్వవిలక్షణః ॥౪౪౨॥
(శూన్య) శ్చనిర్విశేషత్వాన్నేహ నానాస్తికిఞ్చన ।
(ఘృతాశీః) ప్రాప్తనిఖిల కామత్వాద్విగతస్పృహః ॥౪౪౩॥
(అచలో) నచలత్యేవ స్వరూపాచ్చ పరాక్రమాత్ ।
(చల) శ్చలతి సర్వేషు లోకేషు పవనాత్మనా ॥౪౪౪॥
(అమానీ) యస్యనాస్త్యాత్మాభిమానో ఽనాత్మవస్తుషు ।
(మానద) స్స్వాత్మాభిమానదానతో ఽనాత్మవస్తుషు ॥౪౪౫॥
(మాన్య) స్సర్వేశ్వరత్వేన పూజనీయోఽఖిలైర్జనైః ।
(లోకస్వామీ) సమస్తానాం లోకానామేక ఈశ్వరః ॥౪౪౬॥
(త్రిలోకధృద) యం లోకత్రితయం ధారయన్స్వయమ్ ।
(సుమేధా) శ్శోభనా మేధా యస్య సర్వకలాసు చ ॥౪౪౭॥
(మేధజో) జాయతే మేధే క్రతావితి నిరుచ్యతే ।
(ధన్యః) కృతార్థస్సకలోపనిషత్ప్రతిపాదితః ॥౪౪౮॥
(సత్యమేధా) ఇత్యమోఘమేధయాస్యార్థనిశ్చయః ।
(ధరాధరో)ఽంశైశ్శేషాద్యైరశేషాం ధారయన్ధరామ్ ॥౪౪౯
(తేజోవృష) స్తేజసా రవిరూపేణాపాం విసర్జనాత్ ।
అయం (ద్యుతిధరః) కాన్తింధత్తే సర్వాతిశాయినీమ్ ॥౪౫౦॥
(సర్వశస్త్రభృతామే)ష (వర)శ్చక్రాద్యుదాయుధః ।
(ప్రగ్రహ)స్తు ప్రగృహ్ణాతి స్వప్రసాదోన్ముఖాన్ జనాన్ ॥౪౫౧॥

ధావతో విషయారణ్యే మద్గాస్తేన్ద్రియవాజినః ।
(నిగ్రహస్) స నిగృహ్ణాతి సర్వం సన్తమసేన యః ॥౪౫౨॥
(వ్యగ్రస్) సయస్య విగతమగ్రమన్తమితీరితః ।
(అవ్యగ్ర) శ్చావ్యవైయగ్ర్యో భక్తానామవనేషు వా ॥౪౫౩॥
(నైకశృంగస్) సమైర్వ్యాత్మా చతుశ్శృఙ్గశ్చహవ్యవాట్ ।
(గదాగ్రజో) ఽయజ్ఞాతేగ్రేగదాన్మన్త్రా ద్విదితిశ్రుతః ॥౪౫౪॥
(చతుర్మూర్తిర్) విరాడ్రూపం త్రిమూర్తిస్తుర్య మస్యయత్ ।
(చతుర్బాహు) శ్శఙ్ఖచక్ర గదాశార్ఙ్గలసత్కరః ॥౪౫౫॥
(చతుర్వ్యూహో) ఽస్యచత్వారో వ్యూహాః పురుషసంజ్ఞితాః ।
శరీరపురుషశ్ఛన్దః పురుషో వేదపూరుషః ॥౪౫౬॥
మన్త్రిపూరుష ఇత్యేతేచత్వారః పురుషాస్స్మృతాః ।
(చతుర్గతి) శ్చతుర్వర్ణాశ్రమిణాం గతిరిత్యతః ॥౪౫౭॥
యస్యవా సింహ శార్దూల గజ గోభిస్సమాగతిః ।
(చతురాత్మా) న్తః కరణచతుష్టయ మయాత్మకః ॥౪౫౮॥
మనోబుద్ధిరహంకారశ్చిత్తం కరణమాన్తరమ్ ।
చతురంవామనోయస్య రాగద్వేషాదివర్జితమ్ ॥౪౫౯॥
(చతుర్భావో) భవత్యస్మాద్ధర్మాద్యర్థ చతుష్టయమ్ ।
(చతుర్వేదవిదా) మ్నాయచతుష్టయ విదర్థతః ॥౪౬౦॥
(ఏకపాత్) «పాదోఽస్యవిశ్వాభూతాని' తిశ్రుతేస్స్మృతః ।
(సమావర్త)స్తుసంసార చక్రమావర్తయన్సదా ॥౪౬౧॥
(అనివృత్తః) కుతోఽప్యాత్మాస్యా నివృత్తాత్మనామకః ।
(అనివృత్తం మనోవాస్య సదాసర్వత్రవర్తనాత్ ॥౪౬౨॥
(దుర్జయశ్) శత్రుభిర్జేతుం సర్వోపాయైర్నశక్యతే ।
(దురతిక్రమ) నాస్యైనం నాతిక్రామన్తి కేచన ॥౪౬౩॥

(దుర్లభో) లభ్యతే భక్త్యా సాహి పుంసాం సుదుర్లభా ।
(దుర్గమో)జ్ఞాయతే కైశ్చిద్దుఃఖేన వ్రతచర్యయా ॥౪౬౪॥
(దుర్గః) ప్రతిహతైరన్తరాయైర్దుఃఖాదవాప్యతే ।
(దురావాసో) యోగవిద్భిర్దుఃఖేనావాస్యతే యతః ॥౪౬౫॥
(దురారిహా) దుష్టహన్తా దుర్మార్గాహి దురారిణః ।
(శుభాఙ్గశ్)శోభనైరఙ్గైర్ధ్యాతస్సర్వ శుభప్రదః ॥౪౬౬॥
(లోకసారఙ్గ) ఇత్యేష భృఙ్గవల్లోకసారగః ।
(ప్రణవో)లోక సారస్యత్తేనగమ్యో ఽథవాభవేత్ ॥౪౬౭॥
(సుతన్తుశ్)శోభనస్తన్తుః ప్రపఞ్చో ఽస్యేతి విశ్రుతః ।
(తన్తువర్ధన) ఇత్యేవం ప్రపఞ్చం పరివర్ధయన్ ॥౪౬౮॥
(ఇన్ద్రకర్మా) యదైశ్వర్యమిన్ద్రస్యైవోపలభ్యతే ।
(మహాకర్మా) యస్యకర్మ మహదోఽవ్యమాదికల్పనమ్ ॥౪౬౯॥
(కృతకర్మా) కృతార్థో ఽసౌ యేనకర్మాఖిలంకృతమ్ ।
(కృతాగమో) యేనకృతా ఆగమా వేదలక్షణాః ॥౪౭౦॥
(ఉద్భవస్) సద్భవోజన్మ యస్యావగత ఇత్యతః ।
(సున్దరో) జగదానన్ద దివ్యమఙ్గళ విగ్రహః ॥౪౭౧॥
(సున్దో) మనాంసి దైత్యానా మునత్తిక్లేదయత్యతః ।
సున్దదాతీతిసున్దో ఽయమార్ద్రీభావ కృపాకరః ॥౪౭౨॥
(రత్ననాభో) యస్యనాభీరత్నవత్కాన్తిశాలినీ ।
(సులోచనస్) సునేత్రత్వాత్సుజ్ఞానత్వాదపిస్మృతః ॥౪౭౩॥
(అర్కో) పూజ్యతమైర్బ్రహ్మాదిభిరప్యర్చ్యతే యతః ।
వాజ-మన్నం సనోత్యేషదత్తే (వాజసనో)ఽర్థినామ్ ॥౪౭౪॥
(శృఙ్గీ) మత్స్యవిశేషాత్మా ప్రళయామ్భసి శృఙ్గవాన్ ।
(జయన్తో) ఽసౌ సర్వశత్రుజయోత్కర్షేణవర్తతే ॥౪౭౫॥

28 10-90.

సర్వంవిదజ్జయత్యేష రాజాదీన్ (సర్వవిజ్జయీ) ।
(సువర్ణబిన్దుర్) మాత్రాత్మాశోభనాత్ఽరసంయుతః ॥౪౬౬॥
సువర్ణసదృశాశ్చాస్య బిన్దవోఽవయవాఇతి ।
(అక్షోభ్యః) క్షోభ్యతేనైవ బాహ్యాభ్యన్తరశత్రుభిః ॥౪౬౭॥
సర్వవాగీశనేతృత్వాత్ (సర్వవాగీశ్వరేశ్వరః) ।
(మహాహ్రద) ఇవైతస్మిన్నానన్దే సుఖమాస్యతే ॥౪౬౮॥
తస్మై స్త్రాపత్రయాన్ముక్తైరత ఉక్తోమహాహ్రదః ।
(మహాగర్తో) గర్తఇవ యస్యమాయాదురత్యయా ॥౪౬౯॥
(మహాభూతస్) సర్వభూతాతిశాయి మహిమాన్వితః ।
(మహానిధిర్) భూతజాతమస్మిన్ సర్వం నిధీయతే ॥౪౭౦॥
(కుముదో) మోదయన్భూమిం భూరిభారావతారణాత్ ।
(కున్దరో) దారయన్పూర్వం హిరణ్యాక్షంవిభృతయా ॥౪౭౧॥
కున్దాభానాంరదానాంవాదానాదాదానతస్తథా ।
(కున్దః) కున్దవదచ్ఛత్వాదాత్మేఽయమ్మాధవాగ్రజః ॥౪౭౨॥
(పర్జన్య) స్త్రాపశమనాత్పార్థితానాఞ్చవర్షణాత్ ।
(పావనస్) స్మృతిమాత్రేణ పునాతినిఖిలాఞ్జనాన్ ॥౪౭౩॥
(అనిలో) ఽసావగహనోఽనిలస్తుగహనార్థకః ।
ఇలతిస్వపితీత్యజ్ఞ ఇలోఽజ్ఞాన్య నిలాహ్వయః ॥౪౭౪॥
(అమృతాశస్) సుధాందేవాన్పాయయంశ్చస్వయంపిబన్ ।
(అమృతాశో.)యమథవా భక్తవాంఛాభి పూరణాత్ ॥౪౭౫॥
అమృతస్యద్ధి భవ్యాజ్జత్వేనా (ఽమృతవపుర్) హరిః ।
అమృతంవపురస్యేతి నిత్యశ్చవాత్మనాథవా ॥౪౭౬॥
(సర్వజ్ఞస్-)స్వమహిమ్నైవ సర్వజ్ఞానాతితత్త్వతః ।
(సర్వతోముఖ) ఇత్యుక్తస్-సర్వతోక్షి శిరోముఖః ॥౪౭౭॥

(సులభః) పత్రపుష్పాద్యైర్ ప్రీతో భక్త సమర్పితైః ।
సుఖేన లభ్యతే భక్తైః స్సర్వాభీష్టఫలప్రదః ॥౪౮౮॥
(సువ్రతశ్) శోభనంభుఙ్క్తే సువ్రతత్యఖిలాత్మభాక్ ।
(సిద్ధో) యస్యాస్తిసర్వార్థ సిద్ధిస్-సిద్ధ్యతి భక్తితః ॥౪౮౯॥
(శత్రుజిత్) విబుధారాతీన్ సర్వాఞ్జయతిసంయుగే ।
(శత్రుతాపన) ఏషస్వనామ్నా సన్తాపకారకః ॥౪౯౦॥
(న్యగ్రోధో) మాయయాసర్వం వరాభూతోరుణద్ధియః ।
ఉద్భూతః కారణత్వేన హ్యాచిరాది(త్యుదుమ్బరః) ॥౪౯౧॥
అథవాయంకారణత్వాదమ్బరాదప్యదూర్ధ్వగః ।
(అశ్వత్థశ్) శ్వోఽపినస్థాతాసంసారాత్మతయేత్యతః ॥౪౯౨॥
చాణూరాఖ్యం జయన్నన్ధ్రిం (చాణూరాన్ధ్రినిషూదనః) ।
(సహస్రార్చిర్)యస్యసన్తిజ్వాలామాలాశ్చ-సహస్రశః ॥
(సప్తజిహ్వో)హుతవహోముఖం సర్వహవిర్భుజామ్ ।
(సప్తైధాస్) సప్తసంఖ్యాని స్థానాన్యస్యానిలాత్మనః ॥౪౯౪॥
(సప్తవాహన) ఆదిత్యస్-సప్తాశ్వోయద్రథోమహాన్ ।
(అమూర్తిర్)మూర్తిరహితః పఞ్చభూతాత్మనాహరిః ॥౪౯౫॥
(అనఘో) దుఃఖరహితోవ్యసనానామభావతః ।
(అచిన్త్య) ఏవచిన్మాత్రగ ప్రమాణానామగోచరః ॥౪౯౬॥
(భయకృత్) కురుతేభీతిమసన్మార్గప్రవర్తినామ్ ।
భయన్నాశయతిస్వాఙ్ఘ్రిసేవినాం(భయనాశనః) ॥౪౯౭॥
(అణుర్)బ్రహ్మైవ సౌక్ష్మ్యాతి శయశాలిస్వభావతః ।
(బృహద్బ్ర)హ్మేత్యభిహితంబృహత్త్వాద్బృంహణత్వతః॥౪౯౮
(కృశః) కార్శ్యాదథ (స్థూలః) స్థౌల్యాత్ సర్వాత్మకత్వతః।
(గుణభృత్త్రి)ప్రకృత్యాత్మా సత్త్వాదిత్రితయాద్గుణాత్ ॥౪౯౯॥

(నిర్గుణో) గుణసమ్బన్ధరాహిత్యాత్పరమార్థతః ।
(మహాన్) సర్వగతత్వేపి సర్వసఙ్గవివర్జితః ॥౫౦౦॥
(అధృతః) కేనచిదపినధృతస్-సర్వభూతధృత్ ।
(స్వధృతస్)స్వమహిమ్నైవ ధృతస్-స్వస్మిన్ప్రతిష్ఠితః॥౫౦౧॥
(స్వాస్యశ్-) శుభంయువదనస్సర్వవేదోపదేశనాత్ ।
(ప్రాగ్వంశస్) సర్వవంశాదిర్యస్యవంశస్స సనాతనః ॥౫౦౨॥
(వంశవర్ధన) ఇత్యుక్తః ప్రపఞ్చంఖిలు వర్ధయన్ ।
(భారభృద్-) వసుధాభారమనన్తాత్మతయావహన్ ॥౫౦౩॥
(కథితస్)సకలామ్నాయ పురాణాదిభిరీరితః ।
(యోగీ) యోగఇతిజ్ఞానం సర్వజ్ఞోహ్యాయమిత్యతః ॥౫౦౪॥
(యోగీశో)యోగినామీశస్స్వరూపానుభవార్థినామ్ ।
సర్వాన్కామాన్దదాతీతి భక్తానాం (సర్వకామదః) ॥౫౦౫॥
(ఆశ్రమో) విశ్రమస్థానం భవతాం భవకాననే ।
(శ్రమణస్) సన్తాపయతి పురుషానవివేకినః ॥౫౦౬॥
(క్షామస్)సర్వజనాం శ్చాపిక్షీణాననైకరోతియః ।
(సుపర్ణో) యస్యపర్ణానిచ్ఛన్దాంసిసభవద్రుమః ॥౫౦౭॥
వాయుర్వహతియద్భీత్యాసఉక్తో (వాయువాహనః) ।
(ధనుర్ధరో) దాశరథిర్ధారయన్సుమహద్ధనుః ॥౫౦౮॥
(ధనుర్వేదో) ధనుర్విద్యాం వేదసమ్యగ్రఘూద్వహః ।
(దణ్డో) దమయతామస్మీత్యుక్తేర్దణ్డ ఇతిస్మృతః ॥౫౦౯॥
దమయన్ధర్మరాజాదిరూపైర్ (దమయితా) జనాన్ ।
(దమః) ఫలం దణ్డకార్యం సప వేతిదమస్-స్మృతః ॥౫౧౦॥
(అపరాజిత) ఏవాయమభక్తైరవశీకృతః ।
సర్వకార్యేషు సామర్థ్యవశాత్(సర్వసహస్)స్మృతః ॥౫౧౧॥

(నియన్తా) నిఖిలాన్లోకాన్ వ్యవస్థాపయితా గురుః ।
(నియమో) నిగ్రహో బాహ్యేన్ద్రియాణామయమిత్యతః ॥
(యమో) మనోనిగ్రహశ్చ యోగాఙ్గత్వాత్సఏవహి ।
(సత్త్వవాన్)సత్త్వమస్యాస్తిశౌర్యవీర్యాదిలక్షణమ్॥౫౧౩॥
(సాత్త్వికః) కీర్తితస్సత్త్వ గుణప్రాధాన్యతస్-స్థితః ।
(సత్యస్) శ్రుత్యుక్తమార్గేణ ప్రాణాన్నాద్యన్తరాత్మనా ॥
ప్రాణమన్నఞ్చయమయత్యసౌసత్త్య ఇతిశ్రుతిః ।
సత్యేధర్మేచనియతస్ (సత్యధర్మపరాయణః) ॥౫౧౫॥
(అభిప్రాయ) స్త్వభిప్రీయతేతతశ్చాఖిలాత్మభిః ।
ప్రళయేఽస్మిన్నభి ప్రైతిజగదిత్యపిగద్యతే ॥౫౧౬॥
(ప్రియార్హో) స్తుప్రియం వస్తుభక్తేనార్పితుమర్హతి ।
అర్హోహిపూజ్యస్-సర్వేషాంప్రణామ స్తవనాదిభిః ॥౫౧౭॥
(ప్రియకృత్) కురుతేఽభీష్టం శ్రవణ స్మరణాదిభిః ।
(ప్రీతివర్ధన) ఆమోదం వర్ధయన్ధ్యాయతాంసదా ॥౫౧౮॥
(విహాయసగతిర్) వ్యోమగతిస్సూర్యానిలాత్మకః ।
(జ్యోతి) స్తత్పరమంబ్రహ్మద్యోతతే స్వతఏవతత్ ॥౫౧౯॥
(సురుచిశ్-)శోభనేచ్ఛుర్వాశుభాభా యస్యశోభతే ।
(హుతభుక్) సర్వదేవాత్మాహుతం భుఙ్క్తేమఖేషుయః ॥
(విభుర్) ప్రభుత్వాల్లోకానాంవివిధం భవతీతివా ।
(రవిరా) దిత్యరూపేణ జగత్సర్వం ప్రకాశయన్ ॥౫౨౧॥
(విరోచనో) విశేషేణవివిధం వైవిరోచతే ।
(సూర్యస్) సరతివాతోఽస్మాత్ సూతే సర్వమనోరథాన్ ॥
(సవితా యః ప్రసవితాజగతాం సజగత్పితా ।
(రవిలోచన) ఇత్యర్క స్వరూప శుభదృష్టిభాక్ ॥౫౨౩॥

(అనన్త) స్త్వపరిచ్ఛిన్నో దేశాత్కాలాచ్చవస్తుతః ।
(హుతభుగ్వ)హ్నిరూపేణహుతంభుఙ్క్తే మఖేషుయః ॥౫౨౪॥
(భోక్తా)యంభక్తియుక్తాన్హికృపయాపరిపాలయన్ ।
(సుఖదస్) సుఖాదానే(నాసుఖదో) ఽసుఖఖణ్డనాత్ ॥౫౨౫॥
(నైకజో) జాయమానత్వాదసకృద్విశ్వగుప్తయే ।
(అగ్రజ)స్త్వగ్రజన్మాసావగ్రేఽజాయత యస్స్వయమ్ ॥౫౨౬॥
(అనిర్విణ్ణ) స్తునాస్త్యస్య నిర్వేదోభక్తరక్షణే ।
(సదామర్షీ) యోఽపరాధమాభిముఖ్యేనమృష్యతి ॥౫౨౭॥
(లోకాధిష్ఠాన) మఖిలైర్లోకైర్యదధిష్ఠితమ్ ।
(అద్భుతం)బ్రహ్మయస్మాత్తదాశ్చర్య మహిమాన్వితమ్ ॥౫౨౮॥
(సనాది)తి నిపాతోయశ్చిరార్థః కాలపవవా ।
(సనాది)త్యవ్యయంరూపం యస్యకాలోమహాత్మనః ॥౫౨౯॥
(సనాతనతమః) పూర్వైః పూర్వేషాఞ్చేతి కీర్తితః ।
(కపిలో) బడబావహ్నిరూపేణామ్బుధిమధ్యగః ॥౫౩౦॥
(కపి) రాదిత్యరూపేణకంజలం రశ్మిభిఃపిబన్ ।
(అవ్యయః) ప్రళయేయస్మిన్నప్యేతి నిఖిలంజగత్ ॥౫౩౧॥
(స్వస్తిదస్-)స్వస్తికల్యాణం భక్తేభ్యోవితరన్హరిః ।
(స్వస్తికృత్) కుశలాన్యేవకర్మాణి కురుతేసదా ॥౫౩౨॥
(స్వస్తి)కల్యాణ మానన్దలక్షణం స్వయమవ్యయమ్ ।
(స్వస్తిభుక్) స్వస్తికల్యాణం భుఙ్క్తేఽసౌపాలయత్యపి ॥
(స్వస్తిదక్షిణ) ఇత్యుక్తస్-స్వస్తిరూపేణ సర్వదా ।
దక్షతే వర్ధతేయద్వా స్వస్తిదానేచసత్వరః ॥౫౩౪॥
(అరౌద్రః) కుత్సితంకర్మ రౌద్రన్తదిహానేత్యతః ।
(కుణ్డలీ) శేషరూపత్వాన్యోగాత్కుణ్డలరూపధృత్ ॥౫౩౫॥

(చక్రీ) సుదర్శనంధత్తే మనస్తత్త్వాత్మకంశుభమ్ ।
(విక్రమీ) క్రమవాన్విష్ణుర్విశిష్యైరాతి విక్రమాత్ ॥౫౩౬॥
ఊర్జితం శాసనంయస్యాదేశ (ఊర్జితశాసనః) ।
(శబ్దాతిగశ్) శబ్దవాచ్యజాత్యాదీనామభావతః ॥౫౩౭॥
శబ్దా వేదాస్తువన్త్యేనమితి (శబ్దసహస్)స్మృతః ।
(శిశిరస్) స్త్రివిధాంస్తాపాన్శమ యత్యాత్మబోధతః ॥౫౩౮॥
(శర్వరీకర) ఇత్యజ్ఞజనచిత్తవిమోహనాత్ ।
(అక్రూరో) నభవేద్యస్య క్రోధసమ్భవమాన్తరమ్ ॥౫౩౯॥
(పేశలః) కర్మణావాచా మనసాచాతిశోభనః ।
(దక్షశ్) శక్తశ్శీఘ్రకారీ ప్రవృద్ధశ్చేతికీర్తితః ॥౫౪౦॥
(దక్షిణ) శ్చైతదర్థోఽస్మిన్ శబ్దభేదాత్ప్రవర్తతే ।
(క్షమిణాంవర) ఇత్యేవ శ్రేష్ఠస్సర్వ క్షమావతామ్ ॥౫౪౧॥
(విద్వత్తమో) ఽయంకథితస్తత్త్వజ్ఞానమహత్త్వతః ।
వీతాఖిలభయోధీరోహరిర్ (వీతభయస్) స్మృతః ॥౫౪౨॥
పుణ్యంయదీయ శ్రవణకీర్తనస్మరణాదికమ్ ।
శుభావహంభవత్యేష (పుణ్యశ్రవణకీర్తనః) ॥౫౪౩॥
(ఉత్తారణ) స్తుసంసారసిన్ధోరుత్తారయజ్జనాన్ ।
(దుష్కృతిం)పాపవృత్తంమోహన్తి(దుష్కృతిహా)నృణామ్॥
(పుణ్యః) కరోతిస్మర్తౄణాంపుణ్యం కీర్తయతామపి ।
దుస్స్వప్నభావ్యనర్థస్య నాశకస్సర్వదాహ్యయమ్ ॥౫౪౪॥
ధ్యాతస్తతఃపూజితోవాహరిర్ (దుస్స్వప్ననాశనః) ।
(వీరహా) వివిధాన్వీరాన్హరి ర్హన్తిముముక్షితాన్ ॥౫౪౫॥
(రక్షణస్) సర్వ భువన సంరక్షణ విచక్షణః ।
(సన్తస్) సన్మార్గనిరతాస్తద్రూపేణ స్వయంహరిః ॥౫౪౬॥

విద్యావినయ సన్మార్గాన్ప్ర వర్తయతిసర్వదా ।
(జీవనం) తుసిలోజ్ఞ్ఛాది ర్మనిభి ర్యేనజీవ్యతే ॥౫౪౮॥
తద్రూపేణస్థి తోవిష్ణుస్సజ్జనాన్పరిరక్షతి ।
(పర్యవస్థిత) నామైతద్ వ్యాప్య విశ్వమవస్థితః ॥౫౪౯॥
(అనన్తరూపో) ఽనన్తానిరూపాణ్యస్యాఖిలాత్మనః ।
(అనన్తశ్రీః) పరాశక్తిర్యస్యాసౌపరికీర్తితః ॥౫౫౦॥
(జితమన్యుర్) జితోయెనమన్యుః క్రోధోమహాత్మనా ।
(భయాపహస్) సంసరతామ పహన్తిసతాంభయమ్ ॥౫౫౧॥
(చతురశ్రస్-) సమోహ్యేష చతురశ్రప్ప్రయచ్ఛతి।
ఫలంకర్మానుగంపుంసాంన్యాయ్యం పన్థానమత్యజన్ ॥౫౫౨॥
(గభీరాత్మా) యస్యరూపం గమ్భీరంసాగరాదపి ।
(విదిశో) వివిధంవస్తు విశేషేణదిశన్దదత్ ॥౫౫౩॥
(వ్యాదిశో)వివిధామాజ్ఞాం శక్రాదీనాంసమాదిశన్ ।
(దిశో)దిశతివేదాదీన్ఫలంవాఖిలకర్మణామ్ ॥౫౫౪॥
(అనాది) రాదిర్నాస్త్యస్య కారణంకారణాత్మనః ।
(భూరా) ధారః పృథివ్యాది భూతానామితికీర్త్యతే ॥౫౫౫॥
(భువోలక్ష్మీర్)భువోభూమ్యాలక్ష్మీశ్శోభావిభూషణమ్ ।
(సువీర) శ్శోభనాయస్య వివిధాగతయస్ స్మృతాః ॥౫౫౬
(రుచిరాఙ్గద) ఉద్రిక్తంకేయూరంయస్యశోభతే।
(జననో) జనయత్యేవ జన్తూన్బహువిధానితి ॥౫౫౭॥
(జనజన్మాది) రఖిలజనజన్మాది కారణమ్ ।
(భీమో)ఽసౌభయహేతుత్వాచ్ఛత్రూణాంపరికీర్తితః ॥౫౫౮
భీమః పరాక్రమోయస్యసవై (భీమపరాక్రమః)।
(ఆధారనిలయో)భూమ్యాద్యాధారాధారభావతః ॥౫౫౯॥

(ధాతా) ధరతికల్పాన్తే స్వోదరేనఖిలాః ప్రజాః ।
(పుష్పహాస) స్తువికసత్కున్దసూన సమస్మితః ॥౫౬౦॥
(పుష్పహాసః) ప్రసూనస్య హాసవన్ముకుళాత్మనః ।
యస్యహాసో విశేషేణవికాస ఇతివిశ్రుతః ॥౫౬౧॥
(ప్రజాగరో) నిత్యబుద్ధ స్స్వభావాతిశయోజ్వలః ।
(ఊర్ధ్వగః) ప్రోచ్యతేయోఽసౌలోకానాముపరిస్థితః ॥౫౬౨॥
(సత్పథాచార) ఆచారమార్గానే వాచరన్సతామ్ ।
(ప్రాణదో) ద్విజపుత్రాదీన్మృతాన్సంజీవయన్హరిః ॥౫౬౩॥
(ప్రణవః) పరమాత్మైషఓం తత్సదితివిశ్రుతః ।
(పణ)స్సృజ్యహ్యాయఃపుణ్యంఫలమ్పుంసేప్రయచ్ఛతి ॥౫౬౪॥
(ప్రమాణం) జ్ఞానమాత్రేణ గృహ్యతేయస్తుకేవలమ్ ।
ప్రాణాయస్మిన్నిలీయన్తేస (ప్రాణనిలయో) ఽక్షరః ॥౫౬౫॥
(ప్రాణభృత్ప్రా) త్యహంప్రాణాన్పుష్ణాత్యన్నోదకాదిభిః ।
(ప్రాణజీవన) ఇత్యేవప్రాణాద్యైర్జీవయఞ్జనాన్ ॥౫౬౬॥
(తత్త్వ) న్తథ్యమ్పరంబ్రహ్మ (తత్త్వవిత్త) త్స్వరూపవిత్ ।
(ఏకాత్మే) త్యేవముఖ్యాత్మానై వాముఖ్యఃకదాచన ॥౫౬౭॥
జన్మమృత్యు జరాతీతో (జన్మమృత్యుజరాతిగః) ।
(భూర్భువస్స్వస్తరు) ర్లోకత్రయరూపభవద్రుమః ॥౫౬౮॥
భూర్భువస్సు వరాదీనామేవ వాఙ్తరుర్మహాన్ ।
(తారస్) స్మృతస్తారయతి జనాన్సంసారసాగరాత్ ॥౫౬౯॥
(సవితా) సర్వజగతాం జనకశ్చప్రచోదకః ।
(ప్రపితామహ) ఇత్యేవపితామహపితాయతః ॥౫౭౦॥
(యజ్ఞ) స్త్వసంగతస్యాపి సఙ్గతీకరణాన్మతః ।
యజ్ఞానాంరక్షకస్స్వామీహరిర్ (యజ్ఞపతి) స్స్మృతః॥౫౭౧॥

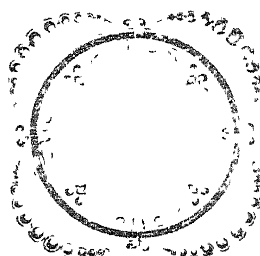
28-10-90.

(యజ్వా) యష్టిశీలత్వాత్తు యజమానాత్మనాహరిః ।
(యజ్ఞాంగః) కీర్త్యతే యజ్ఞవారాహః క్రతుః ప్రోక్తః ॥౧౭౨॥
అగ్నిజిహ్వాప్యపస్తరో మానబుధ్యాహోత్యశ్చైవముఖమ్ ।
యజ్ఞానాం ప్రీణనాదస్య ఫలదా (యజ్ఞవాహనః) ౧౭౩॥
(యజ్ఞభృత్) సకలాన్యజ్ఞాన్బిభర్తి శ్రేయసే నృణామ్।
(యజ్ఞకృత్ప్రా) క్సోన్యజ్ఞానాపన్తేతు కృన్తతి ॥౧౭౪॥
(యజ్ఞీ) శేషీ సయజ్ఞానాం తత్సమారాధనాత్మనామ్ ।
(యజ్ఞభుక్) సకలాన్యజ్ఞాన్ భునక్తి పరిరక్షతి॥౧౭౪॥
(యజ్ఞసాధనః) ఇత్యాత్మత్రయం యజ్ఞాస్సాధనాని సః ।
(యజ్ఞాన్తకృత్) యజ్ఞఫలం సాధ్యంకుర్వన్ స్వసేవినామ్॥౧౭౫
(యజ్ఞగుహ్యం) యం యజ్ఞో యజ్ఞానాముత్తమోత్తమః ।
(అన్నం) మత్తిభూతానిభూతైర్వా భుజ్యతేఽద్యతే ॥౧౭౬॥
(అన్నాదః) స్వస్నాజ్ఞాతిపాలనపోషణహేతవే ।
(ఆత్మయోనిః) స ఆత్మైవయస్యోపాదానకారణమ్ ॥౧౭౭॥
(స్వయంజాతో) నానయతో యస్య సాన్త్వాత్మనఃపరః ।
(వైఖానో) భూమింఖనన్హిరణ్యాక్షజిఘృక్షయా ॥౧౭౮॥
(సామగాయన) ఇత్యేవసుస్వరం సామగాయతి ।
(దేవకీనన్దనః) సూనుస్త్వేవకాన్యనన్దవర్ధనః ॥౧౭౯॥
(స్రష్టా) సర్వస్యలోకస్య హరిర్జనయితేత్యతః ।
(క్షితీశః) సార్వభౌమత్వాద్రామోదశరథాత్మజః ॥౧౮౦
పాపనాన్నాశయతే (పాపనాశనో) ఽసౌస్తుతస్స్మృతః ।
(శంఖభృద్) ధారయన్ శంఖం భూతాహంకారణాత్మకమ్॥౧౮౧॥
(నన్దకీ) నన్దకోఽస్యాస్తీతి ప్రోక్తో విద్యాత్మకో యతః ।
(చక్రీ) స్యాచ్చక్రీ మనోమయసుదర్శనధరో హరిః ॥౧౮౨॥

(శార్ఙ్గధన్వా) త్రివిక్రియాద్యహఙ్కారాత్మకే శార్ఙ్గవాన్।
(గదాధరో) ధారయతే మహత్తత్త్వాత్మికాం గదామ్ ॥౫౬౩॥
(రథాఙ్గపాణిః) యస్యాసౌ సదాభాతిసుదర్శనమ్।
(అక్షోభ్యః) శక్యతే నాస్యభక్తగ క్షోభయితుంక్వచిత్॥
సర్వాస్త్రశస్త్రసహితస్ (సర్వప్రహరణాయుధః)।

హరిః ఓమ్.

శ్రీ స్తై నమః॥

23 1 91.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

సహస్రనామ శుద్ధిపత్రికా.

పుటే-	పఙ్క్తౌ.		
౧	౬	సుహోస్త్రం	మహోస్త్రమ్
౨	౨౪	ఆత్మకాత్	ఆత్మకత్వాత్
౩	౨౧	పరిగానతా	పరిగీతతా
౪	౧౨	ఏవం: ధానేక	ఏవం: ధేనఅనేన
౪	౧౫	[illegible]	[illegible]
౪	౧౬	పైప్రిహా	ప్రేహా
౭	౧౮	ర్భప్రిహ్మాగృశ్ప్రభిః	ర్బ్రహ్మవృశ్ప్రభిః
౮	౯	శాన్తనసమ	శాన్తనవమ్
౮	౧౦	పునఃపునశ్చ	పునఃపృచ్ఛావ.
౮	౧౯	చేతనధర్మాః	చేతనధర్మాః
౮	౨౬	[illegible]	[illegible]
౯	౧౫	[illegible]	[illegible]
౯	౨౫	[illegible]	అభ్యుపే [illegible]
౧౦	౧౦	[illegible]	ఛాయాపత్త్యానన్తాది
౧౩	౩	[illegible]	స్యంశ్చయుజ [illegible] న స్త్ర మేవచ.
౧౩	౯	ముషితేనైవ	ముషితేనేవ
౧౪	౪	మచిత్త	మచ్చిత్త
౧౫	౧౧	ఉపేతస్యాత్	ఉపేతస్స్యాత్
౧౬	౨౦	భక్తిసమా	భక్తిస్సమా
౧౮	౭	యాఽపేక్షిక	యాఽఽపేక్షిక
౧౯	౪	అనుగృహీతారమ్	అనుగ్రహీతారమ్
౨౦	౧౧	ఛాన్ద్రియణ	చాన్ద్రాయణ
౨౨	౫	కౌసలనగర	కౌసలనాగర

పా-౨౬ ౧౨ భావబోధాహిమానినః-

౨౨	౧౯	స్సంప్రాప్తా	సంప్రాప్తాః
౨౪	౧౨	శక్యశబ్దంఅనతి	శక్యశబ్దమ్అనతి
౨౪	౨౨	లిఙ్గదర్శనాత్	లిఙ్గాదర్శనాత్
౨౫	౨	తత్వ	తత్త్వ
౨౬	౧౧	గ్రహిష్యతి	గ్రహీష్యతి
౨౬	౧౩	గ్రహిష్యన్తి	గ్రహీష్యన్తి
౨౬	౧౪	వివాక్యచ్ఛేషు	వివక్యచ్ఛేషు
౨౬	౧౫	అనుగృణ్హాతే	అనుగృహ్ణాతే
౨౬	౨౪	వత్వాత్	వత్త్వాత్
౨౭	౧౨	పరాయణం	పరాయణమ్
౨౭	౧౩	లిఙ్గైః	లిఙ్గైః
౨౭	౧౪	సమిభివ్యాహారాత్	సమభివ్యాహారాత్
౨౮	౭	బృహత్వాత్	బృహత్త్వాత్
,,	౧౨	భేదాస్పదమ్	భేదాస్పదత్వమ్
౨౮	౧౫	హవానత	హవావనత
౨౯	౧౫	వినిసృత	వినిస్సృత
౨౯	౧౬	ఉత్థానవత్వాత్	ఉత్థానవత్త్వాత్
౩౦	౧౫	పరాయణం	పరాయణమ్
౩౦	౨౧	తత్వమ్	తత్త్వమ్
౩౧	౫	యస్మిన్నేవ	యస్మిన్నేవ
౩౧	౧౫	ఏకద్వారక	ఏకదేశద్వారక
పా-౨౬	౧౨		గేయమే నాపి.
౨౬	౧౩		పశ్యన్త్యేకయాత్మనః-
౨౯	౮		వాతానాం
౩౦	౯		నిగద్యతే

౩౨	౧౬	తత్వార్థ	తత్త్వార్థ
౩౨	౧౭	సాత్వికి	సాత్త్వికి
౩౨	౨౦	చిన్హైరనిన్హ్నవ	చిహ్నైరనిహ్నవ
	౨౨	తత్వ	తత్త్వ
౩౩	౧౪	బృవీతి	బ్రవీతి
౩౩	౨౬	బృవీమి	బ్రవీమి
౩౪	౬	పారంపర్యేణ	పారమ్పర్యేణ
౩౫	౨	ద్వేబ్రహ్మణి	ద్వేబ్రహ్మణీ
౩౬	౭	సత్వాదయో	సత్త్వాదయో
౩౬	౧౧	జ్యోఘుష్యతే	జోఘుష్యతే
౩౬	౧౨	వామాని	కామాని
,,	౧౯	ఆనన్దవల్యామ్	ఆనన్దవల్ల్యామ్
౩౭	౮	సత్వాద్రైక్య	సత్త్వాద్రైక్య
౩౮	౨	తావత్స్వంహి	తావత్త్వంహి
౩౮	౨౨	సుదృఢయ్యా	సుద్రఢయ్యా
౪౦	౬	పరిణామ్యా	పరిణమయ్యా
౪౦	౧౦	ప్రసాదనమ్	ప్రసాదనత్వమ్
౪౨	౧	పిశ్వమ్	విశ్వం
౪౨	౧౨	పిశనాత్	వేశనాత్
౪౩	౨౩	(పిష్ణుఃవషట్కారః సాక్షీనిష్ఠా) ఇత్యాదౌ.	
౪౪	౭	వామభిః (పిష్ణురిత్యాదిభిః)	
౪౪	౧౩	౧౧౨	౧౧౩
౪౪	౧౫	ఆర్థధా	ఆర్ధధా
౪౫	౨	క్షితిచ	క్షితిచ
పా-౪౮	౧౪	స్వేచ్ఛాపవర్తి	స్వేచ్ఛానువర్తి

౪౫	౧౯		భాష్యమ్
౪౫	౨౨	అన్యత్ర	(స్తోత్రమిత్యాదౌ)
౪౬	౯	ప్రదేశే (స్తోత్రమ్ ఇత్యాదౌ)	
౪౬	౧౦	౧-౧-౨౩	-౧-౨౭
౪౬	౨౧	ష్ణుజ్వా	ష్ణుర్వా
౪౬	౨౨	ప్రశ్చ	ప్రస్చ
౪౬	౨౨	ఛశామ్	చ్ఛశామ్
౪౬	౨౩	కిత్వాత్	కిత్త్వాత్
,,	౨౪	అకిత్వాత్	అకిత్త్వాత్
౪౬	౨౭	విశసాత్	వైశసాత్
౪౭	౧౬	క్షితిచ	క్షి-తిచ
౪౮	౧౦	అన్యత్రాపి (భూతేశభృద్భవత్ ప్రభురిత్యాదౌ)	
౪౮	౧౯	ప్రదేశే (స్థాణుర్భ్యాం శాదరిత్యాదౌ)	
౪౯	౧౦	తాదృశఅనునాసికః	తాదృశోఽనునాసికః
౪౯	౧౨	యథాయోగమ్	(ముక్తానాంపరమా)
,,			(కింయదిత్యాదౌ)
	౨౬	స్వేచ్ఛయా	స్వేచ్ఛయా
	౭	ఆచోఞ్ఞితి	ఆచోఞ్ణితి
౫౦	౨౫	ఏవమ్ (స్వస్తిదః సాక్షీ ఇత్యాదౌ)	
౫౧	౭	ఏవమ్ (క్షేత్రజ్ఞ ఇత్యాదౌ)	
౫౧	౧౨	ఇద్ధమ్ (భవత్ప్రభురిత్యాదౌ)	
౫౨	౪	విశ్యస్య	విశ్వస్య
౫౨	౧౬	శిత్వాత్	శిత్త్వాత్
౫౨	౧౭	౧౧౨	౧౧౩
౫౨	౨౩	క్షితిచ	క్షి-తిచ
౫౩	౨	ఓతోఅవ్	ఓతోఽవ్

౫౪	౨	భూతకృత్	భూతకృద్
౫౪	౧౬	ఉత్తరత్రాపి (భూతకృదిత్యాదౌ)	
౫౪	౨౧	అన్యత్రాపి (రూఢౌ యోగే ఇత్యాదౌ)	
౫౫	౧౬	క్విన్నాన్తావపి (దిఃస్పృగిత్యాదౌ)	
౫౫	౧౭	౬-౧ ౭౧	౬-౧ ౭౦
౫౫	౨౧	కిత్యాన్న	కిత్త్వాన్న
౫౫	౨౬	ఉత్తరత్రాపి (భూతభృదిత్యత్ర)	
౫౬	౨	భూతభృత్	భూతభృద్
౫౬	౨౨	ఏవమ్	(భూతభృదిత్యాదౌ)
౫౬	౨౬	క్లిష్టత్వాత్	క్లిష్టత్వాద్
౫౭	౧౫	౬-౧-౭౮-	౬-౧-౭౭-
౫౭	౧౬		(పరత్ర)
౫౭	౨౪	సన్దిగ్రహి	సన్దిగృహి
౫౮	౭	యద్వాఽవ్య	యద్వాఽఽవ్య
౫౮	౧౪	ఘరోరచ్	ఘటోఽరచ్
౫౯	౧౪	ఉత్తరత్రాపి (త్రిలోకాత్మేత్యాదౌ)	
౫౯	౨౭		
౬౦	౨౦	అశ్చ	టశ్చ;
౬౧	౯	స్వాతన్ర్త్యేణ	స్వాతన్త్ర్యేణ
౬౧	౨౧	ఉత్తరత్రాపి (పూతాత్మేత్యాదౌ)	
౬౨	౧౪	ఆశ్చ	ఆశ్వ
౬౩	౨౧	గష్మే	గమః[illegible]
౬౫	౨	ముక్తానాంఇతి	ముక్తానామ్ఇతి
	౧౩	పురుషముపెతి	పురుషముపైతి
౬౬	౨౩	కిన్తు	కిన్తు
౬౮	౧౫	యన్తితవే	యతన్త్రినే

౬౯	౭	ఉతీర్ణమ్	ఉత్తీర్ణమ్
,,	౧౦	స్రియామ్	స్త్రియామ్
౬౯	౧౩	ముచ్ల్	ముచళ్
౬౯	౨౩	వాఽపదాన్తస్య	వాపదాన్తస్య
౬౯	౨౩	౬-౪-౫౮-	౬-౪-౫౯
౬౯	౫ ౨౬ ౨౫	వీయ్యతే	వీయతే
౬౯	౨౮	అథస్తాత్	అథస్తాత్
౭౦	౪	౪ ౪-౪	౪-౪-౨౨
౭౧	౧౦	కామాన్సహ	కామాన్త్సహ
౭౧	౨౦	సవర్గజః	స్తవర్గజః
౭౧	౨౨	డిత్వాత్	డిత్త్వాత్
౭౨	౩	ఓమ్సాక్షిణే	ఓంసాక్షిణే
౭౨	౭	తృష్యస్	తృష్యన్
౭౨	౧౩	కిత్వాత్	కిత్త్వాత్
౭౨	౧౭	౮ ౩ ౧౧౧	౮-౩ ౧౦౯
౭౩	౧౮	అపరత ప్రీత్య	అపరతాప్రీత్య
౭౫	౧౫	యోగినామ్	యోగానామ్
౭౬	౨	తత్వక్రమ	తత్త్వక్రమ
	౬	తత్వజ్ఞాః	తత్త్వజ్ఞాః
౭౬	౭	త్రిసరేణు	త్రసరేణు
౭౬	౨౬	ఉత్తగతాపి	(స్తోత్రమిత్యాదౌ)
౭౬	౨౬	తత్రతత్రగుణః	తత్రగత్ర; గుణః
౭౭	౩	ఓంఅక్షరాయ	ఓమ్అక్షరాయ
౭౮	౧౧	అన్యథాపి (అన్నాదపవచేత్యాదౌ)	
౭౮	౧౪	రోరి-౮-౩-౧౪	రోః-౮-౩-౧౭

౭౮	౨౨	అనేనచేతనఇతి	అనే తినే
౭౯	౭	ఇతివ్యవహిత	ఇతి.వ్యవహిత
౭౯	౨౪	౬-౧ ౬౪	౬-౧-౬౮
౮౦	౧౮	జనీర·జామ్	జనీరాజామ్
౮౦	౨౪	సర్వథా	సర్వథా
౮౦	౨౮	సఃప్రధాన	సప్రధాన
౮౧	౨	సర్వథా	సర్వథా
౮౧	౧౦	తురాత్మనా	తురాత్మనా
౮౧	౨౭	కత్వాదగుణః	కత్వాదగుణః
౮౨	౨	వపుః	వపుశ్
౮౨	౨౭	నారసింహా	నారసింహ
౮౩	౪	ఉపసనిత్	ఉపసర్పిత్
౮౩	౪	నిత్వాత్	నిత్త్వాత్
౮౩	౬	౬-౧-౧౯ ౭-	౬-౧-౧౯ ౬-
౮౩	౮	ధా-	ధా-తుదా
౮౩	౯	౬·౧-౬౮	౬ ౧ ౬౩
౮౩	౧౦ ౧౧	యామ్ హను మహాకశ్చ	యాంహను మహాకశ్చ ఉణా-పా-౪-౬౨
౮౩	౧౪	రిజ్ తుయే	రిజ్ స్రవణే దివ·ది-రి క్షి- హింసాయామ్. స్వా·రిగతి రేషణ యోః-కాశ్రి.
౮౩	౧౭	డిత్వాట్టిః	డిత్వాట్టిః
౮౩	౧౯	నభాశ్విన్న	నభాశ్విన్న

౮౪	౧౩	శ్రీఙ్	శ్రిఙ్
౮౪	౧౭	అస్మిన్మతుప్	అస్మిన్నితిమతుప్
౮౪	౨౬	శ్చత్త్వేన	శ్చత్వేన
,,	౨౭	వత్మ్వేపి	వత్త్వేపి
౮౫	౧౭	లలోపశ్చ	లోలోపశ్చ ఉణా-౫-౩౩
౮౬	౩	వైలక్షణ్యంఅవ	వైలక్షణ్యమ్అవద్య
౮౬	౨౪	౬-౧ ౮౭	౬-౧-౮౬
౮౭	౩	సర్వస్మై	సర్వాయ
౮౭	౬	సర్తేః-	సరతేః
౮౭	౯	సర్తిః	సరతిః
౮౭	౨౫	శీజిన్ క్రుశ్ సృ...వన్	సగ్వనిఘృష్వ-ఉ-పా-౧-౧౫౫
౮౮	౬	వద్వాన్	వద్వాః
౮౮	౧౮	ఇతి నేన్	ఇతి నేట్
౮౮	౨౧	అప్పీదృశే	అపీదృశే
౮౮	౧౬	పూర్వ...వత్	వనాది కలాగ్వాశ్వాద్వాభ్యో వః. ఉ-౧ ౧౫౭
౮౮	౨౧	(స్వయంభూశ్శమ్భురిత్యాదౌ)	
౮౮	౨౬	స్వాచ్ఛృణాతి	స్వాచ్ఛృణాతి
౮౯	౨	౨౮ ౪ ౨౯	౨౮
౯౦	౨౯	ప్రదేశే (ఢ్రం ఢ్ఢ్స్వర ఇత్యాదౌ)	
౯౦	౩	క్షేపేణకారీచిత్తా)	క్షేపేణచిత్తా)
౯౦	౬	అపహ్రీయేత	అపహ్రియేత
౯౦	౧౯	దతాతి	దదాతి

౯౦	౩	శారిరి	శారిరీ
౯౧	౨	భూతాది	భూతాదిర్
,,	౨౪	నిత్యామ్	నిత్యమ్
౯౨	౩	ఓం	ఓమ్
,	౮	సర్వధో	సర్వథో
,,	౨౦	సంశేష	సంశ్లేష
౯౩	౨౪	నిధిపజ్జా	నిధిపచ్చా
౯౪	౯	అయమస్య	అయమ్ ; అస్య
,,	౧౨	య్ధా	యథా
,,	౧౮	ఉ:రా-౩౦	౩ ౨-౧౩౫
,,	౧౯	నజీత్యాది	అనజిత్యాది
౯౫	౧౪		భవతేః
౯౬	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౫	వర్గా	వర్గా
,,	౧౫	చిహ్నా	చిహ్నా
౯౭	౮	సత్వ	సత్త్వ
,,	౨౦	సయం	స్వయం
౯౮	౨	శంభు	శమ్భు
	౪	పుతా	పుత్రా
	౧౦	తత్వే	తత్త్వే
,,	౨౦	స్స్వయ	స్వయ
,,	౨౪	శుఖం	సుఖం
౯౯	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౧౩	దిత్యదిత్య	దిత్యదిత్యాదిత్య
౧౦౦	౧౩	అనైమిత్తికమ్	అనైమిత్తికః

,,	౧౫	కిత్వా	కిత్వా
౧౦౧	౮	ఒత్తులోపకి	ఇతిల
,,	,,	వివా	నివా
,,	౨౩	పుణ్డరీకాక్ష స్స్వ	పుష్కరాక్షస్స్వయద
౧౦౨	౧౦	ప్రశ్చ	ప్రస్చ
,,	౨౮	సప్రజ్ఞాష	స్వప్రజ్ఞాత్ ష
౧౦౩	౪	చిహ్నాస్త్రరక్ష్చ	చిహ్నాస్త్రంక్ష్చ
౧౦౪	౪	తస్యోతిది	తస్యోదితి
,,	౫	తస్మై	తస్మైౖ
౧౦౫	౩	ఓంఅనాది	ఓమనాది
,,	౧౪	ధాఇక్ భ్యః	ధాఇః
౧౦౬	౮	మధ్యస్థనీలతోయద	నీలతోయదమధ్యస్థ
,,	౧౨	తావాత్	తావత్
,,	౨౦	తత్కృతు	తత్ క్రతు
౧౦౭	౨౪	భావయతి	భావయితా
౧౦౮	౨౨	౬-౧-౧౧౧	౬-౧-౧౧౦
౧౧౦	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౬		౬-౪-౬౫
,,	౧౪	దృష్టుమ్	ద్రష్టుమ్
,,	౧౭	ధా-ది	ధా-జు
,,	౨౪		౬-౪-౬౫
,,	౨౮	దృష్టుం	ద్రష్టుం
౧౧౧	౧౬	హాషీ	హృషీ
౧౧౨	౧౩	కిత్వా	కిత్వా
,,	౧౮	౬-౧-౬౫	౬-౧-౬౪
౧౧౩	౩	ఓంఅమర	ఓమమర

,,	౩౦	సర్వతో	సర్వదో
౧౧౯	౫	౬ ౪-౧౧-	౬-౨౯౬
,,	౮ } ౨౫ }	అనిత్త్వంచ...	అనిత్త్వంచ ౩-౨-౧౩౫
,,	౨౦	ధా-అదా	ధా శ్వా
౧౨౦	౪	ఈశతే	ఈశితా
,,	౫	తద్భ్రపీణి	తద్భ్రవీణి
,,	౧౩	౬ ౧ ౬౪	౬ ౧ ౯-౩
,,	౧౫	శబిరాః	శిబిరాః
,,	౨౩	వ్యస్వస్వ	వ్యస్వ
౧౨౧	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౧౫	కిత్వా	కిత్త్వా
౧౨౨	౬	తిర్యఙ్ప్వన	తిర్యఙ్ప్వన్
,,	౧౦	౦౧	౧౦
,,	౨౨		౬-౪-౧౪౪
౧౨౩	౨	కృష్ణః-	కృష్ణో
౧౨౫	౯ } ౨౫ }	ధామ	ధామా
౧౨౬	౬	ఽత్రైవాసన్	తత్రైవాసం
,,	౨౩	యావాదిణ్యగకన్ ఇత్యత్రయావాది }	అయఃవాడభ్య ఇత్యత్రయఃవాది }
,,	౩	తత్త్వ	ఽత్త్వ
,,	౧౮	కసదేఽవ్యుల్	కసదేవి,వ్యుల్
,,	౨౧		పరిభాషా-

౧౨౮	౩	పరాయ	పరస్మై
,,	౨౩	వసతిసః	వదతితత్
,,	౨౬	పుఞః	పూఞః
౧౨౯	౨	మజ్జేరలచ్	మస్జేరలచ్-ఉణా ౫
,,	౨౩	పేతుః	పేతుం
౧౩౦	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౪	పారత్వాత్తు	పారత్వాత్
౧౩౩	౨	ప్రాణః-	ప్రాణో
,,	౫	పాణః	ప్రాణః
౧౩౪	౮	సర్వధా	సర్వధా
,,	౧౫	ఏవమగప్రకృతిః	ఏవప్రకృతిః
౧౩౭	౧౫	ఉణా-౫	ఉణా-౪
,,	౨౩	సత్వ	సత్త్వ
౧౩౮	౪	సత్వా	సత్త్వా
,,	౧౯, ౨౦	హయ్యో	హర్మ్య
౧౩౯	౨౩		ధా - ధ్వా
౧౪౦	౫	తత్వ	తత్త్వ
,,	౧౭	ధతాశ్చ	ధతశ్చ
,,	౧౯	నాయకి	నాయికా
౧౪౨	౩	ఓంఈశ్వరాయ	ఓమ్ఈశ్వరాయ
,,	౨౧	౮-౩-౧౧౧	౮-౩-౧౦౯
౧౪౩	౧౫	అస్మినేతి	అస్మిన్నేతి
౧౪౬	౭, ౧౦	సువర్ణ	సువర్ణ
,,	౧౦	తత్వ	తత్త్వ

,,	౧౫	పాక్షిక్షో	[illegible]క్షిక్షో
౧౪౭	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౨౫	సఖపుత్రాః	సకలసుత్రషః
౧౪౮	౭	లభ్యాత్రౌ	లభ్యాత్తో
౧౪౯	౨		గీతా
,,	౨౩	తత్త్వే	[illegible]
౧౫౦	౧౬	సుతృత	[illegible]
౧౫౧	౨౧	అన్యదాన్ని (శబ్దార్థాదా)	
౧౫౨	౩	ఓంఆత్మవతే-	ఓమాత్మవతే
౧౫౩	౫	ల్యూః	[illegible]
,,	౬	ఇత్యా[illegible] ([illegible])	
౧౫౪	౨౮	సస్త్యర్థాః-	[illegible]
౧౫౬	౩	ఓంఅహ్నా-	ఓ[illegible]
,,	౫	ఇత్యాపయః- (యుక్తః)	
,,	౧౭	ఋషి[illegible]	[illegible]
౧౫౭	౧౫	చుపాది-	[illegible]-
,,	౧౯	అశేష[illegible]-	[illegible] ౬-౩ ౩౧
,,	౨౨	[illegible]	[illegible]
,,	౨౩	౬-౧-౧౬౩-	౬ ౧-౧౬౨
,,	౨౫	సంపరిపూర్వాత్-	సంపూర్వాత్
౧౬౦	౩	ఓంఅజాయ-	ఓమజాయ
,,	౧౪	శివపట్వా	[illegible]పద్వా
,,	౨౦	అజనుశిష్టః-	ఇనజనుశిష్టః ౬-౨-౪౯
౧౬౨	౧౩	మిథుగత్యామ్ ధా-భ్యా-	మిథుసంరాణౌ ధా-దివా

౧౬౨	౯ ౧౦ ౨౫	సాధ్యతే	సిధ్యతే
౧౬౩	౧౦	స్త్రైలోక్యే ప్రథమ శతకం సమాప్తమ్	స్త్రైలోక్యే
౧౬౫	౩	ఓంఅ[illegible]	ఓమ్అన్వ్యణాయ
౧౬౬	౩	ఓంఅమే[illegible]	ఓమ్అమేయా[illegible]
,,	౫	జ్యా[illegible] పురు[illegible]:-	[illegible] ప్రారుషః
,,	౯	ఇతిప్ర	ఇతిఇప్ర
,,	౧౩		౬-౩-౧౩౭-
,,	౨౧	ధా-దివా	ధా జు హోవా-
౧౬౭	౧౨		౬-౪-౬౫-
,,	౧౬	సర్వేచా	సర్వేచ
,,	౨౧	ధా దివా	ధా జు హోవా
౧౬౯	౯	తత్వే	తత్త్వే
,,	౯	గృహ్ణాతి-	గృహ్ణాతి-
,,	౧౯	ధా-చురా-	ధా-భ్వా-
౧౬౯	౧౩	ధా చురా	ధా-భ్వా
,,	౨౨	౩-౪-౧౧౨-	౩ ౪-౧౧౩-
౧౭౧	౧౩	-ధా-ది-	ధా జు.
,,	౧౯	ఇత్వమ్గుణః-	ఇత్వమ్అగుణః
౧౭౨	౩	ఓంఅమోఘాయ-	ఓమ్అమోఘాయ-
,,	౧౩	ధావతః	ధాతవః-
,,	౧౪	తాదృశేత్ర దిశే (జ[illegible]ఇ[illegible]దా)	
౧౭౪	౧౧	సాత్వ	సాత్త్వ

,,	౨౦	ఆజ్ఞ్ పూర్వ్కః	ఆజ్ పూర్వ్కః-
౧౬౫	౪	: వ్ : పా	విశ్వగః పాప్యై
,,	౬	సుద్ద	సుద్ద
౧౬౬	౨	బహుశిరాఃబభ్రుః	బహుశిరాబభ్రుః
,,	౫	తత్త్వే	తత్త్వే
,,	౭ }		
,,	౨౩ } పరస్సహస్రమ్		పరస్సహస్రాణి
౧౬౭	౧౦	శ్రీఞ్ సేవాయామ్	శ్రిఞ్ సేవాయామ్
౧౬౮	౨౨	త్వరిభ్యోనిః-	త్వరిభ్యోనిత్ -ఉణా- ౪-౫౨
౧౬౯	౫	త్వరిభ్యోనిః	త్వరిభ్యోనిత్ -ఉ- ౪-౫౨
,,	౧౦	గృహ్ణామి	గృహ్ణామి
,,	౧౪	అశు	అశూ
౧౭౦	౩	ఓంఅమృతాయ	ఓమ్అమృతాయ
౧౭౧	౨౪	వరముత్ ృష్ట ఆరోహం యస్యస్వప్రాప్తిలక్షణమ్।	వరఉత్కృష్ట ఆరోహాయస్య స్వప్రాప్తిలక్షణః।
౧౭౨	౧౨	తిర్యగాది	తిర్యగ్గాదిః
,,	౧౩	సాత్వ	సాత్త్వ
,,	౧౬	పూర్వ్రత్రయ	పూర్వంత్రయ
౧౭౩	౯	వ్యదేశాః-	వ్యపదేశాః-
,,	౧౯	స్సస్	స్సన్
,,	౨౬	అధస్	అధస్
౧౭౪	౧౧	యత్తత్వ	యత్తత్త్వ
౧౭౫	౫	గృహాస్తారా	గ్రహాస్తారా
,,	౬	అప్పరో...ఔషధ్యః	అప్పరో...ఓషధ్యః-
,,	౨౧	వ్యాఖ్యావరణే	వ్యావరణే
,	౨౬	ఋుదో...	ఋుదో...

		ఋదస్తలణో	ఋూదస్తలక్షణః
౧౮౫	౧౬	శాస్త్ర్యధమ్	శాస్త్ర్యర్ధమ్
౧౮౮	౮	ఇతినః	ఉణా-౩-
,,	౯	పషస్వ్యయమ్	పషస్వ్యయమ్
,,	౧౪	జస్త్రీరాజామ్	జిస్త్రీరాజామ్
౧౮౯	౫	విష్వక్	విష్వఙ్చః-
,,	౧౪	దీజుష్య	దీజుష్య
,,	౨౬	చమూః	చమూః
౧౯౦	౧౯	చస్యకతః	చస్యకః
౧౯౧	౪	అమానాః	అనూనాః
౧౯౩	౩	ఓం అవ్యజ్ఞాయ	ఓమ్అవ్యజ్ఞాయ
౧౯౬	౨౧ ౨౨	జాగ్రత్	జాగర
౧౯౮	౫	జాగ్రత్	జాగర
౧౯౯	౨౦	రుదా-	రుధా-
౨౦౦	౨౦	,,	,,
౨౦౨	౧౩	ధా-చురా	ధా-భ్వా
౨౦౪	౩	ఓం అనఘాయ	ఓమ్అనఘాయ
,,	౧౧	౫-౪-౪౧	౫-౪-౪౦
,,	౧౨	౫-౧-౮౧	౫-౧-౮౦
౨౦౫	౧౦	త్వరిభ్యోనిః	త్వరిభ్యోనిత్
౨౦౬	౩	ఓం ఉపేన్ద్రాయ	ఓమ్ఉపేన్ద్రాయ
,,	౧౩	౫-౧-౧౧౪	౫-౧-౧౧౩
౨౦౮	౯	ఖురుశరు	ఖురుశజ్ఞు
,,	౧౬	టువమ	టువము

౧౫-౪-౯౦.

౧౯	౩	ఓం అమోఘాయ	ఓమ్ అమోఘాయ
,,	౧౯	స్ని	స్నిహిః
,,	౨౦	రామః	చాదః
౧౦	౧౨	ఇగుపధాత్కిః	ఇగుపధాత్ కిత్ -ఉణా-౪
౧౧	౩	ఓంఊర్జ్జి...ఓంఅతీ	ఓమ్ఊర్జ్జి...ఓమ్అతీ
౧౨	౨౬	సర్వస్తమ్	సర్వన్తమ్
౧౩	౨౦	ధా-అదా	ధా-భ్వా
౧౪	౬	తత్స్వ	తత్త్వ
౧౫	౧	౧౧౫	౨౧౫
,,	౫	వృతేషు	వృత్రేషు
,,	౧౪	నిస్త్రితాస్సదా	నిస్త్రితసదా
౨౧౬	౧౩	ఈదృశే(కామహాక్రోధమహాభగమహా)	
,,	౧౩	ప్యీదృశే	పీదృశే
,,	౧౫	ఉణా-౨-౨౫౫-౨౭	౨-౪-౫౫
౨౧౭	౧౫	ధా-దివా	ధా-జుహోతా
౨౧౯	౩	ఓంఅతీ	ఓమ్అతీ
,,	౧౧	ధతాశ్చ	ధతశ్చ
,,	౧౪	తద్విషయ	తదవిషయ
౨౨౦	౧౫	దివా	జుహోతా
,,	౨౧	ఉగిత్త్వాజ్	ఉగిత్త్వాన్
,,	౨౫	మోహినీ	మోహనీ
౨౨౧	౨౧	ధా-చురా	ధా-భ్వా
,,	౨౩	అన్యతాపి (మహాబలఃమహాబుద్ధిరిత్యాదా।	
౨౨౪	౧౯	శకల్	శకలి
౨౨౫	౩	ఓంఅనిర్దేశ్య	ఓమ్అనిర్దేశ్య

౨౨౮	౫ } ౨౨	మాణిక్యా-దా	మాణిక్యాదా.
	౨౦	ఇన్ సర్వధాతుభ్యః	సర్వధాతుభ్యః
౨౨౯	౩	ఓం అమేయ	ఓమ్అమేయ
,,	౮	ధా-దివా	ధా.జుహోవా
,,	౧౫	౬-౧-౭౧	౬-౧-౭౦
౨౩౦	౧౪	ఆసనమ్	అసనమ్
౨౩౨	౩	ఓం అనిరు	ఓమ్అనిరు
౨౩౩	౧౧	జ_త్త్వంన	జ_త్త్వేన
౨౩౪	౨౨	గుణః	అగుణః
౨౩౬	౯	సత్వ	స_త్త్వ
,,	౨౨	యతీతి	నయతీతి
౨౩౭	౬	వివక్ష్యతే*...	వివక్ష్యతే-(భుజ
౨౩౮	౧	౧౩౮	౨౩౮
,,	౧౭	కణికా	కర్ణికా
,,	౨౫	సస్మృ్రతః	సస్మృతః
౨౩౯	౪	సాక్షీ	సాక్షి
౨౪౦	౪	నిర్వచనమ్	భావ్యమ్
,,	౧౧	(౩)పద	నిర్వ(౩)పద
౨౪౧	౩	ఓంఅమృత్యవే	ఓమ్అమృత్యవే
		ద్వితీయశతకంసమా_ప్తమ్	
౨౪౫	౩	ఓంఅజాయనమః	ఓమ్అజాయనమః
,,	౬	ప్రత్యయః } ఆకారలోపశ్చ	ప్రత్యయః
,,	౨౪	_స్తంభ	_స్తమ్భ
౨౪౭	౧౭	తృం_స్తృచౌ	తృ_స్తృచౌ

౨౪౮	౫	సత్వ	సత్త్వ
౨౪౯	౪	ఉప్రత్యయః	వుప్రత్యయః
౨౫౦	౪	తకాౕల	తత్కాౕల
౨౫౧	౩	ఓంఅనిమిషాయ	ఓమ్అనిమిషాయ
,,	౬	సూచనీ	సూచినీ
,,	౧౬		
	౨౫		
౨౫౩	౩	ఓంఉదారధియే	ఓమ్ఉదారధియే
,,	౧౫	౬-౧-౧౦౭	౬-౧-౧౦౬
౨౫౪	౩	ఓంఅగ్రణ్యే	ఓమ్అగ్రణ్యే
,,	౧౨	జనీరాజామ్	జనిరాజామ్
౨౫౬	౧౫	ప్రది	ప్రతి
,,	౧౬	మూర్ధా	మూర్ధ
౨౫౮	౭	౧	నిర్వా-౧
,,	౧౦	మజ్జన	మజ్జన్న
,,	౨౫	మనిని	మనిణి
౨౫౯	౩	అన్తరాత్మా	అన్తరాత్మా-త్మే-నా
,,	౨౦	సాన్తం	సాన్తః
౨౬౦	౩	ఓం ఆవర్తనాయ	ఓమ్ ఆవర్తనాయ
౨౬౧	౨౦	నిష్ప్రాక్తః	నిస్త్రాన్తః
,,	౨౬	తమస్వ	తమసో
౨౬౨	౩	ఓం అహ	ఓమ్ అహ
౨౬౪	౩	ఓంఅని	ఓమ్అని
౨౬౫	౧౬		౪-౧౪౫ (౧౧౫)
౨౬౬	౨	విశ్వస్పృక్	విశ్వస్పృ(క్),క్

౨౬౮	౧౮	పిరి	పరి
,,	౨౩	ధా—	ధా-స్వాది
౨౭౧	౮	రిజ్ క్షుయే-ధా-	రిక్షుయే-ధా-స్వా
,,	౧౪	౪-౨-౩౩	౪-౨-౩౭
౨౭౨	౩	ఓం అసమ్	ఓమ్ అషమ్
,,	౧౦	రిజ్ క్షుయే-ధా	రిక్షుయే-ధా-స్వా
,,	౨౫	రగక్షుయో	రఃక్షుయో
౨౭౩	౩	ఓం అప్రమేయ	ఓమ్ అప్రమేయ
,,	౭	వేలక్షుణ్య	వైలక్షుణ్య
,,	౧౫	దివా	జుహువా
,,	౨౦	శిష్ల్	శిష్ఌ
౨౭౪	౨	శిష్టకృత్	శిష్టకృచ్
,,	౧౦	శిషిల్	శిషౢ
౨౭౫	౭	సేచ్ఛయా	స్వేచ్ఛయా
,,	౨౫	సత్త్వే	సర్వే
౨౭౬	౨౪	సిద్ధేర్దః	సిద్ధిదః
౨౭౭	౪	మజ్ర ళ	మజ్గళ
౨౭౯	౨౪	పణ్ణాశ్రమా	వాణ్ణాశ్రమా
౨౮౧	౧౪	౩-౪-౧౧౨	౩-౪-౧౧౩
౨౮౨	౨౦	౫-౧-౭౯	౪-౨-౬౮
౨౮౪	౧-౨-౩, ౨౬	వాక్మీ	వాగ్మీ
౨౮౭	౧౨	ధా-అదా	ధా-భ్వా
౨౮౯	౧౬	పృషత్ బృ	ప్రషద్బృ
,,	౨౨	విషల్-ధా	విషౢ-ధా జు

౨౯౦	౪	భ్యోఅర్జునా	భ్యోఽర్జునా
,,	౯ } ౨౪ }	జౌజల్య	జౌజ్జ్వల్య
,,	౧౨	అత్రచ-ధా	అత్రచ
,,	౨౧	ధా. దివా	ధా-ఖ్యా
౨౯౧	౩	ఓంఓజస్	ఓమ్ఓజస్
,,	౧౫	ధా-అదా	ధా చురా
,,	౨౫	నామాప్రకీర్తితః	నామప్రకీర్తితమ్
౨౯౨	౩	ఓంబుద్ధాయ	ఓమ్బుద్ధాయ
,,	౯	ముద్వహాత్	ముద్వహా
,,	౧౦	ఉద్యోగే	ఉద్యోగే
,,	౧౧	వాగ్రఘుః	వ్యాఘ్రః
,,	౧౪	ధా దివా	ధా-ఖ్యా
౨౯౩	౮	ధా-దివా	ధా-ఖ్యా
౨౯౪	౨౮	తన్మస్త్రిమ్	మస్త్రారమ్
౨౯౫	౧౬	ఇత్యానా	ఇత్యాదినా
,,	౨౩	పత్యాజి	వృత్యాజి
౨౯౬	౩	ఓం అమృత	ఓమ్ అమృత
,,	౯	భాస్కరా...నాద్రి	భాస్కరా...నాద్రి
౨౯౭	౧౧	ఋదోరప్	ఋదోరప్
౩౦౦	౨	ఔషధమ్	ఔషధమ్
,,	౩	ఓం ఔషధ	ఓమ్ ఔషధ
,,	౨౩	అతో	అతో
౩౦౨	౨౦	ఘుక్షి	ధృక్షి
౩౦౩	౭ } ౨౧ }	పవతి	పునాతి

౩౦౪	౫	ఆగస్త్యః	అగస్త్యః
౩౦౫	౩	ఓం అన	ఓమ్అన
౩౦౬	౧౮	పూరోక్త	పూర్వోక్త
౩౦౭	౮	౬-౧-౭౧	౬-౧-౭౦
,,	౧౩	ఏవన్త్రత్రతత్ర	(కామగకామప్రదఇత్యాదా)
౩౦౮	౮, ౧౯	ప్రేదాద్జ్ఞః	ప్రేదాజ్ఞః
౩౦౯	౫	సత్వ	సత్త్వ

తృతీయశతకం సమాప్తమ్

౩౧౦	౨	యుగాదికృత్	యుగాదికృద్
,,	౨౦	౬-౧-౧౬౦	౬-౧-౧౫౯
,,	౨౩	భవతి-గుణః	భవతి
,,	౨౬	ఆది	ఆదిం
౩౧౧	౨	మాయః	మాయో
,,	౧౧	జ్ఞానమ్	జ్ఞానమ్ - వేదే,..నిఘ
,,	౨౧	ధా-దివా	ధా-జుహోవా
౩౧౨	౧౭	ఆత	అత
,,	౨౦	నఇత్	నకఇత్
౩౧౩	౨	అదృశ్యః	అదృశ్యో
,,	౩	ఓంఅదృ	ఓమ్అదృ
౩౧౪	౪	కథన్వయమ్	కథన్న్వయమ్
,,	౧౨	లిజచ	లిజ్ చ
,,	౧౪	అథ...మార్గ	అథ...మారభ
,,	౧౫	ఇష్వ	ఖష్వ
,,	౨౨	నిష్టా	నిష్ఠా

౩౧౫	౨	జిత్	జిద్
౩౧౬	౨	ఇష్టః-౩౧౦-అవిశిష్టః	ఇష్టోఽవిశిష్టశ్
,,	౩	ఓం...ఓంఇష్టాయ నమః ఓం	ఓమ్...ఓమ్ఇష్టాయ
,,	౧౨	కథం	కథం
౩౧౭	౪ ౧౭	అగ్రణీనాం మార్గద్రష్టే	అగ్రణ్యాం మార్గద్రష్టే
,,	౧౨	నిష్టాయాం	నిష్ఠాయాం
,,	౧౪	నిష్టాదికమ్	నిష్ఠాదికమ్
,,	౨౨	తథా	తధా
,,	౨౪	౬-౧-౮౨	౬-౧-౮౬
,,	౨౫	యాయినాం	యాయినామ్
౩౧౮	౬	ఇతిఇనిః	ఇనిః
,,	౭	కలాపోఅతి	కలాపోఽతి
,,	౧౩	తత్ర	తత్రతత్రజ్ఞేయమ్
,,	౧౬	శీజ	శీఙ్
,,	౨౦	హ్రూ...హ్రూ-ధా	ప్రూ...ప్రూ-ధా
,,	౨౨	యయః	ఋయః
,,	౨౩	శజ్య	శజ్యై
,,	౨౫	ప్రదృష్య	ప్రధృష్య
,,	,,	ఆస్థితం	ఆస్థితమ్
,,	౨౬	చక్ష్యతే	చక్షుతే
౩౧౯	౨	నహుషః	నహుషో
,,	౧౩	౬-౪-౧౪౪	౬-౪-౧౪౮
,,	౧౫	తథా...౩౫	తథా...౧౫

,,	౧౮	బంధ	బన్ధ
,,	౧౭	౬-౧-౬౫	౬-౧-౬౪
,,	౨౦	దృశ్యా	దృశ్యా
,,	౨౧	మార్కణ్డేయ	మార్కణ్డేయ
,,	౨౬	సిఞ్ఛృతియః	సిఞ్ఛృతియయోః
౩ ౨౦	౧౪	అథ	అథ
,,	౧౭	భూ్యృణ	భూరిణ
,,	౨౦	అన్యథా	అన్యథా
౩ ౨౧	౨	బాహుః	బాహుర్
,,	౫	తధా	తథా
,,	౧౪	౬-౧-౨౧	౬-౧-౮౦
,,	౨౨	ప్రథమ	ప్రథమ
౩ ౨౨	౧౭	స్త్రియామ్	స్త్రియామ్
,,	౨౧	షష్ట్యా	షష్ఠ్యా
	౨.౩-౬, ౧౪-౧౫, ౧౬	ప్రథ	ప్రథ
,,	౩	ఓంఅచ్యుత	ఓమ్అచ్యుత
,,	౧౧	చ్యుజ	చ్యుజ్
,,	౧౪	తధా	తథా
౩ ౨౪	౨	ప్రాణదః	ప్రాణదో
,,	౯, ౧౯	మధనో	మథనో
,,	౧౭	అథ	అథ
౩ ౨౫	౨	ధీః	ధీర్

౬-౫-౯౦.

,,	౩	ఓంఅహామ్	ఓమ్అహామ్
,,	౭ ౨౬	మధ్యమాన	మధ్యమాన
,,	౯	విధానాయ	విధానాయ
,,	౧౪	ధా-భా	ధా-భ్యా
,,	౨౦	ధారణాత్	ధారణాత్
,,	౨౩	ధా-జుహో	ధా-జుహూ
౩౨౬	౧-౨-౩-౧౪-౧౫-౧౬	ష్ట	త్థ
,,	౬	౩-౩-౯౬	౩-౩-౯౨
,,	౨౦	౮-౩-౯౫	౮-౩-౫౯
,,	౨౨	౮-౩-౧౧౧	౮-౩-౧౦౯
౩౨౭	౧-౨-౩-౧౭ ౧౮-౨౨ ౨౩	ష్ట	త్థ
,,	౩	ఓంఅద్ర	ఓమ్అద్ర
,,	౧౭	ఇణ్ణిషేధః	ఇణ్నిషేధః
,,	౧౯	మూర్ఛి	మూర్ఛ
౩౨౮	౨	సద్దధరః	సహద్దధరో
	౧-౨ ౩ ౧౬ ౧౭-౧౯-౨౦ ౨౨-౨౫-౨౬	సద్ద	సహద్ద
,,	౬	సైనాన్యమ్	సేనాన్యమ్
,,	౧౦	గత్యర్థా...శీచ	గత్యర్థా...శీజ్
౩౨౯	౨	వరదః	వరదో
,,	౧౩	౩-౧-౧౨౭	౩-౨-౧౭౭
,,	౧౫	౮ ౩-౭౦	౮-౨ ౭౭

౩౩౦	౯	అనువృతౌ	అనువృత్తౌ
,,	౧౦	గృహ	గ్రహ
,,	౨౩	ఆఛా	ఆచ్ఛా
,,	౨౪	గచ్ఛణ	గచ్ఛం
౩౩౧	౨	దేవః	దేవో
,,	౬	నిరూచిరేచ	నిరూచుశ్చ
,,	౧౧-౨౨	దివ్	దివు
,,	౧౬	శలాస్వ	శ్లాస్వ
౩౩౨	౧-౨-౩	బ్రహ	బృహ
,,	౧౨	అన్యచ్ఛాపి	అన్యచ్చాపి
,,	,,	ఊహ్యం	ఊహ్యమ్
,,	౨౪	భాప	భావ
,,	౨౫	దిత్వా	దిత్త్వా
౩౩౩	౩	ఓంఆది	ఓమ్ఆది
,,	౧౩	అధ	అథ
,,	౧౬	క్రీటాదౌ	క్రీడాదౌ
,,	౨౧	గృహాది	గ్రహాది
,,	౨౫	క్రీద	క్రీడ
౩౩౪	౨	అశోకః	అశోకస్
,,	౩	ఓం...నమః	ఓమ్...నమః
,,	౯	౩-౨-౧౨౬	౩-౨-౧౬౬
,,	౧౦	ఉదోష్ట్య	ఉదోష్ఠ్య
,,	౧౪-౧౫	హృస్వః-ణౌ	హ్రస్వః-ణా
,,	౨౨	వివా	దివా
౩౩౫	౨	తారణః - ఘూరః	తారణస్ - ఘూరశ్
,,	౧౯	ప్వాజ	ప్వాజ్

,,	౨౩	సహగ్ధః	సహగ్ధః
,,	౨౭	విజగీషు	విజిగీషు
౩౩౬	౨	శౌరిః	శౌరిర్
,,	౬	రక్షన్త్యయః	క్రన్ప్త్యయః
,,	౮	అపత్యం	అపత్యమ్
,,	౧౯	నిర్వ్యూఢా	నిర్వ్యూఢా
,,	౨౫	౬ ౪-౧౪౪	౬-౪-౧౪౮
౩౩౭	౨	అనుకూలః	అనుకూలశ్
,,	౩	ఓంఆను	ఓమ్అను
,,	౬-౨౧	మహాత్వే	మహత్త్వే
,,	౭	యధా	యథా
,,	౧౩	ఉజ్వల	ఉజ్జ్వల
,,	౨౧	అధచ	అథచ
౩౩౮	౪	లంబ	లమ్బ
,,	౧౧ ౨౫	జృంభ్	జృమ్భ
,,	౨౨	అజ	అఞ్జ్
,,	౨౩	ధధ	వధ
౩౩౯	౬	ప్రీయతే	వ్రియతే
,,	౯	అత	అతః
,,	౧౮	రింశ	రింశత్
,,	౧౯	శతం	శతమ్
	౨౦	డూండి	ఢుంఢి
౩౪౦	౨	నాభః	నాభో
,,	౯	౬-౪-౧౮౮	౬ ౪-౧౮౮
,,	౧౦	ఇత్యాది	ఇత్యాది ౬-౪-౧౩

,,	౧౧ ౨౦	తధా	తథా
,,	౨౩	అంబు	అమ్బు
౩౪౧	౩	ఓంఅర	ఓమ్అర
,,	౮	౬-౧-౬౫	౬ ౧-౬౪
,,	౯	చ-౪	చ-ఉగా-౪
,,	౧౯	ముమ్	నుమ్
,,	౨౪	౫-౪ ౭౯	౫ ౪-౭౬
౩౪౨	౨	గర్భః	గర్భశ్
౩౪౩	౨	మహర్ద్ధిః	మహర్ద్ధిర్
,,	౯	ప్రీయతే	ప్రియతే
,,	౧౫	ఈరణ	ఈరణ-ఉగా
,,	౧౭	అధ	అథ
,,	౨౦	థా-దివా	థా-స్త్వా
,,	౨౪	తధోర్ద్దోధః	తథోథో౭ధః
,,	౨౫	ప్రియ్యతే	ప్రియతే
,,	౨౬	మహర్ధన్	మహర్ద్ధన్
౩౪౪	౨	బుద్ధః	బుద్ధో
,,	౩	ఓంబు	ఓమ్బు
,,	౧౧	ఊగిత్	ఉగిత్
,,	౧౫	౬-౧-౧౨౮	౬-౧-౧౨౭
,,	౨౧	నిష్టాయామ్	నిష్ఠాయామ్
౩౪౫	౩	సమః	నమః
,,	౧౨	నిష్టా	నిష్ఠా
,,	౧౪-౨౪	రధావ	రథావ

,,	౧౪	తాక్ష్యః	తార్క్ష్యః
౩౪౬	౨	అతులః	అతులశ్
,,	౩	ఓంఅ	ఓమ్అ
,,	౯	కృగ్రకృ	క్రాక్రా
,,	౧౫	అజ	అజ్
,,	౧౮	గో...హృస్వః	గో...హ్రస్వః
,,	౨౨	అభచ్	అభచ్-ఉగా
,,	౨౪	ధ్వజవత్వా	ధ్వజవత్త్వా
,,	౨౫	లంఘి	లఙ్ఘి
౩౪౭	౧౮	వక్	వఃక్ ఉగా
,,	౨౦	తస్య	తస్య ఉగా
,,	౨౩	యథా...కారి	యథా...కార
,,	౨౪	వృత	వ్రత
౩౪౮	౭	యథా	యథా
,,	౧౪	ఉగా ౩	ఉగా-౨
౩౪౯	౬	ఇన్...ఇన్	ఇన్...ఇన్
,,	౧౨	ఉగా-౩	ఉగా-౨
,,	౧౩	లింగో	లిఙ్గో
,,	౨౩	శ్రీయమ్	శ్రియమ్
౩౫౦	౧౭	చువా	చురా
౩౫౧	౨౫	కధ్యతే	కథ్యతే
౩౫౨	౨	ఐతురః	ఃతురో
,,	౧౨	వివావ	వివాద
,,	౧౬	ఆశేశౌ	ఆదేశౌ
,,	౨౧	యధో	యఃథో
,,	౨౪	సదాన	స్వదాన

౩౫౩			
,,	౧౦	పిధానం	పిధానమ్
,,	౧౧	ప్రిహిః-	ప్రిహిః
,,	౧౬	ఇతి-౩	ఇతి-ఉణా-౩
,,	౧౮ } ౨౩	వాఞ్ఛిత వాంఛిత	వాఞ్ఛిత
,,	౨౨	వాణిచి	వాణిచి-౫ సూ
,,	౬ } ౨౬	మృగ్య	మార్గ్య
౩౫౪	౭	తుః	తుః-ఉణా
,,	౧౦	రపచ్	పరచ్
,,	౧౫	మానే	మానే-ఉణా
,,	౧౬	హిభ్యశ్చ	హిభ్యశ్చ-ఉణా
,,	౧౮	ధామాని	దామాని
౩౫౫	౧౯	దానే	దానే-ధా-జు
,,	౨౩	౬-౧-౮౭	౬-౧-౮౬
౩౫౬	౬	రుక్మణీ...జాంబ	రుక్మిణీ...జామ్బ
,,	౧౨	ధా	ధా-ఖ్వా
,,	౧౭	వష్టీ	వష్ఠీ
,,	౨౨	౫-౩-౭౨	౭-౩-౫౨
౩౫౭	౩	ఓం అమిత	ఓమ్ అమిత
,,	౮	శజ్జీ్ర రే	శజ్జ్యై రే
,,	౧౫	౫-౩ ౭౨	౭ ౩-౫౨
,,	౨౪	ధర్మ్యే	ధర్మ్య
౩౫౮	౩	ఓం ఉత్	ఓమ్ ఉత్
,,	౧౩	మాజ	మాజ్
,,	౧౬	బంధ	బద్ధ
,,	౨౫	ఉల్ భవః	ఉద్భవః

౩౫౯	౧౨	ఆజ	ఆజ్ఞ
,,	౧౩	౭-౩-౩౫	౮-౩-౩౫
,,	౧౫	తత్రతత్ర (తుమః తూమణి త్యాదా)	
,,	౧౯	దిష్	దివు
,,	౨౪	బన్ధనం	బన్ధనమ్
,,	౨౫	క్రిడతి	క్రీడతి
,,	౨౬	వర్థనీయాః	వర్ధనీయాః
౩౬౦	౧౩	౭-౨ ౭	౭-౨-౮
,,	౧౫	పృచ్ఛి	ప్రచ్ఛి
,,	౧౬	డీరశ్ఛ	దీర్ఘశ్ఛ
,,	౧౭	పరశ్మై	పరస్మై
,,	౨౨	ప్రషో	పృషో
,,	౨౩	క్రియైతే	క్రియతే
౩౬౧	౧౪		మహోక్షా
,,	౨౩	౩-౩-౧౦౭	౩-౩-౧౧౭
,,	౨౪	పిదుః ః	విదుః
౩౬౨	౧౫	యధా...తధా	యథా...తథా
,,	౧౬	ప్రధక్	ప్రథక్
౩౬౩	౧౦	బ్ర	బ్రా
,,	౨౧	హృస్వ	హ్రస్వ
౩౬౪	౨	వ్యవసాయః	వ్యవసాయో
,,	౧౫	అధ	అథ
,,	౧౯	షీఇష్	షిఇష్-థా-స్వా
,,	౨౧	౬-౧-౭౭	౬-౧-౭౬

౩౬౫	౨	స్థానదః	స్థానదో
,,	౧౧ ౧౭	తిష్టతే	తిష్ఠతే
,,	౧౩	ష్టా	ష్ఠా-ధా ఖ్యా
,,	౧౪	తిష్ట...వచన	తిష్ఠ...వచనః
౩౬౬	౧౦		ధా ఖ్యా
,,	౧౬	పారా	పారా
,,	౧౯	ఉవజ	ఉవజ్
,,	౨౧	గాజ...భ్యోఽఇణితా	గాజ్...భ్యోఽఇణిజిత్
,,	,,	జ్ఞిత్త్వేనజిత్వా	జ్ఞిత్త్వేనజిత్త్వా
౩౬౭	౨	పరర్థిః	పరర్ధిః
,,	౪	అపర	అవర
	౧౨	అథ	అథ
,,	౧౬	ధా-దివా	ధా-స్వా
,,	౧౯	తథోః	తథోః
,,	౨౧		ధాకార్థ
౩౬౮	౧౯	వృచ్ఛ	ప్రచ్ఛ
,,	౨౨	రథి	రథి
౩౬౯	౯	ఖా-రా	రా-బా
,,	౧౦	విత్తై	విద్ధై
,,	౧౩		బా-ది
,,	౧౪		ధా-ది
,,	౨౫	ఆయతం	ఆయతమ్
,,	౨౭	దర్శనం... ఈక్షణ	దర్శనమ్... ఈక్షణః
౩౭౦	౧౬		ధా-ఖ్యా
౩౭౧	౧౭	అవధ్యాత్వాద	అవధ్యత్వాది
౩౭౨	౧౩	౩-౪-౨౭	౩-౪-౭౨

౨౫-౫-౯౦.

,,	౨౧	ఆర్ష	[illegible]
౩౬౩	౪	[illegible]	[illegible]
౩౬౪	౧౯	౬-౧-౧౧౪	౬-౧-౧౧౩
,,	౨౦	౬-౧-౫౭	౬-౧-౫౬
౩౬౫	౫	యుజ	యుజ్
,,	౧౩	సహ్యాత్యై	[illegible]
,,	౨౧	నీయంతే	[illegible]
౩౬౬	౩	[illegible]	[illegible]
,,	౯	[illegible]	[illegible]
,,	౧౧	[illegible]	[illegible]
,,	౧౩	[illegible]	[illegible]

[illegible]

౩౬౭	౨	అనయః	[illegible]
,,	౩	[illegible]	[illegible]
,,	౫	యథా	[illegible]
,,	౬		[illegible]
,,	౧౫	అనయః	[illegible]
,,	౨౧	[illegible]	[illegible]
౩౬౮	౧౨	[illegible]	[illegible]
,,	౧౬		[illegible]
,,	౧౫	[illegible]	[illegible]
,,	౨౩	[illegible]	[illegible]
౩౬౯	౧౮	[illegible]	[illegible]
,,	౨౫	[illegible]	[illegible]
౩౭౦	౪	[illegible]	[illegible]
,,	౫	[illegible]	

,,	౮	రధి	రథి
,,	౨౧		ధా-ఖ్యా
,,	౨౩	మా॰ర్గ	మా॰రః-
,,	౨౭	ధారణా గ్రస్య పిమ్త్రతః	పసిత్రా పృ్యపఃవ్యోయః ధర్మార్మః పఃత్రిపసః
౩౮౧	౬		రామా
,,	౧౨	కుగ్లః	కగ్రః
,,	౧౯	శురి	శురీ
,,	౨౫	కుష్ణః	కుగ్రాః
౩౮౨	౭	రా-అ	రా॰యు
,,	౧౨	కబలాం	కబళాన్
,,	౧౬		రా
౩౮౩	౫		రా
,,	౨౩	ఉదోటస్య	ఉదోఠస్య
,,	౨౬	ఆర్ష	కుశః
౩౮౪	౨	౩౭౧	౩౨౧
,,	౯	శిబ్యాం	శిఖ్యాం
,,	౧౧	హ్రాస్వ	హ్రాస్వ
,,	౧౨	యథా	యథా
,,	౧౩	హ్వాదిః	స్వాదిః
,,	౨౧	ఉదోటస్య	ఉదోఠస్య
౩౮౫	౭		రా
,,	౧౯	పాంణిని...శౌత్యా	పాంణిన...శ్రౌత్యా
,,	౨౨	హెూతోః	హేతోః
౩౮౬	౨	మమన్థే	మమన్థే
,,	౯ } ౧౧ }		ఘగసూ

,,	౧౩		౬ ౮ ౯ ౨
,,	౧౭		ఘా-అగ్రా
,,	౧౫	౬ ౧ ౬౪	౬ ౧ ౬౮
,,	౨౧		౩·౩ ౧౯
,,	౨౮	ప్రక్షే	ప్రేక్షే
౩౫౭	౧-౬-౫ ౬ ౫-౧౩ ౧౮ ౧౫	పృష ప్రశ్న	పృష్ట ప్రశ్న
,,	౧౧		రా
,,	౨౦	౬-౧-౧౦౫	౬-౧-౧౦౭
,,	౨౨	అప	అవ
,,	౨౬	బుద్ధైః	బుద్ధ్యైః
౩౫౫	౧౪		ఘా ఘ్రా
,,	౧౬		ఉరా-౪
,,	౨౨	ఘాణ్యా	ఘ్రాణ్యా
,,	౨౪	ఇంద్రియు	ఇన్ద్రియు
౩౫౯	౨	మనుష్య	మనుష్య
,,	౧౭		రా ఘ్రా
,,	౨౧		౭ ౬ ౫
,,	౬౩		గాం-డాబు
,,	౨౪	౩-౨ ౧౦	౩ ౬ ౪
౩౯౦	౩	పాంస్త్రో	పాన్నస్తే
,,	౫		రా
,,	౯	పూర్వాదృష్ట	పూర్వాదృష్ట
,,	౧౬		ఘాం-గ్రా

,,	౨౦		ధా-అగా
౩౯౧	౩	ఓంఅథో	ఓమథో
,,	౭ ౯-౨౬	అథో	ఽథో
,,	౧౫	ఆథోఅక్షి	అథోఽక్షి
,,	౧౭		ధా-భ్వా
,,	౨౧		ధా భ్వా
౩౯౨	౨	ఓంఋతవే	ఓమఋతవే
,,	౪	పర్యాప్తై	పర్యాప్తైః
,,	౭		ఉదా-౧
,,	౧౧	అథ	అథ్
,,	౧౨	ముత్వాన్	ఉత్వాన్
,,	౧౩ ౧౯	ప్రషో	పృషో
,,	౧౭	ఆన్యై	అన్యై
,,	౨౪		ధా-భ్వా
౩౯౩	౩	నమాః	నమః
,,	౧౦	పిహ్యాత్యా	పిహృత్య
,,	౨౨		ధా-భ్వా
౩౯౪	౫	పరమేర్థగకిచ్ఛ	పరమేకిత్
,,	౧౪	తోస్తుః	టోస్తుః
,,	౧౫		ఉదా-౪
,,	౨౧	పాంస్త్రా	పాస్త్రా
,,	౨౨	స్తలాణామ్	థగలాణామ్
,,	౨౩	ప్రషో	పృషో
౩౯౫	౫	సవ్యక్తినా	సమృద్ధినా

,,	౯	అఫ		
,,	౧౫ } ౧౮ }	గృహ		
,,	౨౦	ఆఫ		
౩౯౬	౩	ఓంఊగాౌయ		గాౌయ
,,	౫			
,,	౬	రక్ష్రి ర్య		
,,	౧౦	ఖ్రిష్ఠతా		
,,	౧౩	ఊడా ౩		[illegible]
,,	౨౧	అపతాగ్ని		
౩౯౭	౪	పరేగ్యాఖ్	త్రు	ఊడా ౩
,,	౭	కృ		
,,	౧౮	అఫఃకృ		[illegible]
,,	౨౦			గ్వ
,,	౨౧	చాౌప		
,,	౨౨	శా్రం		ౌ్రం
౩౯౮	౧౫			ౘ-౯౨
,,	౨౭	పహా		[illegible]
౩౯౯	౮	దిజే		[illegible]
,,	౧౧-౨౧	ప్రథతే		[illegible]
,,	౧౩			[illegible]
౪౦౦	౩	శ్లాయర్మః		౨ దేవపః
,,	౪-౧౩	ప్రథనే		[illegible]
,,	౧౫	థర్మ		[illegible]
,,	౧౭			[illegible]
,,	౧౮	త్రోపస్తః		[illegible]

,,	౧౯	౩	ఉణా ౩
,,	౨౩	అధ	అథ
,,	౨౬	ల్యప్థః	ల్యప్స
౪౦౧	౫	యధా	యథా
,,	౧౦	మాజ	మాజ్
,,	౧౮		ధా ది
,,	౨౧		౬ ౩-౧౩ ౭
,,	౨౨	ఈకారస్య	ఇకారస్య
,,	౨౪	రోహణం	రోహణమ్
,,	౨౫	అవ్యయం	అవ్యయమ్
౪౦౨	౨	అర్థః	అర్థో
,,	౩	ఓంఅర్థాయ	ఓమ్అర్థాయ
,,	౬		ఉణా-౨
,,	౧౫		మ-భా
,,	౧౮	అర్థః	అర్థః
	౧౯		ధా జు
,,	౨౩	నిత్యంఈపణ	నిత్యమీపణ
౪౦౩	౨	అనర్థః	అనర్థో
,,	౩	ఓంఅన	ఓమ్అన
,,	౭	సర్వథా...పద్మాధి	సర్వథా...పద్మాది
,,	౯	అనర్థః	అనర్థో
,,	౧౧	కథాదః	కథాదిః
,,	౧౩		౩-౩-౧౯
,,	౧౭		చు గ సూ
,,	౨౧	సగ్వదా	సర్వథా
,,	౨౨	భూదర	భూధర

౪౦౪	౨	మహోత్సోగః	మహోత్సాగః
,,	౭		భాగ
,,	౧౦	ధనః	ధ్వనః
,,	౨౬	అకుయం	అక్షయమ్
౪౦౫	౩	ఓంఅని	ఓమ్ అని
,,	౮	చజ్జన	చజ్జన
,,	౧౧	అభ్యుచ్ఛ్వాసాః	అభ్యుచ్ఛ్వాసైః
,,	౧౩	తథా	తథా
,,	౧౫		౭-౪ ౭ ౮
,,	౨౧	ఉత్పాద	ఉత్పాద
౪౦౬	౬	ప్రకారేణ	ప్రకారేణ
,,	౧౫	ఉద్దీతా	ఉద్గీతా
,,	౧౭	గృహీతుమ్	గ్రహీతుమ్
,,	౨౭	ధౌల్యాత్	దౌల్యాత్
౪౦౭	౨	యయాపః	[illegible]
,,	౭ ౨౦ ౨౫	తత్వ	తత్త్వ
,,	౧౧	కథాదిః	కథాదిః
,,	౨౦	వయతయా	వయఃపరియా
,,	౨౧		ధా-అధా
,,	౨౨		ఉదా-౩
,,	౨౫	యోంతి	యాంతి
౪౦౮	౨	నేమి	నేమిర్
,,	౩	ప్రనేమినే	ప్రనేమయే
,,	౪	పక్	ప
,,	౧౨		ఉదా ౩

,,	౧౩		౭-౨-౧౧
,,	౧౫	ఉసా	ఉణా
,,	౨౪	సాయం	షయమ్
౪౦౯	౧౨	ణీజ	ణీష్
,,	౧౧	శబ్దాత్	శబ్దాల్
,,	౧౪	సహాతి	సహాతే
౪౧౦		షకుః	కుమః
,,	౯		ధా-ఖ్యా
,,	౧౦ ౨౧	౮-౨ ౫౨	౮-౭-౫౩
,,	౪		ధా ఖ్యా
,,	౧౮	౬-౦ ౪౫	౬-౧ ౪౫
,,	౪	సఃకుమః	సఙ్కుమః
,,	౧౫	గత్తై	గత్తైః
౪౧౧	౬	అథ	అథ
,,	౨౪	సమీపంతి	సమీపేంత
౪౧౨	౨	౪౦=...	౪౪=-౯ ౭౧
,,	౩	ఓంఇజ్యా	ఓమ్ఇజ్యా
,,	౫	నఞ్	నఞ్ ౩-౩౯౦
,,	౭	కార్తై	కార్తైః
,,	౧౫		౩-౩౧౮
,,	౧౬ ౧౭	నజన	నఞ్
,,			
,,	౧౮	చ్ఛుత్వేన	చుత్వేన
,,	౨౧	వృజ	వ్రజ... ౩-౩ ౯౮
౪౧౩	౮	౬-౧.౧౮౦	౬ ౧.౧౦౭

౧౯౬౯౦.

,,	౧౨		౫-౧ ౬౬
,,	౧౩	అగవా	అథవా
,,	౧౮	తధా	తథా
,,	౨౧	చతృవత్	శతృవత్
,,	౨౨	జీప్	ఙీప్
,,	౨౩		౬-౩-౩౪
౪౧౪	౮	క్రుషః	కృషః...ఉణా-౧
,,	౧౫	కృశవః	క్రతవః
,,	౨౦	ఋకారస్య రేఫః ఇతియణ్-౬-౧౭౭	ఇతియణ్ ఋకారస్య రేఫః ౬-౧ ౭౬
౪౧౫	౫	గుధిస్పృఛది...త్రన్	గుధృవిపచివచి... త్రః ఉణా-౪.
,,	౭, ౧౭	అధ	అథ
,,	౧౨	షడ్గ్	షడ్ఙ్
,,	౧౪	స్త్రీః	త్రః
,,	౧౯	గమ్ఙ్	గమ్ఙ్...ధా-ఖ్యా
,,	౨౨	ఉదాత్త...౭-౩-౩౪	అనుదాత్త...౬-౪-౩౭
౪౧౬	౨	నివృత్తాస్తా	నివృత్తాస్తా విముక్తాస్తా
,,	౧౫		ధా-ఖ్యా
,,	౧౯	విరక్త్వా	విముక్త్వా
,,	౨౨	ధర్మ్యాచతే	ధర్మ్యాచరా

,,	౨౩	దర్శితత	దర్శితతః
,,	౨౪	తయా	త్వాద్
,,	౨౫	యస్స	యస్య
౪౧౭	౧౮	క్తః	క్తః-క ర్తరి
,,	౨౨	తధా	తథా
౪౧౮	౯	అన్యేతి	అస్యేతి
,,	౨౫	జ్ఞేష్యం	జ్ఞేయం
౪౧౯	౬	హ్రార	హార
,,	౧౧	వృతిః	ప్రతీః
,,	౧౨	కాది	క్తాది
,,	౧౩		౩-౩-౫౬
,,	౨౨	ఇతివర్తమానే ఉదిదృణా తేరజతా	ఉదిద్రణా తేరజలా ఇతివర్తమానే
,,	౨౩	అల్ లావ	అల్ వా-ఉణా-౫
,,	౨౪	పిషయో	విషయే
౪౨౦	౧౮	నిద్దేశ	నిర్దేశ
౪౨౧	౧౦	మధనా	మథనా
,,	౧౬	ణిషేధ	నిషేధ
,,	౧౭		౩ ౩-౫౬
,,	౧౯	మిష్ఠేభ్యః	నిష్ఠేభ్యః
,,	౨౨	దాఇ	దాఞ్
౪౨౨	౭	సుహృత్వమ్	సుహృత్త్వమ్
,,	౨౩	హృఇ	హృఞ్
,,	౨౬	మస్మిన్	కిమస్మిన్
,,	౨౭	ధీయత్	ధీయతే
౪౨౩	౩	మనో	ఓంమనో

,,	౮	ఉణా	ఉణా ౪
,,	౧౦	నివ్పన్మస్య	నిష్పన్నస్య
,,	౧౩	మిత్రార్ధే	మిత్రార్థే
,,	౧౮	హృషు	హృష్
,,	౨౪	కారకః...హర	హారకః...హరః
౪౨౪	౧౨	మధన	మథన
,,	౨౩	౬-౧-౧౧౪	౬-౧-౧౧౩
,,	౨౬	అష్జార్ణః	అష్టార్ణః
౪౨౫	౫ ౧౭ }	మధన...అహామిహ	మథన,..అహామహ
,,	౧౮	భుజా	భుజాః
,,	౨౨	తుక్-ధుక్	తుగ్-ధుగ్
,,	౨౩	ధస్య	థస్య
,,	౨౫	అధృ	ఆధృ
౪౨౬	౧౭		ధా-అదా
,,	౨౦	వృత్యా	వృత్త్యా
,,	౨౪	ఉణా-౪	౩-౨-౧౦౧
,,	౨౫	స్వేర	స్వైర
౪౨౭	౭	మోహీనీ	మోహినీ
,,	౧౪	తాచ్ఛీల్యే	తాచ్ఛీల్యే
౪౨౮	౧౦	ణపాత్	నపాత్
,,	౧౨	నషు	నష్
,,	౧౬	కర్తృకృత్	కర్మకృత్
,,	౧౮		౩-౨-౮౯
౪౩౦	౩	లాయాన	లాయన
,,	౧౬		ధా-ఖ్యా

„	౧౭, ౧౮	సరః	సరసో
„	౨౫	భీష్మ	భీష్ట
౪౩౧	౧౧	కరణాద్ధి	కరణత్వాద్ధి
„	౧౪		ధా-ధ్వా
„	౧౫	ప్రత్యవది	ప్రత్యాత్యావది
„	౧౯	పృత్ప	వృత్ప
„	౨౧	అర్థియో	అర్థియో
„	౨౫	తదుల	తదుపల
„	౨౯	పదో	ప్రదో
౪౩౨	౪	ఇతి-ఇనిః	ఇనిః
„	౯	శ్లక్ష్ణపద్మ	శ్లక్ష్ణ
„	౧౮	ప్రధేయమ్	ప్రదేయమ్
„	౨౫	అణో...మనుః	అర్ణో...మనుః
౪౩౩	౯	అర్ధః	అర్థః
„	౧౮	క్లిశేరిచ్ప	క్లిశేరిచ్ఛ
„	౨౨		౭-౨-౮
౪౩౪	౨	ధర్మగుప్-ధర్మకృత్	ధర్మగుబ్-ధర్మకృద్
„	౧౪	విశ్పి	పిచ్ఛి
„	౧౯	ధృష...ధా-ఛ్వా	ధృష్...ధా-ధ్వా
౪౩౬	౩	ఓంఅక్షర	ఓమ్అక్షర
౪౩౭	౩	ఓంఅస	ఓమ్అస
౪౩౮	౩	ఓంఅవి	ఓమ్అవి
౪౩౯	౧౪		ధా·కాఙ్క్షి
„	౧౫	నఞ	నఞ్
„	౧౬	ఆథ	అథ

,,	౨౦		ఉణా-౧
,,	౨౪	ప్రషోదర	పృషోదర
౪౪౦	౧౪	అకిఙ్చ	అకిఞ్చిత్
,,	౧౭	ధాఞ	ధాఞ్
౪౪౧	౯	అజ్ఞైతాః	అర్జితాః
౪౪౨	౬	కింకరాణాం	కింకరాణామ్
,,	౧౭	ధా-భా ౬-౧-౬౫	౬-౧-౬౪
౪౪౩	౧	యస్యేతి	యస్యేతి
,,	౧౦	నిమిత్త	నిమిత్త
,,	౧౨	౬-౧ ౬౫	౬-౧-౬౪
,,	౧౯	ఉణా-	ఉణా-౪
,,	౨౩	ప్రషోదర	పృషోదర
౪౪౪	౨౦	సత్వే	సత్త్వే
,,	౨౨		ధా-భ్వా
,,	౨౩	తోష్టుః	టోస్తుః
౪౪౫	౬	వా వు	వా-వు
,,	౧౯		౬-౪-౧౪౮
,,	౨౪	ప్రయుల	ప్రయుత్త
౪౪౬	౨౫	ప్రషో	పృషో
౪౪౭	౧౮	౧-౭-౨౨	౭-౨-౮
౪౪౮	౩	ఓంఆది	ఓమ్ఆది
,,	౧౯	అధస్థాత్	అధస్తాత్
,,	౨౩	బ్రహ్మాదీన్యః	బ్రహ్మాదిభ్యః
౪౪౯	౧౨	దీనాంఈ	దీనామ్ఈ
,,	౨౧	ఛేదాత్	చ్ఛేదాత్

౪౫౦	౩	ఓంఉత్తర	ఓమ్ఉత్తర
,,	౨౭	తరణాత్	తారణాత్
౪౫౧	౧౨	ఋదోరప్	ఋూదోంప్
,,	౨౩	ఉణా-౩	ఉణా-౨
౪౫౨	౨	గోస్తా	గోష్ఠా
,,	౧౫		తయానభవతి
౪౫౩	౧౧	పోర	పోర
	౨	పురాతనః	(ఇదంత్యాజ్యమ్)
౪౫౪	౩	ఓం...నమః	
,,	౪		౪-౩-౨౩
		షష్ఠమశతకంసమాప్తమ్	
౪౫౫	౪-౨౪	తత్వ	తత్త్వ
౪౫౬	౧౬	ఘులి	ఝులి
	౨౪	భుజ్ తే	భుఙ్క్తే
౪౫౭	౭	ధా-అదా	ధా ఖ్యా
౪౫౮	౧౩		౭-౨ ౧౧
,,	౧౫	హృస్వ	హ్రాస్వ
,,	౨౩		౩-౨-౮
౪౫౯	౨	అమృత	ఽమృత
౪౬౦	౧౬	మృగ్వణ్వా	మృగ్రిణ్వా
౪౬౧	౧౯		ఉణా-౧
,,	౨౨	౭౧-౧౧౨	౭-౧-౧౦౨
౪౬౨	౧౨		ధా-అదా
,,	౧౭		ధా-ఖ్యా
,,	౧౯	౩-౩-౧౫	౩-౩-౧౯
,,	౨౨	హోజ్ఞనేయ	హ్యోజ్ఞనేయ

౪౬౩	౨౨	సజ్జః	సన్ధః
,,	౨౪	ఆజితి	ఆజితి
౪౬౪	౧౪	౧౧౨-౪౮	౧-౨-౪౯
,,	౧౫	హ్రస్వః	హ్రస్వః
౪౬౫	౬	సాత్వికః	సాత్త్వికః
,,	౮		౫-సూ
,,	౯		౬-౪-౧౫౫
౪౬౬	౩	పతమే	పత్యై
,,	౧౫	౬-౩-౧౨	౬ ౩ ౧౨౦
,,	౧౭	౨౬ ౪-౧౪౮	౬ ౪-౧౪౮
,,	౨౦	సాత్వ న్తః	సత్వ న్తః
౪౬౭	౧౪	౮-౨-౧౦	౮-౨-౧౧
,,	౧౬		౪-౩-౧౨౦
,,	౧౭		చు-౫-సూ
,,	౧౮		౬-౪ ౧౫౫
,,	౨౫	౩ ౧-౯౧	౩-౧-౯౪
౪౬౮	౧౬	వాంవ ర్త్య	వ్యావ ర్త్య
,,	౧౮		ధా-ఖ్యా
౪౬౯	౧౦	సా క్షా	సాక్షాత్
,,	౧౬		౯-౪ ౧౪౪
౪౭౦	౨	అమిత	ఉమిత
,,	౩	ఓంఅమిత	ఓమ్అమిత
,,	౪	న న్దేయ	సన్ధేయ
౪౭౧	౩	ఓంఅమోఘ	ఓమ్అమోఘ
౪౭౨	౩	ఓంఅనన్త	ఓమ్అనన్త

,,	౧౦-౧౧	హ్రుస్వః	హ్రస్వః
,,	౨౫	కమఠేన	కమఠస్య
౪౭౩	౧౬	౬-౧-౧౬౩	౬-౧-౧౬౨
౪౭౪	౩	ఓంఅన్త	ఓమ్అన్త
,,	౬		చు గ-సూ
,,	౧౨		ధా-రు
౪౭౫	౩	ఓంఅజ	ఓమ్అజ
,,	౧౯		గ-సూ
,,	౨౦		౬ ౪-౧౫౫
౪౭౬	౧౫	౬ ౧-౬౬	౬-౧ ౬౫
,,	౧౬	౬ ౧ ౭౧	౬ ౧ ౭౦
,,	౧౭		పరి
,,	౨౪		ధా-భ్వా
౪౭౭	౧౨		౩ ౩-౫౮
౪౭౮	౭	ఏషాం	ఏషామ్
,,	౧౬	౬-౧-౭౯	౬-౧-౭౮
౪౭౯	౩	ఓంఆనద్ధ	ఓమ్ఆనద్ధ
,,	౪	సమ్బృద్ధా	సమ్బుద్ధి
,,	౬	వాజ్	వాజ్
,,	౧౨	చిచ్చ	చిత్
,,	౨౧	అనడ్ఘుః	అనడ్ఘుః
౪౮౦	౧౨	ఇరి	ఇది
,,	౧౪	౬ ౪ ౧౪౭	౬ ౪ ౧౪౮
౫౮౧	౮	త్రిశ్రీః వేదః	త్రిషేదః
,,	౧౨	వృత్తం	వృత్తమ్
,,	౨౬	యస్యాత్	యస్సాత్

౨౩౬౯౦.

౪౮౨	౨౪	మహాష్హిః	మహర్షిః
౪౮౩	౪	ప్రోగ్గిరస్త్రమ్	ప్రోద్గిరస్త్రమ్
,,	౧౮	౬-౧-౧౨౮	౬-౧-౧౨౭
,,	౨౦	౬-౧-౮౭	౬ ౧-౮౬
౪౮౪	౨	కృతజ్ఞోః	కృతజ్ఞో
,,	౧౧	౩-౧-౧౦	౩-౧-౧౦౦
౪౮౫	౮		శా-బా
,,	౨౧	ప్రషోదర	పృషోదర
,,	౨౩	య్నః	యత్నః
౪౮౬	౨	త్రిపదః	త్రిపదస్
౪౮౭	౧౯		౩-౩-౫౮
౪౯౦	౫	పూర్వం	పూర్వమ్
,,	౯	౩-౨ ౧౧౦	౩-౨-౧౦౧
,,	౧౫ ౧౮	నలోపః	నులోపః
౪౯౧	౧౦		ధా-తుదా
,,	౨౫	దరణీం	ధరణీం
౪౯౨	౭	కృవృజలా	కృావృజ్లా
,,	౧౫	౮-౩ ౯౯	౮-౩-౯౮-౫-సూ
౪౯౩	౮		౩-౧-౧౦౯
,,	౧౬	సంజ్ఞయోః	సంజ్ఞయోః
౪౯౪	౯	దీప్రో	దీప్రో
,,	౧౧		౩-౧-౧౦౯
,,	౧౪	౬-౧-౨౧౪	౬-౧-౨౧౩
౪౯౫	౫	సుగృహ	సుగ్రహ
,,	౧౧	అగహానః	గహానః
	౭		

,,	౧౩	విలోథనే	విలోడనే
,,	,,	ఊణా-౩	థా-ఖ్యా
,,	౨౦	౩-౧-౧౩౧	౩-౧ ౩౧
౪౯౫	౨౪	ఆయధ	ఆయుధ
,,	౨౫	పాలైః	బాలైః
౪౯౬	౪	విధానఞః	విధాఞః
,,	౧౦	జితాః	జితా
౪౯౮	౪	దృవ్య	ద్రవ్య
,,	౫	అర్ఘ్యాఆది	అర్ఘ్యఆది
,,	౧౩	దానాఅప	దానాప
,,	౧౮		౪-౧-౪
౪౯౯	౧౧	ఇనూః	ఇమూః
,,	౧౫	వరాహాణాం	వరాహాణామ్
,,	౨౩	౮-౪-౯	౮-౪ ౧
౫౦౦	౨౩	ధృఢ	దృఢ
౫౦౧	౨౧	ప్రీయతే	ప్రియతే
,,	౨౩	బ్రహ్మాదిసోచ్యుతస్స్మృతః	బ్రహ్మాదరివసోచ్యుతః
౫౦౨	౧౦	ఆశృత	ఆశ్రిత
,,	౨౦		౪-౩ ౫౩
,,	౨౫	తాసు	తేషు
౫౦౩	౬	సాధూనాం	సాధూనామ్
,,	౮	శృతాత్ నిస్పసం	శ్రితాత్ నిస్సం
,,	౧౨	పుషఃకరిన్	పుషగకిత్
,,	౨౧	సర్వేనః	సర్వైనః
౫౦౪	౪ ౧౧	విస్మృత	విస్తృత
,,	౨౪	ఉపర	ఉదార

౫౦౫	౬	యశస	యశసః
,,	౭	ఈరిణా	ఈరణా
,,	౧౬	ఇతీ	ఇతి
,,	౨౦	ఘ్రాణే	ఘ్రాణ
౫౦౬	౪	పవం	పవమ్
,,	౨౦	ద్ధీర్ఘ	దీర్ఘ
,,	౨౨	అస్తితి	అస్త్రీతి
౫౦౭	౬ } ౨౬	బుధ్యర్థ	బుద్ధ్యర్థ
,,	౨౨		౩ ౩-౫౮
౫౦౮	౪	ఆత్	ఆతః
,,	౬	శాసవృ	శాస్వౌ
,,	౧౭	ధా-అధా	ధా అదా
,,	౨౦	౬-౧-౭౧	౬-౧ ౭౦
౫౦౯	౧౯	౪ ౧ ౪౦	౪-౧-౮౫
౫౧౦	౨	సహిష్ణుః	సహిష్ణుర్
,,	౧౮	సిన్	ఇసిన్
౫౧౧	౧౭	అనిట్	అనిటి
౫౧౨	౧౧	అర్థం,...మన్త్రైః	అర్థమ్,...మన్త్రైః
,,	౧౩	ప్రాప్తవాన్	ప్రాప్తవాం
౫౧౩	౧౩	౬-౪ ౪౨	౭-౨౮
,,	౧౫		వ్యా-వా
,,	౨౦	౧౦	౨౦
,,	౨౫	శతౄణాం	శత్రూణాం
౫౧౫	౭	అర్ధః	అర్థః
,,	౯		ధా-తునా

,,	౧౭	పృశ్చ	ప్రశ్చ
,,	౧౮		శ్లో-వా
,,	౧౯		ఊ ఉణా సూ
,,	౨౧	హృద్య...౮-౩-౯౫	హృద్వ్య...౬-౩ ౯
,,	౨౫	యస్స్వం	యఃస్వం
౫౧౬	౨	దృక్	దృగ్
,,	౩	వాసాయ	వ్యాసాయ
,,	౬	పత్యయః	ప్రత్యయః
,,		బోధానాం	బోధానామ్
		భజన్	భజం
,,	౧౭		ధా-భ్వా
౫౧౭	౩	ఓం	ఓమ్
౫౧౮	౩	సామ్మే	సామ్నే
,,	౬	బ్రహద్ర	బృహద్ర
,,	౮ } ౨౫	తాద్వ్యాంశి	తాద్వృంశి
,,	౯		ధా దివా
,	౧౨		ధా-అదా
౫౧౯	౧౧	సామర్ణ-నామర్ణ	సాతిభ్యామ్
,,	౧౨	ప్రత్యయాన్తో నిపాతితః.	(త్యాజ్యమిదమ్)
౫౨౦	౫ } ౧౭	౮-౨-౫	౮-౨-౫౦
,,	౧౬	౭ ౭-౨౯	౮-౭-౨౯
౫౨౧	౨	కృత్	కృచ్
,,	౨౬	సన్యాస	సన్న్యాస
,,	౧౩	ప్రషో,...వర్ణ	పృషో,...వర్ణ

,,	౨౫	రజస్తమస్సరోాః	రజస్సత్త్వసః
౫౨౨	౧౧	౨౪	చు గ సూ
,,	౧౩	చేదనే	ేదనే
,,	౨౧	ధా-చురా	ధా దివా
౫౨౩	౧౦	ఐవస్త్రైః-	గ ఘ్నైః-
,,	౧౧		కా- ౨-౫౫
,,	౧౯	ఉదిత్వేన	ఉదిత్త్వేన
,,	౨౪	శాస్త్రా	శాస్త్రీ
౫౨౪	౫	అజ్	అ
,,	౧౦	తోష్టః	టోస్త్రః
,,	౧౩	ఘజ్	అజ్
,,	౧౬	అవిష్ట	అఃష్ట
౫౨౫	౨౦	౭-౩-౧౦౬	౭-౪ ౩
,,	౨౧		భా.వా
౫౨౬	౧౬	శో భాగ్ధే	శో భాగ్ధే
,,	౧౭	ప్రనవ	ప్రసవ
,,	౨౨	యస్మాత్	యస్మాద్
,,	౨౩	సంజ్ఞకాం	సంజ్ఞకామ్
౫౨౮	౧౦-౧౮ ౨౫	సృష్టా-సృష్టా	స్రష్టా
,,	౧౧	ఇత్యవమ్	ఇత్యృప్
,,	౧౭	ధా.ది	ధా-తు
,,	౨౩	ప్రశ్న	ప్రసేచ
,,	౨౫	సృజ్యతేచ	సృజతితి
౫౨౭	౪	స్తంబ	స్తమ్బ
,,	౫	భోక్త్రాస్	భోక్త్రాస్

,,	౧౦	జ్ఞాజ్ఞా	జ్ఞాజ్ఞా
,,	౧౪	బృహ్మా...స్రష్టస్య	బ్రహ్మా...సృష్టస్య
,,	౧౯		౩-౨-౫
,,	౨౪	యః	యత్
౫౨౯	౫	౩-౨-౩౪	౩-౨-౩-
	౧౪		
,,	౧౯	స్వ స్త్యై	స్వ స్తై
౫౩౦	౨	గోహింతః గోపతిః	గోహింతో గోపతిర్
౫౩౧	౧౫		థా-భ్యా
		షష్ఠశతకం సంపూర్ణమ్	
౫౩౨	౧౩ ౧౪		థా-భ్యా
,,	౧౫	ఉణా-౪	ఉణా ౩
,,	౨౧	ధరో్మ	ధర్మో
౫౩౩	౩	ఓంఅనీ	ఓమ్అనీ
,,	౬	౩-౨ ౮-౧	౩-౨-౩౭
,,	౯	ఒమర్యాదా	మర్యాదా
,,	౧౬	జాప్తీ	జ్ఞాప్తీ
౫౩౪	౪	గృహాది	గ్రహాది
,,	౮	౩ ౨-౧	౩-౧-౮
,,	౧౦ ౨౩	ధగ్మిణో-ధర్మిణో	ధర్మాణో
,,	౧౪	గ్రహి...ణోని	గృహి...ణోని
౫౩౫	౧౫	ఉణా-౨	౩-౨-౧౩౫
,,	౨౨	శీల్యం	శీలం
౫౩౬	౨-౨౪	కృత్	కృచ్
,,	౧౫	ధుతి	ధృతి

„	౧౭	అస్మినితి	అస్మిన్నితి
„	౧౯	ఫా-ఖ్యా	ఫా-అదా
„	౨౫	కరణాత్	కరణాచ్
౫౩౭	౧౨	టత్వా	టత్త్వా
„	౧౩	ఝులి	ఝులి
„	౨౦	౭-౧౯	౭-౨౯
„	౨౧	శ్రీఙ్	శ్రీఙ్
„	౨౨	ప్రత్యయి	పత్యేనోదీర్ఘశ్చ
౫౩౮	౧౨	ష్ణుపత్నీ-పు-సూ	ష్ణుపత్నీ-శ్రీ-సూ
„	౧౫	న్శ్రాసప్తమీ	సప్తమీ
„	౨౭	వృత్తత్వాత్	వృత్తత్వాచ్
౫౩౯	౧౩	శ్రీమత్వమ్	శ్రీమత్త్వమ్
౫౪౦	౧౩	శ్రీయః	శ్రియః
౫౪౧	౬ ౨౨	పుజ్ప్రధాన	పుంప్రధాన
„	౮	వల్యా	వల్ల్యా
„	౨౨	డోఁగకిః	ఘోఁగకిః
„	౨౩	శ్రియస్మృతః	శ్రియఃస్మృతః
౫౪౨	౧౬		ధా-ఖ్యా
„	౨౪	సాత్	స్యాత్
౫౪౩	౧౮	అర్ధిభిః	అర్థిభిః
„	౧౯	శ్రేయఃశ్రీః	శ్రేయశ్శ్రీః
„	౨౩	శ్రీయం	శ్రియం
౫౪౪	౧౧	కర్మణిక్తఃక్త్వబన్తః	కర్మణిక్త్వబన్తః
„	౧౮	౬-౪ ౧౪౪	౬-౪-౧౪౩
„	౨౨	పర్వ	సర్వ

౫౪౫	౯	త్రిష్ట్	త్రిష్ట్
,,	౧౯	౫-౨-౩౪	౫-౨-౪౩
,,	౨౧	౬-౪-౪౯	౬-౪ ౧౪౮
,,	౨౨	దర్మ్ననే	దర్శ్యనే
౫౪౬	౪	పరీణ	పారీణ
,,	౯	ఇత్యర్ధః	ఇత్యర్థః
,,	౧౫	౬-౪ ౪౯	౬-౪-౧౪౮
,,	౨౧	శతం	శతమ్
,,	౨౩	సిద్ధరపారకరుణః	సిద్ధపారీణకరణః
౫౪౭	౩	నద్దినే	నద్దమే
,,	౫ } ౧౪ }	సర్వధా	సర్వధా
,,	౧౬	ఇన్	(త్యాజ్యమిదమ్)
,,	౧౮	ఉజ్వల	ఉజ్జ్వల
౫౪౮	౨౨	మనస్త్వపి	మనస్త్వఽపి
,,	౨౬	జితశ్చ	జితశ్చ
౫౪౯	౪	పిధేయమ్	విధేయం
,,	౧౦	తథా } భజ్యేవ }	తథా... భుజ్యేవ
౫౫౦	౫	ఏతావద్ధి	ఏతావద్ధి
,,	౧౯	౮-౨-౭౨	౮-౨ ౭౮
,,	౨౫	సత్వా	సత్త్వా
		ఛిన్న	ఛిన్న
౫౫౧	౫	అనేనే	అనేనేతి
,,	౧౩	ఆచఇః	అచఇః
,,	౧౬	౬ ౩-౪౫	౪-౧-౬

౮-౭-౯౦.

,,	౧౭	పుజ్వత్	పుంవత్
,,	౧౮	చిక్నో	ఛిక్నో
,,	౧౯	పుష్నాన	మస్థాన
,,	౨౩	వేసస్వారః	మోఽనుస్వారః
౫౫౨	౩	[illegible]	ఓక్కార[illegible]
,,	౨౦	౭-౬-౭౭	౭-౨-౯౭
,,	౨౪	చతుసహాం	చతుసహామ్
౫౫౩	౭	అస్మో	అస్య
,,	౧౨	అస్రేదతః	అస్రేక్షదితః
,,	౨౩	ఇరేః	ఈరేః
,,	౨౪	ఆరేః	ఆరేః
౫౫౪	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౫	అథీన	అధీన
,,	౧౫	స్థిరః	స్థిరః
,,	౨౬	స్థిత	స్థితః
౫౫౫	౩	నమ	నమః
,,	౧౫	సజ్ఞా-౩-౨-౭౩	సంజ్ఞా-౩-౨-౧౭౯
,,	౨౪	శివేన	శీలేన
,,	౨౫	విషయతి	భూషయతి
౫౫౬	౩	ఓంఅశో	ఓమ్అశో
,,	౯	ఇత్యక్షః	ఇత్యర్థః
,,	౪	గ్రహ	గృహ
,,	౧౧	విశోకః	విశోకః-వా
"	౧౩	సురభి	సురభి
,,	౨౬	త్వేన	తేన

౫౫౭	౨	శ్శోక	శ్లోక
,,	౧౪	సమానః	సమాసః
,,	౧౫	దక్ష్మన	దర్శన
,,	౧౬	సమ్భద్ధ	సమ్బద్ధ
,,	౨౧	అయం	అయమ్
౫౫౮	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౧౮	గ్రహేషు	గృహేషు
౫౬౧	౩	ఆత్మసే	ఆత్మనే
,,	౨౪ } ౨౭	శృతేషు	శ్రితేషు
౫౬౨	౨౪	స్యాత్	స్స్యాత్
౫౬౩	౧౬	ధిన్	థిన్
,,	౨౦	లవ్యః	లభ్యః
,,	౨౦ } ౨౧	ద్యుమ్మ	ద్యుమ్న
,,	౨౧	లక్షణం	లక్షణమ్
,,	౨౪	జనార్ద్దనః	జనార్దనః
౫౬౪	౧౪ } ౨౦	శృత్య	శ్రిత్య
,,	౧౬	౬-౧-౧౩౧-	౬-౧-౧౩౦
౫౬౫	౪	శృత్య	శ్రిత్య
,,	౧౨	ఇతు క్తమ్మాజః	ఇత్యుక్తమ్మాజః
,,	౧౩	స్యతిమ	స్యతిమా
౫౬౬	౪-౨౩ }	ఉత్పలావత	ఉత్పలావర్త

,,	౧౨	చక్షసి	ఛక్షసి
౫౬౬	౫-౧౦ ౨౬	రక్షగ	రక్షః
,,	౮	షుక...ధా-ఖ్యా-...	కు-ధా-సా
౫౬౭	౯	కన్	రక్
,,	౧౬		౪ ౧-౧౧౪
,,	౧౭	బాహ్వాదేః	బాహ్వాదేః
౫౬౮	౧౩	డభావే	ఇడభావే
,,	౧౬	దరాశ్ృతః	ధరాశ్రితః
,,	౧౮	లోకావాం	లోకానామ్
,,	౨౩	దగ్సనే	దగ్ధనే
,,	౨౫	లోకాన్	లోకాం
౫౬౯	౧౫	శ్వాక	శాక
,,	౧౬		౨-౧-౬౯
౫౭౦	౨౨	పత్య	పత్ర్య
,,	౨౭	స్వాంగ	స్వాఙ్గ
౫౭౧	౧౫	ఖావ	ఖాగ
,,	౧౮	విఖాధ	విబాధ
,,	౨౨	ఇనో	ఇతో
,,	౨౩	వచాన	పచన
,,	౨౬	కశిహా	కేశిహా
౫౭౨	౭	హరేః	హరే
,,	౮	హరిశ్రేత్రః	హరిశ్వైత్రః
,,	౧౪	హుాతం	హుతం
,,	౧౮	సాధ్వనాతుభ్యః	సర్వనాతుభ్య

,,	౨౦	పకృతే	ప్రకృతే
,,	౨౩	త్రైస్త్ర్యాత్	త్రైస్త్ర్యాద్
౫౭౩	౨౫	కర్మగ	కారణ
౫౭౪	౨౦	౩-౨-౧౮౭	౩ ౨ ౧ ౮
,,	౨౬	కాన్త	కాన్తః
౫౭౫	౨౨	శ్యం-దం-దేష్టుం	శ్యామ్ దమ్ దేష్టుమ్
,,	౨౫	వ్యయజ్ఞత్వాత్	వ్యజ్ఞత్వాత్
,,	౨౬	ధైర్యవపు	ధైర్యవపుః
౫౭౬	౯	సగ	స
,,	౧౮	కర్మణికి	కర్మణి
,,	౧౯	లిఖిత...౧౫౯	లిఖిత...౧౭౨
,,	౨౫	వ్యాప్తే	వ్యాప్తేః-
,,	౨౬	శిష్టు	శిష్టుః
౫౭౮	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౯	సర్వథా	సర్వథా
,,	౧౯	అస్త్యం	అస్త్యమ్
,,	౨౬	రౌప్య	రూప్య
౫౭౯	౭	బృహ్మత్వాత్	బృహత్త్వాత్
,,	౯	తద్	తజ్
౫౮౦	౧౭	౮ ౩ ౩౦	౮ ౩-౨౪
౫౮౧	౯	చతుర్ద్ధి	చతుర్థి
,,	౧౫	౬-౧-౧౬౮	౬ ౪ ౧౬౮
,,	౧౭	అస్తోత	అస్తోక
,,	౨౫	బ్రహ్మనిరూపేశ్య	బ్రహ్మోనిరూపవ్యా

౫౮౧	౫, ౧౫	[illegible]	[illegible]
,,	౬	ఆవేశకరం	ఆవేశించు
,,	౮	బ్రహ్మ[illegible] [illegible] ఉదా ౧	బ్రహ్మ[illegible] [illegible] [illegible] ఉదా ౪
,,	౯	[illegible]	([illegible])
౫౮౨	౧౦	[illegible] [illegible]	[illegible] [illegible]
,,	౧౫	ఉదా ౧	ఉదా ౪
,,	౨౧	[illegible]	[illegible]
,,	౨౩	[illegible]	[illegible]
,,	౨౪	[illegible]	[illegible]
౫౮౩	౧౭	[illegible]	([illegible])
౫౮౪	౨౧	[illegible]	[illegible]
,,	౨౪	[illegible]	[illegible]
౫౮౫	౧౩, ౨౦	౭-౧ ౧౫	౭-౬-౧౫౮
,,	౧౭	౭ ౭	౬ ౧-౯౩
౫౮౭	౨౧	౬ ౮ ౭౧	౬ ౪ ౭౭
౫౮౮	౧౦, ౧౬	[illegible]	[illegible]
,,	౧౯	[illegible]	[illegible]
,,	౨౩	[illegible]	[illegible]
,,	౨౫	[illegible]	[illegible]
౫౮౯	౧౬	[illegible]	[illegible] ఉదా-౬
,,	౧౭	[illegible]	[illegible]

,,	౨౨	కృజః	కృష్ణః
,,	౨౩	హ్రీనాన్	హ్రీ[illegible]
౫౯౦	౭	రణ	[illegible]
,,	౨౦	యోూన్	[illegible]
,,	౨౨	గచ్ఛన్	[illegible]
,,	౨౪	తేజసః	[illegible]
౫౯౧	౬	[illegible]	[illegible]
,,	౧౩	[illegible]	[illegible]
౫౯౨	౧౦	జ్వనిప్	క్వనిప్
,,	౧౨	అథా ..ఆరాధనం	అథ...ఆరాధనమ్
,,	౧౮	భ్యోత్	[illegible]త్
౫౯౪	౨౫	అచ్	అన్
౫౯౫	౧౮	ఋుదో	ఋూదో
,,	౨౫	ఉక్తం	ఉక్తా
౫౯౬	౫	కర	కరః
,,	౧౨	౭-౨-౧౫	౭-౨-౧౪౮
,,	౧౭	ధా-చు	ధా-కా[illegible]
,,	౨౫	కధి	కిధి
౫౯౭	౨	స్తుతస్	స్తుటస్
,,	౧౪	తోష్టుః	టోస్తుః
,,	౧౭	౩-౨-౬	౧-౩-౬
౫౯౮	౧౮	అగుణః	గుణః
,,	౧౯	శ్రీకు	శ్రీకన్
,,	౨౪	స్తోతా...స్తోత్ర	(స్తోతా)...స్తుత్య
,,	౨౫	యుద్ధ	యుద్ధ

౫౯౯	౪	సుగ్రివ	సుగ్రీవ
,,	౬	సోధ్య	సాధ్య
,,	౧౧	రణని	రణతి
,,	౧౬	గృహం	గ్రహం
,,	౨౫	అస్తి పూ..ర్ణ..చ్యతే	అసౌ పూర్ణఉచ్యతే
౬౦౦	౪	ఈశ్వ... ౩-౩ ౯౦	ఇతిశ్వేతాశ్వతరోపనిషదః ౭-౨-౧౪
,,	౯	ఇవటహాటే	ఇవఖావే
,,	౨౪	౬ ౪-౨	౬ ౪-౫౨
౬౦౧	౩ ౧౮	పుణ్యా	పుణ్యా
,,	౪	...పే...త	అపేక్షేత
,,	౭	స్వ..స్తు...హా..న్	స్వస్తుత్యర్హాయన్
,,	౧౦	జిష్ణుతు	జిష్ణుతః
,,	౧౧	ఆదికం	ఆదికమ్
,,	౧౩	త్రన్	త్రున్
,,	౧౮	స్త్రి...యః	స్త్రియః
,,	౨౧	ధా చు	ధా-కాశ్యే
౬౦౨	౨౫	పుణ్యః	పుణ్యాః
౬౦౩	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౧౩	తజ్జ	తజ్జ్ఞ
,,	౧౫	ఉత్వమ్	రుత్వమ్
,,	౧౯	పువంవద్	పుంవద్
,,	౨౪	ధా-ది	ధా-కాశ్యే
,,	౨౫	తాద్	తాద్వద్

౬౦౪	౧౨	పఙ్	పఙ్
,,	౧౩		౬-౧౫౧
,,	౧౪	తయోః	తస్య
౬౦౫	౧౪	సివిభ్యః	సివిభ్య
,,	౨౫	కృత్యాత్ ... } ప్రత్యః	కృత్యాత్ ... } ప్రత్యః
,,	౧౯	స్రురీ	స్రురీ
౬౦౭	౨	ప్రదః	ప్రపదః
,,	౧౦	తాదృశంత	తాదృశమత
,,	౧౭	పిత్ర	పిత్రృత్వ
,,	౨౨	దేవాభ్యా	దేవాభ్యామ్
౬౦౮	౧౫	౪-౧-౧౪	౪-౧-౧౧౪
,,	౧౭	౭ ౨ ౧ ౪	౭ ౨ ౧౪౮
,,	౨౫	అపత్య	అపత్య
౬౦౯	౨	మానస్	[illegible]
,,	౮	నారాయణ	నారాయణః
,,	౨౫	దేహీతి	దేవేహీ
౬౧౦	౧౫	పిఛాది	పిఛ్ఛాది
,,	౧౭	సహితా	సంహితా
౬౧౧	౭-౧౫	సత్యాః	సత్యః
,,	౧౨	స్త్రని.	స్త్రిని
,,	౧౪	లిఙ్గో	లిఙ్గో
,,	౧౬	హాయ్యా	హైహాయ
,,	౧౯	క్విప్	క్యప్
౬౧౨	౧౪	భావాదినా	ఇత్యాదినా

౧౧౭౯౦.

౬౧౩	౩	సత్వ్ర	సత్వర
,,	౬	అయణం	అయణమ్
,,	౮	ప్రవేశ్యసి	ప్రవైశ్యసి
,,	౧౦	శృతా	శ్రితా
,,	౧౬	స్థాన	స్థాన
,,	౨౧	ణావిష్ట	ఆవిష్ట
౬౧౪	౧౪	అగుణః	గుణః
,,	౧౭	ఆల్లోపః	ణేర్లోపః
,,	౨౨	లక్షుణతయా	లక్షుణయా
౬౧౫	౪	అర్ధ	అర్థ
,,	౯	సనత్తన	సనద్దన
,,	౧౨	శాయసికే	శాయనికే
,,	౧౫	౫ ౨ ౧౦౩	ఉణా-౧
,,	౨౦	ధా-చు-౨	ధా-ఖ్యా-వ
౬౧౫	౨౧	ఘుజ్	ఘుఞ్ ౩-౩ ౧౨౧
౬౧౬	౮	పరాభవ	పరభావ
,,	౧౮	స్త్రియామ్	స్త్రియామ్
,,	౨౦	౮-౨-౧౫	౬-౪-౧౪౭
౬౧౭	౮	జహార్షే	జహృషే
,,	౧౨	లీశ్లేషణే	లీద్రవీకరణే
,,	౧౭		౬-౧-౫౧
౬౧౯	౩	ఓం	ఓమ్
౬౨౦	౧౦	దర్దహా	దర్పహా
,,	౨౧	దృప్త	అదృప్త
౬౨౧	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౭	దృప్తః	దృప్తః వా
,,	౯	మాఙ్గ	మాతఙ్గ
	౯		

౬౨౨	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౪	జిహ్మృతు...చతే	జిఘృతు...చేత
,,	౧౩	౩ ౩ ౧౧౬	౩-౩-౧౨౬
,,	౧౪	దుస్	దుసి
,,	౧౬	శబ్దోత్తర	శబ్దోనన్తర
౬౨౪	౧౫	అర్శ్య	ఉర్శ్య
,,	౧౬	౭-౨-౧౫	౬-౪-౧౪౮
,,	౧౯	ఔచిత్యభి	ఔచిత్యాభి
,,	౨౬	విశ్వ	విశ్వమ్
౬౨౫	౬	కృస్న	కృత్స్న
,,	౭	దృష్టుమ్	ద్రష్టుమ్
,,	౧౨	శస్య	భస్య
,,	౧౪	క్వని	క్వని
,,	౨౦	శీవ్	జీవ్
,,	౨౨	తేజోమ్శ	తేజోంశ
౬౨౬	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౧౧	శరీమ్	శరీరమ్
,,	౧౨	మూర్తిత్వ	మూర్తిమత్త్వ
,,	౧౩	వైయ్యర్థ్య	వైయర్థ్య
,,	౧౫	ఆ-ది-ఆ	ధా-ది-ఆ
౬౨౬	౨౬	స్మృత	స్మృతః
౬౨౭	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౧౬	ఇణ్ భీక	ఇణ్ భీకా
౬౨౮	౨	శతానః	శతాననః
,,	౨౩	వ్యక్తయాచ	వ్యక్తయా
,,	౨౫	సంపత్త్యా	సమ్పత్త్యా

౬౨౯	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౪	అద్వేతం	అద్వైతం
,,	౭	కృదాధా	ఇణ్ ఖీకా
,,	౮	కప్రత్యయః పతితాహి	కన్ప్రిత్యయః పతితాన్హి
,,	౨౯	ద్వితీయస్య	ద్వితీయస్వ
౬౩౦	౮	సర్వేణ	సర్వేణ
,,	౧౧	కుమారం...సిథ్యా	కుమారమ్...సిద్ధ్యా
,,	౧౯	వృద్ధిః	నవృద్ధిః
,,	౨౪	నైక	నైకః
,,	౨౬	అజ్ఞానం	జ్ఞానంహి
౬౩౧	౪ ౨౫	ప్రసిద్ధ-ద్ధేర్	ప్రసిద్ధి
,,	౮	అర్ధః	అర్థః
,,	౧౦	షోన్త	షోఅన్త
,,	౧౫	ధా-చు-౨	ధా-ఖ్యా వ
,,	౨౨	అస్మిణ్	అస్మిం
,,	౨౩	నశ్ఛాద్దస	నచ్ఛాద్దస
,,	౨౫	తస్మాద్య	తస్యాపి
౬౩౨	౬ ౨౫	పృష్టస్య	ప్రష్టవ్య
౬౩౩	౧౧	౧-౧-౨౩	౧ ౧ ౨౭
,,	౧౬	పతచ్ఛ్వ	పతచ్ఛ
,,	౨౬	పృచ్ఛ-యత్	ప్రచ్ఛ-యద్

౬౩౪	౮	క్విప్	క్విపి
,,	౧౦	ధా ఘ్వా	ధా-ఘ్వా-అ
,,	౧౨	సజ్జత	సజ్జతి
,,	౨౫	తత్	తద్
౬౩౫	౧౩	క్విప్	క్విపి
,,	౧౪	౬-౧ ౭౧	౬-౧-౭౦
,,	౧౮	సజ్ఞా	సంజ్ఞా
౬౩౬	౮, ౨౪	ఉణా-౨-౩	ఉణా-౧
,,	౨౨	౮ ౩.౩౦	౮ ౩ ౨౪
౬౩౭	౨	నాధ్గో-౭౪౧	నాధో ౭౩ ౧౬౯-౭౪౧
,,	౯	ధ్యానా	ధ్యానా
౬౩౮	౧౨	ఉగ్ర	ఉగ్ర
,,	౧౪	నస్య	నస్య
,,	౨౨	ధా-ఘ్వా ఉ	ధా-ఘ్వా-వ
,,	౨౩	వృత్య	వ్రాత్యా
౬౩౯	౪, ౧౭, ౨౫	జ్వల	జ్వల
,,	౪	ధోష	దోష
,,	౫	సువర్ణః	సువర్ణవర్ణః
,,	౭	దీ	ధీ
,,	౨౧	కృవృ	కౌవృ
౬౪౦	౭, ౧౯	కాశ్యఃప్రియ	కాశ్యప్రియ

,,	౧౭	కృటి	కృతి
,,	౨౪	దేవతా	దేవకీ
౬౪౧	౧౪	గృహ	గ్రహ
,,	౨౩	౩.౩ ౧౩౬	౩ ౨ ౩
౬౪౨	౧౧	నమోః	యోః
,,	౧౪	౭-౨ ౧౫	౬ ౪-౧౪౮
౬౪౩	౧౦		౮-౩-౧౦౯
,,	౧౧	ని	నిర్
,,	౨౧	౩-౨--౧౦౧	౬-౩ ౧౩౭
౬౪౪	౬	గ్రిహ	గృహ
,,	౯	౭ ౧ ౮	౭ ౨-౮
,,	౧౨	౬-౧-౧౦౮	౬ ౧-౧౦౭
,,	౧౭	యల్	యత్
౬౪౫	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౭	ఆఙ	ఆఙః
,,	౮	శ్వాఉవ	శ్వాపువ
,,	౧౨		౬-౩ ౧౧౪
,,	౨౩	ఆత్మనా... స్వాగ్మ }	అస్మానా... స్పర్శ }
౬౪౬	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౨౧	ధా శ్వా	ధా చు
౬౪౭	౪	రధి	ఠధి
,,	౧౩	౭-౨ ౧౫	౬-౪-౧౪౮
,,	౨౭	స్తదీయ	తదీయ
౬౪౮	౮	భరక	భారక
,,	౧౩	రూహ్యతే	రూప్యతే

,,	౧౫	ఆమినఙ్	ఆమినచ్
,,	౧౬	౭-౨-౧౫	౬-౪ ౧౪౮
,,	౨౦	ఇఃనీచైః	అఃనీచైః
౬౪౯	౧౬	త్విక్ ..స్రక్	త్విగ్ ...స్రగ్
,,	౧౮	౮-౨ ౬౧	౮-౨-౬౨
,,	౨౦	౩ ౨ ౪౯	(త్యాజ్యమిదమ్)
౬౫౦	౬	యత్వ	యత్త్వ
,,	౧౪	స్త్రీయామ్	స్త్రియామ్
,,	౧౯	౫-౪-౧౨	౫-౪ ౧౨౧
,,	౨౨	౭-౨-౧౫	౬ ౪ ౧౪౮
౬౫౧	౮	భాన్ధవః	బాన్ధవః
,,	౧౮	౪౪-౮౪-౧౨౦ }	(త్యాజ్యమిదమ్)
,,	౨౧	(యత్వ ప్రత్యయః) }	
,,	౨౪	౭-౨-౧౫	౬-౪-౧౪౮
౬౫౨	౪	మానీ	మానినీ
,,	౧౫	ధారఇష్యామి	ధారయిష్యామి
౬౫౩	౯	౫-౪-౩౨	౫-౪-౧౨౧
,,	౧౨	గోవర్ధనస్య	గోధనస్య
,,	౧౯	పాలనరూపం	పాలన
౬౫౪	౧౭	౩-౧-౧౩౫	ఉణా-౪
,,	౨౧	సస్త్రి	శస్త్రి
	౨౫	సః	స
౬౫౫	౭-౨౨	౩-౩-౮౩	౩ ౩-౫౮
,,	౧౧	హసిచ } మీహ }	సిసిచ } మిహ }

,,	౧౨	౩ ౨-౧౦౨	౩-౨-౧౮౨
,,	౧౩	తోష్టః	టోస్త్రః
,,	౧౬	నానేఠి	నానేనేఠి
,,	౧౭	ప్ర×హః	ప్రగ్రహః
,,	౨౦	[illegible]	గ్రహా
౫౪౬	[illegible]	అ[illegible]	అగ్ర
,,	౧౧	స్థిత	స్థితాః
,,	౨౩	గ్రహ్యాన్తై.	గృహ్యాన్తై.
౫౪౭	౮	శృణాతే	శృణాతేర్
,,	౨౪	వర్తమానాత్	వర్తనాత్
౫౪౮	౪	అగ్రజః	ఉగ్రజః
,,	౧౧	అవరజ	ఉవరజ
,,	౧౩	జనీ	జని
,,	౧౬	సలోపః }	(త్యాజ్యమిదమ్)
,,	౧౮	అమ్ }	
,,	౨౦	తత్పురుషః...వచాద్యచ్	పచాద్యచ్...తత్పురుషః
౫౪౯	౫	ద్వ్యష్ట్న	ద్వ్యష్న
,,	౧౪	౭ ౨-౯౯	౭-౨-౯
౫౫౦	౧౩		ఈణా-౧
,,	౧౪	పసి ..వశితుక్ధుక్	పంసి...వశితుగ్ధుగ్
,,	౨౫	చతుష్ప[illegible]	చతుష్టయః
,,	౧౬	చతు[illegible]	చతుర్వ్యూహా
౫౫౧	౯	స్పుటి	స్ఫుటీ

౬౬౨	౮	వైభవ	వైభవమ్
"	౧౭	తద్	తజ్
"	౧౮	వేదాః	వేదైః
౬౬౩	౭	అర్థోయమ్	అర్థోఽయమ్
"	౧౨	పాత్	పాదః
"	౧౩	తద్దితా	తద్ధితా
"	౨౫	దేశ్యత	దేశ్య
౬౬౪	౬	అమ్శ్యా వేశ్యన	అంశాంశేన
"	౧౭	సర్వదా... వైయ్యూహ	సర్వథా... వైయూహ
"	౭	అదికారః	అధికారః
"	౯	అర్థ	అర్థః
"	౧౬	నక్షీప్	నజీప్
"	౨౧	ఆఙ్	ఆజ్
౬౬౫	౨౧	కృచ్ఛ	కృచ్ఛ్రే
"	౨౩	మిశ్రతమ్	మిశ్రితమ్
"	౨౫	యస్య	యస్స
౭౬౬	౫	వేష్టఇష్యన్తి	వేష్టయిష్యన్తి
"	౬	నిగచ్ఛతి	నగచ్ఛతి
"	౨౩		నచ
"	౨౬	ప్రాప్యో	ప్రాప్తో
౬౬౭	౭	౭-౧-౫౯	౭-౧-౫౮
"	౧౧	ఘుఇః... సుము	ఘుఞో సుము
"	౧౩	దుర్భాఖమ్	దుర్భాఖ్యమ్
"	౧౪	సుమి	సుమః

౧౫-౭-౯౦.

,,	౨౨	ఖా.సా	ఖావసా
,,	౨౫	పథ్యాహ్నా	పథ్యాహ్న
౬౬౮	౬	ఉపసర్గేచసంజ్ఞా యాం...౩-౨...౧౩	సుపరోరధికరణే ...౩ ౨ ౪ ౮-వా
౬౬౯	౨	పరాది	పరారి
౬౭౦	౩	ధా-ఖ్యా	ధా జు
,,	౧౨	౬-౪-౧౩౮	౭ ౨ ౧౧౫
,,	౧౭	పిపదః	విదః
౬౭౧	౨	శుభాగ్లో	శుభాజ్లో
,,	౫	లంభక	లమ్భక
,,	౧౦	ఇతిచ...౪-౩...౨౭	(ఇదంత్యాజ్యమ్)
,,	౧౬	గఛతి... జ్ఞాన	గచ్ఛతి... జ్ఞాన
,,	౧౯	ధా-ఖ్యా-వ	ధా-ఖ్యా-వ
,,	౨౨	లభ్యో... సురానాప	లభ్యా... సురానపి
,,	౨౩	తన్యో	తాన్యో
,,	౨౪	వర్త	వర్త్త
౬౭౨	౧౩	౩-౨-౨౮	౩ ౨-౩౮
,,	౧౫	ఖవి	ఖచ్
,,	౨౪	గుణోఅస్య	గుణోఽస్య
,,	౨౬	క్రిత్రిమ	కృత్రిమ
,,	౨౭	శోభనస్యేతి	శోభనోఽస్యేతి
౬౭౩	౨౨	తమ్తుస్సం	తస్తుంసం
౬౭౪	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౧౭	ఇజేః	ఇదేః
	౧౦		

,,	౨౩	అర్ధ	అర్థ
౬౭౫	౪	లప్స్యయా	లిప్స్యయా
,,	౧౯	ఆఙ్	ఆజ్
౬౭౬	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౭ ౧౦	ఉనక్తి	ఉనత్తి
,,	౯	భ్వా-ఆ-	భ్వా-ప-
,,	౧౦	ఋదన్తాత్	ఊదన్తాత్
,,	౧౩	పఞ్చ్వమ్యా	పఞ్చమ్యా
,,	౨౪	దృష్ట	దృష్టి
౬౭౭	౨౩	అచ్ తి	అచ్ ఇతి
,,	౨౪	౭-౨-౧౫	౬-౪-౧౪౮
,,	౨౫	ఉనక్తి సుష్టు	ఉనత్తి సుష్ఠు
,,	౨౬	సురత్న	సరత్న
౬౭౮	౧౮		ధా-భ్వా-ఆ
		అష్టమంశతకం సమ్పూర్ణం	
౬౭౯	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౮	స్తూయతే	స్తూయతే
౬౮౦	౭		ఉణా-౪
,,	౮	కళాన్	కబళాన్
,,	౧౪	ఇన్	(ఇదం త్యాజ్యమ్)
,,	౨౦	౩-౩-౫౯	౩ ౩-౫౬
,,	౨౪	మహ్యాంభవత్తి	మహ్యోంభజత్తి
౬౮౧	౧౨	ధా-భ్వా	ధా-కాశ్యై
,,	౧౫	ఉణా-౨	ఉణా-౧
,,	౨౧	౭-౨-౧౫	౬-౪-౧౪౮
,,	౨౩	పఞ్వ	పఞ్చ

,,	౨౫	హింస	అహింసా
౬౮౨	౧ ౨	పిత్	పిష్
,,	౫	జిగమే	జిజయే
,,	౬	వృత్యృవసిపహి... ఊనా ౨	నిత్యాభూవహివసి... ఊనా-౩
,,	౧౨	జ్యపిశి	జ్యాంపిశి
,,	౨౧	పిరుద్ధం	పిరుద్ధం
౬౮౩	౨ ౬	వి(శ్రీ)స్వమ	విష్ణు
,,	౫	పటుపర	పటాలేర
,,	౭		౭ ధా త్వా వ
,,	౧౦	౩ ౩	౩-౨
,,	౧౨	౩ ౩౧ ౧-౧౫౬	౩-౨ ౧౫౬
,,	౧౩	త్వామిమా	పత్రైర్యైత్వామా
,,	౨౪	పట...తుర్రై	పటు...తురైః
౬౮౪	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౪	గమ్భిరాతిశే	గమ్భీరాశే
,,	౯	కృపృజ్య	కృ్యావృజ్యా
,,	౨౨	బ్రహ్మాది	బ్రహ్మాదిభి
,,	౨౩	వత్రేణ	వత్త్రేణ
౬౮౬	౩	ప్రసద...రుహా	ప్రహ్లాద...నహా
,,	౬	పాత్రత్వాత్	పాతాత్
,,	౧౭	అస్మా	ఉస్మా
,,	౨౦	గిరీశ్...ధరాన్ విశ్వస్తస్	గ్రిరీశ్...ధురిః శ్యస్తస్

,,	౨౩	పుణ్యాన్	పుణ్యాం
,,	౨౫	యస్మాత్	యస్మాన్
౬౮౮	౭	కుద్దరః	(త్యాజ్యమిదమ్)
,,	౧౭	ఊణా-౨	ఊణా-౧
౬౮౯	౩	౩-౨-౩-౨౪౫	(త్యాజ్యమిదమ్)
,,	౪	పకృతి	ప్రకృతి
,,	౧౯	రాదేః...	దారేః...౩-౨-౪౧
,,	౨౧	౬ ౪ ౬౮	౬.౪ ౯౪
,,	౨౩	చాద్యా	చాదిరా
౬౯౦	౨౦	కురు తేః	కురు క్తః
౬౯౧	౪	అదనే... న్యప్రత్యయః	అర్ధనే...అ న్యప్ర్యత్యయః
,,	౯	తితివా	తివా
,,	,,	తేషామ్	(త్యాజ్యమిదమ్)
,,	౧౨	సా-దిః	ఘ్వాదిః
,,	౧౪	చనిపాత్యతే	చేతిపత్యతే
,,	౧౭	అపీతి	అపి
,,	౨౦	పురేష్వస్యజశ్ త్వమ్	పుషేష్వస్యజత్వమ్
,,	౨౨	అర్ప్వః...శిష్వః	అగ్జేః...శిష్టః
,,	౨౩	జితం	జాతం
,,	౨౪	తత్వ	తత్త్వ
,,	౨౫	స్సమాఖ్యా	సమాఖ్యా
౬౯౨	౨	పావనః	పావనో
,,	౩	ఓంఅని	ఓమ్అని

,,	౬	పపిః... శా౯్యిఉభ	పవి... ఖ్యాత
,,	౯	తు-ప	చు-ఉభ
,,	౧౩	ప్రూజ్	ప్రూష్
,,	౧౬	అన్య తా౯్రపి	అన్యతా౯్రపి
,,	౧౭	పాతస్తు	పాతేతు
,,	౨౩	ప్రేరణం	ప్రేరణమ్
,,	౨౬	అర్ణో	అర్ణో
౬౯౩	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౧౨	ఉణా	చు గ సూ
,,	౧౪	నిత్య	అనిత్య
,,	౨౦	కిచ్వ	కిచ్చ
,,	౨౪	శృత... పియూ్యప	శ్రిత... పీయూష
౬౯౪	౨౩	సర్వజ్ఞ	సర్వజ్ఞ
,,	౩	ఓంఅమృత	ఓమ్అమృత
,,	౫	దత్తే	ధత్తే
,,	౭	నాన్యః	నాన్యేన
,,	౧౦	ధా-ఛ్వా	ధా ఖ్యా
,,	౧౨	పృపపీ	వ్యావపి
,,	౧౪	ప్రిహి	ప్రిహిః
,,	౧౮	భోధనే	బోధనే
,,	౨౧	కిజ్ఞత్	కిఞ్చిత్
౬౯౫	౫	యధా	యథా
,,	౧౩	ధారణే	దారణే
,,	౧౪	సిత్ నైస్మట్	జిత్ ఖనేస్మట్

,,	౧౪	అఇక్	టఇత్
,,	౧౬	నేట్	నేత్
,,	౧౯	వక్త్రా	వక్రా
,,	౨౦	లబ్ధుం	లబ్ధుం
,,	౨౪	ప్రవేశ్య	ప్రవేశ
౬౯౬	౬-౨౧	సర్వధా	సర్వ్ధా
,,	౧౧-౧౯	స్థితి	స్థితి
,,	౧౬	అద్విధా	అజ్విధా
,,	౧౭	నంపుంసకత్వాది	నపుంసకే క్త్వాది
,,	౧౯ ౨౪	తత్వ	తత్త్వ
,,	౨౧	ః స్తో...లసం	ః ష్టో...లసమ్
,,	౨౨	సుష్టు	సుష్ఠు
,,	౨౪	సాధ్య	సాధ్య
౬౯౭	౬	అథ	అథ
,,	౭-౧౧	కకుస్థ	కకుత్స్థ
,,	౫	అర్ధ	అర్థ
,,	౯ ౨౧	జిత్ చక్రు	జిద్భక్రు
,,	౧౭	ఇత్థమ్	ఇత్థమ్
,,	౧౫-౨౨	చిత్ భిః	జిద్భిః
,,	౨౦	గంధర్వాన్	గన్ధర్వాం
,,	౨౩	ఆఘ్యాయుతై	ఆప్యాయితై
౬౯౫	౪	నామకస్య	నామశక్రస్య
	౭	కుత్సానపి	కుత్సోఽపి

,,	౧౧	శమౌ	శదౌ
,,	౧౨	శదోగతా...క్రుస్	శదేరగతా...క్రుస్
,,	౧౩	క్రుస్...ఉణా-౨	క్రుస్...ఉణా-౪
,,	౧౫	తుపి...ఇతిఆ	క్విపి...ఇత్యాది
,,	౧౭	శచ్ఛ్వోఃటి	శశ్ఛ్వోటి
,,	౧౮	ఉచ్ఛ్వృత	ఉచ్ఛ్రిత
,,	౨౦	న్యగ్రోభిః...ఉక్తః	న్యగ్భిః ..ఉక్తం
,,	౨౧	గుణై్ౖయః	గుణైః
,,	౨౩	సచేతి	చేతి
౬౯౯	౨	న్వగ్రోథ	న్యగ్రోథ
,,	౨ ౩-౨౧	ఉదుంబర	ఉదుమ్బర
,,	౨౨-౨౩-౨౫	ఉదుంభర	
,,	౫	భూాయతైః... భిఃధ్య	భూతైః... భీరుధ్య
,,	౧౪	బుచ్ఛేః	ఋచ్ఛేః
,,	౨౦	అంబరం	అమ్బరమ్
,,	౨౩	కీర్తితం	కీర్తితమ్
౭౦౦	౫	అంబరం	అమ్బరమ్
,,	౬	అసేతీతి	అస్యేతి
,,	౯	ఉచ్ఛ్వృత,...అర్ధః	ఉచ్ఛ్రిత...అర్థః
,,	౧౩	సంజ్ఞః	సంజ్ఞ
,,	౧౪	స్థిత	స్థిత
,,	౨౨	జస్య	చస్య
,,	౨౩	చశః	జశః
౭౦౧	౩	ఓం	ఓమ్

,,	౫-౬ ౮	శృత్య	శ్రిత్య
,,	౮	మూర్తిం	మూర్తిమ్
,,	౧౫	అశ్వధ్థః	అశ్వత్థః
,,	౧౬	సుఫిష్ఠ	సుపిష్ఠ
,,	౨౦	శ్వస్తిః	శ్వసితిః
,,	౨౧	ఇంద్ర	ఇన్ద్రి
,,	౨౫	వ్యయం	వ్యయమ్
,,	౨౯	చందాంసి	ఛన్దాంసి
౬౦౨	౧౦	అట్ఆద్యచ్	అర్యఆద్యచ్
,,	౧౨	సలోపః	టిలోపః
,,	౧౩	సూతత్తాత్	సూతత్వాత్
,,	౧౪	అన్దమ్	అన్ధ్రిమ్
,,	౧౬	నఘ్న్యాది	నద్న్యాది
,,	౧౮	౮-౩-౧౧౧	౮-౩-౧౦౭
,,	౨౩	ణ్యన్తాతో జణేర్	ణ్యన్తాత్ ణేర్
,,	౨౫	సూదితవాన్	సూదితవాం
౬౦౩	౪	పావన...ధగ్మా ధృతః	పాచన...ధ ర్మాణ్యధృతః
,,	౬	ప్రత్యయస్యే	ప్రత్యయస్య
,,	౮	తోష్టుః ఖర్జ...	టోస్తుః ఖగ్జి...
,,	౧౩	ఊరోలచావి	ఊరోలచా
,,	౧౪-౧౯	యోరః	ఊరః
	౧౫ ౧౬	అపీ	అపి

౧౯-౬-౭౦.

"	౨౫	అనిపిష్ట	అభివిష్ట
౭౦౪	౨	జిహ్వాః	జిహ్వాః
"	౮		భగీ
"	౧౭ ౧౯	జి (వి)హ్వాః	జిహ్వాః
"	౧౭	సుధాశ్రమ	సుధాశ్రిను
"	౧౮	స్ఫులికగినీ	స్ఫులిఙ్గినీ
"	౨౨	ధహ్వా	యహ్వా
"	౨౩	పాత్వతే	పాత్యతే
"	౨౪	టాబతి	టాబితి
"	౨౫	భవతి	భవన్తి
౭౦౫	౧౩-౧౪ ౧౮	షేప్	జేప్
"	౧౫	క్రషట్	షట్
"	౨౦	శార్ద్వ	శార్ధ్వ
"	౨౪	ఇద్థమ్	ఇత్థమ్
"	౧౬	ఇద్ధానాని	ఇద్ధానాని
౭౦౬	౫ ౧౮	ఛన్దస్	ఛ్ఛన్దస్
"	౬	సూర్యాణి	ధుర్యాణి
"	౯	అశ్వత్థ .. పర్ణ...వైకంకత	అశ్వత్థ... పర్ణ...వైకఙ్కత
"	౧౬	౬-౧-౮౮	౬-౧-౮౭
"	౨౩	వనస్పత్యోశ్చ	వానస్పత్యాశ్చ
"	౨౪ ౨౬ ౧౧	సంతి	సన్తి

,,	౨౫	సం౹ ంథాన్	సన్ధాన్
౭౦౭	౭	వహన్తి	వహతి
,,	౧౧	జగ	జగత్
,,	౧౨	అధిష్ఠే యేభ్య	అధిష్ఠేయేభ్యః
,,	౧౬	ల్యుస్	ల్యుడ్
,,	౧౭	వ్యుపపాద్యమ్	వ్యుత్పాద్యమ్
౭౦౮	౨-౩ ౨౬	అచింత్యస్	అచిన్త్యః
,,	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౧౧	౬-౩-౨౪	౬-౩ ౭౩
,,	౧౯	లింగాత్	లిఙ్గాత్
,,	౨౫	అనఘ	అనఘః
,,	౨౬	రూప	రూపః
౭౦౯	౨	కృత్-భయనాశనస్	కృత్-భయనాశనః
,,	౪	అనువర్తిన్యనతివర్తిషు	అతివర్తిన్యతివర్తిని
,,	౯	ఇతి షేథ	సతి షేధ
,,	౧౬	ఖ్యానమితి కే	ఖ్యానన్నపుంసకే
,,	౧౭	అమ్	అఙ్
,,	౨౦	లంఘి	లఙ్ఘి
,,	౨౩	నాశనః	నాశన
,,	౨౫	పంథా	పన్థా
౭౧౦	౧-౨	అణుస్	అణుక్
,,	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౯	దణశ్చ	రణశ్చ

„	౧౪	వృద్దిః	వృద్ధిః
„	౧౫	అథ...ఇతి	అథ...అతి
„	౧౬	సమర్ధ	సమగ్థ
„	౨౦	అయం	అయమ్
౭౧౧	౫	మహిమ్నా	మహిమ్నా
„	౬-౭ ౨౪	బ్రహత్	బృహత్
„	౮ ౧౯	శతృవత్	శతృవద్
„	౧౨	యాన్శ్చ	యాంశ్చ
„	౧౪	బృహతి	బృంహతి
„	౧౮	పృషత్	పృషద్
„	౨౦	ణంలోపశ్చ అంగస్యశిష్టవ్	నలోపశ్చ లిఙ్గస్యశిష్య
„	౨౩	కృతం	కృతమ్
„	౨౪	హాత్స్వదః	హాత్త్స్వదః
౭౧౨		కృశశ్-స్థూల	కృశస్ స్థూలః.
„	౬ ౧౮	కృశిమా	క్రశిమా
„	౮		భార
„	౯ ౨౦	స్పృష్టుంభూమిష్ఠి	స్ప్రిష్టుంభూమిష్ఠ
„	౧౦	శిష్టః	శిష్టః
„	౧౪	అగుణః	అగుణః-ద్వితీయే
„	౨౧	తధా	తయా
„	౨౪	లఘిమ్నా	ల్ఘిమ్నా
„	౨౬	కృష్ఠ	కృష్ట

౨౧౩	౨	బృత్	భృస్
,,	౪ ౧౩	షిజ్ఞాఛది.	చు ౪-షిఞ్జాది ఉణా-౪
,,	౬	అవస్థం	అవష్ఠం
,,	౧౩	తోష్టుః	టోస్తుః
,,	౧౪	పృషోతర	పృషోదర
,,	౧౫	బృంహిణే	బృంహణే
,,	౨౨	ఆల్లోపః	అల్లోపః
౨౧౪	౧-౨	నిర్గుణమహాత్	నిర్గుణోమహాన్
,,	౩	నిరుణ	నిర్గుణ
,,	౮ ౧౮	ప్రకామ్యం	ప్రాకామ్యమ్
,,	౧౯	హ్యతే	మహ్యతే
౨౧౫	౨	బ్రహద్	బృహద్
,,	౮	ఆధిష్ఠానం	అధిష్ఠానమ్
,,	౧౧	పూజాయం	పూజాయామ్
,,	౧౪	ఆదినా	(త్యాజ్యమిదమ్)
,,	౨౨	సర్వథా శ్వాచ్ఛదన్య	సర్వథా స్వాచ్ఛన్ద్య
౨౧౬	౨	ధృత	ధృతస్
,,	౩	ఓం	ఓమ్
,,	౫	ఛన్ద్యం... భీతభస్య	ఛన్ద్యమ్... హీతిహాస్య
,,	౮	సామర్ధ్యే	సామర్థ్యే
,,	౧౬	ఐశ్వర్యము	ఐశ్వర్యమ్
,,	౨౩		౬-౪-౧౪౮

,,	౨౪	నియమ్యాః	నియామ్యాః
,,	౨౫	ఐశ్వర్య	ఐశ్వర్యాః
౭౧౭	౨	స్వాస్య	స్వాస్థ్యాః
,,		స్వాస్యః	స్వాస్థః
,,	౬	అస్వ్యాః	ఆస్థా
,,	౮ ౨౩	ఆజ్ (ఇజ్)	ఆజ్
,,	౯	రూపం	రూపమ్
,,	౧౩	రూపా	రూపాత్
,,	౨౧	ఆఙ్	ఆజ్
౭౧౮	౨	వంశ	వంశో
,,	౮ ౧౦	ధా	ధా
,,	౯	సంగ్రహా	సంగ్రహా
,,	౧౮	భక్తా	భక్తా
,,	౧౯	వమ్ఉ ద్గిరణే	వము ఉద్గిరణే
,,	౨౧	క్ష్ణబ్ ఢఢ టాటిచః	క్ష్ణప్ డఢటా టచః
,,	౨౨	౩ ౨ ౭౫	ఉణా ౪
,,	౨౪	ప్రించః	ప్రిఞ్చః
౭౧౯	౨ ౫	వర్ధన	వర్ధనః
,,	౪	అఢ	అథ
,,	౧౦ ౧౨	కజిఞిత	క్జితి

,,	౧౭	ఇతాం	ఇతామ్
,,	౨౧	వంశం	వంశమ్
,,	౨౪	లక్షణం	లక్షణమ్
౭౨౦	౧౩	ఆపిద్భావ	ఆవిర్భావ
,,	౧౬	భృఙ్	భృఙః
,,	౨౪	వర్ణ	వర్ణః
౭౨౧	౧౭	సేట్	సేటి
,,	౨౪	సవథా	సర్వథా
౭౨౪	౭	శ్రామ్యతే	శ్రమ్యతే
,,	౧౨		౬ ౪ ౯ ౨
,,	౧౩	౩ ౩ ౧౮	౩ ౩ ౧౯
౭౨౫	౨౩	క్లీరి . . . పుజణో	క్లీరీ . . . పుజ్ణో
,,	౨౪	౩౭	౩౬
౭౨౬	౧౩	హ్పృస్వః	హ్రస్వః
,,	౨౭	క్షమన్తి	క్షమన్తే
౭౨౭	౯	౩-౨-౫౬	౩ ౩-౫౬
,,	౧౮	౭-౨ ౧౫	౬-౪-౧౪౮
,,	౧౯		౬ ౪ ౯ ౧
,,	౨౦		౬ ౪ ౯ ౨
౭౨౮	౧౦	గత్విత్వరేణ	గత్వరేణ
,,	౨౨	అథశ్చరం	అధశ్చరం
౭౩౦	౧౦		ఉణా
,,	౧౧	అత్రిప్ప	అత్రిప్పా
౭౩౧	౧౯	మిత్వే	మిత్వే ౬-౪-౯-౨
౭౩౨	౧౩		౩ ౧-౨౬
,,	౧౪		౬ ౪-౧౫౫

,,	౨౧	జిజ్ఞ	జి
౭౩౪	౨౦		౩-౩-౧౯
,,	౨౧		౩-౩ ౬౩
౭౩౫	౨౧	సచ్ఛబ్దః	సచ్ఛబ్దః
,,	౨౬	సత్త్వవాన్	సత్త్వవాఙ్
౭౩౭	౩	ఓంఅభి	ఓమ్‌అభి
౭౪౦	౧౨	ల్ వ్యాదా	ల్వ్యాదా
౭౪౧	౩		భగీ
,,	౯		౩ ౩ ౯౪
,,	౨౦		ఉణా
౭౪౨	౯	ఉణా	ఉణా ౩
,,	౧౩	వృద్ధ్యాదేశౌ	వృద్ధ్యయాదేశౌ
,,	౨౦	బృష్మ	బ్రష్మ
౭౪౩	౪	ద్యుతేరసిః జ్యాదేశః	ద్యుతేరిసన్ జాదేశః
,,	౮	ప్రథితేః	ప్రధితేః
,,	౯	వాహీకస్... ౪ ౩-౫	వాహీకాస్... ౪-౩-౪
,,	౧౭	ఇసిని	ఇసని
౭౪౪	౪	శుక	శుక్ల
,,	౧౧	ఆహృత	అహృత
౭౪౫	౮, ౧౭	రథేన	రథేన
౭౪౭	౧౬	షూఙ్	షూఙ్
౭౪౮	౨౩, ౧౫-౧౮, ౨౪ ౨౫	భుక్	భుగ్

౨౪౯	౧౫ ౧౬	అశ్వా	అంశ్వా
,,	౧౭	మూర్ధ...౧౯౨	మూర్ధ...౧౯౭
,,	౨౨	౧౬౩	౧౬౨
౨౫౦	౧౩	తత్రక్వపః	తత్రనకపః
,,	౨౦	ధా-	ధా-ఖ్యా
౨౫౧	౨౨	(ఆది)వృద్ధిః	వృద్ధిః
౨౫౨	౨౪	సత్వ	సర్వ
౨౫౩	౧౦	లోపప్తే	లోప్తే
౨౫౫	౧౫	తోష్టుః	టోస్తుః
,,	౧౭		౮౩-౧౦౯
,,	౨౧	సర్వథా	సర్వథా
౨౫౬	౧౪	౬-౧-౬౬	౬-౧-౬౫
,,	౧౬	౬-౧-౭౧	౬.౧-౭౦
,,	౨౪		౪-౩ ౧౦౫
,,	౨౬	భోగ్యత్వాల్	భోగ్యత్వాత్
౨౫౮	౧౨	ట్యుతా	ట్యులా
,,	౨౨	ఉజ్వల	ఉజ్జ్వల
,,	౨౬	సస్సమాఖ్యా	సమాఖ్యా
౨౫౯	౨	కపివ్యయః	కపిరవ్యయః
,,	౧౯	పాఠః	ప్రకారః
,,	౨౧	కపిరితి	(త్యాజ్యమిదమ్)
౨౬౦	౧౦		ధా-తుదా
,,	౧౮ ౧౯	వాగురి	ఖాగురి

నవమంశతకం సమాప్తమ్.

౫౮-౯౦.

౭౬౧	౧౫	౩-౪ ౧౧౨	౩ ౪-౧౧౩
,,	౨౦		౬-౧-౭౬
౭౬౨	౫	మహాస్	మహాన్
,,	౮	౪	ఉణా ౪
౭౬౩	౧౦	ఋత్విక్ఖ్యః	ఋత్విగ్భ్యః
,,	౧౬	హ్యాస్వః	హ్రాస్వః
౭౬౪	౧౧	ద్రైవత్య	దేవత్య
,,	౨౩	త్రపశ్ప ధా	తృపశ్చ
౭౬౫	౧౫	చకిచ మ్యోః.	చకిర మ్యో
,,	౨౨		ఉణా-౫
౭౬౬	౨	విక్రమీ	విక్రమ్య
,,	౩	విక్రమ...ఓం	విక్రమి...ఓమ్
,,	౨౦	ణిచ్	ణిచి
౭౬౭	౧౭	వాచం	వాచమ్
,,	౨౪	శభ్వాదిః	భ్వాదిః
,,	౨౫	ఆమ్నాయై	ఆమ్నాయైః
౭౬౮	౨౧	పౢవతే	ప్లవతే
౭౬౯	౧౦	భ్యవ్వరచ్	భ్యఃవ్వరచ్
,,	౪౧౩	పుౢత,..	ప్లుత...ధా-భ్వా
,,	౫-౧౫	ధా-ఉణా-౧	ఉణా-౧
,,	౧౮	అస్యేతి	కరేఅస్యేతి
,,	౨౨	ఋనో	ఋాదో
,,	౨౬	తిపాఠే	ఇతిపాఠే
౭౭౦	౧౬	ద్వయసచ్	ద్వయసజ్
,,	౨౫	మతుు	మశ్ తుు

౭౭౧	౮-౧౧	చహూ్రిచ	ఛగహూ్రిచ
౭౭౨	౨౦	వర్థతే	వర్ధతే
౭౭౩	౧౭	గృహా	గ్రహా
౭౭౪	౨౨	౭-౧-౩౨	౭ ౧-౩౬
౭౭౫	౩	పీత	పీఠ
,,	౧౦	౮-౮-౫౩	౮-౨ ౩౯
౭౭౬	౯	యాూశ్చ ౨౮ ౭౫	యాూశ్చ ౭౮౮-౭
,,	౧౫-౧౬ ౧౯	హ్రాస్వ	హ్రాస్వ
౭౭౭	౮	త్రితీయేపూ	తృతీయేపుణ్యా
,,	౯	చికల్సం	చికిత్సం
,,	౨౪	ఉపభాత్ప్రి	ఉపధాత్ర
౭౭౮	౨-౩ ౭ ౧౯-౨౦- ౨౨-౨౫-౨౬	దుస్వప్న	దుస్స్వప్న
,,	౧౭	త్రై్రిధేషు	త్రై్రిధేషు
,,	౨౮	త్వతః	త్వదః
౭౭౯	౮-౫	దుస్వప్న	దుస్స్వప్న
౭౮౦	౧౦	గమహాన	జనసన
,,	౧౧	నద్యాది	నద్యాది
౭౮౧	౧౦	౩-౧?౮౫౩	౩-౧-౮౫
,,	౧౧	భావ	భావః
,,	౧౩		౭ ౧-౭౦
,,	౨౨ ౨౩	(గమహానకల్పోవా)	(త్యాజ్యమ్)
౭౮౨	౨	స్థితః-అనస్త	స్థితః-అనన్త
,,	౬	ప్రీతీ	ప్రీత

,,	౮-౨౦	ఈద్యాంతిషి(శి)	ఈద్వంశి
,,	౧౧	కీలబ	క్లీబ
,,	౧౬	తోఃష్టుః	టోఃష్తుః
౨౮౩	౧౪	మోత్స్య	మోచ్య
,,	౧౮	శ్రీఘః	శ్రిఘః
,,	౨౩	యుతః, . . ఉక్త	నేయజువజితినదీ సంజ్ఞానిషేధాత్ ౧-౪-౪
౨౮౪	౫	అసీనామ్	ఆదీనామ్
,,	౧౩	బోధవా	బోధనేవా
,,	౧౫	(బాహులకాత్)	అననునాసికత్వాత్
,,	౨౦	అపహాత్వాత్	అప
౨౮౬	౬	దిశో	దిశా
,,	౮	అశ్రేణీ. . .	ప్రోష్ఠఅశ్రైణీ. . . ప్రోష్ఠ
,,	౧౬	నప్శ్వరా	గప్శ్వరా
,,	౧౮	నుమ్వర్జమ్	నుంవర్జమ్
౨౮౭	౧౨	వాగురి	భాగురి
,,	౧౩	హృస్వాః	హ్రస్వాః
,,	౨౪	స్వాజ్ఞా	హ్యజ్ఞా
౨౮౮	౧౮	పరై	పరైః
౨౮౯	౩	భూభ్భువే	భువోభువే
౨౯౦	౩	లక్ష్మ్యై	లక్ష్మ్యై
౨౯౧	౭	జితస్తా	జితస్తే
,,	౧౫	ఇతిత్వాత్	ఇదిత్వాత్
౨౯౨	౧౩	విధ్యోశ్ప	విధ్యోశ్ప్చ

౭౯౩	౬	ఆత్మనీనాన్విత	అనాత్మనీనాన్వి
,,	౭		భ-గీ
,,	౧౧	హితబుధ్వా	(త్యాజ్యమిదమ్)
౭౯౪	౨౬	నిలయం	నిలయ
౭౯౭	౯	మహాత్వ	మహాత్త్వ
,,	౨౧	ప్రషోదర	పృషోదర
౭౯౯	౭	విన్దమోః-ణామ	విన్దయోః-ణమ
,,	౧౭	అధర్వ	అథర్వ
,,	౨౦	ష్ఠాయతే	ష్ఠాయ్యతే
౮౦౦	౬	అధగ్వ	అథర్వ
,,	౧-౨	౩-౩-౧౮	౩-౩-౧౧౮
,,	౧౫	త్రితీయే	తృతీయే
,,	౧౭	బ్రుదో	బూదో
,,	౨౩	హ్వాలనమ	హ్వాలహ్మాలనమ- ఘ-గ-సూ
౮౦౧	౧౦	హృస్వః	హ్రస్వః
,,	౨౧	౭-౪-౨౯	౮-౪-౨౯
౮౦౨	౭-౧౨	౩-౩-౧౮	౩-౩-౧౧౮
౮౦౩	౧౩	ధృఇః	ధృఞః
౮౦౪	౫	పిన్ధం	విద్ధం
,,	౧౭	తతా	తలా
౮౦౫	౧౬	గౌమ్	గమ్లౌ
,,	౧౭		౩ ౨-౪౮
౮౦౬	౨-౪, ౬-౨౧, ౨౪-౨౬	భువస్వ	భువస్స్వ

,,	౪	స్వరూప	స్వరూప
,,	౫	ఛాయ	చ్ఛాయ
,,	౧౩	ఇత్యుక్	ఇతిత్యుక్
,,	౨౨	పాణినా	పాణిని
౮౦౭	౪	పఙ్జి	పఙ్క్తి
,,	౭	శ్ఛన్దసి	ఛన్దసి-౩ ౨-౭౪
,,	౯	క్వనిప్	క్వనిబ్
,,	౧౦	౩-౨ ౬౫	౩-౨-౭౫
,,	౧౮		౩-౩-౧౦౮
,,	౨౪	సందంశాత్	(త్యాజ్యమిదమ్)
౮౦౮	౧౬	పూఙ్	పూఙ్
౮౦౯	౨	౪౭	౪౪౬
,,	౮	౬ ౪-౩ ౨	ఉణా-౨
,,	౧౬	౧ ౪-౭౩	౨-౨ ౧౮
,,	౧౮	అథ	అథ
,,	౨౨		౩-౩-౧౮
,,	౨౪	విచ్చ	విచ్ఛ
,,	౨౫	చర్త్వమ్	చుత్వమ్
,,	౨౬	అచ్యతే	ఉచ్యతే
౮౧౨	౩	యజ్జీనే	యజ్ఞినే
౮౧౩	౨	భుక్	భుగ్
,,	౭	యజ్జ	యజ్ఞ
,,	౧౪	రుదా	రుధా
౮౧౪	౨	కృత్-గుహ్యాః	కృద్గుహ్యామ్
,,	౩	యజ్ఞాన్త	యజ్ఞాన్తమ్
,,		నిరపే	నిరపే

,,	౨౩	భుజ్ త్వాత్మన్యవ్న	భుక్త్వాత్మన్యన్న
౮౧౬	౧౭	కృావ్యాజ్యా	కృావృజలా
౮౧౭	౯	ఇటః	విటః
,,	౨౨	త్రితీయా	తృతీయా
,,	౨౪	ఆత్మనాం	ఆత్మనా
౮౧౮	౧-౨ } ౩- }	వైఘాన	వైఖాన
,,	౧౪	సర్ఘాన్ లోః	సన్ర్ఘాలోః
,,	౧౬	౫-౧-౫౨	౧-౧-౫౨
౮౧౯	౫	౪-౪-౧౩	(త్యాజ్యమిదమ్)
,,	౧౭	ధా-	౩-౧-౨౬
,,	౧౮		౬-౪-౧౫౫
౮౨౦	౬	పృధు	పృథు
౮౨౧	౫	దివ్	దివు
,,	౧౯	టఢ్ఢా	టిఢ్ఢా
౮౨౨	౧౫	వృచ్ఛ	ప్రచ్ఛ
,,	౨౪	ధా-భ్వా	ధా-తుదా
,,	౨౫	స్రజనాత్	సర్జనాత్
౮౨౪	౧౩	శమ	శము
౮౨౫	౧౧	ఉజ్వల	ఉజ్జ్వల
,,	౨౪	ఛేత్త్రా	ఛేత్త్రా)
౮౨౬	౪	విష్పారిత	విష్ఫారిత
,,	౫	ధసు	ధను
,,	౭	౬-౪ ౧౪౦	౬-౪-౧౪౮
,,	౧౫	ఇష్ణ్ణతి-౯౭	ఇష్ణతి-౯౬
,,	౨౦-౨౧	హృస్వ	హ్రాస్వ

,,	౨౦	శ్వాణా	శృణా
౮౨౭	౩	గిత్ర్వాత్	కిత్ర్వాత్
,,	౮		ఘిట్ సూ-పా-౧
,,	౧౦	౬-౧-౧౫౫	౬ ౧ ౧౫౭
,,	౧౨	౬-౧-౨౫౫	౪-౩-౧౪౦
౮౨౮	౧ ౨-౩ ౭-౮	రిథ	రిథ
,,	౪ ౯	స్ఫలిఙ్గ	స్ఫులిఙ్గే
,,	౧౫	గదీ	గద
౮౨౯	౪	౩-౧-౬౯	౩-౧-౨౮
,,	౭-౮	అర్ధ ధా	అర్ధ-ధా
,,	౧౩	తపవఘో,...పర్గద	తదపవఘో...వర్గ
,,	౧౫		ఊణా
,,	౨౩	వర్ణా	వర్ణా పచాద్యచ్
,,	౨౪	ధా-ఖ్యా	ధా-ఖ్యా
౮౩౦	౩	ఆత్మోభ్య	ఆత్మోభ్య
,,	౧౪	శజ్ గ్యః	శజ్ ౮ ్యః
,,	౧౫	సప్తమ్యా	సప్తమ్యా...౨-౨-౩౬
,,	౨౫	అచాల్య	అచాల్యః
౮౩౧	౧౧	పపరోక్షః	పరోక్షః
౮౩౨	౮	ఆచ్ఛగ్య	ఆశ్వగ్య
,,	౧౭	యుధ్యథ్ఛ్య	యుధ్యగ్థ
,,	౧౮		౩-౩-౫౮
౮౩౩	౩-౭	...౮-౪-౨-౧౫-౧	ధా ఖ్యా
,,	౨౧	ఆత్ర	అత్ర

౮౩౪	౨	౬-౧-౯౫	౬-౧-౯౪
,,	౮	యత్వ్వంన	యత్వ్వమ్
,,	౧౩	స్పుట	స్ఫుట
,,	౧౬	ఐశ్వర్వ్యం	ఐశ్వర్యం
,,	౧౭	ధామానం	నామానం
,,	౨౦	సులభభోగి	సులభభోఽహి
౮౩౫	౧		భావ్యమ్
,,	౬	భవితవ్య...	హోపితవ్య...
,,		ఫలాజ్ఞి	ఫలాజ్ఞ
,,	౧౦	వర్ణవి	వర్ణావి
,,	౧౧	కామేఽభ్యుదయ	కామమః భ్యుదయ
,,	౧౧	వజ్జపరూప	వర్జనరూప-పా
,,	౧౮	మహాత్సుకృత	మహాతస్సుకృత
,,	౨౧	ఆతారిక	కుతారిక
,,	౨౨	అసత్యభావాత్	అసంభవాత్
౮౩౬	౧	స్య	స్యాత్స్య-౧-౨ ౬౯
,,	౧౪	చన్దనా	చన్ద్రా
,,	౨౦	నవిద్యాః	విద్యాః
౮౩౭	౨	తానిభూతాని	పరవిభూత్యా
,,	౫	దారిద్ర్య	దారిద్ర్య
,,	౮	సమస్త	సమస్తద్వన్ద్వప్రతిద్వన్ద్వ
,,	౯	సత్సంపదః	తత్సంపదః
,,	౧౦	పర్యాప్తఇతి	పర్యాప్తయతి

దశమంశతకం సమాప్తమ్.

౫౮-౯౦.